עמ"י ספר עש"ו

לב חיים ח"א.

לב האדם אני מילי מחיים וג'ו מפרמטין, אנא זעירא בריא קלה מעשה בן קטין, ממני יצאו הג גריס, חקירות ועניינים על סדר הטורים, לא להלכה ולא למעשה, רק לפלפולא בעלמא משום אפרוס', אמה מעלתה מגודתי, על סדר **א"ח** לפי קוצר השגתי • נטיתי לבי חוקי

לב יקח מצות מקים דגל התורה • המנורה הטהורה • עטרת ראשי תפארת ישראל, רב פעלים מקבצאל, נרוך אמה דודי לי הגביר החכם המרומם רצ"ן אנדיומס, כמה"ר **יעקב רבי** ז"ל נודע בשערים, במקנה העברים, גדולים מעשיו ואין ספורות ויעמידם ליגד לעולם עד סוף כל הדורות, ויחן חינו. הפריש ממונו, להדפיס ספר התורה הזה, להוציא לאור עולם את חוי. וזרעו אחריו זרע יעקב בן נחו, אף הוא היה מכוון יר והסכימה דעתו, להוסיף נופך משל'ו בכסף מלא, לי דמכיבה ליה : הדר גוא החכם זהוב כה"ר **יאודה פרחי** הי"ו מגן וצינה • יפרח כשושנה • גרוב הוגיכ • ותפארת בניס • חכמי

לב חדש חדשי מקרוב אשר הורס, לקרבא ל המלאכה והניחו יתדס, כי המלאכה יקירה, לגומרה של הוא הדר גם, ואהכס ד עתה, איכו הספא להכי הוא דאתא • רחימא נר"ו, מגן שאי היהיה בגבר חסדו ואמיהו איש ימיני, הדא מרגניתא עליה, כליל תפארת, כולו סדע ... וכה לחריף עובא, אוהב התורה ולומדיה • כל מעלת הגביר הח'המעולה, ... יר לא יסולא, כמה"ר **בנימין מוצירי** ... יגדיל תורתו לעד תהלתו ב חסדו וקתצמלא קומתו:

יבא עד קיצו, ותשלם המלאכה עד גמירא • ... יהוה, ישא ברכה מאת ה' ברכות שמים :

.כנו' זהב פרוייס • כנפש האב וכנפש הבן שמו **שמוץ**.

נרחו ל: שניה'ם מלאים יבלו ימיהם בטוב ושנותיה'

בנעימים • לעד ולעולמי עולמים, בוטחים וטובי **לב**

ב גדליו עבדי ה' נתונים המה, בידי אדונים קשה באף ובחימה, אנא ה' הצילם מגרחם, וימלט מתחיתותם, ושבו בנים לגב ס, ונחלו לעולם, ובן ימי ברא יבא ויגאלנו, ונרננה ונשמחה בכל ימינו : בעבודת בית אלהינו ולעבוד בכל **לב**

הלא כה דברי אנא זעירי, זה שמי וזה זכרי • נעי ומתחנן לפני ה' בקול זיע סגי,

אים נעי'ר **חיים פאלאג'י** ס"ט

שנת וזכרת את ה' אלהיך כי הוא **הנתן לך כ"ח** לעשות חיל לפ"ק

קרית מלך רב אדוננו המלך סולטן **מחמוד** יר"ה ואמל"ה

נדפס פה **שאלוניקי** יע"א

בדפוס חלקת מחוקק הנ"ום כה"ר **בצלאל** הלוי ה"י :

הסכמת המאורות הגדולים הרבנים המובהקי׳ גדולי׳ צדיקים מאירים כברקים יושבי על מדי"ן פה אזמיר יע"א הע"א אבי"ר

באנו אל האר"ש הזאת פתחא להאי פרשתא, יתובי יתבינן לאחזוקי טיבותא, ונרכות לראש צדיק תמים, מרגניתא טבא מנהר עממים, רודף צדקה וחסד נמתן דמי"ס, אוהב התורה ולומדיה, הולך אל הנמים, איש חיל רב פעלים, אשר פריו יתן קדש הלולים, מעלת הגביר החכם המרומם, אור יומם, כמה"ר **יעקב רבי** ז"ל כי סליק להתם רושלם תהלה, נח נפשיה כקע כלילא, לא ארץ ה **חיים**

על כל הטובה אשר פעל ועשה, חורן במצות וכאורי יתנסח, לעשות רצון אבינו שבשמים, גומל חסדים טובים ולא במספרים, כהן בארץ גם בירושלים, ויתן חינו, צדקות פרזונו, ובא עד כיסו, וקמץ משם מלא קומצו, להולכים בתורת ה׳ חפצו, ואת יתומים ואלמנות, ולתינוקות של בית רבן הוגי הוגות, מצות אגילות חביאות, יצב גבולות, עוזר בצרות עוזר דלים, הסדאה איהו סומך נופלים, לא עזב חסדו את ה **חיים**

עולה על כולם, צדקת ... עשה יסוד עולם, אשר בנה בית חדש קבע דירתו **בית יעקב** הקדיש את ביתו, שלו שני בתים נקיט בידיה תרתי, שתי ישיבות היינו ריגתיה, מניח ומתוק בנפים חניבותיה, אשר בתוכם מותיב להו לרבנן, הם ותלמידיהם נקומתון ונביזונן, ועשה כרצונו והגדיל פעלים לתורה, משום יגדיל תורה ויאדיר זרוע עם גבורה, ויונא פרח עפיים שפיר ואנביה, הרביץ תורה, בתלמידים הרבה פרי צדיק עץ **חיים**

וקבע את קובעיא"ס, כסף וזהב אליאס, די סיפוקם, ואכלו את חוקם, הפריש ממומונו, הרוס קרנו, בית והון, אוכלים מפירותיהן רבנן ותלמידיהון, הקרן קיים, ואכלו את פרים למען יחזיקו בתורת ה׳ עדרים עדרים, ישבו ישרים, הא למגמר הא לאגמורי תפי ספרים: יושבים שורות שורות, ללמוד וללמד החוקים והתורות, אשריו ואשרי חלקו, וקנה לו חיי העה"ב למען צדקו, גדולה תורה שהיא נותנת **חיים**

ואף גם זאת אשר כברכתו, כה עשה סמוך לנסיעתו, פשט בעל הבית את ידו יתן נטעתו, דיהיב דמי פשוטי דספרא, למען דפוס ס׳ התורה, מס׳ חיים זה קרובו, אהנו מעשיו אשר אשבו, שישנו בלמידה, בבית מדרשו תוא הודה, מילין יתנר הד צורבא מרבנן, שקוד על לימודו זית רענן, שיושב ועוסק בתורה הא בבתי גוואי, במדרשו של בית רבי ע"י זכאי, הלא זה המתחסד עם קונו, נפש שפלה ורוח נמוכה הוא עדינו, רוח **חיים**

דין הוא הדר מעלת החכם השלם והכולל, בישראל להלל, כמה"ר **חיים פאלאג׳י** נר"ו, מגן אבות יהיה בעזרו, חוטר מגזע חד מן קמאי, מבני עליה, כליל תפארת כולו כהדרת, זקן ויושב בישיבה, לארכה ולרחבה, מעלת החכם השלם והכולל כיני נקדם אין גומרין עליו את ההלל, כמה"ר **יעקב פאלאג׳י** נר"ו גיל יגיל גילה אחר גילה, יולד הכשנוספא ואזלא, ואנחנו נברך ה׳ ישמרהו ויחיהו: יגדיל תורתו לעד תחדהו: במוט"ב אלתא כחדא, בני חיי ומזוני קיימי אגודא, ימלא **חיים**

איכו הפתא נכון הדבר נעשתה: בא לכלל מעשה נדרו אשר נדר: בהגלות נגלות פרי עץ הדר זה ספר התורה הכינו וגם חקרו, וחיים ביד לשון כתב ספרו: שקיל וטרי בגוויה, בלבהי אתמים והידותם. בר השוה, על סדר **אורח חיים** זה יכתוב ידו: אתקן קולמוסא דרך ליגויה: שפמותיה שובניב: חקירות ועניינים. לכמה גוונים: שם על **לב חיים**

ואחריו ... המנורה הטהורה, זרע יעקב נהר"א נהר"א, נין לו נוהג כמורהו: החכם והנבון כה"ר **יאודה פרחי** הי"ו שחיבב את התורה: בן בנו של מלך זרוק חיטרא: הזיל זהב מכיס מהודתינה יקירה: ישלם ה׳ פעלם: כרצון איש ואיש וכהנה לעולם: וזאת ליאודה: ירבה כנו׳ביתו על כל שכיות החמדה: עוש׳וכבוד **וחיים**

ברם הלכתי אצטריכו ליה זוזי לגומרת של תורה: כי אין הקומץ משביע חסורי מחסרא: שהיא אית ליה שיעורא: העיר ה׳ את רוח נדיבה, לברקעל המוגמר דנמעייה בינ׳ה הלא הוא הנגיד החכם המעולה כה"ר **בנימין מוצירי** נר"ו עד זקנה ושיבה: אשר נתן לכסף מוצא כספא ודהבא: זה האיש החפץ **חיים**

ואנו ליה עלייה עינינו: עומדים להתפלל לפני אלהינו: אנא ה׳ קומה והושיענו, שלח העז את מקנך ושבו בנים לגבולם אל המנוחה ואל הנחלה עד לעולם: וקבצנו מן הגוים מלכי תרשיש ואיים, גאולת עולמים, פדה אלהים את ישראל מבין העמים, ובפזורותינו כנס ועלו מושיעים, אל זבול קודש משכנות הרועים: ותחזנה עינינו כהנים בעבודת׳ לשמים או לשבעים: ולויים בשירם ובזמרם בתופ וכינור נעים, רצוננו לראות את מלכנו אל המים דעים, באור פני מלך **חיים**

הכ"ד החו׳ פה **אזמיר** יע"א ז׳ ימים לחדש אדר משנ׳ התקפ"ג ליצירה: בא סימן **וש"די יברך** אותך לפ"ק והיה זה שלום שלום

רפאל אשכנזי ס"ט

דוד אמארו ס"ט

א · פתיחת התנצלות המחבר הי"ו הלב

חיים מדבר דברים שבלב : קדמה אל אר"ש פתיחת הלב :
פיתוחי חותם יושיגו אותם · והמה בכתובים · ימאו גננים :
ריטא וסיפא · אפיק שפה · ועייל שפה · גלל לב ולב :

לב טהור ברא לי אלהים · יוצר יחידתי · בתחילת בריאתי : ומיום שעמדתי על דעתי · חיים תאות נפשי ותוחלתי : אמר לבי את האלהים ירא · האל הגדול הגבור והנורא : אי לזאת החפץ חיים בתורת ה' חפצו ובתורתו · כי מי יוכל לתקן את אשר עותו · אם לא קדמה לו ידיעה בתחילה : כל שישנו בלמידה דגמר לה לה · ועוד זאת היתה יקירה תורה בעידנא אגוני מגנא ואצולי מצלא : יתאו לב

לב חכמים המה בחכמתם : יביעו ידברו שפתם וקימתם : מרגלא בפומייהו דרבנן : בכולי תלמודא דאנן תנן : יראת ה' טהורה : זה כלל גדול בתורה : זכי שקשה מכלם ומהדרים אימה : הא איתמר עלה במס' יומא: (דע"ב ע"ב) אמר ר"ש בר נחמני אמר"י מ"ד למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין אוי להם לשונאיהם של ת"ח שיש בהם תורה ואין בהם יראת שמים ע"כ , וי"ל במ"ש הוי להם לשונאיהם של ת"ח דלפי מדבר בכינוי לשונאיהם של ת"ח שהם הת"ח בעצמם אף דאין בהם יראת שמים · הדי הדבר קשה דבכה"ג אינו נק' בשם ת"ח וכמו שפסק מרן בש"ע י"ד סי' רמ"ג ס"ג וז"ל ת"ח המזולזל במצות ואין בו יראת שמים הרי הוא כקל שבציבור : ועו"ק למה קראו בשם כסיל משום דאין בו יראת שמים : ועו"ק דאיך נפק"ל דאין בו יראת שמים מדכתיב ולב אין סור'ה נא : ויסעו מלבג'ה : מסיר לב

לב ידרשוהו כונת הכתובי' הנאמ' במשלי סימן ט"ו לחכם לב יקרא נבון ומתק שפתים יוסיף לקח · מקור חיים שכל בעליו ומוסר אוילים אולת : לב חכם ישכיל פיהו ועל שפתיו יוסיף לקח · ואיכא למידק בהני כתובים במ"ש לחכם לב יקרא נבון דלמה תלה הבינה וחכמה בלב · גם מהו הכונה יקרא נבון דממ"נ אם הוא נבון הכל יקראוהו נבון ואם לא לא · והרא"בע פי' דנבון נק' שיבין מה שלא למד : גם במ"ש ומתק שפתים יוסיף לקח דאיך ע"י מתק שפתיו יוסיף לקח ומהו המתיקות שפתים הלזה גם מ"ש מקור חיים שכל בעליו מהו הכונה מקור חיים והיכן הוא מקורו ואיך ע"י"ז הוא שכל בעליו : גם למה נקט בעליו בכינוי גם ומוסר אוילים אולת מהו הכונה ומוסר אוילים ומהו הכפל הלזה : גם מ"ש לב חכם ישכיל פיהו דאיך ע"י שהוא חכם לב ישכיל פיהו ואיך יוכה גם ועל שפתיו יוסיף לקח · ועו"ק דבתחילה נקט לחכם לב החכם בתחי' ואח"כ הלב וכאן לבסו' נקט להפך לב חכם והנל"ל שבאת דאתי ממילא : כאשר בתחילה : לחכם לב

לב מנין גברא רבה אמרה למילתיה , הרי"ף ז"ל באגדתיה , בפ"ב דשבת לדל"א ע"א גבי מ"ש שם אמר רבה בר ר"ה כל אדם שיש בו תו' ואין בו יראת שמים דומה לגזבר דמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצונות לא מסרו לו בהי עייל מכריז ר' ינאי חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתיה עביד דהק' דמדברי רבה בר ר"ה דאמ' דאם יש בידו תו' ואין בו יראת שמים דומה למי שמסרו לו מפתחות הפנימיות ולא החיצונות זה מורה דהתו' מבפנים והיראה שער מבחוץ ואילו ממה שמכריז ר' ינאי חבל על דלית דרתא כו' מורה ובא דהיראה יותר מבפנים מן החכמה , והוא מפרק לה דבתור' יש ב' מינים חכמה שהוא מה שלמד מרבו וזוהי קודם היראה והבינה מה שמבין מדעתו ובהא צריך דיהיה היראה קודמת ושער לבינה זת"ד ועיין מ"ש בזה הרב ת"ל והרב פתח עינים והרב אמ' ידיד יע"ש באורך ואחריהם כל ישרי לב

לב צדיק יהגה לענות , וילמדנו דעת ודרך תבונות , בפתיחת אליהו הנביא ז"ל בר"ש התיקונים דקאמ' מוחא חכמה איהו מחשבה מלגאו בינה לבא ובה הלב מבינו' על אילין תרין כתי' הנסתרו' לה' אלהינו עכ"ל : ואפי' דדברים עומדים ברומו של עולם ורזי דרזין הם · מ"מ לק"ד נר' לפרש לפי פשוטן של דברים ע"פ מ"ש הרב פתח עינים שם ליישב קו' הרי"ף הלזו דהיראה הוי דבר גדול אוצר כלי חמדה והחכמה בע"ך עמותה היא לפי פשוטן של דברים והנגלות לנו יע"ש דבריו כי נעמו אמרות טהורות : והיו למאורות , תביתו לב

לב יודע אשר חכמים הגידו בת"ב ובכוליה תלמודא ורש"י ז"ל בחומש דכל דבר המסו' ללב נאמ' בו ויראת מאלהיך · אם כן נמצ' דבמקום אשר הלב מבין בבינה שם הוא עיקר היראה · וז"א מוחא חכמה וא"ת דיהיה חכמה הפשוטה שהי' נקראת שער שבחוץ לז"א איהו מחשבה מלגאו ואינה החכמ' שבחוץ לבינה אלא ובה הלב מבין ודייק לו' ובה הלב דדוקא בלב דמשם מורה דהוא ירא את ה' אלא זוכה להבין אחרי בינה כמ"ש המפ' ז"ל דמי שאין בו יראת ה' ויש בידו ענין מחשכים אור השכל לבלתי הבין כמועט כמ"ש הר"ד ס' נשא והרב אור החיים ס' ראה ע"ש שמור ושמרת יע"ש · וז"א ובה דייקא רמז ובה שהיא היראה דהרי היראה היא דבר המסו' ללב וע"ז סיים ועל אילין תרין כתיב הנסתרות לה' אלהינו דאף דכתבו הרי"ף והרב פ"ע דהחכמה הוי דבר שבחיצון לפי הנגלות לנו זהו לחכמת הפשט לפי פשוטן של דברים וכמ"ש להדיא הרב פ"ע אבל חכמה זו שדיבר עליה אליהו הנביא ז"ל היא חכמה מחשבה מלגאו והוי כמו הבינה שהוא דבר המסו' ללב וזוהר לבני אדם אמור להם הבינו לב

לב מלכים מאן מלכי רבנן : מוקניס אמבונן . מימרת רבא ור' יוחנן . וברכוה לראש (די"ן ע"א) מרגלא בפומיה דרבא תכלית חכמה תשו' ומע"ט שלא יהא אדם קורא ושונה ובועט באביו ואמו או ברבו או במי שגדול ממנו בחכמה שנאמר ראשית חכמה יראת ה' וסיים וכל העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא וכתבו שם התוס' ובר"ש מקום שנהגו ובשאר דוכתי דשלא לשמ' היינו לקנט' לחבירו ולקנטו בהלכה • וב"כ הריטב"א בחי' ליומא שם וה"ל בעין יעקב שם גבי מ"ש רבא לא זכה שמא דמותא שלומד שלא לשמה לחתגד' יע"ש • וגו איתא שם ביומ' רבי יוחנן רמי כתיב זר וקרינן זיר זכה נעשית לו זיר לא זכה זרה הימנו ופרש"י זכה ללמוד לשמה ולקיימה : זרה משכחה ממנו יע"ש . וכיון דע"י דאין בו יראת ה' ואינו לומד לשמה משכחת תלמודו אם כן הרי הוא נחשב כשוטה כמ"ש רש"י בס' וא תחן ע"פ פן תשכח כו' וז"ל או כשלא תשכחו אותם ותעשו על אמיתותם תחשבו חכמים ונבונים אם תעויתם מתוך שכחה תחשבו שוטים יע"ש הרי דע"י שלומד שלא לשמה גורם לו שכחה **לב**

לב נבון להבין אמרי בינה . כל קבל דנא : אמר"ש ב"ב א"ר יוחנן מ"ד למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין דאוק לו דכיון דהוא כסיל הרי אינו מצדכתבונה ואיך יבקש לקנות חכמה וקרא כתיב חכמה ומוסר אוילים בזו . לזה בא ודרש דקרא לאו בכסיל ממש איירי כ"א במי שעושה מעשה דיתחשב לכסיל אפי' דהוא שפוי בדעתו ואין זה כ"א במי שלומד בתו' בלי יראת ה' על פניו דאז נעשית זרה הימנה ותלמודו משתכחת ממנו ועי"ז הרי הוא נק' כסיל כמ"ש רש"י דאם תעויתו מתוך שכחה תחשבו שוטים ווהו פי' הכתוב למה זה מחיר ביד כסיל שבא לקנות חכמה דבר שהוא חיצוני ולב אין דעיקר הכל דהוי היראה דבר המסור ללב והבינה תתלויה שם כמ"ש בפתי' איהו בינה לבא ובה הלב מבין ליתא דאדרבא ולב אין דאין בו יראת ה' דמסור ללב . לכן שפיר קא מוכיח מיניה דאיירי על שונאיהם של ת"ח שיש בהם תו' ואין בהם יראת שמים מדכתיב ולב אין ודייק נו'אוי להם לשונאיהם של ת"ח דכיון דלומד שלא לשמה בלי יראת ה' שהוא מסוג מ"ש רבא דקורא ושונה ובועט באביו ורבו דנפק"ל מקרא ראשית חכמה יראת ה' . וכן מ"ש התוס' והריטב"א ז"ל דבלומד לקנטר ולקפח לא הותר ונוח לו שלא נברא . נמצא דאדם כזה הלומד בלי יראת ה' הוא שונא ובועט בת"ח ומקפח להם ולכןהיינו דדייק לו'אוי להם לשונאי' של ת"ח דמלבד דאין להם שם ת"ח כמ"ש מרן בש"ע כיון דאין בו יראת ה' אלא הם עצמם הוו שונאיהם של ת"ח ולכן אוי להם ואוי לנפשם ממה דמגיע להם בעון זה גופיה דשונאים לת"ה ועוברי' אדאורייתא ואדרבנן ועונשו גדול כמ"ש המב"ז"ל והכמ"ל . וזה שנעשו שונאיהם של ת"ח בא להם משום דיש בהם תורה ואין בהם יראת שמים דאלא"ה דהיה בהם יראת ה'היו לומדים לשמה ולא לקנטר ולהיות בועט במי שגדול ממנו • והוא מדוקדק בכתוב דכתיב ולב אין שעיקר היראה מסורה ללב והעיקר חסר ואין **לב**

לב אבות שנו חכמים . לקיים מילי דאבות ארזי הלבנון הרמים . בפ"ק מ' ט"ו חנן שמאי אומ' עשה תורתך קבע אמור מעט ועשה הרבה והוי מקבל את כל אדם בסבר פנים, די"ל מהו הכונה עשה תו' קבע ומהו תורתך בכינוי : גם מ"ש אמור מעט ועשה הרבה איך תלוי בזה . גם מ"ש והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות אין לו שייכות כלל עם הקודם . וחוץ ממה שפי' אני עני בס'הקטן דרכי חיים כיע"ש . נר' לפ' עוד ע"פ מה שפי'הרב מדר"ש שם בשם הרב החסיד וז"ל אין לך עושה הרבה כעושה לשמה דהעושה לשמה מסייעים אותו מן השמים ונמצא עושה יותר ממה שחשב יע"ש • עוד מצינו במי שקדמה לו היראה זוכה לאדם בתו'ממה שקבל חלקו בסיני ולא להיות הוא קולט מהאויר ממה שחי'אחרים ובזה פי' הרב אור לישרים דל"ז כונת התנא שם בפ"ג רחב"ד במ"י"א דתני כל שיראת חטאו קוד' לחכמתו חכמתו מתקיימת חכמתו דייקא דאינה מאחרים יע"ש • וכשזני לעצמי נראה לפרש ע"פ מה שכתבנו דהיראה תלויה בלב ובינה לבא ולכן כת'הרי"ף דלגבי חכמה שלומד מרבו החכמה קו' ליראה • אכן לגבי חכמתו שמבין מדעתו היראה קודמת והיינו דדייק ותני כל שיראת חטאו קו' לחכמתו דייק'דאינה חכמה שקבל מאחרים חכמתו מתקיימת דאע"פ דשניהם במקום אחד בלב היראה צריכה להקדימה • וכתב מהרש"א בח"א בסנהדרין לדל"ט דהלומד לשמה הוא מחזיק בתלמודו תדיר ולא פסיק יע"ש : גם הרב הקדוש בס' ר"ח כתב בהקדמתו דע"י שלומד בתו'לשמה ע"מ לקיים חשיב הלימוד כעושה מעשה יע"ש• וזהו מ"ש שמאי או'עשה תו'קבע והיינו שתלמוד לשמה דבהיות דתורתך קבע אדי'ולא עראי זה מור'דהוא לשמה כמ"ש מהרש"א ודייק לו'תורתך דאורייתא דילי' היא ולא שקלט מהאוי'מתו'אחרים וגם רמז שהוא חכם ומבין מדעתו ולא מתו'רבו ובזה אתה זוכה אמו'מעט דקורא פסוק אחד בציווי מצוה דהוי כעושה הרבה והיינו דתני ועושה הרבה ומקיים המצות ככל חוקותיה וככל משפטיה וקורא בתור' לבד חשי' כאלו קיים בפועל וכמ"ש הפוסקים ז"ל בענין קריאת הקרבנות דבאומ' אפי' ככתוב בתורה לבד הוי כאלו קיים בפועל : וכמ"ש המאיר הגדול עט"ר הגאון מרן זקני נר"ו בס'הבהיר הק"ל את"ח סי' נ' יע"ש • ואנן יד עניי בפניה בקונ'זה בסי"א כהגהתי בזה בס"ד וכיון דאיירי בלומד תו' לשמה אם כן והוי מקבל את כל אדם בסבר פנים יפות דמלבד דאינו בועט במי שגדול ממנו כמ"ש עוד בה שצריך דיהיה דיבורו בנחת עם הבריות כמ"ש ביומ' דפ"ן ע"א ג"פ ואהבת את ה"א דהיינו עובד את ה' מאהבה שהוא לשמה דרשו בו שיהא ש"ש מתאהב על ידך שיהא קורא ושונה כו' ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות יע"ש . לכ"ז סיים והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות אר"ש ל"ו מטוהרה . בנחת רוח ובשפה ברורה • שמח וטוב **לב**

לב חורש מחשבות • גם לרבות : דה"ט דנפק"ל מדכתיב ול"ב אין דיש בהם תו' ואין בהם יראת שמים • והיא ממה שהכריע הרב בס'חכם לבי מסי' ע"ד עד סי' ע"ז דעיקר חיות נפש האדם הוא בלב דשם משכן הנשמה ובהעדר הלב אפי' רגע אחד א"א לו להחיות והביא ראיה ממ"ש בזו"הק סדר

פנחס דרכ"א ע"ב דמייפין לא יכלין למיקס בעלמא אפי' רגעא חדא בלא לבא , וכן מ"ש בז"הק סדר נשא
דקכ"ו ע"ב דהלב מלך לכל האברים יע"ש : וכן הביא עוד שם בס"ע"ו משם הגאון מפראג דא"א לשום בריה
בעולם להחיות בלא לב אפי' רגע אחד וכתב שם דמה"ט ס"ל לר"י דהחכמה בלב דכל האברים תלוים בלב
כמ"ש בילקוט משלי דעיקר חיות כל האברים הן בלב : ואפי' מי שחולק נדין הסעיף מודה הוא דהאדם
שאני דעיקר חיותו הוא בלב יען שכלו של אדם תלוי בלב יע"ש • ובעיקר דינו של הרב לגבי
שם רבים לוחמים עליו בזה הלא נספרתם • וזה נ"ל טעם כעיקר למה דהזכיר המלך שלמה ח"י פעמים
בס' משלי יראת ה' דבגמ"א נתן טעם דהוא רמז לח"י טרפיות דאפי' נוטל נפשו ימסור ליראת
ה' • ועוד דע"י היראה הקב"ה שומר חייו ופי' בזה כ"ה במשלי פי' י"ד יראת ה' מקור חיים לסור ממוקשי
מות יעש"ב : ולפי דברי הרב הכס נבי א"ש דעיקר חיות האדם הוא בלב ועיקר יראת ה' תלוי
בלב כמ"ש ז"ל דכל דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך : ולכן רמז שלמה המלך ע"ה בס' משלי
יראת ה' ח"י פעמים דכל עוד דיראת ה' בלבו הרי לבו הוא בריא וחזק ולכן הוא חי וקיים משא"כ כשאין
בלבו יראת ה' הרי הלב פגום וכמ"ש חכמי הקבלה וחכמי המוסר דמי שחוטא באחד מאבריו אותו האבר
חסר ומת וכמאן דליתיה דמי ונק' בעל מום דמה"ט אמרו רז"ל דרשעים קרוים מתים וניכר חסרונו לע"הב
יע"ש , וזה עצמו כ"ה יראת ה' מקור חיים לסור ממוקשי מות דיראת ה' היא במקום מקור החיים דבר המסור
ללב ובזה זוכה לסור ממוקשי מות דכשהלב הוא ביראת ה' הוא חי ובריא ומציל ממות נפשו : וע"ז דרש
רשב"ן בשר"י מ"ד למה זה מחיר ביד כסיל דלא מיירי בשוטה גמור גם בלא דעת דהרי כתיב לקנות חכמה
ולכן נ"ל שיש בידו תו' ואין בו יראת ה' והוא נק' כסיל משום ולב אין דבלב הוא עיקר החיות האדם דמשם
בא לו היראה ומחיה אותו והעיקר חסר דנפגם הלב ומה"ט נק' כסיל כי שכלו תלוי בלב והרי הוא בלבו פגום
ותשוב כמת ממש דאין חיות לאדם כ"א בלב לכ"ע וכמ"ש בתשו' הח"ץ הנז"ל : וגם מטעם אחר נק' כסיל
דכיון דאין בו יראת ה' הוא בא לידי חטא ואמרז"ל אין אדם חוטא אלא אם כן נכנס בו רוח שטות כמ"ש
הרי"ף בס'כסף נבחר ס' תוריע יעש"ב : ולכן היינו דנפק"ל מדכתיב ולב אין דאין בהם יראת שמים :
ועוד פי' בזה המאמר אני עני בתי'ליומא שם בס"ד • ומי שיש בו יראת ה' זוכה לחיים והרי הוא כמ'בואר
מ"ש שם ביומא זכה נעשה לו סם חיים כיון דלומד לשמה ביראת ה'התלויה בלב והוא עיקר
חיות האדם לכן נעשה לו התו' סם חיים • כי ממנו תוצאות חיים • להחיות לב

לב שומע ומשמיע : אחרי הודיע , כונת הכתוב לחכם לב יקרא נבון דהיינו לחכם דזכה ללמוד
נתחי'למודו לחכמה זו קו' ליראה ואח"ך דכבר זכה להיות חכם בחכמה ויראת ה' בלבו דאכי
דייק לחכם לב שהוא חכם עם הלב ולא כמי שלומד בלי יראה דנאמר עליו ולב אין כמ"ש בש"ס
ובזה הוא זוכה לחכם לב כמו שהוא חכם בלב שיש לו יראת ה' יקרא נבון וכמ"ש הראב"ע שמבין מדעתו מה
שלא למד מרבו דבינה זו צריכה להיות יותר מפנימי מהיראה דהיראה היא קודמת לחכמתו ובזה זוכה
להקרא נבון הלא"ה אינו זוכה להיות מבין מדעתו כמ"ש הרבנים ז"ל וגם דאין חכמתו מתקיימת ואינו נק'
נבון : ועוד מעלה אחרת במי שלומד בתו'ביראת ה' על לבו ומתק שפתים יוסיף לקח דכיון דהוא לומד
ביראת ה' הרי אינו בועט באני; ורבו כו' דנפק"ל לרבא מדכתיב ר"ח יראת ה' ואדרבה דיבורו בנחת עם
הבריות כמ"ש ביומא ע"פ ואהבת את ה"א דזה מורה שלומד בתו' מאהבה לשמה ביראת ה' , וכיון שכן הרי
הוא זוכה ע"י ומתק שפתים דהוא לומד בתו'לשמה יוסיף לקח נגד מי שלומד שלא לשמה דנעשה זרה
סימנה ותלמידו משתכח כמ"ש רש"י , וקי"ל מרובה מידה טובה ממידת פורענות דמלבד דאינו שוכח עוד
תוסיף את כחם להוסיף לקח , ועוד מעלה אחרת מקור חיים שכל בעלין דכבר ביארנו דעיקר מקור החיים
שבאברי האדם אינו כ"א בלב כמ"ש הרב נבי ושם הוא מקום היראה כמו שביארנו וכיון דלומד בתו' ביראת
ה' הוא מקור החיים דנעשה לו התו' סם חיים ומה"ט קאמר ר"י בילקוט דהחכמה היא בלב דכל האברים
תלוים בו כמ"ש הרב ח"ץ שם וא"ה הרי כבר הביא הרב נבי שם החולקים עליו בדינו לז"א מקור חיים שהוא
בלב הוא שכל בעליו דכבר כתב הרב שם דבאדם מודים לו דעיקר החיות הוא בלב יען שכל האדם תלוי
בלב , וז"א דה"ט דאני קורא עיקר היראה בלב מקור חיים יען הוא שכל בעליו וכיון דבלב תלוי שכל
בעליו , לכן נק' חיות האדם ומקור החיים הוא בלב ודייק לומר שכל בעליו דייקא דאינו קולט מהאויר
ממה שהי' אחרים דכיון דיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת וכמ"ש הרב ז"ל , ואמר ומוסר
אוילים אולת הוא מתבאר ע"פי מ"ש הרי"ף בס' כסף נבחר דמי שאין לו יראת ה' נק'אויל שחוטא ע"י
דאין אדם חוטא אא"כ נכנס בו רוח שטות וע"י השטות הוא בא לידי נגעים והחלואים יע"ש • וידוע
מ"ש בנדרים(דמ"א) דע"י חולי משתכח תלמודו וז"א ומוסר אוילים דהעונ'והיסורין הבא על אלו האוילים
דאין בהם יראת ה' דמשם באו לידי שטות היסורין עצמן הוי אולת דהרי ע"י באו לידי חולי והחולי
משכח תלמודו ממנו וע"ז נק' שוטה וכמ"ש רש"י דאם תעויתו מתוך שכחה החשבו שוטים וא"ש הכסל
ומוסר אוילים אולת כאמור • ואמר לב חכם ישכיל פיהו דהיינו שיש לו בתחילה יראת ה' דמחכניה ללב
כמ"ש בש"ס ואח"ך זכה ונעשה חכם לבד ולא נבון להבין דבר מתוך דבר עכ"ז הוא זוכה דישכיל פיהו
דדברי פיו יהיו בחכמה והשכל , והוא ע"פי מ"ש הרב שלטי הגבורים שבינות המרדכי בפ"ב דשבת וז"ל כי
אתה תאיר נרי ה' וה' יגיה חשכי והו על ת"ח כשאדם עוסק בתו' לשמה הקב"ה מגיה חשכו שאינו בא לידי
עון ומכשול ומורה בתו'שלא כהלכה , ולכן אמר הכתוב והגיה בו לנוגה כשהקב"ה רוא'דלבו של אדם לש"ש
אפי' דאין בלבו לדעת עומק ההלכה הקב"ה מגיה דבריו שלא יצא מפיו הוראה שלא כהלכה עכ"ל •
א"כ ז"א לב חכם דזכה להיות בו חכמה נקדימה לו היראה נתחי' ולומד לש"ש אפי' דעדיין הוא חכם ואין
בלבו לדעת עומק ההלכה עכ"ז ישכיל פיהו דהקב"ה מגיה דבריו שלא יצא מפיו הוראה שלא כהלכה כמ"ש
הרב ש"הג ועוד מע' אחרת ועל שפתיו יוסיף לקח כמ"ש הרב החסיד דספר הלומד לשמה הוא דאומר
מעט ועושה הרבה דמן השמים יסייעוהו להוסיף לקח יותר ויותר ממה שעלה במחשבה : מרובה
מידה טובה , כי ואין איש שם על לב

לב מרפא לשון עץ חיים, הכל תלוי **לב חיים** בלב יראת ה' לחיים, זוהי סיג'ה וזהי
ביאה לקרות לו קונטרים קטן הלזה את הזיתמילאתו בנעמת׳ לעשות מטע'מים
קמא קמא, יודע רבוני אלהי עולם, כי כל ישעי וכל חפצי אין דבר נעלם, לעסו'ק
אהב בתורת ה' היא העולה, טובה חכמה עם נחלה ליראה את ה' הנכבד והנורא ואת נחלת **לב**
עבדי ה' וצדקתם, לטובים ולישרים בלבותם, כי הוא יודע תעלומות

לב חכם לימינו, דבר הלמד מענינו, יש אחד וא'ן שני שם רמ'ז וא"ן מספר הא מני, שמענה
ואחת, סימנים לאורייתא, הכתובים בספר הזה, מזה ואחד מזה, מנין מכוון והנה שול'ם
למספר ל"ב חיי"ם עולה על כולם, ויבא הכתוב הב' במספר ובשמותם, וא'ן פותר אותם, החכמה תחיה
בעליה, תורת חכם מקור חיים מבני לומדיה, היא מונחא'ת כאבית דרבי נתן, סו' פל"ב שתים כהלכתן
חכם נקר' חיים ס"ח מה, לשם שב'ו ואחלמה, רוכן בין המשפתים, חיים שנים **לב**
חכמי

לב אחד ורוו לאחדים, פקודי הישרים העומדים על הפקודים, בארבע מנינן, והא קא חזינן,
יושב כסד'ר אורח חיים, ואלו מן ההלכות כד ניי', אימא רישא, יקום כגבור אשר ל'ו נשא
אשר לבו כלב ארית דבי עילאי, לרוץ אורח כמה נאה, ויהי נא פי שנים ריחוץ ידים, נשא לבבנו אל
כפים אל אל בשמים (עיין ש"ע א"ח סי"ד סח"י) ושקולה מצות ציצית כנגד כל התורה כולה. **לב**
שמונה חוטין כ' שהן ד' טובה כפולה, נטה נה

לב נשבר ונדכא, כמוני היום אנכי הרואה, ותמיסתו יוסף עליו, קול לו קול אליו, ברוך ה' אשר
החייני וקיימני והגיעני, הלא המאזורני חיל הרי אני, בן שלשים ושתים שנים, נע"ר חנ"ר ל'ב
לפי סדר הזמנים, ואל ה' אתחנן גמול על עבדיך אחיה עוד רבות בשנים : ואם בגבורות, למדני **לב**
חקיך משפטים ותורות, ואשמרנה בכל

לב חומד חמדת לבי, בימי חורפי אף רוח בקרבי, צעיר אני לימים, תחילת שמושי לפני חכמים
קורא ושונה למשקל ולמטריה, והיו כותבת על שיט'ה סדריה, אחד הנה ואחד הנה, על
פוסקי הלכות הרמב"ם והטור והנה השו'ע'ה, כל שהוא מין כלל'א, ומילי דדרש' דורש ה'ן לה, וכל הדבר
הקשה, להלכה ולמעשה, חיים שאל לרבנן קשישי, חיים נרצונו להבין ולהורות, הלכה וא'ן מורין חשו'
מחיים על כל הקורות, באיסור והיתר ודיני ממונות, כי לא ע'ם בינות ליום קטנות, וכי ישאל איש את
לך לשבי'השבר התורה, אשרוח שלא נפתחו עיניו לאדפים י הדר'א, וכ"ש בלב'הלכה, ומה זו סמיכה
והב'ל הבי'א גם הוא דברי הבאי, דיחוו לבי מינאי, דלית להו ממשא, את כל אשר עשה, ומה **לב**
יתן זה לפומייהו דרבנן קדישי, ראשי אלפי ישראל הלא בראשי, ואכתוב בספר ויוחקו חקקי

לב ב"ד מתנה אב"ד לכל ישראל, יש לי רב ראש גולת אריאל, ראשון לכל דבר שבקדושה, הוא
הקדוש רבינו הגדול שבא קדישא, מאור הגולה, משירי כנסת הגדול', עט"ר תורנו ורבינו
חודינו והדרינו, רב מבבל ורבי מא"י הגאון מרן זקני, סתרי ומגיני, המלאך
רפאל רנה ורב **יוסף** נר"ו יאיר לעד לעולם, ובריא אולב, אכי"ר, חיים לשאו'ל הגיע פעמים
רבות, אלין פי קראתי מאן יהיב לן מכותבו'ת, ומלך חפץ בחיים להבינני דבר וסמך
ידו על ראש הצעיר סמיכה לחיים, על כל הכתוב לחיים, אהת ושם אחת ושנע,
חקרי לב
שר המשבי'ס מעיין נובע, גדולים

לב יחדיו מ'יש הוא אמינא, להוציא לאור חבורי מראש אמנה, כתבי הקודש שאלות ותשובות
למי המותמ'ת מו'ר חזים עלייהו מעשה אבות, ואח"י שובי נחמתי וא'ן נסת'ר, כל שישנו
בגל אוחר, כי היתה נסיבה, כתובים שלא כסדרן קבא קבא, לכן אמר לי לבי טוב לאחוז מזה סדר
המערכה, על סדר טור א"ח מעיקרא תשבא, וה' אלהים יעוור לי ועמד על כנו, לדבר דבר **לב**
דבור על אופנו, דברים המתישבים על

לב נדלאים נסב'ר לבי לעבור במילין, לבא בדרך קצרה וכל חפצי ישלים, במקום שאמרו להאריך
בענינינו גופיא, חוכו רבו'ף הוי לאנטרופי, וכל הבא אב'ב גררא, שוק אני לברא, כל אחד
לפי מקומו הראוי לו, על גפ'א והפוסקים אשר נטה שם אהלו. ואני אזימם לוברות, לפרו'ש להם והיו
לברו"ת, לציי'ן בכי טוב שלא היא כתיבה, את אשר יהיה שמה הרו'ח במדבר בערבה, תשנה **לב**
שאינה צריכה, דרך ובא לו לדרך ארוכה, ורחב

לב ירושלים איש אחד מן הרמתים, חפץ חסד ומרבה להטיב הבוחר בירושלים.
עטרת תפארת, גולה הכותרת, אוהב התורה ולומדיה : אשר בנה **בית יעקב**
כפתוריה ופרחיה : ושם חיים נהון בתוכו : הולך צדקות ודובר מישרים
ואין ערכו, עושה מצות הגילות הבילות, לפחור אותם לא יכילון מגילות, צרור המר
דו'די לי הגביר החכם המרומם, רצ"ו אור יותם, כמה"ר **יעקב רבי** ז"ל ועל שבעתה באחי נדבת
רוחו אותו, וינו לאשר על ביתו, בהיותו עומד עמנו פה בפרק הנסיעה, משמיע
ישועה :. כה אמר לאתן הל"ר קאי גיס'א דנהרא, תכבד את התורה, הגביר החכם המרומ'רצ"ו כמה"ר
חיים

חיים אברהם רבי ז"ל ויאמר יעקב הנה נתתי אלף כסף הקדש דמים, להדפיס ספר תורת
חיים ה"ן מקיימים. ועלי לשבח לחכמים האלה שלמים, בני בנות הרי
חם כבנים, נטעי נעמנים גוברין יהודאין טובים השנים, ויצא הראשון א"ן גביר
בניע ומעליא, הרי זה מתעלה, החכם והשנון כה"ר יאודה פרחי נר"ו גם את השני חכם
ומבין מדעתו, בחור וטוב אשרי יולדתו: החכם המרומם כה"ר
יאודה רבי הי"ו שניהם גם יחד המה יעלו מעלה ע"ג מעלה, טובה כפולה. חיו יחיו
חיי בשרים
לב.

לב איש ישראל ויהודה, אשר בא להוסיף תוספת על העיקר להכין אותה ולסעדה, לרגל
המלאכה לעשות אותה: עבידתא שפירתא: ויגם'
יאודה פרחי טובנים: מעשה אבות יעשו בנים; אשר הויל ותב תכים דהבא פריכא
אולי יש תקוה להשלים המלאכה, ה' מן שמים, ישלם לו
שנותים, הון ועושר בביתו וצדקתו, ונדיב נדיבות ומקיים אמונתו, נדיב
לב

לב לדעת שלא הספיק כספם וזהבם, אשר נדב לבם, כי אם אם הכסף ועכ"ב היתה ויתנו
נחס'רות וגטילת עבידתא, עד שמצאתי את שאהבה נפשי הנקי ולבבי, אשר נדב לבו למחזיק
ולמעוז לבלתי עזבני, לתת לכסף תוצא: לרגל המלאכה את כל אשר עשה, הוד והדר
האדם המעלה: מעטה תהלה: איש החסד והרחמים, ביתו בית ועד לחכמים, דגמיר וסביר בתבונה ודעת:
מכל טוב שקולה מכרעת, הנגיד החכם המעולה, נבחר שם טוב עולה.
כמה"ר בנימין מוצירי נר"ו, יקיר אורו, אחד האלף ואחד הבן יקיר חמד בחורים,
פרי עץ הדר כפות תמרים, החכם והשנון שמואל נקוראי שמו, הי"ו ויהי
אלהיו עמו, יחדיו יהיו תמים, חיים וקיימים. עוד ינובון בשיבה ברכות הטובה,
ששים ושמחים, לנגה נגהיך, משמחי
לב

לב לאדוני הנה האדון ה' צבאות, שובנו אלהי ישענו למופת ולאות: תיכון תפלתי והגיון לבי;
ישלח לנו משיח צדקינו עם אליהו התשבי, לא' הישועה ובא לציון גואל: יגל יעקב ישמח
ישראל, ויקבץ נדחי ישראל והבית ימלא, כהנים בעבודתם ולוים בדוכנם וישראל במעמדם וכבוד ה' מלא
והיה ה' למלך על כל הארץ לה' המלוכה, כי אם ציוה ה' את הברכה, רפואה והצלה. לכל נגע
כל מחלה, תרופה לשבורי
לב

לב בשר פי המדבר דל ורזה, צעיר אנכי ונבזה, מהוינא קילה קדמייהו דרבנן סבוראי קמאי
ובתראי, מצי"ל ענ"י אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה', על התורה ועל
העבודה, מרבה ישיבה מרבה חכמה תרובה מידה. קולי אל ה' אקרא קראתי
בכל
לב

חתימה לחיים החותם פה עירנו אזמיר יע"א ביום ה"י לחדש חשון משנת שפר (לפ"ק)
שלמי נחויא, לאוקמיה גירסא בסיעתא דשמיא: ע"י המדבר:
קטן המחבר הצעיר חיים פאלאג"י

ס"ט

בס"ד שאלות ותשובות חלק א"ח סימן א להלכות הנהגת האדם בבקר סימן א

סימן א

נתתי אל לבי לבאר היכא דכתיב בקרא אור בקר וכן בקר סתם וכן השכמה באיזה זמן הוי. אם הוא קודם עלות השחר דעדיין לא האיר היום: או הוי אחר שעלה עמוד השחר קודם הנץ החמה וכבר האיר היום

הנה ראיתי להרב כמהר"י עטיקא ז"ל בס' חלקו בל יזיל בא"ח סי' א' שעמד מתמיה ע"ד הטור ומרן הב"י בש"ע בר"סי א' שכתבו יתגבר כארי לעמוד בבקר שיהא הוא מעורר השחר שדבריהם סותרי אהדדי מרישיה לסיפיה דבתחילה כתבו לעמוד בבקר שהוא אחר שהאיר היום ושוב כתבו שיהא הוא מעורר השחר דמשמע שעדיין לא האיר היום. וגם לכלל ישוב דמצינו דקודם אור היום נקר' בוקר כדכתיב וישכם משה בבקר ואמרו בפ"ר"ע דפ"ו ע"א משה בהשכמה עלה ויליף לה מהך קרא משמע דהשכמה ג"כ בקר מקרי וכן נמי מדכתי' ברן יחד ככבי בקר ואין הככבים נראין אלא בלילה אלא הם ככבים הנראים סמוך ליום כי מאותה שעה אקרי בקר עכ"ל. ולע"ד אחרי המח"ר דבריו תמוהים שהרי הראיה שהביא דקודם אור היום נקרא בקר מקרא דוישכ' משה בבקר ובשבת יליף דמשה בהשכמ' עלה ק"ט דצריך אעיקרא להביא ראיה דהשכמ' מקרי קודם אור היום ובתר הכי להביא ראיה דהשכמה מקרי בקר גם מ"ש דאמרינן בפר"ע משה בהשכמה עלה ויליף לה מהך קרא לא ידעתי מה הוכח יוכיח והש"ס טפי מתמעוטיה דקרא דכתי' לפדיא וישכם משה בבקר ויעל. ואעיקרא הש"ס לא בא ללמדנו זה דמשה בהשכמה עלה כיון דהוא מבואר בקרא אלא מה שבא ללמד הוא דגם בהשלמה ירד מן ההקש דהקיש ירידה לעלייה כמ"ש שם בש"ס. והו ק"ל אכן יהיה כמ"ש הרב ז"ל דהשכמה הוא בלילה. מ"מ היכא דכתי' השכמה בבקר ובקר הוא אחר עלות השחר א"כ גם ההשכמה ע"כ הכי מתפשא. ותמהני ע"ל דנר' דנעלם מעיני דמר סוג' הש"ס ביומא דכ"ח בפסחים ד"ד דפריך שם וכ"ת זריזין מקדימין למצות נבדוק מצפרא והניא כל היום כשר למילה אלא שזריזין מקדימים למצות שנאמר וישכם אברהם בבקר ופרש"י נבדוק מצפר' דאיכא הקדמ' לזריזין כדאשכחן גבי מילה ובזריזותיה דאברהם שנא' וישכם אברהם בבקר ולא המתין עד הנץ החמ' ומ"מ בלילה לא הקדים עכ"ל הרי לרבהדיא דאע"ג דכתי' וישכ' אברה' בבקר אינו בלילה קודם אור היום כ"א לאחר דהאיר היום. א"כ איך כתב בפשיטות דקרא דוישכם משה בבקר הוא קודם אור היום: ולא מצינו שינוי בשום צד אלא עיקרא דוישכם אברהם לקרא דוישכם משה ונאמ' דזה מיירי קודם אור היום וזה לאחר שהאיר היום. וגם נתבאר מזה דהשכמה מיקרי לאחר שהאיר היום ונפל היסוד שבנה הרב ז"ל דהשכמה הוא בעוד לילה דליתא להא כמבואר. ואפילו אם נרצה לומר דהשכמה הוי בעוד לילה מ"מ כל היכא דכתיב בהדי השכמה בבקר ובקר הוא יום בודאי ודאי הוא דר"ל שישכים בבקר בהאיר היום

ועוד דלענ"ד להביא ראיה דגם היכא דכתי' השכמה סתם הוא אחר שהאיר היום. והוא ממ"ש בפ' משוח מלחמה דמ"ב ע"ב ע"ש ויגש הפלשתי השכם והערב אמ"ר יוחנן כדי לבטלן מק"ש ערבית ושחרית יע"ש. הרי דהשכמה סתם מקרי בשחרית והרי זמן ק"ש הוא אחר שהאיר היום ש"מ דהשכמה מיקרי בהאיר היום ולא בלילה וכמ"ש הרב כ"י ז"ל בפי' לשמואל א' סי' טו"ב עפ"ז שפי' דמ"ש ר"י כדי לבטלן מק"ש ערבית ושחרית דהכונ' דלשון השכם והערב משמע לשון ביוני כמו השכם בבקר דכתי' גבי משה וז"א ויגש הפלשתי בעת ובזמן שאומרים לו לאדם השכם לק"ש והערב לק"ש יע"ש: הרי נלמד מדברי הרב כ"י דגם השכם בבקר דכתיב גבי משה הוא ביום ולא קודם היום וכן ראיתי להרב מהרש"א בח"א שם בפר"עק גבי מ"ש משה בהשכמה עלה דכתיב וישכם משה בבקר שהרגיש מזה דלא ציוהו ה' וישב דהי' אמר לו ועלית בבקר שהוא עד ד' שעות ומשה משום זריזין מקדמים השכים בבקר כדכתיב גבי אברהם וישכם אברהם בבקר. הרי דהרב ז"ל השוה ודימה קרא דוישכם אברהם בבקר שהוא אחר שהאיר היום עם קרא דוישכם משה. וכל זה הוא הפך פשיטות הרב מש"י ותמהני איך נעלם ממנו כל זה גם מלשון הטור ז"ל שם משמע דהשכמה בבקר הוא אחר שהאיר היום ממ"ש שם אח"ז ואם ישכים קודם אור הבקר כו': וא"ת דהשכמה סתם הוא קודם אור היום על מה ועל מה הוצרך הטור לו' ואם ישכים קודם אור הבקר הרי משמעו השלמ' בכל מקום שסתמו כפירו' שהוא קודם אור היום אלא ודאי ש"מ דהשכמה היכא בתשמעותיה בבקר והוא באור היום ולכן כתב הטור ואם ישכים קודם אור היום: ומה שנדחק הרב שם לפרש דברי הטור אלו לפי כונתו הרואה יראה שאין דבריו נראין גם מה שדקדק הרב ע"ד הטור ומרן כבר ביארתי דבריהם בהי' על א"ח סי' א' שדברי הטור ומרן ז"ל נכונים בטעמם דמ"ש יתגבר כארי לעמוד בבקר הוא כשיאיר היום וזהו ע"י שיהא הוא מעורר השחר דאם לא יקום קודם אור היום אז היצה"ר מקטרגו שיעבור זמן ק"ש ותפלה. ונסתייעתי שם מדברי הרב הפרישה יע"ש. וכן ראיתי להרב ב"ח בי"ד ר"סי רס"ב שפי' מ"ש הטור בבקר שהוא מהנץ החמה הרי דאפי' לומר סתם שהוא מע"ה לא ניחא להרב"ח ועיין בפו"ד

תו יש להכריע דבקר מיקרי אחר שהאיר היום אף דכתיב ביה השכמה ממ"ש בפ' ג"ה דצ"א ע"פ ויאבק איש עמו עד עלות השחר אמרינן מכאן לת"ח שלא יצא יחידי בלילה רבי אבהו אמר מהכא וישכם אברהם בבק' ופרש"י ולא קודם אור היום ויע"ש בתוס' ז"ל בד"ה מהכא שהק' דבספרים גרסי' וישכם אברהם בבקר ויחבוש את חמורו שהוא בפ' העקידה הנא אצטריך ליה בפ"ק דפסחים ד"ד לזריזין מקדימין למצות. וחי' דהש"ס הכא מביא קרא דכתיב בהפיכת סדום ול"ג ויחבוש יע"ש: הרי שמענו מדברי התוס' דתרי קראי דכתיב גבי אברהם השכמה בבקר פי' הוא אחר עלות השחר

ושום

ושוב מצאתי עוד ראיה לזה ממ"ש במכילתא
ס' נח ע"פ ואתם לא תצאו איש מפתח
ביתו עד בקר והובא בילקוט יהושע סי' ג' ע"פ
וישכם יהושע בבקר : וז"ל בבקר ולא בלילה מגיד
דמשנתנה רשות למשחית לחבל אין מבחין בין צדיק
לרשע כו' וכן אתה מוצא שהיו האבות והנביאים
נוהגים כד"א שנאמר וישכם אברהם בבקר וישכם
יעקב בבקר וישכם משה בבקר כו' יע"ש ,
הרי מצינו לתנא דמכילתא דקאמר להדיא דקרא
דוישכםמשה בבקר הוא ביום ולא בלילה כמו קרא
דאברהם וכיוצא וקאמר מילתא בטעמא מפני המזיקי'
וכדפרש"י בחו'בפ"ו דויאבק איש עמו • וכה"ג
ראיתי עוד שם במכילתא ס' בשלח בפ"ו שדרשו ע"פ
ויהי באשמורת הבקר שהוא בוקרו של אברהם דכתי'
וישכם אברהם בבקר יע"ש • ומה שתראה שם
שדרשו ד"א ויהי באשמורת הבקר זה היה עם הנץ
החמה ט"ס הוא וצ"ל עם שהאיר מזרח כדגרסינן
הכי להדיא בילקוט שם

גם לדרשא אחרת שדרי' שם במכיל' בס' בא
והובא בילקוט שם וז"ל וישכם יהושע
בבקר תלמד דזריזין מק"ל עכ"ל • הרי כבר נתבאר
מסוגיא דפסחי' ויומא דזריזיןמק"לא הנלמד מקרא
דוישכם אברהם בבקר הוא אחר עלות השחר והאיר
היום ש"מ דהשכמה בבקר הוא כשיאיר היום וראיתי
להרב הקדוש והטהור הרב ראשית חכמה בשע'
האהבה ברפי"א דק"ז ע"ב שהביא המכילתא הלזו
וכתב וז"ל ובלי ספק כי וישכם אברהם בבקר הוא
זריזות ע"ד וישכם יהושע בבקר הנדרש במכילתא
יע"ש : ואחרי המ"ר בניו"ק ק"ל ע"ד דהלא
להדיא אתמר בפסחים וביומא דרשא ואת דזריזין
מקדימין למצות מהך קרא דוישכם אברהם ועיקר
הלימוד דזריזין מק"לא הוא נלמד ממנו וצ"י :
ועיין במד' רבי תנחומא בס' וירא

עוד אמרו במכילתא שם ד"א וישכם יהושע
בבקר שתפילתן של צדיקים נשמעות
בבקר בקר של אברהם בקרו של משה יע"ש • ופי'
הרב כ"י שם בפי' דהכונה באותו בקר שהצדיקים
עומדים להתפלל והוא עת רצון כו' יע"ש • והרי
זמן תפילה הוא כשיאיר היום וכן איתא בברכות
דכ"ו ע"ב תניא כוותיה דריב"ל אברהם תיקן תפלת
שחרית שנא' וישכם אברהם בבקר כו' • ועיין
מ"ש התוס' ביומא דכ"ח ע"א על מתני' דקתני שם
אמ"ל הממונה צאו וראו אם הגיע זמןהשחיטה כתבו
וז"ל שנא'וישכם אברהם בבקר יע"ש וכןמשמע בזה"ק
בכמה דוכתי וכמ"ש לקמן בס"ד

ופה הראני עט"ר א"א נר"ו דהכי אתמר
בזה"ק בסיבלק דר"ד וז"ל פתח
רבי אלעזר ואמר ה'בקר תשמע קולי• ה' בקר מאי
בקר אלא דא בקר דאברהם דאתער בעלמא דכתיב
וישכם אברהם בבקר דהא כד אתי צפרא ההוא בקר
אתער והוא עידןרעוא ולמעב' טיבו לזכאין ולחייבין
ודלין עידן צלותא הוא דמגלי קמיה מלכא קדישא
כו' יע"ש הרי להדיא מבואר בתנא הקדוש ר"א
דקרא דוישכם אברהם בבקר הוא דוקא ביום והוא
זמןהתפילה ככל מה שביארנו א"ד נר"ו • ש"מ
מכל הני ד'מטיבי מדברי הזו"הק והמכילת'וסוגייי'
הש"ס והתוס' דמוכח בבירור דהשכמה בבקר הוא
כשעלה ע"ה וילפי לה מקרא דוישכם אברהם בבקר
דבהכי איירי קרא והוי כל בחר איפכא מששיטו'הרב
הש"י : ומוץ אחרי העט"ר תמהני לקרב התוס'

מהר"י פינטו ז"ל באגדתיה במ"ש בפ' הכונס ד"ס
ע"ב עמ"ש שם ר"י אמ"ר לעולם יכנס אדם כו' ויצא
בכי טוב שפי' וז"ל לפי שמנינו ביוצא אדם לדבר
מצוה דמזריזין עצמן להשכים קודם אור היום • וכן
באברהם דכתיב וישכם אברהם בבקר יע"ש • ודבריו
תמוהים דקרא דוישכם אברהם בבקר אינו קודם
שיאיר היום כמבואר בפסחים וביומא ובמכי' ובשאר
דוכתי שכתבנו • והיה מקום לקיים דברי הרב והוא
דכבר כיארנו דקרא דוישכם אברהם דמיליה לאגמו
דזריזין מקדימין למצות הוא כשעלה עלות השחר
קודם הנץ החמה : ומ"ש ר"י אמ"ר
לעולם יכנס אדם בכי טוב כו'הוא עם הנץ החמה
כדמוכח מפ"ק דתענית ד"ח ע"ב ומפרש"י ז"ל שם
וברפ"ק דפסחים יע"ש א"כ זהו שאמרי'לעולם יכנס
אדם בכי טוב דר"ל דאם כשיצ'האדם בבקר מסיבת
דיצא לד"מ לא יצא בכי טוב עכ"ז לעולם יכנס בכי
טוב דהיינו ביצוד השמש במרומים , ואם נאמר
דזוהי כונת דברי הרי"ף ז"ל הוא דוחק דלא הו"ל
לומר קודם אור היום אלא קודם הנץ החמה ועמ"ש
הרפ"ח במ"ח ברפ"ק דפסחים

ומן האמור ומדובר אנכי הרואה להרב כ"י
בפי'לשופטים סי'י"ט שדבריו תמוהים
שכתב שם ע"פ ויתעללו בה כל הלילה עד הבקר
וישלחוה כעלות השחר ותבא האשה לפנות בקר וז"ל
ומ"ש עד הבקר נ"ל דהכרח שיש ב' בוקרים האחד
קודם עלות השחר כענין וישכם אברהם בבקר והב'
אחר עלות השחר קודם הנ"ה כו' שהוא הבקר הור'
והאנשים שולחו כו'יע"ש

והרואה יראה שדבריו קשים לשמוע במ"ש
דקרא דוישכם אברהם בבקר הוא
קודם ע"ה ויש שם בקר קודם ע"ה דהלא מכל מה
שנתבאר מסוגייאות הש"ס ודברי רז"ל הוא להיפך
ואדרבא קרא דוישכם אברהם הוא אחר ע"ה , וכמו
שכבר הרב ז"ל בכבודו ובעצמו הביא המכילתא דס'
בא שם ביהושע סי'ג'ואיך לא שת לבו לכל דברי
רז"ל אלו , ואעיקרא נרי' דהכרחו דרצה להכריע
מקראי שם לע"ד אינו מוכרח דהכוונה הוא ויתעללו
בה כל הלילה דהיינו עם שכבר התחיל להאיר היום,
ועדיין לא היה הנץ החמה וישלחוה בעלות השחר
וכתיב כעלות להורות שהתחיל בעלות ולא עלה
לגמרי דיש בני אדם שאינם בקיאים וחושבין דעדיין
הוא לילה , וכמ"ש במגילה ד"ך ופרש"י ז"ל שם
דעד הנץ החמה יש שאינם בקיאים וחושבים שהוא
לילה , ותבא האשה לפנות בקר היינו כשכבר האיר
היום והכל היה אחר שעלה ע"ה ולא קודם לכן ,
ומה גם דכל ראיתו של הרב כ"י דשני בוקרים הם,
אחד קודם ע"ה כדכתי'וישכם אברהם בבקר כו'הנה
נתבאר דאין משם ראיה כלל ועיקר , וגם לא נמצא
בדברי רז"ל בשום מקום סמך לשני בוקרים הללו כי
ע"כ לא יתכנו'כדבר הזה כלל ועיק'וצ"ע

ועוד נלק"ד לייסב ולפרש כפל הפסוק ומ"ש
כעלות והוא האמת , דהנה אמרו
ביומא ד"ך ובזבחים דפ"ו ע"ב ע"פ על המזבח כל
הליל'עד הבקר אמרי'ממשמע שנא'כל הלילה איני
יודע שהוא עד הבקר ומה ת"ל עד הבקר תן בקר
לבקרו של לילה ופרש"י ז"ל שם בקרו של לילה הוא
עלות השחר ונתן לך הכתוב בקר אחר לומ' שא"
להקטיר מן השכמה ואילך וכיון שלא נתן זמן בהוא
בקר ע"כ הוא מחצות לילה ואילך עכ"ל , נמצ' דאו
שבקר קוא קע"ה מ"ק כיון דכתיב כל הלילה ממש
משמע

משמע עד הבקר ומה ת״ל עוד עד הבקר ומכח יתור זה דרשו שהוא הקדמה מע״ה ולמעלה והוא מחנות ולמטה · א״כ ה״נ הא דכתיב ויתעללו בה כל הלילה עד הבקר יתכן שהוא קודם ע״ה מהנות ואילך מקרות הגבר סמוך לו מלפניו או מלאחריו וזה עד בקר הוא קודם ע״ה משום דכתיב בריש׳ דקרא כל הלילה וכדרשת הש״ס דומה בדומה ולזה כתיב ׳וישלחוה כעלות השחר שהאמת הוא דעדין לא האיר היום ולא עלה ע״ה , וזה הפי׳ הוא מדוקדק כדברי הכ״י ז״ל כוותיה ולאו מטעמיה , ומ״ש ותנא האשה לפנות בקר הוא דמאי דבין בין עלה ע״ה ולפנות בקר הוא קודם הנץ החמה וכמ״ש הראב״ע בס׳כי תצא בפסוק והיה לפנות ערב יע״ש , ומינו גם מהך סוגיא דבקר הוא ע״ה וכמו שפרש״י ולא קודם ע״ה , והוא דבר תימה על הרבנים ז״ל דס״ל להפך מזה

גם חמתני ע״ד הכ״י דנראה ומובן מדבריו דקרא דהבקר אור והאנשים שולחו שהוא קודם הנ״ה וכ״נ מדברי הראב״ע בס׳ בראשית ע״ש ולמשול ביום ובלילה יע״ש , אבל קשה דמרפ״ק דפסחים ד״ב ע״א משמע להדיא דהך קרא דהבקר אור הוא עם הנ״ה שהרי שם הש״ס מפרש דהך קרא איירי כדר״י אמ״ר לעולם יכנס אדם בכי טוב ופי׳ רש״י ז״ל שימתין עד הנץ החמה ויצא וכן איתא בתענית ד״י דר״י אמ״ר יליף למילתיה מהך קרא גופיה וזה ג״כ הוא שלא כדברי הרב כ״י , באופן שמ״ש הר׳אש״י והכ״י דבקר מיקרי קודם עלו׳השחר דבריהם אין להם שחר מכח כל דברי רז״ל שכתבו בדוכתי טובא ומה גם דבקר שמו מוכיח עליו ומשמעו׳ הוא דכל דבר מתבקר לאור הבקר וכמ״ש הרמב״ן בר״ס בראשית יע״ש והיינו ודאי כשיאור היום בעולם , וכמו שכן ראיתי להרד״ק בס׳השרש שורש בקר דאחר דהביא כמה קראי דכתי׳בקר שהוא לשון ביקור כמו לא יבקר הכהן וכדומה כתב וז״ל ומן הענין הזה נק׳בקר כי בבקר יתבקר כל דבר לאור היום והופכו הוא הערב כו׳ויקרא האור בקר ברן יחד ככבי בקר כלו אמר ככבי אור כמו הללוהו כל ככבי אור והם הז׳משרתי׳עכ״ל הרי שכתב רד״ק דבקר מש׳ הוא כשיאיר היום והביא ראיה מקרא דברן יחד ככבי בקר שהיו אחר שהאיר היום דהם ככבי אור הנר׳באור היום והם הז׳ככבי לכת: וכ״פי הראב״ע ז״ל בפי׳לאיוב סי׳ל״ח עפ״ז

ואב״ ק״ט על הרב חס״י אשר הוכיח דבקר נק׳קודם אור היום מהך קרא גופיה דכתיב ככבי בקר ואין הככבים נראין ביום דהלא הז׳משרתים הם העומדים בגלגל ומשרתים בכל שעה וכ״פי רד״ק בתהלים סי׳ קמ״ח ע״פ הללוהו שמש וירח הם ב׳מז׳ככבי לכת הללוהו כל ככבי אור הם החמשה · וכ״פי הרב מהר״י חאיון ומהר״י ן׳ יחייא והרב חזה ציון יע״ש : וכן מבואר בזוהר ח״א דף רל״א ע״ב. שאמרו שם וז״ל וכולהו ככבי ומזלי דברקיעא פתחי שירתא כמ״ד ברן יחד ככבי בקר וכתיב הללוהו כל ככבי אור דהא אינון ככבי דנהור׳ מנגנן על נהורא כד אתי צפרא כו׳יע״ש: הרי דככבי בקר וככבי אור כולם איירי כשיאי׳היום וכוכבי אור הם ככבים של אור הבקר כמ״ש רד״ק

ובדי שלא נטעה בדברי הזוהר אלו במ״ש כד אתי צפרא דבר׳ דברן יחד ככבי בקר הוא כשעדין לא אתא צפרא , אני אביא מאמרי הזוהר בדוכתי טובא דמבואר להדיא דהך קרא דככבי בקר הוא כשיאיר היום , והוא שמ״ש בח״ג ד״ע ע״ב וז״ל וכד אתי נפרא ומתחבר קדרותא דנפרא בנהורא כדין כולהו אהרנין כו׳ וכל ככבי רקיעא כו׳דכתיב ברן יחד ככבי בקר כו׳ · ושם בדקפ״ט ע״ב כד אתי נפרא כו׳אמרי שירתא לקב״ה כד״א ברן יחד ככבי בקר ואילין ככביא דבסט׳דרום כד״א וישכם אברהם בבקר יע״ש , הרי מבוא׳להדיא דקרא דככבי בקר הרי הוא כשעלה ע״ה והשוו לקרא דוישכם אברהם בבקר , והכי אמרו עוד בח״ב דל״ך ע״א ובח״ג דרכ״ד ע״א ומאחר דהשוה קרא דככבי בקר עם קרא דוישכם אברהם בבקר , וכבר נתבאר מסוגיאות הש״ס ומדרז״ל ומדברי הזו״הק שהביא לנו אדוני אבי נר״ו דהך קרא איירי כשהאיר היום א״כ ה״ין קרא דככבי בקר הוא כשהאיר היום ועיין עוד בזוהר ח״ב דקנ״ו ע״א ובח״ג דנ״ך ע״ב ודמ״ד ע״א ודנ״ב ע״ב ודס״ד ע״ב דבכל הני דוכתי פי׳כ״ה דככבי בקר היינו בשהאיר היום ובזה ויריעו כל בני האלהים שמחברין ומתעברים כל הדינים השולטים בלילה יע״ש

א״ק דמלשון הזוהר בח״ב דס״א ע״א נראה להדיא דכשים ככבי בקר הוא קדרותא דצפר׳ועדיין יש דינים בעולם , ופי׳מוהרש״ב ז״ל בס׳מקדש מלך שם שלא האיר הבקר הרבה ועדיין יש ככבים נראים בעולם יע״ש , ולכאורה הוא הפך מכל הני מאמרי הזוהר שכתבנו וי״ל דהנה ודאי דכשמרננים הככבים של בקר הם אותם שנשארו אחר שכבר עלה ע״ה והתחיל להאיר היום בקדרות׳דצפר׳ וכמ״ש בזו״הק ח״א דקפ״ט אילין ככביא דבסטר דרום דהכוונה לפי הפשט הוא כשמתחיל מזרח להאיר דעדיין יש ככבים לצד דרום וכמו שעינינו רואות דנשארים ככבים ברקיע עד אחר עלו׳ השחר והם נק׳ככבי בקר , ובאותה שעה הם נהפוי׳ [illegible] לשבח ליוצרם כמ״ש שם בח״ב ד״י ע״א , וא״כ [illegible] עדיין לא האיר היום נק׳ככבי בקר דהככבים [illegible] מרננים בבקר כשיאיר היום , אבל כשימנאו [illegible] ברקיע יהיה בעוד קדרותא דצפרא כמ״ש [illegible] והכל עולה בסגנון אחד ,

ובזה מיושב גם מ״ש עוד שם בח״ב [illegible] ע״א על דאתי צפרא דכתיב ברן יחד ככבי בקר כו׳וכד אתי צפרא כו׳ופי׳הוא דעד אתי צפרא והאיר היום כבר אמרו כולם שירה ולא נשארו כ״א ישראל כו׳וכמו שיש הכרח לזה מכמה לשונות הזוהר בהך קרא דברן יחד ככבי בקר הוא כשעלה ע״ה , וכן ראיתי לרלב״ג בפי׳ למשלי ע״פ וארח צדיקים כאור נוגה שהוא אור ככב נוגה דלרוב אורו לא יסתר בע״ה אלא הולך ומאיר עד זריחת השמש יע״ש · גם ראיתי בירוש׳ ברפ״ק דברכות והביא הרשב״א ז״ל בחי׳ דאפי׳ אחר הנץ החמה יתכן להיות ברקיע ג׳ ככבים וא״כ הני נק׳ ככבי בקר דנשארי׳ ברקיע אחר שיאיר היום והם ככבי אור כמ״ש הזוה׳ ורד״ק בס׳ השרש יע״ש

אלא דק״ל בדברי רד״ק אלו במ״ש דאור נק׳ בקר והביא ראיה מקרא. דהללוהו [illegible] ככבי אור דהרי מסוגי׳ הש״ס דרפ״ק דפסחים ד׳ משמע להפךמזה דאי׳התם על מתני׳דהני א׳ [illegible] כו׳ופריךהש״ס מאי אור ר״ה אמר נגהי [illegible] לילי ופריך לת״ד לילי מכמה קראי להוכיח דאור נק׳ בקר ודחי ליה יע״ש ואם כדברי רד״ק ז״ל אמאי לא הק׳ הש״ס מהך קרא דהללוהו כל ככבי אור ואור הוא בקר כדכתי׳ ככבי בקר ולזה היה נקוט

איתא דמשמע דלא הק' מהך קרא משום דלא משמע ליה מהאי דכוכבי אור לגבי דאיירי באור היום. אם לא דמצינו אידך קרא דכתיב בבקר אור כו' ולכן לא ניח"ל להק' כ"א מקרא דמבואר בו להדיא הך אי קשיא ע"ד רד"ק הא קשיא במ"ש בפשיטות דכוכבי בקר הוא כוכבי אור דנק' האו' בקר והרי גם בש"ס מש' להדיא להפך דשם הק' הש"ס למ"ד דאו' נגהי מהך קרא דכוכבי או' דמש' דאור אורתא הוא ודחיק הש"ס לתרץ במסקנא דאור כוכבים אור הוא וכ"מ לנודר מן האור דאסו' באורן של כוכבים הרי דכוכבי אור הוא בליל' ולא ביום כדכתב רד"ק וכפ"י רש"י ז"ל בתהלים שם בפ"ז דכוכבי אור הוא לילה יע"ש והיינו כדברי הש"ס הפך לדברי רד"ק ז"ל וא"כ ק"ע איך פי' רד"ק הפך משמעות הש"ס וצ"ע

אמנם מ"ש רד"ק ז"ל דכוכבי בקר הוא באור והוא שלא כדברי הרב חלקו ש"י : ה"נ מוכח בפ' ג"ה דצ"א ע"ב דתניא שם בברייתא ואין מלאכי השרת אומרים שירה למעלה עד שאומ' ישראל למטה שנא' ברן יחד כוכבי בקר ויריעו כל בני אלהים ופרש"י ז"ל כוכבי בקר הם ישר' שמשולים לכוכבים והכי איתא בב"ר פ' תולדות פס"ה סי' טו"ב וז"ל רנ"א ברן יחד כוכבי בקר ויריעו כל בני אלהים ברן אלו מ"הש • ופי' הרב מהר"ש יפה ז"ל בשם י"מ שם דנמשלו לכוכבי בקר לפי שמקלסין בבקר והיינו ק"ש שקורין בשחרית קודם לתרועת המלאכים וכ"פי בהב"א יע"ש ובס' נז"הק • הרי דכוכבי בקר נקראו ישראל היינו משום דמשבחים בבקר בשעת ק"ש ותפלה והיינו בהאיר היום • סוף דבר מבואר וגלוי מכל מ"ש דהשכמה מיקרי בבקר בהאיר היום • וגם כל מקום דכתיב בקרא בקר לא יתכן לפרשו שהוא קודם אור היום שלא כדברי הרב כלי יקר ונקב חלקו של ידיד שדבריהם תמוהים ביותר כמדובר

סימן ב'

והנה בעת"ה אמרתי לעמוד מאימתי קורין בקר אם מע"ה או מהנץ החמה דהנה לפי דברי הזוה"ק בח"ג דל"ו ע"א דקאמרי דכוכבי בקר הוא כד אתער בקר בעלמא כד"א וישכם אברהם בבקר וכמו שכ"נ נמי מדברי הזוהר בח"א דקפ"ט קרא דוישכם אברהם הוא כשעלה ע"ה קודם הנץ החמה ולפ"ז קשה למדברי הזוהר בח"ב דפ"א ע"א ע"פ ויהי ביום השלישי בהיות הבקר דהיא אחר זורח שמש דכתיב בקר לא עבות ולזה אפש"ל דקרא דכוכבי בקר הוא מורה על שעליון יש כוכבים ברקיע מהלילה ומסתמא לא יתכן זה כשהשמש יצאה על הארץ ובודאי דהיותר פשוט הוא לו' דאיירי בע"ה גם קרא דוישכם אברהם בבקר הוא מורה שנזדרז והשכים בע"ה דאם היה אחר הנץ החמה אין זה נק' השכמה בבקר וכדרשת הש"ס ביומא ובפ"ק דפסחים ובחולין דכ"א דבין משום זריזין מקד"למ וכיון שלא יצא יחידי בלילה כולם מוכח דבע"ה איירי מדכתיב וישכמה אבל אה"נ דבקר הכתוב בקרא סתם פי' הוא בהנץ החמה

עבוד מינה ניח"ל לדברי רש"י ז"ל בפי' החומש בפ' בא ע"פ ולא תותירו ממנו על בקר והנותר ממנו עד בקר שפי' מת"ל עד בקר פעם שנית ליתן בקר על בקר שהבקר משעת הנץ החמה וכו'

הכתוב להקדים שאסור באכילת מע"ה יע"ש : הרי מוכח דס"ל דבקר שהוא מהנץ החמה וכ"פי רש"י בפ"ק דפסחים ד"ב ע"א ד"ה בכי טוב שמש שכתוב גבי אחי יוסף הבקר אור שהמתינו עד הנץ החמה מפני החיות והלסטים יע"ש מבואר מדברי הרש"י דבקר נק' בהנץ החמה ולכאורה קשה בדברי רש"י במ"ש הוא עצמו בפסחי' ד"ד ע"ב ע"פ וישכם אברהם בבקר הוא מע"ה וכמו שכ"ן מפ' ג"ה ושאר דוכתי אך ע"פ האמור ניחא דשאני קרא דוישכם אברהם דהוא מורה השכמה וזריזות ובודאי שהוא קודם הנץ החמה

אך ק' ממ"ש שם בפסחים ד"ה וכאור בקר זורח שמש שפי' כשמתחיל הבקר להאיר והוא מע"ה וי"ל דקרא זה נמי מוכיח על עצמו דר"ל באור בקר במאיר של בקר ולא בהנץ החמה ועיין להרב מ"ז ז"ל בס' שנות חיים דרי"א ע"ב ואת זה תמהני להרב נחלת יעקב ז"ל בס' בא שכתב ע"פי רש"י שם וז"ל תימה לי דבכמה מקומות בש"ס נראה שהוא ע"ה וכפרש"י בהדיא בפ"ק דברכות ד"ט ובסו' מס' פסחים דק"ך ושהאמת דלא מצאתי דרוש זה בשום מקום ומשפ"י הרא"ש דאתיא אליבא דר"ע לא ניח"ל דהא ר"ע לא הביא זה הפסוק אלא יליף לה מואכלתם אותו בחפזון עכ"ל וכונ' קושיתו היא לרש"י בפ"ק דברכות בד"ט בד"ה שעת חפזון פי' וז"ל שעת חפזון שנחפזו לצאת והיינו ע"ה כדכתיב ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר הרי דס"ל לרש"י בהדיא דבקר הוא מע"ה וכ"כ בסו' פסחים יע"ש

ולע"ד אחרי המח"ר נראה דלק"מ דלעולם ס"ל לרש"י דבקר הוא מהנץ החמה כמ"ש בחו' ובפסחים ומ"ש בברכות ד"ט דכונ' הכתוב דלא תצאו כו' עד בקר הוא מע"ה היינו משום דכל עצמו של פסוק זה דקא מזהר רחמנא שלא יצאו עד בקר אינו אלא מפני המזיקים והמשחיתים הבאים לנגוף את מצרים כמ"ש בחו' שם ובב"ק ד"ס תני רב יוסף מ"ד ואתם לא תצאו כו' עד בקר כיון שניתן רשות למשחית כו' יע"ש וכיון דטעם הציווי שלא יצאו עד בקר הוא מפני המזיקים א"כ כל שעלה ע"ה תו ליכא למיחש למזיקים וכמ"ש בפ' ג"ה ע"פ ויאבק איש עמו עד ע"ה ופרש"י מדקאמר עד ע"ה ש"מ דלא ניתנ' רשו' למשחית להזיק ביום לפיכך לא הוצרך שתירה עכ"ל

הרי להדיא דכל חשש המזיקים אינו אלא עד ע"ה א"כ מכח זה הכריחו לרש"י לפי דשעת חפזון דקרא דלא תצאו כו' עד בקר הוא עד ע"ה ולא עד הנ"ה והכי יש להכריח עוד ממ"ש שם בפנ"ה דר' אבהו דיליף דת"ח לא יצא יחידי בלילה מקרא דוישכם אברהם בבקר והרי כבר נתבאר בסי' הקודם דהך קרא הוא בע"ה ולא בהנץ החמה :

ועוד יש ראיה אלימתא לזה דבמכילתא בס' בא ע"פ זה דואתם לא תצאו כו' עד בקר דרשו בבקר ולא בלילה וכן אתה מוצא באברהם וישכם אברהם בבקר וישכם יהושע בבקר יע"ש הרי דהשוה קרא דאברהם דכתיב ביה השכמ' שהוא מע"ה קודם הנ"ה עם קרא דואתם ל"ת מפתח ביתו עד בקר וש"מ דהאי עד בקר הוא בע"ה קודם הנץ החמה • וגם בזוהר ח"ג דמ"ד ע"א מוכח ע"פ ויאבק איש עמו עד ע"ה דכיון דעלה ע"ה ליכא מזיקין ופי' שם

כונת

צונת הכתוב ברן יחד ככבי בקר ויריעו כל בני האלהים כפ"י עוד בכמה דוכתי שכתבנו לעיל נמצא שדברי ורש"י ז"ל טעמם ונימוקם עמם כדבר האמור

ונתמהני על הרב מהרא"ג ז"ל בס' תוספות רא"ם בס' בא דרצה ליישב דעת רש"י מקו' הרב כ"י וכתב וז"ל ולע"ד נ"ק דמ"ש רש"י ז"ל דשעת חפזון הוא ע"ה כדכתיב ואתם ל"ת כו' עד בקר הוא לפושט' דמיל' דב' בקרים כתיב כאן להורו' על ע"ה וכמ"ש כאן רש"י אבל אה"ן דחד בקר הוא מהנץ החמה ומה שלא הק' לרא"ב"ע מהך קרא דהכא לפי שיאמר כד"א שכתב רש"י כאן לבקר שני עכ"ל ואחרי המחי"ר לא יכולתי להלום דבריו דאיך יתכן לו' דמשום דכתב בקרא דנותר ב' בקרים כדי שיהיה נאסר מע"ה שיהיה מזה הוכחה לפי' קרא דלא תצאו כו' עד בקר שיהיה מע"ה מאחר דהני קראי אינם תלוים זה בזה דהרי קרא דואתם ל"ת משמעו' הוא בהנץ החמה ככל בקר דכתיב בקרא שכתב רש"י ז"ל שהוא בהנ"ה וא"כ כל שעלה ע"ה אם שנאסר לאכול הקרבן פסח מדכתיב בקר ב"פ מ"מ לא היו רשאים לצאת לדרכם כי אם בהנץ החמה ומה הוכח יוכיח דעד בקר דכתיב בקרא דואתם ל"ת מדמנינו דלקוש' דמיל' דב' בקר כתי' בנותר ועיין ג"כ להרב המפור' מהר"י נאג'אר נר"ו בס' שבות יהודה בפי' למכי' בס' בא פי"ב די"ו ע"ד שכ' דכיון דגלי קרא דבקר הוא מע"ה ילפי' מינה דסברא הוא כו' יע"ש דקשה דאיך יתכן לומר כן שהוא הפך הסברא שכ' רש"י בפסו' ש הבקר הוא מהנ"ה וכ"י

גם מ"ש הק' עו' הרב תו"ר דלמא לא הק' הש"ס לרא"ב"ע דאמר עד חצו' מהך קרא דלא תותירו כו' יע"ש לא ידעתי מאי קאמר דהרי להדיא הק' כן התוס' ז"ל שם בד"ה רא"ב"ע וע"ש מה שתי' גם מה שתי' הרב ז"ל דרא"ב"ע ס"ל כד"א שכ' רש"י לבקר ב' הדבר תמוה כנר' דלא ראה מאי דקאמר שם בש"ס להדיא דל"ת ממנו עד בקר דאפיק לר"ע שהוא בקר ב' ולרא"ב"ע כל בקר בקר ראשון משמע דמ"ש הכתו' ל"ת עד בקר והנותר עד בקר על שניהם קאמר רא"ב"ע כל בקר הוא בקר ראשון ואדרב' יתכן לומר להפך דר"ע דאסר את הפסח מע"ה ס"ל דקרא דל"ת כו' הוא כד"א שהביא רש"י לבקר ב' • ורא"ב"ע דאסר מחצות אפש"ל דס"ל דחן בקר לבקרו שיהיה נשרף מע"ה ולא שיהיה נאסר באכילה כדברי רש"י ומשום דיהיה משמע לבקר ב' לא אצטריך לרא"ב"ע דאין שורפים קדשי' ביו"ט כמ"ש הרב נפתלי כ"ץ ז"ל בס' סמיכת חכמים בשיטה קדושה וברכה לברכות שם ועיין מה שנשא ונתן ע"ד הרב מהר"י הלוי ז"ל בכלל ה' סי' ל"ה בפי' הסוגיא יע"ש ומ"מ הדבר ברור דמ"ש הרא"ם ע"ד רש"י אתיא כר"עק היינו כמ"ש רש"י ז"ל דיהיה נאס' מע"ה דזהו לדעת ר"עק דסל"ה וכמ"ש הרב שבות יהודה נר"ו בפי' המכי' שם בס' בא ד"ח ע"א יע"ש וממילא נשמע דדברי הרב נה"י הם תמוהי' נמה שהקשה ע"ד רש"י דלא מצא דרש זה בשום מקום שהרי כדברי רש"י ז"ל דרשו במכי' להדיא והובא כן בילקוט שם עפ"ז בעצמו וכמ"ש הרב שבות יהודה נר"ו •

ומיהו אין לדקדק ע"ד רש"י ז"ל אלו ממ"ש ביומא ד"ך וזבחים דפ"ו ע"ב עמ"ש ר"י כל הלילה על הבקר תן בקר לבקרו של לילה והוא מתנות לילך ופרש"י ז"ל בקרו של לילה הוא עמוד השחר ונתן הכתו' בקר אחר כו' יע"ש וא"כ איך כתב כאן רש"י דבקר הוא מהנץ החמה • די"ל דשאני הא דבקר זה הוא סמוך ונראה ללילה ור"ל תן בקר אחר לבקרו של לילה אבל בקרא דלא תותירו כו' והנותר כו' לא כתיב ביה לילה ולא הוי משמע שהוא בקרו של לילה וזה נ"ל ברור ליישב ועיין להרב שבות יהודה נר"ו שם בד"ח ע"א והרוא' יראה שדבריו דחוקים ולעד"נ כמ"ש אלא דבדברי הריטב"א ז"ל שם ביומא ראיתי שכתב וז"ל פרש"י דשחם בקר היינו מע"ה וכשכתו' עד בקר בא להקדים כו' יע"ש והוא דבר תימא דאם הדברים כפשטן הרי דרש"י ז"ל בפי' החומש כתב להפך וצריך להדחק בדברי הריטב"א ע"ד שכתב רש"י בקרו של לילה

אך אמנם ק"ל ע"ד רש"י אלו דפי' דבקר הוא מהנץ החמה וקרא דלא תצאו כו' עד בקר הוא מע"ה דלפי משמעות הענין ק"ט ממ"ש בפרק הכונס דס' אמר"י את"ר לעולם יכנס אדם ויצא בכי טוב שנאמר ואתם ל"ת איש כו' עד בקר והרי פי' דיצא בכי טוב הוא עם הנץ החמה כדפרש"י ז"ל שם ובפ"ק דפסחים וכדמשמע הכי מעיקר הסוג' דפ"ק דתענית ד"י דקאמר תחם הכניסו חמה לעיר כדר"י את"ר לעולם יכנס בכי טוב כו' שנא' הבקר אור כו' יע"ש הרי דקרא דל"ת כו' עד בקר הוא ג"כ בהנ"ה וא"כ הדרא קו' לרש"י דאיפכי' בפ"ק דברכות ד"ט ובפסחים דק"ך ורשב"ם שם דקרא דל"ת עד בקר הוא בע"ה ותמהני להרב נח"י ז"ל שכתב להק' ע"ד רש"י בפשיטות דבקר הוא מע"ה דכן משמע בכמה דוכתי בתלמוד והרי בשני מקומות אלו בתענית ובפ' הכונס ורש"י בפ"ק דפסחים משמע להדיא דאדרבא הוא להפך דבקר הוא מהנ"ה ומ"ש ביומא ובפסחי' ד"ד ע"ם ויטכם אברהם בבקר שהוא מע"ה וכן מ"ש בחולין דכ"ח ובמכי' ס' בא אין ראיה דבקר מקרי מע"ה דשאני הני קראי דכתיב בהו השכמה וכמ"ש לעיל וכן נמי מהא דיומא ד"ך וזבחים דפ"ו דבקרו של לילה דפרש"י שהוא מע"ה גם מזה אין סתירה לדברי רש"י וכמו שביארנו באופן שדברי הרב נח"י נ"ע דאמאי לא העי"ר מכל זה ואדרבה יש לתמוה ע"ד רש"י דברכות שכתב דקרא דל"ת איש כו' עד בקר שהוא מע"ה דבפ' הכונס מוכח להדיא שהוא בהנ"ה ועיין להרב פר"ח במ"ח בתי' לרפ"ק דפסחים שהביא דהכונס דמפיק ליה מקרא דל"ת כו' עד בקר וכתב בפשיטות ובקר ר"ל מע"ה יע"ש והיה לו להסתייע מפרש"י בעצמו דפ"ק דברכות אלא דהא ק"ע דמהני סוג' משמע דבקר הוא מהנץ החמה וכפרש"י •

ואפשר ליישב ולומר בדעת רש"י ז"ל דלא הוה גריס בסוג' דפ' הכונס במימרא דר"י את"ר דיכנס ויצא בכי טוב מדכתיב ואתם ל"ת איש כו' עד בקר אלא גריס המימרא להוד בלתי ראיה מהכתו' ומצאתי סמך לזה מדברי רש"י עצמו שם בתענית גבי הך מימרא דהובא שם ונפק"ל מקרא דהבקר אור כתב שם בד"ה הבקר אור וז"ל י"ס דלא כתיב בהו הך קרא אלא מילתא דר"י סברא הוא ולא בעי קרא יע"ש ה"נ גם בפ' הכונס לא הוה גריס כ"א מימרא דר"י להוד בלתי ראיה מקרא דואתם ל"ת כו' דסברא הוא והכי נר' מפרש"י שם בהכונס דלא זכר בחוץ פי' הפסוק זה כלל וא"כ עדיין י"ל דס' רש"י ז"ל דסבירא ליה דכל דכתיב בקר בקרא הוא מהנ"ה ומ"ש גבי הך קרא דואתם ל"ת וכו' ע' בקר דשאני כיון דקתם הוא מפני המזיק וכלכתיבנא

וכדכתי׳ לעיל ובזה הנה מקום אחי להשיב ע״ד הרב שבות יהודה נר״ו בפי׳ המכי׳ בס׳ בא בפ״יב די״ו ע״ב שכתב ומ״ש רש״י דמס׳ אמרה צ״ע דבפ׳ הכונס נפק״ל מקרא דואתם לא תצאו יע״ש ולא ידעתי מאי קא ק״ל דהתם נמי איכא למימר דלא גרים מדכתי׳ ואתם ל״ת וא״נ גרים כונת דברי רש״י על הס׳ דהביאו מימרא דר׳ אמ״ר בסתם ול״נ דנפק״ל מקרא דהבקר אור כתב דה״ט דמילת׳סברא היא ולא בעי קרא לסיוע כדי דתקשי דלמה לא הביאו הש״ס וא״ה דר״י אמ״ר אמרה למילתיה ואסמכיה לקרא ות״ת כדי שיתיישב לנו דברי רש״י בכל המקומות נ״ל דל״נ גם בפ׳ הכונס על מילתיה דר״י אמ״ר מקרא דואתם ל״ת כו׳וכמ״ש •

ועוד נ״ל ליישב דעת רש״י ז״ל והוא דא״ה דמ״ש ר״י אמ״ר לעולם יכנס ויצא בכי טוב כשהאיר היום ומשפרש״י בפ״ק דפסחים שהוא מהנץ החמה וכמ״ש בתענית הכניסו חמה לעיר כו׳ היינו משום דמשמעותיה דקרא דהבקר אור דכתיב באחי יוסף הוא דהכריחו לפרש כן דהוא בהנ״ה • וה״ט משום דלענין מזיקים כל שעלה ע״ה הרי נחבאים ונסתרים מבני אדם כמו שביארנו לעיל מדרז״ל בש״ס והמכי׳ והזו״הק ולכן אם שלא היה לאחי יוסף להתיירא ולהפחד מפני המזיקים כיון דהיו י״א שבטים וכמ״ש התוס׳ ז״ל ברפ״ק דפסחים ד״ב בד״ה יכנס יע״ש ולכן עכ״פ היה להם יראה מפני החיות והלסטים וכמ״ש שם רש״י ז״ל בפסחים ובתענית פי׳ מפני הלסטים והגורות יע״ש והיינו משום דכל אלו שכיחי גם כי עלה השחר כיון דעדין לא הנץ החמה לא יש מבני אדם שיוצאין לדרך ויש לחוש ללסטים וכיוצא ועם דפ׳ ג״ה דל״א ע״ב ע״ש שלחני כי עלה השחר אמ״ל שמא גנב אתו קוביוסטוס אתה שמתיירא מן השחר כו׳ יע״ש דגר׳ דכיון דעלה ע״ה תו ליכא חשש ליסטים וכיוצא אפש״ל דזהו על הרוב אבל לפעמים המצא ימצא איזה ליסטים או חיות רעות בדרך אבל מהמזיקים ליכא חשש • וזה מדוקדק בדברי רש״י דברפ״ק דפסחים ובתענית ד״י דמייתי הש״ס קרא דהבקר אור דכתיב באחי יוסף פרש״י דר״י אמ״ר דאמר יכנס ויצא בכי טוב הוא מפני החיו׳ והלסטים ולא הזכיר למזיקים כלל יע״ש ובפ׳ הכונס דנקט קרא דואתם ל״ת עד בקר פרש״י שם דמ״ש ר״י אמ״ר דיכנס ויצא בכי טוב הוא מפני המזיקים והליסטי׳וה״ט כמ״ש דקרא דואתם ל״תכו׳ עד בקר איירי בע״ה ולכן פי׳ מפני המזיקים ומ״ש ג״כ ומפני הליסטים הוא במכ״ש כמ״ש ועיין עוד בב״ר בס׳ מקץ בפצ״ב ע״פ הבקר אור דמוכח דהחשש הוי מפני הליסטים ומפ׳ הבקר אור שהוא אחר הנ״ה דקא מייתי שם קרא דוירא אלהים את האור כי טוב ופרש״י ברפ״ק דפסחים דבהנ״ה או טוב לו שנאמר כאור כי טוב

באופן דמ״ש ר״י אמ״ר לעולם יכנס ויצא בכי טוב יש לפ׳ על ב׳פירושי׳דכדי להנצל מהחיות והלסטים הוא בהנ״ה ולהנצל מהמזי׳ הוא בע״ה לכל וכמו שהביא קרא דלא תצאו בפרק הכונס וא״ת והרי ר״י אמ׳דטעמו של ר״י אמ״ר דקא׳ דיכנס ויצא בכי טוב הוא דטוב נק׳ האור דכתיב וירא אלהים את האור כי טוב וא״כ איך יתכן לפ׳ מימרת ר״י דאתא לדבר ושתים זו שמענו ולומר לגבי חד קרא הוא בהנ״ה ולגבי קרא דואתם ל״ת הוא מע״ה והוא תמיהא גדולא לפלוני מימר׳ דר״י

לאחרי פירושי ומי הכריחו לרש״י ז״ל לחלק בין מזיקים לליסטי׳ דבר שלא נמצא כתוב בדרז״ל בשום מקום ומה גם למה שפרש״י דגבי ט״ב הוא על שם האור דהוא טוב לו וא״כ איך יתכן לפ׳כי ט״ב בע״ה קודם הנץ החמה

ואען ואומר שדברי רש״י ז״ל מיוסדים על אדני פז וטעמו ונימוקו עמו • ותחלה בהקדים מ״ש רש״י במגילה ד״ך על מתני׳ דקתני שם אין קורין המגילה ולא מלין כו׳ עד שתנץ החמה וכולן שעשו משעלה ע״ה כשר ופרש״י וכולן שעשו כו׳ דמשעלה ע״ה יממא הוא אבל לפי שאין הכל בקיאים בו צריכי׳ להמתין עד הנץ החמה עכ״ל נמצא דמשעלה ע״ה מקרי יום בקרא ומכ״ש למקרי בקר אלא לכדי שלא יטעו מי שאינו בקי הצריכו לכתחילה להמתין עד הנ״ה כדי שיהיה ניכר וברור לכל דהוא יום ושם בש״ס נפק״ל דכולן שעשו משעלה ע״ה דכשר דע״ה נק׳ יום מדכתיב ויקרא אלהים לאור יום למאיר וכא קראו יום והוא׳כשהתחיל להאיר היוםוכמ״ש הכי בריש פ״ק דפסחים וכפרש״י שם ואם דבש״ס דחו ראיה זאת אינו אלא מדכתיב ולחשך קרא לילה כו׳הלא״ה שמיר קרוי יום משע״ה הרי לך דגם משע״ה קודם הנץ החמה מקרי אור וכ״כ הרב הלבוש בא״ח סי׳ח״ן בס״ג יע״ש וכ״ן מפרש״י בנחמיה סי׳ ח׳ ע״פ מן האור עד מחצית היום שפי׳ מן האור תחילת היום יע״ש

והנה כי כן עתה יבא הכל על נכון דהנה מ״ש ר״י אמ״ר לעולם יכנס ויצא בכי טוב פי׳ הוא עם האור שנק׳ טוב כדכתיב וירא אלהים את האור כי טוב ופרש״י והוא מהנץ החמה משום דקודם לכניס לטעות למי שאינו בקי ויחשוב דעדיין הוא לילה אבל כיון דהנ״ה שוב ליכא למטעי ולחשוב דהוא לילה ולכן לענין המזיקים שהם תלוים במסמר ובמפקד וזמן ושיעור עם משמרות השמים כמבואר בזוהר בכמה דוכתי ולא ישנו את תפקידם לכן כל שהאיר היום תכף ומיד הם נחבאים מסתרים מבני אדם וכןהוא מבואר ממ״ש בויקרא רבה בפ״ה במעשה שאמרה השידה אילולי דקרא תרנגול כו׳ ופי׳ הרב מ״ך ז״ל שהגיע זמן בקר ואינרשות לשדים כדכתיב הזרח השמש יאספון ומוכח שם דהיינו שהתחיל לע״ה קודם הנ״ה ומאי דנקט קרא דזורח השמש אגב החיות והבהמות הוא כמ״ש לקמן ולכןמי שהוא בקי ויודע בטיב ע״ה לא יחוש למזיקין ויסים לדרך פעמיו ויצא בכי טוב קרי׳ ביה ואותה שעה לגבי דידיה נק׳ אור והוא יוצא בכי טוב ולכן קרא דואתם ל״ת על בקר שהוא מפני המזיקין כל שהאיר היום על ע״ה אין לחוש למזיקים וזהו טוב לו אשר אור לו שהוא בקי בהאיר היום וזהו כונת סוגיי׳ דפ׳ הכונס שהביא לראי׳ לר״י אמ״ר דיצא בכי טוב מקרא דלא תצאו ופרש״י שם דוקא מפני המזיקי׳דכל שעלה ע״ה תו ליכא חשש מזיקין ברם איכא חשש מפני הליסטי׳והחיות דהנה אפשר דאיכא בליסטי׳שאינם בקיאים בע״ה וישתהו עד הנץ החמה וכןהחיות לא יבחנו היטב בזה כיון דמצינו דאפי׳בבני אדם דיש שאינן בקיאים וכמ״ש רש״י [illegible] ולכןפרש״י ברפ״ק דפסחים ובתענית על מימרא הלזו דר״י אמ״ר דיכנס בכי טוב הוא בהנץהחמה דכיון דאיירי באחי יוסף דלא היה להם יראה מפני המזיקין אלא דוקא מפני הליסטים והחיות א״כ היה להם לחוש דעדיין ימצאו בשומבי כי לא יהיו בקיאים בע״ה •

ובזה מיושב שפיר לישנא דש"ס דהמלאך דאמ"ל ליעקב שלחני כי עלה השחר והשיב לו יעקב שמא גנב אתה דאע"ג דמשום חשש ליסטים הוא עד הנ"ה ואיך קאמ"ל יעקב שמא גנב אתה

אך ע"פי האמור ניחא דכבר נתבאר דטעמו של דבר הוא שמא הגנב אינו בקי ולא יבחין בע"ה אבל כל שהוא מבחין ובקי ויודע שעלה ע"ה והרי הוא יום הרי הוא מסתיר פניו בו בפרק מבני אדם והמלאך שהיה יודע ובקי שעלה ע"ה וא"ל ליעקב שלחני כי עלה השחר ודאי שלא יתירא' בין בני אדם והוא דרך ישר וברור בכונת דברי רש"י שלא יהיו דברי רש"י סותרים אלו לאלו : ומ"ש רש"י בהכונס וז"ל בכי טוב בעוד חמה זורחת ילין במלון ולא ימתין עד שתחשך ולבקר לא ישכי' לצאת עד שיאיר כי טוב לישנא מעליא האור כי טוב כלומר טוב הוא לצאת בו וליכנס בו מפני המזיקין והליסטים עכ"ל הכי פירושו דלענין לצאת בכי טוב אינו צריך שיהיה בעוד החמה זורחת כל דהחשש הוא מפני המזיקין דקרא בהאי חששא איירי ומפני הליסטים שכת' היינו לענין כניסה ולא חלקו רש"י כיון דגם חשש הליסטים היא בספק דכל דהליסטים הוא בקי ויודע שעלה ע"ה הרי הוא נסתר מבני אדם ולא כתב רש"י דכי טוב הוא בעוד החמ' זורחת כ"א להכנס דוקא אבל לענין היציאה בכי טוב נקרא כשעלה ע"ה למי שהוא בקי ולמי שאינו בקי בכי טוב הוא בהנץ החמה ובזה יש מקום לחלק בין חשש מזיקין לחשש חיות רעות וליסטים וכיוצא •

ומצאתי הון לי בדברי המכילתא בס' בא פי"ב ע"פ ל"ת איש מפתח ביתו עד בקר וז"ל ללמדך כשתצא לדרך הכנס בכי טוב וצא בכי טוב וכן אתה מוצא באבות ראשונים נהגו כד"א וישכם אברהם בבקר וכה"א תשת חשך ויהי לילה כו' תזרח השמש יאספון יצא אדם לפעלו כו' יע"ש

הרי לך בהדיא דאע"ג דנקט המכילת' כדברי רש"י אמ"ר הכנס בכי טוב וצא בכי טוב עכ"ז הביא ראיה מקר' דוישכם אברהם בבקר וישכם משה בבקר • והרי נתבאר דהני קראי דכתיב בהו השכמה בבקר אינו אלא כ"א בע"ה קודם הנץ החמה כמבואר מכמה דוכתי וכמש"ל בסי' הקודם והשוה התנא דמכילת' קרא דואתם ל"ת עד בקר עם הני קראי ש"מ דמוכרח רש"י ז"ל לפרש דעד בקר הוא בע"ה קודם הנ"ה וש"מ ג"כ דבכי טוב נקרא בע"ה וה"ט דכיון דכל עיקר טעמו של דבר אינו אלא כ"א מפני המזיקין כדי להנצל מהם מע"ה ומטעמא דכתיבנא שהם בקיאים • ומה שהביא המכילת' וכה"א תשת חשך תזרח השמש יאספון הא נמי מובן ומפורש מה"ט גופיה שכתבנו דלהציל מהחיות שאינם בקיאים בע"ה צריך הנץ החמה וכמ"ש • ולפי זה נמצא דהמכילתא הלזו היא מדוקדקת יפה באר"ה כפי האוקמתא שהנחנו ליישב דעת רש"י ז"ל ואין זו צריכה לפנים •

ומאחר עלו"ת כל זה עט"י המדבר"ה הנה מקום אתי ליישב מה שהקשה החייר הגדול הרב פר"ח במ"ח בחי' לפ"ק דפסחים ע"ד רש"י שכתב שהמתינו עד הנץ החמה משום דכתיב הבקר אור ויכנס ויצא בכי טוב שהרי בסוטה דכ"אן אמרי' כיון שעלה ע"ה ניצול מכולן משמ' דלא בעי' להמתין עד הנ"ה כפרש"י : וכן בפרק הכונס מפיק ליה מקרא דואתם ל"ת כו' עד בקר ובקר הוא ע"ה והא דאמרינן בפ"ק דתענית ד"ט הכניסו חמה לעיר י"ל דמיירי לעת ערב ודלא כפרש"י דהתם ולפ"ז כי טוב בקרא לא הוי דומיא דכי טוב קמא עכ"ל , וכן הוא דעת מהרש"א בחי' לב"מ דפ"ג ע"ב בתוס' ד"ה פועל שכתב דלע"ה מקרי בכי טוב ע"ש

אלא דהרואה יראה שדברי הרב פר"ח ז"ל הם דחוקים דכי טוב בתרא לא הוי כי קמא ומה גם דלדחה פרש"י ז"ל , ולפי מ"ש אני עני יתיישב שפיר ולק"מ • והוא דאה"נ דכל שעלה ע"ה הכי הוא ודאי והאמת הוא דהחיות והליסטים הם נסתרים מבני אדם וזהו מ"ש בסוטה כיון דעלה ע"ה ניצול מכולן , ברם כל לגבי דידך בעליית ע"ה נפק הספק והחששא דשמא לא יבחנו החיות והליסטי' שעל' ע"ה ויחשבו דעדיין הוא לילה ומפני זה הספק יש להמתין עד הנץ החמה דאז ודאי אין מי שיטעה דעדיין לא עלה ע"ה והיינו דרש"י ז"ל שם בסוטה מפיק ליה הא דכשעלה ע"ה ניצול מכולן מדכתי' תשת חשך כו' שהובא במכילתא שכתבנו לעיל : וא"כ שפיר מפיק ליה בפרק הכונס מקרא דל"ת כו' עד בקר והוא מהנץ החמה ובזה תו לא צריך לדחוקיה ולאוקמיה הא דאמרינן א"ר בכי טוב דלהכנס לבד ולא דוקא בעוד דהחמה זורחת כו' ודלא כפרש"י שפי' דהה"נ ליציאה דדברי רש"י ז"ל נכונים בטעמם

וישו"ר להרב נאת ישראל בביטחו לפסחים שהביא קו' הפר"ח הלזו בשם יש מי שמקשים , ותי' דר"י א"ר בא ללמד שיצא עם הנץ החמה דאז יצא מספק לילה כמ"ש רש"י ז"ל במגילה יע"ש והרי הוא כמ"ש • ובזה נתיישבו דברי הרב מהר"ש יפה ז"ל ביפ"ת בס' מקץ בפכ"ב ע"ש הבקר אור לאחר שהביא דברי רש"י דפסחי' ותענית ובב"ק הביא הך דסוטה דאמרו כיון שעלה ע"ה ניצול מכולן יע"ש והרב ז"ל לא הרגיש כלום מהך סוגיא לפרש"י ואחד הרואה דבריו יתמה עליו מה זו שתיקה אך לפי מ"ש דלק"מ מסוגיא דסוט' ע"פי רש"י לכן לא נרגש הרב מהרש"י על פרש"י ויבא הכל על נכון ועיין בס' פרחי שושנים בחי' לפסחי' פ"ק די"ב ע"ב

וראיתי להרב שבות יהודה נר"ו שם שהביא לדברי הפר"ח אלו שהק' ע"ד רש"י מהך דסוט' וכתב ליישב דל"ק ומ"ש כיון דעל' ע"ה נ"ל יע"ש ולא ידעתי מנ"ל הא דל"ד וביותר נראה נכון כמ"ש

וראיתי עוד שם להרב נר"ו שהנ"ע לדברי הפר"ח במ"ש ודלא כפרש"י התם דהרי רש"י לא פי' שם להפך מזה יע"ש וכונתו הוא דחשב דמ"ש הפר"ח דהכניסו חמה לעיר הוא לעת ערב ודלא כפרש"י התם הוא דרש"י פי' שאינו בערב אלא בבקר וע"ז תמה הרב נר"ו דרש"י לא פירש להפך מזה והניחו בצ"ע • והרואה יראה דאדרבה דבריו צ"ע דהרי מ"ש הרב פר"ח ודלא כפרש"י כונתו גלויה ומפורסמת לעיני כל רואה שהוא משפרש"י דיכנס בכי טוב ויצא בכי טוב הוא בע"ה החמ' זורחת ויצא בכי טוב פי' על שם הכתוב וירא אלהים את האור כי טוב והתם בפסחים הביא ראיה שמהנץ החמה הוא בכי טוב מהך קרא גופיה

ועל

ועל זה בא הרב פר"ח להכניס דבכי טוב הוא נקרא מע"ה אם דעדיין לא הנץ החמה ולפי שיקש' ע"ד מת"ש בתענית הכנסו חמה לעיר וכדר"י לזה חילק דהיינו לעת ערב ודלא כפרש"י התם דפי' דבכי טוב הוא בהנץ החמ' מדהוניא כן מקרא דוירא אלהים את האור כי טוב ובזה לא הוי כי טוב קמא דומיא דכי טוב בתרא יע"ש : ולא ידעתי מה היה לו להרב נר"ו לתלו' טעות כזה ברב גדו' ומומחה ופקיע בדבר ברור כזה וצ"ע • גם מ"ש עוד שם הרב ע"ד הפר"ח וז"ל ומה שהקש' מפ' הכונס י"ל כדכתיבנא בסמוך והיינו דהכריח שם סמוך ונראה דקרא דחזרת הגמ' והבקר אור ולא תלאו כו' על בקר הוא מהנ"ה יע"ש

ודבריו אחרי המ"ר תמוהי' דהרי ממקום שבא הרב נר"ו ע"ד המכילתא שם מינה ובה הויא תיובתיה שהרי על קרא דלא תאכלו מביא קרא דוישכם אברהם בבקר וקרא דוישכם משה בבקר וכל הני קראי הם מע"ה וכמו שנתבאר לעיל

גם מ"ש עוד שם הרב נר"ו דהשתא דגלי לן קרא דלא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר שהוא מע"ה ילפינן מיניה לשאר בקר דסברא הוא ולא ילפינן מאידך יע"ש • ולע"ד אין דבריו נראין לי כלל דמאחר דרש"י ז"ל כתב בפשיטות שהבקר הוא מהנץ החמה ולכן הוצרך הכתוב לכתוב עוד בקר אחר מה מקום לומר דכל בקר הוא מע"ה דסברא הוא דליתא וכמו שכב' השגתי על דבריו בזה לעיל • ומ"ש רש"י בס' בשלח בקרא ויהי באשמורת הבקר ופרש"י דג' משמרו' הוי הלילה ואותה שלפני בקר קורא אשמורת הבקר ע"כ לשונו

ומתבאר ברפ"ק דברכות ד"ג ע"א דאשמורת הבקר שהיא משמרה ג' שכת' רש"י היא אחר שעלה ע"ה קודם הנץ החמה והרי כפי דברי רש"י דס"ל דבקר מקרי בהנץ החמה קשה וי"ל דכיון דמשמרה זאת היא מתחלת מע"ה ונמשכת גם כן על הנץ החמה ואחר הנ"ה לכן קרא מקרי אשמור' הבקר ועיין בספ' החזקוני בזה • ותפשתי ומצאתי עוד ראיה לדעת רש"י ז"ל שכתב דבקר הוא מהנ"ה ושכתוב בקר כפעם שנית הוא להקדים מע"ה והוא מת"ש בירוש' רפ"ק דברכות בברייתא דקתני שם וז"ל דתני ר' ישמעאל בבקר בבקר ליתן תחום לבקרו של בקר ופירושו הוא דבפ' בשלח גבי פרשת המן כתיב וילקטו אותו בבקר בבקר ופי' הר' מהר"א ליב והרב שלה יהושע ז"ל שם דהכי הוי פי' שהבקר הוא מהנ"ה ובא הכתוב ליתן עוד בקר אחר שהוא מאשמורת הבקר יע"ש ; הרי לך ברייתא דתני ר"י שהוא כדברי רש"י ז"ל דהיכא דכתי' בקר אחד בקרא סתמו כפי' שהוא מהנ"ה ולכך אינטריך קרא למכתב עוד בקר אחר שיהיה משמע מע"ה והוא תימא על הרב נח"י שכתב דלא מצא לרש"י שום סמך כ"א מההיא דר"פ ת"ה דז"ך דבקר הוא להקדים שעה אחת דהרי בהך ברייתא דתני בירוש' מבואר ממש כדברי רש"י • וגם זה מן התוכחות למ"ש הרב שבות יהודה נר"ו דהשתא דגלי לן קרא דלא תותירו כו' דבקר הוא מע"ה ילפינן מיניה לכל בקר דליתא דאם איתא כדבריו א"כ למאי אצטריך קרא למכתב וילקטו אותו בבקר כדי שיהיה משמע דהוא מע"ה

הרי לפי דבריו אפי' בחד בקר הכי הוי פי' דילפינן מקרא דלא תותירו א"ו ש"מ דאין לומר כן • ותמהני איך כתב בפשיטות היפך הברייתא והירוש' דנראה להיפך דכל בקר הוא מהנץ החמה אם לא היכא דגלי קרא וכתי' ב' פעמים בקר בכל הני קראי • וביותר קשה ע"ד הרב שבות יהודה נר"ו שם בס' בשלח שהובא הך ברייתא גופא דתני ר' וז"ל וילקטו אותו בבקר בבקר בשחרי' בשחרית • כתב וז"ל דאין לפ' בבקרו של בקר שהרי כל ג' שעות היו מלקטים וחם השמש ונמס הוא שעה ד' כדלקמן אלא ר"ל בשחרית בשחרית בכל שחרית ושחרית היו לוקטים כו' יעויין שם •

ודבריו אחרי המ"ר תמוהים דתנא דר"י בא לאשמיענו זה דבכל יום ויום היו מלקטים דהרי קרא כתיב איש אל יותר ממנו עד בקר • גם מ"ש בשחרית בשחרית פי' דבשחר הוא קודם הנץ החמה ואחר הנץ החמה • ועל הכל דברייתא הלזו היא שהביאה בירושלמי ופי' שהוא ליתן בקר אחר לתחום של בקר שהוא מע"ה וכדמשמע שם בירוש' וכמו שפי' המפ' ז"ל : ומזה תמהני במ"ש הרב עטרת ראש ז"ל בחי' לברכו' דז"ך בכונת הירוש' דפ' ת"ה שהביא שם הך ברייתא דר"י ע"פ וחם השמש ונמס שהוא בד' שעות כו' לכתב דלא דריש האי בקר יתירה אלא מפי' בבקר בבקר כפשוטו בקר ובקר של יום ויום כו' יע"ש לא היה צריך הר' ז"ל לדחות ולמשכוני אנפשיה ולו' דהירוש' מפ' בבקר בבקר כפשוטו דהרי להדיא מפו' בירוש' ברפ"ק שם דקדריש בקר יתירה ליתן תחום לבקרו של בקר ועיין ביומא דל"ג ע"ב אלא לר"י דאמר בבקר בבקר חלקהו כו' יע"ש ומה שהכריע הרב שבות יהודה נר"ו דלא יתכן לפ' המכי' שהוא ליתן בקר לבקרו שהרי כתי' וחם השמש ונמס הוא שעה ד' כו' הכי אתמר בפ' ת"ה דז"ך דמסיק לרבנן דס"ל דת"ה עד חצות דתמיד של שחר קרב עד ו' שעות דבקר דכתיב בתמיד את הכבש אחד תעשה בבקר הוא על ששה שעות ור"י פליג וס"ל דבקר מקרי עד ד' שעות ופריך הש"ס לתרוייהו מברייתא דתני ר"י וחם השמש ונמס בד' שעות ומתרץ הש"ס לרבנן בבקר בבקר חלקהו לשני בקרים ותני בקר הוא עד ג' שעות • ור"י בקר יתירה להקדים לו שעה אחת והוא עד ג' שעות ובירוש' שם בפ' ת"ה קאמרי' ואת דריש בבקר בבקר מה להלן בד' שעות והיינו דאף כאן נתמיד דכתיב את הכבש אחד תעשה בבקר הוא ג"כ בד"ש. ומאחר שכן תיקשי דברי הירוש' אהדדי דהרי רישא דהך ברייתא דמכיל' ע"פ דוילקטו אותו בבקר בבקר שדרשו ליתן תחום כו' והוא מע"ה :

הגה הובאה שם בירוש' ברפ"ק וסיפא דהך ברייתא ע"פ וחם השמש ונמס שדרש ר"י שהוא בד' שעות הביאוה בפ' ת"ה והשתא ק' דברי הירוש' אהדדי וגם רישא דברייתא שהיא ר"י מנ"ה הוא דקדריש א"ח וחם השמש ונמס בד' שעות ולפי דברי הירוש' דרפ"ק דקמפרש לר"י ר"ל דבקר ב' הוא מע"ה א"כ קשיא רישא לסיפא כפי הכרחו של הרב שבות יהודה נר"ו אם יהיה האמת כדבריו ותמהני קנעלם מעיני דמר הירוש' הלז ולא העיר בכל זה :

אבן כשאני לעצמי לק״מ והוא דאה״ן דזמן התחלה להקרא בקר בקרא הוא מהנ״ה לדברי רש״י וכשכתו׳ בקרא בקר פעם ב׳ הוא מתחיל להקרא בקר משעה ע״ה ואילך אבל מה שימשך הזמן מהיום שראוי להקרא בקר יהיה עד ו׳ שעות לדעת רבנן ולר״י עד ד׳ שעות וא״כ ה״נ מש״ה וילקטו אותו בבקר בבקר דדריש ר״י בשחרית בשחרית שפי׳ הוא מע״ה וכמ״ש הרב״ח בסי׳ תרנ״ב דמ״ש לא נטל שחרית הוא מע״ה ע״ש וכמבוא׳ בירוש׳ בפ״ק דברכות מדכתיב בקר ב׳פעמים וכדברי רש״י היינו דמאותה שעה שמע״ה היו מלקטים והיה נמשך הזמן עד ג׳ וד׳ שעות מדכתי׳ וחם השמש ונמס וקרא לא איירי בהעדר עשיית המצוה כמו קרא דלא תותירו עד בקר שיהיה מש׳ דעד ע״ה הוא ולא נמשך עוד ומן היום לא קרא דוילקטו מיירי בק״ע שיהיו מלקטים בבקר בבקר דהיינו מע״ה עד זמן שנמשך להקרא בקר ולפי שהיה מש׳ לדעת רבנן עד ו׳ שעות ולר״י עד ד״ש וקרא דוחם השמש ונמס הוא בד׳ שעות ע״כ הוצרך הש״ס ליישב דב׳ בקר הוא למעט ולרבנן הוא התחלת של בקר ולר״י מיעט שעה אחת, וגם לא יתכן לדרוש הכא כמ״ש ביומא ד״ך ובזבחים דפ״ו כל הלילה עד הבקר תן בקר לבקרו של לילה דהכא לא הוזכר בקרא בקר של לילה אלא בקר של בקר

ומזה תמהני ע״ד התוס׳ ז״ל ביומא דכ״ח ע״א בד״ה אף אנן שכתבו וז״ל אלמא עבודת לילה נינהו ואע״ג דכתיב בבקר בבקר חרי זימני נימא חד בקר לבקרו של לילה, וכ״כ הריטב״א בחי׳ לשם יע״ש, והדבר תמוה לדברי מה שדרשו תן בקר לבקרו של לילה הוא גבי קרא דכתיב כל הלילה על הבקר דעד בקר מיוחד הוא דכל הלילה הוא עד ע״ה א״כ מאי דכתיב בקר הוא לאקדומי וכמ״ש רש״י ז״ל והיינו משום דכתיב בקר סמוך לגבי לילה וע״כ הוי בקרו של לילה, אבל בקרא דוביער עליה הכהן עצים בבקר בבקר הרי הבקר נאמר על בקר של יום ולא לבקרו של לילה • ועי״ק אחרי המ״ר דמה יענו התוס׳ והריטב״א ז״ל ביום שידובר בה הברייתא׳ דמכילתא בקרא דלא תותירו, וכ״ן הברייתא הלזו בקרא דוילקטו בבקר שהובא בירוש׳ דקדריש להדיא בבקר לבקרו של יום ולא לבקרו של לילה

ואפשר לומר דהתוס׳ והריטב״א ז״ל ס״ל דהעיקרא אין לחלק בכך דבקר של לילה משמע אפי׳ היכא דכתיב עד הבקר בלא לילה והמכי׳ דדריש בפ׳ המן שהוא בקר של יום היינו משו׳ דכבר כתיב שם למעלה בענין דבר יום ביומו ולכן לא דריש בבקר לבקרו של לילה • וכ״נ קרא דלא תותירו עד בקר כו׳ שדרשו לאסור מע״ה ולא מחצות לילה ה״ט דהאתיא הא כר״ע דקא יליף מדכתיב כי בחפזון ושעת חפזון דישראל היה בע״ה וכמ״ש התוס׳ ואפי׳ לדעת ראב״ע דאסר שם מחצות עכ״ז כל שמצינו דאיכא היתר אכילה בלילה ולא יתכן איסור נותר מתחילת הלילה מש״ה אין סברא לדרוש הבקר לבקרו של לילה דל״ד לסידור שני גזירי עצים ועמש״ל • ודע דמה שציין בס׳ תולדות יעקב בס׳ בו בקרא דוביער כו׳ בבקר בבקר שהובא בירוש׳ בפ״ק דברכות, היינו להשב דמה דקני ר״י בבקר בבקר ליתן תחום לבקרו הוא עפ״ז, וזה אינו דמלבד דפי׳ סוגיית הש״ס ולדברי התוס׳ והריטב״א עפ״ז נר׳ דלא ס״ל הכי כמ״ש לפי ס״ל דש״ס • עוד בה דברייתא הלזו הני לה במכי׳ בס׳ בא ע״ש דוילקטו בבקר דקפ׳

בבקר וכמ״ש ז״ל, ותדע לך שהאמת כן הוא ויתכנו הב׳ דרכות כמ״ש, שהרי בתמיד דכתיב את הכבש א׳ תעשה בבקר וקאמר ר״י שהוא עד ד׳ שעות ורבנן ס״ב עד ו׳ שעות וא״כ לא יהיה נקרב התמיד כ״א בד׳ או בשש ולא מע״ה • והא ליתא דעיקר המצוה וזמן שחיטת התמיד היה בע״ה קודם הנץ החמה כמ״ש ביומא דכ״ח אמ״ל הממונה לאו וראו אם הגיע זמן שחיטת התמיד הרו׳ אומר ברקאי כו׳ והכי תנן בתמיד ד״ל ופסקו הרמב״ם בפ״א דתמידי׳ ה״ב יע״ש, א״ו דה״ט דזמן התחלת להקרא בקר הוא מע״ה ונמשך זמן בקר זה עד ד״ש לר״י ועד ו׳ שעות לרבנן והוא ברור כאשר עיני כל חכם לב יחזו מישרים, ודברי הרב שבות יהודה נר״ו צ״ע, ועי׳ בברכות דס״ב מ״ש ע״פ ויתן ה׳ דבר בעם מהבקר ועד עת מועד אמר שמואל משמיה דר״ח אמר משעת שחיט׳ התמיד עד זריקת דמו יע״ש הרי שדרשו בקר מע״ה ובמדר״ש הביאה הך דרשא משמיה דר״א הגדול • ועוד אמרו שם ורבותינו אומרי׳ משהאיר מזרח ועד הנ״ה יע״ש וי״ל במאי קמפלגי שהרי זמן שחי׳ התמיד הוא בע״ה משהאיר מזרח, וי״ל דל״פ אלא בזמן הנמשך על הנ״ה קאמר וה״נ דבהתחלת הזמן ל״פ ועיין להרב כ״י שם בסיף שמואל שני עפ״ז

איברא דלפ״ז יש מקום לתמוה ע״ד רש״י ז״ל שכתב דבקר הוא מהנ״ה שהרי בתמיד כתיב ביה בקר ואפ״ה מתחיל זמנו מע״ה קודם הנ״ה אע״ג דלא כתי׳ ביה בקר כ״א פ״א בלבד וא״ת דיליף לה מפ׳ המן דכתיב בה בבקר בבקר שהוא מע״ה והשתא דגלי קרא כתאן ילפינן מיניה לכל בקר סתם זה לא יזכר ולא יפקד שהרי כן כתב הרב שבו׳ יהודה נר״ו גבי דרשת דלא תותירו ממנו עד בקר וכבר תמהנו ע״ד לעיל דהברא בגילת מהך ברייתא דפ׳ המן דקא דריש בבקר בבקר לומר שהוא מע״ה ולמה איצטריך אם אמת היה הדבר הזה דכך היא המדה ללמד לכל בקר סתם שהוא מע״ה מדגלי קרא בל״ת אלא ודאי דהא ליתא וא״כ קשה ע״ד רש״י ז״ל או מהא דקי״ל דתמיד נשחט מע״ה וי״ל דמאהר דכבר נתבאר לעיל מדברי רש״י דמגילה ד״כ דה׳ט דדבר שמצוותו ביום כמו קרבן תמיד וכיוצא זמנו לכתחילה הוא מהנ״ה וכלתנ׳ וכלם שעשו מע״ה כשר ופי׳ רש״י דים שאינן בקיאים בע״ה ע״כ צריך להמתין עד הנ״ה דס״ת דמי שהוא בקי ויודע בודאי שהוא ע״ה מותר לשחוט התמיד ולעשות שאר המצוות וא״כ שפיר מקרי בקר מע״ה כל שאין לחוש לטעות כמו שחיטת התמיד דהכהנים בקיאים הם ולא יבואו לטעות כלל וכמו שהדבר מוכרח מצד עצמו שהרי תנן התם במסכת מגילה ד״ך כל היום כשר לשמיכה ולשחיטה ויליף בגמ׳ שחיטה מדכתיב ביום זבחכם ופרש״י ביומא דבעינן שהאיר פני מזרח שהשחיטה פסולה בלילה כדכתיב ביום זבחכם כו׳ יע״ש הרי מוכח להדיא דעם דכתיב בשחיטה בקרא להדיא ביום וכל דכתי׳ בקרא יום בעינן בהנ״ה כדתנן שם במתני׳ לעיל מזה אין קורין את המגילה כו׳ עד שהנ״ה וכל אותם דכתיב בהו יום דינייהו הכי כמ״ש המרדכי בשם ראבי״ה שם והכי מוכח מדברי הרמב״ם והטור ז״ל בכל הנהו דוכתי דקתני במתני׳ וא״כ איך הותר שחיטת קרבן התמיד בשחר קודם הנ״ה ואם נאמר כטעמו של הרב פ״ק בא״ח סי׳ פ״ט ס״א דהיינו משום דנרי׳ להקריב כל הקרבנות קודם תמיד של בין הערבים

והחכם. עיניו יחזו דטעם זה אחרי המח"ר אינו וכאשר עמדתי ע"ד הר' פר"ח אלו במקום אחר אלא ודאי ע"כ לו' דטעם הדבר דכל חששא אשר עליו גזרו רז"ל לכתחילה להמתין עד שתנץ החמה הוא משום שמא יטעה מי שאינו בקי משא"כ בבה"מק דהכהנים זריזין ובקיאין וכמו שכן ראיתי הטעם הזה בפי' להרב המאירי ז"ל ולהרב מנחת כהן ז"ל ה"ד הר' שיח יצחק שם ביומ' שהכרי' מזה הטעם דהכהנים בקיאים הם יע"ש ואין לדחות לזה משום מאי דקי"ל דשחיטה בזר כשירה אע"ג דשחיטה ליתא בזרזין ובקי' מ"מ בבה"מק הוא מקום זריזין ובקיאים וזר שוחט ואלעזר רואה וכמ"ש בכיוצא בזה בפסחים דל"ו ע"א גבי מנחות יע"ש

אך את זה ראיתי להרמב"ן ז"ל בס' המלחמו' בפ"ק דברכות שכתב וז"ל מיהא ודאי משעלה ע"ה יום הוא לכל הדינין שבתורה ומפני שאין זמנו ידוע לכל אמרו במילה וטבילה והזאה דבעי ספירה ביום הנ"ה דבר ברור לכל שאם הקדים כו' ולענין התמיד במקדש דכתיב בקר קבעו האיר מזרח שהקדמתן מצוה וכולן לא אמרו אלא לכתחילה ולמצוה עכ"ל הרי מוכח דס"ל להרמב"ן דכיון דכתיב בתמיד של שחר בבקר לכך הוא המצוה לשוחטו בע"ה ולפ"ז נמצא דסובר הרמב"ן דבקר משמעותו מע"ה ולע"ד אחרי המח"ר יש לתמוה ע"ד ממ"ש במכילתא שהביא רש"י בס' בא ע"פ ולא תותירו ממנו עד בקר דהבקר הוא מהנ"ה ולא מע"ה וכן נמי הברייתא אחריתי דתני לה שם בס' בשלח ע"פ וילקטו אותו בבקר בבקר דמוכח בברור גמור דכל דלא כתי' בקרא בבקר בבקר ב' פעמים אין במשמע דבקר הוא מע"ה ומאחר שכן הרי בתמיד לא כתיב בקר כ"א פעם א' דכתיב את הכבש האחד תעשה בבקר והכי אתמר בברייתא בת"כ בפ' צו פ"ב ה"ח ע"פ וביער עליה הכהן עצים בבקר בבקר נאמר כאן בבקר בבקר ונא' בתמיד בבקר איני יודע איזה יקדים דבר שנאמר בבקר בבקר לדבר שלא נאמר בו אלא בקר א' הרי להדיא דבתמיד לא כתיב כ"א בקר א' וכן אמרו בפסחים דנ"ט ע"א ת"ר אין לך דבר שקודם לתמיד של שחר אלא קטורת בלבד שנאמר בה בבקר בבקר ויוקדם קטרת שנאמר בה בבקר בבקר דכתי' והקטיר עליו אהרן קטורת סמים בבקר לדבר שלא נאמר בו אלא בקר אחד יע"ש וא"כ מאחר דכתי' בקר אחד בתמיד איך יתכן לו' דמשום דכתיב ביה בבקר הוא שנא להקדים מע"ה שהוא הפך המכילתא והירוש' וכמו שביארנו

ואת זה ק"ל ע"ד הרב מטה יהודה ז"ל בא"ח בר"סי פ"ט עמ"ש הרב הלבוש ז"ל שם דפי' בקר לתמיד הוא מהנ"ה ותמה ע"ד דא"כ אין לשחוט התמיד ולהקריבו עד שעת הנ"ה ואלו ברפ"ג דיומא תנן דבהאיר פני מזרח היו שוחטים וכ"פ הרמב"ם ז"ל בר"פ ה' תמידין ועוד דאפי' דבר שנוב' בו יום כמו מילה כו'קי"ל דמשעלה ע"ה כשר וכדאי' במגילה וכ"ש דבר שנכתב בו בבקר בבקר דהוי משמי' זמן מוקדם ביותר עכ"ל ואגב שיטפיה כתב דבתמיד נכתב בבקר בבקר והא ליתא כמבואר •

גם מש"הק ע"ד הרב הלבוש במ"ש דפי' בקר לתמיד הוא מהנ"ה ממ"ש ביומא ומ"ש הרמב"ם בר"פ ה' תמידין דקרבן תמיד נשחט בע"ה באיר פני מזרח לע"ד דאי לנוח היק מקום לומר

דאה"ן דפי' בקר דכתיב בקרבן תמיד דכתי' את הכבש הא' תעשה בבקר דהיינו חד בקר פי' הוא מהנ"ה כדברי המכילתא ורש"י ז"ל וה"ט משום דיש לחוש משום דאינם בקיאים כדאתמר בגמ' גבי יום ובקר ויום כי אהדדי נינהו ואפ"ה הותר לשחוט את התמיד לכתחי' מע"ה משו' טעמא רבה דכתי' דהכהני' זריזין ובקיאים הם

ואולם אנכי הרואה דכל לגבי הידי דמי' הרב הלבוש אלו נ"ע ואילך לשונו שם בא"ח ר"ס פ"ט וזמן תפילה עם הנ"ה וכן בקר דכתיב גבי אברהם פי' בהנ"ה שכן כתיב ויהי ערב ויהי בקר כו' וכן פי' דבקר דגבי עולת התמיד שהוא הפך דבין הערבים מ"מ אם התפלל מע"ה והאיר פני מזרח יצא בשעת הדחק עכ"ל ושעיני בשר לו יראה דאחרי המ"ר דבריו תמוהים ביותר שהרי שם כתב הטור באותו סי' ובאותו מקום להפך מזה וז"ל הטור שם בריש הסי' זמן תפלת השחר מתחיל משעלי' ע"ה והאיר פני המזרח שהיא כנגד קרבן התמיד של שחר ומאותה שעה ואילך הוא זמנה ומ"מ עיקר מצותה עם הנ"ה אלא שאם התפלל משעלה ע"ה יצא עכ"ל הרי להדיא דמה שהוא יוצא אם התפלל בע"ה הוא נלמד מקרבן תמיד של שחר שהוא נשחט בע"ה וא"כ איך כתב הלבוש ז"ל להפך דמה סברי' לכתחי' להתפלל בהנ"ה הוא נלמד מקרבן תמיד דאדרבא הוא להפך

ותמהני על הרב מטה יהודה ז"ל דלמה לא הרגיש מדברי הטור אלו הקרובים אליו וע"ק ע"ד הרב הלבוש במ"ש בפי' קרא דוישכם אברהם בבקר הוא בהנ"ה שהרי להדיא כתב רש"י ז"ל בפסחי' ד"ד דפי' וישכם אברהם בבקר הוא מע"ה שלא המתין עד הנ"ה וכמו כן להדיא כתב הר' הלבוש בעצמו שם בא"ח סי' תרנ"ב דפי' וישכם אברהם בבקר היינו קודם הנ"ה יע"ש וא"כ איך כתב להפך בסי' פ"ט יע"ש ועם שהלבוש שם בסי' תרנ"ב דפי' איירי בקרא דוישכם אברהם בבקר הנאמר בעקידה ומ"ש בסי' פ"ט דפי' וישכם אברהם בבק' שהוא מהנ"ה איירי מסתמא באידך קרא דוישכם אברהם אל המקום אשר עמד שם הכתו' בפ' וירא גבי סדום ודרשו בהאי קרא בפ"ק דברכות ד"ו ודכ"ו לענין תפלה ועל מקרא זה הוא דקאי עליה הלבוש לפ' שהוא בהנ"ה עם כל זה ק"ט דמאחר שפי' קרא דוישכם אברהם בבקר דכתוב גבי העקידה שהוא מע"ה וכדברי רש"י ז"ל א"כ מה לחלק בין שני המקראות הללו כיון דלא מצינו שום שינוי והפרש בשום צד ואופן לחלק ביניהם • ומ"ג דאעיקרא הכרחו של הרב הלבוש הוא דבקר מקרי' מנ"ה הא ליתא כמ"ש רש"י ז"ל וכמ"ש הוא בעצמו בסי' תרנ"ב ועו' דגם בפ' זה דכתיב גבי סדום דדרשו' לענין תפילה בחולין דצ"א דרשו דת"ח לא יצא יחידי בלילה שנאמר וישכם אברהם בבקר ולדעת התוס' ז"ל שם וביומא דכ"ח מוכח דעמ"ז מיירי והרי אזהרה זאת דלא יצא יחידי בלילה כתחי' למדו מקרא דויאבק איש עמו עד ע"ה מש' דמע"ה ואילך השכים אברהם וכמו שהוכחנו לעיל

גם מ"ש דבקר לתמיד הוא מהנ"ה מלבד מה שהקשינו למעלה עוד יש לאקשות דהרי הרמב"ן במלחמות כתב להדיא להפך מזה דאדרבא תמיד היה מצותו לאקדים בע"ה מדכתי' בקר דמש' הקדמה ומה שהביא ראיה מקרא דויהי ערב ויהי בקר כמו שהערב הוא שקיע' החמ' הכי נמי הוי הבקר בהנ"ה אין ראיה שהרי אמרי' בריש פ"ק דברכות ובמגילה

ובמגילה ד״ך ע״ב דמע״ה עד צאת הכוכבים יממא הוא וקרוי יום וכ״ש שנק׳ בקר

הן אמת דמצאתי בירוש׳ בר״פ תמיד נשחט ע״פ דאת הכבש א׳ תעשה בבקר הייתי אומ׳ יקרב של שחר עם הנ״ה ושל בין הערבים עם דמדומי חמה ת״ל בין הערבים נאמר כאן בין ערבים ונאמ׳ להלן בין הערבים שנאמ׳ להלן מו׳ שעות ומעלה אף בין הערבים שנאמר כאן מו׳ ומעלה מה אמית מימר בין הערבי׳ מו׳ ומעלה אע״פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב מערב כו׳ עכ״ל והירוש׳ הלזה הוא כדברי הלבוש דבקר דתמיד הוא עם הנ״ה וערב הוא עם שקיעת החמה ולכן בקר דתמיד הוא בהנ״ח וכמ״ש הירוש׳ הייתי אומר יקרב תמיד של שחר עם הנ״ה ושל בין הערבים עם דמדומי חמה ושאם ערב הכי הוי משמעותו וא״ת דזה שיה אומר הירושלמי לפי הס״ד אבל השתא דכתיב להלן בין הערבים והוא מו׳ ומעלה ילפי׳ מניה לתמיד של בין הערבים דאינו בשקיעת החמה כ״א מו׳ ומעלה אם כן גם הבקר יתכן שיהיה קודם הנ״ה אך הרואה יראה דאין זה פי׳ הירוש׳ שהרי מה שהביא ראיה הוא לומ׳ דבין הערבים הוא מו׳ ומעלה וההכרח לזה הוא דקמק׳ הירוש׳ מאי אמית מימר בין הערבים מו׳ דר״ל דערב משמ׳ עם דמדומי חמה א״כ למה לך לו׳ שהוא מו׳ שעות והשיב ע״ז דאע״פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר מקרא דכי ינטו צליל ערב אבל במ״ש דבבקר יקרב בהנ״ה לא הדר ביה הירוש׳ מזה ואה״ן דלפי המסקנא של הירוש׳ דערב אינו דוקא עם דמדומי חמה גם בקרא אינו דוקא בהנ״ה אך גם לאחר הנ״ה עד ד׳ שעות כדקי״ל הל׳ כר״י וזהו וברור לע״ד בפשט דברי הירוש׳ ולפ״ז נמצא הרב הלבוש דבקר דכתיב בתמיד פי׳ מהנ״ח אתמר בירוש׳ וא״כ הדבר תמיה אחרי המח״ר ל הרמב״ן ז״ל דבקר דתמיד הוא הקדמה מע״ה

אלא דעדיין לא נתיישבו דברי הר׳ הלבוש עם דברי הירוש׳ שהרי הלבוש כתב דבקר דקרבן תמיד פי׳ הוא מהנ״ח שהוא הפך בין הערבים והיינו שחשב דבין הערבים הוא עד שקיעת החמה כמ״ש שם לעיל מזה בראיה שהביא מקרא דויהי ערב ויהי בקר והרי מבואר בירוש׳ דבין הערבים דתמיד הוא מו׳ ומעלה וזהו הפך דברי הלבוש ז״ל וגם בש״ס דילן הכי קי״ל דבין הערבים דתמיד הוא מו׳ ומעלה כמ״ש בר״פ תמיד נשחט וגם הרב הלבוש כ״כ להדיא לקמן בסי׳ רג״ל יע״ש באופן שדברי הרב הלבוש צ״ע

ואולם בעיקר תמיהתינו ע״ד הרמב״ן ז״ל במ״ש דבקר דגבי תמיד היא בע״ה מן הירוש׳ הלזה דקאמ׳ להדיא יקרב עם הנ״ח נר׳ ליישב והוא במה שי״ל דאם כונת דברי הירוש׳ כפשטן דתמיד של שחר הוא קרב ונשחט בהנ״ה ולא קודם אפ״ה לק״מ ע״ד הרמב״ן ז״ל מן הירוש׳ דלא קי״ל כהך ירוש׳ שהרי משנה שלימה שנינו במס׳ יומא דכ״ח ובמס׳ תמיד בפ״ג אמ״ל הממונה צאו וראו אם הגיע זמן שחי׳ הרואה אומר ברקאי כו׳ דמשעלה ע״ה והאיר פני מזרח כשר לכתחי׳ להקריב את קרבן התמיד במועדו קודם הנ״ה, וא״כ הירוש׳ הזה הוי דלא כהלכתא ולא קי״ל הכי · ואדרבא ז״ל לאידך גיסא והיא גופא תיקשי לך ע״ד הירוש׳ הלזו דהוא להיפך משתם מתני׳ כי ע״כ צריכים אנו לומר דכונת הירוש׳ דקאמר יקרב של שחר עם הנץ החמה היינו דכיון שעלה ע״ה ומשהאיר מזרח היו שוחטין התמיד כדקי״ל הכי ממתני׳ דיומא ומס׳ תמיד וכרי היה צריך שיעור שעה משנשחט עד הקרבתו ע״ג המזבח כמ״ש בפסחים ר״פ תמיד נשחט והרי שיעור מע״ה עד הנ״ה הוא שעה וחומש שעה נמצא דמשעת שחיטתו שהוא בהאיר מזרח עד הקרבתו ע״ג המזבח היה עם הנ״ח והיינו פי׳ הירוש׳ שאמר הייתי אומר יקרב של שחר בהנ״ה שהוא סוף זמן הקרבתו וכן תמיד של בין הערבים יקרב עם דמדומי חמה דמורי׳ מזה שהיה צריך להתחיל שעה אחת מקודם שקיעת החמה לזה השיב דכיון דבין הערבים אינו דוקא עם דמדומי חמה גם של בקר ל״ד עם הנ״ה אלא עד ד׳ שעות וכדקי״ל הכי וכמ״ש

ומ״מ נשאר עדיין לנו להבין דברי הרמב״ן ז״ל במ״ש דטעם קדימת התמיד מע״ה מדכתי׳ בבקר דמשמע שהוא הקדמה דהרי כפי המכילתא ורש״י לא הוי משמעות בקר מע״ה כ״א היכא דכתיב בבקר בבקר כפ׳ וכמ״ש, ועי׳ להרב עיר מקלט בס׳ פנחס במצוה של״ו שכתב וזמן בקר הוא קודם שתעלה החמה משיאיר פני מזרח יע״ש וק׳ ע״ד כמ״ש

וסבור הייתי ליישב לזה והוא דאמרינן ביומא דג״ל ע״ב אמר אביי הוא בבקר בבקר דשני גזירי עצים דלא צריכי שדיניהו להכא חד להטבת ה׳ נרות דליקדמי לדם התמיד וחד לדם התמיד דנקדימיה להטבת ב׳ נרות ואע״ג דהכא תרי והכא תרי תכפר עדיף ופרש״י דבתמיד כתיב את הכבש אחד תעשה בבקר והאי דשדינן עליה הוו תרי יע״ש וכיון שכן דמצינו בתמיד שנאמר ביה תרי בבקר חד מגופיה דקרא וחד דשדינן ליה מב׳ גזירי עצים, א״כ הרי כתי׳ בתמיד תרי בקר, וא״כ מה״ט גופיה הוא דהותר התמיד לשחוט בע״ה לכתחילה דכך היא המידה דכל היכ׳ דכתיב ב״פ בקר מקדימי׳ ליה בע״ה כדרשת המכילתא ודברי רש״י ז״ל וממילא מצינו עוד ישוב לדברי רש״י דל״ק דאמאי שוחטין התמיד בע״ה לדבריו שבקר הוא בהנ״ח דשאני תמיד דכתיב ביה בקר ב״פ וכאמור · ולפ״ז היה אפש״ל דזו נמי היתה כונתו של הרב מט״י ז״ל במ״ש בריש סי׳ פ״ט דנכתב בתמיד בבקר בבקר

אך הרואה יראה פשט דברי הרב ז״ל שלא לכך נתכוון ומ״ש בפסחים דט״ז יוקדם דבר דנאמר בו בבקר בבקר שהוא הקטרת לדבר שלא נאמר בו אלא בקר אחד קרבן התמיד וה״נ איתא ביומא בהך סוגיא · כבר נרגשו רש״י ז״ל והתוס׳ ז״ל שם ופי׳ דבקרו דשדינן לתמיד הוא לדם התמיד לבד שהוא מכפר ואין כפרה אלא בדם ומ״ש יוקדם היינו בדבר הקרב לאשים וכמ״ש רש״י שם בפסחים יע״ש

אלא דהכרייתא דת״כ בפ׳ צו עומד׳ לנגדינו בקרא דוביער עליה הכהן עצים דדריש נאמר כאן בבקר בבקר ונאמר בתמיד בבקר איני יודע איזה יוקדם יקדים דבר שנאמ׳ בו בבקר בבקר לדבר שאין בו אלא בקר אחד יע״ש, וכתב שם הרב ק״א ז״ל בפי׳ דאין טעם להקדים משום מכשיר עדיף דאין העצים מכשיר לדם יע״ש, ודבר תימא הוא דמהסוגיא הלזו משמע להיפך ולהיות שהוא דבר הלמד שלא כענייננו אין כאן מקום להאריך בזה וצ״ע · ומיהו עכ״ז לא יגיה מזור ליישב דברי הרמב״ן ז״ל ולומר דהטעם דהותר לשחוט התמיד לכתחילה בע״ה

מע״ה הוא משום דכתיב ביה ב׳בקרים שהרי מדבריו שכתב לחלק בין היכא דכתיב יום להיכא דכתי׳ בקר כוונתו פשוטה דעל בקר אחד דכתי׳ בתמיד קאמר הכי כאשר כל רואה עיניו יחזו משרי׳ בדברי הרמב״ן ז״ל וא״כ נראה דלא הוי הטעם משום דכתיב ביה ב׳ בקרים כאשר כתבנו

והנ״ל ליישב דברי הרמב״ן לפי האמת הוא דאפי׳ לבקר משמע משעת הנ״ה ולא מע״ה מ״מ בתמיד שאני שכתוב בו בקר כדכתיב את הכבש אחד תעשה בבקר, ובאמר המלו׳ שנהוגות ביום לא כתיב בהו בקר אלא יום, א״כ י״ל אע״ג דבקר הוי כמו יום שפי׳ הוא מהנ״ה מ״מ מדשני קרא וכתיב בקר במקום יום והוה אפשר לכתו׳ בא״זה תיבה לישתמע דהוא דוקא בהנ״ה וכתיב בקר זהו משמע להקדמה מע״ה׃ או אפש״ל נמי דכיון דכתיב בתמיד בתחילה ב׳ליום עולה תמיד וכתיב בתריה את הכבש אחד תעשה בבקר׃ והרי מדכתיב ב׳ ליום משמע שהוא מהנ״ה וכתיב עוד בקר אחר דכתי׳ליום ש״מ שבקר זה הוא להקדמ׳לכתחילה מע״ה מדכתיב עוד בקר אחר ליום. ועם דבמס׳תמיד דל״ש דרשו מחיבת ליום דישחטו התמיד כנגד היום וה״נ דרשו בספרי מ״מ משמעות במקומו קאי ואין מקרי יוצא מידי פשוטו ובזה נתיישב דעת הרמב״ן ז״ל ⋆

באופן דמ״ש רש״י דבקר הוא מהנ״ה ולא מע״ה רב היליה מדברי רז״ל במכי׳ ובידוש׳, ובזה אחרי המ״ר תמיה נסגבה ע״ל הרב הפרישה בי״ד רס״י רס״ב עמ״ש הטור שם וכל היום כשר למילה אלא דזריזין מקדימין מיד בבקר, כתב ז״ל דבקר משעלה ע״ה משמע כמש״ה וישכם אברהם בבקר, הבקר אור והאנשים שולחו כו׳ יע״ש וכ״כ הרב ש״ג שם והוסיף להביא ראיה מדכתיב ברות ותשכב מרגלותיו עד הבוקר ותקם בטרם יכיר איש את רעהו יע״ש ודבריהם תמוהים דאיך כתבו בפשי׳ דבקר הוא מע״ה שהוא היפך דרז״ל ורש״י׃ ומה גם מעיקר קרא דהבקר אור שהביאו לראיה שהוא מע״ה דהרי רש״י ברפ״ק דפסחים ובתענית כתב להיפך שהוא בהנ״ה׃ גם מה שהביא הרב ש״ג מקרא דרות אפש״ל דשאני התם דגלי ביה קרא שהוא בע״ה מדכתיב שכיבה וזמן שכיבה הוא עד עלות השחר קודם הנ״ה, וכמ״ש בברכות ד״ט ע״א ובלבד שלא יאמר השכיבנו ומ״ש שם התוס׳בש״הד יע״ש, ושכי קי״ל כמ״ש הפוסקים ז״ל ואי משום דכתיב אח״כ ותקם בטרם יכיר כו׳היינו מה״ט גופיה שהשכמה היתה בבקר קודם הנ״ה וכמ״ש וסופו הוכיח על תחילתו

גם מ״ש מקרא דוישכם אברהם בבקר שכתב רש״י ז״ל בעצמו שהוא מע״ה וכמ״ש בחולין דצ״א כבר ביארנו לעיל דשאני האי קרא דכתיב ביה השכמה וא״כ דבריהם צ״ע כעת, ועיין להרב המבי״ט ז״ל בס׳ק״ש בה׳מעשה הקרבנו׳ שכתב שם בפ״ד וז״ל דכתי׳כל הלילה עד הבקר וקודם צאת השמש הוי בקר יע״ש נר׳דס״ל דכל מקום דכתי׳בקר פי׳הוא מע״ה ולפי מה שנתבאר זה אינו ושאני האי קרא מכל הלילה עד הבקר דדרשו חז בקר לבקרו של לילה ובקר זה הוא סמוך ללילה וכמש״ל •

נמצא שלעת רש״י ז״ל הוא דבקר הוא מהנ״ה כמו סתם יום דכתי׳ בקרא וקוא מהנ״ה כמ״ש במגילה • וכ״ן שהוא דע׳קראב״ע

שהא׳בס׳ כי תנא בקרא דוהיה לפנות ערב וז״ל וכן לפנות בקר קודם זריחת החמה ובס׳בשלה פי׳בקרת דלפנות בקר פי׳קרוב מבקר יע״ש הרי דהבקר עצמו בק׳עם זריחת השמש, א״ק ממ״ש הראב״ע בעצמו ע״פ ולמשול ביום ובלילה שפי׳וכת׳הבקר אור קודם זריחת השמש יע״ש וי״ל בדוחק

אך לא אכחד תחת לשוני מאי דק״ל בדעת רש״י דס״ל דבקר הוא מהנ״ה ממ״ש רש״י הוא בעצמו ברפ״ק דברכות על מתני׳ דקתני וכל הנאכלים ליום אחד מצוותן עד שיעלה ע״ה כת׳ וז״ל מצותן עד שיעל׳ע״ה והוא מביאן לידי נותר דכתיב בתורה לא יניח ממנו עד בקר וכולם למדו מתודה עכ״ל והכי איתא בת״כ ס׳צו בפי״ד סי׳ה׳ עפ״ז דלא יניח ממנו עד בקר אבל אוכל הוא כל הלילה כו׳ואין חייבין עליו משו׳נותר עד שיעלה ע״ה יע״ש הרי להדיא דבקר הוא מע״ה וק׳ממ״ש רש״י עצמו בס׳בוא דבקר הוא מהנ״ה, ועל מ״ש רש״י ז״ל שם במתניתין הלזו. בהקטר חלבים כו׳מצותן עד שיעלה ע״ה שפי׳ מצותן להעלותן כל הלילה ואינן נפסלין בלינה על שיעלה ע״ה ואז למטה מן המזבח דכתי׳לא ילין חלב חגי עד בקר יע״ש לא היה קשה כל כך די״ל דשאני הא דכתיב בקרא לינה וכל שעלה ע״ה הוא נפסל בלינה ולכן מוכרח לומר דעד בקר הוא מע״ה וכמ״ש רש״י להדיא בפי׳החו׳בס׳משפטים עפ״ו ולא ילין חלב חגי עד בקר אין לינה אלא בע״ה שנא׳עד בקר אבל כל הלילה יכול להעלותו מן הרצפה למזבח עכ״ל יע״ש, עם שנר׳ דהא דהכריחו לרש״י לומר דאינו נפסל בלינה דלא מיקרי לינה אלא בע״ה וכמ״ש הוא ז״ל מדכתי׳עד בקר דמשמע ליה דבקר הוא בע״ה׃ עכ״ז י״ל דמדכתי׳לא ילין הוא דהכריחו לפרש כן דל״מ לינה אלא עד שיעלה ע״ה, ועמ״ש בפ׳תמיד נשחט דנ״ו ע״ב עד בקר הוא דלא ילין הא כל הלילה כו׳יע״ש ועיין לרש״י בס״פ כי תשא בפסוק לא ילין לבקר, ועיין במגילה דכ״א ע״א דיליף להקטר חלבים מדכתיב כל הלילה עד הבקר וכ״כ הרמב״ם ז״ל בפי׳המ׳ברפ״ק דברכות ובודאי דמהא נמי ל״ק ע״ד רש״י דמאחר דכתיב כל הלילה עד הבקר ודאי דכשעלה ע״ה אינו לילה אלא בקר וכמ״ש ביומא ד״ך ובזבחים דפ״ו •

אכן למ״ש רש״י גבי לא יניח ממנו עד בקר נר׳ להדיא דמשמעות בקר נסק״ל שהוא מע״ה והוא תימא לכאורה לרש״י דדבריו סתרי אהדדי ותמהני להר׳נח״י דהא דמקשה ליה מפרש״י דברכו׳ד״ט ול״ק כמ״ש טפי הו״ל להרגיש מפי׳רש״י הלזה דלמה גבי נותר דפסח היה ס״ל לאסור מהנ״ה אם שכתב על בקר נ״פ ואילו בנותר דשאר קרבנות פשיט׳ליה דהוי נותר מע״ה מדכתיב בקר, אם לא די״ל דאע״ג דלא ילפינן מיניה לבקר סתם דהוי מע״ה כמו שביארנו, מ״מ גבי נותר קדשים דהוי כנותר דפסח ילפינן מיניה לקדשים דאיסור הנותר הוא מע״ה מדכתיב עד בקר ממה שמצינו בנות׳דפסח דגלי קרא לאסור בע״ה מדכתיב בקר יתירה •

ויש הוכחה לדברי אלה ממ״ש בזבחים דל״ו ע״א מ״ט דר״י אמר״א חרי קראי כתי׳בנותר כתו׳ א׳אומר לא תותירו ממנו עד בקר וכתוב אח׳ או׳ לא יניח ממנו עד בקר כו׳ופי׳שם רש״י והתוס׳הרי קראי כתי׳ בנותר חל בפסח וחל דתודה יע״ש הרי לך דנותר דפסח ותו׳די קדדי נינהו וילפי׳זה מזה וק״ל

המורם מכל האמור הוא שדעת רש״י בס׳ בא והמכילתא שם ובסדר בשלח בירושלמי בפ״ק דברכות והזוה״ק בר״ס דס״ל דבקר הוא מהנ״ה, וכ״ד הלבוש ז״ל בא״ח סי׳ פ״ט יע״ש אך דעת הרמב״ן ז״ל והפר״ח והרב הפרישה והרב ש״ג ז״ל הוא דס״ל דבקר הוא מע״ה וכן הוא דעת הרב נחלת יעקב בס׳ בא דחלק ע״ד רש״י וכתב דכ״ג בש״ס דבקר הוא מע״ה וכבר אנן יד עניי לפק״ד ביארנו דהמקומות דנתלאו בש״ס דמשמע דבקר הוא מע״ה אין סתירה מהם לדברי רש״י ז״ל

סימן ג

פש גבן לבאר עד איזה זמן מהיום הוא נמשך להקרא בקר, הנה מסוגיית הש״ס דברכות דכ״ז דאפסיקא הילכתא להדיא כר״י דעד ד׳ שעות הוא דמיקרי בקר ולכן זמן תפילה והקרבת התמיד הוא עד ד׳ שעו׳ משום דכתיב ביה בקר, וכן תני במכילתא כוותיה וכן איתא בירושלמי בר״פ ת״ה, וכן פסקו הפוסקי׳ ז״ל וכ״כ מהרש״א בח״א בשבת בפ׳ רע״ק דפ״ו וכ״כ עוד בח״א בפ״ק ד״י עמ״ש שסבש״ס על מתייושבין בדין אמר״ש על זמן סעוד׳ אמ״ר המאי מאי קרא כדכתי׳ אי לא ארצכו׳ ושריך בבקר יאכלו אשריך ארצכו׳ ושריך בעת יאכלו ופי׳ שם מהרש״א עמ״ש עוד שם בש״ס ד׳ מאכל כל אדם דבתרגום יג״ע אי׳ ושריך בעת כו׳ בתר דיקרבון אמידא בל׳ שעין ותמיד קרב עד ד״ש כדאיתא בפ׳ ת״ה יע״ש, ש״מ דקודם ד״ש קרוי בקר וכ״נ מבואר מדברי רד״ק ז״ל בפי׳ לירמיה סי׳ כ״א ע״פ בית דוד דינו לבקר משפט שפירש וז״ל קודם שתתעסקו באכילה ושתיה יע״ש, הרי לך מבואר להדיא דזמן בקר הוא נמשך עד ד״ש ולא יותר ועל ד״ש הוא ראוי ונכון קר׳א מקרא בקר, וכן ראיתי להרב הלבוש בא״ח סי׳ פ״ט ס״א שכתב דעד ד״ש קורין אותו בני אדם בקר כו׳ יע״ש •

אלא שראיתי עוד לו שם שכתב אח״ז וז״ל אבל מחצות ואילך כבר עבר זמן הבקר כו׳ יע״ש ומדבריו אלו נראה דעד ו׳ שעות מיקרי בקר, והם אחרי המח״ר דברי תימא וסתרי דבריו אהדדי מיניה וביה ולאו סיפיה רישיה, ועק״ע דהוא היפך הדין והלכה דקי״ל כר״י דעד ד״ש דוקא מיקרי בקר ולא עוד

הן אמת דראיתי להתוס׳ ז״ל בר״פק דפסחי׳ ד״ב ע״א ד״ה וכאור בקר שכתבו וז״ל פר״ת דהיינו עד חצי היום כדמוכח בפ׳ תמיד נשחט דת״ן דעד ו׳ שעות נקרא בקר כו׳ יע״ש • ואחרי המח״ר דבריהם תמוהים דאיך כתבו בפשוט דעד ו׳ שעות קרוי בקר דזהו אליבא דרבנן דפליגי לר״י בפ׳ ת״ה וס״ל דקרא דאת הכבש אחד תעשה בבקר הוא כו׳ שעות, ולא קי״ל כוותייהו מאחר דאיפסיקא שם להדיא להל׳ כר״י דדוקא עד ד״ש הוא דקרוי בקר וכמ״ש כל הפוסקים כן ומה שהביא ראיה מפ׳ תמיד נשחט, אח״המ״ר לקע״ד אנכי הרואה דאין ראיה מהתם דהרי לא נתבאר שם בש״ס כ״א דתמיד של בין הערבים קרב אחר ו׳ שעות כו׳ אבל אה״ן דתמיד של שחר הוא בד׳ שעות •

גם מ״ש רש״י שם בפ׳ תמיד נשחט בד״ה דבא יקמעט דזמן מוספין אורחייהו גו׳ דכתי׳ ביה יום ולא בקר דהוי הקדמה ויום משמע איחור עכ״ל, ואם נאמר דדברי רש״י כמשמען דר״ל דעד ו׳ שעות נקרא בקר ומו׳ ואילך איקרי יום, גם עליו יפול התימא דהרי קי״ל דהלכ׳ כר״י דבקר הוא עד ד״ש לא ודאי ע״כ צ״ל דכונ׳ דברי רש״י שכתב דזמן מוספין אורחייהו כו׳ היינו כיון דלא כתי׳ בקר יכול לעשות ולקרב עד ו׳ שעות מהיום וה״ט משום דלא כתיב ביה בקר אלא יום אבל אה״ן אם עשאו בבקר אפי׳ קודם לתמיד כשר וכמ״ש התוס׳ והרא״ש והרשב״א בפ׳ ת״ה והריטב״א בחי׳ למגילה לדכ״א יע״ש אלא דמאחר דכתיב יום במוסף דמשמ׳ דהוא איחור לדבר שנאמר בו בבקר כמבואר ביומא בפרק אמ״ל הממונה כמ״ש ולא בא רש״י ללמדנו ומןקריבת התמיד דודאי דמילתא דפשיטא היא שהוא עד ד״ש ולא עוד, וא״כ התימא הוא לדברי התוס׳ דס״ל דבקר הוא עד ו׳ שעות דהוא הפך ההלכה וכעת דבריהם צ״ע :

והנה בעתה נראה בעל״ל ספר צמח דוד להרב ב״ד ז״ל וראיתי בח״ב בקו׳ משמעות דורשים שהביא דברי התוס׳ אלו לחידוש דבקר הוא עד ו׳ שעות בפסח ולא הביא מ״ש בש״ס דפ׳ ת״ה דהוא היפך מדברי התוס׳ אלו ויש להרגיש על דברי הרב איך כתב דברי התוס׳ בפסח מסגה ונ״י

אך ממ״ש הרב החזקוני בסדר בשלח ע״פ לפנות בקר כתב וז״ל כשפנה הבקר ונעשה קרוב לחצי היום עכ״ל לק״מ דיש לפרש דבריו דכבר עבר הבקר שהוא אחר הד״ש ונעשה קרוב לחצי היום דאלו ר״ל דבקר נקרא עד חצי היום לא הי״ל לכתוב ונעשה קרוב לחצי היום והוא מבואר בדבריו : וראיתי לרשב״ם ז״ל בפי׳ החומ׳ ס׳ וירא כחום היום כתב וז״ל לפי שבאה אליו כחום היום בבקר דאין דרך אורחים ללון כו׳ יע״ש •

ואחרי המ״ר הדבר קשה במ״ש כחום היום בבקר דהרי כחום היום הוא בו׳ שעות כמ״ש בברכות דכ״ז ובב״ר ובאותה שעה לא מיקרי בקר, וי״ל בדוחק דמ״ש בבקר לאו דוקא אלא ר״ל לאפוקי ערב וק״ל

ותבט עיני להרב רבינו בחיי ז״ל בפ׳ בשלח ע״פ וילקטו אותו בבקר כתב וז״ל בבקר בבקר בקר ב׳ שעות ובקר ב׳ שעות הרי ד׳ ומד׳ שעות ואילך וחם השמש ונמס עכ״ל • מבואר מדבריו דס״ל דבקר מן הדין עד ב׳ שעות מדהוצרך עוד בקר אחר לשתי שעות אחרות לעשות ד׳, והרי מבואר בש״ס דילן ובירוש׳ ובמכילת׳ בהך קרא גופיה דבקר מיקרי עד ד׳ שעות מדכתי׳ בתריה וחם השמש ונמס שהוא בד׳ שעות והוצרך הש״ס לדעת רבנן דב׳ בקרים הוא לחלוק דהגם דס״ל דבקר הוא עד ו׳ שעות ביום אחת בקר ב׳ למעוטי ולומר עד ג׳ שעות ולר״י דבקר הוא עד ד״ש אתא בקר ב׳ לאקדומי שעה אחת, וא״כ נמצא דאדרבה בשתם בקר הוה משמע עד ד׳ שעות לר״י ומדכתיב בקר שנית מיעט להיות הבקר נמשך עד ג׳ שעות וא״כ איך כתב דבקר הוי עד ב׳ שעות כו׳ שמשמע דבקר סתם הוא בשתי שעות, וגם דבקר ב׳ הוא לרבות, ואחרי המ״ר בני״וק אין נר׳ כן לפי הדין ופסק הסוגיא, ועיין במ״ש דבקר ב׳ הוא עד ד״ש ותרבע

ומארבע שעות ואילך כו' דהרי הו"ל לומר ומחמש ואילך, ואולם לזה י"ל דכונתו הכי הוא דכיון דלב' בקיאים הם ד"ש ומארבע ואילך היינו תחילת שעה חמשית והוא ברור: אבל מ"ש דבקר משמע שתי שעות הוא דבר תמוה כפי סוגיית הש"ס והמכילתא והב"ר בפ' וירא ע"פ כחום היום יע"ש וצ"ע

ואת זה ראיתי להרמ"ה בחי' לסנהדרין לד"ה ע"א גבי מ"ש שם ע"פ בית דוד דינו לבקר משפט אם ברור לך הדין שהוא אמת כבקר שהוא ברור לכל שהוא שעה ראשונה מהיום בלי ספק אומרהו יע"ש, נראה מדבריו דהי"א אלו שהביא הרמ"ה דס"ל דבקר המוזכר בקרא הוא שעה ראשונה לבד, והוא דבר תימא דהוא היפך סוגיית הש"ס דר"פ ת"ה, אם לא שנאמר דכונת הי"א הוא דבקר הוא מתחיל מתחילת שעה ראשונה של היום ואה"נ לימשך עד ד"ש כפי הדין וההלכה ועדיין צ"ע

עלה בידינו דבקר הוי תחלתו מהנ"ה לפי דעת הראשונים ז"ל שכתבתי בסי' הקודם ועד כמה ימשך זמנו ויקרא בקר, מצינו בזה ד' דעות חלוקים דעת הראשון הוא דלפי הי"א שהביא הרמ"ה לפי מ"ש למעלה בס"ד בפי' דבריו הוא שעה ראשונה, הדעת הב' הוא ש' ר' בחיי ז"ל שהוא שתי שעות, הש' הג' הוא דעת ר"י שהוא עד ד"ש וקי"ל כוותיה כמבואר בש"ס וכן פסקו כל הפוס' כמש"ל, הש' הד' הוא דעת התוס' ז"ל שהוא עד ו' שעו' שהוא כדעת רבנן, ולענין הלכה קי"ל שהוא עד ד' שעות דהכי אפסיקא הלכתא בש"ס כר"י ודוק.

סימן ד

ואגב אורחין אמרתי לבאר היכא דכתיב ביום או יום בקרא מאיזה זמן הוא מתחיל קרוי' מקרי' יום אי הוי מע"ה או מהנץ החמה ואם תמ"ל דיום הכתוב בקרא לא הוי כ"א מהנ"ה ולא מע"ה אי בלשון בני אדם הוי הכי או אי הוי יום גם מע"ה או לא, והנה ראיתי לרד"ק ז"ל בס' השרש וז"ל יום מלת יום ידוע שעתי' היא זמן היות השמש על הארץ לבד יע"ש מוכח מדבריו דסתם יום דכתי' בקרא פי' הוי מהנ"ה גם מדברי הראב"ע ז"ל בס' בראשית ע"פ ולמשול ביום מש' הכי שכתב וז"ל יום האורה משעת השמש עד בואו כו' יע"ש והיה נ"ל להביא ראיה לדבריהם דיום הנז' בקרא הוא מהנ"ה ואילך מ"ש במנחות דס"ח ע"א רב ושמואל דאמרי תרוייהו בזמן שבהמ"ק עומד מתיר בזמן שאין בהמ"ק מזרח מתיר תרי קראי כתי' כתי' עד יום הביאכם וכתי' עד עצם היום הזה כאן בזמן שבהמ"ק כאן בזמן שאין בהמ"ק קיים ופי' רש"י האיר מזרח הנץ החמה של יום י"ו יע"ש הרי להדיא דיום דכתיב בקרא פי' הוא מהנ"ה

אלא דק' לפ"ז דהוא הפך ממאי דקי"ל דיום מקרי מד"ת מע"ה וכמ"ש במגיל' ד"ך במתני' אין קורין את המגילה ולא מלין כו' עד שתנץ החמה וכולן שעשו משעלה ע"ה כשר ופי' רש"י ז"ל עד שתנץ החמה שיצאת מס' לילה וכולן שעשו כו' פרש"י דמשעלה ע"ה יממא הוא אבל לפי שאין הכל בקיאים בו צריכים להמתין עד הנ"ה יע"ש ושם בש"ס אמרו וכולן כו' מ"הת אמר רבא דאמר קרא ויקרא אלקים לאור יום למאיר ובא קראן יום אלא מעתה כו' אלא אמר"ז מהכא ואנחנו עושים במלאכה כו' מע"ה עד צאת הכוכבים ואומר והיה לנו הלילה למשמר והיום למלאכה יע"ש .

הרי דפשיט ליה להש"ס דמשעלה ע"ה מקרי יום דמה"ט אם בדיעבד עשה המצוה משעלת ע"ה כשר דמשעלה ע"ה הרי הוא יום מד"ת אלא דתקנת חכמים הוא דגזרו שמא יטעה מי שאינו בקי ע"כ התקינו בהנ"ה וכ"כ הרמב"ן ז"ל במלחמות בפ"ק דברכות וז"ל מיהא ודאי דמשמעות יום לכל דינין שבתורה מע"ה ומפני שאין זמנו ידוע לכל אמרו במגילה כו' דבעינן ביום מהנ"ה דבר שהוא ברור לכל יע"ש וכ"כ הר"ן ז"ל במגילה שם על הנ"ה משו' דיום ברור הוא מהנץ החמה אבל מדינא מכי סליק נהרא יממא הוא ומשו"ה כולן שעשו משעל' ע"ה כשר עכ"ל נמצא דיום המוזכר בקרא הוא מע"ה ולא מהנ"ה:

וא"כ אמאי הוצרך רש"י לפ' לקרא דעד יום שאמרו רב ושמואל שהוא בהאיר מזרח דהוא בהנ"ה ולא מע"ה ואם נאמר דשאני הא דכתיב בעצם היום הזה ועצומו של יום משמ' כשהשמש הוא על הארץ ע"ד שמצינו לרז"ל בספרי והביאו רש"י בחו' בס' האזינו ע"פ בעצם היום הזה יע"ש זה אינו דהתם פי' הוא בח"ה והכא באיסור חדש לא שייך לדרוש כן כי יע"כ ע"כ לומר דבעצם היום הזה הוא כשיתחיל היום להאיר וכן ראיתי לרש"י ז"ל בפ"ק דמנחות ד"ה ע"ב דכתב בד"ה האיר מזרח די"ו בניסן מתיר החדש דכתיב עד עצם היום הזה ומתרגמינן עד בכרן ובכרן היינו מראית היום דכתיב תרשיש ושהם וישפה ומתרגמינן כרום ימא שמראיתו דומה ליה עכ"ל והרי מראית היום הוי משעלה ע"ה ויש להרגי' ע"ד רש"י בס' האזינו בתחי' לשונו וצ"ע

גם ראיתי להרמב"ן ז"ל בס' אמור דעד עצם היום הזה דכתיב בחדש לאו כמו בעצם היום הזה דגבי אברהם וכיוצא יעש"ב •
וא"כ הקו' במקומה עומדת דהרי משעלה ע"ה קרוי יום ולמה פרש"י בהאיר מזרח דהוא בהנ"ה:

וע"ק בעיקר דברי רש"י שפי' דהאיר מזרח הוא מהנ"ה דהרי תנן ביומא דכ"ח מתתיא ן' שמואל או' האיר פני כל מזרח עד שבחברון ותני לה שם בברייתא נמי הכי ומסיים בה ריב"ב או' האיר פני כל המזרח עד שבחברון ויצאו כל העם איש למלאכתו ופריך א"ה נגה טובא ומסיק לשכו' פועלים קאמרי' ופרש"י ז"ל לשכור פועלין האי יצאו איש למלאכתו לאו הפועלים קאמר אלא לבע"ה בדהוא משכים יותר למצוא פועלים לשכור עכ"ל . הרי מש' מזה דהאיר מזרח האמור בש"ס אינו אלא כ"א קודם הנ"ה דהרי זמן יציאת פועלין למלאכה בע"ה הוא בהנ"ה אחר שעלה ע"ה כמ"ש בב"מ דפ"ג ע"ב אמ' ר"ל פועל בכניסתו משלו וביציאתו משל בע"ה ופי' רש"י וביציאתו למלאכתו בבק' משל בע"ה ואינו צריך להקדים אלא בהנ"ה יע"ש וכ"כ התוס' ז"ל שם בד"ה פועל יע"ש ולפי פירושם היינו ודאי מאי דפריך בש"ס הכא ביומא א"ה נגה טובא דכיון דקתני האיר כל פני המזרח כו' ויצאו כל העם איש למלאכתו משמע דמאותה שעה ואילך הוא זמן יציאת פועל למלאכת בעל הבית שהוא בהנץ החמה ולכן משני הש"ס דקאי לבעל הבית היוצא לשכור פועלים דצרי' לקדומי מקודם הנ"ה וכמו שכ' התוס' ז"ל שם בב"מ וכרו להך סוג' דיומא לראיה לפי' יע"ש וא"כ

וא״כ לפ״ז הנה מקום לתמוה אחרי המ״ר לפי׳ ר״ח ז״ל שהביאו שם התוס׳ בג״מ בס״הד וז״ל ור״ח פי׳ בכניסתו למלאכתו נותן משלו לבע״ה וממהר לצאת קודם הנ״ה שהוא זמנו לצאת ויוצא מע״ה עכ״ל וכ״כ הר״ב ז״ל שם בש״מ בשם אחרים פי׳ יע״ש, ולכאורה דברי ר״ח אלו תמוהים דפי׳ בכניסתו דהוא למלאכת בע״ה והוא מע״ה ולא בהנ״ה דא״כ מאי מקשה הכא הש״ס ניומא על הברייתא דתני ויצאו כו׳ איש למלאכתו דא״ה נגה טובא הרי עת שהאי׳ מזרח הוא ע״ה ולא בהנ״ה א״כ גם יציאת פועל למלאכת בע״ה הוא מאוחה שעה שהוא בע״ה לפ״ד ר״ח

ואחרי המ״ר תמהני להתוס׳ שהביאו פי׳ר״ח זה ולא הרגישו עליו דהוא הפך הסוג׳ דיומא ומה גם דכבר התוס׳ הביאו הך סוג׳ גריש דבריהם לראיה לפי׳ דהו״ל להק׳ לר״ח שפי׳ להפך

ואפשר לומר לדעת ר״ח ואחרי׳דפי׳כותיה בש״מ שהם מפרשים בכונת הברייתא דתני ויצאו כל העם כו׳ למלאכתו דלאו אפועלים לחוד קאי אלא לכל וכל דקתני הוא יחד עשיר ואביון כמשמע ועם דמנינו דיציאת פועל הוא מע״ה קודם הנ״ה מ״מ כל העם דרכם לצאת בהנ״ה כמ״ש ר״י אמ״ר לעולם כו׳ ויצא בכי טוב וכפי פי׳ רש״י בתענית ד״ט ובר״פ״ק דפסחי׳ ד״ב הוא מהנ״ה יע״ש וזהו דתני ויצאו כל העם כו׳ למלאכתו דמאוחה שעה שהאיר מזרח שהוא קודם הנ״ה מאז יוצאים כל העם למלאכתו ומאחר דיציא׳ כל העם הוא מהנץ החמה לכן מק׳ הש״ם א״ה נגה טובא וע״ז השיב לשכור פועלים קאמרי׳ כלו׳ דמה דיוצאים העם איש למלאכתו לאו לעשות מלאכה מאוחה שעה כיון דעדיין לא הנ״ה אלא לשכור פועלים למלאכתו דאם ימתין עד הנ״ה אזי הפועלים מתחי׳ במלאכה של בע״ה ולא ימצא פועלים לשכור. ולכן צריך להקדים מע״ה דאז יוצא הפועל מביתו וכמ״ש ר״ח וזהו ברור בכונת הש״ס לדעת ר״ח ואחרים עמו ומ״מ מדברי כולם למדנו דפי׳ האיר מזרח הוא מע״ה ולא מהנ״ה וזהו שלא כדברי רש״י במנחות ועלה בדעתי ליישב ולומר דיש חילוק בין כשאומר הש״ס האיר מזרח סתם דמש׳ דכבר האיר כל פני מזרח והיינו בתחי׳ הנ״ח ובין כשאומר האיר פני כל המזרח עד בחברון או עד שבחברון דמש׳ דמחברון ואילך לא האיר ושבתי ונתתי דהרי תני במתני׳ ולמה הוצרכו לכך שפעם אחת עלתה מאור הלבנה ודימו שהאיר מזרח כו׳ וגם דבלא״ה הרואה יראה דאין טעם לחלק בהכי

והנה הנכון הנראה לק״ד ליישב לכל זה הוא דאת״ן דיום הנז׳ נקרא פי׳ הכי הוי מע״ה וגם האיר הנז׳ בש״ס פי׳ נמי מע״ה כמ״ש ביומא ומ״ש רש״י במנחות דפי׳ הוא מהנ״ה היינו כונתו דמאחר דקי״ל כפי מתני׳ דמגילה דאין קורין כו׳ עד שתנץ החמה ומתקנת חכמים שמא יבא לטעות וכיון שכן עם שיוצה נז׳ בתורה הוא מע״ה כמו שהוכיחו במגילה מ״מ מתקנת חכמים הוא דכל דמצותו ביום דחייב להמתין עד שהנ״ה והיינו מדרבנן דמד״ח כיון דקי״ל ליום מיקרי מע״ה ודאי הוא דמותר לאכול חדש דהרי יום ״ו מיקרי ויצא מכלל לילה אלא דרש״י פי׳ לפי מאי דאסיק במגילה דיום המוזכר בתו׳ צריך להמתין עד הנ״ה לכן הוכרח לפרש גם דברי רב ושמואל דקאמרי האיר מזרח שהוא ג״כ בהנ״ה מכח מתני׳ דמגילה:

ולפי האמור נראה׳נפלאתי ע״ד המרדכי שס׳ בפ״ב דמגילה סי׳ תה״א הביא דברי הרב החסיד בס׳ נאות יעקב מע׳ יו״ד ד״ך ע״ג וז״ל דבכל מקום דכתיב יום משמעותו עד שהנ״ה אבל קודם לכן לא מיקרי יום אף כי עלה השחר עכ״ל • ודברים תמוהים הם ביותר שהרי ממקום שבא שם במגילה מבואר דהיכא דכתיב בקרא יום משמעותו הוא מע״ה אלא דמשום תקנת חכמים הוא דהחמירו שימתין עד הנ״ה וכתבות׳ בש״ס מקרא דמייתי לראיי׳ דמשעלה ע״ה מקרי יום ולכן אם נדיעבד עשו כולן משע״ה יצא ואיך כת׳אבל קוד׳לכן אינו קרוי יום אף כי עלה השחר שהוא הפך הש״ס וחזרתי לראו׳דברי המרדכי במקומן ובשורשן וראיתי דיש שינוי מלשון שהביא הרב נאות יעקב למ״ש שם בלשון המרדכי עצמו וז״ל עד שתנץ החמה נראה לראבי״ה דהנ״מ בהנהו דכתיב בהו יום נקרא להדיא אבל ציציה כו׳ עכ״ל הרי מלשון זה נראה דראבי״ה לא כתב דבקרא לא מקרי יום כ״א מהנ״ה ולא מע״ה אלא בא לפי׳ דכל מקום דכתיב בקרא יום הצריכו רז״ל עד הנ״ה משום גזירה כו׳אבל בציצית דלא כתיב ביה יום את וראיתם אותו כו׳ לא יע״ש ובכן נחה שקטה הארץ במה שתמהנו ע״ד מן הסוגיא כפי מ״ש במרדכי ז״ל שלפנינו ואין קוש׳ ע״ד כלל וגם ראיתי בס׳האגודה שם בסי׳ כ״ד שכתב כדברי ראבי״ה אלו יע״ש איכו השתא לא תעזוב נפשי לשאו״ל ולתמוה ע״ד הרב נאות יעקב שהעתיק לשון המרדכי והנראה כפי זה דשינה לשון המרדכי והוסיף מדיליה ע״ד המרדכי וכתב דלא מקרי יום אף כי עלה השחר מלבד דזה הלשון לא נמצא במרדכי עו׳ זה דהוא הפך הסוגי׳ עצמה וכמ״ש ואם נאמר דגי׳ מוטעת נזדמנה לו להרב וכתיב ביה כלשון שהעתיק הו״ל להרב להרגיש בזה ועק״ל ע״ד שם שהביא פרש״י במ״ש עד שתנץ החמה שפי׳ הנ״ה שיצא מספ׳ לילה כתב וז״ל משמע דס״ל דמע״ה עד הנ״ה הוא ספק יום ספק לילה אלו ח״ד יע״ש דלפ״ז קשה לע״ד ע״ד רש״י שם שכתב סמוך ונר׳דמע״ה יממא הוא ולפי שאין הכל בקיאים כו׳ ש״מ מד׳ רש״י אלו דקודם הנ״ה הוא ודאי יום ולא ספק ומ״ש שיצא מס׳ לילה ע״כ צ״ל דהוא לבני אדם דלא בקיאי בע״ה ואם באנו להחירם שיעשו המצות לכתחילה בע״ה כיון דיש שאינן בקיאים לא יבחנו היטב בע״ה ויעשו המצות בלילה והוא דבר ברור ומוכרח מד׳ רש״י שא״ז לכתב להדיא דמע״ה יממא הוא והוא מוכרח שם בסוג׳ מקרא דוהיא הלילה כו׳ והיום כו׳ יע״ש

וזאת זה תמהני ע״ל הט״ז בא״ח סי׳תקפ״ח ס״ק א׳ ובי״ד ר״סי רס״ב שכתב הוא ג״כ כדברי הרב נאות יעקב דלרש״י מע״ה עד הנ״ה הוא ס׳ יום ס׳ לילה וע״פי מונח זה רצה לפ׳ דברי הטור שם בא״ח בר״סי תקפ״ח יע״ש, והדבר תמוה דלא יתכנו לו׳כנ׳מה״ש רש״י אח״כ להדיא דמע״ה יממא הוא ואיךלא נרגש הרט״ז מד׳רש״י לו דמוכח להפך וכמ״ש ויותר ק׳על הרב מט״י שם בא״ח שדחה דברי ט״ז במ״ש לפ׳דברי הטור מפרש״י וכתב דכונת רש״י הוא שיצא מס׳לילה למי שאינו בקי וכ״כ מס׳דנפשיה והיה לו להכריע הדב׳מדברירש״י שכת׳דמע״ה יממא הוא ובכן היה דוחה לדברי הרט״ז בכח במ״ש בכוונת דברי רש״י עצמו שכתב בתר הכי להדיא אוי להפך

איברא שראיתי להרב הריח ספר בפ״א דמילה שכתב וז״ל אין מלינים אחר

אחר עלות השחר דילא מש' לילה ושוב כתב מל כשעלה ע"ה כשר דיממא הוא אמ"ד יע"ש . והרי דבריו סתרי מרישיה לספיה דברי' לבריו כתב דילא מש' לילה ובתר הכי כתב דמע"ה יממא הוא ולא ספק , ומ"ג שהרב לא כתב לפי' דטעם רש"י דאין הכל בקיאים . וה"ע דלא כתב כן משום דהרב ק"ש קאי ע"ד הרמב"ם ז"ל והרמב"ם בפי"המ שם במגילה כתב דיום הוא מהנ"ה ומ"ש וכולן שעשו משעל'ע"ה כשר הוא למי שעבר ועשה בעת הצורך הגדול אבל המעשה הגמור הוא אחר הנ"ה יע"ש הרי מוכ' דלא ס"ל להרמב"ם ז"ל כפרש"י דה"ע לפי דאין הכל בקיאים בע"ה , וא"כ קשה במ"ש דילא מש' לילה מאחר דלהרמב"ם לא שנ"ה , והא לא הוי טעמיה דידיה , ועוד דלדבריו סתרי אהדדי וכמ"ש וע"ע להרב ק"ש ז"ל בפ"א דק"ש שכתב דאע"ג דמשעלה ע"ה הוי יום כדכתי' מנ"ה כו' אפי"ה דברים שמצותן ביום עיקר מצותן וזמנם הוא בהנ"ה דקודם הנ"ה אע"ג דעלה ע'ה נקרא לילה כיון דאכתי ליהוו ככבים כו' יע"ש , נראה דס"ל דהוי ס' לילה כמשמעו ולא משום דיש שאינו בקי והוא דבר תימה וכאמור

ועוד ראיתי להרב ק"ש בפ"ד דמע"הק ה"ן שכתב וז"ל וקודם נאת השמש הוי בקר ועיקרי יום דכתיב ויקרא אלהים לאור יום למאיר ובא קראו יום עכ"ל יע"ש , ואחר המח"ר חמהני ע"ד שהרי שם במגילה ד"ך ע"ב בתחילה רצה הש"ס להביא ראיה מהך קרא דיום קרוי מע"ה ודחה מדכתיב ולחשך קרא לילה ואסיק אלא אמר"ז מקרא דכתיב בעזרא מע"ה עד נאת הככבים וכתיב והיה הלילה כו' והיום למלאכה יע"ש , וא"כ אמאי הרב ז"ל הביא ראיה מקרא דויקרא אלהים כו' מאחר דכבר נראה ונדחה בש"ס , ועם דאגיד עניי כתבנו לעיל בסי' ב' דהא מיהא אפי' שנדחה בש"ם יש ראיה מהך קרא משמעות יום · מ"מ הא מיה' הו"ל להרב להביא מ"ש הש"ס לפום קושטא דמילת' ולפי המסקנא

ויותר קשה ע"ד הרב ז"ל שהוא בכבודו ובעצמו בפ"א דמילה ובפי"א דפרה אדומה הביא ראיה מקרא דעזרא וכדאסי' הש"ס וע"ק ע"ד הרב דשם לעי' מזה הביא הקרא דעזרא והוכיח דעד נאת הככבים יממא הוא סוף דבר שדברי הרב ק"ש אלו שגגו ממני· וצ"ע ,

שוב ראיתי ראיה אחת מרובה להרב הגדול מהר"ח שפאנדארי ז"ל בס' מוכל מאש אשר בסו"ס' אש דת בסי' ח"י שעלה ונסתפק אי יום מיקרי מאור היום ר"ל מהנ"ה או מע"ה וכ"מ למי שנדר ואסר על עצמו לעשות דבר ביום ש'מאימ' זמן הוא מתחי' נדרו ואם מתחיל מן הלילה כו' והעמיק הרחיב אי מתחי' מהלילה או מהיום , ולבסוף רצה לפשוט דאינו מתחי' נדרו ביום אלא מהנ"ה ממ"ש רש"י במגילה וז"ל על שהנ"ה אינה מש'לילה ואח"ז כתב וכולן שעשו משע"ה כשר למשע"ה יממא הוא כו' דמשמע דאין לנו ספק אלא דהעולם יטעו בו ודוחק לומר דמ"ש דינא מש'לילה הוא שלא יטעו העולם ר"ל דינא מש'לילה לא משמע הכי אמנם כפשט לנו דודאי אינו מתחי' נדרו אלא מהנ"ה כיון דאז ודאי יום וקודם הוא ס' לילה או משום דאין העולם בקיאים , אמנם יש לדחות דילמא קייב לאתחיל נדרו מספק איסור שהוא יום אח"ד ·

והנה מה שרצה הרב לדקדק ע"ד רש"י ז"ל לעד"ן ודואי דהדבר ברור דמ"ש רש"י שינא מש' לילה הוא משום דלא יטעו העולם דאם אנו מתירים להם דיעשו משע"ה מי שאינו בקי יבא לעשות המצות בלילה כיון דאינו בקי בע"ה ולכן צריך להמתין עד שהנ"ה שינא מש' לילה , אבל בעמוד השחר בעצמו כשברור לנו שעלה ע"ה למי שהוא בקי הוי יום גמור ולא ספק לילה ודוקא משום דיש שאין בקיאים הוא דגזור חכמים על הנ"ה לכל דבזה לא יבואו לידי טעות גם מי שאינו בקי וכמש"ל ע"ד הרב נאות יעקב והרע"ו , ויש להרגיש על הרב נאות יעקב שלא זכר לדברי הרב מ"ות שעמד על דברי רש"י אלו

גם מ"ש הרב ז"ל לפשוט ספקו מדברי רש"י שכתב דמשע"ה עד הנ"ה הוא ס'לילה ולא חל הנדר ושוב כתב דיש להחמיר מש'איסור לעד"ן דלא היה צריך הרב לכל זה שהרי מבואר שם בש"ס דמד"ת יום מיקרי משעלה ע"ה ומה"ט תני במתני' וכולן שעשו מש' ע"ה כשר דמע"ה הוי יום מד"ת וכמו שהוכיחו שם מקרא דעזרא דיום קרוי מע"ה ותקנת חכמים אינו אלא לחומרא להמתין עד הנ"ה לעשות המצות שיהיה יום ברור ולא יטעה וא"כ מה מקום לומר דמי שנדר לעשות דבר ביום ש'דלא חל הנדר כ"א בהנ"ה אחר שכבר עלה ע"ה והרי הוא יום מד"ת ומה גם לפי' הרמב"ם והרמב"ן והר"ן שלא פי' כפרש"י שהוא ס'לילה ומשום שאינו בקי דפשיטא ודאי דלפי דעתם הוי יום גמור משע"ה וכמ"ש כן להדיא וכמ"ש הכי בש"ס וחז"ל לא תקינו אלא בעשיית המצוה שמצותן ביום דמשום חשש ימתין עד הנ"ה , אבל לאסור איסר על נפשו פשיטא ודאי דיום מתחיל להקרא משע"ה לכ"ע ולא היה לו להרב ז"ל לומר דאסיר מספק איסור , דלעד"ן הדבר ברור בעיני דאינו ס' אלא בודאי שחיוב נדרו מע"ה כיון דלכ"ע מיקרי יום משע"ה מד"ת

ועוד תמהני אחרי המ"ר על הרב ז"ל במה שהביא דברי המרדכי דפ"ב דמגילה שכתב בשם ראבי"ה דכל מקום דכתיב יום בקרא צריך להמתין עד הנץ החמה , וכתב כפי זה נלמוד לנ"ל שאינו אסור רק מהנ"ה ושמא י"ל דלשון תורה לחוד ול' בני אדם לחוד יע"ש · והדבר קשה שהרי דברי ראבי"ה אלו ברורים הם דבא לו' שכל מקו' דכתיב בקרא יום צריך לכתחי' שיעשה המצוה בהנ"ה שאז היום ברור לכל כמ"ש רש"י והרמב"ם ושאר הראשונים · אבל לא כתב ראב"יה דיום אינו נקרא משע"ה כדי שיצטרך הרב ז"ל לדחוק ולומר דשאני לשון תורה מלשון ב"א מאחר דספיר יש להוכיח ולפשוט לנ"ל דיום מיקרי מע"ה ונלמ"ד נאו"ח לשון תורה עם לשון בני אדם שניהם גם יחד וקרוי יום משע"ה גם בס' האגודה שם בסי' כ"ד כתב כדברי ראבי"ה וז"ל מכאן כל דבר דכתיב יום בעינן יום מהנ"ה יע"ש היינו ודאי לכתחילה ומתקנת רז"ל כמ"ש בש"ס , אבל מד"ת זמנו מע"ה , והדע לך שכן הוא שהרי באחד מהדברים דתני שם במתני' דמגילה דבעינן יום הוא שחיטת הקרבנות דנפק"ל שם בש"ס מדכתיב ביום זבחכם יאכל ואפ"ה כל שהאיר היום והאיר פני המזרח דהוא בע"ה כשר לשחוט את התמיד כדתנן ביומא דכ"ח ובתמיד ד"ל ע"א ופסקו הרמב"ם ז"ל בפ"א דתו"מ ה"ב יע"ש ופרש"י ז"ל שם ביומא

נימא דשקיעה בעינן שיאיר היום מדכתיב ביום ובחכם כו' יע"ש

הרי מינו דאפי' לכתחילה הותר לשחוט התמיד מע"ה דמאותה שעה קרוי יום בקרא ומה שלא גזרו רז"ל בתמיד להמתין עד הנ"ה ככל שאר המצות דתנן שם במתני' כבר כתבו התוס' ז"ל דה"ט משום דהכהנים זריזים כו' וכמ"ש לעיל בסי' ב' באופן דמבואר יוצא דיום קרוי מע"ה קודם הנ"ה בלשון תורה כמבואר מכל מ"ש וכ"פ הרב מג"א בא"ח סי' תרפ"ז סק"א והרב מטה יהודה שם בסי' פ"ט יע"ש וגם בלשון בני אדם ה"נ קרוי יום משע"ה וכמו שנקיט הרב מ"ומ לחלק בתחילה ע"ד ראבי"ה

עוד נ"ל להביא ראיה דיום קרוי משעלה ע"ה והוא ממ"ש במכילתא פ' בא והובא בירוש' רפ"ק דברכות ע"פ וילקטו אותו בבקר בבקר שדרשו הן בקר לחום של בקר שפי' הוא מע"ה כמבואר שם בירוש' ובדברי המפ' שם ודלא כהרב שבות יהודה נר"ו שם כאשר הוכחנו לעיל בסי' ב' והרי קרא כתיב ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו דש"מ דגם מע"ה שהיה בתחי' לקיטתו קרי ליה יום וכן יש להוכיח להדיא ממ"ש הרמב"ם בפ"א מה' בית הבחירה הי"ב שכתב אין בונין ב"המק בלילה שנאמר וביום הקים את המשכן ביום מקימים ולא בלילה ועוסקי' בבנין מע"ה עד צ"ה יע"ש וכ"כ מדברי הטור וזמרן בא"ח סי' נ"ר שכתב ישכים בבקר ביום הו' להכין צורכי שבת כו' והיינו מקרא והיה ביום הו' והכינו את אשר יביאו יע"ש

גם אשו"ר לעט"ר א"א נר"ו בכתבי הקדש אשר לו שהביא הך ס' של הרב מוצל מאש והביא ראיה לאסור מע"ה ממ"ש ברפ"ק דפסחים ד"ב ע"ב דקתני בברייתא שם מאימתי י"ד אסור בעשיית מלאכה ראב"י אומר משעת האור ור"י אומר משעת הנ"ה אמ"ל ראב"י לר"י וכי היכן מצינו יום שמקצתו מותר בעשיית מלאכה כו' נימא איהו לנפשיה הא איכא לילה יע"ש ש"מ דלכ"ע ס"ל דיום מקרי כל שעלה ע"ה דא"א דמהנץ החמה הוי דוקא יום ולא קודם מאי קא מקשה ראב"י לר"י אלא ודאי דפשיט להו דמשע"ה קרוי יום עכ"ל יע"ש, ואגב אורחיה רמי ומקשה עט"ר א"א נר"ו בעיקר הסוג' שם דהנה בברייתא כלזו קתני ר"י אומר משעת הנ"ה ואלו לקמן בפ' מקום שנהגו דנ"ה ע"א עמ"ש בברייתא שם ר"י אומר כו' ובגליל אינם עושין כל עיקר ופריך הש"ס והאיכא לילה אמר"ש כב"ש דתנן במתני' הלילה ב"ש אוסרים כו' יע"ש הרי לדעת ר"י דבגליל לא היו עושין ונוהגים איסור ס"ל לר"י כב"ש דאסרו גם הלילה והרי ר"י קאמר להדיא בברייתא עד הנ"ה וצ"י עכ"ל

ולע"ד נראה דיש ליישב דהאם בפ' מ"ש דאיירי ר"י בגליל דסברי איסור ולא מנהגא גם הלילה ס"ל לאסו' כב"ש אבל בברייתא דרפ"ק דתני ר"י או' עד הנ"ה היינו במקום שנהגו ומנהגא תני ולא איסור והכי מוכיח הדבר להדיא מפרש"י ז"ל שם בפ"ק שפי' וז"ל אסור בעשיית מלאכה במקום שנהגו בו לנהוג איסור כדאמרינן לקמן בפ' מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה אין עושין

אלא דעדיין קשה כפי דברי התוס' ז"ל שם בפ"ק שלחו לפרש"י שם בד"ה מאימתי כתבו דאין נראה לר"י דבפ' מ"ש מוכח דר"י אית ליה איסו' ולא מנהגא כו' לכך נר' דבאיסור ודאי פליגי ובגליל יע"ש וא"כ כפי דבריהם הדרא קושיא לדוכת' ושוב אחר החיפוש ראיתי להר' אור חדש בחי' לפסחים שם שהרגיש בכל זה ויישב גם לדעת התוס' ע"פ מ"ש התוס' שם בד"ה ראב"י בא"הד וז"ל ולמאי דס"ד דאור אורת' כב"ש יאמר ראב"י לא פליגי ב"ש וב"ה בדבר זה א"כ י"ל דר"י ס"ל דפליגי ב"ש וב"ה בדבר זה וס"ל דלב"ה הלילה מותר' אבל ר"י בעצמו סובר כב"ש דהלילה אסור עכ"ל ועיין בתוספת' דפ"ג דפסחים ולהרב חסדי דוד שם ע"ש ומיהו מהא דב"ה מתירין עד הנ"ה ומע"ה עד הנ"ה אין ראיה להוכיח דהליל' הוי עד הנ"ה אינו קרוי יום דא"כ קשה דהוא הפך ממאי דקי"ל דיום מקרי מע"ה וכמו שביארנו לא ולאי דה"ט כיון דזמן התחלת מלאכה הוא מהנ"ה לכן מתירין ב"ה עד הנ"ה וכמ"ש התוס' ז"ל בנ"מ דפ"ג ד"ה סועל יע"ש ועיין בס' עושה שלום הנדפס מחדש במע' יו"ל דמ"ו ע"א שכתב דמהא דב"ה נפשט ספקו של הרב מוצל מאש יע"ש וליתא וכמ"ש

וחזי הוית להרב מזבח אדמה בא"ח סי' א' שכתב וז"ל והוכחה דנק' יום קודם דאנהירו צפרא זוהר בפ' כי תשא דקפ"ח נהיר יממא שריאת צפרא לאנהרא ויונ' עמ"ש בזוהר ויקהל דף קנ"ה ע"ב אינון שעתי דמתוספן דימתא אינון דעש"ב דנהיר יממא קאמר צריך לדחוק מעט שהוא במקומו ודוק עכ"ל והרואה יראה דזה שכתב הרב בפי' דברי הזוהר אחרי המח"ר לא ניתן להאמר דיקרא יום אפי' שעדיין לא האיר היום והוא בעוד לילה וגם דצריך לאוקמיה לשון הזוהר דקאמר נהיר יממא שהוא בחורף דמתוספן שעתי ועוד דאין פי' דברי הזוהר בפ' ויקהל כמ"ש דאינון שעתי דמתוספן דימתא אינון דהכונה כמ"ש הרב מזבח אדמה דכנד פי' המקובלי' הרב כמהרמ"ק והרב כמהר"א אזולאי ז"ל והרב מהר"ש מורחי שערבי ורוב רבני האחרוני' דכוונת דברי הזוהר הוא דהשעות הנוספו' מהיום שלפניו ואדרבה הוא להפך ממ"ש הוא ז"ל בכונת לשון הזוהר נהיר יממא ועיין מה שאכתוב עוד בזה לקמן בסי' ו' בס"ד ועוד דאפי' אי יהיבנא ליה כל דיליה לשון הזוהר דקאמר נהיר יממא אינו סובל פי' כלל והאמ' הוא למה שהביא מל' הזה"ק דכתב נהיר יממא שריאת צפרא כו' ליתא להך גיר' כלל וכמו שהרואה יר' בס' הזוהר מדפוס קוסטא ואם ראה הרב נוסח זה בס' הזוהר בדפוסי' אחרי' הוא ט"ס ול"ג ליה ובכן א"ש ומו"ר בס' הזוהר בס' שמות דכ"א פ"א שכתב אמ"ר יצחק מסיוצא האור על שנוטה לרדת נק' יום יע"ש הרי להדיא דיום נקר' משהאיר היום ולא קודם וכמו שהוכחנו מדברי הזוהר ותימא הוא על הרב מזבח אדמה איך לא הביט עין בדברי הזוהר של וצ"י

ודע דמ"ש הרב מ"ומ ז"ל בפשי' דבל' בני אדם קרוי יום מע"ה ומ"ש לחלק ע"ד ראבי"ה אנכי הרואה דמברייתא' דתני ברפ"ק דברכות ד"ח ע"ב נראה דבלשון בני אדם מקרי לילה אחר שע"ה דתניא רשב"י אומר פעמים שאדם קורא שני פעמים אחד קודם שיעלה ע"ה ואחד לאחר שע"ה ויוצא בה י"ח אחת של יום ואחת של לילי' ופרי' הש"ס הא גופא ק' אמרת פעמים שאדם קורא ק"ש ב"פ בלילה כו' לא לעולם לילה הוא והא דקארי ליה יום דאיכא אינשי דקיימי בההיא שעתא ופרש"י ז"ל לילה הוא עד הנ"ה יע"ש והרא"ש ז"ל כ' לעולם לילה הוא פי' בלשון העולם נק' לילה לפי שעדיין

לא האיר היום ואע"פ דהוא חשוב יום לכל אותם דמנוחן ביום כדאית' במגיל' ד"ך וכלן שעשו משעלה ע"ה יצא מ"מ לכתחילה אין לעשותם משום דנראה כלילה עכ"ל יע"ש הרי מוכח מדבריו להדיא דעת היות דמע"ה נק' יום גמור מ"מ לבני אדם נק' והוי לילה מע"ה וזהו תימא ע"ד הרב מוגל מאם דמייתי ראיה מדברי ראבי"ה דיום דבעינן דל"ת הוא מהנ"ה ודחה דאין ראיה דיש לחלק בין לשון תורה ללשון בני אדם כנר' דפשיט"ל להרב ז"ל דבלשון בני אדם מקרי יום מע"ה אפי' אי מד"ת לא מקרי יום אלא מהנ"ה

ואחרי המח"ר הרי מדברי הרא"ש ז"ל כל בחר איפכא מתבאר להפך דעם היות דיום קרוי מד"ת מע"ה בלשון בני אדם קרוי לילה עד הנ"ה

איברא דהא דדייקינן מהך ברייתא להוכיח דלילה מקרי מע"ה עד הנ"ה בלשון בני אדם חילוק מאידך ברייתא דקתני שם דמשמע להפך כמ"ש שם איכא דמתני להא דר"א בר"ח אהא דתניא רשב"י אומר משום ר"עק פעמים שאדם קורא ק"שב"פ ביום אחת קודם הנ"ה ואחת לאחר הנ"ה ויוצא י"ח אחת של יום ואחת של לילה הא גופא ק' כו' לא לעולם יממא הוא והאי דקרו ליה לילה דאיכא אינשי דגנו בההיא שעתא אמר"א בר"ח אמר ריב"ל הלכה כרשב"י שאמר משום ר"עק עכ"ל הסוגי' ופי' הרא"ש ז"ל בלשון העולם קרוי יום קודם הנ"ה לפי שכבר האיר היום קצת וגם חשוב יום בדיעבד קודם הנ"ה לכל אותם שמנוחן ביום יע"ש הרי דמהך ברייתא נר' דמשע"ה מקרי יום גם בלשון בני אדם ועם שהרי"ף ושאר הפוס' ס"ל דלא פליגי הני תרי ברייתו' אהדדי מ"מ יש להכריע כהך ברייתא דא"ד בתרא וקא' הש"ס דהלכה כרשב"י משו' ר"ע והכי משמ' שם בדו"ק מת"ש ובלא"ה שלא יאמר השכיבנו ומא"ח דמכינו להדיא דגם בלשון בני אדם מקרי יום גם מע"ה תימא הוא על הרב מ"ומ דרצה לחלק מלשון תורה ללשון בני אדם דבלשון תורה יום משמע מהנ"ה ובלשון בני אדם דשמא קרוי יום מע"ה דלא הו"ל להרב לאומרו דשמא בלשון ספק אלא דהאמת כן הוא דבלשון ב"א מקרי יום מע"ה אלא דהעיקר' קש' ע"ד הרב ז"ל דאין לחלק בכך דלשון תורה ולשון בני אדם הכל שפה אחת דמשמעות יום הוי מע"ה וכמו שביארנו

ושוב אחר החיפוש ראיתי להאייר הגדול פאר הדור מופת דורינו גאון עוזינו מרן זקני נר"ו בספרו הנחמד הנדפס מחדש חק"ל יתחי"ל ח"ב סי' נ"ן דק"ח ע"ד שהביא דברי הר' מ"ומ אלו ורמז הני תרי ברייתות דפ"ק דברכות ודברי הרא"ש יע"ש ולא הכריע בדבר

ולע"ד בהורמנותיה דמנ"ר מרן מלכא נר"ו נראה דיש להכריע כמ"ש ועיין עוד שם להגאון מז"ה נר"ו דמגדל בדברי הרב מ"ומ בראיה שהביא מדברי ראבי"ה אי קאי על ס' שנסתפק הרב בתחילה אם מתחיל נדרו מהלילה או מהיום או קאי לספק ב' אם מתחיל מע"ה או מהנ"ה וע"ז תמ"ה יקרא ע"ד הרב דהרי מוכח בש"ס דמד"ת הוי יום מע"ה ודברי ראבי"ה הוא מדבריהם כקו' דלעיל ומכח זה רצה לומר דקאי לספק הראשון וגם ע"ז הגדיל עליו התימא והנ"ע יע"ש . ולעד"נ דהאמת הוא דעיק' ראיית הרב הוא מדברי ראבי"ה לספק ב' באשר ירא"ק הרואה פשט דבריו ושטח לשונו אלא דעכ"פ קשה כמ"ש : וכמו שתמה הגאון מרן זקני נר"ו ע"ד ועיין עוד להרב מ"ו נר"ו בחק"ל חא"ח סי' ק"ו

במצא לפי האמור דכפי הכרח ברייתא אחרונה דברכות הכי מוכח דגם בלשון בני אדם מקרי יום מע"ה . ומזה אחרי המ"ר תמהני ע"ד הרב הלבוש בא"ח ר"סי תרפ"ח שכתב דהטעם שהצריכו רז"ל להמתין עד הנ"ה במק עי' סופר וכיונא הוא משום שאין מורגל בפי רוב בני אדם לקרות יום אלא מהנ"ה עד שקיעת החמה ובדיעבד מותר משום דכתיב בקרא כו' יע"ש והרי מוכח מהך ברייתא דאדרבא בפי רוב בני אדם מקרי יום מע"ה ומה הכרח מנא הרב הלבוש לו' שלא כדברי הברייתא הלזו מאחר דיש להכריע יותר כהך ברייתא דא"ד בתרא ולא קמייתא ואפשר ליישב ולו' דיתכן לפ' דבריו כדברי רש"י שכתב הטעם משום דאין הכל בקיאים והיינו מ"ש הרב הלבוש שאין מורגל בפי רוב בני אדם לקרות יום אלא מהנ"ה כו' ר"ל שאינו בקי בע"ה וסובר דאינו יום אבל אה"ן דמי שיודע שעלה ע"ה ובקי קרי ליה יום וכמ"ש כן להדיא הרב בעצמו שם בס"סי תרפ"ח כדברי רש"י לפי שאין הכל בקיאים ומ"ש ביו"ד סי' רס"ב דסתם יום דכתי' בתו' הוא מהנ"ה אפ"ל דכונתו כמ"ש דהיכ' דכתי' בתו' יום אם שנק' יום מע"ה מ"מ כל דבר שמצותו ביום בעינן לכתחי' מהנ"ה והיינו מ"ש דסתם יום כו' וכ"ן ממ"ש שם הריב"ר ס"י תקפ"ח וסי' תרנ"ב ע"ש. אא דעדיין ק"י דלשון הש"ס דקא' לא לעולם יממא הוא ופי' הרא"ש דבלשון ב"א נקר' יום קודם הנ"ה. והרי אימשו' דאין הכל בקיאי' הרי קרו אינשי לילה ואינו נקר' יום והרי פי' הרא"ש שכת' דמאי דחשיב יום בדיעב' לכל אותם שמצותם ביום וגם לברייתא קמייתא דבלשון בני אדם קרוי לילה ומה"ט לכתחילה אינו מותר לעשות דבר שמצותו ביום מע"ה והיינו משום דאינו מורגל בלשון ב"א לקרות יום מע"ה וא"כ הו"ל דברי הרב הלבוש הם כדברי הרא"ש מברייתא קמייתא וכבר ביארנו דהוא ברור דהעיקר כברייתא בתרא וכדא"ד בתרא וא"כ צריך לדעת מה היה לו להרב הלבוש להכריע הדבר ולפ' כברייתא הראשונה דיום ל"מ בלשון ב"א מע"ה ויותר קשה שהרב הלבוש בעצמו שם בר"סי תרנ"ב כתב דה"ט דבדיעבד כשר מע"ה משו' דהוא ג"כ בכלל יום בלשון בני אדם עכ"ל

ואחרי המח"ר דבריו שזראי נינהו מת"ש בסי' תקפ"ח דהרי כתב שם בסימן תקפ"ח דה"ט דצריך בהנ"ה משום לשון בני אדם ובדיעבד מותר משום דכתיב בקרא כו' ובסי' תרנ"ב כתב להפך וצ"ע ועיין להרב צמח דוד בס' אזריע דרכ"א יצ"א שעמד ע"ד הרב הלבוש ולעד"ן ליישב ולו' למה שהק' הרב צמ"ד כמ"ש בכונת דברי הרב הלבוש אלא דק"ל ע"ד הרב צמ"ד שלא הרגיש להרב הלבוש גם במ"ש דיום מקרי בלשון ב"א מהנ"ה ולא מע"ה דק' לפי מ"ש וזה נמי ק"ל ע"ד הרב"ח בי"ד ר"סי רס"ב שכתב דנק' יום בלשון ב"א כשהנץ החמה וכפי האמור נר' דזה אינו ולא קי"ל הכי וכמ"ש : ועמ"ש הרא"ב"ד ז"ל הביא דבריו הרב בנ"י ביו"ד סי' קפ"ל ונחשו' הרב זרע יעקב סי' נ"ה

העולה מכל מ"ש הוא דבל' תורה כל היכא דכתיב יום הוא משעלה ע"ה קודם הנ"ה ודלא כהרב נאות יעקב והרב מוגל מאם ובל' בני אדם נמי מקרי יום מע"ה כפי מה שהוכחנו בעניותינו ודלא כהרב הלבוש והב"ח ז"ל :

סי' ה

סימן ה

נשאלתי אי מותר לאדם לדבר שקר ודבר כזב כשעושה איזה מצוה או חסידות והוא מסתתר מעשין מפני המלעיגים עליו אי יכול לשנות ולומר דאינו עושה אותה מצוה או אותו דבר של חסידות ואתמ"ל דבכה"ג דהוא מפני דמלעיגים עליו דמותר לו לשנות ולדבר שקר וכזב אם יהיה האופן דליכא לעג המלעיגים והרי הוא יושב בין גדולי אנשים כשרים ואינם מלעיגים אך הוא חושש עכ"פ משום יוהרא שעושה חסידות אי גם בזה מותר ורשאי לשנות דבריו או לא •

תשובה ואען ואומר דלענ"ד דכל שהוא חושש מפני המלעיגים עליו מותר לו לשנות ולומר שאינו עושה אותה מצוה וכיוצא ולא מבעיא היכא שהוא מתיירא ומתפחד דמותר כמ"ש רז"ל בב"ר סי מקץ פצ"א סי' ו' והביאו רש"י ז"ל בס' וינס ע"פ ואחיו את וז"ל מפני היראה מוציא דבר שקר מפיו אמר להם אם אומר לו שהוא קיים יאמר הביאוהו אצלי יע"ש

אלא אפי' היכא דליכא יראה ופחד אלא דחושש משום קטטה ומריבה מותר לו לשנות ואתינא לה ממ"ש ביבמות דס"ה ע"ב אמ"ר אילעא משום ר"א ב"ר שמעון מותר לו לאדם לשנות בדבר מפני השלום שנא' אביך צוה כו' כה תאמרו ליוסף כו' ר"נ אומר מצוה שנא' ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני כו' דבי ר"י תני גדול השלו' דאפי' הקב"ה שינה בו דמעיקרא כתי' ואדוני זקן ולבסוף ואני זקנתי עכ"ל הסוג' ופרש"י ז"ל איך אלך וכתי' ויאמר ה' עגלת בקר תקח בידך ואמרת לזבוח לה' באתי נמצאת למד מהך סוגיא דמותר ומצוה נמי איכא לשנות מפני דרכי שלום וכן פסק הרי"ף והרא"ש ז"ל שם בפסקיו דמו' לשנות מפני ד"ש וכ"ש בס' האגודה סי' ע"ח וא"ז הביא דבריו בהג"א בפ"ב דב"מ דכ"ג , וכ"ש הרמב"ם בפי"ד מה'גזילה הי"ג , וא"כ איפוא מינה לנ"ד דאם חושש מפני לעג השאננים המלעיגים עליו ויבא ע"י זה לקטטה ומריבה בודאי דאין, ספק דמצוה לשנות ולומר שאינו עושה אותה מצוה או אותו הסידות דחשבו עליו שהוא עושה

אלא דקשה ע"ז ממ"ש שם לעיל בדס"ג ע"א רב הוה קא מצערא ליה דביתהו כי אמר לה עבדי לי טלופחי עבדא ליה חימצי חימצי עבדא ליה טלופחי . כי גדל חייא בריה אפיך לה אמ"ל איעליא לך אימך אמ"ל אנא הוא דקא אפיכנא לה אמ"ל היינו דקאמרי אינשי דנפיק מינך טעמך מלפפך את לא תעביד הכי שנ' למדו לשונם דבר שקר כו' יע"ש , הרי דר"ח עם שהיה עושה שלום בין רב אביו לאמו עכ"ז אמ"ל דלא יעשה כזאת לדבר שקר מדכתיב למדו לשונם כו' ש"מ דאסור לשנות אפי' מפני ד"ש , והוי היפך מהך סוגי' דמלבד דמותר איכא מצוה

וראיתי להרב המאירי בחי' לשם שנרגש מזה וכתב וז"ל ואע"ג דאמרו מותר לשנות מפני השלום דוקא בדבר שאם אינו משנה נפיק מיניה חורבה אבל זו אני יודע לעבו' על פשעה ואיני מקפיד ומוטב שתעמוד היא במרדה מ שתרגיל עצמך לדבר שקרים יע"ש •

ולעד"ן דיש להשיב ע"ז שהרי הקב"ה שינה מפני השלום ממ"ש שרה ואדוני זקן ושינה וקאמ' ואני זקנתי ובודאי דאברהם אע"ה היה עניו וסבלן יותר מרב ותלמידו מוכיח עליו שהיה אאע"ה איש החסד והרחמים ובודאי דלא היה מקפיד ועכ"ז שינה הקב"ה בדבר : ועכ"ל דאפילו שלא יקפיד מ"מ הא מיהא נקיט קנא בלביה על מה שאשתו עשה או דיבר עליו שלא כהוגן ובזה ששינה משום את החלוקים שלא יהיה דבר חושש ביניהם ומ"ג דיותר גנאי היה וקפידא איכא במה שהיתה אשתו של רב עוברת על רצונו תמיד בשאט בנפש להמרות עיני כבודו ולעשות היפך דבורו שבזה יש לחוש להקפדה גדולה ממה שיש לחוש על דבר שרה שאמרה ואדוני זקן דמלבד דקראו אדון בדבר הזה עוד בה דלפי האמת הכי הוה דהיה אאע"ה זקן בא בימים :

הן אמת דמלבד עצמו אעיקרא קשה דמה הקפדה שייך לאברהם בזאת עד שהוצרך הקב"ה לשנות מד"ש : ושו"ר להתוס'ז"ל עה"ת בס' דעת זקנים בס' וירא שם בפ"ז ולהרב נזר הקדש ז"ל בפי' לב"ר בפמ"ח , ולהרי"ף ז"ל באגדתיה בסוגיא הלזו שכתב ליישב לזה ומתוקפי' של הרב נז"הק שתי' דהיינו טעמ' דהיה אאע"ה מקפיד על שחשבה שרה שה'לא ישנה הטבע וזהו חסרון אמנה יע"ש וכדברי הרי"ף ז"ל בסוגיין יע"ש א"כ מיושב שפיר ג"כ דעת הרב המאירי דאה"ן דאאע"ה לא היה מקפיד יותר ויותר מרב הנ"מ בדברי'שבינו לבינה אבל בדבר הנוגע לעבודת ה'ויראתו צריך להיות קפדן וכמ"ש ז"ל ליסב ת"ש כל המעביר על מידותיו כו' עמ"ש כל ת"ח דאינו נוקם ונוטר כו' דשאני במילי' דידי' למילי דשמיא יע"ש ומאחר דעבידי צדיקי' וחכימי דהם מקפידים על מילי דשמיא , א"כ שפיר היה מקפיד אברהם אבינו ע"ה אבל רב שלא היה מקפיד היינו משום דההקפדה היתה במילי דידיה , וכיון שכן מצאה הקפידא מקום לנוח כמ"ש שרה ואדוני זקן ולכן הוצרך הקב"ה לשנות ולומר ואני זקנתי , נמצא לפ"ז דכל דיש מקום להקפיד בדבר מותר ומצוה לשנות וא"כ בנ"ד דיש חשש מלעיגים עליו ואיכא מקום קפידא שרי ומותר לשנות

ואולם כשאני לעצמי נלק"ד דלק"מ דאה"נ דמותר ומצוה לשנות לכתחי'אך ה"ט משום שים שלום דיחשוב השומע דבריו שאלו היא לא דברה עליו כלל כענין מה ששינה הקב"ה ע"פ דיבורה של שרה אבל בהא דר"ח בר רב שהיה משנה לא הי"ל להשיב כששאל לו רב אביו איעליא אמך והוא השיב אמריו אנא הוא דאפיכנא לה דנמצא לפ"ז דלא אהנו דבריו במה ששינה לשום שלום כלום לזה בא רב להזהירו שלא ירגיל לשונו כיון שהוא בלא יועיל וזה ברור , ואחר ימים ראיתי להרב ברך משה בחי' לשם שדרך בדרך זה •

אך ראיתי עוד לו שם שהק' דא"כ הוא צריך לדעת מאי דעתיה דר"ח לשנות בלא יועיל יע"ש והנ"ל ליישב לכל זה הוא במה שיש לחקור לכמוזי אנן אם אמת הוא דאשתו של רב היתה רגזנית ומצערו לרב , וכי בענין האכילה היא רוגזו והצער לבד ולא בענינים אחרים •

גם איכא לתידק בליטניה דרב דקאמ' לר"ח איעלייא לך אמך דתיבת לך היא מיות' ובודאי על"ל דגם בשאר הענייניס דרכה בכך לנגד ולצער לרב וכיון שראה רב דגשאר הענייניס כשהי או כחה עתה לעשות נגד רצונו גרם בענין האכילה הנה שנה והיתה עושה דברו מכי גלל חייא בריה והיינו משום לר"ח היה משנה דבריו ע"כ הרגיש בשינוי רב כזה שמשגדל ר"ח בנו הייתה עוש' כדבריו במידי דאכילה לבד ולכן חשב בדעתו שמא משום להסת' ר"ח בנו הוא האומ' שהוא ג"כ היה רוצה בהכי או שהיה אומר לאמו בשמו ולא משם רב ואשתו של רב משום חביבות בנה הייתה עושה דברו ולא משום שאומר רב

אי אפש"ל שרב בחכמתו הרמה ידע והבין דר"ח היה עושה המצוה זאת להפך הדברים וכיון שכן שהיה רואה רב לדוקא במידי דאכילה הוא לנעשית טובה לכן אמ"ל לר"ח בנו איעלייא לך אמך שהרגיש דמשום ר"ח בנו היתה עושה כן • וז"א איעלייא לך , לך דייקא ר"ל דנעשית אמך טובה משום לך בשבילך ובשיבתך שאתה היית רוצה בחימוצי ומש"ה קעבדא הכי ולא בשבילי , ונמצא לפ"ז דלא הועיל כלום ר"ח בשנוב'ו לדברי רב לשים שלום דרב כבר ראה וידע דלאו משום שנעשית טובה הייתה עושה כן אלא משום שיבת ר"ח בנו ומכ'הטעמי'שכתבתי הא' משו' דר"ח היה רוצה בהכי ואומר לה כן בשמו , או כטעם הב' לפי האמת שהיה להפך הדברים : ומאחר דראה ר"ח דלא הועיל כלום לרב בזה ששינה הוכרח עתה להשיבו אמריס ולהודות על האמת דמשום שהוא שהיה משנה דברי אביו רב הוא דהוה עבידא מימני ולכן אמ"ל מאן דנפיק מינך טעמא מלפך דר"ל דהיה הוא מהפך ומשנה הדברים , ולכן אמ"ל רב את לא תעביד הכי משום למדו לשונס כו' דר"ל כיון דלא אהני ליה במה שר"ח היה משנה ממה שהרגיש וראה רב דלא שבה מדרכיה בשאר הדברים שבינו לבינה משמת ונפל האמת במקרה לכן אמ"ל דמכאן ולהבא לא יעשה עוד כן והוא ברור ונכון

ובר מודין נלק"ל לייסב עוד לזה כי היכי דלא תיקשי הךמעשה דרב להא דקי"ל דמותר לשנות מפני השלום , והוא במ"ש בספר החסידים סי'תכ"ו וז"ל שמותר לשנות מפני ד"ש זהו בשכבר עבר והיינו שמשנה על אותה שעה כגון שאמר אין לי ויש לו ולענין זה לשנות עתה מה שהוא יותר טוב משנה מה שעבר כמ"ש הרב חיד"א בס' לב דוד בביאורו שם הנקרא ברית עולם יע"ש

וא"ב כפ"ז ל"ק דאמאי אמ"ל רב לר"ח בריה את לא תעביד הכי לבוש הוא משנה מה שהוא עתה דרב אמ"ל שיאמר שיעשה חימצי והוא משנה ואומר טלופחי והוא משנה בהווה במה שהוא עתה ולא במה שעבר כלברי רבי'יאוד'החסי' ז"ל בס'החסידים , ואפש"ל למהך סוגיא הוציא ר"י החסיד להאי דינא ואפש"ל דר"ח בריה דרב שטינ' בדבר לא ברירא להאי מילתא לחלק במשנה במה שכבר עבר למשנה במה שעתיד והוה ס"ל דמילתא פסיקתא היא דמ"ש מותר לשנות מפני ד"ש איירי בכל גוונא ורב למדו חילוק זה במה שעבר למה שעתיד לשנות במה שעתיד אסור אפי'מפני ד"ש ,

א"ב י"ל דר"ח סבר דמה שהיה אומר לאמו שאביו אמר שיעשה חימצי זהו הוי משנה בלשעבר דהיינו במה שציוה לו רב אביו היה אומר שכך אמר והוא עבר . אך האמת הוא דזה אינו דהרי עיקר הדבר הוא במה שעתיד להיות דהיינו שיעשה לו חימצי כו'והוא היה משנה עיקר הדבר הבא להיות שהוא עתיד אעפ"י שהוא בא בלי עבר לא איקפד לן דהכל הולך אחר החיתום ועיקר הדבר שמשנה הוא עתיד • והכי נראה מדברי הרב ס'החסי'ז"ל שם • אך במה שא"ל רב איעלייא לך אמך והיינו דר"ל אם הטיבה דרכיה , לכן בא דברו ואמת יהגה חכו ואמ"ל אנא הוא דאפיכנא כדי שלא יבא לשנות אפי' מפני ד"ש במה שהוא עתיד

איברא דצריכים אנו לדעת ולעמו'בעיקר דינו של ר"י החסיד אשר אסר לנו לשנות אפי' מד"ש בדבר העתיד שהרי מהסוגיא הלזו מוכח איפכא מדקא יליף ר"נ דמצוה לשנות מפני השלום מדכתיב ויאמר שמואל איך אלך כו' ויאמר עגלת כו'ואמרת לזבוח לה'באתי והרי הכא הוא לשנות במה שעתיד דכתיב לזבוח לה' באתי שזהו עיקר השינוי והרי הוא עתיד ואפ"ה קאמר דמצוה לשנות מפני השלום וזהו היפך דברי הרב ס' החסידים •

הן אמת דגם בעיקר הסוגי'ק"ל דמה ילפותא היא זאת דמות'לשנות מפל"ש מהא דשמואל דיש לדחות ולומר דשאני הא דשמואל דהיה מפני היראה ומפני חשש סכנת נפשות ואין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש לא ג' עבירות וכמ"ש רז"ל בב"ר ורש"י בקרא ואחיו מת דמפני היראה הוציא דבר שקר מפיו הא לא"ה אה"נ דאסיר אפי' מפני ד"ש • וע"ק דהרי אעיקרא דמילתא צריך לדעת מאי שינוי איכא בכך דשמואל דהנה מ"ש לזבוח לה'באתי הכי הוא האמת והכי הוה וכפ"ז גם זאת מן התוכחות לדברי הרב החסי'דאסו'לשנות מפני ד"ש במה שהוא עתיד דשאני הא דשמואל דהיה מפני היראה או שלא היה שינוי בדבר כקושיין , אלא דעכ"פ קשה שדברי הרב ס' החסי' ז"ל הם היפך סוגית הש"ס כדבר האמור

ואפשר ליישב לכל זה במה שראיתי להרב כלי יקר בשמואל ראשון סי' י"ו ולהרב המאירי ז"ל בסוגיין שכתבו לטעם ר"נ דיליף דמותר לשנות מהא דשמואל דכתיב ואמרת לזבוח לה'באתי דיליף כן מאומרו תיבת באתי דהיא מיותרת דהיה מספיק שיאמר לשוט לזבוח לה' ומדקאמר באתי מורה דכל עיקר ביאתו היא לזבוח לה'ולא בא לדבר זולתו • אלמא מצוה לשנות דאם לא יש מצוה יאמר הכרח דהיינו לזבוח בה' וכ"פי רד"ק מעין זה יע"ש : א"כ שמענו דעיקר השינוי לא היה כ"א בתיבת באתי דמ"ש לזבוח לה' אין בו שום שינוי והשינוי הוא בתי' באתי דמורה כאלו עיקר ביאתו היה לזה לבד והרי הוא משנה על מה שעבר דבאתי הוא בפני לשעבר ונתיישב הכל כפי האמור

אבן נראה דבעיקר דברי הרס"ח שכת'דלא הותי'לשנות מפני ד"ש במה שהוא עתיד חלוקין עליו התוס' בב"מ דכ"ג בד"ה באושפיזא שכתבו דהא דמותר לשנות בתם'ופרש"י אם שנורה מס'זאת בפיו יאמר לאו והרי הוא משנה במה שהוא עתיד , הן אמת דרש"י ז"ל אינו חולק ע"ד הריקקש שקרי

שהרי כתב טעמו בגידו למיל׳ ענוה היא זאת וגדול׳ מידת הענוה ממידת אהבת השלום כמ״ש שם הבי ברית עולם בפי׳ לש״הג דקי״ו ע״ב אך לדברי התוס׳ שכתבו שהוא משל״ש הרי הוא משנה מפני ד״ש במה שהוא בא לעתיד ולא במה שעבר ועש שהתוס׳ בד״ה במסכת׳ כתבו שבא לנסות אם יודע מותר לשנות ולו׳ לא ידעתי ולא למדתי זה עכ״ל כגר׳ דמשנה לו׳ לא למדתי שהוא עבר ולא עתיד מ״מ כיון שהוא בא לשנו׳ על מה שהוא עתה דיוג׳ ממה שאות׳ עתה לא למדתי שאינו יודע הרי הוא משנה מה שהוא עתה וכמ״ש שם בפסקי תוס׳ סי׳ ל״ח שכתבו אם בא לנסותו יאמר לא ידעתי יע״ש ועי׳ ג״כ להרמב״ם בפי״ד מה׳ גזילה הי״ג שכתבו ז״ל כיצד היה עוסק במס׳ נדה יאמר במקומו׳ אני שונה כדי שלא ישאלו לו שאלות בענין נדה כו׳ ופי׳ הלח״מ כדי שלא יתביישו אם אינו יודע להשיב יע״ש ועמ״ש ע״ד הרב הגדול מ״ז ז״ל בס׳ שנות חיים דקכ״ה ובס׳ אשדות הפסגה שם בחי׳ לב״מ דכ״ג וגם מ״ש אני עני בשיטתי שם והמבואר מדברי הרמב״ם הוא דקאי כדעת התוס׳ דמותר לשנו׳ מפני ד״ש אלא משום שלא יתביישו ואפי׳ לדעת התוס׳ ז״ל אפש״ל דעם שכתבו הטעם מפני ד״ש מ״מ היינו נמי משום דמתביישים בשאינו יודע להשיב ויבא להתקוטט אך אמנם י״ל דמהרמב״ם ז״ל לא חילק וכת׳ סתם מותר לשנות מפני השלום ש״מ דבכל גוונא מותר

ותבט עיני למהרש״ל ז״ל שם בסוג׳ בפי״מ״ו דרצה ליישב הני תרי סוגיי דמ״ש מותר לשנות מפני תש׳ זהו באקראי ולא בתמידות ומעשה דר״ח בריה דרב היה תמיד ורגיל בכך לשנות ולא הותר בהדי׳ לשנות מפני הש׳ יע״ש וכ״כ הרב מ״ז בס׳ עין יוסף ס׳ תולדות דג״ן יע״ש ולפי דבריהם אני מיישב מה שהק׳ התוס׳ ז״ל בב״מ דכ״ג ע״ב עמ״ש שם אמר״י אמר שמואל בהני ג׳ מילי עבידי רבנן דמשנו במס׳ ובפוריא ובאושפיזא כתבו שם בד״ה באושפיזא בסה״ל וז״ל והא דלא חשיב הכא מותר לשנות מה״ש כדאמרי׳ ביבמות משום דהני נמי הוו מפני ד״ש ורגילין יותר מאחרים לכן נקט הני עכ״ל ולפי דברי רש״ל והרב מ״ז ביצ״י ז״ל שכתב דהא דמותר הוא באקראי ולא ברגילות א״כ שפיר לא חשיב ר״י משמיה דשמואל הא דמותר לשנו׳ מפ״הש בהדי הנך ג׳ מילי משום דהני ג׳ עבידי רבנן ורגילין לשנות תמיד דעבידי משמע שהוא תמיד ותדיר וכמ״ש התוס׳ ג״כ דרגילין מאחרים כו׳

אך את זה ראיתי להרי״ף ז״ל שם בהל׳ והביא דבריו ג״כ הרב ז״ל בש״מ לשם בב״מ שתי׳ לקו׳ זאת דאמאי לא חשיב הא דמו׳ לשנות מפ״הש דה״ט דהני תלת מילי הם רשות אבל מ״ש דמצוה לשנות מפ״הש הוא מצוה יע״ש וא״כ קשה לפי דברי הרי״ף ז״ל אלו שהוא הפך דברי רש״ל והרב מ״ז שכתב דהוא דוקא באקראי ולא ברגילות במכ״ש וק״ו דהשתא ומה בהני תלת דהם רשות הותר לשנות לפי שרגילות ותדיר כ״ש וק״ו בדבר שהוא מצוה דמותר תמיד ותדיר לשנות מפ״הש וא״כ מנ״ל לרש״ל ז״ל והרב מ״ז לחלק בכך דאסיר ברגיל ועק״ל בדבריהם דהם הפך מ״ש התוס׳ ז״ל דבב״מ הנז׳ לעיל שכתבו להדיא דהאי ג׳ נמי הם מפה״ש אלא שהם רגילים יותר מאחרים משום הכי נקט הני תלת ש״מ דאפי׳ ברגילות הותר לשנות והוא מד״ש וסבור הייתי ליישב קצת ולו׳ דאה״נ שהם רגילין וגם מצוה לשנות יותר מהני ג׳ דעבידי ורגי׳ רבנן לשנות מ״מ אינו כל כך רגילות והוו תמיד בכל יום ויום כמו הך עובדא דהייא ב״ר אלא דהדרתי לאחורי דזה אינו סובל בדברי רש״ל יען כתב דלא הותר לשנות אלא באקראי ותיבת באקראי אינה מיושבת לפי״ז ומה גם דפשט דברי התוס׳ והראשונים ז״ל הכי מוכח דאפי׳ ברגילו׳ ותדיר מותר ותו דדברי׳ קשים לשמוע דאם רז״ל התירו לשנות מפ״הש והפליגו לומר שהוא מקיים מצוה משום דגדול הש׳ וכמ״ש רז״ל בב״ר בפמ״ח בר קפרא אמר גדול השלום דאפי׳ הכתובי׳ דברו בדויים בשביל להטיל שלום כו׳ יע״ש ואדרבה יש להם שכר ע״ז א״כ על מה ועל מה לא הותר לשנו׳ ברגילו׳ כיון דבכל פעם ופעם דמשנה הוא צריך מפני הש׳ כי ע״כ דברי מהרש״ל ומז״ה צ״ת כעת וראיתי להר׳ יד איתן בתשו׳ סי׳ ס״ב שכתב דאפי׳ דגדול השלום ומצות ע״ז הזהירו שלא לשנות ברגילות אך לא בדרך איסור יע״ש והיינו כעין דברי רש״י ויש להשיב ע״ד כמ״ש וכן ראיתי בס׳ הנהגת יושר למהר״י סרוק ז״ל בסי׳ ע״ל וז״ל שלא לשקר בשום צד ואופן ח״ו אך מפני השלום ישנה אך לא ישר יע״ש ואחרי המ״ה יש להשיב ע״ד דלמה אינו ישר ואדרבה ישר הוא והיכא מצוה ועיין עוד שם בסי׳ י״ב ומ״מ נר׳ דאם יכול לעמו׳ בעצמו שלא להתקוטט עמהם וכמ״ש מרן בב״י והוא סובל חרפת אנוש לא ישנה כלל ואף טוב יותר

פש גבן לבאר אי מותר לשנות משום ענוה שלא יתחשב יוהרא ומשו׳ והצנע לכת עם אלהיך או אינו מותר לשנות בכה״ג ונלק״ד דאם בכה״ג מותר לשנו׳ שהרי כתב רש״י ז״ל בב״מ דכ״ג ע״ב ד״ה מס׳ וז״ל יש בידך מסכת פ׳ סדורה בגיר׳ או לא ואפי׳ היא סדורה לא יאמר ומדת ענוה היא זאת עכ״ל וכפ״י ר״ח ז״ל וכ״ה דעת התוס׳ הרי לך דמשום מידת ענוה מותר לשנות וגדולה היא מזאת שמצינו דמצוה לשנות מפ״הש דהתם לא הותר לשנות כי אם בלשעבר לא במה שהוא עתיד משא״כ היכא דהוא משנה משום ענוה דמותר לשנות גם במה שהוא עתיד וכמ״ש הרב ברית עולם ז״ל שם

איברא דק״ל ע״ז ממ״ש בהוריות ד״י ע״ב ר״פ ור״ה בריה דרב יהושע אתו לקמיה דרבא א״ל אוקימתון מס׳ פלן ומס׳ פלן א״ל אין ופרש״י שם כלו׳ יש לכם מס׳ סדורה בפיכם מס׳ פלוני ופלוני יע״ש הרי דלא שינו במסכתא וי״ל דשאני ר״פ ור״ה בר״י דהוו תלמידי דרבא ולא יתכן לשנות לרבא שהוא המלמד תורה וגם לא שייך חשש יוהרא וענוה בין תלמיד לרב וכיוצא בזה אני אומר לאידך גיסא דה״ה דהרב לתלמיד לא יוכל לשנות כיון שהוא רוצה ללמוד ממנו ע״ד מ״ש התוס׳ ליישב בב״מ שם בד״ה במסכתא דמ״ש בקידו׳ ושננתם לבניך שיהיו ד״ת מחודדים בפיך שאם ישאלך אדם אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד וכו׳ וז״ל דה״ד באדם הבא לשאול דין או הוראה או להתלמד אבל הכא שבא לנסותו אם יודע מותר לשנות ולומר יע״ש ש״מ דדוקא כשיודע שהוא שואל לו כדי לנסו׳ הוא דמותר לשנות הלא״ה אסיר לשנות בין תלמיד לרב ובין הרב לתלמיד דבכה״ג ליכא לדעת רש״י חשש יוהרא וענוה כל ששואל הרב לתלמיד וכן להפך לא שייך בזה משום ענוה וגם לדעת התו׳ ז״ל דכתבו הטעם מפני ד״ש בכה״ג אין חשש כלל וא״כ מבואר יוצא דמותר לו לאדם לשנות בדבר חסידות או איזה מצוה שהוא עושה מפני חשש יוהרא ומידת

ענוה

ענוה היא ואת כמ"ש רש"י ז"ל ועיין מ"ש בפ"ק דברכות ד"ל ע"א דאמר מר למד לשונך לומר איני יודע שמא תתבדה ותאחז ופרש"י ז"ל תבא לאחז ונכשל בדבריך יע"ש הרי דמותר לשנות כדי שלא יתביישו וכדברי הרב לח"מ בכונת דברי הרמב"ם ז"ל אלא דראיתי להרב נפתלי כ"ץ בחי' לברכות שם בס' סמיכת חכמים בקדושה וברכה שכתב שמידה היא לו' אפי' על דבר שיודע לו' איני יודע יע"ש ונראה שהוא משום ענוה וכדברי רש"י ז"ל ובזה נחה דעתי במ"ש בפרקי ר"א בפ"א והובא באבו' דר"נ בפ"ו דר"א ן' הורקנוס בתחי' לימודו שהלך ללמוד לפני ריב"ז דא"ל ריב"ז חייך שהיום אתה סועד אצלי א"ל כבר סעדתי אצל אכסניא א"ל ומי הוא אכסניא שלך ר"י בן חנניה ור"י הכהן שלח ושאל לאכסניא שלו אמר להם אצליכם סעד היום אליעזר א"ל לאו והלא יש שמונה ימים שלא טעם כלום יע"ש הרי דשינה ר"א בדבר ואמר שסעד ולא סעד וע"כ לומר דהיה משום ענוה וכדכתי' וכן י"ל מ"ש בפ"ק דבב"ב ד"ח ע"א בעובדא דרבי כשפתח אוצרו' בשנת בצורת כו' ודחק ר"י ן' עמרם ונכנס ואמר פרנסני וא"ל בני קרית א"ל לא שניא א"ל לא כו' יע"ש ועמ"ש הרב פתח עינים בב"מ לדכ"ג שהביא ראיה לדברי רש"י ור"ח ז"ל ממ"ש בסו' המדיר דע"ז ובסו' כתב דלענין דינא גם הרמב"ם מודה יע"ש ועיין בס' התשב"ץ לתלמיד מהר"ם ז"ל בסי' קי"ב ומרן הב"י בא"ח סי' תקס"ה ובמג"א וט"ז והרב אליהו רבה והלכה ברורה שם ועיין בהלק"ט סי' קמ"ב ובשבת די"א א"ל בתעניתא יתיבנא ומ"ש בסוכה דמ"ט ובמ"ק די"ו ע"ב והצנע לכת עם אלהיך ובשאלתות דרב אחאי גאון סי' ג' ובס' יקרא דשכבי דר"ו ולהיות שליצחות כאלו אין הספרים מצויים אצלי ע"כ אמרתי עת לקצור ובס"ד כשאבוא לה' חיצונית אוסיף ידי לבא בארוכה בס"ד ועיין להרב כסא רחמים בפי' לאבות דר"נ פל"ו דק"י ע"ג ודוק

וגדולה מזאת מצינו דמותר לשנות גמי' מפני הבושה שלא יתביישו כמ"ש הרב לח"מ בה' גזילה בפי"ד הי"ג על מ"ש הרמב"ם שם במסכת' כיצד היה עוסק במסכת נדה ואמר במקוואות אני שונה כדי שלא ישאלוהו שאלות בענין נדה כו' ופי' הלח"ס כדי שלא יתבייש אם לא ידע יע"ש ואם מותר לשנו' מפני שלא יתביישו ק"ו הדברי' שיכול לשנות שלא יתחשב משום יוהרא וחסידות ויעשה כן שהוא דרך נכון וישר אלא דבעיקר דברי הרב לח"מ ק"ל דמנ"ל לפרש דמ"ט דמשני' הוא מפני הבושה דהיכן מצינו היתר זה לשנות מפני הבושה דמפני השלום ולא מפני הבושה ולדברי' אחרי' ובדברי הרמב"ם ז"ל יש לפי' כמ"ש התוס' ז"ל דה"ט משום ד"ס שלא יתקוטט ונרי' ליישב עמ"ש בברכות דמ"ג ע"ב גבי ר"ש דאיקלע לבי ר"ה בריה דרב איקא אייתו לקמייהו שמן והדס בריך אהדס ברישא והדר אשמן א"ל לא סבר מר הלכה כדברי המכריע אמ"ל הכי אמר רבה בב"ה ולא היא לאשתמוטי נפשיה הוא דעביד ע"כ ופרש"י ז"ל ולא היא לא אמר רבא הל' כב"ה אלא ר"פ איכסיף לפי שטעה והשמיע עצמו בכך עכ"ל גם התוס' שם בד"ה הכי הוו גרסי' הכי בש"ס ולא היא יע"ש הרי דמותר לשנות מפני שלא יתביישו שהרי אפי' דטעה ר"פ בדין עכ"ז כדי שלא יכסיף את עצמו שינה ואמר דרבא פסק כב"ה הרי דאפי' שטעה החזיק בדבר ושינה שמא יתבייש כ"ש בשתם דמותר לשנות כדי שלא יתביישו ואפי' לדברי

מרן הכ"ת בפ"ט דברכות ה"ג שכתב לדעת הרמב"ם דאפי' דקי"ל כב"ה עכ"ז קאמר הש"ס ולא היא דר"ל שרבא לא אמר כן מוכח מזה קצת דמותר לשנו' בדבר שהוא אמת להעמידו על האמת לאומרו בשם אדם גדול ע"ד שאמרו בעירובין דכ"א ע"א שאמ"ר דין משם ר"י ז"ל דניתוקו עמו והיינו כדי שיהיו דבריו נשמעים ולא יתביישו

ויש להרגיש על הרב לח"מ שלא נסתייע מזה ואם שי"ל בהך סוגי' דברכות דה"ט משום שישמעו את דבריו ולא משום שלא יתביישו א"כ קשה ע"ד הרב לח"מ בפי' דברי הרמב"ם שכתב דמותר לשנות הוא מפני הבושה ולא ידענו מאין לו וצ"ע ועיין להרב גופי הלכות באות קכ"ח ומה שיש עוד לעמוד בפרט ענין זה אם יגזור ה' בחיים אשובה אשנה בח"מ סי' רס"ב ועיין מ"ש ביבמות דע"ו ומ"ש רש"י שם ד"ה דהא שמואל כו' ומ"ש בסי' לשם יע"ש

ויש להבי' עוד ראיה על זה דמפני ענוה שלא להתייהר ולהחזיק טובה לעצמו מותר לשנו' והוא ממ"ש בשבת פ' ר"עק דפ"ט ע"א בשעה שירד משה מלפני הקב"ה בקבלת התורה בא שטן ואמר לפניו רבש"ע תורה היכן היא כו' הלך אצל משה כו' אמ"ל וכי מה אני שנתן לי הקב"ה תו' א"ל הקב"ה למשה משה בדאי אתה אמר לפניו רבש"ע חמדה גנוזה כו' אני אחזיק טובה לעצמי א"ל הקב"ה הואיל ומיעטת עצמך תקרא על שמך שנאמר זכרו תו' משה עבדי עכ"ל הרי לך בהדיא דמשר"ע ה רבן של נביאים שינה בדבר כדי שלא להתייהר ולהחזיק טובה לעצמו והקב"ה קבע לו שכר ע"ז מפני ענותנו' וזכה כי התורה נק' על שמו תורת משה וזה ברור

איך שיהיה נמצינו למדין דהיכא שהוא עושה מצוה ודבר חסידו' ומתייר' מפני המלעיגי' עליו או דאין מניחים אותו לעשות ואפי' שיהיה בין אנשים כשרים ואיכא משום קצת יוהרא לגבי אחרים והרי הוא בא לשנו' משו' והצנע לכת עם אלהיך גם זה מותר ומ"מ אם רואה שע"י שהוא מפרס' הדבר ילמדו אחרים לעשות כמוהו מותר כמ"ש ז"ל והכל לפי מה שהוא האדם כללו של דבר הוא מ"ש רז"ל וכל מעשיך יהיו לש"ש ועכ"פ לא יבטל שום דבר מפני זה וכן ראיתי להרב מהר"י סרוק בהנהג' היושר סי' כ"ה שכתב וז"ל לברוח מן היוהרא ומן הגאות ח"ו אך מ"מ לא ימנע מחסידות דבריה דלא שני בלא"ה מלעשות בפרהסיא עכ"ל הרי מבואר דמ"מ אין לו להבטל משום דבר מצוה מפני זה וזה ברור

סימן ו

נשאלתי בזמן תיקון חצות לילה אי הוי לפי שעות זמניות והנה כי כן איכא שינוי מהחורף לימי הקיץ ולפי הזמן יהיה זמן תיקון חצות או אי הוי כפי שעות השוות ואז הוי זמנו בקיץ ובחורף כו' שעות בלילה וא"כ בחורף שנמשך על שעה וחצי מהיום כלילי טבת הארוכות באיזו שעה הוי זמן לומר תיקון חצות דאם יהיה כפי שעות זמניות דהיינו אחר חצות היום כשהחמה בראש כל אדם א"כ בקיץ יכול להיות זמן תיקון חצות בד' שעות וחצי מהליל' וגם אם התחיל להאיר היום יכול לו' התיקון על הכל צריכים לידע איזה דרך ישכון אור ושכמ"ה

תשובה הנה כפי מ"ש בש"ס רפ"ק דברכות ד"ג גבי ברייתא דתני ר"א או' שלש משמרו' הוי הלילה ועל כל משמר ומשמר יושב הקב"ה ושואג כו' שנא' ה' ממרום ישאג כו' ופי' לדבר כו' ופריך הש"ס מאי קא חשיב ר"א אי תחי' משמרו' קא חשיב כו' ואי סו' משמרות קא חשיב סוף משמרה אחרונה למ"ל סימנא יממא הוא כו' נראה דס"ל להש"ס דזמן חצות גם בחורף הוא אחר י"ב שעות מחצי היום דהוא כשהחמה בראש כל אדם דאי לא תימא הכי מאי פריך הש"ס אי סו' משמרת קא חשיב סי' למ"ל די"ל דאצטריך סי' ללילו' ארוכות דבמשכ' הלילה גם משעו' היום דאז בעי' סי' להיכרא דכבר עבר משמרו' הלילה ומדפריך הש"ס סי' למ"ל ש"מ דס"ל להש"ס דחצות לילה בחורף יכול להיות עד ז' שעות ומחצ' כמו החצי היום דהוי בשעה זאת וכ"כ נר' עוד ממ"ש שם בש"ס על הברייתא דתני ד' משמרות ד"ר ר"ן אומר ג' ומייתי הש"ס ראיה לד"ר מדכתיב בכתו' אחד חצות לילה אקום וכתוב אחד אומר קדמו עיני אשמורות הא כיצד הוי ארבע משמרו' הוי לילה ופריך מהני קראי לר"ן דאמר שלש משמרות ותירץ הש"ס דר"ן ס"ל כר"י דתנן ר"י אומר עד שלש שעות שכן דרך המלכי' לעמו' בשלש שעות יע"ש ואם איתא דזמן חצות לילה הוא כפי השעות השוות אחר שש שעות הלילה אפי' בחורף א"כ נמצא אחר ש"ש הלילה עוד שתי משמרות בלילי' טבת הארוכות אלא ודאי דזמן חצות לילה הוא לפי שעות ומניות וא"כ לא יתכן להיות אחר ש"ש ב' משמרות כ"א משמרה חדא ופלגא וכן ראיתי להרב אליהו רבה ז"ל ובס' א"ז על הלבוש שהכריע מהני סוגיי הכי וכדלקמיבנא אלא שראיתי להרב ז"ל שם שכתב משם הרב שערי ציון שכתב משם הזוהר דזמן תיקון חצות אחר שש שעות מתחי' הלילה ממש וכתב הרב וכן מסתבר דלעולם לכ"ע הלילה מתחלת מתחיל' הלילה ממש דכתיב ויהי ערב ויהי בקר ובס' דרך חכמה בדע"ו נר' שהבין דבזמן הקיץ מתחילת הלילה איזה שעות קודם הלילה ולא דק כו' ומבואר בס' ש"ץ דבחורף אחר י"ב שעות מתחיל' הלילה אף שעדיין לילה שייך ליום ממש בין לענין חצות בין לענין משמרות עכ"ל בס' א"ר ובס' א"ז יש קיצור לשו' יע"ש הרי מוכח דס"ל דזמן תיקון חצות לפי דעת הזוהר והשערי ציון והרב א"ר וזוטא הוי ומנו קבוע בקיץ ובחורף אחר שש שעות בלילה ודברי הזוה"ק הם בפ' ויקהל דקכ"ה וז"ל בגין דלתלת סטרין אתפלג ליליא בי"ב שעתי דהוו רשימין ביה ואי איתוספן שעתי בליליא אינון שעתי דמתוספן דיממא אינון ולא איתחשיבו מליליא בר תרי סר דאינון דילה עכ"ל והרב מקדש מלך בדקט"ן ע"א כתב ע"ד הזוהר אלו וז"ל כתב ר"נ בס' שערי ציון מלשון זה נר' דבחורף בלילות ארוכות אינם נחשבין מן הלילה רק הי"ב שעות והמותר שייכי ליום וה"ה להפך בקיץ נמצא דחצות לילה תמיד הוא אחר ו' שעות בלילה בקיץ ובחורף ומנו שוה עכ"ל א"כ לפ"ז גם הרב מ"מ קאי כדעת הרב שערי ציון וכן הסכים הרב מנ"א בספ' א' נסק"ד והרב משנת חסידים במס' חצות פ"א או' א' ובסו' פ"ו יע"ש וכן הוא דעת הרב חונה אלמה דכ"א ע"ב יע"ש ומה שהכריע מלשון רש"י יש לדחות דהש"ס ורש"י ז"ל דברו בהווה והוא ברור

איברא דמנינו חולקים ע"ז וס"ל דמ"ש הזוהר ואי איתוספן שעתין ליליא אינון שעתי איתוספן אינון דיממא ולא מליליא בר תריסר דאינון דילה פי' הוא דחשיב י"ב שעות מחצי היום והוא חצות לילה בשמים ובג"ע התחתון שהוא תחת קו השוה ממש ותדיר היום והלילה שוים וכמ"ש הרב מהרמ"ק ה"ד בס' אור החמה למהר"א אזולאי ז"ל בפי' להזוהר בנת"י וכ"כ הרב שב יעקב בתשו' סי' א' ה"ד הרב ברכ"י בסי' א' או' ד' ובפי' על הזוהר שם גם הראב"ע בס' בראשית ע"פ שם הנהר כתב וז"ל וידענו כי ג"ע הוא תחת הקו השוה שלא יוסיף היום ולא יחסר כל ימות השנה עכ"ל • וכיון דעיקר קימת בחצות הוא דאז באותה שעה הקב"ה משתעשע עם הצדיקים בג"ע א"כ ודאי דצריך שיהיה החצות לילה כפי מה שהוא חצי היום כשהחמה בראש כל אדם ולזה הסכים הרב המקו' האלהי מהר"ש מזרחי שערבי ה"ד הרב ש"ל די"ן יע"ש גם הרב מר וקציעה בא"ח סי' א' כתב כפי' דברי הזוהר דלעולם חושב י"ב שעו' דוקא ללילה וכן ליום והיותר שמעדיף היום לפעמים נחשב ללילה שלפניו ואחריו בשוה וכן כשמעדי' הלילה המותר נחשב ליום שלפניו ואחריו בשוה באופן שי"ב שעות אמצעיות בלבד הם נקראות יום וכן לילה והחצות עומד לעולם במקו' ודחה דברי הרב ש"ל יע"ש

גם הרב ברכ"י שם עם שהשיב ע"ד הרב שב יעקב עמ"ש ראי' ממ"ש בש"ס ר"ש חסידי' דחשב להוא רשב"י דאינו וגם אני בעניי עמדתי ע"ד בקונט' הכללים יע"ש בס"ד עכ"ז הסכים לש' והביא מ"ש הרמ"ק ז"ל ובס' יוסף אומץ סימן ד"ן הוסיף ידו ב' והביא לדברי הרמ"ק ז"ל כו' והביא סיוע לדבריו ממ"ש בס' הלבוש בסי' תכ"ח יע"ש ועי' בס' עיקרי הד"ט בא"ח בסי' א' או' א' שהביא דברי הרב שב יעקב אלו ואח"ך דברי הרב מהר"ש מזרחי ז"ל וכתב וז"ל ועיין להרב יוסף אומץ סי' כ"ב מ"ש ע"ד הרב הנז' והגם דהשיב על הוכחתו מ"מ החליט דלענין תיקון חצות זמנו הוא י"ב שעות אחר חצי היום ובס' הלבוש דאתיא כהרמ"ק יע"ש ומ"ש בסי' כ"ב וצ"ל בסי' ד"ן דלא ראיתי שם בס' יוסף אומץ שהשיב ע"ד שום אחד מהפוס' אלא דהביא בסתם לדברי הרמ"ק וציין אחריו ועיין להלבוש בסי' תכ"ח ומשם בא"ר ה והוא ברור ויש להרגי' על הרב דהראיה שהביא שם מהרב הלבוש כבר הזכירה הרב שב יעקב בתשו' שהביא הרב עצמו בברכ"י יע"ש

נמצא דרוב בנין ורוב מנין אלא המה הרב מהרמ"ק ומהר"א אזולאי ומהר"ש מזרחי והרב שב יעקב והרב מר וקציעה והרב ברכ"י ס"ל הכי גם הרב חסדי דוד ז"ל בפי' התוספתא ברפ"ק דברכות עם שילא לידון דכפי דברי התוספת' והזוהר בפ' ויקהל ותרן הקדוש האר"י ז"ל דלא חשיב חצות כ"א לאחר ו' שעות מתחיל' הלילה מ"מ כיון דלא ידעינן רגע אתימות התחלת הלילה שהוא תלוי כפי מראית עינינו במקום דירתינו לכן יש לחשוב י"ב שעות מחצי היום כו' יע"ש ועס סק' לפ"ז קו' הרב דרך חכמה שהק' דלמה מתפללים מנחה בתוך שש שעות המתחלו' מהלילה ולמה אינו אסור במלאכה בע"ש במה שעו' מהיום כו' כבר ישבו לזה הרב הס"ד שם והרמ"ק הביא לדברין הברכ"י דשאני תיקון חצות שהוא תלוי במשמרות הלילה ומפקד השמים ולאו בדידן תליא מילתא משא"כ ק"ש ותפלה וכ"פ הרב א"ר ז"ל יע"ש

וגם יש להכריע מכמה לשונו' הזוהר אין מספר דתלי זמן קימת חצות בזמן דרוח צפוני'

מנשב

מנשב ואתער כל אתפלג ליליא זאתער רוח צפונית כו' והרי אחר י"ב שעות מחצי היום הוא דמנשב רוח צפונית וכמ"ש הרב שב יעקב ה"ד הברכ"י ז"ל במ"ש בש"ס ר"ש חסידא דכנור היה תלוי למעלה ממיטתו של דוד וכיון שהגיע חצות רוח צפונכו' ועכ"ל דזמן חצות הוא באמצע הלילה בקיץ ובחורף תמיד בשוה כיון דתלוי ברוח צפון כו' יע"ש אלא דלפ"ז ק'מת"ש הרב חס"ד משם מרן הקדוש האר"י ז"ל שהבין דברי הזוהר דפ' ויקהל כפשוטן דחצות לילה הוא אחר ו'שעות הלילה ע"ד שכתב הרב מהר"ם מזרחי בפי' דברי הזוהר להפך וי"ל אמנם יש לחלק בדברי הרב שב יעקב אלו למ"ש הרב מהרמ"ק והרב מהרש"מ והרב חס"ד דבנה לפי החשבון דאנו חושבים י"ב שעות מחצי היום כשהחמה בראש כל אדם א"כ בקיץ כשהלי'היא ז"ש והיו'ע"ו שעות הוי חצי היום בד"ש וחצי שאז החמה בראש כל אדם ובאות'שעה הוי ג"כ חצות לילה דהוא י"ב שעו'אחר חצי היום וא"כ נמצא דבד"ש וחצי הוי חצות לילה והוי טפי מחצי הלילה אם נחלקת לשתים ואילו כפי דברי הרב ש"י שהביא הברכ"י נראה דהלילה נחלקת לשתים והוי זמן החצי' חצות לפחות מד"ש וכן ראיתי להרב בכור שור בחי' לפ"ק דברכות דהכריע דלא כהרב שערי ציון דחצות לילה הוי מקדי אחר ו' שעות והביא ראיה מסוגיין כדעת א"ז יע"ש ועוד הביא שם משם הרב ליקוטי האור דס"ל דזמן חצות לעולם הוא שוה בקיץובחור' באמצע חשכה של לילה יע"ש והרי זו סברא ג'דחצות לילה הוא באמצע הלילה בכל זמן והכי הוא דעת הרב הנז' שם מדהכריע שכן הוא ג"כ דעת הרב ר"ח יע"ש אלא להרואה יראה שלדברי הרב ר"ח שכתב בש"הק דבקיץ דהלילות קצרות יאכל קודם הלילה כדי שלא יעכבנו העיכול מלקום בחצו'יע"ש דיכולין אנו לפרשם ג"כ דס"ל לר"ח דחשבינן זמןחצות מי"ב שעות אחר חצי היום דאפי' דיאיר היום בז' שעות זמן חצות הוא בד"ש וחצי שהוא כזמןלחצי היום ואין בדבריו הכרח לומר דס"ל כס' הליקוטי אור דלפי דבריו הוי חצות בג' שעות וחצי וכמ"ש הרב ש"י דליתא כלל ומלבד לשרים רבים ונכבדים חולקים על ס' הלזו וס"ל דבכה"ג חצות לילה הוי בד"ש וחצי עו' בה דיש לצרף הס'אחרת מהרבנים דס"ל דלעולם חצות לילה הוי אחר ו' שעות והנה כי כן אית לן למינקט הס'האמצעית דס"ל דחצות לילה הוא אחר י"ב שעות מחצי היום בכל מקום ובכל זמן ומרגלא בפומיה דהרדב"ז ברוב חסו' דיש לנו למנקט כס' האמצעי' וכ"כ הרב חיים שאל ח"א סי' עי יע"ש א"כ ה"נ אית לן למינקט ס'האמצעי' הלזו כאמור

אלא דאנכי הרואה במ"ש נס' הכוונות שאם יקום בקיץדהלילות קצרות ואין שהות לומר תיקון חצות ולעסוק בתו' יותר טוב לו' תיקון חצות דבר בעתו מה טוב יע"ש וכ"כ באגרות הרמ"ז ז"ל ד"ז ע"ב משם מהרח"ו ז"ל וכ"כ עוד שם בד"ט ע"ב יע"ש וי"ל דאין מזה ראיה לומר דס"ל דחצות לילה בקיץ הוא אחר ו' כמ"ש הרב ש"ב והרב משנת חסידים ז"ל דכוונתו פשוטה דאיירי למי שיקום סמוך לבקר כו' והוא ברור אך האמת הוא דמהרח"ו ז"ל ס"ל כס' הרב ש"ב וכשב הרב בשיורי ברכה לזה היה קודם שינק מים ע"י רבינו האר"י ז"ל יע"ש

בי ע"כ הסברא הנכונה והישרה והיא הסברא הממוצעת בין ג' סברות הנז' דקשני' י"ב שעות אחר חצי היום ואז הוי תחיל'חצות לילה והיא מילת' דמסתבר טפי וגם דעת הרב ר"ח ז"ל בש"הק יכולין אנו להסכימו לס' זאת וכמ"ש א"כ אין לזוז מס'הלזו וכ"כ הרב ברכ"י שם בשיורי ברכה דס'זאת היא נכונה ומוסכמת • גם כהיותי עומד ומשמש לפני המייר הגדול פאר הדור הוא הרא"ש מרן זקני בעל חק"ל נר"ו ראיתי לו שהיה מתנהג לומר התיקון חצות כס' הרב שערי ציון ז"ל ודעימיה והראיתי לו דברי הר'מהר"ש מזרחי ז"ל וחזר ונהג כדבריו וא"כ מינה יש לדון לעיקר שאלתינו דבחולף דהלילות הרוכות כיון דזמן תיקון חצות הוא מתחיל אחר י"ב שעות מחצי היום ולפי הזמן זמנו מתחיל אחר ז"ש וחצי מהלילה יכול לומר תיקון חצות עד שיאיר היום ואפי' לאחר י"ב מתחילי' הלילה וכ"ן בקיץ יכול לומ' התיקון חצות אחר י"ב שעות מחצי היום אפי' קודם ו' מהלילה והכל לפי הזמן כיון דתלוי בעיקר חצי יום . וזה ברור אך אם האיר היום בקיץ דהלילו' קצרו' ועלה עמוד השחר והוא זמן ק"ש ותפלה אין מקום לו' עוד תיקון חצו' וכמו שבא הדבר מפורש שם באגרו' הרמ"ז ז"ל בד"י ע"ב וז"ל ועל דבר התיקון אין שום מציאו' ויסוד לאומרו אחר שעלה ע"ה כי כבר עלתה השכינה למקומה בבקר אור והבא לחשוב שאז יתקן ח"ו יקלקל וכ"ש אחר היו'תפילין בראשו כו'עכ"ל הרי לך בהדיא דכל שעלה ע"ה אין עוד מציאו'לומר התיקוןחצו

איברא שראיתי להרמ"ז שם בד"ז ע"ב שכתב וז"ל ולפי דעתי נר'דבשעת הדחק גם שעלה ע"ה יש קצת מציאו' לתיקון שחרי עד תפיל' שחרי' יש עוד ט' ספירו' למטה לרחל כי בשחר עלה העתר לבד כנז' בשער תפילין יע"ש ודבריו אלו הם הפך מ"ש בד"י דאין שום מציאו'כו' וכבר עמד בזה הרב עיקרי הד"ט בחא"ח בסי' א' באו' ב' והניח דברי הרב בצ"ע יע"ש . ולעד"נ שכוונת הרב כמ"ש גם שעלה ע"ה היינו כשהתחיל להאיר קצת להיות עולה השחר אך לא האיר היום לגמרי ועדיין לאו זמן ק"ש ותפילה הוא אזי הוא דכתב הרב דיש קצת מציאו' לתיקון והכי דייקי דבריו כמ"ש דעד תפלת שחרי' יש עוד ט' ספירות כו'אך אחר שעלה ע"ה והאיר היום לגמרי והוא זמן ק"ש ותפילה והיינו שהאיר היום לגמרי וכמו שכת' בשאלה אפי' בהאיר היום ובא לב"הכ והניח תפילין להתפלל ע"כ כתב דאז אין שום מציאו' עוד לתיקון זה נראה לאלץ ולהליץבעד הרמ"ז ז"ל כי היכי דלא ליהוו דבריו סתרי אהדדי

וראיתי להרב א"ר ז"ל וזוטא שכתב משם הרב דרך חכמה וז"ל שומרים לבקר צריכים להיות קודם אור היום אפי' בקיץ ואם הוא קרוב להנץ החמה יאמר מתחילי' הקינו'ואח"כ יתחיל שומרים לבקר וידלג תחי' הקינו' עכ"ל ולא זכיתי להבין דבריו דהרי בתחילה כתב דשומרי'לבקר צריך לאומרו קודם אור היום וא"כ איך כתב אח"ך דאם הוא קרוב להנץ החמה דכבר האיר היום שיאמר שומרים לבקר גם כמ"ש וידלג הקינו' ואלו. בתחי' כתב יאמר הקינו' ועו"ק דאעיקרא לא יתכן לומר הקינו' אחר שהאיר היום והרי הוא קרוב להנץהחמה כמ"ש הרמ"ז וכן ראוי לנהוג ולומר כל דבר בעתו ונלע"ד דאפי' שהאיר היום והוא בא לב"הכ בטלית ותפילין אם יש לו עת לומר המזמורים של תיקון לבד בלא קינו' רשאי דהו"ל כקורא תהלים בעלמא ומ"ג לס' הלבוש שכתב בס"פ א' דאיכא תועלת גדול

גדול לקבול התפילו' בקריאת תהלים קודם התפלה יע"ש ועם שיתאו עוררין ע"ד הרב הלבוש אלו כבר הרב א"ר ביטל את המעוררין מעליו יע"ש ועי' להרב טוב עין סי' א"י שהביא ראיה לדברי הלבוש מר' אפרים ז"ל הד מן קמיא יע"ש **עלה** בידינו דזמן תיקון חצות בכל מקום ובכל זמן הוא י"ב שעות אחר חצי היום וחצו' לילה הוא כחצי היום והנה כי כן בקיץ יכול לו' התיקו' חצו' קודם ו"ש מהלילה כפי הזמן שיהיה חצי היום ובחורף יכולין לו' עד שעה וחצי מהיום וה"ד שלא עלה ע"ה וכמ"ש

סימן ז

נשאלתי אם מותר לאדם להאריך בתפיל' ולהרבה אפי' שיתבטל מד"ת או דילמא לא

תשובה הנה ראיתי להרב לחם חמודות בפ' הרואה סי' פ"ל שכתב דלא יפה עושים המרבים בתפילות ובתחנונים וקרבנות ובמקום שאר תחנונים וקרבנות טוב לו ללמוד תורת ה' ובשבת דקכ"ז מוכח להדיא דת"ת כנגד כולם ואפי' כנגד עיון תפילה עכ"ל וכ"כ בס' א"ז ובספר א"ר בא"ח סי' א' וחלק ע"ד הרב של"ה וכתב עוד שם דכ"כ בפסקי תוס' יע"ש גם ראיתי להרב מטה יהודה שם ס"ד שכתב לפ' דברי הטור שכתב טוב מעט בכונה וז"ל וצ"ל דתפילות ותחנונים שאני דלא טוב עושה המרבה בתפילות דלא תיקנו אנשי כנה"ג וכדאיתא בברכות דס"א ע"א אמר ר"ה משום ר"מ לעולם יהיו דבריו של אדם מועטים לפני הקב"ה שנאמר אל תבהל על פיך ולבך אל ימהר כו' ע"כ יהיו דבריך מעטים והרא"ע ז"ל שם בקהלת סימן ד' האריך בפ"ז דאל תבהל כו' והעלה שלא יתפלל אדם כ"א תפילה קבועה יע"ש

אלא דק"ל ע"ז ממ"ש בברכות דל"ב אמר"ח אמ"ר חנינא כל המאריך בתפילתו אין תפילתו חוזרת ריקם ועוד אמרו שם אמר"ח בר חנינא אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל שנאמר קוה אל ה' כו' וקוה כו' הרי דיש לו תועלת למאריך בתפילה ולזה יש מקום לומר דהנה ר"מ לא אמר אלא בתפלות שלא סדרו אנשי כנה"ג לכן כשמארי' בהם לא טוב עושה ויהיו דבריו מועטי' וטוב לו ללמוד בתור' ה' וכמ"ש הלחם חמודות ז"ל ודעימיה וכן בתפילה הקבועה שסדרו אכנה"ג אם רוצה להאריך רשאי ויש לו שכר ע"ז כמ"ש שם בפ' הרואה דנ"ה אמרי ג' דברים מאריכים ימיו של אדם המאריך בתפילה ופריך ממ"ש המאריך ומעיין בתפילתו סוף בא לידי כאב לב שנאמר תו' ממושכה מחלת לב ומשיק הא דמעיין בה כו' והיכי עביד דמפיש ברחמי יע"ש והיינו דבתפלה עצמה הוא מרבה בתחנונים וזה מותר אפי' דמתבטל מד"ת כיון דקי"ל כר"י בפ"ק דשבת די"א דאמר ל"ש אלא כרשב"י וחבריו שתו' אומנותן אבל כגון אנו מפסיקין לק"ש ולתפלה יע"ש

אף יש להעי"ר ע"ז ממ"ש בפ"ק דשבת ד"י ע"א רבא הזייה לרב המנונא דקא מאריך בצלותיה א"ל מניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה והוא סבר זמן תורה לחוד וזמן תפילה לחוד ופרש"י ז"ל חיי עולם תורה תפילה צורך שעה היא לרפואה לשלום ולמזונו' יע"ש הרי דיותר טוב ללמוד בתורה מלהאריך בתפילה לדעת רבא דקאמר תילתא בטעמא מניחים חיי עולם כו' ובודאי דמסתבר טפי למינקט כרבא משום דקאמר תילתא בטעמא ואי משום דקוא

בתרא מרב המנונא ומה גם דאסיק הש"ס והוא ס' זמן תפלה כו' להליץ בעד רב המנונא ומדקאמר והוא סבר הכי כנר' דאין כ"כ מספיק לדידן טעם זה וא"כ הרי נמש' ברכו' מבוא' דמעלין שיא המארי' בתפלתו ומאריך ימים והנר' פשוט ליישב לזה דלא פליג רבא לאה שאמרו בברכו' והוא דאה"נ דהמאריך בתפלתו שכר ויקר יתנו לו ותפלתו נשמע' ומאריך ימים מ"מ לגבי ת"ת דכתי' בה אורך ימים בימינה הרי ת"ת קודם דמאריך ימים יותר ויותר ויש לו שכר בעוה"ז ובעוה"ב כמ"ש בשבת דקכ"ז ו' דברים אדם אוכל פירותיהם בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב ואלו הן כו' ועיון תפלה ות"ת כו' והביא שם להא דתני במתני' ות"ת כנגד כולם ומ"ש רבא מניחים חיי עולם והרי רב המנונא דהיה מאריך בתפלתו היינו שהיה בעיון תפלה וזהו נק' עיון תפלה ועיין במ"ש התוס' שם בברכות דל"ב ד"ה כל המאריך בתפלתו ובב"ב דקס"ד בד"ה עיון תפלה ובהרמ"ה לשם יע"ש והכי מדוקדק במ"ש רש"י ז"ל יע"ש ועיין להרב עיון יעקב שכתב ליישב דרבא איירי בת"ת ומ"ש המארי' בתפלתו הוא בע"ה והוא דוחק ומה גם דהרי ליש' דש"ס הוא כל המאריך בתפי' אין תפלתו חוזרת דאי' כו' ת"ת וע"ה ומ"ש הרב או נימא דפליג רבא בזה יע"ש אין צורך דכבר הוא מיושב וכדכתיבנא

איברא דק"ל ממ"ש בירוש' בפ"ד דברכות ר"ח בשם ר"י ר"ש בן חלפתא בשם ר"מ והיה כי הרבתה להתפלל אל ה' מכאן דכל המרבה בתפילה נענה עכ"ל והרי ר"מ הוא דאמר בש"ס דילן בפ' הרואה דלעולם יהיו דבריו של אדם מועטים ופי' הרב מט"י כפי פי' הרא"ע דהיינו שלא ירבה בתפלה והרי ר"מ גופיה ס"ל בירושלמי דהמרבה בתפילה נענה ולאו בתפלו' קבועו' איירי גם איתא ביומא דכ"ט ע"א אף הצדיקים כל זמן שמרבין בתפלה תפלתם נשמעת גם מצינו במ"ר ע"ת שהתפלל תקע"ו תפלות כמנין ואתחנן כמ"ש במ"ר ס' וזאת הברכה והרי אם מאריך ומרבה בתפל' אסור א"כ הדבר תמוה ומ"ג דאעיקרא י"ל דמ"ש בש"ס דילן לעולם יהיו דבריו של אדם מועטי' לפני הקב"ה לאו בדברי תפילה איירי וכדכתב הרא"ע לא היינו כפי' הרא"ש וכמבואר שם ובפסקי הרא"ש בפ' הרואה סי' כ"ה שכתב וז"ל לעולם יהא אדם רגיל לו' כל מאן דעבדין משמיא לטב ולעולם יהיה דבריו של אדם מועטים יע"ש דנר' מדבריו לא דמ"ש ר"מ לעו' יהיו דבריו של אדם מועטים לאו בענין תפי' הוא לא הוא בענין שלא יתרעם האדם על מדותיו ית' וכ"כ הרב מנורת המאור ז"ל והכי מדוקדק בדברי רש"י בפי' לקהלת יע"ש גרס להרב מט"י שפי' דאיירי בתפילה ק' ממ"ש ר"מ גופיה בירוש'

ואפשר ליישב ולו' והוא שהרא"ע נתן טעם למ"ש דאסו' להרבות בתחינו' ותפלות ופיוטים משום דהם דברי חידה ומליצה וכינוי ואין הדברים מבוארים ועוד שהמילות אינם בל"הק או שאינם מבוארו' כ"כ ויש בהם לשון מדרש או הגדה שאין זה הלכה וכל כה"ג דיש מקום לחוש הוא דאמר ר"מ שיהיו דבריו מועטים ודייקא דקאמר דבריו דדוקא דבריו לא ירבה אבל מי שמדבר לשון הקדש ודברים מבוררים כענין התפילות שסדרו אנשי כנה"ג ס"ל והיינו דקאמר ר"מ בירוש' דהמרבה בתפלה הוא נענה כענין חנה הנביאה שאין לחוש בכל זה וכ"ש מש"ר ע"ה והיינו נמי מ"ש ביומא דהצדיקים כ"ז דמרבין בתפלה הם נענים ולטעם הרב ל"ח ז"ל ודעימיה

ולעיתיה דיש חשש משום ביטול תורה לא אמרו הכי כ״א בתפילו׳ שהם תדיר בכל יום אבל כשיש לו לאדם איזה צרה או גזרה הרי יש לצעוק ולרצות ולהרבות בתפילה הרבה מאד כמו שהתפלל מש״ר ע״ה והוא ברור מהירוש׳ בפ״ב דר״ה דאמרו שם רב כהנא מאריך בצלותיה מן דחשל כ״כ א״ל הכין אתון נהגין גביכון מכעיין רברבניכון א״ל ר׳ אבא תבית עלי קא אתי וכתיב על בית עלי אם יתכפר עון בית עלי בזבח ומנחה עד עולם בזבח ומנחה אינו מתכפר אבל מתכפר בד״ת יע״ש וה״ט דכיון דעיקר מה שמאריך בתפילתו הוא כדי לבטל הגזר׳ ועת צרה היא ליה לן למיחש לביטול תורה ולטעמים אחרים ועיין להרב פתח עינים בחי׳ לברכו׳ דל״ב שכתב דהתפילה מהני לבטל הגזר׳ ומ״ש בבני עלי בזבח ומנחה אינו מתכפר אבל מתכפר בת״ת או בג״ח התם שאני דלכך היתה הגזרה יע״ש מבואר מדבריו דס״ל דלא מהני בבני עלי התפילה ולא ידעתי כונתו שהרי הגזרה עצמה היא אם יכופר עונית עלי בזבח ומנחה ומדקא׳ הכי דייקי׳ הא ד״ת שהוא יותר גדול מזבח ומנחה מכפר וכיון שכן אתו ודרשו רבא ואביי דמתכפ׳ בד״ת ובג״ח שהם חשובים והם יותר מהתפילה ומאחר דהתפי׳ גדולה ממע״ט א״כ בודאי דיש לדייק אבל מתכפר הוא בתפילה

ואחרי המ״ר נראה דאשתמיט מניה דמר הירוש׳ הלזה דקא דריש הכי להדי׳ ועיין מ״ש אני עני בחי׳ לר״ה בדח״י ע״א ועמ״ש בירוש׳ בפ״ק דסנהדרין בהך עובדא דר״כ גם אישתמיט מניה דמר דברי רד״ק ומהרי״א ז״ל בפי׳ לשמואל סימן ג׳ שהביא הא משם רז״ל ומהם אמרו אבל מתכפר הוא בתפילה יע״ש ונ״ע

ושו״ר להרב שבות יעקב ז״ל בח״ג ס״סי ע״ד שכתב שלא ירבה בתפילה יותר מדאי שהרי אמרו רז״ל זמן תורה לחוד וזמן תפילה לחוד ולא ירבה כ״א לצורך שעה שהוא בצרה וכן בצבור בעת צרתם וח״ל הרי לך בהדיא כדברינו דכל שהוא מרבה משום צרה מותר אלא דמה דר״ל שלא ירבה בתפילה משום דזמן תורה לחוד כו׳ תימא הוא דהרי לשון וטעם זה נאמר בש״ס למ״ש רבא לרב המנונא מניחי׳ חיי עולם וקאמר הש״ס דהוא סבר ז״ת לחוד וזמן תורה לחוד כנר׳ דלא ס״ל הכי אלא כרבא והכי נקטו כל רבני האחרונים ז״ל וכמ״ש הרב א״ר בא״ח סי׳ א׳ וכיון דהש״ס תפס לשון זה לכוונה אחת איך הרב ז״ל תפס לשון הש״ס לכונה אחרת גם מ״ש וכן צבור בעת צרתם כנר׳ דבלא צרה איך הצבור יכולי׳ להרבו׳ מן הירוש׳ שם בפ״ק דברכות לעיל מזה לא משמע הכי דאמרו שם תנין לתפילת נעילה אמר״ל גם כי תרבו תפילה מכאן דכל המרבה בתפיל׳ נענה מתלפם שם תיה דר״ל תמן את״ר אבא בריה דרב פפי רבי יהושע דסכנין בשם ר״ל בכל ענב יהיה מותר ודבר שפתים אך למחסור חנה ע״י שריבתה בתפילה קצרה בימיו של שמואל והלא אינעולמו של לוי אלא ן׳שנה וחי׳ שם בירוש׳ א״כ ליחיד כן לצבור יע״ש הרי מבוא׳ דאיכא מ״ד דטוב להרבות בתפלה ובמחלוקת הוא שנוי אי מותר להרבו׳ או לא ומהרש״י ז״ל שם ביפה מראה כתב דבפ׳ הרואה משמע דהמרבה בתפילה מעליותא היא ולא חשו לתקלה דחנה דשאני חנה שלא דקדקה בדבריה אבל המרבה ומדקדק בדבריו ש״ד יע״ש וזה נמי י״ל בעד מש״ר ע״ה שהרבה בתפיל׳ שודאי היה מדקדק בתפילתו אבל גבי חנה דמצינו שלא דקדקה ור״מ הוא דאמר לעולם יהיו דבריו של

אדם מועטים והיינו בענין תפילה וכמ״ש הרב חמ״י והיינו מה״ט דאמרו בירוש׳ בקרא דכל ענב יהיה מותר והרי ר״מ שם בירושלמי פליג ע״ז דהמרבה בתפילה נענה ויליף לה מחנה מדכתיב והיה כי הרבתה להתפלל וי״ל דאה״ן דנענה אבל על״ז נכשלה בדבריה ונשמעה תפילתה כמן שנכשלה

וראיתי להר׳ אגדת אליהו ז״ל שכתב דאה״ן דמעליותא היא המרבה בתפילה כיון דמצינו בחנה דנכשלה לא ירבה יע״ש ועדיין צ״י דכיון דאמרו דמאריך בתפלתו מאריך ימים כו׳ ואין תפילתו חוזרת ריקם למה לא יאריך ובפרט ממש״ר ע״ה לק״מ ע״פ מ״ש הרשב״א בח״א סי׳ תק״ת דמלך דינו כצבור ואיכא מ״ד ברז״ל דמש״ר ע״ה מלך היה וכבר אני עני בהגהותי להקדמת הרב המאירי למס׳ אבות הנק׳ בית אבות הנדפ׳ חדש ממש הארכתי בזה בס״ד ואפי׳ למ״ד דלא היה מלך הא מיהא היה שקול ככל ישראל ודינו כצבור וכמ״ש בפ״ק דתענית דשאני מש״ר דנפיש זכותיה כרבים דמי והרי מבוא׳ בירוש׳ דברבים אין קפידה אם מרבה וכתב מהרש״א דבצבור לא חיישי לתקלה דזכות הרבים גדולה יע״ש זאת ועוד דתקע״ו תפילות של מש״ר ע״ה היו בתוך תפילותיו שחרית מנחה וערבי׳ וכמ״ש גם בית אברהם בקונ׳ מנחה בלולה ועיין במד׳ ר׳ תנחומא ס׳ וירא

הרי זה מתעלה מכל מ״ש דטוב מעט בכונה ואם מאריך כדי לכוין ביותר בתפילתו רשאי וכ״ן אם מרב׳ ומאריך בתחנוני׳ אם הוא ת״ח דלא טוב עשה אם מתבטל בזה מד״ת וה״ד כשהת״ח תורי׳ אומנותו אבל אם בלא״ה הרי הוא מפסיד השעה בבוקי סריקי ובדברי הבאי ופעם בחוץ ופעם ברחובות יאריך בתפילתו ובתחנוני׳ ובקרבנות ועיין לרב א״ר שכתב דאם יש לו עסק שלא יאמר יע״ש ויש להסי׳ ע״ד דהיכא שהוא בעת צרה ירבה בתפילה ויטהר שלא יכשל בדבריו וזהו ליחיד אבל לצבור ירבו בכל אופן. ועיין להרב ברכ״י בסי׳ א׳ אות ט׳ ובמ״ש לקמן בס״ד בסי׳ י״א יע״ש

סימן ח׳

עמדתי בענין קריאת עשרת הדברות בכל יום כפסק מרן בשולחנו הטהור בא״ח סי׳ א׳ ס״ה. והנה מרן בב״י הביא לנו מ״ש במס׳ תמיד בפ״ה א״ל הממונה ברכו ברכה אחת כו׳ וקראו עשרת הדברות ואע״ג דבספ״ק דברכות די״ב אמרי׳ דבטלום מפני תרעומת המינים איכא למימר דה״ד בצבור אבל ביחיד דליכא תרעומת המינים טוב לקרות׳ שעי״ז יזכור מעמד ה״ם ותחזק אמונתו ועיין להרשב״א ז״ל בתשו׳ ח״א סי׳ קפ״ד ובח״ג סי׳ שע״ר שנשאל אם יש לנהוג לאומרם בצבור והשיב לאסור מהך סוג׳ וכ״פ מור״ם ז״ל בהגה אלא דבתשו׳ רש״ל סי׳ ס״ד כתב שהיה נוהג לאומרם בקול רם בברוך שאמר וכתב שם ועם שהרשב״א ז״ל כתב לאסו׳ ה״ד לקובעם בתוך ברכות דק״ש וכפרש״י ז״ל יע״ש וגר׳ לק״ד דמ״ש רש״י בקשו לקובעם היו״ד דברות בק״ש היינו דה״ק בש״ס על מהני׳ דתמיד אפילו בגבולין בקשו לקרות כןדהיינו כמו שהיתה הקריאה במקדש ולכן פי׳ רש״י ז״ל בק״ש אבל מ״ש שם אלא שכבר בטלום מפני תרעומת המינים הוא דפליגי דלדעת מרן ומור״ם הוא דבכל אופן בצבור איכא תרעומת וע״כ מ״ש הטור ז״ל טוב לומר היינו ביחיד והרשב״א

והרשב"א ז"ל איירי בצבור ומהרש"ל ס"ל דחששא הוי בשעת ק"ש ע"ד שאמרו בש"ס שהיו מבקשי' ובטלום דאיירי בק"ש וכפירש"י ומ"ש הרשב"א ז"ל דאסור היינו במאי דאיירי הש"ס ומ"ש הטור דטוב לומר היינו קודם ברוך שאמר ועיין להרב כנה"ג . ולפי"ז המהני ע"ד הרב בית יעקב בסי' קכ"ה דעשה מחלוק' בין מהרש"ל ובין הרשב"א ממה שהביא הרב ב"ח והא ליתא לדעת מהרש"ל ועוד קשה במ"ש וז"ל ובאמת דברי הרשב"א תמוהי' דרש"י פי' בהדיא בברכו' די"ב בקשו לקבוע י' דברות בק"ש וכדברי רש"ל ונר' לתרץ דברי הרשב"א דמ"ש רש"י בק"ש הוא לרבותא דל"מ בלא ק"ש דפשי' דאסו' דיש תרעו' המיני' אבל בק"ש הו"א דשרי כו' אפ"ה אסור כו' יע"ש .

ואחרי המ"ר ק' דהלא עיקר דברי רש"ל שרצה לחלק בקריאתם בק"ש למקום אחר היינו מהך פי' רש"י וכתב שגם הרשב"א דכתב לאסור הוא בכה"ג הן אמת שהרב ז"ל לא ראה דברי רש"ל בתשו' אלא מ"ש משמו הרב"ח והרב"ח אחר שכתב דבריו של רש"ל כתב וכן משמע מלשון רש"י כנר' דמהרש"ל לא איירי בהכי ואין הדבר כן ואו ק"ל במ"ש לחלק ע"ד רש"י דל"פ להרשב"א ז"ל דמ"ש רש"י הוא רבותא דהלא רש"י ז"ל לאו משום רבותא אמרו אלא לקושטא דמילתא דהכי הוי משו' שאמרו על מתני' דתמיד אף בגבולין בקשו לקרות כן דמשמע כמו שהיו קורין במקדש דהיינו בעת ק"ש ושלא בשעת ק"ש לא בקשו מעיקרא ולכן פרש"י ז"ל בק"ש וא"כ י"ל דדוקא במה שמצינו האיסור בש"ס שהוא בעת ק"ש אבל שלא בשעת ק"ש לא מצינו איסו'

ומעתה יש להשיב ע"ד הרב"ח ז"ל והרב מט"י ז"ל שדחו דברי רש"ל ממ"ש בש"ס כבר בטלום דלשון ביטול לגמרי משמע ולא לעתי' מאי הכרח הוא זה דהרי מה שבקשו לקרות בק"ש הוא דקאמר כבר בטלום אבל שלא בשעת ק"ש לא הוזכר בש"ס כדי שנאמר בטלום לגמרי ועוד י"ל דבטלום מש' אפי' שלא נתבטל לגמרי ובטלו' דקאמר היינו ממקום שהיה ראוי והוקבע במקום אחר ור"ל בטלום לקרות בעת קריאת שמע : אבל מותר לקרות שלא בשעת ק"ש וביטול לא הוי לגמרי . וכדומה לזה כתבו התוס' ז"ל בריש פ"ק דמגיל' ד"ג ע"א בד"ה גבי מ"ש שם בש"ס מבטלי' כהני' מעבודתם כו' וז"ל וק' אמאי מבטלין והלא אחר הקריאה יש הרבה שהות לעבודה . וי"ל דכיון דמשאיר היום הוי זמן העבודה ומניחים אותה בשביל הקריא' מש"ה קרי ליה ביטול עכ"ל ע"ש וה"נ דכוותא איכא למי' הכא דמ"ש בטלום לאו לגמרי אלא ממקום שהיה קביעותם . ודלא כהרב"ח והרב מט"י

וגם הרב חיד"א ז"ל בס' טוב עין סי' יו"ד רצה לדחות דברי רש"ל כדברי הרבנים אלו וליתא . ועמ"ש הרב הוא בעצמו בס' דבש לפי מע' בי"ת או' י"ט ומ"ש אני עני במקום אחר ואכמ"ל

והנה יש להביא ראיה לדברי מרן הב"י ומור"ם ז"ל עמ"ש לחלק בין צבור ליחיד ממ"ש בירוש' בפ' אין עומדין על מתניתין דתני מודים מודים משתקין אותו מחלק שם דה"ד בצבור דאיכא למיחש כב' רשויות ח"ו אבל ביחי' מותר דתחנונים נינהו . הרי דיש לחלק בין יחיד לצבור . ואעפ"י שכתב מרן הב"י לקמן בסימן קכ"א דהטור סובר דאין חילוק בין יחיד לצבור כיון דלא מחלקי הכי בש"ס דילן . היינו משום דליכא שום צורך לאומרו ג"פ וכל יותר כבטול דמי . ולכן אפי' ביחיד משתקין אותו . וכן משמע פשט לשון המשנה דתני סתמא האומר מודים מודים משתקין אותו דנראה אפילו ביחיד משא"כ בדין קריאת יו"ד הדברות דהאיסור נלמד בשקורין בצבור . וע"כ שפיר ודאי דיש לחלק בין יחיד לצבור . ועוד י"ל דשאני קריאת עש"ה דאיכא מצוה בקריאתם וליכא איסור משא"כ באמירת מודים מאי מצוה איכא ואפי' שיהיו ב' שוים וכ"ש כיון דאיכא הא מיהא באמיר' מודים ב' פעמי' ח"ו צד מינות דמראה כב' רשויות משא"כ באמיר' י' הדברו' דהחשש הוא מפני המינים שלא יאמרו לע"ה דאילו ניתנו בסיני כו' דהויא חששא רחוקה וקלה מאמירת מודים

ובזה יש ליישב מה שראיתי להרב מטה יהודה מ"שהק לחילוק זה של מרן הב"י דהרי קי"ל כרב דס"ל דכל מ"ש חכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור ואמאי לא אסר כאן אפי' ביחיד יע"ש . ולק"מ דעיקר האיסור הוא בא מצד ראית תרעומת המינים הלא"ה מותר והראיה לזה הוא מדברי הירוש' דאפי' דאיכא חשש דב' רשויות ביחיד מותר דאמרי' תחנונים הוא כ"ש בזה דאעיקרא ליכא לגביה איסורא : ודומה לזה תי' הרב ז"ל יע"ש

ועוד י"ל דמה שאמרו חכמים דמפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור היינו באיסור דחיישינן לישראל לא כן באיסור אמירת עשרת הדברות שהחששא הוא מפני המינים והיכא דליכא להך חששא שרי . ועוד י"ל כמ"ש התוס' ז"ל בכתובות ד"ס ע"א בד"ה מעכבין וז"ל דכל מ"ש חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור ה"ד באיסור מלאכה מדאורייתא כו' אבל הכא דהויא דרבנן לא גזרו רבנן לאסו' בחדרי חדרים וכ"כ בחולין דמ"א ד"ה ובשוק כו' יע"ש וא"כ הכא דמד"ת מותר ובמקדש היו קורין אבל לא בגבולין מטעם דבטלום מפני המינים אין ספק דאין לאסור גם בחדרי חדרים כיון דמד"ת אינו אסור :

נקטינן מהכא דעכ"פ אין לבטל אמירת עשרת הדברות ביחיד לדעת מרן ומור"ם ולדעת רש"ל אפי' בצבור יכול לאומרם כל שאינו בשעת ק"ש . ואף שהרב מח"בר כתב משם ספר הכוונות שכתב מהרח"ו ז"ל שהיה נוהג לאומרם כל אלו הפרשיות קודם התפילה ומנעו רבו ז"ל ובפרט בפ' עשרת הדברות והזכיר לו טעמו של דבר שהרי בימי הראשונים קבעום בתפילה ומפני המינים בטלום ומי זה יערב אל לבו לחוק המינים ולנהוג מה שבטלו רז"ל בגמ' יע"ש .

והנראה מדברי רבי' האר"י ז"ל דבכל אופן אין לאומרם . ולכאורה הוא דבר תימה דהרי מבואר במרן הב"י דפרשיות אלו הוציא הטור ז"ל לאומרם בכל יום מן הש"ס ועם שבאמירת עשר' הדברו' איכא טעם לאסור ה"ד בצבור ולא ביחיד ואף אי ס"ל דבכל אופן אסור ע"כ לאו מה"ט הוא לבד דהרי מה שאסרו בש"ס הוא בתפלה לבד וכמ"ש הרב ז"ל וחוק המינים לא שייך ביחיד אלא שרצה לו' הטעם המסתעף יותר מאחר הפרשיו' ועוד דהרי אמרו בזוה"ק בה"א בהשמטות השייך לדק"ד ע"ב ד"ד ע"ב וז"ל אומר' רבש"ע אולי ימנאון

שם עשרה כלו׳ אולי ימצא בהם מי מעוסק בעשרה מאמרות ובעשרת הדברות בכל יום יע״ש וכן בזוהר ס׳ משפטים דקי״ט ע״ב דע״י עסק התורה ביום סליק הנשמה בלילה למקום העליון ואמרו וז״ל ואי סליק לא בתורה ומצוה בתורה דאיהי עשר אמירן כו׳ ע״ש הרי מבואר להדיא מדברי הזוה״ק דיש לאומרם בכל יום ואפש״ל דכונת רבי׳ האר״י ז״ל היה על מה שהיה מהרח״ו ז״ל נוהג לאומרם קודם הזמירות עם פרשת העקידה או קודם לכן ולכן מנעו ובפרט ביו״ד הדברו׳ דאיכא הטעם דבטלום בהיות נאמרי׳ בתפיל׳ והיאך אנן מוקמינן בס׳ התפלה אפי׳ שהוא כיחיד כל דהוי בס׳ התפילה אסור מטעם הש״ס שבטלום אמירתם בתוך התפילה אבל לאחר התפילה אין להוש ומצוה איכא וכבר ראיתי לס״ה בס׳ טוב עין בסי׳ יו״ד שכתב וז״ל ומיהו אפשר דקפידת האר״י ז״ל היינו קודם התפילה דלמי למה שבטלו׳ להין רוצי׳ לקובעם בתפילה אבל אחר התפילה כו׳ס״ד ע״ש ואולם מ״ש בס׳ עטרת זקנים אות ד׳ משם ר״י לוריא דיש לומר אנכי דפ׳ יתרו כו׳ יע״ש לאו על האר״י ז״ל היתה כונתו כי אם על ר״י לוריא זקנו של מהרש״ל כמבוא׳ בתשו׳ רש״ל סי׳ס״ד והוא תימ׳ על הרב מחב״ר בסי׳ א׳ שם שאחר שהביא מ״ש בס׳ הכוונו׳ הגיה בדברי עט״ז דצ״ל במקום ר״י לוריא ר״ש לוריא יע״ש ובהנס טרח להגיה ותוא עצמו הביא לתשו׳ רש״ל וצ״ע

וראיתי להרב שאלה חדשה דק״ח בס׳ בכור שור שנדגש על הפוסקים ראשונים דלא פסקו דין זה לאסור לקרו׳ עשרת הדברו׳ מפני המינים ותי׳ ז״ל דמידי הוא טעמא משום המינים והשתא ליכא מינים והביא ע״ז ראיה יע״ש והר׳ טוב עין שם הק׳ ע״ד דש״ס הו״ל להביא מאי דקאמר הש״ס ולומר דהשת׳ ליכא מינים ועוד דהשת׳ דליכא מינים צריך לקובעם כו׳ יע״ש ולק״ד נר׳ כדברי הרב טוב עין מת״ש הרב מהרי״קו ז״ל בשורש קנ״ג עמ״ש הרמב״ם ז״ל בפ״ב מה׳ נ״מ דין ח״י גבי כלב שנטל החררה והלליק הגדיש דחייב ואמרו בש״ם הטעם דסתם דלתות הם סתורות אבל הכלב כתב וז״ל ואין לחלק בין דלתות שלנו לדלתות שלהם לומר דשלהם הין רעועים יותר דהרי הרמב״ם הביא להא דכלב שנטל חררה ולא חילק ואם לא היה נוהג דין זה בזמנינו פשיטא דהיה מפ׳ דבבתים שלנו פטו׳ הכלב כו׳ יע״ש ועמ״ש אני עני בחי׳ ע״ד הרמב״ם ז״ל או ונקוטי׳ כללי׳ הפוס׳ בס״ד הרי דדין הנאמר בש״ס ונשתנה צריכין הפוס׳ לאשמועינן הדין הנהוג בזמנינו א״כ גם בדין זה לדעת הרב שמ״ח דליכא מינים הו״ל לפסוק הדין לזמן הזה

איברא דעדיין יש להשיב דשניא התיא דמהרי״קו שהרי נחית הרמב״ם ז״ל לעומקא דדינא ולכך יש להכריע כמ״ש מהרי״קו ז״ל מאחר דהרמב״ם חייב לבעל הכלב כפי האמור בש״ס וכיון דהדין נשתנה הו״ל להרמב״ם לפסוק דפטור וע״כ הכריע כמ״ש נרם בנ״ל דהרמב״ם ושאר הפוס׳ לא דברו בו לא לאסור ולא להיתר ואעיקרא ליכא חיוב באמירת עשרת הדברות כ״א מנהג זכר למקדש ונקטו לקבוע וביטלום וכיון דנחתו הם לפסוק סדר התפילה וק״ש וברכותיה ולא זכרו דין אמירת עשרת הדברות שמעו כפי׳ דפשיט׳ להו דאין לאומרם ואפי׳ דליכא מינים מאחר דנתבטל לא רצו לקובעם מדעתם ועי׳ להתוס׳ בר״ה בדל״ב בד״ה בשעת גזרת המלכות יע״ש ומ״מ גם איסורא לא פשי׳ להו דאפשר דליכא

מינים כדברי הר׳ שמ״ח וא״כ סתמו הפוס׳ ז״ל כדין ובמקום אחר כבר עמלתי בזה בארוכה בס״ד ועמ״ש בפסחים בדנ״ו גבי אמירת בשכמל״ו

סימן ט

ולעינן מ״ש בס׳ הכוונות דאיכא איסור לו׳ פ׳ הקרבנות ועשרת הדברות קודם התפילים להעי״ר ע״ז מת״ש בזוהר חדש בס׳ תרומה דל״ה ע״א והובא ג״כ בזוהר ח״ג בתוספתא דמ״ז ע״א דאחר שנתעטף בטלית ונתעטר בתפלין יהוא בא לב״הכנ בתר הכי אית ליה למקרי פ׳ בראשית עד ויהי ערב ויהי בקר יום א׳ דאיהי עילויא ותושבחא דכולא ולבתר יתעסק בפ׳ הקרבנו׳ לכפר׳ עלוי וימא צו את אהרן ואת בניו כו׳ זאת העולה על מוקדה בו בנוג׳ לכפרא על כל אינון הרהורין דליליא ולבתר ישבח בתושבחן דדוד מלכא כו׳ יע״ש הרי לך דיש לומר פ׳ הקרבנות קודם התפלה כמנהגנו של [illegible] ז״ל ועם שיש מקום לומר דמ״ש ניתעסק בפ׳ הקרבנות היינו בפ׳ התמיד והקטורת שהם תוך התפלה, מ״מ פ׳ בראשית ופ׳ העולה אינם תוך התפילה

ואפש״ל דמאחר דהזוהר לא הזכיר כ״א ב׳ פרשיות אלו נר׳ דשאר הפרשיות אין לומר קודם התפילה ומ״ש כל אינון קרבנין היינו קרבנות התמיד והקטורת, ומוהרח״ו ז״ל היה אומר ג״כ שאר פרשיות של קרבנות ופ׳ המן ועשר׳ הדברות כמ׳ שכתב הטור ז״ל בבה״ג יש מקום להקפיד אבל באלו הב׳ אפשר שלא מנע לו רבו ויש לאת טעם לב׳ פרשיות אלו דלא קפדינן אף שהם קודם התפלה שהם בכלל ס׳ התפלה דהרי התפילות כנגד תמידין תיקנו, ומ״ג שאנו אומרים פ׳ התמיד והקטור׳ ועוב ג״ל בתחילה ס׳ בריאת העולם כמ״ש נרפ״ד דתענית ויש שבאותו משמר מתכנסין בעריהן וקורין במעשה בראשית ונתנו הטעם שם בש״ס דז״ך ע״ב דאלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ, וכ״נ דכל מסדרי עבודת ס׳ הקרבנות גם מתחילין מס׳ בריאת העולם, ונקטו פ׳ ראשונה שבבראשית משום דאיהו עילויא ותושבחא דכולא ובמאמר הראשון כלול כל מעשה בראשית ובפרט למ״ש בזוהר ס׳ ויקרא די״ב ע״א דעשרה מאמרות הם מכוונים כנגד היו״ד דברו׳ ודבור א׳ של אנכי הא׳ הוא כנגד מאמר הראשון יע״ש ופ׳ העולה מצו את אהרן נמי שייך לקריא׳ פ׳ התמיד דהרי בפ׳ התמיד לא הוזכר כ״א ס׳ הקרבן כדכתיב את הכבש האחד תעשה בבקר ואת הכבש הב׳ תעשה בין הערבים אבל אופן וסדר הקרבתם לא נאמר כ״א בפ׳ צו בתו׳ העולה דמשם בא״רה דין עולת התמיד

ומטעם זה כתב הרב מג״א ס״ק ח׳ ע״ד הש״ע שם שכתב שיקרא פ׳ העולה כו׳ וז״ל ופ׳ צו את אהרן לא שייכא לעולה רק שייכי׳ לקרבן התמיד יע״ש, הן אמת דמדברי הזוהר מבואר דאפי׳ יחיד כאמרה לקרות פרשה זאת היפך דברי הרב מג״א מ״מ למדנו דשייכא ג״כ לעולת התמיד ולכן הוי כסדר התפילה אלא דרבו יתירה הוספת ביה למתכפר על הרהור הלב כדין המקריב קעולה גופא לדעת הרטב״י דפ״ל דעולה באה על הרהור הלב

ולכן נר׳ לק״ד לעשות כס׳ הזה דבתחילה יקרא פ׳ בראשית ואח״ך פ׳ התמיד והקטור׳ ואח״ך פ׳ העולה וכזה אתי שפיר דכ״ע כמבואר לקמן בסי׳ זה ועיין במ״ש אני עני במ״א ובענין זה ובדין חטאת קודמת לעולה בספר כיד ה׳ הטובה עלי ועיין בס׳ של״ה והובא בקיצור בס׳ דינים והנהגות האדם ד״ב דפ׳ בראשית ופ׳ הקרבנות יקרא אחר עליה השלם ואחר כך יקרא פ׳ איזהו מקומן יע״ש ועי׳ מ״ש הרב עטרת זקנים בא״ח סי׳ א׳ אות ד׳ ובדיש סי׳ נ״ח שכתב גו׳ פ׳ הקרבנות קודם נ״ש יע״ש גם ראיתי לספר מז״ה הגדול נר״ו בס׳ הנחמד חק״ל חא״ח ס״ס [illegible] ע״ב שהכריע דכיון דכתבו הפוס׳ ז״ל קריאת ההגנות בסי׳ א׳ ש״מ שהם מחירים לקרות קודם התפלה כו׳ יע״ש ועיין מ״ש הרב ברכ״י בא״ח סי׳ א׳ אות י״ב יע״ש ובמחב״ר שם אות י״ב יע״ש נכ״כ הרב עמק ברכה סי׳ ה״י דל״ו ע״א ובס׳ יש נוחלין די״ד ע״א יע״ש והרב שמלה חדשה דק״ח ע״ב אות ז׳ ושם בס׳ תבואות שור דק״ט ע״ב אות [illegible] משמע דאפשר קרבנות יש להקדימן כו׳ יע״ש

סימן יוד

נשאלתי במ״ש הטור בא״ח סי׳ א׳ לקרות פ׳ הקרבנו׳ אם צריך להתודות קודם קריאתם או לא

תשובה הנה ראיתי לעט״ר הגאון מרן זקני הרב נר״ו בחק״ל חא״ח בס״י א׳ ד״ד ע״א שעמד תמיה ע״ד הטור ומרן וכל רבני [illegible] ז״ל בזה דלפי מ״ש בשבועו׳ די״ג דחטאו׳ ו[illegible] מכפרים על השבים וכן מ״ש בזבחים [illegible] דלא עביד תשו׳ זבח רשעים תועבה וגם הרמב״ם [illegible] תשו׳ מנה הוידוי לעשה דתשו׳ וגם דגם החטאת והאשם לא היה מכפר כ״א עד שיעשה תשובה ויתודה עליו כדכתי׳ והתודה כו׳ יע״ש וא״כ לפ״ז צריך להתודו׳ קודם קריא׳ פ׳ הקרבנו׳ וא״כ למה לא הזכירו הפוס׳ שיתודה קודם הקרבנו׳ וע״ז הק׳ עוד שם עט״ר מז״ה נר״ו דקי״ל דסמכה לא מעכבא וכמ״ש בזבחים ד״ה דמתכפר בלי סמיכה וא״כ איך כתב דבלי ודוי אינו מכפר כו׳ יע״ש, ונק״ד אחרי המ״ר נר׳ דיש לחלק דהאי סמיכה דיליף לה הש״ס ביומא ד״ה דלא מעכבא משא״כ הוידוי שהוא במקום התשובו׳ שהוא עיקר הכל דודאי אם אינו שב ומתודה דל״מ ליה הקרבן דזבח רשעים תועבה •

וראיתי למרן מלכא הגאון מרן זקני הרב נר״ו שם שרצה לחלק בדעת הטור ודעימיה דא״ה דתשו׳ לבד מהני אפי׳ בלב לכפר עליו אבל הוידוי היא מצות עשה בפני עצמ׳ כו׳ יע״ש וכשאני לעצמי נר׳ לק״ד דגם הרמב״ם מודה דאם התודה בלב ושב בתשובה גמור׳ דקרבנו רצוי ומקובל ולא מקרי זבח רשעים תועבה יען עיקר מ״ע של וידוי זה הוא מעיקר שורש התשובה וכל דשב בלב שלם ומתודה בלבו וניחם ועזב דרכו הרעה תו לא צריך והכי דייקי דברי הסמ״ג בעשין י״ו והסמ״ק בסי׳ נ״ג דעיקר הוידוי הוא לקיים מ״ע של תשובה וא״כ גם כי אמרינן דהוידוי אינו מ״ע בפ״ע בהרהור תשובה מהני וכשמודה ועוזב בלב מהני ואינו נפסל הקרבן בהכי ויעלה לו לרצון וזה הוא מה שתמה״פ על מה שראיתי למורינו הרב בס׳ שורשי הים ס״ב דקס״ד ע״ג שהכריע ג״כ שהוידוי הוא מ״ע בפ״ע ולא מהני בלב יע״ש ולע״ד זאת צריכה רבה וכבר עמדתי בזה במ״א אי מ״ע של וידוי דברים יוצא י״ח בהרהור הלב ואכמ״ל ועוד ק״ל ע״ד מה״ר ש״הי שהק׳ ע״ד מז״ה נר״ו דכיון דהוידוי הוא מ״ע והוא עובר על המצוה אין לך זבח רשעים תועבה גדול מזה יע״ש

ואחרי המ״ר לא זכיתי להבין דבריו דמאחר דזה הביא קרבנו על חטאתו ושב בתשו׳ שלימה דבזה אפי׳ בהרהור תשו׳ בלבו מהני כמ״ש בקידושין דמ״ט ע״ת שאני צדיק גמור מקוד׳ שמא הרהר תשובה בדעתו א״כ אפי׳ אם יהיה הוידוי מ״ע ולא קיימה הו״ל כעשה דסמיכה דאמרי׳ בזבחים ד״ו דמעלין עליו כאלו לא כפר וכפר דכפר לו קרבנו על עשה שחטא מקודם ולא על עשה זה וא״כ הו״ל עשה דוידוי כעשה דסמיכה ואין לומר דשאני עשה דוידוי דאיכא משום זבח רשעים וכמש״ל דכיון דהרהר תשובה בדעתו ושב בתשו׳ תו לא מקרי רשע והרי הוא צדיק גמור ואיך יכולין אנו לו׳ דהוא בכלל זבח רשעים וכ״ן מדברי הרמב״ם בפ״ג מה׳ מע״הק׳ דין ד׳ ופ״ג מה׳ שגגות ה״ו דאפי׳ חוטא ורשע גמור כל שנאותו קרבן אינו רשע מתכפר בו על אותו עון יע״ש

ותו דהן אמת שכתב הרמב״ם דהוידוי מ״ע וזהו לעיקר העשה של תשובה אבל להתודו׳ על הקרבן לא הוי כ״א מ״ע מד״ס כמ״ש הרב החינוך בס׳ נשא סי׳ שס״ג וז״ל ואמרו חכמים ז״ל שאפי׳ החטאי׳ דחייבה התורה קרבן עליהם צריך האדם [illegible] הוידוי עם הקרבן יע״ש וגם הרמב״ם לא כתב דאינו מכפר הקרבן כ״א עם הוידוי ותשובה עיקר הכל הוא התשובה והוידוי הוא המסתעף ואפי׳ לא התודה כיון דשב בתשובה וניחם על רעתו תו לא מקרי זבח רשעים וגם אינו מבטל בזה מ״ע שהרי שם החינוך כתב וז״ל ועובר ע״ז ולא התודה על חטאיו ביוה״כ שהוא יום קבוע כו׳ בטל עשה זה יע״ש ומדלא כתב דגם המביא קרבן ולא התודה דביטל מ״ע ואדרבה כתב ואמרו רז״ל דאפי׳ חטאים דחייבה התו׳ כו׳ צריך להתודות עליהם עם הקרבן יע״ש ש״מ דלא מקרי עובר על עשה בזה שלא התודה נפש ע״ה כל שסב מעבירות שבידו ומודה עליהם בינו למקום וה׳ הוא היודע מחשבות אדם והרי הוא מודה ועוזב חטאיו ועיין בילקוט ירמיה סי׳ ב׳ משם מד׳ תנחומא ומ״מ היותר נכון להתודות קודם קריאת פ׳ הקרבנו׳ כדי שעי״ז יתעורר דעתו ומחשבתו לשוב מעבירות שבידו ושבח אני המנהג שנהגו רבים הקמים באשמו׳ ומקדמים ומשכימים לב״הכנ דאחר הבקשות קודם התחלת התפילה אומרים וידוי ואח״ך מתחי׳ הזמירו׳ והוא מנהג טוב ויפה דהרי בס׳ התפילה איכא ג״כ סדר קרבן התמיד ושאר הקרבנות כגו׳ בפרק איזהו מקומן דבזה יוצא י״ח קריאת פ׳ הקרבנות כמ״ש ז״ל ולכן במה שאומרים הוידוי קודם הם יוצאים י״ח וידוי עם הקרבנות וזה ברור •

ומיהו להיות טוב נראה לק״ד דקודם קריאת פ׳ העולה ושאר הקרבנות שיתודה וידוי דברים בפה מלא על מה שחטא בחטא שהוא חייב אותו קרבן כגון פ׳ העולה שהיא באה לכפר על ביטול מ״ע ועל הרהור הלב יתודה קודם הקריאה על חטאים אלו וישוב אל ה׳ בכל לבו ואז יעלה לרצון קריאתו כהקרבתו וכן ע״ז הדרך בכל שאר הקרבנות

תם

אם יודע בודאי שנתחייב בהם וצו״ר שכ״כ להדיא בס׳ יש נוחלין די״ב ע״ד שכתב דצריך להתודות קודם הקריאה כמו שמתודה בשעת הקרבת הקרבן כמ״ש הרמב״ם בפ״א מה׳ תשו׳ והביא דבריו הרב אחין בס׳ של״ה במס׳ תענית דקס״ד וכ״כ בקשל״ה בה׳ תשובה דנ״ו ע״א וכ״כ הרב א״רבא״ח סימן א׳ ס״ק י״ג והר׳פרי מגדים שם ס״ק וי״ו יע״ש :

וזה ג״כ קשה יעל מורינו הרב בס׳שורשי הים שכתב דכיון דמתודה ג׳ פעמים ביום תו לא הצריכו הפוסקים להתודות בקריאת פ׳ הקרבנות עכ״ל ואחרי המ״ר הדבר קשה דאשתמי׳ מיניה דמר דברי הרבנים הללו דהצריכו להדיא להתודות קודם קריאת פ׳ הקרבנות ועוד ק״ל ע״ד שם שכתב להשיב ע״ד הרב מ״ז נר״ו דעל חטאת ואשם ודאי אינו או׳ י״ר כמ״ש הטור יע״ש דיש להקשות יע״ז דמלבד דהא איכא אשם תלוי לדעת הטור ז״ל דפסק כר״א דס״ל דמתנדב אדם אשם תלוי בכל יום ויש לו להתודות עליו ליותר יש לו להתודות . על ס׳ עבירה מעל הודאי וכמ״ש מור״ם בהגה בא״ח סימן תר״ג יע״ש ועוד דכבר כתב מרן בב״י שם בא״ח סימן א׳ ע״ד הטור דעכ״פ בקריאת פ׳ החטאת מכפרת קצת וכ״ש לדעת מהרש״ל דכתב דיאמר י״ר ע״א אם נתחייבתי כמ״ש בתשו׳ סימן ס״ד ולזה הסכימו רוב רבני אחרו׳ וכמש״ל סימן ח״י בס״ד והרי איכא כפרה אם חטא והו״ל להתודות קודם קריאת פרשת חטאת ואשם ודאי כיון דמתנה בפי׳ דאם נתחייב חטאת ואשם יהא חשוב כאלו הקריב כי כן הנכון להתודו׳ קודם קריאת פרשת הקרבנות כמ״ש הרבנים הנ״ל וכן הוא העיקר

סימן יא

שאלת ממני הודיעך דעתי הקצר׳ על מה שפסק הטור ומרן בש״ע בא״ח סימן א׳ ס״ה לקרות פ׳ ס׳ הקרבנות בכל יום יע״ש על מה סומכין רוב העולם ואינם נזהרים בזה דרובם ככולם לא נהגו לקרותם ובפרט התלמידי חכמים אם יש להם על מה שיסמוכו או לא

תשובה עיקר שורשו׳ בקריא׳פ׳הקרבנות הביא לנו מרן ז״ל בב״י מ״ש בתענית׳ דו״ך ובמגילה דל״א דאמר הקב״ה לאברהם אע״ה הרי תקנתי להם ס׳ הקרבנות כל זמן שקורין בהם מעלה אני עליהם כאלו מקריבי׳ לפני ומוחל אני על כל עונותיהם וכןהביא מ״ש במנחות דק״י יע״א אמ״ר יצחק מ״ד וזאת תורת החטאת כו׳ כל העוסק בתו׳ חטאת כאלו הקריב חטאת כו׳ יע״ש וא״כ לפי פשט הסוגייאות חיובא רמיא לקרות ס׳ הקרבנות א׳אכש ואחד חס ואדרבה לדעת היש מפרשים שהביא הרב בזר הקדש בפי׳ לב״ר פמ״ד סי׳ כ״ד וז״ל דהא דאמרי׳ דהעוסק בתו׳ קרבן כאלו מקריב קרבן היינו דוק׳ בעוסק בעמקי הלכותיו וטעמיו וסודותיו והא ודאי מילתא דלא שכיח ברוב המון העם אלא בבני עליה אשר הם מועטים מאד יע״ש וכ״כ רבי׳ בחיי ז״ל בס׳ כו יע״ש הרי דלפי דעת רבי׳ בחיי והי״ת אלו עיקר חיוב של קריאת הקרבנות לא הוי כ״א לת״ח דידעי הלכותיו וסודותיו ולא לע״ה ולפ״ז אין מקום לת״ח להפטר מקריאת פ׳ הקרבנות

אבן את זה מצאתי להרב הגדו׳מהרימ״ט ז״ל בדרשו׳ בס׳ צפנת פענח ס׳ כו בדק״י ע״ב שהביא הך סוגי׳ דמנחות דר״ל אמר כל העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה כו׳ ורבא אמר א״כ דהכונה דלדעת ר״ל בעינן שיהיה הקריאה בסדר הקרבנות ולרבא דאמי׳ א״כ לא עולה כו׳ הכונה אינו צריך לא ללמוד הלכותיהם דכתיב בחסד ואמת יכופר עון וגבי בני עלי אמרינן בזבח ומנחה אינו מתכפר אבל מתכפר הוא בד״ת כו׳ומ״ש ר״י כל העוסק בתו׳ חטאת כו׳ הוא אע״פ דאינו ת״ח אלא שונה וקורא בהם דיו וכן מ״ש בפ׳ בני העיר תקנתי להם סדר הקרבנות דמשמע קריאה בעלמא והאי תקנתא בין לת״ח בין לשאר עמא עכ״ל הרי לך בהדיא דדעת מהרימ״ט הוא דלדעת רבא ור״י עסקהתו׳בכל מקום שיהיה מהני ומתכפר לת״ה דוקא ומ״ש כל העוסק בתורת חטאת כו׳ וגם מ״ש תקנתי להם פ׳הקרבנות היינו לכל העם וכ״כ בשמו הרב תאוה לעינים בהי׳ למנחות סי׳ תט״ו והרב מהרח״א בס׳ מקראי קדש דס״ח יע״ש וכןנראה דעת הרב מעין גנים בהידושיו למנחות שם יע״ש וכיוצא בזה כתב הרב מהר״ש יפה ז״ל בס׳צו פ״ז סי׳ב׳ דלרבא דאמר א״כ היינו בעוסק תמיד בתו׳ ועוד כתב לחלק דתו׳ מכפרת ג״כ אבל העוסק בתו׳ חטאת יש לו שכר ג״כ כאלו הקריב יעש״ב

וא״כ מ״ש הטור ומרן לקרות ס׳ הקרבנו׳ בכל יום הוא מהני חרי סוגיי דתענית ומגילה וכבר נתבאר דלא נאמרו כל השיעורין הללו כ״א דוקא לע״ה ולא לת״ח ולכן דין חיוב קריאת פ׳ הקרבנות ליתנהו כ״א בע״ה דבת״ח דעוסק בתורת תדיר בכל מקום שיהיה מהני ליה לכפר עליו על כל עון ועל כל חטאת ואפי׳ על המזיד וכמ״ש במד׳ משלי סי׳ וי״ו וה״נ אמרי׳ בברכות ד״ה ע״ב ע״ש בחסד ואמת יכופר עון דהתו׳ מכפרת על המזיד דהיינו עון שהוא מזיד וכמ״ש מהרימ״ט ז״ל שם ספי׳ בזה מחלוקת ר״ל ורבא דאיכא בינייהו שוגג ומזיד דלרבא דאמר א״כ כו׳ דהתו׳ מכפרת אפי׳ על המזיד יע״ש . ועיין להרב עיון יעקב שם בחי׳ למנחות ובס׳ מזל שעה בדר׳ דקכ״ז שכתבו כדברי מהרימ״ט וכבר אני עני תמהתי ע״ד בחי׳ למנחות דנעלם מהם דברי מוהרימ״ט ז״ל אלו יע״ש

ומן האמור נראה לק״ד להביא סמך גדול לדברי הרב לחם חמודות בפ׳ הרואה סימןפ״ד שכתב דת״ח שיש לו לב להביןוללמוד טוב לו ללמוד ודיי לו בתפילות שנקבעו ובמקוםתמוני׳ וקרבנות ילמוד יע״ש והביא דבריו הרב א״ז בא״ח סימן א׳ סק״ה ובס׳ א״ר שם ס״ק ז׳ ואף שהק׳ ע״ד בס׳ קשל״ה השיב על קושיא והסכים לדין דת״ח א״צ לקריאת ס׳ הקרבנות אלא טוב לו ללמוד והביא שם שכ״כ בפסקי תוס׳ יע״ש וה״ט דכיון דקי״ל דהתו׳ יש לה כח יותר דהיא מכפרת על המזיד כ״ש דמהני לכפר על השוגג שהוא כפרת הקרבנו׳ומה גם דקנינו שכן הוא דעת רבא ור״י לכן פסק שפיר הרב לחם חמודות דת״ח אינו צריך לכל זה וכ״ן שהוא דעת הרב ברכ״י בא״ח סי׳ א׳ אות ט׳ וכן ראיתי להרב שמלה חדשה דק״ז אות וי״ו שכתב וז״ל ובפרט בעל תורה אם יאמר כל הסדר תורתו מתי נעשית והאמר ז״ל כל העוסק בתורה א״צ לא עולה כו׳ יע״ש

ואת

ואת זה ראיתי להחייר הגדול עט"ר מז"ה נר"ו בס' הנחמד חק"ל א"ח סי' א' ד"ד ע"ב שעמד על מבוכה זאת דע"ל מה שמכו הא"ח רובם ככולם שלא לקרות פ' הקרבנות וכתב וז"ל ואף שראיתי בס' א"ר בשם לי"ח דהת"ת עדיף לו שילמוד כו' מ"מ החכם עיניו יחזו דאין זה ברור דהרי בסו' מנחות איכא מ"ד דהעוסק בתו' א"צ עולה וחטאת ופרש"י דת"ת מכפר עונותינו ולדבריו ע"כ דר"י דאמר בתר הכי כל העוסק בתו' חטאת חולק ע"ז כו' וגם מ"ש בתעני' כבר תקנתי להם ס' הקרבנות מוכיח כן ואף שאמרו בברכו' דת"ת מכפר' וכן אמרו בזבח ומנחה כו' אבל מתכפר בהו' ובג"ח דילמא דבכלל התורה הוא ס' קדשים ומ"ג למ"ש מהרימ"ט בדרשו' דק"י ומהרש"א דמ"ש רבא כל העוסק בתורה א"צ כו' דאגוני מן החטא אין זה הכרח דהם חטא שמתכפר לו את"ד נר"ו ובהורמנותיה דמני"ר אחרי המ"ר בניו"ק אני נער ולא אדע דלפי מה שנתבאר דלדעת רבא דקאמר א"צ הוא דס"ל דהתורה מכפר' בלא"ה עניןשיהא ואינו חולק כלל לדברי ר"י וכמ"ש מהרימ"ט דאיכא נפקותא הא דמאי דקמן בין ת"ח לע"ה וגם מ"ש בתעני' כבר תקנתי ס' הקרבנו' דזהו לרוב ישראל והיא תקנה כוללת בין לת"ח בין לע"ה וכמ"ש כן להדיא מהרימ"ט שם, וגם מה שהרגיש מרן מלכא מז"ה נר"ו מהא דברכו' דת"ח מכפר' ומ"ש בזבח ומנחה דמינה סברא אדרבה משם ראיה דמ"ש רבא דהעוסק בתורה א"צ לא עולה היינו דגדלה מע' ת"ח שהיא מכפר' יות' מהקרב' וכמ"ש מהרימ"ט והר' ע"י דהיינו דמכפ' על המזיד מכ"ש דמכפר על השוגג ע"ד שאמרו בפ"ק דזבחים ד"ז חטאת מכפרי' על חייבי עשה מק"ו ומה על חייבי כריתו' מכפר' על חייבי עשה לא כ"ש וא"כ ה"ח דמכפר אפי' על המזי' כ"ש דמכפר על השוגג וכאמור ועיין מש"ל בסי' שא"ז וגם מ"ש דדילמא בכלל תורה הוי ס' קדשים האמת הוא דהכי הוי בכלל התורה ס' קדשים אבל אם אלו הכפרה בת"ח סתם בודאי דמכפר אפי' שלומד שלא במקום ס' קדשים וכמ"ש מהרימ"ט כן להדיא בדעת רבא

ועל הכל אחרי המ"ר קשה לק"ד במ"ש עט"ר מז"ה נר"ו ומה גם למ"ש מהרימ"ט ז"ל ומהרש"א דלרבא דאמר א"צ היינו דאגוני ומצל' ואין זה הכרח שיתכפר אם חטא שהרי להדיא ביאר שם מהרימ"ט דלדעת רש"י שפי' בדברי רבא דהתורה מכפר' עונו' הוכרח לפ' דאיכא בין רבא לר"ל ור"י לא דפירש דלרבא מכפר התורה אפי' בלתי לימוד ס' קרבנו' ובלילה ובא"ל וכמזיד כמבואר שם בדבריו באר היטב וזה שכ' לפי' לרבא דאמר א"צ שהוא להגן מן החטא ודייק לעולה לא עולה דאינו צריך כלל כו' יע"ש וא"כ אחר דכבר הזכיר והביא לדברי מוהרימ"ט בהא למה לא זכר שר תחילי' דברי מהרימ"ט ז"ל דעמד בכל זה וחילק להדיא בין ת"ח לע"ה ואותה אנהנו מנקשים לעיקר הקירתינו,

ואפי' לפי' מהרימ"ט ז"ל דהוא להגן מן החטא בודאי הוא דעכ"פ אם היה הדבר שחטא אפי"ה אפשר דהוא מידה דגם התורה מכפרת אלא דיש כח בת"ח להגן שלא לחטוא ואכי דייקי דברי מהרש"א בח"א שכתב וז"ל א"צ לא עולה דלאו כאילו הקריב לחוד הוי דהיינו אחר שנתחייב בהו אלא דהתורה מגנא ומצלא שלא יבא לידי חטא כו' יע"ש, ומדכתב דלאו כאילו הקריב לחוד אחר שנתחייב אלא דהתורה מגנא ש"מ דזהו מה שהוסיף רבא דמלבד מעלתה דהוי כאלו הקריב אח' שנתחייב אם חטא לכפר עליו, עוד רבה מעלתה להגין עליו שלא לחטוא וא"כ אחר דמהרש"א כתב דלאו כאילו הקריב לחוד כו' איך כתב דאין זה הכרח דאם חטא שמתכפר לו כיון דלפי דברי מהרש"א עצמו רבא הוסיף ע"ד ר"ל לחוץ מה שהתורה מכפרת עוד בא דאגוני מגנא ומצלא

וראיתי להר' שם חיי בדרשו' בסדר שמיני דל"ו ע"ג שכתב ע"ד מהרש"א וז"ל ובלי ספק שהרב ז"ל לא אמר כן לרש"י דרש"י ז"ל בפי' כתב שהתורה מכפרת לאחר שיתחייב יע"ש ואחרי המ"ר דבריו המוהים דמי הגיד לו דמהרש"א לא כתב זה גם לדברי רש"י ואדרבא מדבריו שכתב דרבא בא להוסיף דלאו כאלו הקריב לחוד אחר שנתחייב כו' מודה ובא דגם רבא לא הכחיש בזה דהתורה מכפרת ככל האמור

ותבט עיני למרן מלכא מוה"ר בס' שורשי הים בח"ב דקס"ד ע"ג שהשיב ע"ד הגאון מז"ה נר"ו ממ"ש הר' מוהר"ש יפה בויקרא פ"ז דלרבא דאמר א"צ איירי בעוסק תמיד בתורה אבל באקראי בעלמא לא כו' וע"ז סומכים הא"ח כו' יע"ש, ולע"ד אחרי המ"ר בני"וק תמהני ע"ד דאין בזה כדי להשיב ע"ד הרב מ"ז נר"ו דאה"נ דמצינן למימר דעוסק בתורה תמיד ולא באקראי שכתב מהרש"י הוא באינו ת"ח ועוסק תדיר בתנ"ך ולא פסיק גירסא מפומיה וכיונא הוא או שהוא לומד באקראי והא מיהא הוא ת"ח, ואפי' אם יהיבנא ליה כל דיליה דסתמא דמילתא ת"ח הוא עוסק תמיד בתו' וע"ה הוא באקראי עכ"ז לאו בפי' איתמר חילוק זה בדברי מוהרש"י להלק בין ת"ח לע"ה ובמקום דברי מהרש"י אלו שהם מכללא טפי הו"ל לאתויי דברי מהרימ"ט בעצמו ממקום שבא עט"ר מז"ה נר"ו דכתב חילוק זה להדיא בדברי רבא עצמו דאמר א"צ ואיקלא זכר שר מזה וצ"ע

וגדולה מזו נראה מפרש"י שפירש בסוף מנחות שמ"ש כל העוסק בתורת חטאת העוסק בסדר קדשים יע"ש ואפ"ה ביאר על זה מהרימ"ט דמיירי בע"ה שאינו ת"ח והיינו שלומד ס' קדשים משניות בגירסא לבד וכמ"ש הרב משכנות יעקב פ' ויקרא יע"ש

עוד ראיתי לעט"ר הגאון מז"ה נר"ו שכתב שם דמנהג תיקון לזה כדי שלא יתבטל הת"ח מלמודו בקריאת הקרבנות וגם דיועיל לו כאלו קראם והוא דיאמר יה"ר שיהיה תרוצה לפניך כאלו הקרבתי כל הקרבנות כפרתינו ככתוב בתורתך כל הקרבנות כולם כו' והביא סמך לזה ממ"ש בסו' ר"ה דל"ד ע"א דכיון דאמר ובתורתך כתוב לאמר שוב אינו צריך ופרש"י שוב א"צ לומר הקראות דמוספין ואף שהתוס' ור"ת חלקו עליו והרא"ש דהרבה נחלקו על ר"ה כו' יע"ש וע"ז תמה עליו מוה"ר בס' שרשי הים ז"ל שם דאיך הפה יכולה לדבר תפלה כזאת בלי ברכה ושבח כו' דמ"ש שוב אינו צריך היינו מפני שאומר כנגנוסח תפלת המוספים יע"ש

ולע"ד נרי' לומר דאי מהא אחרי המ"ר ל"ק דכיון דאיכא תועלת במה שאומר כמו שכתבת עלינו בתורתך דהוי כאלו קרא מה שכתוב בתורה ק"ל בתפילה וברכה ת"ל בלי ברכה ותפלה

ותפלה דהרי קריאת פ' הקרבנות בכל יום דכתב הטור ומרן אינו צריך לא תפלה ולא ברכה והו"ל כמין אמירת מזמור לתודה שכתבנו ז"ל, גרס מה שנשאר לנו להבין עליין הוא דהרי מבואר בהרא"ש פ"ק דבר"ס בסי' י"ד דהביא לדברי ר"ח דקאמר מילתא בטעמא דעל פסוקי קרבן ומוסף ל"מ מה שאומר כתוב וז"ל אבל מקראות של מוסף שהם במקום הקרבנות כדכתיב ונשלמה פרים שפתינו ובזמן שהראה הקב"ה לאברהם אע"ה בברית בין הבתרים וכשיתבטלו הקרבנות שיהיו ישראל יוצאין בקריאתם אין לבטלן וצריך להזכירם לעולם כו' יע"ש

אחרי מבואר דעת ר"ח דכל הקריאה היא העולה במקום הקרבת הקרבן כענין מ"ש הרי הקנתי להם פ' הקרבנות ל"מ מה שאומר ככתוב בתורה אפי' למזכיר בתפלה עצמה שהוא לקרבן מוסף, ואעפ"י שכתב הרא"ש ז"ל דנחלקו עליו הרבה טעמא הוא כמ"ש הרא"ש שם וז"ל ופסוקי קרבנות לא הוזכר לא במשנה ולא בגמרא אלא דנהגו לאמרם במקום הקרבנות ואי על מלכיו' כו' כ"ש בקרבנות המוספין דהוי כאלו הזכיר וקיים ונשלמה פרים עכ"ל וא"כ החולקי' על ר"ח ה"ט משו' דבלא"ה לא תיקנו רז"ל לומר שום פסוקי קרבנות וא"כ דאם יהיה הענין בכה"ג דאיכא חיוב בקריא' ס' הקרבנות דפסק הטור ומרן והא"ח ד"ה ע"ג הא"ן דכ"ע מודו ליה לר"ת דל"מ מה שאומר ככתוב בתו' ושאני פסוקי מלכיות כו' דלא הוו מצוה בקריאתם לשם מעשה המצוה כ"א לזכרון לבד

ועוד יש להעיר בנוסח י"ר זה שכת' קרבנות כפרתינו דתינח אם נתחייב בהם בודאי הנא"ה אין לומר י"ר כמ"ש הטור ולדעת תהרש"ל הא מיהא בעינן שיאמר ע"ת אם נתחייבתי וחוץ מזאת דבמנחה ושלמים לא שייך כפרה בהו ואף בעולה דאיכא כפרה קצת עכ"פ הוי נדבה כי כן צריך לומר כאלו הקרבתי עולה כו' ואם נתחייבתי כו' ככתוב בתורתך כו' ודוק

ואולם כשאני לעצמי אנכי הרואה להרב א"ח שם דאחר שהביא דעוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם כו' כתב וז"ל ומטעם אלו המדרשים תיקנו חז"ל שיקרא אדם בכל יום פ' איזהו מקומן אף דהוי משום ישלש אדם מ"מ היקנו פ"ן כו' לפי שיש בו סוד כל הקרבנות וכ"כ בספר אבודרהם ד"ך ע"א ורבי' בחיי ז"ל בס' כו יע"ש וכ"כ המנהיג סי' י"ג דמה שתיקנו לומר פרק איזהו מקומן הוא כדי לצאת י"ח קריאת ס' הקרבנות וא"כ הח"ת הם נפטרים בכך ויש להם על מה שיסמוכו, ובזה ג"כ יוצאים י"ח תמ"ש שם בסו' מנחות דת"ח העוסקי' בה' עבודה כו' וכת"ש כן להדיא הרב א"ח שם ונ"ן מדברי הטור א"ח סי' ן' דהטעם דתקון פ' איזהו מקומן הוא דבזה הוי בכלל מ"ש ת"ח העוסקין בעבודה מעלה אני עליהם כאלו נבנה ב"המ בימיהם וכ"כ הכלבו סי' ן' יע"ש ועיין בדרישה בא"ה סי' א' ובפרישה סי' ן' יע"ש הרי לך בפי' דבקריאת פ' איזהו מקומן מעלה עליהם כאלו עסוקי' בעבודה, וה"ט דנקט ת"ח שהם יודעים מה שמוציאין מפיהם ומ"מ סיים הרב א"ת שם וכתב וז"ל וכל העוסק בתורה א"צ לא חטאת ולא אשם ולא עולה ולא מנחה עכ"ל והיינו ודאי כמו שביארנו דלדע' רבא כל שהוא ת"ח ועוסק בתורה א"צ לקריאת ס' הקרבנו' וכדכתי' זה ברור ועמ"ש בס' הכונות שרבינו האר"י ז"ל מנעו ולמחרס"ן מלקרות ס' הקרבנות ועמש"ל סי' ע' ודוק'

סימן י"ב

שאלה אם קרא אדם בפ' הקרבנו' בלילה קודם שיאיר היום אם יצא י"ח כאילו הקריב או לא

תשובה הנה הטור בא"ח סי' א' פסק וז"ל אמנם פ' הקרבנות טוב יותר לאומרם ביום וכתב מרן בב"י דזה למד הטור מתמ"ם הרא"ש ז"ל גבי פ' התמיד וה"ה נמי לכל הקרבנות כיון דאין זמנם אלא ביום וכ"כ הכלבו סי' ב' והרב אורחות חיים בה' ברכות ד"ה ע"ג. וא' ט"ז דפרשת הקרבנות לא יאמר אלא ביום לפי שאין מקריבין אלא ביום שנאמר ביום צותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם ואין קיום קרבנותיהם אלא בזמן עשייתם עכ"ל יע"ש וכ"כ בס' המנהיג סי' י"ב יע"ש ואף מרן בש"ע והרב הלבוש וכ"כ הסכמת הרמג"א והרע"ז והרב ע"ת שם וכ"כ הרב עמק ברכה ז"ל כ"ה"י דל"ו ע"א והרבנים בניו הרב בהגהות שי"ס נוחלין די"ד ע"ד והרב של"ה במס' תענית יע"ש

וראיתי להרב ב"ח שדקדק בלשון הטור דכתב פ' הקרבנות טוב יותר לאומרם ביום להכונה דאע"ג דבלילה נמי טוב דיתנו לו שכר כקורא בתו' מ"מ ביום יותר טוב דמעלין עליו כאלו הקריב יע"ש, ולע"ד דכיון דכתב דפ' הקרבנות האלו שקורא אדם בכל יום אעפ"י שלא נתחייב בהם באותן הקרבנות דמה"ט כתב הטור דלא יאמר י"ר אחר פ' חטאת ואשם שאינן באים נדבה לכן כתב דפ' הקרבנות טוב יותר לאומרם ביום ולא כתב בלשון אזהרה כמ"ש בס"ס מ"ן גבי פ' התמיד דלא יקרא עד שיאיר היום דגבי פ' התמיד איכא חיוב מצות עשה בכל יום תמיד גם אי אינו מתחייב בהם לכן כתב טוב יותר דבזה ליכא חיובא אלא מצד הטוב והישר דבזה יהיה לו מעלה כאלו הקריב אם יהיה ביום אבל בלילה דלאו זמן הקרבה בודאי דאפי' אם יקרא אין לו שכר אלא כקורא בתורה ולא כאלו הקריב וכמ"ש הרב ב"ח ועיין מ"ש בזה הרב מטה יהודה שם דדברי הטור דכתב טוב ל"ד כו' יע"ש דגם הוא מסכים לאומרם דוקא ביום אלא דיש להרגיש ע"ד כי לא הזכיר להרב ב"ח

ואת זה ראיתי להגאון מופת הדור מרן זקני הרב נר"ן בס' הנחמד חק"ל חא"ח בס"סי א' ד"ל ע"ב שכתב וז"ל דמדכתבו הפוסקים קריא' פ' הקרבנו' בסי' א' ש"מ שהם מחירים לקרו' קודם תפלה ובעת הדחק גם בלילה כו' ומה יועיל התשו' והוידוי בתפלתו אחר שהקריב הקרבן כו' יע"ש ש"מ מדבריו אלו של מו"ה נר"ן דאפי' דקרא ס' הקרבנו' בלילה מעלה עליו כאלו הקריב הקרבן ואחרי הת"ר בניו"ק לפי כל מה שנתבאר מכל דברי הפוסקים ז"ל שזכרנו נר' דלא מהני קריא' פ' הקרבנו' בלילה ולהיות עולה עליו כאלו הקריב ואפי' אם יקרא בהם אינו אלא כקורא בתורה. גם ראיתי עוד לעט"ר מו"ה נר"ן סי' ן' דפ"ה ע"ב שרצה לומר דגם בפ' התמיד מהני קריאתה גם בלילה נוהא דכתב הטור בסי' ן' יעש"ב ואחרי ניו"ק הרי הטור בסי' מ"ח כת' להדיא דפ' התמיד ל"מ והיא לעיכובא וכמ"ש הרב"ח ושאר הפוסקים ז"ל

הן אמת שראיתי להרב ממלא חדשה בדק"ע ע"א דאחר שפסק כהפוסקים דל"מ קריאת פ' הקרבנות בלילה כ"א ביום כתב שם בתבואות שור

או"ב דכפי דברי הטור שכתב דטוב יותר לאומרם ביום משמע דפ' הקרבנות נוהג אפי' בלילה. וכן הוא הסברא נכונה דבלימוד תליא מילתא ואין ת"ת דלילה גרוע משל יום וכי היכי דמעלה עליו כאילו הקריב במקום הראוי ושאר דיניו ה"נ בזמן הראוי כו'

ותמה ע"ד הרב"ח דפי' כוונת הטו' דבלילה לא יהבי ליה שכר כ"א כקור' בתורה וקשה מ"ש הני פרשיו' שיקרא בהם מכל הפרשיות שבתורה כו' יע"ש מה שתירץ • והדבר קשה במאמר דכל הפוסקים פה אחד הסכימו דבלילה ל"ת להיות קריאתן כאלו הקריב איך כתב דהסברא מכוונת הוא דמהני גם בזמן שאינו ראוי דהרי פרשת התמיד עומד לנגדו דכתבו להדיא דלא יקרא כ"א ביום דמשם הוכיח שטו' דין זה בקרי' פ' הקרבנו' ומה שחילק הרב ז"ל שם בזה וכתב וז"ל והא דפ' התמיד דוקא ביום אמור כדתקון משום על כל היותר טוב והעובר עובר על התקנה אבל בהני פרשיות ליכא תקנה יע"ש • ולק"ד הא ל"מ דמה בכך אם יש תקנה או לא כל דהצריכו לקרות ביום הוא משום דאין מקריבין אלא ביום ה"נ קריאתן דהו"ל כמקריב וכמ"ש להדיא הכלבו והא"ח גבי קריאת פ' של קרבנות אלו יע"ש

גם מה שהקשה ע"ד הרב"ח שכתב דהקורא פ' אלו בלילה דלא יהבי ליה כ"א שכר כקורא בתורה דמ"ש הני פרשיות כו' יע"ש לא ידעתי מאי ק"ל דודאי עיקר דברי הטור שכתב לאומרם ביום כסדר הזה היינו לענין דהוי קריאתו כמקריב ואין הקרבה כ"א ביום, אלא דמפני מ"ש דטוב יותר כו' דס"ת דגם בלילה יכול לאומרם ומהניא ליה לכן כתב דיש לו שכר כקורא בתורה אם קרא אותם הפרשיות בלילה ולא הוי כמקריב אבל עיקר הסדר הזה לא כתבו הטור כ"א לאומרם ביום ומה גם דהטור לא איירי בחוטא שנתחייב בקרבנות אלו דאז בודאי דלכתחילה לא יקרא כ"א דוקא ביום כדי שיעלה כאלו הקריב ויתכפר לו וכמש"ל וזה נמי ק"ל ע"ד הרב פרי מגדים בא"ח סי' א או' ו"ז ולהרב ברכי יוסף בא"ח סי' א' שהבי' לדברי הרב חנ"ש ולא הרגישו עייד מזה כלל וש"ר להרב נוה שלום שם באו' א' שתמה על הרב ברכ"י דאין דנין אפשר משא"א יע"ש ויש להרגיש עליו דחשב דהם דברי הר' ברכ"י עצמו ואינו

איברא דק"ל ע"ז ממ"ש בסו' מנחות דק"י ע"א ע"פ בכל מקום מוקטר מוגש לשמי דפריך בכל מקוםס"ד אמר רשב"ן אמר"י אלו ת"ח העוסקים בתורה בכל מקום מעלה אני עליהם כאלו מקטירי' ומגישי' לשמי ע"ש הרי דמהני קריאת התו' כאלו הקטי' והגיש אפי' במקום דאינו ראוי ואפי' בח"ל ואלו הקטרה והקרבה אפי' בא"י לא הותר כ"א בבית המקדש ובמקום המזבח וכי היכי דקאמר הש"ס דמהני קריאת התורה בכל מקום אפי' דאינו ראוי ה"נ למהני אפי' בזמן דאינו ראוי וכמו שהכריע הרב חנ"ש ואם שלזה יש לדחות ולומר דאין זה הכרח כלל דאה"נ דחסר כמה דברים הצריכי' בהקרב' הקרבן כהן ומזבח וטהרה וכל כיוצא בהם כיון דחסר המציאות ואינו בא מידינו לתקן, אבל בזמן דהוי ביום ובידינו לתקן כל דאפשר לתקן מתקנינן, והראיה לזה שהרי תפילת השחר תיקנו אותה כנגד תמיד של שחר וקי"ל דאם התפלל קודם ע"ה לא יצא י"ח כמ"ש הטור והפוסקים בא"ח סי' פ"ט יע"ש

אלא דאכתי קשה ממ"ש שם בסו' מנחות ע"פ הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' העומדים בבית ה' בלילות דפריך הש"ס מאי בלילות אמ"ר יוחנן אלו ת"ח העוסקים בתורה בלילה מעלה עליהם הכתוב כאלו עוסקים בעבודה ע"כ יע"ש • הרי לך בהדיא דמהני קריאת התו' להיות כמקריב ועוסק בעבודה אפי' שלא בזמן עבודה וזאת הוי' סיעתא לדברי הרב חנ"ש והגאון מו"ה נר"ו • ואדרבא קשה לדברי הפוסקים ראשונים ואחרונים דהצריכו לקרות פ' ס' הקרבנות דוק' ביום ולא בלילה משום דאין מקריבין בלילה אלא ביום דלפ"ז יש לחלק בין הקרבה לקריאה,

ואחר שהתבוננתי הא נמי ל"מ שהרי ראיתי להרי"ף ז"ל שם בהגדותיה שעמד ע"ז דאיך קאמר כאלו עוסקים בעבודה דאין עבודה אלא ביום כדכתיב ביום צותו ויישב דאיירי בעבודת דאברים ופדרים דקי"ל הקטר חלבים ואברי' מצוותן על שיעלה ע"ה יע"ש וא"כ הרי משכח"ל דעסוקי' בעבודת הקרבנות והיא ג"כ עבודת לילה ולא עבוד' יום • וגם לעד"ן דמ"ש ת"ח העוסקי' בתורה בלילה דהוי כאלו עוסקים בעבודה הכונה על מה דמצינו דאיכא עבודת בב"המ גם בלילה דקי"ל דהכהנים שומרים בב"המק בג' מקומות והלוים בעשרים ואחד כדתנן בריש מס' מידות ובריש תמיד • ומבואר שם בריש תמיד דיליף לה מקראי דמיקרי עבודה יע"ש וכ"כ להדיא הרמב"ם ז"ל בפ"ג מה' כלי המקדש ה"א וה"ב ובפ"ז דבית הבחירה יע"ש ועבודה זאת אינה אלא בלילה ולא ביום וכמ"ש הרמב"ם שם והרב רע"מ יע"ש ומה שקשה ע"ד המפ' ז"ל שם בתמיד כבר עמד ע"ד הרמ"ל שם בה' בית הבחירה יע"ש •

וא"כ היינו דקאמר כל עבדי ה' העומדים בבית ה' בלילות דנקראו עבדי ה' מפני מה שהם עומדים שם בבית ה' וע"ז מקשה מאי בלילות דלמה דוקא בלילות ולא בימים אדרב' ביום עדיף עכ"פ או לפחות בין ביום ובין בלילה יהיה שוים לזה, אמר אלו ת"ח העוסקין בתורה בלילה מעלה ע"הכ כאלו עסוקים בעבוד' שהרי זה שעומדי' בביתם ועוסקים בתורה הוי כאלו עומדים בבית ה' בלילות שהיא העבודה דשייכא בלילה גופא שהיא מצות שמירת המקדש דזה הוי ג"כ עבודת המקדש והוא ברור וכבר אני עני הארכתי בזה בחי' למנחות יע"ש

וחוץ מזאת כבר פירש הר' הגדול מהרימ"ט ז"ל בדרשו' בס' צו דק"י ע"ג דדרשה זאת היא איכא דרבא דקא' העוסק בתו' א"צ לא עולה ולא מנחה כו' דאלו עולה ומנחה זמנן ביום כדכתיב ביום צותו והלילה לאו זמן קרבן היא ואילו תלמוד תורה אפי' בלילה הוי זמנה כו', א"נ ח"ל כו' אלא דהעוסק בתורה אינו צריך לא עולה כו' שיהיה זמנה קבוע ולא מקום קבוע עכ"ל • הרי לך בפי' דמה דמהני התורה והוי כאילו הקריב גם בלילה ובח"ל הוא אליבא דרבא דס"ל דא"צ לא עולה ולא מנחה לכן קאמרי רשב"ן ור' יוחנן הלו הת"ח העוסקים כו' דנקטו דוקא ת"ח דבהכי איירי רבא דקאמר א"צ כשהוא ת"ח דוקא וכמ"ש מהרימ"ט שם • וכ"נ מדברי מהרש"י בויקרא פ"ו סי' ז' דרבא דאמר א"צ הוא בלומד תורה תמיד ולא באקראי ולכן בכה"ג גם בלילה מהניא ליה

ואפשר

ואפשר לתת טעם כיון דבלא"ה גדלה מעלת התורה בכה"ג דגומל בלילה לכפר על המזיד שהרי אחז"ו במדרש משלי סי' ו' ע"פ אל תתן שינה לעיניך וז"ל אל תתן שינה לעיניך אל תתעסק בתורה שהיא מכפרת כל עון עכ"ל והיינו דבדקדוק נקט אל תתן שינה דהיינו שילמוד בלילה ולא ינום ולא יישן דבכה"ג יש כח בתו' לכפר על כל עון ואפי' מזיד כי מצינו דלימוד הלילה גדול ומהולל מביום וכמ"ש במס' תמיד דל"ב ובפ"ק דע"ז ד"ג ע"ב ובשאר דוכתי בש"ס ובמדר' ז"ל • ובפרט בזוה"ק במקומות רבים וכיון דהוא מכפר על המזיד יש כח ומעלה בת"ת כזה להיות חשוב ומקובל כאלו עוסק בעבודה וכאילו הקריב , דהרי כל הקרבנות כל כפרתם אינן אלא כ"א לעונות שבאים בשוגג משא"כ בת"ת שהוא מכפר כל עון ואפילו מזיד ובודאי דכ"ש דמכפר הוא גם על השוגג ועל שאר עונות ע"ד שאמרו בזבחים ד"ז ע"א חטאת מכפרת על חייבי עשה מק"ו ומה על חייבי כריתות מכפרת על חייבי עשה לא כ"ש יע"ש , ועיין מש"ל בסי' הקודם ודוקא בעסק התורה בלילה שהוא בת"ת דעוסק בתורה שבע"פ ובהלכות : דלכן דקדקו ונקטו ת"ח העוסקים ולא קאמר הלומד או הקורא בתורה וכמ"ש המפ' ז"ל גבי כל העוסק בתורת חטאת כו'

אבל נהי דפסק הטור ושאר הפוסקים ודעימייהו דצריך לקרות פ' הקרבנות כמ"ד דבעינן קריאת אותה פ' שהיא כמקריב וכמ"ש בתענית דו"ך ובמגילה דל"א דקאמר כל זמן שקורין בהם וכמ"ש מרן בב"י שם בודאי דלדעת הפוסקים דל"ת קריאת הקרבנות כ"א ביום ולא בלילה : ומאי דאמרי' עוד שם במנחות ע"פ לעולם זאת על ישראל אמר"י אלו ת"ח העוסקים בה' עבודה מעלה אני עליהם כאלו נבנה בה"מק כו' אין הכרח כלל , דיש לפרש דזה נמי יתכן בלילה דהוי כאלו נבנה בה"מק דאע"ג דקי"ל דאין בונין בה"מק בלילה הא לאו כאלו בונה אלא כאלו נבני' שהוא בנוי ועומד מקדש דנחשב לו כאלו המקדש עומד בבנינו ולא נחרב בימינו כמ"ש הרב תבואות שור שם ליישב טעם הטור לפי' הרב ב"ח יע"ש ועיין להרב משכנות יעקב סי' ויקרא יעש"ב

נקטינן כי לפי דעת רובא דרבוות' ראשונים ואחרונים דקיימי בשיטה אחת דקריאת הקרבנות שיהיא חשוב כאלו הקריב ולומר אחריו יה"ר כו' זהו דוקא בקורא ביום ולא בלילה ואם קראה בליל' לא הוי אלא כקורא בתור' לבד ואפי' הרב חב"ש עצמו הוד' מיהא דאינו אומר יה"ר יע"ש וכ"ש למה שידוע דעל דרך האמת לא נכון לקרות מקרא בלילה כמ"ש הברכ"י שם כי בנר' דיותר צריך להזהר ובפרט בקריאת מקרא בענין הקרבנות כי עיקרן אינם אלא להמתיק הדינים ולהגביר הרחמים כמבואר בזוה"ק בדוכתי טובא ובפרט בס' ויקרא ד"ה ע"א וזה לא יתכן בעוד לילה בסוד לא חסום שור כידוע ולכן הטוב והישר לקרותן ביום וכדכתי' וזה ברור

סימן יג

העוד לנו לבאר אם קריאת פרשיו' הקרבנות אלו צריך להיות מעומד דוקא כיון דקי"ל יושב פסול לעבודה א"ד בקריאה' ליכא קפידא

תשובה הנה ראיתי להרב עולת תמיד בא"ח ס"ס א' שכתב וז"ל ונ"ל דיש לומר פ' הקרבנות בעמידה דהא תנן יושב פסול לעבודה עכ"ל וכ"כ הרב יד אהרן בשמו שם וסיים וכך שמעתי משם הרב הארי"י ז"ל יע"ש וש"כ הרב עמק ברכה דל"ו והניאו הרב ווי העמודים פ"י די"ג ע"ג וכן ראיתי להרב מג"א שהביא לדברי הרב עמק ברכה וכן פסק בס' ח"ח בס"ס א' יע"ש :

וראיתי להרב מט"י בסי' א' סק"ו שכתב ע"ד עולת התמיד והרב יד אהרן דאין זו אלא חומרא בעלמא כי לא הקפידו הפוס' כי אם ביום ועוד דהא דיושב פסול היינו הכהן ולא הקפידו הפוס' כ"א בגוף ההקרבה ולא על אופן עבודתו' יע"ש ותמהני עליו דלא זכר שר דכבר עמד בכל זה הרב תבואות שור בדק"ט ע"א אות י"ב והאריך לדחות דברי הרב א"ז שכ"כ יע"ש ואף גם זאת כי לע"ד הדבר קשה שהרב אליהו רבה גופיה בסי' א' הביא לדברי הרב ע"ת ובמנחם ע"ד ככל אשר הקשה הרב תבואות שור יע"ש ואיך לא זכר מכל זה הרב מט"י והנה ראיתי להרב מאמר מרדכי בא"ח סי' א' סק"ב עמ"ש מרן ז"ל בש"ע ואפי' בפי' איזהו מקומן שכתב וז"ל מכאן משמע דאין לומר פ' זה בעמידה דלא כמ"ש בשל"ה דצריך לקרותו מעומד כיון דאומרים אותו במקום הקרבנו' שהיו בעמידה עכ"ל. ודבריו תמוהים דמלבד דהרב של"ה לא הזכיר מזה כלום ואדרבה במס' תענית דקס"ד ע"ד שהבי' דברי הרב מר אביו הרב ע"ב השמיט זה ועוד דאפי' לדברי הרב ע"ב והרב י"נ והרב ווי עמודים לא כתבו צריך כ"א טוב ואדרבה הרב אליהו רבה תמה עמ"ש בגליון ווי העמודים לשון צריך דלא דק בלשון הפנים ועוד דאפי' אם היה כתוב כן בשל"ה לק"מ שהרי כבר השיב הרב של"ה שם בכיוצא בזה ע"ד הרב מר אהין דמפ' איזהו מקומן אין ראיה דאמירת המשניות לא נתקנו במקו' הקרבה דעיקר תיקונן היה משום הא דר"ם לעולם ישלש אדם כו' יע"ש וא"כ אפי' לפי דבריו דהרב של"ה מאי מק' מפ' איזהו מקומן דאין ראיה כלל וכמ"ש הרב של"ה גופיה ואי איכא ראיה הוא מלשון ר"יו שהביא שם מרן בב"י שכתב בפי' פרשת הקרבנות יע"ש וכבר קדם וזכה בראיה זאת הרב אליהו רבה ועמ"ש הרב עצמו בס' דברי מרדכי סי' א' ועדיין צ"ע

וזה ג"כ קשה ע"ד הרב כסא אליהו בא"ח סי' מ"ח אות ב' שהביא מ"ש הרב י"א בסי' א' דפרשת הקרבנו' מעומד וכתב ולא ראיתי נוהגים כן וכן פה ס"הק ירוש' תוב"ב ראיתי לרבים גדולים בתו' דקורין אותו מיושב עכ"ל והדבר קשה דמלבד דלא היה צריך להביא דברי הרב י"א שבסי' א' שכבר כתבו זה להדיא הר' מג"א שם באותו פרקבאותו מקו' זאת ועוד דמ"ש ולא ראיתי נוהגי' כן טעמם ונימוקם עמם דאין צורך להיות בעמידה כ"א על צד היותר טוב וכמ"ש הרב א"ר והרב תבואות שור וכן היא הסכמת הרב ברכ"י בא"ח סי' א' אות י"ד והרב מור וקציעה שם בי' מ"ח וכמ"ש הרב מחב"ר בסי' מ"ח אות ד' יע"ש אלא דלא זכר כלל הרב מר וקציעה מדברי הא"ר והחב"ש איברא דעל הרב מחב"ר ז"ל לק"מ דכבר מני"ר תביא דבריהם בברכ"י ומזה יש להשיב ע"ד הרב דברי מרדכי בסי' א' אות ג' שהביא מ"ש הרב מח"ב וכתב ע"ד ולא הזכיר כלום ממ"ש אולי הרב מ"וק הזכירו וסמך המחב"ר על המעיין שם יע"ש והרואה

והרואה יראה דנהפוך הוא ואדרבה הרב מ"וק לא הזכיר כלום מזה והרב בברכ"י הזכיר כל זה וכ"י

הן אמת דיש לתמוה על הרב תב"ש שם שכתב דפ' התמיד ליכא שום פוסק כ"א הרב ע"ב ה"ד המג"א כו' יע"ש והרי מצינו גם להרב עולת תמיד ולהרב ווי העמודים שכ"כ אפי' בפ' הקרבנות כולם וע"ק דבמקום שהק' דלא נמצא שום פוסק כו' דעל זה ועל כיוצא בזה אמרינן אין לא ראינו ראיה ואדרבה הו"ל לאתויי מלשון ר"יו בס' א"ו נתיב ג' ח"ז וה"ה מרן בב"י בסי' ק"ב וז"ל אם היושב קורא הקרבנות כו' יע"ש דבר' להדיא דליכא קפידה אם קורא אותם מיושב וכמ"ש הרב א"ר

ומ"מ לדעת הרב אליהו רבה מבואר דליכא חיובא לקרותם לכתחילה מעומד אבל הא מיהא טוב הוא לקרות מעומד וכ"כ הרב מט"י דהמחמיר תע"ב אבל בצבור יש לחוש ליוהרא דלא ישנה אדם ממנהג הרבים ולא יהא עומד בין היושבי' עכ"ל. וכ"כ הרב קול אליהו בתשו' א"ח סי' ה' בכיוצא בזה לאחד הרוצה להחמי' ולעמוד בעת קש"ת והעלה דאינו רשאי יע"ש ונראה דאם הוא אדם חשו' ומפור' בחסידות ומחמיר על עצמו בעת קש"ת ליכא משום יוהרא כמבואר במרדכי ריש ברכות יע"ש וכן ראיתי להרב נוה שלום בא"ח סי' א' אות ט' דמי שהוא מדקדק ליכא יוהרא והביא מ"ש הטור בסי' הרנ"ב יע"ש אלא דעדיין לא הונח לי דאימא דליכא חשש יוהרא אבל עדיין איכא משום דאינו מסורת דרך ארץ לעמוד בין היושבים ואפשר דכיון שהוא אדם גדול ומדקדק במעשיו להא נמי ל"ח וכן ראיתי להר' קרבן מנחה סי' ס"ץ שכתב גבי מ"ש במגילה דכ"ע מ"ע דכ"ע נפול על אפייהו ורב לא נפיל ומשני דרב פשוט ידים ורגלים עביד ולא נפיל דלא משניה ממנהגיה והק' הרב דהא אמרי' לא יעמוד בין היושבים כו' ותי' דגברא רבה שאני כדאמרי' בעלמ' אדם חשוב שאני יע"ש הרי דבאדם חשוב לית ביה משום שורת ד"א

וכבר ראיתי להרב הגדול חיד"א ז"ל בס' טוב עין סי' י"ב שכתב ע"ד הרב אלו דאין דבריו מחוורים והוא ז"ל ישב לזה דכי אמרי' לא ישב בין העומדים כו' היינו כשלא יש לו טעם אבל הכא רב טעמא טעים דאיהו עביד פשוט ידים ורגלי' ולא משני ממנהגיה ברם בלי טעם אין לעמוד בין היושבים כו' יע"ש ולפי דברי הרב זה שקורא הפ' דקרבנות ורוצה להחמיר ולעמוד על עומדו דיהיה הקריא' כתקנה כדמיון ההקרבה דיושב פסול לעבודה הא איכא טעמא רבה לעמוד בין היושבים דהשתא ומה בנפילת אפים החמיר רב על עצמו והיא נראה דאינו עושה נפילת אפים כתקנה וכמ"ש הרב ז"ל כ"ש בענין זה דלעד"ן דצריך לעמוד כיון דאיכא חשש דיושב פסול לעבודה והוי לגבי דידיה טעם בעיקר לעמוד בין היושבים ומ"מ עכ"פ צריך אדם חשוב דוקא דבכה"ג אם יחמיר לעצמו' רשאי ובפרט דבזה שהוא עומד בפרשיות הקרבנות אם הוא בתוך הזמירות קודם ב"ש לא מינכרא מילתא טובא במה שהוא עומד בין היושבים וכ"ש בשאר ס' הקרבנות דקורא אותם אחר התפלה דהוא יחיד בדבר דליכא היכר לרבים בזה ולזה נראה דמסכים הרב דברי מרדכי בא"ח סי' א' אות ג' יע"ש ואשרי אדם שהוא עובד את ה' באמת ובתמים ומעשיו שתו' וק' לא ימנע טוב להולכים בתמים

סימן יד

ועוד נשאר לנו לברר אם קריאת ס' הקרבנות אנו צריך לקרותם גם בשבתות ויו"ט א"ד לא כיון דקי"ל דאין קרבן יחיד ונדרים ונדבות קריבים בשבת ויו"ט

תשובה ראיתי להרב עמק ברכה סי' ח"י דל"ו ע"א שכתב וז"ל דבשבת ויו"ט לא יאמר כ"א פ' התמיד וכל הנלוה אליה אבל פ' עולה ומנחה ושלמים שהן קרבנות יחיד הבאי' בנדר ובנדבה לא יאמר לפי שאין קרבין נדרים ונדבות ביו"ט וכ"ש בשבת וכ"ש שלא יקרא פ' חטאת ואשם מהטעם הנז' וטעם כולם כי הקריאה הוי כאלו הקריב כו' ועו' איך יאמר בשבת ויו"ט אחר קריאתם כו' יה"ר שיהא חשוב כאלו הקרבתי כו' וקרבן יחיד גופיה אם היה קרב כהיום הזה היטב בעיני ה' עכ"ל: מבואר מדברי הרב דה"ט דלא יקרא פ' הקרבנות בשבת ויו"ט משום דהוי הקריאה כהקרבה ואין מקריבין בשבת ויו"ט קרבנות יחיד וא"כ אם זה שקורא אינו מכוין בקריאתו להקרבה כ"א כקורא בתורה בודאי דגם הרב יודה דמות' לקרות אלא דלשם הקרב' אסור ואין מעלין עליו כאלו הקריב ותדע לך שהרי בקריא' ס"ת בצבור ובקריאת שמו"ת בשבת אנו קורין פ' ויקרא וצו וכדומ' שיש בהם קרבנו' יחיד ולית מאן דחש לה וע"כ ה"ט דכל שמכוין לשם קריאה לית לן בה וכן ראיתי למר בריה דרב בס' י"נ די"ג ע"ב שכ"כ להדיא וז"ל ומ"ש א"ת ז"ל בס' ע"ב דאין לקרות פ' הקרבנות בשבת ויו"ט נר' בודאי דכוונתו לומר דוקא כשמכוין בקריאת פ' הקרבנות דהיינו לשם הקרבת הקרבן ותדע לך שהרי שונין פ' איזהו מקומן ומה לי הפרשיות ומה לי פירושיהן עכ"ל וכ"כ הרב ווי העמודים בעמוד העבודה די"ד ע"ד יע"ש

איברא דראיתי להרב אחיו בס' של"ה במס' תעניות דקס"ג ע"ג שהשיב ע"ד וז"ל ואיני מודה לו בזה לקרות פ' הקרבנות בשבת אותם שנוהגים בשבת כי מ"מ שעושה זה כעוסק בתו' דבר בעתו יותר טוב שיעסוק בתורה מענייני של יום יע"ש וכ"כ הרב א"ר בסי' א' ס"ק ו"ו יע"ש ולעד"ן דהנה אמת דיותר טוב לעסוק בתו' מענייני של יום אבל כיון דזה רוצה לקרו' גם סדר המעמדות וסדר כל יום ויום דיאחוז מזה וגם מזה ולא יבטל למודו והרגלו שלומד בכל יום ואפש"ל דגם הרב של"ה מודה לדוקא בת"ח טוב יותר שילמוד בענינו של יום אבל בע"ה יקרא כקורא בתורה וראיתי להרב בא"הט בס"ק י"ג שהביא מ"ש סולת בלולה דשאר קרבנות לא יקרא אפי' כקורא בתורה וכתב ע"ד ולא ידעתי למה יע"ש וקש' דהרי להדיא כ"כ השל"ה דה"ט דטוב יותר שיעסוק בענייני של יום ועמ"ש לקמן

ומ"מ לדעת כולם הרב ע"ב והרבנים בנין הרב י"נ והרב של"ה כולהו ס"ל דעכ"פ אינו יכול לכוין אם קורא אותם לשם הקרבה אלא אדרבה צריך לכוין כקורא בתורה דהרי קי"ל בקורא ס' הקרבנו' בלילה דלא יכוין כ"א כקורא בתו' וכמש"ל סי' י"ב ע"ש בס"ד

וכ"פ הרב שמלה חדשה דק"ט ע"א ולא יאמר בשבת וי"ט אלא יכוין כקורא בתורה לא דשם בח"ש אות י"ג תשי"ג ע"ד הרב ש"לה והכריע

ד"ש

דיש לקרותן אפי' בשבת ול"ד לתפלת נדבה דפסקו הפוס' דאין להתפלל בשבת כו' ועוד דכפי מ"ש הב"י בסי' ק"ז בשם תשו' הרי"ף דבתפלה ליכא חילול שבת כו' והב"י לא סמך באמת מטעם ברכה לבטלה אבל בקריאה ליכא חששא ואדרבה אית להו חשיבות דכ"ז שקורין בהם הקב"ה מוחל להם כו' יע"ש

ואחרי המ"ר יש להשיב דאם אין הזמן ראוי דבשבת ויו"ט אין מקריבין קרבנו' יחיד א"כ ל"ש הקריאה כהקרבה דדיו לבא מן הדין להיות כנדון כפי מה שהורונו הפוס' גבי הקריאה ביום ולא בלילה ואם להרב ז"ל אזיל לשיטתי' וכמו שסיים בסוף דבריו וכ"ש למ"ש בס"ק י"ב , מ"מ כבר עמדנו על דבריו בזה לעיל בסי' י"ב ומתפלת נדבה בשבת לדעת הרי"ף ז"ל ליכא ראיה דשאני תפלה דעכ"פ רחמי הוי והם כנגד תמידין תקנום משא"כ בקריאה גופא דחשבינן כהקרבה ממש •

וזה ק"ל ע"ד מוה"ר כמהרח"א ב"ד ז"ל בס' נשמת חיים בדר' דס"ז ע"א דעמד בזה אי קריאת פ' הקרבנות הוי כהקרבה א"כ יאסר פיו מלקרותם בשבת ושוב הביא מ"ש מרן הב"י ז"ל בס"סי ק"ז בתפלת נדבה בשבת ומ"ש כאנודרם בשם תשו' הרי"ף דאין חילול בתפלה יע"ש , ויש להשיב ע"ל דיש לחלק כמ"ש ועל הכל קשה עליו דנעלם מעיני דמנ"ר דברי הרבנים הללו הרב ע"ב והרב י"נ והרב של"ה דכבר עמדו בזה וגם נעלם מיניה דמר דברי הרב תנ"ש דכת' ככל דבריו ואיך לא זכר שר מכל זה ונ"י

וזאת זה ראיתי להרב מג"א בא"ח סי' א' ס"ק י"א שכת' וז"ל וכתב בשל"ה דבשבת וי"ט לא יאמר י"הר דאין קרבן נדב' בהם אבל הפרשיו' אין הפסד לאומרם כקורא בתורה ואם א"ח הוא מוטב שיעסוק בפרקא דיומא עכ"ל ותמה ע"ד הרב מור וקציעה בא"ח סי' א' להר' של"ה בעצמו מנ"ר כתב להדיא דאפי' מכוין כקורא בתורה לא יקרא יע"ש ולפי מ"ש לעיל לזה דכונת הר' של"ה דכת' דטו' יותר לעסוק בענינו של יום ביכול הכתוב מלבר דהיינו שהוא א"ח אבל בע"ה בודאי דהוא מוד' דאין הפסד בקריאתם דמעלין עליו כקורא בתורה עכ"ם לכ"ע ושו"ר שדברי הר' מג"א אלו הם לקוחים מס' קשל"ה שכתב כלשון הזה בה' תשו' דר"ו ע"ל יע"ש , ש"מ דהבין בכוונת השל"ה כמ"ש והוא תימא על הר' מ"וק דלא ראה דברי הקשל"ה וע"כ רמי ומקש' ע"ד הרב מג"א ול"ק וכמ"ש וזה ג"כ קשה ע"ד הרב מחזיק ברכה בסי' א' אות י"א שהביא לדברי הר' מור וקציעה ונדל ליישב דברי הר' מג"א ע"ד שכתבנו ולא זכר שר שדברי המג"א הם לקוחים מקשל"ה וכהאמור

ועיין להרב פרי מגדים שם בא"ח בתי א"א סי' א' ס"ק י"א שהביא מ"ש המג"א בשם של"ה אבל הפרשיות יאמר וכתב דבת"ש כתב בשם של"ה אפי' הפרשיות והרגיש ע"ז דבמג"א כתב הפ' יקרא יע"ש והדבר קשה דאדרבה הו"ל להרגיש על המג"א דבשל"ה כתב דאפי' הפרשיות לא יאמר אלא דכבר ביארנו דיש מקום לחלק ולא ידעתי אמאי לא לא נתעורר בכל זה ונ"י

גם מה שתמה הר' מ"וק ע"ל הרב ווי העמודי' שהביא מהרב י"נ ולא זכר לדעת מר אביו שחולק בזה יע"ש נר' לקע"ד דלק"מ דמ"ש הרב ווי העמודים בשם הרב י"נ הוא כלשון הזה וז"ל כתב דודי החסיד מז"ה סגל בהגה י"נ וז"ל כשיקרא בשבת וי"ט פ' הקרבנות לא יכוין לשם קרבנות כו' יע"ש מדוקדק בדבריו דלא כתב הרב שיקרא סדר הקרבנות לכתחילה כ"א כשיאמר כו' והיינו אם אתרמי ואומר פ' הקרבנות בזה לא חלק ע"ד אביו השל"ה דכתב דטוב יותר לעסוק בעניינו של יום דודאי בזה הוא טוב יותר אלא דאם אירע לו וקרא וכמו שביארנו דגם השל"ה לא הייתה כוונתו כ"א לת"ח דוקא היודע לקרות בעניינו של יום הלא"ה דאינו יודע לקרו' בעניינו של יום בודאי שיקרא בפרשיות הקרבנות ולא יכוין בהם כ"א כקורא בתורה ולא לשם הקרבה כמ"ש וע"ש להרב מחב"ר מה שהשי' על דברי הבא"הט ולבסוף כתב ומ"מ העולם נהגו שלא לאומרם בשבת וי"ט יע"ש : אבל הא מילתא לא יהא יושב ובטל דלא ניהנו שבתות וי"ט כ"א לעסוקי בתורה כמ"ש בירוש' בפ' אלו קשרים יע"ש ובזה מצוה גוררת מצוה דעצ"י זה הוא ניצול מדיבור האסור בשבת ושאר נזיקים וחבלות וכל כיוצא בזה

ועוד נר' קצת טעם שלא לקרות בקרבנו' בשבתות דוקא מהא דכת' החזקוני ס' פנחס בטעם שאין בקרבנות של מוסף שבת קרבן חטאת כמו בי"ט כי קרבנות עולה דוקא הוא דאיכא במוסף שבת כי הן אינן באים לכפרה (וכמ"ש הכי כל הראשונים כמש"ל בסי' ג"ל בס"ד) מפני כי מעלת יום השבת גדול יותר מאד כי עצומו של יום בעצמו מכפרת ואינן צריכים לקרבן כפרה יע"ש ואע"פ שמצינו דהיכא דאירע בשבת ר"ח וי"ט היו מקריבין קרבנו' מוספים בשבת וגם עתה קורין בס"ב במוסף ואיכא בהו שעיר לחטאת יש לחלק דהתם שאני דהא מיהא עיצומו של יום גורם ומועדו כתיב אפי' בשבת משא"כ ביחיד הקורא בקרבנות דמעיקרא אין להם שנה ביום שבת כלל ועיין שם בחזקוני מ"ש בזה יע"ש ומ"מ לפי טעם זה יש לנו לחלק בין שבתות לימים טובים והפוס' לא חלקו בזה ובחדא מחתא מחתינהו שבתות וי"ט ונר' דקם סמכו על שאר הטעמים כי לא יש חילוק בהם וק"ל

סימן טו

שאלה אי גם הנשים דליתנהו בת"ת צריכות לקרות פרשיות הקרבנות אלו ואת"ל חייבות בקרבנו' יחיד אי גם בקרבנות צבור וקרבן תמיד הם חייבות וצריכים לקרות פרשיותיהם או לא

תשובה נראה דלא מבעיא אי עברו על דבר תורה בשוגג בדבר שזדונו כרת שחייבות ק"ח וכמו כן על לא הודע שלהם אשם תלוי וכן אם חטאו בעונות שחייבן בעול' ויורד ואשם ודאי וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ג מה' מע"הק ה"ב דאחד אנשים ונשים ועבדים מביאי' כל הקרבנו' יע"ש וכ"כ החינוך בס' ויקרא בסי' קי"ט להדי' דקרבן חטאת נוהג באנשי' ובנשים וכ"כ בסי' קכ"א גבי קרבן עולה ויורד ובסי' קכ"ג וקכ"ד באשם ודאי ואשם תלוי יע"ש : ומאחר שהן חייבות בקרבנות חובה בודאי דתיובתא רמיא גם עתה בז"הז בקריאתם מכח תקנת רז"ל , וכמ"ש הטור והא"ח ומרן בש"ע דע"י הקריא' הו"ל כהקרבה ובקריא' זאת מכפרת עוונותינו : וזו ודאי אינה צריכ' לפנים , וכמו כן בקרבן עולה ויורד דקי"ל

לקי״ל דמכפרת על עשה ועל לאו הניתק לעש׳כמ״ש הרמב״ם בפ״ג דמע״הק הי״ד א״כ אי אפשר שלא חטאו בהם והם מחוייבות לקרות כדי לכפר עליהן וכ״כ הרב בהגה׳ס׳ י״ן די״ב ע״א בשם הר״י ז״ל וז״ל כאשר יעבור אדם על כריתו׳ ומיתות ב״ד חייב להתודות ויעסוק בפ׳חטאת ויחשב לו כאלו הקרי׳ חטאת כי יועיל לו הרבה, וכן אם חטא בהרהור הלב או עבר על מ״ע יקרא פ׳העולה כי מקרא פ׳ הוא לנו במקום הקרבת הקרבן וה״ה אם חטא על שום אחד משאר החטאים דחיי׳התורה עליו קרבן וכן שבכל שאר פרשיות הקרבנו׳ עכ״ל, ולא זו בלבד אלא אפילו קרבן תודה אם נעש׳להם נס יש להם לאומרם דקרבן תודה בא על הצלת הנס וההודאה וכ״כ הרב של״ה וה״ד הרב א״ר בר״סי רי״ט יע״ש וכמו כן גם בעולה ותודה יש להן לקרות מטעם דקרבנות אלו באים בנדבה, והרי נשי ג״כ נודרות נדרים ונדבות וא״כ תנוה קעבדי בקריאה דהוי כהקרבה אלא דבקרבנות צבור תמידין ומוספין נראה דאינן מחוייבות בהם הן מצד דהוי מ״ע שהז״ג וגם שהיא מוטלת על הצבור וכמ״ש הרב החינוך בע׳כנחס סי׳ ח״א

איברא שראיתי בס׳האגור בה׳תפילה סי׳ ב׳ שכתב בשם מהר״י מולן ז״ל וענין דנשים מברכות ברכת התורה אפי׳דאינן חייבו׳ ולא עוד אלא דאמרז״ל כל המלמד לבתו תורה כאלו מלמדה תיפלו׳והו בתורה שבע״פ לא בתורה שבכתב וכ״כ הרמב״ם ז״ל ועוד כי הם מברכות על קריאת הקרבנות ותפילה כנגד קרבנות תיקנום והם חייבות בתפילה וא״כ חייבות בקריאת פ׳ העולה והקרבנות עכ״ל יע״ש וה״ד מרןהב״י בס״סי׳מ״ז ופסקו בס״ע שם יע״ש הנה מוכח מדבריו דס״ל דנשים מברכות על קריאת הקרבנות וש״מ דהןקורין פרש׳הקרבנות ותה גם דסוף תורה שבכתב דיש להן שכר ולא הוי כאלו מלמדה תיפלות אבל ק״ל ע״ד במ״ש כי הם מברכות על קריאת הקרבנות ותפילה כנגד קרבנות תיקנו והם חייבות בתפילה ולכן חייבות ג״כ בקריא׳ פ׳העולה והקרבנות דנראה מדבריו דקא תלי טעם חיובןשל נשים בקרבנות מכח דחייבות בתפיל׳שהיא במקום הקרבן,

ואחרי המ״ר דבריו תמוהים דהרי אמרי׳ בברכות ד״ך דאע״ג דנשים פטורות ממ״ע שהז״ג׳ובתפילה חייב ערב ובקר כו׳עכ״ז כיון דרחמי נינהו חייבות, והנה כי כן אי בעינן למימר דטעם לחיובת הנשים הוא משום דתפילות כנגד תמידין תקנו הוי לאידך גיסא דקרבנות הוי מצות עשה שהז״ג וגם הנשים פטורות בלא״ה דאין עליהן מוטל מ״ע שהז״ג אלא על הצבור כמ״ש החינוך, וא״כ מהיכא תיתי דמפני חיוב התפילה יתחייבו בקרבנות דהוי אדרבא להיפך כי אינן חייבות רק בקרבנות יחיד ולא בקרבן תמיד:

ואולם על מ״ש פ׳העולה היה אפשר לפרש דעל קרבן עולת יחיד ושאר הקרבנות שכתב הטור איירי:

ומן התימא להרב מג״א בסי׳מ״ז ס״ק י״ד והרב עטרת צבי דכתבו זה דחייבו׳לקרות פ׳הקרבנות כמו דחייבות בתפילה עכ״ל, ואחרי המ״ר דבריהם תמוהים דלא ראי זה כראי זה דאדרבא תפילה הוי רחמי, והקרבנות שחייבו׳ הם דוקא קרבן יחיד ולא בקרבנות צבור ויותר תימא ע״ד הרב הלבוש שם והרט״ז בס״ק י״ד שכתבו בסי׳

דהנשים חייבות לקרות פ׳ התמיד ושאר מפניות הקרבנות עכ״ל, דנר׳ מדבריהם דמפרשי דברי האגור כפשוטן דמ״ש פ׳העולה וקרבנות קאי על פ׳ התמיד ופ׳איזהו מקומן, וא״כ קשה כמ״ש, וזה ג״כ קשה ע״ד הרב מטה יהודה בס״ק י״ט שכתב כי הקרבנות הם במקום תפילה ולכן כשקורין איזהו מקומן צריכות לברך, ואלי תגיה בדלא תגיה דאדרבא שאי לתודיה קאי ואי להודים קאי וגם בקרבנות שחייבות היינו בקרבן יחיד דשייכי בהו כמ״ש וגם דהוי תורה שבכתב דאית להו שכר כמ״ש הרמב״ם

ואפשר נמי דגם פ׳ איזהו מקומן כיון דתיקנו פ״ז לצאת י״ח ג״כ מקרבן יחיד דתני שם וכמ״ש הפוסקים וכמש״ל סי׳י״א וכיון דנזכר בפ׳ זה קרבנו׳יחיד ג״כ אית להו חיוב׳לקרו׳פ״ז אפי׳דהוי תור׳שבע״פ כיון דיש להם מיהא קצת שכר א״כ אפיר יכולות לקרות ולברך עליהם וכמ״ש הרב״ח בס״סי מ״ו יע״ש:

בקושט מיהא מדברי האגור ומרןהב״י והב״ח והלבוש ושאר הרבנים הנז״ל דס״ל דנשים איתנהו בקרבנות וא״כ גם בקריאתן איתנהו וכ״ש בס׳הקרבנות שכתב הטור שהם קרבן יחיד דאיתנהו בהו וכ״ש הרב א״ר בסי׳מ״ז ס״ק י״א יע״ש וכ״כ להדיא הרב שמלה חדשה דק״ט ע״א אות י״א דגם הנשים בכלל אמירת ס׳הקרבנות עם התחינות ובפרט פ׳העולה ואילך עם י״הר שהרי בזמן ב״הכן היו שוים הנשים בקרבנות אלו ובהב״ם אות ט״ו ציין שכ״כ האגור יע״ש וכ״ש הרב פרי מגדים בסי׳ א׳ בחלק א״א ס״ק י״א יע״ש

ומאחר עלות כל זה עטי׳ המדבר״א וק״ל ע״ד הרב מר וקציעה בס״סי מ״ז שכתב ע״ד האגור שכתב כי הן מברכות על קריאת הקרבנות איני מוצא טעם בזה כי אין שייכו׳ לנשים בקרבנות אלא מה שהוא לחובת עצמן כגון קיני זבים ויולדות ואפי׳בתפילה אינן חייבות כ״א דרחמי היא עכ״ל ודבריו תמוהים במ״ש דאין לנשים שייכות בקרבנות שהרי כבר ביארנו דנשים חייבות וכמ״ש הרמב״ם וכמש״ל וכ״כ להדיא הרב ש״ח ואי משום דבקרבן תמיד אינן חייבות ותפילה ה״ט דרחמי נינהו וכמו שהקשינו לא הול״ל דאין להם שייכות בקרבן קיני זבים ויולדות כי אינו אלא בקרבן צבור

וחזיתיה למרן מלכא עט״ר הגאון הרב מז״ה נר״ו בחק״ל א״ח סי׳ י״ו ד׳ שכתב וז״ל גם בטעם מוהר״י מולן דתפילת כנגד קרבנות תיקנום לא ידעתי פירושו דבמנות קרבנות שייכי ביה נשים דנשים ג״כ מקריבות וגם בתמיד אע״ג דאינן חייבות בשקלים אי היו רוצות ליתןהיו נותנים וע״כ תיקנו תפילה בנשים כיון דרחמי נינהו כמ״ש בברכות ד״ך אבל חיוב לימוד תורת קרבנות מזה לא ידעתי מהיכן נסק״ל והרי נשים ליתנהו בת״ת כלל כו׳יע״ש, ונרו מדבריו נר״ו דמסכים הולך לדברי הרב מוהר״י מולן דנשים חייבות בקרבנות ובתפילות כנגד קרבנות לא ואפי׳ בקריאת פ׳התמיד משום דאם היו רוצים ליתן נותנים ולכן עכ״ט חייבו׳בתפילה דרחמי נינהו משא״כ בלימוד תורת הקרבנו׳דלא

ונחזורטנוחים

ובהורמנותיה דמנ"ר נר' דאעיקרא מאי דאיכ' לאקשויי בדברי מהר"י מולן ז"ל הוא במה שנתן טעם לתפילה תכף הקרבנות דאחרי המחי' רבא ליתא ואדרבה ה"ט דתפילה משום דרחמי נינהו משא"כ אי הוי מטעם קרבנות שהם כנגד תמידין בודאי דנהפוך הוא ואדרבה הם פטורות כיון דליתנהו בקרבן תמיד ומנ"ר סבר וקביל דחייבות במנות קרבנות ואפי' בקרבן תמיד דמסתמא על זה איירי האגור וכמ"ש הלבוש והט"ז וזה אינו דנשים ליתנהו בקרבן צבור כ"א בקרבן יחיד כנדר וכנידב כחטאת וכאשם גם באמירתם החיוב מוטל על הכל וא' האנשי' וא' נשים כולם שוים וכמ"ש הרב שמלה חדשה להדיא ואיליה מדברי האגור וכמ"ש הרב תב"ש ואף שהאגו' כתב חייבות ר"ל חיוב של האנשים איתנהו בנשים וזהו דעת הרב שמלה חדשה דכתב לשון צריכות דחייבות ר"ל צריכות דכך היא המדה גם באנשים שהם צריכים ולא חיוב מדינ' והכי הוא האמת דלמאי ניחוש להו הרי חייבות הם בקרבנות כאנשים גם באמירתם דהוי כהקרבה חייבות ואי משום דליתנהו בת"ת הרי בקריאת פרשיות שבתורה שכתב הטור ומרן סידרןוהוי תורה שבכת' ואפי' פ' איזהו מקומן הרי יש להם שייכות לקרבנו' יחיד והוי תורה שבע"פ עכ"ז כיון דהא מיהא אית להו קצת שכר בת"ת וה יקראו ויעלה להם כהקרבה והרי כל עוד דליכא איסו' בת"ת לגבי דידהו למה לא יקראו בתו' הקרבנו' כמו האנשים דהרי אעיקרא כל עיקר טעם קריאתם הוא משום דהוי הקריאה כהקרבה והכל צריכים לזה ואיני מוצא טעם פטור לנשים מאנשים כלל

ושו"ר להרב הגדול מופת הדור בס' יוסף אומץ סי' ס"ו דאחר שעמד ע"ד הרב מר וקניעה במ"ש כי אין לנשים שייכות בקרבנות ממ"ש הרמב"ם כתב וז"ל אבל שאין להם חיוב ללמוד בדיני הקרבנות זהו אמת וזה מה שהק' ע"ד האגור וכמ"ש הרב תק"ל נר"ו ואין חובה אפי' על האנשים לקרות הקרבנות אלא שרב עמרם גאון תיקן ללמוד פ' איזהו מקומן משום מ"ש ישלש אדם כו' עכ"ל • ואחרי המ"ר נר' דלק"מ דודאי כיון דשייכו' בקרבנות ודאי דשייכות בקריאתם בתו' ואה"ן דבדיני הקרבנות אל יתעסקו אבל האגור לא כתב כ"א בקריאת העולה והקרבנות והם קריאת הפרשיות שכתב הטור בסי' א' ואפי' אם האגור לא כיון כ"א לפ' התמי' וכמ"ש הלבוש והט"ז עכ"פ במילת והקרבנו' נכנסו גם קרבנו' היחיד ועו' דהרי הוא נלמד מק"ו אם בקרבן צבור דאין החיוב מוטל עליהם חייבות כ"ש בקרבנות יחי' וא"כ כיון דאית להו חיוב בקרבנות היחי' מקרי חייבות בקריאתןותמהני איך אשתמיט מיניה דמר כל הני אשלי רברבי דסברי מרן מדברי האגור אלו דנשים חייבות בקריאת הקרבנות וגם דליכא משום כאלו מלמדה תפלות דהוי תו' שבכתב ואף בתורה שבע"פ הא מיהא יש להן קצת שכר וא"כ מהיכןנפק"לדאינן בתורת קריאת הקרבנות ואי משום דחיובא מדינא הרי גם באנשים ליכא חיוב מדינא אף להרב אורחות חיים ד"ה כתב לשון חובה מת"ש במדרש יע"ש ומה שיש לעמוד ע"ד שלא הוזכיר דהכי איתא בס"ם כתבתי בחי' על הש"ע סי' א' ס"ה אות יע"ש

אבל לענין ברכת התו' כיון דמנינו דהם פורשים בס' הקרבנות בשייכות להן

וגם במס' איזהו מקומן יש להן שייכו' ואפי' דליתנהו בת"ת יכולות לקרות ובכך הם מברכות ומש' דפרק איזהו מקומן אינו אלא משום לישלש אדם כו' אמת הוא דזהו עיקר התקנה אבל מה שבחרו לתקן בפ"ז הוא מטעם הקרבנות וכמ"ש הרב אורחות חיים ושאר הפוס' וכתש"ל סי' י"א

ושו"ר שגם הר'רנה ליישב דברי האגור כמ"ש דהם חייבות בקרבנות נ"ל חייבות כו' יע"ש ולעד"ן כמ"ש דחייבות בקרבנות קאי על עיקר הקרבתן ומינה נמשך להו חיוב זה דקריאה ואה"ן דלית להו חיוב מצד מ"ע דת"ת כ"א מצד חיובן בהבאת קרבנות כיון דעכ"פ מצוה מיהא ושכר אית להו בקריאתן וכיונא בזה כתב הרב בעצמו בס' ברכ"י בסי' מ"ז אות ז' יע"ש

ואולם מ"ש בס' יוסף אומץ שם ע"ד הגאון מז"ה נר"ו במ"ש דנשים אין חייבות בשקלים אבל אם היו רוצות נותנים וע"כ תיקנו תפלה בנשים כיון דרחמי נינהו עיין שם שהשי' ע"ד הלשון שכתב וע"כ ושייס כיוןדרחמי נינהו בל יכון בתר'ש עכ"ל לעד"ן דכונת הגאון מז"ה נר"ו הוא דנשים אף דליתנהו בקרבנות וגם בתמיד אם היו רוצים ליתן כיון דאית להו שייכות קצת בשקלים ע"כ תיקנו תפילה בנשים כיון דרחמי הוא אבל אם לא היה להם קצת שייכות בהם לא דלעד"ן כמו שכבר ביארנו דטעם התפילה אינו משום דשייכות בקרבנות דאדרבה מה"ע גם בתפילה יהיו פטורות אם לא מטעם דרחמי נינהו ולגבי נשים אינו תלוי זה בזה

ואחר המ"ר בניו"ק תמהני איך לא הרגישו בזה דהאגור מדבאס דבריו מש' דכיון על קרבן התמיד וגם הלבוש והט"ז ביארו דבריו שכן הוא כונת דבריו להדיא והם ג"כ סתמו וסברו וקבילו דבכל הקרבנו' נשים חייבות ולא העירו בזה דבקרבן תמיד לית להו חיובא משום דהוי מ"ע שהז"ג והיא מוטלת על הצבור וכמ"ש הרב החינוך וזה ראיתי להרב פרי מגדים בח' א"ח בסי' מ"ז ס"ק י"ד שכתב דלמ"ד דתפילה ותחנונים אין לברך ברכת התורה ופ' התמיד אפשר בני ישראל כו' וממעטינן נשים יע"ש הרי להדיא דגם הרב ס"ל דנשים אינן חייבות בקרבן תמיד אלא דקשה דכתב הדבר כמסתפק ומדכתיב בני ישראל הוא דממעטינן נשים דה"ל דהוי מ"ע שהז"ג אלא דהיא גופא תקשי דלמ"ל קרא דבני ישר' ת"ל דהוי מ"ע שהז"ג וכה"ג כתבו במנחו' דנ"ג ע"ב ד"ה ידו ועיין בתוס' קידושין דל"ו ד"ה הקבלות ובחי' הראשונים שם ומ"ש הרא"ה ז"ל בר"פ אמור ובמ"ש הרב פרי מגדים בפתיחה כוללת ד"ז ע"א ע"ד הרא"ם ויש להשיב ע"ד ולהיות כי סוגל אריכות דברים אמרתי יע"ט לקצר ואני עני כבר כת' בזה במ"א ואכמ"ל

העולה מכל מ"ש דהנשים צריכו' לקרות פ' הקרבנות כמו שסידרן הטור ומרן בש"ע עם הי"ר כמ"ש הפוס' כי הנשים שוו לאנשים בזה חוץ מפ' התמיד כיון דאינן חייבות וכאמור

סימן ט"ז

שאלה לנו לדעת כיון דקי"ל דאין זבח בלא נסכים והעולה והשלמים והתודה שהיא זבח השלמים צריכים נסכים וכמ"ש הרמב"ם בפ"ב מה' מע"הקב ה"ג יע"ש א"כ גם בקריאת פרשת

העולה והשלמים צריך הוא לקרות מיד פ׳ הנסכים אחריהם ומאחר שכן הוא אי סגי בקריאה א׳ לכולן או צריך לקרות אחר כל פ׳ ופ׳ פ׳ הנסכים אח״כ כל א׳ וא׳ מהם

תשובה הנה הטור ומרן ז״ל בש״ע והא״ח והרב הלבוש ז״ל לא הזכירו מזה כלל ולא כתבו כ״א שיקרא ס׳ הפ׳ הקרבנות ולא כתבו שיאמר פ׳ הנסכים וצריך טעם למה ואפש״ל דכיון דעיקר קריאה זאת נפק״ל מ״ש בתענית דל״א מגילה דו״ך ממ״ש הקב״ה לאברהם הרי תקנתי להם ס׳ הקרבנות כל זמן שקורין בהם מעלה אני כאלו הקריבו לפני ומבואר שם בפ׳ לך לך ובג״ר פמ״ד סי׳ י״ט דלא הראה לו נסכים עם הקרבנות • והכי נמי למאי דילפינן בסו׳מנחות כל העוסק בתו׳ עולה כאלו הקריב כו׳ ושם לא נזכר נסכים וה״ט דהקריאה זאת בפ׳ העולה וכיוצא הוא לזכרון ובעלת׳ דגלא״ה אין לנו טהרה ולא ב״המק ולא כהן וכמה דברים שמעכבים לקרבן אלא דבחסד עליון רצה הקב״ה לזכות את ישראל דיהיה הקריאה כהקרבה וכמ״ש הרב מ״וק בא״ח סי׳ מ״ז לענין דלא בעי עמידה יע״ש וכיון דהקב״ה הוא שמקבל קריאה זאת לזכר בעלמא כהקרבה מעלה עליו כאלו הקריב ג״כ ככל חוקותיו וככל משפטיו עם הנסכים דצרי׳ לכל קרבן כמו שמקבל ומעלה עליו לכמה דברים רבים הצריכים להכשר הקרבן אע״ג דליתנהו וכ״ש לנסכים כיון דקי״ל מביא אדם קרבנו היום ונסכיו לאחר כמה ימים וכמ״ש הרמב״ם בפ״ב דמע״הק ה״ב יע״ש

ואולם ראיתי להרב בהגה׳ י״נ די״ב ע״ג שכתב דאחר פ׳ העולה ושלמים יקרא פ׳ מנחות ונסכיהם דאם לא יאמר פ׳ מנחה ונסכים איך יתקן לו׳ אח״ך יה״ר מלפניך כו׳ כאלו הקרבתי עולה או שלמים כו׳ ואם הקריב עולה בלא מנחה וזבח בלא נסכים היטב בעיני ה׳ עכ״ל, ולעד״ן דיש להשיב ע״ז דמלבד דשפיר יכול לומר כאלו הקריב עולה או שלמים כדינו והקב״ה מעלה עליו כאלו הקריב הכל בשלימות עם הנסכים ואת ועוד דעכ״פ הא קי״ל מביא אדם את זבחו היום ונסכיו לאחר כמה ימים וא״כ יכול לו׳ י״ר כאלו הקרבתי עולה ושלמים אפי׳ שלא קרא פ׳ הנסכים ויקראנה לאחר זמן ואינו צריך לקרות תכף אחר פ׳ העולה והשלמי׳ולזה יש ליסב ע״פ מה שהכריע הגאון עט״ר מז״ה נר״ו בס׳ חק״ל א״ח סי׳ ד׳ דלדעת רש״י ז״ל והר״מ ורע״ם והתוס׳ישנים דס״ל דהא דאמרי׳מביא אדם זבחו היום ונסכיו לאחר ימים אינו אלא כ״א בשלא נזדמנו לו נסכי׳ואם יש לו נסכים חייב להקרי׳ עם הזבח יע״ש וא״כ בקריאה דיכול לקרות אחר פ׳העולה פ׳ נסכים הו״ל כיש לו דחייב להקריב • ואפי׳ לדעת התוס׳ ז״ל ודעימייהו דס״ל דאפילו יש לו יכול לאחרם אפשר דבקריאה דהוי דבר קל איש מהרה היותר טוב הוא שלא לאחר ויקרא פ׳נסכים תכף ותיכף אחר פ׳העולה והשלמים, וכן ראיתי להרב של״ה במס׳תעניות דקס״ח ע״א שהביא לדברי הרב מר אביו בסי׳י״ב דיקרא פ׳ הנסכים אחר פ׳העולה והשלמים יע״ש וכ״כ הרב מג״א בסי׳ א׳ס״ק ח׳ דאחר עולה ושלמים ותודה יקרא פרשת נסכים כי אין זבח בלי נסכים יע״ש • וכדבריו פסקו הרב א״ר שם והרב שמלה חדשה דק״ח ע״ב אות נ׳ יע״ש

הנה מבואר מדברי הרב מג״א והא״ר והרב ש״ח דס״ל דקריאת פ׳נסכים אחר פ׳ העולה והשלמים ותודה דבקריא׳אחת סגי לשלשתן ואת זה ראיתי להרב פרי מגדים בחלק א״ח ס״ק ח׳שכתב ע״ד המג״א הנה לא פורש אם יאמר אחר כל פ׳הנסכים וא״כ יאמר ג״פ פ׳ נסכים כי המנחה כמה קרבנות צריך לכל אחד נסכים עכ״ל :

ולדידי קשה נמ״ש כי לא פורש אם יאמר אחר כל פ״וף פ׳נסכים דאדרבא מדבריו מבואר להיפך דכתב דאחר עולה ושלמים ותודה יאמר פ׳נסכים נראה דבקריאה אחת עולה לכולם, וגם אין טענה ממה שטען הרב דקי״ל דצריך לכל קרבן נסכים בפני עצמן דשאני הקרבה מבקריאה דבקריאה בקרות איש פ׳הנסכי׳המפורש׳ שם כל הנסכים : מזה עולה לו לקרבן עולה מן הבקר ומן הצאן וכמו כן לשלמים והרי כתו׳מפורש שם מה שצריך לנסכים אם יהיה בקר וצאן, ומתילא נחשב לו הקריאה גם כהקרבה דכל הכתוב בפרשת הנסכים בדבר שצריך לנסכים שלהם דאעיקרא כל עיקר טעם הקריאה דהוי כהקרבה הוא דיהיה כונתו לקורא בתורה בפ׳אלו דאלו היה בידו לעשות משפט כתוב היה עושה אלא דהוא אנוס ואין בידו לעשותם והקב״ה מקבל כוונתו הטוב ומעלה עליו המחשב׳טובה כמעשה, וכמ״ש כן להדיא הרב המבי״ט ז״ל בהקדמתו לס׳קרית ספר בפ״ו בדרך ב׳ וז״ל ויקבל על עצמו לעשות אותם שלא הגיעו לידו והמצות שא״א לו לעשות שאינו מצוה בהם כמצות הכהנים וזולתם בקריאה בהם ובקבלתם אלו נצטווה נחשב לו כאלו עשאה וזה הדרך כולל לכל המצות אפי׳ בזמן שאין בה״מק וכמ״ש זאת התורה לעולה ולמנחה כי בקריאתו תור׳העולה ומנחה נחשב כאלו עשה ואפי׳ הוא ישראל כו׳יע״ש, וא״כ גם זה הקורא בפ׳נסכים מכוין לקיים כל הנסכים הצריכים לקריאתו מהני ליה :

ויש סמך לזה ממ״ש הגאון מז״ה נר״ו בחק״ל א״ח ס״סי א׳שכתב שם תקנה לא״ח דמהני לאו כאלו הקריב כל הקרבנות באמירת יה״ר שיהא מרוצה לפניך כאלו הקרבנו כל קרבנו׳בפרחינו ככתו׳בתורה כל הקרבנות כולם וכתי׳ זאת התורה לעולה כו׳דקי״ל כר״ש גבי תוספתא דר״ה כיון דאמר ככתוב בתורתך שוב אינו צריך ופרש״י א״צ לתקראו׳ המוספי׳כו׳יע״ש, הרי דבאמיר׳פ׳את׳דמזכיר עולה כו׳ע״י שאומר ככתו׳ בתו׳מעלה עליו הכתוב כאלו הקריב כל הקרבנות כולן בשלימו׳כדינו וכהלכה כ״ש כשקורא פ׳הנסכים שמבואר שם דין כל הנסכים לכל מה שצריך, דמאי נ״מ אי צריך הרבה נסכים והוא קורא קריאה א׳ אחר שבתורה עצמה הוא מבואר ומפורש כל הצריך והוא ידע בזה ומכוין בהם דעדיף טפי

ועוד ראיה מן התודה שהרי הש״ט דתיקנו בר״ח ובחגים ובמועדים לקרות בצבור בפ׳המוספין ושם נאמר נסכי כל א׳ וא׳ בכללות וע״י הקריאה נחשב לנו כאלו הקרבנו וכמ״ש בתעני׳ ובמגילה דאמר הקב״ה לאברהם הרי תקנתי להם סדר הקרבנו׳וכ״כ התוס׳והראשונים שם יע״ש • והרי מעלה עליהם הכתוב כאלו הקריבו קרבן עם הנסכים אפי׳שקורין אותם בכללו׳ וכ״ש בתוספי הקב דלא כתיב בהו כ״א ומנחתם ונסכיהם בסתמות ומהני נמי כאלו שקרי׳ומדגלי רחמנ׳דתיקן להם ס׳הקרבנות

פ״ת

מ״מ דפני ומהני בהכי דכל זה אינו בי״א לזכרון בעלמא וזכרון א׳ עולה לכולן וזה נר׳ לע׳ פי׳ גדעת המג״א ודעימי׳ וכ״ש לדעת הטור ומרן ושאר הפוסקים דלא וכרו קריאת פ׳ נסכים כלל דאה״נ דבהכי סגי

אכן מלדברי הרב י״ן בהגה והרב של״ה שכתבו דלאחר שקורא פרשיו׳ הקרבנות ליקרא פ׳ מנחתם ונסכיהם כו׳ דאיך יתכן לומר אח״ך יה״ר כאלו הקרבתי כו׳ ואם הקריב עולה בלא מנחה היטב כו׳ יע״ש נר׳ דלא נכון לומ׳ יה״ר אם לא קרא פ׳ הנסכים עם עולה והרי אחר יהי רצון שבפרשת עולה הוא קורא פרשת נסכים וגם אחר פרשת השלמים צריך שיאמר כן וכן בתודה כמבואר בש בדבריו דס״ל שיאמר אחר כל פ׳ ופ׳ בפרטות א״כ צ״ל פ׳ הנסכים לכל אחד וא׳ כפי טעמו דאיך יאמר הי״ר. אלא דקשה מת״ש שם בתחילת דבריהם לאחר שקרא פרשיותיהם יקרא פ׳ מנחתם ונסכיהם דס״מ דהוא לאחר הפרשיות כולן ולא לאחר כל פ׳ ופ׳ והוא תימא לנראה דבריהם שהרי מרישיה לסיפיה. אם לא שנאמר דאה״ן דבקריאת פ׳ נסכים בפ״א סגי אחר כל הפרשיות כולן ומ״ש דאיך יאמר הי״ר כאלו הקרבתי כו׳ הוא בשלא קרא כלל שהרי קי״ל בלא״ה מביא אדם זבחו היום ונסכיה לאחר כמה ימים. ולכן הנר׳ לק״ד הוא שיאמר הי״ר אחר קריאת כל הפרשיות כולן עם פרשה הנסכי׳ בכללות ויאמר י״ר שיהא חשוב כאלו הקרבתי עולה ושלמים ותודה ומנחתם ונסכיהם כזמנם : ובזה ליכא למיחש למידי. וכנר׳ שזהו דעת הרב ש״ח שם דק״ח ע״ב אות י״ד יע״ש וכ״נ דעתו של הרב הגדול מופת הדור בס׳ מורה באצבע סי׳ י״ן אות קע״ה ובריש ס׳ סנסן ליאיר שהביא נוסח זה בכללו׳ כאמור והוא ברור

סימן ט״ב

שאלה אי בקריא׳ פ׳ החטאת ואשם וקרבן עולה ויורד אי יכול לומר אחר קריאתם יה״ר שיהא חשוב כאלו הקרבתי חטא׳ ואשם ועולה ויורד אפי׳ אם לא נתחייב בהם בודאי וא״ת״ל דבכה״ג אינו יכול לו׳ הי״ר אם יכול לומר יה״ר שיהא זה כאלו נתחייבתי והקרבתי א״ד גם בכה״ג אינו יכול לומר

תשובה האמת הוא דהטור ז״ל בא״ח סי׳ א׳ כתב דיאמר יה״ר אחר פ׳ העולה וכן יאמר בפ׳ המנחה והשלמים והאשם ואחר פ׳ החטאת לא יאמ׳ כן לפי שאינה באה נדבה עכ״ל. ומרן ז״ל בב״י נתן טעם לדברי הטור דאתיי׳ כר״א בפ״ו דכריתות דכ״ה ע״ב דתנן מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום ובבא בן בוטא עביד עובדא ואע״ג דרבנן פליג עליה כיון דבבא בנבוטא עביד עובדא כי אמר יה״ר ש״ד עכ״ל. ולכאורה קשה ע״ד מרן דמאי ד והקיה מהא דרבנן פליגי אחר דהטור לשיטתיה אזיל דפסק בי״ד סי׳ ה׳ להלכה ולמעשה כר״א דאשם תלוי בא בנדבה. וכ״פ הרא״ש בחולין פ״פ השוחט ובפי׳ לפ״ק דנדרים ד״ו יע״ש. וכ״כ מהרש״ל בתשו׳ סי׳ ס״ל ותב״ח והפרישה בסי׳ זה דהטור לשיטתיה אזיל. גם הרב דמ״א בחי׳ לחולין לדמ״א ע״ב דע״ו ע״ב כתב לדעת הטור בא״ח סימן א׳ דפסק דגם אחר פ׳ האשם דיאמר יה״ר נר׳ דס״ל דבא בנדבה הוא דפסק כר״א וש״ר להרב פרי צדיק דע״ב ע״ג ולהרב בתי כהונה׳ בא״ח סי׳ ה׳ שעמדו בזה

ולעד״ן שליש ישוב לזה מ״ש הרב הפריש׳ ע״ד מרן שם שכתב ומהרי״א תירץ כו׳ כתב וז״ל כלו׳ אפי׳ איכא דרבנן דר״א הנ״ל כתב רבינו שפיר דאחר האשם יאמר כו׳ יע״ש. א״כ כמו כן י״ל דזאת היתה כונת מרן ג״כ מעיקרא דרצה לתת טעם לדעת הטור דאפי׳ לדעת רבנן ש״ד לומר אחר האשם יה״ר. אלא דעכ״פ קשה לדעת הפרישה דנאית לומר לדעת מרן כמה שהביא מדברי מהרי״א הוא ליישב גם אליבא דרבנן דפשטא דמ״ש מרן בתחילה הוא לדעת ר״א לבד. וא״כ קשה הוא למאי דוהקיה לרבנן פליגי עליה. ואיך לא הרגיש הרב הפרישה בזה כלל. ומ״ג למ״ש הרב הפרישה בעצמו בי״ד סי׳ ה׳ דהטור פסק שם כר״א וכן משמע בטור א״ח סי׳ א׳ דלא כהרמב״ם דפסק כרבנן יע״ש. הו״ל להרגיש כאן ע״ד מרן דרבנן פליגי דמה בכך. ועיין להרב חלקו של יהיד בסי׳ זה שעמד גם הוא ע״ד מרן ולא זכר דברי הרב פרי צדיק ועיין עוד להרב מטה יהודה והרב נהר שלום בזה

כי מן הבאר ק״ל ע״ד הרב מג״א בסי׳ זה ס״ק י״ח וז״ל ומ״ש לדעת הרב״י דאפי׳ אחר אשם תלוי לא יאמר כן דקי״ל כרבנן דאינו בא בנדבה עכ״ל. ודבריו אחר המ״ר תמוהים דהא בגמ׳ מבואר דאפי׳ דקי״ל כרבנן יכול לומר יה״ר ועי׳ הרב כסא אליהו בסי׳ זה אות ד׳ יע״ש ואפשר דס״ל להרב מג״א דמ״ש מרן ואע״ג דרבנן פליגי כיון דבבא בנבוטא עביד עובדא כו׳ כונתו דאפילו דרבנן פליגי הטור רצה לפסוק דלא כוותייהו משום מעשה רב דבבא בן בוטא וכמ״ש הפר״ח בי״ד סי׳ ה׳ ס״ק ט׳ לדעת הטור דפסק שם כר״א דאע״ג דיחיד היא משום דבבא נ״ב הכי הוה עביד עובדא ומעשה רב יע״ש וא״כ דברי מרן בב״י הוא לתת טעם למה דפסק הטור נגד רבנן ולא לתת טעם איכא דרבנן. ובהכי תו ל״ק ע״ד מרן דלמה לא הביא ולא זכר דהטור פסק כר״א שם בי״ד: וגם הפרישה לא הרגיש בזה כלל דסבר וקביל דברי מרן כאן דרצה לפסוק כר״א מטעם דבבא ב״ב ומה שיש לעמוד אעיקרא ע״ד הרפ״ח בכלל למעשה רב אכתוב בזה בחי׳ לי״ד שם בסעיף א׳ בס״ד ואכמ״ל.

וראיתי להרב יד אהרן בא״ח סימן א׳ בהגב״י דתמה ע״ד הרא״ש והטור דפסקו כר״א דקאמר מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום דמסוגיא דקידושין דנ״ה ע״ב שהק׳ ודילמא אשם הוא נראה להדיא דהלכה כרבנן כו׳ יע״ש. ולע״ד ל״ק שהרי מבואר שם ברש״י ז״ל בד״ה ודילמא שכתב וז״ל וליכא למימר דמייתי נמי אשם דאין אשם בא בנדבה ותבני אשם בן ב׳ שנים דאשם גזילות ומעילות ושפחה חרופה בתי׳ נהו איל כו׳ יע״ש הרי דרש״י מפרש דקושי׳ הש״ס ודילמא אשם הוא על אשם ודאי דאין קנה לבא בנדבה כלל אבל אה״ן דאשם תלוי יכול לבא בנדבה ועוד דהתוס׳ שם בד״ה ודילמ׳ אשם כתבו דלדעת הש״ר מקומי אפי׳ כר״א נמי מני אתי שהרי אינו יכול להביא בהמה ולומר שאם היה אשם יהיא זו אשם תחתיה דשמא היום או למחר ידע בעל האשם שנאבד ויביא אחר תחתיו כו׳ יע״ש דס״מ דאשם יכול לבא בנדבה. וכ״כ להדיא בחי׳ קידושין לא נודע למי יע״ש. ואעפ״י דהתוספות בזבחים דע״ז ע״א ד״ה מאן תנא כו׳ שכתבו דההיא דקידושין דמשמע התם דאי אשתכח ריי ר׳ …

דאיכא לספוקי באשם לית ליה תקנתא נ"ל דפליגי אדר"א עכ"ל יע"ש הרואה יראה דאחרי המ"ר יש להשיב ע"ד דהרי בלא"ה באשם תלוי בעי נסכים ובאשם ודאי ליכא נסכים וא"כ אינו יכול להביא ולהתנות וכמ"ש התוס' בקידושין וכ"כ ריב"א שם בחי' לזבחים הביא דבריו הרב יתר תנו ובס' מנחת כפרה ואם נאמר דס"ל להתוס' דזבחים כמ"ש התוס' דמנחות דנ"א ע"ב ד"ה דמייתי ומתני' דגם בנסכים דיכול להתנות עדיין קשה דא"כ יתנה באותם שלמים וכקו' התוס' בקידושין ואי ס"ל כתי' הטר מקוני גם כר"א א"ש. ועיין מ"ש הרמב"ן ז"ל בחי' לשם, ופכר עמד ע"ד התוס' אלו הרב שער המלך ח"ב בפ"ו דפסולי המוק' סה"י דמ"ע ע"א יעש"ב וגם הרב י"א שם סמוך וגר' עמד בזה יע"ש וגם הרב צאן קדשים עמד ע"ד התוס' ז"ל מצד אחר דל"ק מהא דקידושין כיון דמתני' תני זכרים כו' סתמו דבן בן שנה ואה"ן אם היה בן שתי שנים דאיתא בתקנתא כר"א יע"ש וגם זה מן התוכחות דל"ק מקו' הרב י"א אלא דיש להשיב ע"ד דהו"ל להרגיש דאפי' אם אשתכח בן ב' שנים לא מצי אתויי אשם תלוי [illegible] דבעי נסכים ומטעם הטר מקוני [illegible]תיבנא ואיך לא העיר בכל זה וצ"ע. ועיין [illegible] דרך המלך בה' נדרים דע"ו ע"ב מ"ש בזה [illegible] מטה אפרים בחי' רב אח"א בחי' הרמב"ם ז"ל [illegible] ע"ד יע"ש ויש להשיב ע"ד כאשר יר' הרואה ולמבואר

ותבט עיני להרב חלקו של יודיל בא"ח סי' א' שהביא לדברי הרב י"א אלו ותמה ע"ד דאין מקום לקו' זאת הכא כ"א בי"ד יע"ש ולא ידעתי כוונתו שהרי מבואר' דעת הטור גם פה בא"ח דפסק כר"א ולדנקטו בפשיטות מהרש"ל והפרישה ואחר הרבנים וגם מרן בב"י ז"ל דלדל בדבר כבר באחרנו דזאת היתה כונתו דהטור פסק כר"א נגד רבנן וא"כ גם בא"ח שייכא הקו' וגם ראיתי מש שרצה ליישב דלק"מ מב' טעמים חדא דהכי קפריך הניחא לר"א דמייתי נמי אשם ומתנה דלדידיה בא נדבה אבל לרבנן מאי איכא למימר דמתני' סתמא היא ולכ"ע עכ"ל דזוהי עצמה ראיי' הרי"א דמתני' סתמא קתני ולא אתיא כר"א אלא כרבנן דש"מ דאין הלכה כר"א וליכא למימר כ"א דאה"ן דמתני' אתי' כר"א ויביא אשם ודאי כו' ע"ד שכתב הרב צאן קדשים גם לא זכר דברי התוס' ז"ל דזבחים דכתבו להדיא דסוג' זו פליג אדר"א והו"ל להעיר בזה גם בחי' הב' דפריך ולייתי אשם ודאי הוא דלא שייך הכא לדוכתי לכ"ע אינו בא בנדבה עכ"ל ק' דלא זכר דברי רש"י ז"ל דפי' כן להדיא וצ"ע

ומ"מ נר' דדוקא אחר אשם תלוי דבא בנדבה לדעת הטור ודעימיה הוא דיאמר יה"ר אבל לא אחר אשם ודאי ועם שמרן בב"י צדד בטעם ב' לומר ואפשר דשם אשם א' הוא מ"מ כבר אסיק בסו' דבריו וכתב וראשון נראה יותר וכ"ה דעת הרב מהרש"ל וב"ח והפרישה ואת זה אחרי המ"ר תמהני ע"ל מור"ם ז"ל בד"מ דאחר דהביא שכ"ס ג"כ דעת מהר"א מפראג ז"ל כתב וז"ל וקצת נר' שכ"ה לדעת ב"י אע"ג דמסתפק בדבר וכתב אפשר דכיון דשם אשם אשכחן דבא בנדבה עכ"ל והרי מה לו להביא מ"ש ואפשר ונ"ל שפי מאחר דבסו' דבריו מסיק וכתב להדיא וראשון נר' יותר ואי משום דאח"ז כתב לדברי שהרי"א ומהרי"ו ז' קי"ב דבר' מדבריהם

דבכל אשם יכול לומר יה"ר מ"מ לא מפני זה חזר בו מדבריו הראשונים אחר דלא מצא ראיה ברורה דשם אשם א' הוא כ"א מסברא דנפשיה כ"כ וזאת היתה כונת הרב הפרישה שהביא דברי מרן בב"י ז"ל ומה שהביא משם מהרי"א ז"ל ומהריב"ח ובסוף כתב וראשון עיקר עכ"ל הב"י ז"ל יע"ש דפ"ה שהבין בדברי מרן דמה שכתב בתחלה בטעם הראשון הוא עיקר ומשנה ראשונה לא זזה ממקומ' גם הרב"ח כתב שדעת מרן הוא דבאשם תלוי דוקא יכול לומר יה"ר נר' דס"ל דמ"ש מרן וראשון נר' יותר, דהכי קים ליה

ואת זה ק"ל על הרב הלבוש ז"ל דפס' דיאמר יה"ר אפי' אחר אשם ודאי דיש אשם בא בנדבה כאשם נזיר וזהו כמהרי"א ומהריב"ח ז"ל שהביא הב"י דשם אשם א' הוא יע"ש והרי דעת מרן ז"ל אינו כן כ"א דוקא באשם תלוי ולא בודאי ומ"ג דבש"ע לא פסק מרן דיאמ' הי"ר אפי' אחר אשם תלוי מפני דלשיטתיה א"ל דפסק בי"ד כרבנן דפליגי לר"א וס"ל דאין אשם בא נדבה ואפי' מור"ם ז"ל שם בה"ה שכתב דעת הטור שם דפסק כר"א ה"ט התם דהוי לחומרא אבל הכא אדרבה מה שפסק כרבנן והא הוי לחומרא וכמ"ש הרב ש"ך שם בי"ד ס"ק ז' וכ"פ הר' פרי צדיק דע"ב ע"ב וגם' חלקו של יודיל בסי' זה והרב מטה יהודה שם וכן ראיתי להרב עולת תמיד בסי' זה ס"ק ז' שאחר שהביא דברי הרב ש"ך ז"ל בי"ד ע"ד מור"ם כתב ופ"ג מדברי המחב' הכא עכ"ל ולא היה צ"ל זה על מרן המחבר דבלא"ה לשיטתו אזיל דפוסק כחכמים אפי' להקל וכן ראיתי להרב הלכה ברורה שהכריע כן ותמה ע"ד הרב נ"צ והב"ח והלבוש יע"ש

ולעד"ן דאין קו' להב"ח דלא כתב הב"ח כ"א דלדעת הב"י דיאמר יה"ר אחר אשם תלוי דוקא ולא אחר ודאי כדעת רש"ל וכמ"ש מור"ם ז"ל בד"מ והפרישה כנז"ל דהכי הוא האמת שלדינא הטור דס"ל דיאמר י"ר אחר האשם הוא דוקא באשם תלוי משום דס"ל כר"א ולא לאחר אשם ודאי אבל אה"ן דלמרן דפוסק כהרמב"ם ז"ל דפסק כחכמים א"כ לכל זה ועיין להרב מאמר מרדכי ס"ק ד' דסבר שדעת מרן בש"ע כשיטתו שפסק בי"ד והוא ברור וכ"כ הרב א"ר בס"ק י"ב יע"ש ומוהתימא להרב שולחן גבוה בחי' לא"ח בסי' א' ס"ק יו"ד דרמי ומקשי ע"ד מרן בש"ע דהו"ל להזכיר ג"כ אשם תלוי כמ"ש הטור שיאמר אחריו יה"ר ול"פ דדוקא אשם תלוי בא בנדבה ועו' הק' למה לא כתב דאחר פ' החטאת לא יאמר כן כיון שבא נדבת (וט"ס הוא וצ"ל דאינה באה בנדבה) וצ"ע אח"ד וא' הרואה יראה כמה תמוהים דבריו ואדרב' דבריו צ"ע דאיך יתכן דמרן יפסוק בש"ע דיאמר יה"ר אחר אשם תלוי כר"א דס"ל דבא בנדבה מאחר דפסק מרן ז"ל להפך בי"ד וממילא לא הוצרך לומר דל"פ דאחר אשם תלוי יאמר ולא באשם ודאי דס"ל דבשום אשם לא יאמר יה"ר גם מה שהק' דלמה לא כתב דאחר פ' החטאת לא יאמר כן כיון דאינה באה בנדבה כמ"ש הטור לא ידעתי כוונתו דכיון דפסק דאחר פ' העולה ופ' מנחה והשלמים לומר יה"ר לפי שבאים נדבה עכ"ל ממילא משמע דדוקא הני ולא אחר אשם וחטאת שהזכיר בס"ה כיון דאינן באים בנדבה וסתמו כפי' וא"כ מאי ק"ל על מרן דטעמו ונימוקו עמו. ועל הכל אני תמיה דנעלם ממנו להקת הנביאים רבני אחרונים קמאים עליון דכולם הסכימו דצדקו

דברי

לדברי מרן נמה דלא פסק בש"ע שיאמר יה"ר אחר פ' האשם ואיך נעלם ממנו כל זה וצ"ע

ומ"מ אחר פ' החטאת אין לו' יה"ר אם לא נתחייב בודאי דחטאת אינה באה נדבה לכ"ע וזה ראיתי למהרש"א בח"א בסו' מנחות דק"י עמ"ש ר"י דכל העוסק בתו' חטאת כאלו הקריב כו' כתב וז"ל אבל בחטאת ואשם שלא באו בנדבה אימא דלא תהני ליה עסקו בהן מש"ה אמר דאפי"ה בעוס' בהם נוטל שכר כאלו חטא ודאי והקריב חטאת ואשם עכ"ל ולכאורה ק"ע דא"כ הוא הרי עיקר שורש דין זה שהוציאו הטור ומרן והל"מ לקרות בפ' הקרבנות הוא מהך דר"י וכיון דר"י קאמר דהוי כאלו נתחייב והקריב א"כ יאמר י"ר כאלו הקרבתי חטאת ואע"פ שאינה באה בנדבה ואפשר לייסב דעכ"פ לא הוי כאלו הקריב ממש כמו אם נתחייב בה ועמ"ש מרן ז"ל בב"ה דעכ"פ יקרא פ' החטאת דאם חטא מכפרת קצת ואם לא יהא כקורא בתורה וגם דמהרש"א ז"ל איירי דרך דרש שם והדרשה תדרש אבל עדיין צ"י דהו"ל להזכיר מדברי הטור בזה כי ע"כ נראה דאין מקום לו' הי"ר אחר פ' חטאת ואשם כאלו הקרבתי אם לא נתחייב בהם ואף גם זאת אפי' לומר יה"ר שיהיה זה חשוב כאלו נתחייבתי והקרבתי כמ"ש מהרש"א אינו יכול לו' כיון דהטור ומרן ורבים אשר עמהם ס"ל דלא מהני והוא ברור

סימן ח"י

חיים לשאו"ל הגיע מאחר שנתבאר בסי' הקודם דקי"ל דאחר פ' חטאת ואשם אינו יכול לומר יה"ר אם יש תקנה לו' יה"ר ע"ת דהיינו שיא' יה"ר מלפניך כו' שאם נתחייבתי חטאת כו' יהא זה חשו' כאלו הקרבתי ומאילא אם לא נתחייב הו"ל כקורא בתורה אי מני למימר הכי או דילמא צריך שיאמר בפי' ואם לאו יהיה כקורא בתורה

תשובה הנה ראיתי למהרש"ל בתשו' סימן ס"ד שכתב דגם אחר פ' חטאת ואשם יכול לו' יה"ר על תנאי דהיינו דבש"ע אם אני חייב אשם יהר"ת שיהא זה חשו' כאלו הקרבתי אשם גם אחרי חטאת יאמר כן עכ"ל, והיינו ודאי אחר אשם ודאי דבאשם תלוי בלא"ה יכול לו' יה"ר כיון דס"ל כר"א דאשם תלוי בא בנדבה וכמ"ש שם בדעת הטור והכי ס"ל לרש"ל גופיה ביש"ש בס' השוחט סי' כ"ד יע"ש וכ"פ בשמו הרב עמק ברכה סי' ח"י דל"א ע"ב והרבנים בניו הרב בס' י"נ בדי"ג ע"ב והשל"ה במס' תענית דקס"ד ע"ד יע"ש וכ"כ הרב תפארת בשם רבו מהרש"ל ודקדק כן מלשון הטור שכתב דאחר פ' החטאת לא יאמר כן ור"ל דכן לא יאמר כנוסח יה"ר דאחר פ' העולה כו' אלא יאמר נוסח אחר וכ"כ בס' מטה משה סי' מ"ג גם הרב"א כתב כן שיאמר יה"ר אם נתחייבתי חטאת והביא שכ"פ מהרש"ל וסיים ודכוותא באשם עכ"ל, אלא דהרואה יראה דיש להרגיש בדבריו של הרב"א דהרי מהרש"ל כתב דעל שניהם הוא או' יה"ר אם נתחייבתי חטאת ואשם ואדרבה עיקר דבריו המה באו על פ' אשם וסיים דגם אחר חטאת יאמר כן וכ"פ מרן החקי"ב בכנה"ג בהגב"י יע"ש והרב עטרת זקני בס"ק י"ד יע"ש

ומה שתמה בזה הרט"ז ז"ל בס"ק ז' מסוגיא דקידושין דנ"ה ע"ב דלא מצינו שמקריב חטאת על תנאי דאינ' באה נדבה כלל דמעם נדבה הוא מגין אחר מעשיית החטאת אח"ד הרואה יראה שדבריו תמוהים דמעולם לא עלה על דעת רש"ל ודעימיה לומר דאם לא נתחייב חטאת יהיה נדבה אלא התנאי הוא דאם לא יהיה כקורא בתורה וכמו שכ"כ להדי' הרב"א ובכר תמה ע"ד הרב א"ר סקי"ג ובס' א"ז סק"י וכתב דאינו נכון דדוקא בהקרב' לא מני אבל בעוסק בתורה דאומר דיהא כקורא בתורה ולא יהא לא מעשה חטא' ולא מעשה נדבה רק כקורא שאר פ' התורה שאני עכ"ל וכתב הרב תנ"ש דק"א ס"ק ט' דיפה השיגו יע"ש ויש להקשות ע"ד הא"ר דלמה לא נסתייע מדברי הרב"א ז"ל שכ"כ להדיא דהתנאי הוא ואם לאו דיהא כקורא בתורה והפש"ל דבא לייסב דלא תיקשי אפ"ה דהוי התנאי דיהא כקורא בתורה דהרי לא מצינו תנאי בחטאת לזה בא לומר דבהקרבה לא מצינו אבל בקריאה יתכן אלא דעכ"פ הו"ל להזכיר לדברי הרב"א ומן התימא על הרב שב יעקב בסי' ב' דנקט בפשיטות בקו' הרט"ז שלא כדברי רש"ל יע"ש והדבר תמוה איך לא עמד יפה דאין כונת מהרש"ל כמ"ש הט"ז להוי נדבה אלא כקורא בתור' ואיך נעלם מיניה דברי הרב"א ודעימי' כנז' וצ"ע וזה ג"כ ק"ל על הרב פרי מגדים בא' מ"ז ס"ק ז' שכתב דמה שהק' ע"ד רש"ל וב"א הרב ט"ז חי' כא"ר דמתנה ואומר דיהא כקורא בתורה יע"ש ונתחלף ליה הדעות דהעיקרא הרט"ז ז"ל לא קאי על דברי הרב"א ; ז"ל כי אם דוקא ע"ד רש"ל וגם בתי' הא"ר אם הוא זה דיהא כקורא בתורה כבר כתבו הרב"א בפי' וכבר כתבנו דכוונת הא"ר עכ"פ הוא לייסב דלק"מ גם ע"פ דברי הב"א וכאמור וצ"י וזה נמי ק"ל ע"ד מהרח"א בס' בני חיי בהגב"י אות ב' שהביא משם רש"ל דיאמר יה"ר אם נתחייבתי כו' ואם לאו יהא כחוב כקו' בתו' וז"ל וב"א וט"ז חולק דל"מ כו' ובס"ד כתב דבא"ז ישב דברי רש"ל דהעיקר כדבריו דיאמר הריני כקורא בתורה עכ"ל

ודבריו תמוהים במ"ש דהב"א חולק ואדרבה הב"א הסכים לדברי רש"ל ופי' דבריו באה"ע דאם לאו יהא כקורא בתורה גם מ"ש דבס' א"ז ישב הן אמת דעיקר ישובו הוא על תנאי זה דיהא כקורא בתורה אלא דקא יהיב טעמא לחלק בטוב טעם בין קריאה להקרבה אבל עכ"פ גם הב"א דרך בדרך זה והו"ל להזכי' דבריו, והיותר ק' להרב יד אהרן בהגב"י ס"ק דהביא קו' הרט"ז וישב מס' דנפשיה דהתנאי הוי כקורא בתורה וטוב כתב ואחרי כתבי ראיתי למהרח"א ה"ד מ"ז הרב בני חיי שהביא משם א"ז שישב דברי רש"ל ומדסיים והעיקר כדבריו שיאמר הריני כקורא בתורה משמע שחי' כמ"ש עכ"ל ודבריו נפלאו ממני שהרי בהך תנאה דיהא כקורא בתורה כבר כתבו הרב מהרח"א נחתי' דבריו בשם רש"ל אלא דגם זה היה מן הקושי דכיון דל"מ תנאי בחטאת גם בקריאה ל"מ וע"ז בא ישוב הא"ז לחלק בין קריאה להקרבה וזהו שכתב מהרח"א ובא"ז ישב דברי רש"ל ז"ל והעיקר כדבריו שיאמר הריני כקורא בתורה אבל ישובו לא כתב הר' מהרח"א מה היו דבריו וא"כ קשה ע"ד הרב י"א דהן אמת דלא ראה דברי הא"ז במקומו מ"מ איך חשב לחי' זה דהתנאי הוא כקורא בתורה הוא מדברי הרב א"ז שזה כבר כתבו מהרמ"א בתוך דברי מהרש"ל. ולא

סגיא

הביא מהרמ"א דברי הא"ז כ"א לתקן וליישב דעת רש"ל שיאמר כן שאם לא יהא כקורא בתורה והוא ברור ועיין להרב מטה יהודה בס"ק א' שהביא דברי הב"ח והרב יד אהרן ליישב קו' הרט"ז דלכל הבי' הוא דיהא כקורא בתורה יע"ש ומלבד מה שהקשה עליו שלא הרגיש בכל זה זאת ועוד דכבר עלה קאי הרט"ז כן וכתב עכ"ז רמי ומקשה וכמו שהק' כן להדיא הרב מהרמ"א אלא דע"ז בא ליישב הר' א"ר ווטא ואיך לא העי' בזה וכן קשה על הרב חלקו של ידיד יע"ש גם ראיתי להרב נ"וק דיישב דברי רש"ל כמ"ש הב"ח ולחלק בין קריאה להקרבה ולא זכר שר דברי הרב א"ר ווטא וצ"י

וכמו כן ק"ל ע"ד הרב נהר שלום שהי' מס' דנפשיה דל"ק רש"ל יהא נדבה כ"א כקורא בתורה והביא מ"ש כה"ג מרן הב"י גבי קריאת פ' החטאת יע"ש ודבריו תמוהי' דזו של כה"ג היא ולא זכר דברי הרב"ח והי"א ודעימייהו דכבר עמדו בזה וגם על זה הוא קשה דלא מהני תנאי כקורא בתורה כיון דלא מצינו תנאי בהקרבה וצריך לחלק בין קריאה להקרבה וכמ"ש הרב א"ר ווטא והוא לא הזכיר מכל זה כלל וצ"י

גם הרב מאמר מרדכי ס"ק ד' עמד בזה וגם הוא חי' מס' דנפשיה יע"ש וגם עליו יגדל התימא דלא זכר כלל מכל דברי הרבנים רבים ועצומים דכבר עמדו בזה וצ"ע

ומ"מ נקטינן לדינא דיכול לו' יה"ר ע"ת אם נתחייבתי חטאת או אשם וממילא אם לא נתחייב הוי כקורא בתורה וכמ"ש הרב ע"ץ והרב מ"מ וגם הרב ברכ"י ז"ל בסי' זה אות ט"ו הסכים לזה נסרי להקת הרבנים למעלה מעשרים דס"ל דלא מהרש"ל הספהרט"ז ומ"ג דגם קו' ל"ק וכמ"ש וזה איתא ע"ל הרב נוה שלום באות י"א דדחיק ואחר מרחיק ליישב דעת הרט"ז שכוונתו הוא שאפילו דלא הוי התנאי נדבה לא כקורא בתורה עכ"ז הוא מקשה קו' ע"ש דמלבד שהרואה דברי הט"ז דנקט בל' כמה פעמים לשון נדבה זאת ועו' דגם מה שדקדק מלשון הט"ז שכתב דהיינו כאלו עושה מעשה ממש מעשה חטאת איך יאמר ואם אינו חייב כו' יע"ש דר"ל דגם הרט"ז ק"ל גם על תנאי דהוי כאלו קורא בתורה ונעלם ממנו דהרב א"ר ווטא עיקר כונתם בתי' זה לקו' הט"ז הלזו דלק"מ דיש לחלק בין קריאה להקרבה והכי דייקי דבריו דלא דוקא בהקרבה אבל בקריאה' מצינו יע"ש וכבר דנעלם ממנו כל זה וצ"ע וכמו כן יש להק' ע"ד הרב חמד משה בסי' זה דהביא קו' הרט"ז לדברי רש"ל וכתב ליישב דאין כונת רש"ל ואם לאו יהא נדבה כו' יע"ש וגם הוא לא זכר דכבר עמדו בזה הרב ב"ח ושאר הרבני' כמ"ש וצ"ע

כלל העולה שיכול לו' יה"ר על תנאי אם נתחייבתי חטאת ואשם יהא קריאתי כאלו הקרבתי ולא עו' כדעת רש"ל וכהסכמת רוב רבני האחרונים וכן בתו' בסידור המעמדות ואין צ"ל ואם לאו יהא כקורא בתו' וה"ט דממילא נשמע דאם לא יהא כקו' בתו' אם אינו חייב כיון דעל כונה זו הוא דקורא ורחמנא לבא בעי והוא היודע כונת לבו ומ"מ לצאת יד"ח כלם נ"ל דיאמר בפי' שאם נתחייבתי יהא כאלו הקרבתי וא"ל יהא זה כקורא בתו' וכן מצאתי למו' הדור בריש שנסן ליאיר ובס' תורת כאלנע סי' וי"ו אות קע"ח דסידר בנוסח התפילה דאחר קריאת פ' הקרבנות כן ודבריו חיים וקיימים יע"ש מכ"ז נראה להגיה בנוסח תפי' ענינו שהביא הרב חמדת ימים ז"ל במנחה ער"ח שכתוב וכחלב חטאות ואשמות שנתחייבנו בהם יע"ש דצ"ל וכחלב חטאות ואשמות אם נתחייבנו בהם וכן מ"ש שם וכדם חטאות ואשמות שהיינו חייבים בהם צ"ל אם היינו חייבים כפי כל האמור ומדובר וכאשר נבאר עו' בסי' שא"ן בס"ד

סימן יט

שאלה אי בקרבן חטא' ואשם דקי"ל דאינם באים נדבה אי יכול להביא קרבן חטאת ואשם אפי' שאינו יודע שחטא בודאי אלא על הספק אם נתחייב בהם ואם א"ל דאינו מביא אי יכול לקרות הפרשיות ומהני ליה ולו' יה"ר שיהא חשוב כאלו הקרבתי אם נתחייבתי בהם וכמ"ש רש"ל ז"ל ודעימיה

תשובה הנה הרב מג"א בסי' א' ס"ק י"א הק' ע"ד רש"ל ז"ל דהוא הפך ש"ס ערוך בשבת דע"כ דחטאת בעי' ידיעה בתחי' דכתיב או הודע אליו חטאתו ואפי' שמדברי רש"י ז"ל שם בסו' דע"א מש' דלא בעי ידיעה כו' והסכים דבאשם לא בעי ידיעה ובהכי מתיישבא דעת הטור כהלכה עכ"ל והרב חמד משה בסק"ד תי' ע"ז דה"ן יכוין כאלו נודע לו שחטא והקריב חטאתו והוא לא ידע עכ"ל: ודבריו צריכים ביאור דאיך יכוין כאלו נודע לו וצ"ל דכוונ' דבריו דגם בכלל התנאי דאומר אם נתחייבתי היינו אם נתחייב חטא' כדינו והיינו שנודע לו יהא חשו' כו' ואם לאו הריני כקורא בתו' וכ"ר להרב מר וקציעה בסי' זה שתי' לקו' המג"א כן דהיינו דיש תקנ' בתנאי זה לדעת רש"ל כשיאמר אם נתחייב מעולם חטאת ר"ל ע"י ידיעה בתחי' כו' ואף דבקרבן אינו יכול להביא ולהתנות עד שיודע לו מפני חשש הבאת חו' בעזרה מ"מ בקריאה הפ' יש לו תקנה לדעתו כאמור יע"ש וכיוצא בזה כתב הרב חלקו של ידיד והרב מאמר מרדכי ס"ק ד' יע"ש

ותמהני עליהם דמלבד דלא הזכיר לדברי הרב חמד משה זאת ועוד דכבר כ"כ הרב חנ"ש דק"ח אות ט' תשם יש מתרצים והרב ז"ל הודה לדבריהם וכתב והטינו את אשר דברו והביא ראיות רבות לזה יע"ש וכבר זכרו דבריו הרב חוס' שבת בהגהותיו לסי' א' והרב פרי מגדים בח' א"א ס"ק י"א והם הסכימו לזה יע"ש וגדולה מזו כתב מהרש"א דהקורא בהם הו"ל כאלו חייב והקריב וכמש"ל בס"סי טו"ב ומה אחד תמהני על הרב נוה שלום בסי' זה בתו' יו"ד שהביא לתי' הרב מ"מ ותמה ע"ד ממ"ש הרמב"ם בפ"ג דשגגות ה"ג וז"ל מי שלא נודע לו עצמו על חטא שחטא אע"פ שידע ודאי על ל"ת שיש בו כרת הרי זה פטור מק"ח כו' ומכ"ש כשאינו יודע שחטא כו' וא"ד יע"ש דבריו תמוהים דמלבד דתי' זה אינו מהרב מ"מ וכבר קדמוהו שרים רבים הקודמים עו' גם דקוש' מדברי הרמב"ם ל"ק מתרי טעמי חדא דיש לחלוק בין הקרבה לקריאה ע"ד שכתבו הרבני' ז"ל בקו' הט"ז וכמ"ש לעיל בסי' הקודם וכמו שכ"כ להדיא הרב מ"וק גופך דהכא זאת ועוד בעיקר ראייתו מדברי הרמב"ם שכתב מי שלא נודע לו חטא' שחטא כו' דהיינו בתחילת חטאו לא הוחזק בחיוב
חטאת

בפאת מגל שנסתפק בחלב ונותר כו' ובעינן אשר חטא בה אבל אם יהיה האופן שזה חטא בחטאת שחייב ק"ח מעיקרא אלא דשוב נשכח אה"ן דיכול להביא וממקומו מוכרח הוא דגם באותו פרק סמוך ונראה פסק הרמב"ם ז"ל בה"ד וז"ל חטא ונודע לו חטאתו וחזר ושכחו הרי זה מביא חטאת לשם מי שהוא יע"ש ואות תימא ועוד דא"ך נעלם ממנו שהרב תבואות שור שהוא סיונלה והמחזיקה ס' הלזו לקו' התב"ח מביא ראיה להפך מדברי הרמב"ם ז"ל דהן אמת בה"ג פסק שאינו יודע עצמו שטו' מק"ח עד שיודע לו אם חלב אם דם אכל שיים וכתב בה"ד וז"ל חטא ויודע לו חטאתו וחזר ושכחו הר"ז מביא חטאת מה שהוא ואתכל כשאר החטאו' הנאכלות הרי נר' דאע"פ ששכח עתה החטא עכ"ז חייב בק"ח וא"כ מאי מקשה מדברי הרמב"ם ואדרבה מדברי הרמב"ם ז"ל הוא ראיה לס' הלזו (ועם דיש מקום לעמוד בזה וכמ"ש לקמן בס"ד) מ"מ איך לא זכר שר מכל זה גם מה שהביא דעל לא הודע יוה"ך מכפר אין זה סתירה כלל דהרי גם אשם תלוי קורא בכל יום אף דמצינו כפרת ביוה"ך גם מה שפסק בסכינא חריפא דראוי לחוש לדעת הרב מג"א והט"ז דאין לו' יה"ר שאם נתחייבתי דכל כי האי מילתא שב וא"ת עדיף יע"ש עמו הס"ר דאדרבה ראוי לחוש לס' מהרש"ל ז"ל אחר דמצינו טעמים רבים לחלק בין קריאה להקרבה וגם דמצינו דהרבנים הבאים אחריו רובם ככולם הסכימו בזה לו' יה"ר אם נתחייבתי ומטעם איסור חו' בעזרה ליכא כלל דאין חולין בקריאה וכמ"ש ז"ל

ואולם האמת אגיד דראיית הרב חב"ש ז"ל שהביא מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב חטא ונודע לו חטאתו וחזר ושכחו הר"ז מביא חטא' לשם מה שהוא אחרי המח"ר יש להשיג ולומר דאין ראיה כלל ועיקר דהתם הא מיהא ידע אימי' בנפשיה מאשר חטא על הנפש בחטא שחייב להביא ק"ח בבירור גמור דידע שהוא בחלב או בנותר אלא דשוב אחר שהוחזק בחיוב הקרבן שכח החטא כיון דמתחי' נתחייב מי פטרו וע"כ חייב להביא לשם מה שהוא אבל כשאינו יודע מעיקרא אם חטא חטא שחייב ק"ח או לא איך יביא ק"ח על דבר דשמא מעיקרא לא היה חטא כלל ומביא חו' לעזרה ומזה יש להשיב עו' על מ"ש שם הרב חב"ש בהאי' לדבריו וא"ל דג"ז אינו מכפר דבעינן ידיעה בשעת ההקרבה זה אינו דכיון דנתקיים או הודע אליו תכף נתחייב ומי פטרו אלו ח"ל יע"ש ולא ידעתי כוונתו דאה"ן דאם נודע אליו תכף ונתחייב אפי' שכח אח"ך מי פטרו מ"מ זהו בשכחת עצמות החטא במה שהוא אבל כשהוא ספק שמא עבר ושכח מי חייבו בזה שיביא קרבן ואי משו' דכתיב או הודע מהיכן ידע שהודע כיון דעתה אינו יודע גם הראיה שהביא מהא דנדרים משוטה יש לדחות כאשר יראה הרואה ועמ"ש הרמב"ם ז"ל סו' פ"ד מה' מע"הק ודוק

עוד ראיתי לו להרב חב"ש שם דעמד מתמיה ע"ד הרב מג"א במ"ש דבאשם ל"ב ידיעה שהוא הפך ממ"ש הרמב"ם בה' שגגות פ"ט ה"י וז"ל כל המחוייב אשם ודאי צריך שיודע לו חטאו תחילה ואח"ך יקריב אשמו אבל אם הקריבו קודם שנודע לו אחר שהקריב אינו עולה לו יע"ש הרי דס"ל להרמב"ם דאשם בעי' ידיעה בתחילה ואם כוונת הרב מג"א דאשם תלוי ל"ב ידיעה גם זה אינו כו' ות"ד ודבריו צ"ע דא"ך יתכן לו' דכוונת הרב מג"א הוא באשם תלוי אחרי שדבריו אלו המה באו ע"ד מהרש"ל והב"ח והם הסכימו דבאשם תלוי בלא"ה אומר יה"ר דקי"ל דמתנדב אשם תלוי בכל יום וכל המנחה הלזו לו' יה"ר ע"ת אם נתחייבתי אינו אלא כ"א באשם ודאי וחטאת דאינם באים נדבה גם מ"ש ע"ד המג"א מדברי הרמב"ם כמו כן ראיתי להרב א"ר בס"ק י"ג שהק' כן ע"ד המג"א יע"ש ומן התימא להרב מטה יהודה בס"ק א' והרב חלקו של יד"ד שם והרב נהר שלום דהמה ראו כן תמהו ע"ד המג"א אלו ולא זכרו דכבר קדמו רבנן בקו' הלזו. וראיתי להרב פרי מגדים בא' א"א ס"ק י"א שכתב ליישב לזה דהמג"א מיישב דעת הטור שכתב אחר חטאת לא ואשם משמע ודאי נמי דסובר הטור אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחי' דלא כר"מ יע"ש וכיוצא בזה ראיתי להרב הל' ברורה ס"ק ה' דכתב דאין זה כ"א אליבא דחד מ"ד ולא אליבא דרבנן יע"ש ועי' עוד להר' עצמו מ"ש בהקדמת ס' בפתיחה כולל ד"ח ע"ד אות ד' יע"ש ויש ראיה לדבריהם דגם הרב המאירי בחי' לשבת שם פסק כן להדיא כמ"ד דאשם אין צריך ידיעה בתחילה יע"ש ועיין בחי' הריטב"א שם ודוק.

אלא דמ"ש הרב ה' ברורה דזה דאשם בעי' ידיעה בתחילה הוא אליבא דחד מ"ד ולא אליבא דרבנן אם יש לפרש כמ"ש מרן ז"ל בכ"מ דזהו מחלוקת ר"ט ור"עק ופסק הלכה כר"עק ולא מצינו דרבנן פליגי בהא ואם יש לפרש שהוא רבי יוסי כמ"ש הרז"ה בס' המאור בפ' כלל גדול והרב המאירי שם וכ"כ הרב תבו' שור שם ובס' בכור שור בחי' לשבת הרי ר"ט ור"עק פליגי ואם נאמר כמ"ש הרב המאירי שם דחכמים ס"ל כמשנה דכריתו' דכ"ח ע"ב דבעינן ידיעה בתחילה יותר יגדל התימא על הרב ה"ב שכתב ולא אליבא דרבנן דאדרבה אליבא דרבנן הוא דסבירא ליה דאשם בעינן ידיעה בתחילה ועם שיש מקום לעמוד בזה וכו' דפליגי על ר"פ דס"ל דאשם בעי ידיעה בתחי' וכמ"ש הר' פני יהושע שם בשבת מ"מ הו"ל להרב ה' ברורה להעיר בכל זה וגם על הרב פרי מגדים קשה דבא ליישב דהטור ז"ל פליג להרמב"ם בלתי ראיה כלל ואי משום מ"ש רבא בכריתות דכ"ב דאשם ודאי ל"ב ידיעה בתחי' כמו שראיתי להר' דגול מרבבה להר' מהר"ר יחזקאל שהביא זה ראיה להרב מג"א יע"ש ואחרי המ"ר אינה ראיה כלל דרבא לא בא לפסוק הלכה אלא ליישב מאי דמק' ס"ס כי מחידע ליה בעי לאתויי אשם ודאי ועל הכל דעכ"פ קשה דהו"ל להמג"א ז"ל להזכיר דברי הרמב"ם דהם הפך דעת הטור לפי דעתו וסברתו. וכבר עמד הרב הגדול מו' דורינו בס' טוב עין סי' י"ב ותמה ע"ד הרב דגול מרבבה והרחיב בענין זה יע"ש והנה בעת"ה כרגע נזדמן לידי ס' שמחת יהודי' שנדפס מחדש להרב המפורסם כמוהר"י נאג'אר נר"ו וראיתי לו שם בחי' לכריתות לדכ"ב שעמד בזה יע"ש שנר' שנעלם ממנו כל זה וצ"ע

ומ"מ נקטינן כדעת מהרש"ל ז"ל דיכול לו' יה"ר ע"ח אם נתחייבתי בחטא' ובאשם כדעת רובא דרבוותא מרבני האחרונים דקריאה שאני וכמו שביארנו

סימן ד'

שאלה אם אדם הקורא בתורת הקרבנו' של נזיר אי מהני ליה כאלו הקריב ולומר אחריו יה"ר כו' גם אם בקורא פ' אשם ודאי.

ודאי ואשם תלוי אם יאמר יה״ר על סמך אשם נזיר או לא

תשובה הנה מרן בב״י הביא לנו משם הר׳ מהרי״א ז״ל שכתב וז״ל שאשם הוא בא בנדבה לפי שאמרו בנדרי׳ ד״י דהחסידי׳ נודרין עצמן לנזיר כדי להביא קרבן א״כ נר׳ שיש לו לבא כמו נדבה וגם הר׳ מהר״י ן׳ חביב ז״ל כת׳ מה שמקשינן דגם אשם אינו בא בנדבה אינה קו׳ דהרי אשם נזיר בא בנדבת נזירות עכ״ל וכוונת דבריהם הוא דכאן ליישב דאפי׳ לדעת רבנן דפליגי לר״א וס״ל דאשם תלוי אינו בא בנדבה דהטור מיירי בכל אשם בין אשם ודאי בין אשם תלוי ומטעם דבכר אלי׳ דאשם נזיר בא בנדבה הה״ד נמי בכל אשם יכו׳ לו׳ יה״ר וכטעם מרן בב״י ז״ל שם וכ״כ הר׳ הפרישה והב״ח דלדעת הרבנים אפי׳ באשם ודאי יכול לומ׳ יה״ר וכ״ן לדעת מור״ם בד״מ יע״ש אך דראיתי להר׳ הלבוש שכת׳ דאפי׳ אחר ודאי יאמר יה״ר ויהא כוונתו על אשם נזיר עכ״ל

ואחרי המ״ר דבריו תמוהים דאיך יתכן שיהא קורא בפ׳ אשם ודאי דמכפר על גזילות ומעילות וכדומה ויהא כוונתו על אשם נזיר על מי שהוא נזיר ונטמא ונתכפר שהוא דבר תמוה ומעולם לא עלה על דעת הרבנים לומ׳ כ״א שיאמר יה״ר אחר אשם ודאי כיון דמצינו דאשם נזי׳ בא בנדבה בכל אשם יאמר כן דהוי כמו בא בנדבה משא״כ בחטאת דלא מצינו בא בנדבה בשום אופן וכמו שכ״כ מרן להדיא שם בב״י וכן מדוקדק מדברי הר׳ זבח השלמים ס״סי א׳ יע״ש וכן ראיתי להר׳ נחלת צבי בס״ק ט׳ שכת׳ ע״ד הר׳ דס׳ רחוקה בית מאד יע״ש אלא שדבריו תמוהי׳ שם שכת׳ דיאמ׳ יה״ר אחר אשם נזיר מאן דבר שמיה קריאת אשם נזיר והוא אינו נזיר וגם דלא שייך בו״הז וזה ק״ל ע״ד הרב א״ז בס״ק ט׳ שכ״כ ועוד במה שציין ש״וי והוא להפך שם בט״ז ס״ק ו׳ וצ״ע ולקמן בס״ד אכתוב דלא שייך בו״הז אשם נזיר כלל •

ואת זה ק״ל ע״ד הרב חב״ש ביו״ד די״ו ע״ב סי׳ ה׳ ס״ק ט׳ ובדק״ח ע״ב בס״ק ז׳ שכתב דלדעת הרבנים מהרי״א ומהריב״ח הוא דאהר פ׳ אשם יכו׳ לומ׳ יה״ר ויכוונו לאשם נזיר דבא בנדבה והר׳ מג״א תמה עליהם מאד דאהר חטאת כו׳ יע״ש: ודבריו תמוהים דלא היה כן כונת הרבנים כמ״ש דיכוין לאשם נזיר וכאמור ומה מאד תמהני ע״ד הרב יש נוחלין די״ג ע״ב שכתב וז״ל וכן בפ׳ אשם תלוי יש לאומרה בכל יום אפי׳ אם אינו חייב בה בודאי מפני שהוא בא בנדבה כו׳ או דיכוין דיהא הקריאה כהקרבת אשם נזיר שבא בנדבה כמ״ש ז״ל שהחסידים בנדבת לבם היו נודרין עצמן בנזירות כדי שיתחייבו בקרבן אשם נזירות ויהא כוונתו לקרבן אשם נזיר וכ״כ הגאון מהר״מי ז״ל עכ״ל ודבריו תמוהים דמלבד מה שק׳ עמ״ש דיהא כונתו על אשם נזיר וכמו שביארנו לעי׳ עוד זה דמ״ש דהחסידי׳ בנדבת לבם היו נודרים בנזירו׳ כדי להביא קרבן אשם נזיר כו׳ שהרי בש״ס בפ״ק דנדרי׳ ד״י ובירוש׳ שם ובפ״ק דנזיר ה״ו הביא הברייתא דתניא ר״י אומר חסידים הראשונים היו מתנדבים נזירות למקום כדי שיתחייבו קרבן. חטאת למקום ע״כ הרי דמה שהיו מתאוי׳ לנדבת לבם לנדור בנזיר הוא דוקא להביא קרבן חטאת ולא להביא קרבן אשם שהרי אשם אינו מביא הנזיר כ״א כשנטמא ובודאי דלא היו מתאוים להיות טמאים בנזירותם להביא אשם דבכה״ג הוי נזיר חוטא אפי׳ אליבא דר״י דהרי בר פלוגתיה שם בברייתא ע״ד ר״י דאמר שלא נדרו בנזיר כו׳ אבל בנזירות לא התנדבו כדי שלא יקראו חוטאים שנאמר וכפר עליו כו׳ יע״ש דש״מ דלר״י דוקא נזיר טהור לא מקרי חוטא אבל נזיר שמא נקי׳ חוטא דהא מיהא קרא כתיב וכפר עליו מאשר חטא וכדעת ר״י הכי ס״ל לשמעון הצדיק שם בש״ס כמ״ש הר״ן בפי׳ לנדרים שם והרב מראה הפנים בספ״ק דנזיר יע״ש וא״כ איך כתב דחסידים הראשונים היו מתאוים להביא קרבן אשם דליתא להא כלל בש״ס וגם דלא יתכן שיתאוו תאוה להטמא ח״ו ומ״ש הרב מ״וק בא״ח סי׳ א׳ דהוי חוטא ע״מ לזכות הרואה יראה דיש להשיב ע״ד והכמ״ל והוא מן התימא על הרב של״ה במס׳ תענית דקס״ה ע״ב שהביא דברי הרב אחיו אלו ולא העיר בזה •

איברא דהיא גופא קשיא ע״ד הר׳ מהרי״א ומהרב״ח דבאו ליישב דברי הטור במ״ש דבאשם יכול לומר י״ר דהוי כמו בא בנדבה ולא בחטאת כמו דמצינו בחסידי׳ הראשונים, והרי בחסידים הראשונים הוי דבר להפך דהיו מתאוים להביא חטאת ולא אשם

הן אמת דקו׳ הלזו של כת הקו׳ היא הראשון אלם המעלה הר׳ עולת תמיד בא״ח סי׳ א׳ שהביא לדברי הרבנים וכתב וז״ל פי׳ דגם אשם הבי׳ דנזיר צריך להביא חטאת ואשם אמנם תימא גדולה לפי דעתי דגם חטאת בא בנדבה שהרי על חטאת אמרינן כן בגמ׳ עכ״ל הרי דהרגיש בקו׳ זאת דהם באו ליישב דעת הטור דכתב דיאמר י״ר באשם מטעם דמצינו דנזיר מביא אשם והיינו בגמ׳ אמרי׳ דגם חטאת היו מביאים אלא דק״ל ע״ד הרב עולת תמיד דשתק והודה להם באשם דמביא כאלו בכל נזיר מביא אשם והיה לו להעיר דלאו בכל נזיר הוא זה כ״א בנזיר שנטמא דוקא וכבר הרב מג״א בפי׳ א׳ ס״ק י״א והרב זבח השלמים שם והרב אמונת שמואל בפי׳ ג״ן תמה בחכמתם עמדו בזה והרחיבו בקושי׳ דבש״ס לא נזכר כ״א חטאת ואשם אינו אא״כ נטמא ולא מקרי נדבה יע״ש וכן ראיתי להרב מהר״ס ן׳ חביב בתוס׳ יוה״כ לדפ״ה ע״ב שעמד בזה יע״ש וגם הרב מ״ל בפ״ו דנזיר הי״א עמד בזה אלא דיש להרגיש כמ״ש וז״ל ודבריהם תמוהים בעיני דבאיזה נזיר מיירו אי בנזיר טמא דליכא אשם הא איכא נמי חטאת ואי בנזיר טהור ליכא אשם כ״א חטאת יע״ש דעפי הו״ל להק׳ דבהדיא ממקום שבאו הברייתא היא בנזיר טהור בחטאת ולא באשם וכמ״ש הרבנים הללו ואפש״ל דכוונתו אפי׳ אם יתכן לפ׳ הברייתא גם בנזיר טמא ליכא ראיה ועיין למה״ר מהרח״א בס׳ נשמת חיים בדר׳ ד״ס ע״א שתמה ע״ד הרב מ״ל דבנזיר טמא וחטאת הוי עוף יע״ש ולק״ד אחרי המ״ר נ״ק דגם כשאשם דמביא הוא איל ואשם נזיר הוי כבש אלא דהרבנים רצו להביא דמיון לדבר דמצינו דבא בנדבה בשם נזיר גם מ״ש דאם לא חטא יהיה זה לנזירות לא זכיתי להבין דבריו דאיך יהיה זה הקרבן לנזירות בלתי היותו נזיר והוא דבר תמוה דלא ילפי מנזירות כ״א לעשות עיקר קרבן אשם כמו נדבה לענין י״ר וכמו שביארנו :

וראיתי להרב מטה יהודה בסי׳ א׳ ס״ק א׳ שכת׳ ע״ד הרמג״א ז״ל במ״ש דאשם

דאשם נזיר טמא לא מקרי בא בנדבה דהרי שם בנדרים בנתחי' הסוגי' מוכח דגם בקרבן נזיר טמא חשיב בא בנדבה דהרי אמרו הניחא נדבה דקרבן נדבה דנזירות מאי א"ל ס"ל כש' הצדיק יע"ש וכמו כן קשה ע"ד הרב השואל בס' אמונת שמואל ועל הר' מהרמב"ח שכתבו דלא מקרי אשם נזיר בא בנדבה ע"ש ועוד אני תמיה ממ"ש התוס' במנחות דכ"א ד"ה אימא חטאת ואשם דנזיר שכתבו וז"ל אחטאת ואשם דכלמא לא פריך אלא מהני משום דדליק נהו מנחה וגם דמו לנדבה דנזירות נדבה היא עכ"ל והוא תימ' איך כתבו דלא מקרי אשם נזיר בא בנדבה

ועוד ראיה אחרת מה שהשיב הרב אמונת שמואל לרב השואל דאשם נזיר מקרי נידר ונידב וכתב וז"ל ותדע שהרי לחד לישנא בסו' פ' בתרא דנדרים מקרי חטאת ואשם דנזיר נידר ונידב לר"מ וקריב בבמה קטנה ואף דפריך התם כו' מ"מ מכל הלשון ל"פ גו אבל לענין תשובת י"ר יכול לכוין לאשם נזיר דבא ע"י נדרו ונדבתו עכ"ל והנה מ"ש בסו' נדרים לא חזינן ביה כי האי סימנא וג"ל בסוף פ"ב דזבחים דקי"ו ע"ב יע"ש אלא דע"ז קשה דבתמורה די"ד ע"ב מייתי הך מתני' דבפ"ק דמגיל' דקתני זה הכלל כל שהוא נידר ונידב אינו קרב בבמת יחיד והנן המנחות והנזירות קרבים בבמת יחיד דר"מ ומשני שתי מכאן נזירות ופרש"י ז"ל שתי מכאן נזירות דאע"ג דנזירות באה עליו ע"י נדר אין הקרבנות נקראים נידר ונידב דהא לא נדר אלא מהיין והקרבן מאליו מוטל עליו חובה וע"ז פריך הש"ס עו' ומי איכא למ"ד דנזיר לאו נידר ונידב הוא והכתיב כו' מאי לאו אקרבן לא אעיקר הנדר כו' דש"מ דקרבנות נזיר לאו נידר ונידב הוא והוא הפך סוגי' דפ"ק דנדרים ודברי התוס' ודברי הרבנים הנז"ל

אבל אחר ההתבוננו' נר' דלק"מ דהא"ן ולענין מה שאנו באים לחלק ולהבדיל בין קרבנות חובה כחטאת ואשם הבאים על חטא מקרי קרבנות הנזיר נדבה כיון שבאי' ע"י נדבת לבו בנזי' והיינו דקא דייקי דברי מהרי"א שכתב דהוי כמו בא בנדבה ומהריב"ח דקדק בלשונו יותר וכתב בא בנדב' נזירות וגם התוס' לא כתבו כ"א וגם ידמו לנדבת דנזירות נדבה הוא דדקדקו לו' דנזירו' דוקא נדבה והקרבנו' דמו לנדבה אבל לגבי עולות ושלמי' הבאים בנדבה גמורה אזי מקרו קרבנות נזיר דאינו לא נידר ולא נידב וזה תימא להרב אמונת שמואל דלא היה צריך לדחוקי נפשיה ולחלק בין הקרבה לאכילה ולדעת ר"מ דשפיר מצינן למימר כדכתיבי' בדעת הרבנים דמקרו קרבנות הנזיר כמו בא בנדבה שהם באים על עיקר נדבת נזירות וכמ"ש התוס' וז"ל ועו"ק ע"ד הרב אמונת שמואל ז"ל דלמה לא הביא ראיה לדבריהם דרבנן מהרי"א ומהריב"ח ממקום שבאו מסוגי' דפ"ק דנדרים דקאמר כנדבותם נדר בנזיר ומייתי התם עוד דש' דצדיק וכן לאחד דר"י דחסידים הראשונים וכמו שהק' הרב מט"י ע"ד הרמג"א שכתב כדברי הרב השואל •

ואולם כשאני לעצמי לקד"ן דאין משם הוכחה כלל ועיקר שהרי הש"ס ל"ק דקרבן נזיר הוי נדבה כי אם בעיקר הנדר גופיה דהוי נדר ומקרי נדבה על הנודרין מצד נדבת לבם ושי"ן מאיליא מוטל עליו חיוב הקרבנות וכמ"ש רש"י בתמורה והכי מתבאר בדברי הר"ן בפי' לשם ומדברי התוס' דמאי דקרי הש"ס לנזיר נל' נדבה לא הוי כ"א נדר ולא נדבה וכמ"ש הרב פרי הארץ בח"א חא"ע סי' ג' דכ"ו ע"ד יע"ש והוא ברור דגלא"ה קיקשי הסוג' אהדדי ממ"ש בתמורה ומן התימא על הרב מט"י שלא העיר בזה כלל וצ"י •

וזה ק"ל ע"ד הרב מ"וק בחי' לא"ח סימן א' דהכריע מסוגי' דזבחים ותמורה הנז' דקרבן נזיר לא מקרי נידר ונידב וחמה ע"ד מהרי"א ומהריב"ח ומלבד דהיה לו להזכיר לחשו' הרב אמ"ש הנז' דכתב הפך זה והיה לו להעיר בזה זאת ועוד דלק"מ ע"ד הרבנים דהם לא כתבו דקרבנות בנזי' הוו נדבה אלא דבא לנדבת הנזירות וכמו שביארנו ועיין להה"ר בס' בתי כנסיות בא"ח סי' א' בש' הרב בנו המלך שלמה שעמדו בזה יע"ש ויש לעמוד ע"ד

גם מה שהביא עו' ראיה הרב מ"וק להפך מדברי הרבנים מהרי"א ומהריב"ח ממ"ש בקידושין דנ"ה דפרי' ודילמא אשם נזיר הוא דמגלם בהדיא דלא שייך נדבה באשם נזירות יע"ש בראיה זו כבר קדמו הרב א"ר שם ס"ק י"ב יע"ש אלא דלע"ד נר' דאין ראיה כלל ועיקר דהא"ן ולהאובד זה הקרבן היה מאשם נזיר מ"מ למונא אותו לא חייבו שיהא הוא נזיר ואלא מה יעשה שיביאנו בנדבה בודאי דלא מקרי קרבן נדבה בפ"ע אלא הנודר בנזיר דהנזירות עצמו הוי נדבה ועו' יש להשיב כמ"ש התוס' ז"ל שם בשם השר מקוצי יע"ש ועמש"ל בסי' ט"ב יע"ש

וראיתי להרב מהר"ש ן' חביב ז"ל שם שהק' עו' ע"ד מהרי"א ומהריב"ח דא"כ הוא דאשם נזיר בא בנדבת נזירות א"כ למה פסק הטור בי"ד סי' ה' דהשוחט לשם אשם ודאי שחיטתו כשרה לפי שלא בא בנדר ונדבה והרי בא ע"י נדבת נזירות עכ"ל ולקד"ן דהא"ן דלענין אמירת י"ר אמרי' כיון דמצי' אשם נזיר בא בנדב' בכל אשם יאמר יה"ר דשם אשם חד הוא וכמ"ש מרן בב"י שם אבל הא מיהא שם אשם ודאי לא זז ממקומו דאינו בר נידר ונידב כלל ומה דמות יערוך בנת הקריא' לשוחט לשם אשם ודאי דבמעשה ודאי ליכא טעמא דשם אשם א' הוא דכל חד וחד קרוי בשמו והוא פשוט

והמג"א שם הביא משם הגאון מהר"ר יצחק שישב לדעת הרבנים דל"ק דא"כ גם אחר החטאת יאמר כן שהרי חטאת נזיר לאו לכפרה והסי' ע"ד הרב מג"א דלא משמע כן בנדרים שפי' המפ' וז"ל שמתיראים כו' יע"ש ולע"ד נראה דאי מהא לא איריא דמלבד דאין כ"כ הכרח מפי' המפ' וכבר פי' שם פי' שני וגם הר"ן והרא"ש ושאר הראשוני' פירשו שלא היה המקום מספיק לתם חטא וכ"נ מפשט דברי הברייתא והירוש' ועו' דעכ"פ שניא כפרת חטאת שאינו על חטא מסויים משא"כ נזיר טמא דמקרי חוטא לדעת ר"י וכמ"ש הר' מראה הפנים וכמש"ל וזה דלא כהרב מט"י שם ס"ק א' דרצה לו' דגם נזיר טמא לדעת ר"י אינו חוטא דליתא ונלא"ה איכא למימר דגם לא קי"ל כר"י דהיו מתנדבים בנזירות כיון דאמרינן דנזיר חוטא הוא אפי' טהור והוי שיטה ולא קי"ל הכי דאין הלכה כשיטה בכל נזירו' כ"א דוקא נשתם אבל כשנודר לשם שמים ולגדור עצמו מן העריות כעו' דשמעון הצדיק ל"מ חוטא וכמו שכ"נ דעת הרמב"ם בסו' ה' נדרים ונזו'

ובסו' ה' נזירות יע"ש וכ"כ הרב המאירי ז"ל בנדרי' שם בס' בית הבחירה יע"ש, ובחי' להרמב"ם בסו' ה' נזירות בס"ד אני עני כתבתי עוד בזה יע"ש ואמכ"ל אף דכל לגבי דידי לא הבנתי חי' הגאון מהרי"ו ז"ל וכיוצא בזה חי' ג"כ הרב המגיה בס' זבח השלמים סי' א' לדברי הרבנים שהרי מבואר מדברי' דר"ל דאשם מקרי בא בנדבה טפי מחטאת כדי ליישב דברי הטור וכל מגמתו הוא לעדיף בח האשם שבא בנדב' מבחטאות ואילו לפי חי' הוי איפכא ותלי תניא כדלא תניא

והרב עולת תמיד חי' שם וז"ל ואפ' ליישב דדייק מדאמרי' שהיו מתאוים להביא קרבן חטאת ולא נאמר אשם אלמא דאשם היה אפ' להביא בנדבה וכמ"ד דס"ל מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום עכ"ל ואי' זה אחרי המ"ר אינו מחוור דמלבד דמדברי מרן מבו' דר"ל דברי הרבנים אף כדי ליישב דברי הטור גם ליכא דרבנן וכמ"ש הרב הפרישה זאת ועוד דבדברי מהרי"א שכת' א"כ נר' שיש לו לבא כמו נדב' לא משמע הכי דהול"ל נר' שהוא בא בנדבה ועל הכל דעכ"פ חי' הרב לא אתי לדברי מהריב"ח דכתב להדיא שהרי אשם נזיר בא בנדבת נזירות ש"מ דלאו להוכיח לאשם דבעלמא אתו

גם ראיתי להרב זבח השלמים שם שתי' דכיון דאשם נזיר לא מעכב מקרי נדבה משא"כ כו' יע"ש ואחרי המח"ר ק"ל דהרי עיקר דבריהם של הרבנים הוא לומר דאשם נזיר בא בנדבת נזירות ולכך מקרי נדבה הרי גם החטאת הוי בכה"ג וממה שהחטאת מעכב מה בכך הרי עכ"פ יותר הוי החטאת נדבה במורה מהאשם ועוד דצריך שיטהר ויזה וימנה כמ"ש הרמב"ם בה' נזירות פ"ו דין י"א יע"ש

ואת זה ראיתי להרב פרי הארץ שם בתשובה דרצה לתרץ לדברי מהרי"א ז"ל דכיון דמצינו באומ' אשמו של פלוני עלי דחייב הוי האשם בר נידר ונידב וא"כ דמהרי"א יסבור דגם אחר החטאת יאמר י"ר ושייך בנדבה ובהא פליג להטור עכ"ל והרואה יר' כמה דוחקים דבריו דמלבד דהעי' חסר דהרב מהרי"א לא הזכיר הא דהאומר אשמו של פ' כו' ועוד מדבריו שהביא ראיה מהא דנדרים מש' להפך זאת ועוד מה שדקדק בלשונו וכתב שאשם כמו בא בנדבה דהול"ל דאשם בא בנדבה אינו דקדו' כלל דאצטריך חי' כמו לו' כן בכל אשם דהוי כמו בא בנדבה דליישב דברי הטור אשם סתם איירי ואו' מודא דבא רעהו וחקרו דלדברי הרב מהריב"ח שכת' להדיא מה שמקשינן דגם אשם אינו בא בנדבה אינה קושי' דהרי אשם נזיר בא בנדבת נזירות : הרי לך להדיא דדוקא לענין האשם הוא שבא ליישב לדעת הטור שיאמר הי"ר ולא אחר החטאת ואף שלדברי הרב אינם כ"א לתרץ דברי מהרי"א כמבואר בלשונו מ"מ נקוט מיהא פלגא דלא מחוקם חי' ועיין להרב חלקו של ידיד דגם הוא עמד ע"ד הרב פ"ה אלו אף דקשה דנר' שהבין לדברי הרב פה"א תמה באו לתרץ ג"כ לדברי מהריב"ח וליתא וגם בעיקר קו' ע"ד רש"י ז"ל לא זכר שר לאשו' הרמ"ע סימן כ"ו וכבר אני עני כתבתי בזה בחי' לנדרים לד"ת ע"א ע"ד רש"י בס"ד

ומה מאד תמהני להר' כסא אליהו בא"ח סי' א' אות ד' שהביא לדברי מהרי"א ומהריב"ח ושהרב מנ"א תמה עליהם וכתב ליישב וז"ל ולע"ד אין קו' דכיון דבחטאת הוי נדבה כ"ש אשם ש"ר להרב פרי הארץ שתי' ככל מ"ש בביאור יותר עכ"ל ונוראות נפלאתי איך כתב בפשיטות דאין כאן קו' כלל כי לק"ד היא קו' חזקה וכמו שעמדו כל הרבנים בזה וכל הדרכים הם דחוקים ובעת לא מצינו ישוב המתיישב על הלב והטיב אשר דבר הרי' מ"וק שם א"ח סי' א' ובס' שאלת יעבץ ח"א סי' קמ"ג דאחר שנדחק בישוב דבריהם ודחיק ואחי' מרחיק כאשר יר' הרואה ובסו' דבר כתב דלא אשכח להו פתרי ומי שדעתו רחבה וימצא פשר דבר יטול שכר הרבה ואחזיק לו טובה יע"ש ות"ג כי יגדל התימא דאיך יתכן לו' דהם סוברים דבחטאת ג"כ ועיקר ראיתם הוא מחטאת וכ"ש אשם דהרי אפי' בדברי מהרי"א שהם שהוזים קצת לא משמע כן דהרי כתב שהאשם הוא כמו בא בנדבה שהחסידים נודרין כדי להביא קרבן וכ"ש וק"ו בדברי מהריב"ח ז"ל שכתב להדיא ליישב דעת הטור דוקא שכתב וז"ל מה שמק' דגם האשם אינו בא בנדבה כו' יע"ש הרי דבריו ברור מללו דלא אתא לפלוגי ולו' ע"ד הטור דגם בחטאת יאמר והה"ן באשם אלא אדרבה בא ליישב תקו' שיש ע"ד הטור מ"ש אשם מחטאת דתרוייהו כי הדדי נינהו ובזה לחלק יצא בין אשם לחטאת והיותר תימא ע"ד הרב ז"ל דבסו' דבריו כתב והביא לדברי הר' פרי הארץ הנז' דמסייע לדבריו ולא דקדק כי כל דברי הפ"הא לא באו כ"א ליישב דברי מהרי"א ולא הזכיר כלל לדברי מהריב"ח דגם הרב פ"ה עינו ראה דאין ישובו זה עולה גם לדברי מהריב"ח וא"כ איך כתב דהרב פ"הא כתב ככל מ"ש והו"ל למידק בהא באופן שדבריו צ"ע

גם ראיתי להרב נשמת חיים שם בד"ה דרצה למצוא ישוב לדברי מהרי"א ומהריב"ח ז"ל מהברייתא דחסידי' הראשו' מתאוי' להבי' ק"ח דלפי פרש"י הב' שפי' דאין הקב"ה מביא תקלה שיתחייבו ק"ח ונודרין בנזיר שאין הקב"ה מביא תקלה בנזירו' א"כ בשאר אינשי דעלמא שבאים להטמא וצריך להביא אשם ובפרט בזה"ז דכולהו טמאי מתים וא"כ אין השפה יכולה לדבר שמביא חטאת בנדב' זולתי אשם כו' יע"ש

וקרוב לזה חי' הרב בית הלוי בחי' לברכות ד"ג ע"א שכתב וז"ל אבל אשם אם הוא נודר בזה"ז ונטמא מחוייב להבי' אשם כשיבנה בה"מק יע"ש, ולע"ד אחרי המ"ר לא הבנתי כונת חי' שהרי העיקרא זה בהנו אומרים דאשם בא בנדבה ע"י הנזירות היינו לעשות רמז לאשם ודאי ותלוי שיהיו כמו נדבה לענין י"ר, וא"כ דלענין חילוק חטאת ואשם יכול להיות שיטמא ויקריב חטאת ולא אשם, אבל עכ"פ כל ראייתינו הוא מענין הקרבת הקרבנות דיקריבו בנדבת נזירות ומשם אנו למדים לשאר אשמות דשם אשם חד הוא ואו ק"ל דאיך השפה יכו' לדבר לפי שהנזיר טמא מביא קרבן אשם עתה דאנו טמאי מת הוי קרבן אשם דאעיקרא אם העיקר חסר דלא יש נזירות בעולם ולא כיון האי גברא איך יהיה קורא בפ' אשם ודאי או תלוי דהוי איל שיתיה זה חשוב יותר בא בנדבה מבחטאת אהמתא, זאת ועוד דלא שייך לדידן אשם נזיר מה"ט גופיה דכולנו טמאי מתים וחסר המציאות בעולם : דמה"ט כתב הראב"ד בהשגות ספ"ב דנזירות דאסור להזיר בזה"ז בכל מקום ; וגם הרמב"ם הודה לו דלכתחי' ה אסור וקי"ל דאינו מביא קרבן כ"א עד שיזה ויטהר וימנה בטהרת כמ"ש הרמב"ם בפ"ו דנזירות ה"יא יע"ש וזה לא

שייך

שייך עזה בז"הז דאין לנו אפר פרה. וכבר ראיתי לספר שאלת יעבץ בח"ב סי' קמ"ג דהרבה להשיב ע"ד הר' כנסת יחזקאל שכתב כדברי הרבנים הנ"ל בתשו' סי' כ"ג דאיך יתכן לומר דשייך אשם נזיר טמא בז"הז והרבה בראיות רבות וגם דאשם נזיר הוא כבש וזה איל ולא שייך כלל חיוב קרבן אשם נזיר אצלינו וכ"כ בס' מ"וק שם בסי' א' יעש"ב

עוד ראיתי להר' בית הלוי שם דהי' דראית הרבנים הוא מר"ש דלא נדרו בנזיר וה"ט כי אית ליה לר"ש בשבועות די"ט ע"ב דר"ש סבר אשם א' מכפר על כמה שגגות ואונסים דכתיב על שגגתו אשר שגג וא"כ אפי' אם ידור בנזיר בשביל ק"ח לא מהני לכפר משא"כ אשם בא בנדבה מקרי מטעם דנודרין בנזיר כדי להביא אשם ח"ד יע"ש, ומלבד מה שק' דאדרב' יותר מקרי חטאת בא בנדבה דלא מכפר כל החטאות כמו דמכפר באשם עוד גם דעכ"פ לא יתכן לנדור בשביל אשם דאינו מביא אשם כ"א כשנטמא וזה לא יתכן שיתאוה הלוה וכמ"ש ז"ל וכמש"ל ועוד דטעמא דר"ש הוא דס"ל דנזיר חוטא הוא בין טהור בין טמא ובנזיר טהור ליכא אשם ועל הכל דלא קי"ל כר"ש בהא אלא כר' כמ"ש הרמב"ם בפ"ח דשגגות ה"ו ועו"ק דאיך יתכן דבאשם נזיר שהוא כבש דמתכפר בו חטאו' הצריכים אשם ודאי ואשם תלוי שהם איל וכמו שהשיב על כיוצא בזה הר' מ"וק ע"ד הגאון מהר"י שהביא הרי' מג"א שכתב כה"ג וגם ע"ד הרמג"א דמחק בזה קו' דבר שדבריו צ"ע וחזה הניח להרב הגדול מהרח"א בס' מקראי קדש דס"ח ע"א שכתב לדעת רבא דאמר אף דהוי קריאת החטאת ואשם כאלו הקריב חטאת ואשם נזיר בנדבת נזירות כמ"ש הב"י א"ח בשם מהרי"א יע"ש ויש להשי' דמלבד דיש לחלק ונ"ד וכמש"ל זאת וצו' דאיך יעלה בקרבן נזיר והוא לא נדר בנזיר גם מ"ש דהנזיר מביא חטאת ואשם יע"ש הי"ל לחלק דלאו בכל נזיר דינא הכי ונ"י

ומ"מ למאי דאתאן עלה נראה שודאי שאין שייכות בז"הז לקרות בפ' אשם נזיר ולא שאר קרבנותיו וכ"ש שאר הקרבנות דמצורע וכיוצא וגם דהקורא בפרשיות אשם ודאי ואשם תלוי אין לכוין בהם על אשם נזיר וכאמור

סימן כ"א

שאלה אם אמר יה"ר אחר פרש' אשם תלוי יה"ר שיהא חשו' כאלו הקרבתי אשם סתם אי מהני ואמתני"ל דמהני אי גם באשם ודאי יכו' לומר בסתם א"ד צריך לומר בפי' אשם תלוי גם צריך לדעת אי יכול לומר אחר פ' אשם ודאי שיהא חשוב כאלו הקריב אשם תלוי א"ד לא

תשובה הנה מלשון הטור בא"ח שם בסי' א' דכתב דאחר פ' העולה והמנחה והשלמים והאשם יאמר יה"ר ולפי' א' של מרן בב"י שם הוא דאתי כר"א דאמר מתנדב אדם בכל יום. והסכים מרן לזה בדעת הטור וכתב כי ראשון נראה יותר יע"ש ובדעה זה הסכים מהרש"ל והרב"ח והפרישה ויתר רבני האחרונים דאשם סתם שכתב הטור הוא דוקא אשם תלוי ולא על אשם ודאי, וכ"נ דשם אשם סתם ס"ל להטור ודעימיה דמיקרי אשם תלוי אבל אשם ודאי צריך שיאמר בפי' אשם ודאי דלא משמע אשם סתם אלא אשם תלוי, וכ"נ להדיא מדברי הרא"ש בפי' לפ"ק דנדרים בד"ה ע"א בברייתא דהרי זו חטאת הרי"ז אשם לא אמר כלום

כתב הרא"ש וז"ל דאין מתנדב אשם ומיירי בשפירש אשם ודאי דאילו אשם סתם כנידר ונידב הוא דתנן בכריתות ר"א אומר מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום ותנן בפ"ב דחולין השוחט לשם אשם ודאי שחיטתו כשירה דלאו נידר ונידב הוא לשם אשם תלוי שחיטתו פסולה ופירושו לשם אשם סתם דהיינו אשם תלוי וריש' דהתם דוקא והיכא לי"ד הלוי לא"ה קשי' דיוקא אדיוקא אדסיפ' עכ"ל

הרי לך דברי הרא"ש ברור מללו שנקט במשניות דאשם סתם בכל מקום הוא אשם תלוי ובזה סיים הברייתא הלזו דקתני סתם אשם והוכרח לפרשו כן היכא דלא תקשי ליה מהא דחולין דתני במשנה אחת רישא וסיפא אשם ודאי ואשם תלוי ולפירושו קשה דאשם הו"ל למיתני ומה גם דקתני אשם ודאי לזה פי' דרישא דוקא והיינו מאי דקתני אשם ודאי דהוא בדוקא אשם ודאי ולא אשם סתם דהוא אשם תלוי וסיפא לאו דוקא אשם תלוי דה"ה אשם סתם ואעפ"י דמתני' רישא קתני אשם תלוי וסיפא אשם ודאי והכי גרים הרא"ש גופיה שם בחולין י"ל דהרא"ש לא דק בזה כ"א לומר דמאי דתני אשם ודאי הוא דוקא ולא אשם סתם ומאי דתני אשם תלוי ל"ד אשם תלוי דה"ה אשם סתם ויען הוא הביא המשנה הסיפא תחילה נקט רישא וסיפא והכל אחד והוא ברור ואין לדקדק בזה כלל

וכן ראיתי להאחרי צדיק בנימין א"ח סי' א' דע"ב דרצה לפרש דעת הטור דס' דאשם סתם הוא אשם ודאי לשיטתו אזיל דפסק כר"א כפי' א' דמרן בב"י והביא ראיה מדברי הרא"ש אלו יע"ש. וא"כ תמהני להרב מו"ק בא"ח סי' א' דכת' בשבועות וז"ל גם לישנא והאשם בה"א הידיעה דייקא דנ"ד באשם תלוי משמעי רבינו כי הוא אינו סתם אשם הידוע עכ"ל

ואחר הרואה יראה שדבריו תמוהי' דמלבד דכמה מגדולי האחרונים הסכימו לאמיתות הדבר דאשם סתם הוי אשם תלוי בדברי הטור זאת ועוד שכ"כ הרא"ש להדיא דאשם סתם הוי אשם תלוי ואדרבא לשון הטור שם והאשם בה"א הידיעה לרמוז לאשם סתם הידוע דהוא אשם תלוי ואיך נעלם מיניה דמ"ור כל זה והוא פלא וצ"ע

איברא דראיתי להרב זבח השלמים בסי' א' שרצה להביא סייעתא לדברי מרן בב"י מה נומר דיאמר י"ר גם בפי' אשם ודאי דשם אשם חד הוא מדברי הרא"ש אלו וז"ל והרי זה מסייע למרן מוהר"יק דאפי' אשם סתם כיון דלא"ק אשם ודאי בהד אשם תלוי שדינן ליה ולהכי אפי' פי' בו אשם ודאי יכול לומר יה"ר דאין בין אשם ודאי לאשם נזיר. (וט"ס הוא ונ"ל תלוי) חילוק במעשה הקרבן רק דיכו' לו' י"ר דל"ק אשם ודאי אלא אשם סתם כו' עכ"ל

ואנכי המ"ר לא זכיתי להבין דבריו דאדרבא נראה להיפך דכיון דאשם סתם הוא אשם תלוי ולא אשם ודאי הוי סי עתא

דפי'

נפי' א' של מרן דכתב להדיא דמ"ש הטור ז"ל פי' האשם סתם הוא היה מתכוין לאשם תלוי ואשם ודאי הוא בכלל פי' המטעת וא"כ הוי סיעתא אלימתא מדברי הרא"ש דאשם סתם הוא אשם תלוי ולא ודאי אבל לפי' הב' דכתב מרן דמ"ש הטור ופי' האשם הוא לשני השמו' אשם ודאי ותלוי דשם אשם חד הוא הרי כפי דברי הרא"ש דכ' דאשם סתם הוא תלוי ולא ודאי הוי איפכא גם מ"ש שיאמר אחר פ' אשם ודאי י"ר שלו הקרבתי אשם סתם והוי על אשם תלוי ק' דאיך יאמר אחר פ' אשם ודאי יה"ר כאלו הקרבתי אשם סתם דהוא אשם תלוי דמה סתם שייך מאחר דקרא בפי' בכלל אשם ודאי ואיפכא יכולה לדבר ולומר יה"ר כאלו הקרבתי אשם סתם כיון דהוא קרא כאשם ודאי ואותה קריאה לא חשיב כהקרבה כיון דאין אשם ודאי בא בנדבה ואי משום דאשם תלוי בא בנדבה יקרא בפ' א"ת ואף שלזה היה מקום לומר ולתקן דבריו בדרך זה דולאי שהוא קורא פ' אש"ת ויאמר יה"ר כאלו הקרבתי אשם תלוי או סתם כמו שירצה כיון דקי"ל לדעת הטור דבא בנדבה וכשהוא קורא פ' אשם ודאי כה יאמר י"ר שיהא חשוב כאלו הקרבתי אשם סתם והיה אם יהיה האופן שהוא נתחייב יעלה לו קריאתו כהקרב' לשם אשם ודאי ואם לאו אוי לשם אשם תלוי כיון דמעשה שניהם שוין למתין שמביא על הודע דהיינו איל מביא על לא הודע ואשם סתם הוא אש"ת וכ"ן שהוא דעת הרב נוה שלום בסי' א' ותמהני דלא זכר לדברי הרב זבח השלמי' שו וכמ"ג כתב הרב מ"וק שם דה"ט דהטור כתב דבפ' האשם יאמר יה"ר היינו בכל אשם ודאי ותלוי וסוא שיאמר בנוסח אם נתחייבתי באשם יהא חשוב כאלו הקרבתי אשם ואם לאו יהא חשוב כאלו הקרבתי אשם תלוי יע"ש והרי הוא קרוב לדברי הרב זבח השלמים והוא כותיה ולא מטעמיה ותמהני דלא זכר דבריו וגם ק' דאיהו ס"ל דאשם סתם הוא אשם ודאי דבן איירי ועל אשם תלוי קא' בפי' וליתא כמ"ש ומ"מ גם לדברי הרב זבח השלמי' לא נתיישבו לגמרי דהא מיהא לדברי מרן אין ראיה לפי' הב' כ"א דוקא לפי' הא' וכמ"ש הרב פרי צדיק אלא דתמהני עליו דגם הוא לא זכר לדברי הרב זבח השלמים שכתב להפך מדבריהם והו"ל להעיר בזה ועוד דעיקר ספיקו של מרן ז"ל בפי' הב' הוא דשם אשם חד הוא ויאמר י"ר גם אחר אשם ודאי כאלו הקרבתי אשם ודאי

וזאת זה ראיתי לה"ר כמהר"א בס' נשמת חיים בדר' דנ"ט ע"ב שהביא לדברי הרי' ו"סש וכתב עליו דכל כתר אפכא דיש לאחויי סיעתא להנד הא' דנלד מרן והעמיק הרחיב לחור ולדרוש בכוונת דברי הרא"ש בענין אי אמרי' נעשה מסיפא לרישא יעש"ב ואחר הרואה ירי' דיש להשיב ע"ד דכל מה שכתב ונתן בדברי הרא"ש אינן לענין זה שאנו דנין בו כ"א שהרא"ש כתב בפי' דאשם סתם הוא אשם תלוי וזה הוי סיעתא דוקא לדברי מרן: אבל במה שכתב ונתן בפי' לדברי הרא"ש ז"ל וליישב קו' הרב ז"הש אי אמרינן נעשה מרישא לסיפא כו' אינו תלוי ז"בז כלל ולא ידעתי דעתו דעת עליון בזה ואיך תלאו ז"בז ולי"ק בפשיטות וכמו שביארנו בענין אי אמרינן נעשה מסיפא לרישא כבר אני עני כת' בקונט' כללי הש"ס בזה בס"ד ואכמ"ל ועמ"ש הרב בתי כנסיות בסי' א' ע"ד הרא"ש וקרב ז"הש ויש להשיב ע"ד

איברא דראיתי להרב ז"ל שם דאחר כל מה דסקיל וטרי בל' הרא"ש סיים וכתב דאיכא לספוקי בקריאה לו' יה"ר דאה"ן דאם עבר ואמ' יה"ר והוכיח בשפתיו אשם סתם היינו ממש כמ"ש הרא"ש בפי' הבריתא דאשם סתם הוא אש"ת מ"מ לכתחיל' אין לו' כוונהו ספיקו של מרן ז"ד ולעד"נ דיש להשיב דאין זה כונת דברי מרן וכמש"ל

ולכן נר' לק"ל כיון דלדעת הטור ודעימיה ס"ל דבאשם תלוי בא בנדבה ונק' אשם סתם א"כ יכול לו' גם באשם ודאי כאלו הקרבתי אשם סתם ויהיה כונתו לאשם ודאי אם נתחייב דמיירי בו לאע"פ דאשם סתם מקרי אשם תלוי וזהו נסתם דאינו מכוין לשם אשם ודאי אבל כשהוא מכוין ליתא לן בה והיותר נכון נר' לו' אם נתחייבתי אשם ודאי יהיה לאשם ודאי ואם לאו יהיה לאשם תלוי וכמ"ש הר' מ"וק

סימן כ"ב

שאלה אם יש לו' ביום מוצאי יוה"כ אחר אשם תלוי י"ר שיהא חשוב כאלו הקרבתי אשם תלוי כיון דבבא בן בוטא בעצמו לא הוה עביד עובדא כדתנן בכריתות דכ"ה ע"א אמרו עליו על בבא בן בוטא כו' חוץ מיום אחר יוה"כ אמרו לו המתן עד שתיכנס לבית הספק וא"כ אין לומר י"ר א"ד בקריאה לא שני לן •

תשובה הנה ודאי דאע"ג דר"א קאמר מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום ובכל שעה שירצה עכ"פ הוא מודה דאחר יוה"כ לא יביא עד שיכנס לבית הספק והאי אמרו לו דתני במתני' ר"א היא כדאיתא בש"ס יע"ש מ"מ בקריאה ודאי דלא איקפד לן שיקרא ואפי' לו' י"ר היה נר' שיאמר כיון דעכ"פ המה ס"ל דאשם בא בנדב' ואף שבהקרב' בעינן קצת ספק בקריאה לא קפדינן כל כך וכ"ש לפי שטען של דבריהם של הרבנים מהרי"א ז"ל ומהריב"ז דס"ל דבלא"ה מקרי אשם בא בנדבה מכל סוג' דנדרים ד"י וכמש"ל בסי' י"ט יע"ש

וזאת זה ראיתי להרב שב יעקב בסי' ב' דעלה ונסתפק בזה אם יאמר יה"ר אחר אשם תלוי כיון דבבא בן בוטא לא עביד עובד' והביא לדברי מהרי"א ומהריב"ח וסוף כתב וז"ל אך לדעת מהרש"ל שיאמר אם אני חייב אשם י"ר כו' יכול לו' אחר יוה"כ ולא הוי תפילת שוא כי אולי היה חייב אשם ודאי לבד דצריך להביא אחר יוה"כ ולבסוף העלה דאפי' לו' י"ר ע"א לא יאמר אחר יוה"כ יע"ש ודבריו תמוהים שלדברי רש"ל בתשו' סי' ס"ד אינן שא לו' יה"ר אם אני חייב אשם כשקורא פ' אשם ודאי לבד וחטאת דתרוייהו אינן באין נדבה אבל אחר פ' אשם תלוי דעת רש"ל ברור ומבורר דס"ל דאומר יה"ר שיהא חשוב כאלו הקרבתי אשם תלוי דקי"ל כס' הטור ואביו הרא"ש דהלכה כר"א דאשם תלוי בא בנדבה והיא כונת הרב הוא דכיון דלדעת רש"ל יכול לו' יה"ר ע"א גם באשם תלוי יאמר כן ויהיה כונתו לאשם ודאי ואי נפקא מינה בזה כי ע"כ הנר' לק"ד הוא לו' אחר יוה"כ גם אחר פ' אשם תלוי אם אני חייב אשם תלוי אם היה לו איזה ספק בלילה אפי' דאינו יודע שנכנס ואם לא יהיה כקורא בתורה

סימן כג

שאלה מי שנהג לקרו' בכל יום פ' הקרבנו' כפסק הטו' ומרן ואירע לו אבל בי"ת אי אסיר ליה לקרות כיון דקי"ל דאבל אסור בת"ת א"ד שרי ליה לקרות כשאר ס' היום

תשובה הנה הרמב"ן בס' תו' האדם בה' אבילות כתב דנהגו קצת העם שלא לקרות פ' הקרבנות ומ' איזהו מקומן ומדרש"י בת"כ בב"הכ לפי שאסו' לקרות בתור' ואין לנו איסו' בסד"י שהרי קור' ק"ש ומברך לפניה ולאחריה ובקורין בתורה כו' ופ' התמיד ואיזהו מקומן כנגד תמידין תקנו כו' ע"ש וה"ד הטור בא"ח סי' תקנ"ד יע"ש וכ"כ הרב אורחו' חיים באות ך' דנ"ו ועמ"ש שם באות י"ט וכ"פ מרן בש"ע שם בס"ו וז"ל מותר לקרות כל פ' היום ופ' הקרבנות ומש' איזהו מקומן ומדרש ר"י יע"ש וכ"פ הרב הלבוש שם ס"ת דלא הותר כ"א סדר היום ופ' הקרבנות דנקט סתמו כפירושו דמיירי בפ' קרבן התמיד וכמו שפי' להדיא הרמב"ן והטור ז"ל אבל פ' הקרבנו' שנמ"כ נר' דלא הותר בט"ב והנה כי כן הה"נ מי שהוא אבל דמרוייהו טעם א' להם וכ"נ לדעת הרב ברכ"י שם בסי' זה או' ב' שכתב וז"ל פשיטא דללמוד ס' המועדות אפי' אם הוא לומד בכל יום ויום ולא בטועים לקרות מעמדות גם ביום ט"ב עכ"ל הרי בסי' דאסר הרב לקרו' המעמדו' ובכלל הם הקרבנות

ומילתא בטעמא הוא דאבל אסיר בקריא' הקרבנות כיון דקי"ל דאבל אינו משלח קרבנותיו להקריב כל שבעת ימי אבילו' כמ"ש הרמב"ם בפ"ב מה' ביאת מקדש הי"א יע"ש וסו"ר להרב שמלה חדשה דק"ט ע"א שכתב וז"ל ויראה לי דאבל אפי' דרגיל לו' פ' הקרבנות בכל יום והוי אבלו בשביום מ"מ לא יאמר כל ימי אבלו פ' קרבנו' היחיד דקי"ל אבל אינו משלח קרבנותיו יע"ש וה"ד הרב פ"מ בחא"ח בי"א "ח סי' א' ס"ק י"א אלא דלפי דברי הרב ש"ח דהוי אבלו בשד"הי והיא מותר ואינו אסור אלא מטעם דאבל אינו משלח קרבנותיו א"כ שאר מאמרי המועדות יכו' לקרותם ולפי דברי הברכ"י נר' דבכל גוונא אסיר אפי' דרגיל לאומרם מידי יום ויום והוא תימא להברכ"י איך לא זכר מדברי הרב ש"ח דמש' לספק ואין להק' ע"ד הרש"ח מדברי הרמב"ן והטור דלא התירו משום שד"הי כ"א פ' התמיד ומש' איזהו מקומן במה שנהגו כל העולם לא' בתפילה שהוא חק קבוע בכל יעבור ואה"ן דאם יהיה הענין דהוא בכלל שד"הי כמו ס' התפילה גם המה יודו וא"כ זה שהוא רגיל לקרות גם הקרבנות הוי אבלו בשד"הי אה"ן דמותר אפי' לאבל אם לא מטעם דקי"ל דאבל אינו משלח קרבנותיו אלא דאם באנו לדון דאבל אינו קורא בקרבנות מטעם דאינו משלח קרבנותיו עדיין יש להוכיח דה"ד בקרבנות נדבה כגון שלמים וכיוצא אבל קרבנות חובה אם נתחייב חטאת ואשם וכיוצא היה שולח וכמ"ש הריטב"א בחי' למ"ק שם משם תשובה מסם רבותינו ע"ש וא"כ כמו כן יש לדון בענין הקרי' דאם נתחייב בודאי בקרבנות אלו דאז הוי הקריאה כהקרבתם אפי' אם יהיה אבל יש לקרו' אלא דלדעת הרמב"ם דסתם הדברים ולא חילק וגם דבלא"ה איכא איסו' דאבל בד"ת אין לקרות בפ' הקרבנות הגם דנתחייב בהם בודאי וכאחור ולכל הדברות הכי קי"ל דאין אבל יכול לקרות בפ' הקרבנות וגם אחר ס' שמועו' וס' חק לישראל ונכון הוא שלא לקרותם כדעת הרב' ברכ"י ז"ל והכי נהוג עלמא, ועיין להרב שולחן גבוה בא"ח סי' תקנ"ד ס"ק ו' ובס' זכור לאברהם ח"א חא"ח ה' ט"ב דט"ל ע"ב יע"ש

סימן כ"ד

שאלה אי מנודה יכול לקרות בפ' סדר הקרבנות דאע"ג דקי"ל בי"ד סי' של"ד ס"ב דמותר בד"ת, עכ"ו בהקרבת הקרבנו' יהיה אסור א"ד לא

תשובה גרסי' בס"ק דחגיגה ד"ו ע"ב דתניא עולת תמיד העשויה בהר סיני ר"א אומר מעשיה נאמרו בסיני והיא עצמה לא נקרבה ר"עק אומר נקרבה ושוב לא פסקה ומה אני מקיים הזבחים ומנחה הגשתם לי במדבר מ' שנה בית ישראל שבטו של לוי שלא עע"ז הם הקריבו אותה ופרש"י ז"ל ומה אני מקיים הזבחים כו' לשון תימה הוא ומשמע שלא הקריבו לפי שנזופין היו עכ"ל משמע מזה דמי שהוא נזוף ומנודה אין לו להקריב קרבנות והכי איתא בס' בפ' בהעלותך ע"ש ויעשו את הפסח וכו' בגנותן של ישראל הכתוב מדבר שלא עשו אלא פסח זה בלבד וכה"א הזבחים ומנחה הגשתם לי במדבר דשב"י או' ישראל לא היו מקריבין ומי מקריב שבטו של לוי שנאמר ישימו קטורה כו' כי מולים היו כו' יע"ש ובונה דברי הספרי היינו דישראל לא הקריבו לא קרבן פסח ולא שאר קרבנו' ומפרש הטעם דישר' עע"ז ושבט לוי לא עע"ז וה"ט דהיו נזופין כפרש"י ומ"ש שם כי שבט לוי היו נמולים וישר' לא היו נמולי' הוא לאת טעם להקרי' קרבן פסח דכתיב ביה וכל ערל לא יאכל בו ומבואר בספרי זוטא והובא בילקוט שם בס' בהעלותך דשבט לוי דהיו מקריבין קרבנות היינו כל הקרבנו' הצבור משלהם וז"ל ככל אשר צוה ה' אל משה כן עשו בני ישראל כו' אי אפשר לו' דהיו מקריבין שהרי כבר נאמר הזבחים ומנחה כו' מלמד שלא היו מקריבים• וא"א לו' שלא היו מקריבים שהרי כבר נאמר ויעשו ככל אשר צוה ה' הא מה הדבר מלמד דהיה שבטו של לוי מקריב משלו קרבנות הצבור במ' שנה שהיו ישר' במדבר וכשירי ישר' סמוכי' לו עכ"ל

הנה מבואר מדברי הספרי זוטא דקרבנות הצבור דהקריבו שבט לוי היה משלהם אלא דע"י שכשירי ישראל סמוכים לו דהיינו דהיו נטפלים להם מעלה ע"הכ כאלו הם עצמן הקריבו. וכדתנן בפ"ק דמכות ד"ה ע"ב עאכ"ו דישלם שכר לנטפל לעוסי מצוה כעושה מצוה יע"ש ולכן שפיר קאמר קרא ויעשו בנ"י כאלו הם עצמן הקריבו עשו מאחר דהיו סמוכין לבני לו' ונטפלו לעושי מצוה הוה ליה כאו הן עצמן הקריבו אלא דק"ל ע"ז בעיקר דברי בספרי זוטא דהרי עיקר קרא דמייתי הוא מדכתיב בק"פ ויעשו את הפסח כו' ככל אשר צוה ה' את משה כן עשו בנ"י וע"ז קתני ח"א לו' שלא היו מקריבים דהרי כבר נאמר ויעשו ככל אשר צוה ה' א"כ מאי האי דקא משני דשבט לוי הקריבו כל קרבנות צבור ושירי ישראל נסמכו ולמה לא מי' לענין ק"פ גופיה דבי"י איירי קרא ולא בקרבן צבור ואם נאמר דדוקא בקרבנו' המגיא להו לישראל להיותם נטפלים דהלוים עצמן היו ג"כ מזכים ומוסרים משלהם לצבור יכולו וע"פ אחגיא נקן לבין' נקשב להם לישראל כאו הקריבו במת

שהיו נטפלים ללוים אבל בק"פ מה מהני להו לישר' אם היו נטפלים דעיקר מצות ק"פ היה האכילה וזה לא מהני להו וא"כ אפשט לוי הקריבו ק"פ ג"כ לא שהיה לעצמן לבד וכמ"ש הרב זית רענן בפי' דברי הספרי שהובא בילקוט שם לעיל מזה ונסתייע מלי' הספרי זוטא יע"ש מ"מ מאחר דכל מה דשקיל וטרי הספרי זוטא הוא ע"פ זה דויעשו את הפסח אם הקריבו או לא מאי דמשני הוא לקרבנות צבור דוקא ולענין ק"פ דביה איירי קרא לא מיימידי וזה ג"כ ק"ל ע"ד הרב זית רענן דקא נחית לפ' ולוי' דהספרי זוטא ס"ל דק"פ לא הקריבו כ"א שבט לוי ולא ישראל ואיך לא נרגש היכי מחוקם דבריהם ע"פ זה וכמו כן ק"ל ע"ד ר' הלל והרב ספרי דבי רב והרב אברהם גדליה בפי' הילקוט דכולהו ס"ל דבכי דקרבנו' צבור ופסח הקריבו שבט לוי לבד ולא ישר' מאחר דהספרי זוטא בא ליישב דקרא ויעשו ישר' הוא בק"פ גופיה דאיירי קרא ויצא לדון בקרבן צבור ואלי חניא כדלא חניא

והיה

נר' לק"ד ליישב לזה דכונ' הס"ז דקתני א"א לו' מקריבים דהם כתי' אזבחים ומנחה כו' וא"א לו' דלא הקריבו דלתיב ויעשו ככל כו' והרי מצינו דהקריבו ק"פ וא"כ ק' מקרא דזבחי' פי' לו"א דשבט לוי הקריבו קרבנות צבור מטלתם ובנ"י לא הקריבו זבחים ומנחה אלא פסח לבד והוא הפך דברי הספרי שאמר דבגנותן של ישראל ד"ה ושלא כדברי מרבני' דהשוו הספרי עם דברי הספרי זוטא דקשו דבריהם וכדכתי'

שבתי

וראה דלא יתכן לו' כן בכונ' דברי הס"ז מכמה אנפי חדא שהרי בס"ז ס"ל להס"ז דבנ"י הקריבו ק"פ במדבר כל מ' שנה והרי לדעת כולם בין לדעת הספרי דבגנותן דישר' כו' ובין לדעת המכילתא דאלם הכתוב מצות זאת בביאתם לארץ מצות' יוצא דעכ"פ לא הקריבו ישראל ק"פ במדבר ועוד דאעיקרא פי' זה אינו סובל בדברי הס"ז גופיה דאי כונתו זהוא לאוקמי קרא דויעשו כו' דאיירי בק"פ לגבי ישראל דוקא וקרא דוהזבחים כו' היינו בשאר ק"פ לפלוג וליתני בדידהו היא גופא ולמה ליה לאוקמיה בין לוי ליש' כנר' שאין חילוק בישראל כלל בין ק"פ לשאר קרבנו'

כי

ע"כ הנכון הנר' בכוונת הס"ז הוא דמאי דמשני מלמד דהיה שבטו של לוי מקריב כל ק"צ מ' שנה שהיו ישראל במדבר ופשירי ישראל סמוכים לו היינו דודאי כיון דכל ק"צ הקרי' משלהם אפילו דאין חיוב זה מוטל עליהם לבד כ"א לכל ישראל מכ"ש וק"ו דקרבנו' יחיד כפסח שהוא בכרת דהקריבו כל מ' שנה וכשירי ישר' ע"י שהיו סמוכים ונטפלים להם השיב כאלו ויעשו בנ"י ולכן כשמשני שמקריבו קרבנות צבור כל שכן יוצא לק"פ או דדאת מיהא דס"ל להס"ז דאפשר דכשירי ישר' עשו איזה פסחי' ע"ד שכתבו התוס' ביבמות דע"ב ד"ה משום יע"ש

ומ"מ

ס"ת דלדעת ח"ך דספרי ורשב"י וכן נמי דעת ר"ע דהובא בש"ס דפ"ק דחגיגה ס"ל דישראל לא הקריבו קרבנות במדבר דניזופין היו אלא שבט לוי הקרי' משלהם וכן ראיתי לרד"ק ז"ל בפי' לעמוס בסי' ה' שהביא דעת רבותי' דלא הקריבו ישראל לא שבט לוי, ויש חימא ע"ד רש"י שם דפי' אחר דזבחים ומנחה הגשתם כו' דהכונה כי לא ניזה ה' לקם וזהו כמאמר המכילתא

וטפי הו"ל לפ' לפי פשוטו של מקרא דהוא לשון תימא ודייק במדבר שעיר והוא דרז"ל בספרי ובש"ס דילן וי"ל

וראיתי

להרב מנחת יהודה בס' דעת זקנים בס' נא גד"ה והיה כי תבא אל הארץ שכתב בשם הירוש' דישראל היו נזופים ולא הקריבו קרבנות במדבר אפי' תמידין כו' יע"ש וחיפשתי בירוש' וליתא להא כ"א מ"ש בספרי ובגמ' והיינו ודאי דישראל לא הקריבו אלא שבט לוי לבד וכן הוא דעת הרא"ש ז"ל בס' כי תשא ד"ה ונתנו אותו בסו' הדבור שמתה ע"ד הרמב"ן דבר' מדבריו דישראל הקריבו קרבנות צבור בכל יום דאיך תדבר כן שהרי בספרי שנו ויעשו את הפסח בגנותן של ישראל כו' ואפי' לדברי ר"עק ורשב"י דאמרו שכל מ' שנה שהיו ישראל במדבר היו מקריבין שבט לוי שהמידין של עע"ז כו' יע"ש ואין להק' ע"ז ממ"ש רז"ל במ"ר והובא בילקוט בס' קרח והביאו רש"י ז"ל נחו' שם בפסוק אל תפן אל מנחתם אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע יודע אני שיש לאלו חלק באותה מנחה שמקריבו מלבד עולת הבקר ומנחתה והיתה של כל ישראל קרבה הואיל ופירשו או מבנך אל תסתכל בחלקם תניחהו האש ולא תאכלנו עכ"ל כנר' דהיה להם חלק מכל ישראל שנתנו מחצית השקל וזהו שלא כדברי הרא"ש דלא נתנו ישר' מחצי' השקל לקרבנות במדבר אלא שבט לוי הקריבו אותן דים לו' דעכ"ם גם מה שהיו מקריבין שבט לוי משלהם כל קרבנות צבור כמ"ש בס"ז בודאי דהיו מזכים ומוסרין אותן לצבור יפה יפה וכדי שיהיה חלק לכל ישראל וכמ"ש כן להדיא הרב זית רענן וכמש"ל

ומן

האמור תמהני ע"ד הרב אנך סופרים בדרוש י"ט דקפ"ג ע"ב שהביא לדברי הרא"ס אלו ותמה ע"ד ומדברי רש"י אלו דס' קרח וכתב וז"ל ואם נאמר דהכל משבט לוי והם זכו לכל ישראל בכל קרבנות צבור גם זה צריך ברור כו' יע"ש ואשתמיט מניה דמר דלהדיא איתא כן בס"ז והובא בילקוט דשבט לוי הקריבו משלהם כל ק"צ כמ"ש הרא"ש דלא היו משל ישראל כ"א משלהם וצ"ע

ולמאי

דאמרן עלה הנה נתבאר דכיון דישראל היו ניזופין לא היו מקרי' קרבנות וא"כ ה"א למנודה דלא יקריב אלא דיש לעמוד בזה שהרי במ"ק דט"ו ע"ב איבעיא לן מנודה מהו שישלח קרבנותיו אמ"ר יוסף ת"ש כל אותם מ' שנה שהיו ישראל במדבר מנודין היו ושלחו קרבנו' א"ל אביי ודילמא מנודה לשמים דקיל קיל והא אמרת תמיר פשוקי מספקא ליה ומדחי ע"כ יע"ש הרי להדיא דאפי' דהיו ניזופין ומנודים לשמים עכ"ז היו שולחים קרבנות ומקריבין, ושו"ר להרב חנא דאורייתא הרמ"ל בדפ"א דח"ומ שתמה ע"ד רש"י בזה והניחו בצ"ע ולעד"ן דהן אמת דלרש"י ל"ק מזה דהרי הפי מבואר מדברי הספרי והברייתא דמייתי שם בש"ס דקא יהיב טעמא דשבט לוי לא עע"ז וישראל עע"ז דש"מ דמטעם דהיו ניזופין הוא דלא הקרבו וכמ"ש כן הרב מנחת יהודה וגם ראיתי להר' ברכות המים בליקו' דרכ"ג ע"ב דהק' ע"ד הרמ"ל דלמה הק' קוש' ואת לרש"י והו"ל להקשות אסוגייאות אהדדי יע"ש והרב יד דוד בחי' לפ"ק דחגיגה שם ישב דלולא פרש"י היה מקום לו' דאין רשאין להקריב אלא דלא נגעוו רק שבט לוי הקריבו

עצמן

מעצמן כו' יע"ש ודבריו תמוהים דהנה אמת נכון הדבר דס"ז זאת הכי איתמרא לדעת המכילתא והכי פרש"י גופיה בעמוס אבל לברייתא דספרי והך ברייתא דמייתי הש"ס דקא מפ' קרא דזבחי' ומנחה כו' בגנותן של ישראל לא אפ"ל דלא נכנעו דספיר מנאו טוב טעם ודעת דמפני דהיו ניזופין ממעשה העגל דעע"ז ומש"ה לא הקריבו

ולעיקר תקו' תי' הרב ברכות המים במה שיש לדקדק בל' הש"ס אמאי קאמר מהו שישלח קרבנותיו ולא קאמר קרבנות ולתרץ זה כתב דהכונ' עמ"ש שם קודם לזה אבל אינו שולח קרבנותיו דתניא ר"ש אומר שלמים בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא אונן ופרש"י לפיכך נקרא שלמים נמצא דבקרבן שלמים איירי והשתא א"ש שלקדקו מהו שישלח קרבנותיו שהם שלו שהוא אוכל מהם ולא קרבנות שהם דהיינו עולה דאינהו ודאי פשיט' להו דאינו מקריב למקום בהיותם ניזופין אך שלמים דצריך הוא לאכול מהם קמבעיא ליה ומייתי ראיה דבמדבר היו מקריבים שלמים כו' יע"ש ולק"ל כ"ל דאעיקרא ע"כ לא קא מבעיא ליה לש"ס אי מנודה שולח קרבנותיו דוקא בקרבנות נדבה כשלמים אבל בקרבנות חובה כחטאת ואשם וכדומה להו בודאי דגם למנודה שהם מקריב וכ"ש ישראל שהיו מנודים במדבר לשמים דהקריבו ואמינא לה מת"ש הריטב"א בחי' למ"ק שם בסוג' גבי מ"ש אבל אינו משלח וז"ל שמעתי מרבותי דהיינו קרבנות דאינו מחוסר כפרה בהם כגון שלמים אבל חטאות וקרבנות הבאים על חטא משלח שלא יהא עומד בחטאו ומחוס' כפרי' יע"ש וא"כ גם במנודה דקמ"ל מהו שישלח קרבנותיו היינו בכה"ג בקרבנות שלמים ולא בקרבנות חובה דהם אפי' לכתחילה מקריב ועיין להרמב"ם בפ"ב דביאת המקדש הי"א דסתם דבריו ולא ביאר מזה כלום וא"כ למדנו מדברי הריטב"א בשם רבו' דהש"ס איירי דוקא בשלמים ולא בשאר קרבנות חובה דאז לכתחילה יכול להקריב וא"כ תמהני להרב ברכות המים דנעלם ממנו דברי הריטב"א ז"ל אלו דמלבד דעיקר דקדוקו לחש"ס איירי בשלמים קא מדקדק ליה הריטב"א עוד בה דהריטב"א קא מדקדק לזה להפך דבשאר קרבנות מותר להקריב לכתחי' והגם שהריטב"א לא הזכי' בדבריו קרבן עולה מ"מ עכ"פ מינו דיותר הוי עולה נדבה מכפרת מהשלמים • דהעולה מכפרת על עשה ועל"ת שניתק לעשה ועל הרהור הלב כמ"ש ז"ל וא"כ איך יתכן גמי דישראל במדבר הקריבו עולות ושלמים וכ"ש זקרבנות חובה ואעיקרא ל"ק מת"ש רש"י דלא הקריבו כ"א שבט לוי דישראל היו ניזופין דאפשר דזהו בקרבנו' צבור ולא בקרבן יחיד וא"ן דקרבנות יחיד אפי' דהין ניזופין ומנודים הקריבו

וכן ראיתי להרב שמן המור בחי"ד סי' י"ד שהק' כקו' הרמ"ל ע"ד רש"י ותי' ואולי ס"ל לרש"י דיש חילוק בין ק"צ לקרבן יחיד יע"ש ותמהני דלא זכר שר לדברי הרמ"ל גם ראיתי למ"ו הרב קהלת יעקב אלגעזי בדר' די"ד ע"ב שהביא לקו' הרמ"ל ז"ל וחמה ע"ד דנעלם מיניה מ"ש בס' וסו' בילקוט ס' בהעלותך אי אפשר לו' שהיו מקרי' כו' וא"א לו' שלא היו מקריבין שהרי נאמר ויעשו כו' אא מלמד שהיו שבט לוי כו' וודאי דהכוונה הוא דק"צ לא היו מקריבים מטעם דניזופין היו אבל ק"פ שהוא קרבן יחיד היו מקריבים ומ"ש הזבחים ומנחה כו' מיירי בק"צ דלא הקריבו ומאי דאבעיא לן בש"ס הוא בקרבן יחיד אח"ז יע"ש

ואחרי המ"ר דבריו תמוהים דהא"ן ולמאי נחלק בהכי בין ק"צ לקרבן יחיד וכמ"ש כרם מה שנמתייע מדברי הספרי שהובא בילקוט והוא לבון הס"ז קשה הדבר לשמוע דכוונת דברי הספרי הוא לו' דק"פ הקריבו ישראל דהוא קרבן יחיד דמלבד דבעיקר לשון הספרי אינו סובל זה דקא מקשה א"א לו' שהיו מקריבין שהרי כתי' הזבחים כו' דאיתא הא בק"צ הא בקרבן יחיד וגם דהספרי שם והש"ס ביבמות דע"ב והמכילתא בס' בא מבואר דלא הקריבו ק"פ וכן כתבו רש"י ורד"ק והרב מנחת יהודה והרמב"ן והרא"ס ושאר המפרשי' וכמו שלדדנו לעיל וא"כ מתקום שבא להביא ראיה דקרבן יחיד הוחרו ישראל אפי' היו ניזופין דמינה אנכרה דאפי' יהיבנא ליה כל דיליה בכונת דברי הס"ז הא מדברי הספרי והמכיל' והש"ס מבואר להפך ונהרס היסוד ונפל הבנין והוא פלא איך לא השגיח בכל זה וצ"ע וזה ג"כ ראיתי להרב יד דוד בחי' למ"ק שם שהביא תי' זה של הרב קה"י בשם הספרי והילקו' והסכים עמו יע"ש ואיך לא נתעורר בכל זה

גם מה שהק' עוד הרב שם דהרי מצינו ביום הח' למילואים דהקריבו ק"צ דכתיב ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר לחטאת כו' הרי דהקריבו ק"צ אפי' דהיו ניזופין ואפש"ל בדוחק דע"ש הדבור היה אח"ד וראיתי להרב יד דוד שלי' דזה קשה לפרש"י דפי' דניזופין היו מעון מרגלים אבל להתוס' ל"ק כו' יע"ש

ואחרי המ"ר זו משנה שאינה צריכ' דדוקא לפרש"י הוא דקשה ועלה קאי הרי' וזו אינה צריכה לפנים אלא דלע"דן דמלבד דל"ת דע"פ הדינו' שאני ומי ציוה כנב"ג יכול ואינו דוחק כלל כי הוא הי' מרזות לק"ד: זאת ועוד נר' דבלא"ה ל"ק שהרי כל עיקר קרבנות אלו ביום הח' למלואים היה לכפר עון העגל בין קרבן אהרן דכתיב קח לך עגל בן בקר כו' בין קרבן בני ישראל דכתיב ואל בני ישראל כו' הכל היה לכפר על עון העגל והכי תני להדיא בת"כ בר"פ שמיני ה"ג ע"ש וגם רש"י ז"ל בפי' החו' עפ"ז דקח לך כתב להודיע שכיפר לו ע"י עגל זה על מעשה העגל שעשה יע"ש וא"כ מאי קו' איכא דכיון דניזופין היו מעון העגל אמאי הקריבו דאדרבה מפני שהיו ניזופין ממעשה העגל כדי לכפר עליהם ציוה להקריב קרבנות אלו ואם יש להקשות הוא כיון דנתכפרו ע"י הקרבנות אלו אמאי היו ניזופין כבר עמדו ע"ז המפרשים והאמת הוא דלא נתכפר להם לגמרי מכל וכל ועמ"ש הרב מערי חיים לימוד י"א והרב בתי כנסיות בס' בהעלתך וס' שלח לך יע"ש ואני עני בדרשו' כתבתי בזה עוד בס"ד ואכמ"ל

ואיך שיהיה נקטינן דאפי' מנודה יכו' ומותר לו להקריב קרבנות יחיד שהם נדבה וכ"ש חטאות ואשמות וכדברי הרבנים ז"ל: ואולם אנכי הרואה לר' גחיי ז"ל בס' פנחס שהביא הברייתא דמייתי הש"ס בחגיגה דלר"ע קרבה ושוב לא פסקה אא מה אני מקיים הזבחים כו' שבטו של לוי שלא עבדו ע"ז הקריבוה כתב וז"ל והא למדת דאפילו לר"ע דאמר קרבה פו' לא הקריבו ישראל במדבר עולות כלו' עכ"ל דס"ת דעולות לא הקריבו כלל • וזה מורה כתי' הרי' ברכות המים דשלמים הקריבו ולא עולות ותימה הוא להב"ס דלא זכר לדברי ר"ב

אלו דקאי כוותיה ויותר תימה הוא על הרבנים הנז׳ דחלקו בין ק״ל ליחיד ולדעת ר״ב עולה לא הקריבו לא הצבור ולא היחיד כנר׳ מדבריו

וראיתי להרב מטה יהודה בא״ח סי׳ תקנ״ד שהביא הך סוגיא דמ״ק וכתב וז״ל ואע״פ שלפי מ״ש בחגיגה משמע דלא הקריבו כ״א שבט לוי היינו לענין שהם הביאו את קרבנם וכדרך כל קרבן שאין קרבנו של אדם קרב, והוא אינו עומד ע״ג והיכא דלא אפשר מקריבו ע״י שליח דשלוחו כמותו עכ״ל ומלבד מה שקשה דלא הזכיר בקו׳ זאת להרמ״ל זאת ועו׳ דהילוק זה איני מבין דהרי עיק׳ הראיה דישראל לא הקריבו במדבר דניזופין היו היינו מדכתיב הזבחים ומנחה כו׳ נר׳ דלא הקריבו כלל לא הם ולא ע״י שליח וכנז׳ בספרי ובש״ז ובדברי רש״י ורד״ק והרמב״ן ור״ב ז״ל וגם בש״ז דקא רמי קראי דמאי ק״ל א״א לו׳ שלא הקריבו דהרי נאמר ויעשו כו׳ אלא שבט לוי הקריבו משלה׳ והו״ל דהקריבו משל ישר׳ דשבט לוי היו שלוחם . גם ראיתי לו שם דחמה ע״ד הרא״ם מלשון הש״ז והרוא׳ יראה דאדרבה משם ראי׳ לדברי הרא״ם דקתני להדי׳ דשבט לוי הקרי׳ משלהם דוקא ומ״ש והכשרים שבדור היו מקריבים ליתא בספרי אלא היו סמוכים וגם מה שהכריע דתמידים הקריבו בזה לא פליג הרא״ם והכי כתב הרמב״ן בס׳ אמור וס׳ פנחס והכי איתא בילקוט פנחס בשם ר״י ור״נ יע״ש בפסוק צדיק אוכל לשובע נפשו ועיין בתשו׳ הרשב״ש בסי׳ ז׳ ובסו״ר להר׳ מ״ח בר שם בסי׳ תקנ״ד דעמד בזה ע״ד הרב מטה יהודה וגם ע״ד הרב מנחת יהוד׳ וכמש״ל ע״ש

והנה לענין דינא פסק הרמב״ם ז״ל בפ״ב דביאת המקדש הי״א וז״ל אבל המנוד׳ יש בו ספק אם משלח או אינו משלח לפיכך אם הקריבו עליו נרצה וביאר מרן שם בכ״מ דה״ט דכיון דמנודים לשמים שלחו קרבנותיהם לכתחילה אפילו אחמ״ל דמנודה לשמים קיל ממנודה לבריו׳ היינו דמנודה לבריות לא ישלח לכתחילה אבל לו׳ דאפילו בדיעבד לא ירצה לו אין לנו עכ״ל והנה כי כן דאפי׳ בדיעבד אם הקריב המנודה נרצה לו יש לנו לומר דבקריאה יכול לקרו׳ אפי׳ לכתחי׳ דהרי בלא״ה איכא מצוה וחיוב דמצו׳ ועומד ומותר בד״ח לכתחי׳ ואגב מהניא ליה כאלו הקריב עדי׳ טפי ממקריב בהקרבה ממש בדיעבד ובודאי דירצה לו לכפר עליו ומה גם בקריא׳ פ׳ קרבנו׳ הוב׳ דנר׳ דמות׳ אפי׳ לכתחי׳ ובדלכתי׳

סימן כה

שאלה אי מותר לקרות פ׳ ש׳ הקרבנו׳ קודם קריאת פ׳ קרבן התמיד . וכן אחר פ׳ התמיד ומנחת בין הערבים כיון דקי״ל אין לך דבר קודם לתמיד השחר ואין דבר קרב אחר תמיד של בין הערבים

תשובה ראיתי להרב בהג״ה י״נ די״ג ע״ג שכתב וז״ל ונר׳ מאחר דהאמירה היא במקום הקרבה אין להקדים אמירת שום פ׳ שבקרבנות לפ׳ התמיד מאחר דאסור להקריב שום קרבן קודם לתמיד כדאיתא בפ׳ תמיד נשחט וזמן הקרבתן הוא אחר התמיד דוקא ע״כ אין לו׳ בכונה זאת שיהא נחשב כהקרבתן כ״א בשעה הראוי להקרבתן דוקא ודמיא למ״ש הש״ע סי׳ א׳ והטור בסוף סי׳ מ״ח דפרשיות הקרבנות לא יאמרם אלא ביום לפי שאין הקרבתן אלא ביום עכ״ל וכן תניא

דבריו הרב אחיו בס׳ של״ה במס׳ תענית דקס״א ע״ב יעש״ב

והנה אמת דהכי איתא בפ׳ תמיד נשחט דמ״ג ע״ב ת״ר מנין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר ת״ל וער׳ עליה העולה ומנלן דאין דבר קרב אחר תמיד של בין הערבים ת״ל והקטיר עליה כו׳ עליה השלם כל הקרבנות כולן יע״ש וכ״פ הרמב״ם בפ״א דת״ומ ה״ג דאסו׳ להקריב קרבן כלל קודם לתמיד ש״ש ולא שוחטין קרבן אחר תמיד של בין הערבים יע״ש

ומ״מ התוס׳ ז״ל שם הכריחו בד״ה העולה וביומא דל״ד בד״ה העולה ובתוס׳ ישנים שם ובמנחות דמ״ט ד״ה ת״ל דהא דאין דבר קודם לתמיד ש״ש ולא לאחר תמיד של בין הערבים אינו אלא כ״א למצוה ולא לעיכובא ובדיעבד מותר׳ ולא מכשיל הקרבן מד״ת וכ״כ עוד בעירובין בדף ק״ג ד״ה שלמים וזהו דעת הריטב״א ז״ל בחי׳ לשם ובחי׳ ליומא לדכ״ט ובתוס׳ ד״ה אלא וכן יש להוכיח ממאי דאמרינן בהוריות ד״ד ע״א למה הדבר דומ׳ לאדם שהגיע כפרתו בין השמשות ספק מבעוד יום נתכפר לו ספק משחשיכה נתכפר לו ופרש״י ואע״ג דהוא קרב אחר תמיד שבה״ע אין בו פיסול דהכי אמרי׳ בפ׳ תמיד נשחט דאתי עשה כו׳ יע״ש וכ״פ הרא״ש בפ׳ ל״ח ומה שיש לעמוד על דבריהם כבר עמד הרב שע״י שם והבי׳ עו״ש מדברי המאירי בכ״י שכ׳ וז״ל כבר ידעת שאין אחר תמיד שבה״ע וכמ״ש עליה השלם ודבר זה אינו אלא למצות אבל לעיכובא לא וכל שהקריב מ״מ נתכפ׳ לו ומלבד שיקריב ביום וכמ״ש מוספין כל היום עכ״ל הרב המאירי : וכונתו במ״ש וכמ״ש מוספין כל היום הוא למאי דתנן בברכות ושל מוספין כל היום דגם עליה מצאת הקירה משום לנוח היכי תני ושל מוספין כל היום דהרי אינו להקריב לא קודם תמיד ש״ש ולא אחר תמיד של בין הערבים ולזה מתרץ הרב המאירי דכיון שהקריב ביום מהני אפי׳ קודם התמיד ואחר התמיד כיון דאינו אלא כ״א למצוה ולא לעכב : וכ״כ הרשב״א והריטב״א בחי׳ למגילה לד״כ על מתני׳ דקתני התם כה״ג כל היום כשר לתפי׳ המוס׳ ולמוספין יע״ש בחי׳ ג׳ וכ״כ הר״ן ז״ל שם בהלכות יע״ש ועיין להתוס׳ בר״פ תפלת השחר ד״ה תפל׳ המנחה שכתב וז״ל וי״ל דזמן מוספין הוא כל היום אפי׳ משחרית שהרי קרבנות יכול להקריב קרבנות מיד אחר התמיד כו׳ יע״ש והיינו דכוונתו לתר׳ דלק״מ ממאי דתני כל היום מהא דקי״ל דאין להקריב קודם התמיד שזהו אחר התמיד מיד והוי כל היום וכן עד תמיד של ב״הע הוי כל היום ואפי׳ לו׳ דכונתם כתי׳ א׳ של הרמב״ן והריטב״א דתקרי זמנו כל היום אלא לדבר אחר מעכבו יע״ש וזהו שכתבו התוס׳ דהרי יכול להקריב מיד אחר התמיד ומה שאינו מקריב הוא אם קרב התמיד דהוי דבר אחר המעכבו אלא דבלא״ה לשיטת התוס׳ ל״ק להו מידי דאינהו ס״ל דהוא למצוה ולא לעכב וכאמור ועיין להרמ״ל בפ״א דת״ומ ה״ג שעמד בקו׳ זאת ושוב הביא מ״ש הרשב״א ז״ל יע״ש ויש להרגיש דלא הזכיר לדברי התוס׳ אלו ואפי׳ להרמב״ם ז״ל כתב דאסור להקריב כו׳ היינו לכתחי׳ וכמ״ש מהרמב״ח בס׳ יום תרועה לד״ל ע״ב וכ״ן מתשו׳ הרב מקום שמואל בסי׳ ס״ב יע״ש ועמ״ש הרב חזו״ן והר׳ של״ה במס׳ תמיד בפ״ג מ״ז ולהרב יד יהודה בחי׳ ליומא ד״ג ובס׳ ספרי דבי רב ס׳ פנחס דקמ״ט יעש״ב

ומאסר

ומאחר שנתבאר דלדעת רש"י והתוס' ז"ל והרשב"א והר"ן והרב המאירי ז"ל והריטב"א דס"ל דהא דאין להקדים לתמיד ולא לאחר התמיד של בה"ע אינו אלא כ"א למצוה ולא לעיכוב הנה כי כן אם אירע שקרא פ' הקרבנות כולן קודם פ' התמיד של שחר או אחר פ' תמיד של בה"ע ואחר שהתפלל מנחה אפי' קרוב לבין השמשות יכול לקרות פ' הקרבנות ויוצא י"ח כאלו הקריב ויכול לומר יה"ר שיהא חשוב כאלו הקרבתי כו' וא"כ קשה ע"ד הרב י"נ והרשל"ה שכתבו דאם קרא פ' קרבנו' קודם פ' התמיד כיון שאסור להקריב קודם התמיד אין לומר בכונה וזאת היאך כתוב כהקרב' כ"א בשעה הראויה להקרב' דוקא דומיא למ"ש הש"ע בסי' מ"ח שפרשיות הקרבנות לא יאמרם אלא ביום כו' יע"ש דש"מ מדבריהם דס"ל דאינו נחשב קריאת פ' הק קודם פ' התמיד כהקרבה ולכן לא יאמר יה"ר שיהא נחשב ואחר המ"ר מכבוד תורתם לימא להא לפי דעת כל הני רבוותא דס"ל דהא דאין להקדים ולאחר אינו לעיכובא כ"א למצוה ובדיעבד חשו' ומקובל ומרוצה הקרבת הקרבן קודם התמיד ואחר התמיד וכמבואר מדברי רש"י והתוס' ושאר גדולי הראשו' ז"ל ועוד ק"ל דמה דמות יערוך למ"ש הש"ע והטור דאין להקריב כ"א ביום דהתם קפיד קרא וכתי' ביום צוותו ביום ולא בלילה ואם הקריבו בלילה פסול מד"ת משא"כ בהא דהקרבת קודם לתמיד ולאחר התמיד דאינו כ"א למצוה ולא לעכב. וע"ק דהא דמייתי מהש"ע בסי' א' והטור בס"סי מ"ז הרי גם הטור בסי' א' הכי כתב להדיא גבי פרשת הקרבנות דטוב לאומרם ביום ואעיקרא דברי מרן בש"ע שם בסי' א' הם מדברי הטור או ועם דיש שינוי דהטור כתב טוב ומרן כתב לא יאמר כו' וכמ"ש המפרשים מ"מ אורייתא דיליה היא והוה להו לכתוב כמ"ש הטור וש"ע בסי' א' וסי' מ"ח וצ"ע

סוף דבר דיכול לקרות פרשיות הקרבנו' קודם פ' התמיד של שחר וכמו כן אחר פרשת התמיד של בין הערבים ובלבד שיהא קריאתו בהם דוקא ביום וכמש"ל

סימן כו

שאלה אי קרא אדם פ' הקרבנות סמוך לשקיעת החמה ולא הספיק לקרות פ' הנסכים עד ששקעה החמה והוא לילה אי יכול לקרות פ' הנסכים בלילה או שהניח לקרות פ' נסכים בלילה לכתחילה אי יכול לקרות או לא

תשובה אעיקר' דדינא צריכים אנו לדעת אי הקרבת נסכים מהני בלילה אי לא דהנה לכאורה היה נר' דכיון דנסכים הוו לצורך הקרבן כשם שאין הקרבן קרב בלילה כך הנסכים אינן קרבין בלילה ע"ד מ"ש במנחות דכ"ו אמר ר"פ מנחת נסכים ס"ד הואיל ובהדי זבח קא אתי כגופיה דזבח דמיא קמ"ל גם אמרו שם בד"ק ע"א נסכים בהדי אימורין והוא דאיהו מ"ע אכילה ושתיה ופרש"י אכילה אימורין ושתיה יין יע"ש אלא דשם מהדר הש"ס דאדרבה כפרה ושמחה ופרש"י אדרבה לצורך דם אתו דהכי אורח' לאחר כפרת דם שכפר על חטא בא היין המשמח אלהים ואנשים למי שנתכפר חטאו שמח יע"ש דש"מ דעיקר הנסכים אינם נקראי' כעיקר קרבן עצמו וכ"ן ממ"ש בפ"ק דתענית ד"ב דאמר מר ומנחתם ונסכיהם אפי' בלילה ופרש"י ז"ל ד"א מה ניסוך המים כו' וז"ל ויש ספרים דכתיב בהו ומנחתם ונסכיהם בלילה שמקריבין הקרבנות ביום יכול להביא הנסכים והמנחות בלילה אף הא' כו' יע"ש וכן מש' מ"ש במנחו' ד"ך יע"ז כל הקרב בלילה כו' ופרש"י ז"ל ד"ה בלילה כגון מנחת נסכים וכ"פ התוס' שם ד"ה בלילה יע"ש

איברא דיש לעמוד ע"ז ממ"ש בערכין די"א ע"א לרבנן דס"ל כאידך דר"א דאמר"א מה כפרה ביום אף שירה ביום והיינו השיר בשעת הנסכים ואי נסכים עצמן קרבין בלילה גם השיר יהיה בלילה ושו"ר דהא לק"מ דיש לחלק בין נסכים הבאים עם הזבח לנסכים הבאים בפני עצמן וחילוק זה מצאנו ראינו בתמורה די"ד ע"ב על הא דמייתי להא דאמר מר מנחתם ונסכים אפי' בלילה ומייתי הש"ס מתמיה דריב"ל מנין לנסכים עם הזבח שאין קריבין אלא ביום ת"ל ולנסכיכם ולשלמיכם מה שלמים ביום אף נסכים ביום ופרש"י עם הזבח שמביאים עם הזבח וקידשן בשחיטת הזבח דהוי כזבח גופיה ואינן קריבין אלא ביום וקא משני ול"ק כאן בנסכים הבאים עם הזבח כאן בנסכים הבאים בפ"ע ופרש"י כשלא קידשן בשחיט' הזבח יכול להקריבי' בלילה ע"כ וכ"כ רש"י במנחו' דכ"ו ע"ב ד"ה עם בא השמש ובדמ"ד ע"ב ד"ה מנחתם יע"ש וכ"כ התוס' ישנים ביומא לדכ"ט והריטב"א בחי' לשם יע"ש וכן מוכח להדיא במנחות דצ"ו ע"ב ומפרש"י ז"ל שם דמתבאר להדיא דבבאים עם הזבח דוקא הוי דינו כקרבן גופיה אבל כשאין באים עם הזבח לא מזבח ניניהו יעש"ב וכ"ש לדעת רבנן דס"ל דאפי' בבאין עם הזבח יכולין לשנו' לזבח אחר ולא הוי כשמן המשחה דאי גופה כמנחה וכמ"ש במנחות דע"ט ע"ב יע"ש ואם כן השתא א"ש דמה שאמרו היקשא דמה כפרה ביום אף שירה ביום דהיינו לנסכים הבאים בפ"ע דקריבין בין ביום ובין בלילה ומש"ה בעי' היקשא שלא יאמר השיר בלילה כ"א דוקא ביום אבל בנסכים הבאי' עם הזבח דהוי ביום בודאי דלא צריכא להיקשא דמה כפרה ביום אף שירה ביום ובזה גם מאי דאמרינן במנחות דע"ב ע"ב עולה וכל הברוקה דהיינו נסכים וכדפרש"י בבאים עם הזבח

אלא דעדיין קשה ע"ז והוא מ"ש מוה"ר בס' בתי כהונה ח"ב בה' בית אבות דע"ו ע"ב משם אחד הכם דא"כ הוא דאצטריך הך היקשא דר"א לנסכים הבאים בפ"ע שקריבין בין ביום ובין בלילה מאי קמבעיא להו בערכין די"ב אי טעונים שירה אי לא דתפשוט מדר"א דע"כ לא אתא היקש' אלא להני נסכים והרב"כ ז"ל הרבה שם בחירוצים הרבה והרואה יראה דאחרי המח"ר דיש להשיב ע"ד ובפרט במ"ש בדע"ז ע"א לחלק בין נסכי צבור דטעונים שירה חלול עליהם הקפידה דלא יהיו אלא ביום והיינו נסכי צבור אבל נסכי יחיד דאין טעונים שירה לכתחילה יכול להביאם בלילה אפי' שבאו עם הזבח וכמ"ש התוס' ז"ל בר"ה ד"ל בד"ה ונתקלקלו הלוים גבי מביא אדם זבחו היום ונסכיו מכאן ועד יו"ד ימים יע"ש ואחרי המח"ר מלבד דאין הכרח כלל מדברי התוס' דס"ל דנסכי יחיד אפי' הבאים עם הזבח דיכול להביאם בלילה ואדרבה מתהני ע"ד מ"ש בזבחים ד"ח ע"א קרא דכתיב גבי נזיר מנחתן ונסכן מגע"ל מנחתם ונסכיהם אפי' בלילה ופרש"י

ופרש״י הה״נ מנע״ל כי היכי דדרשינן לכל מנחתם ונסכיהם אפי׳ בלילה כו׳ ה״נ דרשי׳ להאי ועשה מנחתו כו׳ והכליתו התוס׳ במנחות דמ״ד ע״ב בד״ה מנחתם דאין לחלק בין נסכי יחיד לנסכי צבור • וא״כ מינה יש ללמוד נמי דגם לענין נסכי הבאים עם הזבח דלא קרבי כ״א ביום ואפי׳ דהוו נסכי יחיד הדין כן וכן משמע מהא דתמורה די״ד ע״ב מאי דתני רב דמי דאפי׳ בקרבן ונסכים של יחיד בבאים עם הזבח קריבין דוקא ביום

ושור להגאון מרן מלכא הרב הגדול מ״ו מ״ז נר״ו בס׳ הנחמד הק״ל בא״ח ס״סי ה׳ שעמד ע״ד הרב ב״כ אלו בהא דכתב לחלק בין נסכי יחיד דאפי׳ בבאים עה״ז דקריבין בלילה דליתא והשיג לדין דלא כוותיה וכתב דכל מנחת נסכים הבאים עם הזבח אינן קריבין אלא ביום דוקא יע״ש וגם על שאר התי׳ שתי׳ שם הרב״כ כבר עמד מו״ה נר״ו בס׳ נפי׳ ט״ל דס״ז ע״ג והרבה להשיב ע״ד והעתיק הרחיב בענין זה ברוחב מבינתו יעש״ב וכעת אין הפנאי מסכים ע״כ אמרתי עת לקצר

ומ״מ למאי דאתן עלה נראה דיכול לקרות פ׳ הנסכים בלילה דאין קפידה כ״א בקרבן גופיה ובבאים עם הזבח שנתקדשו בשחיטת הזבח וזה לא שייך בקריאה אלא דמכל אחר מי שמחמיר על עצמו ונוהג כאזהרת רבי׳ האר״י ז״ל שלא לקרות מקרא בלילה יש לו למנוע מלקרות למחר כדקי״ל מביא אדם זבחו היום ונסכיו אחר ימים והוי כאלו לא נודמנו וכדכתיבנא לעיל בסי׳ י״ב יע״ש

סימן כ״ז

ראיתי לרבינו הגדול מו״ה נר״ו בס׳ הנהיר חק״ל א״ח סי׳ י״ו דחקר חקירת הכם בחכמתו הרמה כלפי הא דהנקה״אה שהביא חטאתה ומתה יביאו יורשים עולתה לא יביאו יורשי׳ חטאת׳ גבי מצורע שהקריב חטאתו בלי נסכי׳ ומת אי חייבים היורשים להביאם והוי קרבן חטאת ונסכיו אחד וכשם דאין חטאת לאחר מיתה כך אין נסכים לאחר מיתה א״ד דוקא חטאת משא״כ נסכים ונד זה נר׳ יותר עכ״ל ולקד״ן עם שאיני כדאי להכריע ואפנה זאת כי דבריו אינן צריכים חיזוק נראה דהכי נקטי׳ כטעם ונד הב׳ ואמינא לה ממאי דתנן במנחו׳ דנ״ב ע״א והיורש סומך ומביא נסכים וסתמא קתני ומביא נסכיו אפילו אם יהיה האופן שכבר הקרי׳ אביו הקרבן ואף סתמא קתני אם היה מצורע וחכלין מצאתי לזה דשם לעיל מזה קתני במתני׳ כל קרבנות הצבור והיחיד טעונין נסכים חוץ כו׳ אלא דחטאתו ואשמו של מצורע טעון נסכי׳ והדר תני נסיפא דהך מתני׳ והיורש סומך ומביא נסכים ועם שי״ל דעל דתני סומך והיינו דאייתי׳ הקרבן להקריב וזה לא שייך בחטאת מ״מ כיון דהדין דין אמת דהיורשים מביאים נסכים שפיר מחוקמ׳ מתני׳ דקתני ומביא נסכים בכל אופן שיהיה חיוב נסכים בדבר והא כדאי׳ והא כדאי׳ , וכ״נ ממ״ש שם במנחו׳ דנ״א ע״ב על מתני׳ דמייתי תחם ולכנר שמת והניח בנים יש לו נסכים קריבים משלו ואם לאו קרבים משל צבור ופרש״י בד״ה וכן גר להכי נקט גר דאין לו יורשי׳ דאי ישראל הוו מקרבי יורשים נסכיו עכ״ל דש״מ דיורש חייב להביא נסכים בכל אופן שיהיה ואפי׳ במקריב חטאת מצורע ומת וכן גר גופים אם היה מצורע והקריב חטאתו ומת ודאי דקריבים נסכיו ואם אין לו קריבין משל צבור ואם יש לו היינו דהפרישם מחיים וכמ״ש התוס׳ ד״ה קריבים משלו יע״ש

אלא דלכאורה עומד לנגדי מ״ש הרמב״ם בפ״ג מה׳ מעה״ק ה״ט וז״ל מי שמת והניח קרבנו עולה או שלמים הרי היורש מביא וסומך עליו ומביא נסכיו עכ״ל , דש״מ דדוק׳ עולה ושלמים הוא דמקריב היורש הנסכים אבל חטאת לא אפי׳ יהיה של מצורע , וזה היפך מ״ש כרס אחר היסוד הא ל״מ מתרי טעמי חדא דהרמב״ם ז״ל דנקט עולה ושלמים שהוא ההווה ועל הרוב ורגיל דאית בהו נסכים משא״כ בחטאת ואשם דאינו רגיל ולא שכיח כמ״ש בקידושין דנ״ה ע״ב ועוד דאעיקר׳ לא שייך לומר בדין זה גם בחטאת מצורע שהרי הרמב״ם פסק מי שמת והניח קרבנו כו׳ והרי בכה״ג דלא הקריב קרבנו ומת אם היה מצורע והניח חטאתו להקריב ומת אין היורשים מביאים אותו כלל דאין חטאת לאחר מיתה וכיון דהרמב״ם מיירי שהניח הקרבן לא שייך דין זה שימך ומבי׳ נסכים כ״א בעולה ולא בחטאת אפי׳ במצורע אבל אה״ן אם יהיה האופן דכבר הקריב חטאתו של מצורע אזי היורשים חייבי׳ להביא הנסכי׳ שנתחייב אביהם נחם והכי דייק לישנא דמתני׳ דקתני סומך ומביא נסכים דש״מ דהקרבן עדיין לא הקריב אלא הניח הקרבן מחיים

עוד נ״ל להכריע בנד זה דחייבים היורשים להביא נסכי חטאת מצורע דהרי קיימ״ל דעיקר טעם הנסכים לאו מטעם כפרה הם באים כמ״ש במנחות ד״כ ע״א אדרבה כפרה ושמחה ופי׳ רש״י וז״ל אדרבה לגורך הם אתו דהכי אורחא לאחר כפרת הדם שכיפר על חטא בא היין המשמח אלהים ואנשים דמשנתכפר חטאו שמח ש״מ דעיק׳ הנסכים נופייהו לאו כפר׳ מקרו וכן מוכח ממ״ש בערכין די״א מה כפרה ביום אף שירה ביום ופי׳ התוס׳ שם השיר כו׳ וז״ל ונראה לפ׳ שיר מעכב היינו ניסוך דאם אין שיר אין ניסוך ע״ש הרי דעיקר הנסכים עצמן לא הוו כפרה וכיון דאינן נקראים כפרה היכא דהקריב המצורע חטאתו ומת ולא הביא הנסכים שהיורשים הם המביאים כגון שהפרי׳ מעותיו או תכה דאפשע׳ נכסיו ודאי דקריבין דבכה״ג דהנסכים אינן כפרה לא שייך לומר אין כפרה לאחר מיתה •

ועוד מטעם אחר נלק״ד דמקריבי׳ היורשים הנסכים כיון דקי״ל דבנסכים דאינן באים עם הזבח אינן כקרבן גופיה וכמ״ש בתמורה די״ד ע״ב ולכן מקריבים אותם אפי׳ בלילה וכיון דלא הוו כקרבן גופיה דהוי כפרה אין לו׳ אין כפרה לאחר מיתה דא״כ הו״ל לומר דאין כפרה בלילה וכמ״ש מה כפרה ביום וכמו שביארנו לעיל בסי׳ הקו׳ בס״ד

סימן כ״ח

נסתפקתי בהא דקי״ל דמומר אין מקבלין ממנו שום קרבן לא חובה ולא נדבה וכדאיתא בחולין ד״ה ופסקו הרמב״ם בפ״ג ממעה״ק ה״ד ובפ״ג דשגגות ה״ז יע״ש אם היה האופן שקרב זבחו ולא הביא הנסכים עם הזבח כדקי״ל

כדקי״ל תניא זבחו היום ונסכיו אחר ימים כמ״ש במנחות דע״ו והמיר דתו אי יכול להביא הנסכים בעודו מומר ואת״ל דאינו יכול ואין מקבלין ממנו אם אח״ך חזר בתשו׳ אי מצי להביאן א״ד לא

תשובה הנה לפי האמור בפ״ק דחולין ד״ה בטעמא דמילתא בהאי דנפק״ל מקרא דאדם כי יקריב מכם דמיירי בעולת נדבה ואפי׳ דהוי דורון ולא חיוב אין מקבלין ממנו ופרש״י דלאו חיוב הוא ולאו תורה תרעא לקבוליה דורון מיניה דכתיב זבח רשעים תועבה ע״ש יש ללמוד מזה דדקא בעולה גופיה או שלמים ושאר קרבנות דשייך בהו נסכים דאינהו גופייהו דמקרו זבח יש לפסול מלקבל ממנו משום ז״ר תועבה וכמ״ש בנהר׳ דקי״ב ע״ב אבל נסכי׳ דלא מקרו זבח כמ״ש במנחות דע״ו ומבואר שם דלדעת רבנן אפילו בבאים עם הזבח לאו הזבח מקרו ויכול לשנותן וכן מוכח ממ״ש שם ד״ך ודע״ג ע״ב ודע״ט ע״ב וכן מוכח ממ״ש בערכין די״א מה כפרה כו׳ וכמש״ל בסי׳ הקודם א״כ גם בעודו מומר מקבלין ממנו

אלא דעדין יש לצדד דכיון דהנסכים עצמן אם שבאים הוא מחמת הזבח שהקריב כל שנדחה זבחו משום ז״ר תועבה דאם היה שלא קי״ב עדיין הזבח לא היה מקריבו גם עתה דכבר הקריבו ונשארו הנסכים להקריב אין מקבלין ממנו כיון דמחמת הזבחים באים והו״ל כאלו הזבח שלו קיים ונדחה מלהקריבו דגם הנסכים אינן קריבין

איברא דעדיין צריכי׳ לדעת דאפי׳ את״ל דכל שהוא עדיין עומד ברשעו אין מקבלין ממנו אם חזר בתשו׳ אי מצי להביא הנסכים שנתחייב בתחיל׳ כשהקריב זבחו והנה בפ״ק דזבחים די״ב הביא עולא מתניה דר״י לאכל חלב והפריש קרבן והמיר דתו וחזר בו וכן נשטה ואח״ך נשתפה הואיל ונדחה ידחה כו׳ והובא מימרא הלזו בכ״מ בש״ס דזהו כשהפריש קרבן שייך לו׳ נר׳ ונדחה, משא״כ נהא דהכא שנתחייב בנסכים ולא הביאם ולא הפרישן כי חובה היא עליה דידיה לא שייך בזה נר׳ ונדחה וא״כ כשחזר בתשו׳ או נשתפה (עיין בנדרים דל״ו ובתוס׳ שם ד״ה שוטה) יהיה מחוייב להביא נסכיו וכן ראיתי להמ״ל בפ״ג דשגגות ה״ו דהכריע דלדעת ר״י דוקא כשהפרישו כשהוא מומר אבל אם לא הפרישו לכ״ע מביא אותו לאחר שחזר בו כיון דבשעת החיוב היה כשר ובעת הפרשה הוא כשר ימים שבנתים לא מועלין ולא מורידין וכלל ומ״ג דאפי׳ כהפריש כשהוא מומר לא קי״ל כר״י אלא יקריבנו בעצמה לפי שאין נ״ח נדהין וכמ״ש רבני׳ בפ״ג מה׳ אלו מ״ח יע״ש מבואר מדברי הרב חנא דאורייתא דכל שלא הפרישו יכול להביאם אחר לחזור בו וא״כ ה״נ גבי חיוב נסכי׳ נר׳ דיכו׳ להביאם אחר שחזר בו ואחר שנשתפה כיון דמחוייב בדבר מעיקרא ומה שעבר בנתים לא מעלה ולא מוריד ותחילתו וסופו בכשרו׳ בעי׳ והא איכא

ואולם ראיתי להמ״ל שם לעיל מזה דבדל לו׳ דמה דנאסר המומר בהקרבת הקרבן מטעם ז״ר תועבה זהו בקרבן חטאת ואשם ולא בעולה דהוי דורון והביא ע״ז דמדברי רש״י בחולין ד״ה צ״ב וכוג׳ דפ׳ חלק דקי״ב נר׳ דגם בעולה שייך טעם דז״ר תועבה וע״ז נ״ל דלא ממעיט קרא גבי עולה אלא דוקא כשהוא מומר לע״ז לכל התורה כולה שייך בזה לומר גבי קרבן עולה ז״ר תועבה יע״ש, ואמרי המ״ל הלבר ק׳ מת״ש בפ״ק דזבחים ד״ו ע״ב א״ר עולה דורון היא ה״ד דלא ענד תשובה ז״ר תועבה ופרש״י אי דליכא תשובה מעבירות עשה שבידו ז״ר תועבה הוא יע״ש הרי דגם באינו מומר לע״ז ולכל התורה כולהוקרי לקרבן עולה ז״ר תועבי על עבירו׳ עשה שבידו לבד וגם מסמיג להדיא דגם בעול׳ דהוי דורון שייך לומר ג״כ ז״ר תועבה בפשיטות ולא ידעתי מדוע לא הזכיר המ״ל לסוגיא זו וצ״י וכש״ל לקמן אכתוב עוד בזה, ועי׳ בסנהדרין דמ״ג ע״א ומ״ש הר״ן בחי׳ לשם לדקי״ב יע״ש:

ואיך שיהיה על״ש נראה להכריע דמומר שהקריב קרבן ולא הקריב הנסכים וחזר בתשו׳ או שהיה שוטה ונתרפא דמביא הנסכים וזה הנלע״ד נר׳ יותר וכמבואר

סימן כט

ואבוא היום למה שראיתי לרבי׳ הגדול הגאון מו״ה נר״ו בס׳ הנחמד חק״ל חא״ח סי׳ ב׳ שנסתפק בפת דקי״ל דקריאת הקרבנו׳ חשיב כהקרבה אם יהיה לאדם חיוב חטאת ואשם וקרא בס׳ פ׳ החטאת ואשם אי לכשיבנה בה״מק בב״א איחייב להביא ק״ח ואשם א״ד לא דכבר נפטר בקריאת הפ׳ וכתב דמ״ש כל העוסק כו׳ כאלו הקרי׳ לא הוי ממש כהקרבה והביא ראיה על זה ממ״ש כל הכועס כאלו ע״ז כל המתגאה כאלו כו׳ וכאלה רבות בדברי רז״ל ובכל הנך ודאי איכא פ״ל לחייבו סקילה כעע״ז ממש עת״ד יע״ש ועם שדברי עט״ר הגאון נר״ו אינן צריכין חיזוק גם אני עני אביא מ״ש הריב״ש בתשו׳ סי׳ קע״א גבי מה שהביא שם מ״ש הגאונים והרשב״א ז״ל דהעובר על החרמו׳ ושבועות דהוי כעע״ז כו׳ כתב וז״ל ואם הפליגו להגדיל העון הוא כמו שעשו רז״ל שאמרו כו׳ לא אמרו יהרג ואל יעבור כמו באותם ג׳ עבירות וזה לא עלה ע״ד שום אדם ולא חשיב אונס אלא שדרך חכמים ז״ל להפליג בהגדלת העון כדי שישמור האדם מהכשל בהם אמרו בערכין כל המספר ל״הר כו׳ וכן בנדרים יצא ר״עק ודרש כל שאינו מבקר לחולה כאלו ש״ד ובפר״א להאורג הקורע בחמתו כו׳ כעע״ז שיאמר אדם כאלו ועיונא בהם יהרג ואל יעבור הא ליכא למימר יע״ש

הרי לך להדיא דגם הריב״ש הכריע דמ״ש רז״ל כאלו עע״ז או כעע״ז לאו ממש קאמרי אלא כעין דמיון לדבר וכדברי הגאון מו״ה נר״ו, וה״נ נראה מת״ש בברכות די״ד א״ר יונה אמר״ז כל העושה חפציו קודם שיתפלל כאלו בנה במה את״ל במה קאמרי׳ את״ל איסור קאמינ׳ יע״ש ועם שי״ל שדברי הריב״ש אינן אלא לענין העונש העובר עד״ח שרצה להגדיל החטא, בנ״ד דהוי לענין הטובה דהא דהקורא כאלו הקריב יהי׳ ממש כהקרב׳ צ״מ מהרי טעמי חדא למא׳ דרז״ל נשתמשו בלשון הזה לומר כאלו בכ״ף הדמיון ושתמו כפירושו תורה דלאו ממש שוה בשוה הוא א״כ כל דתנינו גילוי במקום אחד ילפינן מיניה לכל המקומות דלא נריכנא כ״ת גילוי עילאה לבד, זאת ועוד דהרב קי״ל

קי״ל גדולה מידה טובה ממידת פורענות ורצו רז״ל להגדיל שכרן ומעלתן של מצות יותר ויותר מעונשן של עבירו׳ כדי שיחזיק האדם בהם בחזק רב

אלא דיש לעמוד בזה במ״ש בפ״ק דב״ב ד״י ע״א ר״פ הוה סליק דרגא אישתמיט כרעיה ובעי למיפל אמר השתא כן איחייב מאן דסני לן כמחללי שבתות וכעע״ז א״ל חייא ב״ר מדפתי לר״פ שמא עני בא לידך ולא פרנסתו דתני ר״י ב״ק אומר כל המעלים עיניו מן הצדקה כאלו עע״ז ופרש״י כמחללי שבתות כו׳ בסקילה ואמר מר מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו דדמו לסקילה כו׳ יע״ש דס״ל דמעלי׳ עיניו מהצדק׳ שאמרו כאלו עע״ז הוי ממש כעע״ז וחייב סקילה • וזהו הספק מכל מ״ש, והפס״ל דאה״ן דהוי כעע״ז ועונשו גדול כד״ש אבל לא הוי ממש עע״ז דהוי בסקילה בב״ד של מטה ולאחשבו כדין מומר לע״ז ושאר דינים וזה ברור

והגאון מו״ה נר״ו שם הכריע כצד זה דלאו כאלו הקריב ממש וכשיבנה ב״המק חייב להביא הקרבן שהרי דרשא זאת דקרא דזאת תורת העולה וזאת תו׳ החטאת כו׳ דילפי׳ מנייהו דהקורא בהן הוי כאלו הקריב בזמן הבית איירי בדוחק נומר דלא איירי בזמן יע״ש והדברי׳ ברורים דודאי בזמן ב״המק להוי הקריאה כהקרבה דבהכי איירי קרא הוא להגין עליו קצת אבל עיקר הכפרה היא בהקרבה בפועל ובז״הז דליכא ב״המק דמהני הקריאה לכפר עליו שלא יענש על עונו דמה בידו לעשו׳ והרי כבר קבל עליו ע״י הלמוד אם בא לידו ולכן חשוב הקריאה כמעשה כאלו הקריב וכ״פ הרב המבי״ט בהק׳ לס׳ קריאת ספר בפ״ז דרך ב׳ יע״ש וכן ראיתי להרב מהר״ש יפה בויקרא רבה פ״ט סי׳ ח׳ שכתב וז״ל וכ״ש בזמן שאין ב״המק מה יעשה וע״ז נקט להם תקנה בהטיב דיבורם בתור׳ והכי מפ׳ לעיל בפ״ז דמה שהתורה חשובה כקרבן היינו בגלו׳ שאין יכולין להביאם עכ״ל דמ״מ דדוקא בגלות הוא דמהני התורה כהקרבה ולא בזמן הבית ומינה י״ל דגם לעת מהרש״י ז״ל הוא דכשיבנה ב״המק חייב להביא דהקריאה אינה אלא לפי שעה במקום שא״א לו להקריב ולא בא לאפוקי כ״א דבזמן הבית לא היה לו תקנה כלל ועתה בז״הז בעונות דחרב הוי התקנה בתור׳ עד דמהרה יבנה ב״המק חוזר וניאו״ר חיובו שנתחייב בקרבן מצד חיובו מצות הקרבת הקרבן כדברי הגאון מרן זקני נר״ו דאם נא׳ לדברי מהרש״י הם כפשוטן דבזמן הגלות הוא דהוי הקריא׳ כהקרבה והוא לגמרי קשה דהרי אעיקרא מקרא זה דזאת תורה העולה והחטאת כו׳ בזמן הבית נאמרו לומר דנאמרו על זמן החורבן הוא דוחק וכמ״ש אדוני מו״ה נר״ו עוד בה דמצאתי במד׳ רבי תנחומ׳ ס׳ צו את אהרן ואת בניו לאמר כלו׳ שיאמרו לבני ישראל שיתעסקו בקריאת העולה דאע״פ דמקריבי׳ עולה היו עוסקים בקריאתה כדי שיזכו בקריאתה וקרבן עולה וכן אמר שמואל ב״א אמר הקב״ה לישראל אע״פ שב״המק עתיד ליחרב והקרבנו׳ בטלים לא תשכחו עצמיכם למסדר הקרבנו׳ אלא הזהרו לקרות ולשנות בהם כו׳ ומעלה אני כאלו בקרבנות אתם עסוקי׳ עכ״ל הרי לך בהדיא דקרי בחיל המד׳ דר״א דעיקר דרשה הלזו דזאת תור׳ העולה דמינה ילפינן עיקר הקריאה הוי אפי׳ בזמן שב״המק קיים וכפשט הכתוב כי ק׳ נים דאע״פ דמקרבים קרבן שיתעסקו בקריאה ויהיה קרבנם בדיבור ובמעשה

ושו״ר להרב נו״הק בב״ר בפת״ד סי׳ כ״ד שכתב וז״ל דמ״ש כל העוסק בתו׳ עולה כאלו הקריב עולה לק״מ דאינו אלא לדוגמ׳ בעלמא מ״מ אינו קרבן ממש ולפמ״ש בתנחומא בפ׳ צו דגם בזמן הבית המקריב היה קורא ג״כ פ׳ הקרבן ניחא טפי דאלו התם הוו תרתי והשתא ליכא אלא חדא יע״ש ש״מ מדברי הרב דמלבד דמייתי דברי התנחו׳ אלו עוד בה דס״ל דכאלו הקריב אינו ממש אלא דוגמא ועם שהרב אמרו לדברי הב״ר שם בסי׳ י״ן • מ״מ גם בש״ס אין הכרח כלל לו׳ דס״ל דהוי כהקרבה ממש כדי שלא יתחייב קרבן כשיבנה ב״המק אלא דשקולה היא התורה כמקריב לענין פעולת מה שפועלים הקרבנות וכמבואר בדברי הרב שם

ואת זה ראיתי למה״ר הגדול מהרח״א בס׳ מקראי קדש דס״ח ע״א שכתב וז״ל וג״ל דלר״ל מהני כשאין ב״המק כמ״ש א״א אינה בזמן המקדש בזמן שאין ב״המק תקנתו ס׳ הקרבנות אבל בזמן המקדש יביא עולה ומנחה ולרבא אין צריך עולה ומנחה גם בזמן המקדש אין צריך להביא וקורא בתו׳ החטאת והאשם עכ״ל:

ואחרי המ״ר בניו״ק קשה דאיך יתכן לומר דלרבא גם בזמן הבית מהני הקריאה כהקרבה אפי׳ לחטאת ואשם המחוייב בו וחו לא צריך ולהדיא איתא בתנחומ׳ דגם בזמן הבית חייבי׳ בהקרב׳ ובקריאה כדי שיהא קרבנם בדיבור ובמעשה וכ״י, ועמ״ש הרב נמח לוד בס׳ ויקרא דרי״ג ע״ג

והנה הגאון מו״ה נר״ו הביא לנו ראיה אלימתא לזה ממ״ש בשבת די״ב ע״ב הברייתא דקתני בר״י ן׳ אלישע ר׳ נתן אומר קרא והטה וכתב על פנקסו אני ישמעאל ן׳ אלישע קריתי והטתי נר בשבת לכשיבנה ב״המק אביא חטאת שמינה יע״ש וא״א דבקריאה לבד נפטר מהחטאת וכי ס״ד שריב״א לא קרא בפ׳ הקרבנות או לא עסק בס׳ קדשים וא״כ הרי הוא נפטר בכך וכ״ש לרבא דאמר כל העוסק בתו׳ א״כ לא הטאת כו׳ והרי ריב״א תו׳ אומנתו היה ולמ״ל כתי׳ על פנקסו והו״ל לעסוק בתו׳ מיד דשהויי מצוה לא משהינן אלא ודאי דאין הלימוד כקרבן ממש ועכ״פ לכשיבנה ב״המק חייב להביא חטאת אח״ד, ודבריו חיים וקיימים דלפי דברי התנחומא דאפי׳ בזמן הבית דאיכא הקרבה היתה הקריאה דבעינן תרתי מעשה המצוה בפה ובפועל א״כ עתה שאין ב״המק אפי׳ שקרא בתו׳ עדיין חסר המעשה בפועל בהקרבה ממש ולכן מה״ט כתב על פנקסו לכשיבנה ב״המק להביא חטאת שמינה לקיים מעשה הקרבנות גם בפועל

כי מן הבא״ר מינה ניחא לי הברייתא דתני בפ״ק דנדרים ד״י ע״א דחסידי׳ הראשונים היו מתאוים להביא ק״ח כו׳ דקשה דיקראו בפרשת החטאת דהוי כאלו הקריב חטאת אבל למה שנתבאר דאפי׳ כי מקריב שיאה קריאת הגבר מגעת אתי׳ שפיר דכיון דבעינן תרתי קריאה והקרבה ולא סגי בחדא לכן חסידים הראשונים היו מתאוים להביא ק״ח דאפי׳ שהיו לומדים לא סגי בהכי ומה גם למה שנת׳ דבזמן הבית דאיכא הקרבה בפועל לכ״ע לא הוי הקריאה כהקרבה ממש ושו״ר

ושו"ר להרב מראית העין נחי' לשם שכתב מעין כיוצא בזה וז"ל אפשר דחסידים הראשונים היו מדקדקים לעשות כל המצות במחשבה ובדיבור ומעשה ולכן הגם דהיו קו' פ' החטאת היו רוצים לקיים גם במעשה ממש ג"כ עכ"ל הרי לך כמ"ש אלא דק"ל ע"ד כנר' דזהו מתידת חסידות לקיים המצוה בפועל והלא בהקרבת הקרבנו' לא סגי בלא"ה דבעי' תרתי דיבור ומעשה וכמ"ש בתנחומא כי זה כל האדם ומאי ריבותייהו דחסידי' הראשונים והנר' דנעל' מעיני דמר דברי המד' תנחומ' הלזה ולפי דברי התנחומא ריבותייהו דחסידי' הוי דהיא גופא היה שלא היו חייבים אעיקרא ק"ח דלא היה מביא הקב"ה תקלה ע"י כמ"ש שם בברייתא עצמה וע"ק דאעיקרא לק"מ דשאני חטאת דאינה באה נדבה דמה"ט קי"ל דלא יאמר יה"ר כאלו הקרבתי בקריאת פ' החטאת כמ"ש לעיל בסי' טו"ב וא"כ מה מהני להו לחסידים הראשונים קריאת פ' החטאת דלא נחשב להו כהקרבה ואם נאמר כדברי מה"ר מ"ק שם בדם"ח דס"ל דגם בקריאת פרשת החטאת יכול לומר כאלו הקריב דלא בנדבה נזירות • או ע"ד שכתב מהרש"א ז"ל בסוג' מנחות דנחשב הקריאה כאלו חטא והקריב כו' מלבד דיש להשיב ע"ד כמש"ל בס"ס' ט"וב וסי' י"ט וגם דרבי' חלוקי' בזה עוד בה דהו"ל להרב להעיר בכל זה וכעת נ"י, ועיין להרשב"ץ בס' התשב"ץ ח"ג סי' ח"ן שכת' ואם יתחייב אשם תלוי או חטאת כשיבנה ב"המק מלך המשיח הוא יורה חטאים בדרך ובז"הז יקבל עליו תעניות כו' יע"ש ש"מ דלא ניח"ל לומר דבקריאה בתורה סגי ועמש"ל בסימן שא"ז בס"ד

ואולם מהא דריב"א שכתב על פנקסו מבואר להדיא דכשיבנה במ"מק חייב להביא קרבן כמ"ש מז"ה נר"ו וה"ט משו' דרבא דאמר אין צריך היינו להגין עליו בזמן הגלות, וכ"כ להדיא הרב חן טוב בס' נו דר"ח ע"ג בהא דרבא דס"ל כרבא דמ"ש א"צ הוא להגין עליו מהיסורין וכשיבנה ב"המק חייב להביא יע"ש • ועוד כתב שם הרב ח"ט דה"ט דריב"א כתב על פנקסו משום דבשלמא בקרבן עולה שהיא כול' כליל ואין בה חלק לכהנים לכן מהני הקריאה כהקרבה דכולה לגבוה סלקא, משא"כ בחטאת ואשם דקי"ל דכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים, א"כ הקריאה מכפר מחצה דהיינו חלק גבוה אמנם חלק הכהנים פש גבי ולכן צריך לחזור ולהביא קרבן לכשיבנה בי"המק משום חלק הכהנים ודקדק כן מקר' דכתיב זאת תורת העולה היא העולה יע"ש וזה תמהני על הרב חיד"א ז"ל בס' יוסף אומץ סימן ס"ה אות ג' שהשיב ע"ד מז"ה נר"ו דראיה זו דריב"א דכת' על פנקסו של כה הקולמים היא כמ"ש בספר פני דוד בפ' ויקרא והוא דבס' פני דוד שם אות ב' הביא הא דריב"א משם התפ' דה"ט דריב"א משום חלק הכהנים ובזה פי' מש' דנפשיה כוונת הכתוב דזאת תורת העולה היא העולה יע"ש, והוא תימא דלא זכר שר לאעיקרא דברי המ' אלו תן תם דברי הרב חן טוב ז"ל והוא המוליד טעם זה וקא דייק לה מגופא דהך קרא גופיה וכאמור

אלא דק"ל ע"ז מאחר דריב"א היה כהן, והרי קי"ל דכהן המקריב קרבן שלו עבודתו ועורו שלו כדקתני בברייתא והובא בב"ק דק"ט, וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ד דכלי המקדש ה"ו וז"ל וכן כהן שהיה לו קרבן ה"ז בא למקדש ומקריבו והעור של קרבנו ואכילתו שלו ואם רצה ליתן קרבנו לכל כהן שירצה להקריבו נותן והעור ועבודתו לאותו כהן בלבד שנתן לו יע"ש • הרי דהכהן המקריב קרבנו עבודתו ועורו שלו, וכ"ש לדעת הראב"ד ז"ל שם בהשגות דאפי' כשנתנו לכהן אחר להקריבו אכילתו ועורו לבעלים כמו שיע"ש, וא"כ הכא דריב"א שהיה כהן המקריב חטאתו הרי בקריאתו השלים גם חלק הכהנים דכל לגבי דידיה הוא, וא"כ למה כתב על פנקסו להקריב חטאת שמנ' דאי משום חלק הכהנים הרי הכל חלקו ונחלתו הוא.

ושו"ר להרב קול יהודה שיטה בקונטרסן שם בפ"ק דשבת בהא דריב"א שהביא משם היפ"ת שהקשה דלמה ליה למכתב על פנקסו הא קי"ל כל העוסק בתו' חטאת כאלו כו' ותי' דחלק הכהנים לא יכופר בקריאת פ' החטאת עכ"ל והיינו כדברי הרב חן טוב שכתבנו לעיל, ועי"ז הבי' שם הרב קו' יהודה שהק' הגאון מהר"ם דאיתא בב"ק דק"ט וריב"א כהן היה והדר הקו' של היפ"ת לדוכת' ותי' הוא ז"ל ונר' לתרץ דאיתא בתוס' שם בדק"י בד"ה כסף מכפר מחצה מכאן נראה דכהן אינו יכול למחול כיון דהוי כפרה, לפ"ז בנ"ד דהוי חטאת דכפרה נאכל לכהנים ובזה הוי כפר' לבעלים לא יוכל למחול חלקו אפי' דשייך לו דהא הכפרה תלויה באכילת כהנים דוקא ולכן הוצרך לכתוב על פנקסו אח"ד יע"ש, ולעד"ן דיש להשיב בתי' זה דהה"ן כשצריך להשיב הכסף לכהנים בעבו' כפרת נפשו ל"ת מחילה דבעינן הוצאה מרשות לרשות כדכתי' האשם המושב לכהן וליכא אבל כשהוא בינו לבין עצמו דהכהן המקריב קרבנו אכילתו ועורו שלו הרי הוא ממש כאלו בא לידו ומשולחן גבוה קא זכי וליכא מידי דחסריה

איברא דכשאני לעצמי נר' דלק"מ לדברי הרבנים הרח"ט ותיפ"ת והוא דקי"ל דאכילת קדשים ובפרט חטאת ואשם היא מ"ע כמבואר ברמב"ם בפ"א דבכורים והרדב"ז שם בס' יקר תפארת שכתב וכל האוכל מתנה כו' שהיא מ"ע מדא"ת שנאמר ואכלו אותם אשר כופר יע"ש וכ"כ להדי' הרמב"ם בס' המצות סי' פ"ח ופ"ט דאכילת חטאת ואשם הוי מ"ע ובהם השלם כפרת המתכפר יע"ש וכ"כ נרפ"י דמע"הק אכיל' החטאת ואשם הוי מ"ע יע"ש, וכ"כ הרב החינוך בס' מצוה סי' קל"ב דכתב שם דהרמב"ן ז"ל חולק ע"ז יע"ש וכיוון למ"ש הרמב"ן בשו"י"ב ועמ"ש הרב מגילת אסתר שם בדע"ט יע"ש, והוא תימא על הרב פתח עינים נחי' ליומא דל"ט דהתמה ע"ד החינוך דהרמב"ן לא חלק בזה בס"ה, וש"ר לעט"ר הגאון מז"ה נר"ו בחק"ל חי"ד בקו' כונן לחקר דפ"ו ע"ב דעמד בזה יע"ש ועמ"ש הרב החינו' עוד משם הרמב"ן בס' צו סי' קל"ה ודוק ומ"מ מבואר שם בדברי הרב פתח עינים ובדברי הגאון מז"ה נר"ו בחק"ל חא"ח סי' ץ' ושם בקונט' כ"לה כי אכיל' קדשי' כחטאת וכאשם מ"ע היא יע"ש ואפילו לפי דברי הרמב"ן ז"ל הרי כתב שם להדיא כי היא חלק מחלקי מלאכת הקרבנות דניות בהם מי יאכלם ולמי יהיו וכפרתם תלויה בזה כמ"ש דכהנים אוכלי' ובעלים מתכפרים יע"ש ומ"ג לח"ם מז"ה נר"ו שם דגם הרמב"ן מודה דהוי מ"ע יע"ש וכיון שכן דאכילת קדשים עצמן היא מ"ע ותלוי שיק' הכפרת

א"כ

א"כ עתה דבעונו' הרב המקדש וזה מקורא בתורת החטאת והאשם דהוי כאלו הקריב היינו לכפר עליו במה שתלוי בריח ניחוח לה' דבר רוחני מהני ע"י התורה שהיא רוחני והוי הקו' כריח ניחוח, אבל בכפרה התלויה באכיל' דהיא דבר גשמי באכילת הבשר והכפרה תלויה בה זה חסר ולא מיתקן ע"י הקריאה. והיינו מ"ש הרבני' ז'ל דחסר חלק הכהנים שהוא מנות אכילתם וא"כ הגם דריב"א היה הכהן והוא המקריב קרבן בלימודו בתורה מ"מ הכפרה התלויה באכילה היא חסרה המציאות ולא אהני ליה הלימוד להיות נחשב כאכילת קדשים וקיום מ"ע שבהם, ומ"ג למ"ש ז"ל בטעם הקרבנות כי מתגלגל בבהמה נפש האדם וכיוצא מכמה טעמים הצריכים הקרבת הקרבן בפועל מעשה ממש

ועוד נר' לקע"ד ליישב לדעת הרבנים דהנה מסוגי' הש"ס פסבב"ק דק"י נר' דהיכא דהכהן ראוי לעבודה הוא דאכילתו ועורו שלו וכל שאינו ראוי לעבודה שהוא בעל מום דל"מ משוה שליח עבודתה ועורה לאנשי משמר דהם הקריבו הקרבן ונ"ל אחר שפרש"י שם ואם היה זקן או חולה נותנה לכל כהן שירצה ועבודתו ועורו לאנשי משמר ופרש"י דאתי זקן כו' בראוי לעבודה ואינו ראוי לאכילה כ"א ע"י הדחק ופרש"י נותנה להקריב לכל כהן שירצה דהואיל דחזי הוא לעבודה מצי משוי שליח ועבו' ועורה לא"מ דכיון דלא חזי הוא לעבודה ל"מ משוי שליח לאכילה יע"ש נר' דאם חזי לאכילה משוי שליח לאכילה וזהו דעת הרמב"ם ז"ל דכהן הראוי לעבו' ולאכילה דמשוי שליח גם לאכילה ולדעת הראב"ד נר' דכיון דראוי לאכילה הוי לבעליו וכמש"ל וא"כ מזה יש ללמוד לכאורה דאם הכהן המקריב את קרבנו לעבודה ולאכילה דאינו יכול ליתן לאכול מקרבנו שהקריב לכהן אחר דל"מ משוי שליח לדעת הראב"ד דס"ל דאפי' היכא דהקריב הקרבן כהן אחר אפי' הכי עבו' ועורו שלו אלא אפי' לדעת הרמב"ם ודעימיה דס"ל דזוכה הכהן המקריב באכילתו ועורו זהו דוקא בנותנו להקריב לאחר אלא"ה כי הוא עצמו מקריבו נר' דאינו יכול ליתן לכהן אחר כדי שיאכלנו והכי דייקי דברי רש"י ז"ל נותנה להקריב נר' דדוקא כשנותנה להקריב הוא דזוכה וכ"כ להדיא הרמב"ם ואם רצה ליתן קרבנו לכל כהן שירצה להקריב כו' דדוקא בהקרבה ולא באכילה

אבל אחר היסוב ראיתי דהא ל"מ דאה"ן דדוקא היכא דהקריב קרבן אחר הקרבן של חבירו ועשאו שליח וכדקי"ל שלוחו של אדם כמותו מהני לכהן המקריב לזכות בעבו' ועורו הלא"ה אינו זוכה וא"כ כי מקריב הכהן הוא בעצמו את קרבנו לעבו' ועו' שלו דזיכה אותו רחמנא אה"ן דאם אינו רוצה לאכול ורוצה לחלק אותו לאחיו הכהנים דרשאי לעשות כך אלא דמצד דאיכא מ"ע באכילת קדשים כמ"ש הרמב"ם והחינוך ודעימיהו ובא המצות לידו והקרבן הוא שלו דזיכ' אותו הש"ית ועליו מוטלת המצות אין ספק כי חובה רמיא עליה לאכול כזית לקיים מ"ע דאכילת קדשים לכ"ע דבעי אכילה בכזית ועמ"ש בזה הגאון נט"ר מז"ה נר"ו שם בספ"ל מא"ח סי' ז' והרב פתח עינים יומא"ב ולעת אין הפנאי מסכים לעמוד בזה

מ"מ פשיט' ודאי דיכול הכהן שמקריב קרבנו משלו ליתן לאחיו הכהנים וב לא"ה הסב' נותנת דכיון דבעינן באכילת קדשים לזכרי כהונה ובמקום קדוש איך יתכן שיוכל הכהן המקריב לאכול כל קרבנו דהיא עצמו לבד, וגודאי דבכזית דיאכל סגי ליה ומקיים מ"ע דאכילת קדשים, ומינה נפקא מינה טובא דהגם דריב"א היה כהן ועבו' ועורו שלו עכ"פ חלק הקרבן ממה שהיה מגיע לאחיו הכהנים אחרים הנהנים ממנו כמו כן היה דרך זה נהגו בימיהם הרי חסר זה, וא"כ שפיר כת' הרבנים הרח"ט והרים"ה דאצטריך ריב"א לכתב על פנקסו לכשיבנה בה"מ להקריב כו' כדי ליהנות גם לכהנים אחרים שעמו ולא יבא קרבנו לידי נותר ואיכא איסור דמאבד קדשים לכתחילה

א"ב י"ל דהנה ראיתי להרב שמלה חדשה דף ק"ט דמ"ש י"ר אחר קריאת פ' הקרבנות כאלו הקרבתי וכמ"ש רז"ל כאלו מקטירין ומגישים לשמי אין פירושו כאלו הוא העובד דהיכן מצינו דזר קרב כו' אלא כאלו נתן לכהן כשר והקריב וה' בשעת אמירתו כו' והיינו ע"י כהן כשר וכלי שרת כדינו כו' יע"ש וכ"ש הרב פרי מגדים בחלק א"ח ר"סי מ"ט יע"ש ומה שיש לעמוד על דבריה' תמ"ש הרב המבי"ט בהקדמתו ד"ה כבר עמדתי אני עני בחי' לא"ח סי' א' ס"ו בס"ד יע"ש ונר' דל"ד משום זור קרב דהרי אפי' כהן הקורא בתו' הרי כמה דברים חסר דצריך דיהיה טהור ויהיה ראוי להקרי' וכלי שרת ומקום המזבח אלא דהוי כאלו ניתן לכהן כשר וכדינו וא"כ ריב"א דהיה בזמן החורבן מסתמא לא ינצל מאיזה טומאה וצריך הזאה וטבילה ואפר פרה והרי הוא כהן טמא דאינו ראוי להקריב דצריך ליתנו לכהן אחר ולעבודתו ועורו לאנשי משמר כדתנן בר"פ טבול יום דצ"ח ע"ב ופסקו הרמב"ם בפ"י דמעה"ק הי"ד יע"ש והגם דמצינו דאפי' בימי האמוראים היה להם אפר פרה כמ"ש הר"ש והרא"ש ז"ל ה"ד הרמ"ל בפ"ג דה' אבל סוף ה"א יע"ש מ"מ אפשר דבאותה שעה לא היה מצוי לגבי דידיה אפר פרה או היה חסר כמ'חנאים אחרי' כדי לטהר שיהיה ראוי להקריב ולכן כדין עשה לכתוב ע"פ לכשיבנה בי"הם אביא חטאת שמינה כדי שיזכו הכהנים בחלקם כדברי הרבנים ז"ל זה נ"ל ביישוב דבריהם ועיין להרב מגילת ספר בלאוין דקפ"ד ע"ב יע"ש

ושו"ר להרב שבח של מי נר"ו דהביא קושיית מהר"ם הלזו ע"ד תיפ"ח, ותירץ הרב מסברא דאע"ג דדידיה הוא מ"מ בעינן מעשה דאכילה כי בהנאת אכילה כו' יע"ש, והוא קרוב למ"ש, אכן מה שהשיב ע"ד הרב קול יהודה דאינו תירוץ כלל דכוונת התוס' הוא דאין הכהן יכול למחול שלא ליקח הכסף כו' אבל אחר שקיבל אם רוצה ליתנה לכל מי שירצה מי יימר דאינו יכול ליתן, וא"כ הדרא קוש' הגאון לדוכתא דהכא ריב"א כהן היה והוא מצי לעסוק בתור' חטאת כיון דחלק הבשר שלו עכ"ל, ואחרי המ"ר לא ידעתי כוונתו דהכא נמי הוי קודם שקיבל חלק הבשר דבעי' שיהיה הדבר בעין וליכא אלא דאעיק' מה שיש להשיב הוא מש"ל דשאני התם דבעינן הוצאה מרשות לרשות משא"כ הכא דהכפרה תלויה בו ובאכילתן והוא גרוף

שלא דעדיין ק״ל ע״ד הרבנים במ״ש דגבי עולה ליכא חלק לכהנים והרי איכא העור כדכתי׳ עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה וכ״כ להדיא הרמב״ם ז״ל בפ״ה דמעה״ק הי״ט יע״ש וי״ל דכיון דקי״ל כל דלא זכה המזבח בבשרה לא זכו הכהנים בעורה וכמ״ש שם הרמב״ם וא״כ יש לחלק דשאני עולה דהו״ל כאלו נקרבה העולה בלי בשר על גבי המזבח דאין העור לכהנים ועוד י״ל דשאני הנאת בשר אכילה דהוי מ״ע דהנאתו מרובה משא״כ העור דנעל עור אינו כ״כ חשוב להקריב, ועוד דעיקר שכפרה תלויה באכילה ולא מצינו כפרה בעור העולה ולא בכל עור וזה ברור

אלא דעדיין יש לעמוד ע״ד הרבנים הללו ממ״ש בכריתות ד״ט ח״ר גר בזה״ז צריך שיפריש רובע לקינו אמר״ש כבר נמנה עליו ריב״ז ובטלה מפני התקלה ואכביקא הלכתא כר״ש וכ״פ הרמב״ם בפי״ג מה׳ איסורי ביאה דין ה׳ וז״ל ומהו הקרבן של גר עולת בהמה או שתי תורים או שני בני יונה ושניהם עולה ובזה״ז שאין שם קרבן צריך מילה וטבילה וכשיבנה ב״המק יביא קרבן עכ״ל הרי לך בפי׳ כי גם בקרבן עולה לבד איכא חיוב לכשיבנה ב״המק ולא מהני הקריאה ויש לדחות דבגר שאני כי מלבד כי משתמא בתחילת ביאתו אינו בתורה עוד בה כי אפי׳ שיתחכם בתורה אא״ך אפשר דל״מ קריאתו על מה שנתחייב קרבן על הכשר גופו להתירו לבוא בקהל שהרי בלא״ה צריכים אנו לחלק בהכי דקרבן הגר להתירו בקהל שאני שהרי ק׳ דלמה קתני דוקא גבי קרבן הגר צריך להפריש ולא גבי זבה ויולדת וע״כ צ״ל כמ״ש ושו״ר להרב טורי אבן בשיטתו לר״ה לדל״א שעמד בהא דל״ק בגריי׳ זבה ויולדת והביא משם חום׳ חדשים שכתבו לחלק בזה יע״ש וכ״כ הרב הייש שאל ז״ל ח״א סי׳ פ׳ ומה שעמד שם ע״ד הראב״ל כ״י יע״ש הנה בעתה ראיתי להרב המפורסם מהר״י נאג׳אר נר״ו בספרו הנביר חדש ממש שנזדמן לידי לפי שעה וראיתי בשיטתו לכריתות שם שעמד בזה יע״ש

עוד ראיתי להגאון מרן זקני הרב נר״ו שהכריע הדבר הזה ממ״ש ביומ׳ ד״פ ע״א אמר״א האוכל חלב בזה״ז צריך שיכתוב לו השיעור שמא יבא ב״ד אחר וירבה בשיעורין כו׳ יע״ש ואי ע״י הקריאה נפטר מאי בולי האי הרי נפטר בקרי׳ ס׳ הקרבנות ועוד דעפי הו״ל לו׳ שיקרא פ׳ הטאת לצאת מידי ס׳ גם לב״ד שבאותו זמן אלא ודאי דאין קריאה ולימוד פוטר אותו מהקרבן לכשיבנה ב״המק עכ״ל כי מן הבאר אחרי המ״ר חמהני ע״ד הרב ב״ל בהא״ח סי׳ קכ״ג שכתב דבקריאת פ׳ החטאת הוי כאלו הקריב כדאי׳ בסו׳ מנחות ובשבת אמר״ן כו׳ וא״ת לימא נמי שהתענה כו׳ ואם ר׳ שהיה קצת מזיד יע״ש

ואחרי המ״ר קשה מיניה וביה דאם איתא דבקורא בפ׳ חטאת הוי כאלו הקריב למה לא קרא וכקו׳ המפרשים, ושו״ר להרב גופיה בס׳ נמה דוד ס׳ ויקרא דרי״ג ע״ג שפי׳ מ״ש רבא דהעוסק בתורה אינו צריך כו׳ דהכונה דכשיבנה ב״המק כו׳ דאינו חייב להקריב ונרגש נהה דריב״א דכתב על פנקסו דכשיבנה ב״המק כו׳ ותי׳ דר״ן לגד עשה כן משו׳ מידת חסידות עכ״ל ואחרי המ״ר לא ידעתי מאי ק״ק איכא דאם מן הדין נפטר מחיוב

הקרבן הו״ל מביא חולין בעזרה והא דקא׳ להעוסק בתורה א״צ לא עולה כו׳ כבר תרגמא הרב חן טוב דאתי כס׳ ריב״א דא״צ לא עולה והוא דהתורה מגן הוא לפי שעה מן היסורין יע״ש וחוקמוה כמה פי׳ נאמרו בזה כמ״ש מהרש״א ושאר המפרשים הלא בספריהם וגם אני עני כתבתי בזה ופי׳ בפנים שונים בשי׳ לשם בס״ד, ועו״ק שמבואר בדבריו דמאריה דהך עובדא היה ר״ג ואינו אלא ריב״א וצ״ע וכן ראיתי להרב פאת נגב בדרשותיו דע״ן ע״ב להכריע כן להדיא דכונת רבא דאמר א״צ לאו למי׳ דבלימוד לבד א״צ לקיים מצות חיוב הקרבן דהא ודאי ליתא ול״מ בזמן הבי׳ דודאי לא סגי בלא קרבן אלא אפי׳ בזה״ז דעסק התור׳ מכפר במקו׳ הקרבן לא פקע חיוב הקרבן מיניה דלכשיבנה ב״המק וכמ״ש נרי״א וע״כ לאו מתורת חש זות הוא דהוי חולין בעזרה אלא חיוב גמור כו׳ יע״ש הרי לך בפי׳ דהכריע הרב כמ״ש דלא שייך בזה חסידות אם לפי הדין ליכא חיוב

אלא דיש להרגיש ע״ד הרב פאת נגב דלא ראה דברי הרב נמה דוד כי בזמנו עדיין לא יצא לאור מ״מ הו״ל להזכיר לדברי הרב מהרח״א ז״ל בס׳ מקראי קודש דכתב להדיא דרבא איירי בזמן הבית וכמ״ש דבריו לעיל הרב ז״ל קא פסיק ותני כל בתר איפכא ולפחות הו״ל להזכירו ונ״ל

ועו״ק מהך סוגיא דיומא דקאמר דהאוכל חלב בזה״ז צריך שיכתוב כו׳ דש״מ דל״מ שקריא׳ לפטור אפבז״הז מחיוב קרבן לכשיבנה ב״המק כמו שהכריע הגהון מו״ה נר״ו, ושו״ר להרב הגדול בס׳ פני דוד בהשמטות אשר שם לו סגר פנים דקנ״ג ע״ג להביא לדברי הרב נמה דוד אלו ותמה ע״ד מהך סוג׳ דיומא יע״ש והגם דבס׳ נחל קדומים ס׳ נו באות וי״ו דרך ובא לו לפ׳ דברי רבא דאמר א״צ דכיון דמצי פטר נפשיה בתורה הו״ל כעין מ״ש בב״ק גבי עולה דמצי פטר נפשיה בכבש כו׳ ע״ש מ״מ לענין הדין אינו צריך אלא דכתב על פנקסו למצוה מן המובחר עכ״ל, והרואה יראה כי רבה להמתיק קצת פי׳ הרב נמ״ד אלא דלקצ״ל אחרי המ״ר עדיין יש להשיב דמלבד דיש חילוק ורב המרחק ביניהם דהתיא לגבי עולה כו׳ הא מיהא עולה מקריב וקרבן שלם מקרי משא״כ בהך דהכא דהתורה כוי כאלו הקריב ולא לגמרי דהרי גם בזמן הבית שהיה קורא בתורה היה מקריב הקרבן שחיים כהלכתן גם במ״ש בהא דריב״א דכתב ע״פ למצוה מן המובחר, לא ידעתי כונתו דאם קורא בתורה קרבנו או בשאר דברי תורה כמנהגו הטוב דנחשב כמקריב הרי נתכפר לו ואו לא צריך וא״ת דכונתו בקריאתו היה שלא לצאת י״ח הקרבת הקרבן כדי לקיים מצוה מן המובחר לעשות המצוה בפועל וזהו מן הנתנע דריב״א כיון להשהות ולהיות כפרתו תלויה בו בפרק והקרוב אליו בפיו ובשפתיו ולבו ירחק נתנו כדי לעשות מצוה מן המובחר לכשיבנה ב״הת דקא משהי המצוה זמן מה בהיות לאל ידו לעשות וגם דהזמן אינו תלוי בידו מתי יהיה ומעין זה הנקבאנות ואל תאמר לכשאפנה אשנה כו׳ ויותר טוב לקיים המצוה בשעתה ולא לאחר כמ״ש חביבה מצוה בשעתה וכן הסכימו הפוס׳ וכבר אני עני כתבתי בזה נתשו׳ ובדרשותי כיד ה׳ הטובה עלי יע״ש

איבן השתא הנה נתבאר גם מהך סוג' דיומא מדהצריכו לכתוב ע"ס ש"מ דלא מהני הקריאה לכפר עליו לגמרי והכי איתא בירוש' בכ"ק דפיאה ר' הושעיא אמר האוכל איסור בז"הז צריך לרשום את השיעור שמא יעמוד ב"ד אחר ויפנה את השיעורים יע"ש ופי' שם הרב מהרא"ל צריך לרשום עליו את האיסור לא יכתוב בפנקסו שהם מחויבני חטאת כו' יע"ש הרי דגם בירוש' אמרו הכי ולא סגי בקריאה וכמ"ש הגאון מז"ה נר"ו וכן יש להוכיח מדברי הרב של"ה דבמס' תענית הביא דברי הרב אחיו דמי שחטא חטא שחייב עליו קרבן אפי' עשה תשובה גדולה עכ"ז יזהר לעסוק בפ' הקרבן הבא לאותן חטא כדי שיהא כפרתו שלימה כמ"ש כל העוסק בתורת חטאת כו' יע"ש ואילו שם בדרך חיים חו' מוסר דקנ"ג ע"ב כתב וז"ל דאם יזדמן לאדם בשוגג איזה חטא שחייב עליו קרבן דירשום אותו בפנקסו להיות לו לזכרון כאולי יזכה לב"המק ואז יביא את קרבנו וכן מצינו בריב"א כו' יע"ש, הרי להדיא דלא הספיק להרב ז"ל קריאת פ' הקרבן לבד והצריך לכתוב ע"ס ג"כ והביא ראיה מהא דריב"א וכאמור

איברא כי מהך סוג' דיומא דקא' דצריך שיכתוב השיעו' וכמו כן מ"ש בירוש' באוכל שאר איסורין • אפשר לע"ד ליישב לדעת הרב צמח דוד ז"ל ודעימיה דאין הכי נמי אם יהיה לאדם איזה חטא שחטא בשגגה בדבר דזדונו כרת ושגגתו חטאת כחילול שבת ועריות וכדומ' להן דליכא ספיק' כלל בהא ודאי בקורא בתו' חטאת מהני ליה לכפר עליו לגמרי משא"כ באוכל איסור כזית בינוני דאיכא ספיקא שמא יבא ב"ד אחר וירבה עליו ואינו חייב חטאת בכה"ג דאיכא ספק גם הקריאה ל"ה כהקרבה כיון דאין לו חיוב גמור בודאי כ"א בדרך ספק והוי כעין מ"ש בשבת דע"ב דהטאת בעי ידיעה בתחילה והיינו דיהיה לו ידיעה דנתחייב בודאי ולא בדרך ספק, וכבר חנה הרב מג"א בא"ח סי' א' ס"ק י"א ע"ד מהרש"ל שכתב דיאמר יה"ר אחר פ' החטאת אם נתחייבתי כו' בדרך ספק דהרי קי"ל דחטאת בעי' ידיעה בתחילה והספים לדין דלא יאמר כן דל"מ יעש"ב * וא"כ הה"ן הכא בכה"ג דנפל הספק בשיעור זה דשמא יבא ב"ד אחר ויאמר דאינו מחוייב ולית ליה ידיעה ודאית דגם הקריאה ל"מ לכפר, וגם הרט"ז חלק ע"ד רש"ל אלו מטעם אחר דאין מגאי בחטאת כמ"ש בקידושין דנ"ה יע"ש ואעפ"י שכבר עמדו ע"ד הרמג"א והרט"ז הרבנים אחרוני' ויישבו דברי רש"ל וכמ"ש לעיל בסי' ח"י וי"ט, מ"מ נקוט מיהא לפי דבריהם דרבנן הרמג"א והרט"ז לבא בכלל יישוב לדברי הרב צמח דוד ודעימיה :

ועוד י"ל דהנה מ"ש ר"א דהאוכל חלב דצריך לכתוב השיעור וכן מ"ש בירושלמי היינו דבר השוה לכל נפש דחייב לכתוב השיעור אחד עני ואחד עשיר, ואה"ן דאם יקרא בתורה יתכפר לו והם לא נחתו ללמד תיקון עונות כ"א מה שצריך לענין הדין והלכה וזה ברור • ואפשר דזאת היתה כונת הרב בעל קרומים דאחר דהק' מסוגיא דיומא סיים וכתב ויש לדחות יע"ש דשמא כיוון בזה למ"ש

אלא דעכ"פ יש להעיר עליו בזה מאמר' דגמ' שני דוד בתשמשות בפ' מהך סוגיא ע"ד הרב צמ"ד וגם בס' יוסף אומץ סי' ס"א אות ג' הביא לדברי עט"ר מז"ה נר"ו וכתב דהם דברים מדוקדקים ודלא כהרב צמ"ד כו' וכל כה"ג דרנה ליישב סוגיא דיומא דל"ק להרב צמ"ד הי"ל לבאר ויש ליישב ודוק, ועיין למה"ר בשורשי הים ח"ב דקס"א ע"א יע"ש

וראיתי להרב ז"ל בס' ראש דוד סי' צו דהביא חקירת המפ' ז"ל דכיון דהקורא בתורה הוי כאלו הקריב מה תועלת איכא בב"המק והביא התי' משום חלק הכהנים, ובזה פי' מחלוקת ר"ל ורבא יע"ש וכבר הרב ח"ט דהוא מאריס דאתי שמעתתא עמד בחקי' הלזו ותי' זה התי' והביא מחלוקת ר"ל ורבא יע"ש מה שפי' עוד ראיתי להרב ראש דוד שם שהביא קי' אחר משם המפ' דלהאי חשיב העוסק בתו' כמקריב קרבן אבל אינו למצוה מן המובחר להקריב הבכורות כאבן ומחלביהן ובזה פי' דזאת היתה כונת ריב"א שכתב על פנקסו להקריב חטא' שמינה דוקא כי היכי דלא תיקשי דמה צורך לכתוב לכשיבנ' בית המקד' דילמוד בתורת חטאת וחשיב כמקריב לזה דייק וכת' חטאת שמינה דאהני ליה ב"המק למצוה מן המובח' כמדובר עכ"ל, ועפ"י ד"ק אלו מינה ניחא לי מה שראיתי להרב חסדי דוד לתוס' בפ"ק דשבת דהק' דבגמ' אמרו חטאת שמנ' ולא ידעינן מאי קמ"ל דהא חטאת אפי' בת דנקא עכ"ל ולפי האמור ניחא הא קמ"ל דה"ט דכתב וכו' הוא כדי לקיים מצוה מן המובחר דהוא חטאת שמנ' כמ"ש הרב ר"ל שא דמכל אחר יש להשיב ע"ז דאי להא נחית ריב"א לכתוב ע"ס כו' דהוא למצוה מן המובחר טפי הו"ל לקרוא בתורה דהוי מקריב תיד ולא לאחר עד ביאת הגואל דיצא שכרו בהפסדו וכמש"ל, ומה גם למ"ש בתנחומא דאפי' בזמן הבית שמקריב קרבן היה קורא בתורה כי ע"כ עדיין צ"ע

באופן דלפי מה שנתבא' מ"ש דהעוסק בתו' חטאת כו' דהוי כאלו הקריב לאו ממש כאילו הקריב ובין בז"הז ובין בזמן הבית אם נתחייב בקרבן אינו נפטר בקורא בתורה כאמור ומדובר

ומה גם דקי"ל דהמחוייב קרבן חטאת מחוייב להתענות מ' תעניו' כמ"ש מור"ם בהג"ה בא"ח ס"סי של"ד וכי"ד ס"סי קפ"ה, ולענין פדיון התעניו' יש סברו' בזה בפוסקי' וכבר כתבתי בעניותי בזה במ"א בס"ד וכן ראיתי להרב פנים מאירו' ח"ב סי' ט' שכתב דהיכא שעבר עבירה שחייב ק"ח מחוייב לקבל תענית לצער עצמו ולא סגיא אם יאמר פ' החטא' ויאמר שאמירתו יהיו במקום חטאת כו' יע"ש ועיין באלדני פז בחי' לא"ח סי' א' ס"ז דמסכים לומר אחר י"ר לכשיבנה ב"המ אביא חטאת שמינה כו'

סימן ל

חיים שאל לדעת בהא דאמר"א ביומא דהאוכל חלב בז"הז דצריך שיכתוב השיעור וכן בהא דר' הושעיא בירוש' דהאוכל איסור בז"הז צריך שיכתוב השיעור אי הוי דוקא בהא דתלוי בשיעור ויש חשש שמא יבא ב"ד אחר וירבה שיאכל בשאר איסורין שיש בהם כרת וחטאה בשוגג דאין תלוי בשיעורין אינו צריך שיכתוב, או"ד לא שנא

תשובה מחייס ואת אשיב דנר׳ ודאי דנ״ל האוכל איסור דתלוי בשיעור והה״ן בשאר האיסור שיש בהם כרת וחייבי׳ זדונם כרת ועל שגגתם חטאת כחילול שבת ועריות, והראיה מהא דריב״א דאמר״ן דקרא והטה וכתב ע״פ כו׳ וכן הוכיח הרב של״ה בדרך חיים תוכחות מוסר דקנ״ג ע״ב מהא דריב״א דאם יזדמן לאדם בשוגג איזה חטא שחייב עליו קרבן ירשום על פנקסו ולהיות לו לזכרון באולי יזכה לבנין הבית ואז יביא הקרבן וכן מצינו בריב״א יע״ש הרי לך בפי׳ דהרב של״ה מצריך לכל אדם שיכתוב ע״פ בכל עון כמו דמצינו בריב״א והיינו דשמא יבנה המקדש ויביא כפרתו, ואת זה תמהני להרב צמח דוד ז״ל בס׳ יקרא דרי״ג ע״ב שכתב בהא דריב״א וז״ל וקש׳ למה לא חייבו לכל אדם לעשות כן דכל מי שחוטא בז״הז יכתוב על פנקסו אני עשיתי כ״וכ לכשיבנה בי״המ אביא קרבן, הייפו משום דמן הדין אינו חייב ור״ל לכל עשה כן משום מידת חסידות עכ״ל ואחרי המ״ר הדבר תמוה דמלבד מה שהק׳ דהרי מצינו ביומא ובירוש׳ דהצריכו לכתוב ע״פ וכמ״ש הרב פני דוד בקונ׳ סבר פנים : עוד נה דנראה דנעלם מעיני דמר דברי הרב של״ה דכת׳ כן לאדיא ולמד מהא דריב״א דצריך כל אדם לכתוב כל עון וכל העאת דס״ת דלאו מידת חסידות הוא לכתוב כן אלא כל אדם צריך לכתוב כן מצד הדין וכן ראיתי להרב יד אליהו בסי׳ כ״ע דנשאל על הא דכת׳ הרב של״ה דצריך לכתוב מי ששגג וחטא כדי שאם יזכה ויבנה בית המקדש בימיו שיביא חטאת כמ״ש גבי ריב״א, דילמא שאני ריב״א, דעשה כן ממידת חסידות כמ״ש גבי ריב״א לענין אדם חשוב דשאני ריב״א הואיל ומשים עצמו עד״א כהדיוט כו׳ ומנ״ל דדינא הוא, והשיב וז״ל הדין דין אמת וצריך כל אדם מצד הדין לעשות כן וסניא הא דיומא דצריך שיכתוב השיעו׳ שאכל אפי׳ כו׳ והביא ג״כ מ״ש בירוש׳ דפ״ק דפיאה יע״ש

הרי לך דהרב סבירא מהא דאוכל חלב דצריך לכתוב ואפי׳ שיש מקום לספק בשיעורין היינו שלא יכתוב מחוייבני חטאת סתם דפשיטא ודאי דצריך לכתוב אלא שיכתוב השיעור שמא יבא ב״ד ולא יהיה חייב בפה״ג. וזה ק״ל ע״ד הרב פני דוד שם בקונט׳ס״פ שהביא לדברי הרב צמח דוד דכתב דהכונה דאמר רבא א״צ עולה לכשיבנה בי״המק וריב״א מ״ח הוא כתב וז״ל וק״ק דהא אמרי׳ ביומא האוכל חלב כו׳ ופר ש״י שמא יבנה בי״המק כו׳ יע״ש ומדבריו נר׳ דכל מגמתו להקשות הוא עמ״ש דכשיבנה בי״המק דא״צ להביא מהא דיומא דאוכל חלב כו׳ והו״ל לאק׳ במ״ש דא״צ לכתוב דנראה מהא דיומא ומהירוש׳ להפך וע״ק דלמה לא זכר שר לדברי הרב של״ה ודברי הרב יד אליהו ז״ל שעמדו ע״ז והכריחו מהא דריב״א ומהא דיומא דיש חיוב לכתוב מצד הדין ולא ממ״ח והוא תימא על רוב בקיאותו איך נעלם מעיני דמר כל זה ונ״י

אלא דלע״ד יש לעמוד בזה דעדין איכא למימר כס׳ הרב צמ״ד דמדלא חייבו הפוסקים לכתוב כל אחד על פנקסו ש״מ דליכא חיובא מצד הדין והא דריב״א י״ל שהוא לפנים משורת הדין וממידת חסידו׳ וכן מהא דיומ׳ דהאוכל חלב בז״הז וכן מ״ש בירוש׳ באוכל איסור בז״הז צריך שיכתוב היינו שק״ט גופיה. דכיון דמצינו מעשה רב בריב״א דכתב ע״פ כשיבנה ב״המק אביא חטאת על שגגתו בחילול שבת שמא ילמוד ממנו האדם גם בשאר האיסורים דחייבים על שגגתם חטאת ויבא לכתוב על איסור אכיל׳ דתלוי בשיעור דיכי׳ חטאת כמו שעשה ריב״א לכן בא ר״א לומר דהאוכל חלב בז״הז צריך שיכתוב השיעור משום שמא יכתו׳ כסתם מחוייבני חטאת כמו שעשה ריב״א משום חומרא ומ״ח, והוי חומרא דאתי לידי קלקול כיון דתלוי בשיעור ושמא יבא ב״ד אחר וירבה ואינו חייב חטאת בכה״ג וכן נמי י״ל בדברי הירוש׳ דאמרו כה״ג דהאוכל איסור צריך לכתוב השיעור דשמא יכתוב סתם מחוייבני חטאת משום מ״ח ולכן צריך שיכתוב השיעור דוקא ולא עוד, ואה״נ דאם באנו לדין לא יהיה חייב לכתוב כלל, ודברי הרב של״ה אינן אלא משום דרך מוסר כדי שיזכור עונו וכמו שעשה ריב״א אבל אינו חיוב מדינא וכדברי הרב צמ״ד והרב השואל להרב י״א,

והנה כי כן אחרי המ״ר מן התימא על הרב יד אליהו שהכריע מהא דיומא והירוש׳ דהוי חיוב מדינא והרוא׳ יראה דיש לדחות כמ״ש, ועוד נר׳ לע״ד מילתא בטעמא דודאי כשיבא משיח צדקינו ויבנה ב״המ בב״יא והמלך המשיח מריח ודאין ולא למראה עיניו ישפוט הוא יהיה מורה חטאים בדרך לכל אחד כפי מה שהוא צריך אם הוא חייב קרבן או שאר תיקונים וכיוצא, וכן ראיתי להחסב״ץ ז״ל בח״ג סי׳ח״ן שכתב וז״ל ואם יתחייב אדם חלוי או חטאת מפורש בפי׳ ידיעות ובהוריות וכשיבנה ב״המק מלך המשיח הוא יורה חטאים בדרך ובז״הז יקבל עליו תעניות כדין העובר על חייבי כריתות עכ״ל

ולכאורה קשה ע״ד החסב״ץ דלמה לא כתב דצריך לכתוב ע״פ כשיבנה בי״המק להביא חטאת כמו שעשה ריב״א, ומ״ג אם כונת ר״א דיומא ומ״ש בירוש׳ דיכתוב השיעור הוא למחוייב לכתוב ע״פ מדינא כמו שהבין הרב י״א ודעימיה, אלא ודאי מבואר דע׳ החסב״ץ כמ״ש דהא דריב״א הוי ממ״ח וכן הא דיומא והירו׳ ס״ל דאין הכרח די״ל כמ״ש

אלא דעכ״פ קשה ע״ד החסב״ץ דכתב דמי שהוא מתחייב בחטאת כו׳ כשיבנה בית המקדש מלך המשיח הוא יורה חטאי׳ והו״ל וכשיבנה בי״המק חייב להביא קרבן, דהן אמת דאין חיוב מצד הדין לכתוב ע״פ והא דכתב ריב״א וכן הא דיומא דאמרו דצריך לכתו׳ היינו אם בא לכתוב משום חסידות כמו ריב״א צריך לכתוב השיעור אבל מיהא נר׳ דחייב להביא קרבן לכשיבנה ב״המ ואפש״ל דכונת החסב״ץ שכתב דהמל׳ המשיח ויורה חטאים בדרך היינו לענין דאין לו לכתוב והמלך המשיח יודיענו ויורה חטאים בדרך שיביא חטא׳ כדינו כי יודיע לו חטאתו ויזכרהו היטב הדק ולענין אשם תלוי אפשר דהמלך המשיח יברר לו האמת אם היה חלב או שומן וכל כיוצא בזה, אלא דעדין קשה למה לא כתב החסב״ץ בכלל התיקון שיקרא בתור׳ חטאת וכדקי״ל כל העוסק בתו׳ חטאת כאלו הקריב חטאת, וכ״כ ר׳ יונה ז״ל בסוף שער התשובה וז״ל אשר יעבור אדם על כריתות ומג״ל בשוגג כו׳ ויעסוק תמיד בפ׳ חטאת ויחשב לו כאלו הקריב חטאת ר״ל כי יועיל הרבה בדבר ויחשב לו

מעין כפרת החטאת עכ"ל. הרי דאע"ג דלא כתב שיכתוב ע"פ כנר' דליכא חיוב מדינא לכתוב וכמו שאמרנו עכ"ז הצריך נקריאת פ' החטאת ודייק נמי וכתב ויתכפר לו מעין כפרת החטאת להורות לנו דלא הוי כאלו הקריב ממש וכמש"ל בסימן הקודם וא"כ הו"ל להמחבר לכתוב שיקרא בפ' החטאת וי"ל

ונראה לקע"ד להביא ראיה למצד הדין ליכא חיובא למיכתב על פנקסיה אם חטא ושאני ריב"א דלא מצד הדין עשה כ"א מ"ח. והוא מהא דתניא בפ"ה דכריתות ד"ט ע"א ת"ר גר בזה"ז צריך שיפריש רובע לקינו. ופרש"י צריך שיפריש דלכשיבנה בה"מק יביא קן. אמר"ש כבר נמנה עליו ריב"ז וביטלה מפני התקלה ופסקו שם בגמ' הלכה כר"ש. וכ"ה דעת הרמב"ם בפי"ג דאיסורי ביאה ה"ח דפסק וכשיבנה ביה"מק יביא קרבן וכתב שם ה"ה דבש"ס אמרו ה' כר"ש ומ"מ מש' ודאי דכשיבנה בית המקדש יביא קרבנו יע"ש. וכ"פ הסמ"ג בלאוין קי"ו יע"ש :
וא"ת למן הדין מי שנתחייב קרבן צריך לכתו' ע"פ א"כ הכא גבי גר למה לא הצריכוהו לכתוב בפנקסו דנהי דלהפריש קי"ל כריב"ז דחייש' לתקלה מ"מ בכתיבה ליכא למיחש למידי. וא"כ אמאי לא היינו לכתו' ואפשר לדחות דשאני קרבן גר דאינו בא לידי שכחה כלל. אבל במי שחטא בשוגג וחייב חטאת וצריכהו לידיע' באין חטאת חטא ובדקי"ל חטאת בעי ידיעה בתחילה וכמ"ש הרב מר וקניא שם בא"ח סי' א' גבי ריב"א. ומאי דהדר ביה משו' דהיא גיר' דינקותא יע"ש. לעד"ן דאין מקום לחזור בו ואדרבא במאי דהדר ביה איכא למיפרך וכדבעינן למימר לקמן בס"ד. ואני עני כבר כתבתי עוד בזה בחי' לר"ה לדל"א ע"א בס"ד יע"ש •

ומיהו לאיות טוב יש לו לכל אדם לכתוב ע"פ אם עבר על חטא דהוא חייב חטאת. או אם אכל חלב ושאר איסורי' דמתחייב בהם בשוגג חטאת יש לו לכתוב השיעור כמ"ש בש"ס דעכ"פ בזה יוצא ידי חובתו לכ"ע. וזהו כשיעשה בתחי' תשו' שלימה ויקבל עליו התעניות דמתחייב בהם כפי הטאו כאשר הורה רבינו האר"י ז"ל וגם יעסוק ויקרא בתורה ובפרט בס' הקרבנות כאמור ומהרה יבנה ביה"מק וחייב להביא קרבן חטאת כאמור ובלא"ה אפי' בכל חטא אשר יחטא האדם טוב וישר לכתוב ע"פ לקיים מה שנאמר וחטאתי נגדי תמיד וכן היה דרך חסידים הראשונים כמ"ש בס"הח סי' כ"א ושר"ח שער הקד' פ"ז יע"ש
ועיין להר' אדני פז בחי' לא"ח שהסכים לכתו' ע"פ כו' יע"ש אבל גמ"ש שם עוד הר' ז"ל בנוסח ע"ח שא"ח עליהם ק"ח וכ"כ עוד לקמן בסי' תר"ן יע"ש אחל הרואה ירא' שדבריו תמוהי' ביותר וכבר עמדתי ע"ד בעניותי בחי' על א"ח שם בסי' תר"ן בס"ד •

סימן לא

פש גבן חקור דבר אם דקי"ל דהמתחייב חטאת בזה"ז דחייב להביא לכשיבנה בית המקדש, אם הוא דוקא כשנבנה ביה"מ בימיו אבל אם מת פקע חיובו ובתחית המתים אינו חייב להביא דפנים חדשות באו לכאן א"ד לא שנא :

ואומר דלכאו' נר' דאינו חייב להביא אם מת אחר שיקום בזמן התחיה והוא ממ"ש רש"י שם ביומא ד"פ ד"ה אי נימא וז"ל וה"ק האוכל פחות מכזית בזה"ז יכתוב כשיעור זה אכלתי שמא יבנה ב"המק בימיו כו' יע"ש ומדכתב שמא יבנה ביה"מק בימיו נר' דדוקא נבנה בימיו הא"ה דמת פקע חיובא מיניה והכי נראה דהרי קי"ל בתמורה ד"ו ע"ב דבריתא דר"ש דבכלל חמש חטאו' המתות אחת מהם הוא חטאת שמתו בעליה וה"ט דאין כפרה לאחר מיתה יע"ש. וכ"כ רש"י בזבחים ד"ה ע"א ד"ה אין מרצין וז"ל דאין כפרה למתים יע"ש. ומבואר שם בש"ס ממתני' דהאשה שהביאה חטאתה ומתה לא יביאו יורשי' עולתה. עולה' ומתה לא יביאו יורשי' חטאתה והיינו מה"ט גופיה דאין כפרה לאחר מיתה ושאני עולה דלא הוי היא עצמה בא' לכפרה וכמ"ש לקמן בס"ד ועמ"ש מו"ה הגדול נר"ו בס' חק"ל חא"ח סי' א' ד"ד ע"א יע"ש •

אלא דבאה דקי"ל דאין כפרה לאחר מיתה לא ידענו טעמו של דבר אי משום דמיתה מכפרת כמ"ש ביומא דפ"ו גבי חלוקי כפרה וכן אמרו במדרש תנחומא פ' נח דכיון דמת האדם יוצא לחירות מן העונות שנאמר במתים חפשי יע"ש ואי לזאת דמיתה מכפרת א"כ זה שנתחייב קרבן ומת הרי מיתתו כפרתו ואו לא צריך כשיקום בת"ח להביא קרבן

איברא דיש לעמוד בטעם זה ממ"ש המרדכי וה"ד מרן בב"י בא"ח סי' תרכ"א משם הספרי דהמתים צריכים כפרה יע"ש ועמ"ש עוד מרן בב"י שם בסי' רפ"ד ולפי מ"ש בהוריות ד"ו ע"פ כפר לעמך ישראל דראויה כפרה זאת דחטא מכפרת על יוצאי מצרים ורצה למילף דחטאת דמתו בעליה בצבור קרינה ודחי לא דמגו דמתכפרת לחיים מכפרא למתים כו' יע"ש • דש"מ עכ"פ דאיכא כפרה למתים. ועמ"ש בזה הרב"ד ז"ל בא"ח סי' קי"י דעמד בזה ונרגש מהא דזבחים יע"ש. ולעד"ן בזה לומר דהא דאין כפרה לאחר מיתה כדקי"ל בחטאת דמתו בעליה דלמיתה אזלא הוא. חדא מתרתי או דהמיתה מכפר לו לגמרי וא"כ הוי חולין בעזרה וזהו דוקא כשמת וזה התודה ועשה תשובה כראוי או הוי מיתתו כפרתו הא"ה דלא עשה כן ומת ברשעו בודאי דאין המית' מכפרת לו. וא"כ מה מועיל לו הקרבן אחר מותו כיון דלא שב בתשו' ואין בידו אחר מיתה לשוב • וכמ"ש רז"ל ע"פ כי אין מעשה וחשבון ודע' וחכמה בשאול כו' וא"כ יתכן כשמת בלי תשו' דלא נתכפ' ע"י המיתה יהיה חייב להביא קרבן אחר תה"מ או יהיה נדון לחרפות כו' ואו לא מהני ליה קרבן לכפר' ואין אנחנו יודע איך יפול דבר

ושו"ר להרב שער יוסף שם בדל"ה ע"ב שהביא מ"ש הרב המאירי ז"ל וז"ל ומ"מ נר' שאין זה נאמר אלא דרך משא ומתן ודחיה שהקרבנות עיקר כפרתם הוא בתשו' ובוידוי כמ"ש בילדותינו בחי' התשו' ואם מת לו בתשו' אין כאן צורך לקרבן ואם מת שלא בתשו' אין כפרת הקרבן עולה לו עוד כו' יע"ש הרי מצינו חנא דאורייתא לחד מן קמאי דס"ל בהדיא דכשמת בתשו' אין צור' לקרבן ומטעמ' דעיקר הקרבנות הוא הוידוי והתשו' ובשמת בלי תשו' ל"מ לית כפרה עוד. וא"כ מש"ה הכיר הוצרך רש"י ז"ל וכתב שמא יבנה בימיו דדוקא אם

נבנה

שנה בימיו הוא דמביא קרבן לא אם מה דכבר נתכפר לו במיתתו כפרתו ודס״י לא גרסינן אוירי שהרי עיקר פירוש ע״ל ר״א דקאמר דהאוכל חלב בזה״ז צריך שיכתוב כו׳והוא בשב מידיעתו וכמו את לנו לסו׳בחטו׳איירי א״כ בודאי דדוקא אם נבנה בה״מק בימיו חייב להביא הא אם מת לא דכבר נתכפר במיתתו וזה לא צריך ובהכי מפרשא להו דרינ״א בפ״ק דשבת דכתב ע״פ כו׳אביא העולה שהיה נוטה למהרה יבנה ב״המק בימיו ויקריב את חטאתו ולא להביאו לאחר מיתה בת״המ, וכן ראיתי להרב מר וקציעה בא״ח סי׳ א׳ ד״ג ע״ב שכתב וז״ל ותזי לי דאין ראיה מרינ״א דהיה בעת ההרגן והיה מצפה לישועה ויבנה ב״המק בימיו ולכן כתב ע״פ ולא ע״מ להביא מעולה זאת אחר שיעמוד בת״המ הדע דהא אמרי׳ בנדה דס״א ע״ב מצות בטלות לע״ל עכ״ל הרי לך בהדיא דהרב מ״וק מכריע הוא גם מצד אחר דאין קרבן לאחר התחיה ועיין בסנהדרין דת״ו ע״א ובהי׳ הר״ן לשם ובדקי״ב ע״ב

ואת זה ראיתי להרב פני דוד בקונט׳ שנר פנים דקמ״ג ע״ב דאחר דהכריע מדברי רש״י אלו ביומא דכתב בימיו דנראה דאם מת פקע חיובו ובת״המ פנים חדשות באו לכאן כתב וז״ל אך מדברי האר״י ז״ל מוכח בכמה דוכתי דאם מת צריך לתקן כל מה שהטא בגלגולים אחרים כידוע עכ״ל ופשוטי לעניות אי לזאת שכתב רבי׳ האר״י דצריך לתקן כל מה שהטא בגלגולים אחרים היינו יכולים לדחות דוה יהיה כחטאים גדולים דלא סגי להו בתשו׳ לבד או דלא עשה תשו׳ כתיקנה וגם כשחטא במזיד אבל כל שהוא בשוגג דמתחייב בקרבן ושב בתשו׳שלימה והתודה והתענה מניןהתעניו׳הצריכי׳ לאותו עון וקרא בתור׳ החטאת בהא ודאי לא אמרו רבי׳ האר״י ז״ל דצריך לתקן ודברי רבינו האר״י כפי מ״ש אינו אלא דצריך לתקן אבל אם כבר תיקן ע״י התשו׳ והסיגופים קודם מותו לא צריך

ואולם אחר החיפוש ראיתי דהא ל״מ דברי׳ דדעת רבינו האר״י ז״ל להדיא דאפי׳ מי שנתחייב ק״ח ומת צריך להביא קרבנו לאחר התחיה כאשר בא כתוב ומפורש בס׳ גגיל ומצוה ח״ב דפ״ה ע״ג וז״ל דע כי מצו׳שאינם יכולו׳ לקיימם בעו״הז כמו בס׳ הקרבנו׳ וכיוצא צריכים להתגלגל אותם שלא קיימו מצות אלו בימיהם אחר שיבנה ב״המק לקיימם וע״ז רמז רינ״א ב״ג בשקרא והטה ואמר כשיבנה ב״המק אביא חטאת עכ״ל • וכדברים האלה כתב ג״כ הרב חס״ל מעיין הי עין משפט נהר י״ט משם רבי׳האר״י ז״ל והביא להדיא דרינ״א יע״ש וכ״כ בס׳ ילקוט ראובני ס׳ ויקרא משם כונות האר״י יע״ש, הרי מבואר להדיא מפה קדוש אור המופלא רבי׳ האר״י ז״ל דמי שנתחייב קרבן חייב להביא אחר ת״המ כשיבנה ב״המק והיינו טעמא דמצות דנתחייב בהם אין פוטר אותו אחר התחיה וזהו בעצמו מה דהוצרך רינ״א לכתוב ע״פ כשיבנה ב״המק אביא חטאת ודברי הרב חס״ל אלו כבר רמזם הרב יד אליהו בסי׳ כ״ט יע״ש

הרי מבואר להדיא מפה קדוש אור המופלא רבי׳האר״י ז״ל דס״ל בפשטי׳ דמי שנתחייב׳ קרבן חייב להביא כשיבנה ב״המק אף לאחר שמת נב״ט דהמצות שנתחייב אין פוטר אותו אחר המיתה

והוא בעצמו מה שהוצרךרינ״א לכתוב ע״פ לכשיבנה ב״המק כו׳ ווהו מן התימה על הרב מר וקציעה שכתב בפשיטו׳ להפך דרינ״א לא כיוון לת״המ ע״ש. ולא זכר שר לדברי הרב חס״ל משם רבי׳ האר״י ז״ל ויותר תימה על הרב פני דוד דהא דמייתי ראיה דצריך להביא קרבן בת״המ מכללא ממה שנר׳מדברי רבי׳האר״י שהוטא צריךלתקן מה שחטא בגלגולים דאיכא למשדי ביה נרגא ואין משם ראיה וכדכתיבנ׳ והו״ל להביא מאי דבפירושא אמר בדברי ר׳האר״י ז״ל להדיא בענין זה גופיה דצריך להביא קרבן אחר שמת והליה מהא דרינ״א והוא פלא על רוב בקיאותו בדברי ר׳האר״י ז״ל ובפרט בדברי הרב מ״ו הס״ל ותמיד שמיעתיה בפומיה וגם הרב יד אליהו הזכירו ואיך נעלם מעיני דמר כל זה וצ״ע

והשתא דאתית להכי, נראה דאין קו׳ ע״ת האר״י ממ״ש רש״י שמא יבנה ב״המק בימיו כו׳ דאה״ן דגם רש״י מודה לסא דר׳ האר״י דאפי׳ שמת צריך להביא קרבן לאחר התחיה אלא דנקט רש״י שמא יבנה ב״המק בימיו דגם זה יתכן שיבנה ב״המק בבי״א אבל מה שהוא יכול להיות אחר ת״המ ואחר כמה ימים ושנים לזמן רחוק בודאי כי בזה לא ימצא זכרון בעולם ולכתוב זכרון בספר וגם רינ״א דכתב ע״פ כונתו דתמיד היה מצפה לב״המק שיבנה אלא דגם אם לא יבנה היה כונתו בחיוב זה גם לאחר התחיה וכדברי ר׳ האר״י ז״ל גם מה שנר׳ מדברי הר׳המאירי ז״ל שכתב לעיל דאם מת בתשו׳ אין צריך לקרבן היינו שלא יקריבהו היורשי׳דבהכי איירי שם הר׳ אבל הוא עצמו לתקן שורש נשמתו דצריך לקיים המצות צריך להקריב אחר התחיה ומ״מ עדיין יש לנדד בדברי ר׳ האר״י ז״ל דהנה אמת דמפורש יוצא דאפילו שמת לא פקע חיוביה מיניה אם נתחייב קרבן אבל זהו שיבוא בגלגול אבל אם קם איהו גופיה בת״המ יש לו׳ דפטור דפנים חדשות באו לכאן ויש לדחות. ועיין מש״ל בסימן שאח״ו בס״ד

ומה שנראה מסוג׳ דשבועות ד״ט ע״ב דכשמת מתכפר לו הכל זהו דוקא לענין העונש וגם כשלא נתחייב בחטאו לקיים מצוה כהקרבת ק״ח וכדומה אבל כשנתחייב קרבן אין פוטר אותו ע״י המיתה ואה״ן דהמיתה ממרקת להקל מעליו העונש כמ״ש בס׳בחרת דיומא ובירוש׳ שם אי מיתה מכפרי׳ אפי׳ בלא תשו׳ יע״ש מחלוק׳ בזה ועי׳ לרד״ק ביחזקאל סי׳ מ״ה ע״פ אשר ישרתו כו׳ ובס׳ ס׳ שלח לך ובספרי דבי רב שם ד״ק ע״ד ועיין לרבי׳ מהר״ח ז״ל בפרקי מוסר בס׳ לב דוד פ״ל יע״ש ודוק וראיתי במדרש כונן ד״ב ע״ב שאמרו וז״ל מכאן אמרו חכמים כל המבטל קריש וברוך ואמן יהא שמיה רבא גורם למעט העטרה וחייב נידוי עד שישוב ויביא קרבן לפני הצדיקים לע״ל עכ״ל הרי מלינו דמביא קרבן לע״ל אף למה שחטא בעו״הז וסתמ׳ קתני כל המבטל קדיש כו׳ דאפי׳מת עכ״ז מביא קרבן לע״ל לפני הצדקים וזה קצת ראיה דהמתחייב קרבן על חטאהו בעו״הז ומת דמביאו לאחר התחיה ודוק

וממילא גם זה מן המוכחות דנר׳ מדברי ר׳ האר״י ז״ל דאפילו דקרא בתורה ותיקן תיקון העון עכ״ז חייב להביא קרבן לכשיבנה ב״המק ולא הוי הקריאה בתו׳ כאלו הקריב ממש ולפטור מכלום כשיבנה ב״המק שהרי רינ״א

כהג

כתב משום דמצוה שנתחייב בגלגול שעבר צריך לקיימה עכ"פ כי זה כל האדם ולא תמידת חסידות הפך דברי הרב נתח דוד ז"ל שם בס' ויקרא דרי"ג והוא ראיה גדולה לת"ש הגאון מז"ה נר"ו דלא הוי ממש כהקריב וכת"ש לעיל בסי' כ"ט וכי"ל'

נמצא דהמתחייב קרבן על השוגג בז"הז אפי' שקרא בס' החטאת והתענה מנין התעניות ועשה תשו' שלימה ונתכפר לו ומת בשיבה ב"המק צריך להביא קרבן לאחר ת"המ

סימן ל"ב

אינך השאלה יש לחקור בענין ת"ש מצות בטילות לעתיד לבא דהביא הרב מר וקניעה ראיה לדבריו דאינו מביא קרבן לאחר התחיה

תשובה ואען ואומר דנה אמת דהכי איתא' בנדה דס"א ח"ר בגד שאבד בו כלאים הר"ז לא ימכרנו לנוי ולא יעשנו מרדעת לחמור אבל עושה ממנו תכריכים למת את"ר יוסף זאת אומרת' מצות בטילו' לע"ל א"ל אביי ואי תימא רב דמני והא א"ר מני א"ר ינאי ל"ש לספדו אבל לקוברו אסור א"ל לא אתמר עלה את"ר יוחנן אפי' לקוברו ור"י לטעמיה דא"ר יוחנן מ"ד במתים חפשי כיון דאדם מת נעשה חפשי מן המצות עכ"ל הסוג' הנה מבואר דעיקר דבר זה אי אמרינן מצות בטילות לע"ל במחלוק' הוא שנוי דלדעת ר' יוחנן ורב יוסף בטילו' ולדעת ר' ינאי אינן בטילו' ובתס' כלאים פ"ט מ"ד תנן תכריכי מת ומרדעת של חמור אין בהם משום כלאים וכתב שם הר"ש בהך מתני' פלוגתא זאת דפליגי הכא אמוראי אי הא דמותר הוא דוקא לספדו או אפי' לקוברו ומצו' בטילו' לע"ל והק' ע"ז דהא איכא משו' לועג לרש ותי' בחי' ב' דבתי לומיא דמת דלא מתהני לא אסיר כלל כו' והא דדייק מינה מ"ב לע"ל בטילין ואייתי סייע' שיעמדו בלבושיהם עכ"ל ודברי הר"ש אלו צריכים ביאור דהנה אמת דקא דייקינן מהך דתכריכי מת מותרים משום כלאים דמ"ב לע"ל גרם לא דייקו בש"ס מהך מתני' כ"א מברייתא וע"ש בתוס' ד"ה א"ר וא"פש"ל דס"ל להר"ש דה"ה דהוא מצי למידק כן מהך מתני' א"נ השתא דהוציא הדין מהברייתא גם ממתני' איכא למידק הכי דמ"ב לע"ל היינו טעמא כשיעמדו בתה"מ לבושים בכלאים דלא יהיה איסור בדבר כיון דמ"ב באותו זמן וכמ"ש התוס' ז"ל שם בנדה דס"א ד"ה אמר יע"ש • מ"מ מ"ש הר"ש ואייתי סייעתא דיעמדו בלבושיהם לא ידענא מי בעל דברים דמביא סייעת' דהמתים יעמדו בלבושי'

ונראה דכונת הר"ש הוא על דברי הירוש' שם בהך מתני' גופא דקתני תכריכי מת מותרים משום כלאים מביא שם בירוש' דרשת ר' יוחנן דבמתים חפשי דכיון שמת האדם נעשה חפשי מהמצות והדר מייתי מחלוקת רבי עם רבנן דרבי אמר לא כמה דג"כ אזל הוא אתי ורבנן אמרי כמה דב"נ אזל הוא אתי תני בשם ר"נ כסות היורדת עם האדם לשאול היא באה עמו מ"ט תתהפך כחומר חותם ויתיצבו כמו לבוש ר' יוחנן מפקד מלבשוני בורידיקא לא חיוורין ולא אודמין אין קמית ביני צדיקיא כו' ר' יאשיה מפקד מלבשוני כו' ר' ירמיה מפקד כו' יע"ש וכן איתא תו התם בס' הנושא יע"ש ועיין להתוס' בכתובות דק"א ע"ב ד"ה בלבושיהם

יע"ש, הרי דהירוש' מביא סייעה למה שיעמדו המתים בלבושיהן לרבנן ור"ן ופאר המוראים דס"ל דבלבוש שנקבר בו קם בת"המ וא"כ מוכרח הוא דמצות בטילות לע"ל דאי לא איכא משום לועג לרש כשקם לע"ל וע"ז הוא דשיים הר"ש וכתב והא דדייק מינה מצות בטילות לע"ל כשיהיו ואייתי דיעמדו בלבושיהם היינו על הירושלמי הלזו דמייתי סייעת' דהמתים יעמדו בלבושיהם כי בזה הוא דנ"ל דתנא' בטילות הלא"ה כי אין המתים עומדים בלבושיהם ליכא למידק דמצות בטילות לע"ל וזה ברור בכונת דברי הר"ש ז"ל, כי מן הבא"ר תמהני ע"ד הרב ט"ך ז"ל בס' חוקת דרמ"ו ע"ג דרתי ומקשה על פי' רשב"ם דהביא התוס' בנדה דס"א ע"ב ד"ה אבל כו' פי' רשב"ם דאין בו אי סור ואפי' לקי כה"ג שאין המת נהנה בו שם כו' יע"ש והק' ע"ז דא"כ מאי נעשה חפשי דקאמר הא מה דלא אסיר ליתן בו כלאים היינו משום דאינו נהנה בו ואפי' לאי ככה"ג שרי ויישב דהירוש' ס"ל דמ"ג לע"ל ובזה א"ש מה דקא' התם בירוש' תני ר"ן כסות היורדת עמו לשאול היא באה עמו והביא מחלוקת ר' ורבנן יעש"ב :

ואחרי המ"ר דבריו תמוהים דמלבד דבעיק' קו' ע"ל רשב"ם נעלם ממנו דהר"ש בעצמו דהוא מאדי דהאי חילוקא דליכא לועג לרש משום דאין המת נהנה בו הוא מותיב מהאי דדייקינן מינה מ"ב לע"ל דהרי בלא"ה ליכא איסור ויישב לזה דהיינו על העתיד כשיקומו בת"המ וקא רמז הר"ש האי דמייתי בירוש' סייעתא לזה ואיך נעלם מעיני דמר כל זה וצ"ע, והכי דייקי ג"כ דברי רש"י דמייתי להו הרשב"א בחי' לברכות לדח"י שכתב לתרץ לקו' זאת דליכא משום לועג לרש בלבישת כלאים למת, וז"ל תי' רש"י דאין בכלאים משום לועג לרש עכשיו כשהוא בקבר דאפילו בחי' דומיא דמת דאינו נהנה מותר כו' יע"ש והיינו דייק וכתב עכשיו כשהוא בקבר דש"מ דדוקא בקבר אבל כשהוא קם בת"המ יתכן דאיכא איסור משום ל"ל למ"ד דמצות א"ב לע"ל ולמ"ד דבטלות א"ש כמ"ש הר"ש, והנה מ"ש הרשב"א בדעת שמואל וכן ראיתי להתוס' בב"ב דע"ד ע"א שכתבו בדעת שמואל דקאמר במנחות דמ"א ע"א והאיא שעתא רמינן ליה משום לועג לרש דה"ע משום היוצא לעתיד דשמואל ס"ל מ"ב לע"ל יע"ש, כונ' דבריהם הוא דליכא משום לועג לרש כשקם בת"המ כיון דהמצות א"ב לע"ל ואם הוא לבוש בלא ציצית איכא משום לועג לרש דהוא חייב לע"ל ואין לו ציצית כאות' שעה וכ"כ להדי' הרא"ש ז"ל בפסקיו בס' אלו מגלחין סי' קכ"ו יע"ש, וכ"כ התוס' בע"ז דס"ה ע"ב ד"ה אבל וז"ל והא דקאי טעמא בלועג לרש לכי שנא ליתן טעם שהעומדים יש להם וא"כ הם לועגים שאינן חשובים והוא אינו יכול לעשותו כו' יע"ש, דכונתם דאיכא לועג לרש שהעומדים יש להם ציצית בחיים ואלו שקמים בת"המ אין להם ואיכא משום לועג לרש כי גם הם חייבי' באותו זמן ואין להם באותו פרק וכמ"ש הרא"ש והוצרכתי לזה לפי שראיתי להרב יצחק ירנן בס' דכלאים הכ"נ שעמד ע"ד התוס' אלו דנב"ב והק' ע"ד דלמה חלו הטעם משום לועג לרש ושוב הביא לדברי התו' אלו דע"ז וכתב דלא הבין מה שתי' יע"ש ודברין תמוהים דמלבד שדברי התוס' הם ברורים זאת ועוד דנעלם ממנו דברי הרא"ש דבס' אלו מגלחין דקא

מפרש

מפרש להדיא הכי וצ״ע . ומלדברי התוס׳ והרא״ש או ק״ל ע״ד הרב מג״א בא״ח סי׳ כ״ג ס״ג וכבר אני הארכתי בחי׳ לשם וא״כמ״ל

ואת זה ראיתי להרי הפרישה בי״ד סימן שנ״א ס״ד ז״ל והא דאצריכי׳ מוחרי׳ משום כלאים כבר כתבתי לעיל בסימן ש״א דשאני ציצי׳ משום דהיא שקולה כנגד כל המצות אבל לפי הטעם הב׳ שכתב שם לפי שהתורה לא אסר כלאים אלא דרך חימום וזה לא שייך במת לא א״ש דכשיקום בת״הת יהא לבוש כלאים עכ״ל . ואחרי שמ״ר דבריו הם תמוהים ביותר דהנה מ״ש הרב הדרישה בסי׳ ש״א היינו מ״ש בפרישה שעי׳ י״א בשם גר״ש לתרץ דליכא משום לועג לרש למת כשהוא לבוש בכלאים כמו דאיכא לועג לרש כשאינו לבוש בציצי׳ משום דשאני ציצית דהיא שקולה כו׳ , א״נ כיון דאינו נהנה וכמי כה״ג מותר כו׳ והן הם דברי הר״ש שם במס׳ כלאים שכת׳ לעיל , והרי שם סמוך ונראה כתב הר״ש בתי׳ הב׳ הנז׳ והא דדייקינן מינה מ״ב לע״ל היינו כשיקומו בת״הת בלבושיהם כו׳ נמצא דאדרבא הוכרח הר״ש לומר דעיקר מאי דדייקינן מינה דמ״כ לע״ל הוא על העתיד כשיקום בת״הת , וא״כ מאי מקשה הר׳ הדרישה להיפך מזה דלטעם ב׳ הנז׳ דליכא איסור כלאים א״כ כשיקום בת״הת איכא איסור כלאי׳ והרי כל עצמו של דין זה להתיר לאח כלאים הוא משום דמ״ב לע״ל כדאמרי׳ בש״ס והיינו כשיקום בת״ה ומלבד מה שקשה דהר׳ קאי ע״ד הר״ש והר״ש ז״ל בעצמו כבר פי׳ הדבר בא״הט ואח ועוד דהכי קי״ל להתוס׳ והרא״ש דמה־יתר זה ללבוש כלאים למת נ״מ דקי״ל הלכה כר״י דמ״כ לע״ל ואם כוונת הר׳ הדרישה הוא להכריע דמדכתב הטור שם בסי׳ שנ״א בס״ד כמסקנת הרמב״ן שכתב דאינו זה שום ספק שא דאין קוברין למת שא בטלית שיש בו ציצית יע״ש דס״ל דמצות א״ב לע״ל וע״כ צריך לקוברו בציצית כדי כשיקום בתה״מ יהיה לבוש בציצית דמצו׳ א״ב לע״ל . וזה נר׳ כוונתו פשוטה של הרב הדרישה שם מדהביא על דין זה ס׳ הרוקח דכת׳ להדיא דמצו׳ א״ב לע״ל ולא קי״ל כרי יוחנן דאמר מ״ב יע״ש

הרואה יראה דכמ׳ מאוד דבריו תמוהי׳ דאין יתכן לומר דדעת הטור דפסק כמ״ד דמצות א״ב לע״ל היפך דעת אביו הרא״ש במס׳ נידה פ׳ האשה סי׳ ט״ו ובס׳ א״מ סימן קכ״ז ויצא הכל דהטור גופיה לעיל בסי׳ ש״א גבי אי׳ כלאים כתב להדיא דמותר אפי׳ לקוברו שהוא כרב יוסף דאמר מ״כ לע״ל וכדעת ר׳ יוחנן דאמ׳ במתני׳ תפסי וכמ״ש הרב בעצמו שם בפרישה יע״ש ואפילו עיקר דברי הרמב״ן ז״ל דכתב דיש להטיל ציצית בתכריכי המת ולקוברו בציצית מבוא׳ להדיא בס׳ תורת האדם דאחר דהביא מחלוקת הראשונים בזה והתירוצים דנאמרו לחלק דמ״ש דבכלאי׳ ליכא משום לועג לציצית ובכללם הביא ש׳ הרב ר״י בן מלכי צדק ז״ל דזה דנותנים ציצית למת היינו על הקבר וכשקוברין אותו נוטלין ממנו ודחאה ש׳ זאת הרמב״ן דזה הוי יותר לועג לרש וגנאי למתים : וסוב הביא דאפי׳ כלאים נמורי׳ מוחרי׳ וכדתנן במתני׳ להדיא ולחלק יצא דאפילו הכי אין הדבר ניכר ומתפרסם לכל בטלית בלי ציצית כו׳ ורבו׳ הצרפתי׳ נסתפקו בזה על שריב״א צוה לתלמידיו שיטילו ציצית בסדינו ויתפו אותו בכנפיו מפני הספק : ואנו נרקתי שמים עמדנו על העיקר ונסתלק הס׳ עכ״ל

הרי מבואר דעת הרמב״ן דס״ל דאפילו דמותר לקבור למת בכלאים ובודאי דה״ט דקי״ל להרמב״ן דמצות בטילות לע״ל עכ״ז צריך שיהיה מלובש בציצית משום לועג לרש דמפורסם יותר וא״כ מאחר דהטור וס׳ הרמב״ן שמביא הטור ז״ל אינהו סבריכמ״ד דמ״כ לע״ל מאי ק״ל מהא שיקומו בת״הת מלובשים בכלאים , וגם היך מביא על דברי הטור ס׳ הרוקח דפסק להיפך כר׳ ינאי דמצות אינן בטילות ופלגן בהדייהו ולא נרגש מכל זה והוא פלא ומה שיש לעמוד ע״ד הטור בס׳ הרמ״ן דהביא לבסו׳ מה״ש הרא״ש בפ׳ א״מ והטור שם בפסקי הרא״ש כבר כתבתי בחי׳ לשם וא״כמ״ל

והיותר תימא הוא להרב בית הלל שם בי״ד בר״סי שנ״א שכתב וז״ל ועי׳ בפרישה דהבי״א מש׳ הר״ש תירצתה שהביא התוס׳ הנ״ל הלא כבר נדחה פי׳ רשב״ס ונעלם מעיני הפרישה דברי התוס׳ הנ״ל עכ״ל : ולא זכיתי להבין דבריו דמה קו׳ היא ואת דתי׳ הר״ש הב׳ הוא תירוץ רשב״ם ושהתוס׳ דחו תירוץ זה והסכימו לתי׳ ר״ת דשאני ציצית שהרי גם הר״ש תי׳ תי׳ זה דר״ת אלא דהדרישה מקשה לפי תי׳ הב׳ דלא א״ש כשיקומו בת״הת וא״הכ דגם על תי׳ זה קשה מצד אחר וכמ״ש התוס׳ שם בנדה ד״ה אבל והרא״ש שם בפ׳ א״מ ובפי׳ הירוש׳ שם בפ״ט דכלאים מ״ד יע״ש , דא״כ הוא דאינו נהנה בלבישה גם ציצית לא ניסדי • דלעד״ן להליץ בעד הר״ש ורשב״ם וגם מאור הגולה רש״י ז״ל דקיימי בתי׳ זה דאע״ג דגם מן הציצית היה פטור מ״מ כיון דכל עיקר דרמינן ליה ציצית הוא משום לועג לרש יותר מפורסם וגלוי הוא לעיני הכל כשאינו ציצית אפי׳ דמן הדין פטור בכה״ג עכ״ז הוי לעג גדול וע״ד שכתב הרמב״ן ואפי׳ כי הם תי׳ תירוץ זה לפי הדין עכ״ז שמכו ג״כ לענין לועג לרש דאיכא פירסום בזה משא״כ בכלאים , וא״כ נמצא דשפיר כתב הרב הדרישה דלפי תי׳ זה הב׳ לא א״ש אפי׳ דראה לדברי התוס׳ לדחו תי׳ זה מה בכך ומאי מקשה הר׳ נ״ם דהרואה יר׳ דל״ק , ואדרבא תימא עליו דהא דמקשה ליה , להדרישה קו׳ ואת דל״ק וכמ״ש עפי הו״ל לאק׳ דאעיקרא לק״מ ואדרבה א״ש לתי׳ זה כשיקומו בת״הת לבושי׳ בכלאים כיון דקי״ל מ״ב לע״ל ואיך לא נרגש מכל זה וע״ק על הרב ב״ה שם בס״ב שהביא מ״ש הפריש׳ דברי הרוקח וסיים עכ״ל מ״ו ותק׳ וז״ל והנה קשה להבין מ״ש הפרישה בשם מ״ו דה׳ כר׳ ינאי דאמר לסופדו ולא לקוברו ודלא כר׳ יוחנן דהא פסק הטור כו׳ דה׳ כר׳ יוחנן כו׳ יע״ש ואי מהא ל״ק לדברי מ״ו לאו דידיה דהפריש׳ נינהו אלא הם דברי הרוקח דפסק כר׳ ינאי ולא היה לו להק׳ אלא דלמה לו להביא דברי הרוקח שהם הפך דברי הטור וכמש״ל

והנה אמת דהרוקח שם בה׳ ציצית סי׳ שס״א הביא סוג׳ דנדה הלזו דאמר ר׳ ינאי ל״ש אלא לסופדו אבל לא לקוברו דמצות אינם בטילות לע״ל וכתב וז״ל ומש״ה נקברים בציצית ולא קי״ל כר׳ יהודה (הוא ט״ס וצ״ל ר׳ יוחנן) דאמר מצות בטילות לע״ל דהא ר׳ ינאי רביה דר׳ יוחנן הוה ורבא דהוא בתרא קאי כוותיה ובשאלתות דרב אחאי פסיק בפטירת למשה יו״ט ב׳ לגבי מת כחול שויוה רבנן למירמה ליה חבלתא וכ״פ ר׳ ינ״ק משפיר׳ ור׳ רא״ש עכ״ל והנה מ״ש דרבא דהוא בתרא

קאי

קאי כוותיה לכאורה לא מצינו דנזכרו דברי רבא בזה בשום מקום. אם לא שנאמר דהיה גורס בסוגיא דמנחות דע"ה. גבי מ"ש שמואל שם כלי קופסא חייבין בציצית, ואמר התם שמעתא דש"ס ומודה שמואל בזקן שעשאה לכבודו שפטורה דהיה גורס אמר רבא ומודה שמואל והכי גרים להדיא הרי"ף בה' ציצית והרמב"ן ז"ל שם בס' ת"ה והר"ן ז"ל בה' בפ' כל שעה יע"ש ואע"פ דהרוקח שם גרים אמר אביי ומודה שמואל אפשר דט"ס נפל וצ"ל אמר רבא והכי הוי האמת שהרי לא הביא ראיה כ"א מרבא והו"ל להזכיר גם לאביי שהוא מביאו אלא ודאי דגיר' היתה אמר רבא וכן ראיתי לרמב"ן ז"ל דקמ"ו ע"ג דנשאל אם קוברין את המת בציצית והשיב דמטילין לו ציצית והביא תחילה סוג' דמנחו' הנזו וגרים אמר רבא ומודה שמואל כו' והביא מ"ש בשאלתו' למירמה ליה תכלתא וקיימא לן כרבא דהוא בתרא ורבא דאמר דרמינן להו ציצית ס"ל כר' ינאי דכ"ל דמצות אינן בטילות. ור' יוחנן אמר אפי' לקוברו דקסבר בטילו' וכ"ל דקי"ל כר' ינאי דהוא רביה דר"י ועוד דרבא דהוא בתרא קאי כותיה ורב אשי דאמר זאת או' מ"ב לדברי ר' יוחנן קאמר וכרבא עבדינן דהא פסק רב אחאי כוותיה עכ"ל הרי להדיא דקא גרים בסוג' דמנחו' אמר רבא ומודה שמואל כו' ומזה הכריע דקי"ל כמ"ד דמצות אינם בטלות וכאמור

ולכאורה יש לעמוד ע"ד הראשוני' ז"ל דפסקו כר' יוחנן דס"ל מ"ב בטלו' הלא המה שלמים וכן רבים התוס' בע"ז דס"ה ע"ב ד"ה אגב דכתבו בפי' דקי"ל כר' יוחנן יע"ש וכ"כ התוס' בב"ב דע"ד ע"א ד"ה פסקי בשם הר"ח הכהן ז"ל יע"ש וכ"ן דהוא דעת ר"ח כמתבאר מתוך דברי הרשב"א ז"ל בחי' לברכות לדה"י וגם הרשב"א פסק כן להדיא כר' יוחנן דמ"ב לע"ל כמו שיע"ש וכ"כ דעת הרשב"ץ בחי' לנדה שם • וכ"ש הרא"ש שם בנדה בפ' האשה בה' כלאי בגדים סימן ט"ו ובפ' אלו מגלחין סי' קכ"ז יע"ש וכן הוא דעת הטור שם בסימן ש"א ומרן בש"ע והלבוש שם וכ"ה דעת הרמב"ם בפ"י דכלאים הכ"ה דפסק הדין בסתם ולא חילק כדעת ר' ינאי דדוקא לסופדו ולא לקוברו וכמ"ש מרן הב"י שם בסימן ש"א וכ"כ להדיא הרב מהר"י קורקוס שם ומ"ש מרן ז"ל שם בכ"מ אע"פ דהרא"ש חולק ע"ש הוא ושייך למטה סמוך ונראה וכמו שכתבתי אני עני בחי' להרמב"ם שם בס"ד וכ"נ קצת שהוא דעת הרי"ף דבפ' כ"ש מייתי הך ברייתא דבגד שאבד בו כלאים דעושין אותו תכריכים למת דמינה קאמר רב יוסף זאת אומרי' מ"ב לע"ל ולא חילק כר' ינאי דה"ה לסופדו ואע"פ שהרי"ף בהל' ציצית הביא לההיא דשמואל ושאמר רבא ומודה שמואל בזקן כו' יש"ל דהרי"ף ז"ל מפרש דההיא שעא'מרמי' ליה היינו בהולכה לבית הקברו' ואח"ך מסירין כמו שכתב שם הרא"ש או לאורו' שקיים המצות בחייו משום והלך לפניך נדקדק כמ"ש שם הרב הב"י בשם הריטב"א יע"ש וכ"פ ר"יו בס' אדם נתיב י"ט ח"ב ובחי' כ"ה ח"א ע"ש וכ"ן דעת אגודה שם בנדה בפרק האשה סימן ל"ו וכ"ס דעת בה"ג דבה' כלאים די"ל הביא לסוגיא דנדה דזאת אומ' כו' ומאי דמסי' הש"ס שם לדעת ר' יוחנן ש"מ דהכי ס"ל

והנה כי כן לפי הכרח רא"ב"ן והרוקח ז"ל מרבא דהוא בתרא וגם מר' ינאי דהוא רביה של ר"י קשיא ואפי' אם נאמר דל"ג בגמ' אמר רבא כגירסתינו עכ"ז כיון דסתמא דתלמודא קאמר לה כודאי דהכי קי"ל דהוא שפי בתר מרבא ועם שלוה י"ל לדעת הראשוני' אלו דאפי' דקאמר ומודה שמואל כו' לדברי שמואל דס"ל דמצוות א"ב קאמר לה וליה לא ס"ל ע"ד שכתב רא"ב"ן בעצמו גבי דברי רב אסי (דגרים ר"א במקו' רב יוסף) זאת או' מ"ב לע"ל לדברי ר' יוחנן קא' וליה לא ס"ל עם שאמרה בסתם כ"ש בזה דקאמר להדיא ומודה שמואל דברי ודאי דלשמואל הוא דקאמר ואה"ן דליה לא ס"ל ׃ אך מה שהכריע רא"ב"ן לפסוק כרי"נ דהוא רבו דר"י קשה שהרי דרך כל הראשונים הנז"ל לפסוק כרי"ג נגד רבי יוחנן וכמ"ש הרא"ש לדעת הרי"ף סי' ת"ג וכ"ן דעת הרא"ש גופיה בפ"ק דעירובין סימן י"ד וכ"כ להדיא בר"פ ראשית הגז ד"ה כרי"נ נגד תלמידו רבי יוחנן יע"ש ועמ"ש התשב"ץ ח"ב סימן פ"ט יע"ש וא"כ איך פסק כאן כר"י נגד ר"ינ • הן אמת דראיתי להרא"ש בפ"ט דכלאים מ"ד שכתב פליג בה רבי אמי אמר ל"ש אלא לסופדו כו' ורבי יוחנן אמר אפילו לקוברו וכן ראיתי לו בנדה בפרק האשה בה' כלאי בגדים סימן ט"ו וכת' שם הטעם דה' כר' יוחנן דאפילו לקוברו דהיה רבו של ר' אמי יע"ש וא"כ כיון דלא גרים ר' ינאי אלא רבי אמי אדרבה היא גופא הוי הוכחה להדיא דהלכה כרבי יוחנן

ברם על התוס' ז"ל דקא גרסי להדיא רי"נ ועכ"ז פסקו כר' יוחנן וגם הרא"ש גופיה בפרק אלו מגלחין ה"ג ר' ינאי דחולק עם ר' יוחנן יע"ש קשה דאיך פסק הרא"ש כר"י משום דר' אמי תלמידו הוא והלא אין זה רבי אמי כ"א רבי ינאי וכמ"ש בפרק אלו מגלחין, וכבר ראיתי להרב מעדני מלך שם בה' כלאים בגדים דרצ"א דעמד ע"ד הרא"ש בזה באות יו"ד ועם שיש מקום לומר דמ"ש הרא"ש בפרק א"מ ר' ינאי דט"ס הוא וגרים ר"א כמו שמצינו בשני המקומות הנז' דק"ג ר"א ושמי תלא מקמי תרתי מ"מ מה נענה לשאר הראשו' דגרסי רי"נ ומה גם למהר"י קורקוס שם בפ"י דכלאים ומרן הב"י והב"ח דגרסי להדיא רי"נ ור"י יוחנן ושהרא"ש פסק כר' יוחנן גם איכא למידק דהנה אמת דיש גורסים שם בסוגיא דנדה ר"א היינו אמר"א אמ"ר ינאי וכן העתיק שם מרן בב"י וגם הר"ש כך היתה גירסתו אמ"ר אמי ואיתימא ר' ינ"ל ר' ינאי הרי דחד לישנא הוא ר' אמי וללישנא בתרא הוא רי"נ

וסבור הייתי לומר דאה"ן דה' כר' ינאי לגבי דר"י נרם הכא שאני דאמר בש"ס אמ"ר יוסף זאת אומר' מ"ב לע"ל והרי כללא כייל לן רב סעדיא גאון ז"ל ה"ד בס"מ לב"מ לדק"ב ע"א זאת אומרת הלכה היא וכן כתב הרב גופי הלכות כלל רכ"ד יע"ש ולכן פסקו הפוס', כאן כר' יוחנן כיון דזאת אומר' מ"ב לע"ל הלכה היא אלא דאחר ההתבוננות הא ל"מ כלל דהרי מצינו להתוס' והרא"ש ושאר הראשונים דלא ס"ל הך כללא דרב סעדיא וכמ"ש הרב י"ת בסי' רס"ה יע"ש •

והנכון הנ"ל ליישב בזה לדעת הפוסקים ז"ל דפסקו כר' יוחנן נגד רי"נ דשאני הכא דרב יוסף מדקדק מהברייתא וקאמר זאת אומר' מ"ב לע"ל ואביי דמקשה ליה מדר' ינאי דה"ל לסופדו ולא לקוברו מטעם דמצות א"ב לע"ל ולזה משני ליה רב יוסף לא איתמ' עלה אמר"י אפילו לקוברן

לקוברו ור"י לטעמיה דאמר במתני' חפשי כיון דאדם מת נעשה חפשי מהמצות וכל כה"ג דהש"ס סקיל וטרי בהא לאסוקי כמ"ד מ"ב לע"ל ור' יוסף קי"ל הכי וגם אביי דמק' ליה סבר וקביל מי' רב יוסף דקי"ל כר"י במנא דמסקנת הש"מ היא לפסוק כמ"ד מ"ב לע"ל ומדקאמר ליה רב יוסף לאביי ולא אתמר עלה אמ"ר יוחנן כו' ולא די לו זה וקא"ל ור"י לטעמיה מקרא דבמתים חפשי ש"מ דהכי קי"ל דחפשי מהמצות הוא לגמרי אפי' כשיקום בתה"מ:
והכי מדוקדקי דברי הרב"ח ז"ל בסי' ב"א ס"ז שכתב וז"ל והכי אסיקנא בנדה כר' יוחנן כו' יע"ש דש"מ דהבין דמסיק הש"ס כר' יוחנן וא"כ זהו הטעם של הפוסקים כר"י אפילו לגבי דר"ינ אפילו דהיה רבו ר"ינ דר"י והרא"ש שם בנדה דנתן טעם מפום דרבי אמי תלמיד ר"י נרוותא דמי' לפי' אוקה הגיר' דגרי' רבי אמי לבד ואה"ן דאפי' בלי טעם זה סביר קי"ל כר"י ומ"נ מדקא' הש"ס ור"י לטעמיה ומינו בשבת ד"ל דר' תנחום וסתמ' דהש"ס שם קאי כשיטת דר"י דכיון דמת אדם נעשה חפשי מהמצות וכ"ן אמרי' תו התם דקנ"א ע"ב בברייתא דרשב"א והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ זו ימות המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה ופליגא דשמואל דאמר שמואל אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד יע"ש, ומאחר דמצינו דהתו' בע"ז דס"ה ע"ב ד"ה אבל ובנדה דע"ד ע"א ד"ה פסקי כתבו דשמואל דקאמר אין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכיו' ס"ל כמ"ד דמצות א"ב לעת"ל וכ"כ הרא"ש בפ"א"מ סי' קכ"ז והרשב"א בחי' לברכות לדת"י יע"ש, א"כ מינה שמעינן דרשב"א דקאמר אלו ימות המשיח דאין בהם לא זכות ולא חובה הדברים כפשטן דמ"ב לע"ל וכיון דמצינו דגם תנא דברייתא דס"ל כר' יוחנן דמ"ב לע"ל להכי פסקינן כרי"ו לגבי ר"ין כיון דאיכא תנא דמסייע ליה לר"י ומיהו יש לחלק אעיקרא דימות המשיח לחוד וזמן התחיה לחוד וכמ"ש לקמן בזה בס"ד

אלא דאעיקרא יש לדחות דלפי פרש"י שפי' שם וז"ל לא זכות ולא חובה לא דבר לזכות בו שכולם עשירים ולא חובה לאמץ לב ולקפוץ יד א"כ אין כאן הוכחה כמאי דקאמ' ופליג' דשמואל דאמר אין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שעבו' מלכיות דלאו על מ"ב קאי, וכבר ראיתי להרב יצחק ירנן שם דנ"א ע"ב שנרגש מזה יע"ש

ולקד"ן דלק"מ דהתוס' והרא"ש והרשב"א ז"ל ודעי' מכרעי' דברי הברייתא כפשטן כי לימו' המשיח לא יהיה לא זכות ולא חובה היינו דהמ"ב לעת"ל ופליג' דשמואל דקאמר אין בין הע"ז לימות המשיח כו' דס"ל דאינם בטילות וכדברי הראשונים, ומעתה ק"ל ע"ד הרמב"ם ז"ל בסו' ה' מלכים פי"ב ה"ב דפסק כשמואל, הרי הוא בעצמו פסק כר' יוחנן כמ"ש מהר"י קורקוס ומרן בכ"מ שם בה' כלאים ושוו תרתי דסתרי, אלא כשאני לעצמי היה נר' דמה דפסק הרמב"ם דאפי' לקוברו בכלאים לאו דס"ל דמ"ב לע"ל אלא דס"ל כר' דאינו עתיד לקום בלבושו לבוש בת"המ, והא נמי קשה מגד אחר דשבק רבנן ופסק כרב, ואפש"ל דס"ל להרמב"ם דאפי' דמ"ב הוא לענין שהוא לבוש בקבר לבד וקם בת"המ ברם אה"ן שאח"כ שעמד חי על הקדמה הוא חייב בכל מצות התורות בתו' ועוד

י"ל והכמ"ל, ועיין במ"ר בס' ויקרא פי"ה סימן א' דאמרו ג"כ דימות המשיח אין בהם לא זכות ולא חובה וע"ש במהרז"ו ועע"ש בפי"ג סי' ג' יע"ש ועיין עוד במדרש רות ע"פ כה יעשה ה' לי וכה יוסיף א"ל בתי כל מה שאת יכולה לסגל מצות כו' בעוה"ז אבל לע"ל כי המות יפריד יע"ש, ואפש"ל דלא דמ"ב לע"ל אלא כי אין מעשה החשבון אחר המות ואינה עושה לו' כי יקיים המצוה לקבל השכר והכי פירושא דשמעתתא דריב"ל בפ"ק דע"ז ד"ג דקא דריש היום לעשותן ולמחר לקבל שכרן וכמ"ש פ"ס מהרש"א ודוק

וזאת זה ראיתי להרב יושר לבב בית ג' חדר ד' פ"ו שפי' להא דהני בברייתא' דימות המשיח אין בהם לא זכות ולא חובה לאו דמצות בטילות לע"ל אלא כמ"ש בילקוט ירמיה כי לע"ל תאנה אומרת שבת היא כו' דמוכח מזה דמצות א"ב לע"ל והמצות לא יתבטלו לזמן התחיה והבי' לכוונת דנדה הלזו, דמק' אביי ומסיק הש"ס דאפי' לרבי יוחנן לא יהיו המצות בטילות אלא לטעמיה אזיל כו' יע"ש, ואחרי המ"ר קשה דמהיכן השמע' ליה דהש"ס מסיק דלר"י דמצות א"ב ד'לדרבי הוא כל בתר איפכא דלר' יוחנן מסיק דמ"ב לע"ל וקאמר דלטעמיה אזיל מקרא דבמתים חפשי אפילו לזמן התחיה וכן ס"ל לכל הראשונים שזכרנו לעיל ואיך כתב בפשיטות להיפך ולא זכר הכל זה, גם הראיה שהביא משם הילקוט ירמיה סי' ל' רמז שט"ו ע"פ נקבה תסובב גבר בעוה"ז אדם לוקט תאנים בשבת כו' אבל לע"ל היא צווחת ואומרת שבת הוא בעה"ז אדם הולך ומסמס אין מי שיעכבנו אבל לע"ל והגן צועקת ואומרת לו נדה היא יע"ש, יש לדחות דדרשה זו היא כס' מ"ד דמצות א"ב, וכמ"ש התוס' בנ"ב דע"ד ע"א ד"ה פסקי דמדרש אתי כשמואל דס"ל דמצות א"ב, וכ"כ הרשב"א בחי' לברכו' לדח"י והרא"ש שם בפ"ה"מ יע"ש, ועוד י"ל דאה"נ דמ"ב לע"ל אבל שאני שבת שהוא מורה על בריאת העולם שהיה ע"י הקב"ה כדכתי' כי ששת ימים עשה ה' כו' וביום הז' שבת נודאי דלא יתבטל לעד לעולם כיון דהיא שקולה ככל המצות והתורה ומורה על אלהותו ית' וכמ"ש בנובילתא גם אשה הוא היא לעו' מג"ד דאין השבת בטילה מישראל לעולם יע"ש. גם טומאת הנדה אפש"ל כי לא תבטל כיון דהיא טומאה חמורה והוא דוחה ומסלק לשכינה כמ"ש בזוה"ק ס' שמות ד"ב נהא ודאי לא תבטל לע"ל. איברא דראיתי במד"ש ט בסי' קמ"ו ע"פ ה' מתיר אסורים אמרו דלע"ל הקב"ה מתיר איסור נדה בפי' יע"ש ועכ"ל צ"ל דס"ל כמ"ד מ"ב לע"ל והוא תימה על הרב דלא זכר המדרש הזה דהוי להפך ועוד יש לעמוד בזה ולקמן בס"ד נאריך בזה

והראיה שהביא הר"אבן והרוקח מהשאלתות בס' אחרי מות ס"ס צ"ל דכתב ולמימרא ליה חכלא דברי' לס"ל דמצות א"ב יע"ש י"ל דמ"ש דרמי' היינו בהיא שעתא דוקא או לשאני צניצית דהיא שקולה ככל המצות או דמתפרסם יותר כשהוא בלא ציצית ולעולם דס"ל כמ"ד מ"ב לע"ל וכמ"ש הראשונים וכמש"ל גם מ"ש הר"אבן ז"ל ורב אשי כו' (ר"ל רב יוסף) דאמר ואת אומר' מ"ב לע"ל לדברי ר' יוחנן כו' יע"ש לע"ל אחרי המ"ר לא זכיתי להבין דבריו דאיך יחכן לומר דרב יוסף דקאמר זאת אומ' לדברי רבי יוחנן קאמר דקבלי רב יוסף קאי על הברייתא דתני

בגד שאכל בו כלאים כו' ועליין לא הוזכר ש' רבי יוחנן כלל ועיקר ואדרבה ש' ר' יוחנן הביאה להחזיק מאמרו ודיוקו דקדייק וקאמר זאת אומר' ולייש קו' אביי שהק' מר' ינאי וא"כ איך שייך לו' בכה"ג דרב יוסף דקאמר זאת אומרת דלדברי רבי יוחנן הוא דקא' וזהו ודאי עיקר טעם כל הראשונים החולקים וס"ל דהלכה כר' יוחנן וכדכתיבנא

באופן דעיקר דבר זה אי מצות בטילות לע"ל או לא במחלוקת הוא שנוי בין גדולי הפוס' הראשונים מערכה לקראת מערכה דיש מהם דפוסקים כרבי ינאי דס"ל דא"ב ויש פוסקים כר' יוחנן דמ"ב לע"ל וכיון שכן קשה ע"ד הרב מור וקציעה דכתב בפשיטות דמה שאמר ר"נ דריב"א כתב על פנקסו כשיבנה ב"המק יקריב חטא' שמינה דהיינו אם יבנה בימיו ולא לאחר התחי' דקי"ל מ"ב לע"ל דהרי זהו מחלוק' גדול בין גדולי הראשונים הלכה כדברי מי

ובזאת וכזאת אבוא תע"יר על חשו' הרב המובהק כמוהר"א פארדו נר"ו אחר המלך להרב חיד"א הובאו דבריו בס' יוסף אומץ סי' ז"ין ד"ה ע"ב דחקר חקירת חכם כשהקב"ה יחיה המתים בביאת משיחנו אם יהיו חייבים בהקרבת קרבן פסח שני או לא, והביא סוגיא דנדה הלזו דקאמר מ"ב לע"ל ואפי' לקיים אשר הם חיים עדנה ליכא חיובא כיון דמצות בטילות אבל מאי דאיכא לספוקי הוא אם הקב"ה יחיה איזה מתי' אם יתחייבו בפס"א לא וע"ז הביא מ"ש בשב"ד קב"א דכיון דאדם מת נעשה חפשי מן המצות והנה מילת חפשי משמע בהדיא דר"ל פטור ופשוט הוא, נמצא דכיון דאדם מת נעשה חפשי מהמצות כו' שמענו מכל האמור דהמתים פטורים מהמצות כו' א"כ נראה דה"ה והוא הטעם במתים שיחיו בין פסח א' לפסח ב' דודאי חייבים לעשות פסח ב' אח"ד ע"ש. והוא תימא איך לא זכר שר דהא מילתא דהמתים פטורים מהמצות כשיקומו כולם בת"הם לאו מילתא פסיקתא היא ויש חולקים מגדולי הראשונים וס"ל דהלכה כרי ינאי דס"ל דמצות אינן בטילו' לע"ל וכתש"ל

ועוד ק"ל ע"ד הרב מ"וק וע"ד הר' כמהר"א פארדו נר"ו דאשמיט מינייהו מלכי דברי הרשב"א ז"ל וה"ד הר"ן ז"ל בחי' לנדה שם וה"ד ג"כ בס' עיון יעקב בספ"ק דברכות דקא מפ' להא דאמרי' מ"ב לע"ל דלאו לאחר התחיה בעוד' מתים הוא דפטורים מהמצות ואם תשאל אם בעודנו מת איך חלק ר' אמי שהוא פטור והא מת אינו במצות דע כי לדעת ר"א המת הוא כתינוק שלא הגיע לכלל מצות מצד עצמו ואילו ראינוהו לובש שעטנז כו' אין ב"ד מצווין להפרישו ועכ"ז אנו מוזהרים שלא להלבישו שעטנז כו' קרי ביה לא תאכילום להזהיר גדולים על הקטנים עכ"ל. הרי דהרשב"א ז"ל קא מפרש להא דמ"ב דאין הדברים כפשטן דבטילות לגמרי תמש לאחר התחיה לא הוא כשהוא מת דוקא הוא דפטור אבל בת"הם יהיו חייבים במצות והכריע שי' זה בראיות כמו שיעש"ב, וכ"נ עוד מדבריו בתשו' בה"א סי' ב"ג ובק"ק סי' ב"ן שנשאל עמ"ש כל המועדות בטלין כו' דאיך יתכן שיבטל מן התורה אפי' אות אחת ואפי' קוצה של יו"ד, והשיב דאמרו שם שיה' אינו בטל דכתי' והיתה זאת לכם לחקת עולם כו' והקשה דגם בפסח כתיב חוקת עולם כו' ותי' דהכונה ההו' כו' עש"ב * (ועי' בחי' הר' א"ך דו"ן ע"ב וז"ל פורים אחקרי' ע"ש יו"הך דעתידי' לאתענגא כו' ועמ"ש הרב המקו' כמהרח"ך בטורברקת סי' תר"ג דר"ע ע"ב ועי' בחמ"י ה' עי' "הך פ"א) דס"ת מדבריו דס"ל דלא יתבטל מן התורה אפי' אות א' וגם מועד של פסח במקומו עומד וכמו שתבואר שם יע"ש ועו"ק ע"ד כמהר"א פארדו נר"ו שלא זכר שר מת"ש רב אמ"א הרב המפו' חיד"א בס' פתח עינים שם בחי' לנדה בשם הרשב"א וה"ד הריטב"א בחי' בכת"י דמה שפי' הרשב"א דלע"ל היינו על זמן שהוא מת שהק' לפניו הריטב"א ז"ל דאינו מתיישב לא מצד הלשון ולא מצד הענין ומסיק דהעיקר כדעת הראשונים ז"ל דפי' לזמן ת"הם שלא נהיה חייבים אבל כמה מצות ינהגו מצד עצמן מפאת שנמוחם ותפארתם לא בדרך חיוב אלא כמו אבות הראשונים שקיימו כל התורה כולה והאריך בזה יע"ש ואם נאמ' כי שמא באותו זמן עדין לא יצא לאור ס' פ"ע קשה עכ"פ מדברי הרשב"א וגם על הרב חיד"א ז"ל דאיך לא הרגיש עליו בזה ובדברים האלה כתב הרב יערת דבש ח"ב ולקמן בס"ד אביא את דבריו הרי דיש לפרש מצוות בטילות לאו לגמרי קאמר כמ"ש הם בפשיטות

עוד ק"ל ע"ד הרב כמהר"א פארדו נר"ו במה שנקט בפשיטות דהמתים שיחיו בין פסח א' לב' תכף יהיו חייבים אפי' למ"ד דמצו' בטלות כמו שיעו"ש והדבר קשה לנעלם ממנו מ"ש הרב יושר לבב דלמ"ד מ"ב לע"ל היינו דהוי כקטן עד שיגדיל ולמ"ד דאינן בטילות תכף הוא חייב במצוות יע"ש וצ"ע ועיין בזו"הק ס' וירא במדר' הנעלם דק"ב ע"א וז"ל למועד מהו למועד אותו הידוע אצלי לאחיות מתים ולשרה בן שיתחדש כנוג' שנים יע"ש

ואולם עכ"פ קשה ע"ד הרשב"א דהנה שם בח"א שמביא בעין יעקב בסופ"ק דברכות נר' דס"ל דמצות אינן בטילות לע"ל דהוא על זמן שהוא מת ועכ"ז אין להלבישו כלאים משום דב"ד מצווין להפרישו א"כ קשה מ"ש בחי' לשם לדח"י בדעת שמואל דמטילין ציצית למת משום דס"ל דמצוות א"ב והרי בעודו מת ליכא חיוב למת וגם לב"ד אין חיוב להלבישו ציצית כיון שהוא כמב וא"ח ולא שייך אזהרה להזהיר גדולים כו' אם לא שנאמר דכמו דס"ל להרשב"א בחיוב לחינוך לקטן דהוא על הב"ד ועל כל העם כמו שבא על זה כתוב ומסור' בס' הנחמ' חק"ל תפוחין קדישין להגאון עט"ר מז"ה הגדול נר"ו בא"ח סי' ע' דקכ"ט ע"ג יע"ש הכי נמי במת עצמו מטילין ציצית להנכו במ"ע כמו במל"ח והיינו מ"ש הרשב"א דכיון דס"ל לשמואל מצות א"ב לע"ל והרי הוא בר מצות כמו קטן אם כן כיון דס"ל לשמואל מצות אינן בטילות לע"ל והרי הוא בר מצות כמו קטן א"כ כיון דהוא אינו יכול להטיל לעצמו דהרי הוא מת אם לא יטילו איכא משום לועג שהרי מדין חינוך שייך במת כמו לקטנים ועליין צ"י

ואת זה ראיתי להר' יצחק ירנשם דצ"ת ע"א שהק' ע"ד הרשב"א בחי' לברכו' ממ"ש בח"א וז"ל והשתא אם איתא להא דפי' בח"א דלע"ל ר"ל כשהוא מת דלר"י פטור ולר"ין ס"ל דאינן בטילות א"כ לשמואל דס"ל דאינן בטילות איך אנו יכולי' להלבישם בגדים שאין בהן ד' כנפו' ומשום

לא

לא תאכילום וקשה דא"כ איך אמר שמואל דמטילין ציצית למת משום לועג לרש והא לדידיה איסורא איכא משום לא תאכילום כו' אח"ד יע"ש ולא הבנתי דבריו דמאי איסור איכא משום לא תאכילום כו' אח"ל יע"ש ולא הבנתי דבריו דמאי איסור איכא להלבישו טלית למה דכתב דא"כ לשמואל אין אנו יכולין להלבישו בגדים טלית בת ד' כנפות והא לדידיה איסור איכא משום לא תאכילום דהלא לא כתב הרשב"א דאיכא איסורא בי"ת דוקא להלבישו כלאים דבהא הוא דאיכא איסור משום לא תאכילו' כמ"ש אבל להלבישו ציצית ליכא שום איסור כלל וא"כ מאי קאמר והא לדידיה איסו' איכא משום לא תאכילום באופן כי אין דבריו מובנים אצלי כלל ואם כוונת דבריו דקא מקשה דלמה לי טעמא משום לועג לרש לש' תיפוק ליה דבלא"ה אין להלבישו בגדים טלית בת ד' כנפות בלתי ציצית משום לא תאכילום לא ידעתי איך שייך בחינוך מ"ע חיוב משום לא תאכילום דזהו שייך במל"ת והגם דגם במ"ע ס"ל להרשב"א חינוך בכל אדם מ"ע אינו כל"ת וגם במקום דאיכא א"כ קיל טפי כמ"ש מו"ה נר"ו שם דקכ"ז ע"ב וצ"ע

איברא דאי קשיא הא ק"ל בדברי הרשב"א ז"ל דכפי מ"ש בתי' לברכו' לדי"א דשמואל אזיל לטעמיה דס"ל בשבת דקנ"א דמצות א"ב לע"ל והיינו על ברייתא דרשב"א דקאמר ימות המשיח אין בהם לא זכות ולא חובה יס"ת דמצות א"ב והרי לפי פירש דפי' בח"א ששודפי' לע"ל הוא כל זמן שהוא מת ולא לאחר התחיה ולימו' המשיח א"כ מהיכן משמע דשמואל פליג ע"ג וס"ל דמצות אינן בטילותואחרי כ"ע מודו בהא דלימו' המשיח אין המ"ב ואין בזה מחלוקת כלל והרשב"א ז"ל גופיה שם בח"א אחר שהכרי' דמ"ב אינן אחר התחיה וכ"ש לימות המשיח כתב דבאותו זמן אין דבר יותר מן הנהוג בעוה"ז וכמ"ש בשבת אין בין העה"ז לימות המשיח כו' יע"ש גם קשה מה שהק' התוס' בנדה דס"א ע"ב בד"ה אמרי' ואת אומרת דאמאי ל"ק רב יוסף מילתיה אמתני' דכלאים דתני בהדיא תכריכין למת אין בהם משום כלאים ואי' דמהך מתני' לא משמע אלא דכל זמן דהוא מת אין בו משום איסור כלאים אבל בהך דקתני לכתחי' עושה לו תכריכים מכלאי' אפי' כשיעמוד לעתיד במלבושין כו' יע"ש ואם איתא דפי' מצות בטילות הוא דוקא בעודו מת ולא כשיקום בתה"מ דאז הוא חייב קשה קושי' התוס' ועם שי"ל לזה מ"מ גם משמע הלשון ושטת דברי הש"ס לא מחוקם פי' זה וכמו שכבר ראינו להריטב"א תלמידו דהק' לו ע"פ הרשב"א ז"ל ע"פי זה וכמ"ש הרב פתח עינים וכמש"ל ועדיין צ"ע ועמ"ש הרב רמת שמואל ע"ד התוס' אלו והרב שבות יעקב בסי' ל"ב ומה שיש לעמוד ע"ד כבר אני עני כתבתי בחי' על הש"ע בא"ח סי' כ"ג יע"ש

ותבט עיני להרב ברך יצחק בס' ויחי ד"ל ע"ב שישב ודרש מאמר רז"ל בב"ר ובתנחומא שם ע"ש אל נא תקברני במצרים דחשב יעקב אע"ה שלא יעשוהו ע"ז וכשם שנפרעים מן העובד כך נפרעים מהע"ז עכמה שהק' דמה בכך אם יעשוהו ע"ז הרי משנה שלימה שנינו דתכריכי המת מותרים משום כלאים ורבי יוחנן ס"ל דמ"ב לע"ל כו' והי' כר' יוחנן יע"ש

ולקיד אחרי המח"ר לא זכיתי להבין דבריו דאיך תלוי בזה פיטור עונש נענש משום דמ"ב ושאמה פטור מן המצוות דאה"ן דהוא פטור אבל במה שיעשוהו ע"ז שהקב"ה נפרע ומקרא מלא דבר הכתוב ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים ואפי' של עץ נרקבת ושל מתכת ניתכת וכמ"ש רז"ל וכיון דאפי' עץ ואבן דאינם בר חיובא ואפי' ושופם דומם אפי"ה עשה בהם שפטים מכ"ש האדם ואפילו שהוא פטור מ"מ הוא נידון כעץ ואבן מפני חומר שבה דשאני ע"ז דחמירא ואי היה מקום להקשות קו' הלזו דמצות בטילות הוא למ"ש הרב מהר"ש יפה שם בב"ר ס' נו סי' וי"ו שכתב דאילולי זה לא היה חושש משום איסו' לאו לפני עיור לא"ת כו' יע"ש דקשה שהרי קי"ל דהמת פטור ממצות ומ"ב לע"ל אבל האמת הוא דבלא"ה קו' מעיקרא ליתא דאה"ן דהמת פטור כשאין יודע העתיד וגם אין בידו בחיים חייתו למנוע עצמו מאותו איסור אבל בהא דיעקב אע"ה דהיה יודע העתידו' שידע דיעשוהו ע"ז ובידו לעשות ולמנוע האיסור בעודו בחיים וכמו שכן היה הדבר וציוה לבנו ליוסף שהיה סיפק בידו לעשות וכן עשה בהא ודאי חיובא רמיא על עצמו כל זמן שהוא בחיים לעשות כל טצדקי דמצי למעבד כדי למנוע מאחרים איסור שלא יכשלו בו ובודאי דאם לא עשה כן ענוש יענש והיינו דאמרינן שם בשבת בברייתא דרשב"א אומר עשה עד שאתה מוצא ומצוי לך ועודך בידך ואף שלמה בחכמתו אמר וזכור את בוראך כו' עד שלא יבואו ימי הרעה ע"כ דדייק לומר עשה עד שאתה מוצא ומצוי לך ועודך בידך דלכאורה ק' דהדברים הם כפולים ומכופלים אלא דבא להזהירו דכל עוד שאתה מוצא ומצוי לך ועודך בידך חייב אתה להשתדל ולהרים המכשול אפי' שיהיה האיסור נמשך ולבא אחר מותו דכיון דכל עוד שהוא בידך לעשות עשה ודוק, וחוץ מזה דיעקב אע"ה נמנע שלא יהיה הוא סיבה דבעבורו יכפרו לבורא עולם ה' ויהיה הוא כלי מאום וטומאת ע"ז דמטמאה כנדה והא דקאמר וכשם שנפרעים היינו מהו' דהוא טעם ברור ומקרא מלא הוא דכתיב ובכל אלהי מצרי' אעשה שפטים לרווחא דמילתא הוא דקאמר ה"ט וכמ"ש הרב נו"הק שם יע"ש

עוד ראיתי להרב ברך יצחק שכתב שם טעם ושאיה דרבי יוחנן ס"ל דמצות בטילות אך לר"ל אינן בטילות יע"ש ואחרי המ"ר לא דק דר"ל לא פליג בזה כלל וכמבואר שם בסוגי' דנדה עצמה שהביא הרב בעצמו וצ"ע ועיין להרב מוצל מאש ז"ל בסופו' אש דת סי' מ"ח דעלה ונסתפק אי מותר לעשות תכריכין למת מתקרובת ע"ז ונידר לומר דמטעם התוס' שכתבו דשאני ציצית שהיא שקולה ככל התורה דמותר מתקרובת ע"ז יע"ש, וק"ק דהרי גם בע"ז תנינו שהיא שקולה ככל התורה וכמ"ש הרב ברך יצחק שם אם לא שנאמ' דדוקא הוא באיסור ע"ז גופי' וגה"יא גופא הוא דחמירא ככל התורה ולא באיסור תקרובת ומ"מ לשאר הטעמים שכתבו ז"ל אסור גם בתקרוב' ע"ז משום לועג לרש וכמ"ש שם הרב ז"ל לא דעכ"פ קשה דלא זכר הרב עיקר ש'הראשונים דפסקו כרבי ינאי דאין מצות בטילות דבזה בלא"ה אסיר ועוד בה טעמא אחרינא שכתב הרב בא"הט בי"ד סימן שס"ו ס"ק ב' דהביא הך תשו' מהרב מ"מ וכתב וז"ל ותלבד ראיותיו נראה דאין זה כבוד למת משום דתלבישים שנשמה למעלה בדמיון לבישת הגוף ובודאי דזה עושה רושם ושם יע"ש, ואם זה כתב

הרב

הרב על לבוש הגוף מבחוץ כ"ש על הגוף בעצמו כשיעשו אותו ע"ז דודאי כנוה פגם מגיע וק"ו לצדיק כיעקב אע"ה דדיוקנו חקוקה בכסא הכבוד ,

והנה לשיטת התוס' והרא"ש ז"ל ודעמייהו דס"ל דפירוש מצות בטילות לע"ל הוא כפשוטו דלאחר התחיה פטור מן המצות קשה ממ"ש בפ' חלק דנ"ב ע"ב מתיבי מתים שהחיה יחזקאל עלו לירושלים ונשאו נשים כו' עמד ר"י בן בתירה על רגליו ואמר אני מבני בניהם ואלו תפילין שהניח אבי אבא מהם , ופרש"י ד"ה מהם שאותם היו שלהם עכ"ל הרי דאפי' המתים שכבר מתו עכ"ז כשקמו בתחייתם קיימו המצות ולא אמרינן מצות בטילות לע"ל וזאת הראיה מייתי לה הרשב"א ז"ל גופיה שם בח"א בפ"ק דברכות והוכיח מינה דמ"ש מ"ב לע"ל לאו לאחר התחיה מהמתים שהחי' יחזקאל כו' יעו"ש וא"כ להראשונים שזכרנו דס"ל דמ"ב הוא לאחר התחיה קשה מהך ברייתא

ואפשר ליישב לדעת הראשונים דאין ראיה כלל מהמתים שהחיה יחזקאל ונשאו נשים וקיימו המצות דכיון דהם חיו בזמן הזה והעולם כמנהגו נוהג ולא נתחדש העולם אף שעמדו חיים ע"כ חיובא רמיא עליה דידהו לקיים כל המצו' והמצות וע"ד שאמרו אל ישנה אדם מפני המחלוקת מש"כ במתים העתידים לעמוד בתה"מ גמור' ביאת' המשיח שהיא זמן תחיה לכל ואז מתחדש העולם באה הוא דאמרי' מ"ב לע"ל והיינו דדייק וקאמר לע"ל ולא ע"ז הזמן וזה ברור , ושו"ר להרב יקרא דשכבי שכ"כ להדיא בשו' דרוש ק"ב דקפ"ח ע"א יעו"ש ועו"יש לדחות ולומר דאלו תפילין שהניח אבי אבא המה היו מכלל נכסיו וקנין כספו , או שהיו מקיימי' המצות כמי שאינו מצווה ועושה כמ"ש הרב מהרש"י ז"ל בויקרא פי"ג סי' ג' יעו"ש , וכיוצא בזה סילק שם בתשו' הרב כמהר"א פאדרו נר"ו לענין חיוב ק"ש אם יבא המשיח בין פסח א' לב' דבמתים שהם בזמן התחיה גמורה אזי הם פטורים דמ"ב לע"ל אבל אם יחיו איזה מתים בביאת המשיח יהיו חייבים יעו"ש , אלא דק' עליו דנעלם ממנו גם דברי הרשב"א וכמש"ל ועיין להרב אורחות חיים בה' שבת דס"ד ע"ד שהביא סוגייא דנדה אלו דמצו' בטילות לע"ל וכתב וז"ל ויש לע"ל שהוא ס' כדאמרי' בנדה מ"ב לע"ל אפשר דמיירי לאחר המיתה ואפשר שמיירי כי בתה"מ לאותן שחיו עכ"ל ויש להרגיש עליו כי מלבד דפי' הראשון הוא מהרשב"א והדר ניה כי הוא דחוק בפי' הסוגיא זאת כי לא הזכיר לא פי' הרשב"א ולא פי' הראשונים וכתב הדברים בפשטות ולא הזכיר שהוא מחלוקת וצ"ע

וראיתי להרב אור יקרות בחי' לסנהדרין לד"ץ ע"ב גבי מ"ש שם אמר רבי יוחנן מנין לתה"מ מן התו' שנאמר ונתתם ממנו תרומה לאהרן הכהן וכי אהרן לעולם קיים והלא לא נכנס לא"י כו' אלא מלמד דעתיד להחיות וישראל נותנים לו תרומה מכאן לתה"מ מן התורה , מוכח מזה דס"ל לר' יוחנן דמצות אינן בטילות לע"ל , והרי ר' יוחנן גופיה מ"ל דס"ל דמצות בטילות לע"ל וא ניחא בצ"ע גם הרב מלך שלם הק' כן בליקו' והניחה בצ"ע ותמהני עליהם דאשתמיט מינייהו מלכי דכבר קדם להם בקו' זאת הרב נחלת בנימין במצוה ס"ס ט"ו והוא מפרק לה דהא דס"ל לר"י דמ"ב לע"ל הוא במל"ת אבל מ"ע אינן בטילות יעו"ש הרי דהרב הוא מותיב לה והוא מפרק לה ואינך לא

זכרו את דבריו , גם הרב בית הלל בי"ד סוף סימן שנ"א הביא קו' זאת משם מקשים העולם כו' יעו"ש ולהרב באר היטב שם גם ס"ק א' יעו"ש

ולע"ד קשה על דברי כולם דלא זכרו לדברי הרשב"א בח"א פ"ק דברכות וה"ד הר"ן ז"ל בחי' לנדה דקא מפרש נמי דמ"ב דלאו לאחר התחיה הוא כ"א בעודו מת ובהכי הוו ל"ק דר"י מדידיה לדידיה . גם מה שחילק הרב נח"ב בין מצות עשה למל"ת , עיין להרא"ב"ד בס' תמים דעים בהגהו' להרי"ף בפ' כל שעה די"ג ע"ג שכתב חילוק זה בכיוצא בזה יעו"ש , אלא דק"ל ע"ד הרב נח"ב אלו דקא מחלק בין מ"ע למל"ת שהרי כתב הרשב"א בחי' לדח"י דברכות והר"ש בפ"ט דכלאים מ"ד והרא"ש בפ"א מ"ש סי' קכ"ז כתב להדיא דלמ"ד מצות בטילות לא היה צריך ללבוש ציצית למת כיון דכשהוא קם בתה"מ אינו צריך ולא איצטריך לציצית כ"א למ"ד דאינן בטילות יעו"ש דש"מ דס"ל דאיפלגו' בהכי ומ"ב הם הכל עשה ול"ת וכ"כ התוס' בנ"ב דף ע"ד ד"ה פסקי בשם הר"א הכהן ז"ל שפי' דאנן קי"ל כר' יוחנן דאמר מ"ב לע"ל וע"ז נוהגים עכשיו להסיר הציצית כו' יעו"ש , וראיתי להרב טירת כסף בס' חקת דרמ"ו ע"ד שתמה ע"ד הרנ"ב מדברי התוס' אלו יעו"ש , ואנן נדיקן קשיא לן גם מדברי שאר הראשונים דלא ס"ל לחלק בהכי ואדרבא מדבריהם נראה להפך וכן נר' מדברי מהרש"ם יפה ז"ל בויק"ר בפי"ג סי' ג' שכתב דא"כ שפטרם הב' ממ"ע כו' יעו"ש , וגם מדברי הרשב"א שם בח"א שהביא ראיה מהא דפ' חלק מי שאמר ר"י בן בתירא אני מבני בניהם ואלו תפילין דהניח לי אבא כו' דמינ' הוכיח הרשב"א בפי' דמ"ב הוא בעודו מת ולא לאחר התחיה וכפי חילוק הרנ"ב מה ראיה מייתי מהא דתפילין דשאני תפלין דהוי מ"ע ש"מ דלא ס"ל לחלק בהכי

ולענ"ד לחלק בין מצות דאיכא בין אדם לחבירו למצות דבין אדם למקום דוקא וכיוצ' בזה ראיתי להרב יצחק ירנן שם בדנ"א ע"ב שתי' לקו' זאת וז"ל דמצות תרומה שאני שהיא הכרח למקבל נפי דשבט לוי לא נטלו חלק בארץ ונתן להם ה' מת"כ משא"כ מצוה דליכא מקבל יעו"ש

והרב בית הלל שם תי' לקו' זאת וז"ל דל"ק דר"י אדר"י דהא דאמר ר"י בפ' חלק הוא אליבא דרבי ינאי דס"ל דמצות אינן בטילות אבל לדידיה יש לו לימודים אחרים לתה"מ כשאר מ"ד דאיתא שם בפ' חלק עכ"ל , ואחר הרואה יראה דתי' זה הוא דחוק ומ"ג דהש"ס שם בפ' חלק הוא מייתי שתי דרשות אחרות מר' יוחנן אחד משום ר"ש בן יהוצדק ואחד משם רשב"י ומדקאמר הך מימרא בסתם ש"מ דגם לדידיה ס"ל , ועוד דאיך יתכן דאיהו ס"ל דמצות בטילות לע"ל וקא יליף מהך קרא דונתתם ממנו , דאי אמרת דלדעת רבו אמרה ולדידיה לא ס"ל ממילא ליכא לימוד מהך קרא ולא מצינו כה"ג דבעל המימרא יאמר לדע' אחרים בסתם בדבר דהוא סותר לסברתו והוא' תיובתיה אחמתא וצ"ע

וראיתי להרב בא"הט שם בי"ד סי' שנ"א ס"ק א' דרצה לתרץ קו' זאת וז"ל ואפשר דלמ"ד אין מצות בטילות נמי מותר לקבור בכלאים דס"ל כר' דאמר בירוש' בפ"ט דכלאים לא נמה דבר איניש אזל תמן אתי אלא עי שהביא אם

סוור

הדור הוא מלבישו יע״ש. ובזה יש ליישב מה שהק׳ בנ״ה מדר״י אדר״י יע״ש. ודבריו תמוהים על מאד דהרי מבואר שם בסוגיא דנדה גופא דהך פלוגתא דמ״ב לע״ל הוא ר״י ומ״ד אינן בטילות הוא ר׳ינאי ורב יוסף דדייק מהברייתא זאת אומ׳ מ״ב לע״ל אתי אליבא דרבי יוחנן וכדתריץ רב יוסף גופיה ולא איתמר עלה אמר״י אפי׳ לקוברו דש״מ דמכח דר״י התיר אפי׳לקוברו הוא דנ״מ דמצות בטילות שהרי הוא נקבר בכלאים והוא עתיד לעמוד באותו לבוש וכמ״ש התוס׳ והרא״ש והר״ש ושאר הראשונים, והרי הוא מבואר דר״י דקאמר אפילו לקוברו הוא משום דס״ל מ״ב לע״ל, דאל״כ מאי מתרץ רב יוסף לאו איתמר עלה אמר״י אפי׳לקוברו הרי ר׳יוחנן דקאמר אפי׳לקוברו לאו משום דס״ל דמ״ב שהרי הוא סובר כרי״ן דאינן בטילו׳וכדקדריש מנין לא״המ מן התורה מקרא דונתתם ממנו כו׳ ומאי דהתיר אפי׳לקוברו הוא משום דפליג על רבי ינאי בסברא דהמתים עתידים לקום באותם הלבושי׳ דנקברו דר׳ינאי ס״ל דקמים באותם דנקברו וכמ״ש ד׳ינאי גופיה להדיא שם בנדה בפ׳ כל היד ד״ך דאמ״ר ינאי לבניו בני אל תקברוני לא בכלים שחורים ולא בלבנים שחורים שמא אזכה כו׳ • ואעפ״י שפרש״י ז״ל שמא אזכה לג״ע והצדיקים מלובשים לבנים יע״ש, כבר השיב ע״ד רש״י אלו הרב מהרש״י בס׳יפ״ת על הירוש׳ בפ״ט דכלאים דכונת ר׳ינאי הוא על זמן התחיה יע״ש, ועמ״ש הרב אגדת אליהו שם ויישב דברי רש״י יע״ש, ומ״מ אין מכל זה הכרח לומר דבא״המ לא יעמוד בלבוש דנקבר כמבואר, ור׳יוחנן דהתיר אפי׳לקוברו היינו משום דס״ל כר׳דאינו קם בא״המ באותו לבו׳וכמ״ש הרב בא״הט, ומדמצינו דרב יוסף גופיה דקאמר מ״ב מייתי ראיה וקא מסיים לרבי יוחנן וגם אביי קבלה מיניה ולא דחי להא דרבי יוחנן ש״מ דגם רבי יוחנן סבירא ליה כסברת רבי ינאי רביה • בהא דאינן קמים באותם הלבושים בא״המ • ומלבד דזה פשוט וברור הוא בש״ס וכדברי הראשו׳ הנז״ל וגם לדעת רא״ן ודעימיה דפסקו כר׳ ינאי הכי קי״ל בעיקר פלוגתייהו דמצות בטילות ואינן בטילות פליגי וכן נקטו בפשיטות רבני האחרונים ומכללן מרן בב״י ושנ״ח והוא שלא איך אישתמיט מיני׳כל זה עוד ק״ט דמצינו להדיא בירוש׳דכלאים ובפ׳ הנושא ובב״ר ס׳ ויחי פ׳ ק׳ סי׳ ג׳ דר׳ יוחנן גופיה ס״ל דבלבוש דהוא נקבר הוא קם דאית׳ שם ר׳יוחנןמפקד לא תקברוני לא חיוורי כו׳ אין קמים ביני צדיקיא כו׳ יע״ש ומבואר שם דס״ל כרבנן ור׳ נתן דפליגי עלה דר׳ וס״ל דבלבוש הנקבר הוא קם בא״המ כמבואר שם בירוש׳ ובב״ר דעל מחלוקת ר׳ ורבנן מייתי להא דר׳ יוחנן ושאר אמוראי וכ״כ הרב מהרש״י שם בפי׳ יע״ש וא״כ איך יתכן לומר דר׳ יוחנן ס״ל כדעת רבי דליתא ואיך נעלם ממנו כל זה הן אמת דלדברי הרב בא״הט אלו מפורש יוצא מדברי הרשב״א ז״ל בח״א שם בסו׳פ״ק דברכות דכתב להדיא דר׳ ינאי דאסר לקוברו ס״ל כרבי חייא בר יוסף דכתובות בדקי״א שהצדקים עתידים לעמוד בלבושיהם ורב יוסף ור״י דהתירו אפילו לקוברו לא יסברו כר׳ חייא בר יוסף יע״ש • הרי דכתב הרשב״א להדיא כדעת ר׳ יוחנן דאין עתידים לעמוד בלבושיהם ולכך התירו לקוברו ומלבד דעכ״פ קשה על הרב בא״הט דלא זכר מדברי הרשב״א ז״ל אלא ועוד דגם מדברי הרשב״א אלו איכא תיובתא לדבריו דכל עצמו של הרשב״א הוא דקא מפרש מילתיה דרב יוסף ור׳ יוחנן דאמרו מ״ב לע״ל הוא בעודו מת וקבור מתחת לארץ ולפי שנרגש דבעומדו בא״המ דאז הוא חייב ע״כ הוכרח הרשב״א לו׳ דרב יוסף ור׳ יוחנן לא ס״ל דבלבושים שנקברו דעתידים לעמוד אבל לדברי הרב בא״הט דקאי במאי דקמן בפי׳ מצות בטילות לע״ל דברים כפשטן דהיינו לאחר התחיה ועלה הוא דק״ל לרבנן כתראי דברי ר׳ יוחנן אהדדי מאי מתרץ דלמ״ד אין בטילות דמותר לקבור בכלאים דהוי כל בהר איפכא מסוגי׳ הש״ס והראשונים וגם הפך מדברי הרשב״א אלו ונ״ע

אלא דגם ע״ד הרשב״א ז״ל אלו יש לתמוה במאי דכתב בדעת ר׳יוחנן דס״ל דבלבו׳ דהוא נקבר אינו קם בא״המ דלפי דברי ר׳ יוחנן בירוש׳ ובב״ר מבואר להפך וכדפי׳הרב מהרש״י ז״ל וכמש״ל ונ״י וראיתי להרב מהרא״ח ז״ל גדרי בס׳ חקת שכתב וז״ל והנה רמז לו בה׳ חכריכין דעתידי׳ לעמוד בלבושיהם וכמ״ש על ר׳ דצוה אל הלבשוני בחוורין כו׳ ויש להרגיש עליו קרתי חלא [...] זכר פרש״י דפי׳ בענין אחר ועוד דזה לא נאמר על ר׳אלא על ר״י וכדומה באמוראים אחרי׳כמבואר שם בירוש׳ ואדרבה ר׳ ס״ל להפך ונ״י

וזאת זה ראיתי להרב לחם הפנים בי״ד סי׳ שנ״א שעמד בדין ציצית אי מטילין בטלית של מתים ולבסוף הביא מ״ש רא״ן דמטילין והביא ג״כ מ״ש בס׳ מקור חיים וז״ל בז״הז אין נוהגין להסיר הציצית אלא מדקדקים להניח עליו ציצית כשר והוא רמז דאנו מאמינים דכסות שיורד עם האדם יעלה עמו ולכן כאשר יקום האדם בזמן התחיה ויעמוד יהיה לבוש טלית כשר עכ״ל• ודבריו תמוהים שדברים אלו אינן כ״א לפוסקים דפסקו כר׳ ינאי ולא כר׳ יוחנן דס״ל מ״ב לע״ל וגם רא״ן שכתב דמטילין ציצית בטלית של מתים לשיטתיה אזיל דפסק כר׳ ינאי ולא כר׳ יוחנן וא״כ איך הרב ז״ל לא עמד להלק בזה ואפי׳ לפוס׳ ז״ל כר׳ יוחנן דמ״ב לע״ל עכ״ז ס״ל דמטילין ציצית בטלית של מתים וקוברים אותם בציצית מטעם לועג לרש • וכמ״ש הרמב״ן והטור ז״ל בי״ד סי׳ שנ״א יע״ש

גם מ״ש הרב מקור חיים טעם לדבר דאנו מאמינים דכסו׳ היורד עמו הוא עולה עמו בא״המ זהו מחלוקת ר׳ ורבנן בירוש׳ וכמש״ל • אלא דהא ל״ק דבודאי קי״ל כרבנן דס״ל דבלבוש שנקבר הוא קם כיון דרבים נינהו וגם הברייתא דר״נ ושאר אמוראי הכי ס״ל וכמ״ש מהרש״י ז״ל ומ״ש הרב אגדת אליהו יע״ש מ״מ הרואה יראה פשט הדברים כרבנן וא״כ נ״מ לדעת ר׳ דס״ל דכסות היורד עמו אינו עולה עמו בא״המ לא נפקא ליה מידי אי מ״ב לע״ל דהא״ן דקי״ל דמותר להלביש כלאים למת משום דכשהוא מת נעשה חפשי מהמצות אבל לע״ל יהיה חייב ול״ק דכשיקום בא״המ יהיה לבוש כלאים כיון דאינו עולה בכסות זה, ואפש״ל דס״ל נמי כמ״ד מצות בטילות לע״ל ואין הכרח מזה כלל ועי׳ להרב כבוד חכמים בפי׳ הירוש׳ שם ועי׳ להרב ט״כ בס׳ חקת דרמ״ו ע״ב שכתב בטעם מחלוקת ר׳ ורבנן בהך פלוג׳ גופא דרבנן כר׳ יוחנן דס״ל מ״ב ור׳כר׳ ינאי דס״ל דאינן בטילו׳ וע״ש להרב ט״כ מה שרצה להקשות לשמוא׳ מתחני׳ דכלאים יע״ש וכבר הרא״ש בפ׳ א״מ סי׳ קכ״ז כתב להדיא ומתני׳ דכלאים כו׳ מוקי לה שמואל כר׳ ינאי כו׳ יע״ש ומ״מ

ומ"מ צריך לדעת הא דאמר בכתובות דק"ג ע"א דר' אפי' אחרי מותו כל בי שמשי הוה אתי לביתיה ופרש"י ערב שבת יע"ש, וכתב הרב בס' החסידים סי' אלף קל"ט וז"ל ורבינו הקדוש היה נראה בבגדי חמודות שהיה לובש בשבת ולא בתכריכים להודיע דעדיין היה בתוקפו ופוטר את הרבים י"ח בקדוש היום ולא כשאר מתים שהם חפשים מן המצות כי בא בבגדים כשהיה לובש בחייו ונק' צדיקים חיים אפי' במיתתו ופוטר בקידוש בני הבית עכ"ל והנה מ"ש שהיה נר' בבגדי חמודות שהיה לובש בשבת אפי' כי בתה"מ מי שמכיר את הדור הוא מלבישו. אבל כל שהוא בקבר הוא בתכריכין שנקבר בהם אלא דמעלת ר' הקדוש דבכל שבת שהוא בא לביתו היה פושט אותם הלבושי' והיה לבוש בבגדי שבת או שהיה נראה כאלו היה לבוש בגדי שבת אבל מ"ש דהיה פוטר לבני ביתו מקידו' היום ומוציא לרבים י"ח קשה דהרי קי"ל כיון דאדם מת נעשה חפשי מהמצות ואעפ"י דהרב ס"הח גופיה ישבו בדבריו וכמ"ש ולא כשאר מתים דהם חפשי מהמצות כי הצדיקי' במיתתם קרויים חיים זהו לענין מעלתם של צדיקי' ברם לענין דינא יש להם דין מתים ושוים לכל המתי' בכל הדברים

וראיתי להרב כבוד חכמים בחי' לשב' ל"ל ע"א גבי מ"ש שם כיון דמת האדם בטל מהתו' ומהמצות והובא שם אך דרש דר"י מקרא דמתים חפשי כיון דאדם מת נעשה חפשי מהמצות כתב וז"ל דמ"ש דכיון דמת אדם בטל מהתו' כו' פי' אם אינו עוסק בתורה תמיד בחייו אבל אם עוסק בחייו בתורה ומצות יש להקב"ה שבח בו וע"ז הביא דברי הרב ס"הח אלו דר' הקדוש היה בא לביתו בכל ע"ש ופוטר לבני ביתו בקידו' היום שהוא לא היה חפשי מהמצות וראוי להוציא לאחרים בני חיובא יע"ש, ובזה מיושב מה שהק' הרב אמר ידיד שם בחי' לשבת בלכ"ג ע"ג ע"ז שאמרו כיון דהאדם מת בטל מן התו' כו' שהרי אמרו בפרק חלק ע"פ ומרום גם הוא יורה דהמלמד תורה בעוה"ז זוכה ומלמד לעוה"ב וכן אמרו בסו' ברכות ת"ח אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב יע"ש, ואי לזאת הרי מצינו בהרבה מקומות ג"כ דהצדיקים בעוה"ב הם עוסקים בתורה, אלא דלפי דברי הרב כבוד חכמים לק"מ דאדרבה היינו מה שדקדקו רז"ל לו' כל המלמד תורה בעוה"ז זוכה ומלמד כו' דהוא בת"ח המלמד תדיר בעוה"ז ע"כ זוכה לעוה"ב ולא לשאר עמא דארעא, וא"ט כמ"ש בתנא דב"א שא"ר בפ"ל וז"ל כל ת"ח דעוסק בתורה מקטנותו ועד זקנותו ומת כאמת לא מת כו' יעש"ב, וכיוצא בזה ראיתי להרב שם הגדולים מ"א אות ט"ז ע"ד הרב ס"הח שדקדק בדברי ר"י כשמת אדם דקאמר דמשמע אדם דעלמא אבל חסיד אינו בכלל זה וכ"כ בפי' לס"הח בס' ברית עולם בדקמ"ב ע"א וכתב וז"ל ובזה ניחא מש"ל והביאו התוס' על התורה בס' וילך בס' דעת זקנים שלקח גבריאל ס"ת ממה שכתב מש"ר ע"ה וקורין בו הצדיקים במרום בשבת וי"ט וכ' ותי' יע"ש, ואי מהא דהצדיקים קורין בתורה במרום היה מקום לומר דשאני ת"ח כי עיקר הצדיקים בעוה"ב הוא עסק התו' וכן יש לדקדק ממ"ש בשבת דקנ"א דאמרו בטל מהמצות לבד וכן בנדה דס"א וכן העתיקו התוס' בב"ב דע"ד ע"א בד"ה פסקי, אבל לפי מה שנתבאר דגם במצות אי בא לידם חייבים הם במצות ניחא טפי, אלא מה שקשה הוא מה שהקשה בני אברהם הי"ן דא"כ הוא דהצדיקים הם חיים ואינם חופשי' מהמצות והם מחוייבים בכל המצות אם כן יהיה אסור ללובשם בכלאים • ואילו במתניתין תנן ובבריתא סתמא תניא דכלאים מותרים למת וגם הפוסקי' לא נהגו לחלק בין צדיקים לשארהעם וי"ל כתי' הר"ש דכיון דאין המת נהנה מהם מותר, ועוד י"ל ואכמ"ל:

הדרן למאי דאמרן עלה דכפי מ"ד דמ"ב לע"ל גם אם נתחייב בקרבן בחייו ומת שקע תיובתא מיניה וכמ"ש הרב מר וקשישא • וכן בקרבן פסח פטורים המתים לע"ל דמ"ב וכמ"ש בתשו' הרב מהר"א פאדרו נר"ו כמש"ל, ומלבד מה שקשה ע"ד כמו שביארנו לעיל, עוד זאת אני תמיה ע"ד ממה שמצינו בכתובים ביחזקאל מסי' מ' ואילך דמבואר שם צורת הבית ותכונתו לע"ל וכן הקרבת הקרבנות ובפרט שם בסי' מ"ה מבואר שם כל הקרבנות בחגים ובמועדים וראשית כל נאמר בראשון בי"ד לחדש יהיה לכם הפסח דהיינו הקרבת ק"פ וכמ"ש רד"ק ז"ל והדר מפרש שאר הקרבנות החג כמבואר שם, ואין לחלק ולומר דאה"נ דמ"ב והקרבנות בטלים היינו קרבנות יחיד שבאים על חטא כחטאת ואשם אבל קרבנות צבור שהוא לכבוד ולתפארת לעבוד את ה' אפי' דהוו בכלל המצות לא יתבטלו וא"כ יש לומר דל"ק מזה ע"ד הרב מר וקשישא אבל ע"ד הרב מוהר"א פאדרו נר"ו עכ"פ קשה דהרי מבואר כי גם לע"ל יהיה הקרבת ק"פ ולא אמרי' מ"ב לע"ל

אך שבתי וראה דאין מקום לחלק בהכי דשם מצינו קרא מפו' בסי' מ' דכתי' לשחוט עליהם העולה והחטאת והאשם וכן בסי' מ"ב כתי' והמנחה והחטאת והאשם ובסי' מ"ו כתי' המנחה והחטאת והאשם המה יאכלום ושם הזכיר המקום אשר יבשלו שם הכהני' את האשם ואחרי קי"ל דאין בק"צ דמביאי' קרבן אשם כאשר ביאר זה הרמב"ם ז"ל בפ"א דמ"הק ה"ד דאין הצבור מקריבים אשם לעולם יע"ש, וא"כ ש"מ דמה שהוזכר בכתובים אלו ענין הקרבת אשם איירי ביחיד שחוטא ומביא אשם ומינה דגם החטא' יביא דכל שחייבים על שגגתו חטאת חייב על לא הודע שלהם אשם תלוי וכן מבואר עוד שם בסי' מ"ה בקרא דכתיב וכן תעשה בז' בחדש מאיש שוגה ומפתי ודרז"ל במנחות דמ"ה ע"א אמר ר' יוחנן אלו ז' שבטים שחטאו כו' ואמרו חלב מותר כו' מאיש שוגה ומפתי מלמד דאין חייבים אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה יע"ש וכפי' רד"ק שם דבר' מכל זה דגם קרבנות יחיד על חטאים איתנהו גם לע"ל

ואין להשיב ע"ז ולומר דסדר קרבנות אלו האמורים בנבואת יחזקאל לא נאמרו על העתיד לבא כ"א דוקא בבנין בית שני וכבר מצינו דאיתא שם במנחות דנחלקו ע"ז דאי' התם אמר ר"י פרשה זאת עתיד אליהו ל דורשה רב אשי אמר מילואים הקריבו בימי עזרא כדרך שהקרי' בימי משה תניא נמי הכי ר"י או' פ' זו אליהו עתיד לדורשה א"ל ר"י מלואים הקרי' בימי עזרא כו' א"ל תנוח דעתך שהנחת דעתי ופרש"י פ' זו דיחזקאל איהו עתיד לדורשה דעד שיבא אליהו ויפרשנה לנו אין אנו יודעים לפרשה ר"א אמר אני אפרשנה מילואי' הקריבו והך נבואת דיחזקאל על בית ב' נאמרה הקריבו מילואים וכי קיימי דמשה בשמיני דיקא

דסוס

דהוא ר"ח כדאיתא בשבת בראשון באחד לחדש כו' ח"נ הקריבו פר בר"ח יע"ש, נמצא דאעיקרא סדר קרבנות הללו הכתובים ביחזקאל במחלוקת הוא שנוי באיזה זמן היו ולדעת ר"א ור' יוסי דודאי קי"ל כוותייהו מב' טעמים דקי"ל כר' יוסי דנימוקו עמו ועוד דרבי יהודה בר פלוגתיה הודה לו ואמר תנוח דעתך כו' א"כ הני קרבנות המה היו בבית ב', וא"כ אין ראיה מזה על בית הג' בביאת המשיח ובח"המ דאה"נ דאפשר קי"ל דמ"ב לע"ל ואין בהם סדר קרבנות אלו כלל

איברא דעכ"פ קשה דהרי פ"ד מ"ב לע"ל הוא ר' יוחנן כמבואר בש"ס ודברי הראשונים הנז"ל והרי ר' יוחנן גופיה הוא דקאמר דאליהו עתיד לדורשה וודאי דענין דרשת אליהו הוא על זמן ביאת משיחנו, וא"כ ק' מדידיה אדידיה לפי דעת הרבני' בפי' דברי ר"י דמ"ב לע"ל הם כפשטן דבטילות לגמרי, ומה גם כמאי דכתבנו כן בכיוון על הקרבת הקרבנות, ובאלמא לפירוש הרשב"א בח"א ודעימיה דפי' דלע"ל הוא כל זמן שהוא מת נקבר, או לפי' הראשונים שכתב הרב פתח עינים דמ"ב היינו דמגד תפארתם יתקיימו לק"מ מזה ועיין להרב יקרא דשכבי דרוש ל"ח דכ"ח ע"א דהק' דלמה לא הביא הרשב"א ראיה מהא דהכא דחידוש הוא כו' להרואה יראה דל"ד וצ"ע •

ומ"מ למאי דאתינן עלה היה נראה ליישב לזה דאה"נ דבביאת משיחנו ובבית ג' יהיה המקדש בנוי ויקריבו שם כל קרבנות הצבור והיחיד לא תחסר כל בה, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בריש פי"א דמלכים וז"ל המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות ב"ד ליושנה כו' ובונה ב"המ ומקבץ נדחי ישראל וחוזרים כל המשפטים למקומם כשהיו מקודם ומקריבים קרבנות עכ"ל: הרי להדיא דס"ל להרמב"ם דבביאת המשיח איכא בית המקדש וקרבנות וחוזרין כל המשפטים בימיו כי לא יתבטל מהתורה שום דבר וכפשט דברי שמואל דאמר אין בין העוה"ז לימות המשיח כו' וכמ"ש הרמב"ם שם בפי"ב וכ"כ מרן בכ"מ שם, אבל ענין ח"המ יהיה אחר זמן הרבה מביאת המשיח כמ"ש מהרלב"ח ז"ל בפסק הסמיכה דשי"ח ע"א לענין הסמיכה לדיינים מומחים דאנו צריכים לאליהו הוא מטעם דלא ידענו מתי תחיה ח"המ כי יש מי שאומר דיהיה אחר זמן רב מביאת המשיח ואנו צריכים לשופטים קודם יע"ש, ועוד שיש לעמוד בדברי הרלב"ח הנז' ובעיקר מחלוקתם בינו ובין הרב מהר"י בי רב ודעימיה כתבתי בזה בעניותי במ"א באורך בס"ד ואכמ"ל

והא נמי ליתא דהרי מבואר בדברי רד"ק שם ביחזקאל סי' מ"ג ע"פ ואם נכלמו מכל אשר עשו שכתב וז"ל כי הרבה דברים יש בבנינה זו שלא היו כן בבית ב' וע"כ בנינה זו העתידה ואמר כן ועשו אותם ראיה גדולה על ח"המ עכ"ל, הרי דקא מפ' רד"ק להני קראי בבנין בית ג' דהוי עם ח"המ שניהם כאחד וכ"כ עוד בסי' מ"ג ע"פ ונתת לכהנים הלוים וז"ל זה הפסוק יורה על ח"המ לעתיד ולדברי רז"ל שאמרו כי זה המזבח הוא אשר עשו בבית ב' אפשר כי יחזקאל היה מעולי הגולה אלא שאומרים בקבלה כי קברו הוא בארץ בבל ועוד כי סדר הקרבנות שעשו עולי הגולה אינו כסדר זה וכ"כ עוד בסי' מ"ה ע"פ אשר ישרתו בו' וז"ל כי הכהנים אשר תעו בהיותם בח"המ לע"ל ישאו את עונם כו' והכהנים הלוים בני צדוק לפי שאמר כי אותם הכהנים שתעו לא ישובו לסדר עבודתם יע"ש וכ"כ הרשב"ץ ז"ל להדיא בס' מגן אבות ח"ג דפ"ז ע"א וז"ל והאל ית' אמר ליחזקאל כשהראה לו המזבח שעתיד המלך המשיח לבנות אמר שם ונתת אל הכהנים הלוים אשר הם מזרע צדוק פר בן בקר לחטאת וגמר הפרשה. כולה הנה הבטיחו דהוא יהיה כ"ג לימות המשיח וזה מורה על ח"המ. וזה לא היה בבית ב' כי יחזקאל לא עלה מבבל כי אומרי' בקבלה כי קברו הוא בבבל ועוד כי סדר הקרבנו' שעשו עולי בבל אינו דינו כפי הנז' בזו הפרשה ע"כ יראה כי זה יהיה לעתיד לימות המשיח ואז יהיה שם יחזקאל וישמש בכהונה וזה מורה על התחיה: אחר המות יע"ש וכ"כ עוד שם בסו' הס' בדל"ט ע"ב וז"ל וכן בקרבנות העתידות הנז' בס' הגד נאום ליחזקאל לעשות העתידות ואין לומר דאותם הקרבנות היו בבית ב' כי יחזקאל לא עלה מבבל ובקבלה נודע מקום קברו אבל הבטיחו בח"המ ויהיה כהן לימות המשיח עכ"ל

מבואר להדיא מדברי רד"ק והרשב"ץ כי כל הקרבנות האלו הנז' ביחזקאל הוא בבנין הבית הג' לע"ל ולח"המ וכדעת ר' יוחנן דפ' זו אליהו עתיד לדור' אלא דק' הדבר הזה לשמוע דמאחר דרב אשי פליג עליה ואמר דמילואים הקריבו זובח לומר בקרבנות אלו האמורים ביחזקאל הם בבית ב' בימי עזרא וכן בברייתא דר"י ור' יוסי כולם מודו דמילואים הקרי' בימי עזרא א"כ איך כתבו הרד"ק והרשב"ץ דהם על בנין בית ג' ויהיה ע"י יחזקאל לע"ל בח"המ

הן אמת כי הכרחם שהכריחו כי ס' קרבנות אלו הנז' ביחזקאל לא הקריבו בימי עזרא וגם כי יחזקאל לא עלה הוי הכרח גמור כי ע"כ נר' לומר כי באמת גם רב אשי ור' יוסי דאמרו מילואים הקריבו בימי עזרא לאו למימרא דקרבנות אלו היו בבית ב' בימי עזרא כי גם הם לע"ל נאמרו אלא דכוונת דבריהם הוא כי כיון דמצינו מלואים בימי עזרא כמו בימי משה כ"ש דלע"ל יהיה יותר שינוי בקרבנות בימי המלואים וזה ברור ונכון וכ"כ להדיא רד"ק שם ביחזקאל סי' מ"ג ע"פ שבעת ימים תעשה שעיר חטאת ליום וז"ל לא היה כזה בימי המלואים של משה וגם עולי הגולה לא ראינו דעשו קרבן כזה כשבנו המזבח ואעפ"י דאמרז"ל מילואים הקריבו בימי עזרא כמו שהקריבו בימי משה בסדר הזה לא הקריבו וע"כ יהיה חידוש בקרבנו' לע"ל יע"ש, וכ"כ עוד שם סי' מ"ה ע"פ בראשון באחד לחדש שהביא הסוגיא הלזו ומ"ש מילואים הקריבו בימי עזרא כו' וז"ל וכן יהיה לעתיד כי בר"ח ניסן יקריבו מילואים יע"ש, וכן ראיתי למהרי"ט דהכריח מכח זה דמצינו כי קרבנות שהקריבו בימי עזרא לאו אלו הנז' ביחזקאל כי יש שינוי בהם ופי' כונת רב אשי ור' יוסי דאמרו מילואים הקריבו בימי עזרא כמו שעשה משה ולא יעלה על דעתך שהיה דעת רב אשי ור' יוסי ושאר החכמים דהסכימו בזה שהנבוא' זו דיחזקאל נתקיימ' בבית ב' כו' אתמהא היה דעת רב אשי ורבי יוסי דאמר כן שבימי עזרא עשו מילואים כדרך שעשה משה במדבר כו' כן יהיה לע"ל • ופי' שם הטעם של מלואים דעזרא דהיה במספר הימים של משה ושל שלמה ולע"ל יתגדל מעלתו וקדושתו מהמשכן והבית א' וב' וקרבה מאד לכן הראה לו ימי המילואים כו'

כו' יעו"ש ועמ"ש הרב ע"ך ס' פקודי דקע"א ע"ד ע"ד הרמב"ם ז"ל והכת"ל וכ"כ להדיא רב סעדיה גאון ז"ל בס' האמונות מאמר ח' כי אחר התחיה יחדש הבורא בנין מקדשו והיכלות כמו שפי' יחזקאל נביאי ועשרים וחמש שנה לגאולתינו עד אחרית הפ' עכ"ל, ועש שגר' מדברי הז"הק בסו' ס' חיי שרה דקל"ד ע"א דבתחילה הוא בנין בי"המק ואח"ך הוא ת"המ אכמ"ל ובמ"א אכתוב בזה בס"ד

ולפ"ז תינח ניחא לי פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ב דמ"הק סי"ד וז"ל כל שיעורי הנסכים האמורים בס' יחזקאל ומנין אותם הקרבנות כולם מלואים הם ואינם נוהגים לדורות אלא הנביא ציוה ופי' כיצד יהיו מקריבים המלואים עם חנוכ'המזבח בימי המלך המשיח כשיבנה בית ג' וכשם שהקריבו הנשיאים בחנוכת המזבח דברים שאין כמותם לדורות כך הנשיא מקריב הנזכר בחנכת לע"ל וכן קרבנות שהקריבו בימי עזרא מילואים היו עכ"ל ולכאורה נראה דבריו תמוהים דמוכח שטרא לבי תרי דפסק כר' אסי וכר' יוסי דמלואים הקריבו בימי עזרא והם דברו על הקרבנות הכתובי' ביחזקאל וא"כ איך כתב דקרבנו' יחזקאל יהיו לע"ל בימי המשיח בבית הג' וכבר עמד בזה הרב לח"מ ונדחק ליישב מדעת עצמו דהרמב"ם חולק על פי' רש"י ז"ל וכהכרת התוס' ז"ל כו' יע"ש ולק"ד לא היה צריך הרב לח"מ לכל זה דלהדיא הוא מבואר בדברי רד"ק ומהרי"א דקא מפרשי דברי רב אסי ור' יוסי דגם בקרבנות דלעתיד הם מדברי' הני קראי וכפי כל ההכרחיות שהכריחו וכמו שנתבאר וכ"כ מדברי ר' נחיי בסוף ס' נו וגם מדברי רש"י ז"ל בפי' ליחזקאל בפי' מ"ג ע"ש תקריב שעיר עזים כו' ומלואים של לע"ל יעו"ש ומה שיש לעמוד ע"ד רש"י בפי"ז למה שפי' בש"ס עיין להרב שני דוד בקו' בותרי שלל דקל"ט ע"ג יע"ש וא"כ גם דברי הרמב"ם ז"ל המה באו בטעמם לפי דברי רד"ק ומהרי"א והוא תימא להרב לח"מ איך לא זכר דברי רד"ק ומהרי"א וצ"ע, והיינו כדעת זקנים ס' חנוה בת"י שם ד"ה תשרוף באש ובתוס' על התורה שם ד"ה כל הנוגע יעו"ש,

באופן כי אליבא דכ"ע הני ס' הקרבנות הכתובי' ביחזקאל הם עלהעתיד לבא בבית הג' ובת"הם דלפי האמת יחזקאל נפטר בחיי נבוכדנצר ונקבר בבבל כמ"ש הרב הנז"ל וכ"כ בס' הדורו' דל"ו ע"א יע"ש וא"כ מבואר יוצא דגם לע"ל אחר התחיה יהיו מקריבים כל קרבנו' נדור ויחיד וחובו' ונדבו' וכמו שנתבאר וא"כ מנ"ל רבנן קדישי לו' דמצות בטילו' לע"ל ולא יהיו מקריבים קרבנו' דאחרי המ"ד הם דברים אשר אין להם שחר

גם מצינו דבזמן שיבא המלךהמשיח ובנין ב"המק באותו זמן יהיה ג"כ זמן התחיה תכף ומיד וזה שלא כדברי מהרלב"ח שכתב דיש סוברים דזמן התחיה הוא זמן רב אחר ביאת המשיח ולכך הוצרך לומר דיהיו דייני סמוכים ונסמכים על ידי אליהו הנביא יע"ש שהרי לפי דברי הרשב"ץ ורד"ק ודעימייהו מבואר דבזמן בנין בית ג' יהיה יחזקאל קיים בתה"מ והוא יהיה כ"ג עם אהרן הכהן דגם אהרן יקום באותו פרק בת"הם ומ"מ גם מדברי הרלב"ח מבואר דלא יתבטלו הדיינים והמשפטים גם בת"הם ולא אמרי' מ"ב לע"ל וכמבואר בכתובים ועם שהיה מקום לדחות דשאני דינים ומשפטים ששו בכלל מצות התלויו' בין אדם לחבירו וגהא לא

אמרי' מ"ב לע"ל כמו שנידדנו לעי' מ"מ מבואר דבלא"ה גם מצות שהם בין אדם למקום אינן בטילות כאשר נתבאר

ואפי' דמצינו חילוק בזמן ת"הם והוא מ"ש הריטב"א ז"ל ה"ד הרדב"ז בחדשו' בח"ב סי' תתל"ט שכתב וז"ל קבלת מחכמים הראשונים ב"ב דתרי תחיות ניהוג חדא סמוך לביאת המשיח לצדיקים דמתו בגלות וסבלו הצרות ולא ראו בטובתם של ישראל כדי שיזכו ויראו בטובת ישראל ובי"המק בתיקונו ומקריבים עליו עולות ותחית הב' היא לסוף ימות המשיח סמוך לאלף השביעי ועליה כתיב ורבים מישני עפר יקיצו וכ"כ הריטב"א בשם רבותיו וכןהעלתי בתשו' אחרת כו' יע"ש והיינו מ"ש בתשו' דפוס פיורדא ת"ג פי' אחרת"ד יע"ש למהרש"י נב"ר פע"ד סי' א'

הרי מבואר דזמן התחיה היא בשני זמנים א' בתחי' ימות המשיח וא' לבסו' ומ"מ בקו' מיהא דעכ"פ ענין ת"הם דילפינן מאהרן ויחזקאל נר' דיהיו בתחיל' ימות המשיח ומטעם כי לא ראו בטובתם של ישראל דלא נכנסו לארץ ובפרט יחזקאל דנפטר בחוץ הגלו' המר ממש וא"כ כמה וכמה צדיקים עתידים לקום באותו זמן והוו שלמים וכן רבים והרי איכא כמה סמוכים רבים ועצומים ומן התימא ע"ד הרב כמהר"א פארדו נר"ו בתשו' הנז"ל דרצה לנדד ולחלק מס' דנפשיה בין מתים שיחיו בזמן המשיח למתים שיחיו ואח"ך, וחשב כי ענין שתחיה גמורה היא התחיה השניה ובאותו פרק הוא דאמרי' מצות בטילות ולא במתים שיחיו בתחילת ימו' המשיח ולא ידעתי מה מקום לחלק בהכי כיון דגם בתחיה הראשונה הוי תחיה גמורה ובודאי כי יהיו רבים מאשר מתו בשלוחן של ישראל הרבה מאד ואז יהיה התחיה הגמורה וא"כ בודאי דכי אמרינן דתכריכי המת מותרים בכלאים דמ"ב לע"ל גם במתים שמתו בגלות איירי ובשמתא קתני וא"כ מה מקום לחלק בין תחי' התחיה לבסוף כיון דלא מצינו חילוק בדין זה כי לכל המתים מלבישים אותם כלאים גם לאידך סברת רז"ל דמתי א"י היים תחי' והוא ג"כ תכף לביאת המשיח בקבוץ גליות באותו יום ממש כמ"ש הרב חס"ל במעין ג' נהר כ"ב ומ' שנה אח"ך יקומו מתי ח"ל כמ"ש שם נהר כ"ב ומה שיש לעמוד בזה ממ"ש בז"הק ס' שמות ד"ט ע"א כתבתי במ"א ואכמ"ל ועיין עוד בז"הק ס' תולדות יצחק במ"הנ דקל"ט ע"ב ודק"ס ע"א ומבואר שם בס' וישלח דקכ"ב ע"א דגם הם"ת עתידים לקום בת"הם בתחילה יע"ש מ"מ זמן תחיה היא מקרי ולמ"ד מ"ב לע"ל שייך שפיר לומר כי נתבטלו ממנו המצו' שהרי הוא עומד ומלובש בכלאים וגם דטעמו של דבר דס"ל למ"ד מ"ב לע"ל היינו משום דלאחר שמת ונעשה חפשי מן המצות א"כ כשהוא קם בת"הם הו"ל פנים חדשו' כי קם בלחי שום חיוב וצריך לצוותו מחדש וכמ"ש הרב יקרא דשכבי בסו' דרו' ק"ב דף קפ"ו ע"ד ועיין בסו"כ סי' ק"ב הכנה"ג תא"הע ריש סימן טוב הגה"ט אות ב' ולהרב ברכ"י שם, ואם כן בודאי דאין לחלק בהכי ומה גם דכיון דהתחיה יהיה לרוב הצדיקים אין מקום לחלק בהכי דא"כ יהיה הדין שלא ילבשו כלאים למתי א"י ולח"ל ולא מצינו בזה חילוק כלל ועיקר ושאני מתי יחזקאל דחיו בזמן דלא היה זמן תחיה ועמ"ש הרב יקרא דשכבי וכמש"ל ועמ"ש מהרש"י בויק"ר פ"ז סי' ג'

ופ"ג להביא ראיה דגם לע"ל בת"המ לא יתבטלו הקרבנו' ומצו' כה וגה והוא ממ"ש ביומא ד"ה ע"ב דפריך הש"ס כיצד הלבישן מאי דהוה הוה אלא כיצד מלבישן לע"ל ופריך לע"ל נמי לכשיבואו אהרן ובניו ומשה עמהם כו' יע"ש : דש"מ כיולע"ל כשיקומו המתים בת"המ יהיה מש"ר ע"ה ומלביש לאהרן ובניו בגדי כהונה והרי בגדי כהונה הם לשעת העבודה ויקרינו ג"כ מילואים ועמ"ש הרמב"ן בס"המ בסו"ג והרשב"ץ בס' זוהר הרקיע סי' קל"ח והרב מגילת אסתר בסו' ג' דמ"ב ע"ב דס"ל דלע"ל יש מלואים יע"ש :

ומצינו כה"ג ג"כ בנדה ד"ע ע"ב דאמרו מתים לע"ל צריכים הזאה ג' וז' או אין צריכים אמ"ל לכשיחיו נחכם להם א"ר לשיבוא מש"ר עמהם דמש"ר יבוא עמהם בת"המ והוא יורה הדין אם צריכים הזאה ג' וז' וה"ט כמ"ש מהרש"א דכיון דעתידים לעמוד בגוף חדש אולא להו הטומאה הלא"ה צריכי' הזאה ג"וז ויש להרגיש ע"ד הרב מהרש"א שארדו נר"ן שם באותה תשובה דעמד גם בענין זה דהזאה ולא הזכיר לסוגיא זאת לענין המתים שיחיו באחו זמן וי"ל

ואולם הא ק"ל בהך סוגיא דמנחו' דקאמר עתיד אליהו לדורשה דהול"ל יחזקאל עצמו יפרש' כיון שהוא בת"המ , וכבר הרגיש הרב ע"ך בזה בס' פקודי יע"ש , ואפש"ל כי מ"ש עתיד אליהו לדורשה הוא על שהיה אליהו מצוי להם לחנאים ולאמוראים וס"ר להרשב"א ז"ל בחי' למנחות בכת"י ה"ד הרב ברכ"י ז"ל בא"ח סי' ל"ב דעמד בזה ותי' דאפשר דיבא אליהו קודם ת"המ או שמא י"ל דקודם המשיח יכול לפרשה בא' מבתי מדרשות יע"ש , ועי"ש להרב ברכ"י מ"ש בזה יע"ש

ומ"מ מצינו דמש"ר הוא בא בת"המ עם המתים שיחיו וביאת מש"ר אמרו במד"ר סדר דברים דה"ט דנפטר מש"ר במדבר כדי שיביא עמו לדור המדבר יע"ש , ובזו"הק סדר וירא במדרש הנעלם דקי"ג אמרו בפי' אמר"י למה מת משה בח"ל להראות לכל באי עולם כשם דעתיד להחיות למשה כך עתיד להחיות לדורו בזכות שקבלו התורה יע"ש , ותנינו נמי דמש"ר בא עם אליהו הנביא בביאת המשיח כמ"ש במ"ר בסו' סדר עקב וז"ל אמ"ל הקב"ה למשה חייך כשם שנתת נפשך בעו"הז עליהם כך לע"ל כשאביא להם את אליה הנביא שניכם באים כאחד כו' יע"ש , ואע"ג דמצינו דמתי ח"ל אינן קמים בתחילה בביאת המשיח כ"א לאחר זמן , אפשר לחלק ולומר דדור המדבר הוו כצדיקים דמתו בגלות כמ"ש הריטב"א שהם קמים תחילה או ע"י זכות קבלת התורה כמ"ש במד"ר והוו כא"ח דקמים בתחילה , או דמש"ר שאני כי יזכה בזכותו לקום תחילה ולהביא עמו לדור המדבר , ועיין בזוהר"ס' שמות בד"ז ובד"ט דנראה דיש להשיג ע"ז , וי"ל ואכמ"ל , ומ"מ לכל הדברות מצינו כי ענין המצות והקרבת הקרבנות לא יתבטלו לע"ל לפי פי' הראשונים שהוא לאחר התחיה , וזה קשה ע"ד הרבנים הנז"ל דסברו בפשי' כי יתבטלו הקרבנות בת"המ דליתא וצ"ע •

הן אמת דבמדרש שוחר טוב סי' קמ"ו ע"פ ה' מתיר אסורים אמרו כי לע"ל הקב"ה מתיר איסור כל מה דאסר בבהמות טמאות , ויש אומרים אינו מתירם ומהו מתיר אסורים אין איסור גדול מן הנדה שהאשה רואה דם ואסרה הקב"ה לבעלה שנאמר ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ כו' ואין טומאה אלא נדה שנאמר ואל אשה בנדת טומאתה כו' יע"ש , דש"מ דס"ל כמ"ד מ"ב לע"ל כי הקב"ה מתיר איסורים איסור בהמות הטמאות , ולדעת הי"א מתיר איסור הנדה , והרי הוא חולק עם מאמר הילקוט הנז"ל דקאמר דהתאנה לע"ל אומרת שבת הוא והנדה אומרת נדה היא ואובא מאמר זה ג"כ שם במדרש ש"ט סי' ע"ג • ולכאורה נראה דבהא פליגי אי מ"ב לע"ל או לא דלמ"ד דא' מתיר איסור ס"ל דמ"ב לע"ל , ולאידך דקאמ' שבת הוא כו' ס"ל דאינן בטילות , אבל קשה דא"כ הוא למה נקט המאמר מתיר אסורים דמתיר איסורין הרי כל המצות בטילות , גם במאי דנקט הני איסו' ולא שאר איסור הכתוב בתורה , כי ע"כ נר' דאין מזה ראיה דלוקא הני איסורי כבהמות טמאות וטומאת הנדה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה הוא דהותרו לע"ל ולא שאר מצות , •
ואפש"ל כי בבהמות הטמאות יסתלק סימן הטומאה מהם ע"ד שכתב הרמ"ע גבי חזיר במאמר ח"ל פי"ג יע"ש , ומתילא ל"ק משהק' שם במדרש שוחר טוב מקרא לאוכלי בשר החזיר , ונדה ג"כ יתכן שיהיה הדם נעקר ונעשה חלב וחבלין מצאתי לזה בדברי מהרמ"ג ז"ל בס' קול בוכים דנ"ה ע"א :

ואולם בדברי הרמ"ע אלו יש לעמוד בהם וכבר אני עני כתבתי בזה במ"א ואכמ"ל ועמ"ש בס' עין יעקב עם אסף המזכיר שם בסוגיא דנדה הלזו יע"ש , וכן ראיתי להרב בעל העיקרים במ"ג פי"ו שכתב וז"ל מה המונע שלא לומר שתבא דת האלהית מתרת קצת איסורים כמו חלב ודם ושחוטי חוץ דנאסרו בתחילה וכביצאו ממצרים לפי שהיו שטופים בעבודת זרה מצרים שנאמר ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים כו' ובטל טעם האיסור אפש"ל שיחזור ויתירנו וכן דעת קצת מרבותינו ז"ל דאמרו בילמדנו ה' מתיר אסורי' מתיר איסורין עכ"ל הרי שכתב הרב ולא החליט המאמר דיהיו המצות בטילות לע"ל כ"א באיזה מצות החלויים וע"ד זה פי' המאמר שה' מתיר איסורין , אלא דעכ"ע קשה דבמאמר הזה מבואר לאידך דמה שמתיר הוא בהמות טמאות או איסור נדה ולא שאר איסור ואפ' דיהיה הטעם כמ"ש , אבל היתר איסור חלב ודם ושחוטי חוץ שכ' הרב לא ידענו מנ"ל להרב להתיר מפני דבטל טעם האיסור דבר שלא נתבאר בדברי רז"ל , ועוד דלפי דבריו גם הקרבנות וק"ש יהיו בטלי' כיון דהקרבנו' גופייהו המה באים מה"ט דהיו זובחי' לשעירי' כמ"ש הר"י ז"ל והרמב"ם בס' המורה ח"ג פמ"ו והכי נמצא בדברי רז"ל בויק"ר ס' אחרי מות עפ"ו בעצמו ומה שיש לעמוד בזה כבר אני עני כתבתי בדרשותי בס' אחרי בס"ד יע"ש

וראיתי להרב מוהר"יא ז"ל שם שהשיב ע"ד הרב בה"ע במה שהביא בשם מדרש ילמדנו דה' מתיר אסורים למתיר איסורין דהכוונה דהוא להוראת שעה מפני המלחמות כענין שאמרו דהותרו קדלי דחזירי כו' יע"ש , ולע"ד אחרי המ"ר פי' זה לא יתכן דהרי דרשה זו דמתיר איסורין אם נאמרה במדרש ילמדנו כמו שאמרו במדרש שוחר טוב , הנה הוא מבואר להדי' דסי'

הוא היתר גמור מבלי שום טעם כמ"ש מהרי"א ומהר"ש יפה ז"ל בויק"ר פי"ג סימן ג' השיב ע"ל מוהרי"א אלו דאין צורך לזה דהדבר מפורש לקמן בסל"ב דגרסי' ה' מתיר אסורים מה שאסרתי לך התרתי לך אסרתי לך חלב בהמה התרתי לך חלב חיה יע"ש, ואחרי המ"ר דבריו תמוהים דבודאי לפי דרשת המדרש הזה דקאמר כל מה שאסרתי לך כו' וכ"ש בתנחומא ש'שמיני אין ראיה כלל וגם הרב בה"ע כונתו לא היתה על דרשת המ"ר הלזו אלא על דרשת המד'שוחר טוב דקאמר להדיא מתיר איסור דהזיפורין עצמן ניתרים דאל"כ שביון לדרשת המ"ר היא מוכיר בויקרא רבא, ומה שהזכיר הרב ב"ע משם מדרש ילמדנו אפשר דכןהיה כתוב להדי' במדרש ילמדנו אשר בידו כמ"ש בש"ע, כי מהר"ש די לונזאנו כתב כי היה בידו תנחומא'לחוד וילמדנו לחוד וזה שבידינו הוא משונה וכמ"ש הרב מראית העין בחי'למנחות לדמ"ג יע"ש, ועמ"ש במ"ר ס' שופטים ע"ש כי ירחיב ה'את גבולך יע"ש •
וגר מן דין הוא מן התימא על הרב מהר"ש זיפה דמה יענה למדרש ש"ט דקדרים להדיא הכי מתיר איסורין בפי' דהאיסור כעצם התי' ואם שיש מקום לחלק ע"ד שכתבנו הו"ל להרב ז"ל להזכירו •

איברא דזה עומד לנגדינו מ"ש בב"ר ס' בו פ"ט סי' ו' ובס'אמור סוף פו"ך וז"ל כל הקרבנות בטלין לע"ל וקרבן תודה אינו בטל לעולם יע"ש, וכן איתמר במדרש ש"ט סי' נ"ו יע"ש, והוא מן התימא על הרב מר קציעה והרב כמהר"א שאדרון נר"ו דלא הביאו ראיה לסברתם מהך מדרז"ל, הן אמת דראיתי להרב מהרש"י ז"ל שם שעמד ע"ד המאמר הלזה מדמצינו ביחזקאל ענין בנין הבית והקרבנות ביותר לע"ל, ופירש דהכא בקרבנות יחיד ולפי שכולם באים ע"ח ז"ו בשלמים כדלעיל להכי לע"ל שיבוקש עון ישראל ואיננו לא יקריבו קרבנות אלו רק שתודה ודומה לה שאינן באים אלא להודאה ולכבוד אבל עדיין ק' ממקום אחר והוא דיהיו מנות אלו מקרבנו'הטאות ואשמות ועולות יחידים בטילות לע"ל ה"ו •
ואם אמרו בנדה דמ"ב לע"ל כבר פירש הרשב"א בח"א דהיינו בעולם הנשמות יע"ש ודבריו תמוהים במ"ש דאיירי בקרבנות יחיד דבאים ע"ח וקרבנות דיחזקאל הם בקרבנות צבור כי הנה אמת שמצאתי להרב אורחות לדיקים דע"ו ע"א שהביא מדרז"ל הלזו ופי'כי לא יצטרכו לקרבן חטאת ואשם יע"ש כדברי מהרש"י ז"ל אבל הדבר קשה שהרי מבואר שם ביחזקאל דגם קרבן אשם איכא לע"ל והוא קרבן יחיד הבא ע"ח וממילא גם קרבן חטאת איכ' לע"ל כמוזכר שם בקראי וכמו שנתבאר לעיל, וא"כ הא דמהדר הרב מהרש"י להק'ממקום אחר על ביטול קרבנות יחיד בחטאות ואשמות עפי הו"ל להקשות ממקום שבא מקראי דיחזקאל, וע"ק דמ"ש לייסב מהא דמ"ב לע"ל דהוא בעולם הנשמות דהיינו בעודו בקבר וכמ"ש שם הרשב"א להדיא ולא לע"ל אחר התחיה דבאותו זמן אין מ"ב דמה יענה הרב ז"ל להחוס'והרא"ש ושאר הראשונים שלמים וכן רבים דסברי מרנן דפי'מ"ב לע"ל דהוא דברים כפשטן והיינו לאחר התחיה, ואיך הרב מהרש"י ז"ל שם בשני המקומות העמיק הרחיב בזה להכריע דאין מ"ב לע"ל ולא זכר כלל דעת כל הראשונים הנז"ל כ"א לפי'הרשב"א לבד והוא פלא וצ"ע :

ותבט עיני להרב מהר"ם אאג"ין ז"ל בס' מפנת חכמים סי' תקל"א דאחר דהביא דרז"ל שאמרו דכל הקרבנות בטלים חוץ מהתודה וגם מ"ש מ"ב לע"ל כתב דאין הדברים אלו חלילה כפי הפשט דהתודה היא נצחי'והאריך בזה עד שבסי'תקת"א כתב וז"ל אם לא על האופן דמנינו מפורש ה'מתיר אסורים לא איסורין כדעת היחיד ה"ית יכפר בעדו שנתן יד לפושעי'במאמרים כיוצא באלו דאנו אין לנו אלא דרך האמת אסרתי לך חלב בהמה לפי שהוא קרב ע"ג המזבח התרתי לך חלב חיה לפי שאינו קרב כו' יע"ש

ואחרי המ"ר ק"ע ע"ד דמלבד כי זה שכתב על ענין מאמר מ"ב לע"ל דלא הזו דברים כפשטן הו"ל להזכיר דברי הרשב"א זאת ועו'ז ק"ע במה שהאריך להכריע דאין מ"ב לע"ל איך נעלם מעיני דמר דעת כל הראשונים הנז'וחוץ מזאת במאי דמפליג בדרשה דמתיר אסורים דאין הפי' כדברי היחיד ודבר סרה כי ה"ית יכפר כו' עמו הס"ר דדרשה זאת היא דרשת רז"ל להדיא ולחד מ"ד הוא מתיר איסור בהמות טמאות ולאידך הוי איסור נדה כמ"ש להדיא בש"ט ובודאי דאילו היה רואה הרב דברי רז"ל לא היה כותב הכי והוא תימא איך נעלם ממנו כל זה וצ"ע ועיין בספרי ס' בעלותך ע"ש אספה לי כו' וז"ל בקרבנות הוא אומר להקריב לי במועדו הא בכל מקום שא' לי קיים לעלם ולעולמי עולמים עכ"ל הרי דנראה דלא יתבטלו הקרבנות לעד לעולם ומה שקשה ע"ז דעכ"פ בעו"ה שנחרב ב"המק והרי אין קרבנות ואיך קא'כי הקרבנו' לעד לעולם ונר' דיפ' כונת דברי הספרי כמין חומר ע"פ מ"ש הרמ"ע במאמר אם כל חי ח"ג סי' כ"ג כי אע"פ שהב"המק שמם אליהו מקריב תמידין בכל יום ואפשר שנגנזו לו קופות מהרומת הלשכה ובאים משל צבור יע"ש א"כ ז"א כי הקרבנות דכתיב להקריב לי במועדו לא יתבטלו לעד ולעולמי עולמים ועיין להרב ספרי דבי רב שפי' בענין אחר יע"ש והבוחר יבחר

עוד ראיתי להרב מהרש"י שם בויק"ר בפי"ג סי' ג'. שהרבה להשיב עמ"ש בספ"ק דברכות דבן זומא דריש כל ימי חייך להביא הלילות שלא כדעת רבנן דס"ל להביא לימות המשיח דבר' דלדעת בן זומא אין זכירת יצ"מ לימות המשיח ואיכא ביטול מצוה זכירת יצ"מ וע"ז כתב דאין מקום לחלק כי דעת בן זומא הוא דעת יחיד ורבנן פליגי כו' יע"ש וק' דאדרבה מדברי חכמים איכא ראיה דמ"ב לע"ל מדאצטריך קרא לרבות מצוה זאת דזכירת יצ"מ לימות המשיח ש"מ דשאר המ"ב וכמו שכן ראיתי להרב יערת דבש ח"ב דק"ב ודפוס זולצבאך דכ"ב ע"ג שכ"כ להדיא דלדעת הכמים מ"ב לע"ל דאל"כ למה אצטריך קרא להביא לימות המשיח יע"ש

איברא דאם כניס אנו בזה אקשי אעיקרי' בסוג' דנדה לדעת ר' ינאי דס"ל דמצות אינן בטילות דהרי חכמים ס"ל להפך דמ"ב לע"ל וגם קשה ע"ד רמב"ן והרוקח ודעמייהו דס"ל כר' ינאי דהרי מצינו לחכמים דס"ל כר"י דמצות בטלות לע"ל כי כן אני אומר דאין מכאן ראיה לדעת דס"ל דמ"ב לע"ל דה"ט דאצטריךקרא לימו' המשיח משום דשמא בגאולה העתידה שהיא נפלאת ביותר שאת כדכתיב' תראנו נפלאו' לא יזכר נס יצ"מ

וכמו שכתוב טעם בקצרה דא"מ דא"מ יצ"מ לימות המשיח מדכתיב לא יאמר כו' וא"כ קשה ע"ד הרב ביערת דבש דהכריע שם דלדעת הרמב"ם ז"ל במנין המצות שכתב במצות אל תגר את מואב דאינה נוהגת אלא בדורו של משה ולא לדורות נר' דס"ל דמצות א"ב יע"ש ודבריו תמוהים דמלבד דכשי דברי הרמב"ם בפ"י דכלאים ומהן הב"י ביו"ד סי' ש"א נר' דפסק כר"י דמ"ב לע"ל, ועוד דאעיקרא דדינא פירכא דע"כ לא קאמר מ"ב לע"ל היינו אמש אחר התחיה אבל לימות המשיח לא אמרו אדם מעולם וא"כ עכ"פ לכל הסברות דבדדנו לעיל בענין זמן התחיה החיים הנמצאים בביאת המשיח בעומדם יעמודו בקיום התו' והמצות וא"כ אודא ליה כל היסוד אשר בנה שם הרב והאריך בזה וזה תמהני להרב אהבת דוד דרו' ט"ו דע"א ע"ג שהביא לדברי הרב יערת דבש והגם כי לבסוף צידד לומר דרך דרש דגם לרבנן ס"ל דמצות א"ב וכמ"ש מ"מ ק"ט מ"ש שם אחר דהביא לדברי הרב יערת דבש ט"ו וז"ל ולפי דבריו א"ש מה שפסק הרמב"ם ז"ל כבן זומא ונקבעה הלכה לפנים בישראל דמזכירין יצ"מ בלילות דקי"ל דאין מצות בטילות לימות המשיח כו' יע"ש ואחרי המ"ר ק"ט דהרי מלבד דלא מצינו מ"ל דמ"ב לימות המשיח אלא לע"ל וכמ"ש הרב יקרא דשכבי דקפ"ח להדיא עו' נה דהרי קי"ל להפך כמ"ד מ"ב לע"ל כרוב הפוס' וע"ק דגם הרמב"ם ז"ל קאי בשי' זאת וכמ"ש מרן בב"י ואפי' אם יש לצדד בדעת הרמב"ם וכמ"ש לעיל הו"ל להרב להרגיש בכל זה ועוד אחרן קשה ע"ד הרבנים דעל מבוכת זאת דמ"ב לע"ל במחלוקת זה דבן זומא והכמי' כבר עמדו בזה רבנן קמאי הרשב"א ז"ל ומהרש"י ז"ל והדרבה נטו לעמס הפך זה וכמש"ל וא"כ לפחות הו"ל להזכיר דבריהם ואיך נעלם מהם כ"ז וצ"ע

ועו"ק ע"ד הרב יערת דבש נראיה דהביא מדברי הרמב"ם ז"ל בסה"מ דמדכתב דמצות אל תגר את מואב אינה נוהגת לדורות הוא דס"ל דמצות א"ב לע"ל יע"ש ולק"ד אינמזה ראיה כלל די"ל דהרמב"ם סובר כי אותה המצות היתה לשעתה לאותו דור דוקא ומטעם הנ' פרידו' טובות כמ"ש בקמא דל"א ומ"ש במדרש שהביא הרמב"ן שם בשו' ש"הת דשאל דוד לסנהדרין והתירו לפי שהם פרצו את הגדר היינו לפי דעתם כמ"ש בס"מ שם ומהרימ"ט ז"ל בח"ב בחח"מ סי' ק' וכמ"ש שם הרב אהבת דוד יע"ש א"כ מאי ראיה מייתי מדברי הרמב"ם דלא התיר לדורו של משיח כי אם לאחר דורות

איברא דאי קשיא הא ק"ל ממ"ש במ"ר ס' נשא פי"ד ע"פ מואב סיר רחצי וז"ל אלו ג' אומות אסר הקב"ה לישראל לשנכנסו לארץ לירש את ארצם מנין שנאמר אל תגר את מואב וכן אדום אל תתגר בם ארץ פלשתים מנין ולא נחם אלהים כו' ולעת"ל עתיד הקב"ה להתירם שלש אלו שנאמר ועפו בכתף כו' יע"ש הרי מבואר דאיסור מואב ואדום קאי לדורו' עד ימות המשיח ואו הוא דהותר ארצם לישראל ואפש"ל דכיון דעיקר יד תקיפא דישראל לא היתה כ"א כשנכנסו לארץ ועד ביאת המשיח שיחזרו ישראל להיות כבתחילה להכי אמרו דעתיד הקב"ה להתירם לעתיד דאז הוא זמן שנירם להלחם וליקח ארצם מידם יהיה. ההתר של איסור זה וא"ה"ן דאם אפשר בכל עת וזמן הותר אלא דלא אפשר ודוקא באותו זמן היה איסור זה ולא לדורות וע"מ"ש הרשב"ץ בס' זוהר הרקיע סי' רפ"ב והרב מגילת אסתר דקס"ג והרב ט"ך נר"פ דברים ובס' מנחת בכורים דל"ב יע"ש ואכמ"ל

וכו"מ נראה דדוקא הני ג' אומו' הם מותרין אבל שאר מצות אינן בטילות ואת זה ראיתי להרב מהרש"י בויקרא כי"ב סי' ג' דהביא מדרז"ל זה דאמרו דעתיד הקב"ה להתיר ג' אומות כתב וז"ל וא"כ נמצא דיש שינוי במצות התורה שיתיר לעתיד מה שאסר בתחילה והתשובה בזה מבואר כי זה אינו התר מחודש לעתיד כי גם לשעבר היה כן בימי דוד וטעם ההתר מפני דהם פרצו את הגדר תחילה עכ"ל ובלא"ה לא היה צריך לזה כי לעיקרא לא היתה מצוה זאת לדורו' לדעת הרמב"ם ואפי' לדעת הרמב"ן כבר עלה סנחריב ובלבל העו' וגם דברי המדרש הזה יש ליישבו לדעתם וכמש"ל ואכמ"ל עוד ראיתי להרב מהרש"י שם בויקר' דהביא מ"ש בב"ר ס' ויחי פצ"ח סי' י"ד אין ישראל צריכים לתלמודו של משיח א"כ למה הוא בא כדי ליתן להם מצות יע"ש וכתב וז"ל דא"כ הרי המצו' מחודשות לעתיד על התורה וזה הפך מ"ש אלה המצו' דאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה א"כ נר' דלעתיד יחדש הנביא תורה ומצו' ולחשו' לזה הוא כי אינן מצו' אלו מחודשו' לישראל אלא פי' דהמצו' הנוהגות בישראל יתנם לאו"הע מהם כדפי' התם יע"ש ולעד"ן דאין מזה קו' כלל דאפי' אם יתוספו מצות לישראל ל"ק מהא דאין נביא כו' דשאני לע"ל דעין בעין יראו וילמדו תורה מפי הגבורה כמ"ש במד' תנחומא והובא בילקוט ישעיה סי' ד"ן ע"ש וכל בניך לימודי ה' יע"ש וא"כ אין זה בכלל מ"ש דאין נביא רשאי לחדש ואפי' דיהיה ע"פ דבורו של משיח עכ"פ גם ישראל יודעים את דבר ה' ומפיו דעת ותבונה וכן יש להוכיח מדברי הרשב"ץ בס' זוהר הרקיע במ"ע סי' קכ"ו שכתב וז"ל וכשיתחדשו הבנו' בא"המ גם התורה תתחדש עמהם ומצות דאינם נוהגו' עתה אם יתנהגו באותו זמן אין ראוי להכני' במנין כו' יע"ש הרי דיתכן להיו' מצו' נוספו' בא"המ מה שאין עתה בכלל מנין המצות וה"ט כמ"ש

עוד הביא מ"ש במד' קהלת ע"פ כי אם שנים הרבה כו' תורה דאדם לומד בעה"ז הבל היא לפני תור' של משיח ומפרשים דתו' של משיח ר"ל דיביא תו' חדשה מתחלפ' לתו' ואת הנתונה ע"י מש"ר ע"ה ומחזיקים בשבוש זה ממ"ש במד"ר אחר והביאו הילקוט ישעיה סי' כ"ו ע"פ שומר אמונים דהקב"ה יושב ודורש תו' חדשה דעתיד הקב"ה ליתן ע"י המשיח וכתב דכונת אומרם תו' חדשה ר"ל שהי' שיתחדשו ע"י כי אז יגלה נפלאות מתו' ולא מצות מחודשות שנתחדשו ע"י סודו' והלכו' עמוקו' כו' ונמה יאמרו המשתבשים האלה באותו מאמר הנז' דאמר אין ישראל צריכים לתו' של משיח והלא אם הנתן תורה חדשה ע"י בהכרח הוא דצריכים ללמוד מפיו כי ברוב חכמה אין ישיגו התורה הזאת אם לא מפיו כו' יע"ש ולעד"ן אחרי המ"ר אין זה הכרח כלל דכיון דלומדים תו' מפי הקב"ה ישיגו כל התו' חדשה כתיקנה ואינם צריכים לתלמודו של משיח ואולם מ"ש הרב שם בפי' תו' חדשה מאחי כאיל דהכונה חידוש ההלכה בלתי שינוי כו' יע"ש . כן ראיתי שכירש מהרי"ק ביש עיה סי' נ"א ולא ידעתי

למה לא הזכירו הרב מוהרש״י והביא מ״ש מהרי״א במקום אחר ועיין בס׳ משנת חכמים אות תרפ״ו יע״ש גם ראיתי עוד להרב מהרש״י ז״ל שהביא משם הרב בעל העיקרים שהביא ראיה ממאמר רז״ל והובא בילקוט משלי סי׳ ט׳ וכתב מהרש״י וכמדומה שהוא מדרש משלי, והאמת שהוא במדרש משלי שם ע״פ טבחה טיבחה וז״ל שכל המועדות יהיו בטלי׳ וימי הפורים לא יעברו כו׳ וזכרם לא יסוף מזרעם אף ימי הכפורים אינן בטילין לעולם שנ׳ והיתה זאת לכם לחוקת עולם עכ״ל, שהרב בעל העיקרים הביא ראיה מזה המאמר דשייך שינוי וביטול בתו׳ התורה והביא דהרב מוהרי״א בס׳ ראש אמנה דחה ראיה זאת שפי׳ המאמר דכל המועדו׳ בטלים היינו ביטול זכירתם דהמועדות הם זכר ליצ״מ כו׳ וכתש״ה לא יאמר עוד כו׳ז, ומהרש״י פי׳ כי עיקר המועדו׳ הם ימי מנוחה ולע״ל לא יהיה ניכר בהם כו׳ ועוד פירש כי יתכן דלפעמים יקרא שמד על המועדות לבטלם כענין אנטיוכוס שביטל שבת ר״ח ומילה ברית כרות׳ לישראל שלא יבטלו מהם פורים ויה״ך, וכיוצ׳ בזה איתא במכילתא אות היא לעולם, מגיד שאין השבת בטלה מישראל לעולם כו׳ יע״ש •

והנה קרוב לפי׳ זה ראיתי להרשב״א ז״ל בח״א סי׳ ל״ג ובתשו׳ ק״ק סי׳ ב׳ ין דנשאל בפי׳ מאמר מדרש הלזה דקאמר דכל המועדו׳ בטלי׳ דמי הוא זה שיאמר שיבוטל מהתורה אפי׳ אות אחת ואפי׳ קוצה של יו״ד, והשיב ע״ז הרשב״א דכונת המאמר הוא דכל המועדות לא הבטיח עליהם ית׳ שלא יגרום החטא ביטולם כאחד מן הזמנים וכמ״ש שכתוב שבת ה׳ בניון מועד ושבת אבל בימי הפורים הבטיח שלא יעברו וכן יוה״ך הבטחה דיהי׳ לחוקת עולם שהיום מכפר ואפי׳ לא ישמרו יע״ש, והוא תימא על הרב מוהרש״י איך לא זכר בזה דברי הרשב״א אלו דהוא קרוב לפירושו, והוא הנא דמסייעי׳ ליה עכ״פ דאין כוונת המאמר כפשוטו דברים ככתבן דיתבטלו לגמרי, וש״ר להר׳ מהרש״י עצמו בפי׳ להירוש׳ בפ״ק דמגילה סי׳ ד׳ דאחר דכתב שם פי״ן כתב וקרוב לזה כתב הרשב״א לענין פורים ויוה״ך וכתבתי במקומו הנו׳ יע״ש, אלא דעכ״פ יש להרגיש דלא הזכיר שם כי אם סימנא דהני׳ לדברי הרשב״א אלו בזה ואפשר דנשמט מהדפוס, אבל עכ״פ קשה במ״ש שם ג״כ מהמכילתא שאמרו בפ׳ כי תשא ע״פ אות היא לעולם דאין השבת בטילה מישראל לעולם כו׳ דק״ט דהוי ראיה לסתור דמינו דגם שנ׳ אינה בטילה לעולם, ואם נאמר דמ״ש רז״ל כל המועדות בטילין דאין השבת בכלל הרי הרב הביא ראיה כי יתכן הביטול במועדים מצד גזירת שמד כענין אנטיוכוס שביטל שח״ומ ש״מ דבשבת שייך ביטול בו ע״י השמד וא״כ אין מביא ראי׳ מהמכילת׳ להפך •

וע״ק דשם במכילתא אמרו כן על המילה יע״ש, וסבור הייתי ליישב דהנה שם במכילתא סיימו וכן אתה מוצא דכל דבר דנתנו ישראל נפשם עליה כגון שבת ומילה כו׳ נתקיימו בידם כו׳ יע״ש, ובודאי דפירושן של דברים הללו הם כי אפי׳ דגזרו שמד על ישראל שלא יקיימו מצות שבת ומילה ועכ״ז מוסרים עצמם על ק״ה לקיימם וכמ״ש שם במכילתא שאמרו פ״ו מה לך יוצא ליהרג על שמלתי את בני כו׳ יע״ש, ומזה מוכח כי שייך בהם ביטול ע״י השמד, אלא שעדיין יש להשיב כי

אלבד דמזה מוכח אדרבא דלא שייך בהם ביטול • זאת ועוד דאפי׳ אם נאמר דיש מזה הוכח׳ לפירושו הו״ל להרב להביא עיקר התורף ולא להביא מ״ש אות היא כי אין השבת בטלה לעולם דהוו דברים הסותרים לדבריו וצ״ע, ועיין בתשו׳ הרדב״ז החד׳ בח״ב סי׳ תתכ״ח דפירש כונת מאמר הלזה דמרוב שמחתם התמיד כל הימי׳ לא יהא הכר לימי המועדו׳ ע״ד שכתב מהרש״י, ועד״ז רצה לתרץ ג״כ מאמר רז״ל דלמה נקרא שמו חזיר שעתיד הקב״ה להחזיר לישראל וכתב דכונת המאמר כי יהיה להם לישראל מאכלי׳ בתנים כאלו הותר להם בשר חזיר ולא שיתיר להם בשר החזיר ח״ו עכ״ל ואחרי המ״ר יש להשיב דאלבד דרחוק מאד פירושו בזה שהרי לדעת זמ״ד במדרש ש״ע הוי דברים כפשוטן דיתיר להם לע״ל וכמש״ל ועיין להרב מנות הלוי בדר״ט ע״ב דהביא לתשו׳ הרשב״א הלזו והשי׳ ע״ד וכתב פי׳ המאמר כמו שפי׳ הר׳ מהרי״א בס׳ ראש אמנה יע״ש, והוא תימא דלא זכר דברין וצ״ע

והנה הרמב״ם בפ״ב דמגילה ה׳ י״ח כתב וז״ל כל ספרי הנביאי׳ וכל הכתובים עתידים ליבטל לימות המשיח חוץ ממגילת אסתר דהיא קיימת כחמשה חומשי תורה וכהלכות התורה שבע״פ ואינן בטלין לעולם כו׳ יע״ש ודבריו אלו הוא ירוש׳ בפ״ק דמגילה דאמרי׳ שם ר״י ור״ל ר״י אמר הנביאים והכתובים עתידים ליבטל וחמשה ס״ת אינן עתידים ליבטל מ״ט קול גדול ולא יסף ורשב״ל אמר אף מגילת אסתר והלכות אינן עתידים לבטל נאמר כאן קול גדול ולא יסף כו׳ הלכות הליכות עולם לו עכ״ל הרי מבואר דהרמב״ם פסק כרשב״ל וה״ט דר״ל מביא למגילה מג״ש וקרא דהליכות עולם והכי איתא בתנא דב״א אל תקרי הליכות אלא הלכות וא״כ ש״מ דלדעת ר׳ יוחנן עכ״פ חמשה ס״ת אינן עתידין ליבטל לימות המשיח ואם הדברים כפשטן א״כ קשה דר׳ יוחנן אד״ר יוחנן לדעת הראשונים והתוס׳ שזכרנו לעיל דס״ל דפי׳ מ״ב לע״ל דקאמר ר׳ יוחנן הוא כפשוטו לאחר התחיה הרי דס״ל דחמשה חומשי תו׳ אינן בטילין ומינה נמי דתרי״ג מצות אינן בטילות ועם דיש לחלק ולו׳ דר״י ל״ק בפי׳ לאחר התחיה אלא לימות המשיח כמ״ש הרמב״ם ויהיה מקום לחלק בין ימות המשיח לזמן התחיה אלבד דסתמא קאמר אינן עתידין ליבטל גם מקרא דהביא קול גדול ולא יסף משמע כי אין להם הפסק כלל ואת זה ק״ק ע״ד ה״ה ז״ל שכתב לדברי הרמב״ם ז״ל אלו הם במדרש ולא זכר שר שהוא בירוש׳ דמגילה וכמו שהביא שם הכ״מ יע״ש

והראב״ד שם בהשגות השיג על הרמב״ם ז״ל בזה וכתב א״א לא יבטל דבר מכל הספרים שאין ספר דאין בו לימוד אבל כך אמרו אפי׳ יתבטלו שאר ספרים מלקרו׳ בהם מגילה לא תבטל מלקרותה בצבור עכ״ל ובודאי הגמור דהראב״ד ז״ל ראה וידע להירוש׳ הלזה אלא דהוא מפרש כונת דברי הירוש׳ דמ״ש ר״י הנביאי׳ והכתובי׳ עתידים ליבטל וחמשה ס״ת ולדעת ר״ל גם המגילה וההלכות אינן עתידים ליבטל היינו אפי׳ אם יתבטלו ועם שזה ודאי ק׳ דהרי להדיא תנו״כ עתידיים ליבטל איך יתכן לו׳ דפי׳ הדברים הוא אם אפי׳ יתבטלו וכבר ראיתי להרב מהרש״י שם בפי׳ הירוש׳ סי׳ ד׳ דפשי׳ ע״ד הראב״ד אלו דפי׳ דחוק יע״ש

אכן לע"ד נר' לומר בעל הרא"בד שהוא ז"ל כך היה גירי' בירוש' ר' יוחנן אמר אפי' אם הנביאים והכתובים עתידים ליבטל והכי דייקי דברי הרא"בד שכתב אבל כך אמרו אפי' יתבטלו דר"ל דהכי אמר להדיא בירוש' דאם כונת דבריו הוא לפי' בדברי הירוש' הול"ל אבל עי' הדברים כך הוא כאשר דרכו של הרא"בד ז"ל בכמה השגות דוק ותשכח

וזהו מן התימא ע"ד הרב מנות הלוי בדר"ח ע"ב שהביא להשגת הרא"בד ז"ל הלזו והעתיק בדבריו בתחילה דיבור שכתב דברי הדיוט הן כו' ושהרב המגיד כתב לימות המשיח האמת יורה דרכו לגבה והחריש הדבר עד ימות המשיח וכתב וז"ל ואני ישבתי משתומם על הדבר עד אשר זכיתי שחקרתי ומצאתי מקור הדברים הללו בירוש' ולא דברי הדיוט הן אבל דברי אשלי רברבי איתא התם ר"י ור"ל כו' ומעתה אין מקום לדברי הרא"בד דמדמי ליה להלכות שאין ענינם לקרות אותם בצבור עכ"ל

ואחרי המ"ר דבריו אמוהי' דחשב דהרא"בד ז"ל לא ראה הירוש' והא ליתא דודאי ראה הירוש' אלא דגי' היתה כך הג' לדעת מהרש"י כך הוא מס' הירוש' ומעולם ח"ו דלא נעלם מעיני הרא"בד דברי הירוש' גם מ"ש דמ"ש הרא"בד ז"ל דברי הדיוט הן בגירי' ספרינו ליתא להני דברים ואף אם כתוב בגירי' ספרין כדברים האלה כוונת הדברים אינן אלא ע"פ הדברים שיתבטלו לגמרי שהם הם דברי הדיוט לא בעיקר הענין וכדקאמר כך אמרו כו' גם מ"ש על שטיתי ומצאתי מקור הדברים בירוש' כו' דקשה מה זאת מציאה מאחר דהג"מי מזכירו שם גם מ"ש ע"ד ה"ה דגברה והחריש עד ימות המשיח לע"ד יש לתרץ בעד ה"ה שהדין עמו דעל כיוצא בזה תנינו בנדה ד"ע ע"ב ששאלו מאיש הקמי' לא"הכ את דרכי' הזאת והשיב לששיחיו לעתיד נחכה עד לכשיבוא מש"ר עמהם תרי דכל דבר דאין בידינו עתה להכריע הדבר ובירור האמת והוא תלוי לימות המשיח ולא"הכ אין אנו אמראין לטפל בדבר וזהו כונ' ה"ה ז"ל גם מה שמשיב ע"ד הרא"בד דמדמי להלכות אין דפי' לקרותם בצבור נ"ל ליישב דהא"ן דפי' ההלכות אינן בטלין הוא על ענין דיניהם והלכותיהם ולא נקריאתם אף דמ"ש על קריאת המגילה נבד דזהו דרך לקרותה בצבור קריאת' וליחודה בצבור וזהו דרך מצותה ביחוד אבל לענין שלא יתבטלו המשה ס"ת והלכות דבריה כפשוטן ג"כ שלא יתבטלו הן הם גופי תורה והדינים היוצאים מהם וכמו כן גופי ההלכות שלא בטלו הלכות התורה ותו' שבע"פ

וראיתי להרב המגיה שם בחוץ לדברי ה"ה שכתב וז"ל אכן הנכון ליישב כוונת הרב על קריאתן שלא יהיו על דרך החיוב רק קריאת המגילה עכ"ל ויש להשיב ע"ד דהרי אעיק' דדינא פירכא דגם עתה אין חיוב בקריאת נביאים וכתובים ואפי' ס' ההפטרות נתקנו מפני הגזיר' ולא מדין חיוב כידוע וכן ראיתי להרש"י שם בפירוש הירוש' שכתב ע"ד המגיה אין לשון הרב סובל זה יע"ש אלא דיש לדחות דעפי הו"ל להרב להק' כמ"ש ואפשר ליישב דכוונתו הוא דאע"פ דאינו מן החיוב בפרטות לעסוק בנביאי' מ"מ מכח חיוב דחייב אדם לשלש שנותיו שליש במקרא כמ"ש בקידושין

ד"ל ועם שיש לו' דיכול לקיים בתו' דוקא מ"מ מצינו כמה דברים דאמרי' בגמ' זה לא מתו' נג"ר למדנו מתורתו של יהושע למדנו ופריך והא קודם דאתא יהושע מנ"ל גמ' גמירי לה ואתא יהושע ואסמכינהו אקרא כו' יע"ש וא"כ בענין זה הלימודי' צריך לקרות בנביאים ללמוד הדינים מהם וזה בכלל חיוב מקרא וגמ' ועסק התו' וכמ"ש הרמב"ם בה' ת"ת בפ"א הי"א יע"ש וזהו שכתב הרא"בד א"א לא יבטל דבר מכל הספרים דאין ספר שאין בו לימוד אבל כך אמרו אפי' יתבטלו שאר ספרים מלקרות בהם והיינו כי לעת"ל הרבה הדעת בעולם כדכתיב ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים ולומדים מפי הקב"ה ואינם שוכחים וא"כ כל הלימודי' הנלמודי' מהנביאי' והכתובים אז הם נלמדים מתו' חמשה חומשי התו' ומפי הגבורה וזהו טעם ר' יוחנן שלא אמר דגם ההלכות לא יתבטלו כי כונתו הוא דכל ההלכות שב... תורה יהיה נלמדים מתו' ה' ס"ת ומפי הקב"ה ולא יהיה נשכח מהם ולא דסבר ר"י דההלכות יתבטלו דברי תורה שבכתב ותורה שבע"פ שהיא כהלכתן ואי אפשר זה בלא זה, וכיוצא בזה כתב הרב מנות הלוי והרב מהרש"י שם וכן ראיתי להרדב"ז ז"ל הח' נח"ב סי' תרס"ו אלא שכתב שם דר"ל דקאמר דהל' אינן עתידים ליבטל היינו דאפי' בזמן שהיו לומדי' מפי השמועה היו כותבים הלכות והיו קורין מגילת סתרים מפני השכחה יע"ש

ולפי דבריו גם לימות המשיח יהיו כותבים מפני השכחה וזה ודאי ליתא לפי מאמר רז"ל בכמה מקומות דלע"ל יהיו לומדי' מפי הגבורה ואז אין שכחה מצויה כי כן נר' דר"י לא פליגי אדר"ל דגם ר' יוחנן ס"ל דמגילת אסתר וגם הל' של יהודה שלא יתבטלו אכן כיון דלא למד הג"ש זאת וגם הא דתניא הליכות עולם לא שמיע ליה לכן לא קאמר אלא הדבר הברור לו וכמו שכן ס"ל לר' יוחנן גופיה בשבת דקמ"ה ע"פ אמר לחכמה אחותי את אם ברור לך הדבר כאחותך דאית' אסו' לך ואמרהו כו' יע"ש אבל הא"ן דמצות קריא' המגילה דהיא אחת מת"ע של דבריהם וכן הלכות של תורה בודאי שלא יתבטלו ור"ל הוסיף ומביא ראיה להם מהכתוב ואפשר דגם ר' יוחנן בשומעו לדברי ר"ל הללו קבל הדברי' ממנו מדלא חלק עליו וזהו טעם לדברי הרמב"ם ז"ל דפסק כר"ל אע"ג דקי"ל דהלכתא כר"י מה"נ גופיה וזה ברור ועמ"ש הרב לח"מ והרב מעשה רוקח ודוק ועיין במ"ר כי' פנחס סו' פכ"א שאמרו וז"ל אבל המועדות האלו אינן בטילים לעולם ולא החדשים כו' יע"ש, מ"מ מבואר מדברי הרשב"א גם בתשו' בשני מקומות אלו דס"ל דסי' מצות בטילות לאו לגמרי כמ"ש בשמ"ק דברכו' וכמ"ש הר"ן בשמו בחי' לנדה וע"ש בפ"ב דברכות לדה"י י"ל ע"ד שכתבנו למעלה וע"י בס' י"מ מע' מ"ם אות תל"ג ולהרב הדעת דיפראל אות י"ט מה שהביא ותמהני שלא זכר מכל זה כלום וצ"ע

ונחזור למה שהתנו בו דנר' עכ"פ דעת ר"י דלא יתבטל שום אחת ממצות והוא הפך ממה שמצינו בדעת ר"י דס"ל דמ"ב לע"ל וגם אין לחלק בין מ"ע למל"ת דבכל המצות ס"ל דלא יתבטלו וא"כ קשה מכל הנזכר ומבואר לעיל לדעת הראשונים התוס' והרא"ש ודעימייהו ומ"ב לדעת הרמב"ם דאיהו פסק גם בה' כלאים כר' יוחנן והגרי' ודאי ופשוט דקי"ל כמסקנת הש"ס בנדה דס"ל מ"ב לע"ל

לע"ל לכן נראה לע"ד ליסב לכל זה כי הנה אמת
הוא דקי"ל מ"ב לע"ל והכי הוא דעת ר' יוחנן מ"מ
עיק' טעמו דר"י דסל"ה מפרש לה הש"ס דר"י אזיל
לטעמיה בדרשתו לקרא דבמתים חפשי כיון דמת
אדם נעשה חפשי מהמצות והיות דבמיתתו פקע
מיניה חיוב התורה והמצות מס"ע גופיה הוא דמ"ב
לע"ל ונקומו בת"המ והוא לבוש כלאים הוא פטור
מן המצות ואז אין עליו חיוב וכמ"ש כ"ז ג"כ הרב
יקרא דשכבי וכמש"ל וכיון דתחילת לבישתו היה
פטור וכאותו היתר הוא הולך דהציווי ראשון דנצטוה
בביאתו לעולם חלף הלך לו והו"ל פנים חדשו' דבאו
לכאן ועי"ד שכתב הרשב"ץ בס' זוהר הרקיע דאהרן
ובניו צריכים מילואים ומשיחה מחדש כי כשמתו
נתבטל משיחתם כמש"ל כמו כן בכל המצות אבל לא
שיהיה הפיטור לעד לעולם כ"א עד שיתיישב בדעתו
ויברך ברכת ת"המ ופשט את בגדיו ולבש בגדים
אחרים ויתן שבח והודאה להקב"ה ואז יקבל עליו
עול תורה ומצות בחשק רב ובאהבה רבה כראו' הנס
המופלא הזה ויוסיף דעת ויראת ה' עשר ידות או
שהקב"ה בכבודו עליו יראה ויצוהו על התורה
והמצות וכמ"ש במדרש שהובא בילקו' ישעיה דהקב"ה
יושב ודורש התורה שהוא נותן למשיח ואפשר שמשם
כתוב לאמר כי למתים שיחיו יתחייבו במצות הכתו'
בתורה כי ציווי מחדש על התו' והמצות וכדקי"ל
בדיני ממונות בכמה ענינים שמתחייב האדם בהם
ואירע בהם איזה אונס ונתבטל ושוב חזר דאמרינן
פנים חדשות באו לכאן ובפרט באירע בהם ביטול
מחמת מיתת אחרים וכבר עמד בענין זה בארוכה
עט"ר הגאון מוז"ה נר"ו בחק"ל חי"ד ח"ב סי' מ'
וסי' מ"ו ובחח"מ ח"מ סי' קכ"ד יע"ש , וכ"ש בהך
דהכא דהמתחייב בעצמו הוא דאירע בו בגופו
הביטול שמת ופקע חיובו דנעשה חפשי מהמצות כי
בודאי לגביה דידיה גם כי קם בת"המ הוא פטיר
ועתיר עד שיקבל עליו עול התורה והמצות ויקיים
כל הנמצא כתוב בס' תו' מש"ר ע"ה ומעתה יתיישבו
כל המקומו' למצינו דבת"המ לא יתבטל שום מצוה
ממצות ה' כלל ועיקר ונתיישבו גם דברי ר' יוחנן
דלק"מ ולא סתרי דבריו אהדדי מחה דמצינו בשאר
המקומות כי המצו' יתקיימו לע"ל דהכי הוא האמת
כי אין נגרע מהתו' והמצות אשר נתן לנו האל ית'
ע"י מש"ר ע"ה אפי' קוצה של יו"ד והוא דבר ברור
ואמת ונכון וקיים לעד לעולם

ואפשר דלזה כוונו הראשונים שכתב הרשב"א
בשמם בחי' לנדה וה"ד הרב פתח עינים
בשם וז"ל דלזמן ת"המ שלא נהיה חייבים אבל כמה
מצות ינהגו מעצמן כו' לא בדרך חיוב כו' יע"ש ;
והיינו נדבמיתתו פקע חיובו ובת"המ הרי הוא
פטור אלא דיעשו המצות בלי חיוב כמי שאינו
מצווה ועושה , ואת זה ראיתי להגאון
הרב יערת דבש ח"ב דנ"א ע"ד שכתב בשם התוס'
שכתבו גבי מצות בטלות לע"ל דפי' הוא דבת"המ
יקיימו המצות רק כאינו מצווה ועושה כו' יע"ש :
ודבריו תמוהים דהיכן ראה בתוס' שכתב כן ואדרבה
לעת התוס' בנדה ובב"ב ובע"ז הוא דכיון דקי"ל
דמ"ב לע"ל הוא לובש כלאים והוא בלא ציצית ולא
כתב חי' כמי שהוא מצווה ועושה למי שאינו מצווה
כ"א לקו' שהקש' דכיון דמשימים ציצית למתים
אמאי אמרינן בברכו' דח"י דלייא כו' ואילקו דהמתי'
פטורים והם כמי שאינו מצווה ועושה ואנחנו מצווים
ועושים וכ"כ לקדיא בפסקים ד"מ ע"ב ד"ס אבל

יע"ש אמנם האמת הוא דפי' זה שכתב הרב יערת
דבש בשם התוס' זכינו וראינוהו נהרשב"א ז"ל בכ"כ
בשם הראשונים והרי זה סיוע גדול לחילוקינו אלא
דהם ז"ל כתבו דלא נהיה חייבים בחיוב ואני אומר
דמגד עצמן יקבלו עליהם בחיוב גמור וביןהכי ובין
הכי המצות לא יתבטלו

אבל לו' דבת"המ יתבטלו המצות ח"ו זה
לא יתכן וכ"ש וק"ו שלא יתכן לגו'
שלימות המשיח יתבטלו התו' והמצות ואיש הישר
בעיניו יעשה חלילה ואם דאדרב' עיקר ביא' המשיח
הוא כדי שנהיה שקטים לעסוק אהב בתו' ה' וכמ"ש
הרמב"ם בה' תשו' פ"ע ה"ב וז"ל ומפני זה נתאוו כל
ישראל כו' ימות המשיח כדי שינוחו ממלכיו' דאינן
מניחות לעסוק בתור' ובמצות והביא קרא כי מלאה
הארץ דעה את ה' ולא ילמדו איש כו' וכן כתיב
נתתי תורתי בלבם כו' וכתה כתובים ; וכ"כ עוד
הרמב"ם בפי"ב דמלכים ה"ד יע"ש ולכן תיפח רוחם
של האומרים כי לימות המשיח יתבטלו המצות ועי"ז
מרעה אל רעה יצאו וסומכים על קו תוהו ואבני
בוהו במשאות שוא ומדוחים כי המשיח כבר בא
לפרוץ גדר התורה והמצות ולעשות כל התועבות
אוי להם ואוי לנפשם ומוטאים ומחטים לרבים
והן הם בכלל אותם שמונה הרמב"ם בפ"ג דתשובה
ה"י דאין להם חלק לעו"הב ואדרבה בביאת משיחנו
קרא כתיב כי אז אהפוך אל העמים שפה ברורה
לקרוא כולם בשם ה' ולעובדו שכם א' ואמרו בזוהר
הקדוש ח"א דקי"ח ע"ב מהו אז בזמנא דתיקום כ"י
מעפרא ויוקים לה קב"ה כדין אהפוך אל העמים
כו' לקרוא כולם בשם ה' ולעובדו שכם א' ואמרו שם
לעיל מזה דבדור שבן דוד בא אפי' התינוקו' יודעים
חכמה ויודעים הקץ וגם הרלב"ג ע"את ס' נבנים
דר"מ ע"ד עפ"ו דאיירי בזמן התחיה כי כולם
יתיישרו לאהבה את ה' יעש"ב וכל זה חסר המציאות
עתה בזמנינו בעונות הרבים גם קרא כתיב בונה
ירושלים ה' שהוא בנין ב"המק והדר נדחי ישראל
יכנס דיתיה קבוץ גליות ועדיין לא חזינן כי האי
סימנא וכבר נזוחו בארוכית הרב מר וקניעה בא"ח
סי' א' והרב באר עשק בתשו' סי' כ"ט בזה על ענין
שלא לבכות על חורבן ב"המק בטענת הזאת הכוזב'
יעש"ב וכבר אני עני כתבתי בזה בחי' על ש"ע שם
בסי"א ס"ג אות י"ט יע"ש , ועוד יש להרחיב
הדיבור בזה ואכמ"ל

כלל העולה מכל מה שנתבאר כי כל התורה
וכל המצות לא יתבטלו בשום מקום
ובשום זמן וגם הקרבנות לא יתבטלו קרבנו' הצבור
והיחיד וכמ"ש

סימן נ"ג

נתתי לבי לדעת קרבן עולה אם היא באה
לכפרה או לדורון ואתמ"ל דלכפרה
היא באה על מה היא מכפרת

ואומר איתא בברייתא בת"כ ס' ויקרא ע"פ
ונרצה לו לכפר וז"ל ונרצה לו מלמד
שהמקום מרצה לו כו' ועל מה המקום רוצה לו על
מ"ע ועל מל"ת שיש בה קום עשה יע"ש והכי תניא
בתוס' בפ"י דמנחות והובא ביומא דל"ו ע"א ומתודה
על חטאת עון חטאת ועל אשם עון אשם ועל עולה
עון לקט שכחה ופיאה דכ"הג רע"א אין עולה באה
אלא על עשה ועל ל"ת הניתק לעשה וקי"ל כר"ע
וכמו שפסק הרמב"ם בפ"ג דמע"הק הי"ד וכמ"ש

מרן

מרן ז"ל שם בכ"מ ע"ש ומה שיש לעמוד ע"ד הרב רמה במ"ש שם בת"ש ע"ד התוס'. כתבתי בעניותי בשיטתי לשם בס"ד וכפרש"י ז"ל שם ביומא דנ"ל ד"ה אע"ג דהכא תרי והכא תרי הני מכפרי שהעולה מכפרת על עשה ועל ל"ת שניתק לעשה יע"ש וכ"ה דעת הריטב"א שם בחי' לדנ"ל בד"ה שכן כפרתה יע"ש והכי איתא בבכורות דכ"ו ע"ב דעולה נמי מכפרת אעשה כו' יע"ש. וכ"ן ממ"ש במנחות ד"ל ע"ב דקאמר מבערים אותו לאחר מיתה ומייתי שם מתני' דפ"ב דקינין דתנן האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשים עולתה כו' וכן איתא בפ"ק דזבחים ד"ה ע"א ובפסחים דצ"ו ע"א ובפרש"י שם שאר קרבנות כו' יע"ש. וכן נראה ממ"ש בירוש' פ' בתרא דיומא ובפ"ק דשבועות האומר אין עולה מכפרת אין עולה מכפרת עלי מכפרת היא אי אפשי שתכפר אינה מכפרת לו יע"ש דש"מ דעכ"פ עולה עצמה היא מכפרת

אלא דלכאורה קשה ע"ז ממ"ש בחולין ד"ה ע"ב וצריכא דאי אשמועי' חטאת משום דלכפרה הוא אבל עולה דורון הוא אימא לקביל מיניה כו' יע"ש וכ"כ הרב המפ' במגילה דיו"ד ע"א ד"ה למי עולה יביאו עולה דדורון בעלמא היא ולאו כפרה אתיא והביא סייעתא מהך מתני' גופא דפ"ב דקינין יע"ש וכן אמרו בנזיר דמ"י והכא עולה לא בעי מיעוטא דורון בעלמא הוא ואפי' לר"י בנו של ריב"ב דפליג ע"ז כבר כתבו התוס' שם דכ"ל ד"ה והעולה דאפי' לדעת ר"י בנו של ריב"ב והו דוקא בנזיר טמא דכתיב ביה וכפר כו' אבל בנזיר טהור הוי דורון יע"ש ונר' דלק"מ והוא דבפרק קמא דזבחים ד"ו ע"א אמרי' דעולה מכפרת על חייבי עשה וכן איתא עי"ל שם בד"ז ועכ"ז הכריע רבא עצמו שם בע"ב דעולה דורון היא והכי אמר התם ואמר רבא עולה דורון היא ה"ד אי דליכא תשו' זבח רשעים תועבה ואי דאיכא תשובה התניא עבר על מ"ע ושב לא זז משם עד שמוחלים לו אלא ש"מ דורון היא ופרש"י ז"ל עולה דורון היא אינה באה לכפר על עשה כפרה ממש אלא אחר דכפר לו התשו' על העשיה היא באה להקבלת פנים כאדם שסרח במלך וריצהו ע"י פרקליט ושבא להקביל פניו מביא לו דורון עכ"ל דש"מ דעולה דמכפרת על העשה היינו דבודוי ותשו' לבד זוהי הכפרה אך דלהרצאת פנים מהני הקרבן ולכן בהיות שבעולה מתרצה לו על מה שסרח לכן בקרבן עצמו מתודה עון עשה כדי שיעלה העולה לרצון ובהכי ניחא נמי מאי דתנן בפ"ה דערכין דכ"א ע"א חייבי עולו' ושלמים ממשכנין אותם אע"פ כו' ופרש"י ורע"מ דאע"ג דעולו' מכפרת אעשה הואיל ולאו חובה היא עליו לא חשיב לה כפרה ואתי להשהויי הילכך ממשכנין אותו עכ"ל וכונת דבריהם במ"ש הואיל ולאו חובה היא עליה הוא דכיון דמצי פטר נפשיה בתשו' לבד וזה דצריך ריצוי לאו לעיכובא ולכן מיקרי לאו חובה היא וכ"ן מפרש"י בר"ה ד"ה סו' ע"ב בד"ה הרצאה אם לכפרת אם לדורון יע"ש
וכונתו אם לדורון על קרבנות עולה דמקרי מרצה עם מה שהוא בא לדורון וע"ש בתוס' ז"ל ד"ה קדשים שכתבו דעולה מכפרת על חייבי עשה כדאמרינן בזבחים יע"ש ונר' ודאי דגם התוס' ז"ל לא יכחישו בזה דאע"ג דמכפרת אעשה מקרי דורון דלא כפרה ממש וכמו שכ"כ בר"ה ד"ו ע"ב ד"ה יקריב אותו כו' וז"ל וא"ת והעולות מ"ט לא בעו משכוני טפי מחטאות ואשמות והא בזבחים אמרינן דעולות נמי מכפרים אחייבי עשה וי"ל כיון דאמרי' בעלמא דאפי' עשה תשו' לא זז משם עד דמוחלים הרי בתשו' מתכפר וכ"ד לחטאות ואשמות עכ"ל

הרי לך דס"ל דאפי' דעולה מכפרת על עשה לאו כפרה ממש כהחטאת ואשם אלא כעין ריצוי וכדברי רש"י וכ"כ לפרש בכונת דברי התוס' שם בזבחים ד"ו ע"ב ד"ה עולה דורון וז"ל ואע"ג דהעשה מכפרת יותר מחטאת דהא מכפרה מקנעא עכ"ל והיינו דכיוונו בדבריהם דלא תיקשי לאיך אמרי' עולה דורון הוא אע"ג דמצי' דמכפרת אעשה מקנעא יותר מחטאת דמינה מוכח דאיכא כפרה בעולה ביתר שאת דאיכא לחלק בין קנעא לקופיא והנר' דהוי כפרה גמורה דעכ"ז עולה דורון היא מה"ט גופיה דסבריה רבא דבעשה תשו' לבד מהני וא"כ לא הוי כחטאת ואשם דהוו מכפרים ממש דמכפרי כפרה גמורה ובלעדם לא מצינו כפרה אחרי משא"כ בעולה והוא כונתם פשוטה לפניה ולאחריה וכן ראיתי להרב ברכת הזבח שם שכ"כ בכונ' דבריו וז"ל ומ"מ איקרי דורון לגבי חטאת בעבירות לאוין וכריתות עכ"ל דבעבירות לאוין וכריתות לא יתכן בהם להתכפר בתשו' גרידא וכן ראיתי בס' תוגת כפרה הנדפס מחדש שם בחי' זבחים שהביא משם הרא"ש ז"ל שכתב גם הוא כן בכונת דבריהם וז"ל פי' מאחר דלאו על כפרה ממש ועל כרת קרי ליה דורון עכ"ל אלא דק' עליו דלא זכר שר שדבריו הם דברי הרב ברכת הזבח שם באותו מקום וזה ג"כ ק"ל ע"ד הרב מג"א בא"ח סי' א' סק"ח שהביא לדברי התוס' אלו ופי' בכונת דבריהם וז"ל פי' דאיתא בש"ס חטאת מכפרת על חייבי עשה מקופיא ועולה מכפרת מקנעא דעכ"פ כשקרב חטאת ראשונה א"פ כבר כיפרה על חייבי כריתות ועשה א"כ עולה הוי דורון עכ"ל

ודברין אחרי המ"ר הם תמוהים דמלבד דלא זכר לדברי הרב בה"ז אלו דקא מפרש כוונת דברי התוס' דלא כותיה זאת ועוד דפי' בדברי התוס' אינו מחוור והרבה תשו' בדבר חדא דא"כ יקשה יתכן דהפריש העולה תחי' ונעשה עולה מקנעא ואח"ך הפריש החטאת ועכ"ז קי"ל דחטאת קודמת לעולה ועוד דהרי מצינו בכמה דוכתי דעולה מקריא דורון אע"פ שאין החטאת קריבה ראשונה כפשט דברי התוספתא דמנחו' והמ"ק וגם מסוג' דחולין דקרי להדיא עולה דורון ולא חובת דש"מ דאיירי בעולה נדבה דאין חטאת קריבה עמה ואפי"ה מקרי עולה דורון היא וגם דאין שום טעם לחלק בהכי כפי הכרח רבא והברייתא דמייתי חנ"ה ר"ש אומר חטאת למה בא כו' אלא אמר בא לפני עולה לפרקליט שנכנס דרצה פרקליט נכנס דורון אחריו הרי דבדברי ר"ש ליכא הכרח דעולה דורון הוי מפני שחטאת ראשונה אלא אדרבא הטעם דהחטאת הוי ראשונה מפני דבלא"ה קי"ל בעלמא דהוי העולה דורון כהכרח רבא מצינו דאמרי' נמי בשבועות די"ב ע"ב גבי עשה דמכפר ביוה"ך ה"ד כו' יע"ש

וכן ראיתי לעט"ר הגאון מוז"ה נר"ו בספר הנחמד חק"ל לא"ח בר"סי א' דעמד מתמיה ע"ד הרב מג"א אלו והביא גם דברי התוס' דר"ה יע"ש שהניח לדברי הרב מג"א אלו בצ"ע וכבר נתגלה מדברי הרב בה"ז דגם הוא הבין דברי התוס'

התוס׳ כפשטן והוו דברי התוס׳ אלו דר״ה שיעתא למילתיה

איברא דראיתי להתוס׳ בב״ב דמ״ח ע״ב ד״ה יקריב בסו״ד שהקשו קו׳ זאת מת״ש דחייבי עולות אין ממשכנין שהרי קי״ל דמכפרת על עשה וקי׳ הא אמרינן בזבחים דעולה דורון היא ולא מכפרה מקופיא מכפרה מקבעא לא מכפרת עכ״ל ודבריהם צריכים ביאור שהרי מ״ש שם בזבחים מקבעא לא מכפרה מקופיא מכפרה היינו לענין החטאת דמכפר על עשה מק״ו כמ״ש שם ואדרבא עולה מכפרת מקבעא יותר מחטאת כמ״ש התוס׳ שם ג״כ ואם נאמר דהתוס׳ רצו להביא סוגיא בדוכתא דהכי איתמר לגבי חטאת וא״כ מיני׳ נפקא דבעולה מכפרת מקבעא כמו שהוא האמת עדין לא נתיישב להנה הם ז״ל רצו ליישב דאע״ג דעולה מכפרת אעשה עכ״ז דורון היא א״כ לא הו״ל להביא אלא דאיתמר שם בש״ס דמקבעא מכפרת דזהו הוי נגד סברא זאת וכמו דהתוס׳ שם בזבחים הם הרגישו ע״ד הש״ס דאמר עולה דורון היא מאי דמכפרה מקבעא והנראה שדברי התוס׳ אלו ככתבם ובלשונם מורים קצת סיוע לדברי המג״א , גם ראיתי להרמב״ן ז״ל בחי׳ לשם שכתב בפי׳ דמקופיי׳ מכפרת העולה על עשה ומקבעא לא מכפרה וזה קשה כמ״ש וכבר ראיתי להרב א״ר בסיעתו דהרגיש ע״ד התוס׳ בזה וראיתי למורי הרב ז״ל בס׳ בית יצחק בה״תוס׳ ד״ה ע״ג שהביא לדברי התוס׳ אלו דב״ב יע״ש ולא הרגיש בהם כלום

ואולם נראה לק״ד ליישב דהתוס׳ דב״ב והרמב״ן רוח אחרת אתם בפירוש דברי הש״ס דזבחים בהא דקאמר מקבעא לא מכפרה מקופיא מכפרה דקאי על העולה עצמה דלא הוי כפרה גמורה לכפר מקבעא כמו בקרבן חטאת קבועה דלא אפשר בלא״ה אלא מקופי׳ דבר חנף הכפרה עליו דקצת תלויה הכפרה בה ויש לפעמים דאינה תלויה והוי כענין שאמרו ביומ׳ד״ן ע״ב וע״ש בפרש״י ובזבחים שם ד״ה ע״א יע״ש • וכיון דלא הוי כפרה מקבעא בעולה בעשה לא מיקרי בא מינה לחטאת זה נ״ל ליישב לפי דע׳ התו׳ דב״ב והרמב״ן ושו״ר למהרש״ל בס׳ חכמת שלמה בחי׳ לב״ב דפי׳ לדברי התוס׳ בכיוצא בזה והנראה דכיוון ליישב בזה דלא תיקשי ע״ד התוס׳ וזהו תימא להרב א״ר שם בסי׳ שהביא דברי התוס׳ בקו׳ מת״ש בזבחים ולא זכר לדברי מהרש״ל . ועמ״ש הרב נמח דוד דר״ח ובס׳ יקרא דשכבי דנ״ח , ותמהני עליו שלא הרגיש ע״ד בזה ואדרבא בס׳ למ״ד שהביא דברי רש״ל והבין בדבריו כונה אחרת והדבר קשה כמ״ש ונ״ע , ומ״מ למה שקשה בדברי התוס׳ דר״ת דאירך כדאמרי׳ בעלמא דאם עשה תשו׳ ל״ד לחטאו ואשמו׳ שהרי הך הי׳ הם דברי רבא בזבחים דהכריע מה״ט גופיה דעולה דורון היא , וכמו שכן הקשה מוה״ר שם בס׳ בית יצחק ומ״ו הרב מרן מלכא בס׳ פורשי חים ח״ב דקס״א : נראה לק״ד לייסב קצת דעת התוס׳ דבודאי לא נעלם מהם סוגית הש״ס דזב׳ דקאמר דורון היא הוא מה״ט וכמו שכן כתבו להדיא בתוס׳ דב״ב אלא דהתוס׳ ז״ל לא נחתו כ״א ליישב אגב גררא למה הוי דורון מה״ט כיון דמצינו דמכפרת מקבעא כמו שהרגישו הם בזבחים לזה כתבו י״ל כיון דאמרי׳ בעלמא דאם עשה תשו׳ כו׳ וכמ״ש רבא כן להדיא שם בש״ס א״כ הרי נחשבת שמכפרת א״כ ל״ד לחטאות ואשמו׳ ולא הוצרכו לקבי׳

דהוא מימר׳ רבא שם בזבחים אחר דהוא דבר פשוט מצד הסברא לומר הכי וכמ״ש בשבועות פה״ג לגבי כפרת עשה בי״הך • ועמ״ש הרב יד דוד בחי׳ לר״ה שם ויש להשיב ע״ד כאשר ירא׳ה הרואה

ומזה יש להשיב ע״ד הרב מהר״י קנבי בדרושים די״ב ע״ב שכתב וז״ל דעולה מקופיא מכפרת מקבעא לא מכפרת כו׳ ושם די״ג ע״א כתב דהחטאת מכפרת מקבעא כו׳ יע״ש • והדבר קשה דמלבד דרש״י והתוס׳ שם בסו׳ דזבחים כ״ל להפך ואיך לא זכר מכל זה כלום וצ״ע •

וראיתי למרן מלכא הרב פורשי חים ז״ל שם שהק׳ ע״ד רש״י במעיל׳ דכ״א שכתב אע״ג דעולות מכפרים אעשה הואיל ולאו חובה היא עליה כו׳ דלמה לא כתב דלאו כפר׳ ממ״ש היא אלא דורון בעלמא כהך דרבא וא״ד יע״ש • ולע״ד אחרי המ״ר ל״ק דכונ׳ דבריו הוא אע״ג דהוי כפרה על עשה מצד ריצוי וקבלת פנים וע״ד שהכריע רבא שם בזבחים עכ״ז אינו חובה על עצמו וכמ״ש להדיא בפ״ק דחולין דעולה דורון היא ולאו חובה כמש״ל וה״ט דמפני שהיא דורון ואין כפרה תלויה בה אתי לאו חובה , גם מה שהק׳ עוד ע״ד רש״י בפ״ק דזבחים ד״ה ע״א ד״ה כיון דאיכ׳ כמה עשה גבי שהרי לא חייב הכתוב להביאו ע״כ עשה ועשה כו׳ דקשה דא״כ למה לא הכריח דעולה דורון מה״ט כו׳ יע״ש ואחר הרואה יר׳ דל״ק דעדיפ׳ מינה רצה להוכיח רבא דאפי׳ אם יהיה דמכפרת על כמה עשה בעולה אחד עכ״ז אעיקרא ג״ז לא צריך דעבר על מ״ע ושב לא זו משם , כי ע״כ בודאי דהוי דורון דלא מיקרי כפרה אפילו לנכללות :

עוד ראיתי להרב מרן מלכא שם בש״הי דרצה ליישב לדעת הרב מג״א וז״ל ונראה דכונת הרמב״א הוא לומר דאעפ״י שהעולה הבאה בפ״ע מיקרי דורון מ״מ כיון שהיא דורון על מעשה החטו׳ על עשה שעבר היא מיקרי מכפר על העשה בילכך כי לא הקריב חטאת תחיל׳ לכפר העולה בא לרצות ולכפר וא״ד , ואחרי בי״וק לא זכיתי להבין דבריו דהרי עיקר קו׳ התוס׳ היא עמ״ש רבא עולה דורון היא ואיירי רבא בעולה לבדה כמו שמבואר להדיא וכמו שהוכחנו ופ״ז מקשים התוס׳ אע״ג דמכפרה מקבעא הרי דאפי׳ בעול׳ לבד הוי כפר׳ והוי דורון , אלא דהרמב״א רצה לחלק בין כשבא העולה עם חטאת לבאה בפ״ע , וכבר נתבאר דעיקר חילוקו ליתא וכמו דמצינו בכ״מ דקרי לעולה דורון אפי׳ בבאה בפ״ע וכמ״ש בחולין וגם שהש״ס גופיה בחדא מחתא מחתינהו דברי רבא דאיירי דורון ובאה בפני עצמה עם הברייתא דר״ש דקתני חטאת למה בא החטאת תחילה קודם העולה דש״מ דאין נראה לחלק בהכי ובכלל העולה הוא דמצינו דעולה מקריא מכפר על עשה בין בעולת נדבא ובפ״ע בין בעולה הבאה עם חטא׳ וכמו כנגמי׳ עולה מקריא דורון בין הבא נדבה ובפ״ע ובין הבאה עם חטא׳ אחי׳ כמבוא׳ מכמה מקו׳ בש״ס וכמש״ל

גם הראיה שהביא מת״ש שם בזבחים ד״א דאימא כיפר גברא לא כיפר קמי׳ שמיא ורצה ללמוד דה״נ הכא דחשו׳ מכפרת גברא ולא מכפר׳ קמי׳ שמיא וא״ד , לק״ד אחרי המ״ר לא מכרעא דהרי מ״ש שם לא כיפר קמי׳ שמיא היינו דלא עשה ציווי השי״ת כאשר צוה ועבר על מימרי׳ דרחמנא דכתיב וסמך ידו על ראש העולה והוא לא

כן

כן עשה. אבל בשב בתשו' שלימה בכל לב ובכל נפש דקי"ל עבר על מ"ע ושב לא זז משם עד שמוחלי' לו ולא עשה שום איסור כלל וליכא שום חיוב המוטל עליו לעשותו, א"כ מנין לנו לומר בזה דלא עשה נחת רוח ליוצרו בתשו' ולא כיפר קמי שמיא. וכמה הפליגו רז"ל במעל' וגודל התשו' במאד מאד וגדולה תשו' דמגעת עד כסא הכבוד. ובתנא דב"א סא"ר פ"ד מבואר דע"י התשו' מלבד דמכפר קמי שמיא אית ביה רבות יתירה דהקב"ה ברחמים עמו ואין לו עוד שום קנאה עמו יע"ש והכי מתבאר ביומא דפ"ו יע"ש ואני עני בדרשו' כתבתי בזה ואכמ"ל •

ומ"ש דעולה בא על מ"ע היינו דריצוי הוא על העשה. אבל לא יש לו שום חיוב להקריב עולה כדי שיהא רצוי. והראיה שהדי קרבן עולה האמור בתו"כ פותח בה קרא כ"א נעולת נדבה כדכתי' אדם כי יקריב מכם וכמ"ש רש"י ועי"ז הכריחו רז"ל בת"כ ובתוספתא ובזבחים בסוגיין וביומא דל"ו דעל מה עולה מכפרת על מ"ע ועל לאו הניתק לעשה ואע"ה לא מצינו חיוב גמור להקריב אלא דע"י דהיא באה אגב נדבת רוחו מרצ' לו ג"כ על מה שפרח ע"י שחטא בעשה כו' וכמ"ש הרב קרבן אהרן שם ועמ"ש הרב משכיל לדוד ומורי הר"ב בית יצחק שם יע"ש וכן ראיתי להריטב"א ז"ל בחי' לשבת לדע"ב יו"א דל"ד לעולות לפי שאינן חובה אלא דהמתנדב עולה מכפרת על חייבי עשה אבל דבר שבחובה באשם כו' יע"ש וכ"כ הרמב"ן ז"ל בפי' ויקרא ע"פ ונרצה לו יע"ש הרי דעולה אינה חובה כלל אלא דע"י הנדבה שהוא מביאה היא מכפ' לו על עשה ועכ"פ לאו כפרה ממש אלא ריצוי והכי דייקי ליבנא דש"ס שם בבכורות ודכ"ו ע"ב דעולה מאי כיון דעיקר לאו לכפרה אתי משהי לה א"ד כיון דעולה נמי מכפרת אעשה כו' יע"ש הרי דעכ"פ עיקר העולה אינה באה ע"ח ולכפר אלא דכשמביאה אגב נדר או נדבה או חוב' מתכפ' ומרצה גם על מה שפרח ועבר על מ"ע כו' וכאמור

ואולם כאני לעצמי נלק"דנ להליץ בעד הרמג"א והוא בשנדקדק תחי' בדברי התוס' ז"ל שכתבו אע"ג דעול' מכפרת מקיבעא כו' דאפי' דכונתם כשעשה תשו' הוי עולה דורון וכהכרח רבא עצמו וכמ"ש הרבנים ומז"ה נר"ו עדין יש מקום להרגיש למאחר דאמר רבא עולה דורון היא עפ"י ההכרח זה דאם עשה תשו' מוחלין לו א"כ קשה להתוס' דמה חיקנו בזה ודקרי לה מאי קרי לה כי ע"כ נר' לע"ד לומר בכונת דבריהם וממילא יתיישבו דברי הרמג"א. והוא דרבא מכריע בהך סוגיא דעולה דורון היא ונרגש רש"י מקרא דכתיב ונרצה לו לכפר עליו ויטב דלאו כפרה ממש כו'. ועי"ז הק' בתוס' דמצאנו ראינו לעי' בסוגיין דקרי לעולה מכפרה מקבעא טפי מחטאת וזה מור' דהוי כפרת העולה כפרה גמורה. וכיון דנכפרת החטאת נשם מה שהוא לא מהני תשובה לפטור עצמו מכפר' החטאת א"כ מכפרת העולה שהיא ביותר מחטאת נ"מ אפי' בתשו' לזה בא הרמג"א דאע"פ כן כשמקרב החטאת דאמונה הרי יש כח בחטאת לכפר על כל חייבי עשה ונמצא דלא הוי הגרעין מצד קרבן חטאת גופיה ומה שהעולה מכפרת מקבעא לאו מעליותא הוא להדמות לכפרת חטאת דבעשה תשו' סגי והוי עולה דורון ועוד היה מקום לצדד בכונת דברי התוס' ובדברי הרמג"א ואכמ"ל

וראיתי למורי הר"ב בית יצחק שם שתמה ע"ד הרב מנחת יהודה בפי' התו' בס' דל"ו בס' ויקרא בד"ה ונרצה שהביא פרש"י שם שכתב והא אינו. מרצה אלא על ל"ת הניתק לעשה ועל עשה והק' ה"ד אי דעבד תשו' כו' יע"ש. דזהו תלמוד ערוך ודברי רבא דקאמר הכי בהדיא יע"ש

ואחרי המ"ר קש' דלא זכר שר לדברי עט"ר הגאון מז"ה נר"ו שם בס' חק"ל בפי' א' ד"ד ע"א שתמה כן ע"ד הרב מ"ני וגם תמה ע"ד הראשונים שהביא בס' אמרי נועם שכתב כדברי הרב מ"ני והניח דבריהם בצ"ע יע"ש. והאמת אתו: כי דבריהם צ"ע רב. ומה שהי' מה"ר בס' ב"י שם בדוחק דהרב מנחת יהודה משמע ליה כפי' הת"כ שהביא רש"י כמ"ש הרמב"ן ז"ל דלא אתי כסוג' דזבחים כו' יע"ש ולע"ד אחרי בינו"ק לא ידעתי היכן מצא בהרמב"ן דס"ל כפי' הת"כ דלא כהך סוגייא דהרי הרמב"ן שם שכתב דהעולה בא לכפר על עשה ול"ת דניתק לעשה במזידין אם יביאנה את העולה בנדבת לבו כו' וגם כתב כי הם מזידין כמ' שאינם רוצים למלך ועברו על מצותיו ובמה ירצו אל אדוניהם בדורון הזה עכ"ל הרי דהרמב"ן ס"ל גם בפי' הת"כ דעולה דורון היא אלא דכפרת העולה דמרצה לה' הוא מפני דהטא במזיד ואם היה שוגג לא היה צרי' ריצוי. אמ"ך אבל אה"ן דס"ל דבעי' תשובה ובתשו' לבד מהני ליה וע"כ הוי העולה דורון והוא ברור ומ"ש שם מורי הרב ז"ל משם הרב נח"י כעת אין ספר נח"י מצוי בידי לראות הדברים בשורשן. כי לעד"ן דיש להשיב ע"ד ושו"ר בס' נח"י דגם הוא הכריע דעולת דורון היא אלא דהשיב ע"ד הרמב"ן מטעם אחר יע"ש

וזאת זה חמהני ע"ד מרן מלכא הרב שורשי הים בדקס"ד ע"ב שהביא קו' זאת משם גדול אדו' ועט"ר מז"ה נר"ו ומי' וז"ל ולדידי י"ל דעיקר קו' לא טפי בעיקר תימרא דרבא דמ"מ דורון היא ודאי דהכונה לומר דאינה עיקר כפרה אלא גמר כפרה שמרצה לו הא"ל זיק' ריצוי ועוד הוק' להם מאותה דפ"ק דשבועות למה לא אמרן דיו"הך מכפר כפרה על עשה כי האי כו' יע"ש

ואחרי ביו"ק לא זכיתי להבין דבריו שהרי מבואר בס' אמרי נועם ובדברי הרב מ"ני דעל מ"ש רש"י ז"ל דעולה מכפרת על עשה כתב וז"ל ה"ד אי דעבד תשו' למ"ל כפרה והא תנן עבר על מצות עשה ועשה תשו' כו' ואי דלא עבד תשו' זבח רשעים תועבה דהכי פריך בפ"ק דשבועות גבי כפרת יוה"כ והכא לא שייך לתרץ כמו שמתרץ התם כו' הרי לך להדיא דאדרבה עיקר הקו' הוא מפ"ק דשבועות להך דהכא גבי עולה ולדברי הרב הוי כל בחר איפכא ועוד שהרי דבריהם מבוארי' שהק' על כפרת עולה ה"ד אי דעבד תשובה כו' ואי דלא עבד תשו' כו' דכל הדברים הללו כדמותם כצלמם הן הם דברי רבא שם בסוג' ואפי' אי יהיבנא ליה כל דיליה דעל עיקר תימרא דרבא הלאו רצו להק' למה לא חי' הש"ס בשבועות כה"ג. הרי העיקר חסר דמה שהכריע רבא דעולה דורון ושהיא כפרת ריצוי זה לא הוכירו התוס' ואדרבה הם הק' לאידך גיסא כאמר יהאם קרואה וא"כ שפיר קא מק' מז"ה נר"ו

וגם לעד"ן דאעיקרא קו' ליתא דאמאי לא תי' הש"ס בשבועות דאימא בשעשה תשו' יו"הך מכפר כפרת ריצוי כעין דורון דמכפרת העולה דלא. ני"חא להש"ס לתרץ נהכי כיון דמצינו בכפרת יו"הך דמכפר גם על התמורות ועל ל"ת ובחדא מחתא מחתינהו עשה ול"ת ותמורות דס"ת דכפרה אילכולם שוה בשוה ולכן הוצר' הש"ס לתרץ בעומד במרדו וכו' דקאמר יו"הך מכפר אפי' לשאינן שבים, והוי מעין מה שתי' בס' אמרי נועם והרב מג"י שם לקו' והוא ברור ודוק.

ובעיין זה יש לתמוה ע"ד הרב פר"ח במים חיים בש"ות דמ"ד ע"ב על שאלת הרב מוהרי"ך בדברי התוס' בחגיגה ד"ה ד"ס הא ירא"וני שכתב דבברייתא דיומא דל"ו דתני דעולה מכפרת על עשה ועל ל"ת הניתק לעשה פליג על ר"י דקאמר לא זז משם עד שמוחלים לו דהאי עשה ה"ל אי דעבד תשו' כו' והרי אין דברי רבא דהכרית דהוי עולה דורון ועכ"ז קאמר רבא גופיה דעולה מכפרת על עשה וכמ"ש, וכבר ראיתי למורי הרב שם בס' ב"י ולהרב מהר"י ורקא ז"ל ה"ד בס' שופרים דיעקב שם בחי' לחגיגה שעמדו ע"ד הרב פר"ח אלו יע"ש ויע"ק ע"ד הפר"ח במה שחשב דר"י דאמר עבר על מ"ע ושב כו' פליג לס' רע"ק וברייתא דת"כ דס"ל דעולה מכפרת על עשה ול"ת שניתק לעשה, והרי מבואר להדיא במדר' תנחומא ס' לך לך דר' ישמעאל גופיה ס"ל דעולה באה לכפר על עשה ועל ל"ת שניתק לעשה והכי איתא התם וז"ל ילמדנו ר' העולה על מה היתה באה כאן שנה ר"י דעולה באה על מ"ע ועל מל"ת כו' יע"ש ומשמע דעל מל"ת שאם ל"ד כ"א דוקא על מל"ת שניתק לעשה וכס' ר"עק בתוספתא וכתנא דברייתא דת"כ ואפי' אם נאמר כפשוטו דעל כל מל"ת קאי ולא ס"ל לר"י לחלק בין ניתק לעשה לשאר לאוי עכ"פ על מ"ע הרי קא' להדיא דעולה מכפרת ומר ניהו ר"י גופיה ס"ל דעבר על מ"ע ושב מוחלים לו אין צ"ל דהכונה בזה דהעולה מכפרת על מ"ע היינו ריצוי אחר התשו' ושנמחל לו וכדברי רש"י בסוגיא בפי' דברי רבא גופיה ועל הכל תמהני להרב פר"ח דאיהו גופיה שם במים חיים בחי' על הרמב"ם בפ"ג דמעה"ק הי"ד עמ"ש הרמב"ם ועל העולה מתודה עון עשה ועון ל"ת דניתק לעשה כיצד מתודה חטאתי עויתי פשעתי ועשיתי כ"וכ וחזרתי בתשובה לפניך וזו כפרתי הביא שם הרב סוגי' דפ"ק דזבחים ד"ז ודברי רבא דאמר עולה דורון היא ופרש"י כו' יע"ש, הרי שהרב פר"ח עצמו כבר ראה וידע סוגי' הלזו ופרש"י דקא מפרש דמיקרי כפרה על הריצוי וא"כ תו אין מקום למ"ש בסוף הספר ע"ד התוס' גם מ"ש שם ומיהו לשון הרב שהזכיר בוידוי וזו כפרתי לא שייך בעון עשה דהא דורון היא יע"ש האמת הוא דהכי ס"ל להרמב"ם דעולה דורון היא וכרבא וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בעצמו כן להדיא בפרק י"ח מהלכות מעה"ק ה"ט דעו' דורון היא יע"ש, מ"מ לא מפני זה יהיה נעדר שם כפרה על קרבן עולה אחר דמקרא מלא דבר הכתוב ונרצה לו לכפר עליו וגם בכמה דוכתי בש"ס מצינו דהעולה נק' מכפר אפי' דהוי דורון וכמ"ש לעיל בראש אתי"ר וא"כ שפיר קאמר הרמב"ם דיאמר גם בקרבן עולה וזו כפרתי באופן כי דברי הרב פר"ח צ"ע ובעיקר דברי התוס' שם בחגיגה ד"ה הא ירא"וני עיין להרב יד דוד אש

כי מן הבא"ר ק"ל ע"ד הרב הלכה ברורה בחי' לחולין דל"א ע"א עמ"ש שם דעולה דורון היא עמד התמיה ממ"ש ביומא דל"ו דעולה מכפרת על עשה ועל ל"ת כו' ונדחק ליישב דיש לחלק בין עולת חובה לעולת נדבה כו' יע"ש:

ומלבד דאין תי' זה מחוור דעל עולת נדבה הוא דנתבאר דהוי דורון והיא מכפר על עשה וכמו שנתבאר מדברי הש"ס ופי' הראשונים ז"ל הנז"ל. זאת ועוד דמעיקרא קו' ליתא דאפי' דעולה דורון היא עכ"ז מכפר על עשה ול"ת כו' והוי כפר' ריצוי וכמ"ש רש"י להדיא והוא פלא איך לא ראה כל זה וצ"ע וא"כ גם מאי דאמרי' בירוש' בפ' בתרא דיומא ובפ"ק דשבועות דעולה מכפרת היינו בכה"ג כפרת ריצוי ודורון אחר דכיפר לו החטו' וע"כ הוי כעין דורון ומינה מצינו טוב טעם לאמאי דמחלק שם הירו' דבין יו"הך אם אמר א"א שתכפר לו מכפר לו משא"כ בעולה דה"ט דיו"הך שאני דהוי גזרת מלך משא"כ עולה כי אינו מקריב להקב"ה שני' ולהביא דורון למלך לכפר על מה שסרח וכיון דמתנה בפי' דאינו רוצה לעשות נחת רוח ודורון למלך איך יתכן לכפר ובזה א"ש נמי דהש"ס בפ"ק דכריתות ד"ז דמשוה האומר לא תכפר לי חטאתי עם יו"הך ועמ"ש הרב מהרש"א בפ' בתרא דיומא והרב מראה הפנים בפ"ק דשבועו' וכמ"ש אני עני בחי' לש"ע א"ח סי' תר"ו ס"ו יעש"ב.

וחזי הוית להרב הקדוש מהרח"ו ז"ל בפרקי מוסר (בס' לב דוד בפ"ד די"ג ע"ב) דהביא בתחי' מ"ש בזו"הק ואמרז"ל דעולה בא על הרהור הלב ושוב הביא הברייתא דת"כ ופרש"י ז"ל והרמב"ן בס' ויקרא דעולה מכפרת על עשה כו' וכתב ע"ז וז"ל אבל בתלמוד דידן בזבחים ד"ה ודי"א ע"א אמרי' מה עולה שאינה מכפרת וכן שם בד"ז ע"ב אמרי' ואמר רבא עולה דורון היא ה"ד אי דליכא תשו' כו' ואי דאיכא תשו' הא תניא כו' הרי ג' מחלוקות בענין העולה עכ"ל.

ואחרי המ"ר בניו"ק לא זכיתי להבין דבריו דעשה ג' מחלוקות ואינן אלא ב' דהרי הת"כ ופי' רש"י והרמב"ן דס"ל דעולה בא על עשה כו' לא פליג על הש"ס דקרי לעולה דורון וכמו שנתבאר מפרש"י גופיה שם בזבחים ד"ז וכמו שהדבר מוכרח הנמצא ס' ר' ישמעאל גופי' דבמנחו' דאמר דעולה מכפרת על עשה ומר ניהו הוא דקאי עבר על מ"ע ושב לא זז משם עד שמוחלים וכמו כן נמי יש להוכיח מס' רבא בעצמו דאיהו ס"ל דעולה מכפרת על עשה והוא הכריע דהוי דורון ותמהני ע"ד דאחר שהרב הביא דברי ר"י דבמד' תנחומא דקאמר דעולה מכפרת על עשה איך לא נטה דעתו דאין לחלק ביניהם ולא הוו כ"א ב' סברות בעולה ולא עוד וממאי דקאמר הש"ס מה עולה דאינה מכפרת ל"ק דלגבי קרבן חטאת ואשם דאיירי שם הש"ס קרי לעולה אינה מכפרת כיון דלפי האמת אינה בסוג כפרה ממש כ"א בדרך ריצוי ע"ד שכתב רש"י שם ועוד דלפי דבריו תקשי לדברי רבא וסתמי' דש"ס מברייתא דקא מייתי הש"ס ביומא דל"ו והיא ג"כ בברייתא בת"כ וא"כ הו"ל להקשות ע"ד רבא דסתמיה דש"ס מהני ברייתות ודברי התנאים ואפי' שהיה מקום לומר דרבא דאמר כי האי תנא דר"ש דמייתי שם הש"ס בתר דברי רבא חנ"ה אתר"ט כו' מ"מ כל כי האי פלוגתא דתנאי הו"ל להש"ס להזכיר כס'

בס' חס"ם בכ"מ דאומר כז"ג וגם שדברי הרמב"ם קשיין אהדדי דבפ"ג פסק כאן כברייתא דמתודה על העולה עון עשה ול"ת שניתק לעשה ובפ"ח שם פ' דעול' דורון היא והוו דבריו סותרי' ז"לו אך ודאי האמת יורה דרכו דלא ודא אחת היא דמ"ד דעולה מכפרת על העשה כו' ס"ל דהוי דורון וכן יש להוכיח מפרש"י בחו' בש' ויקרא דבס' ונרצה לו הביא הברייתא דא"כ דעולה מכפרת על עשה כו' ושם בפ' והקריב את אשר לחטאת ראשונה הביא לברייתא דר"ש דקתני רוצה פרקליט נכנס דורון אחרין יע"ש ואם נאמר דפליגי הברייתו' א"כ קשה לדברי רש"י דתפש את התבל בב' ראשים ודבריו שאראי נינהו ואין לחלק בין עולה הבאה אחר חטאת דהרי הש"ס מייתי להך ברייתא דר"ש לסיועי לדברי רבא דאמר עולה דורון היא דאיירי בעולת נדבה וכמו שנתבאר לעיל הלא ודאי דגם דהיא דורון מקרי מכפר ובהכי יבא הכל על נכון והוא ברור . ועי"ק ע"ד רבי' הרב מהרח"ו ז"ל דאחר דסבירא ה"כ ותד' מנחות דעולה מכפרת על עשה ועל"ת כו' כתב אבל בתלמו' דידן בזבחים אמרי' מה לעולה דאינה מכפרת ועולה דורון היא יע"ש והלא גם בש"ס דילן ביומא דל"ו הביאו הברייתא הלזו השנויה בתוס' דמנחות דקתני כדברי התנחומא והא"כ דאין העולה באה אלא לכפר על עשה ועל"ת כו'

ושו"ר להרב המפורסם מהרי"ן נר"ו בספרו הנחמד אלפי יהודה בהשמטות ד"ת ע"ד דעמד בקו' זאת ע"ד הר' רבי' מהרח"ו ז"ל דה"נ תניא בגמ' דילן יע"ש , אלא דאתרי תמ"ר תמהני עליו דאיך יתכן לו' דאיכא מחלו' בזה אחר דמינה ובה מר' ישמעאל ורבא גופייהו מוכח דהא ליתא וכמו שביארנו ואיך לא הרגיש הרב נר"ו בכל זה ונ"י ועיין עוד להרב נר"ו מה שעמד ע"ד רבינו מהרח"ו ז"ל במ"ש כדעת ר"י אם ס"ל דל"ת שניתק לעשה הוי בכלל או לא כו' יע"ש ודוק במ"ש לעיל ועוד יש לעמוד בדברי מהרח"ו ולקמן בסי' ל"ו בע"ה נעמוד בזה

ובהכי ניחא לי מ"ש הראשונים ז"ל הלא המה התוס' ז"ל במגילה דכ"ג ע"א דחקרו למה אין קורין בשבתות בס' ב' בפ' המוספי' כמו ביו"ט ובאו לכלל ישוב בא' מהאי' דאי' דאין קורין בס' ב' במוספין אלא באותם דבאים לכפר כלפי' לקמן בפ' בני העיר דקורין בהם ביו"ט ומהני להו לישראל כאלו הקריבום אבל קרבנות מוסף שבת הם עולות ולית ביה חטאת דכתיב ביה כפרה וא"ד וכ"כ הרא"ש שבקרבנו' שבת אין קרבן לכפר דכולם עולות וכ"כ הרב שלטי הגבורים בפ' הקורא את המגילה יע"ש דה"ט כיון שהם עולות לא שייך לו' בהו כפרה דהוי דורון וכ"כ הרב אבודרהם ז"ל דס"ג ע"א וכ כלבו סי' י"ג והרב אורחו' חיים דז"ך ע"א והחזקוני בס"ם פנחס והאגודה בפ' בני העיר סי' ת"יט ור"ין נחיי"ב ח"יט יע"ש וכ"כ הטור בא"ח סי' רפ"ג והרב הלבוש שם כתב טעם זה דקרבנו' שבת הם עולו' ולא לכפר באו יע"ש וכ"כ בס' תיקון יששכר דג"ן ע"א והרב עולת שבת שם הביא הך טעמא משם הלבו' דבמוסף שבת אין קרבן לכפר שכולם עולו' ותמה ע"ד דלא נהירא דהא מכפרת על עשה ועל"ת כו' כדמסיק בר"פ שבועו' יע"ש והנה מ"ש דעולו' הם מכפרי' על מ"ע כו' כדמסיק בשבועו' ליתא דהתם לא מסיק הש"ס הכי אבל האמת הוא דהכי תנינו לה בבריי' ביומא דל"ו ע"א וכן איתא בת"כ ובספ' כל מה שנתבאר

לעיל אחרי המ"ר אין מקום לקושיא זאת ואדרבה הם דברי תימה דנעלם מעיני' דמר כמה סוגייאות ודברי רש"י ותוס' ושאר הראשונים דס"ל דאע"ג דעולה מכפרת על עשה לאו כפרת ממש אלא ריצוי דעולה דורון היא וא"כ שפיר כתבו כל הני אשילי רברבי דה"ט דלא קרינן בשבת במוספין דעולות הם ולאו לכפר באתי' דהכי הוי האמת דעולו' מוספין הגם דמתכפר על עשה כו' כמ"ש רש"י בפסחי' דע"ו ע"א ד"ה שאר קרבנות ציבור יע"ש מ"מ לאו כפרה ממש הוי כמו שעירי חטאת של המוספין דהוי כפרה ממש וכתיב בהו בהדיא ושעיר חטאת לכפר וכ"כ התוס' על התורה בס' דעת זקנים בס' פנחס בד"ה וביום השבת דהק' קו' זאת דלמה אין קו' בשבת בס"ב בפ' מוסף ותי' דבכל פרשיות של יו"ט ור"ח כתיב בהו כפרה שנאמר שעיר עזים כו' אבל בשבת לא כתיב ביה כפרה כו' יע"ש וכ"כ הרב ש"ך ע"ה שם דלא כתיב בשבת שעיר לחטאת יע"ש ומאחר דעיקר קרבנות עולה הגם דמכפרי על עשה כו' לאו כפרה ממש היא וכהכרת רבא והוי דורון א"כ לא כתיב בהו כפרה הוו ולא הוו כמו שעירי חטאת שהם לכפר ואפי' דבשעיר שבחג השבועות לא כתיב ביה חטאת עכ"פ חטאת הוא ומכפר כמ"ש בזבחים ד"ו שעירי עצרת למה באים על טומאה שאירע כו' יע"ש והכי מוכח בפ"ק דשבועות יע"ש ומפני כבוד התן תורה לא נזכר בו חטאת כמ"ש בירוש' פ"ד דר"ה ה"ח והבי' התוס' ע"הת שם בד"ה וביום הז' יע"ש ועוד קשה ע"ד הרב עולת שבת דאיך לא הביט עין דטעם זה דכתב הלבוש נפתח בגדולים גדולי הראשונים הנז"ל

ושוב ראיתי להרב א"ר ז"ל בא"ח סי' רפ"ג דעמד מתמיה ע"ד הרב עולת שבת מדברי הראשונים דכתבו טעם זה וגם הק' עליו דאשתמיט מיניה דברי התוס' דכ"כ דמ"ח שכתב דאמרינן בזבחים דעולה דורון היא מקופיא מכפרת כו' יע"ש ולע"ד קשה דעפי הו"ל להקשות מסוגיא דזבחים ד"ו ובפ"ק דחולין ומדברי רש"י ז"ל שם בזבחים דפי' דלאו כפרה ממש אלא ריצוי שסרח כו' אבל לפי דברי התוס' דכתבו דמקופיא מכפרה הא מיהא איכא כפרה שמא ג"כ בעולה ועי"ק דאעיק' דברי התוס' אלו צריכים ביאור דבש"ס אמרו דעולה מכפרה מקיבעא ומה' דהוי כפרה גמורה נוה שהעו' מכפרת והו"ל להרב להעיר ע"ד התוס' ז"ל בכל זה וכמו שעמדנו אנן יד עניי ע"ד התוס' בזה לעיל ומ"ג לפי דעתו וסברתו בשיטתו לשם שעמד מתמיה ע"ד התוס' אלו

גם מה שתי' הר' א"ר ז"ל עוד שם דמוספי שבת אין מכפרים כלל יע"ש לא ידעתי מהיכן תס' לא כן דהרי מה שמכפרים כל קרבנות עולה על עשה ועל"ת כו' בדרך ריצוי ולא כפרה ממש ה"נ מכפר גם מוספי עולות שבת וכ"ן מדברי רש"י בפסחים דת"ז וכמ"ש לעיל , ואת זה תמהני להרב יד אהרן ז"ל דגם הוא עמד בקו' זו דהקשה הר' עולד שבת ורצה ליישב דדוקא עולת נדבה הוא דמכפר על עשה כו' אבל קרבן מוסף לא היו מקרי' לכפרה כמו בר"ח שהיו מקריבים שעיר לחטאת כו' יע"ש ולא הבנתי כונתו דא"ן דיש לנו לחלק בין קרבן שבת דהוי עולה לשעירי חטא' דשאר המוספין דהוי חטאת ולכפרה הם באים וכתיב בהו כפרה בקרא אבל גם העולה שהיא מכפרת על עשה ועל"ת כו' לא פקעה מינה כפרתה זו וכמ"ש רש"י בפסחים

ולפי

ולפי דברי הרב י״א נר׳ דכל עולות המוספים אינן באים לכפר והא ליתא כמבואר בדברי רש״י ואדרבה הו״ל להרב להרץ דאף דעולות מוסף שבת מכפרים על עשה כו׳ ככל עולות נדבה כאשר הוא האמת עכ״ז לק״מ דמקרי כפרה ומקרי דורון כמבוא׳ בש״ס בדוכתי טובא ודברי רש״י והתוס׳ והרמב״ם ושאר הראשונים ז״ל ועיין להרב מאמר מרדכי שם בא״ח בסי׳ רפ״ג שהשי׳ ע״ד הרב ע״ש יע״ש ולא זכר דברי הרבנים הנז׳ דכבר קדמוהו בזה, וכן ראיתי להרב מטה יהודה שם בסי׳ זה שהביא לקו׳ הרע״ש ותמה עליו דלק״מ דאע״ג דתמיד ועולה מכפרים עיקר הבאתם אינם באים לכפרה וכפרה ממילא קא אתיא וכה״ג מחלק הש״ס בפ״ו דכריתות דמצורע אע״ג דקי״ל[ו]עלג׳ דברים נגעים באים אפ״ה מצורע כי קא מייתי קרבן לאו לכפרה מייתי כו׳ יע״ש • ודבריו תמוהים למלנד דלא זכר דהרי אליהו רבה דעמד בזה וגם לא זכר דברי התוס׳ דב״נ דמייתי שם הרב א״ר וכן שאר הסוגיאות ודברי הראשונים הנז״ל דכתבו כן להדיא גבי עולה גופה דאע״ג דמכפרה לאו עיקרא לכפרת קא אתי וכמ״ש כן להדיא בבכורות דכ״ו ע״ב דעולה עיקר׳ לאו לכפרה אלא כי קא מייתי מכפרת אעשה כו׳ יע״ש ולמ׳ליה להרב להביא עדות מרחוק ממ״ש כה״ג גבי קרבן מצורע מאחר דממקומו מוכרח ומבואר הוא ועוד דכפרה זו גבי עולה לאו כפרה ממש היא כמו דהכריע רבא והגם דקרא כתיב ונרצה לו לכפ׳היינו ריצוי כפרה וכמ״ש רש״י ועיין להרב נמח דוד שם בס׳ויקרא יע״ש

עוד ראיתי להרב עולת שבת שם דתמ׳ע״ז ממ״ש רז״ל לא לן אדם בירושלם ובידו עון לפי דתמיד של שחר ותמיד של בין הערבים היו מכפרים יע״ש, וע״ז השיגו הרב י״א דלעולם התמידין לא היו באים לכפר אלא דבזכותם היו מתכפרים דאלה״ת קשיא שתמא אהדדי דמהכ׳מוכח דהעולות מכפרי׳ על[ה]עשה[:]ועל״ת כו׳ א״כ פליג ההא דאמרו״ל לא לן אדם בירוס׳ובידו עון דהיו מכפרי׳ השני תמידים ע״כ העולות מדקאמר ובידו עון א״כ נמצא דפליגי שתמי אהדדי אלא ודאי דבזכות דהיו מקריבים היה מתכפר להם עכ״ל, והנה הא דאמרו רז״ל לא לן אדם בירוס׳ ובידו עון הכי איתא במ״ר ס׳ פנחס בפכ״א ובמד׳ חזית ע״פ לסוסתי כו׳ בשם ר׳ יהודה בר סימון יע״ש וכבר נאמרו בזה פי׳ הרבה עיין למהרש״י שם ולהרב בעל העקידה שער פ״ח יע״ש ומ״מ לענ״ד דלק״מ דאה״נ דעולת תמיד מכפ׳ על עשה כו׳ וכמו שנר׳ להדיא מסוגי׳ דיומא דג״ל במ״ש שכן כפרת׳כו׳ וכמ״ש הריטב״א בחי׳ לשם בשם התוס׳ יע״ש וכ״ן יצוד שם בע״ב שאמרו אע״ג דהכא תרי הני מכפרי עליף ופרש״י וז״ל אע״ג דהכא תרי הני מכפרי שהעולה מכפרת על עשה ועל״ת כו׳ עכ״ל. וכ״כ תר׳ק״ס בפ״ו מה׳ ת״ומ יע״ש

הרי לך בפי׳ דכמו דהעולה נדבה מכפרת על עשה כו׳ה״נ עולת תמיד מכפרת הפך דברי הרב יד אהרן[;]דרצה לחלק בזה ול״ק ממ״ש לא לן אדם בירוס׳ ובידו עון דמש׳ כל עון דיש ליישב לזה במה דיש לדקדק עוד בדברי רז״ל אלו במה דנקטו לא לן אדם בירוס׳ דנר׳ דדוקא בירוס׳ והלא לכל ישראל היה קרבן תמיד מכפר אפילו לשרויין בשאר הארצות דכולם היו נוהגים מחצית השקל והיה להם כפרה בתמידין[ו]א ודאי י״ל דשאני שני דיושבים בירוס׳ דבקיות להם זכות ישיבת ירו׳

דין גרמא להו דלא לנו ובידם עון וכמ״ש הרב ש״ב בליקוטי א״ח ועם שיש לעמוד בזה כמ״ש הר׳עושה שלום באות חי״ו דכ״ה ע״ב מ״מ נקוט מיהא דעכ״פ כפרת עולת התמיד נמי הוי כמו שאר העולות אלא דדוקא ליושבי ירוס׳ אית להו מעלה יתירה שלא ישנו ובידם עון ויהיה ע״ד שכתב הר׳בעל העקיד׳ומהרש״י ז״ל כל א׳ לפי דרכו או משאר הטעמים וכעת אכמ״ל ועיין מ״ש בזו״הק ח״א דקנ״א ע״א יע״ש • (ועי׳ין להרא״ש בתוס׳ לפ״ק דשבועות לדי״ב ע״ב דפי׳ דתמיד מכפר ע״ב העבירות, ועיין ג״כ להרשב״א הביאו הרב ע״י בברכות לדל״ב גבי מ״ש שם בגמ׳ אשבח עולו׳ אלים כו׳ ופי׳ שם הרשב״א על קרבן תמיד דמכפר על הכל כו׳ ועמ״ש הרב חסדי דוד בפי׳ התוס׳ פ״ק דשבועות דע״ע ע״ב)

ועל הכל תמהני ע״ד הרב י״א דכתב דכיון דעולת התמיד והמוספין לא אתו לכפרה אם קורין בהם אינו מכפר להם עכ״ל. דק״ט דכיון דהקריאה היא ע״ד ונשלמה פרים שפתינו ומ״ש בסו׳מנחות כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה א״כ כמו כן בעולת תמיד ומוסף נמי הקריאה יהיה כהקרבה, ומ״ג לפי מ״ש הרב המגייט ז״ל בהק׳ לס׳קרית ספר דבכל המצות דאין בידו לקיימם יקרא בהם בתורה והקריאה כמעשה ובכלל הביא שם הרב להא דקריאת בפ׳הקרבנו׳יע״ש ואם יהיה כפרת עולות אלו כשאר העולות דאינם כפרה גמורה על עשה כו׳אלא ריצוי וה״נ יהיו אלו קרבנות דתמיד ומוספין וכמ״ש בש״ס ורש״י להדיא א״כ ה״נ מהניא קריאה הלזו כהקרבה. ואם כדברי הרב דזכות הקרבנות היה מהני לכפר גם על כל העונות ה״נ מהני הקריאה כיון דחשוב ומרוצה הקריאה כהקרבה, דזה ג״כ קשה עוד ע״ד הרב י״א ממה שפסק הטור ומרן בש״ע גרש״י א׳ ס״א דיקרא פ׳העולה, וכתב שם מרן בב״י דהטו׳הוציא דין זה ממ״ש במגילה דל״א ובתענית דז״ך דאמר הקב״ה לאברהם הרי תקנתי להם ס׳ הקרבנות כל זמן שקורין בהם מעלה אני עליהם כאלו הקריבום לפני ומוחל אני ע״כ עונותיהם יע״ש, וכ״כ הרב אורחות חיים בד״ה ע״ג דיקרא פ׳הקרבנות: ובכלל פ׳העולה והבי׳שם משם רז״ל דהוי הקריא׳כהקרבה יע״ש ואם נאמר לזה בעולת נדבה דעכ״פ הוי מכפרת על עשה[:]כו׳מפא״כ בעולות תמידין[:]ומוספין מלבד דזה הוי׳ליתא דהרי גם בתמידין ומוספי׳ מצינו דהוו עולות מכפרין על עשה כו׳וגם מדבר הא״ת שם נר׳דאיירי בפ׳עולת התמיד ג״כ כמבואר שם בדבריו ועיין להרב ברכ״י שם בסי׳ רפ״ג מה שעמד בזה ודרך אגב ישב פסק הטור בסי׳א׳יע״ש, זאת ועוד דבהדיא מצינו להטור בא״ח ר״סי ח״ת גבי קריאת פ׳התמיד בכל יום כתב וז״ל נקבעו לקרות פ׳התמיד כדאיתא במדרש בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם כבר הקדמתי עליהם ס׳הקרבנות כ״ז כו׳מעלה אני עליהם כאלו הקריבום וכתב שם מרן בב״י דהכי איתא בתענית ובמגילה, ושם כתב עוד הטור ובשבת מוספי׳ וביום השבת יע״ש, וכ״כ שם הרב הלבוש הרי בקרי׳ פ׳התמיד בכל יום הוא על סמך מ״ש רז״ל דאמר הקב״ה כבר תקנתי להם ס׳הקרבנות כו׳דזהו המאמר דנסתייעו ממנו התוס׳והרא״ש ושאר הראשונים דדוקא קרבנות דאתו לכפרה הוא דקורין בס״ב ולא עולות דקרבן מוסף שבת דלא אתו לכפר

אלא דהיא גופא ק"ל ע"ל הטור והא"ח והלבוש דהם כתבו גבי קריאת קרבן מוסף שבת דאין קורין בס"ב משום הא דאמרו ז"ל כל זמן שקורין בהם כו' ומוחל אני כו' והני קרבנות אינן לכפרה והרי הם עצמן בסי' מ"ח גבי פ' התמיד כתבו סמך לקרותה מהא דאז"ל והוא תימא ע"כ רבני האחרונים שעמדו בענין זה ולא הרגישו בזה כלל

וסבור הייתי ליישב לדעת הטור ודעימי' דאינהו מחלקי בין עולות תמידין לעולות המוספין דבתמידין הוו לכפרה דגדלה מעלתם יותר מעולות המוספין וכפרתם הוו ממש אפי' לכל עון וע"ד שאמרו לא לן כו' וכילו עון דהלבריס כפשוטן התמידין מכפרים ע"כ העונות וחכי נראה להדיא מדברי רז"ל בילקוט ס' פנחס ע"פ האמור בפ' התמיד כבשים בני שנה דנחלקו ב"ש וב"ה ובן עזאי דב"ש אומרים כבשים שהן כובשין עונותיהם של ישראל כו' וב"ה כבשים שהם מכבסים עונותיהם של ישראל, בן עזאי אומר כבשים ב"ש שמכבשין עונותיהם של ישראל ועושים אותם כתינוק בן יומו

הרי לך שרכיון חנאי דס"ל דכבשים דעולות הקרבים בכל יום שנים ליום עולת תמיד הם מכפרי' כל עונותיהם של ישראל, ואדרבא קשה ע"ד רש"י והריטב"א ביומא דמפ' דברי הש"ס ביומא דמה שנק' התמידים מכפרים היינו על עשה ועל ל"ת כו' כלאמרי' ביומא דל"ו דיש לחלק בין עולות יחיד לקרבן תמיד שהוא קרבן ציבור אלא דעדיין צריכה רבה דהן אמת דדרשה זאת נאמר על פסוקי קרבן תמיד אבל צריך לדעת דמ"ש מקרבנות עולות דקרבן מוסף שבת דכתיב ביה ג"כ וביום השבת ב' כבשים ב"ש כו' דאימא דבכל קרבן ציבור דינן שוה לכפר על כל עון, ויש לעיין בזה מפ"ק דשבועות יע"ש, ובהכי מינח ניח"ל המאמר הלזה דבתענית ובמגילה דסיים וקא"מ ומוחל אני על כל עוונותיהם והוינן בה אכן יל עניי בחי' לתענית שם דהרי הקרבנות אינן מכפרים אלא על השוגג, ושם הבאתי דברי מהרש"י בב"ר פמ"ד ויע"ש מה שישבתי לזה אבל עתה אני אומר דס"ל לבעל המאמר הלזה כהני תנאי דקרבנות ציבור ובפרט קרבנות תמיד כפרתם גדולה ע"כ העוונות כאמור

אלא דעכ"פ קשה לכפי דברי הטור ודעימי' צריכים אנו לחלק בין קרבנות כבשים בני שנה דכתיב בפ' התמיד דבהני מכפרים ע"כ העונות לכבשים בני שנה דכתיב בקרבן מוסף שבת והוא דוחק לחלק ביניהם, וח"ך מוזאת דהטור שם בסי' מ"ח כתב דבשבת יקרא פסוק קרבן שבת ובודאי שהוא על שמקשהביא שם ברי' הסי' מהך דאמרו רז"ל כי ע"כ שנכון הנלע"ל ליישב לכ"ז הוא דמ"ש רז"ל כל זמן שקורין בהם מעלה אני עליהם כאלו הקריבו כי הקריאה כהקרבה, בכל הקרבנות נאמר זה בין חובה בין נדבה בין בקרבן ציבור בין בקרבן יחיד כמבואר בש"ס וכמ"ש בויקרא רבה פ"ז סי' ג' יע"ש, וא"כ גם בעולה דהיא מכפרת על עשה כו' בדרך ריצוי כמו כן מועלת זה אותה עתה גם בזה"ז ע"י הקריאה, ולכן פסק הטור בסי' א' וסי' מ"ה דיקרא פ' העולה ופ' התמיד על נסמך זה וכמ"ש הרב ברכ"י אבל לענין קריאת פ' קרבן שבת בס"ת בס"ב דהם ז"ל רצו לתת טעם דלמ"י לא תקנו רז"ל בשבת ס"ב לקרות במוסף היום גוה כתבו לחלק הנה דעיקר הקריאה הוא כהקרבה כדי לכפר על העונות, וא"כ גבי שאר המוספים דאית בהו חטאת דהוי כפרה ממש ובאי' ביה כפרה תיקנו רז"ל לקרות בס"ב אבל בקרבן מוסף שבת דהוי עולות דלאו כפרה ממש הם כחטאת דעכ"פ שם דורון ועיקרי לא תיקנו לקרות בצבור בס"ב ולהטריח אבל אה"נ דיחיד דקורא בהם הוי כמקריב ומ"ג דבלא"ה כבר נאמרים בתוך התפילה של מוסף, ומה שקשה עדיין מדברי ב"ש וב"ה וב"ע אפש"ל דעולות קרבן מוסף שבת לאו לכפרה אתו מטעם כי מפני כבוד השבת דגדול כבודו אין צריך כפרה באותו יום וכן מצאתי טעם זה להתוקוני בפ' פנחס דהטעם דאין קרבן חטאת בשבת דהוי לכפר הוא מפני כי השבת היא מכפרה ולכן לא תיקנו לקרות בס"ב בקרבן מוסף יע"ש א"כ גם בעולות מוספים הקרבים בשבת אין להם שם מכפרים מפני כבוד שבת

א"נ אפש"ל דכיון דקרבנות מוספהם עולות וכבר קבעו לקרות פ' התמיד בכל יום דהוי הקריאה כהקרבה, א"כ כבר נתכפר לו בקריא' כל הכפרה התלויה בעולה יהיה עשה ול"ת כו' כדברי רש"י והריטב"א או גם כפרה כל העונו' כמ"ש רז"ל בילקוט הנז"ל הרי נתכפר לו וא"כ תו לא צריכי כפרה בקרבן המוסף והוו הני עולות למוסף דורון ממש וזהו שכתבו דלאו לכפרה באו ר"ל דלא הוו לכפרה כלל והסי"ת הוא ציוה מטעם כנו' היום ושאר הטעמים דנאמרו באמת כדברי רז"ל והמפ' ז"ל ואכמ"ל

וכן ראיתי בתשו' הרב פנים מאירות ח"ג סי' ט' שכתב על מי שעבר בזה"ז על מ"ע ושב בתשו' מהני כמ"ש בפ' בתרא דיומא, והגם דבמחוייב חטאת צריך להתענות ג"כ כמ"ש הפוס' במחוייב עולה דהיינו על עשה א"כ דעולה גופא דורון היא וא"כ לצער עצמו בתענית בשביל העולה והביא לסוגיא דזבחים ד"ז יע"ש, ודברין ברורים דודאי כיון דעולה דורון היא אפי' למכפרת על עשה מהכרח רבא והנה כי כן ל"צ להתענות, ואחיתי להרב ברכ"י שם בסי' רפ"נ דהביא לתשו' הרב פנים מאירות הלזו והרגיש עליו דלא זכר דברי התוס' דנ"ב יע"ש • ולע"ד לא ידעתי מאי ק"ל דהרי עיקר דברי התוס' שם בנ"ב הוא להק' דהיכי אמרי' דחייבי עולות אין ממשכנין כיון דלאו לכפרה באו והרי מכפרת על עשה כו' והי' דעולה דורון היא ומכפרת מקופיא כו' יע"ש, והרי זה מבואר שם בסוגיא עצמה דאמר דאמר רבא כמה כעמי' דעולה מכפרת אעשה ומכפרת מקבעא עפי מכפרת החטאת חזר ואמר רבא עולה דורון היא כו' וא"ד אי דמבל תשו'הא חניא לא זז משם עד שמוחלים לו ומאחר דהרב פנים מאירות הביא הסוגיא גופא דמתבאר בה דעולה אינה כפרה ממש אלא דורון למאי צריך לדברי התוס', ומ"נ דגם התוס' שם בזבחים עמדו בזה דאיך הוי העולה דורון דהא מכפרת מקבצא וכמש"ל, ותו קשה להרב דנאית להק' להרב פ"מ ולהרב יד אהרן דלא זכרו דברי התוס' דנ"ב כמו כן היה לו להק' דלא זכרו ג"כ דברי התוס' דר"ה וכמש"ל

ואולם כשאני לעצמי מצד אחר ק"ל ע"ד הרב פנים מאירות דברי' מדברין דאיכא חיוב להביא עולה בדרך דורון, אלא דבזה"ז אינו צריך להתענות ולהצטער גופו בעבור הקרבתה כמו

כמו כפרת החטאת, ואחרי המ"ר חמהני שהרי גם כי אמרי' בת"כ ובברייתא דיומא ובסוגיא דזבחים דעולה מכפרת על עשה ועל"ת כו' והיינו בדרך רצוי ודורון וזהו כשהוא מקריב בשביל נדר או נדבה או חובה כעולת יולדת וכדומה להן דאגב דמקריב מצד אחר מתכפר לו ומתרצה ודרך ריצוי ודורון אבל בשום צד לא יש שום חיוב להביא בכוו' מכוונת וכמ"ש הראשונים והכי משמע להדיא מסוגיא דכ"ו ע"ב דקאמר כיון דעיקרא לאו לכפרה אתי ופרש"י דאינו מביאה ע"ח יע"ש אם לא שנאמר דהרב ז"ל רצה להוכיח דאפי' בזמן שבית המקדש קיים אגב נדר או נדבה או קרבנות חובה היה מקריב עולה ומתכפר כפרת ריצוי ודורון וזה מן הנמנע בז"הז עכ"ו כיון דאעיקרא לאו חובה אלא דורון בשביל דורון אינו מחוייב לענות בגוס נפשו ובשב בתשו' נכד מהני, ומיהו מדברי רבי' האר"י ז"ל מבואר דגם בעובר על מ"ע ושב בתשו' צריך הוא להתענות מספר התעניות הצריכים לכל א' וא', וכבר אני עני כתבתי במ"א בתשו' במעשה שאירע במי שלא הניח תפילין כמה ימים ולשאול הגיע מהו תיקון תשובתו בנדון הרב פנים מאירות, והבאתי שם מ"ש גורי האר"י ז"ל וגם אי צריך לתקן מה שחטא פעמים הרבה כנגד מה שחטא או סגי ליה בפ"א לתקונשם כתבתי בזה בס"ד ואכמ"ל, ועיין להרב פרי מגדים בהקדמתו בפתיחה כוללת ד"ז ע"ד אות כ"ה שכתב וז"ל ואם עבר על מ"ע שהז"ג כו' אפש' דראוי להביא עולה דמכפרת אעשה ולא בעינן שב מידיעתו עכ"ל וק"ק דהרי אעיקרא בשב בתשו' לבד סגי ועול' דורון היא אלא דכשמביא עולה בנדר או חובה דרך אגב אזי מכפרת העולה ממילא כפרת ריצוי ואיך לא ביאר הרב כל זה ועיין במ"ר ס' נשא פי"ג שאמרו והעולה היא ונתי צדק שאינה באה על חטא יע"ש ור"ל דעל"ש אינה באה לכפר ע"ח כאתור ועוד יש לפרש וכמ"ש בדרושים

זאת תורת העולה היא העולה דורון היא ואינה מכפר' כפרה ממש אלא כשמביא קרבן בנדר או בנדבה או חובה בין בקרבן יחיד בין בקרבן ציבור דרך אגב מכפרת על עשה ועל ל"ת שניתק לעשה כפרת ריצוי לבד אבל העולה היא גופא הויא דורון וכמו שנתבאר :

סימן לד

יש להקור לפי מה שנתבאר דעולה גופא דורון היא ומה דמכפרת הוא בדר' ריצוי אי הא דמכפרת על עשה ועל"ת שניתק לעשה אם הוא דוקא כשחטא ועבר על מ"ע כו' בשוגג או אמרינן דמכפרת אפילו כשחטא במזיד ,

ואומר דתנה אמת דבתוספתא דפ"י דמנחות והובא ביומא דל"ו ע"א תני לה בהדיא אין עולה באה אלא על עשה ועל"ת שניתק לעשה מ"מ פשטן של דברים הוא דמכפרת גם על העובר וחוטא במזיד, וכן דייקי דברי רש"י ז"ל שכתב ר"עק אומר כו' על עשה ועל"ת כו' שאין לוקין עליו עכ"ל, הרי דקא יהיב רש"י טעמא למה שהעולה מכפרת על עשה כו' משום דליא ביה עונש במקום אחר דאין לוקין עליו דש"מ דהוי אפי' במזיד דאי בשוגג בלא"ה ליכא מלקות אפי' בעובר על ל"ת גמור גם מדברי התוס' שם מבואר יותר בד"ה על עשה דס"ל דגם בעובר על מ"ע במזיד היא העולה מכפרת והוסיפו בסוף דבריהם וכתבו וכן על חייבי מיתות כו' היתה מכפרת אלא דיש להם כפרה אחרת דעונשו חמור כו' יע"ש והרי עונשו לא איתמר עלייהו הלא במזיד ש"מ דעולה מכפרת אפי' על המזיד, ויותר מבואר שם בסוגיא במאי דפריך הש"ס שם במאי קא מפלגי אמר"י בלאו דנבילה כו' ומסיק אביי לאו דנבילה לאו מעלייא יע"ש דנראה דבעובר במזיד מיירי וכן מוכח מהברייתא דת"כ שם בס' ויקרא ע"פ ונרצה לו לכפר עליו שהמקום מרצה לו ועל מה המקום מרצה אם תאמר דברים שחייבים כו' הרי עונשן אמור הא אין עולה באה אלא על עשה ועל"ת שניתק לעשה ועי' הרמב"ן שם בפי' עה"ת להדיא דמיירי בחייבי עשה ול"ת כו' שעבר עליהם במזיד, וכ"פ הרא"ש והרב נ"י שם, וכ"ן מסוגיא דזבחים בד"ה ע"ב דעולה מכפרת גם כי איכא כמה עשה, והביא שם רש"י בד"ה מאן לימא הך ברייתא דת"כ ושם בד"ה ע"א עת"ש שם והכא כיון דאיכא כמה עשה בגיא מכפר' פרש"י וז"ל כיון דאי איכא כמה עשה מכפרת שהרי לא חייב הכתוב להביאו שתחייב על כל עשה ועשה אלא דורון בעלמא וכתי' ונרצה לו מלמד שנתרצה להקב"ה הלמא כולם נתכפרו : ושם בתר הכי אמר רבא דעשה דסמיכה קאמרת שאני התם דכל כמה דלא שחיט בעמוד וסמוך קאי כו' יע"ש דמלבד דפשט הדברים משמ' דאיירי גם בעובר במזיד עוד נה דכיון דעיקר הטעם דהעול' מכפרת על כמה עשה משום דעיקר העולה גופא הויא דורון וכמ"ש רש"י והרי עיקר הטעם דהעולה הויא דורון והוא מכח הכרח רבא לאמר שם אי דעבד תשו' הא תנייא עבר על מ"ע ושב לא זז משם עד דמוחלים לו ופרש"י ד"ה עולה דורון היא אינ' באה לכפר על עשה כפרה ממש אלא אחר דכפר לו התשו' כו' יע"ש והרי הא תניא עבר על מ"ע ושב לא זז משם כו' גר' דבחוטא במזיד איירי ואפ"ה הוי העול' מכפרת על עשה לריצוי ולדורון, והוא מוכר' מגד עצמו תמאי דפריך אי דעבד תשו' הא תניא עבר על מ"ע ושב ואי על המזיד מהניא התשו' והויא העולה דורון כ"ש וק"ו על השוגג, וכ"נ דהוא דעת הרב מנחת יהודה בס' דע"ז והרב אמרי נועם שם בסדר ויקרא על דברי הת"כ שם וכן דעת הרב קרבן אהרן והרב משכיל לדוד שם, וכ"נ דהוא דעת הר' עולת שבת והרב יד אהרן כמ"ש רז"ל לא לן אדם בירוש' ובידו עון דעון נק' מזיד וכמש"ל :

באופן כי כעת לא מצינו מי שיאמר דכפרת עולה דמכפרת על עשה ועל"ת כו' הוא דוקא בשוגג ולא במזיד דמוכח מכל הני דוכתי דאפי' במזיד מכפרת וכן מתבאר מתשו' הרב פנים מאירות ח"ג סימן ט' יע"ש :

ברם את זה ראיתי להרב מזל שעה נר"ו נדר' בס' ויטלה דקכ"ו ע"ב דבכנס לבי' הספק אי הא דעולה מכפרת על עשה כו' אי הוי דוקא בשוגג או אפי' במזיד והביא לדברי הרמב"ן ע"הת שכתב דמכפרת אפי' במזיד ותמה ע"ד מסו' דזבחים ד"ה דאיבעיא לן אעשה דלאחר הפרשה אי מכפרת אנ לא מי אמרי' מידי דהוי אחטאת מה חטאת דקודם הפרשה אין לאחר הפרשה לא, א"ד נ"ד לקטאת דקטאת על כל חטא וחטא בעי לאתויי חטאת

חטאת אא"והכא כיון דאיכא כמה עשה גבי׳ מכפרה אעשה דלאחר הפרשה נמי מכפרה, ואי אמרת לדעת הרמב"ן דס"ל דעולה מכפרת על ביטול מ"ע אפי׳ במזיד ליתא דל"ד לחטאת דחטאת אינ׳ מכפר׳ אלא על השוגג ויפה כח העולה לכפר גם על המזיד וכיון דמכפרת על המזיד מכפרה גם אעשה שאחר הפרשה עכ"ל, ולא הבנתי קו׳ כלל דמאי אולמיה דעולה דמכפרת על המזיד דאיהני לכפר לאחר הפרשה דאי לזאת הדרגא הם נותנת כל כחך איפכא דחטאת דאינה מכפרת כ"א על השוגג גם לאחר הפרשה מהני לכפר כיון דלאו איהו דגורם החטא במזיד משא"כ בעולה דמכפרה על המזיד אין לו כח לכפר כ"א על מה שקודם הפרשה אבל מה שחטא במזיד לאחר הפרשה קנסינן ליה דלא אהני ליה כפרה עד דמייתי תו קרבן עולה אחרינ׳

אלא דהאמת הוא דבלא"ה לק"מ דהייא גופא קאמר הש"ס ועלה קאי דקי"ל להש"ס דעולה מכפרת הוא במזיד מלה הכרת זה דעולה מכפרת על כמה עשה והיכן מצינו זה דהעול׳ מכפרי׳ על כמה עשה מפני שבעולת נדבה דהוי דורון שם נאמר ונרצה לו דיש לו רצוי על עון עשה ומדליכ׳ איונכא ש"מ דהריצוי הוא על כל עשה שחטא ועיקר הטעם דהוי העולה דורון היינו משום כיון דהכפרת הלזו הוי על מ"ע תרי קי"ל על מ"ע ושב לא זז משם כו׳ וסיינו אפי׳ במזיד ונמצא דהכל הולך למקום אחד דעיקר דהעולה מכפרת על כמה עשה הוא מפני שהיא דורון מכח דמה שמכפרת על אעשה לאו כפרה ממש ואפי׳ שהוא במזיד :

וא"כ שפיר קא מגדד הש"ס לקושיא דמילתי׳ דהנא אמת דכפר׳ חטא׳ הוי על השוגג וכפר׳ עולה הוי אפי׳ במזיד עכ"ז עדיפא כפרת החטאת דהוי כפרה ממש גמור׳ משא"כ העולה דהוי ריצוי אחר דכיפר החטו׳ ולכן קמ"ל אי מכפרת העולה כפרה הלזו גם בעשה דאחר הפרשה ורצה להדמות לחטאת בהדרגה ואת ודחי לה דשאני חטאת דאינו מכפר אלא אחד ולכן ליתיה בכפרה לאחר הפרשה כלל וחסר המציאות משא"כ העולה דמכפרת על כמה עשה כפרת ריצוי גם על המזיד וא"כ מכפר נ"כ לאחר הפרשה כיוהכל בכלל בדורון זה, וגם רש"י ז"ל רמז זה בתו׳ דבריו במ"ש שהרי לא חייבו הכתוב להביאו שמחייב ע"כ עשה ועשה אלא דורון בעלמא כו׳ וה"ט דלא חייבו כי בתשו׳ לבד מתכפר והדורון זה הוא לריצוי לבד וא"כ מאי ק"ל להרב נר"ו מהך סוגיא דאדרב׳ מהך סוגיא גופא ודברי רש"י מוכח להדיא דגם על המזיד מכפרת העולה

ואדרבה ממקום שבא שם הרב נר"ו לסיועי להרמב"ן ממ"ש שם בד"ז ע"א דעולה מכפרת על חייבי עשה מק"ו ומה על חייבי כריתות מכפרת על חייבי עשה לא כ"ש דאיכא למיפרך דשאני חייבי עשה דהוו מזיד אלא דבלא"ה הא נמי ל"ק דכיון דכפרת אעשה הלזו לאו כפרה ממש אלא בדרך ריצוי ודורון אתי מק"ו שפיר ומה חטאת דמכפרת כפרה ממש וגמורה על חייבי כריתות על חייבי עשה דעולה דהוי ריצוי ולדורון להקבלת פנים לא כ"ש אע"ג דהתם בשוגג והכא במזיד הרי גם הכא לאו בקרבן גופיה תלויה הכפרת כמו התם והוו שניהם שוים

ומה שרצה שם הרב נר"ו לו׳ לדעת הרמב"ן ליישב קו׳ התוס׳ שם וכתב דאהני כפרת חטאת לשוגג וכפרת עולה למזיד וא"ד יע"ש, לא ידעתי כונתו דמאי חילוק שייך בין שוגג למזיד אחר דעיקר הכפרה מהני ליה בתשו׳ לבד ואם לא הביא קרבן עולה לא עכב וכל עצמו של שם כפרת הלזו לא הוי אלא לקבלת פנים ורצוי וא"כ גם בחטאת יש לו כח לריצוי כמו בעולה ושקולים הם בכפרת הלזו וגם במזיד דעבר ושב מוחלים והעולה מכפרת לרצון אח"ך היא גופא מהני גם לחטאת דהק"ו דעשה בש"ס היינו דס"ל דתרוייהו כי הדדי נינהו ובשוגג אחד איירי ולדידיה דהא בשוגג ואת במזיד איכא פירכא גדולה ומדהש"ס לא פריך ש"מ דתרוייהו כי הדדי נינהו והוכרח הש"ס לתרץ קו׳ בכה"ג מקופיא מכפרת מקנצא לא מכפרת וכפרש"י והתוס׳ דהרגישו שם לנהך קו׳ הוה לן למי׳ דאפי׳ מקנצא מכפרת וכבר אי׳ דכיון דעיקרא לתי׳ אחריתי אבני הק"ו לקושיא ולדברי הרב נר"ו הרי איכא למיפרך וגם הש"ס הו"ל לתרץ כן דלאו כח מינם דחטאת דיש לחלק בין שוגג למזיד ומכל מה דשקיל שם משמע דאין לחלק כלל בכפרתן בין חטאת לעולה וא"ע כמו שביארנו •

עוד ראיתי להרב נר"ו שם דדלד לו׳ דמנ"ל לרבא דעולה דורון היא לעולם הרי אפשר דהתשו׳ מכפרת על ביטול מ"ע ואפילו מזיד והיינו צריך לעולה והיינו בעבר על מ"ע כו׳ וכי אמרי׳ דעו׳ מכפרת והיינו בשוגג דאז בשוגג לאו בת תשובה הוא כי שגגה היא והם הביאו את קרבנם קרבן עולה ועולה לאו דורון ודינה כחטאת וכאשם כו׳ וא"ד יע"ש ודבריו תמוהים דהרי בעובר על מ"ע במזיד ושב דקי"ל לא זז משם עד שמוחלים ואו לא צריך לקרבן עולה כיון דנתכפר חטאו לגמרי כפ"ש וק"ו בן בנו של ק"ו כשחטא ועבר על מ"ע בשוגג דלא צריך לקרבן עולה במה אנן קיימין אי דשגג בין בתחילה ובין בסוף ולא הודע לו כלל על שמה א"פ מה"כ יתחייב על חטאו בשוגג בעולה ואי בשגג בתחילה ולבסוף נתודע לו דחטא בשוגג א"כ בעי לאתויי עולה הרי עכ"פ צריך לשוב בתשו׳ ולהתודות על חטאו אפי׳ דחטא בשוגג דהכי אניא בתוס׳ דמנחות וביומא דל"ו ע"א ומתודה על חטאת ועל אשם כו׳ והרי הם חטאו בשוגג וצריך לשוב ולהתודות וכמו שפסק הרמב"ם בפ"ג מה׳ מעה"ק הי"ד יע"ש ויותר ביארו הרמב"ם כ"ז בריש ה׳ תשו׳ שכתב וז"ל כל מצות שבתורה בין עשה בין ל"ת אם עבר אדם על א׳ מהם בין בזדון בין בשוגג כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתודות לפני האל ב"ה כו׳ יע"ש הרי לך להדיא דגם בעוב׳ על מ"ע בשוגג צריך תשו׳ וחייב להתודות וא"כ איך כתב הרב שם פעם ושתים דבעובר בשוגג לאו בר תשו׳ דליתא ואפי׳ אם נאמר דכונתו הוא כשלא נתודע לו כלל אף שאין דבריו סובלים פי׳ זה כאשר יראה הרואה שכתב דעולה לאו דורון והרי היא כחטאת וכאשם לכפר על השוגג כו׳ יע"ש דמלבד דק׳ עליו דנעלם ממנו כל מ"ש גדולי הראשונים ד"ה התוס׳ ע"הת בס׳ דע"ז ס׳ ויקרא בד"ה לכפר דעולה מכפר׳ מה שלא ידע לעולם ואפי׳ בשוגג על עונות שחייב עליה׳ כרת במזיד כו׳ יע"ש אלא דאפי׳ לא יש לו חיוב להביא קרבן עולה אלא אגב דמביא קרבן עולה בנדבה מתכפר לו וא"כ אם על חטא שוגג דחייבין עליו כרת במזיד מתכפר כ"ש על שוגג במ"ע • והעיקרא יש לעמוד בזה גם ע"ד התוס׳ ע"הת וכמ"ש לקמן בסי׳ ל"ז בס"ד

עוד ראיתי להרב גר"ו שם דעמד מתמי' ע"ד הרמב"ן שכתב דעולה מכפרת על עשה אפי' במזיד דהיכ' למי' דק מברייתא דקתני על ביטול מ"ע ועל ל"ת דניתק לעשה דלאו הניתק לעש' במזיד היכי משכחת לה כגון לאו דגזל דניתק לעש' דכתי' והשיב את הגזילה וגו' את העושק כו' אם אחר שסב וניתק לעשה דהשבת הגזילה לבעלים תו אינו צריך לא קרבן עולה ולא שום דבר ואפי' אם נאמר דאפי' שקיים מצות השבה כו' כדי להתרצות עם הקב"ה הואיל ועבר על מימרא דרחמנא דאמר לא תגזול כו' לא נמצא כן בשום חד מהפוסקים עכ"ל •

ודבריו אלו מרפסן איגרי דהרי ממקום שבא בכפרת עולה דהויא דורון הרי כתב רש"י ז"ל וז"ל עולה דורון היא ואינה באה לכפר על עשה כפרה ממש אלא אחר דכיפר לו התשו' על עשה היא באה להקבל' פנים כאדם שסרח למלך וריצהו ע"י פרקליט וכשבא להקביל פניו מביא לו דורון בידו עכ"ל •

וכ"כ ר' יונה ז"ל בסוף ש"ש שערי התשובה וז"ל ואמרו ז"ל עולה מכפר' על מי שעבר על מ"ע אחרי התשו' כי אמנם נתכפר עונו בתשו' אך העולה תוסיף על כפרתו ויוסיף להתרצות אל הסי"ת עכ"ל יע"ש • א"כ דיש להרגיש ע"ד דלא הזכיר ג"כ ל"ת הניתק לעשה כנז' בש"ס ונא"כ

הרי לך דעולה אינה באה כ"א להקבל' פנים על מה שסרח כבר וא"כ מה לי עבר על מ"ע ושב ומה לי דעבר על ל"ת דגזל וכיוצא ושב בתשו' בהחזרת הדבר לבעלים דעכ"ז צריך ריצוי להקבלת פנים על מה שסרח במלך ועבר על מימרא דרחמנא והכי כתב הרמב"ן להדיא שם וז"ל א"ת לכפר במזידים וזהו על עשה ועל ל"ת הניתק לעשה שלא נגזר בהם עונש אלא שאינם רצויים למלך שעברו על מצותו וכמה יתרצו אל אדוניהם בדורון הזה עכ"ל • הרי לך דכתב הרמב"ן בפי' דגם בל"ת הניתק לעשה דצריך ריצוי על מה שעבר על מצותו והיינו אחר דכיפר לו התשו' לגמרי דאי בלא תשו' עדיין הוא עומד ולא שייך לקראו העולה דורון אלא זבח רשעים תועבה אלא ודאי דגם כי ניתקו לעשה והשיב את הגזילה בא העול' לדורון ולרצו' להקבלת פנים וכאמו' • ויותר תוה אמהני דאישתמיט מיניה דברי הרמב"ם בריש ה' תשובה שכתב וז"ל וכן החובל בחבירו והמזיק ממונו אעפ"י ששילם לו מה שהוא חייב לו אינו מתכפר לו עד שיתודה וישוב מלעשות כזה לעולם שנאמר מכל חטאת האדם עכ"ל :

הרי דמצריך הרמב"ם אפי' אחר דהשי' את הגזילה ותיקן לעשה שעבר עכ"ז צריך וידוי ותשו' על מה שעבר על מצותו ית' וא"כ בודאי דגם העו' צריך לכפ' ולרצויי לפני הי"ת אשר חטא וא"כ איך כתב בפשיטות דבהשבת הגזל לבעלים תו לא צריך לשום דבר ולא קרבן עולה הפך דברי הרמב"ם • ועיין עוד לח"מ בה' גזילה פי"ד ה"ו דהכריע בדע' הרמב"ם במ"ש וכבר עבר על האיסורין דאפי' דתיקן הלאו להשיב את הגזילה כו' לא בשביל זה מיקרי דלא עבר על לאו וצריך תשו' גמורה יע"ש • ועם שמצינו בזה מחלוקת בין הראשונים וכמ"ש הטור בח"מ ר"סי רכ"ט • ואני עני כבר כתבתי בזה בתי' לשם ובתי' לב"מ דכ"ו ע"ב בדברי התוס' בד"ה מתנה יע"ש מ"מ לכ"ע כפרה לריצוי הם צריכים דעכ"פ לא גריעי מעבר על מ"ע ושב דעכ"ז צריך לקרבן עולה לדורון ולרצוי • וכ"ש בעבר על ל"ת גמור דצריך לרצויי קמיה שמיה • ועכ"ז זכ"ל כן שהרי הריטב"א ז"ל בפי' ליומא שם כתב דעולה מכפרת על ל"ת הניתק לעשה יע"ש • ואיהו גופיה בתי' לפי' א"כ לדס"ה ס"ל דע"י הגזל מנתק הלאו לגמרי וכאלו לא גזל יע"ש • ואו קשה במה שהמגיה מחלוקת זה יש מאין מפי' הרמב"ן דס"ל דאפילו במזיד מכפרת אעשה • ואנכי לא ידעתי מי הוא זה ואיזה הוא שכתב להפך מזה דפשטן של דברים הכי הוי דכפרת עולה היא אפי' בחוטא במזיד כאשר נתבא' בדברי רז"ל ובדברי הראשוני' ואחרוני' ולא מצינו שום חד מהפוסקים שרצה לחלק ולחלוק בזה • ואפי' הרב ק"א והרב נח"י שעמדו בפי' דברי הרמב"ן הלזו הודו לו בזה ואין פוצה פה ואיך נעלם ממנו כל האמור והדובר ונ"ע •

זאת תורת העולה היא העולה דכפרת' היא על עשה ועל ל"ת הניתק לעשה ואחר דשב בתשו' והשיב את הגזילה וכדומה לזה והתודה על מה שחטא כשמביא את קרבנו עולה לה' ניחן נגדר אוגדבהזאו תוכה מכפרת העולה אפי' שעבר וחטא במזיד ותרצה ריצוי לפני האל ית'

סימן לח

עוד מצינו סברא שניה בכפרת עולה והוא מאמר האגדה רשב"י כמ"ש במד' תנחומא ס' לך לך ילמדנו רבינו העולה על מה היא באה כו' רשב"י אומר על הרהור הלב שנאמר ויהי כי הקיפו ימי המשתה וישלח איוב ויקדשם והשכים בבוקר והעלה עולות מספר כולם כי אמר איוב אולי חטאו בני וברכו אלהים בלבבם כו' יע"ש • וכן אמרו עוד שם ס"ס תנוה ובס' צו יע"ש והכי אמר בירו' בפ' בתרא דיומא ובפ"ק דשבועות והביאו שם הך קרא דאיוב ועוד מקרא דכתיב ביחזקאל והעולה על רוחכם היו לא תהיה אמ"ר לוי שהעולה מכפרת על רוחכם יע"ש וכן איתמר במדרש ויקר' ס' צו פ"ז סי' ג' וכן אמרו בז"הק ס' ויקרא ד"א ע"א וס' צו דל"ך ע"א וכן אמרו בז"ח ס' צו דע"ד ע"א וכן ראיתי להרב אבודרהם דק"ה ע"ב בפי' נוסח יע"א שאנו חייבים עליהם עולה שכתב וז"ל שהיא מכפרת ועל הרהור הלב כמ"ש והעולה על רוחכם יע"ש • אלא דקשה דשבק ש' רע"ק ושאר תנאים וסתמא דתלמודא דס"ל דעול' מכפר על עשה כו' וקי"ל כותייהו ונקט ש' רשב"י והיה אפש"ל דכיון שאומרי' ע"א שאנו חייבים עליהם על מצות עשה כו' וא"כ בכפר' העולה הוצרך לפ' על הרהור הלב ועדיין צ"ע אבל ראיתי להרב ח"י בה' י"הך פ"ג דקנ"ו ע"ב שפי' בזה כי עולה באה על מ"ע ועל הרהור הלב כו' יע"ש ולא ידעתי אמאי כשמיט מל"ת שניתק לעשה ג"כ וצ"י • וכן אמרו בז"הק בס' פנחס בר"מ דף רמ"ו ע"ב על עולת התמיד יע"ש ובדרב"ד בר"מ על עולת המוספין יע"ש שמכפרין על הרהור הלב וכ"כ בס' הכוונות ס' ויקרא דעולה מכפרת על עשה ול"ת הניתק לעשה ועל הרהור הלב יע"ש וכ"כ ר' יונה בסו' שערי תשובה יע"ש וכ"כ בס' אמרי נועם בס' צו ור' בחיי שם יע"ש וראיתי להריטב"א ז"ל בחי' לבתרא ב"י בפ' א"מ דמ"ח ע"א שכתב וז"ל וי"מ דאפי' בעולות איכא כפרה על הרהור הלב ועל לאו הניתק לעשה כדאמרינן בספרי יע"ש ויש להקשות בדברי הריטב"א חלב בשם י"מ גמ"ש כדאמרי' בספרי

דלא נמצא כן בספרי ואם שיש מקום להגיה ולכתוב כדאמרי' בספרא במקום בספרי והוא דהכי איתא בספרא בברייתא דת"כ אלא דעדיין קשה דשם בת"כ תני נמי על מ"ע ולא ידעתי למה השמיטו זה ועוד דה"נ תניא להדיא בתוס' דפ"י דמנחות ותני לה בש"ס דילן ביומא דל"ו ע"א יע"ש וע"ק דבהני הרי בריתות לא תני כ"א על עשה ועל"ת דניתק לעשה ואלו הרהור הלב לא קתני דזהו דעת רשב"י כנז' בירוש' ובויקרא ובתנחומא ועיין להרב בהגהו' ס' יין די"ב ע"ד שכתב דעול' באה על מ"ע ועל הרהור הלב כו' כדאיתא ביומא כו' יע"ש וכ"כ הרב אחיו בס' של"ה במס' תענית דקס"ה ע"א יע"ש, והוא תימא דלמה השמיטו מה שהיא מכפרת ג"כ על מל"ת שניתק לעשה וכ"י

והנרי' ולאי דרשב"י דקאמר על הרהור הלב פליג לה' ר' ישמעאל ושאר התנאים דברייתא דת"כ והתוס' דקאמרי דמכפרת על עשה ועל ל"ת כו' וכמ"ש שם בתנחומא דאחר דהביא שם סברת ר"י דעולה באה על עשה ועל"ת כו' קאמר שם ורשב"י אומר על הרהור הלב וא"כ לדעת רשב"י דוקא על הרהור הלב שהוא דבר קל מכפרת ולא על מ"ע ומל"ת כו', וכן מתבאר ממ"ש בויקרא שם כלשון הזה וז"ל אמר רשב"י לעולם אין עולה באה על הרהור הלב פו' יע"ש דלשון זה דלעולם מורה ובא לו' לאפוקי דלא תאמר דעולה באה על עשה ומל"ת כו' אלא לעולם אינה באה אלא על הרהור הלב דוקא וכ"ן ממ"ש אלא על הרהור דאלא בדוקא משמע

וזהו נלע"ד דאיהו כונת ר"ש בברייתא גופא דת"כ שם בויקרא ע"פ ונרצה לו דתני אין המקום מרצה אלא על עשה ועל ל"ת כו' קאמר בתר הכי ר"ש אומר ונרצה לו לו ולזבחו אע"פ שלא סמך הזבח מרצה ופי' הרב ק"א שם דר"ש סבר דונרצ' חוזר לזבח ולהמלט מתקו' האזו' יעש"כ, ולפי מה שנתבאר בכ"מ דרשב"י חולק ע"ז וס"ל דאין עולה באה כי אם על הרהור הלב. לכן חלק ע"ד ת"ק דברייתא דקאמר דעולה בא על עשה ועל"ת כו' ולכן קא מפרש קרא דונרצה לו ולזבחו דר"ל אינו על עינות דיש בהם מעשה בפועל אלא דוקא לו ולזבחו כינו לזבחו בלי ודוי דברים בעונות התלויות במעשה וכיון דעיקר הכל הוא המחשבה ואם כי השכל יסוד הכל כמ"ש הרמב"ן ובס' אמרי נועם שם וא"כ מהאי טעמא דעולה מכפרת דוקא על הרהור הלב א"כ היה מקום לו' דסמיכ' ידו על ראש העול' תהיה מעכבת וכמ"ש ז"ל דטעם דכתיב וסמך ידו על ראש העולה היינו משום כי המחשבה תלויה בראש לז"א ר"ש דהרצוי הוא לו ולזבחו דעולה אינה באה כ"א על הרהור הלב ולא על עשה ול"ת כו' עכ"ז אע"פ דלא סמך מכפרת דגם בחוטא במחשבה עיקר הוא התשו' שישוב ולא יחזור עוד לסורו הרע והוא ג"כ ע"י המחשבה ובהכי מכפר לו לו אלא דעולה באה על הרהור הלב כדי לעורר לבו לשוב וגם להקבלת פנים דגם ר"ש גופי' ס"ל דעולה דורון היא וכדתני בברייתא והביאה הש"ס בת' דברי רבא דקאמר בזבחים עולה דורון היא וקאמר הש"ס תנ"ה ר"ש אומר יע"ש, וק"ק ע"ד הרב מג"א שם בס"ק א' דהביא שם הברייתא דר"ש הלזו וכתב בפשיטות דבשקרב החטאת כבר כיפר ע"כ חייבי כריתות ועשה וא"כ העולה הוי דורון יע"ש

באמ"ן דקי"ל הכי אבל גם' ר"ש גופיה לא סל"ס

מכיון דאין עולה בא אלא על הרהור הלב ממעינן מהא דעולה מכפרת נמי על הרהור הלב עם החמור וכאמור

סימן לו

יש לחקור ולחזור ולדרוש באם דעולה מכפרת על הרהור הלב אם היא מכפר אפי' בהרהור דע"ז, א"ד כיון דקי"ל בע"ז דמחשבה רעה מצרפה למעשה א"כ דוקא בשאר מחשבות והרהורים רעים הוא דמכפרת אבל לא בהרהור ע"ז דהוי כמעשה או דילמא לא שנא

תשובה הנה לכאורה היה נראה דאפילו במחשבת ע"ז העולה מכפרת על הרהור הלב והוא דבירוש' ובויק"ר ובתנחומא ילי' מקרא דאיוב דכתיב וברכו אלהים בלבבם שהוא כינוי כלפי מעלה כמ"ש רש"י ורא"ע כמו גרן גנות אלהים כו' יע"ש והוי מגדף שכתב הרמב"ם בפ"ב דע"ז ה"ו דעובד ע"ז ומגדף הם שוים בכל ענין יע"ש, וכן ראיתי במכתב להרב הגדול כמהר"ש ן' אדרת ז"ל בפי' ע"הת בכ"י גם כן שהביא ראי' דעול' מכפרת אפי' בהרהור ע"ז מהך דכתי' וברכו אלהים בלבבם כו' יע"ש וכ"כ רבי' מוהרח"ו בפי' מוסר בס' לב דוד פ"ד די"ג ע"ב וז"ל וכפי הנר' מס' הזוהר סדר ויקרא ד"ה ע"ב בפסוק אם עולה קרבנו ר"ח פתח כי לא מחשבותי מחשבותיכם כו' נר' דהעולה באה על הרהור הלב ר"ל מי שחשב לעשות עבירה אפילו של ע"ז וג"ע וש"ד ולא עשאה מתכפר בקרבן עולה והדעת נותן כן דלא גרע ביטול מ"ע מהרהור לחודיה דלא תעשה ויתכפר בתשו' לחודא כפי ס' הזוהר וכן בס' בו דז"ך ע"א זאת תורת העול' דא כ"י העולה דא מחשבה רעה וכן במד' תנחומ' יע"ש

והנה ראיתי להרב אספקלריא המאירה שם בס' בו דפ"ט ע"ב שכתב ע"ד הזוהר שאמר העולה דא מחשבה רעה דאיהי סלקא על רעותא לאסטאה ליה מאורח קשוט וז"ל ונ"ל הקטן המסדר היינו דדרשו רז"ל אין בו אלא ע"ז עכ"ל וס"מ דס"ל לתרי' דמה שהעולה מכפרת על הרהור הלב אפי' הרהור דע"ז, אלא דק"ל ע"ד דהרי הכי אתמר להדיא שם בזוהר באותו פרק באותו מקום ברים הדף וז"ל לית בו אלא ע"ז והכא אתייהיבת ליה לאיתוקדא ההוא מחשבה רעה ולהעברה מקודשא כו' יע"ש וא"כ לא היה צרי' הרב ז"ל לפרש ולהוסיף מדיליה דהא דהעולה היא מכפרת על הרהור שהוא על הרהור ע"ז מדכתי' בו ואין בו אלא ע"ז דכבר נאמר דבר זה שם בזוהר להדיא, גם ע"ד רבי' מהרח"ו ז"ל ק"ק דלמה לא הביא לשון הז"הק הלזה דמבואר להדיא דגם על מחשבת ע"ז מכפרת העולה

אלא דלעד"ן דאין מלשון הז"הק הלזה ראיה לומר דעולה מכפרת על הרהור ע"ז אלא הכונה דע"י קרבן עולה מתוקדא ההיא מחשבה רעה דע"ז ולאיעברא לה מגו קודשא שלא ישלוט בו מחשבת ע"ז, וכ"נ מדברי הס"ך ע"הת בר"ס בו יע"ש וא"כ אין ראיה מלשון הזוהר דאיירי לכפר בהרהורי ע"ז, וה"נ יש לפרש דברי הזוהר בפ' פקודי דרל"ט ע"א דאמרו כלשון הזה ועיין להר' מקדש מלך דקנ"ה ע"א. איברא שראיתי להרש"ך שם בדקנ"ו שהביא משם הזוה"ק דעולה היא מכפרת על

על הרהורים רעים ועל הרהורי ע"ז יע"ש והכי איתמר להדיא בזוהר ס' קדושים דפ"ז ע"א וז"ל דהא עולה מסטרא דע"ז והרהורא בישא קא אתיא ובג"כ כו' בגין דיתכפר ליה לב"נ כל אינון חובין דאתיין מההוא סטרא עכ"ל , הנה מבואר דגם על הרהור הלב דע"ז העולה באה לכפר , אבל לע"ד קשה הדבר לשמוע דיתכפר עון הרהור ע"ז בקרבן עולה לבד , דהנה ההכרח שעשה רבינו מהרח"ו ז"ל להלעת נוהן דעולה מכפרת אפי' על הרהור ע"ז דלא גרע ביטול מ"ע מהרהור לחוד דלא תעשה כו' יע"ש , דהרואה יראה דהיא גופא צריכה רבה דהא תינח בשאר עבירות שחשב בהם אבל בהרהור ע"ז דקי"ל דמצרפ'למעש'מדכתי' למען תפוס את ישראל בלבם כדאיתא בקידו'דט"ל ע"ב ואו אמרינן התם בדמ"ט דהמקדש את האשה ע"מ שאני רשע גמור מקו' שמא הרהר דבר ע"ז בדעתו , ואם כדברי הרב מהרח"ו ז"ל הרי לא הוי רשע גמור ומאי שנא הרהור ע"ז משאר מצות דל"ת דנקט הש"ס אלא ודאי ה"ט דמחשבה דע"ז הוי כמעשה ולכך בהרהור לחוד דהרהר בע"ז נעש'רשע גמור דכל המודה בע"ז ככופר בכל התורה כמ"ש ז"ל , וא"כ י"ל דאה"נ דבשאר עבירות נחשב לעבור עליהם מהני העולה לכפר משא"כ בהרהור ע"ז דהוי כמעשה דחמיר טובא מעובר על"ת גמור ודברי הז"הק דהביא רבי' מהרח"ו מפ' ויקרא ד"ה ע"ב דאתמר הכי ומהיא מחשבה אשהכחו עבירות חטאות וזדונות ע"ז ב"ע וש"ד כו' יע"ש •

אפשר לפרש דכונת הדברים הוא דאה"נ דאשתכחו כל המחשבות אבל לכפר על ע"ז לא מהני גם לדברי הזוהר דס'קדושי'דעול' מסטרא דע"ז והרהורא בישא כו' יע"ש אפשר לומר דהכי דייק לומר דעול' מסטרא דע"ז ול"ק לכפרא הרהורא דע"ז אלא קאמר מסטרא דע"ז ר"ל דהיא מהסט"א וע"ד שפי' בכה"ג הרב מקדש מלך בל' הזוהר דס' פקודי דקנ"ה ע"א יע"ש , ועוד נ"ל לומ'והוא האמת דאה"נ דגם בהרהור ע"ז מהני העולה לכפר היינו כשעולה בדעתו איזה מחשבה לפי שעה ואינו מתרבה במחשבה זאת ע"מ לעשות אזי מהני העולה לכפר גם על הרהור ע"ז בזה אבל אם היו חשב וגמר בלבו לעבוד ע"ז אזי בודאי כיון דקי"ל דמחשבת ע"ז מצרפה למעשה ל"מ העולה לכפר וענוש יענש ואמינא לה ממ"ש בז"הק סדר שמיני דל"ח ע"ב ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת וז"ל אלא ישראל הא קבילו עונשא וע"ד לא כתי'בהו עגל לחטאת אלא לעולה מ"ט בגין דכל אינון דחבו ביה קבילו עונשא בין במילולא בין בעובדא בין בסולתנא ואפי'אינון דלא עבדו מידי אלא דסליקו ליה ברעותא דלבייהו למפלח ליה אתענשו כמ"ד וישק את בני ישראל אבל אינון דסליקו ליה ברעותא דלא למפלח ליה אלא דסליקו גוונא דרעותא? מיניה הכא אהדכאן ומקרי' ליה לעולה כו'עכ"ל

הרי לך בבירור גמור מדברי הזוהר דמחשבת ע"ז אשר חשב לעבוד ע"ז אזי ל"מ העולה לכפר על הרהור ע"ז כזה כיון דמצרפה למעש'וע"כ נענשו במיתה אבל כשעולה איזה גוונא דרעות'ולא גמר במחשבתו לעע"ז אזי באה העולה לכפר על הרהור ע"ז כזה. א"כ כל הני דוכתי דאתמר בז"הק דעולה מכפרת על הרהור ע"ז צ"ל דס"ד כה"ג דסליק בגווייה גוונא דרעותא אבל לא מחשבה לעבוד ע"ז , וא"כ מ"ש רבינו מהרח"ו ז"ל כי העולה באה על הדהור הלב ר"ל מי שחשב לעשו' עבירה אפי' של ע"ז כו' יע"ש , אחרי המא"ר בזיו"ק ליתא דבחושב לעבוד ע"ז הוא נענש במיתה והעולה דמכפרת על הרהור הלב בע"ז הוא בגוונא דרעותא דלא למיפלח ליה והיינו דכפרותא לע"ז הוא נראה יפה בעיניו ואינו מחשב לעבוד וכמ"ש הר' מקדש מלך שם בסדר שמיני דמ"ו ע"א יע"ש

אך פי' הדברים כך הוא והוא שעולה על לבו איזה מחשבת ע"ז כמו שעול'על לבו איזה הרהורים רעים אחרים ואינו רוצה באותם המחשבות ודוחה אותם מלבו וכמ"ש הר'אספקלריא המאירה שם בפי' הזוהר הקדוש ד"ע ע"א יעויין שם •

וזה ראיתי להר' משכנות יעקב בקונט'לניף מלוכה דרכ"א ע"ב דרצה לחלק דיש שני מינים במחשבת ע"ז דהחושב בלבו בטעות ובאונס ושוב חזר ודוחה מחשבה אינה מצרפה למעשה אבל החושב לעבוד ע"ז מצרפה למעשה , ושוב חזר בו וכת'וז"ל אבל בענין מחשבת ע"ז אינו מיושב דמניין לנו לחלק ולעשות ב' מדרגות במחשבת ע"ז יע"ש

ואחרי המ"ר תמהני עליו דנעלם מעיני דמ"ור דברי הז"ה דקא מפרש להדיא דאיכא ב' מדרגות במחשבת ע"ז וכאמו'וכ"ש ועיין להר' מנחת יהודה בס'כי תשא ד"ה ה' דצריך לרחמים קודם שיחטא משום הרהור ע"ז וכדברי הרא"ש ז"ל ואכמ"ל , וכ"נ ממ"ש ביומא דס"ז ע"ב רב ולוי חד אמר זבח וקטר ונסייף גפף ונשק במיתה שמח בלבבו בהדרוקן ופרש"י מיתת הדרוקן דכתי'ויזר על פני המים ואמרינן בע"ז דמ"ד לא נתכוון משה אלא לבודקן כסוטות בלבבות בטן כו' יע"ש , ויש לדקדק ע"ז ממ"ש בירוש' רב ור"ל בר סיסין תרויהון אמרי זיבח וקיטר ניסך היה מת בב"ד טיפח ריקד שיחק היה נבדק כסוטה שמח בלבו היה מת במגפה ועיין להר' מהרש"י ולהרב פ"מ בפי' הירוש' יע"ש : ומ"מ נראה השמח בלבו היינו במחשבת לבו לבד שלא עשה שום מעשה ועכ"ז נענשו במיתה והיינו דהכי קי"ל בע"ז דמחשבה כמעשה ולחייבו מיתה בד"ש , וכמ"ש בז"הק בהאי ענייתא גופא דגם החושבים בלבבם לעבוד ע"ז נענשו במיתה עכ"פ וזהו הסך דברי רבי' מהרח"ו ז"ל ומהר"ס ן' אדרת ז"ל וכדכתיבנא

כי כן הבא'ר תמהני למ"ש ה"ה מהרא"ג"ח ז"ל בדר' בס'שמיני דמ"ו ע"א דחקר חקירת חכם למה ציוה ה' אל בני ישראל קחו שעיר עזים להטאת ועגל וכבש לעולה כיון דאמרו רז"ל דעגל בא לכפר על מעשה העגל למה בקרבן אהרן היה העגל להטאת ובקרבן בנ"י היה העגל לעולה והוא מפרק לא דאהרן לא חטא במעש'העגל במחשבת מה שא"כ העם דחטאו בו במחשבה וחשבוהו לאלוה וישתחוו ויאמרו אלה אלהיך ישראל והזאת מבואר שמחשבה רעה אע"פ דאין הקב"ה מצרפה למעשה מחשבה דע"ז מצרפה שנאמר למען תפוש את ישראל כו' וע"כ הוצרכו ישראל להביא עגל לעולה שהעולה מכפרת על הרהור הלב כמ"ש במדרש מקרא מלא הוא שנאמר והעולה על רוחכם כו'עכ"ל וכ"כ בספר

חן טוב שם בס׳ שמיני כדברי הרב מהרא״ת ז״ל יע״ש

ואחרי המ״ר דבריו תמוהים דמאח׳דנחתי הרבנים ז״ל לו׳דמחשבת ע״ז מצרפה למעשה איצים ס״ד לומר דעולה מכפרת על הרהור הלב היינו כחטא גמור כזה דנחשב כמעשה דמלבד דחטא זו כמויד וגם כדיבור דאמרו אלה אלהיך ישראל כמ״ש ז״ל ולאו במחשב׳לבד אלא גם באמירה ובכה״ג אפי׳ בשאר עונות לא אמרינן בכה״ג דאין הקב״ה מצרפה למעשה וכמ״ש הרב ר״ח בש״הק פי״א ומה שיש לעמוד ע״ד בענין זה כבר אני עני כתבתי במ״א באורך וברוחב כיד ה׳ הטובה עלי וממקום שבאו הרבנים הללו להוכיח מדרז״ל דעולה מכפרת על הרהור הלב דמקרא מלא הוא והעול׳על רוחכם כו׳ דהנה אתא דרז״ל הוכיחו מהך קרא דעולה בא בשביל רוחכם דהוא המחשבה , אבל לע״ד ק״ל בזה דהך דרשא דמפקינן מינה דהעולה בא על רוחכם דר״ל על הרהור הלב דהרי משמעות הכתוב הוא להפך דכתי׳ בתריה דהיו לא תהיה וא״כ לנו לדעת מאי הוכח הוכיחו רז״ל מהך קרא דעולה בא לכפר על הרהור הלב . והנראה ליישב והוא הנכון דקרא בא להודיענו דאפי׳ דעולה בא לכפר על הרהור הלב היינו בתנאי דלא יהיה כ״א הרהור לבד ולא דיבור עם המחשבה דאז מצרפה למעשה . וגם תנאי אחר דלא יהיה גוי כמ״ש התוס׳ בקידושין דע״ל בד״ה מחשבה כו׳ דבגוים מחשב׳רעה מצרפה למעשה גם הנאי היו דברינו אלה דבהרהור ע״ז דקי״ל דמצרפה למעש׳ לא מהני כפרת עולה וכמ״ש בז״הק , א״כ זהו להוכיחו רז״ל בירוש׳ ובויק״ר מהך קרא דוהעולה על רוחכם דעולה בא לכפר על מה שברוחכם זהו דוקא בעלמא דהכי קי״ל לפי האמת דעולה מכפרת . אבל הכא הנביא הודיעם כי זה התיקון והעולה לכפר על רוחכם היו לא תהיה כי לא יתכן לכפר על הרהור הלב שלכם יען אתם אומרים ובאמירה עם ההרהור הרי מצרפה למעשה זאת ועוד שאתם אומרים נהיה כגוים וכיון שאתם נעשים כגוים הרי בגוים קי״ל דמחשבה דידהו הוי כמעשה וכמ״ש התוס׳ . ועד אחרון דכל זה הוא לשרש עקיאתן שהיא לעבוד ע״ז ובמחשבת ע״ז ע״מ לעבוד אינכה בעולה לכפר זהו כ״ל ליישב קרא דכתי׳ כדי שלא יקשה עכ״פ לדברי הזוהר דהנה הכא לדעת רשב״י נאמר זה , .

ומב״ר בז״הק קאמר בפי׳דעולה אינה באה לכפר על ע״ז אלא דוקא על גונבא דרעותא שכיון שלא לעבוד אבל אם הושב לעע״ז נענש במיתה , ואם כן הוא תימא על הרא״ח והרב חן טוב דק״ו בקרא זה נופית דאמאי ענל לעולה כבר עמדו בזה בז״הק וקא מפרשי הפך דברי הרב ז״ל , וע״ק ע״ד דכפי מ״ש שם ביומא ובירוש׳ובמ״ר הוא לכל העובדים ע״ז במעש׳ואפי׳ בלתי מעשה כ״א ושמח בלבו לבד נענשו במיתה אם כן איך יתכן דהענל לעולה בא לכפר על מה דחשבו לעע״ז וגם וישתחוו ויאמרו אלה אלהיך כמ״ש הרב ז״ל אחר שכבר נענשו ומתו . ואיך נעלם מעיני דמנ״ר גם את זה באני אלא דוכתי וצ״ע .

ושו״ר להרב מהר״י קנבי ז״ל בדרי׳ שעמד ע״ד מהרא״ח אלו ובתחילה הקשה דאינטעג זק מספיק דאם אמרו דעולה מכפרת על הרהור הלב לא אמרו במחשב׳ ע״ז דהרי זה מצרפה למעשה כמ״ש הרב ז״ל עכ״ל , ויש להשיב ע״ד דמה כתו יפה לדחות דברי הרא״ח בחילוק דקז מחלק מש׳דכפשיה דאם אמרו דהעולה כו׳ שהרי עלה קאי מהרא״ח ועל הכל דקרא דוהעולה על רוחכם בע״ז קמיירי וגם מכמה מאמרי הז״הק מוכח דגם במחשב׳ע״ז עולה מכפרת אז דיש לחלק בין מחשבה למחשבה וכמ״ש בז״הק ס׳ שמיני כגון דעניינא ואיך נעלם מעיני הר׳כל זה ועל הכל דהא קא מקשה ע״ד מהרא״ח מש׳ דאם אמרו כו׳ הו״ל להק׳ בכח מדברי הז״הק , עוד ראיתי שהק׳ ממ״ש בפ״ק דזבחים דעולה מקופיא מכפר׳מקינעא לא מכפרה והכונה דאינה מכפר׳לגמרי אלא לתקן מעליו והיינו קופיא כו׳עכ״ל , ודבריו תמוהים עד מאד דמלבד דנעלם ממנו פרש״י ז״ל שם באותו פרק באותו מקום ודברי התוס׳שם דקא מפ׳אחטאת ואדרבא עדיפא העולה דמכפרת מקינעא וכבר עמדנו בזה לעיל בסי׳ ג״ל

ע״ק דהרי אעיקרא עולה דורון היא ואחר שכיפר החטא׳על עשה כו׳באה העולה לדורון כמ״ש שם רבא וכמ״ש רש״י וזהו למ״ד דהא דעולה מכפרת אעשה לא הוי זכפרה גמורה אלא כפרת רינוי וא״כ גם למ״ד דעולה באה על הרהור הלב היינו נמי בכה״ג דבתשו׳ לבד מהני לכפר דלא גרע מ״מ בעובר בפועל מהרהור לחודיה בל״ת דאפי׳ אי איירי בהרהור שבא ג״כ לידי מעש׳ועבר על לאו כמ״ש בספר אמרי נועם בסדר צו יע״ש

הרי בכפרת ל״ת הרי איך ניה תשו׳ מה שצריך לו או קרבן או מלקות או ניתק לעשה וכדומ׳כל אחד כפי מה שהוא ונשאר ההרהור לחודיה ובאה על זה העולה אחר דכבר שב בתשו׳ ותיקן הכל וקבל על עצמו שלא לשוב עוד ולחטוא דזהו עיקר התשו׳ כמ״ש הרמב״ם בה׳ תשו׳ אם כן בודאי דהוי דורון העולה , וכמו דתנינו דרשב״י בעצמו דס״ל דעולה בא על הרהור הלב ס״ל נמי דעולה דורון היא וכמ״ש לעיל בסי׳ הקודם , וכ״ש כשהיא מחשב׳רעה בלתי מעשה כלל דהגם כי צריך לשוב מזה בתשו׳ כמ״ש הרב אספקלריא המאירה בס׳ קדושים דע״ו יע״ש עכ״ז בתשו׳ מהניא והוי העולה דורון ואם כן מה שהעולה אינה מכפרת לגמרי לאו מנד העולה גופא כ״א מנד דהאדם המביאה אינה מביאה בחיוב גמור ע״ז כי כבר נתקן הכל ע״י תשובתו , ומעתה הי״ל להרב ז״ל לתמוה ע״ד מהרא״ח ז״ל דבהרהור ע״ז להוי כמעשה ול״מ העולה אפי׳ לכפרת רינוי כי כמ״כ הכריחו אם אמר בכריתות ומב״ר ומיתה בד״ש הרי עונשן אמור וישראל שבאותו הדור נתחייבו מיתה לשמים עוד ראיתי להרב שם שהקשה ונ״ל מהרא״ח מת״ש ג׳ מיתות נידונו כו׳ יע״ש •

ולע״ד קשה דעפי הו״ל להק׳ממ״ש בס״ס שמח בלבו בהדרוקן • ומ״ש במדרש והירו׳שמח בלבו במנפ׳דהוי ממש חוטא בלבו כמ״ש מהרא״ח , גם מ״ש שם הרב מהר״י קנבי ליישב הני קראי יש להשיב ע״ד כפי האמור , אמנם מ״ש שם דישראל בעע״ז שוו כגוים ואז המחשבה דידהו חשיב כמעשה יע״ש מיושב שפיר היכ׳דכתיב בקרא נהיה כגוים ע״ד שכתבנו לעיל ליישב הך קרא דועולה על רוחכם דלא קשי לן כלל כאמור .

ועיין לרש״י בפירוש החומש סדר בהעלותך בד״ה ושר שני. ואני עני כבר כתבתי בזה בחי׳ע״הת שם יע״ש

ותבט עיני להרב מהרש״י ז״ל בויקרא פ״ר סי׳ א׳ בד״ה ויגוף כו׳ וז״ל ולהא ק״ל מאחר דנעשה דין בעובדים בסייף למה אחו המגפפין שמן הדין אינם חייבים מיתה דאע״ג דאמרינן בקידושין דמחשבה רעה בע״ז מצרפה למעשה היינו דחשב לעובדה דהו״ל מחשבה כמעשה אבל המגפפין אע״פ דשמחו בלבם מסתמא לא גמרו בלבם לעע״ז ממש דא״כ היו משתחוים מיד כמו שעשו יתר העם כי מי המונע בידם או עכ״ל, ויש להשי׳ע״ד דהנה אמת דבודאי מה שנתחייבו המגפ׳ מיתה אינו מן הדין אלא בדיני שמים וכמ״ש רש״י ביומא דס״ג וכ״כ הרב מהרש״י שם בפי׳ הירוש׳ בפ׳ היה נוטל בשם רש״י וכמו כן השמח בלבו דאמרו בירוש׳ובמ״ר שהוא מת במגפה היינו דאע״ג דבד״א אינן חייבין מית׳ב״ד מ״מ בד״ש קתני שמיא גליא דחשבו לעע״ז ולכך נענשו כיון דקי״ל בע״ז דמחשבה כמעשה וכמו שכן אמר להדיא בזה״ק דכל אינון דסליקו ברעותא למיפלח נענשו, ומה שהכריע הרב ז״ל דמסתמא לא גמרו בלבם כי מי המונע להם בהא ודאי יש מקום להשיב דאפשר כי מפני הבושה או איזה סיבה או מיראת העונש וכדומה נמנעו וכמו שכן מוכרח לומר לפי דברי הזה״ק דהיה בהם מי שחשבו לעע״ז ונתחייבו מיתה על המחשבה וה׳הוא היודע ועד מי הם דחשבו לעע״ז ומי הם דלא חשבו לעע״ז. אלא גוונא דריעותא לבד וכמ״ש בזה״ק וגם הרב מנחת יהודה בס׳ כי תשא בד״ה ה׳נראה דס״ל דהיו בעגל מהרהרים בע״ז דחשיב כמעשה יע״ש והוא תימא על הרב מהרש״י ז״ל דנעלם ממנו דברי הזה״ק ועיין להתוס׳ ישנים ביומא דס״ו ע״ב ד״ה גיסף וניסק במיתה וז״ל הוראת שעה היתה דליכא אזהרה יע״ש

עוד כתב הרב מהרש״י וז״ל דענין מעשה העגל לא היה לבם לעבוד ע״ז וא״פ המגפפין והשמחים כל שלא עבדו ממש לא יצאו מהזקתן הראשונה כל שלא כיוונו לע״ז יע״ש, ולא ידעתי כונתו דאי קאי למגפפין במיתה דפי׳ הוא דנענשו בב״ד של מטה וכןהשמחים בלבם בהדרוקן שנתכוון לבודקם כסוטה הרי כל זה היה להוראת שעה וכמ״ש התוס׳ יע״ש וכפרש״י מגפפין במיתה בד״ש וכדברי הירוש׳והמ״ר בשמח בלבו במגפה הרי לבניו יחבר׳ נגלו כל תעלו׳ והוא בוחן לבות ויראה ה׳ וינאךכי חשבו לעע״ז וכמ״ש בזה״ק ונענשו דמחשבה רעה בע״ז הקב״ה מצרפה למעשה

גם מ״ש שם הרב מהרש״י וז״ל דמ״ש מחשב׳ רעה הקב״ה מצרפה למעשה נ״ל שיענש במחשבה במיתה כמעשה דאם כן היה נזכר בתורת כרת או מיתת בד״ש על המחשבה בע״ז אלא פי׳ שמצרפה לתת עליה איזה עונש קצת כו׳ יע״ש,

ואחרי המ״ר נע״ל ק״ט דאחר דגלי לןקרא דבע״ז הרהור כמעש׳למאי אצטריך קרא להודיענו כרת ומית׳בד״ש דכיון דהוא כמעשה מסתמא חייב כרת ומיתה והיה מקום לומר דאפילו בדיני אדם חייב מית׳ בב״ד אלא דהוי דבר המסור ללב ואין אנו יודע וגם דעכ״ם צריך מעש׳כפועל ועדים והתרא׳וכל זה חסר המציאו׳כשהוא במחשבה ועיין להרב פרי מגדים בפתיחה כוללת ד״ק ע״ג אות י״ג שכתב וז״ל ואפי׳ הרהור ע״ז דנענש על המחשבה בד״ש לא בד״א ולא יצוייר כלל ואפילו אם הודה אינו נאמן ואפי׳ אם היה נאמן אין נענש בד״א יע״ש, אבל בד״ש אה״נ דחייב כרת ומיתה בד״ש וכמו שנא׳ דבר זה בזה״ק בענין העגל גופיה ואיך כתב הרב להפך מזה ועיין בזה״ק ס׳נא דל״ת ע״ב וז״ל על דעבדין עובדא לחוד לא משגיחין לאבאשא בר הרהורא דע״ז דכתי׳ השמרו לכם פן יפתה לבבכם יע״ש

ברם עדיין נשאר לנו ליישב קרא דכתי׳באיוב אולי חטאו בני וברכו אלהים בלבבם דמיניה הוכיחו רז״ל לאה דעולה מכפרת על הרהו׳ הלב וכמ״ש הרב מהר״ש ן׳ אדרת ז״ל להדיא ואם כן קשה דלפי כל מה שנתבאר דבהרהור ע״ז דמצר׳ למעשה אין העולה מכפרת על זה כלל, והיה נראה ליישב דענין זה דאיוב כיון דהיה מחוךאכילה ושתיה כדכתיב כי הקיפו ימי המשתה וכתי׳אוכלים ושותים יין ומחוך היין שנשתכרו הוא החשש אולי חטאו וברכו אלהים וכגונדא דלא היו בדעתם ואונס דשכרות י״ל דקיל טפי והו״ל כגוונא דרעותא דאמרו בזה״ק

וא״ב י״ל דלדעת הזה״ק ורז״ל הם מפרשים וברכו אלהים דאינו כינוי כלפי מעלה והוי מגדף דהוי כעע״ז ח״ו אלא פי׳ לשון רוגז כמו שתרגם שם התרגום וארגיזו קדם ה׳ והיינו דחטאו בלבם והרהרו בחטא אחר ומנאצים להקב״ה ואינו מברך את ה׳ כענין דכתיב במלכים א׳סימן כ״א גבי ברך נבות ושם תירגם גדיף קדם ה׳ ומלכא לט יע״ש דס״מ דפי׳וברכו אלהי׳בלבבם לאו מגדף ואפשר דמשום הא גופא הכריחו לתרגום לתרגם כאן בקרא דוברכו לשון רוגז שהוא לשון ניאוץ ע״ד שתרגם אנקלוס בסדר שלח בקרא דעד אנא ינאצוני דתרגם עד אימתי יהון מרגיזין קדמי יע״ש וה״ט כיון דהיה מקריב עולות בעדם ועל חטא הרהור ע״ז לא שייך קרבן עולה כיון דהרהור כמעש׳ וכמו שביארנו ע״כ תרגם מלשוןרוגז, ואולם להמפרשים ז״ל דפי׳וברכו כמו ברך נבות והם הביאו מדרז״ל דעול׳מכפרת על הרהור הלב יש ליישב כדכתיבנא ברישא והוא ברור

סוף דבר כי עולה מכפרת על הרהור הלב בחושב לעבור על מצות ה׳ אשר לא תעשה וכ״ש בחושב לבטל ממ״ע חוץ מחושב לעבוד ע״ז כיון דקי״ל דמצרפה למעשה אבל היכא דבא הרהור בע״ז באיזה אופן ולבו שלם שלא לעע״ז או הוי כחושב בשאר עבירות ומתכפר לו בקרבן עולה כמ״ש

סימן לז

והנה בעא״ה מצוה להביא מן החדש שבראש ג׳ בענין זה דכפרת העולה והוא מ״ש התוס׳ ע״הת בס׳ דע״ז בסדר ויקרא בד״ה לכפר עליו וז״ל כי כשהאדם אוכל חלב בשוגג מביא חטאת ועל הספק אשם תלוי ולפעמים סבור דאכל שומן בודאי והוא אכל חלב ועליו העולה מכפר׳מה שלא ידע מעולם עכ״ל

וראה זה חדש אשר לא פירשוהו רז״ל בשום מקום ואדרבה יש להקשות מליסנא דברייתא דת״כ ותוספתא דמנחות דקתני על מה המקום מרצה אם תאמר על כריתות ומנ״ד ומיתת נד״ש

כד"ט או מלקיות הרי עונשן אמור הא אינו מרצה אלא על עשה ועל"ת כו' עכ"ל, ואם איתא כדברי התוס' אלו דהעולה מכפרת על חייבי כריתות דשגג בהם כגון דאכל חלב בחזקת שומן ולא נודע לו לעולם אם כן הו"ל להת"כ לומר דהמקום מרצה לו על חייבי כריתות בשוגג גמור דלא נודע לו לעולם ומדהת"כ והתוספתא איירי מהא ולא מצאו מקום לחול כפרת העולה כ"א על עשה ול"ת כו' ש"מ דלא מקום כפרת העולה בהכי וה"ט כמ"ש הרמב"ן על התו"ש בפי' הת"כ שם דכיון דנחית קרא להודיענו עונשן האמור במזיד ובשוגג לא הודיע ובעשה ול"ת שניתק לעשה לא מצינו עונש שדינן להו למזיד יע"ש

וכמו כן נמי י"ל כיון דבחייבי חטאות ואשמות גלי לן קרא גם בשוגג עונשן וחיובן וקרבנות שלהם ובשוגג גמור כי לא ידע לא הודיענו הכתוב בהם שום עונש אם כן ליכא למימר דיהיה כפרת העולה ורצויה על זה , גם לפי' שני שפירש הרמב"ן כי בעבור שלא הזכיר בקרבנות נדב' לכפר על שגגתו אשר שגג כמ"ש בקרבנות שחטא , ואמר ונראה היה לרבותינו במשמעות הזה שיכפר על המזידים שאינם רצויים לפניו כי השוגג אע"פ שחטא רצוי הוא לפני ה' אם כן א"א לכפר על המזידים ואלו בעשה ול"ת הניתק לעשה יע"ש וע"ש להרב ק"א ולהרב נח"י והרב משכיל לדוד יע"ש באורך

מ"מ מבואר יוצא דא"א לפ' קרא דונרצה לו לכפר על ענין חוטא בשגגה ומכ"ש בשוגג גמור ולכך הוכרחו רז"ל בת"כ ובתוס' להעמיד קרא בחוטא במזיד בעשה ול"ת שניתק לעשה והוא תימא ע"ד התוס' מה יענו להברייתא דת"כ אלו ות"ג דהתוס' הללו היא באה בש"ס דילן ביומא דל"ו ומקיל ועדי הש"ס בהך ברייתא והכי איפסיקא הלכתא כר"ע , ועכ"פ גם רי"הג מודה דגם כפרת העולה אינה אלא על עשה כו' וגם תנא דבי ר"י הכי ס"ל ואפי' רשב"י דפליג על זה וקאמר אין עולה באה אלא על הרהור הלב כנז"ל בסימן הקו' מ"מ ולא אחד בהם שיאמר דמכפרת על חטא בשוגג דלא ידע בו לעולם וכעת דבריהם צ"ע

ומ"מ הואיל ונפק מפומייהו דרבנן קדישי בע' התוס' דמפיהם אנו חיים דעולה מכפרת גם על מי שחטא בשוגג באיסור כרת ולא נודע לו מעולם הכי אית לן למינקט דבקריאתו בפ' העולה יכוין ג"כ לכפרה הלזו וכה יאמר אם חטאתי באיסור כרת ולא נודע לי י"ר שתכפר כו' דודאי גם בחוטא בשגגה ולא הודע אליו חטאתו אשר חטא בה צריך מחילה וסליחה וכפרה וכמו שנבאר בסי' דאח"ז בס"ד , ולא מפני שעמדנו על דבריהם נדחו דבריהם חלילה כי בודאי אינהו בקיאי וידעי טפי ולא קשיא לן ע"ד אלא מקוצר המשיג ועומק המושג ולכן יש לחוש לדבריהם ואפי' דהם מצאו בדברי רז"ל באיזה מקום גילוי לזה וסמכו ע"ד סמוכים דרבנן ואנחנו לא נדע איזהו מקומם

סימן לח

פש גבנימה שיש לחקור אם העובר על דבר איסור תורה והוא לא ידע מעולם בדבר ההוא שהיה בו איסור ולא אתודע לו כלל אם יש לו בזה עונש וצריך מחילה וסליחה וכפרה או לא .

תשובה לכאורה נראה דיש ראיה לזה ממ"ש התוס' בסוט' דכ"ח ע"א ד"ה מה שכתבו דבאכל ספק חלב ס' שומן ושוב נודע לו שהוא שומן אע"ג דצריך כפרה וסליחה כו' יע"ש , והרי אם בנתודע לו בודאי אח"ך דהיה שומן ולא חטא צריך כפרה כ"ש כשלא נתודע לו מעולם והוא ודאי איסור אלא דיש לדחות דהתם הא מיהא לס' איסור איכוון וע"ד שאמרו בנזיר דכ"ג ובקידושין דפ"א אשה הפרס כו' והיא לא ידעה צריכה כפרה וכמ"ש הרב צמח צדק בתשו' סי' ס"ט ולהרב חות יאיר בהשמטו' דרס"א ומ"ש ע"ד עט"ר הגאון מו"ה שגדול ז"ל בס' הנחמד חק"ל בחי"ד ח"א סי' קכ"א ובח"ב בשיורי סימן ז' ובא"ח סי' א' ובחה"מ סימן כ"א יע"ש באורך , ואני עני כבר כתבתי במ"א בס"ד ואכמ"ל

והיה נ"ל להביא ראיה מנוסח שתיקנו לנו בעל חטא דאומרי' ביה"כ ע"א שחטאנו לפניך ביודעי' ובלא יודעים דבר' דאיכא חטא גם במה שאין אדם יודע אם לאו וצריך לשוב בתשו' גם ע"ז ולשאול מחיל' וסלי' וכפר' מהש"ית ואפ' לדחות דכונת אומרם ביודעי' ובלא יודעי' דהיינו דעל חטא כשחט' מעיקר' היה באופן זה בין בידיעה בתחילה ובין בלא ידיעה בתחילה שחטא ועבר על איסור תורה בשוגג אבל שוב נודע לו אח"כ , או יהיה פי' בלא יודעים אם הוא חטא או לא כי הדבר הוא ס' אכלו וכ"כ מ"ש הרב אבודרהם ז"ל בכי' נוסח זה דק"ה ע"א וז"ל ביודעים כמו שנא' או הודע אליו חטאתו ובלא יודעים כמו שנא' והוא לא ידע ואשם עכ"ל , והנה קרא דכתי' באשם תלוי בס' ויקרא הכי כתיב ולא ידע ואשם ודרשו רז"ל וה"ד רש"י ז"ל בחו' שם דקרא מדבר במי שאכל דבר שהוא ספק איסור ואינו יודע בירור הדבר אם חלב אם שומן יע"ש .

אבל נראה להביא עוד ראיה מנוסח על חטאים שמסיים בו על מ"ע ועל מל"ת כו' בין שגלויים לנו ובין שאינם גלויים לנו את שגלויים לנו כבר אמרנום לפניך ה' אלהינו ואת שאינן גלויים לנו הכל גלוי וצפוי כו' כמו שנאמר הנסתרות לה' אלהינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם כו' כי אתה סולחן לישראל כו' יע"ש , הרי נראה להדיא דגם באינם גלויים לנו צריכים כפרה ופי' של דברים לפי פשוטו דהגלויי' לנו כבר אמרנום והתודנו עליהם ושבנו בהם אבל שאינם גלויים לנו וחטאנו באיזה מהם ואיננו יודעי' מה הם להתודות עליהם בפי' והרי אנו שבים בהם שהרי הכל גלוי וצפוי לפניך ה' אלהינו כמ"ש הנסתרות לה' כו' וכיון דדוקא הש"י הוא היודע הנסתרות הוא יודע דאינם גלויים לנו וכן מבואר בדברי הרב אבודרהם דק"ה ע"ב שהביא הנוסח של המון העם שהיו אומרי' ושאינם גלויים לנו , וחטאנו על כולם כמ"ש כו' והשיב ע"ז וז"ל ולא יתכן דהכתוב לא בא להורות דאנו חוטאים על כולם אלא בא להורות דהכל גלוי לפני ית' והנכון שלא לומר וחטאנו על כולם אלא הכל גלוי וצפוי כו' וכ"כ הר"ם מרונטבורק וגם רב עמרם ור' סעדיה לא כתבוהו עכ"ל יע"ש הרי לך בהדיא דהרב פרושי קא מפרש דראיית הכתוב על אינם גלויים לנו דהם גלויים לפניו ית' כמו שנאמ' הנסתרות כו' ואולם

ואולם זאת קשה הוגד לי על מה שראיתי להרמב"ן ז"ל עה"ת בפ' נצבים עפ"ז דקא מפ' הנסתרות לה' אלהינו וז"ל ודעתי בזה בדרך הפשט כי הנסתרות הם החטאים הנסתרי' מן העושים אותם כמו שגיאות מי יבין מנסתרות נקני יאמר הנסתרות לה' לבדו הם אין לנו בהם עון אשר חטא אבל הנגלות שהם הזדונות לנו ולבנינו כו' יע"ש

הרי דהרמב"ן קא מפ' קרא דנסתרות לה' אלהינו על חטאים דאינם גלוים לנו כנוסח שתיקנו בעי"ח וקא פשיק ותני כי אין בהם עון אשר חטא וא"כ איך יתכן להתודות עליהם ולבקש עליהם מחילה וסליחה וכפרה אחר שאין בהם עון אשר חטא , ואת זה ראיתי להרב ב"ד בא"ח סי' תל"ב שתמה על נוסח זה דקא מביא ראיה שאינם גלוים לנו הכל גלוי וצפוי לפניך כמו שנאמר הנסתרות לה' , וז"ל תימא דבפ' נגמר הדין דמ"ג ע"ב מפ' קרא זה על ענין הערבות ומה שייך לאומרו על ענין העונו' הנעלמים מן החוט' והנגלות לו , ויראה דמ"מ אין מקרא יוצא מידי פשוטו ופשוטו הוא כן כמ"ש הרמב"ן בפי' התורה ודעתי כו' יע"ש

ודברי' אחרי המ"ר הם תמוהים דממקום שבא ליטב הנוסח דספיר מייתי ראיה מהך קרא דהנסתרות דאיירי לענין העונות הנעלמים כמו שפי' הרמב"ן מינה תיובתיה , דהרי הרמב"ן כתב כי אין בהם עון אשר חטא ואילו לפי נוסח זה אנו מתודים עליהם ומבקשים מחילה וע"ק דמעיקרא קו' ליתא דמה בכך אם בפ' נגמר הדין דרשו קרא זה על הערבו' עכ"ז אינו סותר משמעות הכתוב דפי' הוא דהנגלות הם שידועים לנו ושייך בהו ערבות והנסתרות לה' דהנסתרות שאדם חוטא בסתר בחדרי משכבו ואין מי שיראהו הם לה' אלהינו וע"כ אין בהם ערבות אבל את מיהא מבואר מזה דהכל גלוי וצפוי לפניו ולפניו יתגלו כל תעלומו' וא"כ מאי ק"ל דבפרק נגמר הדין מפרש קרא על הערבות דלא ולא אחת היא וע"ק דאפי' לפי שיטת הרב ז"ל היינו יכולים לפ' גם בנוסח זה גם על ענין הערבות כי העונות הגלוים לנו כבר אמרנום לפניך וא"כ הגלוים לנו משלנו וגם מאחרים ואנחנו לא חטאנו בהם שייך בהם עונש מצד הערבות דמה"ט אמרו"ל להתודות כל מיני עונות אפי' שלא חטא בהם ובלשון רבים מפני הערבות אבל שאינן גלוים לנו בין משלנו בין מאחרים וליכא בהם ערבות הכל גלוי וצפוי לפניך מה הן כמ"ש הנסתרות לה' אלהינו והם גלוים לפניך כל תעלומות שלנו ושל אחרים דמינה נפקא חיוב שערבות מה"ט כי מי יודע בהם ועכ"פ מתודה בהם כדי לבקש מחילה על עצמו ועל חבירו כמו שמסיים כי אתה סולחן לישראל כו' הרי דיכולים אנו לפ' כפי שיטת הגמ' בחיוב הערבות ג"כ אלא דפשטן של דברים כמ"ש בתחי' וכעת דברי הרב"ד צא"ח

גם בדברי הרמב"ן קשה עוד שהרי הוא מביא ראיה דלעונות הנעלמות אין בהם עון אשר חטא מדכתי' שגיאות מי יבין מנסתרות נקני והרי מדוד המלך עצמו הויא תיובתיה שביק' עליהם מחיל' ואם נאמר דהרמב"ן איירי בנסתרו' לו לגמרי דלא נודע לו לעולם ודוד המלך איירי בנסתרות שנודע בהם אח"ך עכ"ז קשה שהרי הרמב"ן מפרש אותם שניהם כא' , ואם נאמר דתרוייהו מיירי גלא נודע ותפילת דוד מ"י באומרו מנסתרו' נקני הוא שביקש רחמים דלא יבא לידי מכשול ולחטוא בסתר בבלי דעת כלל ולא נודע לו מעול' וע"כ צ"ל דפי' מנסתרות נקני הוא הנסתרו' לגמרי דאם על הנסתרו' בעת החטא וחטא בשגגה ושוב ידע דחטא בהם היינו מ"ש בתחילה שגיאות , וא"כ י"ל דהרמב"ן מביא ראיה מהך קרא דנסתרות הם מה שאינן ידועים לו לעולם דבאלו אמרו דאין בהם עון אשר חטא ומביא ראיה דנסתרות הם הנסתרים מבני אדם כי כן אמר דוד מ"י שגיאות מי יבין מנסתרות נקני דהתם פי' נסתרות הוא מוכרח דהם נסתרים מבני אדם כלל ומ"ש דוד עכ"פ נקני היינו שינקה לו מלחטוא ולא יכשל בהם . . . .

אבל עדיין קשה דמלבד דפי' נקני אינו סובל דבר זה דהוא תפיל' על העתיד לבא שלא יחטא דפי' נקני הוא ע"ד הכתוב בכפרת העון ונקה לא ינקה לו"א נקני שיכפר עונו אם חטא בסתר שלא יענש בו . ומלבד כי כך הוא פשוטו והכי נרא' מפרש"י ורד"ק שם בפ"ז ושאר המפ' ז"ל

זאת ועוד דהכי איתמר בש"ס בפרק חלק דק"ז ע"א למה דוד דומה לסוחר כותי אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע שגיאות מי יבין א"ל שביקו לך מנסתרות נקני שביקו לך ופרש"י שביקו לך מחול לך הרי כי כל עיקר שאלת דוד מ"י במ"ש מנסתרות נקני היינו דימחול לו הקב"ה ע"מ שחטא בסתר ולא נודע לו כמ"ש רש"י ורד"ק שם וכן אמרו להדיא במדרש שוחר טוב שם פי"ט עפ"ז שגיאו' מי יבין שגייתא מעבדינן קמך א"ל הא שרי לך והא שביק לך גם מזידים אלו הזדונות כו' וכן הביאו הטור בא"ח סימן תקפ"ב יע"ש . אלא דלפי זה דוד מ"י שאל הקל תחילה ואח"ך היותר גדול עד שאל הזדונות כו' ואם כן לפ"ז הוי מנסתרות נקני יותר חמור משגיאות דהרי הקל שאל בתחי' היה השגיאות ואח"ך הנסתרות כנרא' דהוי יותר גדול משגיאות

הן אמת דבמדרש ש"ט וגם הטור לא הביא הך דמנסתרות כו' וכנרא' דס"ל דמ"ש שגיאות מי יבין מנסתרות נקני הכל הוא בבא אחת והוי פי' שגיאות מי יבין שנעשה בנסתרות וחטא בשגגה , וע"ן לדקדק מפרש"י ורד"ק שם שכת' אבל בתלמודין סבר דהוו תרי מילי שגיאו' מי יבין דהם השגגות ומנסתרות נקני הוי דנעשו בסתר א"כ אם פי' נסתרות הוי דשגג בהם והם נסתרות הוו יותר קיל מהשגגות

הן אמת דרש"י ז"ל שם בש"ס נרא' דיטב לזה במה שפי' נסתרות של מזיד בצינעא יע"ש דס"ל דנסתרות הם יותר חמורות משגיאות , אלא דקשה ע"ז דרש"י ז"ל גופיה בפי' לתהלים סבר לא להא דנסתרות שהם בשוגג ונסתרות מעיניו ולא ידעתי בחטאי בשגגה וכ"כ להדיא רד"ק שם והתי' ברור דבפי' לתהלים אזיל ומפ' רש"י המדרש ש"ט דעשה הכל בבא אחת שגיאות עם נסתרות לכן פי' בנסתרות שחטא בהם בשוגג ברם בש"ס דקא מחלק להו לתרי בב' שגיאות ונסתרות ע"כ הוכרח רש"י לפ' דנסתרו' הם מזיד בצינעא וכ"כ שם מהרש"א בח"א , אלה דעדיין לא הונח לי זה לשוייה מחלוקת בזה וגם לפ' בנסתרות ב' פירושים דסתרי אהדדי אף כי הדבר מוכרח לומר כן נעג רש"י

רש"י כמ"ש דנלע"ד דבלא"ה מצינן לקרב הדיעות דמ"ש נסתרות הוי חוטא בשוגג ולא ידע בו ונסתר מעיניו כמ"ש רש"י ורד"ק ז"ל שם .

ועכ"ז יש ליישב לדעת הש"ס דילן דעשאן ב' חלוקו' והוא דדוד מ"י שאל מחילה בתחיל' על השגגות דאחר שחטא בהם ידע בהם שחטא ושב בתשו' ככל חטא בחטאתו בשגגה מה צרי' לו לכפרתו ואח"ך שאל לנסתרות שחטא בהם בשוגג ולא ידע בהם כלל דאע"פ כן צריך כפרה על חטאו ושואל מה' מחילה ולא הוי יות' קל דאדרבה כשחטא בתחילה בשגג' דלא ידע שהיה איסור בחטי' עשייתו ושוב אח' שעשאו נודע לו הנה זכה דמשמיא רחימו עליה והודיעו לו חטאתו כדי שיעשה תיקון ויביא קרבנו ויתכפר לו עונו אבל כשחטא בשגג' ולא נודע לו ונעלם ממנו עונו מתחילה ועד סוף עכ"פ גורם רע' לעצמו דבודאי החוט' בשוגג עוש' רושם בחטאתו ופוגם בנשמתו וכמשל הבגד נקי דנפל בו שמן או דיו דאפי' דנפל עליו שלא מרצונו וידיעתו הכתם מחשיך לבגד וכמו כן הוא החוט' אפי' בשוגג וכמ"ש בתנחומא ובויק"ר ס' ויקרא פ"ד סי' ג' ע"ש גם בלא דעת נפש לא טוב יע"ש ועיין להרב ר"ח בס' היראה רפ"ד יע"ש

וכן הדעת נוטה דיותר טוב הוא כשנודע לו חטאתו בשגגה לכשלא נודע לו כלל דאם בנודע לו צריך כפרה ומביא קרבן כדי לתקן ולטהר נשמתו איך יתכן לומ' כשלא נודע לו מעולם שיהיה יותר טוב אדרבה הוי גנאי לו דנשאר' נפשו פגומה ולא מטוהר' והוא ברור וכ"כ חכמי המוסר הלא בספריהם יע"ש וכ"כ הרש"ך ע"את סדר ויקרא יע"ש

ובהכי א"ש מה ששאל דוד מ"י ע"ה כפרה על הנסתרו' דהיינו כפרש"י ורד"ק שם כשנסתרו מעיניו והוא לא ידע בחטאו בשגגה וא"כ הוי השאלה גדול' יותר מהראשונה דשגיאות הם כשנודע לו ואיכא כפרה וקרבן משא"כ כשלא נודע לו דלא שייך כפרה בהם ולכן שאל מה' מחי' וסליחה וכפרה שלא יענש עליהם . ושו"ר חנא דמסייע לן לדברים האלה והוא הרב הגדול מהר"י חאיון ז"ל בפי' לתהלים עפ"ז דפי' וז"ל ואמר שגיאות מי יבין להזהר מהם ואומרו מנסתרו' נקני ירצה השגיאות שלא נודע לו שחטא בהם ונסתרו ידיעתם ממנו ולכן אמר נקני מצונשם ולא שאל זה על השגיאו' שאינן נסתרו' כי אותם יש לו תקנה להביא עליהם קרבן אבל הנסתרו' לא יוכל להביא קרבן כו' ע"ש , הרי לך בפי' בדברי הר' דיותר ראוי להתפלל ולבקש מחילה על העונו' שנעשו בשגגה והוא לא ידע בהם כי א"א לו להנקות מהם ע"י קרבן וגם א"א לו לעשות בהם תשו' הראויה להם ושמא יענש בהם כי לא ידע בהם כדי לשו' בתשו' ולתקנם אבל השגגות הגלויות יכול לתקן בהם כל אחד ואחד כפי מה שראוי להם והרי זה דומה למ"ש תלמידי רבי' יונה ברפ"ק דברכו' וז"ל דעונש הספק יותר מהודאי וכן מצינו דעל הודאי מביא חטאות ואמרי' כו' והטעם בזה למה דהחמירו על הספק יותר מהודאי אומ' מורי הרב להוא מפני דעל הודאי משים האדם החטא על לבו ודואג ומתחרט עליו וחוזר בתשו' שלימ' אבל על הספק עושה סברו' ואומר אולי היה מותר ולא ישים לבו לשוב ולזה החמירו יותר עכ"ל :

וכ"כ מור"ם בד"מ ובש"ה בא"ח סי' תר"ג וז"ל וצרי' כל אדם לחפש בדרכיו אולי עבר עבירה או ס' עבירה והביא דברי רבי' יונה יע"ש ואם על ספק עבירה יש לו להתחרט יותר משום דהוא אפשר שיתל' ויאמר שלא חטא ולכן אינו משים לבו לשוב כ"ש כשיהיה הענין שלא נודע לו מעולם וחטא בודאי דיש לו עונש בדבר וזהו הנקרא ירא חטא דתמיד ירא וחרד אולי חטא והוא לא ידע ואשם ותמיד עיניו אל ה' כי הוא יוציא מרשת רגליו ושלא יכשל בשום דבר איסור כי בלא"ה איכ' סברא במפרשים ז"ל דאין אדם חוטא בשוגג אם לא דקדם לו מזיד וכבר האריכו בזה המפרשים ז"ל עיין להרב ב"כ דרוש א' . ועוד דאעיקרא אם האדם נשמר מהגלויות הקב"ה משמרו מנסתרו' כמ"ש רז"ל במ"ר עפ"ז הנסתרות לה' אלהינו יע"ש .

והיה נ"ל להליץ בעד הרמב"ן והוא דכונת דוד מ"י באומרו מנסתרות נקני היינו בלתי שאלה ובקשה דהדבר מוכרח דמנסתרות נקני ולא תענשני בהם דהנסתרות לה' אלהינו והרי הוא אנוס בדבר וכן מצאתי להרב מהר"י אבן יחייא ז"ל בפי' לתהלים יע"ש אלא דעכ"פ קשה דהרי כבר נתבאר דגם כי לא ידע שחטא עכ"ז לא איפרק מחולשא וצריך להיות ירא מן החטא גם בכה"ג שחטא ולא ידע בו ונסתר מעיניו .

ונראה להביא ראיה ע"ז ממה ששנינו במשנ' ערוכה בכריתו' דכ"ה ע"א ר"א אומר מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום ובכל עת שירצה הוא היה נקרא אשם חסידים אמרו עליו על בבא ן' בוטא שהיה מתנדב אשם תלוי בכל יום חוץ מאחר י"הכפורים יום אחד אמר המעון הזה אילו היו מניחים לי הייתי מביא אלא אומרים המתן עד שתכנס לבית הספק וחכ"א אין מביאין אשם תלוי אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת ושם בש"ס נתנו טעם לעיקר פלוגתייהו דלדעת ר"א אשם תלוי בא חובה ובא נ"כ בנדבה אם יש לו לחלו' ולהכנס לבית הספק ורבנן פליגי עליה ואמרי דעולה ושלמים דוק' באים בנדבה משא"כ אשם תלוי דאינו בא כ"א לנכנס לבית הספק שאכל איזה דבר ונסתפק אם הוא שומן או חלב שלא"ה מביא חולין בעזרה הוא יע"ש ואם כן שמעינן מיהא דלדעת ר"א ובבא בן בוטא דעביד עובדא נרא' להדיא דאפי' בחוטא נסתר והוא לא ידע בו ולא יודע הדבר מעול' עכ"ז היה מביא אשם תלוי לכפר עליו אולי חטא בשוגג והוא לא ידע וזו ראיה אלימתא דצריך כל אדם להיות ירא וחרד ולשוב אל ה' ולבקש מלפניו גם על עונות שאינן גלויות לו כאם חטא בהם ולא ידע בהם ואפי' לדעת רבנן דפליגי לר"א הרי עכ"פ לא פליגי אלא בעיקר הבאת הקרבן דס"ל דאשם תלוי אינו בא כ"א בדבר שנסתפק בו בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת ברם גם המה מודו דבהיות טוב יש לכל אדם לשו' מעבי' שחטא בהם ולבקש מחילה גם על הנסתרו' ויפה הוא עושה וא"נ דאם היה הענין דס"ל לרבנן דבעולה ושלמים דבאים בנדר ובנדבה היה מכופ' לו אם חטא באיזה חטא בשוגג ולא נודע לא היו רבנן אומרים דלא הביא קרבן עולה ושלמי' להתכפר בו אם יהיה הענין דבאולי חטא

אשר לפ"ז אחרי המ"ר תמיה נשגבה לרבי' בעלי התוס' ע"את בס' דע"ז ס' ויקרא ד"ה

ד"ה לכפר עליו שכתבו דהיכא שחטא בודאי בשוגג ולא ידע בו מעולם מביא עולה ומתכפר לו ע"ז יע"ש , וכבר עמדנו ע"ד לעיל בני הקודם בזה כמו שיע"ש

והנה נעת"ה לא קשה דמסוגי' הלזו מוכח להדיא דאין כפרת עולה באה ע"ז שהרי מלבד דלדעת ר"א דאמר מביא אדם אשם תלוי בכל יום והיינו אם יהיה שחטא ולא נודע לו כדי לכפר , ולפי דבריהם למה צריך זה לאשם תלוי הרי בעולה יכול להיות הכא בנדר ונדבה וגם בבא בן בוטא אמאי עביד עובדא להביא אשם תלוי בכל יומי דאיכא פלוגתא דלדעת רבנן דס"ל דאין מביאין כו' והוי חולין בעזרה והו"ל להביא קרבן עולה דבזה יוצא י"ח לכ"ע . וגם לדעת רבנן גופייהו הו"ל לומר דאין מביאין אשם תלוי כ"א בדבר שנסתפק כו' ברם משום מידת חסידו' דרוצה להתכפר בספק חטא בודאי והוא לא ידע יביא עולה ואדרבה בש"ס מפ' פלוגתייהו דר"א ס"ל דאשם תלוי בא נמי בנדר ונדבה כמו העולה ושלמים , וחכמים ס"ל דדוקא עולה ושלמים בנדר ונדבה כו' ולא אשם תלוי ולא הזכיר הש"ס לו' בזה דבמקום כפרת אשם חסידים הללו הו"ל להביא עולה וכעת צ"ע

אתאן לדברי הרמב"ן ז"ל שכתב דבנסתרו' אין בו עון אשר חטא דלפי מה שנתבאר לא אתי שפיר שהרי גם כי חטא ולא ידע בו לא איפרק מעונשא וצריך האדם לבקש עליהם כמ"ש

הן אמת דאחר החיפוש מצאתי סיעתא לדברי הרמב"ן אלו מת"ש רז"ל במדר' שוחר טוב בסימן פ"ז ע"פ נכבדות מדובר בך כו' וז"ל דלע"ל בביאת המשיח והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה' וז"ל נכבדות שהם מביאים אותם בכבוד ואומרים זה כהן וזה לוי וזה ישראל כגון אם נמכרו לעבדי' ונשתכחו ונעשו גוים ע"י האונסי' אני מקבלם הוי וגם מהם אקח לכהנים הלוים אמר ה' והיכן אמר הנסתרות לה' אלהינו עכ"ל , הרי מבואר מדברי רז"ל דבנסתרות ואינו יודע אם חטא בהם כלל אינו נענש עליהם וקא מייתי ראיה מקרא דהנסתרו' לה' אלהינו וזה מורה כדעת הרמב"ן ז"ל דבנסתרות אין בהם עון אשר חטא , ומהתימא על הרב ב"ד דהא דקא מייתי מפי' הרמב"ן לראיה דקרא מיירי בענין עונו' והו"ל להביא מהא דאמר במדרש ובש"ט כאמור וגם קשה ע"ד הרמב"ן דכתב פי' זה מסברא דנפשיה כמ"ש ודעתי בדרך הפשט כי הנסתרות הם החטאים הנסתרים מן העושים אותם כו' יע"ש , והרי כה"ג נראה במדרש רז"ל וצ"י

איברא דעכ"פ קשה דלפי כל מה שנתבאר מקראי ודרז"ל גם בשוגג בלא ידיעה יש לו קצת עונש וגם צריך לבקש עליהם מחיל' כמ"ש וכמו שתיקנו ושאינם גלוים לנו , וא"כ איך אמרו בש"ט דגם מהם אקח לכהנים הלוים אפי' דחטאו משום דהנסתרו' לה' אלהינו , ואפשר לחלק ולומר דבהא דש"ט דנפלו אנוסים ביד גוים שאני דמה שנעשו גוים היה מסיבת אונס והם לא ידעו בדבר ונשתכחו דור אחר דור והיינו דקאמ' רז"ל אם נמכרו לעבדים ונשתכחו ונעשו גוים ע"י אונסים דבתחילה נמכרו לעבדים בקטנותם ונשתכחו שהם ישראלים או אבותי' של אלו נמכרו והולידו בנים אחריה' ונשתכח זכרם דהיו ישראלים או שאבותם של אלו נמכרו והולידו בנים אחריהם ונשתכח זכרם דהיו ישראלים ונעשו גוים ע"י האונסים כי לא הכירו דת ישראל מעולם בכה"ג הוא דגם מהם אקח לכהנים הלוים אמר ה' והיכן אמרו הנסתרות לה"א כו' משא"כ כשהוא ישראל ויודע דיני התורה ואם הדבר שהיה ברור לו ונגלוי לפניו אחר דחטא בשגגה היה שב מידיעתו והיה מביא קרבן א"כ גם בלא הודע לו צרי' להיות ירא חטא שמא ח"ו נכשל ובא לידי מידה זאת והוא לא ידע

ומצינו חילוק זה דאמר בש"ס בפ' כלל גדול דס"ח ע"ב דרבי יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו דוקא הכיר ולבסוף שכח אבל תינוק שנשבה לבין הגוים וגר שנתגייר בין הגוים פטור ופרש"י פטור דקסבר ר"י ור"ל אומר מותר אנוס הוא ולא שגגה היא יע"ש , הרי בהדיא דדוקא הכיר בתחילה וידע הדבר שהוא אסור ושוב שגג בו הוא דחייב קרבן משא"כ בשלא ידע והכיר בתחילה דדבר זה הוא אסור דהוי פטור משו' אומר מותר כפרש"י ועמ"ש התוס' שם ד"ה אבל , ואע"פ דחלקו ע"ז שם בש"ס רב ושמואל וס"ל דאפי' תינוק שנשבה לבין הגוי' וגר שנתגייר בין הגוים הוי כהכיר ולבסו' שכח וחייב וקי"ל כוותייהו וכמו שפסק הר"מ במז"ל בפ"ב דשגגות ה"ט יע"ש , מ"מ אפש"ל דהמדרש ש"ט אזיל כשיטת ר"י ור"ל דס"ל דתינוק שנשבה לבין הגוים פטור כי לא הכיר בתחילה משא"כ בישראל דהכיר וידע בתחילה .

וא"ב י"ל דאפי' ס"ל כרב ושמואל דגם תינוק שנשבה לבין הגוים כהכיר וידע ולבסו' שכח והוי דינו כישראל וחייב להביא ק"ח על כל העבירו' שעשה בהיותו ביד גוים זהו לענין דמחוייב קרבן ע"ח אבל לקונסו ולרחקו כעובר על המזיד אין לנו לעשותו ואע"פ שחטא ישראל הוא ויביא קרבן ויתכפר וישוב לכהונתו ולוי לדוכנו כאשר בהיות ישראל כמאז ומקדם והיינו דקאמ' וגם מהם אקח לכהנים הלוים אמר ה' והיכן אמר הנסתרות לה' אלהינו וכיון דזה חטא בנסתר והוא לא ידע אין בו עון שיחשב לו מזיד ויהיה כגוי דהיינו ישראל שהמיר דתו דלהני אין לנו לרחקם כיון דהיו אנוסים אבל אה"ן דעכ"פ כפרתם הצריך להם להביא ק"ח על שגגתם צריכים להביא כפסק הר"מ במז"ל שם

והשתא דאתינן להכי אומר אני דגם כונת דברי הרמב"ן שכת' כי הנסתרות הם החטאים הנסתרים מן העושים כמו שגיאות מי יבין מנסתרות נקני יאמר הנסתרות לשם לבדו הם אין לנו בהם עון אשר חטא אבל הנגלו' שהם הזדו' כו' ולפי שהביא באלה לעשות כל המצות הוציא מן החרם העושה בשגגה שלא יתקלל באלה כו' יע"ש

ונ"ל דכונת דבריו באומרו הנסתרות לשם לבדו כי אין לנו בהם עון אשר חטא היינו להיות נענש בהם כמזיד באלה וחרם וזה מבואר בכתובי' דלגבי עונש גדול כזה לעובר במזיד כתב הרמב"ן בזה כי לנסתרות אין בהם עון אשר חטא שיענש עליהם בעונש האמור , אבל אה"נ דצריך סליחה וכפרה עליהם וגם שלא יענש עליהם בעונש קל כמו שהתפלל דוד מ"י נקרא זה דקא מייתי הרמב"ן דשגיאות מי יבין מנסתרות נקני והיינו

והיינו דינקהו ה׳ ויכפר לו שלא יש עליו עונ׳ עליהם מה שראוי לבא עליו כשוגג וזהו הנ״ל לע״ד ליישב דברי הרמב״ן ז״ל ועיין להתוס׳ בגיטין דנ״ה ע״א בד״ה לא היו ימים כו׳ יע״ש ועיין לראב״ע בסוף קהלת ע״פ האלהים יביא במשפט ע״כ נעלם בפי׳ ב׳ ועיין ג״כ לרש״י שפירש אפי׳ על השוגג והוא ש״ס ערוך בחגיגה ד״ה ע״א ודוק ׃

עוד מצינו בש״ס דהוצרכו לכפרה גם בעונות דאין בהם ידיע׳ לא בתחיל׳ ולא בסו׳ ומשנה שלימה שנינו ברפ״ק דשבועות ד״ב ועל שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסו׳ שעירי הרגלים ושעי׳ ר״ח מכפרים דברי רבי יהודה כו׳ ׃ הרי להדיא דצריך כפרה לחוטא בלתי ידיעה בתחי׳ ובסו׳ ׃

ותו איכא למשמע מהך מתני׳ דקתני שם בסו׳ המ׳ על שאר עבירו׳ שבתו׳ הקלות והחמורות הזדונות והשגגות הודע ולא הודע עשה ול״ת כריתו׳ ומב״ד שעיר המשתלח מכפר כו׳ ופי׳ רע״ת שם אותן שעשאן בשוגג בין נודע לו ספקן כלו׳ בין נודע לו שבא לידי ספק חלב ואכל בין לא נודע לו שבא לידו ספק חלב עכ״ל והכי מפורש שם בש״ס שם די״ב ע״ב את״ר יהודה ה״ק על שאר עבי׳ בין קלות בין חמורות בין שעשה בשוגג בין שעשאן במזיד אותן דעשאן בשוגג בין נודע לו ספקן בין לא נודע לו ספקן ופרש״י בין שנודע לו שספקן שבא לידי ספק חלב בין שלא נודע לו לפני יה״ך דאכל ס׳ חלב אין צריך להביא אחר יה״ך אשם תלוי כו׳ יע״ש

הרי דבחוטא בשגגה ולא נודע לו שעיר המשתלח ויה״ך מכפרים ואם באולי נתודע לו אחר יה״ך מספק זה תו אין צריך לאשם תלוי דכבר יה״ך כפר לו על שלא נודע לו כלל לא בתחילה ולא בסו׳ וזהו סמך גדול לנוסח ע״ה דתיקנו לומר כי יה״ך בין שגלוים לנו ובין שאינן גלוים לנו די״הך מכפר גם לחטאים שאינן גלוים לנו וע״כ אנו מבקשים עליהם מחילה ׃

איברא דא״כ תיקשי נמי מהך מתניתין לדברי התוס׳ ע״ה הנז״ל שכתב דעולה מכפרת על ספק שלא נודע לו דהרי מתני׳ ל״ק כ״א שעירי הרגלים ור״ח דמכפרים על שאין בה ידיעה לא בתחי׳ ולא בסו׳ ול״ק עולה בהדייהו דמכפרת ג״כ על לא נודע בשגג׳ כרת ואי לזאת היה מקום לומר דאיירי לענין כפרת טומאת מקדש וקדשיו ולא בכפרת שחייבים על שגגתו חטאת ועל לא הודע שלהם אשם תלוי דאז הוא דכתבו התוס׳ דבשחטא בודאי ולא נודע לו כלל דעולה מכפרת ׃ אבל מה שקשה הוא ממה דקתני דשעיר המשתלח מכפר גם כי לא נודע לו ספקו והוא אכל חלב דאם הוא בענין שלא היה בו חטא אעיקרא בלא״ה אינו צריך כפרה א״ו הוא בענין דאכל חלב בודאי והוא שוגג גמור ולא נתודע לו כלל וע״ז הוא דמכפרת העולה וא״כ כי היכי דקתני כפרת שעירי הרגלים ור״ח הו״ל לתנא לאשמועינן ג״כ כפרת העולה בלא נודע לו החטא כמו דתני כפרת שעיר המשתלח ואם נאמר דשאני שעירי רגלים כו׳ ושעיר המשתלח דהוו קרבנות צבור והם חובה להביאם אבל התוס׳ איירי בקרבן נדר ונדבה בעולת יחיד אין לחלק בזה כלל מקרי תנינן דכפרת העולה נמי שהיא מכפרת כל

מין עולה אחת היא בין חובה בין נדבה בין קרבן יחיד בין קרבן צבור ואדרבה קרבנות עולות הצבור כתמידין וכדומה עדיפי וכמו שביארנו כל זה לעיל בסי׳ ג״ל יע״ש

גם אין לומר דכפרת עולה לא הוי ממש אלא כעין כפרה ורצוי והי׳ דורון דהא הינח למאי דאמרינן דעולה מכפרת על עשה כו׳ או על הרהור הלב ע״כ נ״ל דלא הוי כפרה ממש אלא דורון דהכפרה רבא דק״ז מ״ה״ד אי דעבר תשו׳ דתגיא עבר על מ״ע ושב לא זז משם כו׳ ואילו להא דכתבו התוס׳ דעול׳ מכפרת על איסור כרת דשגג ולא נודע לו בודאי דהוי כפרה גמורה וא״כ אמאי ל״ק להך במתני׳ כמו דתני שעיר המשתלח ׃ אם לא שנאמר דאה״נ דעולה מכפרת על מי שחטא באיסור כרת ולא נודע לו אלא דתני השעירים דאיכא בהו ג״כ כפרה אחרת ול״ל לעולה וגם שעיר המשתלח בכפרה זו לחודא אית ביה דהרי קתני גם על הודונו׳ כו׳ ואיידי דאית בהו כפרה על המזידים קתני גם על לא הודע משא״כ כפרת העול׳ שהיא לכפר על מי שאינו יודע שחטא לבד ולהכי לא קתני לה בהדייהו וזהו הנ״ל ליישב לדעת התוס׳ כי היכי דלא תקשה גם כן מהך מתניתין ועדיין צ״ע ׃

עוד נראה להביא ראיה דהחוטא בלתי ידיעתו וכוונתו עכ״ז עושה פגם וצריך לכפרה ממעשה רב ונורא שאירע בימי רבינו האר״י הקדוש ז״ל אשר בא לפניו הרב הגדול ע״ר וקדיש מוהר״א גאלאנטי ז״ל שיתן תיקון לנפשו וחרד רבי׳ האר״י ז״ל חרד׳ גדול׳ מפני גודל רבנותו והכיר בו שיראתו במצחו ואז ראה הר״י ז״ל ואמר לו כי יש בידו ספק גזל ותכף ומיד הלך הרב מוהר״א לביתו סר וזעף וקרא לכל הפועלים והניח לפניהם כיס א׳ מליאה ממון ואמ״ל שיטולו מה שירצו ואז באה אשה אחת ושלחה ידה ולקחה שתי פרוטות כו׳ ובזה ניצול מס׳ גזל והגיד לו הר׳ האר״י כי זהו הס׳ גזל כי היתה שוה מלאכתו יותר מן השכר ומעשה הזה הביאו הר׳ חמ״י בה׳ יה״ך בעי״ת פ״ג יע״ש ׃

הרי דאפי׳ בספק איסור והוא לא ידע נלבר ולא נתכוון כלל עכ״ז עשה בו רושם כ״ש בחוטא חטא גמור אפלא ידע ואשם נענש ויותר יש להזהר בעבירו׳ שבין אדם לחבירו כי אינו יודע למי חטא כדי להשיב את הגזיל׳ וכיוצא. ואולם יש לעמוד בזה מת״ש בז״הק ס׳ ואתחנן דקס״א ע״א וז״ל מכאן אוליפנא כל מאן דיעביד מילי ולבא ורעותיה לא שוי לסטרא בישא אע״ג דאיהו ביש הואיל ולא עביד ברעות׳ עונשא לא שריא עליה ולא בב״נ אחרא וקב״ה לא דאין ליה לביש יע״ש ויש מקום לחלק בזה ודוק

ומ״מ יש לו לכל אדם להיות ירא חטא שמא חטא באיזה חטא והוא לא ידע בו. מעולם ולבקש מחילה וסליחה וכפרה אם ח״ו באולי חטא בהם ובפרט בי״הך ובקריאת ס׳ העולה יחן אל לבו ויכוין בזה וכמ״ש

סימן טל

ישן לחקור בקרבן שלמים אי בא על חטא אי לא ואמת״ל דעל חטא הוא בא על איזה חטא הוא בא

והנה

והנה כפי דברי התוספתא בפי׳ דמנחות וחגיגה לא ביומא דל״ו ע״א דקתני ומתודה על חטאת עון חטאת ועל אשם עון אשם ועל העולה עון עשה ול״ת ע״כ ואילו שלמים ל״ק שמתודה עליו כלום ש״מ דקרבן שלמים לא אתי לכפרה כלל. וכן מתבאר מל׳ הרמב״ם דפ״ג מהלכות מע״הק הט״ו דאחר דפסק הברייתא הלזו דמתודה כו׳ וכיצד מתודה כיים וכתב וז״ל ויראה לי שאינו מתודה על ה שלמים אבל אומר דברי שבח עכ״ל •

הרי מוכח להדיא דשלמי׳ אינן באים לכפר ע״ח כלל וכנראה להוכיח ממ״ש במד׳ תנחומ׳ ס״פ צו ע״ש וזאת תורת זבח השלמים וז״ל אתא מוצא כל הקרבנות שהיו מביאים היו מביאים על העבירות אשם כשהוא מקריבו כו׳ והחטאת היתה באה על השגגה שנא׳ כו׳ עולה באה על הרהור הלב כו׳ אבל התודה היתה באה על הינס אמר הקב״ה חביבה עלי מכל הקרבנות כו׳ יע״ש , והכי איתא בויקרא רפ״ט יע״ש , הרי דקרבן שלמים היה מקריבו על הינס ולא היה בא ע״ח כלל , וכ״כ הרב מהרש״י ז״ל שם ולעיל רפ״ג יע״ש וכן אמרו בזוה״ק סדר פינחס דר״ת ע״א וז״ל אלא קרבן דאיהו בלי חובה דלא איהו קרבן שלים ואקרי שלמים עכ״ל •

וכ״כ רש״י ז״ל בזבחים דכ״ט ד״ה דלאו בר הרצאה כו׳ אבל קדשים כגון עולה שמכפרת על עשה ושלמים שמביאין לדורון ליתן שלום בין ישראל לאביהם שבשמים עכ״ל , הרי דשלמים אינן באים לכפר ע״ח כלל כ״א לדורון לבד לשים שלום בין ישראל לאביהם שבשמים וזהו כונת דברי רש״י בפ״ק דר״ה ד״ה ע״ב בד״ה הרצאה וז״ל אם לכפרה אם לדורון ע״כ דכונתו הוא אם לכפרה שהיא על קרבןעולה דמכפרת על עשה אם לדורון דמיירי על קרבן. שלמים דהוי דורון וזהו פשוט בדברי רש״י ועמש״ל בסימן ג״ל ע״ד רש״י ז״ל אלו והאמת כמ״ש כאן וא״כ יש להרגיש ע״ד התוס׳ ז״ל שם ד״ה קדשים דבני הרצאה נינהו שכת׳ וז״ל דעול׳ מכפרת על חייבי עשה כו׳ יע״ש דהינח עולה אבל שלמים מאי איכא למימר אבל לפרש״י ניחא דפי׳ אם לכפרת דהוא על העול׳ וכמ״ש התוס׳ אם לדורון על קרבן שלמים ועמ״ש בספר עורי אגן בסי׳ לר״ה שם יע״ש

איברא דק״ל ע״ד רש״י ממ״ש בערכין דכ״א ע״א ד״ה ממשכנין אותם כת׳ וז״ל אע״ג דשלמים מכפרת אעשה הואיל ולאו חובה עליה לא חשיב לה כפרת יע״ש הרי נראה דקרבן שלמים הוא בא לכפר על עשה כמו העולה וזהו הפך ממ״ש הוא בעצמו בזבחים • וכ״ן מדברי רש״י בזבחים דז״ן ע״א גבי מ״ש שם בגמ׳ שלמים אינן באים ע״ח פירש״י אינן באים ע״ח כחטאת וכאשם עכ״ל

ואיבא למידק מה בא רש״י ללמדנו דאינן באים ע״ח כחטאת וכאשם אם לא שבא ללמדינו דאה״ן דגם שלמים לכפר ע״ח הם באים אלא דאינן באים ע״ח כחטאת ואשם • הן אמת דיש ליישב לדברי רש״י דערכין דגיר׳ זאת דכתיבנא בדברי רש״י ז״ל אע״ג דשלמים כו׳ אינה מדויקת וצ״ל במקום שלמים עולות וכן הגיה הרב חק נתן שם ועמש״ל בסימן ג״ל , מ״מ עדיין לא איפרק מתולשא • דהנה מצאנו ראינו ס׳

הלזו דשלמי׳ מכפרים על עשה והכי אמר להדיא במדרש תנחומא סו׳סדר חנוה דאמרו שם וז״ל אמר הקב״ה מכל קרבנות שאתם מקריבי׳ אין חביב עלי כקטורת תדע דכל הקרבנו׳כולם לצורכיהם של ישר׳ כיצד החטאת והאשם באים ע״ח העול׳בא על הרהור הלב השלמים אינן באים אלא לכפרה שהם באים על מ״ע אבל הקטורת אינה באה לא ע״ח כו׳ יע״ש •

הרי מצינו דגם קרבן שלמים בא לכפר על מ״ע והוא תימא דהוא הפך ממ״ש במד׳ תנחומא בסדר צו המובא ברא״שית מאמר דאמרו להדיא דקרבן תודה אינה באה ע״ח וחביבה לפני הקב״ה ודוקא חטאת ואשם ועולה באים ע״ח , ואין מקום לחלק בין קרבן תודה לקרבן שלמים דמלבד דמקרא מלא דיבר הכתוב וזאת תורת זבח השלמים וכתיב בתריה אם על תודה יקריבנו דקרבןתוד׳איהו שלמים גופייהו , וכ״ן להדיא מדברי הת״כ בס״צ ברפי״ז ע״פ ואם זבח שלמים דקרבן תודה היא בא מן השלמים וגם מבואר שם דאינם באים ע״ח יע״ש וגם עפ״ז קאי במדרש תנחומא , וזאת ועוד דהרי מבריח הוא המדרש תנחומא שם בס׳צו דדוקא חטאת ואשם ועולה הוא דבאים לכפר ול״ק שלמים בהדייהו דמכפרי נמי על מ״ע ואדרב׳קאמ׳דהתודה על הינס היא באה

ובזאת ובזאת אבוא העיר ע״ד הזוה״ק דבס׳ ויקרא די״ב ע״א ע״פ ואםזבח שלמים קרבנו כתב וז״ל לקיימא עלמא בשלמא ולא עו׳ אלא דמכפר על מ״ע כו׳עכ״ל , הרי דס״ל להזוה״ק דקרבן שלמים מכפר על מ״ע כו׳ ואילו בס׳ פנחס אמרו דקרבן שלמי׳ בלי חובה כלל יע״ש , ועו״ק דהרי אפי׳ בקרבן עולה דמצינו דכתיב ביה כפרה להדיא כדכתי׳ונרצה לו לכפר עליו לא מצינו כח כפרתו כ״א דוקא למ״ע כו׳ כדאיתא בתוספ׳ ובת״כ וכמש״ל בסימן נ״ל אבל על ל״ת גמור לא ואם כן בקרבן שלמי׳דלא כתיב ביה כפרה כלל איך יתכן דיכפר יותר מעולה על כל ל״ת שבתורה , וכ״ש לדעת רשב״י הקדוש דמנ״ר ס״ל דאפי׳ בקרבן עולה דלא מכפרי׳ כ״א דוקא על הרהור הלב וכבר כתבתי בעניותי בזה בדרושי׳בספרי הקטנ״ה חיים בסדר צו נס״ד

והנה בעקר נראה ליישב דהא דקאמר בזוה״ק דקרבן שלמים על מ״ע כו׳ היינו נמי על מל״ת שיש בהם קום עשה דבהא שוים למ״ע וכס׳ הת״כ והתוס׳ גבי עולה ואפש״ל נמי דכיון דרשב״י ס״ל דעולה אינה באה כו׳ לכפר על הרהור הלב א״כ היכא שחטא במ״ע ושב דקי״ל דמוחלין לו מיד הרי עכ״ז צריך הוא לדורון וכמ״ש רש״י בפ״ק דזבחים ד״ז ע״ב ד״ה עולה דורון דאחר דכיפר לו התשו׳על מ״ע היא באה להקבלת פנים כאדם דסרח במלךותרצהו ע״י פרקליט ובשבא להקביל פניו מבי׳ דורון בידו עכ״ל

הרי דבעינן דורון אחר דכיפר לו התשובה ולכן היא העולה באה לדורון וזהו למ׳ התנאים דס״ל דעולה דורוןולרצות על מ״ע מש״ב לרשב״י דקדריס ונרצה לו לכפר על הרהור הלב כדאיתא בויק״ר ובירוש׳ ומש״ל בסי׳נ״ויע״ש א״כ במ״ע דכפר לו התשובה וצריך לדורון מה תניא לזה קאמר בזוה״ק דשלמים באים לכפר על מ״ע ועל מל״ת דהיינו ניתק לעשה דדומין למ״ע דבתשובה גרידא מכפר לו וכהכרק רנא דקאמר ה״ד אי דעבד

תשובת הא תניא עבר על מ"ע ושב לא זז משם כו' דס"מ דשלמים דורון היא וא"כ מ"ש בסדר פינחס דשלמים בלי עון היינו דהכי הוא האמת שהוא בלי עון כיון דהם באים אחר התשובה נקי"ל דלא זז משם עד דמוחלים א"כ השלמים הם באים לדורון והיינו כמ"ש רש"י בזבחים דשלמים הם דורון ולשים שלום בין ישראל לאביהם שבשמים דהיינו על מה שסרח במה שחטא וכיפר לו התשובה ובא להקביל פניו הוא מתרצה אל ה' להיות שלום בינו למקום וזהו דקא דייקי דברי הזוה"ק גם ויקרא שאמרו ולא עוד אלא שמכפר על מ"ע ועל מל"ת בנין לאטלא שלום על כולא דבא לו דכונת מ"ש דמכפר עמ"ע כו' לאו כפרה ממש אלא להטיל שלום שהיה רחוק מה' ובא עתה להקביל פניו ולאיות רצוי לפניו יתברך ונסכי מיושבים דברי רש"י בערכין גם לפי הגירס' דכתיבה וקריגן אע"ג דשלמים מכפרים על חייבי עשה דהיינו לפי ס' המדרש תנחומא וס' רשב"י בזוהר הקדוש והיינו כפרת ריצוי ולדורון, וכמו שבלא"ה צריכין אנו לפרש בדבריו גם לפי הגירסא דגרסינן חייבי עולות וכמש"ל בסימן ג"ל, אלא דאין זה נכון לומר בדעת רש"י מאחר דבש"ס לא הובא ס' רשב"י דעולה היא באה על הרהור הלב וגם דלפי שאמיות דברי הש"ס בזבחים וביומא דל"ו בר' דלא קי"ל הכי א"כ לא הו"ל לרש"י ז"ל לפרש שיטה מתני' בס' רחוקה מאי דלא בא מפו' בש"ס כי כן האמת דגרסי בדברי רש"י חייבי עולות, ועיין להתוס' בערכין דכ"א ע"ב ד"ה מאי כו' שכ' בש"הל אבל עולה ושלמים דלאו לכפרה כולי האי כו' כנראה מדבריהם לאדוייהו פאהדדי נינהו דמכפרי קצת כפרת דמקרי דורון והיינו כס' התנחום' והזוה"ק וא"ת הרא"ש נר"ו הראה לי שהרב א' יו"ט פי' בדברי התו' דקאי דוקא לעולה דשלמים לא אתו כלל לכפרה יע"ש

וקק שהרי מצינו ס' זאת נרז"ל דגם בשלמים הוי כפרה קצת כמו עולה ומיהו מ"ש התו' שם דכל חטאת ואשם צריך להתודות כו' הה"נ גבי עולה כדתניא ביומא דל"ו אלא כיון דקי"ל דאשם עשה חשו' קודם הבאה הוי מתכפר והוי דורון ולא אמרו דמתודה כ"א בשלא שב מקודם או שמא עבר ע"ח עשה באות' שע' שמביא ולא הספיק לשו' וכמש"ל סי' ג"ל יע"ש ועיין בספר מול שעה בחי' על הר"מ דל"א ע"ג ודוק

ושוב זיכני ה' וראיתי במדרש תנחומא ס' תולדות שאמרו וז"ל ילמדנו רבי' על מה היו השלמים באים כך שנה ר"מ בר אבא בשם ר' יאודה כל המביא שלמים מביא שלום לעולם אמר רשב"י לעולם השלמי' לשים שלום הם באים כו' יע"ש הרי דרשב"י בעיה ס"ל דשלמי' באים על שלום ולא ע"א כדברי הזוהר בס' פנחס וא"כ מ"ש בסדר ויקרא דמכפר על עשה ול"ת היינו כפרת ריצוי ולדורון ע"ד שאמרו בעולה וזהו הנלק"ד ליישב דברי הזוהר הקדוש דלא להוו פלגן בהדייהו והוא ברור.

ואולם ע"ד התנחומא קשה שהרי מלבד כי א"א ליישב ע"ד שכתבנו ליישב דברי הזוה"ק שהרי בסדר צו אחר שאמרו דהעולה באה על חטא שהוא על הרהור הלב קאמר דמשא"כ בתודה דאינ' באה ע"ח דס"מ דאינו בא על שום חטא זאת ועוד שהרי גם בדברי התנחומא דסדר תולדות מבואר ג"כ הכי דשלמים אינן באים כ"א על שלום

ולא ע"ח דהרי עמ"ש ילמדנו רבינו על מה היו השלמים כו' הו"ל ג"כ לומר ע"ע ועל"ת כמ"ש בסדר תצוה אם לא שנאמר דס"ל להתנחומא דמ"ש בסדר תצוה דשלמים באים על עשה היינו נמי כעין דורון אחר דכיפר לו התשו' וכדתניא עבר על מ"ע ושב כו' ועולה דמכפרת על הרהור הלב הוי כפר' גמורה ולכן השלמים אינן באים ע"ח כ"א לשים שלום ברכות על מה שסרח ע"ד שאמרו גבי עול' וזהו ליישב דברי התנחומא כעת ועדיין צ"ע.

וראיתי לרבינו יעקב בעה"ט בפרפראותיו ס' ויקרא על קרא דכתי' בקרבן וכח השלמי' החלב המכסה את הקרב שכא' וז"ל לפי דבא לכפר על חטא שחטא מחמ' רוב שומנו כדכתי' שמנת עבית כשית וכתיב וישמן ישורון ויבעט לכך מביא החלב וכאלו הקריב חלבו עכ"ל. ואחרי המ"ר בניו"ק ק"ט דה"ט לא שייך בפסוק זה דאיירי בשלמים וכבר נתבאר דאין באים ע"ח ושבור הייתי ליישב כי דברי הריב"ה אלו לא שייכי בהך פרשתא כ"א לקמן בפ' החטאת דכתיב נמי התם החלב המכסה את הקרב דנ"ל דהוא דוא' לשבש המעתיק דבכל ספרי החומש ובס' בעה"ט הנדפס לבד בלי חומש בכולם כתו' ה"ט בפ' שלמים וגם את"ך כתו' כשב באה גם כו' יע"ש מ"מ לפי חומר הנושא זהו נר' כעת ועדיין צ"ע

א"נ אפש"ל דאה"נ דבשלמים לא שייך ה"ט מ"מ כיון דשם נאמר במקרא תחילה החלב המכסה כו' לכן פי' ריב"ה הטעם משו' דחוטא מחמת רוב שומנו ועוד י"ל דמאחר דכבר נתבאר דלדעת הזוהר והתנחומא דגם קרבן שלמים בא ע"ח ולדורון לכן מקריב חלבו כדי שיתקרב לבו לה' וישוב אל ה' וירחמהו ולא יבא עוד לידי חטא מחמת רוב שומנו ודוק אבל י"ל במ"ש כדכתיב שמנת עבית כשית וכתיב וישמן ישורון כו' שהרי הכל הוא בפסוק אחד וישמן ישורון ויבעט שמנת עבית כשית וכ"י

המורם מכל האמור דקרבן שלמים אינו בא על חטא כלל ואפי' לדברי המד' תנחומא והזוה"ק דאמרו שהם באים ע"ח היינו דהוי דורון אחר דכיפר לו התשו' כמ"ש גבי עולה וכדכתי' אבל עכ"פ הוא בא בנדר ונדבה ולכן בקריאתו יכוין גם לזה. וגם הוא בא על נס שנעשה לו ומביא קרבן תודה להודות לה' כמ"ש ז"ל, ובזמן הזה במקום הקרבן יקרא ויעסוק בפ' התודה ויכוין בלבו שתהא קריאתו במקום הקרבן וכמ"ש הרב בהגה' ס' יש נוחלין ד"ג ע"א וה"ד הרב אחיו בשל"ה במסכת תענית דף קס"ה ע"א והרב א"ר בא"ח סימן רי"ע יע"ש

סימן מ

נשאל בישאול הרב מג"א בא"ח סי"א ס"ק"ח לפסק הטור ומרן בש"ע דכתב לקרות פ' העולה ואח"כ פ' החטאת דהרי קיימא לן חטאת קו' לעולה והשיב ע"ז (בהתי' א) דהטור כתב דלא יאמר הי"ר אחר פ' החטאת שמא אינו חייב והוי כקורא בתורה ועולה מכפרת אעש' ואין לך אדם מישראל דאינו מחוייב עשה אבל בשיודע בודאי דחייב שאת יאמר חטאת תחילה עכ"ל

והנה מ"ש הר' דפ' קרבן עולה היא מכפרת על עשה כבר ביארנו לעיל בסי' נ"ל דאינה באה אלא לדורון דעבר על מ"ע בתשובה לחודא סגי . וכבר הקשה ע"ד עט"ר הגאון מו"ה נר"ו בס' תבאיר תק"ל א"ח בר"סי א' דכיון דבעשה חשו' איידי דאינה אלא דורון למה ישנה להקדים העולה דכבר נתכפר בתשובה ולדורון הוא דמגיאה ומה טעם להקדים לחטאת יעויין שם .

אלא דלע"ד נראה לומר כוותיה דהר' מג"א ולאו מטעמיה דהנה אמת דבקריאת פ' העולה כתב הטור דיאמר יה"ר כאלו הקרבתי עולה דבין אם היה חייב על מ"ע ובב ובין תשובה ובין נדבה בכל כך ואופן שיהיה הקריאה בכל יום ויום הויא הקריאה כהקרבה אפי' דהיא דורון ולאו כפרה וא"כ כיון דבכל ענין ובכל יום גבי פ' העולה השי' הקריאה כהקרבה לכן כת' הטור ברישא דיקרא פ' העולה תחילה שהיא קריאה ודאית כהקרבה כיון דהיא באה בנדבה , משא"כ בפ' החטאת דכת' הטור דיקרא בכל יום הגם דלא נתחייב דהוי כקורא בתו' ולא יאמר יה"ר כאלו הקרבתי דאינה באה נדבה והו"ל מעין תדיר ושאינו תדיר דתדיר קודם וכעין מ"ש אין ס' מוציא מידי ודאי דקריאת פ' העולה היא ודאית דבאה בנדבה ושכיח ותכוי ואה"נ דאם יהיה הענין דנתחייב בחטאת דאז הוי הקריאה כהקרבה אז הדר דינא דיקרא פ' חטאת כדקי"ל דחטאת קודמת לעולה ואע"ג דאמרינן בזבחים דף פ"ט ע"ב אמר רבינא הכא בחטאת הלוים עסקינן ואע"ג דכי עולה דמי קאמר רחמנא היא תקדים כו' יעו"ש התם שאני דהא מיהא הויא קרבן חטאת וחשובה אבל בקריאה שאינו יודע בודאי בחטא ולא מכוין להקרבה כלל אלא דקורא בספר כל כה"ג גרע טובא ומקדמינן העולה דהויא הקריא' הקרבה ודאית . וזה תמהני ע"ד הר' מג"א דהא דקא מכריע דעולה מכפרת על עשה כו' דלמה ליה להאריך כ"כ במקום שאמרו לקצר דשאני עולה דבין אם יהיה לכפרה או דורון ועכ"פ הויא הקרב' בקריא' משא"כ חטא

ומ"ש עט"ר הגאון מו"ה נר"ו דלמה יכנס בספק איסור על מגן דאם חייב חטאת הקדיש עולה לחטאת אדרבה הו"ל להקדים פרשת החטאת ממ"נ אם אינו חייב לא הפסיד שקרא בתו' קודם העולה ואם נתחייב נמצא דעשה כדין להקדי' העולה עכ"ל

ולע"ד בהורמנותיה דמו"ר נר"ו נרא' ליישב לזה דבכה"ג דהוי קריאת פ' החטא' בודאי דאינו יודע אם נתחייב אלא דמרן בב"י כתב דעכ"פ יקרא דאם חטא אעפ' דאינו יודע מכפר קצת כו' יעו"ש עכ"פ הוא בקריאתו אינו מכוין לשם קרבן חיוב חטאת כלל וגם לא הוי הקרבה ממש כקריאת פ' העולה דהוי כהקרבה ממש . כל כי האי אין ספק דאין בו שום ספק איסור כלל בהקדמת פ' העולה לחטאת ועוד בה דאעיקרא כשאינו יודע החטא דנתחייב קרבן חטאת או לא מהני הקריאה כהקרבה דקי"ל דחטאת בעינן ידיעה בתחילה ואפי' דמלינו לרש"ל דס"ל דמהני תנאי אם נתחייבתי וכמש"ל בסימן טו"ב ואילך בס"ד , הא מיהא הטור והש"ע לא נכנסו בתיקון זה וכתבו הדברים כפשטן דאחר פ' החטאת לא יאמר יה"ר דאינה באה בנדבה

כי מן הנלע"ד נרא' דזהו כונת כות' התורה דסדר פרשיות הקרבנות בס' ויקרא נקטי' פ' העולה ואח"ך פ' החטאת כו' וכן בסדר צו דרבה למקט תחילה קרבנות נדבה דהם שכיחי ורגילי והוו תדירים ודיבר הכתוב תחיל' בהווה ושכיח ורגיל ותדיר ואח"ך בקרבנות הבאי' על חטא דלא הוו תדיר ורגיל ושכיח טובא כמו קרבנו' נדבה ומ"ג למה שהעולה היא באה על עשה ועל"ת שניתק לעשה לחד מ"ד ואפי' דהויא כפרה עכ"פ מתקרבת היא לדורון והוי דבר תדיר דאין לך אדם מישראל דאינו עובר בעשה . גם לס' רשב"י דעולה היא באה על הרהור הלב א"כ הוי דבר הווה כמ"ש בפרק גנו פסוק דף ג' דברים אין אדם ניצול כו' ואחד מהם הוא מהרהור עבירה וא"כ הוי דבר דשכיח טובא ולכן הקדימה הכתוב בפ' מה שאין כן בחטאת וכיוצא דבעינן דוקא בחטאת פרטי דחייב על זדונו כרת ולא שכיחי טובא וגם בחטאו' ידועים אלנו . ומכל אילין טעמי הוא דהוצרך להקדי' עולה לחטאת

ושו"ר להרב חמד משה בסימן א' סק"ג שעמד ע"ד הרב מג"א בזה אך במ"ש דאם כן הו"ל להטור להקדים אשם לעולה וע"ן שיים וכתב (אירוץ ב) וז"ל דהטור והמחבר סדר הכתובים נקטו ולא דקדקו בסדר הקרבה וכך הם סדורי' בפ' ויקרא עכ"ל . והרואה יראה דאין זה מחוור דהרי כל עיקר חקירת הרמג"א הוא על זה דנקט הטור כסדר הכתוב בתו' והו"ל לאשמועינן דחטאת קודמת כדקי"ל בהקרבה דחטאת קו' לעול' גם במ"ש דהו"ל להטור להקדים אשם לעולה יש להשיב ע"ז כמש"ל בסימן בס"ד . גם ראיתי להרב תבואות שור בדק"ח ע"ב אות ו"ן דהביא לדברי הרב מ"א והעתיק בדבריו דכל אדם ספק מחוייב חטאת ועולה מחוייב בודאי יע"ש . ואין זה כונת דברי הרב מג"א אלא דהכי משמ' מכלל דבריו וע"ד שכתבנו אנן יד עניי

ומ"מ מה שתי' הרב תבו' שור שם (תי' ג) דכיון דאינו רק קריאה בעלמא לא דקדקו דיהיה כעין הקרבה ממש כמו שלא הזכיר דיש לקרותם דוקא אחר התמיד כו' יע"ש ולע"ד אין זה הכרח כלל דכל נמה דמצינן להשווי הקריאה להקרבה משוינן ומהא דלא הזכירו לאומרם דוקא אחר התמיד אין ראיה כלל ועמ"ש אני עני לעיל בסי' כ"ה בזה . גם מה שהביא מהפסקים וכתבים סימן ק"ח יע"ש , יש לדחות דלענין וידוי שאני וכמ"ש ע"ד הגאון מו"ה נר"ו שם בד"א ע"ב יע"ש

עוד תי' הרב תב"ש שם (והוא תי' ד) דבקריאה שאני דאכתי צ"ל יה"ר ואסכן יש לבקש על הקל תחילה ע"ד שכתב בכו"כ יע"ש : והרואה יראה דהא נמי לא מכרעא דמלבד מה שיש לדחות בין קריאה דהוי כהקרבה לוידוי דברי' עוד בה דבס הקריאה בלאי יה"ר פשיטא דמהני ועדיף וכמ"ש הרב גופיה שם באות י"ג גבי קורא בפרשת הקרבנות בשבת דהוי כמקריב אפי' בלאי יה"ר יע"ש אם היות דהוא בזמן דאינו ראוי להקרבה כ"ש בזמן הראוי

וכיוצא בזה ראיתי להרב א"ר שם בא"ת ס"ק יו"ד דאילה (והוא תי' ה) דהתם מ"ט כדאיתא בזבחים ד"ז שמא לא יקובל הדורון דעולה משא"כ הכא דעוסק בתורת עכ"ל .

נאקרי

ואחרי המ"ר בניו"ק דבריו המוזכרי' דהרי מבואר שם בפרק כל התדיר דפ"ט ול"ץ דמאי דקי"ל דחטאת קודם לעולה ה"ט משו' דעיקר ק"ח בא לכפר ולרצו' משא"כ בעולה דאינה מכפרת וזה קי"ל בכל מין חטאת הבאה עם עולה להקרבה בין מאיש אחד בין מב' אנשים להביאו זה חטאת וזה עולה ועכ"ז יש קדימה לחטאת ומבואר שם בל"ץ ע"ב ובהוריו' ד"ג ע"א ובדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ט דתמי'ומו' וכדברי המבי"ט שם בס' ק"ש יע"ש . וא"כ מה מקום לחלק בין קריאה להקרבה אחר דהקריאה ג"כ היא מכפרת ויש לו להקדים בקריאתו כפרתו קוד' קריאת פ' העולה דהיא לדורון ומאן לימא לן דגם בקריאתו בפ' העולה שהיא לדורון לא יקובל לרצון אם' דהוא חוטא ולא נתכפר לו חטאתו דמי בקש זאת מידו שיביא דורון דבר דאינו מחוייב וניחא דבר שהוא מחוייב קרבנו ע"ח כי לא לרצון יהיה .

עוד הי' שם הרב (סי' ז) וז"ל דהא המערכה דעולה קודם לחטאת ואין לחלוק הפרשה עכ"ל וכונת דבריו הוא דהתם בפרק כל התדיר תנן דם חטאת קודם לדם עולה אברי עולה קו' לאמורי חטאת כו' וא"כ בקריאה פ' העולה תחילה יש בתוכה ג"כ הקטרת איברים וערך עליה העולה ובהא יש קדימה לעולה מהחטאת ואי לזאת הדבר קשה דיקרא פ' החטאת ראשונה דהיא מוקדמת מדינא דחטאת קודם לעולה בזריק' הדם דהוא עיקר הכפרה ואם אח"ך קורא בתורת הפרשת מהקטרת אמורים מה נבך אחר דעדיין לא קרא פ' העולה ולא שחטה והו"ל כדין דם עולה לאמורי חטאת דאיבעיא לן שם בדפ"ט ופסק הרמב"ם ז"ל בפ"ט דת"ומ ה"ח דאיזה שירצה יקדים יע"ש .

ושו"ר להרב שב יעקב בתשו' חא"ח סימן ב' דרצה לתרץ (והוא תירוץ ד) בפשיטות דכיון דקי"ל דדם חטאת ואברי עולה איזה שירצה יקדים א"כ גם בקריאה יכול להקדים העול' קודם לחטאת זת"ד יע"ש , ויש להשיב ע"ז דהתם שאני דכבר נשחט העול' ואת אברי' מונחים לפניו לא כשעדיין לא היה העולה לפניו כלל וכמו שכן ראיתי להגאון מז"ה נר"ו דהשיב שם על תירוץ הרב ש"י הלזו יע"ש , וע"ק דאדרבה הסברא נותנת דהיה לו להקדים פ' החטאת בקריאת בתורה תחילה דכיון דטעם הקדימה הוא מפני דמרצה ומתכפר לו יותר וזה יתכן טפי בקריאה דכל עיקר הקריאה אינה אלא לענין זה אבל לענין קדימת איברי עול' לאמורי חטאת לטע' הקדמתם לאו משום ריצוי וכפרה לאדם המקריב כ"א מצד הקדוש' ומעל' הקרבן דהעולה היא כולה כליל בהא ודאי אית לן למימר דבקריאה שאני דליכא שום דבר בפועל לא איברים ולא אמורים ולא מוכחא מילתא בקריאה דמזלזל באיברי עולה כי אין בקריאה ממשות ודבר הניכר וזה חילוק ברור ונכון והכי עבדינן בקריאת פ' התמיד עם הקטורת דהתמיד קודם משום דהוא היה נעשה בין דם לאברים ועיקר כפרה היא בדם כמו שכתב הרב מג"א שם בס"ק י"ב יעויין שם .

עוד ראיתי להרב ש"י דאי' (סי' ח)עי"פ מ"ש שם בזבחי' ל"ץ דפריך גבי יולדת אחד לעולה ואחד לחטאת וכאן עולה קודמת אמר רבא למקרא הקדית' הכתו' ופרש"י שתהא נקראת בענין תחילה אבל בעבודת' חטאת קודמת כו' יע"ש וכן ראיתי להרב נהר שלום שתי' כן יע"ש , וקשה דלא זכר דברי הרב ש"י אלו דתי' כן ומ"מ גם תי' זה אינו מחוור כלל חדא דאינה לפרש"י אבל להתוס' ז"ל שהתו לפירש"י ופי' בשם הר"ח ז"ל דלמקראה היינו בהפרשה יע"ש . גם ראיתי להרב מנחת יהודה בס' דעי"ו בסדר תזריע שכתב ע"ד רש"י דפי' לא הקדי' הכתו' אלא למקראה י"מ למקראה לשון קריאה שם שיקרא שם לעולה קודם לחטאת כו' יע"ש והיינו כפי' הר"ח דפי' למקראה להפרישו עוד כתב שם משם ריב"א דפי' למקראה לשון מקרה אם אירע שהקריב עולה קו' לחטאת בדיעבד כשר כו' יע"ש

הדי' דלפי' הפירושים דפי' בפי' למקראה אין ישובו נכון אלא דק"ק ע"ד הרב מנחת יהודה דמאחר דמנינו דרש"י ז"ל פי' להדיא דלמקראה פי' הוא דתהא נקראת תחילה בענין לא הי"ל להביא פי' הי"מ וריב"א לפרש דברי רש"י ז"ל בפי' למקראה . גם ראיתי להרב אק נתן שם להביא משם הר"פ דפי' בשם רבינו יחיאל דלמקראה הוא לשון הקריאה כלו' אם אין בידו ליקח אלא אחת כו' אבל אם באו לידו שתיהן ביחד אז חטאת קודם וכ"כ בס' מזבח כפרה שם יע"ש , והרי אדרבה בקריאת שתיהם מוכנים לפניו והו"ל לקרות פרשת החטאת ברישא , וע"ק דאעיקרא אין ראיה מפי' רש"י כלל דרש"י לא כת' כ"א דלא הקדימה הכתוב בלבד כמו שכתו' בתורה דצריך לקרות אחד לעולה ואחד לחטאת דאין לשנות ואין לך בו אלא חידושו כמו שכתו' בתורה מן הטעמים שאמרו בח"כ והובאם בריית' הלזו שם בזבחים ד"ץ אבל בענין פ' העולה והחטאת שהם פרשיות המסודרות בתורה ולפי הדין יש לקרות פ' החטאת קודם פ' העולה משום דקי"ל חטאת קו' לעולה והרי פ' התמיד הוא צריך לקרות קודם פ' הקטורת והקרבנות ופ' התמיד הלא היא כתו' בפ' פינחס ופ' הקטורת היא בס' כי תשא ופ' הקרבנות בס' ויקרא ומכ"ש פ' התמיד בסדר תצוה כבר כתב רש"י בסדר פינחס דהיא למלואים יע"ש וע"ק דהרי גם בסדר קריאת הקרבנות כשהוא קורא פ' העולה ברישא הוא קורא אותה דכתו' בריש ס' ויקרא ובריש פ' צו ואח"ך קורא פ' החטאת הכתו' בסדר ויקרא כמ"ש הא"ח וה"ד מרן בב"י והרי הוא להפך ממה שכתו' בתו' ש"מ דקריאת הקרבנו' לאו על הסדר הכתובים בתו' קרינן להו , וכבר ראיתי לעט"ר הגאון מז"ה נר"ו שם דהשיב בכיוצא כזה ע"ד הרב שמלה חדשה שם בתב"ש וע"ד הרי ש"י אלו והביא ג"כ מ"ש בפסחים ד"ו דבתרי עניני אין מוקדם ומאוחר בתו' וא"כ דוקא גבי יולדת דהוא חד עניינא שייך לו' דלמקראה כו' ולא בפ' הקרבנו' דהוי תרי עניני יע"ש

וראיתי להר' תוס' יו"ט שם בפ"י דזבחים מ"ב בד"ה וכן בהקדשה שתמה ע"ד הרא"ש בס' תזריע בד"ה אחד לעולה דפירש בדברי רש"י למקראה שתהא נקראת כו' אבל לקריאת שם והקרבה חטאת קו' . כתב וז"ל ואשתמיטתיה מלהביא ראיה מלשו' רש"י אלו שהוא מה שפירש שם בזבחים ובערכין דף כ"א ע"ל רבא אלו יע"ש

ולעד"ן דל"ק דהרי כתב שם הגאון הרא"ש בסוף דבריו וז"ל וקצת מפרשים פי' למקראה בפנים שונים דאינן מסכימים עם מה שכתבנו

משנה דז"ל במשנתן ולא עם מה שפי' רש"י שם בפ' כל התדיר עכ"ל. הרי להדיא דכל קושיא דהרא"ש לפי' כן ע"ד רש"י ז"ל ע"פ מפי' רש"י ז"ל מפ' כל התדיר, ומה שלא הביא ג"כ מפרש"י דערכין לק"מ חדא כי עיקר הדבר ודברי רבא הוא בפרק כל התדיר וסוגיא מוכחת עדיפא ועוד דמה בכך הרי כבר נסתייע מדברי רש"י עצמו. ואין לומר דמ"ש הרא"ש ולא עם מה שפרש"י בפ' כל התדיר קאי על מה שפרש"י בפי"הת וכן בהקדמה דמהא אין הכרח כלל דאימא דלא איירי ביולדת ובפירוש הר"א שהביאו התוס' שם בד"ה ד"ה למקרא ובודאי דכל כונת דברי הרא"ש אינם אלא כ"א ע"ד רש"י בפי' למקרא שפי' שמשא נק' תחילה בענין, וכן דייקי לדבריו במ"ש וקנה מפ' פי' למקרא בפנים שונים ואינם מסכימים כו' ולא עם פרש"י בפ' כ"ה מדבריו אלו נרא' דלא כיון כ"א למה שפרש"י ז"ל בלמקרא דוקא ומ"ג דרש"י בעצמו שם בתו' אחר שכת' לא הקדימה אלא למקראה שייס וכתב כך שנינו בזבחים בפרק כל התדיר יע"ש, ועלה קאי הרא"ש לפ' דבריו אך דעכ"פ יש להרגיש על הרא"ש ז"ל דלא זכר מדברי התוס' שם שעמדו בזה בד"ה למקראה יע"ש

וראיתי בספר אמרי נועם והוא חי' הראשונים ע"הת סדר תזריע ע"פ אחד לעול' כו' דהביא פירש"י דלא הקדימה הכתוב אלא למקראה ופי' לענין קריאת שם כו' ור' חיים הקשה ע"ז אפי' מהא דערכין דכ"א חייבי חטאות כו' יע"ש. והרואה יראה בתוס' ז"ל שם בזבחים בד"ה למקראה דהביאו פירוש זה למקראה דהוא לענין קריאת שם משם הר"א והתוס' ז"ל שם הקשו ע"ד הר"א מהא דערכין אם לא שנאמר דט"ס יש בדבריו וכן נראה שם בסוף הלשון דהלשון מגומגם וצ"ע. ובפי' דברי הרמב"ם דפ"ט דאמי' ה"ח עיין להרב המגי"ע בספר ק"ס ומרן בכ"מ והלח"ם והמל"מ ומ"ש אני עני בחי' לשם בס"ד. ועק"ל ע"ד דאדרבה מדמצינו ביולדת דהקדימה הכתוב למקראה מן הטעמים האמורים שם דיש ביולדת טפי מאחר דוכתי א"כ לכונת הכתו' לומר דלענין קריאה בעינן שיהיה מוקדמת העולה מינה ילפינן לחטאת ועולה דבעלמא דחטאת קודמת לעולה גם למקרא' דלענין קדימה הא קי"ל דאין מוקד' ומאוחר בתורה ויולדת שאני דהוי כחד ענינא וכמ"ש הגאון מז"ה נר"ו ע"ש

עוד תירץ הרב ש"י שם (והוא תירוץ ה') דאין איסור בהקרבת עולה קודם לחטאת רק במי שחייב על דבר אחד אחד לחטאת ואחד לעולה כמו יולדת ומצורע או אפילו בשני דברים אם כבר נשחטו שניהם ועומדי' לפנינו לזרוק דמם או דם חטאת קודם וכפירש"י שם בפ"ט ד"ה דם חטאת קו' לדם עולה אם ב' שחוטין ועומדים ליזרק אבל מי שהוא חייב חטאת ואין חטאתו לפניו ודאי יכול להקריב עולת נדבה או חוב' כיון דהחטאת עדיין לא נשחטה כו' יע"ש. ולק"ד הא נמי ל"ת דהרי בידו הוא להיות חטאתו שחוט' לפניו קודם לעולה. וחוץ מזאת כבר תמה ע"ד הגאון מז"ה נר"ו שם דלפי דברי מהר"י קורקוס שהביא מרן בכ"מ שם בפ"ט דת"ומ ה"ו דאם אינן שחוטין לפניו אדרבה חייב להקדים אפילו הקטרת אברים יע"ש. וגם הרב תוס' יו"ט שם בפ"י דזבחים מ"ב הביא דברי מהריק"ו אלו והכריח כן מלשון רש"י ורע"ב דנקטו אם ב' שחוטים כו' יע"ש. ואחריהם

נמשכו הרב עץ החיים והלח"ם בפי"הת והרב ש"לא שם יע"ש

וזאת זה ק"ל ע"ד הרב פרי מגדים בא"ח סי' א' במ' א"א סק"ח שתי' בכיונה בזה (והוא חי' כן) דאפילו אם נאמר דכל התדיר או מקודש אפילו ב' עומדים לפניו צרי' לשחוט המקודש והתדיר כאן אין שניהם מוכנים לפניו מקרי יע"ש. ואחרי המ"ר כיון דהוא בידו לקרות ולהיות ס' התורה מוכן לפניו מוכנים לפניו מקרי ואז אין קדימ' לעולה אפילו לאברים כמ"ש מרן ומהרי"ק ודעימייהו דס"ל דכל דעדיין אין שניהם שחוטים החטאת קו' לכל מעשיה. וכבר ראיתי להגאון עט"ר מז"ה נר"ו שהביא ראיה לדבריהם ממ"ש שם בזבחים ד"ב דפר העלם דבר קודם לפר ע"ז דחטאת קוד' לעולה כו' ומדנקט פר ולא נקט דם פר ש"מ שחייב להקדימו בשחיטה ובכל מעשיו יע"ש. ולע"ד אחרי המ"ר בניו"ק אי מהא יש מקום לומר דמאי דקתני פר העלם דבר קודם לפר ע"ז משום דחטאת קודם לעולה היינו כדינו דקי"ל בהא דחטאת קודם לעולה דוקא דם חטאת לדם עולה ה"נ יש לפרש בהא ועי"ד שכתבו התוס' שם בד"ה מאי לאו דחג וז"ל חי' מאי ק"ל דילמא לא מיירי בדם עולה אך באברי עולה דקודמים לאמורי חטאת כדתנן כו' יע"ש.

הרי דלא הקפידו התוס' לפרש הברייתא דאיירי הקדימה לאמורי חטאת אע"ג דהוא קצת דוחק דסתמא כתיבי כהו' ותחיל' עבודתו שהיא בדם הוי קדימת החטאת כ"ש דיש לפרש מאי דקתני פר העלם קודם לפר ע"ז שיהיה קדימה הלזו כדינו כדקי"ל חטאת קודם לעולה לדם ולא לאמורים. וכבר מן דין נלק"ד להכריע מגופא דברייתא דהאי דקתני פר העלם דבר של צבור קודם לפר ע"ז משום דחטאת קודם לעולה דאינו אלא כ"א לקדימת הדם לבד והוא דפירש"י ז"ל וז"ל פר כהן משיח קודם לפר העלם דבר מפורש הטעם בהוריות די"ג כאשר שרף הפר הראשון ראשוניותיה לפר העדה לכל מעשיו פר העלם דבר קודם לפר ע"ז שזה חטאת וזה עולה ואמרינן לעיל חטאת קו' לעולה עכ"ל

הרי דלגבי קדימת פר כהן משיח לפר העלם דבר פי' שיהא קודם לכל מעשיו ואפי' לאמורים ובקדימ' פר העלם לפר ע"ז פי' כדאמרינן לעיל חטאת קודם לעולה והא מה דאמרינן לעיל חטאת קודם לעולה הוא בדם ולא באיברים והכי קתני להדיא בברייתא בהוריות שם דפר כהן משיח קודם לפר העדה בכל מעשיו כו' פר העלם דבר קו' לפר ע"ז מ"ט האי חטאת והאי עולה ותניא ושקריב אשר לחטאת ראשונה כו' אלא זה בנין אב שיהיו כל החטאות קו' לעולות הבאות עמהם כו' הרי דלא קתני בפר העלם דבר שקודם לפר העדה בכל מעשיו כ"א דוקא שחטא' קתני כדקתני ברישא בפר כהן משיח והיינו מדינא דקי"ל דחטאת קודם לעולה. וכבר ידוע דדין זה דחטאת קודם לעולה דאינו אלא כ"א בדם ולא באמורים ודואי לפ' ברייתא הלזו דקתני זה כ"א לכל החטאות כו' לשהם מתני' וברייתא דר"ש כל התדיר דאיירי הקדימה כדינו וגם הש"ס בפרק כל התדיר קאי על מתניתין הלזו

ונראה להביא ראיה מ"ש התוס' ז"ל שם בד"ה צבור חטאת בהמה קו' לעולת בהמה וא"ת הא תני לה ברישא דם חטאת קודם לדם עולה וי"ל דאצטריך לאשמועינן כו' יע"ש ודבריהם

אינם

אינה מובנים לכאורה דמאי קו' היא הרי בש"ס קאמר שם דחטאת בהמה קודם לעולת בהמה מדרבי רחמנא ופרש"י מדכי רחמנא לעיל דחניא ופר שני כו' יע"ש וכונת דברי רש"י הוא להביא ראיה מסיפא דברייתא ולהכי כתב כו' וכ"נ מדברי הר' ברכת הזבח שם

הרי דאיצטריך לומר כן למילפינהו מקראי ונראה דהתוס' הוו גרסי כמש"כ עצמה אחר דתני לה ברישא דם חטאת כו' חטאת בהמה קודם לעולת בהמה וא"כ חטאת העוף לעול' העוף וכן ראיתי להרב ברכת הזבח ולהר"ש ה"ד בספר מזבח כפרה דכ"כ להדיא בכונת דברי התוס' יע"ש והרי אם דהיה להם להתוס' גיר' חטאת בהמה קו' לעולת בהמה דהיא משנה יתירה שהיני איכה דהא תני לה לעיל דם חטאת קודם לדם עולה דילפינן שם בש"ס מקרבנות הלוים דהיו שניהם בהמו' ועכ"ז נדחקו ליישב דאצטריך לאשמועינן כו' ולא אידהא דקתני חטא' בהמה קודם לעול' בהמה מיירי בשתא כשאין שניהם שחוטים לפנינו דאז חטאת קו' לעולה בכל מקום כ"ש דיש מן התימה ע"ד מהריק"ו וע"ל הרב תוספ' יו"ט דלא"ג כ"א כגירסתינו חטאת העוף כו' דודאי דלק"מ דאצטריך התנא ללמדנו דגם בחטאת העוף דקודם לעול' העוף כדיליף שם בש"ס בברייתא מאת אשר כו' ומאי דלא קתני בסיפא גבי חטאת העוף דם חטאת העוף כו' כדקתני ברישא משום דליכא בחטאת העוף אמורים אעיקרא ,

ושו"ר להרב צאן קדשים בסוגיא זאת ע"ד התוס' להביא לדברי הרב תוספת יו"ט ולחזה לדבריהם וכמ"ש יע"ש · והוא תימא על הרב ע"הח והלח"מ והרב שושנים לדוד איך לא הרגישו בזה ע"ד הרב תוספת יו"ט ונגררו כולם אחריו , והיותר תימא על הרב בית הלוי בחי' לפס בכך סוגיא דרבה גם הוא להקשות ע"ד התוס' מסיפא דמתני' דחטאת העוף דהיא מיותרת וטרח ליישב ע"פי דברי רש"י לפירש דם חטאת כו' אם ב' שחוטים כו' יע"ש , ולא זכר שר כלל לדברי מרן בשם מהריק"ו ז"ל והתוספת יו"ט דכבר עמדו בזה

ועוד תמהני ע"ד על מה שרצה לפרש נז"ל ומה דתני במתניתין דם חטאת קודם לדם עולה אפילו אינן בדלמי היינו פר וכבש כו' יע"ש דאין לזה הכרח דאדרבה בגמרא יליף לה מברייתא דועשה את האחד חטאת כו' דשניהם פרים והם מין אחד ושם בד"ך ע"ב אמרינן בחד מינא מיהא ל"ק דחטאת קו' כי קאמרינן בתרי מיניה כו' דמתבאר שם בפירש"י דמדקי"ל דאפילו חטא' העוף קודם לעולה בהמה הוא דבפק"ל בכ"ש במין בהמה גופא אפילו אינן בדלמי ועוי"ש להשיב בזה ואכמ"ל ועל הכל דאין הכרח מפירש"י ורע"ת וכמ"ש הרב צא"ק שם

שו"ר לעט"ר הגאון מז"ה נר"ו שם בהק"ל בסימן ע"ב דקל"ג ע"ג שעמד ע"ד הרב מהריק"ו והתוספ' יו"ט בזה ואחר דרצה להביא ראיה מהא דזבחים דפר העלם דבר קו' לפר ע"ז ודחאה בשתי ידים דאיידי דתני רישא פר כהן כו' יע"ש וגם מה שהביאו ראיה מפרש"י ורע"ת דאין מזה הכרח וסוב הביא גם מדברי התוס' אלו יעש"ב ואף שדבריו חיים וקיימים מ"מ מצאנו לו חבר להרב צאן קדשים דגם הוא עמד ע"ד וקדמם ואם כן י"ל

דמה שכתב מז"ה הגאון נר"ו בסימן א' היינו להק' עכ"פ ע"ד הרב שב יעקב דכתב להפך מדברי מרן ומהריק"ו והתוספת יו"ט דלא זכר לדבריהם כלל

איברא דראיתי שם להרב צאן קדשים דהק' ע"ד הרב מוהריק"ו והרב תוספת יו"ט מה"ש בש"ס דילפינן מחטאת הלוים דכתיב גבי ציווי והציווי היה קודם שחיטת שניהם ואפ"ה ציוה הקב"ה שיהיה דוקא דם חטאת קודם לדם העולה כו' יע"ש

ולע"ד נר' דלק"מ דאעיקרא ציווי הש"ית היה שהלוים יסמכו את ידיהם על ראש הפרים שניהם כאחד ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה דעשיה הוא בדם דישחטם לשניהם בבת אחת ולכן בהיות שניהם שחוטים בבת אחת ולכך הוצרך לומר ופר שני בן בקר תקח לחטאת שיקדים איברי עולה לאמורי חטאת גם מה שהק' דילמא מזלזל בעולה כו' יע"ש , ל"ק וכבר ראיתי להר' מהר"א ארדיט ז"ל בספר מטה אפרים בחי' להרמב"ם בפ"ע דת"ומ ה"ו דכ"ד ע"ג שעמד ע"ד הרב צאן קדשים הלו , אלא דמ"ש ליישב לקו' קמייתא דקרא לא אצטריך לגופיה ובא לאשמו' בעלמא אז כשחטו כו' יע"ש , אחרי המ"ר הוא דוחק לומר כן דמיניה ילפינן . ולדידיה לא איצטריך ואם מצינו כן בש"ס שנאמר בכה"ג אנן בדידן לומר כן הוא דוחק גדול , וע"ק במ"ש דגם לגופיה איצטריך היכא דשחטו ושחטו ב' כאחד כו' יע"ש דמ"מ דקרא בהאי כתיב ואנן קי"ל דאי לא כתי' קרא וכמו שתמה עט"ר הגאון מז"ה נר"ו שם בסימן ע"ב דקל"ד ע"ד מוהריק"ו והרב תוס' יו"ט גופייהו בזה יע"ש באורך · גם מ"ש דרש"י נקט רישא דברייתא כו' יע"ש הכי הוא האמת וכמש"ל ודוק

וראיתי להרב הלכה ברורה בא"ח בסימן א' סק"ג שתי' (והוא תי' יוסף) שכת' דלק"מ דהטור ל"א על אדם אחד אלא בזה מכוין לומר יה"ר כאלו הקריב עולה וזה חובה לו חטאת ותדע דהרי התורה ג"כ כתבה העולה קו' לחטאת כו' יע"ש

ודברין אחרי המ"ר תמוהים דלמה לא כתב הטור דין זה שוה בכל אדם דאי משום דשמא לא נתחייב בחטאת עכ"פ המחוייב חטאת יכול לקרות פ' העולה כיון דבאה בנדבה ואם הוא באדם דאינו מחוייב חטאת כלל דאז הוי כקורא בתורה ולא הוי כמקריב באנו לדברי הרב מג"א הניתנים למעל' בראש אמיר , גם מ"ש ראיה ממה שכתו' בתורה אין ראיה כלל ועיקר דהתם ה"ט דנקט החיוב ברור והשוה ברישא וכמש"ל או מטעמים אחרים כמ"ש מוהר"א והמפרשים ז"ל , גם מ"ש וז"ל וה"ה באדם אחד דוקא זב וזבה ויולדת ומצורע דמחו' חטאת ועולה בענין אחר הקדי' חטאת כו' משא"כ בשעשה שני עבירות וחייב על א' עולה או יקריב מי שירצה תחילה יע"ש ,

וכבר ביארנו דגם בקריאה הוי כאלו השתי קרבנות בידו ולפניו וא"כ היה ראוי שיקדים קריאת פ' החטאת לעולה וכמ"ש עט"ר הגאון מז"ה הרב נר"ו שם בסימן א' יעש"ב , ועוד דאדרבה יש לו חיוב יותר להביא החטאת תחילה כיון דלא תסגר להתכפר בלא"ה משא"כ בעולה

דלא מכפרת וכל עיקרא אינה אלא כ"א לדורון וכמש"ל בסימן נ"ל בודאי דיש לו להקדים בקריאת דפ"א מיהא הוא בנקל ובידו להקריב יש לו להקדי' החטאת לעולה בהיות שהוא בחלם אחד החיוב הוי יותר להקדים וכן מצאתי סברא זו להדיא להרב בית הלוי דנ"א ע"א יע"ש וצ"י

ועפ"ר הגאון מו"ה נר"ו שם בסימן א' חי' (והוא חי' יא) לזה דבענין חיוב קריאת פ' התמיד שכתב הטור בסימן מ"ח הרי בפ' התמיד אינו מפורש שם כל דינים הנעשים בקרבן התמיד דכולם הם נלמדים מפ' העולה שבפ' ויקרא וש"נ וקיי"ל דאין לך דבר דקודם לתמיד של שחר ולכן בקריאת פ' התמיד לבד אינו יוצא י"ח על שיקרא פ' העולה דפ' ויקרא וכו ואע"ג דלצבור לא חייבו מ"מ ליחיד דהיינו לקרות פרשת העולה והחטאת הקדימו פ' העולה דבזה יוצא י"ח מקריאת פ' התמיד ג"כ ועכ"פ חייב להקדי' פרשת העולה משום ש' העולה דעולת התמיד יע"ש , ומילתא דמלכא מליל יקירא ויש סמוכות לזה דאעיקרא פ' העולה דש' צו שכתב הא"ח וש"ל מרן בב"י דיקרא פ' העולה הלוו ג"כ הרי דפ' זו שייכא לקרבן עולת התמיד , וכן איתמר להדיא בפסיקתא בסדר צו זאת תורת העולה כו' אם עולת התמיד כבר נאמר כו' לפי שנאמר לנו שנים ליום עולת תמי' ואין אנו יודעים כו' ואיזה זו עולת התמי' כו' יע"ש שדרשו כל הפ' על עולת התמיד וזו ראיה לדברי הרב מג"א בסימן זה בסק"ח ולהרב הלכה ברורה שכתבו דלא יקרא פ' העולה דסדר צו דשייכא לקרבן התמיד יע"ש , דהנה אמת דהרב א"ה כתב דיקרא פרשת העולה דסדר צו אבל האמת הוא דלא שייכא כ"א לקרבן התמיד כמ"ש רז"ל אף דאפ"ה אנן בדידן לפי תירוץ הגאון מו"ה נר"ו אדרבה נראה יותר לקרות פרשת העולה דסדר צו דשייכא לקרבן התמיד וכמ"ש דבזה יוצא י"ח גם מקריאת סדר עולת התמי' ועיין מ"ש הרב נוה שלום בסימן א' אות ז' ע"ד המג"א אלו יע"ש , ונראה דנעלם ממנו כל זה ואפ"כ לפ"ז הנכון לקרות פרשת הקרבנות אלו אחר פרשת התמיד כדי שיצא י"ח גם לקריאת דינים וסדר עולת התמיד ועמ"ש לעיל בסימן כ"ה ועיין מ"ש הגאון מו"ה נר"ו שם בסימן א' ד"ד ע"ב ובמ"ש אני עני לעיל בסימן ט' וסימן י"א ודוק

ועכ"פ איכא למידק לדברי הטור וכל רבני האחרונים דלא הזכירו דבר זה לקרות גבי פ' התמיד סדר העולה ומי פטרם ואי משום מ"ש הרב מ"ז נר"ו דבצבור לא הטריח , ואחרי המח"ר אין זה מספיק דיום לפי האמת איכא חיובא לקרות אין זה טורח צבור והנראה לדעתם הוא דכיון דקודם קריאת פרשת התמי' ונקריב לפניך קרבן התמי' כמ"ש עלינו בתורתך הרי כיון שאמר כמ"ש בתורתך הרי הוא כולל כל מ"ש בתורה בסדר העולה וע"ל שכתב מו"ה בס"ס א' סמך למה שנהגו שלא לקרות בכל יום סדר הקרבנות ואין לחלק דשאני הכא לקורא פ' התמיד דאדרבה עדיף טפי ועוד שבהה"ג כתב הרג"ד בא"ח בהשמטות דקל"ב ע"א ד"ה אתה הוא כו' גבי סדר פיטום הקטורת יע"ש ודוק כי קצרתי

ולעד"ן לתרץ (והוא חי' יב) לזה על פי מ"ש הרב חן טוב בסדר צו והרב קול יהודה בספי' לשבת לדי"ב בשם מהרש"י דבקריאת פרשת העולה יוצא י"ח לגמרי דכיון דהוי כולה כליל ואין לכהנים חלק בה הרי בינו לשמים נשלם כפרתו אבל בקריאת פרשת החטאת ואשם לא נשלם לו הכפרה לגמרי כיון דאיכא חלק הכהנים ועמ"ש לעיל בזה בסימן כ"ט א"כ ה"ט דהקדימו הטור ומרן קריאת פרשת העולה בריש' כיון דעולה קריאה זו כהקרבה ממש בשלימות ונשלם קרבנו מה שאין כן בקריאת פרשת החטאת והאשם דאיכא חלק לכהנים ולכן לא חשיב להיות הקריאה כאלו הקריב לגמרי ונשלם כפרתו לכן הקדימו העולה לחטא' וזה ברור

ושו"ר להרב מחנה ראובן בחי' ליומא לד"ש שדרך בזה , ברם מ"ש הרב דבזמן הבית דהכהנים אוכלין כו' אז מה"ט החטאת קודמת דחמירא יע"ש , אחרי המ"ר הא ליתא דהאי טעמא דחטאת קודם לעולה הוא בדם חטאת לדם עולה מפני דהוא מרצה ולא מפני האכילה דאדרבה בהא עדיפא העולה כיון דכולה כליל , גם מ"ש דחטאת מרצה על חייבי כריתות ועולה על עשה כו' מלבד דכבר נתבאר לעיל בסי' ג"ל דאפי' דעולה מכפרת לא הוי כפרה ממש עו' בה דהחילוק ברור ולא היה צריך לכל זה כיון דבקריאת פרשת העולה היא העו' כהקרב' ממש לגמרי בכל דקדוקיה משא"כ בחטא' וכמ"ש וכרגע נזדמן לי ספר אלגי פז וראיתי שם בחי' לא"ח בסי' א' דעמד בזה וכתב ליישב קצת חי' ע"ד שכתב הרב הנז"ל ויש להשיב ע"ד ,

עוד נלק"ד לתרץ (והוא תירוץ יג) דרך דרש עם מאי דקי"ל דקרבן בשגגת צבור בע"ז הוי פר העולה ושעיר לחטאת וקי"ל בהא דעולה קודם להטאת כמ"ש הטעם בזבחים ד"ן ע"ב משום דכתיב לחטאת חסר א' או משום דכתיב כמשפט וכ"פ הרמב"ם ז"ל שם בפ"ט דמ"ומ ה"ו יע"ש והרי אמרו רז"ל במ"ר באיכה רבתי ע"פ גלתה יהודה מעוני רבי יהודה בשם רבי יוסי אומר אין לך דור ודור שאינו נוטל מחטאו של עגל ועיין ברש"י סדר כי תשא ע"פ וביום פקדי שאין לך בכל דור שאינו נוטל מחטא העגל יע"ש , והכי אמר בגמ' בפרק חלק דק"ב ע"א יע"ש וכל עיקר הגלות הוא לתקן חטא עון זה כמ"ש בפתיחתא דאיכ"רבתי ע"פ ופקדתי עליהם כל ימי הבעלים דכנגד הימים שחטאו בהם ישראל ועבדו ע"ז אלו הימים אנחנו בגלות יע"ש ובודאי דכל הדורות הבאים לתקן חטא זה לא חשיבי מזידים כ"א כשוגגים ולא כמזידים שהמזידים שנתחייבו מיתה כבר נידונו וכמו שאמרו רז"ל והתפ' וכמו שביארנו לעיל סימן ל"ו בס"ד ואפילו ישראל שבאותו הדור שלא חטאו היה דינם כשוגגים בחטא ע"ז כמ"ש ז"ל ומה"ט הביאו את קרבנם על שגגתם וכיון דתיקון חטא ע"ז שאנחנו מתקנים בגלות החל הזה היינו בחוטא בע"ז בשוגג והוא חטא ע"ז כולל לכל צבור ישראל וצריכים להביא קרבן עולה וחטאת והעולה קריבה ראשונה ולכן בקריאתנו בכל יום בסדר הקרבנו' דהוי כפר' לחטאו' כמש"ל אבב ג"כ מתכפר עון שוגג בע"ז שהוא עון כולל לכל ישראל בכללות ובע"ז יש להקדים עולה לחטאת כאמור ודוק

ועוד היה נראה ליישב (תירוץ יד) לדעת הטור ומרן דנקטו פרשת עולה בריש' ע"פ מה שכתב הרב החזקוני ז"ל בס' בהעלותך ע"פ ופר שני בן בקר תקח לחטאת וז"ל בלקיחת בקע פר העגל

העולה תחילה כדי לברר איכה לעולה דמ"מ לענין הקרבה חטאת קודמת לעולה עכ"ל

הרי מצינו דאע"ג דקי"ל חטאת קודמת לעולה והו בהקרבה אבל בלקיחה העולה קודמת כדכתיב ופר שני בן בקר תקח לחטאת וא"כ לפמך זה של הלקיחה צריך להקדים העולה הקדימו בקריאת פרשת העולה ברישא אלא דאגב הקריאה על סמך הלקיחה ממילא קורא כל הפרשה כולה דהוי הכל לענין ההקרבה והו"ל כהקריב העולה בדיעבד דס"ל להרא"ש בפ' ל"ח גפי' מס' קנין ספ"ב דדין זה של קדימת חטאת לעולה לאו לעיכובא והכי ס"ל לרוב הפוסקי' וכמש"ל בס"ד בסימן שאח"ז ובודאי דהטור אזיל בשיטת מר אביו הרא"ש ז"ל וגם מרן נגרר אבתרייהו כי רבים המה ועמ"ש הר"ש יעקב בתשו' בתא"ח סימן ב' ומ"ש עט"ר הגאון מוז"ה נר"ו בחק"ל חא"ח שם סימן א' ד"א ע"ב יע"ש ואע"פ שלא הוזכר בקרא דין לקיחה הרי הוא רמוז בקרא אדם כי יקריב מכם משלכם ולא מן הגזל כמ"ש רז"ל או דבקריאה היא העולה כאלו לקח הקרבן ובא להקריבו וכיון דבלקיחה בעינן שיקדימו עולה ברישא לכן נקט הטור ומרן פרשת עולה ברישא וכדכתיבנא •

איברא דצריך לדעת דין זה שכתב החזקוני דבלקיחה צריך ליקח העולה ברישא דלא מצאנו ולא ראינו דבר זה בשום מקום ואדרבא מדתנינו בזבחים פ' כל התדיר דפ"ט ע"ב בברייתא דת"כ והיא מנויה ג"כ בת"כ סדר ויקרא ופר שני בן בקר תקח לחטאת אם בא ללמד שהן שנים הרי כבר נאמר כו' מה ת"ל ופר שני בן בקר תקח לחטאת שיכול שיהא חטאת קודמת לכל מעשה עולה ת"ל ופר שני כו' אי פר שני יכול תהא עולה קודמת לחטאת לכל מעשיה ת"ל ועשה את האחד חטאת ואת הא' עולה הא כיצד דם חטאת קודמת לדם העולה איברי עולה קודמים כו' יע"ש

הרי דבברייתא רמי קראי אהדדי ולא אשכח לאו פתרי כ"א בפר שני בן בקר תקח לחטאת דנראה דהעולה קודמת היא להקטר אברי עולה וא"א הול"ל דפסוק זה דופר שני בן בקר תקח לחטאת קאי בלקיחה לגבי ש"מ דהא ליתא גם כבר ראינו להר"פ ז"ל שהביא משם רבינו יחיאל ז"ל הובאו דבריו בספר תק נתן ובספר תוגה כפרה שם בפ' כל התדיר ד"צ ע"א גבי מ"ש רבא לא הקדימת הכתוב אלא למקראה שכתב וז"ל ור' יחיאל מפרש למקראה ל' אקראי כלומר אם אין בידו ליקח אלא אחת אם תרצה עולה ולכשיהיו לו מעות תביא חטאת אבל אם בא ליקח שתיהם ביחד צריכה להקדים החטאת תחילה יע"ש וכמש"ל הרי לך בהדיא דנרא' מדבריו דבלקיחה אין קפידה ליקח העולה ברישא אלא אם בידו אלא אחד אם תרצה ליקח והוא באקראי אבל כשבא ליקח שניהם כאחד אפילו בלקיחה נראה שיש להקדים חטאת תחילה הפך דברי החזקוני באופן שדברי החזקוני צעת צ"ע ועיין להרב קרבן חגיגה סימן ע"ג ודוק ועמש"ל בס"ד בסימן מ"ד ודוק

העולה מדברי הפוסקים רובם ככולם הוא דלכל הדברות ולכל האחרונים דאין לשנות הסדר קריאת פרשיות הקרבנות כמ"ש הטור מרן וכן הסכי' הרב ברכ"י בא"ח סימן א' אות י"ב

יע"ש שלא כדברי הרב מגן אברהם ז"ל ודעימיה ודוק

סימן מא

ישׁ לחקור בהא דקי"ל דחטאת קודמ' לעולה אם הוא דוקא למצוה ולכתחילה אבל בדיעבד אין קפידא או דילמא הוי לעיכובא •

תשובה הנה התוס' ז"ל בפסחים דנ"ט ד"ה זה כתבו בשם ר"ת הכהן ז"ל דהא דחטאת קודמת לעולה אינו אלא למצוה ולא לעיכובא וגבי מצורע ה"ט דאיצטריך קרא משום דכתיב זאת תהיה דמשמע לעיכובא וכן כתבו בזבחים ד"ח בד"ה עולה בשם הר"ח והביאו שם תי' אחר בשם ר' ברוך דהשתא דגלי לן קרא במצורע ילפינן מינה לבנין אב דלא מעכב ובמנחות ד"ד ע"ב ד"ה ה"ג ובקידושין די"ג ע"א ד"ה התוס' הביאו הב' התי' אלו יע"ש ש"מ שדעת ר"ח ור' ברוך והתוס' כולהו ס"ל דהא דקי"ל חטאת קודמ' לעולה אינה לעכב ועיין בספר תוגה כפרה שם בחי' זבחים מ"ש הרא"ע בכוונת דברי התוס' שם בזבחים וכבר קדמו מהרש"א בחי' לקידושין שם ע"ד התוספו' ז"ל יע"ש

גם ראיתי להרב עצמות יוסף שם בחידושיו לקידושין שכתב ע"ד התוס' וז"ל ובתירוץ הגמ' דתריץ שאני עולת נ"ל דהשתא לא דרשינן קרא דאמר לחטאת ראשונה לבנין אב והוא באמת דבר דחוק לפירושם גם לפי' השני שפי' קשה וצ"ע עכ"ל

ואחרי כמ"ר נ"ק ולא מילי דמהיכ' משמ' ליה דבהי' הגמ' דשאני עול' מצורע לא דרשינן בנין אב דעדיין הבנין אב הוא במקומו קאי דבכל החטאות קודמות לעולות הבאות עמהם וה"א נמי לחטאת מצורע אלא דאיצטריך קרא שלא תאמר הגם דקי"ל דזה בנין אב אינו לעיכובא זהו לשאר חייבי קרבן לא במצורע דאיכא עיכובא וכ"ש הרב ק"א בפי' הת"כ שם בסדר ויקרא יע"ש • גם לתירוץ השני שתי' דהשתא דגלי לן קרא גבי מצורע כו' • לא ידעתי מאי דוחקיה ועוד יש להשיב ע"ד ואכמ"ל • ועמ"ש הרב מהר"י הלוי בספר באר מ"ת שם בחי' לקידושין בזה יעש"ב וזה קשה להר"ש ניחת יו"ע בדש"ו ע"ד דהביא לדברי הרע"י אלו ולא הרגיש בהם כלום ופי' התוס' שאמר שאני מצורע כו' ר"ל שאני מצורע מפאר הויות דמצורע דכתי' והעלה אבל בעלמא לא אצטריך לעלות דאינו אלא מצוה וכן כתבו המפרשים ז"ל שם בספ"ב דה' קנין יע"ש וצ"ע

ובשיטת הלזו דהטאת קודמ' לעולה לא הוי לעיכובא הכי קיימי הרא"ש בספר לשון הכתים בחידושיו לספ"ג דקנין והרמב"ן והרשב"א בחי' לקידושין וכ"ד הרב החי' לא נודע למי שם ומה שהק' הרשב"א ז"ל שם מהספרי סדר ויקרא והניחו בצ"ע נ"ל ספרא והוא מאי דתניא בת"כ וכבר עמדו בזה התוס' במנחו' ד"ד ע"ב ד"ה ה"ג והרא"ש בספר ל"ח שם בסוף פ"ב דקנין יעויין שם • וכ"ה דעת המפרשים ז"ל ורע"מ ז"ל שם בספ"ב דקנין יע"ש

אכן מצינו חולקים על זה וס"ל דחטאת קו' לעולה הוי לעיכובא והוא הרמב"ם בפי'

בפי' דמתני' דהאשה שהביאה עולתה כו' דמיירי בהפרישה ולא הקריבה וה"ד הרמב"ן בחי' לקידושין וכן הסכים הריטב"א ז"ל שם בחי' לקידושין יע"ש וע"ז תמ"ה יקרא ע"ד עט"ר הגאון מז"ה נר"ו בס' הבהיר תק"ל בא"ח סימן א' ד"ב ע"א ממ"ש בנזיר דט"ן והומר אם טמא הייתי העולה הראשונ' נדבה וזו חובה ואם טהור הייתי העולה ראשונה חובה וזו נדבה וזה שאר קרבנותי והרי הכא לכ"ד להיה טהור נמצא דהקריב העולה קודם לחטאת ואין לו' דעכ"פ בין בראשונה בין בב' הקדים החטאת לעולה אף דלכ"ד דטהור הוא עולת נדבה הוא שהקריב אחר החטאת ס"ד שזה אינו דבזבחים ד"ז עיקר הריבוי דחטאת קודם לעולה הוא בעולות הבאו' עם חטאות וע"ק דא"כ מאי ק"ל במתני' דהאשה שהביאה עו' אימא דאיירי אפילו בהקריבה ואם היתה קיימת היתה מביאה עולת נדבה אחר החטאת עכ"ל ,

ובהורמנותיה דמשי"ה נראה לק"ד לפי הומר הנושא לקיים מקנת חילוק זה דס"ל להראב"ד ז"ל והריטב"א דאע"ג דקי"ל דחטאת קודמת לעו' דהוי לעיכובא בכה"ג דאירע בנזיר טומאה בספק וצריך לטהרה ולמנות תחדש והתיקון הוא להביא בתחלה חטאת העוף הבאה על הס' ועולת בהמה ולבסוף בימי תגלחתו מביא קרבנות טהרתו ומתנ' על העולה שהביא בראשונה בכה"ג דהביאה על הס' ומביא בב' חטאת ועול' אין קפידה על צד שהוא טהור שהקריב העולה ראשונ' כיון דעתה ג"כ יש לו חטאת עם עולת נדבה בכל אחד ובכל אחד הוי העולה חובה בזה גם המה מודו דלא מפסלי הקרבנות בכה"ג ומה שלחה לזה הגאון מז"ה נר"ו ממתני' דהאש' שהביאה עולתה דאפילו אימא בשהקריבה יקריב עולת נדבה אחר חטאתה , אחרי המ"ד יש לחלק דהתם שאני דאין שום צד והכרח להביא תחילה העול' כמו הנזיר שיש לו טומאה בספק וזהו הנ"ל ליישב בזה לדעת הראשונים הראב"ד והריטב"א ז"ל ובהכי מתיישב ג"כ מה שהק' עו' שם הגאון עט"ר מז"ה נר"ו ממ"ש שם בד"ס גבי נזיר טמא בס' המוחלט בס' דבהגלחת רביעית מביא קרבן טהרה ומתני' אי ודאי נזיר הוא עולה הראשונה הוו נדבה הרי דאם טמא ומוחלט אינו נמצא שהקדים עולה לחטאת כו' יע"ש דיש ליישב קצת ע"ד שכתבנו ודוק .

עוד ראיתי לעט"ר הגאון מז"ה נר"ו שהק' ממ"ש בנזיר דמ"ה תגלחת הטהר' כיצד היה מביא ג' בהמות חטאת עולה ושלמים ר"א לא היה מגלח אלא על החטאת דהחטאת קודמת בכל מקום ואם גילח על אחד מג' יצא אפילו דהקדים עולה לחטאת כו' עכ"ל , ולעד"ן ליישב דס"ל להראב"ד ולהריטב"א בפי' דאם גילח על אחד מג' היינו הגם דהחטאת ברישא ואח"ך העו' ואח"ך השלמים הרי ס"ל דמגלח על השלמים שהוא לבסוף ור"א חולק וס"ל דמגלח על החטא' ברישא אבל עכ"פ בסדרן של ג' קרבנות ילא פליגי וא"כ פי' אם גילח כו' היינו כסדרן , וכן יש להוכיח ממ"ש הרמב"ם בפ"ח דנזירות ה"ב וז"ל השוחט החטאת תחי' ואח"ך עולה ואח"ך השלמים ואח"ך מגלח ואם גילח אחר ששחט החטאת או העולה יצא כו' יע"ש במרן כ"מ שכתב דהרמב"ם עשה פשר דבר בגילות כר"י ובס' כר"א , והרב לח"מ והרב תוס' יו"ט בפ"ו דנזיר מ"ז הסכים לדבריהם הרמ"ל שם יע"ש דס"ל דהרמב"ם פסק כר"י והכי ס"ל לר"י חטאת עול' שלמים ושוחט השלמים לבסוף ומגלח יע"ש והרי ידוע דבכל מקום דלא השיג הראב"ד ע"ד הרמב"ם כוותיה ס"ל וא"כ ל"ק ממ"ש ואם גילח וכאמור ועיין לה' יהודה מיסוף בחי' להרמב"ם ז"ל דמ"א ע"ב מה שכתב ליישב בדעת הרמב"ם וליישב קו' התוס' יע"ש .

ואחרי המ"ר ליתא לפי' והוא דחוק מאד וכבר השיגו ג"כ הר' מרכב' המשנה האשכנזי ז"ל שם יע"ש , ואולם מ"ש ספר הרב מרכבת המשנה דכן מפורש בדברי הרמב"ם בפי"המ שכתב וז"ל ענין מגלח עליהם שתהיה תגלחתו אחר שחיטתן והלכה כר"י עכ"ל , אין ראיה כלל דמנינן לפי' דעמ"ש ומגלח עליהם ל' רבים מפני שם שלמים קאמר נתי אחר שחיטתן והכי מוכרח לומר דהכינו הרב כ"מ והלח"מ והמש"ל שלא זכרו מפי"המ כלל ועיין להרב תוס' יו"ט שם , ובזה יש להשיב ע"ד הרב ספרי דבי רב סדר נשא דמ"ה ע"ג בדברי הר"ס במו"ל בפי"המ שהבין כמ"ש הר' מ"הם ואחרי המ"ך ליתא לאו וצ"י

ואת זה ראיתי להרב המאירי ז"ל בס' בית הבחירה שם בדמ"ה דפי' מתניתין הלזו וז"ל ושוחט את השלמים ר"ל תחילה ואפילו דבכל מקום חטאת קודמת בזו שלמי' עיקר דשערו משלחת תחת כדוד של שלמי' ומגלח עליה' ר"ל אח' שחיטתן דברי ר"י ר"א לא היה מגלח אלא על החטא' שהחט' קודמת כו' והילכך שוחט את החטאת תחילה ואח"ך העולה ואחר כך השלמים וכן הלכה ואחר כך מגלח ר"ל אחר שחיטת ג' ואם גילח על א' מהם ר"ל אחר החטאת או אחר העולה יצא וכן הלכה עכ"ל , ודבריו אינן מובני' דכיון דס"ל דר"י דקאמר ושוחט השלמים תחילה הרי פסק דלא כמותן וקושית מרן בכ"מ ע"ד הרמב"ם וע"כ נ"ל תי' הרב כ"מ דאילו לדברי הר' לח"מ והרב תוס' יו"ט לא אתו כונת דברי המאירי דאינהו מפרשי בדעת הרמב"ם דפי' דברי ר"י במתני' ושוחט את השלמים היינו לבסוף וזה הכחישו בפי' הרב המאירי דפי' ושוחט את השלמים תחילה כי ע"כ נ"ל כחי' מרן נכונת דברי הרמב"ם דנקט כר"א כסדרן של קרבנות חטאת ועול' ושלמים והגילוח בשלמים כר"י , ומלינו תנא דמסייע ליה למרן ז"ל , וכ"נ עו' מדברי הרב המאירי שם בפי' הסוגיא וז"ל וזהו שאמרו בגמרא וגילח הנזיר פתח אהל מועד בשלמים הכתו' מדבר כלומר שיגלח אחר השלמים כו' וכן הלכה לא דאם גילח אחר אחר יצא יע"ש , והיינו כשיטת התוס' שם בנזיר דמ"ה ע"א בד"ה תגלחת כו' דאחרי שעל השלמים הוא מגלח דין הוא שיקדימו וע"ז הקשה דא"כ למאי תני חטאת ועולה ושלמים עכ"ל והיינו דס"ל בפי' לדברי ר"י ושוחט את השלמים תוא תחילה אלא דמפני שקשה ע"ז דא"כ למה הקדים לכן בא הרב המאירי ועשה פשר דבר למנקט סדר הקרבנות עם שחיטת השלמים לבסוף שלא כדברי ר"י בזה וכדברי מרן בכ"מ

ומה שהקשה הרב מש"ל ע"ד התוס' בפירוש זה דר"י ס"ל שוחט השלמים ברישא דהמאי לא פריך הש"ס בזבחים ד"ז ע"א מהא דקי"ל חטאת קודם לעולה והא בנזיר קודם שלמים לעולה וכלפריך בעולת יולדת יע"ש שהניחם בקו' ונראה ליישב לדעת התוס' והמאירי ולעינייהו דלא פריך הש"ס מהא דר"י בנזיר משום שאני סיבות הן מפני שכבר מלינו המחלוקת בגידו כר"א גופיה

דקאמר

לקאמר דחטאת קו' לעולה בכ"מ . ואת ועו' דכיון דגלי לן קרא בהדיא וגילח הנזיר פתח אהל מועד שהוא רמז לקרבן שלמים א"כ דין הוא שיקדימו תחילה דהוא העיקר וכמ"ש כן להדיא הרב המאירי בתחילת דבריו . ועו' דהעיקרא בקרא בהבאת הקרבנות דכתיב עולה ברישא ומינה קשה להתוס' יו"ט שם וכמ"ש קול הרמ"ז ומ"ש הרב שושנים לדוד ליישב לזה הרואה יראה שדבריו תמוהים ונ"י

ובר מן דין אעיקרא קושיא ליתא דמדברי ר"א מוכרח הש"ס להקשו' ולתרץ למקרא זה כו' לפי שאמר זה בנין אב כו' ואפילו חטאת העוף לעולת בהמה דליכא כ"א ביולדת עשירה לכך מקשה וכאן עולה קודמת ביולדת מה שאין כן בנזיר וק"ל

והשתא דאתית להכי דבנזיר איכא טעמא רבה לס' ר"י דס"ל דשוחט השלמים ברישא הרי דלא איכפת לן מתאי דקי"ל דחטאת קודמת לעולה לסוף דינא דנזיר יצא מכלל זה ואפילו דלא קי"ל כהא דר"י עכ"פ אהני לן מה דגלי לן קרא דעיקר הגילוח הוא בשלמי' דאפי' לר"א דאמר דעל החטאת מגלח דחטאת קו' דבנזיר עכ"פ לא הוי לעיכובא ויהיה פי' ואם גילח על אחד מג' בין כסדרן ובין שלא כסדרן יצא ועיין לרש"י בנזיר דכ"ח ע"ב ד"ה ומנא אימרא יע"ש . וכן ראיתי עוד להרב המאירי ז"ל בחי' לנדרים לד"ד שכתב וז"ל דאע"פ דטעון ג' קרבנות בשעת הגילוח ר"ל חטאת ועולה ושלמי' ושיגלח לשם ג' ר"ל שיגלח אחר שחיטת ג' אם לא גילח אלא לשם אחד מהם ר"ל אחר שחיטת א' מהם אפילו דהקדים לשחוט את הראוי לאח' והוא דאחטאת קודם בכל מקום וא"צ לחזור ולמנות לשם ג' יע"ש

הרי לך בהדיא דאיכא שינוי בקרבנו' הנזיר משא' מחוייבי קרבן ובהכי או ל"ק מכל מ"ש שם בנזיר דכ"ח ע"ב אי דשחט עולה ושלמים כו' הנ"ע כגון דשחט חטאת ברישא . וכן מ"ש שם בדמ"ה ואם גילח על ג' ונמצא אחד מהם פסול תגלחתו כשרה ויביא שאר זבחים די"ל כמ"ש הגאון עט"ר מז"ה נר"ו

איברא דראיתי לעט"ר הגאון מז"ה נר"ו שהביא לנו סוגיא מפורשת ליישב לכל זה מ"ש בזבחים דנ"ה ע"א ואלא למאי הלכתא איתקוש אמר רבא דאם גילח על אחד מג' יצא ופי' רש"י דחטאת יליף משלמים כו' יע"ש ואם כן לפ"ז או מכד דגלי קרא דעיק' הגילוח הוי בשלמי' מדכתי' וגילח הנזיר כו' דמוכח מזה דלא הוי לעיכובא החטאת ראשונה כמו שביארנו , או מכד דאיתקש חטאת ועו' לשלמים כמ"ש בש"ס וכפירש"י ז"ל כמ"ש הגאון מז"ה נר"ו א"כ או לק"מ לדעת הראב"ד ז"ל והריטב"א

וכן ראיתי להתוס' בנזיר דכ"ח ע"ב בד"ה דתנן להכריתו דלא אימא דוקא גילח על השלמים כו' יצא דכתיב וגילח הנזיר כו' ובפרק איזהו מקומן ד"ן מפ'לה דמקיש חטאת עו' ושלמים עכ"ל וט"ס נפל וצ"ל דנ"ה במקום ד"ן והיינו סוגי' דזבחים הלזו שהביא הגאון עט"ר מז"ה נר"ו , וכן ראיתי להרב אורח מישור שהגיה כן בדברי התוס' יע"ש

גם ראיתי למורינו הרב מרן מלכא זה הי"ם גדול בספר שורשי הי"ם ח"ג דף קס"ב שהמה ע"ד הגאון עט"ר מו"ה נר"ו מדברי התוספות אלו דכבר זכרו לסוגיא דזבחים הלזו , ועוד תמה ע"ד דלמה לא הביא דברי התוס' דנזיר בדמ"ה ד"ה תגלחת טהרה שכתבו דטעמא דשוחט את השלמים תחילה לר"י הוא משום דדרשינן בגמ' וגילח הנזיר כו' יע"ש

ולעד"ן דאי מהא ל"ק דכל עיקר קושית הגאון עט"ר הוא מר"א דאיהו דאמר דהחטאת קודם משא"כ לר"י דאעיקרא הוא חלוק וס"ל דבנזיר הדין הוא מד"א להקדי' השלמים מה מקום להק' מדקי"ל חטאת קודמת דבנין אב הוא למקום דלא גלי קרא להדיא בהפך והוא ברור וכמ"ש כן הרב המאירי וכ"כ הרב עזריאל ז"ל ה"ד הר"ב בס"מ שם וז"ל שוחט השלמים ומגלח עליהם תחילה לכולם להן עיקר ואע"ג דבעלמא חטאת קו' לעולה עכ"ל , הרי דר"י שניא ליה קרבנות נזיר משאר הקרבנות וזוהי גופא מחלוקת ר"א עם ר"י דאמר ר"א דחטאת קודמת כו'

ונראה להביא ראיה לדברי הרב המאירי ומרן בכ"מ ממ"ש בספרי. וזוהא והובא בילקוט ס' נשא ע"פ ואת האיל יעשה זבח השלמים לה' רבי יהודה אומר יעשה של שלמים תחילה עכ"ל , הרי דר"י גופיה ס"ל דשלמי' שוחט ברישא וזהו הפך דברי הרב לח"מ והרב תוס' יו"ט ודעימייהו דקא מפרשי דלדעת ר"י נמי החטאת קודמת

וכבר ראיתי למה"ר שורשי הים דתמה ע"ד בזה יע"ש , ולע"ד נראה ליישב דכיון דבירושלמי שם בנזיר פ"ו ה"ט על מתניתין הלזו דר"י דקתני שוחט השלמי' ומגלח קאמר ריב"ל אמר ואת האיל יעשה מה"ל יעשה הקדים בו מעש' התיב ר"ח קומי ר"מ והא כתיב ועשה הכהן כו' אתא ר"ח בשם ריב"ל שאם גילח על אחד מג' יצא ע"כ , הרי דקרא דואת האיל יעשה דמשמ' קדימ' אתו לכתחי' להקדים לשלמים אתא דלעולם חטאת קודמת אלא דאם גילח על אחד מג' בדיעבד יצא וכפירוש הרב פ"מ שם בירושלמי וכ"כ הרב תוס' יו"ט שם יע"ש , ס"מ דהא ואת האיל יעש' דמשמ' קדימ' אינו לכתחי' כ"א בדיעבד וא"כ י"ל דמ"ש בספרי ר"י אומר יעש' של שלמים ברישא היינו בדיעבד דלכתחי' החטאת קודמת כדכתיב בענין עשייתו ועש' הכהן את חטאתו כו' ומדתלינו ליעשה שלמים ברישא ומ"ג דבהבאתו כתיב העולה ברישא ועיין לה' קרבן העדה שם בפי' הירושלמי ובתוספו' שם מה שפי' פירוש אחר בדברי הירושלמי דמ"ש דאם גילח על אחד קאי על ענין הקש הכתובים ולא נפ"ל מקרא דואת האיל יעשה יע"ש , אלא דמ"ש שם הרב ק"ה בתוס' ד"ה ואם גילח בשם התוס' יו"ט שהרי נפ' כרהם סדורי' בעשיית אלא סובר ר"י דמגלח כו' יע"ש שהרי הרב תוספת יו"ט כתב דבין בהבאה בין בעשיה כמו שיע"ש וכבר תמה ע"ד הרמ"ז וכמש"ל ועיין למו"הר שם בפירוש הירושלמי ולא זכר שר להרב פ"מ ולהר' קרבן העדה ונ"י

ואולם מ"ש הרב ק"ה להק' יצ"ל התוס' יו"ט דבירושלמי נפק"ל הא דאם גילח על אחד מג' מקרא דואת האיל יעשה דליתא יע"ש כמו כן אני תמיה ע"ד הרב פ"מ ספי' כו , וחוץ מזאת תמהני ע"ל ממ"ש בזבחי' דכ"ה ע"א ואלא למאי הלכתא איתקש אמר רבא דאם גילח על אחד מג' יצא ופרש"י בד"ה שאם גילח וז"ל שאם גילח על א' מג' יצא וחטאת

וחטאת הוא דילפא משלמים מה א״ל אם הביאו יחידי בלא חטאת ועולה יצא דכתיב ואחר ישתה הנזיר יין ואמר מר בספרי אחר מעשה יחידי והיינו שלמי׳ דעיקר תגלחת הנזיר תלויה בשלמיו כו׳ יע״ש הרי דהא דאם גילח על אחד מג׳ יצא נפק״ל מהך קרא דואחר ישתה הנזיר יין דאחר הוא אחר מעשה יחידי שהוא בשלמים ומדאתקוש שאר הקרבנות לשלמים הוא דנפק״ל דאם גילח על א׳ מג׳ יצא ולא מקרא דזאת האיל יעשה והוא תימה ג״כ להר׳ קרבן העדה שם בתוס׳ לאחר שלחם פירוש הרב תוספת יו״ט על דברי הירושלמי כתב וז״ל אך קשה למה יצא אם גילח על א׳ מג׳ הא כתי׳ זאת תורת הנזיר לעכב כו׳ יע״ש , ודבריו תמוהים דהרי מבואר בסוגיא דזבחים הלזו ובפרש״י דהכתו׳ הקישן לשלמים לענין זה דאם גילח על אחד מג׳ יצא וצ״ע

עוד ראיתי למו״הר סורשי הי״ס דחמה ע״ד הרב תוס׳ יו״ט והלח״ת מת״ש בנזיר דכ״ת ע״ב הכא במאי עסקינן דשחט החטאת תחילה וכדתנן וכמ״ש רש״י אח״ד . ולא זכיתי להבין כונתו דמה הוכח יוכיח מהך סוגיא הספק ס׳ הרב תוס׳ יו״ט והלח״מ ז״ל דאין הכרח כלל דאה״נ דהחטאת קודמת אבל בתתני׳ קתני אם נזרק אחד מן הדמים בר׳ דסגי באחד מהם וכמתני׳ דאם גילח על אחד מג׳ יצא לכך אמרו אי דשחט עולה ושלמי׳ דהיינו דאיירי באחד מן הדמים ובדיעבד הכי נמי הב״ע דשחט חטאת ברישא דהכי הוי דינא לכתחיל׳ להקדים החטאת , ומצאתי ראיה לזה ממ״ש בתוס׳ הרא״ש ה״ד הרב בש״ת לשם עמ״ש שם דאם גילח על אחד מג׳ יצא כתב וז״ל לכאורה לא הו״ל לאתויי הא אלא הו״ל לאתויי רישא דהך מתני׳ דקתני היה מביא חטאת עולה ושלמים לש״ת דחטאת ברישא כו׳ יע״ש , הרי דמפ׳ דמ״ש הב״ע דשחט חטאת ברישא היינו למאי דקי״ל לפי הדין דחטאת קודמת וא״כ אין שום סתירה מסוגיא זאת לפי׳ הרב תוס׳ יו״ט והלח״מ ודעימייהו ,

עוד ראיתי לתוה״ר סורשי הי״ס ז״ל דתמה ע״ד הרבני׳ מת״ש בערכין דכ״א דחטאת נזיר ממשכנין אותו משום דאמר מר אם גילח על אחד מג׳ יצא וכן מבואר מאותה ששנינו בנזיר דמ״ו דאם גילח על אחד מהם הגלחתו כשרה ויביא שאר זבחים דמבואר דס׳ קרבנות אינו מעכב ולפי דברי התוס׳ יו״ט למה לא יעכב מאחר שכך סידורי׳ בכתו׳ וצ״ע אח״ד

ואחרי המה״ר בני״וק קשה דמלבד דנעלם מעיני דמנ״ר דברי הרב קרבן העדה בתוס׳ בר״ה ואם גילח דכבר עמד ע״ז , זאת ועוד דלעד״ן דל״ק ולא מידי דלעיקרא דין זה דחטאת קודמת לעולה לדעת רוב הראשונים הנז׳ למעלה הוא למצוה ולא לעכב ואפילו לדעת הראב״ד ז״ל והריטב״א דס״ל דהוי לעכב עכ״ז היכא דמצינו דגלי קרא דלא קפדינן בהכי כשר כמ״ש בפסחים דט״ן ע״א בקרא והעלה הכהן את העולה שהעלה כבר הפי׳ דקי״ל ג״כ במצורע דמן הדין לכתחילה החטאת קודמת א״כ ה״נ בנזיר אע״ג דקי״ל החטאת קודמת לעולה הוי לעיכובא או מדכתיב זאת תורת הנזיר לאסמ׳ עיכובא וכמ״ש הרב קרבן העדה עכ״פ כיון דמצינו גילוי בכתוב דזה לא לעיכובא מדכתיב ואחר ישתה הנזיר יין ואמרינן בספרי אחר מעשה יחידי וזהו דעת רבנן כמ״ש שם בש״ס על מתניתין דאם נזרק אחד מן הדמים הביא שם הש״ס ברייתא דת״כ ואחר ישתה הנזיר יין אחר המעשים כולם דברי ר״א וחכמים אומרים אחר מעשה יחידי והרי רש״י ז״ל בזבחים שהביא הך דרשא משם ספרי פי׳ דאחר מעשה יחידי בקרבן אחד מג׳ סגי ולפי שהשל׳ הוא העיק׳ דמגלח עליה׳ ואיתקוש שאר קרבנו׳ הנזיר עולה וחטאת לשלמים לומר דאם גילח על אחד מג׳ יצא הרי להדיא דגלי לן קרא להדיא דלא הוי קדימת החטאת לעיכובא ואם כן מאי מקשה הרב כיון דסידורים בפי׳ הו״ל להיות מעכב דליתא להא כלל וצ״ע

ואת זה ראיתי לעט״ר הגאון מו״ה נר״ך שם לעמד מתמיה ע״ד התו׳ והראשו׳ ז״ל בתירוץ שני שכתבו דהא דקי״ל חטאת קודם דלאו לעיכובא היינו משום דילפינן ממצורע דגלי קרא דאינו מעכב ומינה ילפינן לכל החטאו׳ הבאות עם עולות דאינו מעכב דהרי חטאת חלב היכי מני יליף ממצורע דחלב יש בו כרת וכמ״ש בזבחים ד״ח גבי שינוי קודש ושינוי בעלים יע״ש וכן קש׳ מחטאת דטומאת מקדש שהוא בכרת היכי מני יליף ממצורע. והניחו בצ״ע יע״ש

ולעד״ן אחרי המ״ר ובהורמנותיה דמשי״ח לע״ד נראה ליישב דלעיקרא הא דאמרינן זה בנין אב לכל החטאות דקודמו׳ לעולות הבאות עמהם ואפי׳ חטאת העוף לעולת בהמה והו יתיה לנו לומר דיהיה לעכב ולא למצוה לבדו עד שבא הכתוב במצורע וגילה לנו דאינו נפסל מינה דעיקר הבנין אב כשאמרו רחמנא לא אמרו לעיכובא לא למצוה והוי דבר זה כעין גילוי מילתא ובכה״ג ילפינן מינייהו לכל החטאות הבאות עם עולו׳ אבל מ״ש בזבחים גבי שינוי קדש כו׳ התם שאני דבעינן למילף ענין גדול ולא הוי גילוי מילתא כי הכא וזה ברור

ובר מן דין נלק״ד דל״ק דע״כ ל״ק התוס׳ והראשוני׳ דנקדימת חטאת לעול׳ מהך בנין אב דהוי לעיכובא כ״א דוקא בקרבן יולדת ומצורע ודומיהן דאית להו חטא׳ ועול׳ בהדי אהדדי ולהכי דוקא היה ס״ד לומר דאם שינ׳ בסדר להקריב העולה קודמת לחטאת דיהיה נפסל הקרבן והכי דייקי דברי הרמב״ן בחי׳ לקידושין שהביא גם הוא חי׳ זה והרחיב הדיבור לומר דבל ד׳ מחוסרי כפרה ילפי ממצורע דלא הוי לעיכובא יע״ש דמזה א״ש דבקרבן נזיר הוצרך ההקש להחיר אם גילח על א׳ מג׳ ואפילו עולה ושלמים ברישא דעכ״פ אפילו דלא הוי מד׳ מחוסרי כפרה הא מיהא בחיוב הבאת הקרבנות ג׳ יחד איירי והיה לו להקדים החטאת וס״ד שיהיה נפסל אם שינה בסדר קמ״ל ההיקש , אבל בעלמא באדם אחד דיש לו להביא ב׳ קרבנות חטאת חלב ועולת נדבת וכ״ש בשני אנשים אה״נ דמפני צד הקדוש׳ משום כל המקודש מחבירו יקדימו החטאת תחילה אבל לומר דאם שינה בסדר הקרבנות דידיה נפסל הקרבן בהכי זה לא היה עולה על לב איש כיון דממקום שבאו לומר זה בנ ן אב איירי בעולת יולדת הבאה עם חטאת אבל בחטאות הבאות עם עולו׳ כל אחד בחיוב בפ״ע אפי׳ דמביאה שתיהם כאחד ויש להקדים החטאת מדין דכל המקודש קודם כדתנן בפרק כל התדיר אפ״ה אינו נפסל בכך אם שינה בסדר וכמ״ש הרמב״ם בפ״ט דת״ומ ה״ג וז״ל עבר או שכח ושחט את שאינו תדיר או הפחות בקדושה תחילה מקריבו ואחר כך

שוחט

שוחט את השעיר או המקודש ואם שחט ב' כאחד כו' יע"ש, וזה יהיה נ"ב כוונת רש"י בעצמו ורע"ת במתני' דפרק כל התדיר דקתני כל המקודש כו' דם חטאת קו' לדם עולה דפי' אם שניהם שחוטים ועומדים ליזרק עכ"ל, דהכוונה לאפוקי באם עבר ושחט העולה תחילה והחטאת עדיין קיימת דאז יש לו לזרוק דם העולה וכ"כ הרב שוקנים לדוד שם בפי' המשניות

ומן האמור יש להשיב ע"ד מו"הר בס' שורשי כים שם במ"ש ע"ד הגאון עט"ר מז"ה נר"ו בזה דולאי חטאת חלב לא ילפינן ממצורע כמ"ש בזבחים ועו' דכיון דבאים לכפר ואיכא טעמ' משום ריצה פרקליט כו' א"כ מעכב כו' יע"ש • ולע"ד אחרי המ"ר ליתא דאדרבה חטאת חלב שבא בפ"ע דהוי הקדימה משום מקודש אינו אלא למצוה ולא לעכב וכמ"ש

והיותר תימא למה שראיתי עו' שם להרב דרצה לתרץ בזה קו' הגאון מז"ה נר"ו לשיטת הראב"ד והריטב"א מאומ' שכינו וכל המקודש מחבירו ואפ"ה אינו מעכב כו' דע"פ האמור יש לחלק בין קדימת חטאת לעולה לקדימת תדיר ומקודש דגבי חטאת לעולה דאיכא טעמא דריצוי קודם לדורון דסברא הוא דיעכב אבל גבי תדיר ומקודש שהוא משום מעלה אינו אלא למצוה וק"ל

ואחרי המ"ר בניו"ק יש להשיב דאעיקרא יש ליישב לשי' הראב"ד והריטב"א דהרי בהך מתני' גופא דקתני כל המקודש כו' תני והדר מפרש מהו המקודש מחבירו דם חטאת קודם לדם עולה דגבי' דמרצה ומכפר החטא' הוי קדושתו יתירה וכמ"ש שם רש"י בהך מתני' שם סמוך ונר' יע"ש . וא"כ הרי גם קדימת חטאת לעולה הוי משום מעלה דמקודש והבנין אב הוא לחטאת העוף לעולת בהמה ובבאים שניהם על דבר א' לא כן נבאים כל א' על דבר א' והתם באו יחד דלא יש קדימה מצד הכתוב דחטאת קודמת לעולה אלא מצד כל המקודש מחבירו קו' לחבירו וא"כ נלא"ה ל"ק לשי' הראב"ד והריטב"א וא"כ קשה דמאי מחלק בין מקודש לחטא' קודמ' דמקום שבאו תרוייהו איתנהו בחטאת קודם לעולה גופא כמו חטאת חלב ועולת נדבה אין קדימתו כ"א למצוה ולא לעכב כיון דעיקר קדימתו הוא משום מקודש כאמור והרי זה כותיה דמר ולאו מטעמיה

ושו"ר לעט"ר הגאון מז"ה נר"ו שעמד ע"ד הראב"ד והריטב"א מהא דקי"ל בתדיר ומקודש כו' וצידד לומר דטעמייהו דרבנן הראב"ד והריטב"א דאיכא עיכוב בקדימת החטאת היינו מטעם דיש מחוסר זמן לבו ביום וכמ"ש התוס' ז"ל בזבחים ד"ה בל"ה עולות יע"ש וע"ז רצה לחלק בין קרבנות הבאים על ענין אחד כעין חטאת ואשם של מצורע או חטאות הבאות עם עולות אבל בתדיר כו' וכן מקודש כו' שהם קרבנות נפרדים לא שייך בהו מחוסר זמן, וע"ז דחה וכתב ואינו נכון בעיני דגם בתמי' ומוסף של יום וכן בי"ד בניסן אם שחט הפסח קו' התמי' הו"ל לפסול משום מחוסר זמן כיון דיש קדימה לתמי' מל"ת והקדימה זו הוי מחוסר זמן להמאוחר והדבר צ"י עכ"ל , ולע"ד היה אפשר לחלק דשאני קדימת תמי' למוסף וכמו כן קדימת קרבן פסח לתמי' של בין הערבים דאפילו דמצינן בהו קדימה נמי עכ"פ לא הוי לעיכובא

כיון דהם באים כל א' באנפיה נפשיה ודברי הראב"ד והריטב"א שכתבו להך תי' לא כתבו כ"א גבי די' מחוסרי כפרה שהם בקרבנו' הבאים כא' וכמ"ש הרמב"ן וכמש"ל

ברם ראיתי להריטב"א בחי' ליומא לדכ"ע די"ל ע"ד מהספר דנראה דס"ל דגם בקדימת התמי' איכא טעם משום מחוסר זמן ממ"ש וז"ל אבל כששחטו אחר תמי' של בין הערבים כיון דאסור להקריבו מד"ת נפסל עכ"ש מפני שהוא מחוסר זמן כו' ועיין עו' להריטב"א בחי' לעירובין ברפ"ק גבי מ"ש שם שלמים ששחטו קו' פתיחת דלתות העזרה יע"ש

הרי לך בהדיא הנה דמסייע להגאון מז"ה נר"ו דגם בקדימת תמי' לקרבן אחר יש בו משום מחוסר זמן ואין לחלק כמו שכתבתי

אלא דמבואר עכ"פ בדברי הריטב"א שם דזה דהוי מחוסר זמן ונפסל היינו כשהיה אחר תמי' של בין הערבים ממ"ש וז"ל א"כ דאפילו מדאורייתא פסול וה"מ כשהקריבו אבל משום שחיטה בעלמא לא מיפסיל כשקדם לתמי' של שחר אבל כששחטו אחר תמי' של בין הערבים כיון דאסו' מד"ת להקריבו נפסל עכ"פ מפני שהוא מחוס' זמן כו' יע"ש וא"כ עפ"ל נ"ל דשאני קדימת תמיד למוסף וקדימת קרבן פסח לתמי' של בין הערבים דמצינו גילוי בקראי דלא מיפסלי ועמש"ל בסי' כ"ה ודוק

ואת זה ראיתי להגאון עט"ר מז"ה נר"ו שם שהקשה עו' לשי' הראב"ד והריטב"א דס"ל דחטאת קו' לעולה הוי לעיכובא ממ"ש שם בר"פ כל התדיר דם חטאת קו' לדם עולה איברי עולה קו' לאמורי חטאת, ופרש"י ז"ל וכ"מ בשם מהריק"ו דהיינו בעבר ושחט את שניהם ודין זה דאברי עולה קו' לאמורי חטאת הוי אפילו בחטאות הבאות עם עולות , וא"א דקדימת חטאת הוי לעיכובא מדינא צריך להקדים כל מעשה חטא' קודם שיתחיל בעולה וכ"ת שאני הקטרה כו' וק"ל •

ואחרי המ"ר נראה לומר דהנה עיקר דין קדימת חטאת לעולה בסתמא הוא בחטאות הבאות עם עולות ובפרט בחטאת העוף עם עולת בהמה היינו מרבי קרא בחטאת הלוים דאיתא שם בזבחי' ד"צ ולזה שדינן והקריב את אשר לחטאת ראשונה לכל חטאות הבאות עם עולות • והרי בעיקר קדימת חטאת הלוים לעולה אינו אלא כ"א בזריקת הדם לבד ולא באיברים הרי גלי קרא וכתיב ופר שני בן בקר תקח לחטאת דעולה קודמת ומאחר שכן הוא כשילפינן מיניה לשאר החטאות הבאות עם עולות היינו במה שיש לו קדימה בכתוב דהיינו בדם לדיו לבא מן הדין להיות כנדון , ומ"ב כשמצינו דגלי קרא בהדיא דליכא קדימת חטאת לעולה אלא בדם לבד א"כ כשיליף הש"ס לחטאת העוף מאת השני וכן לכל החטאות מוהקרי' את אשר לחטאת ראשונה היינו בדם לבד • ומ"ש הרב כ"מ והרי"קו דאם התחיל בחטאת גומר ממתניתין דקתני חטאת העוף קו' ומ"ש בש"ס זה בנין אב וכמ"ש הרב תוס' יו"ט היינו משום דס"ל דבחטאת הלוים הקדימה דהיתה באיברי עולה הוא משום ששחט העולה ועיין להתוס' במנחות דמ"ט ובפסחים דנ"ט ע"ב ד"ה העולה יע"ש אבל כשלא שחט החטאת

עם

עם שעולה אז החטאת קו' משום דכבר התחיל מה שאין כן בעולה שעדיין לא בא לידי קדימה כיון דלא נשחטה ועיין להרב מג"ל בפ"א דמע"הק ,

ובהכי יש ליישב מה שהקשה הגאון עט"ר מז"ה נר"ו שם בא"ח בסימן ע"ב לס' מהרי"קו דקרא איירי בדיעבד דבהאי לא כתי'קרא כו' (ועמ"ש לקמן בזה בס"ד) די"ל דהכונה הוא דבחטאת הלוים אשמיענו דהקדימה בדם ואיברים מטעם דזה כליל וזה מרצה ולהכי אתא קרא בחטאת הלוים. אבל כששחט שחטאת קו' לעולה ורוצה לעשות הכל קודם שחיטת העול' אינו בקרא למנוה ש לדאמרינן כיון דהתחיל ואינו תלוי זה בזה גומר החטאת לגמרי ואח"ך שוחט העולה ומקריבה לגמרי ואפי' שהכרח הרב תוס' יו"ט הוא ממתני' דקתני חטאת העוף קו' לעולת העוף וכמו שהקשה הגאון עט"ר מז"ה נר"ו שם בסי' ע"ב יע"ש

מ"מ נלק"ד לדעת מהרי"קו דהכריע כן מג' הרמב"ם שכתב בפ"ט דת"ומ ה"ה דם חטאת קו' לדם עולה כו' ואח"ך כתב בה"ו דחטאת קו' לעולה ואפי' חטאת העוף לעולת בהמה יע"ש ולא נקט הרמב"ם כלישנא דמתניתין ואע"פ שאין זה כ"כ הכרח הא מיהא יש להליץ כן בדע' מהריק"ו ותרן בכ"מ

ומאחר שכן הוא דחטאת קו' לעולה אינו כ"א בדם ע"כ כשכתבו הראב"ד והריטב"א דמעכב הוא דוקא בדם שתלוי בו הכפרה ובהא דוקא הוא דמינו דקו' חטאת לעולה והוי לעיכובא ומה שקודם החטאת לעולה לכל מעשיה הוא כשלא שחט עדיין העולה אינו מהאי קרא דקדימת דמינו בחטא' בקרא הוא בדם דוקא וכיון בקדימת החטאת לעולה בדם מטעם שהוא מרצה כשהקריב העולה בריש' הוי מחוסר זמן בכפרתו משא"כ באיברים דליכא טעם כפרה לא חשיב להו מחוסר זמן

ומ"ש הגאון עט"ר מז"ה נר"ו דאם יש לחוש משום מחוסר זמן גם בשהיט'יהיה פסול כו' לע"ד לדברי הריטב"א בחי' ליומא שכתב לעיל נראה דליכא למפסל משום מחוסר זמן בשחיט'כ"א דוקא בהקרבה וכמש"ל ועיין להתוס' בפ"ק דזבחים ד"ה ע"א ד"ה עולת'דנרא'דס"ל דיש מחוס' זמן גם בקדימת השחיט' יע"ש

וראיתי למו"הר ז"ל בספר שורשי סי"ס שם דקס"ב ע"ד דרצה לתרץ לקו' זאת של הגאון מז"ה נר"ו וז"ל ולא ידעתי מאי ק"ל דאיןספק דלשיטת הראב"ד ודעי'מתניתין דדם חטאת קו' לדם עולה וכן איברי עולה כו' מיירי בחטאת ועולה של מצורע ושל נזיר וחטאת ועולה של לוים דגלי בהו קרא דקדימת חטאת אינ'מעכבת ואם שחט העולה בתחילה לא מפסיל משום מחוסר זמן וכן בשני בני אדם כו'יע"ש • ולע"ל אחרי המ"ר בני"וק לא הבנתי כונתו דאעיקרא צריך לדעת דמנ"ל הא דמתני' דקתני בסתם דם חטאת קו'לדם עולה כו' אינו אלא כ"א בחטאת ועולה של מצורע כו'דלא מעכב כו' דמלבד דסתמא קתני זאת ועו'דיותר שייך שפיר לומר דבכל החטאות הבאות עם העולות איירי אפילו אותם שהם לעכב דאז הוי מתני' לעיכוב ועו' דהרי על מתני' הלזו קא יליף

הש"ס מחטאת הלוים ויולדת וקרבן עולה ויורד דין קדימת חטאת לעולה ומזה יצא הבנין אב וא"כ ש"מ דמתני'בכל אופן איירי

ומה שהכריע הגאון עט"ר מז"ה נר"ן דאשם וחטאת מצורע דמעכבים שהם באים לטהרתו כו'יע"ש , עמ"ש התוס'בזבחים ד"ה בד"ה עולתה ובמנחות צ"ד ע"ב ד"ה עולתה ובד"ה ד"ה ואם אין מחוסר זמן ולהרמב"ן והריטב"א בחידושי' לקידושין די"ג מה שחילקו בזה ודוק

והנה ראיתי להגאון עט"ר מז"ה נר"ו שהביא ראיה מהא דתנן בזבחים דק"ב איזהו מחוסר זמן בבעליו הזב והזבה שהקריבו חטאתם ואשמם כו' עולותיהם ושלמיהן בחוץ היינים וכ"פ הרמב"ם בפה"י דמע"הק ה"ט וכתב הטעם שהעולה דורון היא וחטאת ואשם הוא עיקר הכפרה יע"ש , ומינה י"ל שגם בהקדים העולה לא חשיב מחו' זמן כיון דדורון בעלמא הוא עכ"ל , ועי"ז השיב מוה"ר ז"ל בס'ש"הי שם דקס"ג ע"א דיפה כתב לפי טעמו של הרמב"ם אבל לפרש"י שפי' הטעם מפני שיכול לבא בנדבה ומה"ט כי שחטה בחוץ לעולה יולדת ראויה לבא ל פתח אהל מועד קרינן לה והייב יע"ש ולדידיה אין מכאן ראיה דכי הקדים עולה לחטאת לא מפסיל משום מחו'זמן כו'יע"ש •

ולק"ד אחרי המ"ר חמהני ע"ד דאי לזאת עדיפא מינה הו"ל להק'שהרי בעלי שיטה הלזו דחטאת קו'לעולה אינו לעיכובא הם רבותינו בעלי התוס' ומינו להתוס'עצמם במנחות דמ"א ע"ב ד"ה איתבי' הביאו למתניתין הלזו וכתבו הטעם משום דחזייא לעולת נדבה בפנים כו'וכמ"ש רש"י יע"ש דש"מ דגם התוס'ס"ל דה"ט משום דחזי לנדבה וליכא ראיא אפילו לפי שיטתם מהך מתניתין •

ברם כשאני לעצמי נראה דלק"מ מדברי רש"י והתוס'לדברי הגאון מז"ה נר"ו דאפש"ל דמ"ש רש"י והתוס'הטעם משום דחזי לעו' נדבה היינו מ"ש הרמב"ם דעולה דורון היא והיינו דכיון דעולה אינה באה לכפרה כחטאת וכאשם דהא ראיה שהיא באה נדבה וכפרתה שהיא מכפרת על עשה כו'הוא לדורון כמ"ש רבא בזבחים ד"ה ע"ב דמה"ט הוא שנכתבה כפרה זאת ונרצה לו לכפר עליו בקרבן עולת נדבה וכמ"ש רש"י שם וכמש"ל בסי'ג"ל יע"ש• וא"כ מ"ש רש"י והתוס'דחזיי'לעולת נדבה בפנים הוא משום דמינה ילפינן דמכפר'עולת יולדת מהא דתניא גבי עולת נדבה בת"כ ונרצה לו כו'יע"ש ועכ"ז הכריע רבא דעולת דורון היא. והו"ל עולת נדבה ודורון הכל טעם א' ולאפוקי דאינה באה לכפר וא"כ כל שאינו תלוי הכפרה לא מפסיל משום מחוסר זמן

ואין להק'ע"ד הגאון אדוני מז"ה נר"ו דלא נרגש מדברי רש"י ש שם באותו פרק באותו מקום שהרי בתוך דבריו ציין מז"ה נר"ו להרב תי"ט שם במשנה הלזו והרי שם הרקי"ט הביא פרש"י ורע"מ דפי'כן יע"ש ש"מ דאף הוא היה מכוין לפרש"י הלזה ועמ"ש הרב חזו"ן והרמ"ז והרב ש"ל בזה

איברא דאי קשיא הא קשיא למה שראיתי להרב חזו"ן שם דהביא פרש"י ורע"מ על הך מתני'וז"ל עולותיהן ושלמיהן בחוץ חייבים שהם מתקבלות בפנים נדבה לשמן לאחר שהקריבן

שהקריבו חטאתם והמצורע את אשמו עכ"ל, כתב וז"ל ומ"ש הרב לאחר שהקריבו חטאתם ואשמם משום דחטאת ואשם קו' כדתנן בפ' כל התדיר וס"ל כל שלא הקדים את חטאתו ואשמו הוי מחו' זמן אפי' לעולה ושלמים כו' יע"ש וא"כ לפי זה אין ראיה מהך מתני' ואדרבא ש"מ להיפך דליכא הקרבת עולה ושלמים קודם קדימת החטאת והאשם ועם שכל' הרמב"ם ז"ל גפי"המ שם נר' כמו כן גרש כבר עמד הרב תוס' יו"ט והרב תוי"ן שם לעי' מזה יע"ש וכ"י ומ"מ עכ"פ אין ראיה בהקדים חטאת לעולה דמקרי בשביל זה מחו' זמן לפסול את הקדים העולה דהכא לא כתב הרב למקרי מחו' זמן על מה שצריך להקדים את החטאת משום דעדיין לא נתקן ונטהר לגמרי ושאני קרבנות מצורע וכמ"ש הגאון עט"ר מוז"ה נר"ו ודוק

עוד ראיתי להגאון עט"ר מז"ה נר"ו שהקשה לכל הראשו' מהך מתני' דקנין דתני האשה שהביאה עולתה ומתה לא יביאו יורשים חטאתה ודייקו הא אם היתה קיימת היה בדין דתביא חטאתה אפי' דהקדימה העולה ואו בפסחים דט"ן מוכח דהוי לעיכוב שהדבר קשה דמאי ק"ל והרי בתוספתא לפ"י דזבחים בתר דחשיב ואזיל כל דיני קדימ' בקרבנו' דתדיר ומקודש תני עלה אימתי בזמן שבאו כא' אבל הכא ראשון קרב ראשון יע"ש ופסקה הרמב"ם בפ"ט דת"ומ הי"א יע"ש וע"ו השיב מוה"ר שו"ה שם וז"ל ולק"מ דמשמע להו להראשוני' דקדימת החטאת לעולה הבאה עמה בחיוב כיולדת וכיוצא אפי' הביאה קודם ודאי שהיא פסולה לפי שוניא דפסחים והיא דכל התדיר ומקודש תיירי בחטאת ועולה דלא מעכב כו' יע"ש וכבר אני עני כתבתי ע"ז לעיל דכיון דסתמא קתני חטאת קו' לעו' היינו בכל החטאות ועולות ומנ"ל לחלק בהו

ואולם כל לגבי לדידי נראה ליישב לדעת הראשונים דעיקר קושייתם דניח"ל לאקשות ממתני' דקנין דהאשה דהביאה עו' כו' למ"ש בפסחים דהוי לעיכובא ול"ק להו מהך תוספתא דהנה בתוספתא אזיל ומונה כמה מינים דיש להם קדימה ז"לו ועל הרוב תני בהם אותם קדימות דאינם לעכב כיון דלא שייך למתני בהו מחוסר זמן א"כ נשאר מה דתני חטאת קו' לעולה בתלייתו דבהא הקדימה הוי לעיכובא ולא שייך למתני בהו אימתי בזמן שבאו כא' כו' וכיון שכן אית לן למימר דהך סיפא דקתני אימתי קאי על הרוב דקתני קדימה ז"לו דזהו כשבאו כאחד כו' ואה"ן דלגבי קדימת חטאת לעולה לא איירי וקאי הך סיפא דקתני אימתי ועדיפא מינה מצינו במתני' דזבחים שם דקי"ל דקתני מחו' זמן בבעלים הזב וזבה ויולדת ומצורע ונזיר ותני עלה אשמם ולא קאי כ"א למצורע דוקא וגם תני שלמיהם ולא קאי פ"א לנזיר לבד ואפי' דתני בל' רבים לא קאי כ"א על המיעוט מכ"ש נהך סיפא דתוס' דתני אימתי וקאי לרובם דודאי דהם אמרינן דלא קאי למאי דתני חטאת קו' לעולה דתני בכללם דהוי מיעוט לגבי הרוב ודאי דאין בזה קפידה וכן מצינו עו' לאחוס' בברכו' ד"ך ע"א ד"ה וקטנים פטורים וז"ל וחייבים דסיפא קאי אנשים ועבדי' וקטנים פטורי' מכל וכל יע"ש אע"ג דקתני סיפ' נשי' ועבדי' וקטני' פטו' מק"ש וחני סיפא עוד וחייבים בתפיל' לא קאי כ"א לנשים ועבדים ולא לקטנים וכמו כן נר' לקדיא מ"מ בס"ק דעירובין ד"ג ע"ב ואבע"א בר' אמות ורוב אמות קאמר ועיין בפ"ר ז"ל יע"ש וכ"כ בקיצור כללי המשנה אשר סביב מבוא התלמוד סו"ח"א וז"ל מצינו במשנה ובריית' דבר שהוא למד סתמא משמ' דקאי לכל מילי דמיירי בה ולא קאי כ"א לרוב והביא ראיה לכל זה ממ"ש בעירובין ד"ג אמה מבוי באמת בת ה' ולא קאי אלא לרוב אמות וכן טובא עכ"ל

כי מן הבאר ק"ל ע"ד הריטב"א בא' שם לב"ק דקידושין לד"ג שתב' לקו' התוס' שאלו על הך מתני' דהאשה שהביאה חטאתה כו' דפירש מתני' האשה שהביאה לא שהקריבה ממש דומיא דרישא אלא מאי הביאה הפריש' והא דקתני הביאה סתמא דמשמע הקריב' דומיא דרישא משום דמתני' איתיה אפי' במצורע כדכתיבנא (ור"ל דמתני' דקתני האשה ל"ד אלא הה"נ שאר מחוסרי כפרה וכמ"ש הרשב"א ושאר הראשונים שם) ולגבי מצורע אפי' הקריב עולתו כבר יקריב חטאת מחיים מרבויא דקרא עכ"ל והרי אעיקרא מתני' ביולדת משתעי וכי אמרי' הה"נ זב וזבה ומצורע א"כ הוי רוב דקי"ל בהו דקדימת חטאת הוי לעכב א"כ תיכי תני הביאה בשביל מצורע דמלבד דהוי המיעוט לגבי רוב ואת ועוד דמתני' לא איירי בפי' כ"א באשה יולדת ומצורע ודעימייהו אתו מכללא ואו דמה בכך אי הוה תני הפרישה דע"כ במצורע לא הוה שייך לו' כיון דגלי קרא בהדיא דאפי' בהקרבה לא הוי לעיכובא ובודאי דע"כ לא איירי כ"א לשאר מחו' כפרה וכבר אני עני כתבתי בזה בקונט' בכללי הש"ס בזה בס"ד מ"מ מבואר עכ"פ גם מדברי הריטב"א עצמו דיש לפרש לישנא דמתני' דקאי לדבר א' ולמיעוט ולא על הרוב ואפי' דלא תני לה בהדיא אלא דאתי מכללא כ"ש וק"ו בפי' התוספתא הלזו דלא נפלאת היא ולא רחוקה לפ' דמאי דתני אימתי קאי על רוב הדברים ולא לדין קדימת חטאת לעולה וזה ברור

גם מתה שהביא הגאון עט"ר מו"ה נר"ו ראיה ממתני' דזבחים ד"צ דקתני שלמים של אמש ושלמים של היום של אמש קודם לשל יום שלמים של אמש וחטאת ואשם של יום שלמים של אמש קודם דר"מ וחכמים אומרים חטא' קודם דש"מ דבעולה של אמש קודם לחטאת של יום גם לרבנן יע"ש ולע"ד נר' דאה"נ אם במקום דליכא הקפדת בהבאת עולה מקודם והיא באה מאמש אפשר דגם לרבנן העולה קודמת שהרי בעיקר דין זה דנקטו בשלמים של אמש ושלמים של יום הרי לא איירי בדאיכא קדימה זה עם זה וכל עיקר פלוגתייהו בשלמים של אמש עם חטאת ואשם של יום לא הוי כ"א כשאין בהם דין קדימה זה עם זה בהבאתם כולם כא' ביחד כ"א כל א' בפרטות דעכ"ז קי"ל דתדיר ומקודש קודם אבל כשיש איסור בהקדמת כגון חטאת הבאה עם עולה אה"נ דבכה"ג ליכא פלוגתא וכ"ע מודו דחטאת קודם:

ובר מן דין דהש"י ז"ל פי' שלמים של אמש קודם דזלזול הוא להשהותם כ"כ הואיל ובאו ראשון יקרבו ראשון וכן מפרש בתוספ' דזבחים יע"ש והיינו מאי דתני שם בתוס' בפ"י אימתי בזמן דבאו כא' כו' והרי כבר ביארנו דיש לפרש סיפא דברייתא הלזו דלא קאי על דין קדימת חטאת לעולה דבהא בעינן שיקריב החטאת תחילה והוי לעיכובא לשי' הרא"ד ודעימיה

ועוד

ועוד איכא למימר לאידך גיסא דלדעת רבנן דפליגי על ז"ז וס"ל דלעולם החטאת קודם אפי' דהוו השלמים מאמש ולא ס"ל כהך סיפא דתוס' ז"ל דקתני אימתי כו' אבל הכא ראשון כו' א"כ כמו כן י"ל דלעולה עם חטאת דקי"ל לעיכובא דהחטאת קודם דלא מסגאינן בהא דהכא ראשון קרב אלא לעולם החטאת קודם ואפילו אם נאמר משום דאיכא ב' קדושות דמרבה וקדש קדשים הא מיהא לא פליג רבנן כ"א בחד טעמא ומאי דקי"ל להגאון עט"ר מו"ה נר"ו דמתלי הטעם בק"ק ולא במרבה ע"כ בעולה דליכא ה"ט העולה קודם לחטאת די"ל דכיון דבמתני' לעיל קתני אשם קודם לתודה ואיל נזיר מפני שהוא ק"ק ותודה ואיל נזיר קודם לשלמים מפני דנאכלין ליום א' וטעונים לחם ובתוס' שם לפ"ט ע"א בד"ה אשם שהקשו אמאי לא נקט טעם שהוא מרבה ותי' דלא סגי ליה בטעם דמרבה כיון דתודה ואיל נזיר טעונים לחם עכ"ל א"כ כיון דעיקר קדימת ק"ק לקדשים קלים אינו כ"א מפני קדושתו ולא מטעם דמרבה נקט האי טעמא במתני' לכל קדשים קלים ועו' נלקע"ד לתרץ מטעם אחר דכיון דהקדימה היא משום כל המקו' מחבירו והיא פשוט' קאמר ה"ט דק"ק ליש הפרש הרבה אבל לגבי חטאת עם עולה דשניהם שוים בקדושה נקט טעמא דמרבה. וזה ברור

והנה לפרש"י ז"ל שבידינו דפי' שם בזבחים ד"צ ע"ב ד"ה שלמים דשלמים קו' כו' לענין הקרבה מצינו שם להתוס' ז"ל בד"ה שלמים שכתב בשם רש"י דקא מפ' לענין אכילה כו' יע"ש וכ"כ הרב אך נחון בס' מזבח כפרה הנדפס מחדש שם בסוגי' בשם רש"י יע"ש. וע"ז עמד מתמיה הגאון עט"ר מו"ה נר"ו שם ע"ד הר' תוס' יו"ט שם בפ' כל התדיר ת"ו וע"ד הרב ברה"ו שהק' עפרש"י דבידינו דפי' לענין הקרבה מהתוס' דאיירי לענין אכיל' ולא לענין הקרבה יע"ש דהיכן מצאו בתוס' דבר זה דאפי' דקתני בתחי' כשם שקודמי' ז"לז בהקרב' כך קודמים ז"לז באכילה והדר תני קדשים קו' לקדשים קלים דנאכלים ליום אחד קו' לנאכלים לשני ימים שלמים של אמש כו' יע"ש דפי' התוס' הוי שהם קו' בקריבה ובאכילה ג"כ יע"ש ואת זה תמהני למה"ר שם בסו' היס דקס"ג ע"ב שכתב וז"ל ומ"ש הרב הנו' נר"ו בפי' התוס' ק"ט דבתר דתני קדימת הקרבתן כך הם קו' באכילתן ק"ק כו' שלמים של אמש כו' מבו' דלענין קדימה באכילה קא מיירי דאי לענין זריקה והקטרה הו"ל למיתנייהו מקודם והוא ברור עכ"ל

ואחרי המח"ר בניו"ק ל"ק ואדרבה ק"ט דמאחר דבתוס' לא תני להו להני בענין קדימת הקרבתן וכי ס"ד יש לכל הני דתני בהדי שלמים שלא יקדימו בהקרבה, הא ליתא דודאי דקדמי וכיון דאית להו קדימה לכל הני גם בהקרבה אשתני כשם שקו' בהקרבה כו' והדר תני שלמים של אמש בהדייהו אהרווייהו קאי על הקרב' ואכילה ובדקו דברי הגאון עט"ר מו"ה נר"ו ודבריו ברור מיללו, וא"כ מה הוכח יוכיח מדתני להו התוס' א"כ ול"ק לעיל דהא ודאי אין הכרח כלל ושפיר קא מקשה הגאון עט"ר מו"ה נר"ו ע"ד התי"ט והרב ברה"ו דאין ראיה מהתוספתא

גם ראיתי להגאון עט"ר מו"ה נר"ו שהבי' ראיה לפרש"י שפי' דאיירי בענין הקרבה ממ"ש שם לקמן דצ"א גבי בעיא בתדיר ושאינו תדיר כו' דקאמר הש"ס מ"ש שלמים של אמש כו' וה"ל דקדים שחטיה לשלמים כו' ותמה ע"ד התוס' יע"ש והתוס' והרב נר"ו יע"ש ואנכי הרואה להרב פנים מאירות ח"א בחי' לשם עמד ע"ד התוס' בזה מהך סוגיא דהוי סייעתא לפרש"י יע"ש כדברי הגאון עט"ר מו"ה נר"ו ועיין להרב אך נחון שהביא גיר' אחרת בדברי הש"ס וכ"כ בס' מזבח כפרה וע"ש בד' צ"א בתו' ד"ה דשחטינן כו' יע"ש

עוד ראיתי להגאון עט"ר מו"ה נר"ו בד"ב ע"ג שעמד ע"ד הריטב"א במה שפי' מתני' רישא דהאשה שהביאה חטאת' בהקריב' ולא בהפרשה וסיפא בהפרשה דהוא קשה דיוק' דסיפ' לרישא יע"ש מה שתי' והנה גם הרמב"ן והרשב"א בחי' לקידושין די"ג כתבו על הך מתני' דהא דקתני יביאו היורשים עולתה היינו בהקריבה החט' מחיים ולא דהפרישה לבד דא"כ גם העולה אינה קריבה דהחטאת קו' ולא הוקבעה להקרב העולה יע"ש. וכ"כ הריטב"א ז"ל ברישא דמתני' והרא"ב"ד ז"ל ה"ד הרמב"ן שם דמפרש למתני' רישא וסיפא דהביאה היינו הפרישה, וראיתי בח"כ ס' ויקרא גבי קרא דכתיב ואם לא תגיע ידו כו' שאם הפריש עולתו יביאו היורשים חטאתו ח"ל אחד לחטאת וא' לעולה כו' יע"ש וזה מורה כפי' הרא"ב"ד שלא כדברי הרמב"ן והרשב"א והריטב"א אם לא שנאמר דהם גרסי בח"כ במקום הפריש הביא וכ"כ התוס' בפ"ק דמנחות ד"ד ע"ב ד"ה לא יביאו ועיין להרב קרבן אהרן שם מ"ש ע"ד התוס' אלו וז"ל וכפי דבריהם אלו ל"ג שאם הפריש אלא שאם הביא כו' יע"ש ודוק

ולעיקר קו' התוס' ז"ל והראשונים שהק' מהך מתני' דהאשה שהביאה עולתה ומתה לא יביאו היורשים חטאתה' דהא אם היתה בחיים היתה מביאה ואילו בפסחים דע"ן ע"א נר' דקדימת חטאת לעולה הוי לעיכובא דפריך ומי קרבה עד שהוצרך לתרץ דשאני מצורע דגלי קרא בהדיא והעלה הכהן את העולה שהעלה כבר וא"ד דנראה לק"ד ליישב עפ"י פי' ריב"א והביאו הרב מנחת יהודה בס' ד"ז בס' תזריע ע"פ אחד לעולה שהביא פרש"י והוא פ"ם בזבחים ד"ץ לא הקדימה הכתוב אלא למקראה כתב וז"ל וריב"א פי' למקראה לשון מקרה כלומר אם אירע שהקריב עולה קודם החטאת כשר בדיעבד אבל לכתחילה בעינן חטאת קודם כדאיתא בפ' תמיד נשחט יע"ש, וכ"כ בספר יוסף לעת שם בסדר תזריע דס"ב ע"א בשם ריב"א יע"ש, הרי דבאשה יולדת גופא מצינו קרא להדיא שהקדימה העולה לחטאת לענין שלא יעכב בדיעבד ולכן פריך הש"ס גבי מצורע ומי קריבה עולתו קו' לחטאתו שהרי לא כתיב גבי מצורע העולה קו' לחטאת ואדרבא קרא כתיב ואחר ישחט את העולה אחר האשם החטאת כמבואר בכתובים ולכן חשב הש"ס דהוי לעיכובא עד דמצא מקרא מפורש דלאי' והעלה הכהן את העולה שהעלה כבר שגם במצורע מצינו דגלי קרא דבדיעב' מותר ואעפ"י דהש"ס תי' שאני מצורע דגלי קרא כו' כנראה דדוקא גבי מצור' הוא דגלי קרא נ"ד לא איידי דאיירי במצורע קאמר הכי דהכי נ"ל לשיטת התוס' והראשונים לתי' שני שתי' דשאני מצורע דכתיב ביה הויה דמשמע

דעיכובא

עיכובא היה ס"ד לומר דיעכב קדימת חטאה לעול' ועכ"ז תי' הש"ס שאני מצורע ועמש"ל ברס"י זה ,

וזה ק"ל להתוס' שם בשמעתין בד"ה זה בנה אב דהביאו עיקר קו' הלזו משם ריב"א וז"ל הק' ריב"א דבת"כ משמע דליכא עיכוב' דקתני התם גבי יולדת שאם הביאה עולתה יביא חטאתה מעין עולתה ותי' בשם הר' חיים דדוקא הכא גבי מצורע כו' יע"ש , והרי מאי ק"ל לריב"א מיולדת דאיכא גילוי בקרא דלא מעכב ולא הקדימה הכתוב אלא למקראה כמ"ש שם בש"ס בפ' כל התדיר ואפילו אם נאמר דבכלל תי' רבי' חיים הכהן דאי' דמצורע היה ס"ד לעיכובא אבל ביולדת ובעלמא לא , וטפי הו"ל לתרץ ריב"א גופיה ממקום שבא להק' מיולדת דלק"מ שמכינו שלא הקדימה הכתו' אלא למקראה דהיינו אם בדיעבד הקריבה העולה קודם לחטאת כשירה וק"ל חדא מתרתי או דאה"ן דריב"א גופיה דמש' גבי יולדת דמ"ש בש"ס לא הקדימה הכתו' אלא למקראות דהיינו בדיעב' בהאי פי' גופיה תי' ריב"א עצמו לקו' זאת ולא סיימוהו קמיה דהתוס' ז"ל או דכל מילים דריב"א לפ' דבדיעב' אתא קרא ליולדת ולא הקדימת אלא למקראות הוא לבתר דגלי קרא במצורע בהליא והעלה הכהן וקאמר הש"ס בהליא דהעלה כבר נזה בא ריב"א ופי' כמו כן גבי כ"ש גבי יולדת לא הקדימה הכתוב אלא למקראות דר"ל דלא הקדימה כ"א אם בדיעב' הקדימת העול' דאינה נפסלת .

אלא דבלא"ה הדבר קשה לדעת ריב"א דמת"נ אי ס"ל כתי' הר"ח דבמצורע איצטריך קרא להכשיר אם הקדים העולה לחטאת בדיעב' משום דכתיב ביה חהיה שמשמע עיכובא , דנ"מ לפ"ז הא בעלמ' ביולדת ושאר מחוסרי כפרה פשיטא דלא מעכב קדימת חטאת לעולה , וא"כ אמאי איצטריך רחמנא לכתוב קדימת עולה לחטא' ביולדת לבדיעב' ואם ס"ל כתי' ר' ברוך שהביאו התו' בפ"ק דזבחים ד"ה ובשאר דוכתי ושאר הראשונים דהשתא דגלי קרא במצורע דלא מעכב ילפינן מיניה לבעלמא , א"כ יולדת הוה יליף ממצורע שעל מאני גופא דהאשה כמ"ש זה וא"כ למאי איצטרי' קרא ביולדת לאשמעינו דבר זה דלא מעכב קדימ' חטאת לעולה, ואפש"ל דמאי דקאמר הש"ס ביולדת לא הקדימה הכתוב אלא למקראה לפי' זה דריב"א דהוא במקרה ובדיעב' כוונתו לומר לא הקדימ' הכתו' כ"א למקראה דבדיעבד מהני דהדין כן דבדיעבד אם לא הקדים החטאת לעולה כשר דילפינן לה ממצורע דגלי קרא או דשאני מצורע דמשמ' עיכובא אבל ביולדת ובעלמא הדין כך הוא דהוי לכתחילה ובדיעב' מותר ולהא דהכי קי"ל בעלמא הוא דליפא ראיה מהקדמת העולה לחטאת בקרבן יולדת כ"א דוקא זה ועדיין צ"ע , ועיין להרב רמת שמואל בחי' לקידושין די"ג מה שחי' ע"ד התוס' בד"ה האשה יע"ש ויש לאשיב ע"ד וכמ"ש אני עני בחי' לקידושין שם בס"ד יע"ש

ועוד ק"ל ע"ד ריב"א בפי' זה שפי' דלמקרא' הוא לשון מקרה והוא אם בדיעבד הקדים העולה דכשר שהרי בת"כ שם בס' תזריע בפ"ד ה"ג שם נאמרה ברייתא הלזו דמייתי לה הש"ס שם בזבחים ד"ץ ומתרץ רבא עלה דלא הקדימה הכתו' אלא למקראה וכמ"ש ג"כ הרב קרבן אהרן שם ושם בת"כ סמוך ונראה הניא עפ"ז וז"ל

ומנין שאם הביא עולתה הביא חטאתה מעין עולתה כו' וזוהי הברייתא דת"כ דהוכיח מינה ריב"א גופיה בתוך קושיתו דנראה מינה דקדימת חטאת לעולה לאו לעיכוב' ואם איתא מה שדרשו בת"כ לעיל מיני' וכאן עולה קודמת והוא למקראה כדתרין על ברייתא הלזו ופי' למקראה דהוי בדיעבד וליכא עיכובא , הרי כבר נשמע זה מדרשא זאת ותו לא היה צריך ללמדינו שאם הביא עולתה הביא חטאתה כו'

וזה למעלה מעשר שנים בהיותי יושב ולומד בישיבת רב אמאי האי גיסא דנהר"א הולי והדרי הר' ועצום רנ"ו כמהר"ר נסים משה רבינו"ן מגן אבות יהיה בעזרו כי"ר אשר יחליו נתאבקנו אלה הדברים אשר דבר משה לתרץ לקו' זאת דנעולם שעיקר דרשת הד"א דמייתי בת"כ לא לענין דבר זה ללמדינו שקדימת חטאת לעולה דלא הוי לעיכו' דולאי זה נתבאר מכח דברי הת"כ לעיל מיניה וכדמסיק רבא בש"ס ע"ד הברייתא הלזו דלא הקדימה הכתוב אלא למקראה ובפי' ריב"א ודרשת הד"א לא בא כ"א לאשמועינן שמתין העולה יביא חטאתה וכדדייק לשון הברייי' מנין שאם הביא עו' דתביא חטאתה מעין עולתה אלא דמילתא שמעינן נמי מן הדא דאם הקדים העולה לחטאת דלא מעכב וא"ל גר"ן , ויפה כיון דבזה מיושב עוד אגלי מה דהוה ק"ל בדברי ריב"א דהכריע מהך ברייתא דת"כ דבקדימת חטאת לעולה ליכא עיכוב' הרי ה"ט הוא משום דמקרא הוא דורש דקאמ' קרא אחד לעולה תחילה ואח"כ וא' לחטאת דהקדים הכתוב עולה לחטאת .

אך למה שנתבאר' א"ש דעיקר דרש' הברית' לאו להכי הוא דאתא אלא לענין דיביא הכל ממין אחד ולא ללמד על קדימת העולה בדיעבד ומה שנרא' דמהני בדיעבד הוא ממילא ומ"מ עדיין לא איפרק מחולשא דעכ"פ מהך קרא דכתיב א' לעולה ואחד לחטאת דהקדים עולה לחטאת הוא דמשמע ליה דקדימת חטאת לעולה לאו לעיכובא , כי ע"כ היותר נראה לומר דע"כ צ"ל דלקו' ריב"א לא סייגא כ"א לשאר הפי' דפי' גבי מימרא זאת דרבא דאמר למקרא' הקדימ' הכתוב או נאמר דברייתא דת"כ דקדרים וכאן עולה קו' ס"ל לריב"א דאין הטעם משום דלמקראה הקדימה ומ"ש רבא בש"ס למקראה הקדימה הכתוב היינו דסמך ג"כ ע"ד הברייתא בת"כ בדרשת הד"א הביא עולתה תביא חטאתה פו' ועל זה פי' ריב"א דפי' למקראה דר"ל אם בדיעב' , וגם זה דוחק ואפשר לו' וליישב דתרי ריב"א נינהו וריב"א שהביאו התו' אינו ריב"א שהביא הרב מנחת יהודה ושאר המפרשים ודוק

נקטינן כדעת התוס' ורוב הראשוני' דס"ל דקדימ' חטאת לעולה הוי למצוה ולא לעיכובא ועם שהראב"ד והריטב"א ז"ל ס"ל דהוי לעיכובא כיון דרבים חולקים עלייהו הכי קי"ל

סימן מב

יש לחקור כלפי מאי דתנן בסוף פ"ב דקנין האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו היורשין עולתה אם דוקא הקריבה החטאת מחיים . א"ך אפילו הפרישה לבד ולא הקריבה ומתה הוקבעה העולה ליקרב וחייבין היורשים להביאה . ואומן

ואומר הנה ראיתי להרב המי' לא נו' למי בפ"ק דקידושין ד"ג שכתב וז"ל ואם לא הביאה לא חטאת ולא עולה לא יביאו יורשים עולתה לפי דחטאת קו' לעולה ויורשים לא מצו להקדים עכ"ל . נראה מדבריו דבהפרשה לבד ל"מ להקריב עולתה לאחר מיתה דס"ס וכיון דלא הקריב החטאת ולמיתה אזלא א"כ לא מצו היורשים להקריבה ולאקדומיה לעולה בלי הקרבת החטאת תחילה וכ"כ שם הרמב"ן בחי' דפי' מתני' דאשה שהביאה חטאתה ומתה דיביאו יורשי' עולתה דוקא כשהקריבה חטאתה ולא בהפרישה לבד יע"ש וכ"כ הרשב"א והריטב"א בחי' לשם יע"ש .

ברם דעת הרא"ה ז"ל בפי' למתני' וה"ל הרמב"ן שם דפי' האשה שהביאה דלא בהקריבה מתה אלא בהפרישה לבד יע"ש . וראיתי להגאון עט"ר מז"ה נר"ו בחק"ל לא"ח בסי' א' ד"ג ע"ג דעמד מתמיה לשיטת הרמב"ן והרשב"א ז"ל והריטב"א דס"ל דדוקא בהקריבה חטאתה הוא דחייבין היורשין להקריב העולה דדוקא בהקרבה הוקבעה לא בהפרש' דהרי בנזיר דנ"ו מבואר דנזיר דהפריש קרבנותיו ומת דהחטא' מתה והעול' קריבה והרי החטאת קו' מדינא גם בנזיר כלהנך דמ"ה ואף דאינו מעכב אם הקדים העולה מ"מ איך אפשר להתיר להקריב העולה לכתחילה עכ"ל .

והנה הא למבואר שם בנזיר דנ"ו בנזיר דהפריש קרבנו' ומת דהחטאת מתה והעולה קריבה ה"נ איתמר התם בדכ"ד ע"ב ואין ספק כי לפי שיטת התוס' שם בדמ"ה ע"א בד"ה תגלחת דפי' לדעת רבי יהודה דאמר שוחט את השלמים ומגלח היינו דשוחט השלמים תחילה יע"ש הרי ליכא עיכובא לגבי דידיה שיהיה החטאת קריבה ראשונ' כמו דקי"ל בעלמא דחטאת קו' לעולה והרי כל עיקר תלייתו של הראשונים הרמב"ן ז"ל והרשב"א והריטב"א ז"ל דבעינן הקרבה ולא הוקבעה בהפרש' היינו משום דחטאת קו' ובעי' שיקרב החטאת כדי שיקבע העולה ומאחר דבנזיר לא קי"ל הכי ויש קדימה אפילו לשלמים תחילה א"כ גם בלי חטאת הוקבע העולה וכל זה שתמה הגאון מז"ה נר"ו הוא לס' ר"א דס"ל גם בנזיר דהחטאת קודמת ופליג לר"י וכ"ש אי ס"ל כפי' הרב תוס' יו"ט בדעת הרמב"ם ורע"מ וכמו שכן הוא דעת הר' לח"ם והמ"ל והמרכבת המשנה וכמש"ל בסי' הקודם כמו שיע"ש

ובזה יש להשיב ע"ד מרן מלכא שם בספר שורשי הים דקס"ג ע"ג דהשיג ע"ד הגאון מז"ה נר"ו דנראה דאשתמיט מיניה דברי התוס' שם דלר"י השלמים נקרבים תחילה לכתחילה וכן העולה נקרב' תחילה אם רצון הנזיר לגלח עליהם כו' יע"ש דודאי דלא נעלם זה מעיני הגאון מז"ה נר"ו

אלא דלעד"ן ודנלא"ה ל"ק לדברי הראשונים אלו דמאחר דמשנה שלימה שנינו שם בנזיר דמ"ה דקתני ואם גילח על א' מג' יצא דכל א' מיצה הוי מצוה בפ"ע והיקשא דאיתקוש חטאת ועולה לשלמים וכמ"ש בזבחים דנ"ה וכמ"ש הגאון מז"ה נר"ו לעיל בד"ב ע"ב . וכבר כתב' גזה לעיל בסימן הקודם . וא"כ י"ל דשאני קרבנות נזיר דבכל אחד מהם יכול לגלח עלין ולהשלים טהרתו לכן דין הוא דהעולה בפ"ע הוקבעה אפילו שמת והחטאת לא נקרבה העולה קריב' כיון דליכא קריב' לעולה ע"י חטאת משא"כ ביולדת דקרבן חטא' הוא העיקר וממנו תלוי עיקר טהרתה וגם מעכב כמ"ש רז"ל וכמש"ל

א"כ העולה אגידה בחטאת לקבוע ע"י הקרבת החטאת וכל דלא נקרב החטא' לא הוקבעה וכמבואר זה ג"כ בסוגיא דערכין דכ"א ע"א גבי מתני' דקתני חייבי חטאות אין ממשכנין אותם אמר ר"פ פעמים דממשכנין אותם בחטאת נזיר דכיון דאמר מר אם גילח על אחד מג' יצא ואם נזרק א' מן הדמים הותר הנזיר לשתות יין וליטמא למתים פשע בה ולא מייתי ופירש"י שם בד"ה מג' חטאת או עולה או שלמים ואמרינן בספרי דבי רב אמר ישתה הנזיר יין אחר מעשה יחידי עכ"ל . הרי דתלינא בנזיר מהני ליה לכלות נזירות בקרבן אחד מאיזה מהנ' שיהיה וליכ' עיכובא בקרבנו' ולא אגידי זה בזה וגם שתהיה החטאת קודמת ברישא כמו ביולדת זה נראה לחלק ותו ל"ק לדעת הראשונים והוא ברור

עוד ראיתי לעט"ר הגאון מז"ה נר"ו שם שהקשה עוד לשיטת הראשונים והריטב"א הרמב"ן והרשב"א ז"ל דס"ל דבהפרשת החטאת לבד לא הוקבעה העולה ואם מת אין היורשים חייבים להביא שהרי בתוספתא בס"ב דערכין תניא עולות הבאות עם חטאות אם מתו היורשים חייבים להביא הביא חטאתו ולא הביא עולתו אם מתו היורשים חייבים להביא הביא עולתו ולא הביא חטאתו אין היורשים חייבים להביא ע"כ וע"כ רישא בהפריש ולא הקריב איירי דאי בהקריב החטאת איירי היינו סיפא הביא חטאתו ולא הביא עולתו זה"ד . וע"ז השיב עליו מה"ר שם בספר שורשי הים דאי מהא לא איריא דהם ז"ל מפרשי התוספתא דהכא והדר מפרש כיצד חייבים היורשים להביא העולות כגון דהביא חטאתו ומת דהא"ת הך חלוקה מיוחדת שאי בלא הקריב החטאת הנא רישא דיקריבו עולתו כ"ש כשהקריב חטאתו דודאי יקריבו עולתו כו' יע"ש ולעד"ן אחרי המ"ר בניו"ק אין זה מן הקושי צ"ד עט"ר מז"ה נר"ו דאימא זו וא"נ"ל זו קתני דהיינו דבהפריש חטאתו לבד תני רישא דבהפרשה הוקבע העולה וחייבים היורשים להביא וא"צ"ל בהביא חטאתו דודאי הוקבע העולה וחייבים היורשים להביא

ואולם כשאני לעצמי נלק"ד לתרץ לשי' הראשוני' ואומר דלשון התוספתא כך היא שנוים בחלוקה שנים הביא חטאתו ולא הביא עולתו ב"ד ממשכנין עליה ואם מתו על היורשים להביא ראיה עכ"ל . הרי דהתוס' בחלוקה זו לא בא לומר דהיורשים חייבים להביא דפשיטא ודאי דחייבים וכדתני לה ברישא עולות הבאות עם חטאות דחייבים היור' ויהיה פירושא דתוספת' כפי' הראשונים דהיינו כשקרב החטאת ולא בהפריש לבד ומאי דתני בתר הכי הביא חטאתו ולא הביא עולתו ב"ד ממשכנין עליה היינו לחדש לנו דין אחר באם מתו דעל היורשים להביא ראיה ולא תני היורשים חייבים להביא כדקתני רישא וסיפא והיינו שלא נאמר דאף כי הדין הוא דהיורשים חייבים שמא אביהם כבר הביא ע"ד דקי"ל בד"מ דטוענין ליורש דשמא כבר פרע לו אביו לזה קתני דכיון דב"ד ממשכנין א"כ על היורשים להביא ראיה דא"ת

דקניהם

דאניהם הביא העולה היה נוטל משכונו דקיי"ל כשם דאין מוציאין ממון מהיתומים כ"ה בדליה כך אין מוציאין ממון מאחרים לתת להם כ"א בראיה ברורה . ועל כיוצא בזה בל"ת השי' מהר"י ן' מיגאש ז"ל בתשו' סי' קכ"א יע"ש . ותמהני על מו"הר שו"הי ז"ל שלא דקדק בזה בדברי התוספתא ולא היה צריך לתרץ דקני והדר מפרש וצ"ע .

עוד ראיתי לעט"ר הגאון מו"ה נר"ו שם שהביא ראיה לשיטת הראשוני' הרמב"ן ודעימי' מ"ש בב"ק דקי"י ע"א דתנן האם נתן הכסף לאנשי משמר ומת אין היורשים יכולים להוצי' מידם שנאמר ואיש אשר יתן לכהן לו יהיה והכריחו שם בש"ס ש"מ דכסף מכפר מחצה דאי לא מכפר הו"א מהדר ליורשים וא"ת עולות הבאות עם חטאות קריבות העולות אם הפרים מהיים א"כ הכסף עם האשם אפי' דאשם אינו קרב לאחר מיתה הכסף ינתן אפי' דאינו מכפר ואפי' אם הפרים ולא נתן לכהן ומת חייבים היורשים כו' ושוב חזר בו והקשה לאידך גיסא ע"ד הראשונים כו' , ושוב דאתו דלי"ד חיוב הכסף לחיוב העולה יעש"ב ולקל"ן דבלא"ה שאני בכסף ואשם שהם תלוים זב"ז כמ"ש הרמב"ם בפ"ח דגזילה ה"א שכתב הר"ז חייב לשלם הקרן כו' ומביא אשמו ואח"כ יתכפר לו וכ"כ עוד שם בהי"ג דקרן ואשם מעכבו ולא החומש יע"ש וכדתנן שם במתני' וכ"כ ממ"ש בספרי ס' נשא ע"פ מלבד איל הכפורים אשר יכפר בו עליו בגוזל את הגר ונשבע לו והלך להביא הכסף והאשם ולא הספיק להביא עד שמת היורשים פטורים ת"ל מלבד איל הכפורים אשר יכפר בו עליו כך היה ר"ע שונה כו' אבל אתי שבא מזופרים אמר אפי' נתן הכסף לאנשי משמר כו' אין מוציאין מיד כהן כו' יע"ש והיינו מתניתין דב"ק הנז' ,

אלא דיש לדקדק דמהיכן משמע ליה על דבר הכסף מדכתי' מלבד איל הכפורים דפשוטו של מקרא מיירי בקרבן אשם גופי' וכדדריש הכי שם בספרי אם לא שנאמר דעיקר קרבן האשם וכפרתו תלוי בכסף דאם לא הביא הגזילה בתחילה ל"מ וכדתנן שם במתני' וחנ"ה בספרי דהמבי' אשמו כו' והרי עיקר כפרת האשם שהוא עיקר הקרבן ובא לכפר תלוי בכסף דיביא בתחילה .וכיון דתלוי זב"ז לכן נפק"ל מדכתיב מלבד איל הכפורים אשר יכפר בו עליו גם לכסף , וכן ראיתי להרב הגדו' בספרי דבי רב שם שכתב וז"ל הלימוד הוא ברור דמדכתי' מלבד כו' ש"מ דהכסף הקרבן תלוים ,ו"בו דכל דנתחייב בקרבן שייך בכסף וממילא דכיון שמת ובניו פטורים מן הקרבן דאין כפרה למתים ממילא דה"ן פטורים מן הכסף כו' יע"ש הא קמן דהכסף והקרבן הם כ' דברים האחוזים זב"ז והכל דבר אחד

והנה כי כן אני אומר דאיןראיה להראשו' שכתבו גבי חטאת ועולה דאתו גם התה בהדי אהדדי וכל שלא נקרב החטא' גם העולה אינה קריבה ולא אמרי' החטאת אינה קריבה דאין כפרה לאחר מיתה אבל העולה תקרב דהוי דורון כמו שמצינו כאןבגזל הגר שמת דהכסף לא נתחייבו היורשים די"ל דרב המרחק ביניהם שהרי כל עיקר כפרת האשם היה תלוי בכסף שמשיב והוא העיקר וא"כ כיון דאין האשם קרב לאחר מיתה דאין כפרה למתים גם הכסף לא ינתן להם כיון דכל זה לתיקון כפרתו וקרי לית מידי ומ"ש גש"ס דכסף מכפר מחצה דאי לא מכפר היהדר ליורשים הכוונה דאפי' דידע שהיה הכסף מתקן ומכפר עיקר והו כשיהיה כדינו בהקרבת האשם עמו מש"כ כשלא נעשה כמצותו לא יהיה מכפר כלל לז"א דש"מ דכסף מכפר מחצה אבל לא עלה על לב איש לומר דכסף הוא מתנה ודורון לכהן כמו גבי חטאת ועולה. וא"כ בחטאת ועולה אפי' דשניהם באים על דבר א' עכ"ש אינן תלויים זה בזה והם נפרדים דהחטאת מכפרת והעולה דורון וא"כ אם נחטאת שמתו בעליה למיתה אזלא העולה תקרב כיון דלדורון היא באה נפ"ע ,

גם לאידך גיסא ליכא להקשות ע"ד הראשו' דאם לא מטעמא דקיי"ל דהחטאת קוד' לעולה ולכן לא הוקבע העולה הלא"ה היתה קריבה ואילו בכסף עם אשם הו"ל לחייב בכסף אפי' לא הקריב האשם אפי' אם הכסף אינו מכפר וכמו שהקי' הגאון עט"ר מו"ה נר"ו שם יע"ש די"ל דבשלמא בעולה היא נפרדת מהחטאת והיא קריבה בפ"ע ולא ראי' זה כראי' זה משא"כ כסף עם אשם דהכל הוא דבר אחד והוא תלוי זה בזה ופתיכי בהדי אהדדי כמו שביארנו

ומ"ש הגאון עט"ר מז"ה נר"ו דל"ד עולה לכסף דעולה כיון דמכפר אעפ' גם ליורשים כמ"ש בזבחים ד"ו דמקופיא מכפר על היורשים ושם בד"ז פליגי אמוראי בעולה הבאה לאחר מיתה בשינוי בעלים ואיכא מ"ד יש בעלים לאחר מיתה ופרש"י דהיורשים הם הבעלים משא"כ בכסף דלא שייכי ביה היורשים וא"ד ולקע"ד נראה דעיקר הטעם דהעולה היא קריבה לאחר מית' אינו משום זה דאיכא כפרה ליורשים , והראיה דגל"ד דמנחות דאמר ר' ירמיה מצינו שחילק הכתוב בין מכפרים ובין מכשירין מכפרין אית בהו דאתו לאחר מיתה והביא ראיה ממתני' דיולדת דיביאו היורשים עולתה ושם בזבחים ד"ו אמרו והרי איכא למיפרך דאיכא כפרה לגבי יורשים דומיא מה דפריך שם בזבחים לייתו ולירצו היורשי' ומצינו כמה אמוראים שם דלא ס"ל אלא עיקר הטעם הוי . דבחטאת קיי"ל הלכתא דחטאת דמתו בעליה למית' אזלא וה"ט דאין כפר' לאחר מיתה ובעולה דלא לכפר' קאתי אלא דורון ליכא הלכתא ולכך קריבה וכ"כ הרא"ש ז"ל בהוס' בס' לשון חכמים שם בספ"ב דקינין יע"ש וכ"ן ממ"ש בנזיר דכ"ד החטאת תמות והעול' תקרב עולה והשלמים תקרב שלמים וכתבו התוס' שם בד"ה עולה דאע"ג דהחטאת אינ' קריב' העול' והשלמים קרבים דורון הוא ומתני' איירי נאשהנדכרי' בנזיר והפרגלת בעלה ובפ"ק דמנחות ד"ד ובמעילה די"א אמרו בנזיר דמת והפריש מעות סתומים יפלו לנדבה מעות מפורשים דמי חטאת ילכו לים המלח כו' דמי עולה יביאו עולה דמי שלמים יביאו שלמים ופי' שם המפ' דעולה דורון היא והביא נמי מתניתי' דיולדת דיביאו היורשים עולתה ובשלמא בעולה שייך לומר דה"ט דמכפרת ליורשי' נמי אבל בשלמים ליכא כפרה לגבי יורשים (עיין לעיל סימן ט"ל) ואפי' דביארנו לעיל דבנזיר לית ביה עיכובא להקרב חטא' א' הרי נר' דחטא' אינו קריבה דלמיתה אזלא והעולה והשלמים קרבים וגביה שייך לטעם שהיורשים מכפרים על עשה אבל בשלמים לא שייך ה"ט אלא ודאי דה"ט משום דהוי דורון ,

והיה אפש"ל דבשלמים נמי הא מיהא חנית להו דהוי כאלו הקריבו היורשי' שלמים

אפי'

אפי' דליכא כפרה וקיימו מצות הקרבת שלמים כמו מקופיא גבי עולה וחטאת שאח' בגמ' לענין כפרי' מס שאין כן גבי כסף דקניא להו ונגעילא לכהנים לא קיימו שום מצוה ולא מכפרת . אבל קשה דלפ"ז כבר שמת בלא בניס שנתחייב בקרבן מלי' מחוסרי כפרה והקריב החטאת ראשונה והפרי' ג"כ העולה דלפ"ז לא תקרב העולה כיון דליכא יורש שתכפר בעולה זו כי ע"כ הדבר צ"ע .

וראיתי למו"הר שם בסו"הי דקס"ג ע"ג דרצה לחלק דשאני כסף דלא חל עליו שום קדוש' אפי' אם מפריש אבל בחטאת ועולה דאפרישן וחל עליהם ש"ש ונתקדשו כו' יע"ש . ואחרי המ"ר בניו"ק יש להשי' ע"ד דהרי קי"ל כמ"ד בפ"ק דקידו' די"ג דאע"ג דלא הפריש העול' מחייבים חייבים היורשים להביא מטעם שעבודא דאורייתא ועוד כמ"ש הרב ז"ל שם דהעולה ירעה כו' ויקריב עולה נדבה יע"ש . דאין זה תי' ע"ד עט"ר מו"ה נר"ו דהא מיהא אין העולה קריבה לשם עול' יולדת והגאון עט"ר דקדק בלשון הראשונים שכתבו דאינה קריבה דלא הוקבעה ליקרב בחייה מפני החטא' כו' וע"ז הוא מה שהקשה עט"ר מז"ה נר"ו

עוד ראיתי להגאון עט"ר מז"ה נר"ו שם שעמד מתמיה לשי' הראשוני' הלזו דלא גרע הפרשת העולה מעולת נדבה שהיורשי' חייבים להביא שהרי כבר נדר בהפרשה וכ"א דנדר טעות הוא כו' א"כ תקשי בנ"ק שם שהק' לאביי מהטאת ואשם תיפוק לחולין דאדעתא דהכי לא הפרישה הו"ל להקשות מעולה הבא עם חטאת ולא נקרבה החטאת עכ"ל ולע"ד נראה להליץ בעד הראשונים דל"ק מהך סוגיא דהנה אביי דקאמר לכסף מכפר כו' דאי לא היהדר ליורשים דאדעתא דהכי לא יהיב ליה א"כ שפיר מקשה אלא מעתה חטא' שמתו בעלי' כו' מ"ת ליש להקשות לאידך גיסא להמקשן דהרי עולה הבאה עם חטאת אינה קריבה דאדעתא להקריבה עם החטאת נתחייב בה כו' הרי בלא"ה אם רוצה אביי סיוע לזה היה מביא מכמה דוכתי דאמרינן אדעתא דהכי לא נדר כו' ותס"ס לא רצה להאריך בשקלא וטריא ומתרץ לדעתיה דגם בחטאת דאמרי' אדעתא דהכי אלא דהלכתא גמירי לה כו' ועוד דעכ"פ הא דפי' הראשונים במתני' דאיירי בהקריבה ולא בהפרישה דתינה נפקא היכא דלא הקריבה דגם העולה אינה קריבה לאו בפירושא תני לה במתני' להדיא הפרישה ויותר הוה משמע ליה להש"ס להביא מכמה מקימות שמתבאר מהם דאזלי' בתר אומדנא דאדעת' דהכי כו' וזה ברור

עוד ראיתי להגאון מז"ה נר"ו שם שהקשה לשי' הרמב"ן ודעימיה ממ"ש במנחות ד"ד ע"ב אמ"ר ירמיה מצינו שחילק הכתוב בין מכפרים ובין מכשירים מכפרים אית בהו דאתו לאחר מיתה מכשירים לית בהו דאתו לאחר מיתה דתנן האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשים עולתה עולתה ומתה לא יביאו יורשים חטאתה ופרש"י ז"ל בד"ה לא יביאו דהחטאת מכשיר והעולה מכפרת . והדבר קשה דאין עולה מכפר כ"א על עשה ועל ל"ת הניתק לעשה כמ"ש ביומא דל"ו והרי החטאת מכפר העשה מק"ו כמ"ש בזבחים ד"ז כי ע"פ ע"כ ס"ל דכי תנן יביאו יורשים עולתה הוא אפי' שלא הקריב חטאתה הפך דברי הראשו' עכ"ל . וע"ז השיב מו"הר שם בס' שה"י דכיון דקי"ל דחטא' דמכפר' אעשה

הוא מקופיא ולא מקינעא העולה מכפר' מקינעא יע"ש ואי לזאת היה מקום לו' דמאח' דחטא' של יולדת וה"ה לשאר מחוסרי כפר' דתנן במתני' היינו כשהקריב החטאת ולא הפריש עדין העולה כמ"ד בס"ק די"ב ע"ב למ"ד שעבודא דאורייתא והכי הלכתא כמ"ש הפוס' ומרן הב"י בח"מ בר"סי ע"ל ומה שהשיב הש"ך שם ע"ד הב"י מפ' הפוס' יע"ש כבר אני עני עמדתי בת"א ע"כ דאיותיו והסכמתי לדעת כלום דס"ל כמ"ד ס"ד ושם עמדתי ג"כ בכל דברי הראשו' באורך וברוחב כיד ה' הטובה עלי יע"ש וכיון דהכי הלכתא גם כי לא הפרישה העולה חייבים היורשים להביא והרי רש"י בד"ז דזבחים פי' דמקופיא ר"ל דעדין לא הפרישה העולה ומקינע' היינו בשכבר הפריש העול' וכיון דשייך ביה כפרה במורה מקופיא א"כ העולה אמאי נק' מכפר אלא ע"כ צ"ל דהאמת כמו שתיר הגאון עט"ר מז"ה נר"ו שם

ברם לעד"ן ליישב לשי' הראשונים אלו דל"ק מהא דקרי לעולה מכפר באיס לאחר מיתה דעכ"פ פשט דברי מתני' דתני האשה שהביא' חטאתה יביאו יורשים עולתה כשקרב החטאת איירי וכדקי"ל חטאת קוי' לעולה בכל מקום ואה"ן אם יהיה האופן שקרב החטאת ומכפרת על כל עשה שנה אזי העולה הוי דורון דהרי בלא"ה גם כי יש בידו כמה עשה והעולה גופא מכפרת על עשה אפי' הכי הרי הכריע רבא דעולה דורון דנעשה חסו' לגבי סני וכמ"ש שם בזבחים ד"ז ע"ב ומכפר דנקראת העולה היינו כפרת ריצוי ודורון על שם הכתוב ונרצה לו לכפר עליו וכדבריררנא לעיל מסי' ג"ל ואילך בס"ד

עוד ראיתי להגאון עט"ר מז"ה נר"ו שתמה ע"ל רש"י בהא דפי' במנחות ד"ד בד"ה לא יביאו דהעולה לכפר כו' ממ"ש רש"י גופיה בפי' החומש בס' תזריע ע"פ והקריבו לתדך שאין מעכב לאכול בקדשים אלא אחד מהם ואיזהו זה החטאת שנאמר וכפר עליה הכהן וטהרה ע"י שהוא בא לכפר בו הטהרה תלויה עכ"ל הרי דחטאת נק' תכפר דקרא דוכפר קאי לחטאת ולא לעולה והכי איתא נמ"כ שם בשני מקמות וכן הביא הרא"ם שם בס' ל"מ ונחי' למס' קינין בסו' פ"ב יע"ש

איברא שראיתי להרב חק נתן שם בחידו' למנחות דעמד ע"ד רש"י אלו ותי' וז"ל הא דנקט מי שהוא בא לכפר ר"ל בעלמא אבל כאן אה"ן דעולה היא המכפרת וכ"כ הרא"ס ז"ל וק"ל עכ"ל ואחרי המ"ר דבריו תמוהים דאיך יתכן לומר דמ"ש בת"כ ורש"י ז"ל מי שהוא בא לכפר ר"ל בעלמא ולא בחטאת יולדת אבל כאן אה"ן דעולה היא המכפרת דליתא שהרי מבואר בת"כ שם בפ"ג ת"ה וכפר עליה הכהן וטהרה מה מצינו בכל מקום כפרה בחטאת וכן אמרו עוד שם סו' פ"ד וכפר מלמד שתכפרה בחטאת וטהרה לאכול בזבחים יע"ש הרי דעיקר הכפרה בחטאת הוא דכתיב דבה מצינו כפרה בכל מקום שכתוב שם חטאת כתיב בתרא כפר' והיינו דביה עיקר הטהרה לאכול בזבחים דמה"ט נקראו' ד' מחוסרי כפרה על הקרבת החטא' וא"כ איך אפש"ל דקרא כתי' בכאן כפרה ואינו שייך כ"א בחטאת ולא קאי עליו ומה שהביא ממ"ש הרא"ס אחרי המח"ר ליתא דלא כ"כ הרא"ס אלא כונת דבריו מבוארים שכתב שם בס' תזריע בד"ה ואיזהו כו' וז"ל פי' מי שכתוב בו לכפר עליו שהוא החטאת דכתוב בה בכל מקום וכפר עליו הכהן ונסלח לו משא"כ בעולה ושלמים

ושלמים וכן שנינו בת״כ אינו נודע אם חטאת אם עולה כשהוא אומר וכפר מה מצינו בכל מקום כפרה בחטאת דאע״פ דכבר מצינו גבי עולה דכתיב נמי ונרצה לו לכפר עליו אינו נמצא בכל מקום כמו החטאת עכ״ל

הרי דבריו ברור מללו דרצה לפרש דמ״ש רש״י והת״כ מי שבא לכפר בו הטהרה תלוי והוא החטאת דכתיב בו כפרה בכל מקום שנזכר בעלמא קרבן חטאת מחטאות הצבור והיחיד כתיב ביה וכפר לכן גם כאן דכתיב אחד לחטאת ואחד לעולה וכתיב בתריה וכפר סלינן ליה לחטא׳ וכמ״ש בת״כ אף כאן כפרה בחטאת אבל לא שייך לו׳ כאן בעולת יולדת כפרה שנאמר וכפר דקאי לעולה אפי׳ דמצינו דגם בעולה בעלמא דכתיב בה כפרה כדכתי׳ ונרצה לו לכפר עליו אינו נמצא בכל מקום כי אם במקום א׳ לבד גבי עולת נדבה אבל בשאר מקומות דנזכרו עולות היחיד והצבור לא כתיב בהו כפרה כלל לכן אזלינן בתר החטאת דהוו רובא והו כונת דברי הרא״ם ז״ל לעיני כל רואה וא״כ איךמיסב בזה דספיר כתב רש״י בש״ס דעולה מקרי מכפר וה״ה נמי דעולת יולדת הוי מכפר וכפרה שנכתב בחטאת הוא בעלמא דלא אתי ספיר בדברי רש״י דש״ס דיכפר הוי לחטאת ולא לעולה וגם דהרא״ם לא כיון לזה וכמבואר ומ״ש הרא״ם ואע״ג דגבי עולה כתיב ונרצה לו לכפר עליו אינו נמצא בכל מקום פי׳ הוי כמו שביארנו דלא נמצא בכל מקום דכתיב קרבן עולה דכתיב ביה כפרה כ״א דוקא בעולת נדבה ולא ר״ל דאינו נמצא כפרה ואת שנקראת העולה מכפר על עשה ועל״ת כ״א דוקא בעולת נדבה ולא בעולת יולדת שהרי בפ״ק דזבחים ד״ה ע״ב קאמר הש״ס להדיא בעולת יולדת דאי איכא כמה עשה גבה מכפרה ופרש״י בד״ה מאן לימא כו׳ דחניא בת״כ ונרצה לו כו׳ יע״ש הרי דיליף כפרה בעולת יולדת מעולת נדבה ומן התימא ע״ד הרב נחלת יעקב ה״ל בס׳ תוספות רא״ם למהרא״ג ז״ל בס׳ תזריע שכתב ע״ד הרא״ם אלו מלשו׳ משמע דכאן מיהא בא לכפר ואין חילוק בין עולה לחטאת אלא דחטאת באה בכל מקום ועולה רק במקום הזה ולא דק דגם במקום לא באה לכפר שהרי בעולת נדבה דבר הכתוב יע״ש

ואחרי המח״ר דבריו תמוהים דמלבד דאעיקרא דברי הרא״ם ז״ל ברורים דהטעם דסלינן כפרה לחטאת משום דמצינו בכל מקום דכתיב בחטאת כפרה ולא סלינן לגבי עולה דאינו נמצא כ״א במקום א׳ זהו דברי הרא״ם ז״ל לאמיתותם ועם דמשמע דגם עולה יתכן להיות נק׳ מכפר אף דלא דבר הרא״ם בזה אלא דהאמת במה שהוא אמת הוא דגם העולה נקר׳ מכפר בכ״מ בתלמוד והוא מטעם דמכפרת על עשה וכתי׳ ונרצה לו לכפר והרא״ם לא נכנס בזה כלל ואם הרב נח״י רצה לדקדק כן דיתכן להיות נקר׳ גם עולה מכפר נ״כ מ״מ קשה מהיכן משמע ליה להרב דהרא״ם ס״ל דאין חילוק בין עולה לחטאת אלא דהחטאת בכ״מ בא׳ ועולה רק במקום א׳ דליתא כלל להבין זה בדברי הרא״ם גם מה שהשיב ולא דק דגם במקום הזה לא באה לכפר שהרי בעולת נדבה דיבר הכתוב יע״ש הרואה יראה שדבריו תמוהים דאשתמטיתיה מינית סוגייא דזבחים ודמנחות אלו דקרי לעולה יולדת מכפרת על עשה וכ״כ הראשונים וכמ״ש לעיל בסימן נ״ל ואילך יעש״ב ועיין עה אתי׳ פר׳ תו״ר

שם ע״ד הרב נח״י ויש להשיב ע״ד דמלבד שדבריו דחוקים בפי׳ דברי הרא״ם זאת ועו׳ דנעלם ממנו כל זה ונ״ע

וזה ראיתי למו׳ הרב בספר שה״י דקס״ל ע״א שרצה לתרץ כדברי הרב חק נתן דהאי וכפר לא קאי אחטאת וה אלא לשאר חטאות דעלמא כמ״ש הרא״ם והרב ק״א והשתא קאמר רש״י דחטאת זאת לא בא לטהר ולהכשיר ודאי דהעולה בא לכפר כו׳ יע״ש, כבר נתבאר דמדברי הרב א״כ והרא״ם עיקר קרא דוכפר קאי אחטאת ראת בלוקא וגם הרב קרבן אהרן לא כ״כ וז״ל שם והקריבו וכפר לומר שכל אחד מהם שיקריב יכפר ולא תקרא עוד מחוסרת כפרה איני יודע כלומר איני יודע באיזה מהם יכפר עליה והיא טהורה כו׳ כשהוא אומר וכפר דכאן היו א״צ כפרה אלא טהרה וא״כ לא היה אלא כו׳ ולמה אמר וכפר לומ׳ שאם כפר במכפר בכל מקום שהוא החטאת בזה טהרה שלא תקרא עוד מחוסר כפרה עכ״ל

הרי דלדבריו ברורים דאף דלא היה צריך לומר כלל וכפר מ״מ עכ״פ השת׳ דכתיב וכפר סלינן ליה לחטאת שהוא נק׳ מכפר בכל מקום וא״כ עדיין קשה דדברי רש״י סתרי לאהדדי כקו׳ הגאון עט״ר מו״ה נר״ו

אכן נקד״ן ליישב דברי רש״י והוא בהניח דיש ב׳ מינים בקריאת שם כפרה א׳ הוא כפרה לכל עון ולכל חטאת וא׳ הוא כפר׳ לטהרת וקינוח כידוע, ולכן רש״י בחומש שכתב דוכפר קאי לחטאת שהוא המכפר בכל מקום לכל עונות המכשירו לאכול בזבחים ומטהרת אותה ותו לא תקרא מחוסר׳ כפרה ועל שם שהוא מכשיר׳ ומטהרת ע״י חטאת ולא נקראת עו׳ מחו׳ כפרה סלינן וכפר על החטאת, אבל לעולה דלא מעכבת כלל על הבאתה והרי היא לדורון בעלמא לא מקראת כפרה בענין זה לומר דקאי וכפר עליה הכהן וטהרה על העולה דאפילו דמצינו דהיא מכפרת על עשה מ״מ כאן ביולדת לא בא הכתוב ללמדנו כפר׳ וטהרה מבחוץ והיא כפרה השייך בכל אדם כמ״ש בזבחים ד״ז ע״א דאין לך אדם בישראל דאינו מחוייב עולה שעובר על עשה ובודאי דהאי וכפר עליה הכהן וטהרה על ענין יולדת הוא דכתיב וטהרה וזה אינו כ״א בהחטאת שהוא הנק׳ מכפר ומכשיר על אותו עון דאיירי באותו ענין ולא בעולה דאינה באה לכפר ולהכשיר בשום מקום על אותו ענין שהיא באה אלא היא באה לדורון בעלמא ומה שמצינו בעולת נדבה ובכל עולות ואפילו ביולדת כפרת עשה זהו כפרה מבחוץ ולא איירי קרא בהכי, ולכן בש״ס דקאמר אמר״י מצינו דחילק הכתוב בין מכפרים ובין מכשי׳ מכפרים אית בהו דאתו לאחר מיתה מכשי׳ לית בהו דאתו לאחר מיתה דתנן כו׳ וע״ז פרש״י דחטאת יולדת מכשיר הוא כדאמרינן בכריתות בפרק דם שחיטה מפני דמכשרתה לאכול בקדשים ומדחטאת להכשיר עולת׳ לכפר כדכתיב א׳ לחטאת וא׳ לעולה אתא כו׳ יע״ש והיינו דבהדרגה דהחטאת נקראת מכשיר בגוף הענין ביולדת נקראת העולה מכפר דמכפר על עשה דעלמא ולענין כפרת חטאת ממש איירי דהחטאת לא הוי כ״א מכשיר על דבר שבא בענין היולדת עצמה ואפילו דמצינו דהא נמי מקרי כפרה הכשר גופיה מ״מ קרא כתיב וכפר ועל חטאת כתיב מ״מ זהו הוי שם כפרת הכשר על אותו ענין הבא בעצמו ביולדת ושאר מחוסר כפרה אבל הש״ס

הש"ס שרצה להבדיל בשמות קרי לחטא' בשם מכשיר שהוא שם העצם ועיקרו ועולה כיון דליכא שום הכשר קרי לה מכפר על מה שהוא מכפר נעלמת על עשה שהוא ענין מבחוץ וכדכתיב ונרצה לו לכפר עליו וכדתניא בת"כ שם והיינו דדייקי דברי רש"י ומדחטאתה להכשיר עולתה לכפר דר"ל דמהש"ס קרי לחטאת מכשיר עולתה הוי לכפר והיינו כדרך דכתיבנא

ומה שהביא רש"י כדכתי' אחד לעולה ואחד היינו לומר דמצינו ביולדת דאיכא תרתי עולה וחטאת וזהו מה שנרא' לק"ד דברי רש"י ודוק דנכון הוא ומו"ר להתוס' בפ"ק דשבועו' ד"ח ע"א ד"ה אמר קרא שכתבו וז"ל דביולדת נמי כתיב וכפר והיינו שמכפרה ומטהרה לאכול בקדשים יע"ש שכ"כ בחטאת יולדת ועיין עוד שם להרמב"ן ז"ל בליקוטיו ולקמן בסימן מ"ח בס"ד .

עוד ראיתי להגאון עט"ר מז"ה נר"ו שהק' ע"ז דאמרינן דעולה מכפרת על עשה כו' מתמ"ש רבא בזבחים ד"ז דהכריע דעולה דורון היא כו' יע"ש

ולעד"ן ליישב דאפילו להכריע רבא דעולה דורון היא עכ"ז ס"ל דכל כפרת העולה לריצוי פנים כו' וכדפרש"י שם בד"ה עולה דורון אינה באה לכפר על עשה כפרה ממש אלא אחר דכיפר לו התשו' על עשה היא באה לחקבלת פנים כאדם שסרח במלך וריצהו ע"י פרקליט וכשבא להקביל פניו מביא דורון בידו עכ"ל והוי דוקא על עשה ועל"ת דניתק לעשה כמבואר שם בש"ס בדברי רבא גופיה לעיל מזה שם וכבר ביארנו בזה כל הצורך לעיל מסימן ג"ל ואילך קחנו משם ודוק

עוד ראיתי לעט"ר הגאון מז"ה נר"ו שם שהק' נהך סוגיא דמנחות ד"ד דאמרו מכפרים אית דאתו לאחר מית' דהיינו עול' דמכפרת על עשה דנרא' מזה דיש כפרה לאחר מיתה ואילו בד"ה דזבחים אמרו מצינו בבאים לאחר מיתה שהם כשרים ואין מרצין ופי' רש"י והתוס' דאין כפרה למתים יע"ש

ולעד"ן ליישב לזה דהנה סוגיית הש"ס בזבחים ד"ה ובמנחות ד"ד שניהם שוות דמה שהק' ר"ל בזבחים ואם אין מרצין למה הם באים היינו נמי מאי דפריך במנחות במכפרים דאתו לאחר מית' דהני נמי באו לכפר ולא כיפרו ומה שתי' בזבחים דמצינו בבאים לאחר מית' שהם כשרים ואין מרצין מטעם דאין כפרה למתים כמ"ש רש"י והתוס' זהו בעצמו מה שתי' ר"י במנחות מצינו דחילק הכתוב בין מכשירי' ובין מכפרים כו' דמכפרים אתו לאחר מית' דתנן כו' יביאו יורשים עולת' והיינו דמכפרים באים לאחר מיתה שהיא העולה ואין מרצין דאין כפרה למתים והיינו לתרץ קושייתו הני נמי באו לכפר ולא כיפרו ואם איתא דמהך מתני' דקתני יביאו יורשין עולתה היינו דהעולה נק' מכפר אפילו על המתים מה זאת תשוב' לאחי דמקש' הש"ס הני נמי באו לכפר ולא כיפרו ואפילו הכי אותם מכפרים לאחר מיתה דשאני עול' יולד' דבא לכפר וכיפרה אלא ודאי דכונת הש"ס להוכיח מעולת יולדת שהיא מכפר הבאה לאחר מית' ואין מרצה דבאו לכפר ולא כיפרו דאין כפרה לאח' מית' אפ"ה הם באים . ולפי האמת ל"ק דאם מכפרת העולה על עשה מ"ש מחטאת דאינה באה לאחר מיתה משום דאין כפרה לאחר מיתה ה"נ העולה אבל אתי' ברור דאפילו דעולה מכפרת על עשה ועל"ת הניתק לעש' לאו כפרה ממש דתלויה בעולה דוקא דהרי קי"ל דבעינן תשו' ובתשוב' הרי קי"ל עבר על עשה ושב לא זז משם עד שמוחלים לו ש"מ דהעול' היא דורון וכמו שהכריח רבא ולא הוי אלא כעין כפרת ריצוי לרצות פני המלך אחר דכיפר לו התשו' וכמ"ש רש"י ולכן עיקר העול' היא לדורון ולכן דין הוא דאתי לאחר מית' וכדפירש המפרש במעילה די"א ע"א ד"ה דמי עולה ורע"א בפ"ג דקנין ת"ב והרא"ש בפ' ל"ח שם במסכ' קינין ושאר הראשונים כמו שיע"ש

ואת זה ראיתי בסי' לא נודע למי במסכת קידושין שם בדי"ג שעמד בזה וכת' וז"ל יביאו יורשים עולתה ואע"פ דאין כפרה למתים העולה מכפרת על חייבי עשה כיון דאינ' באה על כפרת עון מיוחד דורון הוא עכ"ל . ואחרי המ"ר בני"וק דאם לפי האמת עול' באה לכפר וקי"ל דאין כפר' למתים מאי נ"מ אי הוי עון מיוחד או לא . וחוץ מזאת ק"ע דהו"ל לתרץ בפשיטות כדברי רבא דעולה דורון היא מטעם דעבר על מ"ע ושב דמוחלים לו דש"מ דעולה דורון היא ולאו כפרה וצ"ע

ואיך שיהיה למאן דאתאן עלה מעינן לדעת הראשונים ה"ה הרמב"ן והרשב"א והריטב"א והרב החידושים לא נודע למי כולהו ס"ל דדוקא אם הקריב' חטאת חייבי' היורשין להקריב עולת' הלא"ה שלא הקריבה אלא הפרישה לא הוקבעה העולה ואין היורשין חייבים להביא וכעת אין סתיר' לדבריהם וכמו שביארנו אף דלדעת הראב"ד ודעימיה גם בהפרישה לבד הוקבע' וחייבים היורשים להקריב עולת' כאמור

סימן מג

יש לחקור במי שנתחייב בקרבנות נדר או נדבה ולא הספיק להביאם ומת אי חייבים היורשים להביא לאחר מיתה או לא •

תשובה הנה תניא בתוס' רפ"ג דערכין כל נדרים ונדבו' אם מתו חייבים היורשים להביא ומזה עמד מתמיה החייר הגדול הגאון מז"ה נר"ו בספר חק"ל סימן א' ד"ג עמ"ש רש"י ז"ל בבכורו' דנ"א גבי מ"ש שם מה להלן יורשים חייבים נל"ה מה עולת ראיה יורשין חייבים דעולת חובה היא כו' וגבי עולת חובה תנן האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשין עולת' יע"ש . דנראה מדברי רש"י דבעולת נדבה היורשין פטורים והוא הפך התוספתא הלזו . ועו' הקש' מהא דקי"ל דכל שנתערבת מתה נאשם רועה הלכה למשה מסיני גמירי לה וא"כ עולת נדר ונדבה שאין בה הלכה למה לא יהיו היורשין חייבים וצ"ע דברי רש"י יע"ש

ובשאני לעצמי ק"ל עוד מה"ש בר"ה ד"ו בעי ר"ן יורש מהו בב"ת כי תדור נדר אמר רחמנא והוא לא נדר א"ד הבאת שמה והבאתם שמה והא מחייב מ"ש דתני ר"ח מעמך פרט ליורש וכתבו התוס' בד"ה יורש וז"ל דיורש חייב להביא דתנן במס' קינין כו' האשה שהביאה חטאתה

חטאתה ומתה יביאו יורשים עולתה כו' ובסוף פרק יש בכור נמי אמרינן מה להלן יורשין חייבי' בעולת ראיה של אביהם עכ"ל . הרי דקרא כתיב כי תדור נדר וכן במאי דכתיב והבאתם שמה דאיירי בקרבנו' כתיב שם להדיא ונדריכם ונדבותיכם ועכ"ז בעי ר"ז אי יורש חייב בב"ח דמלבד דפשיט ליה דחייב להביא מבעיא ליה אי קאי בב"ח וגם התוס' ז"ל כביאו למתני' דיולדת ועול' ראיה בהדי אהדדי ש"מ דאין לחלק בין נדר ונדבה לעולת חוב' ואדרבה אי לאו דמיעטו קרא דמעמךפרט ליורש היה מחייב' גם היורש ואם כן מכ"ש דהוא חייב בכל נדר ונדבה דנדר אביו וזה קשה לכאור' ע"ד רש"י וכקו' הגאון מו"ה נר"ו

איברא דלעד"ן ליישב לדע' רש"י ולק"מ מכל הני דוכתי דהנה מ"ש רש"י דעול' חוב' היא היינו כדי לדמו' עולת ראיה למתני' דהתם שהביא' כו' דאיירי ביולדת דאפילו דלא הפרים' חייבים היורשין לשביא ועמ"ש הרב לח"מ בפ"א דחגיג' ה"י יע"ש . וכיון דמשום חוב' הוא דמחייבי' אפילו שלא הפרים' מחייב כיון דהוי' חובה ולא נדבה וכבר אמרו בחולין ד"ה ע"ב דעולת נדבה קרי ליה לאו חיובא איהו עליה ועיין בערכין דף כ"א ורש"י שם בגמ' יע"ש מש"כ עולת נדב' דאה"נ כשהפרים חייבי' היורשין להביא ובהכי איירי התוס' וסוגיא דר"ה אבל כשלא הפרים או הפרים וגאבד אינם חייבים לא כן בעולת יולד' דאפילו דנק' דורון וכמ"ש לעיל מסימן ג"ל ואילך יעש"ב אבל הא מיהא נק' עולה חובה לגבי עולת נדב' ועיין למו"הר בס' פורשי הים ח"ב דקס"ג ע"ד שחי' מעין כיוצ' בזה

אלא דלע"ד יש להשיב ע"ד דמלבד דרש"י הביא ראיה מעולת יולדת עו'בה דגבי הבאה לאחר מית' לא שייך בזה טעם אחריות , גם מ"ש שם ליישב דברי הירושלמי הרוא' יראה שהוא דוחק ועיין להרב מרכבת המשנ'שם ודוק ועיין בס' מול שעה במי' להרמב"ם ז"ל ד"ם ובמ"ש שם ע"ד הרשב"א ביבנין שעבודא דאורייתא וכבר אני עני כתבתי בזה במ"א בס"ד ואכמ"ל . ולענין אי גם בשאר נדרים ונדבות ונלקו' והקדשו' חייבין היורשין כבר אני עני בחשו'לחי"ל כתבתי בס"ד ע"ש

סימן מ"ד

יש לחקור מאי דקי"ל שם בר"פ כל התדיר דפ"ט ע"א ופסקו הרמב"ם בפ"ט דח"ומ ה"ה וז"ל אברי עולה קו' לאברי חטאת מפני שהוא כליל לאישים אי שינה בהם והקדים אברי חטאת לאמורי עולה אי הוי לעכובא לפי' הראב"ד ז"ל ודעימיה ונפסל הקרבן א"ד לא

ואומר הנה עיקרא דהאי מילתא ילפינן לה שם בפ' כל התדיר דפ"ט בברייתא דכתיב גם' בהעלותך כחטאת הלוים ופר ב'בן בקר תקח לחטאת אם ללמד דהם שנים הרי כבר נאמר ועשה את החטאת ואת הא' עולה ומה ת"ל ופר שני כו' לחטאת שיכול שיהא חטאת קו' לכל מעשה עולה ת"ל ופר שני יכול תהא עולה קודמת לכל מעשים ת"ל ועשה כו' הא כיצד דם חטאת קו' לדם עולה מפני שהוא מרצ' אברי עולה קו' לאמורי חטאת מפני שהיא כליל לאשי' ע"כ וק"ל ע"ז דהרי כשפריך הש"ס בפסחים דט"ן ע"א וכ"מ בשקרבה עולתו ומי' קרב' עולתו קודם לחטאתו א' והתניא והקריבה את אשר לחטא' ראשונ' כו' ומשני אמר רבא אתי עולת מצורע דרחמנא אמר והעלה הכהן את העולה שהעלה כבר יע"ש והרי קרא כי כתי' והעל' הכהן את העולה בהקטר' אברי' כתיב ובאברי עולה בלא"ה הם קו' לאימורי חטאת , ונראה ליישב דכיון דמש'חיבת והעלה דהוי שהעלה כבר היינו אפי' דלא הביא' החטאת עדיין והקדימו גם בזריקה והכי דייקי' דברי רש"י שם בד"ה והעלה וז"ל בפר' חטאת כתיב מדהוה ליה למכתב ואת העולה יעלה וכתיב והעלה משמע אפי' הביא העולה קו' לחטאת יכפר עכ"ל הרי דקא מפ' רש"י ז"ל דמדכתיב והעלה הכהן את העולה משמע אפי' הביא העולה קודם להטאת והיינו דמשמע והעלה הכהן כבר העולה גם כי לא הביא החטאת עדיין דבמנא דקדים העולה

אלא דלע"ד לא זכיתי להבין דברי רש"י אלו במ"ש והעלה הכהן כו' בפר' חטאת כתיב כו' דהרי שם בס' טהרה בהבאת קרבנות המצורע כתיב בקרא להדיא שהם שני כבשים אחד לאשם ואחד לעולה וכבשה לחטאת . ואילו פר לא הוזכר כלל וגם דפסוק זה דוהעלה הכהן את העולה כתוב אחר דסיים קרא לעיל מזה ואחר ישחט את העולה ואיך כתב דבפר' חטאת כתיב ולפי חומר הנושא היה נר' להגיה במקום בפר' חטאת וצ"ל אחר חטאת כו' או דבמקום בתר צ"ל בפר' חטאת ומ"מ קשה שלא ראיתי במפרשים בעלי הגיטות כעת שנרגשו מזה וצ"ע

אבל ראיתי בפסיקתא בס' טהרה שם עפ"ז שאמרו וז"ל והעלה הכהן את העולה ואת המנחה המזבחה אע"פ שקדמה לחטאת לפי שבכל מקום איברי חטאת קו' לאברי עולה וכןהדין שירצה פרקליט ואח"כ מכנים דורון עכ"ל הרי נר'דקא מפרש קרא כדכתיב והעלה הכהן את העולה להכשיר קדימת העולה לחטאת גם לתקטרת אמורי' כפשט הכתוב אלא דעכ"פ ק' במאי דקאמר לפי שבכל מקום איברי חטאות קו' לאברי עולה הוא דבר תמוה דמשנה שלימה שנינו אברי עולה קו' לאמורי חטאת וטעמא רבה איכא מפני דכולה כליל וגם בברייתא נפק"ל מקראי דבחטאת הלוים כתיב ופר ב' תקח לחטאת וגם במ"ש וכן הדין שירצה פרקליט ואח"ך מכנים דורון דזו היא סברת ר"ש שהביא הש"ס בזבחים ד"ו תנ"ה אמר ר"ש חטא' למה באה כו' לכפר לא למה באה קו' עולה לפרקלי' שנכנס דורון אחריו ומכינן לפי' ריצה פרקליט דהיינו בזרי' הדם דעיקר הכפרה וריצוי אינו אלא כ"א בדם וכדתנן שם במתני' דם חטאת קו' לדם עולה מפני שהוא מרצה והכי נר' מפרש"י שם שכתב וז"ל למה באה לפני עולה כל מקום שמביא חטאת ועול' חטאת קודם כדיליף לקמן בפ' כל התדיר דפ"ט יע"ש • והרי מבואר שם דעיקר הילפותא בקדימת חטאת לעולה אינו כ"א בדם דוקא כמבואר שם במתני' וברייתא

איברא דראיתי בח"כ שם בס' טהרה בפ"ג עפ"ז וז"ל והעלה הכהן את העולה אפי' דקדמה לחטאת והעלה הכהן את העולה תלמד דאברי עולה קו' לאמורי חטאת אמר ר"ש חטאת דומה לפרקליט דנכנס לרצות ריצה פרקליט ונכנס הדורון עכ"ל , ופי' הרב קרבן אהרן דר"ש דקאמר ריצה פרקליט ס"ל דחטאת קו' בכל דבר לעולם

לעולם עכ"ל . ומעתה נתבארו כונת דברי הספרי' דמ"ש והעלה הכהן את העולה כו' אפי' דקדמה לחטאת והיינו אפי' בהקטרה דקדמה העולה להטא' דהדין הוא כן דבכל מקום אמורי חטאת קו' לאברי עולה ולא ס"ל כתנא דמתני' וברייתא דפ"ס דילן אלא ס"ל דקדימת חטאת לעולה הוי בכל בין בדם בין באברים ולזה שפיר מייתי ראיה וכו הדין שירצה פרקליט ונכנס דורון אחריו דזהו ס' ר"ש בברייתא דת"כ דה"ט דחטאת קודמת מפני דריצה פרקליט נכנס דורון אחריו ולטעם זה גם בהקטרת אמורים חטאת קודמת וכמ"ש הרב קרבן אהרן • ותבלין מצאתי לומר כן דהספיקתא ס"ל כר"ש דקדימת חטאת הוי לכל דבר ממ"ש בפסיקתא בס' בהעלותך ע"פ ולקחו פר בן בקר כו' ופר ב' בן בקר תקח לחטאת וז"ל והלא כל החטאות קו' לעולת הבא עמהם ועשה (נ"ל והקריב) את אשר לחטאת ראשונ' ומהו ופר ב' בן בקר כו' לא פר בן בקר בין שני שנים עכ"ל והרי כל עיקר הדין דנפק"ל דבהקטרה אברי עולה קו' לאמורי חטאת הוא מדכתיב ופר ב' תקח לחטאת דהוי החטאת ב' לעולה בהקטרה וכיון דהפסיקתא דריש שם את"ז ע"פ והלוים יסמכו את ידיהם על ראש הפרים ועשה את הא' חטאת ואת הא' עולה מלמד דכל חטא' קו' לעול' הבאים אחריהם עכ"ל דנרא' דחטאת קו' לעולה בשחט' ואפילו לאברים וע"כ נ"ל כן כיון דלציל מזה דריש לקרא דפר ב' בן בקר לדרשא אחרת דיהיה בן ב' שנים א"כ לא מייתר קרא לקדימת עולה לאמורי חטאת ולכן קי"ל להפסיקתא דחטאת קו' לכל דבר בין בדם בין באמורים כס' ר"ש כת"ש הרב ק"א אלא דהעיקר' ק"ל ע"ד הרב ק"א דמנ"ל לומר בדעת ר"ש דקאמר ריצ' פרקליט שהוא חולק למתני' וברייתא

הן אמת דבת"כ ס' ויקרא בפ' כהן משיח פ"ג ה"ב הביאו שם דרשת הפסיקתא הלזו בקרא דפר ב' דיהיה בן ב' שנים משם ר"י הגלילי ושוב הביא דברי ר' מה ת"ל ופר ב' כו' יכול תקדם חטאת לעולה כו' הא כיצד דם חטאת קו' לדם עולה משום דמרצה איברי עולה קו' לאמורי חטאת מפני דהיא כליל לאשים והיינו הברייתא שהובאה בש"ס בר"פ כל התדיר ובפרק מתני' דהתם ושוב שם בת"כ תני וז"ל תניא רש"א מה ת"ל ופר ב' לעולה מה עולה לא נאכלת אף חטאת זו לא נאכלת ופי' הרב ק"א וז"ל אף חטאת זו אינה נאכלת וזה הוראת שעה היתה דהרי חטאת חיצונה נאכלת תמיד והורו לשרוף אותה לפי דפר זה היה לכפר על הדורות שעבדו ע"ז ועם היות שהיה מן הראוי שיביאו שעיר שהוא הקרבן לע"ז גם זה קו' ר"ש עכ"ל תו תניא שם בת"כ כיוצא בו אמ"ר יוסי הבאים מהושבי בני הגולה הקריבו כו' צפירי חטאת שנים עשר הכל עולה אפשר חטאת עולה אלא מה עולה לא נאכלת אף חטאת לא נאכלת רי"א על ע"ז הביאום ופי' הרב ק"א וז"ל כיוצא בו כלומר כזה שאמר ר' יוסי (נ"ל ר"ש) כאן שדימהו לעולה שיהא נשרף כיוצא בו אמר (נ"ל ר' יוסי) במקום אחר שקרא החטאת עולה לומר כו' שכולה כליל א"נ אף בטעם השריפ' הוא כיוצא בו לפי שהם חטאת הלוים נשרף להיות כפרה ע"ז ר' יהודה או' ל"פ אלא טעמא קא יהיב מ"ט נשרפו שעל ע"ז הביאום עכ"ל והכי נרי מסוגי' דהוריות ד"ו דאחר דסיים דברי ר' יוסי אף חטאת אינה נאכ' דתניא ר' יהודה אומר על ע"ז הביאום יע"ש ש"מ דרבי יהודה לפרש טעמא הוא דאתא אלא דבתמורה דט"ו ע"ב איכא שינוי קצת דהביאו שם ברייתא דר' יוסי הלזו ובמקום סיום הברייתא דר' יהודה אמרו אמר רבא כי עולה מה עולה אינה נאכלת אף חטא' אינה נאכלת שהיה רבי יוסי אומר על ע"ז הביאום כו' יע"ש ומ"ש רש"י שם בתמורה ד"ה כיוצא בו לא איתפרש היכא קאי ומ"ש התוס' שם ד"ה כיוצא בו שהוא בת"כ גבי קרבן עולה ויורד כו' יע"ש אינו כ"א בפ' כהן משיח ועיין להרב פנים מאירות ח"ב סימן כ"ד מ"ש בזה יע"ש

וראיתי להרב חק נתן שם שתמה ע"ד רש"י ותוס' לו מסוגיא דהוריות יע"ש ולא זכר שר דכבר קדמו בקושיא זאת הרב ברכת הזבח שם באותו פ' באותו מקום והר' מהרש"א בחי' להוריות שם והרב צא"ק שם תריץ יתיב אלא דיש לעמוד ע"ד במ"ש בפי' כיוצא בו וע"ד הרב ק"א וכבר קם ועמד בזה הרב מ"ד בס' שער יוסף שם בחי' להוריות דנ"א ע"ב יע"ש ואכמ"ל ועיין לרש"י ז"ל בס' בהעלותך ד"ה ופר ב' כו' והוא קרבן צבור בע"ז ומה ת"ל ב' מה עולה אינה נאכלת ובזו יש סמך לדבריו בת"כ ואומר אני דהור"ס היתה שעיה היא להם להביא לחטאת ע"ז יע"ש . וראיתי להר' מנחת יהוד' בספ"ז שם ד"ה ופר ב' דהק' דלא מצינו שעיר למזיד כו' יע"ש ואחרי המ"ר נ"ק דלהדיא מבואר שם בהוריות ובתמורה דכל שהקריבו להור"ס היינו אפי' שהיו מזידי' וזהו בכלל הור"ס וכבר אני כתבתי בקונט' על התורה בזה שם בס' בהעלותך ואכמ"ל

ומ"מ הנה מבואר מדעת ר"י הגלילי דדריש ופר ב' בן ב' שנים ולא מייתר ליה קרא לקדימ' אברי עולה לחטאת ופליג על ס' ר' דקא יליף מיניה קדימת אברי עולה לאמורי חטאת וכן נמי לס' ר"ש דקא דריש שיהא החטאת שוה לעולה דמה עולה אינה נאכלת , הנה נר' דבא לפלוגי ע"ד רבי דקא יליף מפר ב' לקדימת העולה לאימורי חטאת ור"ש פליג עליו ודריש ליה לדרשא אחרת שיהיה שוה החטאת לעולה דמה עולה אינה נאכלת אף חטאת אינה נאכלת וזה מורה כדברי הרב ק"א דר"ש פליג על מתני' וברייתא הלזו דהובאו בש"ס , ומזה תמהני ע"ד הרב גבריאל איספירא בספ' ז"ל בהגהותי' כ"י בגליונו שכיב הת"כ שם בס' טהרת שכתב ע"ד ר"ש דקאמר ריצה פרקליט וז"ל פירוש היינו דם חטאת שהוא מכפר עכ"ל

הרי דקא מפרש הרב ז"ל בדעת ר"ש דריצ' פרקליט על קדימת דם חטאת לבד ולא בקדימת האמורים כמתני' דפ' כל התדי' וברייתא דת"כ הלזו וכיוצא בזה ק"ל ע"ד הסמ"ג בעשין רי"ו שכתב וז"ל והקריב את אשר לחטאת ראשונה חטאת קודם לעולה ומפ' בזבחים למה הדבר דומה לפרקליט שנכנס לרצות ריצה פרקליט נכנס דורון אחריו כו' יע"ש ומדהבי' בני קרא דוהקריב דחטאת קו' לעולה דאיירי בקדימת הדם ויהיב טעמ' דר"ש דריצה פרקליט ש"מ דקא מפ' דברי ר"ש בריצת פרקליט על ריצוי הדם לבד ויותר מבוארים דבריו שם בסו' עשין רכ"א שכתב וז"ל והעלה הכהן את העולה כו' אמ"ר שחטאת דומה לפרקליט כו' בד"א בעבודת הדם שהחטאת קו' אבל אימורי העולה קודמים לאמו' חטאת מפני שהוא כליל לאשי' כמ"ש בזבחים בפ' כל התדיר עכ"ל

הרי

הרי לך בהדיא דהסמ"ג מפרש דר"ש דקאמר רינה פרקליט דהוא על קדימת הדם ולא לאימורים ואם באנו לדון מדברי הא"כ בס' ויקרא בדרשת ר"ש בקרא דופר ב' דחולק לדברי רבי בזה ומינה דלא ס"ל להא דקדימת העולה באברים הוא תימ' ע"ד הסמ"ג והרב מהרג"א שכתבו בהדיא בהיפך מזה בדעת ר"ש ואיך לא זכרו מדברי הא"כ הללו ומ"ג דברייתא דא"כ כבר הובא' בש"ס בפ"ק דהוריות ד"ח ע"ב, וגם מדברי רש"י שם בפ"ק דזבחים מורים כדברי הסמ"ג ומהרג"א

כי ע"כ שנ"ל ליישב לזה הוא דכונת הברייתא דקתני ר"ש אומר מה"ל ופר ב' כו' אם ללמד דהם ב' והלא כבר נאמר ועשה את הא' חטאת ואת הא' עולה א"כ למה נאמר ופר ב' תקח לחטאת דיכול תהא נאכלת חטאת זו ת"ל ופר ב' שני לעולה ומה עולה לא נאכלת אף חטאת זו לא נאכל' עכ"ל הברייתא, ויכולים אנו לפרש דלעולם דר"ש ל"פ ע"ד רבי בדרשא ופר ב' דהחטאת ואת ב' לעולה באימורי' אלא דבא ללמד נ"כ מדהוה ליה לו' ולקחו פר לעולה ופר לחטאת דמינה הוה שמעינן קדימת עולה לחטאת והוה שדינן ליה לאימורים דוקא כש' רבי ומה"ל ופר ב' שני לעולה דמה עולה אינ' נאכלת אף חטאת אינה נאכלת ובאומרו הדברים האלה כפי פשוטם מינם וגם יוצא קדימת אברי עולה דהרי קאמר ופר ב' דהעולה היא ראשונה כי היא אינה נאכלת דכולה כליל א"כ גם החטאת הוי ב' לעולה כה"ג אחר שנקרבה העולה תחילה והיתה כול' כליל גם החטאת הוי כה"ג ב' לעולה. וא"כ ממיל' נשמע קדימת העולה באברים דקו' לחטאת ואם נדקדק עוד הרי יוצא דין זה דקדימת אברי עול' לאימורי חטאת מכ"ש וק"ו בנו של ק"ו ומה בחטא' הלוים בעולות נינהו ואינם נאכלות עכ"ז מצינו דהוי שני לעולה לענין האימורים אע"ג דכל עיקר דקו' אברי עולה לאימורי חטאת הוא משום שהעולה כו' כליל ועכ"ז גלי רחמנא בחטאת שלוים הנשרפות כלו' ופר ב' שיהיה ב' לעולה בשריפתם כ"ש וק"ו בשאר אימורי החטאת עם אברי עולה דודאי קדמי אברי עולה לאימורי חטאת

ומלבד דגם מצד הסברא היתה נוטה כן עוד זה שכבר מצינו דהדבר הוא מוכרח מדברי ר"ש בברייתא גופא וכאמור, וגם זה מן התוכחות דהרב ק"א דהוא מתרי' דהאי שמעתא בדברי ר"ש דס"ל דקדימת החטאת היא בכל עכ"ז לא הביא סיעתא מדברי הברייתא הללו. וגם בפי' הא"כ לא פי' דפלי' ר"ש ע"ד רבי בזה בקדימת העולה לאימורי חטאת ש"מ דהרב ק"א גופיה ס"ל דאין כ"כ הכרח מדברי ר"ש וא"כ שפיר כתבו רש"י והסמ"ג ומהרג"א ז"ל כפי' דברי ר"ש דקאמר רינה פרקליט דקאי דוקא לדם ולא לאימורים ועכ"פ תמהני ע"ד הרב ק"א דאיך פי' בדברי ר"ש דרינה פרקליט דס"ל דחטאת קו' לכל דבר היפך דברי הסמ"ג וצ"ע

אלא דעדיין יש לדון בדברי ר"ש דכיון דעיקר טעמו דקא דריש ופר ב' כו' מה עולה אינה נאכלת אף חטאת אינה נאכלת וטעמו הוי כדברי ר"מ הדרשן שהביא רש"י בחו' שם בסדר בהעלותך משום דבאו לכפר ע"א ע"ז וכמ"ש נ"כ הרב ק"א א"כ הרי קיי"ל דבחטאת ע"ז בכבו' העולה קו' לגמרי להטאת גם בזריקת הדם כדילפינן שם בס' כל התדיר ד"ץ ע"ב וכ"פ הרמב"ם בפ"ט דה"ות ה"ז והסמ"ג בסוף עשין רכ"א וכיון שכן מ"ד ופר ב' כו' דבר' מזה דהעולה קו' לחטאת היינו כמשמעו שהעול' קודם להטאת, וש"ר להרב בני דוד שאקין בפ"ט דה"ומ ה"ז דס"ב ע"ב שכ"כ משם הרב הגא הוא הרב מהרי"ר בעל מ"ל שר"ל כן דכפי פרש"י בס' בהעלותך דחטאת הלוים בא על ע"ז שפיר אתי אם העול' קודמת וע"ז תמה עליו הרב בני דוד שם שהרי מקרא מלא דיבר הכתוב ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה כו' עכ"ל ודבריו תמוהים דהו"ל להזכיר ברייתא הללו דא"כ והובאה בש"ס וקא רמי הני קראי אהדדי ומחלק חד לקדימת הדם וחד לקדימת האיברים ואם רצה להק' כפי דברי הרמ"ל דהעולה קו' דבא ע"א ע"ז [illegible] והרי קרא כתיב ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה לזה י"ל דעיקר קרא דכתיב ברישא ופר ב' כו' [illegible] ב' לעולה וזהו הוי גילוי מילתא בעי' דהעולה [illegible] ומאי דכתי' ועשה את הא' חטאת ואת הא' עולה לאו בדוקא או קאי למאי דסליק מיניה: וכה"ג מצינו בקרבנות יולדת לאידך גיסא דאע"ג דכתיב עולה ברישא עכ"ז קיי"ל דחטאת קודם ולא הקדימה הכתוב אלא למקראה כמ"ש שם בזבחים ד"ץ ע"א, וכן קרבנות החג כתיבי עולה ברישא וא"כ חטאת ולמאי דקיי"ל חטאת קודם לעול' הוה ס"ד לאקדומי בחטאת עולה אם לא דגלי לן קרא כמשפטם כמבו' שם בזבחים ד"ץ ע"ב

אלא דעכ"פ פשט הכתובי' מורים דגם כאן גבי לוים החטאת קוד' לעולה אפילו למ"ד דבא ע"א ע"ז וכ"כ להדיא בס' החזקוני שם בס' בהעלותך דאחר שהביא לש' ר"מ הדרשן שבא לכפר ע"א ע"ז כתב ופר ב' מת"ל כלו' הרי החטא' קודמת כו' יע"ש וזהו מנהתימא ע"ד הרמ"ל והרב בני דוד דלא זכרו לדברי החזקוני וצ"י ועי' לה' קרבן חגיגה בסי' ע"ג ובמ"ש לעיל בס"סי מ"א

ואולם נר' לק"ד לומר דאפילו דקרבנות אלו דהביאו הלוים היה לכפר על ע"ז עכ"ז מאחר דהלוים לא חטאו בעצמם בע"ז אלא דבאו לכפר על ישראל א"כ לא הקפיד להיות העולה קודם לחטאת וגם בעבור כבודם של לוים דלא יחשבו דחטאו הלוים בע"ז, ותבלין מצאתי לזה בדברי החזקוני שם שכתב וז"ל ופר ב' תקח לחטאת חלק הכתוב כבוד ללוים שלא הביאו שעיר לחטאת דאילו היה כך היה נראה דעל כפרת ע"ז בא והם לא נכשלו בה עכ"ל, אלא דקשי' דהרי החזקוני שלעיל מזה הביא פי' ר"מ הדרשן דקרבנו' הלוים אלו באו ע"א ע"ז ומפרש ואזיל ע"פי פירושו ואיך סמוך ונראה כתב דהחטאת קודם מאחר דבע"ז לא קיי"ל הכי אבל צ"ל דאה"נ דבאו לכפר ע"א ע"ז דחטאו ישראל בעגל ומאחר דהם עצמם לא חטאו צריך לעשות שינוי בדבר דלאו כקרבן המביא ע"א ע"ז ממש דהיינו לשנות משעיר להטאת שיהיה פר לחטאת משום כבודם להראות עכ"פ שהם לא נכשלו א"כ כמו כן אף אנו נאמר דמה שלא הקפיד התורה להיות העולה ברישא ואח"ך החטאת כמו בסגנת צבור בע"ז אלא אדרבה כתיב ועשה את הא' חטאת ואת האחד עול' דנרא' קדימת הטאת לעול' היינו כדי לעשות היכר ושינוי שלא הביאו הלוים ע"א ע"ז שלהם דאילו היה מקדים העול' לחטאת היה נראה כאלו נכשלו הם בע"ז ע"ד שכתב החזקוני במה שלא הביאו שעיר לחטאת וא"נ י"ל כפירש"י שפירש שם במו' דשעיר היה לקם להביא אלא דקורחה בע' היתה כו'

כו' ואם כן גם מה שהקדים העולה לחטאת הוי
להוראת שעה כדין חטאת קודמת לעולה בכל מקום

ומ"מ ברייתא דרבי דתני בת"כ והוא בש"ס
שם בזבחים דקא יליף אחטאת הלוים
דקדימה דם חטאת לדם עולה ואברי עול' לאמורי
חטאת היינו דס"ל דלא בא על חטא כלל כמ"ש שם
הכא בחטאת הלוים עסקינן דכי עולה דמי ופירש
רש"י ז"ל דלא בא ע"ח כלל יעויין שם ,

ומ"מ נרא' דל"מ לשיטת התוס' ודעימייהו
דס"ל דקדימ' דם חטאת לעולה לא
הוי לעיכובא לודאי דהה"נ בקדימת אמורי עולה
לאמורי חטאת להקטרן לא אפילו לדעת הראב"ד
וריטב"א דס"ל דקדימת דם חטאת לעולה הוי
לעיכובא אפס"ל דהיינו דוקא בדם דעיקר כפר' הוא
בדם אבל לא בהקטרה ועיין בזבחים דק"ד ובפסחים
דע"ן ע"ב ובמ"ש התוס' ביומא ד"ו ע"א בד"ה
סמיכה בס"הד יע"ש

סימן מה

יש לחקור למאי דקי"ל דאע"ג דחטאת קו'
לעולה בקרבנו' הצבור שמביאים על שגגת
ע"ז קי"ל דהעולה קודמת לחטאת כמ"ש בזבחים
ד"ץ ע"ב ופסקו הרמב"ם בה' מ"ומ ה"ז וצריך טעם
למה

תשובה נרא' לע"ד לתת טעם לדבר ע"פ
מה שראיתי להרב הגדול בספר
חומת אנ"ך בסדר תזריע אות ד' שכתב ע"מ שפרש"י
שם בקרא דאחד לעולה ואחד לחטאת דלא הקדימ'
הכתוב אלא למקראה כו' דכשחוטא האדם במחשבה
הוא חוטא בחלק הקב"ה וכשהוא חוטא במעשה הוא
בחלק אביו ואמו וא"כ שורת הדין נותן דכשחוטא
במחשבה יהיה לו עונש יותר אמנם גברו רחמיו ית'
דמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפ' למעש'. והנה העולה
היא באה על הרהור הלב והחטאת על המעש' ומן
הדין זה יצא ראשו' להענים על המחשבה כו' אמנם
ע רחום הוא ואין עונש אלא על המעש' ולכן הקרבת
החטאת קו' לעול' אח"ל , וכיוצא בזה כתב
רבינו בחיי והס"ך ע"הת שם דה"ט דהקדים הכתוב
ביולדת העול' לחטאת ואמרו לא הקדימ' הכתוב
אלא למקראה לרמוז על חטא המחשב' שהוא קודם
לחטא המעש' יע"ש , ויש להרגיש על הרב
חומ"א שלא זכר לדבריהם שהם קרובי' לדבריו ועיין
להרב ט"ך סדר תזריע דף קע"א ע"ג יע"ש •

ובמ"מ למדנו מדברי הרב ז"ל דה"ט דבהקרב'
החטאת תחיל' ולא העול' הוא משו' דעולה
באה על הרהור הלב וקי"ל מחשבה רעה אין הקב"ה
מצרפה למעש' , והנה כי כן בחטא ע"ז דקי"ל
דמחשב' רעה מצרפ' למעש' מדכתיב למען תפוש
את ישראל בלבם כמ"ש בקידושין דט"ל א"כ בדין
הוא שיהיה העול' באה על הרהור הלב קודמ' לחטאת
וכיוצא בזה ראיתי להרב ס"ך ע"הת בסדר שמיני
בכתוב קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעולה
דמהקדים הכתוב חטאת בתחילה ואח"ך העולה
זה מורה דלא חטא אהרן בעגל אפילו בהרהור יע"ש
וכה"ג כתב הרב פני דוד בסדר ויקרא אות ג' יע"ש

ושו"ר להרב בעצמו בס' נחל קדומים סדר
שלח לך אות כ"א ע"פ ושעיר עזים
אחד לחטאת שהביא פרש"י שפי' שם לחטאת כתיב
חסר א' והביא משם הראשונים ז"ל דה"ט משום
דעולה באה על הרהור הלב ובע"ז מחשב' כמעשה
יע"ש וזכיתי שכוונתי לדעת גדולים .

ואולם לפי דעת התוספתא והת"כ בס"פ
ושוגיא דיומא דל"ו ע"א דס"ל
דעול' באה על עשה ול"ת הניתק לעש' נרא' לק"ד
לתת טעם דמלינו דבע"ז איכא עשה ול"ת מ"ע הוא
קבלת אלהותו ית' אנכי ה' אלהיך ול"א תעשה הוא
לא יהיה לך אלהים אחרים ולכן החוטא בע"ז עובר
על עשה ועל ל"ת ולכן לתקן עון עשה של אנכי
דכת' בריש' ועבר על עשה ע"כ מביא עולה ברישא
ועל חטא ל"ת דעבר על לא יהיה לך אלהים אחרים
מקריב החטאת ואע"פ דביחיד שחוטא בע"ז ליכא
כ"א חטאת לבד אפס"ל דצבור כששגו מורה ח"ו על
העדר אלוהו יתברך אבל ביחיד חוטא אינו נראה
כ"כ מיעוט אלוהו ח"ו כי לא אלמן ישראל מאלהיו
וע"ד שאמרו רז"ל וה"ד רש"י בסדר ויקרא בחטאת
ע"ז בשוגג בצבור דכתיב את פני הפרוכת וז"ל
ולמעל' הוא אומר את פני פרוכת הקודש משל למלך
דסרחה עליו מדינה אם מיעוט' סרחה פלמיא שלו
מתקיימת ואם כולה סרחה אין פלמיא שלו מתקיימת
כו' יע"ש ש"מ דהיכא דחטאו כל הקהל אז ח"ו מורה
על מיעוט הקדוש' ולכן ה"ט דחייבה התור' בחטא
ע"ז בצבור להביא עולה ג"כ יען חטאו במ"ע של
קבלת אלוהו ית' והעולה היא באה על עשה ואפילו
דקי"ל במי שעובר על מ"ע דליכא קרבן פ"א בעשות'
אחת מכל מצות אשר לא תעשינה י"ל דזהו בסתר
עונות ובפרטות על עשה אבל בע"ז דבלא"ה קעבר
על ל"ת דלא יהיה לך והוא עובר ג"כ על עש' דאנכי
ה"א ע"כ חייבה התו' עולה על עשה ועמ"ש התשב"ץ
בח"א סימן לק"ט ודוק

ואת זה ראיתי להרב הגדול בס' חסדי דוד
על התוס' במסכת הוריות פ"ב דק"ד
ע"ג דנתן טעם לזה וז"ל וטעמא דמילתא נרא' משום
דאיתא בפ"ק דזבחים דה"ט דחטאת לעולה משל
לפרקליט שנכנס דורון אחריו ופרש"י ז"ל שהחטאת
מכפרת אבל עולה דורון והנה י"ל דשגגת הוראת
ע"ז לא ניתנה לכפר לגמרי עד שעת המית' והילכך
לא אלימא חטאת דידהו לאקדים לעולה שהיא כליל
עכ"ל

ואחרי המ"ר טעם זה איני מכיר למי גילה
לו רז זה דאמר דחטאו כל עדת
ישראל והם הביאו את קרבנם חטאת ועולה כמשפט
דעכ"ז לא יכופר להם עד שעת המית' והוא דבר
תמוה ותקרא מלא דבר הכתוב שם בס' שלח לך אחר
דהזכיר הקרבנות כתיב בתו וכפר על כל עדת בני
ישראל ונסלח להם כי שגגה היא והם הביאו את
קרבנם כו' ונסלח לכל עדת בני ישראל כו' • הרי
להדיא דכתיבי קראי כפרה וסליחה פעם ושתים
ומלבד למגד הסברא ג"כ הכי נותנת דכל דהתורה
חייבה קרבן על אותו עון והביא את קרבנו לית ביה
עוד עיכובא לכפרת אותו עון והכי משמ' מדברי
הרמב"ם ז"ל בפ"א דתשוב' וכן בעלי חטאו' כו' אין
מתכפר להם בקרבנם עד שיעשו תשוב' כו' יע"ש •
דש"מ דבהבאת הקרבן עם התשוב' מתכפר לו לגמרי
ולא מצינו עון דתלוי עד שעת המית' כ"א עון
ח"ה

ח״ה וכלאיתא ביומא דפ״ו ופסקו הרמב״ם שם בה״ד יע״ש ואפילו אי מדמינן להא דטעו בהוראה ע״ז לעון ח״ה וחנן בפ״ל דאבו׳ אחד שוגג ואחד מזיל בח״ה כבר ביאר שם הרמב״ם ז״ל דאינו בשוה שוגג כמזי׳ אא דנפרעים ממנו בגלוי בשוגג בעונש שוגג ובמזי׳כו׳יע״ש

וא״כ בודאי דהא דכתיב בעון ח״ה אם יכופר כו׳עד ימותון במזי׳איירי ולא כשטעו בהוראה כמבואר בכתובים • ומצאתי חנא דמסייע לי הוא הראש הרב הגדול רבינו שלמה אסתרוק ז״ל ה״ד הרב בנחל קדומים שם שכת׳ טעם לזה דהעול׳קו׳ לחטא׳בע״ז וז״ל להורו׳כי הוא יחב׳ חפץ בתשו׳ של ישראל עד שבעון ע״ז נחר להיות העולה קודמ׳ למען ידעו כי הוא היודע חרטתן ואע״פ שלא הביאו עדיין חטאתם חהים העול׳לריח ניחח לפניו ואחר יביאו החטאת ויהיו בטוחים כי נרצה עונם ולא יהיה לפוקה ולמכשול עון כו׳עכ״ל הרי מוכח מדברי הרב ז״ל דאדרבה טעם שהקדים העולה לחטאת הוא לשבח להורו׳דנתקבלה התשובה ונתכפר עונם לגמרי באופן שדברי הרב חס״ד ז״ל צ״י

נמצאת למד ד׳ טעמים לקדימת העול׳ בע״ז להטאת • א׳ לכפר על המחשב׳ תחילה , הב׳ לכפר על מ״ע של אנכי ה׳ אלהיך , הג׳ דאינו ריצה פרקליט לעד שעת המית׳ אינו מכפר , הד׳ להורו׳ כי כבר נתקבלה תשו׳ותהיה העולה לריח ניחוח

סימן מו

והנה בעת״ה יש לחקור בקרבנו׳ החג שאמרו בפרק כל התדיר ד״ץ ע״ב ופסקו הרמב״ם בפ״ט דת״ומ ה״ו וז״ל בקרבנו׳ החג אינו כן אלא הם קריבים על סדר הכתוב שנאמ׳כמשפטם יע״ש וצריך לתת טעם לדבר למה אינן קריבי׳חטאת בריש׳ כלקי״ל חטאת קודמ׳ ומה נשתנו קרבנות החג

תשובה נרא׳ לומר טעם פרטי לקרבנות החג דהנה ידו׳מ״ש רז״ל ולקחתם לכם ביום הראשון ראשון לחשבון עונות וליכא חטא בישרא׳ כלל לכן מקריבים העול׳בריש׳ להורו׳דכבר ריצה פרקליט ואם רצויים ועומדים ומביאים דורון תחיל׳ואינם צריכים להביא חטאת תחיל׳כדי לרצות הפרקליט , והנה אמת דהרמב״ם ז״ל נקט קרבנות החג דוקא כנרא׳ דשאר קרבנות המוספין החטאת קו׳ לעולה וזה אינו דגם בקרבנות מוסף ר״ח כתיב כמשפטם ובודאי דהעולה קודמת וכ״נ מדברי הרמב״ם שם ברפ״ט מה׳ת״ומ וז״ל בא׳כהסדר מקריבין מוסף היום פר ואיל וז׳ כבשים הכל עולו׳ ושעיר חטאת כו׳ יע״ש , הרי דנקט עולה בריש׳ וצ״ל דגם לזה שייך ה״ט דאמרו רז״ל במד׳ ע״פ ועשיתם עולה שיעש׳ עצמו עולה בר״ה ועיין בויק״ר בפכ״ט ובירושלמי פ״ד דר״ה וכת׳ הר׳עט״ז בא״ח ר״סי תקפ״א משם זכרונות׳משה דלהכי צריך ביקור ד׳ ימים מפני המומים וע״י התענ׳ ישפשפ ויבקר דומיא דקרבן יע״ש וכיון שבוכתי׳עול׳בריש׳ להורו׳על מעש׳ התשוב׳ דנתקבל׳ ואין צריך ריצוי ע״י פרקליט לא מקריבים העול׳ לדורון תחיל׳ גם בקרבנו׳ מוסף יו״הך דנרא׳ מדברי הרמב״ם בפ״ב דעבוד׳יו״הך ה״ב שכתב בתחילה ומקריב פסר וז׳

כבשים של מוסף היום ואח״ך כו׳ עד ומקריב שעיר׳ החטאת כו׳ וכר״עק כדאיתא ביומא ד״ע יע״ש ה״ט נמי דכיון די״הכ שמו מוכיח דעינומו של יום מכפר לכן בדין הוא להקריב עולה דורון בריש׳ ולקרבנו׳ מוסף של פסח נמי נרא׳ דמקריבים העולו׳ בריש׳ כנזכר בדברי הרמב״ם בפ״ו דת״ומ ה״ב יע״ש י״ל בדרך זה דה״ט כמ״ש רז״ל דבביטול החמץ הוא רמז לבטל היצ״הר ולבטל האויב פנימי ולשוב בתשו׳ ולתקן מעשיו כמ״ש הו״הק והרב הגדול מהר״ם אש״יך ושאר המפרשים ז״ל ומ״ג למ״ש הרב חס״ל דבליל פסח הקב״ה מוציא לנשמו׳ישראל מן ש״ט כמו שהיו ביצ״מ יע״ש, ולכן א״ב כפרת החטאת ומביא עולה דורון בתחיל׳ , גם בקרבנו׳ מוסף חג השבועו׳ נרא׳ דהעולו׳ מקריבים בריש׳ למאי שכתב׳ הרמב״ם ברפ״ח דת״ומ ה״ט יע״ש וה״ט כמ״ש רז״ל במדרש והביאו התוס׳ על התו׳ בס׳ ד״ז בסדר פנחס בד״ה וביום השביעי דגבי עצרת כתיב שעיר לכפר עליכם ולא כתיב לחטא׳ דמשקבלתם עליכם עול תורה ומצות מעל׳ אני עליכם כאלו לא חטאתם מעולם יע״ש ומדרש זה דזכרו התוס׳ הוא במד׳חזית ע״פ כמגדל דוד כו׳יע״ש והכי איתמר להדיא בירו׳ בפ״ק דר״ה יע״ש ולכן שורת הדין נותן להקריב העולה בריש׳ לדורון דאינם צריכים לחטא׳מטעם ריצה פרקליט ומ״ג דרמוז יותר בקרא דלא כתיב לחטאת עכ״פ וכמ״ש רז״ל , בקרבנו׳מוסף ר״ח נמי נרא׳מדברי הרמב״ם שם בפ״ז דת״ומ דעולו׳מקריבי׳ בריש׳ ושעיר לבסוף כסדר הכתוב ונראה דגם זה ה״ט נמי כמ״ש בשבועו׳ ד״ט אמר הקב״ה שעיר זה יהא כפרה עלי שמיעטתי את הירח ולפי פשוטן של דברים הרי לא שייך כאן ריצה פרקליט ולכן העולו׳ בריש׳ ועם שיש סוד בדבר וכ״ב יכול א״ו צרי׳כפרה עכ״פ

גם לפי מ״ש העדוך שהביאו התוס׳ ז״ל שם בשבועו׳בד״ה שעיר וז״ל בערוך כת׳שעיר׳ כפרה לישראל ועלי לקבוע כפרה זו וקבעתי בר״ח להפיס דעתה של ירח עכ״ל , הרי עכ״פ מה שקבע הכפרה בר״ח לאו משום דצריכה לעינומו של׳ יום אלא להפיס דעת הירח וא״כ נמצא דחטאת זו לאו יומא קא גרים מצד עצמו ולכן הו״ל העולות יותר קבועו׳ וחשיבי לגבי החטאת ולכן העולות בריש׳

סימן מז

ועדיין פש גבן לבאר דהעיקרא דדינא יש לעמוד דאם באנו לומר לכל קרבנו׳ המועדים ור״ח שיקדימו העולו׳ צריכה רבה דהנה טעם הקדימ׳הוא משום דכתיב כמשפטם והרי בר״ח ופסח ועצרת וביו״הך וביום הא׳ של חג השיבו׳ לא כתיב כמשפטם ומהיכן יליף לכולהו דעולו׳ קדמי׳ אם לא שנאמר כיון דבחד מהם כתיב גמרינן מיניה לכולהו

ושו״ר להחייר הגדול מז״ה נר״ו בס׳הנחמד חק״ל א״ח בסי׳ ע״ב דקל״ג ע״א שעמד על מבוכה זאת והביא שם סוגיא דמנחו׳דמ״ל ע״ב גבי הא דתנן הפרים והאלים כו׳אינם מעכבים והק׳ הני פרים וכבשי׳דהיכא אי לימא דחג כמשפט׳ כמשפט׳כתיב בהו אלא דר״ח ודעצרת דהו׳הפקודים אנים דהיכא אי דהנהו דאיל הוא אי דעצרת דת״כ קני״ק כתיבי בהו יע״ש , קנה נראה דכל מקום

מקוה דכתי'ביה הוי"ה סוי כטו כתיב כמשפט ולפי זה גם נתוסף דפסח וי"הך ויום א' של חג מדינא הוי כמוספי החג דהחטאת לבסוף כו'ות"מ גם מהך סוגיא מבואר דבמוסף ר"ח ועצרת החטא'קו'לעולות אפילו דכתיבי ברישא כיון דלית בהו הויה וכמשפט וע"ז עמד ע"ד הרמב"ם וגם ע"ע נוסח תפיל'מוסף דר"ח דהקדימו עולה לחטאת דתיקנו לומר בהיותם מקריבים לפניך זבחי רצון שעירי חטאת דזבחי רצון גר' דעל עולות מוסף קאי ואפילו את"ל דזבחי רצון קאי על שעיר החטאת מ"מ אח"ך אנו אומרים מזבח חדש בציון תכין ועולות ר"ח כו'ושעירי עזים נעשה ברצון הרי דהקדימו העולה לחטאת וזה אינו כו' אח"ד יעש"ב

וגם אני עני עבדו ותלמידו ראיתי בירושלמי בפ"ג דהוריות ה"ד דאיתמר התם וז"ל ופר של ע"ז קודם לשעיר הבא עמו מפני שקדמו בקרא ר"ש אומר דרב נעי מעתה של ר"ח יקדים לשעיר הבא עמו מפני שקדמו אמ"ר גא בר מרי לית יכיל חטאת דידיה חסר על עול'התמיד יעשה ונסכו סמכו לעולת התמיד ע"כ והיינו דכיון דכתיב ושעיר אחד לחטאת על עולת התמיד יעשה ונסכו דסמך השעיר הזה דיקריבנו אחר עול' התמיד והוי קי'הספרים שהם עולו' וש"מ דמלבד דבעלמא קי"ל דחטא' קו'לעול'אפ"ה גלי לן קרא בהדיא הבא הכי דיקדים חטאת לעולה, ואפי'למ"ש שם הרב פני משה בפי'דלשעירי הרגלים נמי פריך ונס' מראה הפנים שם בד"ה לית כתב דלרבא דקאמר בש"ס דילן דטעמא הוא משום דכתיב כמשפטם שאני שעיר רגלים דכתיב כמשפטם כו'יע"ש דעכ"פ לא מצינו שום גילוי בר"ח להקדי'העולה לשעי'ואדרבא גלי לן קרא להפך, וגם מבואר שם בדברי הרב מראה הפנים דדוקא קרבנות החג הוא דקרבים על הסדר והביא שם דברי הרמב"ם דפ"ט דת"ומ ה"ז יע"ש, והוא תימא איך לא עמד בכל זה ומדברי הרמב"ם גופיה בשאר דוכתי כי ע"כ הדבר צ"ת,

ואולם הנלע"ד ליישב למה שתיקנו לומר בנוסח מוסף מזבח חדש כו' ועולת ר"ח נעלה עליו ושעיר עזים נעשה ברצון אפש"ל דלק"מ דהוא כי לע"ל הנה דלא יתבטלו שום אחד מה'קרבנות וכמ"ש לעיל אנן יד עניי בסי' ל"ב ת"מ לא יתכן להיות שעיר החטאת לכפרה כלל, וזהו דדייק נוסח התפיל'נעשה ברצון דיהיה לרצון ולא לכפרה, וש"ור שכן פי'בפשיטות הרב אורים גדולים בדר'ש'כו' די"ט ע"ב יע"ש. וא"כ מעתה נ"ק מה שהקדימו בנוסח המוסף העולה לחטאת דכיון דלאו לכפר קאתי ליכא טעמא דריצה פרקליט וכיוצא כדי שיקדים לכן לא הקדימו חטאת לעולה וזה נכון ודוק

ואעפ"י דמבואר מדברי רז"ל במגיל'ד ו"ך ובתענית דל"א וכ"כ הראשונים והטור בא"ח סי' רפ"ג דקרבנות הקרבים בחגים ובמועדים ור"ח הם לכפר' כל ישראל והכי נר'מדברי רז"ל בב"ר ס'לך לך פ'מ"ד וכמ"ש הרא"ם והרב מהרש"י שם וכן מבואר ממתני'דפ"ק דשבועו'יע"ש אפשר לחלק ולומר דהא"ן דלא המצא איזה עונות פרטיים בכללות כל ישראל דמכפרים אבל הא מיהא התור' ציותה להקריב קרבנות אלו הגם כי לא ימצא בהם עון אשר חטא, ועוד יש לחלק בזה ואכמ"ל ועיין מ"ש בסמוך בס"ד

סימן מח

ברם יש לחקור אחר דטעמא דכתב רחמנא כמשפטם בקרבנות החג להקדים עולה לחטאת ומטעמא דאין באים ע"ח וליכא טעם דריצה פרקליט א"כ מעתה החקיר'מתני' לנוח בקרבנות יולדת ומצורע ונזיר דאין באים ע"ח למה קי"ל גם בהו דהחטאת קודמת •

תשובה מחיים ואת אשיב דהנה ביולדת מצינו קרא כדכתיב בסדר תזריע העולה ברישא ואח"כ החטאת ואדרבא מצינו דתניא בת"כ שם והובא בש"ס דילן זבחים ד"ץ ע"א וז"ל כל מקום שבא ע"ח הקדים חטאת לעולה וכאן דאינה באה ע"ח הקדים עולה לחטאת עכ"ל, ופי' הרב קרבן אהרן שם וכאן ביולדת דאינה באה ע"ח אלא לטהרה לבעלה הקדים'העולה יע"ש. וכ"כ בפרש"י בש"ס בגליון בנ"א יע"ש, והיינו דכ"כ בהדיא בקרבנות יולדת העולה ברישא ואח"כ החטאת ומינה פריך הש"ס למאי דקי"ל מקרא דוהקריב את אשר לחטאת ראשונה זה בנין אב לכל החטאת שיהיו קודמין לעולות הבאות עמהם ואפי' חטאת העוף לעולת בהמה ומתרץ רבא למקראה הקדימה הכתוב דוקא ולא להקרב'דאז אפי'גבי יולד'העולה קודם והשתא הא אמרת לה"ט דכל דליכא טעמא ריצה פרקליט אין צורך להקדים החטאת אמאי החטאת קודם, הן אמת דטעמא דמילת' דחטאת קודם לעולה הוא משום דריצה פרקליט נכנס דורון אחריו, והכי תניא בברייתא בזבחים ד"ו ע"ב אמר ר"ש חטאת למה באה לפני עולה לפרקליט שנכנס ריצה פרקליט נכנס דורון אחריו יע"ש, ברם התוס' שם בד"ה ריצה נרגשו בזה וכתבו וז"ל אע"ג דאיכא עולת יולדת ומצורע ונזיר דלא מייתו אלא לאשתרויי בקדשים כדאמרי'בכריתות דכ"ו אפי'חטאתם קודם לעולה דלא חילקה תורה עכ"ל, וכוונתם דאע"ג דלא שייך בהני תלתא טעם דריצה פרקליט דאינם באים ע"ח עכ"ז חטאתם קודם דלא חילקה תורה במאי דכתיב והקריב את אשר לחטאת ראשונה שהוא בנין אב לכל החטאות הכתו' בתור' דיהיו קודמין לעולות הבאות עמהם וכ"כ עוד התוס' שם בפ"ק ד"ב ע"א ד"ה החטא'באה ע"ח כו'כתבו וז"ל איכא חטאת ואשם דאין באים ע"ח כגון חטאת יולד'ואשם מצורע אלא משום דרובא אתו ע"ח משוו להו אהדדי יע"ש

ומה שיש להרגיש ע"ד דלמה לא נקטו גם אשם נזיר טמא וחטאת נזיר טהור וכמ"ש בד"ז בסי' שם בפ"ד נעמוד בזה, וכ"כ שם בד"ה ע"כ בד"ה מיעט לחטאת נזיר ומצורע אינם באים לכפר יע"ש ושם בדפ"ט ע"א בד"ה אשם נסתייעו לדבריהם ממ"ש שם בזבחים ד"ט ע"ב בחטאת חלב ששחטה לשם חטאת נזיר ומצור'כשירה דהני עולות נינהו וקי"ל על מי שמחוייב עולה כשירה יע"ש וכ"כ בשבועות ד"ג ע"א ד"ה גבי יע"ש

איברא דק"ל ע"ד ממ"ש התוס' עצמם שם בזבחים ד"ז ע"ב בד"ה חוץ וז"ל וא"ת חטאת מצורע עדיף דמכשיר ומכפר כו' יע"ש, ש"מ מדבריהם דחטאת מצורע בא לכפר • וכ"כ עוד יותר בפי' בערכין די"ו ע"ב בד"ה רבי וז"ל וי"ל דקא וקאי כולהו מעכבי לאכול בקדשים

דקא

דהא בחטאת שייכא כפרה יותר יע"ש, הרי מבואר דגם החטאת באה לכפר וכ"כ תמ"ש התוס' ז"ל בנזיר דח"י ע"ב בד"ה אעפ"י ובד"ה ור' יע"ש :

ורוץ מזאת ק"ל ע"ד התוס' במ"ש בכל הני דוכתי דחטאת יולדת ומצורע ונזיר דלאו לכפרה אתו שהרי תנינו בכל הני הלא דאתו ע"ח הטאת יולדת הא אמרי' בנדה דל"א ע"ב שאלו תלמידיו לרשב"י מפני מה אמרה תורה יולדת מביאה קרבן אמ"ל בשעה שכורעת לילד קופצת ונשבעת שלא תיזקק לבעלה לפיכך אמרה תורה יביא קרבן יע"ש גם חטאת מצורע בא ע"ח כמ"ש דעל ז' דברים נגעים באים, וכ"כ רש"י בכריתות ד"ט ע"ב בטעם ר"ש גבי מצור' דקאמר הכל הולך אחר המטאת משום דסבר דאזלינן בתר דבר המכפרו ופרש"י בד"ה ר"ש סבר דאי טהרתו היינו דבר המכפרו חטאת דעל ז' דברים נגעים באים יע"ש וכן אמרו במנחות דנ"א ע"ב דאשם מצורע להכשיר והחטאת לכפר ופרש"י דעל ז' דברים נגעים באים יע"ש גם בנזיר כתיב וכפר עליו מאשר חטא על הנפש ולמדו ממנו בנדרים ד"י ע"א דנזיר חוטא יע"ש ובשאר דוכתי בש"ס

ושו"ר להרב לחם משנה בפי"הת בהס"ק דזבחים וה"ד ג"כ הקב הזון נחוס שם וכ"כ הרב תון עשיר שם שכתבו ע"ד התוס' אלו שכתבו דחטאת יולדת ומצורע דלא אתו ע"ח כתבו הם ז"ל דגם אלו ע"ה הם באים כמ"ש ביולדת בשעה שהיא כורעת כו' וכן מצורע דעל ז' דברים נגעים באים כו' יע"ש והוסיף הרב לח"ם שם והביא מ"ש בשבועות ד"ח ע"א דפריך הש"ס ולרשב"י דאמר יולד' נמי חוטאת היא מאי איכא למימר ומשני ר"ש לטעמיה דאמר ממקומו הוא מוכרע יע"ש דש"מ דהש"ס פריך לרשב"י ליולדת חוטאת היא ומתרץ אליביה דגם למסקנא אה"נ דחוטאת אלא דלא צריך להך דרשא דמילקתמקומו הוא מוכרע וכמ"ש רש"י יע"ש

אלא דלע"ד ק"ל ע"ד הרבנים שרצין הלאה שהרי האמת הוא דרשב"י ס"ל דיולדת חוטאת היא אבל הא מיהא כבר הש"ס שם נגלה באותו פרק באותו מקום מתקיף לה רב יוסף והא תוילה היא ונתרטה תליא מילתא ועוד קו' שבועה בעי אתויי וכן ראיתי להדיא להרשב"א בחי' לנדרי' לד"ה ע"ב גבי מאי דפריך הש"ס שם והרי חטאת יולדת דלא אתיא לכפרה שפי' הרשב"א בפי' כ' דההיא דר"ש אידחיא החם מדאתקיף רב יוסף ודברי אגדה הם יע"ש ופיוצא בזה כתב הרב המהירי יע"ש והכי מוכח בשבועות דבתחילה מקשה בפשיטו' סתמא דש"ס והאיכא יולדת דהלק דמייתי עולה ויור' ומשני אמר"ס לכל חטאת ולא לכל טומאתה ופרש"י ולא לכל טומאתם דקרבן יולדת אינו לכפרה אלא לטהרה לאכול בזבחים יע"ש והדר מקשה ולרשב"י דאמר יולדת חוטאת היא ש"מ דסתמא דתלמודא קי"ל דיולדת לא מייתי קרבן ע"ח וא"כ מאי ק"ל להרבנים ע"ד התוס' שדבריהם כתבו על מתני' דקתני דחטאת בא ע"ח והאשם בא ע"ח כו' שהיא סתמא לכ"ע דאע"פ דהם דברי ר"א עכ"פ לכ"ע קאמר ולא"ק דמתני' ואי קשיא להתוס' הא קשיא במ"ש שם בד"ה בד"ה רינה פרקליט שהם דברי ר"ש גופיה ושתם ר"ש הוא רשב"י וכתבו התוס' ע"ל דחטאת יולדת ומצורע ונזיר אינם באים ע"ח שכוונה

להפך מר"ש גופיה ומהראיות שהביאו הרבני' עצמם וגם דהו"ל להרגיש גם ע"ד התוס' שכתבו במקומו' רבים ועל הכל קשה דלא ראו דגם התוס' עצמם שם בזבחים ובערכין ונזיר ס"ל דבאים ע"ח וכמש"ל וכבר ראיתי להגאון רבינו הגדול מו"ה נר"ן בספר חק"ל א"ח סי' ב' ד"ה יע"ב שעמד בכל זה יעש"ב והוא תימא להרבנים הללו איך לא הרגישו בכל זה

ועו"ק ע"ד הרב לח"מ ז"ל שהביא שם ראיה דמצורע חוטא הוא וקרבנו בא ע"ח ממאי דתנן בשקלים פ"ה מ"ג דחותם של מצורע חוטא יע"ש והיינו דשם פי' הרמב"ם ובגמ' עה"ט דנק' חוטא דעל ז' דברים נגעים באים ועונותיו גרמו לו יע"ש ואי מהא לא איריא דאה"ן דנגעים באו לו מסיבת עונותיו ונק' חוטא על ככה אבל הקרבן אינו לכפר אלא לאישתרוי בקדשים ומה שחטא כבר נתכפר לו ע"י הנגעים וכמ"ש בשבועות כן להדיא לדעת מ"ד דעל ז' דברים נגעים באים וכמו שהרב גופיה הביאה שם ואף שהרגיש ע"ז וכתב בסוף דבריו שם מיהו בגמ' דשבועות ומנחות פ"ט מ"ו מוכח קצת דאשמו וחטאתו של מצורע אינו' בא ע"ח אע"פ שהוא חוטא יע"ש לע"ד לא ידעתי מאי ק"ל בזה מאחר דשם בשבוע' מביא הא דז' דברים נגעים באים להוכיח דקרבן מצורע בא ע"ח וע"ז תשני הש"ס דבנגעים אתכפר ליה כו' א"כ מה מקום להרגיש בזה ממ"ש דחותמו חוטא דנ"ק אדכתיבנא גם ל"ק ממ"ש במנחו' ד"ך דחטאתו ואשמו של מצורע טעון נסכים דזה מורה דלא בא ע"ח מדטעון נסכים וכמ"ש הרמב"ם בפי"הת שם דה"ט דקרבנות של מצורע טעו' נסכים לפי דאינן באים ע"ח אבל חטאת נזיר אינה חייבת נסכים לפי שהם אמרו נזיר חוטא כו' יע"ש וא"כ הו"ל להרב לאק' להרמב"ם ורע"ג מדילהו לדידהו דבשקלי' פי' דמצורע חוטא ובמנחות כתבו דקרבן מצורע אינו בא ע"ח אלא די"ל דאה"ן דנק' חוטא ונגעים בא מסיבת עונותיו אבל נתכפר לו ע"י נגעו וקרבנו לאו לכפרה וכמ"ש כן בהדיא שם בשבועות כמ"ש הרב ז"ל •

ועוד ק"ל ע"ד הרב ניס דהרי בסוטה דט"ו ע"א איתא אמר ר"ש דחטאת חלב אינה טעון נסכים שלא יהא קרבנו מהודר אבל חטאתו ואשמו של מצורע טעון נסכים ופריך הש"ס והא אמר רשב"ן על ז' דברים נגעים באים אתם מנגעים הוא דאיתכפר ליה וכי קמייתי קרבן לאשתרויי בקדשים אלא מעתה חטאת נזיר תהא טעון נסכים לפי דאינה באה ע"ח סבר לה כר"א הקפר דאמר נזיר נמי חוטא הוא יע"ש • הרי דפי' הרמב"ם ורע"ת הם דברי הש"ס להדיא גבי נסכים דקא' דשאני חטאת ואשם מצורע מחטאת נזיר דהוי חוטא וה"ט דמצורע דע"י הנגעי' נתכפר לו מאשר חטא וכמ"ש רש"י שם בסוטה בד"ה מנגעי' כו' יסורים ובושת הנגע כפרו לו כו' יע"ש וע"כ קרבנו אינו לכפר אבל נזיר הוא גופיה הוי חוטא וקרבנו בא על נזירותו והיינו לדייק הש"ס דנזיר חטא הוא מדכתיב וכפר עליו מאשר חטא על הנפש דהיינו הקרבן שלו לכפר ע"ח נזירותו וזהו שכתב הרב תוס' יו"ט במנחו' שם בפ"ט מ"ו וז"ל ומ"ש הרב לפי שאינם באים ע"ח כמו דנזיר דמאשר חטא על קרבן קאי אבל מצורע גופיה חוטא אקרי דהא חותמו חוטא עכ"ל. והיינו דכיון לחלק דמ"ש מצורע מנזיר

מנזיר וגם הילך לישב מהא דתנן דאותו חוטא היה דהיינו דנק' חוטא על מה שעונתיו גרמו לו וכמ"ש

איברא דעפ"ז קשה דהרי שם במנחו' דצ"א ע"ב קאמר הש"ס על מתני' הנזו דאשם בא להכשיר והטאת לכפר ופרש"י ז"ל דעל ז' דברים נגעים באים וכבר ראיתי להרב קול הרמז שם במנחות דהק' כן ע"פי רע"מ שכ"כ דקרבן מצורע אינו בא לכפר דאינה אשם דהוא להכשיר ברם החטאת הוא לכפר כמ"ש רש"י דע"ז דברים כו' וכן כתיב וכפר על המטהר מטומאתו ור"ל דגרם בחטאו לתנגע ולטמאת ולא הבנתי מ"ש התוס' יו"ט עכ"ל יע"ש ואחרי המ"ר מה לו כי ינעק ע"פ רע"מ שהרי דבריו ודברי הרמב"ם הוא ש"ס ערוך בסוטה גם מה שהביא קרא דוכפר כו' אינראיה כלל דוכפר הוא מה שהוא מטהרו ומכשירו אצרעתו וכיוצא בזה כתבו התוס' ד"ה בד"ה אמר גבי יולדת יע"ש גם מה שלא הבין דברי התוס' י"ט כבר כתבנו דדברי התו' יו"ט מובנים ופשוטים דבא לחלק בין מצורע לנזיר וכמו שכ"ן מהש"ס בב' מקומות בסוטה ובשבועות ,

והיותר קשה הוא ע"ד הרב"ד שם בפי"הת שבא להשיב ע"ד הרב קול הרמ"ז אלו וכתב דדברי התוס' יו"ט מובנים דכונתו לומר דאינן באים ע"ח מיוחד בפסוק כו' אלא דכל זה דוחק כו' יע"ש ולא זכר שר דאעיקרא כל דברי הרע"מ והרמב"ם והתוס' יו"ט מיוסדים על סוגיי' הש"ס אלו ועל הכל קשה במ"ש עוד שם הרב"ד וז"ל והרמב"ם בהי' חזר בו שכתב בה' מע"הק פ"ב ה"ב וז"ל חוץ מחטאת מצורע ואשמו שנתפרשו נסכיהם בתורה ע"כ ורש"י פי' כו' יע"ש ולא ידעתי מה ראה בהרמב"ם לחזור בו גם מה שהביא מפרש"י והש"ס שם דהרי לפי האמת מה שמצורע טעון נסכי' היינו דכן כתיב בתור' מריבויא דעולה או זבח כו' ברם מ"ש דאין הקרבנו' באים ע"ח הוא משו' דקי"ל דחטא' חלב לית בה נסכי' משום דהיא באה ע"ח וע"ז הוא דקא מקשה הש"ס מ"ש בקרבנות מצורע דאמר רחמנ' כפ' נסכים בריבוי דעולה או זבח דטעון נסכים ומתרץ דה"ט דלא מקרי חטאתו ואשמו של מצור' באים ע"ח אפי' דמצינו דע"ז דברי' נגעים באים משו' דמנגעי איתכפר ליה וקורבנו לאשתרויי בקדשים וא"כ שפיר קאמר דשמנא בקר' דמצורע טעון נסכים ולק"מ מחטאת חלב דאין נסכים לפי שבא ע"ח משא"כ מצורע דקורבנותיו אינם באים ע"ח וא"כ מ"ש הרמב"ם חוץ מחטא' מצורע ואשמו שנתפרשו נסכיה' בתורה הכי הוי האמת שנתפרשו בתורה אלא דה"ט דכתב רחמנא להביא נסכים לפי שאינו בא ע"ח

וע"ק ע"ד הרב"ד דנעלם ממנו מ"ש בכריתו' דכ"ו ע"א דפריך כה"ג בספק יולדת דעבר יוה"ך כו' ולרשב"י דאמר יולדת חוטאת היא כו' ומשני יולדת כי קא מייתי קרבן הוא לאשתרויי בקדשים ולאו לכפרה מייתי ופרש"י דהא מכפרת בשעת לידה והדר פריך ממצורע דע"ז דברי' נגעים באים ומשני מנגעי איתכפר ליה והדר פריך מנזיר לדעת ר"א הקפר דנזיר חוטא הוא ומשני דנזיר נמי לאו לכפר יע"ש אלא דהשתא קשה לפרש"י ז"ל שפי' במנחות דנ"ה ובכריתות דכ"ו דחטאת מצורע לכפר דע"ז דברים כו' , ושו"ר להרב חק נתן שם במנחות דנ"ה שהק' ע"ד רש"י שם מהני תלת סוגיי'

ע"ז והצ"ע וכן הקשה הגאון מנ"ח נר"ו שם בפי' כ"ז ד"ה ע"ב

ולולא פרש"י שפי' בהני תרי דוכתי דחטאת לכפר דעל שבעה דברים נגעי' באים היה מקום לישב דהיינו במ"ש במנחות דאשם להכשיר ותטא' לכפר היינו דאשם מכשי' יותר במתנ בהונות וכמ"ש במתני' דזבחים ד"ץ ע"ב כל חטאות שבתורה קו' לאשמו' חוץ מאשם מצורע מפני שהוא בא להכשיר וכמ"ש התוס' בערכין די"ז ע"ב ד"ה ר"פ יע"ש להכי הוי שחטאת מכפר לאפוקי דלא הוי מכשיר כמו האשם אלא הוי מכפר ופי' אינו כפרת חטא ועון אלא לשון נקיות וקינוח מצרעתו וטומאתו ומאחר דקרא כתי' וכפר על המטהר מטומאתו אחר קרבן החטא' להכי קרי ליה לחטאת מכפר וגם רש"י עצמו בערכין די"ז ע"ב בד"ה דבר המכפר כתב דהכי כתיב במצורע עני וכפר עליו הכהן כו' יע"ש דסתם הדברים ולא נתן הטעם משום דע"ז דברים נגעים באים וכ"כ התוס' להדיא בשבועו' ד"ח ד"ה אמר קרא וז"ל דמ"ש בקרא וכפר דביולדת נמי כתי' וכפר והיינו דמכפרת ומטהרת לאכול בקדשים ע"כ לשונו

הרי דפי' כפרה שהם הוא מה שמכשירת ומטהרת לאכול כו' וכ"נ עוד ממ"ש התו' שם ד"ח ולר"א הקפר שכתבו דגבי נזיר אע"ג דכתיב וכפר עליו הכהן מאשר חטא על הנפש דמורי' על הטא ממש עכ"ז פירשוה על לשון חסרון כמו והייתי אני ובני שלמה חטאים יע"ש ולאו איכפת להו מ"ד כיה כפרי' דלזה י"ל דלשון כפרה הוא נקיות וקינוח ועיין מ"ש רש"י ז"ל בחומש ס' וישלח בד"ה אכפרה וכן ראיתי בליקו' הרמב"ן בפ"ק דשבועות שכתב וז"ל ואפילו למ"ד חוטא הוא הא כיפר ליה נגעי והו"ל מכשיר ולא מכפר יע"ש ,

ואחרי המ"ר דבריו תמוהים לכאור' שהרי למ"ד חוטא הא אמרינן בש"ס דחטאות מכפר ולא מכשיר כמו שביארנו אבל כונת דבריו הוא דגם מ"ש בש"ס מכפר הוא לגבי אשם דמכשיר טפי מקרי החטאת מכפר אבל אינו מכפר ממש לחטא ועון וזהו מדוקדק במתני' רפ"ב דכריתות דבכלל ד' מחוסרי כפרה תני מצורע ויולדת ופירש"י ולא ע"ח אלא לאכול בקדשים וכ"כ רע"מ שם , והיינו דבקרבנו' הבאים ע"ח כתיב ונסלח לו משא"כ בהני תלת דלא כתיב אלא וכפר לחוד וכן אמרינן בכ"מ הביא כפרתו אוכל בקדשים וכ"כ הר"ן בפי' נדרים דל"ה ע"ב בד"ה חוץ וקרי להו מחוס' כפרה משום דאסורים ליכנס למקדש ולאכול בקדשים עד שיביאו כפרתם והני כיון דאין קרבנם בא לכפרה א"צ דעת אבל כל הצריכים כפרה ע"ח צריכים דעת עכ"ל ,

הרי מדוקדק להדיא מדברי הר"ן ז"ל דקא מחלק בפי' כפרה לכפרה דמה שנקרא מחוסר כפר' והקרבן הוי כפרה היינו להטהר ולאכול בקדשים ואינו מסוג כפרה דמכפרת לכל עון ולכל חטאת ממש בחטאו' ואשמות הבאים ע"ח וכ"נ מדברי הח"כ בסדר תזריע דכתיב והקריבו כו' וכפר במי שכפרה תלויה בו ואיזה זה חטאת כו' יע"ש וע"ש להרא"ש וכן ראיתי למהרש"י בב"ר פ"ך סימן טו"ב דהכרית דכפרה דכתיב בתו אינה כפרה לחטא יע"ש וכיוצא בזה כתבתי בעניותי לעיל בסימן מ"ב יע"ש

ומאחר

ומאחר עלות כל זה עט"י המדברה נר' לק"ד ליישב דעת רבותינו בעלי התוס' דס"ל דחטאת מצורע ונזיר ויולדת באים לכפר וקשיא לן שהות הסך מאי דפשיט"ל בכמה דוכתי וכמו שהק' הגאון עט"ר מז"ה נר"ו כמש"ל דהנה מ"ש בזבחים ד"ז ד"ה חוץ לחטאת מצורע מכשיר ומכפר דהכונה הוא דמקרי מכשיר והכפר מטומאתו ונגעו לאכול בקדשים ולאו מכשיר כמו אשם דהוא יותר מכשיר מהחטאת והכפרה אינה בכפרת שאר החטאות הבאו' לכפר לכל עון ולכל כו' וכמ"ש התוס' שם בתירוצם וכ"נ מ"ש התוס' בערכין די"ז ד"ה ר"י שכתבו דבחטא' שייכא בה כפרה יותר מאשם יע"ש דכונתם גם בזה דשייכא בה כפר' היינו לעכב מלאכול בקדשי' וכ"נ במ"ש בנזיר דמ"י ע"ב בד"ה ורבנן שכתבו לעיקר כפרה בחטאת יע"ש ה"נ כפרת לאכול בקדשי' ולהכנס למקדש , והנה כי כן הו ל"ק ממ"ש התוס': עצמם בשאר דוכתי דחטאת יולדת ומצורע ונזיר א"ב לכפר' דכונתם הוא דא"ב לכפר ע"א כמו חטאת אלב דבהא איירי כל מ"ש התוס' בכל הני דוכתי לחלק בין חטאת הבאה ע"ח גמור לכפר עליו . להכי מחלקי דהני הלא א"ב לכפר והיינו לכפר ע"ח גמור דוק ותשכח בכל הני דוכתי

ובזה מיושבי' דברי הרמב"ם בס"המ בסימן קי"א ה"ד מרן בכ"מ ברפי"א דטומ' צרעת שכתב וז"ל ותכלית התגלח' להטהר מלהטמא בשרץ ואז לא יהיה רק מחוסר כפורים ותכלית הקרבנו' להשלים כפרתו יע"ש וע"ז כתב הרב פר"ח בספר מים חיים בני' על הרמב"ם וז"ל כתב מרן ותכלית הקרבנו' להשלים כפרתו בפ"ב דסוטה דט"ו אמרו כי מייתי מצורע קרבנו לאישתרוי בקדשי' הוא דמייתי יע"ש , והכי איתמר נמי בשבועות ד"ח וכריתו' דכ"ו ונראה דכונת הרפ"ח להרגיש ע"ד הרמב"ם דאיך כתב דתכלי' הקרבן הוא להשלי' כפרתו והרי לאו לכפרה מייתי כ"א לאישתרוי בקדשי' וכן ראיתי להרב חיים שאל ח"א סימן ק"א או'כ' דהביא דברי הפר"ח אלו וסבר וקביל דלכך כיוון הרפ"ח להביא לנו הך דסוטה והרב ח"ש שם, רצה לחלק וליישב דאע"פ דאמרו דא"ב ע"ח מ"מ שפיר כתב רבי' דתכלית הקרבנות הם להשלים כפרתו דנהי דבנגעי איכפר כו' מ"מ השלמת הכפרה היא בקרבן יע"ש

ואחרי המ"ר מכבוד רבנותם אעיקרא קו' ליתא ודברי הרמב"ם ברורי' דמ"ש להשלים כפרתו לא כיוון לכפרת עון אשר חטא כ"א להשלמת כפרתו כדי ליכנס למקדש ולאכול בקדשי' כדין מחוסרי כפרה וכשמו כן הוא וכמ"ש הר"ן בנדרים דאם לפי דברי הפר"ח דבא להרגיש ע"ד הרמב"ם בזה יותר הו"ל להרגיש מדברי הרמב"ם גופיה בפי"המ בפ"ט דמנחות דכתב להדיא דחטאת ואשם מצורע א"ב כמו שיע"ש וגם מה שחילק הרב ח"ש בזה אין אנו צריכים כמבואר מדברי הר"ן ז"ל

כי מן הנא'ר הנה מקום אתי ליישב דברי הגאון הרא"ש ז"ל בסדר לך לך ד"ה אשם ודאי שכתב וז"ל אבל כבש מצורע וחטאתו אפילו דלכפרה הם באים לא קא חשיב משום דכיון דלא אתו אלא לכפרת המצורע כפרת יחיד קרינן ביה ולא כפרת כל ישראל אבל כפרת החוטא כפרת כל ישראל מקרי דכיון דאין צדיק בארץ אשר יעש' טוב ולא יחטא כו' וכ"כ עוד שם בדיבור שאח"ז וז"ל אבל תור ובן יונה דיולד' דלא אתו אלא לכפרי' היולד' ולאשם מצורע דלא אתי אלא לכפרת המצור' ודוב וזבה דא"ג אלא לזכין בלבד לא קא חשיב כו' יע"ש

וראיתי להרב ט"כ בסדר תזריע דקע"ב ע"א שכתב ע"ד הרא"ש אלו דלק"מ מה שהקשה דלמה לא הרא' הקב"ה תור ובן יונה דיולדת ודאשם מצורע דמילי דכפרה הם ומי'דלאו כפרה כל ישראל אלא ליחידי' , ואחרי המ"ר לעד"ן דאפילו להסב"י דאמר דיולדת חוטאת היא ולרסב"ן דמצור' חוטא הוא עכ"ז הקרבן שמביאים הוא לטהר אותם מטומאת' דלכפר' לא איצטריכו דבקושי הלידה ובצער הנגעים איכפר להו כו' יע"ש , ואחרי המ"ר דבריו תמוהי' דמלבד דלא זכר שר לדברי הרב מהרש"י בנ"ר פמ"ד סימן טו"ב דגם הוא ראה תומה אעיקרא ע"ד הרא"ש במחיל' דיבור גבי אשם ודאי דהק' דאמאי לא חשיב אשם מצורע וחטאת אין צורך לומר דלאו כפרת כל ישראל הוא דהכא כפרת חטא ביינן כו' אבל כפרת המנוגעים כפרת מטומאתם הוא כו' וכפרה בהם אינן מן החטא ואי כפרת חטא חשבת להגיא כפרה מאי קאמר כפרת יחיד כו' יע"ש הרי דהרב מוהרש"י קא תמיה על דברי הרא"ש כקו' הרב ט"ך ז"ל גבי מצורע כמו שיע"ש

ואולם כשאני לעצמי איזכה לא חזינא ע"ד הרא"ש וצדקו דבריו הדק היטב היטב אלק ודברי הרא"ש כך הם אבל כבש מצורע וחטאתו אע"ג דלכפרה הם באי'כונתו בזה דקאמר לכפרת היינו שכן כתוב בתורה וכפר עליו הכהן אלאו כפרת ע"ח קאמ'הרא"ש וסראיה דדקדק וקאמר כיון דלא אתו אלא לכפרת מצורע כפר'יחיד קרינן ליה אבל כפרת חוטא כו' הרי דקא מחלק בדבריו בין כפרת מצורע דהיינו מ"ש בש"ס בנגעי איכפר ליה לכפרת החוטא דע"ז סיים דכפרי'החוטא כפרת כל ישראל מקרי דאין צדיק כו'ואי גם בכפרת מצורע כונתו על כפרת החטא נמי מאי מחלק בין כפרת מצורע לכפרת החוטא ומשום אין צדיק כו' הא מצורע נמי כפרת חוטא אלא מוכרח כמ"ש והוא תימא על הרב מהרש"י דתמה גם בזה ע"ד הרא"ש ולא דקדק בדבריו דזוהי גופא קמ"ל הגאון הרא"ש ומדוייק בלשונו דלא כתב כ"א לכפרת המצורע ול"ק לכפרת חטא המצורע גם בדיבור שאח"ז גבי תור יולדת ואשם מצורע לא כתב לחלק אלא תור ובן יונה דיולדת דלא אתו אלא לכפרת היולד' דכן כתי' וכפר עליה הכהן ודאשם מצורע דלא אתי אלא לכפר'המצו' דכן כתי'על המטהר כו' ומאחר דדברי הרא"ש הם מדוקדקי' וברורי' לא ידעתי מאי מקשו הר'מהרש"י והט"ך ואולי יש לדקדק בדברי הרא"ש במ"ש ודאשם מצור'הרי מבואר בהו'בס'טהרת דכבש הוא מביא לעולה לאשם ואינו מתחלף בדלות בעולה ויורד כ"א עולה וחטאת וצריך להגיה ולומר ודחטאת מצור'במקום ודאשם והוא תימ'על הרב ט"ך שהביא ל'הרא"ש ככתבו ולא דקדק עליו בזה וצ"ע ,

ומעתה צריכים אנו ליישב גם לדע'רש"י שכתב באחרי דוכתי במנחות דנ"א ובכריתות ד"ט דחטאת מצורע לכפר דעל ז' דברים נגעים באים שהוא מאחר דוכתי בשבועות ובסוטה ובכריתות דאמרי' מנגעי איכפר ליה וקרבנו לאשתרוי ,

לאשתרוי בקדשים ופרש"י דע"י יסורין ובושת שנגע מתכפר ליה וכקו' הרב חק נתן והגאון מז"ה נר"ו וכן ראיתי להרב המו' כמהר"י אשכנזי ז"ל בס' יד יהודה בחי' לשבועות ד"ח שגם הוא הקשה כן והנ"ע יע"ש , וכבר ראיתי להגאון עט"ר מז"ה נר"ו והרב חיים פאל שם שכתבו ליישב לזה דעכ"פ הגם דעיקר הקרבן הוי לאישתרוי בקדשים מכפר נ"כ קצת יע"ש , וכן מצאתי להרב מהרש"י ז"ל בישפ"ת על הירושלמי בפ"ק דשבת סי' ה' עמ"ש שם נקיות מביא לידי טהרה שנאמר וכפר עליה הכהן וטהרה בו' כתב וז"ל ולפי מה שפי' טהרה מטומאה ניחא דאיתר ליה כפרה דהיינו נקיות חטא ממה שנשבעת כו' דע"ז מביאה הקרבן כמ"ש ז"ל ונסמך ע"ן טהרה מהטומאה לאכול בתרומת וקדשי' עכ"ל הרי דאגב כפרת ונקיות החטא איכא טהרה לאכול בקדשים ותרוייהו בהדי הדדי נינהו ועיין להרב מהרש"י נופיה בב"ר פ"ך סי' ט"ו דהכריע דעיקר הקרבן אינו לכפרה ע"ח ואפי' לר"ש לאו חוט' גמור יעש"ב

ואת זה ראיתי להרב קרבן העדה שם בפ"ק דשבת ובפ"ג דשקלים שפי' ע"ד הירו' הלזה וז"ל וכפר עליה וטהרה מן השגוע' שנשבעת כשכורעת ללדת ואף דשוגגת היא צריכה טהר' עכ"ל ודבריו קשים לשמוע במאי דקאמר דשוגגת היא דהרי איפכא מתקיף עלה רב יוסף בש"ס דילן שם בנדה והא מזידה היא יע"ש וא"כ איך כתב להפך ועם דמצינו להרב באר שבע בכריתות דכ"ה גבי ש' יולדת דהק' דאיך שייך ספק בזה דבחזי אנן אם נשבעת אם לא וע"ן אחא הרב חק נתן שם לתרץ דהיא שוגגת דשכחה כיוונרגש שם הרב מהא דרב יוסף והא מזיד' היא ונדחק ליישב דלא הוי אתקפת' לפי סוגיין יע"ש מ"מ פשטן של דברים דאמרו דכורעת ונשבעה בגלאי איירי ומ"ג למ"ש הרשב"א ד"ד לעיל דהא דר"ש אידחייא מכח אתקפת' דרב יוסף ודברי ר"ש הם דברי אגדה וא"כ איך כתב דשוגגת היא , ושבור הייתי להגיה .ולומר ואע"ג דמזידה היא כו' והוא דוחק גדול וצ"ע •

ומ"מ נהא דכתיבנא בדעת רש"י דס"ל דעכ"פ חטאת מצורע בא לכפר דע"ז דברים כו' בדרך אגב הוא ועיקרו לאישתרוי בקדשים אלא דמכפר נמי קצת וכמ"ש הרב ה"ש והגאון עט"ר מז"ה נר"ו בזה מינח ניח"ל מאי דהוה ק"ל בדעת רש"י במנחות ל"ך ע"א ד"ה אדרב' וז"ל אדרבה לנוהך דם אתו דהכי אורחא לאחר כפרת דם שכפר ע"ח בא היין המשמח אלהים ואנשי' דמי שנתכפר חטאו שמח עכ"ל ולכאורה קשה דהרי קי"ל דחטאות ואשמות הבאים ע"ח לכפר ליה בהו נסכים שלא יהא קרבנו מהודר וכמ"ש בסוטה דט"ו וא"כ איך יתכן להיות בקרבן הבא לכפרת החטא נסכים אבל השתא דאתית לן דס"ל לרש"י דבקרבן חטאת מצורי' איכא כפרת חטא קצת וטעון נסכים א"ש מ"ש דאחר שכיפר ע"ח בא היין דהיינו הנסכים ,

אלא דהוי דוחק מצד אחר ממה דפריך הש"ס אדרב' כפרה ושמח' דהוי בשביל חטאת מצורע לבד , דודאי מאי דפריך הש"ס הוא על רוב קרבנות דטעו' נסכים ורובם ככולם לא הוו ס"ה עולות ושלמים , ואילולי פרש"י הוה מצינו לפי' אדרבה כפרה ושמחה דכפר' הוא בדם בכל הקרבנות עולות והיינו מדלתיב ונרצה לו לכפר עליו דמכפר על עשה ועל ל"ת הניתק לעשה כפרת רינוי כמ"ש בזבחים ד"ה וכמ"ש מסי' ג"ל ואילך יעש"ב •

אבל לפירש"י דפי' אחר שנתכפר חטאו שמח קשה אם לא שנאמר דכונת רש"י שכתב שנתכפר חטאו היינו כפרת רינוי בקרבנות עולה וכיוצא ודוק •

פיש גבן דצריכים אנו לעמוד דעיקר' הסוגייאות הני תלתא כחדא דהנה בשבו' ד"ח כי פריך לרשב"י דאמר יולדת חוטאת היא משני הא אמר ממקומו מוכרע הוא וכן בספרי' מר"א הקפר דאמר נזיר חוטא משני ס"ל כר"ש כו' ואילו בכריתות משני לתרוייהו דקרבן יולדת ונזיר לאו לכפרה אתו , וראיתי בחום' הרא"ש הנדפסות בס' מגדנות נתן בחי' לשבועות ד"ח בד"ה סבר לה כר"ש שהק' וז"ל תימא דלא משני הכא כי התם ולא הוה צריך לידחק לאוקמיה כר"ש ולמאי דפרישית דאיירי בס' יולדת ובס' נזיר ובס' מצורע ניחא דהתם איירי בודאי כו' יע"ש ואחרי המ"ר הוא תימא דשם בכריתות קאמר הש"ס להדיא בכל הני תלת ס' יולדי' וס' מצורע וס' נזיר וקרא דדריש מוכיח מיניה לשני ה' חטא שאין מכיר בו אלא ה' כו' וע"ש להתוספות בשבועות בד"ה ואימא מ"ש ר"ח בכיוצא בזה ומ"ש המס' ע"ד ת"ה מהרינ"ל ומהרש"ך ומהרש"א והרב ב"ש בכריתות והרב ח"ן שם ואכמ"ל •

והנה נראה ליישב דבשבועות מאח' דמשני' אעיקרא דמילת' דס"ל לר"ש ממקומו הוא מוכרע וליח ליה להך דרשא לכך לא הוצרך לשנות איביה כי קא מייתי קרבן לאישתרוי בקדשים כיון דבלא"ה מעיקרא קו' ליהא גם לר"א הקפר רצה ליישב בכה"ג דס"ל כר"ש כדי שלא להצטרך אעיקרא לקו' אליבים ועמ"ש הרב תורת חיים בחי' לשם

אבל מה שקשה ע"ז הוא דבסוטה דט"ו משני אליבא דר"א הקפר דנזיר חוטא ואינו טעון נסכים ואילו בכריתות משני גם לדעת ר"א הקפר דקרבן נזיר לאו לכפר וא"כ תקשי דתבעי נסכים , וי"ל גם לזה דהנה בש"ס דמנחות דנ"א קא בעי לתדרשי קראי עולה או זבח לקרבן נזיר ודחי לה הש"ס לא ס"ד דתניא ואת האיל יעשה זבח שלמי' כו' להקיש את שלמים דבאים בנדר ונדבה יצא חטאת נזיר דאינו טעון נסכים הרי דגלי לן קרא להדי' דחטא' נזיר אינה טעו' נסכים , ואי לזאת דכבר גלי לן רחמנא דלקושטא דמילתא ליכא נסכים ומהדרינן למידע טעמא דמילתא דאמר לן רחמנא ובאים אנו לתת טעם לדבר מהא דר"ש דקרבן הבא ע"ח אינו טעון נסכים מסייעו מילתיה מהא דר"א הקפר דאמר נזיר חוטא מדכתיב מאשר חטא על הנפש לתת טעם דמשום ה"ט דנקרא חוטא אין חטאתו טעון נסכים דלא יהא קרבנו מהודר •

אבל לקושי' הש"ס דש' נזיר לא מייתי לאחר יו"הך דבאים אנו ליעקור את הכל ולפוטרו בלא כלום מטעם דהחטאת היא באה ע"ח אין בו בטעם זה כדי שניעה לו' דהוי חטא גמור וכולו בא ע"ח כדי לומר שכיפר לא י"הך דאיכא למימר דבא מצד הנזירות נתחייב אפי' דלא יהיה חוטא וה גלק"ד ליישב לזה

ועדיין אכתי קשה במ"ש שם בכריתו' דכ"ו כי פריך מרשב"י דיולדת חוטאת היא

היא מאי משני יולדת כי קא מייתי קרבן לאשתרויי בקדשים ולא לכפרה מייתי ופרש"י ולא לכפ' מייתי דהא מכפרת בשעת לידה, והלא להדיא קאמר רשב"י שם בנדה דל"א ששו תלמידיו לרשב"י מ"מ אמרה תו' יולדת מביאה קרבן והשיב בשע' שכורעת כו' הרי דעיקר הקרבן הוא על מה שכורעת ואיך קאמר דלאו לכפר ועוד דמאי פריך רב יוסף והא מזידה היא וכן הק' הרב ט"ך בס' תזריע כדקע"ב והנ"ע אלא דלא זכר שר דכבר קדמו הרב נזר הקדש בב"ר פ"ך סי' ע"ו ותי' יע"ש, וגם זה מן התימא להרב יצחק ירנן דהק' הוא ג"כ קו' והנ"ע ולא זכר דכבר קדמוהו שרים הרב נו"הק והר' ט"ך ונ"ע

אלא דלעד"ן דלק"מ דכבר פי' הר"ן והרשב"א בחי' לנדרים לד"ד ע"ב דאפי' לרשב"י דאמר בפ' המפלת בשעה שכורעת לילד קופצת ונשבעת כו' אפי"ה לא חשבינן ליה הכא דבא לכפרה לפי שזה אינו אלא בשמא אמר כן ובין אמרה ובין לא אמרה מביאה כו' יע"ש, הרי דטעם זה דרשב"י אינו לעיקר אלא דאפי' בודאי דלא נשבעת אמרה תו' שיביא קרבן, וא"כ כי פריך מרשב"י דיולדת חוטאת היא ע"ז משני שפי' דעיקר קרבנות אינו אלא לאשתרויי בקדשים אבל לא הוי ה"ט לעיקר ומ"ש רש"י דבשעת לידה נתכפר היינו אפי' אם יהיה אמת דנשבעת דאפי"ה ס"ל לרשב"י דחייבת להביא קרבן

ומה שהקשה הרב יצחק ירנן ע"ד הר"ן ז"ל יש להשיב כמו שיראה הרואה גם מה שהק' ע"ד התוס' לשבועות ד"ח ד"ה ואימא שכתב דאפילו לר"ש דאמר יולדת חוטאת היא מ"מ אינו בא אלא להכשיר בקדשים וכ"כ הר"ן כו' יע"ש ודבריו תמוהים דמאי קו' היא דהרי שפיר י"ל דרשב"י טעם זה לא אמרו לעיקר וכ"ש די"ל עוד דכל זה הוא דברי אגדה וכבר נדחו במקומם וכמ"ש הרשב"א והרב המאירי שם יע"ש גם מה שהק' עו' שם מההיא דנזיר דנק' חוטא ואיך קאמר דאינו אלא כ"א לאיסתרויי בקדשי' והא נמי לק"מ דעכ"פ הנם דמתכפ' לו ע"י הקרבן מ"מ עיק' הקרבן אינו בא בשביל זה וכמ"ש הרב המאירי ז"ל דאינו בא בשביל חטא מסויים כשאר עונות שהחטאות באות עליהם יע"ש

וראיתי להרב עירת כסף שם בס' תזריע שעמד תמיה ע"ד רש"י בכריתו' דפי' דיולדת מתכפרת היא בקושי הלידה דאם כן למה אין קרבנה טעו' נסכים ומ"ש ממצורע לר"ש דאמרו בירוש' דסוטה בפ"ב דתני ר"ש כל החטאות אין טעו' נסכים דלא יהא קרבנו מהודר החיבון ליה ואף חטאת מצורע ומשני כיון דנקלה אחיך הוא דא"א דגם יולדת מתכפרת היא בשעת לידה, אמאי אינה טעו' נסכים והניח דברי רש"י בצ"ע, וכן ראיתי להרב הגדול כמהר"י אשכנזי ז"ל בספר יד יהודה הנדפס מחדש בחי' לשבועות לד"ח בד"ה חו ק"ל לשי' רש"י כו' שהק' ג"כ קו' הט"ך דע"ד רש"י והבי' הט"ך ותמה ע"ד דלא הי"ל להביא מהירושלמי אחר דהוא ש"ס ערוך בסוטה דט"ו יע"ש

ולע"ד אי לואת היה מקום להליץ בעד הרט"ך דרצה להבין מהירוש' דשם מבואר להדיא יותר בבירור דר"ש גופיה ס"ל הכי שהרי איתמר שם החיבון ליה כו' אמ"ל כו' כנראה דר"ש הוא דמתרץ דמנגעי איכפר ליה אבל בש"ס דילן דמותיב וה"נ הוא סתמא דש"ס כמ"ש איני כו' ומשני ג"כ בסתם, גרס לא תעזוב נפשי לשאו"ל בעיקר קוש' הרבנים אלו ע"ד רש"י דאפילו רבנן חזינא ואחרי המ"ר איונבתא לא חזינא דמאי מקשו דאי כדברי רש"י דיולדת אינה חוטאת תבעי קרבנה נסכי' ובודאי דעל קרבנה דהקריבה בעשירות כבש בן שנתו לעולה ודאי דטעו' נסכי' כמבואר להדיא במנחו' דצ"א דאמר דיליף מקרא דעולה זו ובא דעולה זו עולת מצורע כריך ואימא זו עולת יולדת ומשני אביי עולת יולדת משפיפ' דקרא נפקא דתניא ר"נ אומר לכבש זו עולת יולדת יעויין שם

הרי להדיא דגם קרבן עולת יולדת טעונה נסכים אך בודאי דכונת קושייתם אינו אלא כ"א על חטאת יולדת למה אינה טעונה נסכים שהרי כל עיקר הטעם הוא בחטאת אלא דאין טעון נסכים שלא יהא קרבנו מהודר ומינה פריך הש"ס לנזיר ומשני חוטא הוא אפילו דעולה ושלמים של נזיר טעו' נסכים דלא מקרי בא ע"ח כדי שלא יהא טעון נסכים אלא החטאת וע"ז פריך ג"כ מחטאת מצורע ומשני דנגעי איכפר ליה כו' ואם כן קושית הרבני' ע"ד רש"י הוא דא"א דיולדי לאו חוטאת היא תהיה קרבן חטאתה טעונה נסכי', ואי לואת אחרי המ"ר מכבוד תו' ורבנותם איסתמיט מינייהו מלכי דמקרא מלא דיבר הכתוב בס' תזריע ובמלאת ימי טהרה כו' תביא כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת הרי דחטאת יולדת היא מן העוף ולא מהבהמה והרי מקרא מלא הוא בס' שלח לך בפרשת נסכים דאינם באים הנסכים כ"א בקרבנו' בהמה לבד ולא בקרבן עוף וכדר"י במנחות ד"ץ ע"ב מן הבקר ומן הצאן ולא עולת עוף דברי רבי יאשיה ר' יונתן אומ' א"צ הרי הוא אומר זבח ועוף אינו זבח יע"ש ואפי' לס"ד לש"ס בעוף לא היה כ"א בעולת העוף דבחטאת קי"ל דאין טעון נסכים וכ"כ הרמב"ם ז"ל להדיא בפ"ב דמעה"ק ה"ב וז"ל אין טעון נסכי' אלא עולת בהמה ושלמים בלבד בין קרבן צבור או קרבן יחיד או כבש יולדת כו' הואיל והם עולו' טעו' נסכים אבל העופות וחטאות ואשמו' אין מביאים עמהם נסכים כו' יע"ש

ומאחר דקרבן יולדת העולה הוא כבש ומביאה נסכים וחטאתה הוי עוף וקי"ל דבקרבן עוף אין טעון נסכים א"כ מאי מקשו דאי אינה חוטאת ומ"ש ממצורע דשאני ושנא כיון דקרבנו' מצורע הם מן הבהמה ומן הצאן, וכן מאי דפריך הש"ס מנזיר היינו נמי דקרבנו' הנזיר הוו מן הבהמו' אבל ביולדת אפי' אינה חוטאת בלא"ה אין קרבן חטאת ראויה לנסכים כיון דהוי מן העוף, והאות לזה שהרי הש"ס בשבועו' ובכריתות פריך ממצורע ויולדת ונזיר במותב תלתא כהדא ואילו גבי דין דנסכים אינו מביא כ"א מצורע ונזיר ומה זו שתיקה מיולדת והו"ל להש"ס למיפרך ולתרץ כמו גבי נזיר

והיותר קשה דפריך במנחות עולה זו עולת מצורע ואימא עולת יולדת ואמאי איסמיט לחטאת והול"ל ואימא עולת וחטאת יולדת כמו שהקשה שם ג"כ בנזיר מחטאת שלו, וכבר הרב יד יהודה שם סמוך ונראה הביא סוגיא הלזו ולא ידעתי איך לא נתעורר בכל זה דנראה מחטאת יולדת לק"מ כיון דקרבן חטאת לידה הוי עוף • ושמעתי מי שר"ל וליישב דעת הרבנים ז"ל דכונתם הוא להק' על עיקר הקרבן דיקיה קרבן חטאת

יולדת כבש ותהיה טעונה נסכי' , והעיני בשר לו יראה דלא נסקו הרבני' להכי והעיקר חסר כמבואר בדבריהם , זאת ועוד דאין זו קו' כלל דכך גזרה חכמתו יתברך דיהיה קרבן חטאת יולדת עוף ולא מן הבהמה ואיך תלוי קו' זאת אם יולדת חטאת היא אם לאו ומה גם למה שנתבאר לקמן בסי' נ"ה דאין טעם בעיקר הקרבנו' ובשינוי כו' הקרבנות מן הבקר ומן הצאן ותור ובן יונה כי הם חק כמש"ש בס"ד ,

אך אפשר דימצא לאם איזה טעם מ"מ לכל הדברות אין מקום להקשו' ע"ד רש"י ז"ל כלל ומאי מקשו ע"ד רש"י ז"ל והניחו דבריו בצ"ע דאדרבה דבריהם צ"ע , ותבט עיני להרב בית לוי בסי' לפסחים לדכ"ט נד"י ע"ג שכתב דכיון דקדימת חטאת לעולה צוה משו' ריצה פרקליט א"כ במצורע ג"כ חטאת קו' לעכב אבל ביולדת דאין קרבנה בא ע"ח כדאיתא בנדה דל"א באתקפתא דרב יוסף כו' יע"ש וב"כ עוד בחי' לזבחי' לד"ן בדב"ן מהס' דחטאת מצורע בא ע"ח ויולדת אינה בא ע"ח יעש"ב

ודברין תמוהי' דרצה לחלוק עלינו את השוים ולומר דקרבן מצורע בא ע"ח יותר מקרבן יולדת דאם באנו לחלק סוגיי שבועו' וסוטה וכריתות מוכח דמגעי איכפר ליה ואי משום יולדת שאינה בא ע"ח ל"מ לדעת רב יוסף אלא אפילו לר"ש גופיה מקרי אינה באה ע"ח וכמ"ש להדיא בכריתות וכמבואר ג"כ מהירושלמי דפ"ב דסוטה דקרבן מצורע ויולדה אינו בא ע"ח וכמש"ל

ומ"ג דהתוס' שם בזבחים ד"ן השוו אלתא כהדא מצורע ויולדת ונזיר והיליה דידהו מהא דכריתות דמינה נסתייעו התוס' יע"ש וא"כ מה מקום לחלק ביניהם וצ"ע ; גם מה שחילק שם בפסחים באדם אחד לב' בני אדם וכה"ג חילק בזבחים שם יע"ש ועיין מש"ל בסי' מ'

ועוד ק"ל ע"ד הרב ז"ל דאישתמיט מיניה דברי הרשב"א והר"ן בפ"ק דנדרים לד"ד שכתב דאעיקרא גם רשב"י לא ס"ל טעם זה לעיקר דאפילו לא אמרה כן צריכה להביא קרבן איברא דראיתי להרב ברך משה להרב מהר"ם ן' אדרת ז"ל שם בחי' שתמה ע"ד הר"ן אלו ממ"ש שם בנדה והא מזידה היא ובחרטה תליא מילתא ועוד קרבן בעי אתויי דמאי מקשה הא אפילו לר"ש עיקר קרבנה אינה באה ע"ח כו' יע"ש , ולעד"ן דל"ק דאה"נ דטעם זה דאמר ר"ש לאו לעיקר אלא דסחורה אמרה דיביא קרבן דשמא נשבעת ואה"ן אפילו לא נשבעה מביאה דשאם רחמנא בתורה ולא כתב טעם לדבר אבל מה נבך אם ר"ש מודה דאפי' שלא נשבעת דמביאה אחר דאמר טעם זה דשבועה ועל טעם זה דשבועה פריך רב יוסף דלא יתכן שיהיה קרבנה משו' חטא שבועה דהא מזידה היא וגם קרבן שבועה בעי אתויי דלפי זה ש"מ דליכא שורש וענף לטעם זה ולא רצה להק' דאפילו שלא נשבע' מודה ר"ש דלא מנא כן להדיא , גם מה שהק' עוד שם הרב ברך משה ע"ד הר"ן מאי דפריך הש"ס בשבועות ולר"ש דאמר יולדת חוטאת היא דמאי פריך הרי אין עיקר קרבנה בא ע"ח יע"ש , לזה י"ל דאה"נ דהיה יכול לתרץ דאין עיק' קרבנה בא ע"ח וכמ"ש התוס' ד"ה והימנא והכי מהר' להדיא בכריתות לר"ש גופיה דיולדת לאו לכפרה אלא

לאישתרויי בקדשים והיינו כדברי הר"ן דאפי' שלא נשבעת מביאה וכדכתיבנא לעיל ועיין להרב מגילת ספר עשין מ"ח דס"ע ע"ד ולמורינו הרב זה היום גדול בשורשי הים ח"ב דקס"ה יע"ש

וראיתי להפר"ח בספר מים חיים בנימוקיו להרמב"ם ז"ל בפ"ב דמעה"ק ה"ג שכתב וז"ל לפי מ"ש הרב בפ"ג מה' דעות דנזיר חוטא לפיכך חטאת נזיר אינה טעונה נסכים כדאי' בסוטה דט"ו יע"ש , ויש להרגיש עליו בזה דטפי הו"ל להביא הא גופיה מהרמב"ם שכ"כ בפי"הת במנחות פ"ט מ"ו ועוד היה לו להביא ש"ס ערוך במנחות דנ"א ע"ב דקא ממעט ליה לנזיר מקרא גבי חטאת נזיר דא"צ נסכים והא דנזיר חוטא אינו אלא טעם לדבר על מה דמיעטו רחמנא יעויין שם .

ולמאי דאתאן עלה לעיקר חקירתינו יש לחלק בין קרבנות החג דעכ"פ בכללות ישר' ליכא חטא בכולהו וגם בפרטות אינו מעם החוטאים ואפשר דיהיו כולם גם כן בלי חטאים אלא שמכפרי' עליהם שעירי ר"ח והחג באיזה זמן מהזמנים ואפ"ה אמר רחמנא שיביאו את קרבנם ולכן אין צריך להקדי' חטאתם לעולתם מה שאין כן ביולדת ומצורע ונזיר דאע"פ שאין קרבנם בא ע"ח הא מיהא שם חטא רביע עלייהו וה"ט דהוצרך ר"ש גופיה לו' ה"ט דריצה פרקליט גבי מצור' גופיה כדאיתא בת"כ ס' טהרה ע"ש והעלם הכהן יע"ש והוא מן התימא ע"ד התוס' בזבחים ד"ן ע"ב ד"ה ריצה שהקשו ע"ד ר"ש גופיה אע"ג דאיכא עולת יולדת ומצורע כו' והרי ר"ש גופיה איהו דאמר ה"ט גופיה במצורע וכמו שהקש' עט"ר רבינו הגדו' מו"ה נר"ו שם בחק"ל חא"ח סימן נ' יע"ש , ובאמת שהיא קושיא עצומה וצריך נגר ובר נגר דליפרקיה אם לא שנאמר על צד הדוחק להליץ בעד התוס' דמ"ש שם בת"כ אמר"ש חטא' דומה לפרקליט שנכנס כו' היינו בחטאת דבעלמא ומביאו הת"כ שם לומר דה"ה גבי מצורע מטע' דלא חילקה התור' או שהש"ס שמביא הא דר"ש סתם ע"ז הק' התו' ממצורע ואף דאיירי לר"ש במצורע כיון דבנזיר ויולד' לא איירי וגם אף דאיירי במצור' רצו להק' ע"ז דלא שייך ריצת פרקלי' ותי' דלא חילקה התו' והו"ל הא דהחטא' קודמ' משו' ריצה אף דלא שייך בגופיה וכל זה דוחק וצ"ע

סימן מט

ועתה נפשי לשא"ול הגיע במ"ש הטור שם בא"ח סימן א' ס"ה קדימת פרשת העולה ג"כ לפ' האשם לפי הדין בהקרבתן מי קודם למי

ואומר דהנה ראיתי להרב חמד משה בא"ח בסי' א' אות ג' שעמד בזה וכתב דלפי מ"ש מרן בש"ע דס"ל דאחר פ' האשם אינו אומר יה"ר יפה עשה דהקדים כל אלה אפילו לאשם אבל הטור שכתב י"ר אחר פ' אשם הו"ל להקדים לעולה יע"ש , ודבריו אחרי המ"ר תמוהים דאפי' אם נחשב לדעת הטור קריאת פ' האשם כאלו הקריב ולכך אומר יה"ר כמו שאומר אחר פ' העולה אפ"ה קי"ל עולה קודמת לאשם דהכי תנעיא לן בזבחים דפ"ט ע"ב דם עולה ודם אשם איזה מהם קודם כו' ומייתי שם הש"ס מאי דקתני חטאת קודם לאשם ודייק מינה חטאת הוא דקודם לאשם אבל עולה

עולה לא מאי לאו דם לא האמורים דייקא נמי דקתני מפני שדמה ניתן ש"מ עכ"ל הסוגיא • והנראה מפשט הסוגיא דהבעיא איפשיטא דעולה קודם לאשם ומאי דקתני חטאת קודם לאשם לאו לדם קאי דבהא הוא דייקינן דוקא בדם חטא' קודם לאשם אבל עולה לא דלא קאי קדימה הלזו כ"א לאמורים אבל לענין קדימת דם עולה לאשם עולה קודמת

אלא שראיתי להרמב"ם ז"ל בפ"ט דת"ומ ה"ד שכתב וז"ל וכן דם עולה ואמורי חטאת או דם עולה ודם אשם איזה שירצה יקדים עכ"ל. כנראה דלדעתו ז"ל הוא דבעיא לא אפשיטא' וכן ראיתי למרן שם בכ"מ שהרגיש ע"ד הרמב"ם דאיך פסק למי שירצה שיקדים דהבעיא איפשיטא ומכח זה כתב דלא היה הרמב"ם גורס בש"ס הא דקאמר דייקא נמי דקתני וע"ש מ"ש הלח"מ והרב ק"ס יע"ש ועכ"פ לדברי הרב חמד משה תמוהי' דלא"ת אי לדעת הטור הוא דבעית הש"ס איפשטי' וקא גרים דייקא נמי דקתני וכמ"ש מרן בכ"מ דהדין יוצא דעולה קודם לאשם אלא אפילו אי ס"ל כשיטת הרמב"ם דבעיא לא איפשיטא עכ"ז לא מפני זה אית ליה קדימה לאשם לעולה אלא תרווייהו שקולים הם ולמי שירצה יקדים וא"כ מו מאי קא מקשה להטור דהו"ל להקדים אשם לעולה דמהיכן משמע ליה שמן הדין יש קדימה לאשם לגבי העולה דהא ליתא ואדרבה יפה עשה במ"ש הטור להקדים עולה לאשם אפי' דקי"ל דאיזה שירצה יקדים עכ"פ בקריאה יותר טוב שלא לשנות מהסדר הכתוב בתורה' בדבר דאין בו קפידה גם לפי הדין כיון דקי"ל דאיזה שירצה יקדים ועמ"ש הרב פרי מגדים בחלק א"א סק"ח באופן שדברי הרב חמד משה צ"ע אגלי

סימן נ

ואכתי יש לחקור במ"ש הטור ומרן ז"ל שם להקדים בקריאת פ' הקרבנות פרשת השלמים לפ' חטאת ואשם דהרי קי"ל בזבחים דפ"ט דחטאת ואשם קדמי וכ"פ הרמב"ם שם בפ"ט דת"ומ ה"ח יע"ש

הנה אם באנו לומר כתי' הרב מג"א וביארנו דבריו לעיל ר"סי מ' בתי' א' דקרבנות שבאים בנדבה קדמי דברי בקריאתם כהקרבה שכיח ומצוי ורגיל והווה משא"כ קרבנו' חובה כחטא' ואשם ולכך הקדימו כל קרבנות חובה בראשה ושוהו הטעם דבאו כתובי' בתורה קרבנות נדבה תחי' וכמ"ש הרמב"ן בפי' התור' שם כבר ראיתי להרב שמלה חדשה בתב"ש דק"ח ע"ב אות וי"ו שהביא דברי המג"א אלו והק' ע"ז וז"ל ואכתי קשה למה הקדים הטור שלמים לאשם כיון דס"ל דאשם בא בנדבה ופשוט בפ' כל התדיר עכ"ל ולע"ד אחרי המ"ר לא"ק דכיון דאשם לדעת הטור ז"ל בא בנדבה א"כ הוי כשלמים ושוו בשיעוריהן מה אמר דאיכא באשם קדושה יתירה דהוי קדשי קדשים ושלמים קדשים קלים וכמ"ש בזבחים זהו לענין האכילה בזמן הבית בהקרבתם מתם משא"כ בקריאה דהוי כהקרב' בדבר הנוגע חלק לגבוה דוקא וע"ד שכתבנו לעיל בסי' מ' בתי' י"ב יע"ש ואת ועוד אחרת י"ל דהגם דנימא דהטור ז"ל ס"ל דאשם בא בנדבה וכש' ר"א דאמר בכריתות דכ"ה יצ"א מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום עכ"פ מבואר בש"ס דבעינן שלא תיהא שעה כל דקאן

כי היכי דתחזי ליה כפרה דמה"ט לא הניחו לבבא בן בוטא להביא לאחר יוה"כ על שיכנס לבי' הספק ווהו ג"כ מדברי ר"א וכמ"ש שם בש"ס כל זה להדיא ועמש"ל בסי' י"ט ובסי' נ"ך. וא"כ לפי זה הוי קריאת פ' שלמים יותר בא בנדבה דאינו בא על חטא כלל ושיהיה צריך לכפר (עיין לעיל סי' ט"ל) על שום חטא משא"כ אשם ודוק • וא"כ שפיר כתבו הטור ומרן בש"ע להקדים פ' שלמים לפ' אשם והוא ברור

סימן נ"א

ועדיין יש לעמוד במ"ש הטור קדימת פ' החטאת לאשם דלפי דעת הטור דאשם בא בנדבה משא"כ חטאת הו"ל להקדים פ' האשם לפ' החטאת והנה היה מקום ליישב עפ"י מ"ש בסי' הקודם דהא דקי"ל להטור כמ"ד דאשם בא בנדבה נרם עכ"פ עיקר הבאתו וכפרתו הוא ע"א שחטא גם דאינו ברור לו אם חטא והראיה אם יהיה שענין דאין לו חטא גם ובריא לו שלא חטא כמו לאחר יוה"כ אינו מביא. וא"כ לא הוי בא בנדבה גמורה אלא בא לכפר ומיקרי בא בנדבת דהרשות בידו להביא בכל עת ובכל שעה שירצה משא"כ בחטאת אבל מיהא בא לכפר עכ"פ וכיון דשם כפרה אית ביה לא רצה להקדים חטאת לאשם כיון דגם בכה"ג מנינו בקריאת פ' החטאת דמכפרת לו קצת וכמ"ש מרן בב"י ואת זה תמהני להרב שמלה חדשה שם בתב"ש אות וי"ו שעמד מתמיה ע"ד הטור למה הקדים פ' שלמים לפ' האשם כיון דס"ל להטור דאשם בא בנדבה יע"ש דהרי זה אינו הרגש ושפי' הו"ל לפי דעתו דלמה הקדים פ' החטאת לפ' האשם דזה קשה יותר ויותר ממה שהקדים שלמים לאשם,

וזה חזיתי להרב פרי מגדים בסי' א' בא"א סק"ח שכתב וז"ל והתב"ש אות וי"ו טען עליו למה כתב הטור אשם אחר חטאת לשיטתיה דבא בנדבה אח"ד. וקשה להרב תב"ש לא הרגיש בקו' זאת לענין קדימת החטאת לאשם כ"א לענין שלמים לאשם לכתוב ומפורש שם בדבריו להדיא יע"ש אם לא שנאמר דכיון דהק' על הקדמת האשם דהיה לו להקדים לשלמים ושלמים הם קודם חטאת א"כ מתילא הוי ג"כ אשם קודם פ' החטאת אלא דק"ק על הרב פרי מגדים דמאחר דציין דברי הרב תב"ש וקו' אינה אלא כ"א על השלמים הו"ל להרב לבאר זה וצ"י ומ"מ נקטינן דגם בקריאת החטאת קודם לפ' האשם וה"ט כדכתיבנא

סימן נב

אלא דעדיין נשאר לנו לדעת בפ' שלמים ובפ' תודה איזו מהם מקדימינן בריש' ונר' דק"ל להקדים פ' תודה לפ' שלמים דהכי תני לה בהדיא בזבחים דפ"ט התודה ואיל נזיר קודמים לשלמים מפני שהם נאכלים ליום אחד וטעמי' לחם ואמרי' שם בש"ס אע"ג דשלמי' נוהגים בבכור' דכתיב' אפ"ה נאכלים ליום אחד עדיפא ליה. וזה קשה ע"ד הרמב"א שם בסק"ח שכתב וז"ל לאחר עולה ושלמים ותודה כו' הרי דהקדים שלמים לתודה והוא הפך משנה שלימה. ועיין להרב פ"מ שם במה שעמד ע"ד הרב מג"א אלו ומה שרצה לומר בקדימת

בקדימת החטאת דלא תליא בתדיר ומקודש אלא גזירת הכתוב היא יע"ש, מלבד דדבריו תמוהים דהרי בתחילת מתני' קתני להדיא כל המקודש מחבירו קודם דם חטאת קודם לדם מפני שהוא מרצה אברי עולה קו' לאימורי חטאת מפני שהיא כליל לאישים ופרש"י דה"ט דדם חטאת קודם לדם עולה מפני שהוא מרצה מכפר על חייבי כריתות וצריך ריצוי גדול יע"ש וזה הוי קדושתו מה שהוא מכפר כמו שפרש"י שם בהך מתני' במאי דהני מפני שהוא בא ע"ח פרש"י והיינו קדושתו דמכפר יע"ש. הרי דמגד ריצוי הכפרה דקודם הוא מפני שהוא מקודש ובאברי עולה דקודמים מפני דהיא כליל לאישים היינו דאית ביה גד ריצוי קדושה יותר מבחטאת וכמשפרש"י שם. וא"כ ש"מ דכל עיקר הקדימה דיש לחטאת הוי מגד שהוא מקוד' מחבירו וכהגיעת התנא בתחילת המתני' ומאי דבש"ס יליף להו מקראי היינו לגלויי לן סדר קדושתן. זאת ועוד כי גם הכרחו להכריע ממאי דקתני חטאת העוף קודמת לעול' בהמה אפי' דקי"ל דבהמו' קוד' לעופו' דמה בכך אם קי"ל דבהמו' קו' לעופות זהו בשוים בקדושה הלא"ה כי עשה יעשה את האחד חטאת ואת האחד עולה אז יש לו להקדים העולת לעולה כדת של תורה באופן שדברי הרב צ"ע •

ומיהו

לעיקר קושיתינו ע"ד הרמג"א דנקט שלמים וא"כ תודה דזהו היפך מתני' דקתני דתודה קודם לשלמים, נר' ליישב דשאני קריאה מהקרבה דבשלמא בהקרבה מסכתת דמביא להקריב קרבן תודה ושלמים כל אחד באנפי נפשיה ואז שייך קדימה ולכן תו' קו' לשלמי' משא"כ בקרי' לא שייך הקדי' דהרי כשהוא בא לקרות פ' קרבן תודה ברישא מפני הקדימה הרי כתוב בתחילה הפ' וזאת תורת זבח השלמים אשר יקריב לה' אם על תודה יקריבנו הרי דבתחי' מזכיר בפי' תו' השלמים, והגם דאינו אומר כל ענין סדר הקרבן עכ"פ הרי הוא מעל' בזכורו קרבן השלמי' וזה מתחשב קצת כהקרב' ומה גם דבקרבן תו' גופיה הוא קרבן שלמים ותרוייהו איתנהו ביה: וא"ת דיתחיל פ' קרבן תודה מקרא דאם על תודה יקריבנו אינו מחוור כלל להתחיל מפסוק זה אחר שהוא מקושר עם מה שלפניו דקרא מפרש ואזיל אם זה קרבן שלמים מקריבו על תודה ולכן כיון דבלא"ה לא אפשר לקרות פ' התודה בלתי הזכרת שם שלמים פתח בריש' א"כ יקרא פ' קרבן השלמים האמורה בס' הכתובים וא"כ פ' התודה שהוא מאחד ממין קרבן השלמים וכאמור והוא נכון ולכן דין הוא להקדים קריא' פ' קרבן השלמים לפ' התודה אפי' דבהקרבה קי"ל להפך מהטעם שכתבנו

סימן נג

ומעתה

נשאר לנו להבין במ"ש הטור ומרן בש"ע פ' מנחה ברישא אחר פ' העולה קודם לשאר הקרבנות. דהא' קי"ל בפ' כל התדיר דפ"ט דכל הקרבנות קודם למנחות מפני דהוא מין זבח ועליה' וכמ"ש שם בד"ץ וכ"פ הרמב"ם בפ"ט דה"ומ ה"ח יע"ש

ואומר

דהנה על מבוכה זו כבר עמ' הרב ס"ח בא"ב"ש שם דק"ח ע"ב דלמה הקדימו מנחה לקרבנות דהו"ל לאחורי לכל הקרבנו'

וא"ל דהמנחה נסכים קאי דא"כ מ"מ כתבו הטור אחר פ' העולה וכ"מ מכל המסדרים דהמנחה דפ' ויקרא קאי וכ"מ מהמג"א גופיה שהוא חידוש שיאמר פ' נסכים יע"ש, וקשה דלא היה צריך הרב ז"ל להביא ראיה דמנחה דכתב הטור ומרן היא האמורה בס' ויקרא ממ"ש בסידורים ומכלל דברי המג"א דלהדיא מבואר בדברי הרב עמק ברכה סי' א' ובדברי הרבנים בניו ז"ל בהגה י"ג די"ב ע"ב והרב של"ה במס' תענית דקס"ד ע"ד דכתב דפ' מנחה היא הכתו' בס' ויקרא ונפש כי תקריב קרבן מנחה כו' יע"ש

וזאת

זה ראיתי לגדול אדונינו מרן מלכ' הגאון מז"ה נר"ו בחק"ל בא"ח סי' א' ד"א ע"ד דרצה ליישב לקו' הרב חב"ש דפ' מנחה הלזו דונפש כי תקריב קרבן מנחה הקדימה הטו' ומרן אחר פ' העולה יען דכיון דפ' העולה שייכא לקרבן התמיד גם פ' מנחה שייכא לקרבן תמיד ג"כ • א"נ דגם הטור מנחת נסכים קאמר וכמ"ש בברכות די"ב הקורא ק"ש בלי תפלין כאלו הקריב עולה בלי מנחה כו' יע"ש ואין להקשות ע"ד דהרי בפ' התמיד גופא כתיב בה ועשירית האיפה כו' ונסכו רביעית ההין כו' די"ל דעכ"פ דינים הצריכים לקרבן מנחה ונסכים הם נלמדים ממקום קביעותם גופייהו ובזה יש להשיב ע"ד הרב מאמר מרדכי בסי' א' ס"ק ז' שהרבה להשיב ע"ד ע"ש שכתב לומר פ' המנח' אחר פ' התמיד כתב וז"ל ואם מנחת נסכים הקריבה עם הקרבן קאמר ק' דהיא היא פ' התמיד דבפ' התמיד היא נזכרת שנאמר ועשירית האיפה כו' יע"ש דאי לזו ל"ק דאפי' דנזכרו בפ' התמיד המנחה והנסכים עכ"ז מצוה מן המובחר לקרותם פ' המנחה ופרשת נסכים הכתובים במקומם ללמד על שאר הדינים הנלמדים משם כמו שנזכרו במקומם וכמ"ש הגאון מז"ה נר"ו, אלא דמגד אחר יש לעמוד בדברי הרב ע"ש כדברי המג"א ס"ק י"ב ואכתוב בזה נחי' על הש"ע שם במקומו בס"ד ואכמ"ל

אלא

דעדיין נשאר להבין לקע"ד ראית הגאון עט"ר מז"ה נר"ו מסו' דברכות דכל הקורא ק"ש בלא תפילין כאלו הקריב עולה בלא מנחה כו', דאחרי המ"ר בני"ות ובהורמנותיה דמשי"ח לעד לא זכיתי להבין ומה זו ראיה דפ' מנחה הוי פ' נסכים הכתו' בס' שלח לך דאדרב' מבואר שם ברש"י דפי' עולה בלא מנחה הוי מנחת הסולת שכתב וז"ל כאלו הקריב עולה בלא מנחה שחייבו הכתוב להקריב ועשירית האיפה כו' יע"ש, ש"מ דפ' מנחה להו במנחת נסכים קאי כ"א למנח' הסולת וכן מוכח עוד ממ"ש רש"י שם ד"ה נסכים וז"ל וא"ת דהוה מצי למימר כאלו הקריב עולה בלא מנחה ונסכים דהא עולה נמי טעונה נסכים אלא לישנא דקרא נקט עולה ומנחה יע"ש, וכ"כ התוס' שם ד"ה עולה כו' יע"ש, הרי דנדחקו לפרש דלישנא דקרא נקט ולא רצו לפרש שם מנחה שהם על מנח' נסכים וזוהי ג"כ ראיה להרבנים הנ"ל דנקטו בפשיטות בפי' דברי הטור דפ' מנחה דכתב מנחה היא פ' מנחה הכתו' בס' ויקרא וכמש"ל

ומ"מ

שמעינן מיהא דהסדר שכתבו הטור ומרן לקרות פ' מנחה אחר העולה לית להו פירכא מדינא דש"ס כמ"ש הגאון עט"ר מז"ה נר"ו ואין לזוז מסדרן וכאמור •

סימן ד״ן

נתתי לבי לחור ולדע׳ אם יש טעם בעיקר להקרבת הקרבנות בכללותם או לא והוו חוקה

הנה הרמב״ם ז״ל בסו׳ ה׳ מעילה כתב וז״ל וכל הקרבנות כולם מכלל החוקים הן יע״ש ש״מ דס״ל להרמב״ם דאין בקרבנות טעם והם כחוקים דאין בהם טעם והוו ה׳ בלי טעמא, וכ״כ מדברי רש״י ז״ל בסוף מנחות בד״ה וזאת התורה ולא כתיב בה חוקה עכ״ל, והדבר תמוה דמה הכרח היא וזאת דלא כתיב בהו בקרבנות חוקה דאימא דלא רצתה התורה לעשות לקרבנות חוקה בלי טעמא אם לפי האמת יש בהם טעם אבל לפי זה דהקרבנות הם מכלל החוקים ולכן אין בהם טעם לכן קא מפרש רש״י דמ״ד וזאת התורה דהול״ל חוקה כיון דבלא״ה אין טעם בקרבנו׳ וכמ״ש הרמב״ם, כי מן הבא״ר אחרי המ״ד המתני׳ ע״ד הרב הלבוש בא״ח סי׳ א׳ ס״ו דהקש׳ ע״ד רש״י אלו דאינו נר׳ דשמא לא רצתה התורה לעשות מהם חוקה רק דת שיש להם טעם מגולה דוק עכ״ל • דמלבד דנעלם מעיני דמג״ד דברי הרמב״ם אלו וכמו שתמה עליו בזה הרב יד אהרן שם בהגה״י יע״ש, חוץ מזאת קשה מהיכן משמע ליה להרב הלבוש דיש להם טעם מגולה ואנחנו לא נדע מאי טעמא

הן אמת דמצאנו ראינו טעם פשוט ומגולה להקרבת הקרבנות והרמב״ם ז״ל גופיה אמרה למילתא בס׳ מורה נבוכים ח״ג פל״ב שכתב דטעם הקרבת הקרבנות והעבודה בבי״המק הוא משום שהיה המנהג מפורסם בעולם כולו שהיו אז רגילים בעבודה כוללת אשר גדלו עליו להקריב מיני בע׳ היכלות ההם שהיו מעמידי׳ בהם הצלמים להשתחות להם ולהקטיר להם ועובדים הפרושים כו׳ ועבודים לשמש ולירח ולככבים לא גזרה חכמתו ותחבולתו שיצונו להניח מיני עבודות ההם כולם ולבטלם כי אז היה מה שלא יעלה על הלב לקבלו כפי טבע האדם דבוא נוטה תמיד למורגל כו׳ מפני זה הזהיר ה׳ מיני עבודות ההם והעתיקם מהיותם לנבראים ולענינים דמיונים שאין אמיתות להם לשמו יתעלה וצונו לעשות׳ לו יתעלה וצונו לבנות לו היכל ועשו לי מקדש ושיהיה המזבח לשמו כו׳ ושיהיה הקרבן לו אדם כי יקריב מכם קרבן לה׳ ושישתחוו לו ושיקטירו לו והזהיר מעשות דבר מאלו לזולתו זובח לאלהים יחרם כו׳ והפרים כהנים כו׳ אח״ד יע״ש, הרי מבואר מדברי הרמב״ם בעצמו דיש טעם בעיקר בהקרבת הקרבנות ועוד ראיתי להרמב״ם שם בס׳ המורה פמ״ו שכתב טעם כללי למה דציוה ה׳ להקרי׳ ג׳ מינים בקר טלה ועזים לפי שהיו רגלים עע״ז לעבו׳ למינים אלו לכן בעבור שימחו׳ אלו הדעו׳ צונו להקריב אלו הג׳ מינים לבד מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו כו׳ עד שיהיה המעשה אשר יחשבוהו תכלית המרי בו יתקרבו אל ה׳ ובמעשה ההוא יכופרו העונות כו׳ יע״ש, הרי שנתן הרמב״ם ב׳ טעמים למה שציונו ה׳ להקריב קרבנות וכולם הולכים למקום אחד לבטל ההרגל שהורגלו לע״ז ולהקריב הג׳ מינים שהיו עובדים אותם כדי שימחה זכרם, וא״כ קשה על הרמב״ם מדידיה אדידיה ואיך כתב בס׳היד דכל הקרבנות כולם מכלל החוקי׳ דהא איכא בהו טעמא רבא ואיהו גופיה כתב טעם לדבר ובאמונה

ואפשר ליישב לזה דאה״ן דס״ל להרמב״ם דאיכא טעמא רבה לעיקר מצות הקרבת הקרבנות וטעם נמי לג׳מינים וכאמו׳ אבל בפרטות כל הקרבנות בטעם ש׳ השמות והקרבנות והשתנות מינם דזה איל וזה כבש וזה בן בקר וכן במניינם הכל כאשר לכל לית בהו טעם ונק׳ חוקים ואין זה נכון לפי מ״ש הר״מ שם בפמ״ו כמו שיראה המעיין יעש״ב וז״ש הרמב״ם בס׳היד וכל הקרבנות כולם במספרם ובשנותם מכלל החוקים הם, וכאשר דמיתי כן מצאתי הדבר מפורש בהרמב״ם עצמו שם בס׳המורה בפ״ע כתב וז״ל כי המצוה בהקרבת הקרבן יש לה תועלת גדול מבואר כמו שאני עתיד לבאר אבל היות הקרבן אחד כבש ואחד איל והיות׳ מספרם מספר מיוחד זה א״א לתת לו עלה כלל וכל מי שיטריח עצמו לתת סיבה לדבר מאלו החלקים הוא משתגע כו׳ יע״ש, הרי לך בפי׳ בדברי הרמב״ם דעם היות שיש טעם להקרבת הקרבנות וכמו שעתיד לבאר בפל״ג ובפמ״ו אבל לתת טעם וסיבה לחלקי הקרבנות לכל אחד ואחד אין בהם טעם והיינו כונתו מבוארת בס׳היד שכתב דהקרבנו׳ מכלל החוקים, והשתא דאתית להכי מ״ש רש״י דמדכתי׳ וזאת תורת ולא כתיב חוקה כונתו כדברי הרמב״ם דאין טעם להקרבת הקרבנות בחלקים מהם היות המעלה דוק׳ בכבש ואשם איל וש׳הקרבת׳ ומעשיהם כאשר יהיה האופן, וא״כ הדרא הקו׳ ע״ד הרב הלבוש במ״ש דלא רצתה התו׳ לעשות מהם חוקה רק דת ושיש להם טעם מגולה שהרי לעיקר חלקי הקרבנות במספרם ובשנותם הם לפי האמת חוקה בלי טעמא וכמ״ש הרמב״ם ומה דמצינו להם טעם הוא לעיקר המצוה גופא בשאר בהקרב׳ הקרבנות בכללות המצוה, ואם כונת הרב הלבוש תיתה זאת דאיכא טעם מגולה לעיקר המצוה בדברי הרמב״ם בס׳המורה עכ״פ יש לחלק דלא שייך ה״ט לחטאת ואשם בחלקי שמותם ושפיר כתב רש״י דהיה שייך בהם חוקה • וע״ק דעכ״פ היה לו להביא דברי המור׳ בשני דוכתי וכעת צ״ע: שמעינן מיה׳ דבהקרב׳ הקרבנות לה׳ איכא טעם מגולה כדי להרחיק מע״ז כמ״ש הרמב״ם ויותר טעמים רבים בפנים שונים איכא טובא ברז״ל והמפ׳ ז״ל וכבר אני עני כתבתי בזה בדרשו׳ בס״ל ואכמ״ל

סימן נ״ה

אמת דבעיקר דברי הרמב״ם אלו במ״ש דטעם הקרבת הקרבנות היינו כדי להרחיקם מע״ז • עמד בהם הרמב״ן בפי׳ התורה בר״ס ויקרא והביא דבריו דבפמ״ו שכתב דג׳ מינים טלה ובקר ועז היו עובדים ולכן ציוה לשוחטן לשם הנכבד כו׳ ותמה ע״ד וז״ל דאדרבה תוסיף מכאוב דמחשבת הרשעים הנז׳ לעבוד למזל טלה ומזל שור שיש כח כפי מחשבתם כו׳ אם יזבחו אותם לשם הנכבד זה כבוד להם ומעלה והם עצמם כך היו נוהגי׳ כמו שאמר ולא יזבחו את זבחיהם לשעירים עכ״ל, ולעד״ן דא״כ הוא דהם עצמם היו נוהגים כמש״נ ולא יזבחו עוד זבחיהם לשעירים דברי הרמב״ם הם תמוהים לכאורה ביותר דמלבד מ״ש שם לקמן בטעם הקרבת שעירי הרגלים ור״ח ויה״כ וע״ז דשיבת כל אלו היות רוב מריים וחטאתם אז בהקריבם לשעירים כמו שעיקר הכתוב ולא יזבחו דבקשו

עוד את זבחיהם לשעירים כו' יע"ש דנר' מבואר להדיא כדברי הרמב"ן דהיו נוהגים להקריב קרבן להם וזה דרך כבוד , זאת ועוד דממקום שבאנו מדברי הרמב"ם בטעם ג' מינים כשבא לכתוב דעתם של כיתות מן הנבא עובדים לשדים כתב וז"ל וכבר התפשט הדעת הנה מאד ולא יזבחו עוד את זבחיהם כו' יע"ש הרי דהיו זובחים להם קרבן ואיך כ' דלא היו שוחטין מינים אלו לכאורה דברי הרמב"ם תמוה וגם אין להם מובן חיו וזה הי"ל להרמב"ן להקשות ע"ד הרמב"ם בזה אבל הרואה דמה לק"מ ע"ד הרמב"ם דהא"ן דכתו' שו אשר התפשט מאד בהם והם העובדים לשעירים שהוא מן העזים ומחשיבי' להם לע"ז אה"ן דאין שוחטים מזה המין עצמו לשעירי' דהיינו לשדי' כיון דגם למין העזי' יכבדו ואינו מהכבוד לשוחטו אבל מה שאמר הכתוב ולא יזבחו עוד לשעירי' כמ"ש הרמב"ם עצמו היינו שאר מיני ב"ח כמו מן החיה ומן העוף ואף ממין הבהמה אפשר דהיו זובחי' מן הטלה או שאר בהמו' טמאות וכמ"ש הרמב"ם שם למטה מזה וז"ל ולא במעשה עובדי ע"ז שהיו מקריבים האריות והדובי' והבהמות מדבריות כו' יע"ש אעפ"י שמבן בקר לא היו זובחים כמ"ש כי כל עע"ז היו מואסים בשחיטת הבקר וע"ז אמר הכתוב ולא יזבחו עוד זבחיהם לשעירי' שהיו עובדי' אותם ומקריבי' להם משא' המיני' ויען דנתפשט' דעת זה מאד לכן היו קרבן ע"ז וחמועדי' ממין זה כמ"ש הרמב"ם ז"ל ואם כן ל"ק מה שהקשה הרמב"ן בזה כמבואר , ומה שכתוב שם גריש אפרש' אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה כו' והדר' כתי' קרא ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירי' דנר' דקאי על כולהו לק"מ דאה"ן דדין שחוטי חוץ שייך בכל המינים אלא דלטעם ע"ז נקט ולא יזבחו את זבחיהם לשעירים אפילו שלא היו שוחטים ממין העז גופיה וזה ברור ואינה צריכה לפנים , גם מה שטען עוד הרמב"ן ע"ד הרמב"ם מעושי העגל דכתיב ויזבחו לו גם לזה יש לדחו' דלא הקריבו ממין זה דהיינו מהעגל שה או טלה או עז •

עוד הקשה הרמב"ן ע"ד הרמב"ם אלו היא עצמו שהיו מקריבים ללבנה בכל חדש ולשמש בעלותה כו' יע"ש . וגם זה ל"ק דהעובדים לשמש ולירח ולככבים הם מקריבים מיני בעלי חיים שור וטלה ועז היינו משום דלא היו עובדים לג' מינים אלו ולכן היו שוחטים אותם לעבודתם ,

גם מה שהק' עוד ע"ד הרמב"ם דיותר יחרפה המחל' באוכלו מהם לשובע שהוא אסו' ומגונ' בעיניהם כו' יע"ש , גם בזה יש להשיב דהרי מג' מינים אלו אנו אוכלים גם מהם לשובע וגם הקרבנו' כולם הם ממשקה ישראל כמ"ש בש"ס אלא דנוסף גם הוא בהקרבת הקרבן מאלו הג' מינים שיהיה המעשה אשר חשבוהו תכלית המרי בו יתקרבון אל השם ובמעשה ההוא יכופרו העונו' כו' כמ"ש שם הרמב"ם בפמ"ו יע"ש

עוד הקשה הרמב"ן דנח וג' בניו לא היו בעולם כשדים ומצרים והקריב קרבן כן בלעם כו' ולא מסיבה להרחקת ע"ז יע"ש והרי יש מקום להשיב ע"ז דאה"נ דטעם הקרבנות הוא להיות קרוב לה' ולעשו' נחת רוח לפניו בעבוד' הזאת אשר יעבדוהו בשם הקרב' קרבנו' כנח ובלעם וכיוצא בהם אבל טעם מה דציוה שיקריבו מג' מינים אלו לכפרת העונות כמו שבאים ע"ח פר בן בקר וכן אלו וכבשה היינו שיהיה דבר בהפכו דמה שהיה תכלית המרי בו יקריבוהו לה' לכפרה , ועו' הרבה שם הרמב"ן ז"ל להפליא על הרמב"ם דמלילה דלא יהיה בהם שום תועלת רק להרחיק מע"ז להוציא מדעת השוטים יע"ש , והאמת דגם הרמב"ם ס"ל דיש בקרבנו' תועלת לעבודת ה' דוקא וכמ"ש בתחילת פמ"ו וכבר זכרנו תועלתם בכלל והיינו מ"ש בפל"ב וז"ל וכאשר שלח ה' למרע"ה לתתנו ממלכת כהנים וגוי קדוש בידיעתו ית' כמ"ש אתה הראת לדעת כו' וידעת היום כו' ולתתם לעבודתו כמש"א ולעובדו בכל לבבכם ואמר ועבדתם את ה' אלהיכם ואמר ואותו תעבודו והיה המנהג המפורסם בעולם כולו שאז היו רגילי' בו בעבודה מכוללת אשר גידלו עליה להקריב מיני ב"ח בהיכלות ההם אשר היו מעמידי' בהם הצלמי' להשתחוות ולהקטיר לפניהם והעובדי' הפרושים היו או האנשי' המכונים לעבודת ההיכלו' ההם העשויים לשמש ולירח ולככבים כמו שביארנו לא גזרה חכמתו ותחבולתו המבוארת לכל בריותיו שציונו להניח מיני ה עבו' ההם כול' ולבטלם כי אז היה מה שלא יעלה על הלב לקבלו כפי טבע האדם שהוא נוטה תמיד למורגל והיה דומה לזה כאלו יבא נביא בזמנינו זה ושיקרא לעבוד' ה' ויאמר ה' ציוה אתכם שלא תתפללו אליו ולא תצומו ולא תבקשו תשועתו בעת צרה אבל תהיה עבודת' מחשבה מבלי מעשה ומפני זה השאיר ה' מיני עבודו' ההם והעתיקם מהיותם לנבראי' כו' שאין אמיתות להם לשמו יתברך וציונו לעשותם לו יתעלה וציונו לבנות לו היכל כו' ושיהיה המזבח לשמו ושיהיה הקרבן לו אדם כי יקריב מכם קרבן לה' ושישתחוו ויקטירו לפניו והזהיר מעשות דבר מאלו המעשים לזולתו זובח לאלהים יחרם כי לא תשתחוה לאל אחר ע"כ לשונו

הנה מבואר מדברי הרמב"ם ז"ל אלו דעיקר טעם הקרבנו' הוא לעבודת ה' דאותם העבודות דהיו עובדי' באותו זמן שציוה ה' לישראל ועבדתם את ה' אלהיכם היה המנהג מפורס' בעולם דזה מקרי עבודה לבנות היכל ולהקריב קרבן זיבות וקיטור וניסוך ולהשתחוות לע"ז ואם יאמר להם ה' שיעבדוהו בלתי עבודות אלו היה מן הנמנע יען דהורגלו בהם ונעשה להם טביע דעבוד' מקרי כעבו' האל ואם יאמר תעבדו את ה' במחשבה ולא תשתחוו לו ולא תקריבו לו קרבן הוי כמו שיבא נביא בז"הז ויאמר לא תתפללו דאין משגיחין בו וא"כ מ"ש דטבע האד' נוטה תמיד למורגל ר"ל למורגל בעול' לעשות עבודה מעבודות אלו לא יתכן לו' לא תשתחוה לה' מפני דהם משתחוים לע"ז וכן לא תתחננו לה' ולא תבקשו ממנו דבר דזה עושין לו' דודאי אדם נוטה תמיד למורגל מה שנקרא עבודה בעול' , ולכן מה עשה ה' ציוה דכל הדברי' האלו ואשר נקראי' מיני עבודות וכל עבודה שיעתיקו מע"ז ויעשו אות' דוקא לה' ולכן ציוה זובח לאלהים יחרם ולא תשתחוה • ומעול' לא עלה על דעתו לומ' בדבריו דטע' הקרבנות לבטל הרגל שהיו רגילי' לעבוד ע"ז וידע דלא ישמעו ולכן ציוה דיעשו אלו העבודות לה' ולכן הוקשה להם על דבריו דא"כ הוי שולחן ה' מגואל כמ"ש הרמב"ן ז"ל דמעולם לא היה דעת הרמב"ם כן כ"א כמו שביארנו • וכמו שכן יראה הרו' ומדקדק בדבריו ועיין לעיל בסימן הקודם

ואי״כ עכ״פ מצינו טעם כללי לקרבנות שהם מיוחדים לעבודת ה׳ וא״כ זהו יסוד ועיקר לטעם הקרבנות ומ״ש בפמ״ו לטעם ג׳ מינים משום שימחה זכר ע״ז זהו לטעם נוסף בפרטות הקרבנו׳ וא״כ תו ל״ק מכל מה שהקשה הרמב״ן וע״ד הרמב״ם דהוי שולחן ה׳ מגואל וחליל׳ דעיק׳ הקרבנות הוא להוציא מלב הטפשים והשוטי׳ וגם מנח ובניו ובלעם שהקריבו דבודאי דהוי הקרבן תועלת לה׳ כו׳ דבכל זה אינו מכחיש הרמב״ם וגם הוא אזיל ומודה דעיקר הקרבנות הם לריח ניחח לה׳ ולעבודתו דוקא ואחרי המ״ר הוא תימא להרמב״ן ז״ל דנעלם מעיני דמג״ר מ״ש הרמב״ם בפל״ב דבודאי אילו היה זוכר מהם לא היה מקשה ע״ד מכל זה כלום ובכלל מה שהקשה ע״ד שהוא כתב שהיו מקריבים בכל ר״ח ב״ח ללבנה כו׳ יע״ש . והרי יותר הו״ל להקשות מדבריו אלו דפל״ב שכתב דהיה המנהג מפורסם והרגל והטבע להקריב מיני ב״ח כו׳ יע״ש עם דבלא״ה ל״ק כמו שביארנו . ועיין לרבינו בחיי סדר ויקרא דהביא לדברי הרמב״ם ז״ל דפמ״ו ותמה ע״ד כמ״ש הרמב״ן יע״ש ולא זכר שר ממ״ש בפל״ב

וזה תמהני ע״ד הרב עולת שבת סדר ויקרא דפ״ח ע״ב דאחר דהביא דברי הרמב״ם דפל״ב הביא ע״ז והקשת הרמב״ן כו׳ יע״ש ואחרי המ״ר לדבריו תמוהי׳ דמלבד דהרמב״ן לא קאי כ״א ע״ד הרמב״ם דפמ״ו ועו׳ דהרי הוא כמבואר דמלבד דאין שייך קושית הרמב״ן כמ״ש בפל״ב זאת ועוד דיתורץ גם מה שהקשה במ״ש בפמ״ו וכמ״ש וצ״ע

גם ראיתי להרב גמת דוד ס׳ צו שהביא דברי הרמב״ם דפמ״ו וקו׳ הרמב״ן ויישב דגם הרמב״ם סובר דהקרבן הוא לקרבה אל ה׳ שהרי כתב שם דמי שחטא מביא קרבן לקרבה אל ה׳ ובזה יתכפרו עונותיו יע״ש וכיוצא בזה חי׳ הרב מוהרי״ף בסדר תולדות יצחק סדר ויקרא דסובר הרמב״ם ז״ל דאין כונת הקרבנות אלא זה אבל כונתו לומר דציוה הקרבנו׳ כו׳ דגם בזה יש כונה אחרת ולא השיג אותה דזה מכלל החוקים זת״ד יע״ש , ואחרי המ״ר תמהני ע״ד דהרי מבואר דעת הרמב״ם ז״ל להדיא בפל״ג דס״ל דעיקר הקרבנות הם לעבודת ה׳ דוקא גם מה שרצה לומר הרמב״ם דאין זה מכלל החוקי׳ הרי הרמב״ם גופיה בסו״ה מעילה כת׳ לאפך ואף שכתבנו לעיל בסי׳ הקודם ישוב לזה הו״ל להרב להרגיש בזה

וזה ג״כ ק״ל ע״ד הרא״ח ז״ל בדרשו׳ סדר ויקרא דהביא דברי הרמב״ם וז״ל כתב בס׳ המורה דענין הקרבנות על כונת השנית להרחיק ע״ז אשר יעבדו הגוים את אלהיהם בזה ולא היה אפשר להסיר מהם מעבודה אם לא יעשנה לשם יתברך ובענין שנ׳ ולא יזבחו עוד כו׳ והרמב״ן הק׳ הקרבנות הבל וגם כו׳ יע״ש . והנה מה דכתב הרא״ח משם ס׳ המורה אינו אלא למ״ש בפל״ב , והלכך קשה דבזה לא הק׳ הרמב״ן כלום ולק״מ שם זאת ועוד דגם הרמב״ם ז״ל שם לא נתכוון לזה כלל דטע׳ הקרבנות הוא לבטל הרגל ע״ז כמבואר שם למדקדק בדבריו וכמ״ש

ושו״ר להרב מהרימ״ט ז״ל בדר׳ בספ׳ צ״ם סדר ויקרא דק״ת ע״ב שהביא משם הריטב״א בשם הזכרון שהביא קו׳ הרמב״ן ע״ד הרמ״ם ז״ל דפמ״ו ויישב דעיקר הטעם לקרבנו׳ הוא ע״ש בפל״ב והיינו דקאמ׳ שם הרמב״ם כבר זכרנו תועלתם והוא בפל״ג יע״ש

וכונת דברי הריטב״א נרא׳ דהוא היה מכוין ליישב דברי הרמב״ם דלק״מ מכל מה שהקש׳ הרמב״ן ע״ד דבפל״ג מבואר דטע׳ הקרבנות לאו מטע׳ כדי להרחיק מע״ז אלא מפני ההרגל המפורס׳ דהיה נחשב להם עיקר שם עבודה בזה לכן ציותה התורה לעשות אלו העבודות המורגלות וכמו שביארנו

וזה ק״ל על הרב מהרימ״ט שהביא לדברי הריטב״א אלו וכתב ע״ד ולי קשי׳ יותר דבריו דבפל״ב שכתב דלפי שהיה המנהג המפורסם ושהיו רגילים להקריב כו׳ וא״כ לנאת מן ההפך אל ההפך כמ״ש למעלה דדברים אלו מרים כלענה כפי מה שהבינו המפרשי׳ ז״ל באמור שולחן ה׳ מגואל הוא כו׳ יע״ש . ולפי מ״ש לק״מ דאינו להרחיק לע״ז כ״א תשתחויה והזיבוח ודומיהן הוי בכלל העבודות שהיו בע״ז ציוה ה׳ שיעשו לו גם מה שהקש׳ עוד הרב מהרימ״ט מקרא ופן תדרוש לאלהיהם לאמר איכה יעבדו הגוים כו׳ יע״ש בלא״ה ל״ק דהרי מפורש בקרא כי גם את בניה׳ ואת בנותי׳ ישרפון באש לאלהיה׳ ובודאי דאלו התועבות לא מקרו מכלל העבודות כ״א העבודות שהם בדרך כבוד הנהוגות כהשתחויה וזיבוח וקיטור והדותה להם׳ והראיה לזה דהרי הרמב״ם גופיה שם גם המור׳ נתן טעם למה דאסרה התורה כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו כו׳ מפני שהיו הגוים עושין כן לע״ז והב״ר רבינו בחיי ז״ל בסדר ויקרא יע״ש וע״כ צ״ל דיש לחלק בין עבודה לעבודה דדוקא העבוד׳ המפורסמ׳ והמורגלת לכל והיא בדרך כבוד העתיקה הקב״ה לעבודתו משא״כ עבודות כאלו וכיוצא דאינ׳ נהוגות לכל ואינ׳ בדרך כבוד ובזויו׳ הן כזורק אבן למרקולים ובעל פעור דזוהיא עבודת׳ דודאי דלאו מכלל עבודו׳ ומלבד דע״ז גופא לית בה ממשא הבל ואין בה מועיל גם עבודות אלו הבל המה מעשה תעתועים והוא שיטות גמור להטמא בהם בטומאות רצונות מה שאין כן השתחויה וזיבוח כו׳ והוא חילוק ברור

גם מה שהק׳ דא״כ בכניסתם לארץ כו׳ ה״נ ל״ק דמאחר דאפי׳ לא הורגלו במיני העבודת׳ ההם לה׳ יתברך מטעם מה שהיה מפורסם המנהג במיני עבודות אלו לא גזרה חכמתו יתברך להניחם וכ״ש כשהורגלו ישרא׳ בהעבודו׳ ההם לתש״יח דודאי לא ישתנו בזה . גם מה שהקש׳ דהרמב״ם ז״ל סותר את עצמו ממ״ש במצות הקפת הראש והלוים כו׳ משום דהגוים עושים כן וכתי׳ ובחוקותיהם לא תלכו כו׳ יעויין שם , וקשה דיותר הו״ל להקשות מהקרבת קרבנות באיסור שאור ודבש וכאמור •

והן אמת דגם הרב מהרימ״ט ז״ל מכח קו׳ אלו נטה דעתו ליישב ע״ד שכתבנו דאין כונת הרמב״ם כמו שהבינו המפרשי׳ ז״ל אלא כונת דבריו הוא דענין הקרבנו׳ הם עבודתו ויחידו יתברך ועוד הסוה אות׳ לענין שהוא עבודה בלב כו׳ וכת׳ וז״ל והנך סבנין דבריו שאמר לא אסרה חכמתו כו׳ כלומר אע״פ דהיה ראוי להניחם לגמרי כו׳ דאם היה עושה כן לבטלם לגמרי היה מה שלא היה הלב מקבלו כפי טבע האדם דהוא נוטה תמיד למורגל והוא אחות העולם ויצר זונה לגילוליו פונה כו׳ אמנ׳ , כונת הר׳ אינ׳ אלא על ההרגל אשר יצר רע מנעוריו וא׳ אפשר

אפשר לבא ממניעם לא בהרגל אחר שיעשה טבע שני והוא הפעולה בעבודה והקבלה כו' יע"ש ,

הנה כונת דברי הרב מהרימ"ט ז"ל, דרצה לפ' דברי הרמב"ם ז"ל דלאו עיקר טעם הקרבנות לבטל הרגל ע"ז כ"א לבטל הרגל יצה"ר הזונה והוא ע"י עבודת ה' בהקרבת הקרבנות בפועל והוא ע"ד קרוב למ"ש , אלא דלא ידעתי מי דחקו להרב לפ' דבר שלא יש רמז בדברי הרמב"ם ז"ל ככל שהרי מבואר בדבריו ממ"ש שם בפל"ב דאי אפשר לצאת מהפך להפך וכן במה שסיים שם וז"ל והגיע התחבולה בזאת הערמה האלהית שנמחה זכר ע"ז והתקיימה הפינה הגדולה האמיתי באמונתינו כו' דס"מ דדבריו על העתק ע"ז ולא ליצר זונה דהוא רע מנעוריו כמ"ש הר' אלא דלכל זה אינו סותר למ"ש בדברי הרמב"ם דלעולם עיקר דבריו אינם אלא לפי ולומר דענין עבודת הקרבנות הוא ממה דמצינו כמו כן דהיה המנהג המפורסם דאלו המעשי' נק' עבודה ולכן לא גזרה חכמתו יתברך לצוות שיעבדו לה' בלתי שום אחד מאלו העבודו' אי לא יקבלו דבר זה אחר דהיה המנהג המפורסם וזהו למ"ש דאי' אפש' לצאת מההפך להפך פתאום ולזה א"א לפי טבע האדם שיניח כל מה שרגיל וכאשר שלח ה' למשה כו' דהיינו לאמת דבר זה כי דבר שהורגל אי אפשר להניחו וכן נשאר פי' עבודת ה' בקרבנות דדבר זה היה מקרי להם עבודה וכן במ"ש בסו' דבריו דבזה הגיע התחבולה בזאת הערמה האלהית שנמחה זכר ע"ז אין כונת דבריו דבזה שיצאו מההרגל בעבודו' לע"ז והורגלו בעבודות ע"ז כמו שהבינו המפ' ז"ל שהרי מבואר בדבריו להדיא טעמו' דבר דאחר דציוה ה' לעשות אלו העבודות שנק' עבודה לקיים מבואו ועבדתם את ה' אלהיכם בעבודת הקרבנות בזיבוח והשתחויה ציוה זובח לאלהי' יחרם לא תשתחוה לאל אחר בזה הגיע התחבול' ערמה האלהית שנמחה זכר ע"ז אבל שציוה שיהיו אלו העבודות לו דוקא ולא לזולתו ולא יברחו הנפשות וישתוממו במשל העבו' אשר הורגלו ולא נודעו עבודות זולתם כי הכונה דדוקא אלו העבודו' הוא העבו' שהורגלו בהם שנקראו עבודות

והנה ראיתי בס' שם טוב פי' על ס' המורה שם בפל"ב שהביא מחלוקת המפרשים ע"ד הרמב"ם שהבינו כונת דבריו דהוא לבטל הרגל ע"ז והביא מה שהק' הרמב"ן והביא משם מוהר"ש נרבוני ז"ל דרצ' לפרש דברי הרמב"ם דכונתו דציונו בו לעבוד את ה' כמו שהורגלנו לעבוד אלוה בו כמו שנעבדו בתפילותיו ובתעניתיו כו' יע"ש וזהו כדברי מהרימ"ט ז"ל וע"ז הקשה עליו הר' ש"ט מדברי הרמב"ם מה"ש בתחילת דבריו ואי אפ' לצאת מההפך אל ההפך וממ"ש בסו' והגיע התחבול' בזאת הערמה האלהית שנמחה זכר ע"ז , כו' דנרא' מדבריו או כי כל מה שכיון הר' בקרבנו' שכונתם להרחיק מע"ז יע"ש

גם ראיתי להר"ב העקידה סדר ויקרא שער ז"ן שהביא לדברי הרב מהר"ש נרבוני אלו והפליא לתמוה ע"ד דא"כ לא הי"ל להקדים אידות המשלים והפליאות הטבע והתחבולות המנהיג הי"ל לומר דמעשי' הקרבנות והתפילות כו' כולם מין אחד כו' יע"ש

ולעדן דאין זו קושיא דבקרבנות אם לא היה סדר עבוד' המורגל ומפורסם בעולם הא"כ דהיה מבטלם משו' דהיו עושי' כן עובדי ע"ז וע"ד שאמרו רז"ל ע"פ ולא תקים לך מצבה אשר שנא ה' אלהיך דבתחילה היתה חביבה לאבות העולם ולפי שאח"ך עשו הגוים לע"ז שנאה ואסרה וכמ"ש הרימ"ט ז"ל , ועכ"פ יש הבדל בין קרבנות לתפילות בצד מה וכמו שביאר הרב את הדמיון בטעם הרמב"ם כמו סדר עבודה להקב"ה בזה"ז הוא ענין התפילה כו' כמו כן סדר עבודה באותו זמן היה הקרבנות , גם מ"ש עוד הרב בע"הע שם דאיך ענין הקרבנות דומה לתפילה דבקרבנות יחד מקום מיוחד כו' יע"ש ויש להשיב ע"ז וכן ראיתי להרב מהרי"א בס' ויקרא שהביא מחלוקת זה בין הרמב"ם והרמב"ן בטעם הקרבנות והביא דברי מהר"ש נרבוני והשיב ע"ד כמ"ש הרב בע"הע יע"ש והנה אחרי המ"ר תמהני להרב מהרימ"ט ז"ל דלא זכר כלל לדבריהם וצ"ע

והנה הרב מוהרי"א שם הביא ראי' לדברי הרמב"ם לפי מה שהבינו בדבריו דתכלית הקרבנות לבטל הרגל ע"ז ממ"ש בויקרא ס' אחרי פכ"ב סי' ה' וז"ל ר' פנחס בשם ר"ל אמר משל לבן מלך שגס לבו עליו והיה למד לאכול בשר נבילות וטריפות אמר המלך זה יהיה תדיר על שולחני ומעצמו הוא נדור כך לפי שהיו ישראל להוטים אחר ע"ז במצרים והיו מביאים קרבניהם לשעירים דכתיב ולא יזבחו עוד את זבחיה' לשעירים כו' והיו מקריבים קרבניהם באיסור במה ופורענות באות עליהם אמר הקב"ה יהיו מקריבים באהל מועד והם ניצולים הה"ד כו' והמאמר הזה מורה בבירור שהיה דעתם בענין הקרבנות כדעת המורה ואין לומר דס"ז בלבד מדבר בשלמים כי הוא בכל הקרבנות מדובר כמ"ש למען אשר יביאו ב"י את זבחיהם כו' ותמה להרמב"ן איך לא זכר מאמר הזה דהוא מסכים לדברי המורה יע"ש , ואחרי המ"ר דבריו תמוהים דמלבד דאין ראיה מהמאמר הזה עוד בה דאם דברי הרמב"ם הם כמו שהבינו דהקרבנות הוא לבטל הרגל ע"ז , הוא היפך מאמר הזה והוא דמ"ש במאמר דהי' ציוה ולא יזבחו עוד את זבחיהם כו' דהיו להוטים אחר ע"ז וציוה להקריב קרבן שלמים כדי לבטל הרגלם ממה שהיו אוכלים על שהיו אוכלים משולחנו של מקום ב"ה דלא הותר בשר תאוה במדבר כ"א דוקא אחר שיביאו שלמים אל פתח אהל מועד והכי משמע מדברי המ"ר שם לעיל מזה דעל בשר תאוה לנאסר במדבר בא רבי פנחס בשם ר"ל ואמר משל לבן מלך כו' ואמר זה יהיה תמיד על שולחני ומעצמו הוא נדור , ודברים אלו מורים דלבטל הרגל ע"ז דהיו להוטים במצרים לא עשה להם תיקון כ"א בהקרבת השלמים ונאסר להם בשר תאוה דבאופן כזה שהוא דוקא תדירה יכולים לבטל הרגלם מע"ז אבל מה שהיו מקריבים שאר קרבנות ע"ן או בנדבה לא הוה בזה ביטול הרגל כיון דאין זה תדירי לבטל ההרגל .

ואדרבה קאמר המאמר לפי שהיו ישראל להוטים אחר ע"ז במצרים והיו מביאים קרבניהם לשעירים כו' והיו מקריבים קרבניהם באיסור במה , ומדחילקם המאמר לתרי גני דהיו מביאים לשעירים דהוי חד איסור וגם והיו מקריבים קרבניהם באיסור במה ש"מ דתרי מילי נינהו דאע"ג דאיסור שחוטי חוץ איתיה בכל הקרבנות . מ"מ ענין לבטל הרגל ע"ז

ביותר

לא היה כ"א בשלמים לבד שהוא דבר הרגיל תדיר

ויותר מבואר דבר זה במדרש תנחומ' סדר אחרי מות יע"ש ואל פתח אהל מועד לא הביאו אמ"ל אסור לכם לשחוט חוץ מאהל מועד רבי ישמעאל אומר כיון דאמר להם משה כן היו מתאוים לאכול בשר בהותה שעה הזהירו עצמן מן השחיטה שלא לשחוט חוץ מאהל מועד ולמה כן לא דהיו להוטים עד עכשיו אחר ע"ז ומנין דהיו שוחטין לע"ז שכך כתי' ולא יזבחו את זבחיהם כיון דבקשו ליכנס לא"י באו להם אצל מש"ר ע"ה ואמר אנו מבקשים לאכול בשר כיצד נעשה אמ"ל כשעבר כשהייתם במדבר היה לכם שחוטי חוץ אסור אבל כשאתם נכנסי' לארץ מותר לכם לשחוט בכל מקום שנאמר כי ירחיב ה' אלהיך כו' יע"ש, הרי המאמר הזה קרי בחיל דעיקר לא היה לבטל הרגל ע"ז כ"א לשחיטת בשר תאוה לבד ולא על ענין הקרבנות והוא פלא להרב מהרי"א איך כתב ע"ד המאמ' דאין לומר דאיירי בשלמי' לבד מדכתיב אשר יעלה עולה או זבח דא"ן דלענין שחוטי חוץ איירי בכל הקרבנות אבל לענין לבטל זביחה לשעירי' לא היה כ"א באיסור בשר תאוה כמבואר במ"ר ובתנחומא ואיך כתב להיפך מזה וצ"ע

ואת זה תמהני ע"ד הרב עלית קיר קטנה בס' ויקרא דקי"ד ע"ד שהביא ראיה לדברי הרמב"ם ממאמר הזה יע"ש, ודבריו תמוהים דאין ראיה כלל ממאמר הזה ויותר קשה דנעלם מעיני דמר גם המדרש תנחומא ודברי מהרי"א וצ"ע

וכן ג"כ ק"ל ע"ד הרב החסיד בס' שארית יעקב סדר ויקרא ד"ב דאחר דהביא דברי הרמב"ם דס' המורה כתב וז"ל ואחרי רואי כל רודפיו דהשיגוהו בזה ואני הדל והפעוט אומר דלא על הרמב"ם תלונותם כ"א ע"ד רז"ל דדברי הרמב"ם ז"ל הן הם בויק"ר פ' אחרי מות וז"ל ר"פ בשם ר"ל משל לבן מלך כו' יע"ש, ואחרי המ"ר דבריו תמוהים דמלבד דעיקר ראיתו כבר קדמוהו שרים הרב מהרי"א והרב עלית קיר קטנה עוד בה דכבר נתבאר דאין משם ראיה כלל לדברי הרמב"ם וכמ"ש דרז"ל לא דיברו כ"א באיסור בשר תאוה וכאמור ומבואר שם במ"ר ובתנחומא, וחוץ מזאת קשה דאעיקרא למדקדק בדברי הרמב"ם יר' דלא דיבר הרמב"ם בזה לבטל הרגל ע"ז וכמ"ש מוהר"ש ורבוני ומהרימ"ט ואיך נעלם מיניה דמנ"ר כל זה והוא פלא וצ"ע

ובזאת וכזאת אבוא הע"יר ע"ד הר' הגדו' מופת דורינו הר' פני דוד בס' אחרי מות ה' שהביא משם הר' מר אביו ז"ל שפי' כ"א איש איש כו' למען אשר יביאו ולא יזבחו את זבחיהם כו' עפ"י דברי הרמב"ם בס' המורה דטעם הקרבנות הוא לבטל הרגל ע"ז כו' יע"ש, ומלבד מה שיש להשיב ע"ד דעיקר דברי הרמב"ם בפמ"ו עפ"ז אמרם עוד בה כמ"ש ובסירנא דבז"הק ובמ"ר מפורש לאידך בדברי הרמב"ם לפי פשטן יע"ש, ובודאי דליון למדרש זה שאנו בו ושם נמי נאמר עפ"ז, ועו' ק"ע דאם כוונתו להביא ראיה להרמב"ם מהמ"ר הלזה וכמו שכ"ן כוונתו בס' כבר לאדן דק"מ ע"ב שכתב ע"ד המאמר הזה וז"ל הם דברי הרמב"ם בס' המורי' שהשיגו עליו וכן הוא בז"הק עכ"ל הדבר תמוה דמלבד דכבר קדמוהו רבנן גראים זאת לדברי

הרמב"ם כמבואר, בר מן דין דבלא"ה אין ראיה כלל מדברי המדרש דכבר ביארנו דאין הטעם לקרבנות כ"א לאיסור בשר תאוה וכן ראיתי להרב מהר"ש יפה ז"ל שכתב ע"ד המדרש אלו דבס' יפה עינים ח"א בפ"נו הביא ראיה מהמדרש הזה לדברי הרמב"ם והנה בעתה חזר בו וז"ל ועכשיו בשומי לב להבנת ההגדה הזאת ראיתי דדברי' שאמרתי טעות הם בידי והדרבא הגדה זאת סותרת לטעם הרב דר"פ לא נתן טעם לעיקר הקרבנות כ"א להקרבת בשר תאוה במשכן כי זה היו נוהגים בשולחנו בכבוד כדפקיבנא ותאומרו והיו מקריבי' קרבניהם באיסור במה כו' נר' דמקודם לזה היו מוזהרי' במעט הקרבנו' אשר במזבח כ' וזה לא היה מפני שהיו להוטי' אחר ע"ז דא"כ היו ב' עצמי' אבל הבאת קרבנות במשכן ולא בבמה כו' ולא להתרחק מע"ז עכ"ל

הרי לרבנסי' דעם דהר' מהרש"י ז"ל בתחילה הוה ס"ל דמדברי המדרש הלזה הוה סיעתא להרמב"ם והעל' על ספרו בספר וגדין ביפת עינים עכ"ו כשלקדק בדברי המ"ר הדק היטב ראה וידע דאין ראיה כלל הודה ולא בוש לומר ת"ו דברים שאמרתי כו' והכריע דפותח ר"פ הוא על בשר תאוה דוקא כאשר דקדק בדברי המאמר, וא"כ קשה איך הרב ז"ל אחר דכל רז לא אניס ליה איך לא זכר מכל זה כלום והביא ראיה מהמ"ר הלזה לדברי הרמב"ם ות"ב למאי דמפורש יותר בדברי התנחומא דאינו לבטל הרגל ע"ז כ"א על בשר תאוה לבד וזה ג"כ מהתימא על מהרש"י איך לא הזכיר פי' בי"ת מהתנחומא הנז' דהוא מורה לאידי' כדברינו

גם מ"ש הרב ז"ל דבז"הק מפורש כדברי הרמב"ם ולא גילה לנו איה מקומו :

והנה בס' שמיני דל"ח ע"ב איתא שם וז"ל אבל קחו שעיר עזים לחטאת אמאי אלא בגין דהוו מקרבין בקדמיתא לשעירי' דשלטין על טורי רמאי ודא הוא לחטאת ובעיין לאתדכאה מהאי חובא כו' יע"ש, נר' מלשון זה דאינו לבטל הרגלת כ"א לכפר ההוא חובא לבד והוא ע"ד שכתב הרמב"ם שם בפמ"ו בטעם שעיר ר"ח ורגלים וע"ע בז"הק פ' בא דמ"א ובס' בחם דרב"א בטעם הקרבן פסח שהיה מזל טלה שכל מעשיו היה לכפות כח הע"ז שלהם דהיו עובדי' למזל טלה וזהו כדברי הרמב"ם בפמ"ו אבל למ"ש בפל"ב והבינו דטעם הקרבנות הוא לבטל הרגל ע"ז כפי פשוטן כעת לא מצאתי בז"הק שאמרו כן

העולה מכל זה דגם טעם הקרבנו' יתכן לומר דהוא להרחק' ע"ז אלא שלדעת קצת מפרשים דבריו לא הוי לעיקר הטעם ועוד רבו כמה טעמים בזה במפרשים ז"ל ואכמ"ל.

סימן נ"ו

ישן לחקור בקרבן עולה ויורד למה מביא במקום קרבן חטאת שהיה אחד לחטאת ב' תורים או ב' בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת

ואומר הנה ראיתי להרב פני דוד בסדר ויקרא אות ג' שהביא שם דשאלה זו שאל ממנו נכבד אחד והשיב לו ב' תשו' כדבר ובתי' ג' כתב דבחטאת העוף אין למזבח אלא דמה ובכבל שהקורים מביא אחד לעולה נתקן דשוב מלא הקיר

זאת

זאת גם שפענח רזא ותיכן יע"ש . ואחרי המ"ר חמהני עליו דמקירה זו של כת הקודמים היא הרב מהרי"א שם בפ' ויקרא ע"פ אחד לעולה וכת' טעם זו דה' ציוה להקריב אחד לעולה וא' לחטאת כדי שיהיה נהם חלק לכהנים וחלק לגבוה דמאותו שיהיה לחטאת יאכלו הכהנים ואשר יהיה לעולה הוא כולו לגבוה עכ"ל . גם הרא"בע כתב כן וה"ל הרמב"ן ז"ל שם וכתב ע"ד ויפה פירש , וכ"כ החזקוני שם יע"ש , וא"כ הוא פלא איך לא זכ' הרב מכל דברי הראשונים בנקומם באותו פרק באותו מקום

גם בטעם הב' שכתב שם הרב להעני חוטא בהרהור הלב ואומר אילו היה לי כו' . ולכן מקריב אחד לעולה לכפר על הרהור הלב יע"ש , וגם בטעם זה כבר קדמו הרא"בע שהביא כך בשם רבי יצחק ז"ל דטעם אחד לעולה בעבור שלא תגיע ידו אולי עלה על רוחו מהשבה יע"ש הרי לך כטעם הב' שכתב הרב ז"ל וכעת נ"י .

סימן זן

יש לחקור בענין פייסות דהיו נוהגי' במקדש כדתנן בפ"ב דיומא דכ"ב ע"ב ד' פייסות היו שם , אי ביחיד המביא קרבן בעי' פייס או לא . וגם אם רשות ביד אותו יחיד המביא קרבן לברר ולתת קרבנו לכהן שירצה או לא .

תשובה ואומר עיקרא דהאי מילתא איתא שם ביומא דכ"ו דמסיים מתני' בד"א בקרבנות צבור אבל בקרבן יחיד אם רצה להקריב מקריב ופרש"י בד"א דבעי' כל הני כהנים בכל בהמ' ובעי' פיים אם רצה להקריב כהן יחיד את הכל ובלא פיים עכ"ל וכן פי' שם רע"ת במ"ו יע"ש

הנה מבואר דעתם דס"ל דבקרבן יחיד לא בעי פיים אלא דצריך לדעת למה כיון דכל עיקר תקנת הפיים היתה מטו' מעש' שהיה ובאו לידי סכנ' כדתנן התם בפ"ב דיומא יע"ש וא"כ גם בקרבן יחיד יש לחוש דאתו לאנצויי וכמו שכן תמה הר' תוס' יו"ט שם במ"ז יע"ש ומה שתי' הרב קול הרמ"ז דבקרבן יחיד יש ביד אותו היחיד לברר לו הכהן שירצ' וכיון שכן ליכא למיחש לסכנת והא דתנן אם רצה פי' אם ירצ' הוא לטרוח בכל הרשות בידו יע"ש

ועדיין אכתי קש' דתינח אם היחיד בירר לו הכהן להקרי' קרבנו אבל אם לא בירר והביא סתמא למשמר' עדיין איכא למיחש דינואו לידי סכנ' . וכבר ראיתי להרב"ל שם בפי"המ שהשיב ע"ד הר' קול הרמ"ז דפירש"י ורע"ת סתמא מיירי ולא בבירר יע"ש ועם שראיתי להרב שושנים לדוד שתי' לקו' הרב"ל הלזו וז"ל דאם היחיד נותן הקרבן סתם לכהני' אפשר דאתו לאנצויי ברם לא חשו לזאת כיון דיש לתקן הדבר בנקל דאם יראו דאתו לאנצויי יאמרו לאותו יחיד בירר לך למי שתרצ' שיקריב קרבנך יע"ש . ודבריו אינם מובנים דאם כבר מסר ונתן בסתם לכהני' הא זכו בו כוללות המשמר' ואיך יתכן לחזור בו ומי ישמע לו ואפש"ל דהם עצמם בני המשמר' יתרצו למי שבורר לו היחיד המביא הקרבן כדי שלא יבואו לידי מחלו' את דגם זה דוחק דמי שמחזיק בקרבן בודאי דלא ישמע לו

ולעד"ן לומר דס"ע דלא תיקנו ביחי' פייס כיון דבידו לברר ולתת הקרבן לכהן שירצ' בו בפרק דמביא הקרבן מוסרו ונותנו לכהן הרוצ' בו וכיון שכן הכהני' שבמשמר נמנעים מלבא ולא הוי כמו שהיה קודם התקנ' דכל הקוד' היה זוכה וע"כ אתו לידי סכנ' משא"כ בקרבן יחיד דבידו ליתנו למי שרוצ' בו ואפילו אם יבואו ב' או ג' לזכו' ולהחזיק בקרבן זה כפרוא' בעל הקרבן או מברר לו ונותנו למי שירצ' מאחד מהם ולא שייך מחלוקת כלל ואז הכהן שנתן לו הקרבן הוא כבעל הקרבן לעשות כל העבודות על ידו וזהו דתני אם רצה להקריב כו' ולא לתת שום עבוד' לכהן אחר רשאי . א"נ יען דמה שבאו לידי סכנ' היה בקרבן צבור דהיה בקרבן התמיד לכן גזרו ותיקנו פיים בקרבנות צבור משא"כ בקרבנות יחיד שלא אירע לא גזרו וכה"ג אמרי' בשב' ד"ס גבי מתני' דקתנ' ולא יצא בשב' בסנדל המסומר מטו' דאירע סכנ' ופריך א"ה אפילו בחול ומשני מעש' כי הוא בשבת הוה יע"ש : הרי דאפי' דשייך טעם הסכנ' בחול כבשבת עכ"ז כיון דהמעש' היה בשבת לא גזרו כ"א בשב' פ"ש בנדון דהכא דפיים דעכ"פ איכא טעמא לחלק בין יחיד לצבור הן מצד דביד היחיד לברר ולתת לכהן שירצ' הן מצד דעבו' קרבן צבור חביב' להו יותר ורבין . ומ"ת מבואר מדברי כול' דיחיד המביא קרבן בידו ליתנו לכהן שירצ' ולא מצו לעכב בני המשמרה וזה ראיתי להר' מ"ל בה' ת"ומ פ"ד ה"ט דעל' ונסתפק בדין זה אי בקרבן יחיד בעי פיים ובתחילת דבריו רצה לומר דכהן דזוכה בעבודת התמיד זוכה ג"כ בקרבן יחיד ונסתייע מדברי הרמב"ם שם מת"ש גבי מוסף שבת דתי שזכה בתמיד של שחר זוכה במוספו אם היה פר ואיל זוכים הכהנים על הסדר כו' את"ל .

ואחרי המ"ר יש לדחות דשאני קרבן מוסף ונזיכים דהם באים מקרבנות צבור זאת ועוד דנתבטלת הפיים ע"ד כן מטילין משא"כ בקרבן יחיד וגם דעל הרוב הוא בא אחר הטלת הפייסות

עוד הביא שם המש"ל מ"ש בירוש' סוף פ"ב דיומא דפרו של יחיד היה קרב בששה דשמשה דזכו בקרבן תמיד הם זוכים בקרבן יחיד אך רבינו לא הביא הירוש' הלזה דנרא' דהא' מהל' וכ"כ דטעמו הוא משום דבירו' שם למדו זה מדכתי' וערכו בני אהרן הכהני' הרי כאן ששה וקרא זה מיירי בבן בקר דקרבן יחיד אך בש"ס דילן בפ"ב דיומא לז"ך למדו לטלה דטעון ששה כו' יע"ש . וקש' דלא היה צריך הר' להביא מש"ס דילן דבלא"ה גם בירוש' שם לעיל מזה הביאו ברייתא הלזו שהם דברי ר"עק בא"כ לקח דריש וערכו ב' בני אהרן ב' הכהני' ב' מכאן לטל' דטעון ששה וא"כ בודאי דאודי ליה האי דרשא דהביא שם הירוש' בסוף הפרק מכאן לפרו של יחיד שטעון ששה אלא דבלא"ה היא גופא קש' על הירוש' דאחר דמצינו תרי תנאי ר"י ור"עק שדרשו האי קרא בטלה לקרבן תמיד היכי דרשי ליה לפרו של יחיד ואי משום קושיא דבן הבקר הרי גם שם בירוש' מקש' ומתרץ מנ"ש לועריכו ע"ד שהק' ר"ת ותי' בתלמודין

והנה כי כן היה נרא' לומר דלפי דרשה זו דמביא הירוש' מכאן לפרו של יחיד לדרשת ר"ע לטלה של יחיד דא"כ דמיתורא דקרא דעל העצים אשר על האש נסק"ל דרמז גם כאן לקרבן

לקרבן תמיד אבל עכ״פ עיקר קרא בקרבן יחיד במקרי׳ בן בקר כתי׳ וכו נאמר וערכו בנ״א הכהנים ואחרייהו משמע וכיון דלכ״פ הוה לן למנקט כהירוש׳ להיות פרו של יחיד בשמה והו״ל להרמב״ם לפסוק הירושלמי הלזה אם לא שנאמר כיון דבש״ס דידן לא הוזכר דבר זה דחאו הרמב״ם ז״ל מהלכה :

אבל עכ״פ קשה במאי דקאמ׳ הש״ס ביומא דו״ך על דרשא זו דוערכו כו׳ מכאן לעולה דטעון הפשט אמ״ר המנוחה ק״ל לר״א האי בבקר בקר כתי׳ ובן בקר כו׳ יע״ש הרי האי בבן בקר דכתי׳ בקרבן יחיד כתי׳ ועכ״ז פריך הש״ס דליבעי כ״ד והיינו דפשיט ליה להש״כ דגם בקרבן יחיד יש פיים כקרבן צבור דומה בדומה וזהו הפך דעת רש״י ורע״ת אם לא שנאמר דלמטוניה דקא דריש מכאן לעולה דטעון הפשט ואיירי בקרבן תמיד שהוא קרבן צבור מקשה ליה דהאי בן בקר וליבעי כ״ד ולזאת מתרץ דמצינו רמז בקרא דאיירי בקרבן תמי׳ מדכתי׳ על העצים כו׳ איזה דבר שנאמר עצים כו׳ יע״ש , ואה״נ דבלא״ה הוה מצינן למימר דאיירי בקרבן יחיד ובקרבן יחיד ליכא פיים כלל דבלא״ה מקשה ספיר

עוד ראיתי להרמ״ל שם שהביא דברי רש״י ביומא דכ״ו שכתי׳ דבקרבן יחיד ל״צ פיים ועי״ז נסתפק הר׳ דאם הדבר תלוי ביד הבעלים כו׳ א״ד כל המקודש זכה ומפשטן של דברים נר׳ דכל המקודש זכה ועי״ז הקש׳ דלמה לא חששו לסכנ׳ וכמו שהקש׳ התוס׳ יו״ט וא״ד יע״ש , ומלבד מאי דפקיבנא מילתא בטעמא דשאני לן טובא בין קרבן יחד לק״ן דבק״נ הוא דאיכא למיחש ובקרבנו יחיד ל״ח , ואת ועוד דמאי דנטה דעתו של הרמ״ל דאינו תלוי הבירור ביד הבעלים , אחרי המ״ר לא ידעתי מנין לו דבר זה , וחזין מואת ראיתי להגאון עט״ר מז״ה נר״ו בספר חק״ל א״ח בסימן י״א שעמד ע״ד הרב תוס׳ יו״ט והרמ״ל או והכריע דהבחירה תלויה ביד בעל הקרבן ולמאן דיכב׳יתנינ׳ואייתי ראיה ממ״ש בב״ק דק״ט ת״ר מנין לכהן שבא כו׳ אם היה כהן בעל מום הוא נותנ׳לכהן שבאותו משמר ומבואר הטעם בסוגיא דלכהן דאינו מאנשי משמר לא מצי יהיב דכל דל״מ עביד איהו שליח ל״מ משוי ות״מ נותנה לכהן שבאותו משמר דמשמע דבעינן דעת בעלים דאל״כ הו״ל למתני זכו אנשי משמר ואפילו שהרמב״ם בפ״ג דהל׳ כלי המקדש ה״ח כתב נותן קרבנו לאנשי משמר נר׳ דה״ק לאחד מאנשי משמר כו׳ יע״ש , ועם שדבריו אינם צריכים חיזוק אני עני אביא ראיה מחד מן קמיא מפי׳ רבמ״ה ה״ד הרב אזון נחום בפ״ח דערכין מ״ז בפי׳ מתניתין דקתני בדל״א מחרים אדם את קדשיו כו׳ ואם נדבה נותן את טובתה שור זה עולה אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשור זה להעלותו עולה שאינו רשאי וז״ל ומהו טובתה אומדים כמה אדם כהן אחד דאינו מאנשי משמר העומד באותו זמן רוצה לתת לבעלים בשור שימתין עד זמן משמרתו ויתנהו לו שיעלהו עולה כדי לזכו בעורו דאינו רשאי זה הכהן להעלותו אלא בזמן משמרתו וכמו שאותו כהן רוצה ליתן לו כך שוה נותן לב״ח והיינו עילוי עכ״ל •

הרי לך בפי׳ דס״ל לרבמ״ה דביד הבעלים ליתן לכהן שירצו ובתנאי דיהא לכהן שבאותו משמר דוקא והיינו דוקא בכהן הכשר לעבו׳ הוא דמשוי שליח אפילו לכהן שאינו ממשמרתו וכדתניא שם בברייתא בב״ק דק״י ואם היה זקן או חולה נותנה לכל כהן שירצה ומוקי לה הש״ס ביכול לעשות ע״י הדחק וכמו שפסק הרמב״ם בפ״ד דכלי המקדש ה״ו וז״ל וכן כהן שהיה לו קרבן ה״ו בא למקדש ומקריבו בכל יום שירצה כו׳ ואם ירצה ליתן קרבנו לכל כהן שירצה להקריבו נותן כו׳ יע״ש וכ״כ רשב״ם בפי׳ התו׳ בסדר שופטים ע״ש לבד ממכרין על האבות כא׳ וז״ל לפי הפשט כמו איש מאת מכרו אם יש לו קרו׳ מאנשיו שיתן לו קרבנו לעשותו הוא יש לו רשות להקריבו אפי׳ דאינו משמרה זו עכ״ל ודייק לומר קרוב מאנשיו וכמאמר הכתו׳ על האבות דהיינו דיהיה קרו׳ מנגד משפח׳ האב שגם בעל הקרבן הוא כהן דאז הוא דיש יכולת בידו ליתן לכהן שירצה אפי׳ דאינו מאותו משמר מינה דכשהכהן הוא בעל מום דאינו ראוי לעבוד או ישראל דהוי ככהן בעל מום אזי אינו יכול לתת לכהן דאינו מהמשמרה • אבל אפ״ה להרשות בידו ליתנו לכהן שירצ׳ שבאותו משמר והיינו דקניא בברייתא נותנה לכהן שבאותו משמר לאפוקי מכהן דאיהו יכול לעבוד דנותנ׳ אפ״ה לכהן דאינו מאותו משמר וא״כ יפה הכריע הגאון עט״ר מז״ה נר״ו דאפילו לגי׳ הרמב״ם ודעי׳ דגרסי׳ נותנם לאנשי משמר אין פירושו דאין ביד הבעלים לברר אלא בא לאפוקי שלא יתן לכהן שמבחוץ ועי״ל שכתבו התוס׳ ביומא די״ט ע״ב ד״ה מי איכא כו׳ דכל דלא איפשיטא דכתני שלוחי דידן דוקא אין לו לבעלים לעכב שלא יקריבוהו כהני המשמר וליקח כהן מבחוץ דבזה אין לו רשות אבל לברר מבהני המשמר וליתן לו בבחירה בידו והיינו כדעת׳ בפי׳ רבמ״ה ז״ל דהרשות ביד הבעלי׳ לברר לכהן שבאותו משמר

מעתה אמיה נסבבה על הרב יד דוד בחי׳ ליומא בד״ב בד״ה מי ידעינן דהכריע כמ״ש הרב תוס׳ י״ט והרמ״ל דאין הבחירה תלויה ביד הבעלים , ועי״ז בא׳ ובחק״ל ד״י נתעצם מאד לומר דבבעלים תליא ליתן לכל מי שירצ׳ ואין בדבריו הכרח ובפרט מ״ש בדברי הרמב״ם גבי כהן נותנו לאנשי משמר דפי׳ לאחד מאנשי המשמר דאין נרא׳ בעיני בנעב״ל יע״ש

והרואה ירא׳ כמה תמוהים דבריו דמלבד דלא זכר שם מדברי רבני האחרו׳ הרמ״ז והרב״ל והרב שושנים לדוד דכולהו סברו וקבילו דביד הבעלים תליא לברר לכהן שירצ׳ מאותו משמר , ואת ועוד דנעלם מעיני׳ דמר דברי רבמ״ה הביא דבריו הר׳ אזון שכתב להדיא כן ועל הרמ״ל והר׳ תוס׳ י״ט ל״ק דתמה לא ראו פי׳ רבמ״ה ברם להרב יד דוד ק״ט איך הכדיא להפך מדבריהם ועו״ק דהעיקרא יש לדחות דהר׳ תוס׳ י״ט לא ס״ל הא דאין הבחיר׳ ביד הבעלים דבר זה בפי׳ דמר ניהו לא תמה ע״ד רש״י ורע״ת כ״א דלמה לא היקנו פיים בקרבן יחיד ומתני׳ שהמא איירי אפי׳ כשנותן הקרבן לאנשי משמר בסתם וכמו שכתב הרב״ד ז״ל וא״כ דאם בירר בעל הקרבן לכהן אחד מהמשמר ברשות בידו ואיך השוה להרב תוס׳ י״ט עם הרמ״ל

ומאחר שדברי הגאון עט״ר מז״ה נר״ו כראי מוצק ומיוסדים על אדני פז מדברי רבמ״ה ורבני האחרונים איך כתב עליו דאין דבריו מוכרחים , גם מ״ש עוד דאין הכרח ממ״ש נותנ׳ לכהן דבאותו משמר וגם מ״ש במי׳ דברי הרמב״ם

הרמב"ם דאינו נרא' כן אדרבה ואתי להפך דיש הכרח גמו' דגריית' דקתני נותנ' לכהן דבאותו משמר נא לאפוקי שלא יתן לכל כהן שירצה כו' ובדברי הרמב"ם שכתב נותנה לאנשי משמר היינו אם ירצה לאנשי משמר או לאחד מאנשי משמר לאפוקי דאין לו רשות לאח לכהן מבחוץ ואם איתא דאין רשות לבעלים הו"ל זכו אנשי משמר או הרי זה לאנשי משמר ומדכת' נותנ' לאנשי משמר ש"מ דהרשות ביד הבעלים וזה הוי הכרח גדול וכמ"ש הגאון עט"ר מז"ה נר"ו

גם מ"ש עוד שם הר' יד דוד דאם ביד הבעלים תליא מילתא הרי ידעינן איזה כהן מתרמי דהיינו לאיזה כהן שירצ' לאח צריך פריש' אלא ודאי כל הקודם זכה עכ"ל . ואחר הרוא' ירא' דאין זה הכרח כלל דעכ"פ בעינן שיהיה זה הכהן דמבורר מאות' משמר' והרי ליה ביה פרישה ואם נפרש אותו ז' ימים הרי כל זמן המשמר הוי שבוע אחת וכיון דאינו יכול לנדר לכהן דאינו מאותו משמר כמ"ש התוס' ורגמ"ה ז"ל להדיא א"כ איך יתכן דיהיה לו פריש' . גם מ"ש דאם כס' הגאון עט"ר מז"ה דבבעלים תליא נודאי דוהו דוקא בקדשים קלים דכולו לבעלים ע"כ יש לו רשות לבורר אבל בקדשי קדשים דאין לבעלים זכות בהם כלל כו' מהיכא תיתי דיכול ליתן לכל כהן שירצ' יע"ש

וכבר מצינו בפירוש לרגמ"ה שכתב להדיא דיש לו רשות ליתן דבאותו משמר להקריב קרבן עולה דהיא ק"ק כדי שיזכה הכהן בעור הפך דבריו . ושו"ר להרב ר"ג בספ' הערוך בערך על דפי' כפי' רגמ"ה ז"ל יע"ש וזה תימא ג"כ על הרב מז"ל והר' תוספת י"ט שכתבו להפך וצ"ע ועיין מ"ש אני בעניי בדרושי' בקונט' ראש חיים ס' נו בס"ד

איברא דראיתי לרש"י שם בערכין ורע"מ שפי' על מתני' הלזו ואם נדבה כו' אומדים כמה אדם רוצה ליתן בשור זה להקריבו עולה דאינו חייב כלו' דאינו חייב עולה אם יתגלא בזול נוטלו ומקריב דורון לקונו כו' יע"ש : נרא' דלא ס"ל כפי' רגמ"ה והר"ב הערוך . ואפילו דאין זה הכרח דאפי' דלא פי' למתני' כפירושם מ"מ הדין דין אמת דהבחירה ביד הבעלים אלא דפירוש דטובת הנאה היא הנאה אחרת ומ"מ שדעת רש"י ורע"מ דבקרבן יחיד ליכא שיים ובודאי דמסתמא ביד הבעלים לבורר לכהן שירצ' מאותו משמר וכמ"ש

ושו"ר לרש"י ורע"מ ז"ל במסכת תמור' דל"ב ע"א על מתני' דקתני אחד קדשי מזבח כו' ומקדשין אותם הקדש עילוי כו' דהביאו הך מתני' דערכין דנותן את עובתה ופי' דטובת הנאה היא כמה אדם כו' דרשאי ליטול דבר מישראל חבירו כדי שיתן עולתו זאת לבן בתו להקרי' כדי שיטול העור וכפי אותה הנאה יתן לבה"ה עכ"ל

הרי להדיא דגם הם פי' כרגמ"ה והערוך בכל מכל ואפי' בקדשי קדשים וצ"ל בדבריהם דדוקא לבן בתו שבאותו משמר וכ"כ להדיא התוס' שם בד"ה מקדישין כו' כדי להקריב במשמר בן בתו כהן יע"ש וכ"כ רש"י עוד בבכורו' דג"ן בד"ה הקדש עילוי יע"ש

הרי מתבאר דגם רש"י ורע"מ ס"ל דאיכא ט"ה לבעל הקרבן כיון דבידו לברר לכהן שירצ' ואע"פ שהתוס' שם בתמורה דל"ב בד"ה מקדישין דהו פי' רש"י וכתבו וז"ל ול"נ דלא מצינו זה הלשון דליתב לבן בתו כ"א גבי בכור לכן נראה לפ' כו' יע"ש היינו דלא מצינו זה הלשון אבל עכ"פ לא חילקו דלא יש רשות לבעל הקרבן לברר והיה מקום ליישב לדעת רש"י דכיון דמצינו דתני במתני' דאומדין כמה אדם רוצה ליתן להעלותו עול' הכונה כמה כהן נותן כדי שיתנו לו להקריבו כפי' רגמ"ה והרב הערוך הרי דגם ברישא איכא ט"ה בכהנים גופיה ורש"י מפ' להא גופא דאינו רשאי הוא להקריב שיתן לבן בתו ואע"ג דהא דבן בתו קתני לה בהדיא בבכור במתני' גופא שם סמוך ונרא' י"ל לדעת רש"י דאה"נ דשייך פי' ט"ה כמה אדם רוצה להקריב דורון כמ"ש רש"י בופים שם בערכין הלא כיון דמצינו ט"ה אחרת בענין אח' גבי בכור כמה אדם רוצה לאח כדי שיתן לבן בתו כו' קא מפרש רש"י דגם ט"ה זו שייכא גבי שקרבת קרבן ומהני' נקט חדא בכל אחד ואחד דזה שייכא יותר גבי קרבן וזה שייכא יות' גבי בכור וע"ד שכתבו התוס' שם בבכורות בד"ה הקדש יע"ש , ואף שלא פירש"י בהדיא גבי הקרבת קרבן עולה כמה אדם רוצה לאח ונקט כדי שיתן לבן בתו נרא' דנשמר שלא יהיה נרא' ככהן המחזר אח' הגרנות והוי נרא' ככהן הבא בשכרו וכמ"ש רש"י שם בערכין , ולהגאונים רגמ"ה ור"ג כ"הע לא"ק די"ל כיון דעדיין לא מטא זמן משמרתו לא מיחזי כחוזר על הגרנות וכמ"ש הרב חזו"ן שם בפ"ח דערכין ועיין להמש"ל בפ"ו דערכין הי"ב שהביא לדברי הרב הערוך ותמה ע"ד וז"ל ופירושו תמוה דאומד זה לא נאמר במשנה כ"א גבי בכור אבל בנדבה אומדין כמה אדם רוצה ליתן להקריב דורון לקונו אפי' דאינו כו' יע"ש ואחרי המח"ר לא ידעתי מאי ק"ל שהרי פי' הערוך על מתני' הלזו דאומדי' כמה אדם כו' להעלותו עולה שאינו רשאי וא"כ מאי מקשה דאומד זה לא נאמר במשנה כ"א גבי בכור דהלא גם ברישא נאמר כן וזו היא גופא פי' לדברי המשנה ונקט התנא ברישא ט"ה בכהן גופיה ובבכור נקט ט"ה ליתן לבן בתו ומה דסיים שם הרמ"ל ז"ל דמחזי כחוזר על הגרנות יש ליישב ע"ד שכתבנו וצ"ע

ולמאי דאתאן עלה מבואר שדעת רש"י ז"ל ורגמ"ה והערוך ורע"מ שכתבו בפי' דהרשות נתונה ביד הבעלים לברר הפך דברי הרב תוס' יו"ט והר"מ , וכבר ראיתי להרב תוס' חדשים בס"ב דיומא שהי' כתי' הרמ"ז ונסתייע מדברי רש"י ורע"מ דתמורה יע"ש , וראיתי להרב כמהר"ם ן' עזרא ז"ל בס' נהי כנסיות בקונט' ביח אבטינס דל"ב שעמד ע"ד התוס' יו"ט והרמ"ל והבי' לדברי הערוך אלא דמה שרצה הרב לומר דהתוס' ביומא חולקים ע"ז יע"ש ליתא שהרי לא כתבו כ"א דאין לו רשות לעכב שלא יקריבוהו בני אותה משמרת וליתנו לכהן מבחוץ אבל אה"ן דלכהן אחד דבאותו משמר רשאי וכמ"ש הגאון עט"ר מז"ה נר"ו והרי לך אשלי רברבי רגמ"ה ורש"י והערוך ורע"מ דכתבו בפי' דביד הבעלים לברר לכהן שירצה מאותו משמר ומה שדחה הר יד דוד דברי הגאון עט"ר מו"ה נר"ן אדרבה דבריו תמוהים שכתב הפך כל הראשוני' ויתר רבני האחרונים ודבריו צ"ע

ועיין להרב מזל שעה נר"ו בהי' להרמב"ם ז"ל דו"ך ע"ד להביא חך סו' לתמורה כו' ולא זכר לדברי התוס' תמורה והרב"כ , גם מה שהשה מ"ש בתמור' ד"י ובנדרים דל"ו ע"ב דהא לא אשמועי' ר"י ע"ה כ"א גבי תרומה ולא בקרבן גופיה יע"ש . לק"מ הלא דשאני תרומה דלעולם ניתנת לכל כהן שירצה ואינו כקדשי מקדש דתלוי באנשי משמר מש"ה כ"כ קרבן דעכ"פ תלוי באנשי משמר ועל הרוב מביא אדם קרבנו ונותנו סתמא לאנשי משמר , ועוד דכיון דאמר דמתכפר עושה המורה דנחשב המתכפר כבעלים גופייהו ממילא דהרשות בידו לברר לכהן שירצה ועוד דבלא"ה היינו היא גופא קוש' התוס' שהק' לפירש"י שם באותה משנה גופא דקתני ע"ה גבי בכור ולא בקרבן וכבר כתבנו בזה לעיל

ועוד ראיתי להרב כמהר"ם ן' עזרא ז"ל שם דבתחילת דבריו הביא ראי' דאינו תלוי ביד הבעלים מדלא תני אלא נותנה לאנשי משמר ואי תלוי בדעת המקריב הו"ל ונותני' לכהן של אנשי משמר כו' יע"ש וכבר כתבתי דאין זה הכרח ואדרבא מדל"ק וכו אנשי משמר וקאמר נותנ' לאנשי משמר ש"מ כדכתיבנא לעיל ומ"ג דבא לאפוקי דלא יתן לכל מי שירצה

עוד ראיתי להרב הנז' שהביא ראיה ממ"ש בנדרים דל"ה ובקידושי' דכ"ג דאיבעיא לן הני כהני שלוחי דידן או שלוחי דרחמנא כו' , והרמב"ם פ"ן לנדרים כתב דהוו שלוחי דרחמנא וא"כ ודאי דלא תלי בדעת הבעלים דכל דלא תני עביד ל"מ משוי שליח יע"ש , דיש לדחות דאה"נ דלמשוי שליח לכל כהן שירצה אפי' מבחוץ לאו כמיניה אבל אה"נ דלכהן דבאותו משמר בידו לברר למי שירצה וכמ"ש התוס' ביומא די"ט ע"ב בד"ה איכא , ומה שתמה הרב שם ע"ד התוס' דיומא דהא שמעינן לאו מההיא דקמא ודסוכה דנ"ה ע"ב דקתני מתני' משמר דזמנו קבוע מקריב נדרים ונדבות דכל דל"מ עביד לא משוי שליח אלא נותנה לאנשי משמר והנ"ע

ואחרי המ"ר לע"ד נראה דל"ק דמ"ש בב"ק אפי' לגיר' הרמב"ם דנותנה לאנשי משמר היינו לאפוקי לכהן שירצה מבחוץ גם מ"ש בסוכה הוא ג"כ נכה"ג דכיון דקתני בתחילה בג' פרקי' בשנ' היו כל המשמרות שוות באימורי הרגלים כו' משמר דזמני קבוע הוא מקריב תמיד ונדרים ונדבות ושאר ק"ן , ופרש"י ונדרים ונדבות אין שאר המשמר זוכים בהם דאין זוכים אלא חובות דמחמת הרגל , וכ"פ הרמב"ם בפ"ד דכלי המקדש ה"ה בד"א בקרבנות הרגלים כו' אבל נדרים ונדבות אין מקריבין אלא משמ' שזמנו קבוע כו' יע"ש , וליכא למידק מינה דאין רשות לבעל הקרבן ליתן לכהן שבמשמרה למי שירצה דמתני' והרמב"ם לא באו כ"א לאפוקי דלא זכו שאר המשמרות שהיו עומדים שם בבית המקדש ברגלים והרי הם זוכים המשמר לזמנו קבוע דוקא וזהו בסתם כשלא בררו הבעלים אבל אה"ן כשבררו הבעלים לכהן שירצו הרשות בידם

ותו הוית להרב אדמת קדש בח"ב בתשו' בניות חא"ח סי' ג' דקי"ט שהביא לפי' רש"י לסוכה ורצה לומר דיד כל אנשי המשמר שוה בקרבנות יחיד והכריע דאלא"ה קימ"ל ביומא דכ"ו אבל בקרבנות יחיד אם רצה להקריב כהן יחיד את הכל ובלא פיים כו' יע"ש אלא ודאי כמש"ל ודוק עכ"ל , ואחרי המ"ר דבריו תמוהים דאיך יתכן לו' דיד כל אנשי משמר שוה בקרבן יחיד ושיהי' מוכרח מת"ש רש"י דקרבן יחיד בלא פיים , דאדרבא הוי' תרתי דסתרן דהא כל דבעי' פיים היינו במה שיש זכות לכל המשמר ויבואו לידי מחלוקת כל מאי דאמרי' דבקרבן יחיד אין צריך פיים הוא דביד הבעלים לברר דאלת"ה איכא למיחש למחלוקת וכקו' הרב תוס' י"ט והרמ"ל ואיך לא העי"ר בזה , גם מ"ש בכונת דברי הרמב"ם בפי"המ בפ"ב דיומ' ובפי' היד בפ"ו דמע"ק ה"ו שכתב וז"ל בד"א בעולות צבור אבל בעולות יחיד אם רצה להוליך קרבים בפחות מאלו או ביותר מוליכים וע"כ צ"ל דהיינו בלא פיים יע"ש

והנה לדברי הרמב"ם ה"ן פי' הריטב"א שם בפי' ליומ' יע"ש אבל מה שהכריע דע"כ צ"ל דבלא פיים הוא , אדרבא נהפוך הוא וע"כ צ"ל דע"י פיים איירי דאלת"ה היכי מצו משוו להדדי שיהיה בפחות או ביותר דבודאי דאתו לאנצויי דיהיו כולם רוצים בהותו קרבן אבל אם הוא בפיים יכולים להתנות בתחיל' להטיל הפיים בפחות או ביותר וכל אחד סובר כי יפול הגורל עליו ובשלמא אי ס"ל להרמב"ם והריטב"א בפי' דאם רצה כהן יחידי דביד הבעלים ליתן לכהן אחד א"כ ע"כ צ"ל דהיינו בלא פיים אבל להרמב"ם והריטב"א דס"ל דאם רצה קאי לפחות וביותר מי הוא המשוה להם הדיעות אם ע"י פיים וכן ראיתי להדי' להר' שיח יצחק בחי' לדכ"ו דיומא שהביא לדברי הרמב"ם ז"ל וכת' עליו משמע דלא קאי אלא דיכול להקריב בפחות או ביותר אבל פיים משמע דבעי' יע"ש •

ומעתה הרואה יראה דמה שהק' עוד הרב אדמת קדש שם ע"ד הרמ"ל דבר' מדבריו דלא מצא פשיטו' לש' מהר"ש פלג ועיי"ן תמה דלמה לא נסתייע מדבריו בב' מקומו' הנז' ממ"ש בה' כ"המ וממ"ש בה' מע"הק כנז"ל והנ"ע דבריו יע"ש , ואחרי המ"ר דבריו צ"ע דהרי איעיקרא מת"ש בה' כלי המקדש בפ"ד ה"ה לנדרים ונדבות ותמידין מקריבין אותם משמר דזמנו קבוע ע"כ ליכ' ראיה דבעי פיים לנדרים ונדבות מדהשוה אותם לתמיד דלא השוה כ"א לאשמועי' שלא יזכו משמרו' הרגלים וכמ"ש שם הרב בעצמו לעיל מזה וא"כ יסתייע הרמ"ל לספק שלו מדברי הרמב"ם אלו דאין בהם סיוע ופשיטות כלל , גם מת"ש בה' מע"הק ליכא ראיה כלל דמ"ש אם רצה להוליך כו' היינו ע"י פיים וכדכתיבנא , וא"כ לא ידעתי מאי מק' ע"ד הרמ"ל דלמה לא נסתייע ממ"ש הרמב"ם כאלו חדשות הוא מגיד והרי להדיא שם הרמ"ל הביא לנו דברי הרמב"ם שו שכתב דאם רצו כו' לענין דאינו שוה מנין הכהנים בקרבנות יחיד ובקרבנות צבור ולא מצא הרמ"ל לומר בפירו' דאיירי הרמב"ם בפיים ובלא פיים כיון דלא כתב כן בפירוש ומאחר דהרמ"ל קאי גם ע"ד הרמב"ם שו והביאו הוא בעצמו מאי מקשה ע"ד באופן שדבריו צ"ע

וראיתי להגאון עט"ר מז"ה נר"ו שם שהקשה ע"ד הרמ"ל מת"ש בנדרי' דל"ו גבי הא דאיבעיא לן הני כהני שלוחי דידן או שלוחי דרחמנ' למאי נ"מ למודר הנאה כו' ולדברי הרב לא ידעתי מאי קמיבעי"ל כיון דכהן המקריב לאו בשליחותיה דבעל הקרבן קא עביד כו' יע"ש •

ולע"ד

ולע"ד נראה לחלוק בעל' הרמ"ל דאין דבאנשי משמר תליא מילתא ולא ביד בעל הקרבן אלא דאם יהיה האופן דנתרצו אנשי המשמר לכהן שבירר בעל הקרבן נ"מ דאי הוי שלוחו קא מתני ליה, א"נ אם יהיה בעל הקרבן זה כהן דקי"ל דיכול ליתן לכל כהן שירצה לאו נ"מ דאי הוי שלוחו אסור. ושוב אחרי כותבי ראיתי להריטב"א ז"ל בחי' לנדרים שם שכתב דיש מי שפי' דכי אבעיא לן הוא בשל כהן דחזי איהו לאקרוני כו' יע"ש: ושמחתי שכיונתי לדעת גדול ודוק:

והנה בתוספתא בספ"ק קתני בד"א בק"צ אבל בקרבנות יחיד כל הרוצה להקריב מקריב עכ"ל והנראה מלשון זה דבכל שרוצה דהכל תלוי ביד הכהנים מי שרוצה להקריב ואינו תלוי ביד הבעלים. וי"ל דהתוספתא רצה ללמדינו דבקרבנות יחיד היכא דהבעלים הניחוהו בסתם הקרבן דא"צ פייס וכל הרוצה להקריב מקריב לאפוקי ק"צ דאין הבחירה לכל מי שירצה להקריב כ"א דוקא ע"י פייס, אבל את"נ אם ירצו הבעלים לברר הרשות בידם והתוספתא לא איירי כ"א דיש רשות לכל הרוצה להקריב בקרבן יחיד לאיזה מהם שירצו הבעלים, ואה"נ דאם בירר היחיד לאחד מהם בכהן יחיד ורוצה להקריב הכל ע"י רשאי ובלא פייס והיינו כפרש"י, וגם לפי' הרמב"ם בפי' המשניות והריטב"א דאם רצו להקריב היינו אם רצו להקרי' בפחות מאלו כו' והיינו מאי דקתני כל הרוצ' להקרי' יהיה בפחות או ביותר כיון דהרשות בידם ומאי דפליגנא דנראה מדבריהם דאיירי ע"י פייס י"ל דכל הרוצה להקרי' בפחות או ביותר כשהשוו כולם כאחת להעיל פייס במנין זה שהושוו.

וחזי הוית להר' חסדי דוד בפי' התוספתא בדנ"ח יצ"א דפי' דכונת התוס' דתני כל הרוצה להקרי' כל מי שירצה מהכהנים של בית אב מאותו יום יכול להקרי' ולא חיישינן דאתו לאנצויי וכדכתיבנא טעמא בס"ס"ל משום דאי אתו חרי לאנצויי הרי בעל הקרבן שהוא שלו יכו' לברור כו' ועי"ז תמה ע"ד הרמ"ל דנעלם מיניה תוספתא הלזו את"ד יע"ש : ואחרי המ"ר לא ידעתי מאי קשה"ל ע"ד הרמ"ל דנעלם מיניה הך תוס' דמאי אולמי דתוספתא הלזו ממתני' דאי משום דתני כל הרוצה להקרי' אפי' בלא פייס הרי כבר הביא זה הרמ"ל ראיה ממתני' דקתני אם רצה להקרי' ופרש"י דפי' ובלא פייס ואי משום דש"מ מדקתני כל הרוצה אפי' לשאר הכהנים של בית אב דלא זכו בפייס התמיד הרי גם זה למדנו הרמ"ל ממתני' גופ' דתני אם רצה להקרי' ופי' הרמב"ם בה' מע"הק והביאו ל' הרמב"ם זה להוכיח דלאו דוקא בכהנים דזכו בפייס הם זוכים בקרבן יחיד שהרי אפי' בפחות וביותר רשאים להקרי' דש"מ דאינו תלוי בכהנים דזכו בפייס

ומה דמסיים שם בתוספתא וז"ל מעשה בבנים של מרתא בת בייתוס דהיה א' מהם נוטל ב' ירכות בב' אצבעותיו משור לקוח בא' דינרים כו' והק' ע"ז הר' חס"ד שם דלא מצינו חילוק בין ק"צ לקרבן יחיד כ"א דבקרבן יחיד לא בעינן ב"כ כהנים ול"ב פייס אבל מ"מ בין ש' המחלקן למר בדאי' ליה כו' מסתברא ודאי דגם בשל יחיד כן שמביאה איתי לחלק כו' יע"ש • והנה מאי דפשי"ל להרב בהך עובדא דתוספתא דאיירי בקרבן יחיד קשה שהרי הך תוספתא הובאה בסוכה דנ"ן ומסיים בה ולא הניחום אחיו הכהנים לעשות כן משו' ברוב עם הדרת מלך. ופרש"י ולא הניחוהו אחיו הכהנים להוליך ב' איברים אלא כענין המפורש בסדר יומא פר קרב בכ"ד משום ברוב עם הדרת מלך עכ"ל.

הרי דהך תוספתא איירי בק"צ ואיך כתב בפשיטו' דאיירי בקרבן יחיד ואם ע"ג יגדל תמיהתו של הרב ז"ל דבקרבן בכור קי"ל דפר קרב בכ"ד הרי כבר מסיים התוספתא דלא הניחוהו אחיו הכהנים והיינו מה"ט גופיה משום בע"הם ופר קרב בכ"ד ומתילא כיון דלא הניחוהו גם בסדר עילויו או שילוכו שנצרכו להקריבו כיון דלא הניחוהו לעשות כן ואיך לא זכר מר סוגי' הש"ס ופרש"י • וכן ראיתי להרב שיח יצחק שם ביומא לדכ"ו דהביא התוס' הלזו ופי' דאיירי בק"צ ונסתייע מסוגי' דסוכה ופרש"י שם יע"ש

הן אמת דכשאני לעצמי ק"ל בגווה דאי איירי בק"צ ופר בעי כ"ד בודאי דהטילו פייס וזכה כל אחד בשלו ובפר תנן הרגל א' בשנים והרגל הב' בב' ובעי ד' כהנים וא"כ מאחר דהטילו הגורל וכבר זכו איך יתכן שרצו ליטול ב' ירכים בכהן אחד. גם מאי דתני ולא הניחוהו אחיו הכהנים דמתני כי מאי לישנא ולא הניחוהו כבר' דמדינא היו רשאים לעשות כן אלא דלא הניחוהו משום ברוב עם הדרת מלך והרי מדינא יכולים לעכב שאר הכהנים דזכו בפייס והם יקחו חלקם משתי הרגלים • וכבר עלה ע"ד לומר דמה שהיו נוטלים ב' ירכויהו להורו' את גודל כחם וגבורתם דאם דהיו אברים גדולים היו נוטלים אותם בא' אצבעו' ולא היה להוליכן ע"ג המזבח את באותו מקום דוקא ולהיות דשאר הכהנים השבו דהיו לוקחים להוליכן לא הניחוהו דמשום דכתיב ברוב עם הדרת מלך, הוא נ"כ דאיכא פייס וכבר זכו כל אחד בשלו • גרס קרותה יראה דכל זה הוא דוחק •

והיה נראה ליישב לדעת הר' חס"ד דאיירי הך עובדא בקרבן יחיד הוא דדוקא שהם הקריבוהו משלהם או משל אחרי' ובררו הבעלי' לכהן זה שיקריב ולכן היו נוטלים הב' ירכות בשתי אצבעות וכדקי"ל במתני' דאם רצה כהן את' להקריב את הכל מקריב ועם שהיה הרשות בידו להקריב את הכל עכ"ז לא הניחוהו משום ברוב עם הדרת מלך ושיקריבוהו ברוב כהנים כענין המפורש בקרבן צבור דפר קרב בכ"ד, אלא דזה קשה דמלבד דהי"ל להרב להזכיר עיקר הסוגיא הלזו דסוכה ופרש"י זאת ועוד דגם זה דוחק דאי איירי בקרבן יחיד והרשות בידו להקריב מה כחן יפה מאחיו הכהנים לעכב משום דפר קרב בכ"ד דזה אינו כ"א בק"צ דוקא באופן שדברי הרב חס"ד צ"ע כעת •

ולעיקר קושיא של הרב חס"ד דהקשה דהוי שלא כסדר עילויו והילוכו כו' י"ל דבתחילה הקריב הראש ואחר רגל א' ועוקץ עם רגל הב' והיינו ב' ירכות בב' אצבעות והעוקץ בשאר אצבעות ידיו והא דלא קתני בהדיא משום דלא אשמועינן חידושא כ"א דוקא בב' ירכות דהם אברים גדולים וכבדים מכל האברים ועכ"ז היו נוטלים אותם בב' אצבעות ומא"כ העוקץ אפי' שהיה ביטל

ניטל עז ג׳ הירכות לא קא חשיב דלא הוי חידוש בכלל זה נראה לע״ל והוא ברור ודוק .

ואולם מה שקשה בדברי רש״י הוא דביומא דכ״ו ס״ל דבקרבן יחיד ל״ב ופיים והרי ברפ״ק שם ד״נ ע״ב דפריך הש״ס ואימ׳ כפרה דקרבנות ופרש״י כפרה דקרבנות וכגון קרבנות יחיד דכתיב בהם בכ״מ כו׳ ומשני מי ידעינן הי כהן מחרמי דבעי ליה פריסה ופרש״י ז״ל הי כהן מיחרמי והלא ע״י פיים היו עובדים עכ״ל . הרי מוכח מדבריו דבקרבן יחיד נמי איכא פיים . וקו׳ זאת הק׳ אותם רבים שרים ונכבדים הלא בספרתם וחנה הרב זרע יצחק בפיי״מ שם בפ״ב מ״ו חי׳ דמתני׳ דאם רצה להקריב מיירי בכהן המביא קרבן שלו דקי״ל דבא ומקריב אפי׳ במשמר שאינו שלו ולעיל איירי בקרבן יחיד מישראל וא״ד יע״ש

ולעד״ן דהתי׳ זה אינו מחוור דכיון דמתני׳ בא לחלק דדוקא בקרבנות צבור הוא דבעי פיים ולא בקרבנות יחיד ע״כ דמיירי דומיא דק״ב בישראל המביא קרבן לכהן ולא בקרבן כהן המקרי׳ קרבן שלו דאי לואת פשיט׳ דל״ב פיים דמקר׳ מלא דבר הכתו׳ ובא בכל אות נפשו דבכל עת וזמן שירצה בא ומקריב ואפי׳ במשמר דאינו שלו ומשום מתני׳ נר׳ דאיירי בכל קרבנו׳ יחיד דמישראל ול״ת כהן גופיה בקרבן שלו אפי׳ לכהן אחר מני יהיב אפי׳ שאינו מהמשמר דכל דאיהו מני עביד מני משוי שליח כמש״ל . ועוד דליפלוג וליתני בקרבנות יחיד גופייהו . וכבר ראיתי להרב שיח יצחק שם לכ״ו שהביא משם הרב לחז שמים זפתי׳ בה״ב ותמה ע״ד דא״כ ליפלוג מתני׳ גופא יע״ש . ומה שתירץ הרב ידגוד ברפ״ק דיומא ולחלק יצא דמ״ש רש״י בפי׳ מתני׳ דאם רצה להקריב ובלא פיים זהו בקדשים קלים דהרשות ביד הבעלים ,אבל בקדשי קדשים דאין לבעלים בהם זכות כלל מהיכ׳ תיתי שיהיה לו זכות ליתנו לכל כהן שירצה יע״ש

ומלבד דקשה על הי׳דדברין הם היפך דעת הראשונים דזכרנו לעיל רנמ״ה והרב הערוך ורש״י ודעימייהו דס״ל דגם בקרבן עולה יכולים הבעלים לברר לאיז׳ כהן שירצ׳ ועדיפא מינה הק׳ הרמ״ל בפ״ו דערכין הלכה י״ב דבשלמים ליכא כ״כ ט״ה לגבי כהנים וחי׳ משום חזה ושוק יע״ש דס״ת דיותר בבירור מצינו ט״ה וביל הבעלים ליתן לכל כהן גבי עולה מבשלמים , גם הכריתו דבקרבן עולה מהיכא תיתי ליתנו לכל כהן שירצה לא ידעתי מאי קאמר דאטו הקרבן עצמו לאו משלו וכיון דהקרבן הוא שלו בידו ליתן לכל מי שירצה ומה בכך אם אינו אוכל ונהנה מאותו קרבן אטו בתרומה ושאר מתנות כהונה דקי״ל דאיכא ט״ה לבעלים לפי סברתו לא יהיה רשאי ליתנם לכל כהן שירצה משום דאינו יכול לאכול וליהנות מהם , הא ודאי ליתא להא וא״כ אזדא ליה מ״ש דאם כסברת הגאון אדוני מו״ה נר״ו בקדשי קדשים דאין לו זכות כלל לא בעור כו׳ יע״ש

הרי מדברי הראשונים ז״ל בערכין ובתמורה מוכח להפך גבי עולה דמשום זכיית העור היינו ט״ה דאיכ׳ ליתנו לכל כהן שירצ׳ וכמש״ל וניע ועמ״ש בעניותי בדרושי׳ גם׳ דאת חיים

גם ראיתי להרב לשון ערומים ד״ס ע״א דהביא קושיא זאת ע״ד רש״י משם הרב כמהר״י אסכנזי ז״ל והרבה להשיב לזה והרוא״ירא״ה דדבריו דחוקים . גם ראיתי לו שם שהקשה דמי הכריחו כרש״י לפ׳ כפרה דקרבנו׳ דהוו קרבנות היחיד ואמאי לא פי׳ בק״ב כגון קרבנו׳ הציבור חטאות ואשמו׳ כו׳ יע״ש , ואחרי המחבר״ר אגב שיטפיה לא דק דבקרבנו׳ צבור ליכא קרבן אשם כלל ובמבואר בדברי הרמב״ם בפ״א דמע״הק ה״ל שכתב להדיא דאין הצבור מקריבים אשם לעול׳ יע״ש אשר זה יהיה טעם לדברי רש״י דרצה לפר׳ כפרה דקרבנו׳ בקרבנו׳ יחיד דאיכא כפרה דכתיבא נתרתי׳ בקרבנ׳ חטאות ואשמו׳ וכ״ע

והרב כמהר״ש ן׳ עוזא ז״ל שם בספ׳ כ״ב דל״ב ע״ג כת׳ דמ״ש רש״י דבקרבנות יחיד ל״ב פיים היינו בנדרים ונדבות כיון דאינם באות כ״א לרצונו ולא בע״כ כו׳ אבל חטאות ואשמות דחייב בהם ע״כ בעי פיים וא״ד יע״ש , ויש להשיב גם ע״ז דמתני׳ סתמא קתני אבל בקרבנות צבור אם רצה להקריב כו׳ וע״ז כתב רש״י ובלא פיים והנכון מה שתי׳ הגאון עט״ר מו״ה נר״ו דאה״ן דבקרבן יחיד ליכא פיים היכא דהבעלי׳ ביררו להם לכהן יחיד אבל מסתמא על הרוב היה נקרב לכל אנשי משמר ובכי האי בעי פיים והיינו מי שהוא בקרבן התמיד והיינו מ״ש רש״י בפ״ק דיומא דע״י פיים היו עובדי׳ יע״ש

ולע״ד״ן ליישב דמ״ש רש״י בפ״ק מי ידעינן הי כהן מחרמי והלא ע״י פיים היו עובדי׳ כדאמרינן לקמן דב״ק . לאו למימרא דגם בקרבן יחיד היו עובדים ע״י פיים אלא הכונ׳ דכיון דכהנים שנכנסים בבה״מק לעבוד עבודתם כשהיה היחיד מביא קרבנו ופוגע בהם ונותן להם הקרבן להקרי׳ הרי הוא נותן לכהן שמוצא שם עומד ומשמש את קרבנו והלא אלו הכהנים שהיו עומדי׳ ומשמשים שם בבה״מק לא היה בשום אחד פרישה כלל וז״ש רש״י והלא ע״י פיים היו עובדים כדאמרינן לקמן דבק־בנות צבור היו ע״י פיים וס״ת דלא היה בהם פרישה וא״כ לא ידעינן איזה כהן מחרמי דליבעי פרישה כיון דהיו עובדים שם בבה״מק ע״י פיים מלשון הש״ס דקאמר הי כהן מחרמי ס״מ דס״ל דבקרבן יחיד כהן אחד אם רצה להקריב שכל מקרי׳

א״ב י״ל קרוב לזה דכונת רש״י מי ידעינן הי כהן מחרמי והלא ע״י פיים היו עובדים כדאמרינן לקמן בק״ב ועכ״ז הוא ע״י פיים ובלא פרישה א״כ מכ״ש בקרבן יחיד דלא בעי פרישה וא״כ לא ידעו הכהנים לפרוש עצמם ז׳ ימים כדי להקרי׳ קרבן יחיד והי כהן מחרמי דליבעי פריש׳ אחר דע״י פיים היו עובדים ובלא פרישה זהו הנלע״ד ליישב בדברי רש״י ודוק

המורם מכל האמור דבקרבן יחיד שמביא אדם לבה״מק יכול ליתנו לכל כהן שירצה כדע׳ רש״י ורנמ״ה ודעמייהו וכמבוא׳ וכדברי הגאון מו״ח נר״ו

סימן חן

שאלה באחד דקי״ל בטור וש״ע א״ח סי׳ ב׳ דאסור לאדם לילך בקומ׳ זקופה אי הוי דוקא כדי הילוך ארבע אמות או הוי אפילו בפחות

בפחות מד׳ אמות . ואם יש לחלק בין ת״ח לשאר בני אדם באיסור זה או כולם שוים

תשובה הנה הטור בסימן זה כתב וז״ל ויקום וילך בכפיפת קומה כדאית׳ בקידושין דל״א אמר ריב״ל אסור לילך בקומ׳ זקופה שנאמר מלא כל הארץ כבודו עכ״ל . והרב״ח תמה ע״ד הטור אלו דבש״ס איתא אסור לילך ד״א בק״ז ולמה השמיט הטור הא דד״א ותי׳ דנראה לו להטור להחמיר אפילו בפחות מארבע אמות יע״ש

ולע״ד קשה דמלבד דאין סברא לו׳ שיחמיר הטור מה״ש בש״ס וכמ״ש הרע״ז ס״ק ד׳ זאת ועוד דהטור הביא דברי ריב״ל גופייהו ולא הו״ל להשמיט מדבריו דאמ׳ להדיא ד״א אפי׳ דנראה לו להחמיר אפילו בפחות מד״א והרע״ז תי׳ דהטור ומרן לא גרסי בש״ס ד״א יע״ש וגם ע״ז קשה דהרי להדיא כתב שם הרא״ש בפ״ק דקידושין והטור בנו בקיצור פס׳ הרא״ש ד״א וכמו שהשיגו בזה הרב י״א ז״ל יע״ש וזה ק״ל ע״ד הר׳ פרי מגדים בא׳ מ״ז סק״ל שכת׳ ע״ד הרע״ז אלא שא״א למחוק בגמ׳ ד״א יע״ש ולא היה צריך לזה שהרי הטור גופיה הכי גרים שם להדיא וצ״ע

אלא דק״ל ע״ד הרב י״א דמה שהקש׳ ע״ד הרב״ח דאיך יחמיר הטור כו׳ יע״ש דהלא הכי הק׳ הרע״ז גופיה על היש מחרנים ובודאי דכונתו ע״ד הר׳ ב״ח כמבואר . גם מה שתי׳ הר׳ י״א ז״ל ויותר נכון לומר דהסופ׳ השמיט מדברי רי ד״א כו׳ יע״ש הוא דוחק שהרי מרן בב״י ובש״ע והרב הלבוש העתיקו סתם ולא כת׳ ד״א רק סתם הליכה יע״ש . והרואה יראה דגם תי׳ זה אינו מחוור למאמר דבהדיא איתמר בש״ס ד״א והכי כת׳ בפסקי הרא״ש מה טעם בטור השמיטו . ואולם מה שהקשה שם הר׳ י״א ע״ד הרב״ח מקיצור פסקי הרא״ש דכליל ותני אסור לילך בקומ׳ זקופה בגילוי הראש דנראה דתרווייהו איסורא נינהו ולא מצידת חסידו׳ הדין עמו . ומ״ש הרב ברכ״י בסימן ב׳ או׳ ב׳ וז״ל ומה שהוכיח הרב י״א מדברי קיצור פסקי הרא״ש דאיסורא איכא אינה הוכחה כ״כ יע״ש

ואחרי המ״ר היא הוכחה גדולה לדברי הר׳ ב״ח דעליהם איירי הרי״א דהרי הרב״ח הכריע דבק״ז איכא איסו׳ ובגילוי הראש הוי מה״ח לדעת הטור וע״כ מקשה שפיר מדברי הק״פ הרא״ש ועיין להר׳ בא״הט שם בסי׳ ב׳ סק״ד דלא חר דהביא קו׳ הרי״א מה״ש הטור ברמזים שם בקי׳ ד״א להדיא כתב וז״ל ועיין ברמזים פרק ב״מ דלא כתב שם ד״א וד״ק עכ״ל . ולא דק שהרי שם הוכרח הטור לכתו׳ סתם ולא ילך בק״ז כלישנא דברייתא דתני שם לענין ח״ח וכמו שנבאר לקמן בס״ד

ולע״ד ליישב לדברי הטור ל״ק למה השמיט הא דד״א והוא דהטור באחי׳ דבריו כת׳ וז״ל ויקום וילך בכפיפת קומה כדאיתא בפ״ק דקידושין אמר ריב״ל אסור לילך בק״ז ויכס׳ ראשו פדאיתא נמי התם ר״ה לא אזיל ד״א בגילוי הראש אמר שכינה למעלה מראשי ע״כ . ומאחר דהטור בא להזהיר לאד׳ דמיד בקומו ממיטתו ולבש את בגדיו כשיקום וילך יהיה בכפיפת ראש מתילא בזום דלא יבא לידי איסו׳ זה דק״ז וכיון שכן דהטור לא השמיענו דין האיסור גופיה דאין לילך בק״ד כ״א התיקון והנהגת האדם לגדר וסייג כדי שלא יבא לידי כך משום עצה טובה קמ״ל לכן לא דקדק למינקט ד״א אבל בענין כיסוי הראש אין בו גדר וסייג כי אין בו אלא הידושו לכן כת׳ ויכסה ראש משום דר״ה דרצה ללמדנו דדוקא בד״א הוא דאיכא משום בושה מהשכינה שהוא למעלה מראשו אבל בפחות מזה אין קפידא אם מתנהג כן כיון דאין איסורו חמור כמו איסור דהולך בק״ז דהוי כדוחק רגלי השכינה וכן יש ליישב לדברי הלבוש דנקט כל׳ הטור וז״ל וכשיקום וילך ילך בהכנעה ובכפיפת קומה ולא בק״ז מפני דנראה כדוחק רגלי השכינה כו׳ ולא ילך ארבע אמות בגילוי הראש כו׳ יע״ש ג

הרי דלא באו ללמדנו כ״א הנהגה טובה והישרה ליתנהג האדם לילך בכפיפת קומה ולא עיקר האיסור אלא דממילא בזה דהוא מנהיג עצמו ינצל מהאיסור הליכה בק״ז כשילך ד״א כדברי ריב״ל והיינו דבזה שהולך בכפיפת ראש ובהכנעה מורה על מוראת שמים שיש בו , ובזה יש ליישב מ״ש רו״ל והביאו רש״י והרמב״ם ז״ל בפ״ד דאבות עמ״ש שם ומה דוד מ״י שלא למד מאחיתופל אלא ב׳ דברים כו׳ וז״ל פעם אחת מצאו שהיה נכנס לבית מדרשו בקומה זקופה אמ״ל והלא כבר נאמר ומקדשי תיראו שצריך לאדם ליכנס שם במורא ופחד כדי שתהא אימת שמים עליו וכה״א בבית אלהים נהלך ברגש לשון אימה ופחד כו׳ יע״ש

וחרבר קשה ופי׳ ח״ו לא ידע דוד מ״י הא דריב״ל דההולך בק״ז דהוי כדוחק רגלי השכינה וגם בלא בית אלהים הוא אסור אבל נראה דיש לחלק דאה״נ דבק״ז גמור׳ דהיינו בנטיית גרון הא ודאי דאסור אבל שלא להיות לא בקומה זקופה ולא בכפיפת קומה אלא במידת בנוניות זהו ענין דוד שראה לאחיתופל דנכנס בקומה וקופה דנכנס במידת בנוניות ולא היה בכפיפת ראש והיה נראה זה כקומה זקופה והכי דייק לישניה דקאמר והלא כבר נאמר ומקדשי תיראו שצריך ליכנס שם במורא ופחד ופי׳ מורא ופחד הוא להיות בהכנעה וכפיפת ראש כמו שכתב הטור לענין קימה ועמ״ש הרב ברכ״י בקו׳ שיורי ברכה שם בסימן ב׳ אות ב׳ יע״ש

ועוד היה מקום לחלק כפי דברי רש״ל בסי׳ ע״ב דאין איסור לילך בק״ז כ״א תחת אויר השמים כמו שיע״ש אפי״ה יש להחמיר בכניס׳ לב״הכ אפי׳ דאינו תחת אויר השמים להכנס בק״ז ואפי׳ בפחות מד״א וכה״ג דקדק הרב ע״ח שם בסי׳ ב׳ מדברי מהרש״ל לענין איסור ק״ז בבכניס׳ לב״הכ יע״ש . ומה שחלק ע״ז הרב שמלה חדשה ע״ד הרב בא״הט שהביא לדברי רש״ל אלו ותמה עליו דרש״ל לא כ״כ יע״ש , הרואה יראה שדבריו תמוהים דהכי מבואר בדברי רש״ל וכבר השיגו בזה הרב ברכי יוסף שם אות ד׳ יעויין שם .

והנה איתא בברכות דמ״ג ע״ב גבי הא דתניא התם ששה דברים גנאי לו לת״ח כו׳ וי״א אף לא יפסיע פסיעה גסה ולא ילך בק״ז ואמרינן טעמא בש״ס דאמר מר המהלך בק״ז אפי׳ ד״א כאלו דוחק רגלי השכינה דכתי׳ מלא כל הארץ כבודו קרי דתנינו דמביא הש״ס לקח דריב״ל

דריב"ל בשם אמר מר וקאמר אפי' ד"א וזה גם כן סוף מן התימא להרט"ז שכתב להטור ומרן ל"ג ד"א . והרמב"ם בפ"ו מה' דעות ה"א פסק לא ילך הת"ח בק"ז וגרוןנטוי כענין שנאמ' ותלכנה נטויות גרון כו' יע"ש והיינו מהך ברייתא כמ"ש שם בכ"מ וכ"פ הרא"ש ובפסקי הרא"ש והאגודה שם .

אלא דקשה ע"ז דמאי איריא ת"ח אפי' לכל אדם אסו' וכמו דהש"ס גופיה קא יהיב טעמא מהא דאמר מר דהמהלך בק"ז אפי' ד"א כדוחק רגלי השכינה וז"א ריב"ל אפילו לכל אדם כמ"ש להדיא אסור לאדם לילך בק"ז ובעיקר הסוגיא איפא למימר דגם לכל אדם אם ומה דנקט לת"ח היינו דלגבי ת"ח איכא ג"כ גנאי כי לכל העם בשגגה ולא דייקי כ"כ במילי דשמיא משא"כ בת"ח דמלבד האיסו' איכא נ"כ גנאי . ועד"ז ראיתי להרב שמיכת חכמים שם בשיטתו לברכות דפי' בכל אותם ששה דברים דתני בברייתא דגנאי לת"ח דאיכא איסור נ"כ לכל אדם . ובזה ישב קו' התוס' דפג"ה דהקשה עמ"ש שם אל יצא יחידי בלילה דמאי איריא ת"ח יעש"ב כמו כן אכנגמי נימא בהך דהכא דתני בשם י"א דאל ילך בק"ז דהה"נ דאיכ' איסורא מה"ט גופא דהוי כדוחק רגלי השכינה .

ועוד י"ל דברייתא דתני דגנאי הוא לת"ח לילך בק"ז היינו אפי' בפחות מד"א דליכא איסור כ"א דוקא לת"ח איכא גנאי ועל זה מייתי הש"ס דה"ט דאיכא גנאי דאמר מר המהלך בק"ז כאלו דוחק רגלי שכינה . דש"מ מזה דענין קומה וקופ' הוא דמורה התנשאו' ורוממות כלפי מעלה ח"ו וזה הוי גנאי לה"ח אפי' בפחות מד"א ועיין להרב יצחק ירנן ד"ג ע"א .

ואת זה ראיתי להרב פרי מגדים בא"ח בסי' בח' א"א ס"ק ה' שכתב וז"ל ועיין ר"מ ה' דעות ה"א לא ילך ת"ח בק"ז ובש"ס אמר אסור משמע כל אדם ואפשר כל אדם ד"א ות"ח בפחות נמי והא מנ"ל עכ"ל ודבריו תמוהים דמאי מק' להרמב"ם שכתב דת"ח לא ילך בק"ז דבש"ם אמרו אסור שהרי הרמב"ם נקט לישנא דברייתא שם בברכות דתני הכי להדיא ואי קשיא ליה להרב ז"ל מדברי ריב"ל דקאמר אסור וברייתא תני לא ילך הרי בלא"ה הש"ס גופיה מייתי לה טעמא לברייו' גופא מדריב"ל דאמר מר כו' וכבר ביארנו דלק"מ דיש לחלק חדא מתרתי אודגנאי לת"ח הוא מהאיסור או דהוי בפחות מד"א ומ"ש דמנ"ל הא הרי נפק"ל מלישנא דברית' דתני שמא דלא ילך בק"ז וריב"ל קאמר אסור גם מ"ש ובש"ם אסו' משמע כל אדם לא היה צריך לזה דבהדיא אמר ריב"ל אסור לילך בק"ז ומשמע דהוי אפי' בכל אדם עוד ראיתי להרב שם דרצה לחלק בין פי' רש"י בקידושין דל"א דפי' דוחק רגלי שכינה משחרבב כבודו כו' ובודאי דאפי' בפחות מד"א אסור והר"ן פי' דבר' כאילו אין לו אדון וכפ"ז הוי דוקא בד"א אסור עכ"ל .

ואחרי המ"ר אין נראה חילוק זה כלל דהרי תרוייהו רש"י והר"ן ע"ד ריב"ל קיימי דנקט ד"א ופי' דבריו וא"כ מנ"ל לחלק ביניהם ונ"י

ותבט עיני להרב בן ידיד נחי' להרמב"ם ז"ל בה' דעות שם שכתב ע"ד הרמב"ם שכתב דהת"ח אל יפסיע פסיעה גסה ולא ילך בק' ז' הק' דב' אלו שייכי גם בכל אדם ותי' דכל אדם אם הולך בק"ז לא הוי כדוחק ברם הת"ח דשיודעים כו' בר' כדוחק וגם כל אדם אם יפסיע פ"ב יש לו תקנה בקידושא כו' אבל ת"ח אינו נכון לקלקל על סמך התקנה כו' יע"ש ודבריו תמוהי' דמלבד דאירונו שתי' לענין פסיעה גסה דאין לת"ח לקלקל על סמך התקנה כבר כתבו הרי"ף בברכות דמ"ג יע"ש ואת ועוד דתי' זה דכל אדם אם הולך בק"ז לא הוי כדוחק כו' שהרי דברי ריב"ל גופיה בקידושין הוא דקאמר אסור לאדם שילך בק"ז ובכל אדם איירי וכן פסק הרי"ף והרא"ש והטור ומרן דין זה דאסור בכל אדם ומה שחילק בין שאר אינבי דאינןיודעים לת"ח חילוק זה שייך בכמה דינים יותר נעלמים מזה וזהו לעניןעונש שמים דקאיה שמיא גליא וע"ל שדר' רז"ל בפ"ב דב"מ ע"פ הגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם דלת"ח שגגות נעשות לו כזדונות ולע"ה הזדונות כשגגו' אבל לא מפני זה מוהר להם האיסורי' דאי במהלך בק"ז איכא איסור דהוי כדוחק רגלי השכינה הרי טעם איסורו ברור ומבורר לכל אב"א קרא דמלא כל הארץ כבודו ואב"א סברא דכ"ע ידעי דכוליה עלמא דיליה הוא והליכה בק"ז הוא מורה לגאוה וגאוןאבל מ"ש עוד שם הרב לחלק בין ת"ח לשאר העם בין ד"א לפחות מד"א יע"ש ה"נ מסתבר וכמו שביארנו

ואולם ק"ל על זה ממה דתני בת"כ בפ' בחוקותי והביאו רש"י שם בחו' ע"פ ואולך אתכם קוממיות בקומה זקופה ולא שיהיו יראים מכל בריה יע"ש . ואם לפום דינא קי"ל דאסור לילך בק"ז דהוי כדוחק רגלי השכינה איך תתיר הכתוב בברכה המפורשת בתורה ואולך אתכם קממיות ואפש"ל דאה"ן דק"ז גמורה ונטית גרון אסיר אבל הא דהכא מיירי לענין ברכה והוא דלא יהיה להם עול מלכיות על צוארם דעי"ז קומתם כפופה וישבור עול הגוים וכדכתי' ואשבור מוטות עולכם ואולך אתכם קוממיות והיינו דיהיו הולכים בק"ז דכבר ניטל העול מעל צוארם ויהיה קומתם זקופה לגבי מה שהיתה כפופה מחמת עול הגוים ועד"ז פרשב"ם ז"ל שם בפי' הכתוב קוממיו' כשהוסר העול זוקף הראש יע"ש וכ"פ מהרי"א שם יע"ש

אבל עדין קשה ממ"ש שם בת"כ והביאו רש"י שם בחו' ע"פ והרבתי אתכם בק"ז והרי הכא לא שייך לומר דאיירי לענין שבור עול הגוים מעל צוארם שהרי למאי אצטרי' לאומרו שתי פעמים בפרשה אחת ועוד דקרא לאו בהכי מיירי כי ע"כ נראה לומר דענין דברכות הללו נאמרו על העתיד לבא כמבואר שם בת"כ והרמב"ן ושאר הראשוני' ז"ל והיה מקום לומר דמצות נטילו' לע"ל אלא דהא ליתא מב' צדדים חדא דאין הדברים כפשטן וכמו שהארכתי לעיל בסי' ל"ב ועוד דלגבי כבודו ית' ויראתו לא שייך זה ודוק : אבל הנכון הוא דכיון דלע"ל נזכה לחזות בנועם ה' כדכתיב אשר עין בעין יראו בשוב ה' ציון וכתיב הנה אלהינו זה כו' א"כ לא שייך איסור זה להתהלך בק"ז דהוי כדוחק רגלי השכינה וכן שמעתי מפה קדוש קוה עע"ר א"א וג"ן שקילש מן ויש בזה שורש

ויסוד ע"פ דברי רז"ל ואני עני בדרשותי כתבתי עו' בזה ודוק הטב כי קצרתי מאד

עלה בידינו דלפי הדין אסור לילך בק"ז ומת"ח אפי' פחות מד"א ודוקא בכל אדם וכ"ש בת"ח ויתנהג בכפיפת ראש ע"ד שכתב הטור והרב הלבוש ז"ל ובכניסתו לבתי כנסיות ולנ"ת יש להתיר אפי' שאינו תחת אויר השמים ואפי' מעט

סי' נט

שאלה אם יש איסור לאדם לילך יחף בלתי מנעלים ברגליו ואם יש חילוק כגון המהלך בדרך מחוץ לעיר נמהלך בתוך העיר ואם יש להלך בזה בין ת"ח לשאר העם

תשובה הנה מור"ם בהג"ה בא"ח ס"סי ב' פסיק ותני ולא ילך יחף והוא מא"ז וה"ל בד"מ וז"ל כתב בא"ז איתא במדרש רבה פרשת מצורע בסוף בעצלתים ימך המקרה ע"י שאדם מתעצל לכסות ראשו כו' ובשפלות ידים ידלוף הבית ע"י שאדם משתפל לכסות גופו כראוי ידליף הבית יעלה על גופו הטטין מכאן למדנו דיש לאדם לכסות כל גופו ואל ילך יחף ועוד אמרו בפ' ער"פ המונע מנעלים מרגליו מנודה למקום עכ"ל והיינו דשם בדקי"ג ע"ב אמרי' דז' מנודין לשמים ובכללן הוא מונע מנעלים מרגליו יע"ש וראיתי להר' מג"א בסי' זה סק"ז שכתב וז"ל יחף איתא בשבת דף קנ"ג ובפסחים דקי"ב וברבה פ' מצורע שיתכור כל מה שיש לו ויקח מנעלים לרגליו עכ"ל .

ויש להשיב ע"ד מג"א דאילו שם בפסחים ובמ"ר ס' מצורע ליתא להני מילי שימכור כל מה שיש לו ויקח מנעלים לרגליו זאת ועוד דגם בשבת דקנ"ג ג"כ ליתנהו להני מילי אלא דבהא איכא למימר דט"ס הוא וצ"ל בדקכ"ט והוא דשם בשבת דקכ"ט ע"א איתא א"ר יהודה אמ"ר לעולם ימכור אדם קורות ביתו ויקח מנעלים לרגליו וכן פסק הרא"ש שם בסי' וי"ו ובקיצור פסקי הרא"ש יע"ש ועוד קשה שהרי הא דאתמר בפסחים והביאו מור"ם בד"מ בשם א"ז הוא מ"ש בפ' ער"פ דז' הם מנודים לשמים ואחד מהם הוא המונע מנעלים מרגליו ואת דאי' במ"ר ס' מצורע הוא מה שהביא ג"כ שם בד"מ בשם הא"ז ממ"ר ע"פ ובשפלות ידים ידלוף הבית ע"י שאדם משתפל לכסות כל גופו ואל ילך יחף כו' יע"ש הרי דלא אתמר בהדיא הכי במדרשא לענין המנעלים אלא הא"ז הוציאו מכלל דברי המדרש כמבואר והו"ל להרב להבדיל ביניהם וכמ"ש בהגהת בד"מ וצ"ע

איברא דק"ל ע"ז ממ"ש בתענית דכ"ג בעובדא דאבא חלקיה דקאמר התם כולה אורחא לא סיים מסאני כי מטי למייא כו' יע"ש . והדבר קשה אחר דאיכא איסור במהלך יחף ועונשו הוא דהוא מנודה למקום איךאיכא חלקי' דהוה חסיד גדול היה הולך יחף בלא מנעלים כל אותו הדרך והיה מקום לחלק ולומר דעיקר הקפידה הוא בעיר אבל בדרך מחוץ לעיר ליכא קפידא אלא דא"כ הוא הרי אמרי' שם כי מטא למתא כו' וג"ק דסיים מסאני כמ"ש כי מטא למיא אם לא שי"ל בזה תלת מתרתי או דמעשה שהיה כך היה דמקום המים הללו היה סמוך לעיר ולא הוצרך לחלוץ שו' מנעליו פעם אחרת ומשם ואילך הלך במנעלים ברגליו או דאיין דבשבא לעיר לא חלץ מנעליו וזה לא הוצרך ללמדינו דפשוט הוא אבל דההולך בתוך העיר ראוי הוא להיות במנעלים ברגליו :

ובחילוק זה דכתיבנא הנה מקום ליישב הא דאמרי' בשבת דקנ"ב ע"א בר"י בנקרחה דחזייה ליה ההוא גוואה דלא סיים מסאני כו' ויע"ש בפרש"י והדבר קשה היכי הוה רינ"ק הולך יחף דהוי מנודה למקום . וכבר ראיתי למהרש"א שם בח"א דנרגש מזה וכתב דהיה נע"נ וכי"הך יע"ש , אבל לעד"ן די"ל כמ"ש דזה היה בדרך מחוץ לעיר דלא היה מקפיד בנעילת הסנדל

אלא דעדיין קשה מצד אחר ממ"ש שם בער"פ דקי"ב ח"ר ז' דברים צוה רע"ק לר"י בנו ואחד מהם הוא דאל ימנע מנעלים מרגליו ולפי פרשב"ם ז"ל דרינב"ק בן רע"ק ויע"ש בתוס' ד"ה צוה מה שהק' ע"ז יע"ש והרי לפרשב"ם דר"עק צוה לר"י בנו דלא ימנע מנעלים מרגליו א"כ איך היה בלי מנעלים ואם נאמר דאזהר' רע"ק היה על הליכת בתוך העיר ומשום דהוי מהני שבעה דברים דהוי מנודה למקום אבל מחוץ לעיר ליכא איסור ורינ"ק כשהיה בלי מנעלים היה מחוץ לעיר וכמ"ש זהו דוחק דדברי רע"ק הם בסתם ואזהרתו דאל ימנע מנעלים משמע בכל מקום

כי ע"כ צ"ל כתי' מהרש"א דהא דרינ"ק הוא בין"הך או נע"נ או שהיה אבל דאסור בנעילת הסנדל ואה"נ דהיה רינ"ק בנעילת הסנדל אפי' מחוץ לעיר והיא גופא הוא אזהר' רע"ק דציוה לו דלא ימנע מנעלים מרגליו בשום מקום אפי' במקום דליכא איסור והיינו מחוץ לעיר דבודאי דבתוך העיר לא הוצרך לצוותו דהרי בלא"ה אסור והוא מנוד' למקום וכמ"ש

ובזה מינה ניחא לי דברי רשב"ם שם שכתב בד"ה ואל תמנע כו' וז"ל דגנאי הוא לת"ח שילך יחף כדאיתא בשבת דקכ"ט לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו ויקח מנעלים לרגליו עכ"ל , ולכאורה דברי רשב"ם אלו קשים לשמוע במ"ש דגנאי לת"ח והרי אפי' לכל אדם גנאי ואסור והוא מנודה למקום , ועוד דממקום שבא להביא ראיה מת"ש בשבת לעולם ימכור אדם כו' ויקח מנעלים כו' הויא תיובתיה דשם נאמר לכל אדם וכדאמרינן לעו' ימכור אדם כו' .

אך עפ"י חילוק זה ניחא דיש לחלק בין תוך העיר למחוץ לעיר , והוא דהנה קשה בליבנא דקאמ' רב לעולם ימכור אדם דמאי לעולם אבל לפי האמור ניחא דל"מ כשהוא בתוךהעיר דודאי צריךשיתחלל בדבר אפי' כשאין לו מנעלים לבקש מנעלים לרגליו כדי שלא יהא מנודה למקום וע"ד שכתבו התוס' שם בדקי"ג ע"ב בד"ה ואין לו בנים בחי'הב' דאפי' אין לו יש לו להביא עצמו לידי חיוב יע"ש אלא אפי' מחוץ לעיר בהליכתו בדרךדליכא כ"כ קפידא עכ"ז לעולם ימכור אדם כו' ויקח מנעלים לרגליו וה"ם מעתה גם אזהרת רע"ק זו היא גופא דציוה לו דל ימנע מנעלים מרגליו והוא עד"ז דהיינו אפילו בהליכתו בדרך מחוץ לעיר דליכא בזה משו' מנודה למקום וכמ"ש לזה בא רשב"ם ופירש דגנאי לת"ח שילך יחף בסתם לרבות בכל מקום אפי' בדרך עם דליכא איסור מנודה אפ"ה הוא גנאי לת"ח וע"ז הביא ראיה מדאמרי' התם לעולם ימכור אדם כו' ויקח מנעלים לרגליו ועם בכל קדם שיכא אזהרת

זאת דלעולם כו'ויקח מנעלים לרגליו אפי'בהליכתו בדרך מחוץ לעיר כ"ש בא"ח דהיכא גנאי ; בדבר ועיין בפי'ת"ס ידו"ן ע"ב שאמרו הלוק של ה"ח כינל כל שאין בשרו נראה מתחתיו ופי'רשב"ם וז"ל כל שאין בשרו נראית שיהא ארוך עד פיסת רגלו שלא יראה כשהולך יחף. עכ"ל

והדבר קשה דשאם אדם ההולך יחף הוא מגונה למקום וכ"ש ת"ח וכמ"ש רשב"ם גופיה כאן ועיין להרמב"ם בפ"ה מה' דעות ה"ט דנראה דמפרש דלא כרשב"ם וכמ"ש שם מהן ז"ל בכ"מ יע"ש. ועיין ג"כ למהרש"א שם בא"ח שכתב בגליון ע"ל רשב"ם וז"ל ואין דרך ת"ח לילך יחף אלא שיגיע עד ראש המנעל עכ"ל. ויש להרגיש ע"ד למה לא נסתייע מדברי הרמב"ם אלו וכן ראיתי להרמ"ה שם שפי'וז"ל כלומ' שיהא מגיע עפ"י הסנדל או המנעל כו' יע"ש * והנה בעת'ה בא לידי ס'מנחת אהרן להרב כמהר"י ספרדו וראיתי לו בכלל ג'סימן ו' שעמד בענין זה והמהני עליו שנעלם ממנו כל זה וצ"ע .

ובזה היה מקום ליישב ג"כ מה דמצינו לדוד מ"י בשמואל ב'סי' ט"ו דכתיב ודוד עולה במעלה הזתים כו'והוא הולך יחף כו' דאיך הותר לו לדוד מ"י צדיק וחסיד לילך יחף מאחר שהוא מגונה למקום אם לא שנאמר דבדרך אין קפידא וזה היה בדרך מחוץ לעיר כמבואר בכתובים, ברם כד הוינן בה לא יתכן ליישב כן לגבי דוד מ"י מאחר דכתיב והוא הולך יחף וכל אנשים אשר אתו חפו איש ראשו ועלו עלה ובכה, ומאחר דהיו עמו כמה אנשים הרי הוי אוושא מילתא בין האנשים ההולכים עמו ומה שהאנשים ההולכים עמו לפי פשט הכתוב נראה דלא היו הולכים יחפים וזה מורה שינוי גדול לדוד מ"י דהולך יחף והוא גנאי גדול עכו"ם לכ"ע .

כי ע"כ האמת הוא דהך דדוד מ"י שניא היא דהוא דרכה לנהוג נזיפה בעצמו להתאבל על עונותיו, וכמו שראיתי לר'ישעיה ז"ל שם בפי'הכתוב שפי' וז"ל פי' כיסה ראשו וחלץ מנעליו כדרך האבלים, וכ"כ הרב קהלת יעקב ספרדו ז"ל שם שנהג בעצמו כאבל ומנודה אבל העם לא היו יחפים יעש"ב . ושו"ר להדיא בהג"ה בסי' שנ"ה במס' חולין בעמק ברכה דק"ת ע"ד שהביא דברי מור"ם בהג"ה שכתב ולא ילך יחף שכתב וז"ל ונר'דאם עושה משום תשו'דמתאבל על עונותיו מותר ויעשו כן וכן עשה דוד מ"י כמ"ש עלה ובכה וראש לו חפוי והוא הולך יחף א"ד יע"ש הרי לך בהדיא מבואר מדברי ג'המה הגבורים דדוד מ"י עשה'בכונה מכוונת עשה כן להיקון עצמו וזה היה עושה דוקא הוא בעצמו וכל ההולכים אתו לא הוצרכו להלוך יחפים כיון דאיכא איסור

אלא דקשה ע"ז ממ"ש ביומא ודע"ז ע"ש דבעו למילף שם איסור נעילי הסנדל דהוי בכלל עינוי מדכתיב גבי דוד מ"י והוא הולך יחף וכתי'באביתר וכי התענית בכל אשר התענ'אבי כמבואר שם בסוגיא והרי לפי מ"ש לא היה צריך להיות הולך יחף כ"א דוד מ"י דוקא ולא ההולכים עמו דלא היו עושים שום תיקון אם נדחוק לומר דגם אביתר היה עושה תיקון ותשובה על עונותיו

כמו דוד מ"י וע"כ הוצרך הוא ג"כ להיות יחף כמה שעשה דוד אבל קשה דהרי קרא כתיב וכל העם אשר אתו חפו איש ראשו ועלו עלה ובכה אלמא דכל האנשים אשר אתו לא עשו כ"א דחפו ראשם לבד ולא יחפים. ונראה דהר"ן ז"ק ד"יל דהא"ן דהאמת הוא דכל העם אשר אתו לא היו יחפי'ולא אביתר דהיה יחפ'ולהיות כי לגבי הרוב היו הולכי' כן בכלל אביתר עמהם בחפוי ראש לבד ולא הוציא הכתוב כ"א לדוד מ"י לבד דהוא היה המלך והמסבב לכל זה וכולם היו טפלים אליו . ועיין להר' שיח יצחק שם בסוגיא בזה ודוק

ועוד דראיתי להרב שיח יצחק שם דהביא משם מהרי"א ז"ל שכת' בשמואל ב'סי' ט"ו עפ"ז וז"ל ועוד אמרו דאותו יום היה י"הך כו' להיות אסור בנעילת הסנדל כו'יע"ש .

ולפין לק"מ מהך דדוד מ"י דהיה הולך יחף דעינומו של יום גורס וכמו שכתב מהרש"א בעיבדת דריב"ן וכמש"ל, והוא תימא על הרב של"ה דלא היה לו לדחוק ולומר דדוד עשה כן משום תשובה דהרי מבואר דדוד כדין עבד כיון דהיה י"הכ דאסיר בנעילת הסנדל, הן אמת דהרב שיח יצחק תמה שם ע"ד מהרי"א אלו דמנין לו זה דמנהס ג"ית דיומא ואת אירדהיה דיליף להו לנעיל' הסנדל וכיוצא דאסו'ביו"ה דאימ'משו'דאקריעינוי הוא דעביד להו וכמ"ש רש"י והר"ן יע"ש, ואפ"ל לדעת מהרי"א דאה"נ דלרש"י והר"ן אין ראיה אבל מהרי"א מפ' פי' אחר בכתובים ומנא סמך מדברי רז"ל במקום אחר ולא מהך סוגיא כאשר הוא רשום שם בגליון גם מה שסקס' עוד ממ"ש מהרי"א ויעף מנעילת הסנדל דהוא הפך מסקנת הש"ס והיינו מרהיבה יע"ש אפש"ל דט"ס הוא וצ"ל ויחף במקום ויעף ונתחלף הי"ת בעיין ואע"פ שכתבו'לא הוזכר כ"א עיף פירושו על מה שהיה שם יחף לפי שאמת

אבל האמת אגיד דבקשתי בספר מהרי"א ומצאתי שם בשמואל ב'סי' טו"ב ע"ש כי אמרו העם רעב ועיף וצמא במדב'שכת'וז"ל וכמ' תהלים אמרו כיון דראה דוד בן אמר כו'התחיל לומר מזמור לדוד בברחו כו' ושם אמרו דאותו יום היה י"הך והוכיחו מאשר כו' א"ד יע"ש דש"מ דלאו מ"ש דילן מייתי לה וכאשר הוא רשום בגליון וכמו שכתב הרש"י והוי מדרז"ל בהכלי'וכ"כ להדיא הרי כלי יקר כשהביא דברי מהרי"א כתב וז"ל והביא דברי מד' תהלי' דמוכחי י"הך היה והיו רעבים מהתענית ויעף ויחף כו' וגם לעיל מזה שם כתב הרב כ"י בכונת המאמר הזה משם מדרש תהלים יע"ש

הרי דשנר וקביל להדיא לדברי מהרי"א מיוסדי' עפ"י המדרש תהלים ולא מהסוגיא דיומא וכמבואר בדברי מהרי"א כמ"ש ושם אמרו כו' וזה הוא תימא על הרב ש"יץ איך לא ראה כל זה . גם הרב קהלת יעקב ספרדו שם הביא הא משם רז"ל וגם הוא נתן טעם לדבר יע"ש

ועוד נראה מדברי הרב כלי יקר דדרשה לפרש בהא דכתב מהרי"א דעיף מנעילת הסנדל דל"ד עיף אלא יחף וע"ד שכתבנו לעיל אלא דעכ"ס קשה דהי"ל להרב כ"י להרגיש בזה

ואני

ואני עני חפשתי ולא מצאתי במדר' תהלים להא דכתב מהרי"א דהיה יו"הך, כ"א שם במדרש ש"ט סימן ג' במנא כתוב תחילה דברי המד' לבד ולא הך די"הך היה. והוא חסר מהספרים שבידינו ואפשר שהיה כתוב כן במד' תהלים שביד מהרי"א ואין לא ראינו אינה ראיה, ומ"מ לכל הדברות מבו' דלא היה יו"הך כ"א כשבא דוד ת"י מחנימה אחר כמה ימים מיציאתו מירו' דכתיב שם והוא הולך ויחף ובודאי דבו בפרק לא היה יו"הך וע"כ צ"ל כדברי הרב של"ה דמשום תשו' נהג נזיפה בעצמו להיות הולך יחף דהוי כמנודה ממש ונראה לק"ל דבזמנינו לא נכון לעשות כן לבעל תשו' לנהוג נזיפה בעצמו ולילך יחף כמנודה משני טעמי חדא דמיחזי כיוהרא בז"הז ודוק. מ"י שאני ועוד דלעיקרא אינו נכון לאדם לקבל נזיפי בעצמו מטעם דאמרו בז"הק בכ"מ דהנזוף אין מקבלים תפילתו למעלה וגם דיש לחוש דאין אנחנו בדור היתום הזה כאותם העשרה המתירי' הנזיפה יהיו ראויים להתיר דלא אפשר לבקש מגדולי הדור שיבואו להתי' ומי יימר דמודדקי ליה ונמצ' דהנזיפ' ודאית והתרה בספק ובמקום שבא לתקן הוא מקלקל לכן ימנע עצמו לעשות כסדר הזה, וכיוצא בזה דיבר בקדשו הרב הגדול בספר צפורן שמיר סי' י"ב לבטל מה"ט גופיה מה שהיו נוהגי' לקבל נזיפת קו' ר"ח אלול וכ"ש קו"ד"ה ושכן ראה להר' המקובל ח"ק כמהר"ש שרעבי ז"ל יעש"ב, ומי שרוצה לשוב בתשובה ולתקן את אשר עיותו יתענה מספר הימים הצריך לאותו עון כאשר הורה רבי' האר"י ז"ל ויתמיד בלימודו ביותר שאת ויחזיק בספרי המוסר ושב ורפא לו

עלה בידינו דעכ"פ היכא איסורא לילך יחף דהוי כמנודה למקום ומחוץ לעיר כשהולך בדרך יש להקל קצת, ולא"מ אפי' בדרך הוא גנאי ואם עושהו משום תשובה ומקבל נזיפה מן הדין שיש מותר וכמ"ש הרב של"ה אלא דלקד"ן דבזמן הזה לא נכון לעשות כן וכמו שנתבאר ׃

סימן ס

בתתי לבי לדעת במה שפסק הטור א"ח בסימן ג' וז"ל כשיכנס לבה"כ יאמר נוסח זה התכבדו מכובדים כו' אם נוסח זה מדינא ובדוקא

ואומר הנה עיקרא דהאי מילתא איתא בברכות ד"ס הנכנס לבה"כ אומר התכבדו מכובדים קדושים משרתי עליון תנו כבוד לאלהי ישראל הרפו ממני עד שאכנס ואעשה רצוני ואבא עליכם אמר אביי לא לימא איניש הכי דילמא שבקי ליה ואזלי אלא לימא שמרוני כו' המתינו שאכנס ואצא שכן דרכן של בני אדם כו' ופרש"י ז"ל בד"ה התכבדו כו' אל המלאכי' המלוים אותו הוא אומר שנאמר כי מלאכיו יצוה לך יעו"ש,

והנה הרי"ף והרא"ש שם פסקו וכן בפסקי הרא"ש וז"ל הנכנס לבה"כ או' התכבדו כו' שמרוני כו' המתינו כו' וכמ"ש הטור בסימן זה והיינו דפסקו כאביי דאמר דלא לימא הרפו ממני עד שאכנס ואבא דילמא שבקי כו' ובמקו' דברי' אלו דהרפו קמני אומר שמרוני כו' המתינו כו' ברם תמי' של דברי' דאומר התכבדו כו' צריך שיאמר וזה ברור וכ"פ הרמב"ם בפ"ז דתפלה ה"ה שיאמר התכבדו ושמרוני והמתינו כו' יע"ש, וכ"כ הרב הלבוש יע"ש וכ"כ האגודה שם בברכות סימן ר"ט ורי"ו ח' אדם נתיב י"ג ח"ב יע"ש, וראיתי להר' נה"ב ז"ל בסו' ברכות די"א ע"ב שכתב וז"ל הנכנס לבה"כ אומר התכבדו כו' עמדו במקומכם והזהרו בי שזו היא דרכן של בני אדם עכ"ל, ולכאורה נרא' דפסק דלא כאביי דלא הביא דברי אביי דקאמר שמרוני אבל אחר האמת אין מזה הכרח דכיון דלא הביא לישנא דש"ס דקאמר הרפו כו' אלא כתב עמדו במקומכם והזהרו בי משמע נמי שמרוני והשתא לאביי דאמר דלא לימא דילמא שבקי ליה והיינו דנקט עמדו כו' והזהרו בי דהיינו דלא ילכו להם

ושו"ר דכלשון הזה תני לה בברייתא דמס' ד"א רבה בסו' פרק בתרא וז"ל הנכנס לבה"כ אומר התכבדו כו' ועמדו במקומכם והזהרו בי עוזרוני שמרוני כו' המתינו לי יע"ש. הרי דהתם שברייתא במקומה מתנייא בלי הבה"ג דאומר עמדו כו' אלא דגם שמרוני כו' תני נה כדברי אביי אלא דק"ל ע"ז מאחר דהכי תני הברייתא להדיא מה חידש לנו אביי מס' דנפשיה והו"ל דלא מתנייא בברייתא הכי או אחר דהביא הש"ס מימרא דאביי הו"ל להש"ס לו' תניא כותיה דאביי אם לא שנאמ' חדא מתרתי או דמ"ש אביי לא לימ' הכי כוונת דבריו דא"כ הוא דאיכ' למימ' דילמ' שבקי ליה ואזלי בודאי דלא תיקנו רז"ל לו' כל' הזה ובטעו' מתניא הא דהרפו ממני כו' אלא צ"ל שמרוני כו' דזו היא הג"ה שהגיה אביי בל' הברייתא או דמכח קו' אביי דקא' דלא לימא הכי תניהו אח"ך בברייתא זו במס' ד"א כדברי אביי דברייתא' כולה דידוע הוא דהני מסכתי' קטנות סדרו בדורו' אחרוני' מהאמוראי' בימי רב אשי כמ"ש במס' סופרים בפ' בתרא רב כהנא ור"א וכמ"ש הרא"ש ז"ל בה' קטנות שלו סי' י"ג והרב י"מ בח"ב אות י"ב דקע"ד ע"ב יע"ש ומ"מ לכל הדברות שפיר פסקו הפוסקים כדברי אביי וכמו שסתמו ג"כ במס' ד"א גופא

וזה ק"ל ע"ד הרב ש"ג במ"ש שם בא"ח סי' ג' סק"א שהק' ע"ד הטור דנקט לישנא דת"ק דקאמר התכבדו כו' והמרוני כלישנא דאביי והנך רואה דאביי פליג לת"ק להדייא וקאמר דלא לימא כו' ואיך תפס החבל בשני ראשים ונר' דכך היתה הגירס' וכן ראיתי אח"כ להרי"ף והרא"ש ז"ל דהכל נכלל בדברי הת"ק ול"נ אמר אביי א"ד יע"ש והרואה יראה דדבריו תמוהים דמעיקרא מאי תק' ע"ד הטור ושאר הראשוני' דהביאו לשו' ת"ק ודאביי דהוי תופס החבל בב' ראשים דהא אביי לא אמר דלא לימא הכי כ"א למה דתני הרפו כו' ועי"ז הוא דאמר דלא לימא הכי אבל למה דתני התכבדו כו' ל"ק דלא לימא והוא מודה בהא ול"ק איך אביי פליג לתנא דברייתא דמס' ד"א דמלבד די"ל כמ"ש דכוונתו הוא להגיה זאת ועוד דבדבר זה אינו חולק לתנא בעיקר הדין והוא מודה אלא דחשש דילמא שבקי ובא לתקן הלשון ביותר יפוי ואופן המועיל ובזה ודאי אינו משוג אמורא דפליג לתנא ומה גם דבמס' ד"א גופא הכי תני לה כדברי אביי דבמקום הרפו כו' יאמר עמדו כו' וכמו שהביא הרב בה"ג ועו"ק דבמקום שבא לשבש הספרים ולהגיה ולעקם כמה דברים הנאמרים בש"ס הרפו ממני עד שאכנס ואעשה רצוני ואבוא אליכם אמר אביי דלא לימא

שכי ליצלמת שבקי אלא לימא כו' הו"ל דמאחר דבמס' ד"א תניא להדיא כדברי אביי או על דרך שכתבנו דהאמירות דמאח' דאביי לא פליג את"ק כ"א במאי דקאמר שדפו כלשון הוה דאיכא למימש ולא בעיקר הדין לכן סברו וקבילו הפוס' ונקטו כי האי לישנא דאביי כיון דאינו חולק את"ק ואם האמת דאביי בא לחלוק את"ק מלבד דזו גם אביי עצמו היה חושש שלא לחלוק על התנא זאת ועוד דהש"ס לא הוה שתיק מזה והוה מותיב ליה ומדהש"ס שידר דברי דאביי בשתא בלי שום קו' ש"מ דהכי קי"ל מה"ט דאין זה מקרי חולק את"ק וכיון שכן מאי מק' דנקטו הפוס' כת"ק דאמר התכבדו וכאביי כו' דבזה גם אביי מודה וא"כ שפיר כתב הטור וכל הפוסקים דאומר התכבדו כו' ושמרוני כו' וכאביי וכדאיתא במס' ד"א וזה ברור ודברי הרב ט"ז צ"ע

סימן ס"א

לנו לדעת אי הא דפסקו הפוס' לו' כשיכנס לבה"כ התכבדו כו' אם נוהג דין זה גם בזה"ז ואם יש לחלק בין דברא דשכיחי מזיקים לאתא וגם אם יש חילוק בין אדם גדול וחסיד לשאר בני אדם אי לא

ואומר דהנה אמת דראיתי להר"ד אבודרהם ז"ל בדי"ד ע"ג כתב וז"ל וכתוב בחי' רב"ש דברכה זו אין לברך אלא ירא שמים וחסיד דהשכינה שרויה עליו אבל אינש דעלמא לא משום דמחזי כיוהרא א"ד יע"ש ולע"ד ק"ל ע"ד במ"ש דברכה זו כו' דאין הלשון מדוייק דאין זו ברכה כלל כ"א נוסח בקשה ונטילת רשות מהמלאכים המלוים אותו גם מ"ש דאין לברך כ"א הירא שמים וחסיד דהשכינה שרויה עליו וקשה דלמה צריך לחסיד גדול בזה על שהשכינה שרויה עליו אחר דבקשה זו אינה לגבי המלאכים דוקא וכמ"ש הרב אבודרהם בפי' נוסח זה, ועו"ק במ"ש אבל אינש אחרינא לא משום דמחזי כיוהרא דהו"ל דמיחזי כשיקרא דאין השכינה עליו ועוד כיון דהדבר תלוי בחסיד וירא שמים מי זה ואיזה הוא אשר מלאו לבו לומר על עצמו כי חסיד הוא ובודאי דאפי' לגדול מיחזי כיוהרא וכבר ראיתי להרב מטה יהודה שם בסי' ג' דהק' ע"ד האבודרהם דבתחילה כתב דאין לומר כן אלא מי שהוא חסיד הלא"ה לא דמיחזי כשיקרא ולבסוף כתב משום יוהרא וחי' דודאי שאר בני אדם אין לאומרו דמוציא שקר מפיו אלא אפי' מי שהוא ירא שמים לא יאמר דמיחזי כשקרא דאינו מפורסם בעיני הבריות אבל החסיד יאמר עכ"ל

ואחרי שמ"ר אין דבריו נר' בכונת דבריו נראה בכונת דברי רב"ש דאם לפי האמת הוא ירא שמים שהשכינה שרויה עליו למה לא יאמר ומאן פלג לן בין ירא שמים דאינו מפורסם למפורסם ועוד דאעיקרא אין דברים אלו כבקשה זו כ"א בינו לבין עצמו ואדם יודע בעצמו כפי מה שהוא ועוד דאם באנו לזה מי האיש שיחשיב עצמו לחסיד וגדול וירא שמים אחר דאמרו בנדה ד"ל דמשביעין אותו דאפי' כל העולם כולו אומרי' עליך צדיק אתה הוי בעיניך כרשע יע"ש וא"כ הוי יוהרא להחזיק עצמו לחסיד ואפי' דמצינו בכמה דינים דאיכא חשש יוהרא ואפ"ה מותר לחסיד המפורסם בחסידות זהו דוקא בקיום התו' והמצות ובדלקשינא

ויגנה לבו בדרכי ה' אבל בזה לא וע"ד שחילק שם הרב מט"י יע"ש ואני עני כבר כתבתי במאמר הלוה בחי' לנדה יע"ש

ולכן הנר' לק"ל לומר בכונת דברי רב"ש הוא דהנה מ"ש דאין ראוי לומר זה כ"א הירא שמים וחסיד שהשכינה שרויה עליו והוא דהרי כתב שם האבודרהם לעיל מזה בפי' התכבדו כו' וז"ל דגרסינן בב"ר ר' שילא אומר ב' מה"ש מלוים לו לאדם והם מעידים בו שנאמר כי מלאכיו יצוה לך כו' לבדלים קתני אם אדם טוב הוא שומרים אותו ממש ואם לאו חוזרה השמירה ראיה ועדות לשמור ולראות מעשיו של אדם ויגידו לב"ל הגדול כו' ומהו שכבוד שמרוני כו' יע"ש וכיון שכן הוא דבהיות האדם חוטא נסתלקים ממנו השמירה א"כ איך הפה יכולה לדבר שמרוני כו' ולכן סמוך ונראה הביא הא דחי' רב"ש דאין לומר כן אלא מי שהוא חסיד ושכינה שרויה עליו והוא דכיון למ"ש במדר' תנחומא בסוף ס' משפטים ע"פ כי מלאכיו יצוה לך דאדם שעושה מצוה אחת מוסרים לו מלאך א' כדי לשומרו מהמזיקי' וכן עשה מצות הרבה מוסי' לו מלאכים הרבה וא' מהם מכריז לפניו תנו כבוד לצלמו של הקב"ה לפי שכל העולם כולו מלא רוחות ומזיקים יע"ש הרי דכל עיקר שמירת המלאכים הוא לתת כבוד לצלמו של הקב"ה וידוע מ"ש בזוה"ק ס' נח ובשאר דוכתי דכדי להיו' באדם צלם אלהים ולא ישתני דיוקניה זהו דוקא כשאינו חוטא דאז השכינה וצלם השכינה איתנהו ביה ולא כשחוטא דמסתלק ממנו ולכן זהו דכתב רב"ש דאין לומר זה למלאכים שמרוני כו' כ"א דוקא כשהוא חסיד דשכינה שרויה ויש לו צלם אלהים או אפשר דכיון למ"ש בזוה"ק ח"א דק"ע ע"ב דהמלאכים שנעשים מרמ"ח מ"ע הם מתלבשים בשכינה וכמ"ש שמו כשם רבו יע"ש ולכן אין ראוי לומר זה כ"ז מי שהשכינה שרויה עליו דבזה יש לו מלאכים לשומרו דמתלבשים בשכינה משא"כ אדם דבעלמא לא נאמר כן דמחזי כיוהרא כאלו הוא צדיק וקיים המצות והמלאכים שומרים אותו ואינו אלא דחזרו משמירתן ואדרבה הם מעידים עליו וכמ"ש הרב האבודרהם שם

ובזה מיושב ג"כ תמי' הרב מט"י ז"ל דהוי חומרא דאתי לידי קולא דאיכא חסרון כבוד למלאכים יע"ש ולפי האמור דכל עיקר הנטי' רשות ובקשה למלאכים הוא דתנו כבוד לאלהי ישראל ומהו שכבוד שמרוני כו' וכמ"ש האבודרהם והיינו כדברי התנחומא דהכבוד לה' יתברך הוא מ"ש המלאכים לצלמו של הקדוש ברוך הוא וזהו עיקר השמירה וכיון דאדם חוטא ומסתלקים מהשמירה ואינם כ"א לראיה ועדות לכל מה שיעשה אין לומר להם כן דאדרבא ח"ו הוי כחוכא ואיטלולא דהם אצלו לראות מעשיו הרעים ולהעיד עליהם כדי לנקם ממנו ואיך יאמר להם תנו כבוד כו' ושמרוני כו' וזה ברור

ואולם זה ק"ל בדברי האבודרהם שהביא הא דרב"ש דאחר דב' מה"ש מלוים לו לאדם הם מעידים כו' ממה דאיתא בב"ר יע"ש, דהוא ש"ס ערוך בחגיגה דט"ז ובתענית די"א יע"ש ע"ק דאעיקרא לא תלינו הא דרב"ש בב"ר כלל וצ"ע

והנה מרן ז"ל בב"י הביא הא דב"ש דאין לומר כן כ"א ירא שמים כו' וסיים וכתב וז"ל ונראה דמפני זה נתבטל מלאומרו כלל בדורות אלו וכ"מ בש"ע שם יע"ש, ואחריו נמשכו מו"רס בל"מ והרב"ח והרט"ז והרב ע"ת והרב ל"ח פ"הרואה אות ס"ד יע"ש

וראיתי להרב ברכ"י שם דהביא תשו'כ"י מהרב מהר"י קאשטרו ז"ל שתמה להב"י וכתב דב"ש מנא כו' וא"כ לא יסדר שלחנו בע"הש ומיעקו שבני המלאכים כו' וילך בקומה זקופה וגילוי הראש שאין השכינה על ראשו כו' והברכ"י הליץ בעד מרן דודאי קי"ל למרן דנתבטל. ויש לחלק בין זה לבין הנך כו' יע"ש ולקע"ד אחרי המ"ר לא ידעתי מאי מקשה הרב מהרי"ק ע"ל בביאת התי' דב"ש דא"כ הוא דאין השכינ' והמלאכי' הולכים עם האדם דלא יסדר שולחנו כו' דמי זה אמר דעיקר סידור השולחן בע"ש הוא מפני המלאכים המלוים אותו, והרי הכי איתא בשבת דקי"ע תניא ר"י בר יהודה אומר ב' מה"ש מלוים לו לאדם בער"ש מבית הכנסת לביתו אחד טוב ואחד רע וכשבא לביתו ומצא נר דלוק וש"ע ומטה מוצעת מלאך טוב אומר יה"ר לשבת אחרת כן ומלאך רע עונה אמן בע"כ כו' אמר"א לעולם יסדר אדם שולחנו בערב שבת כו' יע"ש,

הרי בהדיא דאינו תלוי סידור השולחן והדלקת הנר בשביל המלאכים כ"א מפני עונג השבת הוא דעושה כן אלא זה בא כספרו דמ"הש מברכין אותו, וכי באדם דאין ראוי לאיות עמו מה"ש בשביל זה יהיה פטור ממצות ה' ועונג וכבוד השבת, וכ"כ מת"ש הו שם לעיל מזה אמר"א אמר מר עוקבא כל המתפלל בער"ש ואומר ויכולו ב'מה"ש המלוים לו לאדם מניחים ידיהם על ראשו ואומרי' לו וסר עונך וחטאתך תכופר וכי מפני זה מי שאין לו מ"הש לא יקיים מצות חיוב אמירת ויכולו והרי אמרו כל המתפלל כו' לרבות כטוב כחוטא ועכ"ז מברכין אותו והברכה היא וסר עונך כו' והיינו אפי' חטא ובודאי דזה לא ניתן ליאמר

גם מה שהקשה דילך בקומה זקופה ובגילוי הראש כיון דאין השכינה על ראשו כו' אחרי המ"ר לא הבנתי דבריו וכי מפני דהוא חוטא יחטא עוד וכאתמ אמרו מי שאכל שום כו', ועוד דאפי' דאמרינן דהשכינה מסתלקת ממנו היינו דיצ"י המצוה והמע"ע השכינ' אתו עמו במחיצתו וכשחוטא דמסתלקת היינו ממנו דוקא ומאחר. דמקרא מלא דבר הכתוב מלא כל הארץ כבודו דמש"ע הוא דאסור לילך בקומה זקופה וכמ"ש רש"י בקידושין דל"א יע"א בד"ה מלא כל הארץ כבודו משמע מתרבב ויורד למטה והזוקף קומתו נראה כדוחק יע"ש, הרי דאיסור זה אינו כ"א מטעם דמלא כל הארץ כבודו, וכ"ש לפי'הר"ן בה'דפי'דה"ע דאסי' דמודה על גאותו דאין לו אדון יע"ש, דודאי דאין זה ענין למ"ש בהי'דב"ש דבעינן ירא שמים וחסיד שהשכינה שרויה עליו דזהו ענין אחר דברי' מעלה גדולה להיות זוכה להיות השכינה עמו ואינו מצוי בכל אדם כ"א א'מעיר וגם דטעם איסור לילך בגילוי הראש דאמרו שם בקידושין דהשכינ'למעלה מראשו היינו נמי כה"ג כיון דמלא כל הארץ כבודו ואינו ממש דהשכינה שרויה עמו ועל ראשו והוא ברור ועיין לאבודרהם בה'ברכות דקל"ח ע"ג דכתב דהיונה בלילה יאמר לשם שעירם מימיני מיכאל כו'

ועל ראשי שכינת אל הצילני מ'מפגע רע ומאיסור רע כו'יע"ש, הרי דכתב דשכינת אל על ראשו ולא כתב כאן דאין ראוי לאומרו כ"א ירא שמים וחסיד וה"ט משום דהוי זה תפלה דמתפלל אל ה' דיהיו המלאכים בימינו כו'ושכינה למעלה על ראשו על שם הכתוב מלא כל הארץ כבודו ויצילהו וכאמור

עוד ראיתי בהברכ"י שם שכתב וז"ל ומה"רר יעבץ כתב בסידורו דהשם דרכיו ודעותיו ראוי לאומרו ונכון הדבר וכן הוא דעת הרב האר"י וה"ש כלברא דשכיחי מזיקין מה שאין כן בעיר דלא שכיחי מזיקין עכ"ל, ואחרי המ"ר לא ידעתי מהיכן מש"ל חילוק זה בין דברא למתא דהרי עיקר אמירת התכבדו כו' הוי נטילת רשות דיתתינו לו המלאכים וכמ"ש האבודרהם שם והרב הפרישה והלבוש וכ"כ הרב מהר"ד ערמאה בכ"נ מה'תפילה ה"ה יע"ש, וא"כ מה מקום לחלק בין דברא למתא

ושו"ר להרב מהר"ר יעבץ ז"ל בס' מר וקציעה בא"ח סי' ג' שהביא דעת רבי' האר"י ז"ל דניוה לאומרו וכתב אמנם גם האר"י מודה דאין מקום לאומרו בישוב ולא הורה כן אלא לתלמידיו בני א"י דאולי הב"כ שלהם היו בדברא כו' עכ"ד ונמצא דכל דברי הרב ברכ"י אלו ע"ש הלשון הוא מהרב יעבץ ז"ל שכ"כ בסידורו כמ"ש בס'מ"וק, ועכ"פ קשה מנ"ל לחלק בהכי, ומ"ג לת"ס הרב מכת בנורים בה' ציצית דכ"ה דלשיכנס אדם לב"הכ אותם המלאכים דנעשו מרשימות הציצית הם מסתלקים ממנו וממתינים לו שם בחוץ עד שיצא לכן אמרו רז"ל בברכות דבכניסתו לב"הכ יאמר התכבדו לכן צרי' ליזהר דבכל פעם דיכנס יאמר התכבדו והוא הספק מ"ש האבודרהם בשם הי' דבר שטה וע"כ הוא טוב לאומרו דמעביר ממנו רוח הטומאה כו'ויהיה לנו פתוח תמיד לד"ח ללמוד אותה בקדושה ובטהרה עכ"ל, והביא דבריו הרב גופיה בכ'מחב"ר שם בסי' ג'אות ב'יע"ש

הרי שלדברי הרב מנ"ש צריך לומר בכל פעם אפילו בז"הז ואפי' בישוב ומ"ש הרב מנ"ש דהוא מפני המלאכים דנעשו מקיום מצות ציצית, לקע"ד אני אומר דה"ה והוא הטעם לשאר המלאכים הנעשים משאר המצות שהם עצמם המלוים לו לאדם תמיד לשומרו ועליהם נאמר ג"פ כי מלאכיו יצוה לך וכמ"ש ההנהות בס' וינא ובס' משפטים יע"ש וכן אמרו בס"ר פל"ב סי' וי"ו ויע"ש למהרש"י ז"ל ועוד הביא הרב מח"בר משם מהר"מ"פ דכתב דאף דהש"ע פסק שלא לאומרו עכשיו עכ"ז אילם האר"י ז"ל לאומרו גם עכשיו ובזה ניצול שלא יתהדר בד"ח בבי"הכ עכ"ל הרי לך להדיא דלדעת האר"י ז"ל אין הי' בין דברא למתא הפרמ"ש הרב מ"וק בדעת הרב האר"י

ומזה תמהני עמ"ש שם הרב מח"בר באות א' משם הרב מהר"ח הכהן ז"ל בספר מקור חיים וז"ל דודאי המלאכים שומרים לנו רק נהגו שלא לאומרו מפני דמחזי כרמות רוחא עכ"ל ומלבד מה שקשה דהא לפי האמת שומרי'המלאכי' לנו וזה שאנו אומרים התכבדו כו' הוא לתת להם כבוד למה מחזי כרמות רוחא ואדרבה לאידך גיסא כשאינו או' י"ל דהוא רמות רוחא דאינו נותן כבוד למ"הש ח"ו ועוד דלפי דברי הרב האר"י ז"ל דכתב דיש לאומרו וידוע דהרב מהר"ח הכהן היה בקי בדברי

בדברי הרב מהר"י ז"ל והוא תלמיד תלמידו מהר"ב מהרח"ו אם לא די"ל לזה דהרב בא לתת טעם למה דנהגו העולם שלא לאומרו דמחזי לאם כרמות רוחא לדבר למלאכים כאשר ידבר איש לרעהו שבו פה ושמרוני כו' וזהו דעת העולם ואה"ן דגם לדעתו נכון לאומרו ועדיין צ"ע

ושו"ר להרב נוה שלום בא"ח בסי' ג' דהביא מ"ש הרב ברכ"י דנכון הדבר לאומרו וכן הוא דעת הזר"י ז"ל וה"ד נלברא כו' וע"ז תמה וכתב שותיה דמר לא נמירנא דלפי הטעם שכתבו הפוסקים אין מקום לחילוק זה ומה גם למ"ש הרב מנח שמורים ותמה עמ"ש בס' מח"בר והביא למ"ש הרב מנ"ש ולא הרגיש למ"ש בברכ"י להפך אח"ד

וכשאני לעצמי צ"ק ע"ד הרב ברכ"י דמ"ש בברכ"י לאו מש' עצמו כמו שחשב הרב נוה שלום מדכתב שותיה דמר לא נמירנא אלא הם דברי הרב מהר"י בסידורו כמו שיע"ש וגם מח"בר הביא לדברי הרב מנח שמורים ומילי מילי קתני ופ"שר דמיתי כן מצאתי להרב גופיה בספר ככר לאדן בסי' למס' ר"ה רבה דקט"ו ע"ב שהביא לדברי הרב כ"ש אלו ותריץ יתיב דמ"ש בברכ"י לא כתב כן מס' דנפשיה כ"א משם מהר"י ובכר כתב שם דביאר דבריו בס' מו"ק וא"כ מה לו כי יועץ וזה לא ראה שורש הדברים יע"ש

והנה אמת הוא דאין תמיהת הרב נ"ש על הרב ברכ"י כמו שהוא חשב כי הם הדברים מהרב ברכ"י עצמו אבל מ"ש הרב ברכ"י דמה לו כי יגעץ דלא ראה שורש הדברים בס' מו"ק אני עני תהואה שו' הדברים בגופן שלהם בס' מו"ק ועכ"ז לא איפרק מחולשא דדבריו שכתב דלא יציאת כן רבי' האר"י כ"א דוקא בדברא ולא במתא אחרי המ"ר ליתא ותמהני על הרב ז"ל דאתמיד בס' מח"בר הביא ס' הרב מו"ק ושמעתתיה בפומיה איך לא הרגיש מזה כלו והוא פלא וצ"ע

עוד ראיתי להרב נ"ש שם דרצה לאמו' דדוקא מי שיש לו ציצית נ"ל כן כו' ושוב דחאה יע"ש ומלבד מ"ש גם מלבד זה אינו דלא כ"כ הר"מ"ש במצות ציצית שהיא מצוה ודאית ושהמלאכים הם רבים אבל בשאר המצות יש לו לאדם מלאכי' המלוים אותו כמש"ל מדברי רז"ל והוא ברור

עוד ראיתי להרב נ"ש שם ע"ד הרב מח"בר דאחר דהבי' לדברי מהר"ח הכהן דאפי' דהמלאכים שומרים לנו מחזי כרמות רוחא וסיים הרב דבזה נתיישבה קו' מהריק"ש שהביא בברכ"י ז"ל והק' ע"ז דאיך נתיישב לעדין קו' מהר"י במקומה עומדת דמפני מה בשאר דברים לא חיישינן כרמות רוחא ובהא חיישינן יע"ש ולק"ד נ"ק דבשאר הדברי' דאין אומר ואין דברים למלאכים אלא דבעשו' הדבר המלאכים מצרפי' אותו והוא בשב וא"ת עם המלאכי' ליכא רמו' רוחא במעשה שהוא עושה כמעשהו בשבת בסידור השולחן וכיוצא ובמילא המלאכים מברכים אותו אבל כאן דמדבר למלאכים לנוכח כאשר ידבר איש לרעהו מחזי כרמות רוחא ומה שנהגו לו' בליל שבת קודם הקידוש שלום עליכם כו' בואכם כו' והרי מדבר לנוכח ממש למלאכים אפשר דלא מחזי לאו לעולם כרמות רוחא כיון דהם בטוחים דע"י קיום המצוה של עונג וכבוד השבת בהדלקת הנר וסידור השולחן וכדומה דע"י סגולת מעשה המצות שאלו הם זוכים דיהיו להם המלאכי' שניב ושנרכי' להם לכן קובעים בפה שהמ"הם האלו יברכו להם וכאשר הבטיחונו רז"ל מש"ג כבכניסתו לבי"הכ וזה ברור

עוד תמה שם הרב נ"ש על הרב מח"בר דלמאי סונא לו קו' מהריק"ש מדברי הר' מהר"ח ולא מדברי האבודרהם ואדרבה כו' יע"ש, ואחרי המ"ר דבריו תמוהים דמאי ק"ל ע"ד הרב מח"בר הרי קו' מהריק"ש היא ע"ד מרן שכתב דעכשיו נתבטל לאומרו מטעם שכתב האבודרהם ועוד הק' מהריק"ש דא"כ דעכשיו נתבטל מפני דליכא מלאכי' א"כ לא יסדר כו' יע"ש לזה כתב המח"בר דגם עכשיו איכא מלאכים שכ"כ הרב מהר"ח אלא דנהגו שלא לאומרו דמחזי כיוהרא וכמ"ש האבודרהם ז"ל עצמו דהוא מוריה דהאי שמעתתא דאיכא חשש יוהרא באינים דעלמא אלא דלדעת האבודרהם נר' דאין ראוי שיהיו לו מלאכים שומרים ולדעת מהר"ח גם עכשיו בכל אדם איכא מלאכים שומרים אותו וזה ברור

ועוד תמהני על מ"ש שם הרב נ"ש דגם מרן לא כתב דאין לאומרו באורח אזהרה אלא להודיע לנו המנהג ברם עכ"פ מי שרוצה לאומרו הרשות בידו ועל פי דבריו אלו השיב ע"ד הרב מטה יהודה שכתב בדעת מרן דאין לאומרו דליתא יע"ש באורך ואחרי המ"ר אין דבריו נראים דמאחר דמרן בב"י אחר דהביא דברי האבודרהם משם הי' דב"ש שכתב דאיכא יוהרא וע"ז סיים וכתב מרן דמפני זה נתבטל הרי דטעם דנתבטל בדורות אלו שלא לאומרו הוא מטעם יוהרא א"כ כשפ' בש"ע ועכשיו נהגו שלא לאומרו אעיקרא קאי על שמך הטעם שכתב בב"י הוא דפסק כן משום חשש יוהרא א"כ איך הפה יכולה לדבר דדעת מרן הוא להודיע המנהג ולא באורח אזהרה אחר דמבואר הטעם בב"י וכבר ידוע הכלל מוסכם דאין לפסוק דין מלדברי הש"ע אם לא ידע תחילה בדברי הטור ובב"י כמ"ש הסמ"ע בהקדמתו לח"מ וכ"כ כמה גדולי מרבני האחרונים כמ"ש הרב י"מ דקכ"ב ע"א אות א' יע"ש

והנה ראיתי להרב מ"וק שם דהרבה להק' ע"ד הי' דב"ש אלו שהביא האבודרהם דס"ל דאין המלאכים מלוים אלא לחסיד מכ"מ בש"ס דמשמע דלכל אדם מלוים אותו ב' מה"ש כדאיתא בתענית די"א דאדם הפורש מהצבור כו' ש"מ דאפי' אם הוא אדם רשע איכא ב' מלאכים וכן איתא בפ' כל כתבי כו' ועוד שם בסמוך ב' מלאכים ובספא דמשפטים שכתב וכיון דעל בי"ג שנה פקיד עמיה ב' מלאכים דנטרי ליה חד מימינא כו' ואם חוטא מעברן מיניה כו' יע"ש

ואחרי המ"ד צ"ק דודאי האבודרהם לא הכחיש בזה וקאמר דלא יש ב' מלאכים דהרי האבודרהם גופיה שם לעיל מזה כתב וז"ל דיש מלאכים המלוים לו לאדם הם המעידים בו שנאמר כי מלאכיו יצוה לך לשמרך כו' לצדיקים קתני אם הוא אדם טוב הם שומרים אותו ממש ואם לאו אורח השמירה לראיה ועדות ולראות מעשיו של אדם ויגידו לב"ד הגדול והוא אומר למלאכים כו' שמרוני כו' יע"ש דש"מ מדבריו דגם באדם רשע איכא ב' מלאכים אלא דאינן לשמירה כ"א לראיה ועדות ולכן מפני זה אין ראוי לומר למלאכים שמרוני כו' דאפשר דלאו בר הכי הוא ואדרבה במקום להיות שומרים אותו יהיו לראות מעשיו ולהעי"על עונותיו שעושה לב"ד הגדול וא"כ מאי מקשה דאפי' באדם

רשע

רשע יש ב' מלאכים דאפי' דהאמת כן הוא לא הוי לטוב' פ"א לרעתו דכשפורש מהנכור מקללים אותו ואומר זה דפירש מהנכור לא יראה בנחמתה גם מ"ש מדתני ר"ש ב' מ"הש המלוים אותו הם מעידים הוא לרעתו להגיד עונותיו לב"ד הגדול ולא לשום שמירה כלל וא' הרואה יראה כמה מאד תמוהים דבריו דאחר דהאבודרהם הביא הא דר' שילא ולאלי' יצא בין אדם כשר והמלאכים הוא לשמירה ולרשע הוא לעדות ולראיה או מאי ק"ל עוד מהני דוכתי דש"ס דמנו' דגם באדם רשע יש לו שני מלאכים ואוא פלא וצ"ע

גם מה שיגא להכריע בדברי הסבא דמ"ש הב' המלאכי' הם היצ"הט והיצ"הר ע"ס הכי הוי לקושטא דמילתא אבל לענין מ"ש בכונת מ"ש ומתעברן מיניה דזה דוקא באדם רשע כו' יע"ש אינו נר' לק"ד דודאי גם ברשע מצי' דמהני לו חסו' ובהרהור לבד הוא צדיק כדאיתא בקדושין דמ"ט וזהו ודאי ע"י התעוררות היצ"הר אבל מה שנ"ל הוא דמכח היצ"הט והיצ"הר נמסרים לו ג"כ ב' מ"הש מלאכים ממש או דמגד רוחניותם יש להם שורש קדושה במלאכי ה' ובשחוטא האדם מסתלקים אבל היצ"הט והיצ"הר שהוא בגשמיותם בתוך חלל הגוף וטבעו של אדם נשאר לו תמיד לא יסורו ממנו בכל עת ובכל זמן ובכל מקום וממקום שבא הרב מו"ק ממ"ש בספר מעבר יבק הרואה יראה שם בס'הנו'נשפתי צדק מאמ'פו"רת"ש בענין ב' מלאכי' יצר הטוב ויצ"ה יע"ש דדבריו שם נוטים יותר למ"ש ואין כאן מקום להאריך

וכבר נתבאר מדברי רז"ל דיש כמה מלאכים המלוים לאדם ע"י עשיית המצות חוץ מאלו וכמ"ש בתנחומא ד אם נתרבה האדם בתורה ובמעש"ט הקב"ה בעצמו שומרו כו' יע"ש, ומה שלא תיקנו רז"ל לאמר בכניסתו לב"הכ דברי כבוד כלפי הגבורה אפ"ל דמרוב קדושתו ורוממותו לא רצו לתקן כלום דאינו כבוד כלפי מעלה על דרך שכתב שם הרב מו"ק בעיקר נוסח זה יע"ש דודאי לא יגור במגורו רע דזהו דוקא לאדם גדול וחסיד כיעקב אע"ה כמ"ש שם בתנחומא יעויין שם

ואולם מ"ש עוד שם דהיה תמיה על נוסח זה ובפי'אמרו במדרש אל תנוח לא למיכאל ולא לגבריאל פו'וחריץ יתיב דכיון דאומר תשרתי עליון הרי חלה הגדולה בהקב"ה כו' ע"ש, לקע"ד דבריו תמוהים דלא היה צריך לכל זה דבפי'כתב שם האבודרהם וז"ל תשרתי עליון כלומר בשביל שירות ה' אתם עמי דציוה לכם ללוות אותי תנו כבוד לאלהי ישראל ומהו הכבוד שמרוני כו' יע"ש

הרי מבואר דעיקר נוסח בקשה זו מהמלאכים הוא לכבודו ית' על שציוה להם לשמור אותו ואין זה ענין כלל למ"ש אל תנוח לא למיכאל כו'וכ"ע ועיינבס'מנחת אהרן הנדפס מחדש למהר"ר יעקב פאלדרו ז"ל בכלל ד' סימן ב' במה שעמד ע"ד הרב ברכ"י ז"ל יע"ש ויש להשי'ע"ד ודוק כמ"ש למעלה

הדרן לדינא דנראה לק"ד דבשעכשיו בזמן הזה נכון הדבר לאומרו כשיכנס לב"הכ קודם כניסתו התכבדו כו' כדעת ר' האר"י ז"ל ורבני האחרונים ואין בו משום יוהרא אחר דכבר למדנו התועלת הנמשך ממנו כמ"ש ז"ל וכמ"ש לעיל אבל צריך עכ"פ שיאמר אותו קודם שיכנס כריחוק ארבע אמות וכמ"ש האבודרהם שם ועמ"ש הרב"ח וק"ל

סימן סב

שאלה אם יש להתיר מים המגולי' לנט"י ואם יש לחלק בין מקום דשכיחי נחשים למקום דלא שכיחי: וגם אם יש לחלק בין נט"י לאח"ל אי לא

תשובה מתיים הנה שאלה זו נשאלת קמיה דרבנן חסידא הרב הגדול כמהרי"א בספר הנחמד שלמי צבור דמ"י ע"ב וז"ל לשאול הגיעו קצת יחידים אם יש להקפיד במים מגולים לנט"י ואפי' במקום דשכיח נחשים לא אסרו כ"א לשתיה לבד עכ"ל , וראיתי בספר בתי כנסיות בא"ח סימן ק"ס שהקשה רב אחאי הרב וענוש כמהר"י ן' עזהם ז"ל ע"ד הרב אלו מדתני' בתוס' דפ"ו דתרומות והובא בע"ז ד"ל ע"ב מים שנתגלו הרי זה לא ישפכם לרשו' הרבים ולא ירביץ בהם את הבית ולא יגבול הטיט ולא ירחץ בהם פניו ידיו ורי' אחרים אומרים מקום שיש שירעא אסור מקום דאין שירעא מותר וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפי"הת בפ"ח דתרומות מ"ד ובת' רוצח פי"א הט"ו וכ"ס הטור בי"ד סימן קי"ו והש"ע דבריו , וכן ראיתי בספר חיים מדבר הב"ח בא"ח סי"א' שהגיה לדברי הרב אלו ותמה ע"ד מהך ברייתא וסיים וכת' וז"ל אלא דבב"י יש לחקל משום דכבר כתב הש"ע בי"ד סימן קי"ו דאפי' בשתיה מותר דלא שכיח נחשים וא"כ כ"ש דמותר לנט"י אפי' לאכילה ושפיר עלתה לו הנטילה לכן לא כתבו מרן בסי' ק"ס דסמך למ"ש בי"ד וכך מצאתי בספר חניא בהלכות נט"י יע"ש

ויש להשיב ע"ד דהנה בס' חניא סימן כ"ך כתב וז"ל מים מגולים לנט"י מותרים אבל יש לחוש משו' סכנה עכ"ל הרי דבספר חניא כתב להדיא דאפי' דמותרים לנט"י עכ"ז אסי'משום סכנה וזהו הפך דברי מרן דהרי לדעת מרן לפי מ"ש הרב גופיה הוא דה"ט דמותרים לנט"י בזה"ז משום דלא שכיחי נחשים, אבל בזמן דשכיחי נחשים ויש לחוש לסכנה פסולי' לנט"י ואם כן איך פסק דכ"כ בס'חניא דהוא הפך מדברי מרן ועוד דלפי דברי ס' החניא אלו דס"ל דאפי'דמות' משום פיסול לנטילה עכ"ז אסור משום סכנה, נ"ק מדברי הברייתא דתני מים דנתגלו לא ירחץ בהם כו' דאה"נ דאסיר משום סכנה אבל לענין נט"י כשרים ועולה לו הנטילה, וע"ד דתנן בחולין דמ"ן אכלה סם המות או שהכישה נחש מותרת משו'טריפה ואסור משום סכנת נפשות יע"ש , הרי דאפי' דמותרת בענין לפי הדין יש איסור משו'סכנה ואם כן ה"נ י"ל לדעת ספר החניא דאע"ג דאסיר משום סכנה מותרי' לנטילה והיינו דכתב ג"כ הרב ש"ג דאינו מהדברים הפסולין לנטילה בשחרית אלא דמה דסיים ואפי' במקום דשכיחי נחשים לא אסרו רז"ל אלא לשתיה בלבד אינו מחוור דהרי מבואר בס'חניא דאפי'דמותרים לנטילה יש לחוש לסכנה, ואת ועוד דרואה אני להרמב"ם בפ"ו דברכות ה"ז שכתב וז"ל וכן אם נתגלו גילוי האוסר אותם לשתיה נפסלו לנטילה וכתב שם הכ"מ ז"ל דהרמב"ם הוציא דין זה מהך ברייתא דמים דנתגלו לא ירחץ כו'וס"ל דכיון דלא ירחץ בהם מפילא פסולים לנטילה ואפי' אם

רחץ

רחץ בהם לא עלתה לו נט"י. וכתב הטור ע"ד ר' ואפשר דהאידנא דאין חוששין לגילוי כשרים אפי' לנטילה ודברי'נכוחים הם אק"ל יע"ש, והיינו דהטור בא"ח סימן ק"ס הביא דברי הרמב"ם ז"ל שו וסיים וכתב ואפשר דהאידנא מותרים כו' ויע"ש בב"י מ"ש נפי' דברי הטור אלו שכתב ואפ' דהאידנא כו' דלא חיישי' לאע"ג דאין חוששים לגילוי ומות' לשתות אבל מקום פסולים לנטילה כו' יע"ש.

הנה מבואר מדברי הרמב"ם והטור דמים שנתגלו פסולין לנטילה מטעמ' דתני' בברייתא מים שנתגלו לא ירחץ כו' משום דשמירה שכנתא מאיסורא, והוא מן התימא להרב חיים מגר שכתב לא דבנ"ד יש להקל ממ"ש הש"ע בי"ד דאפי' בשתיה מותר כו' וא"כ כ"ש דמו' לנטילה אפילו לאכילה כו' ולכן לא כתבו מרן בסימן ק"ס דשמ' למ"ש בי"ד כו' אח"ק. ונעלם ממנו דברי הרמב"ם והטור ומ"ש מרן בכ"מ ובב"י בסימן ק"ס דנראית כהב' דהאידנ' דלא"ח לגילוי מותרי'גם לנט"י ומבואר ג"כ דמה דרצה למילף בק"ו מדין שתיה ליתא דהרי פי' מרן ע"ד הטור שכתב ואפשר כו' דהיה ס"ד לומר דאפי' דמותרי' בשתיה פסו' לנטילה יע"ש

אמנם דכשאני לעצמי דברי מרן בב"י ז"ל צריכים ביאור דהרי כיון דהאידנא ל"ח לגילוי דמותרים בשתיה איך יתכן לאסור בנטילה וכ"כ הרב הלבוש בסימן ק"ס ס"ד דמים מגולי' כשרי' לשתית ק"ו לנטילה יע"ש, והרי מצינו לפ'חניא דכתב להדיא דאפי' דמותרי' לנטילה יש לחוש לסכנה, וכבר ראיתי להרב"ח בסימן ק"ס שעמד ע"ד הב"י וכתב דאינו מתקבל פי', והוא ז"ל פי' וז"ל ונראה ליישב דאפי' דרובא דעלמא אין חוששין לגילוי לפי דאין נחשים מצויים מ"מ נתגלים כמה בני אדם דנזהרין ומחמירין לשתות. ואיכא למימר דלאות'שמן נזהרין מ"שתות נעשו להם כשופכים ופסולין להם לנטילה וקאמר ר' ואפשר דהאידנא דל"ח רובא דעלמא לגילוי מות' אפי' לנטילה אפי' לאותם הנזהרים דלא חשיבי כשופכים כו' יע"ש, וא"כ אפילו לדידן בז"הז דליכא נחשים ואפ"ה אנו נזהרים בגילוי המים כל הלילה שלא לשתות מהם עכ"ז לא נפסלו לנטילה ומ"ש הבא"הע בי"ד סימן קי"ו סק"ו בשם מהר"ר שעפטל ז"ל וה"ד המ"ץ שם דלא ירחץ ידיו שחרית במים מגולים ק"ו בהדחת פיו כ"א במים מכוסים וכן מ"ש בסד"הי שיהיה הכלי מכוסה כל הלילה וכמ"ש הרב המגיה שם יע"ש אפשר דזהו משו'מידת חסידות ולא מן הדין וג"מ משו'סכנה דליכא למיחש בהכי כיון דל"ש בז"הז נחשי' כמ"ש הרא"ש בפ"ק דביצה סימן ה'ותוס' שם ד"ה ע"א בד"ה והאידנא וכ"כ ביומא דע"ז ע"ב ד"ה משו'וכ"כ הסמ"ג עשין ע"ט ורי"ו ס' אדם נתיב ט"ו אות ל' והטור בא"ח סי'רע"ב ובב"י סימן של"ט וחוס'והרא"ש בהל' פסח דמ"א דכ"ט ע"ב ורש"ל בחי' לשם סי' ח"י יע"ש והרב גידה לדרך במ"ב כלל ג'ס"ד ועיין להר'שולחן גבוה בי"ד סי' קי"ו בזה והסמ"ק לאוין קס"ט יע"ש

ומדכתב הרב שלא יהיו מגולים כל הלילה ש"מ דלא אתי עלה מטעם למיחש לנחשים דא"כ אסורין ביום ובלילה כמ"ש בע"ז ד"ל ע"א בעובדא דשמעיה דר"ח ב"ע אינגליא הבוא קיסמא דמיא והוה ניים גביה אתא לגבי דר"ח בר טובי הרי אמרו אימת ישן עליהם וה"מ ביממא אבל בליליא לא. ונא היא ל"ש בימאמא ול"ש בלילה וכ"פ הרמב"ם בפי"א דרוצח ה"א והרי"ף והרא"ש שם והטור בי"ד סימן קי"ו יע"ש

ועוד להרב י"נ דל"ז ע"ב שהביא אזהרת זאת דלא ירחץ ידין שחרית במים מגולים וק"ו בהדחת פיו ושוב כתב אל תשתו כוס משקה מגולה אפי' ביום יע"ש. דה"מ דמשום סכנה הוא דקא מוסר להו ואכפר דבאתריה הוו שכיחי נחשים דאל"כ ליכא למיחש לגילוי כמ"ש הפוסקים וכ"נ מדברי הרב בית לחם יהודה בי"ד סימן קי"ו סק"ב שכתב דגם בעדי' אשכנז שכיחי נחשים בחיצות כפרים יע"ש

ומה שקשה ע"ז דאמרינן דבמקום דחיישי' לגילוי אסו' אפי' ביום מת"ם רש"י בחולין ד"ט ע"ב ד"ה ספק מים מגולי' שכתב וז"ל מים דנשארו מגולי' בלילה דקי"ל דאסי' כו' יע"ש וכבר עמדו ע"ד הרב פר"ח בי"ד סימן קי"ו סק"א והר"ג אנג'יל בחי'לשם יע"ש, ומה שתי' הרב"א דרש"י דנקט בלילה ל"ד יע"ש, הרואה יראה דהוא דוחק ועיין בספר יד אהרן בחי'לשם גם ראיתי להרב חסדי דוד בתוס' דפ"ו דתרומות דכ"ב ע"ד דתי' לקו' הפר"ח הלזו ע"ד רש"י ז"ל והרואה יראה דדבריו דחוקים ויש להשיב ע"ד

אבל לקע"ל נראה בכונת דברי רש"י דנקט שנתגלו בלילה הוא דכיון דאביי מק' לרבא בכת דלא שאני לן בין איסור לסכנה והא ספק טומאה בר"ה ס' טהור ואילו ס' מים מגולי' אסורין וכיון דמקשה ליה בכת הוכרח רש"י לפרש דהאי ספק מים מגולי' היינו דנתגלו בלילה דבהא הוי מילתא דפסיקא'לכ"ע דלא עלה ע"ד שום אדם לו' בכה"ג אבל אם הוי האי ס' דמים מגולי' דנתגלו ביום הרי לס"ד דש"ס בתחילה היה דיש לחלק בין יום ללילה וכמ"ש להדיא וה"מ בימאמא אבל בלילה לא וא"כ יתכן דרבא ס"ל דמים מגולי' דאסורין מסו' ס' שמא שתה נחש הוא דוקא בלילה דאינו רואה ולא ביום לזה פרש"י ואילו ס' מים מגולים דנתגלו בלילה דהוי מילתא פסיקתא דלכ"ע איכא משום ספק סכנה אבל הה"נ דלמסקנא דש"ס דס"ל דמים מגולים אסי' בין ביום ובין בלילה גם רש"י סל"ה ודוק

אלא דעדיין יש לעמוד בזה דלפי מה ששמענו וראינו בגלילותינו דרוב'ככולם נזהרי' שלא לשתות מים מגולי' בלילה אם כן הדר דינא למ"ש הרב"ח דחשי' כשופכי' ויהיו פסולין לנטילה כיון דליכא למיזל בתר רובא והדרבה רובא זהירי בזה לפכי דייקי דברי הלב"ח ז"ל שם שכתב דהאידנא דאין חוששין רובא דעלמא לגילוי לפיכך כשרים לנטילה גם לאותם שנזהרי' כו' דש"מ הא דאיכא רובא דחוששין אינם כשרי' לנטילה, גם ראיתי להרב בית יהודה ח"א חא"ח סימן מ"ג שכתב לענין יין מגולה דאפי'דבז"הז ל"ח סכנה מ"מ כיון דבמאיסותא תליא מילתא אין דרכן של בני אדם אכי' הרגילי' להקפיד אא"כ נשתהה כ"כ עד דנמר ריחו וטעמו או דעבר עליו לילה אחת מגולה כו' יע"ש דש"מ דבלילי'אחת מגולה איכא משו'מאיסותא ואם כן יהיה מקום לחוש ליטול מהם לנטילי'שחרית הכן

אכן ראיתי להרב פרי תואר בסימן קי"ו סק"ב דהכריע דבמקו' דשכיח נחשים גם בזה"ז דצריך לשמור מהם וכל העובר דמו בראשו וסיים וכת' ברם להא מילתא דאמרינן בש"ס להחמיר במים מגולים שלא יתן כו' ולא ירחץ בהם וכדומה אין להחמיר דלא שמענו מעולם דאירע תקלה ברחיצ' מים המגולי' אפי' בהולכי דרכי' ומדברות עכ"ל

וכ"כ הר' שיורי ברכה שם באות ד' יע"ש הרי דבמקום דשכיחי נחשים דלכ"ע יש לחוש ולהחמיר בשתיה עכ"ז לנטי' אין לחוש ולא שייך תקנת חז"ל דאסרו דלא ירחץ בהם פי"ו והרי כל פסולין לנט"י אינו כ"א מהך בריית' וכדפסק הרמב"ם כמ"ש מרן ז"ל וכיון דמצינו דלענין סכנה אין מקום לחוש לענין רחיצה לא קפדינן במה דנהגו שלא לשתותם משו' מאיסותא כיון דאפילו במקום דאיכא חשש סכנה בשתיה לא אסרו אותם לענין רחיצה ונט"י ואפשר דלפי דברי הפ"ת והרב ש"ב יתיישבו היטב דברי הרב ש"ך שכתב דאפילו במקום דשכיח נחשים דאסרו חכמים אינו אלא כ"א לשתיה לבד דהיינו כדברי הרב פ"ת דס"ל דאפילו במקום דאסרו רז"ל בדשכיח נחשי' אינו כ"א בשתיה ולא ברחיצה ומתא דתניא לא ירחץ בהם כו' לק"מ דאינו אסור עתה בזה"ז אפי' במקום דשכיחי נחשים ומן התימא ע"ד הרב חיים מודבר ומהר"י ן' עזרא ז"ל דלא זכרו מדברי הרב פ"ת, אלא דמע' ידידנו המגיה הרב ועלום כמהר"א ן' עזרא ז"ל שם ציין לדברי הפ"ת אלו יע"ש

ולא ידעתי כונתו אם כיוון למ"ש, ומ"מ עדיין יש מקום לידון דכיון דעכ"פ זהירי אינשי שלא לשתות ונעשו כשופכים לגבייהו א"כ יהיו פסולין לנט"י ומה דהתיר הרב פ"ת ז"ל לרחיצת ידים כו' זהו לענין דלא יהיה סכנה בדבר לא להתיר משום נט"י, גם מ"ש הרמב"ם מהך ברייתא דפסולין לנט"י בגילוי דאוסר אותם אין ראיה להתיר כשלא יהיה סכנה ברחיצה דמוכרים דאדרבה מ"ש בגילוי האוסר אותם בשתיה נפסלו מנט"י זה מורה להדיא דאפי' דלא יהיה סכנה כ"א בשתיה לבד דפסולין לנט"י ואפי' דיש מקום לחלק דשאני היכא דנאסר בגילוי איסור גמור במקום דשכיחי נחשים בזה"ז עכ"ז עדיין צ"י ועיין להרב מו"ק בא"ח סי' ק"ס ד"ע ע"ד שכתב דהיכא דשכיחי נחשים ודאי דאיסור שתיית מים מגולים במקומו עומד וכן כל שמושו בכלל יע"ש דס"ת דאין להתיר אפי' לנט"י

ועוד נראה דיש מקום ליישב דברי הש"ך אלו מת"ש הרב חזון נחום ז"ל בר"פ י"א דפרה דתנן צלוחית שהניחה מגולה ובא ומצאה מכוסה פסו' הניחה מכוסה ומצאה פתוחה אם יכולה החולדה לשתות ממנה או נחש כו' ודייק הש"ס בפ"ק דחולין ד"י דמגולה ומצאה מגולה לא טומא' איכא ולא פסו' איכא ואילו בס' מים מגולי' אפי' דחמירא סכנתא מאיסורא: והק' ע"ז דהרי תניא בע"ז ד"ל דמים מגולי' לא ירחץ בהם פי"ו ותי' ושמא לא חשש אלא במכוסי' ונמצאו מגולי' דלשון הברייתא שם וכ"ה לשון הרמב"ם מים שנתגלו דמשמ' דהיו מכוסי' ומצאן מגולים אבל הניחם מגולי' ומצאם מגולים כמו שהניחם לא מהמרינן משו' סכנתא אלא בשתיה דקות סכנת נפשות אבל לא ברחיצ' פניו ידיו ורגליו עכ"ל

הרי מבואר מדברי הרב דיש חילוק במים מגולי' דכשהניחם מגולים מעיקרא לא מחמרינן כולי האי לאוסרם גם ברחיצה אפי' במקום דשכיחי נחשי' וא"כ היינו הך דכתב הרב ש"ך דאפי' במקום דשכיחי נחשי' לא אסרום רז"ל כ"א בשתיה לבד כיון דאיירי הרב בענין דהיו המים מגולים מעיקרא מדנקט בלשונו אם יש מקום להקפיד במים על מים מגולים ול"ק מים שנתגלו דש"מ דאיירי במגולים מעיקרא ולכן שפיר כתב דלא אסרו רז"ל כ"א לשתיה ול"ק מהא דתניא לא ירחץ כו' דהתם מיירי במכוסים מעיקרא ונתגלו וכמ"ש הרב חזו"ן ז"ל

וגם זה הוא מוקשה להרב חיים מדברי ומהר"י ן' עזרא דנעלם מהם דברי הרב חזו"ן אלא דלפי דבריו לק"מ מהך ברייתא לדברי הרב ש"ך כלל ואף דעכ"פ לא איפרק מחולשא דהו"ל להרב ש"ך ולהרב המגיה שם כל כה"ג לרמוז לדברי הרב פ"ת והרב חזו"ן אלו ולא למסתם סתומי מ"מ מדבריהם הרי עולה מן היסוד לדבריו כפי דברי הרבנים הנז' וכמ"ש, והנה בעת"ה נ"ל ספר מנחת אהרן הנד"מ להר' כמהר"י פאלדרו ז"ל וראיתי לו שם בכלל א' סימן ט' שכתב וז"ל ואף דמה דאסרו בש"ס במים מגולים וכיוצא לא אסרו אלא בשתיה לבד ולא לנטילה א"ד יע"ש ודבריו תמוהים דנעלם ממנו כל זה וצ"ע

והנה כרגע נראה לי ספר חדש ממש בחורתו שא לה זה שמו אהלי יצחק וראיתי לו בחי' לע"ז לד"ל שהביא חילוק הרב חזו"ן או ותמה עליו דמה חילוק יש בין נגיעה לשתיה יע"ש ותמהני עליו שנעלם ממנו כל זה ועוד דהחילוק מצד עצמו הוא ברור וצ"י

אמנם לדידי ק"ל ע"ד הרב חזו"ן אלו במאי דקא מחלק בין הניחה מכוסה ומצאה מגולה להניח' מגולה מעיקרא דאחרי המ"ד לא ידעתי מה מקו' לחלק בהכי דבשלמ' גבי טומאה ופיסול שפיר יש לחלק בהכי בין מגולה למכוסה לענין טהרות דבמכוסה ומצאה מגולה יש לחוש לחולדה ונחש ובמגו' ומצאה מכוסה יש לחוש לאדם אבל לענין מים מגולי' דהחשש הוא שמא בא נחש ושתה וכשהניחם מכוסה ומצאה מגולה אמרינן דיש לחוש דשמא בא נחש כ"ש כשהיה מגולה מעיקרא דאיכא למיחש יותר ויותר שישתה הנחש כיון דהוא בנקל לשתות ממה שהוא מכוסה דעכ"פ איכ' טירחא יתירא ושהות קצת לגלותם כדי לשתות ובודאי דהא דתנן בפ"ח דתרומות מ"ד כמה ישהא ויהיו אסורים כדי שיצא הרחש ממקום קרוב וישתה ומפורש שם בחולין ד"י דהיינו כדי שיצא הרחש מתחת אזן הכלי וישת'. ופרידוהא קחזי ליה אלא ישתה ויחזור לחורו יע"ש

וכן ראיתי להדיא להרב דמשק אליעזר בחי' לשם דכ"ט ע"ב שכתב וז"ל כמה ישהו מגולים היכא דהוא עצמו הניחם מגולי' ויהיו אסו' כדי שיצא הרחש כו' ע"ש ובודאי דכונ' הר' לאו לדוקא בהניח' מגולי' שני לן בהאי שיעור' דלא"ה בעי' יותר משיעו' זה וכן ראיתי להר"ן בה' בע"ז בפ' א"מ שכ"כ להדיא דכמה ישהו מגולי' היכא דהניח' מגולים יע"ש דש"מ גם מדברי הר"ן דלא דרב' יותר יש לחוש בהניח' מגולי' לכשהניחם מכוסים ועיקר דקדוק הרב חזו"ן מדתני מים שנתגלו וכ"ה לשון הרמב"ם אחרי המ"ד לאו

כלל

פלא דהרי מבואר דמאי דנקט הכי בלשון המשנה והתוספתא בפ״א דתרומות וכן בירוש׳ שם בפ״ח היינו משום דכיון דהיו נחשים מצוים בהם ואירע להם סכנה הרבה פעמים לכן היו נזהרים ביותר מאד לכסות על שאמרו שם בירוש׳. מעשה בחסיד א׳ דפעם אחד לקח בדליקה וראו אותו דורש ביום הכפורים וצלוחית של מים בידו כו׳ יע״ש דעד היכן הגיע כמה היו נזהרים הרבה בדבר זה וכיון דהחשש׳ היא בשיעור קטן כזה כדי שיצא הרחש כו׳ בודאי הגמור דלעולם חדיר ולא פסיק היו מכסים המים ושאר המשקים ולכן הורגלו הז״ל לו׳ בלשון מים שנתגלו וכן בש״ס דילן ובירוש׳ איכא כמה מעשיות שאומרים איגלי ליה כו׳ וא״כ אין בדקדוק זה הכרח כלל וזה ברור ונכון ועיין לרש״י בסוכה ד״ן בד״ה יש בו ובכ״ק דקט״ו ע״ב ד״ה יש בו יע״ש ודוק

עוד ראיתי להרב חוו״נ שם סתי׳ וז״ל א״נ מיירי בהזאת כלים ולא בהזאת אדם עכ״ל, ואחרי המ״ר גם תי׳ זה אינו מחוור לחלק בין הזאת כלים להזאת אדם דסתמא קאמר הא מלאם כמו שהניח לא פיסו׳ איכא ולא טומאה איכא וע״ק שהרי שם בירוש׳ על ברייתא הלזו דתני מים שנתגלו לא ישרה כו׳ ולא יכבס בהם את הכלים ולא ידיח קערות כוסות ותמחויות וא״ל פניו ידיו ורגליו בודאי ע״ש הרי דכמו שאסרו לרחיצת פ״י ה״ג אסרום לרחוץ בהם את הכלים ואין מקום לחלק בין רחיצה דקתני בירוש׳ להזאה והרי מאי דאסר באדם רחיצה וק״ל להרב מהזאה ומחלק בין אדם לכלים הרי גם בכלים איכא איסו׳ סכנה בכביסתם וכדקתני כן בהדיא ועוד דגם באדם יש להלק בהכי שהרי הרמב״ם פסק בפי״ב דפרה וז״ל אדם שנטמא במת והיזה עליו כיון שנגע כל שהוא במי הנידה בכ״מ מעור בשרו של טמא עלתה לו הזאה כו׳ יע״ש והרי עיקר איסור מים מגולים דלא ירחץ בהם פ״י היינו כמ״ש רש״י במש׳ לא ישפכם לר״ה שמא יעבור אדם יתחף ויעמוד הארס בקשרי אצבעותיו וכיון שנכנס מעט ונוקב בבשר שוב אין לו תרופ׳ וזהו טעם אחרי׳ דאמרו שם בברייי׳ מקום שיש סירטא אסור אין סירטא מו׳ ופרש״י סדק שהארס מעכב בו ואינו נופל מהר ונוקב הבשר ופריך ע״ז הש״ס אחרים היינו ח״ק איכא בינייהו גבי היד ואגב הרגל ורומני דאפי ופירש״י ז״ל רומני דאפי פוליתא של פנים אסר אבל יהעין ואין שם סדק ולאחרים שרי ומ״ש בירוש׳ שם בפ״ח פניו בסירטא נ״פ לש״ס דילן דא״ן דגם הירושלי׳ מודה ברומני דאפי דלאו בסירטא הם ול״ק פניו בסירט׳כ״א לשאר מקומות דבפנים דיש בהם סדקים ועיין להרב חס״ד בפי׳ החוס׳ בפ״ז דתרומות דכ״ך ע״ג שהביא הך ירוש׳ לפ׳ דברי אחרים הנזכרים שם בברייתא ולא זכר שר דברי הש״ס דילן וכ״י וא״כ הרי דיש מקום להזו׳ על בשר אדם במים מגולים ע״ג היד וגבי הרגל ורומני דאפי כיון דבכל מקום דמזה בעור בשרו כשר

אלא דיש לעמוד בזה לענין פסק הלכה אי קי״ל כאחרים או כח״ק דהנה כפי דברי הרמב״ם בפי״א דרוצח הט״ו דפסק נסתם ולא ירחץ בהם פי״ו ולא חילק ש״מ דפסק כח״ק וכ״כ שם להדיא מרן בכ״מ בפ״ו דברכות ה״ז יע״ש וכ״ה דעת הטור בי״ד סי׳ קי״ו וכתב שם מרן בב״י דכן פסק הרשב״א וכ״כ להדיא בת״ה הארוך בית ג׳ שער ש׳

וכ״ם בס׳ בידה לדרך מאמר ג׳ כלל ג׳ פ״ד יע״ש וכ״ן דעת הסמ״ג בעשין ע״ע וכ״פ הרב חס״ד בפי׳ התוס׳ שם

ואולם דעת הרי״ף והרא״ש ז״ל שם בע״ז דהביאו הברייתא כולה וגם דברי אחרים דאמרו דמקום דיש סירטא אסור כו׳ נראה דס״ל להלכה כאחרים דאל״כ למה הביאו לדברי אחרים וגם לפחות הו״ל להביא מאי דשקיל וטרי הש״ס אחרים היינו ח״ק והאיכא בינייהו ומדסתמו וכתבו דברי אחרים ש״מ דהכי ס״ל וכן נר׳ מדברי רבינו ירוחם ח״א נתיב ט״ו אות ל׳ יע״ש, והוא תימא על הטור דפסק כח״ק דהרי מדברי אביו הרא״ש נראה דפסק כאחרים וכן נמי קשה למרן והרבנים הנז׳ דפסקו בפשיטות כח״ק ולא נרגשו מדעת הרי״ף ודעימיה אם לא שנאמר דמה דהביאו הברייתא כולה עם דברי אחרים לא כיוונו למפסק כותיה והוא דוחק ועדיין צ״ע

ומ״מ נראה דל״מ לדעת אחרים דיש אופן להזות ממי חטאת ע״ג היד והרגל ורומני דאפי כיון דהוי מקום שאין סדק וא״כ מצינו למימר שפיר הא מגולה ומלאו מגולה לא טומאה איכא ולא פיסול איכא ויכול להזות בלתי חשש סכנה והיינו במקום דאין סירטא, אלא דאפי׳ להרמב״ם ודעימיה דפסקו להדיא כח״ק יכו׳ אנו לומר דע״כ לא אסר הח״ק אפי׳ דאין סירט׳ כ״א מפני הגזירה שמא יבא לרחוץ בהם גם במקום סירטא ויבא לידי סכנה והמירא סכנתא ווהי ברחיצה של רשות אבל בהזאת מצוה ולא שכיח כולי האי יכול לכוין להזות ע״ג היד כו׳ במקום דאין סירטא וליכא חשש סכנה משום גזירה דרבנן בכי האי גונא לא גזרו, וראיה לזה מדברי הרט״ז שם בסי׳ קי״ו שכתב ליישב דעת הטור בא״ח סי׳ ער״ב דאין מקדשים על יין שנתגלה אפי׳ סיננו במסננת דמשמע דמותר וזהו לר״נ אבל חכמי׳ פליגי עליה וס״ל דגם בסינון יש בו משום גילוי, ויישב לזה דקמ״ל דלא תימא דכיון דהוא רוצה לעשות בו מצוה ל״ח לסכנה כיון דעכ״פ מסננת מהני לר״נ ואפי׳ לשתות יע״ש, והדי אם בענין מסננת דעכ״פ לדעת חכמים דקי״ל כוותייהו איכא סכנה גמורה בדבר דס״ל דבמסננת יש בה משום גילוי ועכ״ז היה מקום לומר דבמקום מצוה היה לו לסמוך לס׳ ר״נ דהוא יחיד בדבר כ״ש וק״ו בנ״ד דלפי האמת גם הח״ק אינו מכחיש בדבר דבמקום דאין סדק אינו מזיק אלא דהחשש הוא שמא יבא למקום הסדק וכל כי האי מילתא יש לנו לסמוך לס׳ אחרים במקום מצוה בהזאה וגם במילתא דלא שכיח בודאי דכל כה״ג היה אפש״ל דיש לסמוך לס׳ אחרים ולהזות ע״ג היד והרגל וכאמור,

ועוד דאעיקרא מחלוקת ח״ק עם אחרים הוא דוקא בפי״ו אבל בשאר הגוף דליכא סירטא גם ח״ק מודה ויכול להזות בשאר הגוף וכן פסק הרמב״ם דהזאה מהני בכל מקום בגוף וש״ור בס׳ נדפס מחדש אהלי יצחק בתי׳ לע״ז לד״ל שהביא מי שחילק כן יע״ש, ומה שיש לעמוד בעיקר דברי הט״ו כתבתי בזה בעניותי בס״ד לקמן בתשו׳ לסי׳ ער״ב יע״ש

עוד ראיתי להרב חוו״ן שם בתי׳ ג׳ וז״ל א״נ איירי במים רבים כדי שתאבל הפרה נאם עכ״ל, וגם ע״ז קשה לק״ד דאם הוא בענין

בענין שאכל המרה נהס דליכא משום גילוי א״כ מעיקרא ליכא ילפותא דהא מנו׳ ומנחה מגולה לא טומאה איכא ולא פיסול איכא ואילו ס׳ מים שנתגלו אסו׳ והרי בכה״ג דהס מים מרובי׳ אין הפרש כלל דגם משום מים מגולים ליכא אם לא שנאמר בכונת דברי הרב דבהניחה מגו׳ ומנחה מגול׳ דליכא לא טומאה ולא פיסול ועכ״ז היה לנו לחוש שמא שתה מהם נחש לענין איסור הגילוי אלא דלא הגירו משום מים מגולים משום דאפילו אם נחוש דשתה הנחש היא בענין ואופן שנאכל ונתבטל בהם המרה אלא דזה דוחק , ועוד דמעיקרא איכא פי׳ דאוי בהא לשאכל בהם התרם דליכא ביטו׳ והיתר כלל והניאו הרי״ף והרא״ש בס״ב דע״ז והטור בי״ד סי׳קי״ו

והנראה לע״ד לייסב לקו׳ הרב חזו״ן דמעיקרא קושיא ליתא והוא דהש״ס רצה להודיענו ההבדל שיש בין איסור לסכנה משום דחמירא סכנתא מאיסורא וע״ז בא להביא ראיה מהך מתני׳ דגלוסית כו׳ וקא דייק הא הניחה מגולה ומנחה מגולה לא טומאה איכא ולא פיסול איכא ואין אנו חוששין לשום דבר כל שלא יש סינוי וריעותא לעינינו אין אנו אוסרים אותם משום טומאה ופיסול בסתמא ואילו לדין מים מגולים בהניחה מגולה ומנחה מגולה אנו חוששים בסתם לסמא שתה נחש מהם וא״ט דנסכנה מחמירי׳ טפי משום דחמירא סכנתא וא״כ יתכן דגם במי חטאת נמי דאין אנו חוששים לטומאה ופיסול מסתמא בהניחה מגולה ומנחה מגולה דליכא לד איסור מקהלין ועכ״ו יהיה אלו המים נאסרי׳ להזות ולשתות משום ס׳סכנה ולא מצד דין איסור טומאה ופיסול והיא ראיה מוכחת דחמירא סכנתא מאיסור׳ וא״כ או ל״ק , ומ״ג דמעיקרא התנא לא הודיענו הדין דהניחה מגולה ומנחה מגולה דכשירה להזאה דאז היה מן הראוי להודיענו דכשירה משום פיסול ואסו׳ משום סכנה ע״ד דתני בחולין דנ״ח יצ״ב וכמש״ל שהרי אעיקרא כל הברה זה דהש״ס אינו כ״א מדיוקא דדייק דקוקא היכא דהניחה מגולה ומנחה מכוסה ומנחה מגולה נרם לא קאמר בהדיא מגולה ומנחה מגולה כשירה וגם הרמב״ם לא פסק להך דיוקא דאה״נ דיש לחוש משום סכנה וכבר השמיענו התנא בברייתא ות״ת כ״ס במקומו דלא ירחץ בהם פי״ו וזה ברור

ומ״מ . . למאי דאתאן עלה מבואר יות׳ לענין דינא כיון דקי״ל דהאידנא לא שכיחי נחשים כשרים לנט״י וכמ״ש הטור בסי׳ ק״ס והרב הלבוש שם בס״ק ה׳ דמים מגולים האידנא ל״ח להו אפי׳ לשתיה כ״ש דכשרי׳ לנט״י , וראיתי להרב עולת תמיד שם ס״ק ו׳ שכתב ע״ד הלבוש אלו וז״ל משמע מדבריו דבודאי אסור וכגון דראינו לנחש דשתה מהם פסולים לנט״י ולא דק דהא המחבר כתב בסמוך ס״ד דבכל בהמה חיה ועוף יש להכשי׳ ואולי משום סכנה פסו׳ לנט״י עכ״ל ,

ודבריו תמוהים דהרי עיקר דברי הלבוש הם דברי הטור בסי׳ זה וא״כ מאי מקשה עליו ומתרץ דאולי משום סכנה דהרי כל עיקר הטעם דחשו לפסו׳ מים מגולים הוא שמא שתה מהם נחש הוא משום סכנה ומה״ט נפסלים לנט״י וכמ״ש הרמב״ם בפ״ו דברכות והטור ע״ד הרמב״ם אלו קאי , גם מ״ש דאם ראינו דשתה נחש מהם דאפי׳בז״הז פסו׳ לנט״י הא ודאי פשיטא וכ״כ להדיא מרן בב״י בסי׳ קי״ו והרב הלבוש שם דגם האידנא דל״ח לשתות הנחש אם ראינו דשתה הנחש מהם גם בז״הז פשיטא דאסור יע״ש וכ״נ לדקדק מלבדי התוס׳ דביצה ד״ו ע״א בד״ה והאידנא כאשר יראה הרואה יע״ש וא״כ איך עלה על דעתו להק׳ ע״ד הלבוש ממ״ש מרן בש״ע בס״ד וא״ל דלדברי מרן סתראי נינהו ממ״ש הוא עצמו בי״ד ואיך לא דק כוה , זאת ועוד דאעיקרא קו׳ליתא דכל עיקר הטעם הוא משום סכנה כמבואר בדברי הרמב״ם והטור שם ואיך כתב הדבר בספק ואולי משום סכנה כו׳דהוא פלא ונ״ע ,

וראיתי להרב אליהו רבה שם ס״ק י״א דהביא דברי הרב ע״ת אלא והשיב ע״ד וז״ל ואני אומר דפשיטא דאסור משום סכנה דהא בלבוש י״ד סי׳קי״ו כתב דאפי׳עכשיו אם ראו דשתה נחש או רחש פסולים לשתיה ועוד הא הלבוש לא ס״ל כש״ע וכדפי׳לעיל א״ד יע״ש , ויש לתמוה ע״ד דטפי הו״ל להק׳מדברי מרן שם בב״י בסי׳קי״ו שכתב כדברי הלבוש , וא״כ הו״ל להקשות למרן מדידיה אדידיה , ועוד ק״ל ע״ד במ״ש דהלבוש לא ס״ל כפסק מרן בש״ע שם בס״ד דפסק בשחיה כל בהמה חיה ועוף דכשרים לנט״י דהיכן ראה בדברי הלבוש דפ״ל דפסו׳ דהרי כתב להדיא הרב הלבו׳ שם בס״ד וז״ל מים ששתו מהם התרנגולי׳ וכ״ש אם שתה בהמה כו׳ יש מי שפוס׳ כו׳ ויש מכשירי׳ וכמ״ש מרן בש״ע ומדהביא ס׳ המכשירי׳ באחרונה ש״מ דדעתו לפסוק כדעת המכשירים וכפסק מרן בש״ע ומלבד דהכי קי״ל בס׳ הפוס׳ כשתביא ב׳סברו׳ בשם י״א וי״א דעתם לפסוק כלישנ׳ בתרא כידוע כ״ש בהך דהלבוש מביא ס׳ראשונ׳בשם יש מי שפוסל וס׳הב׳בשם יש מכשירים דלישנא קמא בל׳ יחיד והס׳הב׳בל׳רבים , ועדיפא מינה ראיתי להרב ג״ור בחשו׳ הא״הע כלל ד׳ סי׳ ל׳ דפ״ו ע״א שכתב בשם תשו׳הרב מוהר״ר יעקב ז״ל דכשכותב ס׳ ראשונה בשם יש אומרים בל׳ רבים וס׳ הב׳ ויש מי שאומר משמע דס׳הב׳היא יחידאה וכן הסכים שם הרב ג״ור בע״ב וז״ל ושפיר קאמר דודאי ס״ל למרן לפסוק כי״א קמא בל׳רבים ולא כיש מי שאומ׳ בתרא דמתניא בל׳ יחיד וזו אינה צריכה לפנים עכ״ל •

ואם ככה כתבו הרבנים דיש לפסוק כלישנא קמא משום דתני לה בל׳ רבים כ״ש בנ״ד דהס׳ הב׳היא בל׳רבים דפשיטא ודאי דדעתו לפסוק כיש מכשירים ואין להקשות ע״ד הרבני׳הנז׳ ממ״ש הרב כנ״הג בא״ח ח״א בכללי דרכי הפוסקים אות ן׳דאין לומר כשאומרים הפוסקים יש אומרים שיהיו רבים כו׳יע״ש וכן תמ״ש הרב כנ״הג בשיירי א״ח בכללי דרכי הפוס׳ אות ז״ך דיש מי שאומר נאמר בפוסקים אפי׳ על ב׳ יע״ש וא״כ איך כתבו הרבנים הנז׳דיש אומרים הוו רבים ויש מי שאומר ל׳יחיד דאין זה ענין לנדון הרבנים דאה״נ דיתכן לומר יש אומרים על היחיד ויש מי שאומר על רבים ברם כללא דידהו אינו אלא לומר דכשכותב הפוסק ב׳סברות והס׳א׳לשו׳רבים בשם י״א והס׳הב׳ בשם יש מי שאומ׳בל׳ יחיד זה מורה באצבע דדעתו הוא לפסוק כי״א ראשון מדכתבו בל׳ רבים לגבי הס׳ הב׳ דכתב בל׳ יחיד יש מי שאומר ושינוי זה מורה כן להדיא והיינו מ״ש הרב מהר״ר יעקב וס׳ שני ויש מי שאומר משמע דס׳ ב׳ היא יחידאה

כר"ג נהא דאיכא שינוי בין ס' הראשון לס' שני משמע דהיא יחידאה . או אפ"ל דלאו דוקא היא ס' יחיד אלא דלגבי דידיה היא כס' יחיד לענין דלא לפסיק כוותיה נגד ס' ראשונה שהיא בל' לשון רבים וה"נ דייקי לדברי הרב ג"ור דהכי קי"ל למרן כס' י"א קמא דהיא בלשון רבים ולא כיש מי שאומר דתני לה בלשון יחיד ועמ"ש הר"חסק שלמה בח"מ סימן כ"ה בהגה"י אות ז"ן ואילך והרב בנו בס' מטה שמעון שם אות כ"ג ואילך יעויין שם •

והוצרכתי לזה לפי שראיתי להרב יד מלאכי בכללי הש"ע אות ט"ו שהביא לדברי הרב ג"ור אלו, ותמה ע"ד ממ"ש הרב כנה"ג בכללי הפוסקים אות ז' לדרך הפוסקים לומר יש מי שאומר אפי' על ב' וכיון שכן לא אניתו להך כללא א"ד

ואחרי המ"ר לא ידעתי מאי ק"ל דאה"נ דגם המה יודו להך כללא דיש מי שאומר נאמר אפי' על ב' מ"מ הם מחלקים דאע"פ כן אם ראינו בפוסקים דכו' ב' ס' אחת ביש אומרים ואחת ביש מי שאו' מדשנו בל' ותני לאחת בל' יחיד לגבי הס' החולקת דמתנו לה בל' רבי' ש"מ דקי"ל לפסוק כס' היש אומרים שהביא בל' רבים ואין זה ענין כלל להך דכתב הרב שיירי כנ"הג וזה ברור וז"י

ועוד ק"ל ע"ד הרב א"ר דלא נרגש ע"ל הע"ח מדברי הרמב"ם והטור בסי' זה וסו"ר להרב עצמו בספר א"ז שם בסי' ק"ס שקי"א דעמד ע"ד הע"ח אלא דראיתי שם בס"ק יו"ד שכת' וז"ל בש"ע הסכים ליש מחמרים והלבוש ז"ל נראה כמסתפק כו' יע"ש • ודבריו תמוהי' דהרי בש"ע כתב להדיא כדעת המכשירים , וגם מ"ש דהלבוש נראה כמסתפק אין כאן ספק כלל דודאי דעתו לפסוק כיש מכשירים וכמש"ל , ועוד ק"ל דאפי' לפי דבריו דהרב הלבוש הוא כמסתפק א"כ מאי תק'ע"ל הרב ע"ת דהלבוש חולק לש"ע שם בסקי"א וכא"ר כתב כדפרשית לעיל והרי לעיל לא כתב כ"א דהוא מסופק

ולפי חומר הנושא נראה דמה דכתב בש"ע הסכים ליש מחמירין דט"ס הוא וצ"ל ליש מכשירים או ליש מתירים ,דהרי הרב בא"ר כתב שם בסקי"א דדעת מרן בש"ע להכשיר ודוק •

ועוד יש לתמוה ע"ד הרב א"ר וא"ז בקו' ע"ד הע"ת דהרב הלבוש ס"ל כדעת המחמירין בשתי' בהמה כו' כמו מי חטאת ומינה ר"ל דדעת הלבוש לפסוק בשתה נחש מטעם איסור פיסול כמו מי חטאת ולא משום סכנה : והן אמת דהכי תנן במתני' בפ"ט דפרה מ"ג שתה מהם בהמה או חיה פסו' כל העופות פסולין חוץ מן היונה מפני דהיא מוצצת כל הפרצים אינם פוסלי' אף מן החולדה מפני שהיא מלקקת רג"א אף הנחש מפני מקיאה ר"א אומר אף עכבר יע"ש וגר' שדברי ר"ג אלו הם הלכה דהכי תני לה בתוס' בפ"ח שם והניאה הר"ש שם בפי"הת וז"ל רבי יוסי ור"ש או' נר' לדברי ר"ג בנחש וכלדבריו אנו מורים יע"ש , וגם הרמב"ם ורע"ת בפי"הת פסקו כר"ג יע"ש , וכן נר' מלשון הרמב"ם שם במ"ד שכתב וז"ל רבי יהושע אומר כשישת'שהוא כמו הנחש והבהמ'בעת שתותו יתערבו לתוך פיו בשארית מי חטאת ולכן שם בסך חעים ט' יע"ש

גם אנן התם לקמן ברפי"א גלוחית כו' אם יכולה חולדה לשתות הימנה או נחש. לדברי ר"ג כו' יע"ש דשם מהני' חשש לס' ר"ע ולא לס' ר"א כמ"ש הר"ש שם והתוס' בחולין ד"ג ע"ב ד"ה או משום דר"א פתותי יע"ש , אלא ליש לעמוד ע"ז ממ"ש הרמב"ם בספר היד בפ"ט דפרה הי"ב דהשמיט לההא דר"ג וכמ"ש הרב תוס' י"ט שם וכבר נרגש מרן שם בכ"מ בזה ויפה . לדעתו דס"ל להרמב"ם ז"ל דמאחר דסתם לן במתני' דלא כוותיה כסתם נקטינן יע"ש , ויש להרגיש על מרן דלא זכר לדברי הרמב"ם בפי"הת דכתב להדיא דהלכה כר"ג אלא דאין זו קו' דהרמב"ם חזר בו מפירוש המשניות לספר היד כידוע בכמה דוכתי :

א"כ מבואר יוצא דדעת הרמב"ם ז"ל לפסוק כת"ק דשתית נחש אינה פוס'במ"ח דלא כר"ג וכ"כ הרב מור וקציעה בא"ח סימן ק"ס ד"ע ע"ל וא"כ מה מק' הרב א"ר וא"ז בקו' הנ' ע"ד הע"ח דהלבוש ס"ל כמ"ד דהפוסלים במ"ח פוס' ג"כ לנט"י דהרי הנחש אינו בכלל הפוס' במ"ח ובשלמא דברי הרב ע"ה דס"ל דאפי' הפוס' למ"ח כשרים לנט"י מקש'שפיר מהא דנחש דלא לפסו' נמ"נ אפי' אי קי"ל כר"ג דפוסל משא"כ לדברי הא"ר וא"ז ואיך לא נרגש בזה

ואולם ראיתי להרב שושנים לדוד בפ"ט דפרה מ"ג דרצה לתרץ לדע'הר"ם במו"ל דבחי' לא פסק כר"ג דאמר אף הנחש ע"פי מ"ש הרמב"ם במתני' דלקמן ר"י אומר כשיש'שהוא כמו הנחש והבהמה דבעת שתותו יתערב ליחות פיו ולפ"ז י"ל כיון דפסק בפ"ט דאין האדם לכן לא פסק דין הנחש דהיא היא א"ד יע"ש • ודבריו תמוהים דמלבד דלא זכר שר לדברי מרן בכ"מ דקא פסיק והני בדעת הרמב"ם דס"ל דלא כר"ג ולפחות הי"ל להזכירו זאת ועוד דאין אני מחוור דהרי דין זה שכתב הרמב"ם דהנחש הוי כבהמה דבשתיתו יתערב זהו כר"ג דאמר אף הנחש משא"כ לת"ק דהנחש אינו פוסל וא"כ לא ס"ל דמתערב ליחות פיו וא"כ מאי הוכח יוכיח מדין אדם שכתב הרמב"ם שמתערב ליחות פיו בעת שתיתו כמו הנחש כו' אחר דיותר מבואר מ"ש דהלכה כר"ג דהנחש פוסל משום דהוא מקיא , ואם הרמב"ם חזר בו וסובר בחיבורו כת"ק דנחש אינו פוסל דלא כר"ג מה מקום לומר דכיון דפסק דין האדם דהיא היא דזה אינו כ"א אי קי"ל כר"ג כמ"ש להדיא בפי"הת שם במ"ג דכ' כר"ג ולכן במ"ד עשה דמיון זה דהאדם הוא כמו הנחש משא"כ בחיבורו דלא ס"ל מהיכא תיתי ללמוד מדין האדם דמתערב לנחש דאיתא דוקא אדם הוא דמתערב ולא הנחש וע"ק דהרי הרמב"ם שם בהי"ב פסק דין שתית בהמה דפוסלין במ"ח ולדבריו כיון דפסק דין האדם לא הו"ל לפסוק הא דבהמה א"ו דהא ל"ת כלל •

אלא דמגד אחר אני תמיה דלפי דברי מרן בכ"מ דהרמב"ם פסק כת"ק דנחש אינו פוס'ודלא כר"ג א"כ הדבר תמוה היכי מצאנו ידינו ורגלינו בבי"הת בכמה משניות במסכת תרומו' פ"ת דאסרי' משום גילוי מה"ט דהנחש מקיא ומטיל הארס וכן איתא התם בתוספת' דפ"ח ובירושלמי שם בכמה מעשיות עצמו מספר דאירע בהם סכנה ע"י הגילוי משום דשתה נחש והכי איתא בש"ס דילן בכ"מ

בכמה מקומות בע"ז ד"ל וסוכה דמ"ח וד"ן וחולין ד"ט ולמ"ט ולח"ן ובב"ק דקט"ו וגם הפוסקים הרי"ף והר"ש והרמב"ם והטור והמחברים אחריהם כולם פה אחד הסכימו לאסור מים מגולים. משום שתית הנחש ואין סותה פה ומנפנף וכיון שכן היך יתכן לומר דלא קי"ל כר"ג דקאמר אף הנחש מפני שהיא מקיאה דא"כ הוא אמאי אסרינן גילוי משום שתית הנחש ומ"ג דדברי הרמב"ם שהביאו ניכהו לבפי"א מה' רוצח וברפי"ב פסק דאיכא משום גילוי משום שתית הנחש ובה' פרה כבר דלא כר"ג

ועלה ע"ל לתרץ דאה"ן דלענין איסור לגבי פיסול מ"ח דאיפליגו הת"ק ור"ג קי"ל כת"ק להכשיר בשתה הנחש אבל לענין מים מגולים דאסיר משום סכנה כיון דקי"ל חמי' סכנתא מאיסורא כדאמרי' שם בחולין ד"ע א"כ נקטו התנאים במשניות ובתוספתות ובש"ס בבלי וירוש' לאסור אפי' דלית ה' כותיה באיסור ולכן גם הפוס' פסקו לאסור במים מגולים מה"ט גופי' וכיוצא בזה כתב הרב כנה"ג בימן קי"ו הג"הט אות ט' במ"ז דקי"ל ה' כרב באיסו' דאפי' הכי במקום סכנת פסקינן כשמואל יע"ש,

אלא דעדין לא יגהה מזור דא"כ ת"ק דמתני' דמס' פרה דפליג לר"ג לא ס"ל הא דנחש מקיא וא"כ לדידיה ליכא למיחש למים מגולים והוא תימא דלא יאמן דת"ק דהכא פליג על כל הני מתני' וגם דהשכל מחייב דהנחש מטיל ארס ומקיא וכמה מעשיות דאירעו בדבר ואיך יתכן לומר דת"ק יכחיש בדבר הזה, וליכא למימר דאה"ן דת"ק ס"ל דהנחש מקיא ומטיל ארס ואיכא סכנה אלא דאפ"ה ס"ל דלענין מ"ח אינם נפסלים בזה דנהי מקום לחלק בין הולדה שהיא מלקת בלשונה ויוצאה מפיה למים כמ"ש הרמב"ם שם למה שהנחש מקיא ומטיל הארס. וגם דוחק לומר דהתולדה זה דרכה תמיד בעת ששותה המים היא מלקת משא"כ הנחש דאף שהיא מקיא פעמים דאינו מקיא וא"כ במ"ח אין אנו חוששים גרס לענין סכנה חיישינן דחמיר' סכנתא דמאן לימא לן דלא מקיא בכל פעם או על הרוב, ומ"ג דרש"י בפ"ק דחולין ד"ט ע"ב ד"ה אם יכוי חולדה גרים גם בדברי ת"ק מפני שהיא מקיאה יע"ש

כי ע"כ הנכון הנר' ליישב לזה הוא דגם ת"ק דר"ג ס"ל דנחש מקיא ומטיל ארס והמים נפסלין למי חטאת כשאר שתית הבהמות והחולדה ומה שלא הוצרך ת"ק ללמד זה הוא מפני דלא הוצרך ללמדנו כ"א שאר בהמות וחיות ושרצים דאינן אוסרי' בשתייתם במים של חולין דאפ"ה למ"ח אוסרים משא"כ שתית הנחש דהרי הוא אוסר במים של חולין משום סכנה דמטיל הארס כ"ש דיהיה אוסר ופוסל למי חטאת מה"ט גופיה דמקיא ומטיל ארס כשאר החיות ועופות וחולד' דמונחין ריר מפיהם וא"כ בזה יתיישב ג"כ דעת הרמב"ם דלא הזכיר דין שתית נחש אפי' דפסק כר"ג בפי' המשנה דשתית הנחש אוסר לפי שסמך על מה שכבר פסק בה' רוצח דין שתית הנחש דפוסל ואוסר במי חולין כ"ש למי חטאת ועיין לרש"י בפ"ק דחולין ד"י ע"א ד"ה ש"מ יע"ש

אבל נשאר עדין להבין מה היה דעת ר"ג להליק ע"ד ת"ק ולו' דאף הנחש מפני דהיא מקיאה שהרי גם הת"ק בלא"ה ולרוב פשיטו' לא אמרו הת"ק בהדיא אם לא דנאמר דר"ג דאמר אף הנחש לפרושי לדברי ת"ק אתא וכוונתו דאף דנחש ס"ל לת"ק לאסור מפני שהיא מקיאה שהוא דבר פשו' לכל דהנחש מקיא ויש לנו לאסור במ"ח כמו דקי"ל

במים מגולים זה נ"ל ברור ליישב ומ"ש בתוספתא נראין דברי ר"ג וכלבריו אנו מורים י"ל דלהך הי' דר"ג דקאמר דברי ת"ק נראים או דיש לפ' פי' אחר בתוספתא דלא קאי על דין שתית הנחש דלא כהר"ש ודעימיה ומן התימא למרן בכ"מ והרב תוס' יו"ט והרב בוצינא דנהורא לדוד שעמדו ע"ד הרמב"ם שו ואיך לא הרגישו בכל זה כי ע"כ דבריהם נ"ע

ולענין אי נוהג דין גילוי בירושלים ת"ו הנה בירוש' בפ"ח דתרומות איתא תני ר"ה הגילוים נוהגים בין בארץ בין בח"ל וכ"כ הרפר"ח בי"ד סי' קי"ו להדיא לאסור הגילוים בירוש', ועוד הביא ראיה שם בכמק"א הא דאמרי' בירוש' דנוהגי' הגילוים בארץ ובח"ל והא דתנן בפ"ה דאבות ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים ותי' דהא קמ"ל הירוש' דלא תימא כיון דלא הזיק נחש בירושלים לא קפדינן אגילוי קמ"ל דהיכא דקביע הזיקא וגידו להזהר ולהשמר ממנו דבידו לכסותם בכה"ג לא מתעביד ניסא את"ד יע"ש ועיין להרב פתח עינים ביומא לדכ"א ובס' ביו' ברכה יו"ד בסי' קי"ו אות ג' שפקפק ע"ד הרפ"ח ממ"ש בירו' הגילוים נוהגים בין בארץ כו' ול"ק בירוש' כו' יע"ש ואין זה קו' לדברי הרפ"ח דרצה לכלול בתי' הא דבארץ לירוש' ושאר א"י כדי שלא נטעי לומר לאידך גיסא דבירוש' דשכיח נחשים הרבה חיישי' וגם בשאר הארצות דומיא דירו' ומה גם דהירוש' דרכו למינקט לישנא קלילא ותני תיבות כ"ש כאן דנקט בארץ לכלול את כולם בבת א' ובסדר ולשון דתני בכ"מ המשנה בין בארץ בין בח"ל

גם ראיתי להרב ז"ל בס' חסדי אבות על מתני' הלזו דלא הזיק נחש כו' דרצה לתרץ דכוונת דברי הירוש' דקאמר בארץ היינו חוץ מירוש' יע"ש, ואחרי המחי"ל ק' טובא כמבואר להדיא ממתני' דסוכה דמ"ה ע"ב דתני נשפכה או נתגלתה כו' דהמים והיין המגולים פסולים ע"ג המזבח ומבואר שם בגמ' ד"ן ע"א דאיכא משום גילוי גם בירוש' ובנ"המק וכ"כ התוס' יו"ט שם ובמס' פרה רפי"א יע"ש וכ"כ מדברי הרב חוו"ן שם ואפי' לדברי רש"י שם בסוכה דמ"ה ע"ב ד"ה שאין כו' שכתב דטעמא דמתני' בגזיר' ליתא קיצור היינו לפ"ד וכמ"ש התוס' שם ועמ"ש שם ר"ל שושנים לדוד ומ"ש אני עני ע"ד בה' שבת בהשו' לבי' ער"ב וגם בירוש' שם בכו' פ"ד דסוכה ופי' הרב קרבן העדה נר' דגם בירו' איכא משום סכנה בגילוי כמו שיע"ש ועמ"ש בג"ב דל"ז מגולה סכנה הוא והיירי בייך דנתנסך ע"ג המזבח ועיין מ"ש בהי' לשם ליישב דברי הרב ברש מהך דסוכה נר' להדיא להכך וצ"ע

העולה מן המקובץ דמים המגולים במקום דשכיחי נחשים וקפדי אגילוי וזהרי' לכסות כמו' לנט"י ועמ"ש מרן בר"סי ד' ובמג"א שם וק"ג יע"ש ואין חילוק בין שאר ארצות וה"ל לירו' וכ"כ להדיא הרב כסא אליהו בכו' סי' ד' יע"ש ובמקום דלא שכיחי נחשים וקפדי אפ"ה לגילוי יש להזהר לכוסם ואדהם לא כיסה אותם או שנתגלו יש להקל בדיעבד מיהו מנ"אתי בס' שבט מוסר פט"ו שציוה ר"א להורקנוס בנו הוי זהיר שלא תשתה מים מגולי' בליל' כי מקטרגים משתכחי' בעולם כו' יע"ש ומזה נר' דכונו העול' להזהר ודוק ולענין יין לקידוש והבדלה שנתגלה הכתוב בס"ד לקמן בתשו' השייך לבי' ער"ב, ומן אם יש ביטול למים ושאר משקים שנתגלו וכן אי יש לגוים דין גילוי ומה שיש לתקן' בהתר פת של גוים הכל כאשר לכל כבר כתבתי כיד ה' הטוב' עלי בס' ש"ות להיו"ד לבי'

לכי' קי"ו בס"ד ז ולענין אי בדבר מצוה אי יש סכנה אי אין לחוש משום שומר מצוה לא ידע דבר רע כבר כתבתי לקמן בתשו' לסי' תנ"ה וכי"ל שם במקום הנז"ל והמ"ל

סימן ס"ג

שאלה במאי דפסק בש"ע בה' נט"י סי' ד' כת' אלו דברים הצריכים נט"י הקם מהמיטה והיוצא מבה"כ ומבית המרחץ והנוט' צפורניו והחולץ מנעליו והנוגע ברגליו והחו' בראשו וההולך בין המתים ומי שנגע במת ומי שמפלה כליו והמשמש מיטתו והנוגע בכינה והנוגע בגופו בידו עכ"ל. אי בכל הני צריכים לערות עליהם ג' פעמים כמו נט"י דשחרית ושיעור רביעי' ואי צריך לקבלם בכלי גם יודיענו אי אסור להלוך ד' אמות בלי נט"י גם בדברי' האלו ואם יש להקל בהם אי לא ,

תשובה הנה מרן הקדוש בב"י הביא משם הרל"א ז"ל בשם התשב"ץ דז' דברים צריכים נטילה לאחריהם ואלו הן הקם מהמיטה כו' ושכ"כ הכלבו בסי' כ"ג וכ"כ המרדכי פ' אלו דברים אלא דבמקום הקם מהמיטה כתב ההולך בין המתים עכ"ל והראיתי בס' התשב"ץ לתלמיד מהר"ם ק"ק בסימן רע"ו שכתב ואלו דברים הצריכים נטילה לאחריהם ההולך מבית הכסא כו' יע"ש ואם הדברים הם כפשטן דההולך מבית הכסא צריך נט"י אין בהם טעם כלל אבל כוונתו ברורה דהיינו ההולך מבית האבל הוא בשעת הוצאת המת דהוי כנוגע במת וכהולך בין המתים ול"ל מתים ל' רבים ועיין להרב עטרת זקנים בסי' ז' הביא מהסמ"ג דכתב ההולך מוהמת יע"ש איברא דבס' הכלבו כתב ואלו ז' דברים צריכים נט"י כו' ולא מנה כ"א שש לבד , ואפשר דט"ס נפל וחסר אחד מהם והיינו הקם מהמיטה כגיר' הרל"א או יוצא מבית האבל והיינו או ההולך בין המתים כגיר' התשב"ץ והמרדכי ועיין להמג"א סי' ד' ס"ק כ' דהביא משם מהרי"ל כי' כ"נ דההולך בין המתים הוא בבית הקברות יע"ש והמת דמהרי"ל כתב ההולך בבית הקברות וכתב הטעם משום רוח רעה כנט"י דשחרית ומ"מ לא ביאר ההולך בין המתים שהוא לוקא בבית הקברות שכתב המרדכי שהוא דוקא בבית הקברות דאפשר דהולך אחר המתים הוא ללוותו וכמו שביאר שם מהרי"ל דנט"י דאחר המת מנהגא היא יע"ש אבל מבואר שם דכל זה הוא מפני רוח רעה יע"ש וע"ש במג"א סק"א ועמ"ש הרב נוה שלום אות י"ב

ומ"מ לגיר' הרל"א לגרי' הקם מהמיט' בודאי דעל הקם מהמיטה איירי להכי משמע שהוא דמיירי ומ"ש הרב למ זק אליעזר בדסכ"ו ע"א הרואה ירי' לדבריו תמוהים והרי בנט"י דשחרית בעי' שיעור ל' ועירוי ג"פ ואסור לילך ד"א בלי נטי' ומדכייל כל הני בהדי דהקם מהמיט' ש"מ דכול' שוים ואפי' לגי' הכלבו והמרדכי והתשב"ץ ז"ל דל"ג קם מהמיט' עכ"ז יש להוכיח מצד אחר דבעינן דיהיה הנטי' הלזו דומה ממש לנט"י דשחרית שהרי קודם דהביאו הני ז' דברים הצריכים נט"י לעי' מזה כתבו וז"ל ועל הדברים הצריכים נט"י אסר ראשת אי כגי בנקיות בעלמ' בלא מים דאי אפשר לברר ברחיצה ברורה אין לעשות פירוקא לסכנה' וטוב להחמיר להצריך נטי' ואלו הן הצריכים נטי' לאחריהם כו' הרי דשלו ממנו ע"כ הני דברים דצריכים נטי' דקא מונה אחר' אזי ש י בנקיות בעלמ' והביא דאין האיה ברורה להקל ואין לעשות פירוק' וטוב להחמיר עכ"ל וכיון דנטי' בכל הני הוא משום סכנ' ולכן כתב דטוב להחמיר אם כן יש להחמיר להצריך בהם כל דיני נט"י דשחרית עירוי ג"פ וכח גברא ושיעור ד' ושלא לילך ד"א בלי נט"י וכ"ן מלברי מרן שב בב"י דבתחילה הביא הני ז' דברים ושוב הביא הא דכתב המרדכי והכלבו ז"ל ועל הדברים אסר שאלת כו' יע"ש דנרא' דהנין דעל כל הני ז' דברים איירי וכיון דיש לחוש בכל הני לסכנה דר"ר וכמו שכ"נ מלברי מור"ם בד"מ א"כ יש להחמיר כדין נט"י דשחרית גם בכל הני ז' ובדמשמע מדברי מור"ם בס בד"מ וכמוכח מהא דהצריכו דיהיה הנטי' דוקא במים ולא במידי דמנקי דש"מ שהוא משום ר"ר ובר"ר ליכא להעבירו כ"א ע"י עירוי ג"פ וכ"כ להדיא הרב הלבוש בסי' ד' סק"י וז"ל אלו דברים צריכים נטי' במים לאחריהם מפני ר"ר הקם מהמיט' והיוצא מבה"כ ואפי' לא קנח כו' יע"ש דש"מ דמשום ר"ר הוי הנטי' ואם כן אין ספק דבעינן עירוי ג"פ ושיעור רביעית וכל השאר כנט"י דשחרית , ,

איברא דראיתי להרב אליהו זוטי בסימן ד' סק"ע דכת' דא"צ עירוי ג"פ כ"א בקם מהמיט' יע"ש . והדבר קש' דמנ"ל הא מאחר דהרב הלבוש כתב דנט"י דהני הוי משום ר"ר ולהכיר הר"ר בעי עירוי ג"פ והוא ז"ל קאי ע"ד הרב הלבוש , וע"ק דמנ"ל לחלק בין קם מהמיט' לשאר הדברים כיון דנחלא מהת' מיתנו , הן אמת שדברי הא"ז הן הם דברי הרב כ"הי דאפי' שכתב דבכל הני צריך נטי' תקף ומיד כל דאפשר כדי להכיר מעליו כח אות' טומא' ולהרחק ממנ' דמ"מ א"צ עירוי ג"פ דלא בוכר עירוי כ"א בנט"י דשחו ית אבל לא בדבר אחר עכ"ל יע"ש , וה"ד הרב עצמו בא"ר בסי' ד' פקי"ב , וכ"כ הרב כנה"ג שם והרמב"א בס"ק ט"ז יע"ש , וכבר ראיתי להרב עולת התמיד שם בקי"א שכתב ע"ד הרב סד"הי אלא דאינו מוכרח יע"ש וכ"נ לע"ד דאם באנו לומר דעיקר נט"י בהני הוי משום ר"ר מאן לימא לן לחלק בינייהם אחר דהראשונים דהביאו דין זה אינהו גופייהו לא רצו לברר הדבר ולהקל משום דהמי' בכנת' אם כן מנ"ל לחלק בינייהם ולהקל ואפי' בהולך מנעליו וחופף הראש נר' לדעת הרב עולת התמיד אכ דהוי טעמ' משום ר"ר כמבואר שם בסקי"ב וכמ"ש הרב מאמר מרדכי שם סק"ט לדעתו יע"ש וכ"כ הרב מו"ק בסי' ד' דהולך מנעליו ונוגע ברגליו הוי משום ר"ר יע"ש ,

וק"ק על הרב מ"מ שהבין דהרמב"א והא"ר לא כל"ה והככים לדעתם כנר' דכ"ל דלא הוי רני משו' ר"ר והוא היפך שנרה' מדברי הראשונים מאחרי דהאי דינא דהוו משום חשש סכנה והיינו ר"ר וכמ"ש להדיא הרב הלבוש , ,געם בראיתי להרב חיים הכהן ז"ל ה"ד הרב א"ר והרב מהג"ר בכוף סי' ד' דדוקא בקם מהמיט' צריך נט"י ג"פ ובכלי אבל בשאר אפילו דהוי משום ר"ר כמו היוצ' מב"הכ ומרחץ וט' צפרניו א"צ ג"פ דר"ר שבהם מעט והולך בין המתים ונוגע במת צריך ג"פ וכן בה"ה מפני הטומא' אבל הו' מנעליו ונוגע ברגליו והו' הראש הוא משום נקיות עכ"ל

וכ"כ הרב כולא בלולה וה"ד בס' בית הרואה ד"א ע"ב יע"ש , ואחרי המ"ר קש' דמלבד דפשט דברי הראשונים נר' דגם אלו לאו משום נקיות הם כ"א משום ר"ר ומשום סכנ' וכנר' ג"כ מדברי

מרן ומור"ס . זאת ועוד קש' הא דמחלק בין היוצ' מבה"כ דאפי' דהוי משום ר"ר דא"צ ג"פ למנ"ל הא וכמו שפסק הר"ע הת ע"ד הרב סד"הי וכתב דאין זה מוכרח . וכ"כ להדיא הרב היכל הקודש סי' ג' ד"ה ע"א דצריך נט"י ג"פ וכמוכות שנו מדברי הזוה"ק ח"א ד"י ע"ב דאמר דנתן הזוה"ק טעם לנטי' דשחרית משום דקור' עליו ר"ר כמ'וז"ל ואי תימ'א"ה הא בימא' כו' ואי תימ' משום דמלוכלכים אינון לאו הכי כו' רוחא חדא אית בכל ב"הכ כו' ומיד שרי על אינון אצבען דילוי לבר נש יע"ש . ופשט דברי הזוהר נר' דקא בעי לדמות ענין ר"ר דליל' לב"הכ . ואף שראיתי להרמג"א בסי' ז' סק"א דהלק ע"ד הרב היכל הקודש ושאין ראיה מדברי הזו' יע"ש . ולזה נטה דעתו הרב א"ר בסי' ד' סקי"ב שכתב וכ"מ בסי' קס"ה עכ"ל

ודבריו אחרי המ"ר תמוהים דמאי מוכית ממ"ש בש"ע בסי' קס"ה ואי משום דשם פסק דלאחר ששפך פעם אחת על ידיו ומשפשף בירך אשר יצר ובשעת ניגוב ענט"י דזהו לדעת הא"ש דסו' דאינו נוטל ידיו לעשיית צרכיו כ"א משום נקיות ולא משום ר"ר וכמ"ש הט"ר בסי' ז' וכ"פ בש"ע שם דאם לא שפשף אינו נוטל ידיו ולכן כיון דאינו משום ר"ר גם דשפשף וצריך לנט"י דיי בפעם אחת משא"כ לדעת הזוה"ק דהוי משום ר"ר שפיר כתב הרב היכל הקודש דבעי ג"פ . ועם דהרמג"א רצה לדחות גם לדעת הזוה"ק דהוי משום ר"ר דאין ראיה דצריך ג"פ עם שלע"ד אינו מוכרח דמי גילה לנו דהר"ר הולך בפחות מג' וכ"כ הרב של"ה ה"ד הרב יד אהרן שם בס"פי ד' בהגב"י והסכים לזה יע"ש מ"מ מה ראיה מביא הרב א"ר מפסק מרן דלא איירי לדעת זו כלל ועוד יש לדחות דזהו דוקא לקטנים אבל לגדולים לא וכמ"ש הרב פ"מ בא' א"ח ר"סי ז' ועמ"ש לקמן בסימן ע"ב בס"ד

אלא דלפי זה ק"ל על הרב הלבוש שכתב להדיא דנט"י בכל הני משום ר"ר ובכלל היא היוצא מב"הכ ואילו הרב עצמו בסי' ז' ובסי' קס"ה כ"זה מדברין שם דנט"י דהעושה צרכיו הוי משום נקיות אם שפשף וסגי בפעם אחת . ונר' דלק"מ דהרב הלבוש רצה ללמדינו דין דעושה צרכיו בכתם אפילו לב"הכ דאינו קבוע ולענין אם נגע ושפשף כו' ואז הוא דסגי בפעם אחת ואה"נ דאם יהיה בב"הכ קבוע אפי' דהוא בריא דלא שפשף ולא נגע קנה כלל הפ"ה צריך נטיל' משום ר"ר וצריך ג"פ ובהכי א"ש גם לפס' מרן בש"ע דנר' בסי' ז' וקס"ה דסגי בפעם אחד אין ראיה דיש לדח'כמ"ש . אמת דלפי מ"ש הרב נקשל"ה במס' חולין בדין נט"י וה"ד הרב היכל הקדש וכ"כ שמו הרב י"א בסו'סי' ד'וכמש"ל דהיוצא מב"הכ צריך נט"י ג"פ וכן מצאתי להדיא להרב של"ה בש'האותיות אות טהרה דאחר דפסק בכל אלה הדברים דצריכים נט"י ש"יס וכת'וז"ל וצריך ליזהר ליטול יפה בעירוי ג"פ

ברם ק"ל ע"ד ממ"ש הוא בעצמו במס' חולין דק"ד ע"א דהביא דברי הרב סד"הי שכתב להדיא דא"צ ג"פ כ"א בנט"י שחרית ולא חלק עליו ש"מ דהכי ס"ל והוא הפך ממ"ש איהו גופיה בשני מקומות אלו . ואפי' אם נדחוק לזה ולומר דרצה להביא דברי הסד"הי בכללותם ואפ"ל דבדבר זה פליגי לא ס"ל כוותיה דהכי י"ל כלל זה בפוסקים וכמ"ש בקו'כללי הפוסקים בס"ד עכ"ז קשה ממ"ש שם לשי'מנה קודם לברי הסד"הי דטעם נט"י דשחרית

לנטי ג"פ הוא כדי להעביר ג' רוחות כו' יע"ש והרי ביוצא מב"הכ הוא משום רוחא חדא כמ"ש הזוה"ק ואם כן לא צריך ג"פ ואיהו גופיה כתב בשער האותיות דעל כולן צריך ג"פ ובכלל הוא היוצ' מב"הכ . ועוד דהא הגדול' להחמיר מכולם הוא היוצ' מב"הכ שהוזכר בדברי הקדמת הקדו' הרשב"י דאית רוחא חדא משא"כ בשאר הדברים דקילי טפי . ואם ביוצא מב"הכ י"ל דהוי רוח'חדא וסגי בנטי' אחת כ"ש בשאר הדברים כי ע"כ דבריו צ"ע . ועיין ג"כ להרב מ"ח בס' עמק ברכה בסי' ג' והוא תמי' על הרב י"א דלא נרגש מכלל זה וצ"ע

ומ"מ נקטינן כדבריו שכתב בב' מקומות דכבר וקי"ל דבעי נטי' ג"פ . ומה גם דכל כה"ג אזלינן לחומרא וכמש"ל . וזה התהני ע"ד הרב בא"הט בסי' ז' סקי"ט שהביא דברי הס"הי דא"צ עירוי ג"פ יע"ש ולא זכר מדברי הרב של"ה ז"ל דהוא מחמיר

גם ראיתי להרב גור אריה הלוי ז"ל בסי' לש"ע בא"ח סי' ד' ס"ה שכתב וז"ל וע"ל (וע"ס הוא וצ"ל וכ"ל) דגם בשו צריך עירוי ג"פ כדלעי' ס"ב יע"ש . א"א דק"ל דלא זכר שר לדברי הסד"הי שכתב להדיא להפך וצ"י ועיין שוד להרב בא"הט לקמן סימן ז' סק"א יע"ש .

ואולם מצאתי להרב אורחות חיים בה'נט"י סי' א' אות יו"ד דאחר שכתב ט' דברים דצריכים נט"י חיים וז"ל והקדרהיגה א"צ שיעור ולא כח אדם ואינו מברך שא משום נקיות עכ"ל . ונרא'דאין ראיה מדברי הא"ח דהוא ז"ל לא כ"ל דכל הני דברים צריכים נטי' ואפי' היוצ'מב"הכ דהוי משום ר"ר כ"א משום נקיות לכן כ"ל דאין צריך שיעור ולא כח אדם וכ"ש דא"צ עירוי ג"פ אבל למה שנתבאר לדעת הראשונים בכל הני ולדעת הזוהר ביוצ' מב"הכ דהוי משום ר"ר אה"נ דצריך לכל הדברים הצריכים לנטי' דשחרית . וכ"נ ממ"ש הרב א"ח שם וה"ד מרן בב"י סי' ז' ופסקו בש"ע שם דנטי' דעוש' צרכיו הוי משום נקיות ולא משו' ר"ר ואפי'שיש לדחו'דלא איירי בעוש' צרכיו בב"הכ מ"מ מדסתם הדברים ש"מ דבכל אופן איירי

אלא דק"ל ע"ד הא"ח דשם לעי' מזה באות ה' הביא תשו' הרמב"ע ששא ממנו על הדברים דצריכים נטי' אי סגי בנקיות והשיב דיש להחמיר משום סכנ' יע"ש . והתשו'הלזו הביא'המרדכי והכלבו והיא בס' התשב"ץ . והרי דברים שו מוריס דעל הני ז' דברים מיירי והכ"ה קאמר דיש לה חמיר משום סכנ' ולא משום נקיות וא"כ מנ"ל להקל ולומר דהרקינ'בהם היא משום נקיות בהך נטי' דא"צ שיעור כו' אפי'דהוי משום ר"ר הוא דוחק . שהרי כיים וכתב דאינו שא כ"א משום נקיות אם לא שנאמר דלא נחת' ליה להא"ח לתשו' מוהר"ם דלזו איירי בהני דוקא וזה ג"כ דוחק וצ"י . ועיין להרב חמדת ימים בהלכו'שבת פ"ג שכתב דאחר קצירת הצפרנים צריך נטי' דהוא אחד מהדברים הצרכים נטי' וכ"ל דלא די בנקיות בעלמ'-שא צריך נטי'גמור' כו' ואם ת"ה הוא הלמידו מאתכח כו' יע"ש . והרי מכל שו הדברים איכא ה"ע כמו שכיים שם מרן שא דק"ל ע"ד במ"ש וכ"ל דלא די בנקיות דזהו מתורתם של ראשונים גופייהו וגם מרן דקדק וכתב צריכים נטי' במים . וי"ל בדוחק דכונת דבריו דלא דיי בנקיות היינו בנטילה א' לבד שא צריך נטי' גמורה דהיינו ג"פ שא מדבריו כהומים

נמצינו

ונמצינו למדין דלדעת הרב סד״הי ומהר״ח הכהן ודעימייהו א״צ בכל הני נטי׳ ג״פ ולדעת הרב גור אריה והרב של״ה צריך ג״פ ולענין היוצ׳ מב״הכ רבים סוברים דבעי׳ ג״פ כמ״ש הרב היכל הקודש והרב מח״בר הביא מרבנן קדמאי דנהגו כן יע״ש

ומ״מ הדרך לדינא דנלע״ד דכיון דדבר זה במחלוקת הוא שנוי אי בעי׳ בכל הני נטי׳ ג״פ ושיעור ד׳ אי לא וכיון דהוי ספק איסור משום שב״ד דר״ר יש להחמיר ולהצריך נטי׳ג״פ ושיעור ד׳ כדי שבזה יהיה כח להסיר מעליו הר״ר וכ״ש ליוצ׳ מב״הכ דיש להחמיר יותר כיון דאיכא עו״כ הפוסקים דהחמירו בזו יותר מהני וכתבו להדיא דבעינן ג״פ, ואי בעי׳ כלי לקבל את מי הנטי׳ אלו בזה נראה דיש להקל קצת וכמ״ש הרב מהר״ח הכהן ז״ל דלא נזכר דבר זה כלל בפוסקים להחמיר והנו דלא לוסיף עלה, ולענין להלוך ד״א בלי נט״י נר׳ דטוב להחמיר בזה כיון דהחשש הוא משום ר״ר כל עוד שבוהא בלי נטי׳ עיל טומאתו בו ולכן תכף יזהר להסיר מעליו הר״ר וכמ״ש הרב כל״הי והוא הנכון •

ואע״פ שכתב הרב מאמר מרדכי בסי׳ ד׳ סק״י גבי מ״ש מרן ומי ששפ׳ את מכל שו ולא נטל אם הוא ת״ח תלמודו משתכח ואם אינו ת״ח יוצא מדעתו דה״ד כשהוא לומד או מתפלל כו׳ יע״ש זהו לענין העונש הזה אבל עכ״פ עוש׳ לו רושם קצת בקיות טומאתו עליו שאין דזינו כ״כ כמו כשעוב׳ בתורה ומתפלל וכ״כ מל״הזו״הק ס׳ בראשית ד״י ע״ב יע״ש, ועיין להרב מזה שלו׳ שם באות י״ב דרצ׳ לחלוק ע״ד הרב מ״מ שו׳ דה״ד בתו׳ומתפליו כו׳ דהוי משום נקיות אבל בהני אמריני דהוי משום ר״ר כו׳ יע״ש ואין דברין כרי דמפל״ד לדבר כו׳ דבכל הני נמי משום ר״ר וכמש״ל אך ועוד דבלא״ה ל״ק דא״כ דהיושב בטל ולא נטל ידיו לא יהיה לו עונש זה כלל בשביל שעה מועטת אבל טוב ליטול ידיו תכף ומיד וכאמור

סימן סד

שאלה אם יכול לברך ברכות השחר קודם נט״י אבי׳ אם ברור לו שידיו הם נקיות וגם אי מותר לקרות בתורה ולומר כל דבר שבקדושה אי לא ואת״ל דאסור אם אין לו מים אם יש להקל או לא

תשובה הנה כתב מרן בש״ע סי׳ ד׳ סכ״ג וז״ל לא תקנו נט״י אלא לק״ש ולתפלה אבל ברכות דשחרית יכול לברך קודם נט״י אלא א״כ הוא ישן על מיטתו ערום דאז אסור להזכיר את ה׳ עד שיכסה אותם עכ״ל ועיקר דין זה הוא נלמד מת״ש בפרק הרואה ד״ס ע״ב כי מתער או׳ אלהי נשמה כו׳ וכי שמע קול תרנגולא כו׳ וכי לביש כו׳ וכי מנח ידיו כו׳ וכי משי ידיה או׳ אשר קב״ו ענט״י וכת׳ שם הרא״ש סוף סי׳ קנ״ג, ומיהו מלשון בסידר הש״ס משמ׳ דיכול לברך כל אלו קודם נט״י יע״ש וכ״כ הרשב״א בח״א סי׳ קנ״ג דמסדר הש״ס נק׳ דיכול לברך קודם ענט״י אך להחש שאין ידיו נקיות והצריך לנקות בכל מילי דמנקי יע״ש, וה״ד מרן שם בב״י יע״ש וכ״כ הר׳ ש״הג בכבי״ב המרדכי שם בפרק הרואה אות ד׳ לברך משו׳ הרשב״א יע״ש וגם הרא״ש שם לשו׳ מזה כת׳ וז״ל והאידנא נהגו לברך שו הברכות על הסדר אחר נט״י דכל זמן דאין ידיו נקיות אין לברכם כו׳ כו׳יע״ש

וכ״פ הטור בסי׳ מ״ו דאע״ג דלפי סדר הש״ס היה ראוי לברך כו׳ ולפי דאין הידים נקיות תקנו לסדרם בב״הכנ כו׳ יע״ש והיינו כתקילן ענט״י כדעת הרא״ש יע״ש וכ״כ הכלבו בסי׳ א׳ דאע״ג דמל׳הש״ס נראה׳ לברך קודם נט״י הגדולים החמירו בזה ונהגו לסדר כולן אחר נט״י שיברכם בטהר׳ ובנקיו׳ יע״ש, וכל׳ הזה כת׳ הא״ח ד״ה ע״ב אות ה׳ שאז דכתב במקום והגדולים החמירו והגאונים יע״ש וכ״נ מדברי הב״י״ג שם בפ׳ הרוא׳ דבתמי׳ סדר הש״ס כל מהער כו׳ וכל משי ידיה ומברך ענט״י ושוב הביא שאר הברכות יע״ש, ש״מ דס״ל דאין לברך כסדר האמור בש״ס לברך קודם נט״י כ״א אחר נט״י ומ״ש דאו׳ אלהי נשמה עכ״פ אפשר דאינו מברך בשם או דברכ׳ זו שאני שהיא מהזיר נשמות ומשיבה בשעתה וכמ״ש הטור בסוף סימן ו׳ וכ״נ מדברי מור״ם בסי׳ מ״ו סי״ג משם האגור יע״ש וכ״נ מדברי הרמ״א בסי׳ ד׳ סק״א ובסימן מ״ו סק״פ והר׳ ענ״ז והפר״ח שם יע״ש

ומה שיש לעמוד בזה אעיקר׳ע״ד הש״ס דאיך היו מברכים כל הברכות האו קודם נט״י ולא היו חוששים לברך בטהר׳ כבר עמדו ע״ז תלמידי ר״י שם בפרק הרוא׳ וכת׳ וז״ל ור״ש כת׳ דמברך אותם על מיטתו כל הסדר הכתוב בש״ס וזה קיימא למאחר דאין ידיו נקיות איך אפשר לומר דיברך אותם ומה שסידר הש״ס כך הוא מפני שהם היו קדושים ומתוך כך היו נזהרים ורוחצים ידיהם ועומדים בענין דהיו יכו׳ לומר הברכות בנקיות אבל אנו דאין אנו יכולים להזהר ולשבת בנקיות א״כ אינו יכול לאומרם כ״א לאחר נטי׳ יע״ש, וכה״ג כת׳ הר׳ הלבוש שם בסי׳ מ״ו ס״ג וז״ל והיינו בימיהם דהיו מתנהגים בקדוש׳ ובטהר׳ אפילו בלילה והיו ידיהם נקיות בכל עת ואפילו מיד שנתעורהו משנתם אבל עכשיו אנו אין ידינו נקיות בא׳לו הזמנים שאלות הברכות כל אחת בעתה עכ״ל •

וזה ראיתי להר׳ מעלני מלך שתמ׳ ע״ד הר״י שתולה דנקיות הראשונים ברחיצ׳ והרי בהדיא אמרו בש״ס כי משי ידיה אחר כל הברכות מלבד ברכת המעביר ועוד אי ברחיצ׳ מי לא סגי להוך מקודם בענין שיהיו נקיים וכ׳ש יע״ש

ואחרי המ״ר בר״דלב״ק דהנה לפי דברי הר׳ הלבוש דתלי׳ הטעם של הראשונים דהיו יושבים בטהר׳ בליל׳ ומיד שנתעוררו היו בנקיות דלא נ שי בפקים מטונף א״כ גם לדברי הר״י יכו׳ אנו לפרש כן, ומה דתלו הטעם ברחיצ׳ י״ל הלא מתרתי או שאם לכעמים היו נוגעים היו רוחצים. או שמקודם השינ׳ היו בידים טהורות באופן דבאותו פיק דהלו הברכות בשנתם במיטתם היו טהורים מאח״כ שנפסיו וכ״נ מדברי כ׳ הפרדס כ״י ה״ל הר׳קיורי ברכה בסימן ד׳ אות ג׳ יע״ש, א״נ י״ל בכונת דברי הר״י דתלו הטעם ברחיצ׳ דר״ל דהיו רוחצים בכל מידי דמנקי אם היו ידיהם מטונפות וכמ״ש הרשב״א ז״ל בתשו׳ הנז״ל והא נמי מקרי רחיצ׳כדכתי׳ ארחץ בנקיון כפי כמ״ש בש״ס והה״נ דאח״ך היו רוחצים במים ומברכין ענ״י

ועוד היה נלע״ד לכונת דברי הר״י הוא דכיון דבזמן הש״ס היו קדושי׳ וטהורים בודאי דמיד דהיו נעורים משינ׳ היו נוטלים הידים הכף ומבר׳כל הברכות על הסדר וא״כ לא היו מבלבלים לדעתם לברך כל הברכות קודם נטי׳ כיון דהם היו

ונוהגים בקלוס'ונטהר' ויכו'היה להכריה. דהלי כדר
בש"ם אינו בלוקא אבל עכשיו דאין נוהגים בקלוסה
ובטהר' היה כו. להרמב"ם לבאר דיטול ידינו ונברך
בנט"י תחיל' כדי שלא יטעו בדבר ואף שזה דוחק
דממ"ש ומה שבידרם בש"ם ש"מ דגם תר"י ס"ל דהסדר
הוא בדוקא מ"מ הכינו באופן דיהיו ידיהם נקיים או
דהיו מנקים ידיהם וכאמור

אלא דלעיקר קו' תר"י על הרמב"ם נר' לק"ל
דנ"ק דכל דמצינן למימר בסידור הש"ם
בברכות אלו דאיירי ע"י דהיו ידיהם נקיות כמו כן
ע"ד הרמב"ם וכ"כ להדי'הרב דוד ערמאה שם בנימוקיו
על הרמב"ם וז"ל בשעה שיקוץ כו' ודוקא בזמנם שהיו
נקיים כך כונרים כל הפוס' ז"ל אבל בזמנינו אין לו'
שום דבר על טיפול כו' יע"ש ומן התימה על הרב
מעשה רוקח שם שכתב וז"ל מבואר הדבר דר' ס"ל דיש
לברך ברכות אלו קודם נט"י וצ"ל דבזמנם היו יותר
קדושים שהיו משמרים ידיהם משום טינוף אבל בזמנינו
יע"ש ומלבד לדבריו הן הם דברי תר"י בקונט' ע"ד
הר"ס ומ"ב להרד"ע ז"ל כ"כ ע"ד הרמב"ם להלק בין
זמן לזמן ולפחות הו"ל להזכירם

אמנם לעיקרא יסוד זה אינו מספיק ע"ד
הרמב"ם דאם יש להלק בדבר מזמן
זה לזמן הש"ם הו"ל להרמב"ם ללמדנו הילוק זה בפי'
וכמ"ש כיוצא בזה מהרי"קו סו' קכ"ג על דין א' שפסק
הרמב"ם בכתם ולא חילק בין זמן זה לזמן התלמוד
ש"מ דס"ל דאין לחלק בהכי יע"ש ועיין מ"ש בעניותי
בזה בקונט' כללי הפוס' ולעיל בי'ח"י די"ד ע"ג בס"ד
אם דיש לחלק דהכא שאני דלא כתב הרמב"ם הדין
בפי' להפך כנלון מהרי"קו דיש הילוק בין חיוב לפטור
אלא סתם הדברים וסידר הברכות כמו שהם בש"ם ומה
שאנו אומרים דבזמן הש"ם היו מברכים בנקיות כמו
כן צריכים אנו לו' גם בדברי הרמב"ם דלא התיר לברך
קודם נט"י כ"א דוקא כשיהיו ידיו טהורות ונקיו' ודוק

והנה ראיתי להר' מעשה רוקח שם ה"ד עמ"ש
הרמב"ם כשמעביר ידיו על עיניו אומר
כו'ד הק' ממ"ש בשבת דק"ח יד לעין תקציצנה שנאמר
דלא נחית על פ' עשייתן וכו' ומשני ממ"ש דף (ע"ש הוא
וצ"ל דין) ז'עכ"ל, ודבריו תמוהי' שהרי הוא ז"ל עצמו
לעיל בדין ג' ישב לדעת הרמב"ם דמ"ש כדר הברכות
קו' לנט"י היינו דבזמן הש"ם היו משמרים עצמן מכל
טינוף ויכול לברך הברכות אלו קודם לנט"י וא"כ ש"מ
דנחית לאומרם על סדר עשייתן דאל"ה לא הוה ק'קו'
תר"י דנקטו בפשיטות דהרמב"ם כידרם בדוקא גם מה
דהביא ראיה ממ"ש הרמב"ם בה"ג דמ"י ברכות אלו אין
להם סדר אלא כל א' מברך על דבר בשעתו כו'
יע"ש אין ראיה כלל דאה"ן אם אזה האזור מברך תכי'
קודם דשמע קול תרנגולא וכן ע"ד זה אבל מבואר
הוא דמברך פוקח עורים ושאר הברכות קודם לנט"י

גם מה שהביא ראיה ולע שהרי בש"ם מייתי
בריש' ברכת ציצית ותפלין והדר מייתי כי
משי ידיה ופשיט' דל"ד דלא צריך להניח תפילין
ולברך עליהם קו' נט"י עכ"ל , ודבריו תמוהים
דאם באנו לו' דסדר ברכות אלו אינם בדוקא מלבד
דהוא היפך כל הראשונים הנז' לעי' דכבר להסדר
הוא בלוקא ומברך כל הברכות קודם לנט"י ואין נעלם
מעיני דמר כל זה ועוד דקו' תר"י על הרמב"ם ז"ל
מעיקרא קו' ליתא ומה לו לדחוק ולאוקמי לגרי' הר"ס
במז"ל דאיירי לזמן הש"ס לא ודאי דכ"ל בעד הש"ס
דהיו משמרים עצמם מכל טינוף והיו מברכין בנקיות
ואם כן כמו כן נמי היו לובשים ציצית ותפילין

וזה ג"כ ק' ע"ד הרט"ז בר"סי מ"ו שהבי' ע"ד
מרן בש"ע וז"ל דלא נקט על הסדר עכ"ל
ודבריו תמוהים דמלבד דכל הראשונים הללו דכ"ל
דהם על הסדר זאת ועוד דהכי מוכח מפסק מרן בס"כי
ד' וכדכתיבנ' ועיין מ"ש הרב נהר שלום ולהרב פ"מ
בחלק מ"ז בי'מ"ו

וראיתי להרב מור וקציעה בסי' מ"ו שכתב
להשיב ע"ד הרמ"א דכתב בשו"ת
הלזו דפרק הרואה נר' דהברכות הללו הם על הסדר
שסיב ע"ד וז"ל ולע"ד בש"ס מיירי שכבר נטל ידיו
בעודו במיטה קודם שלבש כו' יע"ש , ודבריו
תמוהים דנעלם ממנו דברי הרא"ש והרשב"א ז"ל ושאר
הראשונים דכולם ס"ל דסדר הש"ס הוא בדוקא וגם
כאגור בסי'ג' השכים בזה לדברי הרא"ש יע"ש , וכן
הסכימו רבני האחרונים וכמש"ל , ואף לדברי הר"י
שכתבו דהש"ם איירי כשהיו קדושים ורוחצים כו' עכ"ם
גם המה מודו דהש"ס כסדר קאמר , ועו"ק דאם
הש"ס איירי בשנטל תחילה וכדברי תר"י ק' דמלבד
דלא זכר לדבריהם עוד בה אמאי נקט הש"ם כי משי
ידיה באחרונ' ואף שדבריו לא כתבו תר"י כבר תמה
ע"ד הרב מעדני מלך וכמ"ש , ואפי' למ"ש ביישוב
לדבריהם קשה לומר כן בדבריו כמו שירא' הרוא' והוא
פלא איך השמיט מיניה דברי כל הני אשלי רברבי
ראשונים ואחרונים , גם מה שהביא מסידור הש"ם
ציצית ותפילין קו' נט"י אינה ראיה וכמש"ל ועוד
השגתי ע"ד מרן בסי' שאחר זה ובעת דבריו צ"ע

ומ"מ מבואר דעת מרן בש"ע דיכול לברך
ברכות השחר קו' לנטי' כשהוא יודע
בבירור דידיו נקיות ולא נגע במקום מקוס ומשום רוח
רעה דשורה על הידים אין קפיד' לברך וכדמשמע
מהראשונים שכתבנו לעיל

אבן מדברי הז"הק ה'בראשית ד"י ע"ב מבואר
דהדיא דאסור לברך בלא נט"י כו', ואפי'
לקרות בתור' אפי' מילה חדא אסור וכ"כ הר'מוהר"א
אזולאי ז"ל בס' זהרי חמה ד"ן ע"ב דל"ד לברך לא
כל דבר שבקדוש אסור לומר אפי' שיכן ביום בלא
נט"י יע"ש , וכבר ראיתי בהגה' הז"הק בס באות
ג' שכת'וז"ל נר'מכאן דאסור לברך בלי נט"י והפוסקים
כתבו דמותר וצ"ע

ולעד"ן דאין זה קו' דכבר ביארנו דהפוסקים
שכתבו דין זה הילייהו הוא מהא
דפ' הרואה דסידר כל הברכות קודם לנטי' משמע
דמותר לברך קודם נטי' והז"הק דהחמיר בדבר ואסר
לברך ולקרות מילה חדא הוא משום ר"ר , ומו"ר
להרמד"ל בס'שתי ידות בדרך חיים דק"ב ע"א דהוכית
מל' הז"הק הלזה דאסור לברך בלי נט"י והמה על
פסק מרן וכתב ואילו היה רואה מרן לשון הז"הק הלזה
לא היה פוסק כן וה"ל מרן והח"י"ב בכנ"הג' בי"ד הנז'
יע"ש וכ"כ הרב ברכ"י שם משם מהר"א אזולאי בשם
מהרח"ו ז"ל בכ"י זכה'שיורי ברכה שם. דלדעת הז"הק
אפי' דידיו נקיות צריך נטי' משום ר"ר יע"ש .
ואחרי המחי"ר או אינה צריכי' לפניס דהרי מבואר בס'
בז"הק ובאמור אם לא שנאמר שגם הרבנים הללו באו
לסוטיה מלברי הזוהר הקדוש דלא קשבו [illegible]
ולקד"ן

ולקרן דאין זה קו' על מרן דכיון דמדברי הב"ט וזפ נקיט מגואר דיכול לברך ברכות או כלי נט"י לא חזא לט' הזו"הק במקום דהס"ם חולק להקבל' וכמ"ש הרב כנה"ג בא"ח בכללי הפוסקים סי' א' ואפי' שכת' שם בשם הרד"ו דלאומרא הגא נוהג כהקבל' אפשר דוהו לעצמו ולא להאחרים , אבל ראיתי להאגור בסי' ג' דהביא פסק הרא"ש מכח הש"ם דיכול לברך ברכות השחר קודם נט"י וכתב ואלי המחבר נראה דטוב ליטול ידיו לכתחילה כשיש לו מים דרוח שיבת שורה על הידים ואם אין לו מים לכי שעה כדאי הוא הרא"ש לסמוך עליו אח"ל . הרי דגם האגור חזא לטעות את ר"ר אפי' דאין ידיו מטנופות כס' הזו"הק ומ"ש בס' הרא"ש הכי הוא האמת דהכרח הרא"ש הוא מאידור הש"ם נר' דמדינא יכול לברך קו' נט"י כל שאין ידיו מטונפות אלא דעכשיו לפי המנהג התמידו דא"א להיות ידיו נקיות והאגור כתב דאפי' שידיו נקיות יש לאסור משום ר"ר וזהו כס' הזו"הק . ומה שהזכיר בס' ברכת אברהם לס' נט"י ח"ל מסימן קנ"א ואילך יע"ל הרא"ש והאגור יש להשיב ע"ד ועיין מ"ש הר"כם אינהו ר"כי מ"ו יע"ש ועיין להרב אדרת אליהו בחי' שם לפי הרואה דפי' לדברי האגור דבשאין מים הוא דהתיר הש"ם לברך הלא"ה לא יע"ש : ואחל הרואה יראה דיש להשיב ע"ד ונ"א .

וראיתי להרב עולת התמיד בכ"כי ד' ס"ק י"ד שכת' עמ"ש מרן דלא תיקנו נט"י כ"א לק"ש ולתפלה וז"ל פי' אם אין מים דצריך נט"י דוקא במים להעביר הר"ר ולא סגי בנקיות ה"ד לק"ש ולתפלה עכ"ל והיינו דכוונת דברי מרן להתיר אפי' דאית מים ולאפוקי מס' האגור דמתמיר היכא דאית ליה מים דצריך לרחוץ גם לברכות דשחרית

מיהו מ"ש עו"ש הרב ע"הת בקט"ו משמע דבאינו מזכיר את השם יכול להתפלל או ללמוד בידים מטונפות ואפשר דל"ד וכן נכון להחמיר את"ד יע"ש , וכבר ביארנו דמלשון הזו"הק הנז"ל דהיכא איכור לברך וללמו' בידים מלוכ' וכמו כן דיש בהם ר"ר כישן וכיוצא מג"הכ וכלומר אסור ועיין להרב א"ר וא"ו שם ולהרב נוה שלום שם באות ח' יע"ש ,

העולה לעניין דינא דאסור לברך ולו' דבר שבקדושה וללמוד בתור' קודם נט"י דשחרית אפי' אי ברי' לו דידיו נקיות משום הר"ר דשורה על הידים וכל עוד שלא נטל כדין אסור כס' הזו"הק והאגור אלא דבזעת הדחק דאין לו מים יש להקל ולברך קו' נט"י כס' האגור והר' אדרת אליהו והכי קי"ל והכי נהגו

סימן סה

שאלה במאי דקי"ל דכל שלא נטל ידיו שחרית ולא רעביר מעל ידיו רר"ר השורה על הידים ועדיין הוא בטומאתו אם נגע זה בידים הטמאו' ביד חבירו שכבר נטל ידיו והוא טהור אם מטמא ידיו של חבירו . וצריך נט"י או דילמא לא

תשובה הנה בשבת דק"ת אמרי' יד לעין תקצץ כו' ופרש"י יד לעין שחרית קודם נט"י תקצץ . נוה שתקצץ דר"ר שורה על היד ומשמתו וכן בוצין ע"ל ופסקו הטור ומרן בש"ע בסי' ד' ס"ג יע"ש וכן איתא בספר הזו"הק ס' וישלח דקס"ט ע"ב וכו' וישב דקפ"ד ע"ב שלא יעביר ידיו על עינוי בגין דההוא רוחא מסאבא שריא עלוי עד דנטיל כו' יע"ש וכ"כ בכ"הח סי' קנ"ה וז"ל וכן לא יניח ידיו על העין עד שירחץ כו' יע"ש דש"מ דמי שלא נטל ידיו הר"ר וטומאה שורה עליו עושה רושם בנגיעתו מהמת הר"ר שבו ומזיק ואם כן גם כשנוגע בידיו של חבירו גורם להשרות על הידים הר"ר אלא דיש לדחות ואדרבה מזה יש להוכיח להפך דדוקא באבריך כאן שהן עין ואוזן כו' דלית בהו נקבים הוא דגורם היזקא להכנים בגוף דרך הנקב וכמ"ש הרב א"ר בסי' ד' ס"ק י"ג יע"ש אבל בשאר האברים הפשוטים אינו עושה רושם כלל וא"כ הה"נ בידים של חבירו דאינו עושה לו היזק ואינו שורה עליו הר"ר אבל נודאי דלא יגע בעין והחוטם כו' של חבירו נמי דהא מזיק לו להכניסו לו הר"ר דרך הנקב לגוף וקרא כתי' ואהבת לרעך כמוך וכן ראיתי הדבר נפי' בספר תו"אמת פירוש על הזו"הק בסדר בראשית ד"רע"א וסדר וישב דקל"ה ע"א בס' דוד הקטן דמזהיר לאדם דלא יגע באברים אלו באצבעו קודם נט"י מההי טעמא גופיה יע"ש .

וראיתי להר' א"ר לקמן בסי' מ"ו סק"ג בשם הפרישה דלהעביר ידיו על עיניו בעיניים סגורות אין קפידה יע"ש וכ"כ הר' מ"וק בסי' ד' בשיטות יע"ש דס"ל דמשום דבאבריך או יש נקבים לפנימיות הגוף הוא דאיכא קפידה הלא"ה לא . ואף שראיתי להר' מה"בר בסי' ד' אות ג' ובספר עינים בחי' לשבת לשם ובפי' להכה"ח בס' ברית עולם שם בסימן קנ"ה ובשיורי ברכה דרנה לבחור דברי הרב הפרישה והא"ר והמ"ק מל' הזו"הק וס"הח יע"ש וזה מן התימא על הר' עיקרי הד"ט בא"ה כי"א אות י"ו שהביא לדברי הרב מ"וק לבד ולא זכר מדברי הגא חיד"א דחלק ע"ד הר' מ"וק בכל"ת כאמור , אף דאחרי המ"ר נ"ל דל"מ דמ"ש דלא יעביר ידוי על עיני אפש"לפרשו כפשוטו דהיינו על עיניו ממש וכן בדברי הכ"הח , ומ"מ גם לפי דברי ע"פ מה שאינו מעביר ידיו על עיניו אפי' מבחוץ והו משום דעכ"פ כיון דהעינים הם כתו' יש לחו' גם בבתוס העין דיהיה ניזוק בפתיחתו כיון דהוא במקום נקב אבל בשאר איברים שית לנגה והה"נ בידים של אחרים

והיה נ"ל להביא ראיה לזה ממ"ש בברכות דנ"א ע"א אמר"י ג' אישע ג' דברים כת' לי כותי א"ל שר הפנים לא תיטול חלוק מיד השמש שחרית ותלבש ולא תיטול ידך ממי שלא נטל כו' יע"ש והנה פשיטא דאי דה"ט דלא יטול ידיו כו' הוא משו' הר"ר שיש בזה דבא להעביר את המים דהוא טמא ואינו בדין שיטהר על ידו וכן איתי' בזו"הק פ' בפרשת וישב דלא יטול אלא מן ידיא דאתדכי בקדמיתא דכתי' והזה הטהור על הטמא כו' , וה"ד מרן בב"י ופסקו בש"ע סי' ד' סי"א יע"ש והרי הדברים ק"ו דהא בבא להכניס מים לנטי' דהמים עצמן הוא דמטהרים אותו בלי נגיעת הטמא בידו של המטהר אפ"ה אין בו כח לטהרו כ"ש כשנוגע הטמא בידיו של טהור שהוא מטמ' ושורה עליו הר"ר אשר בו , נראה אחר ההתבוננות ליכא ראיה כלל מהא דאה"נ דפשוט הוא דטמא דבא לטהר ולהכיר ממנו הטומא' ע"י הנטי' אין כח ביד הטמא להכיר וכדכתי' והזה הטהור על הטמא אבל כשהוא טהור בלא"ה ונגע בו טמא זה שלא נטל ידיו אה"נ .

אה״נ דלא מקבלי ידי הטהור הר״ר של הטומאה דדוקא מכל עצמו שור׳ עליו הר״ר כשיש לו מקום לחול ע״י שינ׳ וכניס׳ לב״הכ וכדומ׳ אבל באין כל כו לחול עליו ר״ר אפי׳ שיגע ביד אחת רוח רעה וטומאה אין בו כח באותו ר״ר להמשך על ידיו של אחר .

ומ״ש אל תיטול חלוקך שחרית מיד השמש לא משמע דאיירי משום דהשמש לא נטל ידיו וה״ט דלא יטול החלוק ממנו משום דמטמאו בנגיעו׳ ושור׳ עליו הר״ר גם כאלו שהלובשו שהרי מפרש״י מוכח דאינו מפני זה מ״ש וז״ל אל תיטול אלא אתה בעצמך תיטול ממקום שהוא ותלבשנו יע״ש , דש״מ דאינו משום ר״ר השור׳ על הידים , וכן ראיתי שהקשה הר׳ כמה״ר אליהו בסימן ד׳ אות ד׳ ותמיה על מה שנוהגים העולם שלא ליטול שום דבר ממי שלא נטל ידיו דמה״ת דאל תיטול חלוקך לא משמע דהוא משו׳ דלא נטל ידיו דכל כי האי הו״ל ולו׳ אל תיטול חלוקך מיד השמש שלא נט״י ועוד שמדברי רש״י נר׳ דהוא מטעם אחר יע״ש הרי לך בפי׳ דמי שלא נט״י אינו מטמא למלבושי׳ שנגע והא דשמש הוא ענין אחר וכהמו׳

אמת דר זיתי להרב פה״י ברי׳ הס׳ ד״ג ע״א שכתב וז״ל אחר שלבש חלוקו וכיסהו עצמו או שישן בחלוקו בקומו ממטתו קו׳ שיגע במלבושיו או בכל ענין ולבר יטול ידיו תחילה להעביר ממנו רוח הטומאה השורה עליו בלילה ואין ראוי להשתמש בשום דבר ואפי׳ ללכת ד״א יע״ש הרי דאסר הרב ז״ל ליגע במלבושיו וכ״ש אסר להשתמש בו בשום ענין דאסיר , וא״כ פשיטא ודאי דמדברי הרב פה״י נפק״ל לנוהגים שלא ליגע שום דבר מיד מי שלא נטל ידיו שהרי כתב בפי׳ דאינו ראוי להשתמש בו בשום דבר וזה נעלם מהר׳ כמה אליהו דרצה לומר להפך ואה״ן דענין מ״ש בש״ס אל תיטול הוא גם בנטל ידיו הוא והשמש אבל אם לא נטל ידיו אין ליקח שום דבר מידו ועיין לקמן בכ״כי זה מ״ש בשם הרב שבט מוסר פט״ו , הן אמת שראיתי להרב מ״א בר׳סי׳ ד׳ שכתב ע״ד הפה״י אלו ובש״ס לא משמע הכי ע׳כי מ״ז עכ״ל וכונת דבריו הוא דבסי׳ מ״ו פסק מרן להא דאי׳ בפ׳ הרואה ד״ס כי מתער אומר אלהי נשמה כו׳ כי לביש כו׳ כי מנח תפילין כו׳ כי משי ידיה לימא כו, הרי דלפי סדר הזה נראה דיכול לברך כל הני ברכות קו׳ לנט״י ובכלל הוא כי לביש לימא מלביש ערומים והרי הוא נוגע בלבושו קו׳ הנט״י הפך דברי הרב פה״י אבל כבר ראיתי להרב מ״וק לקמן בסי׳ מ״ו שדחה לדברי הרמג״א וז״ל וכי לביש לימא כו׳ לפי סדר זה נר׳ דאומר ברכות אלו קו׳ נט״י ואיירי כשידוע לו שלא נגע ידיו במקום המטונף כו׳ ולעד״נ דהש״ס מיירי שכבר נט״י בעודו במטה קו׳ הלבישה דאל״כ אסור לו ליגע במלבושיו כמש״ל בסי׳ ד׳ אע״פ שכתב שם במג״א דאין נראה כן מהש״ס לא נ״ל כו׳ יע״ש הרי לך שדחה הרב מ״וק דברי הרמג״א דאין ראיה כלל מסידור זה דהש״ס ובהכי ל״ק ע״ד הרב פה״י

אלא דלדידי ק״ל ע״ד למאי מכריע דהש״ס איירי דכבר נט״י דאל״כ אסיר ליגע במלבוש כמ״ש בסי׳ ד׳ למאי ראיה היא זו וכי משנה או גמ׳ הוא דבר זה דאסור ליגע והרי אינם כ״א דברי הרב פה״י שהביא הרמג״א ועליה קאי הרמג״א להקשות ע״ד הפה״י אלו מסדר הברכות דאית׳ בש״ס וא״כ הא דקא מוכיח דסדר הש״ס בברכות אלו לא״ד מהכרח דברי הפה״י הו״ל להפך דדברי הפה״י ליתנהו מקמי סידור ברכות הש״ס ומקום שבא הרב מ״ו לחלק לדברי הפה״י משם גופיה רצה להכריע להפך והא ליתא

וזאת ויעוד דאעי׳ דבריו המוכיח במאי דקא מוכיח דסידור הש״ס בברכות אלו לא״ד דנעלם ממנו דברי הרא״ש ותלמי׳ ר״י והרשב״א בה״א סי׳ קנ״ג ושאר דברי הראשונים ואחרונים דס״ל דסדר ברכות אלו דנקיט הש״ס הוא בדוקא וכמ״ש אני עני ע״ד לעיל בסי׳ הקודם לזה בס״ד

אלא דלעד״ן דקו׳ הרמג״א ע״ד הפה״י ליתא דאה״ן דמסדר הברכות שבסידור הש״ס ובכלל מלביש ערומים נר׳ דיכול ליגע במלבוש קו׳ לנט״י היינו משום דס״ל דהיו ידיהם נקיות והיו קדושים לא כעכשיו וכמ״ש תר״י וגם למ״ש האגור בסי׳ ג׳ משום ר״ור דלא נכון לברך קו׳ נט״י וכבר נהגו להתיר בזה וכמ״ש הרא״ש והטור ושאר רבני האחרוני׳ והתירו נמי בזו״הק לו׳ שום דבר ולברך קו׳ נט״י ולילך אפי׳ ד״א משום דר״ר זה טומאתו אמורה על מאד ולכן אסר הפה״י ליגע במלבושיו ולשיטתיה אזיל דאסר לומ׳ שום ברכה והזכרת ה׳ קו׳ לנט״י וכמ״ש שם ברי׳ דבריו ובקומו יאמר מיד מודה אני לפניך כו׳ ואין צריך לזה נט״י דאפי׳ יהיו ידיו מטו׳ אינקהש כיון דאינו מזכיר לא שם ולא כינוי ועל סדר סידור שאר הברכות יע״ש וא״כ הרב פה״י איירי אחר שנקטינן להתיר לפי׳ הזו״הק ואה״ן דמדינא דגמ׳ מותר והוא ברור

ומ״מ למאי דאתאן עלה נר׳ דאין ראיה עדין דאה״ן דאין ליגע במלבושיו קו׳ לנט״י וגם דלא להשתמש ממי שלא נט״י דה״ט דצריך להעביר מעליו הרו״ר יפה שעה אחת קודם וכן נר׳ ממה דאסיר לילך אפי׳ ד״א אבל לו׳ דשורה הרו״ר על המלבו׳ ועל הדבר הנוגע ומטמאו וצריך כיבוס דמינה נלמוד לידי אדם אם נגע בהם דנטמא לו כעת אין לנו ראיה

שו״ר בזו״הק ס׳ בראשית דג״ן ע״ב דאתא לביאר טעם טומאת מת דמטמאה במגע ובאהל משום דהנשמה מסתלק ושורה עליו הרו״ר ביים וקאמר דהה״ן אדם הישן בלילה דנשמתו מסתלק ושורה עליו ר״ר ושריא על ידיו דבר גש והכתאב וכל אתער ואיתהדר ליה נשמתיה וכל מה דיקרב בידוי כולהו מסאבי בגין דשריא עליהו רוח מסאבא וע״ד לא יגב ב״נ מגוי לאלבשא ממאן דלא נטיל ידוי דהא אמשיך עליה רוח מסאבא ואסתאב דאית ליה רשות לההיא רוח מסאבא בכל אתר דאשתכח רשימו מכטריה ועי״ד לא יטול ידיו ב״נ ממאן דלא נטיל ידוי כו׳ יע״ש הרי לך בפי׳ דה״ט דאסיר ליגע במלבוש ולא ליקח מלבוש ממי שלא נטל ידיו משום דכל עוד שלא נטל ידיו וכו׳ עליו כל אשר יגע בו יטמא וזה ג״כ נעלם מהרב כמה אליהו שכתב ולא ידעתי הטעם שנזהרים העולם שלא ליטול שום דבר ממי שלא נט״י דהרי התנא האלהי קא יהיב טעמא כפשיטא בדבר וגם הרב מהרמד״ל ה״ד הרמב״י ט׳ בס׳ ש״י בדרך חיים דצ״ה ע״א יע״ש גם ראיתי בס׳ שבט מוסר פט״ו בצוואת ר״א להורקנו׳ בנו שהזהירו וז״ל והוי זהיר כשתקום בבקר אל תיקח חלוקך ללבוש קודם נט״י לא מידך ולא מיד אחר שלא נט״י כי רוח הטומ׳ שורה על הידים עכ״ל וכל זה נעלם מהרב כמה״א ונ״ע ומדקאמר בל׳ הזוהר בכל מה דיקרב בידוי כולהו מסאבי נר׳ דהה״נ אם נגע בידי אדם אחר שכבר נטל ידיו והוא טהור דמטמאהו כיון דהזו״הק השוה ודימה טומאה זו לטומאת מת

גם ממ״ש בתחילת ל׳ הזו״הק וז״ל וע״ל בכל אתר דההוא רוחא בישא שרי מסאב ליה ואסתאב כו׳ ופי׳ בס׳ חו׳ אמת בפי׳ לול זהקטן די״ט ע״ב דהכונה מסאב ליה ואסתאב מטמא לו וגם הוא מטמא לאחרים כל הנוגע בו יטמא ואסתאב ונשאר הוא טמא ממש יע״ש דנראה מכל זה דיש כח לרו״ר דשורה על האדם בלילה לטמא שהרי הוא שוה ממש לטומ׳ מת כמבואר

וכ״נ להוכיח עוד ממ״ש ביומא דע״ז ע״ב ובחולין דק״ז ע״ב רשב״ג אומר מדיחה אשה ידה אחת במים ונותנת פת לתינוק ואינה חוששת ופרש״י מדיחה את ידה לפי שרו״ר שורה על הפת הנלקח בידים שלא נטלן שחרית וכ״נ דעת הרמב״ם ז״ל בפ״ג מה׳ שביתת עשו׳ ה״ב וכמ״ש הרב שמות בארץ שם יע״ש ואפי׳ שהתוס׳ שם חלקו על פרש״י מ״מ גם המה מודו למשום רו״ר שחרית נמי איכא פגם ורוקם ושורה הרו״ר על האוכלים ועמ״ש מור״ם בכי׳ ק״ב בהגה הי״א ונמ״ש לקמנבס״ל בכי׳ שא״ז ועיין עוד למור״ס לקמן בכי׳ קנ״ז דאסור לאחוז בס״ת קו׳ נט״י וכ״פ הרב לחם מתודות בפ׳ הרואה או׳ כ״ה יע״ש

המורם מכל האמור דלק״ל דאם נגע מי שלא נט״י בידיו של מי שנט״י אף שהוא טהור ידים דכבר נטהר בנט״י דשחרית צריך עוד ליטול את ידיו פ״ב ואע״פ דאין ראיה ברורה לדבר זכר לדבר מל׳ הזו״הק הנז״ל ואין לומר דכיון דשורה עליו הר״ר והעביר מע״ג ידיו ע״י הנטילה שוב אינו שורה עליו עוד הר״ר דכבר השיב ע״ז מרן בב״י בסי׳ ד׳ בכיוצא בזה דהך ס׳ ליתא וכ״כ בא״ח יע״ש ועמ״ש בזה רבנים האחרונים ז״ל

סימן ס״ו

נשאלתי מי שנגע באוכלים ומשקים קודם נט״י שחרית או מי שהכנים אוכלים ומשקים לתוך בי״הכ אי נאסרו משום רו״ר השורה בהם אי לא

תשובה תנינן בברייתא דיומא דע״ז ובחולין דק״ז ע״ב תני לבי מנשה רשב״ג אומר מדיחה אשה ידה אחת במים ונותנת פת לתינוק ואינה חוששת ופרש״י מדיחה ידה לפי שרו״ר שורה על הפת הנקח בידים שלא נטלן שחרית א״ד יע״ש ועז״ש הרמב״ם בפ״ג לשביתת עשור ה״ב ומ״ש הרב שמות בארץ שם ביומא ועמ״ש הרב לח״מ שם ועיין בס׳ בן יהויד בה׳ תפילה למ״ה ואילך הרי דנגיעת בפת בידים שלא נטלן שחרית שורה עליו הרו״ר ואע״פ דהתוס׳ שם ובחולין דחו פרש״י משם ר״ת יע״ש מ״מ כ״ע מודו דהרו״ר של שחרית שורה על הפת , ועיין להמרדכי בסו׳ יומא דאחר דהביא לפרש״י כיים וכתב כך פי׳ ר״ת יצב״ל ואחרי המ״ד ליתא וכמ״ש התוס׳ ז״ל וגם הרב חי׳ אנשי שם ה״ל ר״ת אלו שהביאו התוס׳ יע״ש וצ״ל דט״ס נפל בלשון המרדכי וצ״ל במקום כך פי׳ ר״ת אך פי׳ ר״ת וק״ל וכ״נ להוכיח ממ״ש מרן נב״י בכי׳ ד׳ גבי מי שמשכשך ידיו במים כמה פעמים דלא חשיב כ״א פעם אחת דכיון דמשכשך פ״א נטמאו המים שבכלי ותו לא מהני מידי שהרי הם כמופכים מ״מ אם משכשך ידיו כו׳ את״ד ועמ״ש בפ״ע שם בכי״ב ועמ״ש בס׳ מנחת אהרן הנ״מ כלל א׳ כי׳ ה׳ בזה

הנה מבואר דכל שו׳ דידין טמאות מרוח רעה דשחרית והכניס ידיו למים נטמאו כנים שבכלי הרי דשורה רו״ר על האוכלים ועל המשקים וכ״כ אזי׳ בשבת דק״ט ע״א לנגיעת חקנן דשורה הרו״ר על השבר ומזיק לאותו אותו ומעלה פוליפוס וכמ״ש הרב ב״ח בכי׳ ד׳ וכ״ל הרע״ו בכ״ק ס׳ , ומאי דנרין נגיעת משום דעושה ג״כ היזק ומתקמץ ומסכיל הסבר משא״כ בשאר אוכלים וכמ״ש הרב א״ח הל׳ נט״י אות ט׳ ועמ״ש הר׳ נוה שלום בכי׳ ד׳ או׳ ד׳ ויש להשיב ע״ד כאשר יראה המעיין ומ״ג במ״ש דאשתמיט להו להרב״ח והרע״ו דברי הא״ח דלק״מ דבזמנם לא היה ס׳ הא״ח נדפס וכ״כ יש להשי׳ ע״ד הרב מאמר מרדכי בכי׳ ד׳ כק״ה דהק׳ כן ולק״מ כאמור

וראיתי להר׳ הקכיל למהרי״א ז״ל בס׳ שלפי צבור דה״י ע״ב דשאלו לו על המכניס כלי של מים לתו׳ בה״כ אם נטמאו המים ופסולים לנט״י והשי׳ דתו׳ הם מל׳ הזו״הק בס׳ בראשית ד״י ע״ב דרו׳ חדא אית בב״הכ דמתהני מההוא אכלו׳ וטינו׳ ומיד שאדם נכנס שרי על אינון אנבען כו׳ ואי כל הטומאה הוא מפני אותו הרו״ר מה יש לאותו רו״ר על המים ועל האבנים והיא אינה רודפת רק אחר נקו׳ דיש בו קלושה כדי ליהנות ממנו כו׳ יע״ש הרי מבואר מדברי הר׳ דס״ל דאין הרו״ר שורה כ״א באדם דיש בו קלושה ולא בשאר דברים דעלמא כאוכלים ומשקים והאמת איתו דכ״ן מדברי הזו״הק דקאמר דשרי על אינון אנבען דוקא ומה שנראה׳ מפרש״י ז״ל ודעימיה ומרן בב״י דרו״ר שור׳ ג״כ על אוכלי׳ ומשקים התם הוא ענין אחר דאדם דכבר הוא טמא ברו״ר שבו יש לו כח לטומאה שבו לנוח על האוכלים ומשקי׳ וכן מבואר שם בזו״הק גופיה בכ׳ בראשית דג״ן ע״ב דמשוה רו״ר לטומאת מת דכל מאן דיקרב בידוי כולהו מסאב בגין דשרי עלייהו רוח מסאבא כו׳ ועמ״ש לעיל בסימן הקו׳ בס״ד

אלא דיש לעמוד ע״ז ממ״ש בנידה די״ז דהאוכל שום קלוף ובצל כו׳ שעבר עליהם הלילה דמו בראשו ומפ׳ הטעם מפני הרו״ר דשורה עליהם יע״ש הרי מינו דאיכא רו״ר על האוכ׳ אפי׳ בלי נגיעת שום אדם כלל אלא הרו״ר שורה בהם מאליו ואפש״ל דהני דוקא שאני דשורה בהם רו״ר מאליו לא כן בשאר אוכלים ומשקים .

אבל עדיין קש׳ ממ״ש בכ׳ ער״פ דקי״ב תנא הו׳ ומשקין תחת המיטה אפי׳ מחופין בכלי ברזל הרו״ר שור׳ בהם הרי להדיא דרו״ר שורה באוכלים ומשקים בלי נגיעה בהם כלל והכי איתא בירוש׳ בפ״ח דתרומות דלא יתןתבשילא תחת ערסא , והביאו הירוש׳ הלזה הרי״ף והרא״ש בפ״ב דע״ז וכפי׳ הר״ן בכ׳ שם מפני רו״ר יע״ש ואע״פ שהרמב״ם ז״ל בפי״ב דרוצח ה״ה כתב וז״ל ולא יתןתבשיל תחת המיט׳ אפי׳ לעוכק בסעודה שמא יפול בו דבר המזיק וכוא אינו רואהו א״ד יע״ש דס״מ דאם הוא מכוסה מותר והרי להדיא תני בברייתא דאפי׳ מכוסה אכיר משום רו״ר וכבר השיגו הראב״ד בזה שם בהשגו׳ וכתב ס״א גם זה בירושל׳ ומפרשי׳ משום רו״ר יצב״ל , וק״ק על הראב״ד דהו״ל דכן איתא בש״ס דילן בברייתא הלזו ועיין להרפ״ה ביו״ד בי׳ קי״ו כ״ק ו׳ דגם הוא עמד ע״ד הרמב״ם בזה ומרן הככים לבי׳ הר״ן כו׳ יע״ש וכ״כ הרב מהרק״י ביפ״מ שם בירוש׳ דפ״ח לתרומות ס״ ג׳ יע״ש והוא תימה עליהם דלא זכרו להשגת הראב״ד כלל דכבר השיגו בזה וצ״י

והיה

והיה נראה ליישב לדעת הרמב"ם דהוא מפי' הירוש' דקאמר לא יתן התבשיל תחת המיטה הוא אפי' ביום בכל עת ובכל זמן דכתמה קאמר ואפי' ביום ואפי' כשאין ישנים אז במיטה ולא מטעם רו"ר שורה כ"א בלילה וכמ"ש בסוגייא דנידה ובכמה דוכתי בש"ס וכן הוא בזוה"ק בדוכתי טובא וביום היינו ע"י השינה עיין בב"י בסי' ד' ולכן הוצרך לה"ט משום שמא יפול דבר המזיק אבל אה"ן דאם הניח אוכלים תחת המיטה בלילה או אפי' ביום והם ישנים שם אז שורה הרו"ר על האוכלים מחמת הרו"ר הבא על הישן ומאהיל בעת השינה על האוכלים והרי הוא כאהל המת וכמ"ש בזוה"ק וכ"כ להדיא הרב תורת חיים במי' לב"ב לדק"ן ע"א גבי מה דאיתא שם מיטה של ת"ח כשאין תחתיה כ"א כו' וכו' רשב"ם ז"ל דאמרינן בפסחים אוכלים תחת המיטה אכי' מוקיכין ס' כתב שם דה"ט לע"י השינה בא הרו"ר ונעשה כאהל המת לשרות רו"ר על האוכלים יע"ש וא"כ הרמב"ם איירי בשעדין לא יכן על המיטה כו' דבאותו פרק לא בא הרו"ר והרב הפריסה בי"ד סי' קי"ו ישב לדעת הרמב"ם קרוב לזה להלק בין מיטה דישן שם למיטה דאין ישן שם יע"ש. אלא דזה דוחק דכתמא קתני בין בש"ס ובירוש' וכל כי האי הו"ל לפי' ועמ"ש הרב מרכבת המשנה שם

ואין להק' דהא מיהא לכל הפי' הו"ל להרמב"ם לאשמיענו הדין האמור בש"ס דהנך אוכלי' מכוסים תחת המיטה דיש לחוש לרו"ר דיש לתרץ כמ"ש הרב לח"מ שם בפ"ג מה' שביתת עשור דין ב' דהרמב"ם אשמיענו דינים אלו דרו"ר דס"ל דאינו מצוי אותו רו"ר בינינו יע"ש וכ"כ הרב תבואות שור ביו"ד סי' ויו ס"ק ד' וכמ"ש הרב שיורי ברכה ג"כ שם בסי' קי"ו אות ט' יע"ש ועיין להרב"ח ביו"ד סי' ו' דחשש לקרומית של קנה דאיכא רו"ר ונדבק באוכל וחילק בין המין לגונן יע"ש והרב תבואות שור שם בסק"ד הילק בין דבר רך כו' פיים דרו"ר דקרומית אינו הולך למאכל כמו דלא אכרו ליגע בידים שלא נטל בשו' מאכל יע"ש ודבריו תמוהים דנעלם ממנו דברי רש"י דיומא ודברי מרן בב"י ועוד יש להשיב כמ"ש לקמן בס"ד בסי' שאחר זה

וראיתי להרב שמות בארץ בחי' ליומא שם לדע"ז שהק' לכי' ר"ת דאותו רו"ר אינו מצוי בינינו דא"כ גם הרו"ר דשחרית אינו מצוי והרי לא ראינו ולא שמענו שאירע היזק כו' יע"ש , ומלבד די"ל דהקב"ה מאריך אפי וגבי דיליה ולבסוף מכהין עיניו ואזניו מהרשנה זאת ועוד דכבר עמד בזה הרב סולת בלולה ה"ל הרב בקשל"ה במס' חולין בה' נט"י וכתב דהוא סומא וח"ש בתורה יעש"ש ועמ"ש בספר מנחת אהרן סי' י"ג ויש להרגיש עליו דלא זכר לדברי הרמב"ח אלו וצ"ע

איך שיהיה הנה מבואר דיש כח ברו"ר לנוח על האוכלים ומשקים גם בלי נגיעת שום אדם כל דהמקום מוכן לפורענות תחת המיטה וא"כ ה"נ י"ל דגם באוכלים ומשקים הנכנסים לתוך בי"הכ דיהיו אסורים משום רו"ר דאם נאמר דהרי אמרו בזוה"ק דההוא רוח אינו שורה כ"א על אצבעותיו דב"כ גם באוכ' ומשקים הרי גם הרו"ר דלילה דשור' על המיטה ועל אוכלים דתחת המיטה אינו שור' באדם כ"א דוקא על אצבעותיו דמה"ע הוי הנט"י משום הרו"ר וגם מפני הטענה שכתב הרב ס"ט שם דאם אתה חושש לזה נאמר דצריך שירחץ גם מלבושיו דנכנס בהם לבי"הכ יע"ש , אחר המ"ה אינו טענה שהרי ברו"ר דלילה השו' באדם א"כ שירחץ מלבושיו ועכ"ז שור' על האוכלים ומשקים ולא זו בלבד דאסרו בזוה"ק שם דג"ן ליגע במלבושים אלא דנר' דאם נגע א"צ כביסה ורחיצה דזהו לכתחיל' שלא יגע אבל באוכלים ומשקים הבאים לאור כיון ולרחיצת ידים לטהר עדיין צריכה רבה דמה הילוק יש בין האוכל שעושה אדם במיטה ע"י הרו"ר כדיבן כמ"ש הרב ת"ח ושור' על אוכלים ומשקים למי שמכניס אוכ' ומשקים לבי"הכ דכיון דיש שם רו"ר יהיה שור' על האוכלים ומשקים. ג"כ. אם לא שנאמר דקיל רו"ר דבי"הכ מרו"ר דלילה ועמש"ל בסי' ס"ט ובסי' שאחר זה ושהמקום גורס היות תחת המיטה טפי מבי"הכ ועדיין צ"ע ועיין להרב ה' גבורה סי' ד' בק"ג שכתב שצריך להעביר מקום שיגע במאכל ומשקה ויפר' הרו"ר על האוכל ההוא עכ"ל ובזה נפשט כפקו של הר' עולת התמיד בסק"ז וז"ל יש להסתפק דשמא אין הרו"ר שור' כ"א במערה מים על הידים דוקא ולא בענין אחר שאינו אלא טבילה ולא נטיל' יע"ש ואין כאן כ' כלל דבכל הופן אם נגע באוכלים ומשקים קודם נט"י שור' עליהם רו"ר ותמהני איך נעלם ממנו כל זה וצ"י

וא"כ מבואר יוצא דאם נגע באוכלים ומשקים בידים טמאות דלא נט"י שחרית או שינא מבי"הכ ולא נט"י שור' עליהם הרו"ר באוכלים ומשקים כמדובר ולכן לאותם השותי' אנק הטאב"אקו על המיטה כשהם נעורים בלילה הו"ל יד להוטס כמ"ש בש"ס ועוד למטמאי' הטאבאקו הנשאר שם בתיבה וא"כ צרי' ליטול ידיו וא"ך לשואבו וכן מצאתי שכתב בס' מנחת אהרן כלל א' סי' ג' והזהיר בזה הרב יעע"ב

סי' ס"ז

יש לחקור מאחר שנת' דאם נגע באוכל' ומשקי' בלי נט"י ונטמאו מה יהיה דינם של אוכלי' ומשקים אלו אם מותרים באכילה ע"י טבילה ועירוי עליהם מים ג"פ ואי בעו קליפה או נטילת מקום ואם יש חילוק בזה בין גדולים לקטנים בענין נט"י שחרית אי לא

ואומר דלכאורה היה נר' לומר דכמו דבאדם גופיה ע"י נט"י בעירוי ג"פ מוכיר מעליו הרו"ר כמו כן יהיה באוכלים דאב עירה עליהם מים ג"פ דמכיר הרו"ר מהאוכל נרם לנמקינ ל"מ תקנה זו בהו כלל ועיקר אלא דגם באוכלים נמי לא יתכן להדיחן במים ולערות בהם מים ג"פ כדי להכיר הרו"ר כ"א דוקא באוכלים קשים דאינן מתמעכין ע"י המים ולא בלעי מידי אבל באוכלים רכים כלהם וכיוצא דהם רכים וע"י המים הם בלעי בפנים אין להם תקנה כלל וא"כ כיון דאיכא חשש לרו"ר והוי מידי דסכנה כמ"ש התוס' ישנים ביומא דע"ז ע"ב ד"ה משום יע"ש י"ל דהם נאסרים לאכילה כדין מים מגולים וכיוצא דקי"ל דאסור כדאיתא בחולין ד"ט ע"ב יע"ש , וכיון דהא דשורה הרו"ר יש לחוש לסכנת מות וכמ"ש בהך סוגיא דנידה דלמו נראשו וה"ט משום רו"ר וכ"ן ומ"ש שם בפי' ער"פ ת"ר לא ישתה אדם לא בלילי ד' כו' ואם שתה דמו בראשו מפני הסכנה מאי סכנה בכני' רו"ר יע"ש , וכיון שאסור משום בכנ' אין הילוק בין לכתחיל' לבדיעבד כמו שנרא' מדברי הרט"ז בי"ד סי' קי"ו סק"ב וכ"כ להדיא הרב פר"ה שם בסק"ד יע"ש

וראיתי להר"ב שבות יעקב בח"ב סימן ק"ה דכתב על כיוצא בזה במ"ש דהנוגע אוכלין ומשקין קודם נטי' ד"ר שור' בהם אם נאסרו בדיעבד , והתם השו' נוטה דעתו להתיר בדיעבד והביא ראיה ממ"ש מרן בב"י בי"ד סי' ו' בשם הר"ב העיטור דלטעם הירוש' דשחיטת בקנ' התם הוא מפני ר"ר לפי זה שחיטתו כשרה בדיעבד דמ"מ דבדיעבד אין לאסור משום ר"ר יע"ש , והנה הך תשם דר"י שכת' הר"ב העיטור משם הירוש' הכי איתא בב"ר פנ"ו סי"ח' ומהרש"י כת' שם דל"ג מכח סוגיא דחולין יע"ש

והרב נז"הק הפי' דאינו מוכרח דבכמ' מילי פליג הירוש' לש"ס דילן ולכן אין צריך להגיה עכ"ל , ולא זכיתי להבין דבריו שהרי הוא ז"ל לא זכר הירוש' כלל וכמו כן מהרש"י לא זכר ירוש' כלל ואם תשם לירוש' שזכר הרב ב"הע ז"ל ומביאו מרן בב"י עכ"פ הו"ל להזכיר ולסייע לדבריו מדבריהם , ואולם למהרש"י ל"ק דאעיקרא כעת לא נמצא הירוש' הלא איה מקום כבודו ואם לדעתו של הר' בע"הע ומרן הרי דברי הבע"הע אינם בדפוס של דמרן הבי זה והרי הרב מהרש"י היה קרוב לזמן מרן ואפשר דלא הגיע לידו ס' הב"י למרן כשחיבר היפ"ת דלא ראינו דהזכירו בשום מקום , ובזה ל"ק מה שהק' הר' שיורי ברכ' בסי' קי"ו אות יו"ד ע"ד מהרש"י דנעלם ממנו דברי הירושלמי והבע"הע שהביא הב"י דל"ק כמו שביארנו

ואף שיהיה לעיקר הראיה דהביא הר' השו' מהבע"ה אינ' ראיה כלל דהתם הר"ר שור' יצא הקנה והכא ר"ר שורה על האוכל וכמו שלחה שם הרב ש"י והביא ראיה מהני סוגיי דאיכא סכנ' משום ר"ר יע"ש , אך דק"ק דלא זכר שר לדברי הפר"ח שם באותו סי' שכת' להדיא דכל דאסיר משום סכנ' אין חילוק בין לכתחי' לבדיעבד גם הראיה אחרת שהביא הרב ש"י מהא דמיעה של ע"ה דומי' לאומר בלוע דיש בהם אוכלים ומשקים ואפ"ה לא אסרו חכמים שלא לאכול עם ע"ה יע"ש , וע"ז השו' הר' ש"י דגם ראיה זו יש לדחות למעיין והיינו דבסתמ' לא חשו דהוי ק"ס אמא אעיקרא לא הניחן וכיוצ' בזה , ומ"מ עדיין יש לעמוד בזה דאם יש סכנ' בלבד וגם בדיעבד אי אסיר א"כ גם בכ"ם יש לאסור לחומ' סכנת' מאיסו' , וכבר כתבתי עוד כיוצא בזה בדין גילוי בקונט' ש"ות לי"ד בסי' קי"ו ואכמ"ל

ועיין להר' תבואות שור שם בי"ד סי' ו' ס"ק י"ל שכת' דבדיעבד כשר דלא אשכחן דאסרו ליעב' משום ר"ר ואפי' גיגית דאמרו יד לגיגית לא אשכחן דאסרו ותו דאיכא תקנת' לחתוך כל כביבי השחיט' יע"ש

ולעד"ן דאם באנו לחוש לר"ר ומזיק לו א"כ פשיטא דאסור לו לשחות ולאכו' ווזה א"כ לאומרו , אבל מ"ש תקנ' לזה לחתוך כביב השחיט' שנוגע בקנ' כן נמי נאמר בנ"ד דבאוכלים יש תקנ' ליטול מהם כדי קליפ' כדי שלא ליכנס בספק סכנ' דר"ר והנה דיש לחלק בין ר"ר השור' מאליו על אוכלים ומשקים כהני דשוה קליף יתהא המיט' וכדומה דהא הוי הסכנ' יותר ולמו בראשו , לר"ר השורה על האוכלים ע"י נגיעת האדם דלא הוי כל כך בריא הסכנ' כהני , מ"מ מידי חולי לא נפיק ומעל' סוליפוס וכמ"ש

ואחר זה ראיתי לרבינו מרדכי הלוי בספר כס הייס בחי' ליומא לדע"ז דאחר שפי' כפירש"י למדיחה אבה יקרה כו' הוא משום ר"ר דשחרית כת' וז"ל וי"מ שלא רצה להאכיל בידו אחת כלומר דהיה חושש שמא יגע בלחם בידו אחת כלומר דהיה חושש שמא יגע בידו כשלא נטלה ואיכ' סכנה משום ר"ר יע"ש , כי כן הנכון הנרא' לק"ד הוא דבמשקין אם נגע בהו קודם נטי' דשחרית לית להו תקנ' אבל באוכלים יכול להדיחן ולערות עליהם מים ג"ש באוכלים ופירות שהם קשים ואינם משפעפעים או דיטול מהם כדי קליפה וזה יכול לעשות בכל אוכל אשר יאכל ובזה ניצול מכל דבר רע •

ומכאן תוכחת מגול' להזהיר לנשים שיטלו ידיהם קודם שיגעו באוכלים ומשקין ובכלל אזהר' זו להזהיר גדולים על הקטנים שיטלו ידיהם תכף ומיד בקומם מהמיט' בכל בוקר שלא יטמאו האוכלים ומשקים ותמי' בכנת' מאיסו' וכ"כ הר' פ"ת נ"ה מ"ז בסי' ד' ס"ק ז' יע"ש , וכמו כן יש להם להזהיר למשרתיו שיטלו ידיהם קודם נגיע' בשום דבר שלא יטמאו המאכלים והמשקי וכ"פ הר' מנחת אהרן כלל א' סי' ב' יע"ש

סימן סח

שאלה בנטי' דשחרית אי נטי' ע"י גוי אי מהני , גם יודיענו אם הגוי דאינו נוטל ידיו שחרית וכשנכנס לב"הכ אי מטמ' באוכלים ומשקים הנוגע בידו ויש לאסור מגע גוי בכל מידי דאכיל' ושתיה או אין בגוים קפידה בזה כלל •

תשובה הנה לענין נט"י לסעודה ראיתי להר"ש בכפ"ק דידים מ"ה שדעתו ז"ל הוא לפסו' נט"י ע"י גוי ונידה כמו שיע"ש , וכ"כ להדיא בס' התשב"ץ ק"ק לתלמי' מהר"ם בסי' רע"ח בשם מהר"ם וכת' הטעם דעשו אותם כזבים לכל דבריהם יע"ש וכ"פ בס' המנהיג בה' סעודה סי' ז' וז"ל אבל לא מהני והעבד דבעי' שיהא מכח אדם והם אינ' קרויים אדם עכ"ל , וכדבריו פו כת' בס' שולחן הרבע בער א' יע"ש וכ"כ הר' א"ח בה' נט"י ד"ב ע"א אות י"ט בשם הרמב"ם יע"ש

אלא שראיתי חולקים ע"ז וס"ל דנוטלים ידים ע"י גוי ונידה כמ"ש התוס' בנידה דע"א ע"ב ד"ה מעדה כו' וכ"פ בפסקי תוס' שם סימן ק"ה דנוטלי' מגוי ונידות ויולדו' יע"ש וכן הוא דעת הרא"ש שם בפ"ת וכ"פ המרדכי ז"ל בפ' אלו דברים, והסמ"ג עשין ז"ך והרשב"א בת"ה ורר' בע"הת וכ"פ האגור בסי' ר"ז יע"ש והטור בא"ח סי' קנ"ע ומרן בש"ע שם סי"א יע"ש וע"ש בב"י שהביא ע"ד הטור כ' הראב"ן הללו דס"ל דנוטלין לידים מהגוי והפי' ע"ד הא"ח במ"ש דהרמב"ם פסק דאין ליטו' מהגוי דבר' דט"כ הוא שהרי לא מצינו שהרמב"ם שכת' כן עכ"ל , והאמת דהרמב"ם ז"ל בפ"ג דברכות הי"ג שפסק להך מהני' לא זכר מגוי כלל , גם הכלבו שהמי' מעתיק דברי הא"ח שם בא"ח בה' נט"י השמיט הא דכת' בשם הר"ס במז"ל , והיה נראה לומר דבמקום הרמב"ם צ"ל הרמב"ן ואפש' דכיוון להא דכת' בספר שולחן ד' דיש מהר מכניס אותו להרמב"ן ועמ"ש בזה אני עני בקונ' כללי הפוס' בכ"ד

וראיתי למהרש"ל ז"ל בים"ש דחולין נפרק כל הבשר סי' כ"ה דרנה כהגהיר בזה כלעת הר"ש שלא ליטול מגוי כו' והביא ג"כ תשו' מהר"ר מנחם מ"ץ שכת דאף דנדה ויולדת גם אנהגו טהרי' עצמיו וח"ו בע"ה אבל שלא לקבל נטילה מהגוי אשבר כו' יע"ש (ועמ"ש הרעט"ז בשי' קנ"ט) וכיים רש"ל וכת ואשרי מי שיכול להזהר שלא ליטול אפילו מהמים ששאב הגוי או נידה וכ"ש שלא ליטול ידיו מהם עכ"ל וכ"כ בשמו הרב"ח בסי' קנ"ט והרט"ז שם סקט"ו יע"ש

והרב מג"א שם בסי' קנ"ט סק"ב הביא דברי רש"ל שכתב דטובו להזהר בזה דיש אוסרי' וכייזו"ל וב"ל דוקא כשיוצק על ידיו אבל אם מביא המים בכלי לית לן בה עכ"ל . ותמ' עליו הרב בא"הט שם בס"ק ט"ו וז"ל וצ"ע דהא מהרש"ל כת' להדיא אפי' ששאבן כו' יע"ש . ולק"מ דאה"נ דהרב מג"א עינו ראה דרש"ל מחמיר גם בשאבן הגוי אכן הרב מג"א נר' לו להתיר בששאבן וכן הבין בספרי' בכונת דברי המג"א הר' מהלית השקל שם יע"ש , וכ"כ הרב ברכ"י שם סי' קנ"ט אות ב' ברם מ"ש ליישב והי בצית אימא דיש חי' בין ששאבן למביא המים כו' יע"ש

ואחרי המ"ד אין כרא' לחלק בהכי זמ"ג דכל כי האי הו"ל להרמג"א להביא דברי רש"ל בששאבן הגוי דאסור ולחלק בזה למביא בכלי , וזה ראיתי בס' א"ר שם סי' קנ"ט סקי"ט שכתב ואשרי מי שיוכל כו' וכ"ש ליטול ידיו מהם ויש"ש סי' כ"ה כתב במ"מ כו' וט"ס הוא וצ"ל יש"ש בלא וי"ו דעיקר דין זה הוא מיש"ש סי' כ"ה ומ"ש אה"ך כת' במ"מ הוא ענין בפ"ע , ושוב ראיתי שכ"כ בא"ז בסי' זה ס"ק י"א ע"ש דשם כתו' סי' כ"ה וצ"ל סימן כ"ה וזה ברור

ומ"מ למאי דאתאן עלה נר' דלנטי' דשחרית יש להחמיר דל"מ לדעת הפוסלי' בנטי' לסעוד' דפ"ש כוא בנטי' דשחרית להחמיר טובא משום טומא' דר"ר וכמו שמצינו דהחמירו לענין הדין דקי"ל בסי' ד' סי"א דלא יטול ממי שלא נט"י שחרית והוא מהזמ"ם והזו"הק כ'בראשית דג"ן ע"ב וכדר מקץ דקצ"ח ע"ב וכתבו הטעם בזו"הק דכיון דהוא טמא אות טומא' ממשיך על מי שנוטל ידיו ממנו וכי' לדבר והזה הטהור על הטמא וכת' הר' סד"הי דלנט"י דסעוד' המקמי' אינו אלא מן המחמירים וה"ד הכנ"הג שם , ומ"ש הרב ע"ז להחמיר בזה שם כק"ו דהה"נ לסעוד' כבר תמהו ע"ד רבני האחרונים וכבר כתבתי בקונט' רוח חיים בהי' לש"ע שם בס"ד ואפי' לדעת המקלים ליטול ע"י גוי בנט"י לסעודה נר' דלנט"י דשחרית מודו דאין ליטול מיד גוי דהרי טעם הדבר דאין ליטול ממי שלא נט"י שחרית אינו אלא כ"א משום שהוא טמא ובעי' והזה הטהור על הטמא והרי הגוי טמא בטומאתו וא"כ ל"מ להטהר ע"י ואפי' אם יטול הגוי ידיו ויטבול בכל מימות שבעולם אינו יוצא מטומאתו לעולם וקרי' ביה עוד טומאתו בו וכיון שכן ל"מ ליטול מידו בנט"י דשחרית כלי להעביר הרו"ר שבו דוהזה הטהור בעי' וליכא וא"כ גם לשאוב ולהביא המים ע"י גוי יש להחמיר כפי דעת רש"ל בנט"י לסעודה שלא כדברי הרמ"א בסי' ד' ס"ק ח' שכתב וז"ל לא יטול פי' שלא ישפוך לו ע"י אבל להביא לו מים מותר וכ"כ בב"י בשם הזוהר דהטעם משום והזה הטהור כו' א"ד , ואפש"ל דבזה יש להקל בענין נט"י דשחרית דכיון דבלא"ה בגוי אין הטעם משום רו"ר השורה על ידיו דהרי ה"ט

דרו"ר שור' על הידים הוא בישראל דאית בהו נשמה קדו' וע"י השינה עולה נשמתו ומיד שור' עליו הרו"ר וזהו עצמו טעם טומאת מת כדאיתא בזו"הק באידרא נשא דקמ"ג ע"ב ובספר דוכתי ובס' בראשית דג"ן ע"ב מדמה ענין טומאת מת לטומאת רו"ר דשחרית וכיון דבגוים לית בהו נשמה קדושה לית להו הך רו"ר וכמו כן הרו"ר דבי"הכ כדאיתא בזו' ס' בראשית ד"י ע"ב דמיד שרי על אנפעאן דזהו בישראל דיש בהם קדושה בהיות החיצונים והרו"ר להדבק בהם כמ"ש בזו"הק בדר חמור דפ"ח ע"ב לא כן הרשעים של אוה"ע דלית להו קדושה כלל ואינהו טמאים לא שם עלייהו הני רו"ר דשחרית ודבי"הכ ובזה א"ש דלא חשו רז"ל שלא ליקח שום דבר מיד גוי משום טומאת אוכלים דמטמאן ונרוא רעה דשחרית ויש בהו משום סכנה כמו ה"ט משו' סכנה כמו להזהירו לאשה דידיה ידה במים נין"הך והתן פת לתינוק ולדעת רש"י ודעימיה ה"ט משום סכנה דרו"ר דשחרית דשו'על הכלים וכמש"ל בסי' הקודם בזה יע"ש ומדלא חשו רז"ל והפוס' לזה וגם דראינו בכמה בתים דהיה להם משרתי' גוים ולא חששו לכל זה ש"מ דה"ט כמו שביארנו ומו"ר להרב פ"מ בא' מ"ז בסי' ד' סק"ז שכתב וז"ל והנה הגוי י"ל דאין מקבל טו'ולטעם הזוהר מאן דבאים כו' העד ע"ז קברי עכו"ם לע"ד אפי' במגע אין מטמא והעולם באמת אין נזהרים מזה עכ"ל

והנה דברי הרב אלו שכתב דגוי אינו מקבל טומא' ולטעם הזו"הק מאן דבאים כו' היינו דר"ל לגוי אינו מקבל טומא' זו דמאן דבאים לנוח עליו רו"ר וכתב דהעד ע"ז קברי גוים למ"ד אפי' במגע אין מטמא דש"מ דאין הגוי עלול לקבל טומ' הרו"ר וסיים והעולם באמת אינןנזהרים מזה ור"ל דאין נזהרים מלקבל דבר מיד הגוי אפי' דלא נט"י דבלאו הכי אין מועיל להם לא נט"י ולא טבילה וכאמור

ומ"ש הרב דאיכא מ"ד דקברי גוים א"מ אפי' במגע כו' עיין ביבמות דס"א ע"א ובמ"ש הרמב"ם בה' אבל פ"ג ה"ג ובפ"א דטומאת מת ובמ"ש הרא"ש בס יראים ומ"ש הרמ"ל ז"ל בה' אבל ואכמ"ל

נקטינן מכל זה לענין הדין דאין ליטול ידיו מן הגוי בנטי' דשחרית וכ"פ בס' מנחת אהרן כלל א' סי' ט' , ובגוים אין קפידה אם נוגע באוכלים ומשקים בשחרית אפי' בלי נט"י דאינו מעלה ומוריד להם נט"י וכמו כן כיוצאים מבי"הכ וכל כיוצא בזה

סי' ס"ט

נשאלתי במעשה שהיה באדם שהיה ישן ביום מבעוד יום ונמשך עד הקי' הלילה כהאי שעה אי צריך נט"י משום רו"ר אפילו דהיו ידיו נקיות ואי מותר לו לאכול אחר השינה מאחר דהוי לילה וא"כ יש איסור לאכול קודם אור היום אפי' שלא הגיע זמן תפיל' , ואם יש לחלק בין אכיל' לשתי' ואי מהני תנאי כזה או לא ואם יש לחלק בין שינת קבע דהיינו על המיטה לשינת עראי על הכל יודיענו וכלמ"ה

תשובה הנה בתחיל' צריך לדעת עיקר שורש דין זה גרסי' בברכות ד"י ע"ב אמר"י אמריב"ח משום ראב"י מ"ד לא תאכלו על הדם לא תאכלו קוד' שתתפללו על דמיכם והנה מל' הרמב"ם פ"ו מתפילה

לתפלה י"ל שכתב אסור לו לאדם לטעום כלום כו' מאחר שעלה ע"ה כו' וכתב שם מג"א בשם הרמב"ם הוא דין זה מתוך סוגי' גמ' דס"ל דהאי איסור דל"ת על הדם האמור בש"ס אינו אלא כ"א כשעלה ע"ה והגיע זמן תפיל' אלא"ה דעדיין הוא לילה ואינו זמן תפיל' מותר לאכול קודם אור היום ואפי' כשיטן דב זמן איירי וכ"מ מדברי הרא"ש שם בסי' יו"ד ומדברי הרשב"א בתשו' אלו הגי' דבריו הרב עין יעקב שם דפי' הטעם דאסיר מפני התפיל' דמתנגח ומטריד מהזכתו וכמ"ש שם בש"ס כמוך וגו' לאחר דנתגאה היאך יתפלל יע"ש וכ"כ דעת הטור ומרן בש"ע בסימן פ"ט ס"ג יע"ש וכ"ן מל' הזו"הק בס' ויגש דר"ן ע"ב שאמרו והא אית לן לאקדומי צלותא ולכדורי מנחה דיליה כלקא יאות ולברכא בשמיה על לא יצרך לאקרא דכתי' ל"ת על הדם אסיר ליה למיכל עד לא יצרך למאריה יע"ש דנר' דתלה האיסור משום שהוא קודם התפיל' כדברי הראשונים בפי' הגמ'

אבל כל דייקינן שפיר בדברי הזו"הק נר' דכל עיקר איסור זה דל"ת איתי' באוכל גם בעוד לילי' קודם זמן תפיל' דלא תלה בתפיל' כ"א דליכא התר מקמי' הכי לאכול אם לא יתפלל וא"כ כל עוד דלא התפלל קאי באיסור אפי' דעדיין אינו זמן תפיל' וכמבואר יותר באורכה בזו"הק בס' ויקהל דרט"ו ע"ב בטעם איסור דל"ת על הדם קודם תפיל' משום דבליל' ע"י השינ' נשמתו מסתלקת וטעים טעמא דמותא וגובר כח הדם ואינו שולט בו הנשמה כ"א ע"י התפיל' וכל עוד דלא התפלל ואוכל הוא נותן כח לדם והוי כשפ"ן יעש"ב הרי לך מל' הזו' הלזה דאיסו' זה דל"ת על הדם הנ' עליה כשישן שיעור שיתין נשמי דבזה מסתלקת הנשמ' וטעים טעמא דמותא כמבואר מל' הזו' דס' ויגש יע"ש וכיון דגובר עליה הילא דמותא מאותה שעה ואילך חל איסור זה דל"ת על הדם וכ"כ הרמב"ן בסי' פ"ט ס"ק י"ד משם ס' טוב הארץ משם מהרח"ו ז"ל דאפי' קם בחצות לילי' אסור לטעום קודם התפי' וכן מבוא' בזו"הק עכ"ל הרי מבואר דעיקר איסור זה דל"ת על הדם הוא גם בעוד לילי' כל עוד דישן וטעים טעמא דמותא אפי' דלא הוי זמן תפיל' אסיר ליה לאכול וכאמור

ומ"מ ס"ס דילן כהאי דפליג ע"ד הזו"הק וה"ל דאיסור דל"ת על הדם היינו כשאוכל בעידן צלותא כפי' הראשונים ז"ל ואפי' דהיה מקודם לומר דלא פליג הש"ס ע"ד הזו"הק ומאי דקאמר הש"ס לא תאכלו על דמכם היינו אפי' בלא שעת התפיל' וכמשמעות ל' הזו"הק על דמכם דנתרב' כח הדם ע"י השינ' והיינו יכולים לומר דכן היו רואים הראשונים דברי הזו"הק גם דברי הש"ס דברכות דכתמא על דמכם אפי' בקם בחצות לילה כדברי הזו"הק

אבל מה נעשה דמבואר בש"ס בתענית די"ב ע"ב דה"ד עד אימתי אוכל ושותה עד שיעלה ע"ה דברי ר' ר"א ב"ש אומר עד קריאת הגבר עד אימתי אוכל ושותה בליל' כשמתענה לאחר בכל תענית שאוכל משתחשך אפי' בתענית יחיד איירי כו' ואסיק שם בש"ס כשיטן אסו' לו לאכו' ויש מחלוקת בפוסקים דלדעת הראב"ד אם ישן אפי' בתוך הסעודה אסיר ליה לאכו' ולדעת הרי"ף ודעימיה דוקא כשישן אחר דגמר סעודתו אז אסור לאכו' וע"ש בהרא"ש ובטו' א"ח סי' תקס"ד

ומ"מ לכל הדברות מבואר שם דלא אסיר כשישן למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה כ"א דוקא במי שקבל עליו התענית הלא"ה מותר גמור לאכו' אפי' ישן שינת קבע וכמ"ש רש"י וכפי' הר"ן בר' וכ"ן מדברי הרמב"ם בפ"א דתענית ה"ח והרא"ש והטור ז"ל שם וכל הפוסקים ז"ל

וכן יש להוכיח מהא דתנן בפסחים דק"ך ישנו מקצתם יאכלו כולן לא יאכלו ר"י אומר נתנמנמו יאכלו נרדמו לא יאכלו, הרי דלת"ק הוא היכא דלא ישנו כולן דיאכלו גם הישנים ממקצתם שישנו וכן כשישנו כולן דלא יאכלו ולדעת ר"י אפי' כשנרדמו אפי' לא יאכלו ה"ט דהוי כאוכל הפסח בב' חבורות כמבו' ברש"י שם ולפי' רשב"ם והר"ן ורע"ת דהוי כאוכל בב' מקומות הא לא"ה ליכא איסור לאכול אחר השינה

ועוד משמע מדברי הטור בא"ח סי' תע"ח ור' ירו' ה"ל מרן בב"י וכ"פ מור"ם בס"ה שם דכל זה אינו כ"א שישנו לאחר דהתחילו לאכול האפיקומן אבל שינה קודם לזה לא הוי הפסק יע"ש וא"כ כלפ"ד מהב"ה והפוס' דאין שינה אוסרת האכילה משום ל"ת על הדם כי ע"כ צ"ל דברי הש"ס דברכות באיסו' ל"ת על הדם דאיירי כשהגיע זמן תפיל' הפך דברי הזו"הק ופליג הש"ס ע"ד הזו"הק ועיין למור"ם בהגה בסי' תקס"ג ובבה"ט שם ס"ק י"ב

וראיתי להרב שב יעקב חא"ח סי' א' דרצה להתיר לשואלו דבר לאכול ולשתות בעוד לילה קודם תפיל' והשואל חשש לס' הזו"הק ומהרח"ו שהביא בס' טוב הארץ והס' הרב להתי' מת"ש בסידור תפיל' למהר"י לוריא ז"ל שכתב אם הוא חלש יכול לאכול או לשתות איזה דבר כדי לחזיק עצמו וכן מנהג מורי מהרח"ו ז"ל ואין בהם שום היכור אלא אני שעה קודם היום לאז הוא אסור כנז' בפוסקים והב"י כבר הזה לס' הזו"הק ואם היה איסור בזה כדברי הזו"הק א"ו להוי פע"ג כו' לא היה מתיר הב"י אלא כל דברי הזו"הק הינם אלא כ"א במי שעושה דרך רעבתנו' ליהנו' ואינו רז"את"ל, ואהמ"ד דבריו תמוהי' דמ"ש דלדברי הזוהר הינם כ"א כשאוכל דרך רעבתנות הרוא' ידי' דזה אינו דדבריו הם ברורים לאסור אכילה מכל וכל מהטעם דקאמר משום דנותן כח להילא דמותא ומה בכך אם אינו אוכל דרך רעבתנות וכי משום זה אינו נותן כח להילא דמותא הא ודאי ליתא דבכל אופן איכא איסור ונותן כח לדם, ואם באוכל דרך רעבתנות לזו"הק בלא"ה איכא איסור להוי מילתו דעבו דאמר העלטני נא וכמ"ש בזו"הק כלל פנחס בר"מ דרמ"ו ע"א יע"ש

גם מה שהביא מסידור האר"י ז"ל שכתב דאם הוא חלש מותר לאכול ולשתות וכן הוא מנהג מורי מהרח"ו ז"ל י"ל דאפשר דמהרח"ו ז"ל נהיה חלש מחמת חולי והוי כדרך רפוא' דמותר או דמנהג מהרח"ו היה לשתות מים או קאב"י קודם תפיל' דזה מותר גם לדעת המקובלים דאינו מרבה כח לדם ומ"ש דזהו מנהג מהרח"ו ז"ל קאי לענין שתיית הקאוי לבד בלי צוקאר דנר' דאינו אסור מדברי הזו"הק וכ"כ הרב פר"ח בא"ח סי' פ"ט וכ"כ הרב יד אהרן סי' פ"ט הגב"י יע"ש

ושו"ר להרב ברכ"י בסי' פ"ט אות ב' שכתב וז"ל קאוי עם צוקאר וכ"ש לטעום מידי מפירות או מתיק' כדי שלא לשתות קאוי אלינא דריקניא

דריקניא מיד כשיקוש באשמורת אסור וש' תשגיח במ"ש קצת בשם מהרח"ו דבאשמורת היה אוכל מיני תרגימא אין לסמוך ע"ז ושפשוט דמהרח"ו לא עשה כזאת דאסור גמור לדברי הז"הק . ואולי דהיה הרב חולה וגברא דלא שכיר חזי. הע"ל העיד וכתב בס' עכ"ל :

הרי לך בהדיא כמ"ש דאין ראיה מהא דנמצא כתוב בס' בשם מהרח"ו דיש לו' דהיה ח"ל' וע"ד שכתבנו . אך דעכ"פ קש' להרב ברכ"י דהיה לו להביא לתשו' הרב שב יעקב הנזו בהא דכת' להדיא בסידו' האר"י ז"ל על מנהג מהרח"ו ז"ל הנזה ולחות ע"ד שכתבנו דעדות זה אינו כ"א כשהיה חול' וכיוצא וש"ור במח"בר בק"א בסי' פ"ט דזכר עם לתשו' השב יעקב הנזו יע"ש

ועם שראיתי להרב שב יעקב שם שדחה דברי הרב טוב הארץ וז"ל גם נר' ונשמע שהעיד מהר"י צוריא' דמהרח"ו עצמו היה מנהגו כך א"כ ודאי אין קפיד' הלא כל שאת השוט היא מתה שרא' בכתבי מהרח"ו והוא עצמו נהג היתר בזה עכ"ל

ודברי' תמוהי' דאגב שיטפיה לא דק ותשב דסידור תפיל' מהאר"י ז"ל הוא שהרב האר"י הוא הכותב וקא מייתי ראיה עדות גברא רבה דמי לנו גדול כהאר"י דמשהיד שהדות' על מהרח"ו ודבר זה הוא תמוה דאיך יתכן שהרב האר"י ז"ל יכתוב על מהרח"ו וכן מנהג מורי מהרח"ו אחר דהיה תלמיד ומי שמע כזאת ומי ראה כשה דהרב האר"י יכתוב על מהרח"ו מנהג מורי דלית' לה כלל . וכ"כ עוד הרב ברכ"י בק"א בשי"ב סי' פ"ט דקאב"י בלי שיקאר מותר וכ"כ בספר טוב הארץ דמ"ה דאסור לטעום כו' יע"ש אך דיש להרגיש עליו דכבר ה"ל הרמ"ז שכ והוא ל' הז"הק סדר ויקהל וכן כתב הרב תמלת ימים בפ"ל דימים נוראים משם ר' האר"י ז"ל מהז"הק דס' ויקהל דאיסור גמור לאכול ומש"ל משמע דאסור לאכול אפי' כל שהוא וכיים ומי זה ערב אל לבו לבדות מלבו היתר בהפך לשון הז"הק ורבינו האר"י ז"ל דמפור' פי' למהרח"ו עכ"ל הרי דהרב העל העיד בנו מאם רבינו האר"י ומהרח"ו ז"ל להפך ממ"ש בסידור תפיל' ובודאי דצריכים אנו לומר דכונת דברי הסידור תפיל' הוא ע"ד שכתבנו וזה ברור •

ומה שהכריע שם הרב ש"י ממרן הב"י דראה לס' הזו"הק ולא הזכירו כלל איזוה הכרח כלל דהרי לפום דינא דהש"ס והדינים דפסק בסי' תצ"ח ותקס"ד נר' דהוא היתר גמור ושבקינן ס' הז"הק ועבדינן כש"ס דילן וכמ"ש הא"ח הביא דבריו השכנ"הג בסי' ד' אות פ' יע"ש

גם ראיתי להרמ"ז בתשו' סי' ט"ן ובאיגרות סי' ג' דרצ' להתיר מים והרקות ושיקויים לחול' משום דל' הז"הק הוא מאן דאכיל בלא צלותא וכמו כן מבואר מתוך הענין דאינו אסור אלא מאן דיהיב חילא לדמא דהיינו מאכל ויין דמרבים דם ולא מים וכיוצ' וכ"ש הרקות ושיקויים דנותנים לחול' עכ"ל • הרי מבואר גם מדברי הרב דאסר המאכל מכל וכל ולא התיר שם כ"א שתיית הקאב"י מטעם דהוי כעין רפואה' והרב תמלת ימים ואחד מהגדולים דהביא הרב יד אהרן התירוהו משום דאינו מרב' דם . וראיתי להרב נוה שלום בסי' פ"ט אות ד' דאחר שהביא דברי הרב הנז' להביא הרב בא"הט שם בקי"ע כתב וז"ל מש' מדברי הרב הנז' דהקאב"י יש בה בו משום גאוה דהא"ר ז"ל ה"ט דאינו מוסיף דם ת"ל דאין בו גאוה והוי דומיא דמים דמותר עכ"ל . ולא ידעתי מאי ק"ל דיתכן דאפי' דליכא גאוה לפי הדין מותר עכ"ז יהיה אסור משום מוסיף דם ויהיב כח לדם כטעם הז"הק והמקו' ז"ל . ועוד דטעם איסור גאוה אינו כ"א סמוך לתפיל' וטעם איסור ל"ת על הדם לדעת הז"הק והמקובלים ז"ל הוא אפי' באוכל בחצי הליל' אפי' דאינו זמן תפיל' דמתעכל קוד' זמן התפי' וליכא גאות כלל וזה ברור לעיני כל רואה . והכי דייקי דברי הרב י"א דבתחי' ה"ל הפר"ח דאסר שתיית הקאב"י עם סוקאר ומיני תרגימא ומהרח"ו כתב אפי' קם בחצות לילה אסור לטעום מידי כמ"ש הז"הק דה"ט משום ל"ת על הדם דמרב' דם ויהיב חילא לדמא וע"ז הביא ושמעתי דאחד מהגדולים התיר שתיית הקאב"י דלוקא מידי דמרב' אסיר כו' וכונתו בשמיע' זאת דלא נאמר דכיון דלס' הז"הק ומהרח"ו אין לטעום כלום משום דנותן כח לדם א"כ היה אסור אפי' שתיית הקאב"י להן אמת דלעיל מזה הביא משם הפר"ח דמתיר להדיא שתיית הקאב"י בלי סוקאר זהו לדינ' לגמ' דאיסור דלא תאכלו על הדם הוא משום איסור קודם תפיל' ומשום ואותי השלכת אחרי גויך וכפי' הרשב"א והראשונים והכל הולך לכגנון אחד וכמ"ש ברא"ש אמ"ר שהוא משום גאוה אבל לס' הז"הק דאיסור ל"ת על הדם הוא משום דנותן כח לדם אחר דישן אסור לו לאכול אפי' דאינו זמן תפיל' וליכ' גאוה בשעת התפיל' א"כ מטעם זה היה מקום לומר דגם הקאב"י אסיר לזה הביא השמו' דאחד מהגדולים התיר שתיית הקאב"י גם לס' הז"הק והמקובלים משום דלוק' מידי דמרב' דם אסיר וזה ברור בדברי הרב י"א ועיין להרב בית יהודה ח"א בא"ח בסי' ו"ד מ"ש בזה ויש להשי' ע"ד דבר' דנעלם ממנו דברי הרמג"א בסי' פ"ט בסק"ט שכתב דאפילו אינו חולה כל שהוא משום רפואה שרי .

ובזה אזלא ליה מה שהקש' עוד שם הרב נוה שלום על הגדול הנז' דאיך הספיק לומר ה"ט לאוד להתיר משום דאינו מוסיף דם דהרי בש"ס אמרו אכיל' ושתיה מש' קראי דל"ת על הדם ואותי השלכת אחרי גויך וא"כ אפי' דאינו מוסיף דם אכתי יש בו גאוה כו' עכ"ל . ואין זה קו' כלל דאיסור ל"ת על הדם ואותי השלכת לדינ' לש"ס והפוסקים הכל א' ומטע' גאוה וטירד' וכדומ' . ואם באו לאוס' לכברת הז"הק דאיסור דל"ת על הדם הוא משום דיהיב חילא לדמא בחצות ליל' נמי אסיר וא"כ מאי מק' אכתי יש בו גאוה דבחצות לילה עד זמן תפיל' מאי איכו' גאוה יש שהרי עד לא זמן התפיל' כבר נתעכל המזון שבמעיו

גם מה שהביא עוד שם הרב נו"ש משפיהשמועי' ששמע מחד צורב' דרבנן דהותר לשתות מים שרופים שעושים מתאנים קודם תפיל' מה"ט דאינו מוסיף דם כו' יע"ש . ומלבד מה שדח' הרב שם בהאר' זה לענ"ד דאין לך מוסיף ונותן כח לדם כמו השכר הזה שהוא דבר חם ביותר ומחמם לדם יותר מהב' ירה דאסר הרב ברכ"י שם ודלא כמ"ש הרב נו"ש לחלק בין בי"רה לשכר תאנים דליתא . גם מה שתמה ע"ד הרמ"ז ז"ל בתשו' לדבריו כתראי יע"ש הרואה יראה דלק"מ דהרמ"ז כל עיקר דבריו אינן כ"א להתיר מים ושאר משקים והרקות דבין לדברי הרשב"א ובין לס' הז"הק הוי היתר גמור וזה ברו' . גם מה שהביא ביעב"ץ לדבריו

בדבריו מתשו׳ הרב שב יעקב הנז׳ דלא אסר הז״הק כ״א בזולל דרך רעבתנות וכו׳, כבר כתבנו להשיב ע״ד בזה דלית לה לא

ואם יש לחלק בין אכילה לשתיה מבואר יוצא דלס׳ הז״הק ולכל הפוסקים אין חילוק בין אכילה לשתיה דכל שיש חשש גאוה ומוסיף כח לגוף אסור ושאני מים דליכא הני תרתי, ואפי׳ הקאוו״י לא התיר הפר״ח והברכ״י שם כ״א בלי סוכאר וכ״כ עוד הרב ברכ״י בק״א בס״ב בסי׳ זה, וכן העתיק דין זה בס׳ קצר גודל ש׳כי א׳ יע״ש, ואפי׳ הרמ״ז והרב חמ״י והגדו׳ שהביא הרב י״א דהתירו שתית הקאוו״י מטעם רפואה ושאינו מוסיף כח לגוף לכל חד כדאית ליה כמש״ל זהו ודאי בלי סוכאר דסתמו כפי׳ דלא הזכירו כ״א קאוו״י לבד וכל כי האי מילתא הו״ל לפרש

וכ״ן מלדברי הרדב״ז בתשו׳ הישנות סי׳ רמ״ל שכתב דמים עם סוכאר אסור לשתות קודם תפילה דאיכא גאוה גדולה מזו אם אינו חולה יע״ש, וכ״ש קאוו״י עם סוכאר דמסתיים להתיר מי הקאוו״י לבד, וזה תמהני ע״ד הרב עיקרי הד״ט בחלק א״ח סי׳ ו׳ שרצה לחלק בין מים למים ומי הקאוו״י אפי׳ עם סוכאר מו׳ יע״ש, שהדבר ק׳ בעיקר הבדל זה זאת ועוד דלהדיא כתב הפר״ח והרב י״א והברכ״י לאסור קאוו״י בסוכאר ואיך התיר בפשיטות ולפחות הו״ל להזכיר דבריהם והוא פלא, ושו״ר להרב הנז׳ בה׳ פסח סי׳ טו״ב או׳ ל״א בדרך אגב שהביא משם אחד המיוחד שהשיב לו ע״ד שלו להתיר קאוו״י בסוכאר דאין חכמי עירו מודים לו בזה דקולא גדולה היא בעיניהם דילמא ליתו להקל גם בשתיית החלב דליכא מ״ד לשרי, והשיב ע״ז דשאני חלב דמשכר והביא דברי הרפ״ח ורצה לחלק בין מקום למקום יע״ש, ויש להשיב אעי״ז ע״ד החכמים דלמה לא הק׳ מדברי הרב ברכ״י שהוא החמיר ואסר להדיא, גם מה ראיה מחלב דמלבד דמשכר איכא גם סרך גאוה עוד בה דאית בה משום מרבה ומוסיף כח לגוף כידוע, ומה שהביא מדברי הרב חמ״י והרמ״ז והרב י״א משם הגדו׳ דכתבו סתם שתיית הקאוו״י ולא הזכירו בלי סוכאר, מלבד דאדרבה סתם משמע סתמו כפירושו זאת ועוד דגם הכרחו ל״ת ובפרט מה שהכריע מתשו׳ הרב יוסף אומץ דהרי הרב עצמו בברכ״י עומד לנגדו בעיקר דינו ובמקומו דיבר בערי הלועזים וכמ״ש בס״ב ובקצר גודל וכבר כתבתי אני עני ע״ד בזה בס׳הקטן רוח חיים בחי׳ לש״ע בסי׳ פ״ט ס״ג בס״ד ואכמ״ל,

וגם זה מן התוכחות דלא כהרב בא״הט בסי׳ פ״ט סק״ו להביא משם הבא״הט אשר לפניו דרצה לחלק בין אכילה לשתייה יע״ש דאין לחלק בהכי דכל מידי דמו׳ ונותן כח לגוף בכלל האיסור וכבר השיב ע״ד הרב נ״ש שם בסי׳ פ״ט או׳ ה׳ יע״ש, וזה תמהני להרב פ״מ בחלק א״ח ס״ק י״ד שכתב וז״ל ומ״ש בשם הז״הק דאסיר היינו אם ישן דאסור לטעום ואפשר דשתיה שרי א״ד, וק׳ דמלבד דלא זכר לדברי הבא״הט זאת ועוד דאין זה נכון דגם שתיה בכלל איסור זה כל שהוא נותן כח לגוף אסיר כמו שנתבאר דבכה״ג שתיה בכלל אכילה ועמ״ש הרב מחב״ר בא״ח ריש סימן תקנ״ב יע״ש,

המורם מכל האמור דלס׳ הז״הק והמקו׳ ז״ל אם ישן האדם בלילה וקם אפי׳ בקצות דאינו זמן תפילה אסור לאכול ולשתות כל דבר דנו׳ כח לגוף זולת מים וקאוו״י בלי סוכאר דמותר אלא דאם הוא חולה ואלא ביותר מותר לשתות קאוו״י בסוכאר ומיני תרגימא ובמקו׳ חולי לא גזרו רבנן וזה ברור, ועיין בס׳ אלדני פז סי׳ ל״ב דכר׳ דעתו לאסור הט״י וקאוו״י בסוכאר קודם תפילה ואפי׳ קודם אור היום ושיש למחות ביד הנוהגים היתר בדבר אם לא דיש אי זה חולי ומיחוש יע״ש, אלא דחזות קשה הוגד לי במה דרצ׳שם הרב להתיר לשתות שכר קודם התפילה יע״ש, דנר׳ דזהו יותר איסור מהט״י והקאוו״י ומים עם סוכאר וכמ״ש הרב חינוך בית יהודה סימן ב׳ וכמש״ל וצ״ע,

פש גבן עדיין לבאר בישן ביום ונמשך שינתו עד הלילה כמו חצי שעה אי אסיר ליה לאכול אח״כ לס׳ הז״הק והמקו׳, ואומר דהנה מלדברי הז״הק שם בס׳ ויקהל שאמרו בגין דבלילה נשמתא מסתלק׳ למיחזי ביקרא עילאה כו׳ וע״ד טעים טעמא דמותא כו׳ והא אוקימנא דכט״א באתר דקיימא דלא נשמתא כו׳ יע״ש וא״כ כיון דהוא ישן בתחי׳ הלילה ונשמתו עולה למעלה הרי שליט עליה סט״א א״כ הרי אשתתף גו דמא לאתקיימ׳גופא ובפיר שייך ביה איסור זה דל״ת על הדם,

והגה לפי דברי הז״הק ס׳ ויגש דר״ז וז״ל ודוד מלכא הוה נטיר דלא יטעם טעמא דמותא בגין דשינתא הד מס׳ במיתה איהו ודוד בגין דוכתיה דאיהו חי לא הוה נאים אלא כ׳ נשמי דעד ס׳ נשמי חסר חד איהו חי מתמן ואילך טעים ב״נ טעמא דמותא ושליט ביה סטרא דרוח מסאבא כו׳ יע״ש, הנה מבואר דשיעור השינה כדי שישלוט בו הסט״א כאמור זהו כשישן כ׳ נשמי בשלימות ובפחות מזה אין הנשמה יוצא מהגוף כדי שישלוט בו הכט״א בגו חילא דלמא וכמתבאר מלדברי הלבוש בא״ח בסי׳ רל״ז יע״ש, ולנו לדעת כמה זמן הוא ס׳ נשמי ומצינו בסוכה דכ״ו דהוזכר שם ס׳ נשמי דאי׳ התם אמ״ר אסור לאדם לישן ביום יותר משינת הסוס וכמה שינת הסוס ס׳ נשמי כו׳ ודוד כדכוכייא והסוס ס׳ נשמי אביי הוה נייס כדמעייל מפומבדיתא לבי כובי קרי עליה ר״י עד מתי עצל תשכב כו׳ ופרש״י ז״ל כמעייל מפומבדיתא כו׳ דמפ׳ במקום אחר דהוו ששה פרסי עכ״ל, הרי דמשו׳ דהיה יותר משיעור ס׳ נשמי על שיעור ששה פרסאות דהוי יותר משבעה שעות דקיי״ל מהלך אדם בנוני י׳ יול פרסאות ביום הוא דקראו ר״י עד מתי עצל וא״כ מצינו שיעור למעלה אבל למטה משיעור ס׳ נשמי כמה הוי לא נתבאר,

ואם באנו לומר דבריס כפשטן דהם ס׳נשימות ממש וכמו שנר׳ מדברי הפרישה בא״ח סי׳ רל״א ובהג״ה בסי׳ ד׳, הרי מצינו דתתר״ף חלקי׳ הוי השעה וכתב הר״ח בס׳ היראה בסוף פ״י דתתר״ף חלקים שלו שבשעה הם תתר״ף נשימות שהאדם מנשים יע״ש, וכן ראיתי להרב מהב״ר בא״ח סי׳ ד׳ בק״א דהביא משם הרמ״ע בסי׳ שפכי זועא פ׳ הישן שכתב וז״ל שיתין נשמי ושיעור דנשימות אחד מתתר״ף בשעה יע״ש הרי להדיא כמ״ש, וא״כ הוא הוי שיעור קטן מהשעה דה״י נשימות בדק אחד מהשעה והשעה הם כ׳ דקים א״כ ס׳ נשימות הם פחות קצת מג׳ דקים וחצי ועיין במג״א בסי׳ מ״ט סק״ג ובט״ז סק״א ויש להשיב ע״ד לפ״ז וכ״כ הרב נהר שלום בא״ח סי׳ מ״ד יע״ש, והדבר ק׳ לשמוע לס׳ זאת דבשיעור קטן כזה קאמר

קאמר רב דאסור לישן יותר משינת הסוס דהוא ס' נשמי וגם דכשיעור קטן הלזה יהיה שורה עליו הרו"ר והוא זמן מועט א"ו ז"כ כנ"ל דזה ישן כמו חצי שעה בלילה א"כ ודאי דאסור ליה לאכול ,

גם ראיתי מ"ש שם הרב מה"בר לעיל מזה פי' אחר וז"ל אני שמעתי מת"ח אחד ירא ה' מע"י מע"ב הפנימי שהיה בדרך שיש בהם ירתים אף לילות ודקדק כמה פעמים בשי' הסוס וכך היה מונה ט"ן נשמי ונתעורר הסוס וט"ן נשמי דסוס הם יותר מחצי שעה עכ"ל

ולפי"ז נפקא מינה לעיקר שאלתינו דכיון דישן בתחי' הליל' כמו חצי שעה ואם לא היה בשלימות החצי שעה מותר לאכול כיון דלא ישן ס' נשמי שהם יותר מחצי שעה מותר לו לאכול וליכא איסור לא תאכלו על הדם אפי' לסברת הז"הק והמקו' ז"ל

ואולם ראיתי בס' מקדש מלך בפי' לשון הז"הק דס' ויגש דר"ט ע"א דהבי' משם הרמ"ז וז"ל בגין דכד אתפלג ליליא כו' כתב הרמד"ל מכאן דהקיז בחצות לילה אפי' דישן מתחי' הלילה לא אתקשר ברוח דמותא וס' נשמי ל"ד אלא ו' שעות , ולא דק דשאני היטן אחר חצות הליל' שזה נקשר במיתה אבל ס' נשמי אינו נקשר בה אלא טועם טעם מית' לנגד כו' עכ"ל

והנה בדברי הרב מהרמד"ל דפי' דכל קפידת הז"הק הוא להיות נעור בחצות לילה ממש ואפי' דישן מתחי' הליל' לא טעים טעם מיתה וכל הו' שעות ראשונות נקראו בשם ס' נשמי הכי מבו' מדברי הז"הק שם למדקדק בדבריו , וע"ד הרמ"ז אחרי המ"ר ק"ל למלבד דלא הבנתי דבריו דאם בא לחות ולומר דס' נשמי הם כפשטן מ"ל קודם חצות מ"ל לאחר חצות , ועו' אם הודה לו דכ' נשמי הם ו' שעות ראשונות איך יתכן שיהיה יותר חמור שינ' דאחר חצות לשרות עליו יותר רוח המית' מקודם זאת ועוד דמבואר בכ"מ בז"הק דכשישן האדם ועול' נשמתו למעל' ומלבש ברוח דמות' וטעים טעמא דמותא ואין חילוק בין טועם לנלבש ואדרבה מחצות ואילך מתחי' להסתלק החיצונים כמ"ש בזו"הק ח"ב דקע"ג ע"ב וח"ג דקי"ב ע"ב

וכן בקודש חזיתי להרב המקובל האלהי המפור' כמהר"ש מזרחי שע"בי ז"ל ה"ד הר' שלמי צבור לטו"ב ע"ב וז"ל ויזהר מאד שלא יעבור חצות והוא ישן דאם יעבור חצות והוא ישן אז הוא טעים טעמא למותא ומתלבש ומתקשר ברוח דמותא ושליט עליה מסטרא מסאבא כו' והוא דהו' שעות ראשונות דליל' נק' ס' נשמי חסד הל ולא טעים טעמא דמותא והוא חי כמוכר בזוהר הקדוש סדר ויגש דר"ז ע"א ואפי' ישן אחר חצות אין בכך כלום ולא שליט עליה עוד רוח מסאבא ולא צ"ט למותא אחר דנתעורר בחצות כו' ודלא כהר' מקדש מלך משם הרמ"ז ע"ד הז"הק כו' יע"ש , הרי מכינו דהעיד הרב מהר"ש משם רבינו האר"י ז"ל דפי' דברי הזוהר הוא כפי' הרמד"ל דס' נשמי נק' הו' שעות ראשונות וכל עוד דהוא ער ברגע חצות מקרי לא טעם טעמא דמותא אפי' אם ישן קודם או אח"ך ואפי' דדברי הר' מד"ל באו בקיצור נרא' דלכך נתכוון כמבואר למעיין בדבריו

ומעתה יש לעמוד במה דנסתפק מרן בב"י סס בא"ח כי' ד' אם אחר דקם בליל' ונט"י והסיר מעליו הר"ר והזר וישן פעם ב' אי צריך נט"י וכן אם ישן ביום אי צריך נט"י ורצה לפשוט ספיקו מדברי הזוהר או דאמרו דכשהוא ישן ס' נשמי שו' עליו הר"ר והגין מרן דהוא בכל עת ובכל זמן כמו שיע"ש

ואחרי המ"ר אדרבה יש לפשוט ס' זה מדברי הז"הק לאידך גיס' דכל דקם בחצות ליל' ונט"י אפי' ישן פעם אחרת וכ"ש ביום דא"צ נט"י כיון דכל עיקר הנט"י הוא משום ר"ר וטעים ט' דמות' וע"י הנט"י מסירו ממנו והרי כל דקם בחצות וכל שכן ביום א"צ נט"י כיון דליכא תו אילנ' דמות' ואינו שורה עליו ר"ר כלל וכ"נ מדברי הז"הק בס' בראשית דג"ן וס' במדבר דקי"ח ע"א דבתחיל' הליל' הוא דשרית אילנ' דמות' יע"ש

ובזה יש להשי' ע"ד הרב כד"הי ד"ד דהכריע דגם ביום אם ישן שורה עליו הר"ר יע"ש ולפי האמור מדברי הז"הק או נרא' דביום ליכא ר"ר , ושו"ר להרב י"א דגם הוא הכריע מלשון הז"הק הלזה והשיב ע"ד הסד"הי והרב כנוד חכמים שכתב להפך

אמת דק'ע"ז מדברי הז"הק דס' בו אסית ד"י שאמרו וז"ל וכן כל שעת' בגין דבשעתא דנאים ב"נ רוחיה פרחא מיניה כו' ורו' מסאבא זמין ושרי על ידוי כו' וא"ת הא ביממא דלא נאים ולא פרח רוחיה מיניה ולא שריא עליה רו"מ כו' יע"ש * ומדקאמר וכן בכל שעת' בגין דבשעת' דב"נ נאים כו' נר' דר"ל בין ביום ובין בלילה , וכן ראיתי להרב מהר"א אזולאי ז"ל בס' זוהרי חמה די"ו ע"א דפי' דברי הזוהר דקאמר וכן בכל שעתא כלומר כל שעה שישן האדם ביום צריך נט"י עכ"ל , וכ"נ מבואר מלשון הז"הק דכיים א"ה הא ביממא דלא נאים כו' דזה מורה להדיא דאם נאים ורו' פרחא מיניה צריך נט"י אפי' ביום

ואחרי המ"ר הוא תימא למרן הקדוש דבס' בנ"י נשא ונתן ופלפל בחכמה בכמה ל' מהז"הק אי הא דקאמר נאים ב"נ בלילה אם הוא דוקא בליל' או ל"ד ואפי' ביום והן ולאו ורפיא בידיה והו"ל להכריע מל' הז"הק הלזה דקרי נהיל דאפי' נאים ביום שורה עליו הר"ר וצריך הוא לנט"י וכמו כן קשה להרבנים ההוגים עליו דלא נרגשו על מרן בזה דמבו' בז"הק דאפי' ביום איכא ר"ר , וכן ראיתי להדיא להרב מהרמד"ל בספר שתי ידות ובדרך חיים דנ"ה ע"א דהכריע מלשון הז"הק הנז' וז"ל וש"מ דהישן ביום שורה עליו הר"ר כמו בלילה עכ"ל , וכן הניא הרב ברכ"י בכי' ד' אות ו' י"ו דברי הרב מהרמד"ל או וכ"כ מז"ה כמהר"א אזולאי ז"ל בספר אור החמה בשם מהרח"ו ז"ל דהוכיח מל' הזו' דגם בישן ביום שור' עליו הר"ר יע"ש

והוא מן התימ' דלפי ל' הז"הק דסדר ויגש ופי' רבינו האר"י ז"ל נרא' דביום ליכא ר"ר כלל ויותר יגדל התימ' ע"ד הרמד"ל ז"ל דהוא פי' ל' הזוהר דויגש דהישן ס' נשמי דהיינו בתחי' הליל' עד חצות וחצות בכלל הוא דשו' הר"ר עליו ולא אח"ך וכ"ש וק"ו ביום דליכ' אילנא דמותא כלל ואיך מוכיח מלשון הזוהר דס' בראשית להדיא להפך דביום נמי איכא ר"ר , ואלולי פי' מהרמד"ל ומהרח"ו ומהר"א אזולאי ודעימייהו היה נלק"ד לפ' בלשון הזוהר דבדבר

בראשית כדי ליישב דעת מרן ודעימיה לכוונת דברי הזוהר דקאמר וכן כל שעתא כו' קאי אלדלעיל מזה דקאמר ואסיר לקרבא בידים מסואבו ומזוהמו ומברכין וכן כל שעתא ר"ל וכן בכל שעה דהידים מסואבות מכינת ר"ה דרו' מסאבא כמו היוצא מבה"כ ומשאר הדברים דר"ל שורה בהם או מזוהמות מאיזה טינוף איכא איסור לברך , ומ"ש אח"ך בגין דבשעתא דב"נ נאים כו' אשיק"א קאי למאי דקאמר מפני דצריך ליטול ידיו שחרית משום הר"ר דה"ט דבשעתא דנאים ב"נ רוחיה פרחא כו' כדמפרש ואזיל ומ"ש אח"ך ואת"ה הא ביממא דלא נאים דאין דרך ליישן ביום וא"כ דאסיר ליישן ולא פרחא רוחיה ולא שריא עליה רוח מסאבא ר"ל ואפי' תימא דיישן ביום ופרחא רוחיה הרי לא שריא עליה ר"ט דלא שליט אילנא דמותא ביום , זהו היה נר' לפרש לשון הזוהר לדעת מרן הקדוש אם דעדיין לא איפרק מחולשא דעכ"פ הו"ל למרן ז"ל להביאו כמו דהביא שאר לשון הזוהר הקדוש ודקדק בהם

ומ"מ עכ"פ לפי פי' רבינו האר"י ומהרר"ש מזרחי ז"ל נראה דכל דישן בתחילת הלילה ולבסוף וכ"ש ביום ליכא טעמא דמותא והרי כל עיקר איסו' דל"ת על הדם לס' הז"הק אינו כ"א מז"ע לטעים טעמא דמותא וע"כ צריך נט"י מה"ט והאי זה דישן בתחי' הלילה כמו חצי שעה וכ"ש ביום ליכא איסור זה דל"ת על הדם לדעתם וצ"ל דפי' הרב מה"ח"ו ודעימיה היה קודם שיצק מים ע"י ר' האר"י ז"ל והיה גרים בל' הזוהר דס' ויגש כגירסת הרמ"ז והרמ"ע

ועלה בדעתי לחלק בין מ"ש דלא טעים ט' דמותא בקם בחצות דמדבק ברוח דחי וקיי"ל כלול למ"ש דהישן ר"ר שליט עליה שהוא פחות קצת דשור' עליו ר"ר וזה יתכן גם בתחי' הלילה ובשו' וכמו כן ג"כ ביום ולכן צריך נט"י אבל שבתי וראיתי דהא ליתא דמבו' בכל המקומות דאמרו בז"הק דצריך נט"י דה"ט משום דטעי' טעמ' דמות' וכיון דהא ליתא כ"א בישן בעת חצות דוקא א"כ תו לא צריך לנט"י להסיר הר"ר כי ע"כ הדבר צה"ת

וראיתי להרב שו"ג בא"ח סי' ד' סקכ"ב הביא משם סידור האר"י ז"ל שכת' דשיעור ס' נשמי הוא ו' שעות כו' כתב וז"ל ומן הגמ' הנז' לא משמע הכי דקאמר כשינת הסוס והסוס אינו ישן אפי' שעה א' עכ"ל

ואחרי המח"ר נעלם ממנו דממקו' שבא דפי' רבי' האר"י דס' נשמי הם ו' שעות הוא בז"הק בס' ויגש ושם נאמר דזהו היתה שינתו של דוד דהיה מתנמנם כסוס ואם כן הא דק"ל מהש"ס דלא משמע הכי הו"ל להק' מל' הז"הק שם באותו פ"ק וב אותו מקום אבל הא ל"ק דס' נשמי דסוס יהיה פי' אפי' פחות משעה ומחצ' שעה וכמש"ל , אבל פי' הזוהר שם הוא דדוד לא היה ישן ס' נשמי כשיעור שינת הסוס נגד ס' נשמי עילאי דרומזים לו' שעות הראשונות דלילה שיהיה קם בחצות ממש ולכך היה מתנמנם כסוס ס' נשמי ולא היה ממשיך שינתו כ"כ כדי שלא יבוא להמשך שינתו עד חצות והצות בכלל ועוי"ק דמ"ש בסידור תפילה דס' נשמי הוא ו' שעות כעת לא זכיתי לראות סידור זה , כי ע"כ נר' דאין זה נכון דאין שיעור הס' נשמי ו' שעות א"ז דהכי נקר' לס' נשמי לשם שעות הראשונות עד חצות ורגע החצות הוא הס' נשמי דאם לא ישן באותה שעה מקרי דלא ישן ס' נשמי וכס' רב האר"י גופיה שכ"ל הרב כמהרא"ש

וכמ"ש בס' שלמי צבור כמש"ל , וזה תמהני להרב תפי' לדוד ד"ד שכתב וז"ל ודוקא כישן ביום ס' נשמי דהוי ו' שעות אבל פחות א"צ ליטול לבוש עכ"ל : ולא ידעתי מנ"ל הא דפי' ס' נשמי הוי ו' שעות דאם הוא לפי פי' ל' הז"הק דויגש אין הכונה דו' שעות הוי שיעור ס' נשמי כמו שביארנו וגם דהעיקר בדברי הרב הלבוש ליתא להאי פי' כלל וצ"ע ועיין בספר אהלי יצחק הנדפס מחדש בחי' לבוכה לדכ"ו ,

ומה שבא בשאלה אם יש לחל' בין שינת קבע לשי' אקראי היה נרא' לחלק ולומר דלא החמי' הז"הק והמקו' ז"ל דהישן אסור לאכול משום ל"ת כ"א בישן בקבע על מיטתו אבל באקראי דהיינו במקום דנמצא בלי שום הכנה ושלא על מיטתו יהיה מותר לאכול , וכמו כן יש להוכיח מדברי רי"ו בס' אדם נתיב ה"י ח"ח דלענין איסור ל"ת על הדם כיון דלא ישן שינת קבע ל"מ ישן ומותר לו לאכול אך דראיתי למרן בב"י בא"ח סי' תקס"ד שהביא דברי ר' ירו' הללו והשיב ע"ד דהא ודאי שלא על מיטת נמי הוא היסח הדעת כו' יעו"ש

וא"כ לדעת מרן אין לחלק בהכי וחוץ מזאת אין לחלק בנ"ד בין שינת קבע לעראי דנרא' ודאי דהא ליתא דכיון דכל הטעם הוי משום דסלקא מיניה נשמתא כשהוא ישן ושורה עליו הר"ר א"כ מ"ל ישן על מיטתו מ"ל ישן במקום אחר דנמצא דהכל אחד ואין לחלק בהכי , וכן ראיתי למרן בב"י בסי' ד' דדקדק מלשון הז"הק דקאמר דנאי' על ערסיה לענין נט"י וז"ל ל"ד על ערסיה דכיון דהטעם הוי כיון דהוא ישן נשמתו נפק' מיניה ושריא עליה רו"ט אפי' דנאים בלא ערסא כו' יע"ש א"כ הה"נ לענין אכילה דאין לחלק בהכי וזה ברור

גם אין לחלק חי' הירוש' שם בפ"ק דתענית לענין תענית היכא דהתנה לאכול אפילו ישן מותר לאכול אחר השינה והביאו הירושלמי הנז' התוס' והרא"ש ושאר הראשונים דמלבד דהג"מ כתב דה"ס ס"ל דל"מ תנאי דהש"ס פליג להירוש' ואפי' אם לא קי"ל כוותיה נגד כל שאר הראשונים וכמ"ש מרן בב"י בסי' תקס"ד ופסקו לה' שם בשו' הטהור דאם התנ' מותר לאכול כו' דזהו לדינא דגמ' דלא ס"ל כהז"הק בטעם איסור ל"ת על הדם דהוי מע' דשרי עליה רו"מ ולפ' הלזו לית ליה תקנתא לאכול כ"א אחר התפי' דבא לו כח הנשמ' כמו שהיתה וא"כ מה מהני התנאי למה דנסתלק ממנו הנשמ' ושרי עליו ר"ר דאין כח בתנאי זה לסלק מעליו הר"ר ושלא ישלוט בו והש"ס והפוסקי' שכתבו דמהני תנאי הוא דס"ל דאיסו' שלא לאכול הוי משום היסח הדעת דהסיח דעתו מלאכול והו' עליה איסור התענית לכן מהני תנאי לסלק היסח הדעת והראיה לזה דאם לא היה עליו חיוב התענית היה אוכל אפי' בלי תנאי דלא ס"ל דאיכא איסו' דל"ת על הדם כס' הז"הק וכמש"ל בראש אמי'ר

המורם מכל האמור דלס' הז"הק והמקובלים ז"ל דקיי"ל כוותייהו איסור דל"ת על הדם שלא לאכול אחר השינה בליל' איתיה אפי' שאינו זמן תפיל' ול"מ שום תנאי להתיר בזה ואין חילוק בזה בין שינת קבע לשינת עראי כאמור , ואין חילוק בין אכיל' לשתיה זולת המים והקאפ"י , ואם באנו לפ' רבינו האר"י ז"ל והרב מהרש"ש שרעבי ז"ל בפי' לז"הק נרא' דכל דלא היה ישן בחצות לילה ממש יש לו תקנה לאכול

לאכול אחר השינה בין לישן בתחי' הלילה ובין בסוף גרס לפי' מהרת"ו ודעימיה ולפי פי' דס' נשמי שהם כשימות ממש יש לאסור בין בתחילת הלילה בין בסו' ואפי' אם ישן ביום היה מקום לאסור כיון דפ"ל לשורה עליו ר"ר דאשתתף גו חילא דמ' . אלא דהיה בזה תיקון אם מתפלל אח"ך מנחה וע"י התפילה נותן כח לנשמתו או דשאני ישן ביום לא התמידו גם בזה אבל בישן בלילה שיעור ס' נשמי אפי' שיעור קטן לדעת מ"ד דהנשימה היא אחת מתתר"ם דבשעה אסור לו לאכול כיון דלדעתם מקרי ס' נשמי ורוחיה פרחא מיניה ושריא ביה רו"מ ולמ"ד דהוי כפי' הסוס דהוי יותר מחצי שעה ואפי' בלא התפלל ערבית יש לאסור אלא דבנ"ל שישן פחות מחצי שעה יש מקום להקל בהצטרף פי' רבינו האר"י ז"ל בפי' הז"הק . ומ"מ המחמיר בכל זה תע"ב . ולענין קאהבי' בבוקר יש להתיר למי שהוא חלוש המזג ובפרט למי שיש לו חולי החזה וכ"כ הר' מנחת אהרן הנ"ת בכלל ו"ו כימן ת' יע"ש

סימן ע

נתתי לבי לדעת בשם אל בי"ה אי הוי מידת הדין או מידת רחמים . ואען ואומר דהנה מדברי הטור בא"ח סי' ה' שכת' בכוונת הברכה דבהזכירו שם אלהים יכוין דהוא תקיף ואמיץ אשר לו היכולת בעליונים ובתחתונים דאל לשון כח וחוזק הוא כמו ואת אילי הארץ לקח עכ"ל . הרי מבואר דס"ל דשם אל הוא מד"הד כמו ואת אילי הארץ לקח וכה"ג אמרינן ביבמות דכ"א אל קשה כו' יע"ש וכפי' רש"י בישעיה ע"פ. כה אמר האל ה' וז"ל בעל הדין ובעל הרחמים עכ"ל . וכ"כ הרשב"א בחי' לברכות דל"ג ע"א עמ"ש שם גדו' דיעה שניתנה בין ב' אותיות שנאמר כי אל דעות ה' הביאו בעין יעקב שכ' דאל הוא מ"הד בכל מקום יע"ש . וכ"כ מהרש"א והרי"ף שם בחי' יע"ש , והרי"ף הביא ראיה מקר' דואל זועם בכל יום יע"ש וכ"כ החזקוני בפ' כי תשא בפי' הי"ג מידות דשם אל הוא דיין ושופט וכ"כ הר' מנחת יהודה שם בס' דעת זקנים ובהגהת התוס' בר"ה די"ז ע"ב ד"ה י"ג מידות דאל הוא מידת חוזק כי ביד חזקה הוא מכין מזון לכל הבריות וכתי' הכפירים שואגים לטרף ולבקש מאל אוכלם יע"ש . וכ"כ התוס' על התורה שם בסדר כי תשא אל דיין ושופט כו' ובס' שלח לך ד"ה כאשר כתבו וז"ל ואל נמי לא הזכיר כאן דמשמע ל' דיין מל' ואת אילי הארץ לקח וגם אלהים לא תקלל מתרגמינן דיינא לא תלוט עכ"ל . וכ"כ בסדר בלק ד"ה הנה ברך יע"ש

הנה מבואר לדעת הראשונים רש"י והתוס' והרשב"א והטור והר' מנ"י והחזקוני ומהרש"א והרי"ף כולהו ס"ל דשם אל הוא מידת הדין אבל לע"ד הדבר קשה ממ"ש במכילתא' והביאה רש"י ז"ל שם בחומש בסדר כי תשא אל אפי' מ"ר וכן הוא או אלי למה עזבתני ואין לומר למה"ד למה עזבתני עכ"ל . והביאה הר' מנחת יהודה והרא"ם שם והכי מיכרח הדבר דהרי אל הוא בכלל הי"ג מידות של רחמים וא"כ איך כתבו כל הראשונים הללו דאל הוא מ"הד וביותר קשה לרש"י דסותר דבריו ממ"ש בפי' לישעיה כאמור

והראיה דהבי' הרי"ף מקר' דכתיב ואל זועם בכל , אחרי המ"ר מלבד דאינה ראיה אדרבה משם ראיה להפך דאל הוא מ"ר כאמר דיבר בקדשו בז"הק בסדר נח דל"א ע"א שלקמן ע"פ זה דכתי' ואל זועם בכל יום דזעם או זעום לא כתי' אלא זועם בכל יומא ויומא דלית אשתכח דחי לון לבר וקיימי הוא ומבכס עלמ' הה"ד יומם יצוה ה' חסדו עכ"ל ואמרו עוד שם דאל הוא מי' חסד בחי' אברהם איש החסד יע"ש

הרי לך בפי' דמהך קרא דואל זועם נפק"ל להז"הק דאל הוא מ"ר . ואין להק' ע"ז ממ"ש בז"הק ס' ויצלה דקע"ז ע"א וז"ל ותניא' דאתחרב בי מקדשא' לית לך יומא' ויומא' דלית ביה רוגזא וזעמו כד"א ואל זועם בכ"י כו' יע"ש . די"ל דהכוונה דמאחר דאיכ' זעם ורוגז בכל יום צריך למידת אל שהוא רחמים להיות זועם על הדינים כדי לדחותם . וכן יש לפרש ל' הז"הק בסדר בלק דר"י ע"א בקר' ולכה זועמ' ישראל דלעיל' דישתכח רוגז' קמיה כד"א ואל זועם בכ"י יע"ש דהכוונה דכיון דאשתכח רוגז' קמיה צריך למי' אל להיות זועם על הדינים וק"ל . וכן יש לפרש ל' הז"הק בסדר במדבר דקי"ט ע"ב יע"ש . וזה ק"ל ע"ד הר' אספקלריא המאירה בס' פקודי דכ"ג ע"ב שכת' בפשיטות דבמילת אל יש בו כללות דין כמ"ש רז"ל אל קשה וכן ואל זועם בכ"י נמצ' כו' יע"ש , וקשה למה ראיה מייתי מקר' דואל זועם דמשם ראיה להפך וכמ"ש וצ"ע ועיין עוד בז"הק ח"א דכ"ל ע"א וס' אחרי דכ"ה דאמרו דאל הוא בחי' חסד יע"ש . והר' פתח עינים שם בחי' לברכות דל"ג שהביא מ"ש הרשב"א ושאר המפ' דאל מ"הד ותמה עליהם מל' הז"הק דאל הוא חסד כדכתי' חסד אל כל היום יע"ש ואחר המח"ר קשה דמלבד דלהרשב"א לק"מ מדברי הז"הק כי לא נתגלה בימיו כידוע זאת ועוד שפי' הו"ל להק' מדברי המכיל' שהביאה רש"י בחומש

ועו"ק לפי דברי הז"הק סדר תרומה דקמ"ז ע"א וז"ל דאיהו כרסייא דדינ' לבריא' ביה דינ' תקיפ' ודא איהו ב"ו אל דכתי' ואל זועם בכ"י עכ"ל . וכן אמרו בס' פקודי דרנ"א ע"א והאי איהו אל והכא איתדנו כל דינין דעלמ' והאי איהו רזא דכתי' ואל זועם בכ"י עכ"ל

וזה מורה כדברי כל הרבנים הנז"ל דס"ל דאל הוא מד"הד . וכראיה דהבי' הרי"ף מהך קרא גופיה ולכאורה למיעוטו שכלי קשיין דברי הז"הק אהדדי . ומן התימ' להר' פתח עינים שכתב כן בפשיטות על שם הז"הק דאל הוי מ"ר ולא זכר מכל זה כלום והוא פליאה וצ"ע . ועיין בז"הק בסדר קרח דקע"ו ע"ב

ועל כל הדוחק נלק"ד ליישב לזה דאה"נ דאל הוא מי' תקיפ' ודינא והיינו דכדי לרחם על הבריות ולהכין להם מזון כדכתי' ולבקש מאל אוכלם והוא ביד חזקה כמ"ש הרב מנ"י וכ"כ שדוחה לדינין כמ"ש בז"הק ואל זועם דדוחה לדינים לבר והיינו ע"י תוקפו ורוגזו שבו דהוא בעל היכולת תקיף ואמיץ ומל' ואת אילי הארץ לקח ובזה א"ש דהוי בכלל הי"ג מידות דרחמים דכל תוקפו ורוגזו הוא לרחמים ובזה עלו דברי הטור והמנ"י כהוגן דס"ל דמ"מ הוי רחום בדין ואפי' לדברי רש"י והרשב"א ושאר הראשונים שכת' בפי' דאל הוא מ"הד וכן מ"ש התוס' והחזקוני דהוא דיין ושופט יש לדחוק ול"פ בדבר זה , אמנם בל' הז"הק דס' תרומה אם נפרש מ"ש לבריאה ביה דינא תקיפא היינו כדי לשכך לדינים וכן מ"ש בס' פקודי והכא איתדנו כל הדינים כו' וצריך למידת אל לשכך הדינים הוא דוחק ולחלק חילוק הז"הק שם בס' נח דל"א ע"א דזמנין דינא כאית רשעים בעולם ולזמנין רחמי כאית זכאין

אלא גם זה אינו מובל בזני לשו' דהז"הק ועמ"ש ע"ד בז"הק כסדר נשא דקל"ב ע"א ומ"ש הרב מקדש מלך יע"ש

אחר כל אלה הדברים ראיתי במ"ר פ' נשא רפ"ב ע"פ אשמעה מה ידבר האל ה' דאמרו וז"ל מהו האל ה' אמר משה דעד עכשיו הוא עומד בכעסו כנגדם והוא נקוטי עליהם ואינהו אלא לי חיוק במ"ד וזאת זילי האדן כו' יע"ש, הרי לך פיענח מדברי רז"ל לדברי הרבנים ראשונים ואחרונים דס"ל דלא הוי מ"הל כלכתי' ואת אילי הארץ וזה ג"כ קצת ע"ד הרב פתח עינים שפקפק על הרמב"ן ודעי' מדברי הז"הק דהרי מלבד דאין הוכחה מדברי הז"הק כו' והרי מצינו ג"כ ראיה משם וכמ"ש, ואת ועוד דמאמר רז"ל קיימאל כדבריהם דרבנן ויש להם על מה שיסמוכו

וישור להרב חיד"א ז"ל בפי' בז"הק בגליון בסדר בו דל"א ע"א עמ"ש שם בתחי' הלי' דאל גבורה כשאינם וכאיש כת' וז"ל והכא משמע קצת לוימנין אל הוא בחי' גבורה ויתיישבו קצת דברי הרשב"א בפ"ק דברכות עיין פתח עינים די"ד ע"א עכ"ל ויש להשיג ע"ד דהרי עיקר לשונו הז"הק דאתמר דאל היא חסד הוא מקרא דחסד אל כי דמינו מק' להרשב"א הוא מלי הז"הק הנזה דלא מצינו בכל ס' הז"הק דקדים עפ"ז כ"א שם באותו פרק באותו מקום וא"כ אחר דשם במקום הוא מוכח דיש ראיה לדברי הרשב"א מאי מקליה ממנו ועוד דאין זה מן הישוב לדברי הרשב"א להרשב"א כתב בפי' דאל הנאמר בכ"מ הוא דין וזה אינו אפי' לדברי הז"הק דאמרו חברייא לזמנין כו' וכ"ש למסקנת הז"הק שם וצ"ע, ואח"ך ראיתי מ"ש הרב עצמו בכו' ספר פתח עינים בקו' סו' הפתח על די"ד יעויין שם ועדיין צ"ע,

נמצא אתה למד דשם אל הוי ג"כ מד"הד ולא מ"הר כדברי כל הרבנים הנז"ל וכמ"ש רז"ל במ"ר דנשא ואפי' המכילת' דהביא רש"י כנז"ל דאל הוא מ"הר י"ל דהוי מ"הר בתוקף ווצם על האויבים ולהחות הדינים ועד"ה אין לנו עסק בנסתרות להכריע הדבר כעת בתוכן הדברים ובפניותם

סימן ע"א

שאלה בנוסח ברכת אשר יצר כו' וברא בו חלולים אי אמרינן חללים חללים או חלולים חלולי' על איזה מנ' נוסחאות יש לסמוך ולומר

תשובה הנה גירסת הש"ס בברכות ד"ס ע"ב היא חללים חללים אבל הבה"ג והרי"ף והרא"ש שם גרסי חלולים חלולים וכ"כ הר"ס במי"ל בפ"ז דתפילה ה"ה יע"ש, וכ"פ הטור בר"כי ו"יו וז"ל ולא יאמר חללים חללים רמז לדבר חלולים חלולים עול' רמ"ח כחשבון רמ"ח אברים דיש באדם את"ד

ובדברים אלו כתב הא"ח ד"ה ע"א אות ד' ועיין למרן בב"י ולהרב"ח ז"ל דנתנו טעם דאין לומר חללים כ"א חלולים דגירסת הש"ס היא ע"ס וכ"כ בספר המנהיג בד"ז ע"ב וז"ל חלולים חלולים בגי' רמ"ח דהאברי' רמ"ח הם הלולים ואע"פ דבל' חכמים חללי' עלמא אין לומר ל' המוכרע דלא לשוי לר"ע מריעי כו' עכ"ל, וכונת דבריו

הוא דאפי' דל' חללים היה יותר נכון לפי משפט הל' אפ"ה שינו את הל' בברכה כדי דלא לישוי לר"ע מריעי דל' חללי משמע ניה להרב דהוא לשון חולי אלא דק' להו"ל לפרש דמשמע לשון הריגה מל' הללי חרב עשי מל' חולי, וכמו שכ"פי מור"ס להדיא בד"ג שלא לומר חללים דמשמע חללי חרב חללי כהונה יע"ש וכ"כ הפרישה דחללים משמע ל' הריגה יע"ש

ונראה ליישב לפי' המנהיג דמצינו דגם בחללים יש לפרש ל' חולי ע"ד דאמרו ביומא דכ"ך ובק"ד"ך כמה לא חלי ולא מרגי' גבר' דמאריה כייפי' ופי' רבי' הע"ו דנע'אל שהוא לשון חולי ע"ש וכ"כ הלבוש ע"ש והיתי להרד"א די"ו ע"ב שכתב וז"ל אלים חלי' על שם ובמחילות עפר ויש קורים הלולים חלולים וטעות היא דחללים הוא שם הפועל והלים הוא שם דבר בשקל מילין כו' יע"ש והנה אמת דהיה נכון לו' חללים דהוא מל' מחילות וכדאיתא בב"ר פ"א כי' ד' אמר'ת הגול הזה אם יהיה בו נקב כחודא של מחט כל רוחו יוצא ממנו ואלפ עשוי מחלין מחלין נקבי' נקבים ואין רוחו יוצא ממנו כו' יע"ש הרי דנק' האברי ההלולי' מל' מחילין וא"כ הוא יש לנו לומר חלילים חלילים וכן ראיתי למהר"ס דלונזאנו ז"ל בס' שת"י בע' מ"ס וז"ל מחילין בריש ב"ר אדם עשוי מחילין מחילין מכאן נ"ל תמו' ע"ד בע' הטורים שכתב דא"ל בברכת אשר יצר חללים חללים אלא חלולים דחלולים הוא תואר ולדבריו תאר המתואר דהי"ל אברים חלולים העיקר חסר לכן נ"ל דגרסי' חללים והיינו מחילי דהכא עכ"ל והנה י"ל ע"ד הר' מהרמד"ל דלא זכר לדברי אבודרהם דקשי' כותיה ופי' כדבריו

ואולם כשאני לעצמי אחרי המ"ר דבריהם תמוהים בעיני דאיך דחו ס' נוסח הטור דגרים חלולים דהיא גירי' כל הראשונים הבה"ג והרי"ף והרמב"ם ודעמייהו ובכרט דמיה מילהא על הרב אבודרהם דקאמר וטעו' הוא בידם דאיך לא חש לדברי כל הראשונים ומה דהכריחו ממשפט הלשון לפי הדקדוק כבר הרב המנהיג הרגיש בזה וקאמר דאפי' דהיה יותר נכון לו' חללים מ"מ כדי שלא נטיי שהוא מל' ח' כו' י"ל חלולים כו' ומצינו דבמכילות וברכות אמרי לשון היותר ברור אפי' דאינו מדוקדק הלשון ע"פ הדקדוק כמבואר ברבני האחרונים בא"ת כי' הקפ"ב ועל כיוצא בזה הביא הרב יוסף אומץ בחבו' כי' י"א יע"ש והרי כתב שם הרב המנהיג ואע"פ דבל' חכמים חללי עלמא איולשון המוכרע דלא ליטוי לר"ע מריעי וחילים חילים לא יתכן לומר עכ"ל הרי דלא רצה לו' חילים דהוא לשון חילות ומחילות והוא תימא על הרב אבודרהם ומהרמד"ל דלא זכרו לדברי המנהיג

והנם דבאמר עדיין להבין שהרי רז"ל בב"ר רביאו לשון אדם עשוי נקבי' נקבי' וזה מו' כפי' אבודרהם וכמ"ש מהרמד"ל נ"ל ליישב לדעת כל הראשונים דאין זה הכרח כלל דאה"ן דאדם עשוי מחילין דהאברים הם חלולים הוי הוכן כמו מחילות מלשון מחילות עפר לא תקנו לו' וברא בו הללים מפני הלשון דמורה לשון חולי הריגה וחללי כהונה וגם חילים חילים לא תקנו דהוא ל' חיל כיולדה לכן הי' לומר הלו' הלוו והעד ע"ז דהטור גם כמוך ונר' זכר לדברי הב"ר או ואפי' דלא הביא לשו' המילור כו' מ"מ ע"ד הב"ר או כיון ואיך יתכן דיאמר רבור להכך כן נלע"ד ליישב לדעת הטור והראשונים כלפיר וכן רבים דקית להו נוסח זה וכך הוא שגורה בפי כל העולם וכן

וכך היא כתו' בכל הסידורים, וגם תמהני להרב אדני פז שכתי' לש"ע בא"ח סימן וי"ו ד"ג ע"א דת"ח"ע"ל הראשונים להגיהו בגיר' הש"ס חלולי' במקום חללי', וז"ל תמיה לי מאד דרצו להגיה בש"ס חלולים במקום חלילים דנ"ל דגיר' חללים היא אמת משום דחללי לב כו' א"כ עיקר האברים נבראו בשביל החללים שבהם כו' עכ"ד, ודבריו תמוהים דמלבד דנעלם ממנו דברי אבודרהם והרמד"ל והו"ל להזכירם ולא לומר דבר זה מסברא דנפשיה זאת. ועוד דמי לא ידע בכל אלה דיותר היה נכון גירסת חללים ומוכרעת וכמ"ש המנהיג ז"ל אלא דמשיבת בירור הל' הוא דתיקנו חלולים במקום חללים

והיותר תימא ע"ד הרב אדני פז וע"ד הרב אבודרהם והרמד"ל דגיר' הראשונים אלו והטור ודעימייהו קאהם דברי רז"ל במדר"ת בסדר שמיני ע"פ זאת החיה אשר תאכלו וז"ל אמריכם ישראל דבכל אבר ואבר שבכם נתן מצוה דרמ"ח אברים באדם ולכך אנו אומרים בכל יום בא"י כו' אשר יצר כו' וברא בו נקבים נקבים חלו' חלו' חלו' הוי גימ' רמ"ח כמנין אברים שבאדם עכ"ל, ,

הרי לך בהדיא דגיר' הראשונים לגרסי חלו' חלו' היא גיר' רז"ל במדר"ת וגם הרמז שכתב הטור והא"ח והמנהיג דחלו' חלו' גימ' רמ"ח כאברי האדם הוא ג"כ מדברי רז"ל שם, והוא תימא על הרבנים אלו דנהי דנעלם מהם המדרש תנחומא הלזה ובודאי דאילו היו רואים המד' ר"ת הלזה לא היו כותבים מה שכתבו, ומה דלא תיקנו לומר מחילים כגיר' הב"ר י"ל דמחילות הוא דבר להטמן בו כלשון הכתוב ובאו במערות צורים ובמחילות עפר, וכאן דההודאה היא על היציא' מן האברים יותר נכון לו' חלו' דמורה על לשון חלו' בתוכו דמכנים ומוציא והשאר חלו' ועיין להרב מאמר מרדכי בסי' ו' סק"א דרצה לפ' דה"ע דלהכי הטור גיר' חללים משו' המכפר דחלו' חלו' הוא גימ' רמ"ח וזהו עיקר הכדת הטור ז"ל דאפי' דהיה רא'י לומר חללים יותר מחלו' מ"מ משום שיבא הגי' רמ"ח שינה וכתב חלו' במקום חללים ותמה למרן ודעימיה דנחבטו לתת טעם למה דחה גי' הש"ס יעש"ב

ודבריו תמוהים בעיני כל רואה דאיך יתכן לומר דמשו' הגימ' דחה הטור לישנא דש"ס מחללים לחלו' דזה דבר דאי אפשר לשמוע דהגימ' היא באה אחר משפט הלשון והברכה דכבר תיקנוה שייך שפיר לרמוז הגימטריא אח"כ ולא לשנות הלשון בעבור הגימטריא והראיה לזה היא דהמנהיג בתחי' דבריו רמז הגי' ואח"כ כתב הטעם למה לא אמרו חללים כו' אלא דלדידן דאינו דאמרו כן במד' ר"ת זוהי דהכריע להטור לשנות גי' הש"ס במקום חללים חלולים אבל בלא זה מנ"ל להטור והראשונים לשנות מגי' הש"ס : ואפי' בזה צריך טעם אעיקרא לנוד' תנחומא דלמה תקינו חלילים ולא חללים ולזה באו מרן והרב"ה ושאר רבני האחרונים לתת טעם כמבואר בדבריהם אלא דעל כ"פ ק' ע"ד כולם ויותר על הרב מ"מ דלא זכרו כלל גם המה מהמד' תנחומא הלזה ועד אהרן ק' להרב כהא עינים בסי' לברכות לד"ס ע"ב דהביא שם גי' החללים ושהטו' גרי' חלולים ובכבר השיגו הרב מה"מד"ל יע"ש ולא זכר שר מדברי התנחומא דהוא גרי' כגיר' הטור וגם לא זכר מדברי האבודרהם שהם כהרמד"ל והדבר צ"י ועיין להרב מראית העין במנחות דלמ"ג מ"ש כלל בזה במד' תנחומא ומ"מ ק' על רבנים האחרוני' שודאי היה להם לראות דברי התנחומא ועדיין צ"י

עלה בידינו דהנוסח האמיתי הוא נוסח הראשוני' והטור חלולים חלולים וכן הוא שגור בפי' הכל ומינה לא תזוע

סי' ע"ב

נשאלתי במאי דקי"ל דהיוצא מבה"כ צריך נט"י לדעת הזו"הק משום רו"ר דאית רוח' חדא בכל בי"הכ אם הוא דוקא כשעשה צרכיו גרס אי לא עשה צרכיו א"נ דלא בעי עליו רו"ר א"ד כל דנכנס שם צריך נט"י

תשובה הנה לשון הזו"הק בהק' פ' בראשית ד"י ע"ב כך הוא אי תימא אי הכי אפי' ביממא דלא נאים ולא פרח מיניה רוחיה ולא שריא עליה רוח מסאבא כד עאל לבה"כ לא יברך ולא יקרא בתו' אפי' מילה חדא עד דיכשי ידוי ואי תימא בגין דמלוכלכים אינון לא"ה במאי אתלכלכו אלא כו' רוח חדא אית בכל ב"הכ דשריא תמן ואתהני מההו' לכלוכא וטינופא ומיד שרי על אינון אצבען דידוי דב"נ עכ"ל הרי מבו' מל' הזו"הק דעכ"פ אפי' דלא נגע וקנח בידיו הרי הוא צריך נט"י וכמ"ש ואי תימא בגין דאינון מלוכלכים לא"ה הוא במה אתלכלכו כו' דס"מ דאפי' לא נגע כלל צריך לנט"י משו' הרוח חדא כו' ברם מדברי הש"ס נראה בד"ל ת"ר הלכה בשעודה אדם יוצא להשתין מים נוטל ידו אחת ונכנס ופ"ש"י אדם שיצא מתוך הסעודה להשתין מים נט"י אחת אותה דשפשף בה ניצוצות וכ"כ התוס' שבנים ד"ה מנוי יע"ש הרי דאכ לא שפשף א"צ נט"י וכ"פ הרא"ש והטור בסי' ז' ומרן בב"י שם הביא דכן הוא דעת הסמ"ג והסמ"ק ומהרי"א וכייס שם בשם הא"ח והג"מי דאפי' דמשמע בש"ס דאם לא שפשף דאינו נט"י עכ"ז יש לו ליטול ידיו משום הכון כו' ומשום נקיות יע"ש וכ"פ בש"ע שם בכ"ב וז"ל הטיל מים ולא שפשף אפי' דצריך לברך אשר יצר א"צ ליטו' ידיו אלא משום נקיות או משום הכון כו' יע"ש • ובודאי דהה"ן לגדולים דאם לא קנח א"צ ליטול ידיו מן הדין אלא משום הכון ונקיות וכמו שכ"ן מדברי הלבוש שם בר"ס ז' שכתב וז"ל כל היוצא כשעושה צרכיו בין גדולים בין קטנים בין קנח ושפשף בין לא קנח ולא שפשף נוטל ידיו דהא א"א דלא נגע בבשר המטונף כו' ואף דק' דהא עכ"פ מבואר דאפשר בלא שפשוף כמבואר בש"ס ופרש"י והראשונים ועיין להא"ר בזה מ"מ ש"מ דכל עיקר הנט"י הוא משום נקיות ולא משום רו"ר וא"כ כסברא לו דלא קנח ושפשף א"צ לנט"י מן הדין נרס לכ' הזו"הק גם דלא נגע בשו' אופן כלל צריך לנט"י משו' הרו"ר נמצא לפ"ז יפליג הש"ס לס' הזו"הק בזה ואין לו' דהש"ס והפוס' לא מיירי כשעשה צרכיו בבה"כ קבוע דמלבד דכהמא קתני ועמש"ל בסי' כ"ג, ועו' דבבה"מק לא היו עושים צרכיהם כ"א בבה"כ של כבוד דהיה שם כדתנן במס' תמיד פ"ק יע"ש

והגר' לייבב לזה ולומר דלפ"פ הש"ס עם הזו' הקדוש דגם הזו"הק מודה דהא דברי הר"ר מהך רוח חדא דאית בבה"כ זהו דוקא בעושה צרכיו לגדולים וכדקאמר רוח חדא כו' ואתהני מההוא לכלוכא

בכלוכא וטינופו ותיד סרי על אינון אצבעאן ומש"ה למאי דמתניא מהוא לכלוך וטינוף מכתמא הוא בגדולים בסוד מ"ש הכתוב לא תאמר לו כמ"ש רבי' האר"י ז"ל דיפול לניק' דקלי' הוא יונק מגל נקו' והא"ר דמשם יונאים השמרים והפסולת לחיצונים ולכך היו עושים לפיצור כדי לינק מקלי' זו והיינו דקאמר רוח' הלא אותה הקלי' היונקת מאותם השמרים ואהני מהוא לכלו' וטינוף מזכוחה וזהו בעושה צרכיו הגדולים וכמ"ש הרב מקדש מלך שם בפי' הזוהר בד"ן ע"ב יע"ש והיינו דדייק וקאמר ומיד סרי על אינון אצבען דידוי דב"נ דהיינו כשהוא מתהני מהוא לכלוכא דהוא מפנה עצמו וע"י אותה ההנאה מהוא לכלוכא סרי על אצבעותיו ההוא רו' הלא אבל בעו' צרכיו הקטני' דמטיל מים ולא סיפסף א"צ ליטול ידיו דאינו שורה עליו ההוא רו' כיון דלא נהנה מהוא לכלוכא וטינוף ומה שיש לדקדק בדברי הרב הלבוש דאפי' לגדולים אם בריא לו דלא קנח לא היה מחוייב מן הדין י"ל כיון דבלא"ה כבר פסק דצריך ליטו' ידיו לא דקדק בזה ועמ"ש בבי' כ"ג אבל אה"ן דגם בגדו' אפי' דלא קינח צריך נט"י וכ"פ להדיא חילוק זה בין גדוליםכו' בהג"א פ"ב דברכות סי' י"ב ופסקו מור"ם בד"כי ק"ע יע"ש וכ"ן מדברי המנהיג כמ"ש הרב"י והרכ"ח בבי' ז' יע"ש

ועו"ר להרב אספקלריא המאירה בפירוש על הזו"הק שם ד"ל ע"א שפי' כן וז"ל ומיד סרי על אינון אצבען ר"ל דוקא לגדולים אבל להטיל מים לא דהא"קי"ל אם לא סיפסף א"צ ליטול עכ"ל והאמת הוא דע"כ צריך לו' כן כדי שלא יחלוק הש"ס עם הזוהר הקדש וכמו שביארנו

שמעינן מהא דעכ"פ גם לדברי הזו"הק דהא דיש ליטול ידיו היוצא מב"הכ משו' הרו"ר אינו כ"א בעושה צרכיו לבד אבל כשלא עשה צרכיו א"צ ליטול ידיו כלל אך לעדיין אני נבוך בהי' זה לחי' בדברי הזו"הק בין גדולים לקטנים וכמ"ש הרב אספקלריא המאירה דהכתי יש לבדל ולו' דל' הזו"הק דמאי דקאמר ואתהני מהוא לכלוכא וטינו' דגם בקטנים הוי לכלוך וטינו' ויש מקום אחיזה להי' דבגור המים של דרך הנקב יוצאים לחיצונים כמ"ש גורי האר"י ז"ל בל"ת ס' מצות יע"ש וגם פשט דברי הזו"הק סתם קתני ויש לבדל בהם כמו שיגוא לכניגו בס"ד

וכ"ב הרב היכל הקודש בי' ג' ד"ה ע"א וה"ה בכל פעם דיצטריך לנקביו גיוס צריך לצרות ע"י ג"פ משו' הרו"ד השורה בבי"ה כמ"ש בזו' ס' בראשית ומיד סרי על אינון אצבעאן דב"נ לפיכךבכל פעם דעו' צרכיו בין גדולים בין קטנים יברך יע"ש ש"מ דלא מחלק בהכי וכ"ן מדברי הרמג"א בא"ח סי' זכ"ר סק"ב ועמ"ש מרן ז"ל שם וז"ל היה יושב בב"הכ ושמע קול רעם או ראה ברק אם יכול לצאת ולברך תב"ד יצא כו' כתב וז"ל וכגון דלא נגע עדיין במקום הטינוף ולא עשה צרכיו עדיין כו' יע"ש הרי מבואר להדיא דאפי' נכנס לבי"הכ כל דלא עשה צרכיו אינו שורה עליו הרו"ר וא"צ לנט"י וכ"כ הרב ברכת אברהם בה' נט"י ח"ד דקע"ב ע"ב דדין זה איירי באין ידיו מטו' אפי' דנכנס לבי"הכ ולבית המרחץ כי לא עשה צרכיו בקינוח ושפשוף כו' יע"ש

וזה ראיתי להרב א"ר שם בבי' זכ"ר סק"ו שכת' ע"ל ואף דלעי' סי' ד' מבואר דלעו' צריך ליטו' ידיו הכא משום הברכה ודאי דא"צ ליטול

ידיו אם לא נגליו מטונפות עכ"ל ודבריו תמוהים דאי משום מ"ש מרן בש"ע סי' ד' בא"י דהיוצא מב"הכ דצריך נטי' מה בכך ודאי דכתם נכנס ויוצא מב"הכ הוא בעשיית צרכיו שהרי יותר מבואר עיקר הטעם דר"ר בזו"הק משום ר"ר חלא מדברי מרן בגם הפוסקים ואפי"ה יכולין אנו לומר דהזו"הק לא איירי כ"א בעושה צרכיו , וע"ק דאפי' אם ס"ל דהיוצא מב"הכ אפי' בלא עשה צרכיו דשור' עליו הר"ר עכ"ז קש' בעיקר תי' שכתב מ"מ הכא משום הברכ' ודאי דא"צ ליטו' ידיו למאי קאמר דאם יש חשש לר"ר אדרבה יש להחמיר כשהוא בא לברך ולהזכיר את ה' , והרי ממקום שבאנו מדברי הזו"הק שם מבואר להדיא דאסור לברך כשנכנס לב"הכ ושור' עליו הר"ר , באופן שדבריו צ"ע

וזה ק"ל ע"ד הרב פ"מ בה' א"ח שם בבי' זכ"ר סק"ב שהביא לדברי הרב א"ר הנז ולא הרגיש עליו בכ"ז וצ"ע , ומ"מ מבואר מדברי הרב ברכת אברהם דנכנס לב"הכ אפי' עשה צרכיו ולא קינח ושפשף א"צ לנט"י כלל אפי' לגדולים דבכהאי איירי וזהו הפך הזו"הק עכ"פ וגם הפך דברי הג"א דפ"ב דברכות ופסקו מור"ם במ' בר"כי ק"ע יע"ש וצ"ע וזה ק"ל ג"כ ע"ד הרב מ"וק שם בבי' זכ"ר שכתב דאם לא קנח אפי' עשה צרכיו ולא נט"י יברך דליתא כמו שביארנו

ועו"ק דנעלם מיניה לדבריו הן הם דברי הרב ברכת אברהם דעק"ב ע"ב ודקע"ג ע"ב גם מה שהק' ע"ד הרמג"א נעלם מיניה דברי הא"ר שכת' בשם הא"ח ומ"ש ע"ד וצ"ע , ואילו לדברי הרמג"א יכולין אנו לומר דמ"ש דלא נגע עדיין במקום הטינופת או או קאמר או דלא עשה צרכיו דאפי' דלא נגע במקום הטינופת דאם נגע אפי' לא עשה צרכיו עדיין צריך נט"י או לא עשה צרכיו ג"כ אבל אם נגע למקו' הטינו' או לא נגע ועש' צרכיו לבד יש לו ליטול ידיו , ולכן הבין הרב פ"מ בר"כי ז' בא' א"ח יע"ש , אלא דראיתי לו להרב שם שהביא משם הא"ר לחלק בין עוש' צרכיו דלגדולים אפי' לא קנח יטול ידיו משום ר"ר ולקטנים דוקא שפשף הלא"ה לא יע"ש , והא ליתא כלל בדברי הרב א"ר ואם נאמר בכונת דבריו דלא איירי בהך הי' על שם מ"ש מהא"ר והוא אמר' מב' דנפשיה מלבד דהו"ל להזכיר לדברי הר אספקלריא המאיר' דהכריח כן מל' הזו"הק זאת ועוד למדברי הרמג"א נראה דלא מחלק בהכי

ומ"מ למדנו מדברי הרב אספקלריא המאי' והרב היכל הקדש והרמג"א והא"ח ז"ל שהביא הא"ר והרפ"מ כולם שוים לטובה דהך דינא דיוצא מב"הכ דצריך ליטו' ידיו משום הר"ר ה"ל בעוש' צרכיו אבל אם נכנס ויוצא לאיזה צורך ולא עשה צרכיו א"צ ליטו' ידיו אבל לדעת הא"ר נראה דיש ליטו' ידיו גם בלא עשה צרכיו

ואת זה ראיתי ומצאתי לו חבר להרב א"ר בס' תורת אמת על הזו"הק מהרב דוד בכמהר"א שמריה ז"ל בפ' שם הנקרא דוד הקטן בד"ז ע"א דפי' לדברי הזו"הק אלו דקאמר עאל לב"הכ לא יברך כו' וז"ל עאל לב"הכ נכנס לב"הכ אפי' לא עשה צרכיו לא יברך ולא יקרא בתו' כו' יע"ש , הנה מתבאר דהבין לדברי הזו"הק דקאמר עאל לב"הכ הוא כמשמעו דנכנס ויצא ולא עשה צרכיו ויש קצת סמך לפירוש זה ממ"ש אח"כ בגין דמלוכלכי' אינון לא"ה במאי אתלכלכו ומאי קו' במה אתלכלכו דהרי ע"י דעשה צורכיו וקינח או

או שפשף ולמ״ש בש״כ שם ביותר למצוה לשפשף ואם כן בזה נתבלבלו ידיו או ודאי דאיירי אפי׳ דלא עשה צרכיו כלל כיון דנכנס שם לב״הכ שורה עליו הר״ר ומ״ש אה״ז רוח רעה חלה היא בכל ב״הכ כו׳ ואתהני מההוא לבליכת ושינוי ומיד שדי על אינון אצבעאן כו׳ הכוונה דכיון דיש רוח רעה בב״הכ דמתהני משם מהעינוף ולכלוך דיש שם לכן כל מי שנכנס לשם מיד בכניסתו אפי׳ בלי עשיית צרכיו שורה עליו הר״ר, וא״כ אין הכרח מדברי הז״הק דאיירי בעשה צרכיו וכ״כ להדיא הרב מה״ס דילי׳ ז״ל בס׳ ב׳ ידות בדרך חיים דצ״ה ע״א דהבין בכונת דברי הז״הק או דר״ר שורה אפי׳ בלא עשה צרכיו יע״ש

כי **עז״ב** נלק״ד דיש להחמיר וליטול ידיו ג״פ גם הנכנס לב״הכ ויוצא אפי׳ לא עשה צרכיו כמ׳ הא״ר והרב לוד ומהרמד״ל אפילו דרבים חולקים וס״ל דאין ליטו׳ ידיו כל דלא עשה צרכיו כיון דהוי מילי דסכנה חמיר׳סכנת׳ ולא אזלינן בתר רובא ועל כיוצא בזה הפי׳ מהר״ש בתשו׳ על הדברים המרים נט״י אי סגי בנקיות והפי׳ בדבר דא״א להחמיר בזה גמורה אין לעשות פירוק׳לסכנת׳ וטוב להחמיר לעשות נט״י עכ״ל ה״ד הראשונים וכמש״ל בפי׳ס״ג יע״ש, אם כן ה״כ בנ״ד דא״א להתברר הדבר דבעיקר לשון הז״הק יש צדדים לכאן ולכאן הנכון להחמיר כדבריהם, וליטו׳ ידיו זולת היכא שהב״הכ עדיין הוא חדש וליכא שום טינוף ולכלוך עדיין אין להחמיר בזה לנכנס לשם בלי עשיית צרכיו ליטו׳ ידיו משום הזמנ׳מילת׳כיון דליכא טעם הז״הק דרוח׳רעה והוא ברור

סימן עג

שאלה בחיוב מצות ציצית אשר ציונו ה׳ ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת והיינו ב׳ מינין לבן ותכלת, עתה בזה״ז דליכ׳תכלת א״כ המצוה הזאת אינ׳ נעשית כתיקנ׳ וליכא קיום מ״ע מד״ת בזה״ז אלא מדרבנן, וג״ת טובא לענין דינא נכמ׳דברים דאיכא בין ד״ת לדרבנן

תשובה הנה אמת נכון הדבר דמצינו בתור׳ ציווי במ״ע דציצית ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת ואית׳ במנחות דל״ח ע״א הכנף מין כנף וכתי׳פתיל תכלת ופרש״י ז״ל מין כנף היינו לבן דרוב טליתות של פשתים ולבנות הם ותכלת צמר צבוע כו׳

הרי דעיקר ציווי ה׳במצות ציצית דיהיה מב׳ מינים מלבן והתכלת בהדי הדדי וא״כ עתה בזה״ז דליכא תכלת אינ׳נעשית המצוה בשלימות אבל כל דייקינן שפיר נר׳דהן עוד היום אפי׳ דליכא תכלת אינגרע מעיקר קיום המצות ואמינא לה ממקום שבאנו ממתני׳דלשם דקתני התכלת אינו מעכב הלבן והלבן א״מ לתכלת ופרש״י ואע״ג דמצוה לתת ב׳ חוטין בציצית כדמפרש לקמן אפ״ה לא זה מעכב. לזה ואי עביד ארבעתן תכלת או ד׳ לבן יצא ובש״ס אמרינן מתני׳ דלא כר׳ דתניא וראיתם אותו מלמד דמעכבין ז״לז דברי רבי וחכמי׳ אומרים אין מעכבים כו׳ יע״ש, וקי״ל דה׳כחכמים דהם רבים נגד ר׳ וה׳ כר׳ מחברו ולא מחבריו, וכ״כ רבינו ישעיה הא׳ בפסקיו להלכות ציצית בס׳ שם חיים די״ג ע״ד בהי׳ לשו׳דמנחות הלזו כת׳וז״ל וקי״ל יחיד ורבים הלכ׳כרבים ואע״ג דאמרינן מאן תנא דפליג עליה דר׳ רבי יצחק הוא מ״מ כיון דהבריית׳ תני לה בל׳ חכמים ה׳כותייהו וכל שכן בפשטא דמתניתין אתי כוותייהו עכ״ל, ונראה דע״ס נפל בדבריו וצ״ל ואע״ג דאמרינן מאן תנא דפליג עליה דר׳ דתניא רבי יצחק אומר משום כו׳ ר׳ יוחנן בן נורי הוא דהכי איתא בש״ס שם להדיא וז״ל ומאן תנא דפליג עליה דר׳ האי תנא הוא דתניא ר״י אומר משום ר״נ דאמר משום רי״הג דאמר משום ר״י בן נורי כו׳

הרי מבואר דתנא דפליג עליה דר׳ והוא בר פלוגתיה גמור הוא ר״י בן נורי, וא״כ צ״ל דמאי דנקט רבי ישעיה דתנא דפליג עליה דר׳ הוא רבי יצחק ר״ל כיון דהוא בעל השמוע׳ אחרון שבכולם וא״נ דאית ליה דריב״ן הוא הת״ק בעל השמוע׳ בר פלוגתיה דר׳ ולא חש לה הרב ז״ל דלא נ״מ מידי דהכל אחד הוא דמצינו דחכמים דברייתא לאו רבים נינהו כ״א יחיד, וכמו שכפרש״י שם ומאן תנא דפליג דר׳ הנך חכמים דאמרינן לעי׳דאין מעכבים כו׳ וע״ז ת״ר׳ ישעיה דמ״מ כיון דבברייתא תני לה בל׳ חכמים ה׳ כותייהו כו׳

אלא דא״כ הוא ק״ל ע״ד הרב דלפ״ז מאי ק״ל מהך ברייתא דתני בשם יחיד ריב״ן דא״כ יהיה ה׳ כר׳ כדקי״ל ה׳ כר׳ מחברו והרי ריב״ן רבו דר׳ היה והרי קי״ל ולא מרבו וכמו שכ״כ הרא״ש בה׳ ציצית וז״ל ואין ה׳ כר׳ דריב״ן הוא דפליג וקי״ל הל׳ כר׳ מחבירו ולא מרבו עכ״ל, וכ״כ התוס׳ שם בדל״ז ע״ב ד״ה אלא כו׳ דה׳ כר׳ מחבירו ולא מחבריו וכ״ש מרבו ורי״הג רבו היה ואהא סומכין דאין לנו תכלת כו׳ יע״ש, וכבר ראיתי למרן בב״י דתמ׳ להרמב״ם ז״ל בא״ח כי׳ י״ב דפסק כדין דנפסקו הא׳ין דאתמר התם בב״ב לאוקמ׳אליבא דר׳דמשמע דרבנן לא ס״ל וזמאי כסק כר׳ דריב״ן פליג עליה ורביה הוא וקיימא לן הלכ׳ כר׳ מחברו ולא מרבו יע״ש

וא״כ הא גופא ק״ל ע״ד ר׳ ישעיה דאמאי צריך לדחוקי נפשיה דתני בברייתא בל׳ חכמים כיון דבלא״ה כיון דבר פלוגתי׳ דר׳הם רי״ה וריב״ן והם רבותיו דר׳ הא קי״ל ולא מרבו כמ״ש התו׳ והרא״ש ומרן בב״י אם לא דנאמר ליישב לדעת רבי׳ ישעיה דהדא מתרי או דלא היה גרים בברייתא כ״א ר״י לבד וכמש״ל ול״ג בשם ר״ן בשם רי״הג בשם ריב״ן שהרי לדעת הרא״ש והתוס׳ רי״הג וריב״ן הם היו רבו׳דר׳ור״נ נמי הגם דל׳ התוס׳ בב״מ ד״ן ע״ב בד״ה שהיה ר״נ חבירו דר׳ וכ״ה דעת הרי״ף והרז״ה בפרק האומר בקידושין והרא״ש שם סי׳ י״א, מ״מ מדברי הרמ״ה ה״ד ר׳ ירו׳ במ׳ חוה נתי׳ כ״ה ה״ג כתב דר״נ רביה דר׳ ורביה דאבוה ואין הלכ׳כתלמיד במקום הרב יע״ש, ואפ״ל דר׳ ישעיה אפי׳ דגרי׳בשם ר״נ לא ס״ל כהרמ״ה כ״א כהתוס׳ או דרבותא קמ״ל דאפילו ביחיד דפליג לר׳ כיון דתני לה בל׳ חכמים ואמרינן גם בכה״ג דהלכה כרבי מחברו ולא מחבריו,

אלא לבעיקר דברי רבי׳ירוחם שהביא משם הרמ״ה שכתב דר״נ היה רביה דאבוה דר׳ אחרי המ״ר דבריו תמוהים שהרי ר״נ היה בזמן רשב״ג ורשב״ג היה נשיא ור״ן היה אב״ד כמ״ש בסו׳ הוריות די״ג ע״ב ואפש״ל דט״ס נפל בדברי רבי׳ירוחם כאשר ידוע לכל דס׳ רבי׳ירוחם מלא טעיות וכמ״ש הרלנ״ה ומהרא״ש והרב ש״ך ה״ד הרב יד מלאכי נה״ב יע״ש וא״כ צ״ל שאני ר״נ דרביה דר׳ והברי׳דאבו׳ ובמקום רביה דאבוה צ״ל וחבריה דאבוה והכי נרא׳ לומר דבהכרח שהרי אם כונת הדברים שהוא רביה דאבוה הו״ל דרביה דרבי ולאבוה אלא ודאי נראה להגיה כמ״ש

ישוב אחר החיפוש אורו עיני וראיתי להגאון המחבר הגדול מו"ה ז"ל בספרו הנחמד חק"ל ביו"ד ח"ג כי"ק דקל"ו ע"ב דעמד מתמיה ע"ד הרמ"ה שלא להביא רבי ירוחם שכתב דר"ג רביה דרשב"ג דאיך יתכן לומר כן מאחר דרשב"ג היה נשיא וגדול מכולם והנ"ע

ולעד"ן ליישב ע"ד שכתב דט"ס נפל בדברי רבי' ירוחם ויש להגיה בנקל כמ"ש ואות זה ומתנו למלתי דבספרו הבהיר חק"ל לאו"ח בח"א סי' כ"א דף ע"ב השיבני דבר על מ"ש אני עני שם בסי' ד' להק"צ"ל רבי' ירוחם בדין תגול כו' שהנחתי דבריו בצ"ע כמו שיע"ש, ויהי לי למשי' תשו' מאהבה על כל הכתו' לחיים ובכלל היה דברו ליישב דברי ר' ירוחם ע"פ דברי הרבנים הנז"ל שכתבו דס' רבי' ירוחם מלא טעיות יע"ש א"כ אף אנן נמי נימא ליישב דברי רבינו ירוחם אלו עד"ז וזה ברור

הנם הלום ראיתי לו להגאון מז"ה ז"ל שם בי"ד שתמ"צל קו' מרן בב"י בסי' י"ב שהק' ע"ד הרמב"ם דפסק כר' נגד ריב"ן וקי"ל הל' כר' מחבירו ולא מרבו דמאי מק' אחר דמבואר דעת הרמב"ם ז"ל בדוכתי טובא דדרכו לפסוק כר' נגד רשב"ג אפי' דהוא אביו ורבו ות"ל וכדברים אלו כת' בכ"מ בפ"א דני' הה"י יע"ש

והנה לפ"ז גם אני תמיה להרא"ש ז"ל דהכא בה' ציצית פסק כריב"ן משום דאין הל' כר' מרבו ובפרק אלו מגלחין סי' ע"ט פסק הל' כרבי אפי' נגד רשב"ג יע"ש, והרי רשב"ג היה אביו ורבו והנ"ל לפסוק כרשב"ג כיון דאין הל' כר' נגד רבו וקו' הגאון מו"ה ז"ל ע"ד הר' כ"מ ובהכי מיושב דברי ר' ישעיה דלא רצה להשתמש בכלל זה דהל' כר' מחבירו ולא מרבו דס"ל דאפי' מרבו , אלא דלקד"ן דל"ק דהא דס"ל להרא"ש דלית הלכ' כר' נגד רבו זהו ברבו סתם אבל כל לגבי אבוה הוי יחידא' ופסקינן בכל דוכתא כר' נגד רשב"ג , וכדדייק לשון הרא"ש שם וכ"כ חילוק זה בפי' הר' עלות ביהוסף ח"ב סי' ב' וחילק בין רשב"ג לשאר רבותיו יע"ש , וא"כ בהכי נמי מתורץ קו' הגאון מו"ה ז"ל ע"ד מרן בב"י דאין ראיה ממה שפסק בכל דוכתא כרשב"ג נגד רב לכלל זה דאין הלכ' כר' נגד רבו כאמור , ומה שיש לעמוד ע"ז ממ"ש הרא"ש גופיה בפרק הנזיקין סי' ה' ובפרק י"נ סי' מ"ה ושאר דוכתי עיין בש"קרבן נתנאל בכלליו סי' י"ז ובתשו' עלות ביהוסף שם והר יד מלאכי סי' רח"ל ולהגאון מו"ה ז"ל שם , ועמ"ש עו' הגאון מו"ה שם בסי' פ"ה ופ"ו דנ"ו ע"ב יע"ש , ועיין מ"ש אני עני בקונ' כללי הש"ס עו' בזה ואין כאן מקום להאריך

ובשאני לעצמי עלה ע"ד ליישב לקו' מרן על הרמב"ם דל"ק דפסק כר' נגד רבו אפי' קי"ל להר"מ דהל' כר' מחבירו ולא מר' דשאני הכא דמצינו דהש"ס והאמוראי שקלו וטרו אליבא דרבי לאוקמיה מתניתין דהתכלת א"מ הלבן דאתיא כר' וכל כי האי דשקיל וטרי הש"ס אליביה יש לומר דהלכה כרבי אפי' מרבו , וסהדי במרומים דכלל זה הוצאתי אותו מסברתי ושוב ראיתי להר' כנ"הגב"ח ח"א בכללי הש"ס כי' ט' שכתב משם תשו' מהריב"ל כת"י וז"ל ואע"ג דקי"ל כר' ולא מחבירו היכא דכולא שמעתא אתיא כותיה והאמוראי בדידיה שלקין ונאאין ה' כמותו עכ"ל והרי הכא בהך סוגיא שלקין ונתטין לת"ך וליישב אליביה בודאי דה' כמותו ומהך פסקא בהרמב"ם הוי ראיה לכלל זה ול"ק מקו' מרן ע"ז כלל

אמת דמגל אחר תברא בצידה לבלל זה דהרי התוס' והרא"ש ושאר הראשונים לא ס"ל להך כללא ואדרבה פסקו כריב"ן וכרי"שב דרבו' דר' הם ואין לחלק בין מחבירו לרבו דאדרבה יותר מוכרח כלל מחבריו מרבו ומ"ג לס' ר' ישעיה דכתב להדיא הל' כרבי' נגד ר' והיינו מחבירו ולא מחבריו ואף גם זאת דאעיק' גם פסק הרמב"ם ל"מ דפסק כר' וכמו דתריץ יתיב שם מרן בב"י ובכ"מ לדעתו , וכן הבין הרדב"ז בת' בח"ב בל' הרמב"ם בימן ט' בדעת הרמב"ם יע"ש , והרי אין גם אחד דפסק כר' מחבריו או מרבותיו אפי' דשקיל וטרי הש"ס אליביה ואדרבה יש לתמוה לתשו' הריב"ל בכלל זה דמהך כו' משמע להפך וא"ת דשאני הכא דהחולקים הם רבותיו ורבים המה דתני לה בל' חכמים ומאי דמהני הסקלא וטריא אליביה הוא לחלא או לחבריו או לרבותיו ולא בנמצאו ב' בבת אחת זה אינו דהרי ר' ישעיה דנשתמש בכלל דתני לה בל' חכמים לא נשתמש בכלל מרבותי' והתוס' והרא"ש דנשתמשו בכלל רבותי' לא נשתמשו בכלל דרבים דמתנייא בל' חכמים וא"ת דלא נקטו כל אחד כ"א מה דשמיע ליה לרבותא וע"ד שכתבנו לעיל בדברי ר' ישעיה והו דוחק כי ע"כ עדיין צ"ע , ושו"ר דאין זה הכרח כיון דהך מתני' דהתכלת היא כתמא ורבי לה שנא א"כ ק"ט דאיך יתכן דהיא דלא כר' לכן דחיק הש"ס ושקיל וטרי לאוקמא גם כר' וזה ברור , ומדברי ר' ישעיה אלו נרא' דה' כר' מחבירו ולא מחבריו כאמור גם בברייתא ועמ"ש הרב יבין שמועה דפ"ו ע"ב ובס' לב מבין להרב מהר"י נאבארו בר"ו בה' ת"ת פ"ה די"ו ע"ד יע"ש

הדרן לדמציקנא למאי דקי"ל כחכמים א"כ במצות ציצית דניון הש"ת תכלת ולבן בזה"ז דליכא תכלת כיון דקי"ל כחכמים דאינו מעכב את הלבן ואם במקום ב' דתכלת עושה הד' מלבן או הד' מתכלת כמ"ש רש"י א"כ שפיר מקיים המצוה במין א' מבניהם והוי הכל מצוה אחת ולא ב' מצות ואע"פ דהתוס' והרא"ש בה' ציצית הביאו פי' אחר לכאור' בהא דתכלת א"מ הלבן דהיינו במקום ד' חוטי' שנים דתכלת וב' דלבן סגי בב' דלבן אי ליכא תכלת וא"כ אם לדעת ר' דקאמר דמעכב דמורה דאינו מקיים עכשיו כ"א הני המצוה ואפי' לדעת רבנן לא הוי המצוה כתיקנה כיון דחסר הב' חוטי' אלא דקאמר רחמנא דלא מעכבי עכ"פ הוי גירעון למצוה דציצית לכ"ע כבר התוס' והרא"ש שם הסכימו דהאמת כפי' רש"י והביאו לו ביעתא מהש"ס דכי' דד' חוטים הם ב' דלבן וב' מתכלת ואם ירצה לעשות כל רד' מין אחד הרשות בידו וכ"פ הסמ"ג עיין כ"ו דא"כ ליכא תכלת עושה כל החוטי' לבן וכ"כ רע"מ בפי"הם יע"ש וכ"ן לדקדק מדברי הרמב"ם בפ"א דציצית ה"ג וז"ל נמצאו במצוה זאת ב' ציויים שיעשה על הכנף ענף שיוצא ממנה וכירוך, על הענף חוט תכלת כו' והתכלת אינה מעכבת הלבן הרי דאף אין לו תכלת עושה לבן לבדו כו' יע"ש וזה נר' כפרש"י וכ"כ להדיא הר' החינוך ס' שלח לך כי' שפ"ו ע"ש

ולא מבעיא לדעת ר' דכ"ל דהתכלת מעכב וכל שלא הטיל תכלת עם לבן לא קייב המצוה בשלימות כמ"ש בש"ס שם דזה מודה בהדיא דהכלת ולבן הוי מ"ע א' ולא ב' אלא אפי' לרבנן דכ"ל דמקיים המצוה באחד מב' המינים בכל"מין בפ"ע והתכלת א"ת הלבן כו' עכ"ז מיקרי מ"ע אחת ולא ב' וכן מנאוה הסמ"ג והחינוך שם וכ"כ הרמב"ם בדי' ה' ציצית וכס בה"ה וז"ל אע"פ שאין אחד מהם מעכב את חבירו

אינם

אינם ב׳ מצות אף מ״ע אחת אמרו החכמים הראשונים והיה לכם לציצית מלמד דב׳ מצוה אחת והגיה הרב מגדל עוז שם שדברי רבותינו בדרשה זאת היא בספרי יע״ש וכן ראיתי להדיא להרמב״ם עצמו בס׳ המצות במ״ע סי׳ י״ג שפ״ב בשם הספרי יע״ש אך בשורש י״א כתב דרשא זאת בשם המכילתא דר׳ ישמעאל יע״ש, ובקשתי ולא מצאתי לא במכילתא ולא בספרי ס׳ שלח לך וס׳ כי תצא דרשא זו

ואיך שיהיה הנה מבואר דמ״ע זו דתכלת ולבן הוי מצוה אחת ול״ד לתפילה של יד ושל ראש דהוו ב׳ מצות וכמ״ש שם הרמב״ם ז״ל וה״ט כמ״ש בשורש י״א שם וז״ל שאפי׳ החלקים שאינן מעכבים זה את זה פעמים יהיו מצוה אחת כשיהיה הענין אחד כי הכונה בציצית למען תזכרו כו׳ עכ״ל והדברים פשוטים דנתן טעם נכון הרמב״ם ז״ל למה נמנה למ״ע דציצית תכלת ולבן לאחד כמ״ש רז״ל משו׳ דהוא ענין אחד דהיינו כמצוה אחד ובלבוש אחד שמקיים המצו׳ אף דיכול לקיימה המצוה בב׳ מינים או במין אחד כל אחד בפ״ע עכ״פ הוא ענין אחד וגוף ומעשה המצוה אחד אבל בתפילין תפי׳ של יד ושל ראש הם ב׳ מעשים, וכיים שם הרמב״ם דהטעם דלא חילקה התו׳ לב׳ לבושים וב׳ מצוים משו׳ דתכלית המצו׳ למען תזכרו וסגי בלבוש ומעשה אחד וזה ראיתי להרמב״ן שם בשו׳ י״א שכתב וז״ל ואולי יטעון הרב מזה מעשה א׳ לבישת התכלת והלבן כאחד והתפילין ב׳ מעשים כו׳ יע״ש, וזה קרוב למ״ש אף דנר׳ דיותר ברור חילוק זה שכתבנו דבעשית המצוה גופא הוי במעשה א׳ בין אם יהיה ב׳ מינים בין אם יהיו במין אחד וכ״ש דגם בקיומה הוי כמעשה אחד ג״כ ובלבוש אחד וכמ״ש הרמב״ם ז״ל,

ושו״ר להריב״ש בסי׳ קנ״ז שהביא משם הרמב״ם בפ״המ דמנה לתכלת ולבן למ״ע אחת אע״פ דאינם מעכבים זה את זה מפני דמצא כן במכילתא כו׳ והטעם מפני דהם מעשה אחד לבישת תכלת ולבן אחד כו׳ יע״ש והנר׳ דטעם זה אמרו מס׳ דנפשי׳ יע״ש וכ״נ מדברי הכנה״ג א״ח רס״י א׳ בהגה״ט יע״ש ויש להרגיש עליה׳ דטעם זה הוא מדברי הרמב״ן שכתבו בדעת הרמב״ם והו״ל להזכירו

ומ״מ אינה אף כ״א מ״ע אחת ומ״ש הרא״ש בהלכו׳ דלדעת חכמים הוו כב׳ מצות הוי כף הדמיון ולא ב׳ מצות ממש, וכיוצא בזה כתב הרמב״ן גופי׳ דנמצא במצוה זו ב׳ ציווים אף דק״ל מ״ש הרמב״ם בפי״המ שם בר״פ התכלת וז״ל מצות ציצית כוללת ב׳ מצות הא׳ כו׳ וזהו יקרא לבן כו׳ והמצוה הב׳ לתת חוט של צמר תכלת כו׳ יע״ש, דנרא׳ לפום ריהטא מלשונו שכתב דתכלת ולבן הם ב׳ מצות והוא הפך הספרי והמכילתא ומ״ש הרמב״ם ז״ל בעצמו בס״המ ובס׳ היד אם לא שנאמר דמ״ש בתחיל׳ הל׳ כוללת ב׳ מצות כו׳ וגם ומצוה הב׳ ר״ל דציווי הב׳ דבמ״ע אחת איכא ב׳ צווים וכמ״ש בס״המ ועמ״ש הרב תוס׳ יו״ט בשם כ״א י׳ ד״ה תפיל׳ של יד בכ״הד ועיין בתוס׳ במנחות בדל״ח ע״ב ד״ה אף ודוק ועי׳ להלבוש בסי׳ י״א ס״ד

נקטי׳ דלדעת הרי״ף והרמב״ם והתוס׳ והרא״ש ור׳ ישעיה הא׳ שם ובתשו׳ בס׳ המכריע סי׳ פ״ח והריב״ז שם בתשו׳ והסמ״ג והחינוך והרמב״ן ור״יו נתי׳ י״ט ח״ג ואודה בר״פ התכלת וכ״פ רש״י בס׳ הפרדס ה׳ ציצית ד״ה פ״ד יע״ש, והרב המאירי בחי׳ לשבת לדל״ה ע״ב יע״ש וריצ״ש והמרדכי ברי׳ ה׳ ציצית והרוקח בה׳ ציצית סי׳ שס״א דס״ו ע״א וכן

לדעת בעה״ע ה״ל והרא״ש שם בה׳ ציצית והר״ן בב״י בסי׳ י״ג יע״ש כולהו ס״ל דתכלת א״מ הלבן כדעת חכמים דקי״ל כוותייהו וכ״כ דעת רב אחאי בשאלתות ב׳ שלח לך שהביא הברייתא דר״י משום ר״ן משום ריה״ג דאמר משום ריב״ן אין לו תכלת מטיל לו לבן ונראה אידך היה רמ״א גדו׳ עונשו של לבן כו׳ יע״ש דזה מורה דבלבן לבד מקיים המצוה כתיקנה ועמ״ש הרב מו״ר שם דק״ל ע״ג

ברם ראיתי לדבר זה במחלוקת הוא שנוי להרז״ה ז״ל בס׳ המאור בפ״ב דשבת כתב וז״ל והוי יודע שדעתינו אינו נוטה שהתכלת מעכב הלבן והלבן להתכלת ואע״ג דתניא וחכמים או׳ אין מעכבים זה את זה פריסנא בגמ׳ דמאן חכמים יהודה היא דאמרי׳ דמאן תנא דפליג על ר׳ ר׳ יצחק הוא דאמר אין לו תכלת מטיל לבן הילכך הדרינן לכלל דה׳ כר׳ מחבירו ואפי׳ דברייתא קתני׳ לה לדר״י בל׳ חכמים כו׳ ומהא מהדרינן מתני׳ כו׳ יע״ש ואחר המ״ר אין דבריו מוכרחים לפסוק כר׳ נגד רבותינו ריה״ג וריב״ן דהיו רבו׳ דר׳ ולאו ר׳ יצחק אמרה למילתיה כ״א משמיה דר״נ כו׳ ומהא דסקיל וטרי הש״ס לאוקמי מתני׳ כיצא דר׳ אין ראיה כלל דכיון דר׳ הוא המסדר המשניות הוי דוחק טובא דתהוי סתם מתני׳ דלא כותיה וע״כ הוצרך הש״ס למשקל ולמטרי לאוקמיה מתני׳ אליביה וכמש״ל וכן ראיתי להרמב״ן ז״ל שם במלחמות דהשיב ע״ד הרז״ה אלו דראיה זו ממה דשקיל וטרי הש״ס אינה ראיה כלל כיון דר׳ סתמינהו למתניהין לאוקמיה כוותיה וגם דר״נ וריה״ג וריב״ן פליג עליה והוו רבים וקי״ל ה׳ כרבי׳ וה׳ כר׳ מחבירו ולא מחבריו והרבה נראיות להוכיח דקי״ל דתכלת א״מ ללבן ועש״ב גם ראיתי להר׳ המאירי בחי׳ לשבת לדכ״ה דהביא לס׳ הרז״ה ודחאה בשתי ידים כדברי הרמב״ן יע״ש, אלא דק׳ דלא זכר לדברי הרמב״ן כלל

גם ראיה דהביא הרז״ה מהבה״ג לר״ש קיירא ז״ל שלא כת׳ משנה זו דהתכלת א״מ הלבן בה׳ ציצית שלו עכ״ל, לעד״ן דאינה ראיה דהרי הביא הבה״ג בדמ״ו ע״ד ברייתא דר״מ דתני ק׳ עונשו של לבן כו׳ משל ב״ו שאמר לב׳ עבדיו כו׳ הרי דרמז לדין לבן בציצית וכמבואר מדברי הרמב״ם בסוף פ״ב דציצית יע״ש ואפי׳ דיש לדחות דעונשו של לבן והכלת כ״ל להבה״ג דהוא במה שחייב בהדי אהדדי מ״מ כתמא משמע אפי׳ דליכא תכלת ועוד דמגד אחר אין זה הכרח כלל דא״ת דכ״ל לאידך גיסא לעיכובא הו״ל להביא דברי ר׳ דקאמר דמעכב ומדכתם ולא הביא דבריו אין ראיה דה״ל לעיכובא ומה גם דדרך הבה״ג להביא הדינים בקיצור וכמה דינים הכרחיים משמיט וא״כ אין הכרח ממה דהשמיט הך מתני׳ ועו״ק דכל עיקר ראית הרז״ה בזה הוא להחזיק פסק שלו נגד דברי הרי״ף דפסק כב״ה דמחייב כדין בציצית והכי׳ ע״ד דאין למדין ה׳כו׳ ועי״ז בנה דייק כו׳ כמבואר בדבריו והרי הא מהא דהביא כיעתא מהבה״ג דהא הביא הא דהתכלת א״מ הו״ל להוכיח לאידך גיסא דהרי בעיקר מחלוקת זה פסק כב״ה שה הבה״ג גופיה והביא הא דר״ז גזירה משום כסות לילה כפסק הרי״ף עצמו וא״כ ממקום שבא להלוק על הרי״ף מדכתה ולא הביא הא דהתכלת שהוא בכתם שלא דיבר הבה״ג והו״ל להביא ממ״ש להדיא ה׳ כב״ה ומשום כסות לילה ולמנקט כדבריו, וזה תמהני אחרי המו״ד על הרמב״ן ז״ל שם במלח׳ דבסוף דבריו בהשיבו לדברי הרז״ה אלו אסיק כהרי״ף הביא משם ר״ח שכתב דה׳ כב״ה דהדב טפי הו״ל להביא ולהוכיח מדברי הבה״ג בוליה ממקום

מקום שבא הרז"ה ז"ל לחלוק ע"ד הרי"ף ז"ל וצ"ע

ומ"מ אפי' הרז"ה ז"ל שם בסוף דבריו אחר דהביא מב"הג כייב וכת' וז"ל ומנהג קדמונינו הגאונים אחר הרי"ף לסמוך עליו כאשר ישב היה בדבר הלכות ומנהג כשם בינינו כמו שהוא נהוג היום ונהגו מה לחלוק ולשנות וע"כ אנו יוצאים בעקבי הראשונים ה"ל ז"ל. ולשון זה מוכיח לדבריו שלה שכתב ומנהג קדמונינו הגאונים אחר הרי"ף לסמוך עליו כו' על הרי"ף קאמר ולא על מה שהביא מב"הג והעד ע"ז שכת' כמו שהוא נהוג היום ונהגו מה לחלוק כו'. וא"א דהנהוג הוא ע"ד הבה"ג ושלא כדברי הרי"ף אין מקום לחלוק ולשנות לא שייך כלל דהא הוי ככנ' כותיה ומטעמי' תנא דמסייע ליה הלכה ודאי דכיון על פסק הרי"ף קושייך שפיר מ"ש ונהגו מה כו', ואם כן מלבד דכל הראשונים רוב בנין ורוב מנין המו' לעיל ס"ל בפי' דה' כרבנן דהתכלת אינו מעכב ללבן ובז"הז דליכא תכלת בלבן לחודיה מקיים המצוה כתיקנה ובשלימות' כאמור, אלא אפי' הרז"ה שמצינו חולק על זה והוא באחד עכ"ז לא מלאו לבו לפסוק לה' לאחרים כדעתו וסברתו וא"כ אין מקום לחוש לזה כלל דבמקום דרוב הפוסקים רובם ככולם פסקו דתכלת א"מ ללבן לה' ולמעשה

וכ"פ הטור בא"ח בה' שבת סי' ש"א לענין איסור לצאת בשבת בטלית דאינ' מצויצת כת' וז"ל מותר לצאת בטלית שלה' לר"הר דהשי' מצויצת כהלכתו אפי' דאין בה תכלת דקי"ל התכלת א"מ הלבן יע"ש וכ"פ הטור בה' ציצית סי' י"ג יע"ש ואפי' דהביא הטור שם בה' שבת דמהר"ם מרוט' היה מחמיר שלא לצאת בה כו' אין הטעם משום דס"ל כר' דהתכלת מעכב ללבן וליכא ציצית מצויצת כהלכתו בז"הז אלא היינו דמהר"ם דחושש שמא יפסקו החוטין וכמו שכ"כ מתשו' הרא"ש שהביא שם הטור בסי' ש"א ומרן בב"י בסי' י"ג והיא בכלל ג' סי"א שכת' בתחילת דבריו וז"ל אמת הוא דראיתי לקצת רבותי שהיו פושטים טלית שלהם כשהיו יוצאים לר"ה, ואני אומר דחומרא יתירה היא דאין לה טעם דלמאי ניחוש דאי היינו שמא יפסקו החוטין כו' יע"ש וא"מ דטעם רבו היה שמא יפסקו החוטין וכבר ידוע דרבו של הרא"ש הוא מהר"ם, ומלמדינו דמהר"ם היה פושט את הציצית מ"מ דהיה חושש לזה אלא דהרא"ש הבא אחריו דחה טעם זה, ושו"ר הדבר מפורש בתשו' המיוחסות להרא"ש ומהר"ם ז"ל היה מחמיר על עצמו שלא לילך בטלית קטן בר"הר בשבת שמא תפסיק חד מהציצית וכן עמא דבר, וכ"כ המרדכי בסוף פרק הבית יע"ש והגהות בה' שבת והר' א"ח בה' שבת סי' רפ"ד דג"ן דכל טעם מהר"ם היה שמא יפסקו החוטין יע"ש; וכן מצאתי להכנ"הג בסי' י"ג הגב"י אות ה' עמ"ש הרא"ש דראיית רבו' דאין ספק דעל מהר"ם קאמר כמ"ש ר' בעל הטור בסי' ש"א ובתשובות להרמב"ן סי' ט"ר ומרדכי בפרק הבית יע"ש

וזה ראיתי להר' מאמר מרדכי בסי' ש"א סקל"ת שכת' דמה דחשש מהר"ם שלא לצאת לר"ה כו' היה משום חסרון התכלת עכ"ל, ודבריו תמוהים דמהיכן מוכח מדברי הטור לטעם מהר"ם דהיה מחמיר היא משום דהתכלת מעכב את הלבן דהא איפכא דליכא מוכח' מדברי הטור כלל דאה"נ דהטור בתחיל' כתב דקי"ל דהתכלת א"מ ללבן אבל מ"ש דמהר"ם היה מחמיר לאו מה"ט אלא מטעם אחר שלא יפסקו החוטין וכמו דמצינו להדיא עדותן של הראשונים על מהר"ם בזה וכאמור

וכ"כ לדקדק שהוא דעת הרשב"א ז"ל דהא בתשו' המיוחסות שם כת' דלדב' אפי' של רש"י ור"ת מותר לילך בטלית קטן כשהוא מתוקן כהלכתו ושמהר"ם היה חושש מטעם שמא יפסקו החו' כו' יע"ש דס"מ דלא איכפת ליה משום דהתכלת מעכב ללבן וכ"כ להדיא בתשו' הני' מרן בב"י בסי' י"ג וז"ל וכן דעת הרשב"א שכת' בתשו' דכת' דהרי"ף ז"ל פסק כמ"ד דתכלת א"מ את הלבן ונראין דבריו וכן אנו עושים מעש' כדבריו בין בחול בין בשבת כו' יע"ש וכן מצאתי להדיא בתשו' הרשב"א ח"ד סי' נט"ר ובקטנות סי' מא"ה וז"ל עד שאת' שואל לצאת בו בשבת שאל אם מברכים עליו בחול דאם התכלת מעכ' את הלבן אף אינ' (ובה"ב חסר תי' אינ') מצויצת כהלכתא ואסור לברך עליו ואם אינו מעכ' את הלבן מברך עליו ויוצא בו בשבת והרי"ף פסק כמ"ד דא"מ התכלת ונר' דבריו יע"ש הרי לך בהדיא דהרשב"א ג"כ ס"ל כפסק הרי"ף דהתכלת א"מ ללבן

אלא דק"ל ע"ז ממ"ש הרשב"א בח"א סי' תתע"ה דהיוצא בשבת בטלית בז"הז דליכא תכלת דהוי אינ' מצויצת כהלכתא ואסור לצאת בו ומ"מ ברוכי מברכינן עלייהו כו' דאין זה אלא כספק ברכות לבטל' הבל ספק לצאת במשא לר"הר ודאי אסור מפני מורי שיחיה ששמע מרבו בצרפת עכ"ל, והרי הוא סותר דבריו ממ"ש בהני תשו' הנז"ל בין בעיקר הדין דס"ל דהתכלת א"מ הלבן בין לענין הברכ' ממ"ש דאם מותר לצאת מברך עליו ותלה זה בזה אם לא דנאמר דזה כתבו על שם רבו דשמע השמוע' מפיו רבו אבל ליה לא ס"ל וכאשר גיל' דעתו בתשו' האחרות והא דידיה והא דרביה

אמנם דראיתי להרב כנה"ג בסי' י"ג הגב"י שכתב וז"ל נ"ב לשעג' זו הבי' מוהר"ם בתשו' ה"ל בתשו' הרשב"א סי' תתע"ה עכ"ל הרי נרא' דתשו' הלזו הינ' מתי' הרשב"א כ"א ממהר"ם ובהכי תו ל"ק ממ"ש הרשב"א בהני תשו' וכ"כ שם הר"ב כנה"ג על תשו' המיוחסות דאינ' מתו' של הרשב"א ועמ"ש בשכנה"ג בהגב"י אות ג' ולקמן בסי' תכתו' עו' בזה בס"ד

אלא דלא ידעתי למה ראה ומצא הכנה"ג לו' דתשו' זו אינ' מהרשב"א ז"ל כ"א ממהר"ם דאי משום מ"ש שם לעיל מזה ב' תשו' ואותם בהם מאיר בר' ברוך אין זו ראיה ואדרב' מלכתם בהם מהר"ם ובזו לא הזכירו י"ל דאינ' ממהר"ם כ"א מהרשב"א ואם הכריחו להרב לו' הכי משום דהרשב"א ס"ל להפך וכמ"ש בתשו' דהביאה מרן בב"י שם כל כי האי הו"ל להר' כנה"ג לפרש ע"ד דמצינו שכת' שם כמוך ונר' על תשו' המיוחסות ושן עמא דבר דאינ' מהרשב"א אלא ממהר"ם תנה דמתשו' הרשב"א דהביא הב"י נרא' להפך וא"כ איך כאן לא הכריח כן וכת' בפשיטות דהיא ממהר"ם: והיה נרא' לו' דכל עיקר הכרח הרב כנה"ג הוא מדמסיים בהך תשו' מפי מורי שיחיה ששמע מרבו בצרפת דאי היא של הרשב"א הרי רבו של הרשב"א המה הגבורים ר' יונ' והרמב"ן ז"ל ועיקר מקום ישיבתם היה בגירונדא והטליטולא ולא בצרפת כמ"ש הרב המאירי בס' בית אבות ע"מ אבות הנדפס מחדש בכתי' סדל"ג ע"ב ודל"ד ע"ב יע"ש ואפי' דמצינו להרמב"ן דלא ס"ל"ה אפשר דבשם רבו אמר וליה לא ס"ל"ה ואם כן איך כתב ששמע מפי רבו בצרפת לכן הוכרח לגמר דתשו' זו היא ממהר"ם דרבו דמהר"ם היה ר"י מווינא והבו הבי' יהודה מכריע הוא היה מבעלי התוס' כנז' בע"ז ד"ך ד"ה עגול יע"ש והוא ממלכות צרפת הנז' רבי'

שמואל בר' שלמה כמ"ש בתשו' הקצרות ב"כי ז"ן וכן קבלתי ממורי הרב שמואל בר"ש ומקום מושבו היה בצרפת כמ"ש הטור בא"ח סי' פר"ת וז"ל כתב מהר"ם מרוט' כשהייתי בצרפת ראיתי למורי הר' שמואל כו' ועיין מ"ש הרב המאירי שם בדל"ד ע"ב דהר' שמואל בר"ש היה בנרבונא יע"ש

ברם שבתי וראיתי דאין זה הכרח כלל שהרי גם הרשב"א היה רבו ר' יצחק בר אברהם דהוא ר"י בעל התוס' ורבו היה ר"י הזקן והם היו רבו' דבצרפת כידוע וכמ"ש הרב המאירי שם להדיא וא"כ יתכן דהרשב"א כתב כן על שם רבו ריב"א ששמע מר"י הזקן בצרפת וא"כ מה הכרח היה להרב כנה"ג לומר דזו התשו' אינה מהרשב"א דאי מהא דס"ל להרשב"א להפך נ"ק די"ל דהא לידיה הא דרביה כמ"ש, אם לא דניאמר דריב"א דהוא ר"י הבחור ור"י הזקן תרוייהו מבעלי התוס' הם והרי התוס' עצמן פסקו כרבנן דהתכלת א"מ ללבן ולא הביאו חולק ע"ז וכל כי האי דר"י הבחור ור"י הזקן ס"ל להפך היה גילוי בתוס' ומדסתמו להפך ש"מ דתשו' זו אינה מהרשב"א והיא ממהר"ם וכמ"ש הרב כנה"ג אלא דזוהי שק' דכל זה הי"ל להרב כנה"ג לפרש ולא לסתום

ושו"ר להרדב"ז בתשו' הח' ח"א סי' תשס"ו דהביא לתשו' הרשב"א דכי' תתע"ח והצ"ל דאינה מתו' הרשב"א וליתא דסמכא כו' ולא ידעתי מהיכן משמע ליה הכי גם מ"ש דהיא ממוהר"ם איך הספיק לו זה אחר דמהר"ם נס"ל להדיא דה"ט דשמא יפסקו החוטים והרדב"ז בעצמו אחר דהזכיר לס' מהר"ם דס"ל לתכלת מעכב הביא הך כ' דשמא יפסקו החוטים ולא זכר שר תשו' התשב"ץ ז"ל והכלבו שכתבו בשם מהר"ם ה"ט גופי' גם מ"ש לדחות דגם לענין ברכ' יש לחוש כבר השיב שם הרשב"א לדברים האלה בתוך תשו' והוא ז"ל כבר הזכיר' שם ועל הכל ק' ע"ד המ"ש לתשו' הלזו לית דסמכא דלפי דעתו אין אנו מקיימים מצות ציצית מד"ת והא ודאי ליתא כו' יע"ש ואפי' דהאמת כןהוא מ"מ הו"ל להזכיר לס' הרז"ה וקצת חכמי צרפת שכ"כ להדיא וצ"י

ואיך שיהיה נמצא מיהא דלדעת רבו של מהר"ם בר ברוך ס"ל דה' כר' דהתכלת מעכב וכס' הרז"ה ואפשר דלזה כיוונו הכלבו והא"ח שם בה' ציצית וכתבו וז"ל וקצת מחכמי צרפת אוסרים לצאת בשבת בטלית שלנו לפי שאין בו תכלת דאינו מצויינת כה' קיינן ביה עכ"ל וכונתם על חכמי צרפת הרז"ה ורבו של מהר"ם כמו שביארנו ועיין להמאירי בהי' לשבת לדל"ה ולדל"ט ע"ב דהביא ס' זו לענין שבת ולקה אותה בב' ידים

ומ"מ בדעת מהר"ם עצמו אין לומר דכל"ה מאחר דמצינו עדות הראשונים דכתבו דהיה טעמו להחמיר משום שמא יפסקו החוטים ולא משום חסרון התכלת וכן העיד עליו תלמידו בתשב"ץ ק"ק סי' מ"ל ועדיפא מינה כתב שם וז"ל מהר"ם אומר דמותר לילך בטלית קטן לר"ה בשבת כו' אמנם היה מחמיר על עצמו כו' יע"ש דש"מ דלאחרים היה מורה היתר לילך לר"ה בשב' כו' שלא דלעצמו היה מחמי' דוקא ואי ס"ל דה"ט לאסור משום דכיון דליכא תכלת אינה מצויינת כה' א"כ הו"ל לאו' איסו' גם לאחרי' וכ"כ להדיא ד"יו כתיב י"ב סי' א"ה יע"ש וכ"כ מתשו' מהר"ם באחרונו' סי' רפ"ז יע"ש ומ"ש שם מהר"ם בכי' הע"ד דהנזמר אינו מעכב כו' ר"ל אחר צבוע בתכלת דאינו מעכב

ובדקי"ל דתכלת א"מ ללבן או ט"ם נפל וצ"ל דהלבן אינו מעכב במקום דהנמר א"מ ועוד אכתוב בזה לק' בסי' ע"ה בס"ד וכ"כ מהר"ם מינץ סי' ע"ח בס' מהר"ם ור"י דס"ל דלא יצא לר"ה ה"ט משום שמא יפסקו החוטי' ואינו מצויינת בה' מד"ת יע"ש ובסי' ק"י

ואולם בעיקר תשו' הרא"ש בכלל ב' שכתב וז"ל וי"א דכל טליתות הוייןמצויינות דלא כה' ואין יוצאין בהם לר"ה ואינם דברים של טעם כו' אלא ודאי התור' אמרה שיש ליתן ב' חוטין לבן וב' חוטי' תכלת וה' למשה מסיני שהתכלת א"מ ללבן כו' יע"ש והאחר המחבר לא ידעתי היכן נזכר זה שדין זה דתכלת א"מ הלבן דהוי ה' למשה מסיני שהרי הוא משנה ומחלוקת בברייתא שרבנן ור' במשמעות קרא דוראיתם אותו כמ"ש שם בש"ס בר"פ התכלת וצ"ע וזה תימה ע"ד הלבוש שכתב בדברי הרא"ש וז"ל אלא שקבלנו הלל"מ דא"מ זה את זה יע"ש ולא ידעתי מהיכן בא קבלה זו וצ"ע

וזה ראיתי להרב פרי מגדים בפתיח' כוללת ד"י ע"ב שהביא לס' הרז"ה שכתב דהתכל' מעכב וכת' וז"ל ועי' במלחמות שם דהיוצא בשבת לר"ה לדעתו חייב חטאת דיש להם תיין של ציצית כו' יע"ש הנה אמת שכתב הרמב"ן בס' המלחמות לדעת הרז"ה דכיון דס"ל להרז"ה דהתכלת מעכב את הלבןהוי טלית שאינה מצו' כה' ואסור לצאת לר"ה אבל הרמב"ן דעתו וסברתו דחו' להרז"ה ופסק כמ"ד דהכלת א"מ את הלבן וכמ"ש להדיא שם ובס' תמצות א"כ יכול לצאת בטלית בזה"ז לר"ה בשבת אפי' דליכא תכלת וא"כ מה מאד תמהני על מה שראיתי שם להרב פ"מ שכתב על לשון הרא"ש כמ"ש הרא"ש דיש מחמי' לצאת בזה"ז בטלית לר"ה בשבת שהוא ס' הרז"ה והרמב"ן יע"ש והוא תימא דאיך יהם לדעת הרמב"ן דס"ל כהרז"ה ופלגו בהדייהו וצ"ע ועי' למהרש"א בח"א לדמ"ג במ"ש משל למלך ב"ו שאמר לב' עבדיו כו' יע"ש ויש להשיב ע"ד וצ"י

העולה מכל מ"ש דמ"ע של ציצית תכלת ולבן הם מצוה אחת אלא דמצינו מחלוקת בזה בהא דציצית בתכלת ולבן אי מעכבים זא"ז ומ"מ קי"ל כרבנן דא"מ ואי ליכא תכלת כמו בזה"ז מטי' לבן לבדו ויוצא י"ח במ"ע של ציצית מד"ת כיון דרובא דרבוותא כל"ה וכאמור

סי' ע"ד

שאלת ממני בנוסח ברכת ציצית אי יש לומר להתעטף בציצית הבי' בשב"א או בפת"ח

תשובה הרב הלבוש בר"סי ח' הכריע די"ל בציצית בשבא ולא בפתח וכן הסכים הרב שכנה"ג שם בהג"הט אות ג' דמנהג המדקדקים כהרב הלבוש וכן מנהגי יע"ש וכ"כ הרב עולת התמיד שם בסק"ו וראיתי להרב נגיד ומצוה די"א ע"ב שכתב בשם הרב מהר"י צמח וז"ל ולכן צ"ל בציצית בפת"ח כפי לשוןהלבוש עכ"ל ואהמ"ר הדבר ק' דהרי לפי ל' הלבוש הוא בהפך שצ"ל בשב"א אם לא שנאמר דט"ס נפל וצ"ל ולכן צ"ל בציצית בשבא לפי ל' הלבוש והמינא לה ממה שראיתי להרב ברכ"י בסי' ח' או ד' שכתב בשם הרב מהר"י צמח בהנהו' לא"ח כת"י וז"ל וגרי' להתעטף כו' מכאן משמע דצ"ל בציצית בפת"ח תחת הבי' ועוד דלפי הדקדוק אינה בציצית ראשי כמוכה ועי' בלבוש וכתב מהר"ס די לנו אנו דלעולם צ"ל בציצית בשבא

בשב״ת אפי׳ בזמן דאיכא תכלת שאם יאמר בציצית בפת״ח הוי פי׳ בציצית הידוע עצמו וזה אינו דהא טין לאו בני צויצה נינהו אך כשאומר בציצית בשב״א או הוי פי׳ להתעטף בבגד שיש בו ציצית עכ״ל מהרי״ץ ז״ל וא״כ ש״מ מדברי הרב עצמו דאחר שכתב דצ״ל בציצית בפתח שוב הביא לדברי הרב מהרמד״ל לבסו׳ ולא חלק עליו ש״מ שגם לעתו מסכים והולך לדברי מהרמד״ל אלא דעדיין ק״ל שלדברי הרב מהרי״ץ במה שהביא הר׳ ברכ״י בתחי׳ לדבריו שכתב מכאן משמע דצ״ל בציצית בפתח הוא עמ״ש שם בשם הרב ז״ל דאע״פ דאין לנו בזה״ז תכלת זאת הארה לא נפסק׳ וא״כ אף כאן במ״ש הרב מהרי״ץ בס׳ נו״מ הוא על לשון כיוצא בו וא״כ אינו צודק הגה׳ מהרי״ץ לו דצ״ל בציצית בשב״א כ״א אדרבה י״ל בציצית בפת״ח ככתוב בלשונו

ואפשר די״ל דט״ס נפל וצ״ל בציצי׳ בפת״ח ולא כפי׳ הלבוש או צ״ל במקום הלבוש הב״ח שהרי הרב״ח בסי׳ כ״ד ס״ל דצ״ל בפתח ולא בשבא והנכון לו׳ בדברי הרב מהרי״ץ ואין כ״ש בדבריו וכוונתו לכיון דע״פ הסוד איכא הארת תכלת גם בזה״ז א״כ שפיר י״ל בציצית בפתח כפי׳ לי הלבוש שהרי לפי טעמו של הרב הלבוש שם שלא לומר בפתח היינו משום דאין לנו תכלת עכשיו ש״מ דאי איכא תכלת בזה״ז גם הרב הלבוש מודה די״ל בציצית בפתח והרי כיון דלפי הסוד יש גם בציצית שלנו הארות התכלי׳ א״כ שפיר י״ל בציצית בפתח וראיתי להרב ב״ד בתה״ח סי׳ ד׳ שהביא ס׳ הב״ח והרב נמה והרב׳ מנת שמורים שכתבו לומר בפתח וכתב דהם רבים לגבי הלבוש דיחיד הוא בדבר לגבי הרב ב״ח והרב מ״ש והשכנ״הג יע״ש ,

והרבר ק׳ שהרי השכנ״הג הוא משלנו דס״ל דצ״ל בציצית בשבא כס׳ הלבוש וכבר תמה ע״ד בזה הרב תפלה לדוד בה׳ ציצית ד״ו ע״ב או׳ כ״א יע״ש ובודאי דט״ס נפל בדברי הרב״ד וצ״ל במקו׳ והרב שכנ״הג והרב נמה כיון דבלא״ה הזכיר בתחי׳ וסבר הרב״ד דאפי׳ להשכנ״הג ק״ו כהלבוש ע״פ יוהר מרובים הם הרב״ח והרב מ״ש והרב נמה , ואולם מ״ש הרב ברכ״י שם וז״ל ומתמיהא ע״ד הרב״ד בסי׳ ד׳ שכתב זה פעמים שהרב שיירי ס״ל כהב״ח לו׳ בפתח להדי ק״י בחיל למנהג המדקדקים ומנהגו כהרב הלבוש עכ״ל ואחרי המ״ר לא מצינו שהרב ב״ד כתב זה פעמים שהשכנ״הג ס״ל כהב״ח כ״א בזה שכתב דהלבוש יחיד לגבי הרב״ח והרב מ״ש והרב שכנ״הג וכבר כתבנו דאין מזה תפיסה להב״ד דאין ס״ד זיכא ט״ס בדבריו כמפורש בדבריו ומ״ש הרב״ד בתחי׳ לשונו דצ״ל בפתח כמ״ש השכנ״הג בשם הב״ח אין מזה הוכחה דס״ל להרב ב״ד בלעת השיירי דס״ל כלעת הרב״ח דלא כתב כ״א דהשכנ״הג הביא הך בשם הרב״ח ואפשר דליה לא ס״ל וכמו שכן הוא האמת

ושי״ר להרב יד אהרן במ״ב בסי׳ ח׳ בהג״הט אות ב׳ שהביא דברי הב״ד אלו וכת׳ וז״ל דמ״ש הרב״ד דהרב״ח והרב מ״ש והרב נו״מ כתבו בפתח הו״ל הלבוש והשיירי יחיד לגבייהו כו׳ יע״ש; ש״מ דסבר וקי״ל דאית בדברי הרב״ד ט״ס ותיקן דבריו בנקל ולא השיגו ועי׳ להרב בתי כנסיות שם בסי׳ ח׳ יע״ש

גם הרב א״ר בסי׳ ח׳ נרא׳ דמסכים לו׳ בציצית בשבא ולא בפתח והשיג ע״ד הא״ח שכתב לומר בפתח יע״ש וכ״כ הרב המקי׳ הרמ״ז ז״ל כמ״ש הרב מח״בר בסי׳ ח׳ אות ז׳ וכן הסכים הרב מח״בר שם יע״ש וא״כ נקטינן דלדעת הרב הלבוש ומהרמד״ל ומ״ן הח״י ב׳ והא״ע וה״א״ר והרמ״ז והמחב״ר דצ״ל בשב״א ולדעת הב״ח והרב מ״ש ומהרי״ץ והרב א״ה והרב״ד ז״ל כלהו ס״ל לו׳ בציצית בפתח וכן הוא לעת הרב תפלה לדוד בה׳ ציצית שם שכתב דמנהג ע״הק ירוש׳ ת״ו הוא לומר בפת״ח וכן הוא מנהגו יע״ש

ואם בזנו להכריע במחלוקת זה ללכת אחרי רבים וכמ״ש הרב״ד ניחא להא דהרואה יר׳ דהוי מחלוקת שקול ששה מצמותם לו׳ בפת״ח וששה לו׳ בשב״א אז דזנבדידן יש לנו להכריע בזה לו׳ בשבא כיון דמ״ן המח״ב מאריה דאתריןהכי ס״ל והעד העיד בנו שכן מנהג המדקדקים ומנהגו , ועוד בה הכרעת אחר אחרון אני בא כמ״ש הרב הגדול במח״בר שם דמ״מ העיקר לומר בשבא דע״פ הכו׳ כבר הסכים הרב הרמ״ז לומר בשב״א וע״פי דקדוק הרב המדקדק הגדול מהרמד״ל להסכים לומר בשב״א הכי נקטינן וזה ברור ועיין להרב פרי מגדים בא׳ א״א סק״ו יע״ש וכ״כ בס׳ מנחת אהרן כלל ז׳ סי׳ י״א וכן מנהג הרב מר הבין הר׳ הגדול מהר״ד פארדו זצ״ל כמו שכתב בס׳ דרך ישרה ד״ו לומר בציצית בשבא ולא בפתח יע״ש

סי׳ ע״ה

שאלה מעשה שהיה במי שהיה טליתו מבגד צבוע אדום והציציות העי׳ מצמר לבן כנהוג איסכיר למי אי לא

תשובה איתא במנחות דמ״א ע״ב ת״ר טלית שכולה תכלת כל מיני צבעונים פוטרי׳ בה חוץ מקלא אילן מתיבי טלית אין פוטר בה אלא מינה טלית שכולה תכלת מביא תכלת וד״א ותולה בה וקלא אילן לא יביא ומשני ל״ק כאן בטלית בת ארבעה חוטין כאן בטלית בת ח׳ חוטים ופרש״י ד״ה מתיבי טלית אין פוטרים בה לשם לבן אלא מינה אם אדומה היא יטיל בה ח׳ חו׳ אדומים וב׳ חוטי׳ תכלת וכן שאר גוונים עכ״ל והנה הוכרח רש״י לפי׳ כפי׳ הברייתא דאין פוטר בה מינה לגבע הטלית ולא למין הבגד עצמו שהרי אם מיירי הברייתא בבגדי שירזים וכיוצא להם דאינם מצמר ופשתים הרי קי״ל דצמר ופשתים פוטרים בהם בין במינן ובין שלא במינן שאר מינין כו׳ והיינו מה שדחי התוס׳ עצמן שם בסוגי׳ ד״ה אין פוטר בה מינה שהבי׳או מה שפי׳ רש״י ז״ל דאיירי רבברייתא בשיראים דאין פוטר אלא במינן מד״ת ועי״ו דחי לפי׳ זה וכתבו ולא דק דהא דצמר ופשתים פוטרים בהם עכ״ל וכהגהת הרב צ״אק יע״ש וזה ראיתי להמרדכי בה׳ ציצית בי׳ התקע״ט שהביא לפרש״י במה שפי׳ טלית אין פוטר כו׳ שאם אדומה היא כו׳ והק׳ דאמרי׳ שם בדל״ח ע״ב מידי ציבעא קא גרים וגו׳ דאיירי בשאר מינים שיראים וכלבוכירקין דאין פוטר בה במינן מד״ת עכ״ל וזהו כקו׳ התוס׳ ז״ל ממש והוא תימא דכבר הק׳ התוס׳ קו׳ זו ותירצוה ושוב דחו אותה מהא דקי״ל דגם בשאר מינים פוטרים בהם צמר ופשתים

והיותר תימא להרב״ח בסי׳ ט׳ כ״א שהקש׳ מדיליה קו׳ התוס׳ הללו על פרש״י מהא דמידי ציבעא קא גרים והביא ב׳ תי׳ המרדכי הללו ומלבד דהדבר תמוה דלא זכר כלל מדברי התוס׳ ז״ל דעמדו בזה ותי׳ ב׳ תי׳ הללו דתי׳ א׳ של המרדכי דהוי ממש כתי׳ הב׳ של התוס׳ הביאו במינוי והבין כונה אחרת שכתב וז״ל ובמרדכי ז״ל תי׳ דבשאר מיני בגדים דוקא כיון דלרבא דרשי׳ הכנף מין כנף כו׳ הצבע כיון דמד״ת אין פוטר אלא במינן צריך דיהיה במינן

במינן ממש דאף הצבע צריך שיהיה כצבע הטלית ולא
אמרו בגמ' מידי ציבעא קא גריס אלא בבגדי צמר ופשתים
דתכלת פוטר בהם דכיון דכתיב הכנף מין כנף וכתיב
פתיל תכלת אמת תכלת לאו מין הכנף הוא עכ"ל,

ולא ידעתי דאעיקרא מנ"ל להבין זה מדברי
המרדכי דכו' כתבו ברור' כתי' התוס' ממש
ולפחות הו"ל להביא תי' התו' ולו' מה שהיה רוצה
לפ' ע"ד, ועו"ק דגם בשאר מינין הוא פוטר
בהם מצמר ופשתים הרי דל' במינן לפטור במינן ממש
ולא נפסלו שאר כ"ז דל' מ לאו להטיל משום ציצית
לשאר בגדים וצ"ע, וא"כ אין לפרש כ נת דברי
הברייתא דטלית אין פוטר בה שלא מינה דאיירי
בשאר מינים וכדומ' להן ולענין הצבע עצמו איירי דליתא
גם לפ' דמ"ש אין פ טר אלא מינה דאיירי בצ"ופ הרי
קי"ל כב"ה דמדין בציצית חייבת דדרשינן כמו' ורש"י
עצמו כל"ה כמ"ש במנחות ד"מ ע"א ובתוס' שם ד"ה
כדין יע"ש, ולא רצו לפרש ולאוקמיה מתני'
דקתני סתמא דלא כהלכתא ואי משום גזירה דקלא
אילן כמ"ש בש"ס גם זה אינו דמסתמא דמתני' דמד"ת
קאמר לכן פי' אין פוטר בה מינה :

וכן ראיתי להאגוד' בפרק התכלת סי' י"ד שכתב
וז"ל מידי ציבעא גריס פי' ר"י דוקא טלית
תכלת לאו ציבעא גריס דלא איירי ביה קרא אבל
שאר מיני' בעי' שיהיה הטלית צבע הציצית וכן תניא
לקמן טלית אין פוטר בה שלא מינה ופי' בקונט' אם
אדומ' יטיל חוטין אדומים וכן שאר מינין וכן כתב
הרמב"ם ז"ל ואף דיש פי' אחרים לא נכון בעיני עכ"ל
וכונת דבריו כמ"ש בשם פי' ר"י דהא דאמרינן בש"ס
מידי ציבעא קא גריס דוקא בטלית תכלת לאו ציבע' גריס
דלא איירי ביה קרא דהיינו דקד' כתי' ונתנו ע"כ הכנף
שהוא מין כנף דהיינו לבן וכתיב ונתנו על ציצי' הכנף
פתיל תכלת הרי דלא איירי ביה קרא להיות מין
הכנף של תכלת וא"כ אם יהיה האופן דהטלית הוא
מתכלת לא מפני זה יש לאקדומיה התכלת מקדימת
הכנף מין כנף מידי ציבעא גריס לאקדומיה דבכל
אופן בעינן שיבא התכלת ע"ג הציצית כדכתיב ונתנו
על ציצית הכנף פתיל תכלת ועיין להתוס' שם במנחות
דל"ח ע"ב ד"ה מידי יע"ש, וכ"כ להדיא הראב"ד
ז"ל בהשגות בפ"ג לציצית ה"ח עמ"ש שם הרמב"ם ז"ל
וז"ל טלית שהיא כולה אדו' או ירו' או משאר צבועים
עושה חוטי לבן שלה כעין צבעה כתב שם הראב"ד
וז"ל ראיתי מי שהקש' עליו ועל זו הברייתא שהקפידה
על הצבע שיהיה הציצית ממין הטלית כדי שיהיה
ממין הכנף והוק' עליו ממ"ש רבא גריס התכלת בהיות
מין כנף ולאו קושיא דהתם לענין לאקדומיה תכלת
ללבן קא פריך דאין ראוי שיקדים תכלת ללבן בשביל
הצבע כו' ומ"מ צריך שיהיה בו מצבע הטלית כדי שיהיה
בו ממין הכנף עכ"ל, הרי דגם הראב"ד ז"ל
דחה קושיא הלזו וגם הוא סבר וקביל כסברת רש"י
והרמב"ם

והנה כפי דברי האגוד' משם ר"י נרא' דדעת
ר"י כרש"י והרמב"ם ודעימייהו דס"ל
דבעי' שיהיו החוטין של ציצית כעין צבע הטלית,
והדבר קש' דהרי הטור בסי' ע' כתב בשם ר"י דא"צ
וכ"פ ב"י ה' סביב המרדכי בהל"קט בה' ציצית יע"ש
ובודאי דכונתו על ר"י בעל התוס' דהכי נראה מדברי
התוס' שם במנחו' דל"ח בד"ה מידי ובדמ"א בד"ה אין
שכתב בתי' ה' ובמא מדרבנן משום זה אלי ואנוהו,

וכ"פ בפסקי התוס' שם בכו' קמ"ח יע"ש וכ"כ המבי"ט
בס' קרית ספר בפ"ג דציצית משם ר"י בעל התוס'
והרי ידוע שהאגוד' תמיד הוא נגרר אחר התוס' וא"כ
ר"י דכתב האגוד' מסתמא על ר"י בעל התוס' נתכוון
וכמו שכ"כ מהתוס' דל"ח ד"ה מידי ציבעא כו' וצ"ל
דתרי ר"י נינהו בעלי התוס' ר"י הזקן ור"י הנזכר
כידוע וכמ"ש מהרי"קו שורש קנ"ג ומהרח"ש סימן ק"ג
וכמ"ש אני עני בקונ' כללי הפוסקים ועמש"ל בסימן
ע"ג ודוק

ואולם בלא"ה מצינו מחלוקת בזה דרבינו
ישעיה האחרון ז"ל בהל' לה' ציצית בס'
שם תיים דף י"ד ע"ב שפי' טלית אין פוטר אותו שלא מינה
פי' לגם לבן אליגיא' תכלת מינו' דהיינו צמר לצמר
כו' יע"ש

הרי דלא פי' מינו' על מין הצבע גם ראיתי
להסמ"ג בעניין כ"ו שהרב' בראיות לדחו'
פרש"י ובתחי' הביא ראיה מ"ש שם במנחות בד"מ דאין
להטיל ציצית של צמר לפשתי' לדעת ב"ה אע"ג דהתר
כלאים בציצית מדרש' כמוכים דלא תלבש כו' וסמיך
ליה גדלים תעש' לך אסור משום גזירה קלא אילן
ומק' ע"ז בש"ס ולא יהא אלא לבן כיון דאפשר במינן
לא וכדר"ל כו' יע"ש, וכתב ע"ז הסמ"ג וז"ל עוד יש
ללמוד מכאן דהמטיל ציצית צבועים בטלית לבן כיון
דאין לחוש מדקא' מק לא יהא אלא לבן משמע דהינו
חושש לצבע לא לקו' ולא לתי' רק שלא יהא שם כלאים
עכ"ל

ואחרי המחו"ר איני רואה מכאן שום סתירה
לב' רש"י והרמב"ם ודעימייהו מב' פנים
האחד הוא דהש"ס התם לא איירי אלא בענין איסור
כלאים דכיון דמד"ת הותר כלאים בציצית מדרש' כמו'
ויכול להטיל אפי' חוטי צמר לבן בטלית של פשתן
א"כ מאי האי דקאמר גזירי' משום קלא אילן דכ"ש
יהיה העניין שהטיל חוטין לבן בלי תכלת וכדקי"ל
התכלת אינו מעכב את הלבן וכמ"ש רש"י הרי ודאי
דהותר מד"ת דהותר כלאים בציצית מהסמיכות וע"ז
הוא דבא הגזיר' משום קלא אילן אבל לגבי לבן בלאו
הכי לא הותר כלל כיון דאפשר להטיל לבן במינן
והשתא מה בכך אם היה צבוע בקלא אילן והכי הוא
לבן והרי איכא ציצית בטלית לבן דאימא דאה"נ דבעינן
שיהיה הצבע דציצית כטלית הכי הוי הדין אבל כאן
הש"ס לא איירי בדין זה כ"א כל השקלא והטריא
הוא באיסור כלאים וא"כ אם באנו לדין זה גם הכדין
יהיה צבוע בקלא אילן ולא נקט לבן הש"ס כ"א לגבי
שאינו צבוע תכלת וכתם טליתות הם לבנים ועמ"ש
הרב החינוך בס' שלח לך בי' שפ"ו בפירוש הסוגיא
יע"ש

וזאת ב' דנרא' דמעיקרא קו' ליתא דאה"נ
דהדין דין אמת דבעי' צבע הטלית
כצבע הציצית וכיון שכן שהצבע הוא קלא אילן צריך
גם הטלית קלא אילן דליתא שהרי כל עיקר טעמייהו
דבעי' צבע הטלית בציצית היינו משום הכנף מין כנף
והרי בטלית לבן כמו כדין א"כ הציציות צריכי' להיות
לבנים כגוון הטלית וזה שבא להטיל קלא אילן הוא
כחוט התכלת דרוצ' להדמות לגוון תכלת והרי בחוט
זה בלא"ה מד"ת אפי' דיהיה הציצית לבן או שאר
צבועים וציצית כמו צבע הטלית דבעי' מין כנף עכ"ז
יהיה מין תכלת כדכתיב ונתנו על ציצת הכנף פתיל
תכלת אף דאינו ממין הכנף ולכן אם היה כ"ד בש"ס
דלא חשבינן לצבע אילן כמאן דליתיה והו"ל להתיר
מאיסור כלאים לא איכפת לן דאינו כצבע הטלית כיון
דבלא"ה,

שבלא״ה מלין תו׳ איכא צבע אחר בציצית דהיינו תכלת עם לבן בהדי אהדדי וע״ז תריך יתיב הש״ס כיון דאשכחן במין הלבן לא הותר שעטנז ותכלת ממש דהוי עמרא ליכא לבן גזרו וזה ברור ׳

עוד ראיתי להסמ״ג שם שהביא ראיה דהצבע אינו מעכב מהא דפריך הש״ס בריש פרק התכלת מידי ציבעא קא גריס כו׳ , ואחרי המח״ר דבריו תמוהים דע״כ מבוכה זו כבר עמדו בה רבו׳ בהתו״ס וגם הראב״ד בהשגות תריץ לה והוא תימא אין לא זכר כלל לדבריהם , וא״כ מ״ש גם בסיום דבריו שם הסמ״ג דמה שפירש״י גבי טלית אין פוטר אלא מינה כמין הצבע לא דק יע״ש אחרי המח״ר רש״י דקדק לפ׳ כן וכו׳ נ״ל ועיין להרב״ה מ״ש בזה ע״ד הסמ״ג וצ״ע

ועוד אני תמיה ע״ל הסמ״ג דתמיד הוא הולך אחר דברי הרמב״ם והרי נהך דינא הרמב״ם קאי כפירש״י וכמ״ש בפ״ב דציצית ה״ח וז״ל טלית שהוא אדו׳ או ירו׳ או משאר צבועים עושה חוטי לבן שלה כעין ציבעא אם ירו׳ ירוקים אם אדומ׳ כו׳ היתה כול׳ תכלת כו׳ , הרי דס״ל להרמב״ם ז״ל כפירש״י דפי׳ הברייתא אין פוטר בה אלא מינה קאי לצבע וכ״כ הטור להדיא בשמו בסי׳ ט׳ דלדעת הר״ס במו״ל צריך לעשות הציצית מצבע הטלית כו׳ וכן פי׳ רש״י ע״ש , אם לא שנאמר שדעת הסמ״ג בזה כסברת מהריב״ח שהביא שם מרן בב״י ובכ״מ שחלק להטור בזה וס״ל דמ״ש הרמב״ם עוש׳ חוטי לבן כעין ציבעא היינו אם ירצ׳ ולא לעיכובא , ואולם מרן הסי׳ ע״ד מהריב״ח שם בב״י ובכ״מ דא״א דבא הרמב״ם ללמדנו מכלל דין דטלית שכול׳ תכלת דאינו עוש׳ הציציות מתכלת ולזה בא להודי׳ דהא אם בשאר מינים יכו׳ לעשו׳ הו״ל להר״ם להקדים היתה כול׳ תכלת עוש׳ לבן שלה משאר צבועים למ״ש טלית שכול׳ אדו׳ או ירו׳ עושה חוטי לבן שלה כעין ציבעא עכ״ל ׳

ולעד״ן דאין זה קו׳ דמלבד דבלא״ה אין מזה הכרח כלל וכמ״ש הרב יצחק ירנן שם זאת ועוד שהרי ברייתא קתני הכי טלית אין פוטר בה אלא מינה היתה כול׳ תכלת כו׳ וא״כ הרמב״ם לישנא דברייתא נקט בתחיל׳ שהוא כול׳ אדו׳ כו׳ ועיין מ״ש הרב ידיו של משה בחי׳ לא״ח שם בסימן ט׳ יע״ש

גם מה שהשיב מרן על ראייתו של מהריב״ח מל׳ הרמב״ם ברי״ה ציצית שכת׳ וזה הענף הנק׳ לבן מפני דאין לנו מצווים לצובעו עכ״ל , ויצ״ו השיב מרן דהדבר ברור דאין אנו מצווין לצובעו תכלת קאמר וכל שאר צבועים מיקרו לבן יע״ש , וכתב ע״ד הרב יצחק ירנן שם וז״ל ולא ידעתי אמאי לא דק ע״ד והוא דמ״ש רבינו הוא הנק׳ לבן איידי בטלית לבן דרובן הם לבנות וכמ״ש רש״י במנחות דל״ז ד״ה מידי כו׳ יע״ש , ולק״מ שהרי הרמב״ם מילת׳ פסיקתא קתני ענף צעושין על הכנף כו׳ בכל מיני בגדים וצבועי׳ מיירי , ועוד דיותר יוצדק לומר שאין אנו מצווים לצובעו כמו ציווי צביעת התכלת ועוד שהרי כבר כלל מרן בשיירי הל׳ שכתב אבל שאר צבועים מיקרו בשם לבן בש״ם מה״ש גופיה דהיה רוב טליתות שלהם לבנים כשאר השם לבן וזה ברור ׳ ומה שהק׳ מרן שם ע״ד הרמב״ם שלא פסק מה שחילקו שם בש״ס בין טלית בת ד׳ לבת ח׳ עמ״ש הרפ״ח במ״ה בני׳ להר״ס ז״ל שם, ומ״ש הרב ן׳ ידיד ומ״ש אני עני בחי׳ להרמב״ם שם בס״ד

וזה ראיתי להרשב״א בח״ג סי׳ ר״פ שהביא דעת הרמב״ם והראב״ד בדין זה דבעינן צבע הציצית כצבע הטלית הפי׳ דרבו׳ לא חששו לזה כלל ועוד הביא ראיה דרבא דקאמר שם בדט״ל דרבא רמי הכנף מין כנף וכתי׳ צמר ופשתים הא כיצד כו׳ אמאי לדידיה מין כנף לא מוקים ליה בצבע אלא במינן ממש כו׳ ומציצית הכנף לא שמעינן תרתי אלא לרבא לא קפדינן לצביעה דצביעה לא גריס כלום עכ״ל ולעד״ן דלפרש״י והרמב״ם ולשמייהו תרוייהו נפקי מהכנףמין כנף שיהיו מין כנף בעצמותו ובצבעו והכל הולך למקום א׳ וכ״כ הרב המגי״ע בסי׳ ק״פ שם דממין כנף יצא לנו דין זה דבעינן דיהיה צבע הציצית בצבע הטלית ויש להשיב בזה על הרב הלבוש בסי׳ ט׳ ס״ח שכתב להפך וצ״י ועו׳ דמאי כ״מ אי אית ליה לרבא הך ברייתא דטלית אין פוטר בה מינה דודאי יש לנו לדחות דברי רבא מקמי הברייתא

גם מה שהביא ממ״ש ביבמות ד״ד ע״ב וכי עבדת צמר לצמר צביעה תכלת דאמאי דיוקא דרבא אינו אלא שיהא הצמר ממש מעין הטלית ואין הקפדה בצבע כלל אלא בחוט התכלת אבל כשמטיל פשתים לפשתים א״כ צביעה כלל עכ״ל : ואחרי ניו״ק לא זכיתי להבין ראייתו כלל שהרי מ״ש הש״ס כי עביד צמר לצמר צביעה תכלת הוא לכך כתוב בתו׳ ומקרא מלא דיבר הכתוב ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת ותכלת עמרא והיה יוצא לנו דאחר שנותן הכנף ממין כנף אם צמר צמר ואם פשתים פשתים חוזר ונותן על ציצית הכנף הזה פתיל תכלת והוא עמרא ונפק״ל דהותר כלאים בציצית מהך קרא וע״ז בא הש״ס לתרץ שפיר דהכנף מין כנף צמר לצמר ופשתים לפשתים ומ״ת דהכתיב פתיל תכלת היינו לצדדים אי כשאתה עושה מצמר צביעה דזהו חיוב מד״ת בכל בגדים אף בלבן ובשאר צבועים הפתיל הכרוך צריך שיהיה תכלת וכ״ש בזה שהותר כלאים בציצית ואפי׳ בפשתים וא״כ מה ראיה מייתי דאין חיוב צביעה לרבא כ״א בתכלת דודאי זה לא יכחיש שום אדם דודאי אין חיוב צביעה מד״ת כ״א בתכלת וזה כתבו הרמב״ם להדיא כמ״ש בריש ה׳ ציצית דהלבן אין אנו מצווים לצובעו תכלת וכבר בארנו דהכוונה אין אנו מצווים לצובעו תכלת או דכל מידי צבע שאינן תכלת קרוי לבן ועל שם דרוב הטליתו׳ היו לבנים וכמ״ש רש״י והר״ן אם יהיה הטלית ממיני צבעונים דחייב לעשות גם ציצית מאותו צבע משום הכנף מין כנף וכלדעת רבא והיוב התורה הוא לצובעו תכלת אפי׳ שאינו ממין כנף כאמור וזה ברור ומבורר לכל ונר׳ דגם הרשב״א לא הביאה לראיה גמורה אלא כדמות ראיה שהרי כתב שם בתחי׳ לשו׳ והכי משמע לכאורה ממ״ש ביבמות כו׳ יע״ש ועיין להרב המאירי שם בחי׳ לשם ועיין בתשו׳ מהר״י מברונא סי׳ ע״ג מ״ש ליישב הא דקאמר הש״ס מידי ציבעא יע״ש ויש להשיב ע״ד

גם מ״ש הרשב״א שם בסו״ד דמתני׳ דהלבן א״ת התכלת לתנא דמתני׳ לית ליה הכנף מין כנף שיהא צריך להיות צבע הטלית כצבע הציצית ואילו לתנא דברייתא דטלית אין פוטר בה אלא מינה עיכוב הויא מדקתני אין פוטר כו׳ עכ״ל , ולעד״ן דהנה אמת לתנא דמתני׳ דתני התכלת א״מ את הלבן והלבן כו׳ אמאי לא הוי לעיכו׳ הלבן והרי אי בעי׳ מין כנף בצבע כ״ש במין עצמו די״ל דהא דלא מעכב הוא דהתו׳ ציותה ב׳ צווים במ״ע א׳ שיתן מין כנף ותכלת וכשיש ב׳ נותן ב׳ ואם לאו נותן תכלת לבד אפי׳ שאינו ממין כנף וכמו בטלית כולו תכלת נותן ב׳ מינים והי ליכא

בי ציצית נוטל הכל לבן ויוצא י״ח והכי קי״ל אם אין לו תכלת מטיל לבן וכמש״ל בפי׳ ע״ג אבל לענין הצבע מתין הטלית זהו ענין אחר שבאופן שנותן החוטים של לבן (ר״ל כשאין לו תכלת) שיהיו ממין צבע הטלית עצמו והוי בחיוב ,מין כנף היוב צביעם ג״כ ואפשר לו׳ נמי דמה דתני אין פוטר אלא מינה לכתחי׳ קאמר וכן משמע לשון הרמב״ם והראב״ד ולא הוי לעיכובא לפסו׳ ועמ״ש המכי״ע בס׳ ק״ס שם

ז

ומ״מ

לדעת רש״י והרמב״ם והראב״ד והאגודי ור״י שהביא האגודה הוא דבעי׳ שיהיה צבע הציציות כצבע הטלית וכ״פ הא״ח בסו׳ ה׳ ,ציצית והכלבו שם וגם מרן הכי נטה דעתו בב״י ובס׳ הקצר וכן הסכים הרב״ח ונ״ש מור״ם בד״מ ובהגה על מנהג אשכנז ואין לשנות כבר השיבו הרב״ח יע״ש ואפי׳ לפ׳ התוס׳ והמרדכי עכ״פ גם המה ס״ל דמדרבנן יש לעשו׳ הציצית מצבע הטלית משום זה אלי ואנוהו וא״כ ודאי דאין לעשות ציצית שלא מצבע הטלית , ואולם בנ״ד דזה האיש כבר עשאו היה מקום לו׳ דאין קפידה כיון דאיכא מהראשונים התוס׳ והמרדכי והסמ״ג ור׳ ישעיה והרשב״א ורבותיו ודעי׳ דמתירים אפי׳ לכתחי׳ ולכן אם יכו׳ לתקנו בנקל הנה מה טוב והנכון להסיר זה הטלית ולעשותו מלבן דבלא״ה יש מקפידי׳ דצריך דיהיה הטלית מגוון לבן כמ״ש הפוס׳ והמקובלים וכ״כ רבינו בחיי והחינוך בס׳ שלא לך יע״ש ובזה יוצא י״ח לכ״ע ,ומ״ג דבמקומינו דלא נהגו לעשות הטלית כ״א מגוד לבן והציציות לבנים הוי שינוי גדול ואפשר דהיינו מטו׳ דקבלנו הוראת הראשונים דצריך לעשו׳ הציצית מצבע הטלית וכלדעת הסוברים דבעינן דוקא לבן וא״כ הוי כעין מ״ש משנה ממנהג המדינה ודוק

סי׳ ע״ו

שאלה

בהני כודרים שמכסים ראשיהם וקצת מהגוף הנק׳ בלעז ש׳אליש ויש סקו׳ אותו ש׳ימלי׳ש דיש להם ד׳ כנפות ולובשים אותם להגן עליהם בה זה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמי׳ וגם מחמת הקור ויש שמכפלים אותם ומניחים סביב לצואריהם אי חייבים להטי׳ בהם ציצית כיון דאית בהו ד׳ כנפות וע״מ שמכו העולם שלא להטי׳ בהם ציצית

תשובה

הנה תניא בספרי ס׳ כי תצא ע״פ גדילים תעשה לך על ד׳ כנפות כסותך אשר תכסה בה שדרשו וז״ל אשר תכסה בה פרט למעפורת שלא יכסה בה ראשו ורובו עכ״ל , וכן איתא בילקוט שם וכה״ג איתא בפסיקתא שם אשר תכסה בה פרט למעפורת שאינה מכסה ראשו ורובו עכ״ל והנה פי׳ מעפורת פרש״י בשבת ד״ע ע״ב ד״ה מעפירת ובחולין דקל״ג ע״ב ד״ה מעפורת וז״ל מעפורת סודר ויתעטף באפר דכתיב גבי מיכה במלכים א׳ כי׳ ך׳ ומתרגמינן ואשתני במעפורת עכ״ל וכ״פ הר״ש בפ׳כ״ח דכלים מ״ח והרמב״ם בפי׳ המ׳ ר״פ כ״ט יע״ש והנה צרי׳ לדעת מהו הסודר הזה ומה משתמש בה ונראה דהוא סודר שנותנים על הראש והוא צניף שנותנין על הכובע של ראש וכ״כ רד״ק שם במלכים שהוא צניף מזידת פארי המגבעות וכ״ן מדבריו בס׳ השרש והמכלול וכ״כ רלב״ג שהוא צניף יע״ש והיינו צניף דמתכסה בו ראשו ע״ד שאמר הכתוב ותכס בצעיף ואשר צעיפה מעליה שהוא ג״כ מין צניף להתלכות בו הנשים ראשן וגופן הנק׳ בלעז מאראמ׳ה ,כמו כן

היו נוהגים האנשים להתלכות בצעיף ראשם כמו שנוהגים הכומרי׳ שנותנים סודר פרוס על הכובע וכ״כ ר׳ הערוך בע׳ מעפורת בפי׳ ב׳ שכתב בשם י״א שהוא סודר שמעטף בו ראשו יע״ש

והגה

בעתה נחזי׳ אנן מה טעם מיעט רחמנא סודר זה דעל גבי הכובע מגיני׳ דודאי

אית ליה ד׳ כנפות ואית לה נמי שיעור להתחייב בציצי׳ דהיינו כדי שיתכסה ראשו ורובו של קטן וכדקי״ל במנחות ד״מ וכ״פ הפוס׳ ומרן בש״ע כי׳ י״ו יע״ש • ואם נאמ׳ דהא קמ״ל דהוי זה המעפו׳ שיעור קטן וליכא שיעור כדי להתחייב בציצית אמאי אצטריך לאמעוטי׳ במעפורת בכל מין בגדים דינא הכי ועוד דזה לא יתכן שהרי מילתא דבריתא דתני פרט למעפורת שלא יכסה ראשו ורובו נראה דאיכא שיעור כדי להתחייב בציצית והיינו שיעור לכסות ראשו ורובו של קטן אלא דליכא שיעור לכסות ראשו ורובו של גדול ש״מ דאפי׳ דאיכא שיעור לכסות ראשו ורובו של קטן פטור וכן ראיתי בס׳ א״ח ה׳ ציצית אות ה׳ וז״ל כתב בה״ג ז״ל שדרו ממתיבתא דכורא מגנפת אינה ראויה לציצית דאין ראוי לציצית אלא כסות החופה רוב גופו של אדם ובספרי ממעט כסות הראש מכסותך דהאי לאו כסות הוא אפי׳ שיש בו שיעור כסות קטן פטור מציצית עכ״ל

הגה

מבואר דהא דפטור דכסות הראש הוא אפי׳ שיש לו שיעור כסות של קטן דחייב בציצית שיש בו שיעור כדי להתחייב בציצית עכ״ז פטורה דלאו כסות הוא יע״ש אלא דמ״ש דמגנפת אינה ראויה לציצית אלא כסות החופה רוב גופו של אדם א״כ נראה דגם במגנפ׳ זה אם היא מחפה ראשו ורובו של אדם דהוי כ״כ גדולה חייבת בציצית דכל כי האי לא מתמעט מכסותך כ״א כשהוא ככוי הראש לבד אלא דק׳ דבספרי לא נתמעט מתיבת כסותך אלא מתי׳ בה ומכסותך מזמעט שם הכפרי דפלין כו׳ ותתכסה כו׳ ומתיבת בה מיעט למעפורת ע״ש , אם לא שנאמר דכונת מכסות היינו כסות כו׳ והוא מתיבת בה ולע״ל נראה דלגיר׳ דגרסינן בספרי דקא ממעט מתי׳ אשר תכסה בה פרט למעפורת שלא יכסה בה ראשו ורובו דר״ל דדוק׳ לבוש שאתה מכסה בו משא״כ זה המעפורת שהוא כסוי על הכובע שאינו מכסה בו לגופו אלא הוא כסוי על הכובע בהא הוא דפטור והיינו דדייק בה שיכסה גופו ולא שיכסה הכובע לבד ואה״ן דאם היא כ״כ גדול דמכסה גם רוב גופו דאז היה מורה דאינו כסוי לכובע לבד אלא הוא עשוי לכסות בה גופו ג״כ וחשיב לבוש לגופו קרינן ביה אשר תכסה בה והייבת בציצית שהרי הוא מכסה בה וה״ט דבעינן ראשו ורוב גופו כדי שבזה יתבטל כסוי שעל הכובע דאזלי׳ בתר הרוב וזה ברור

אלא

דעכ״פ ק״ל בדברי הא״ח גבי שכתב דאין ראוי לציצית אלא כסות החופה רוב גופו של אדם כו׳ כנראה דהכי קי״ל בעלמא דבכל מלבוש אינו מחו׳ בציצית כ״א החופה רוב גופו של אדם ואחרי המ״ד הא ליתא דלנ״ב כ״א שיעור כסות קטן וכמ״ש בש״ם והכי פסקו הפוס׳ והכי פסק הרב א״ח שם באו׳ כ״א יע״ש וכמו שכיים שם בכו״ד אע״פ שיש בו שיעור כסות קטן ע״ש אם לא שנדחוק ולו׳ דמ״ש דאין ראוי לציצית אלא כסות החופ׳ רוב גופו של אדם ר״ל לאפוקי הא דמגנפת אתא דאין ראוי לציצית קאמר או מאחר דקי״ל דדינא הוא דמחייב בציצית כדי שיעור קטן עכ״פ כשהם בגדים של אדם ולובש בהם חדיר הם עשויים כדי שיתכסה בהם רוב גופו של אדם במין המלבוש

הלבוש ההוא משא"כ נהא למנפת הזה אפי' בגדול דהלבוש אינו שיעור לכסות רוב גופו בתדירי ובכל מקום ובכל זמן, ותמהני ע"ד מהר"א גדלייא שם בפי' הילקוט ס' תנא ע"פ גדילים תעשה לך דהני הילקוט מזה' הספרי בא פרט למעפורת שאינה מכסה ראשו ורובו כתב וז"ל דלהכי כתי' בה פרט למעפורת בא מש' דמכסה בה כלו או רובו ולמעוטי מעפורת דלא הוי גדול כי היכי דתכסה בה ראשו ורובו עכ"ל והוא תימא דהא קי"ל דלחייב בציצית צ"ב דיכסה ראשו ורובו כ"א בכדי שיעור קטן אבל למה שפי' א"ש ודוק ועיין להתוס' ז"ל ביבמות ד"ד ע"ב ד"ה מכדי כו' יע"ש

וראיתי להר"ב כפתור ופרח ז"ל בפ' ס"מכתב וז"ל וכן המנפת שעל ראשינו בזאת העיר והיא שתרגמה ר' סעדיה ז"ל עמיאימה כתב בה"ג סדרו מתיבתא למנפת אינה ראויה לציצי' ובספ"י ממעט סודר הראש מכסותך דהא לאו כסות הוא ומסברא דאין כל חכימי המנפת הזה וזה למנפת המערב שמכסים ראשיהם באמנעיתא ושני ראשיה מושלכים על כתפיהם ועל גופן כגון זה אין ראוי לפוטרם דהרי מתכסה בה אבל מנפת ארץ כנען וא"מ דמכסלים כולה בסיבוב כעטרה ולא יראה ממנה זוית תהיה פטורה עכ"ל

והנראה מדבריו שהבין בכונת הספרי דלא פטר כ"א סודר הראש הנעשה בסיבוב הראש כעטרה אבל סודר הראש דפוסטה על ראשו לכסות ראשו וגופו חייבת , ולא ניחא הרב דבעינן דיהיה סודר זה דעל הראש ועל גופו דיהיה ג"כ על רוב גופו ודהכי איתא להדיא בספרי פרט למעפורת דאינה מכסה ראשו ורובו , וכמו שכ"כ להדיא בא"ח יע"ש ומלהרב ז"ל לא חילק כ"א בין כשהיא פשוטה לכפולה ש"מ דס"ל דכשהיא פשוטה על הראש ועל גופו אפי' שאינה על רוב גופו חייבת ,

ואחרי המ"ר מדברי הספרי נראה להדיא דלא כדבריו דאפי' דמתכסה ראשו וגופו כל דאינו מתכסה רוב גופו פטו' וכמ"ש להדיא פרט למעפורת דאינה מתכסה ראשו ורובו , ולא ידעתי כונת הרב בחילוק זה אחר דלכבר הביא דברי הספרי ואז כ"אמר דגם כונת דברי הספרי במ"ש פרט למעפו' שלא יכסה בה ראשו ורובו היינו משום דהיא נעשית כעטרה סביב הראש ובזה אינו מכסה ראשו ורובו , וזה לא יתכן לו' כ"כ שהרי בזה שהוא נעשה בסיבו' כעטרה אינו מכסה אפי' מיעוט מגופו ולא שייך לו' בלשון דאינו מכסה ראשו ורובו דאינו מכסה כלל לגופו ומדקאמר ראשו ורובו ש"מ דמעפורת זה בר כיסוי הוא לזקנת גופו וראשו ועוד דאם נעשה בסיבוב כעטרה אפי' גדולה ורחבה לכסות כל גופו ודאי דפטורה כיון דהיא כפולה ומכופלת ולא יראה ממנה לא זוית ולא כנף כלל ובודאי דזה לא היה צריך הספרי ללמדנו דפטורה

וראיתי למרן בב"י בא"ח בסס"י שהביא משם הרב בעל העיטור וז"ל בספרי בה פרט למעפורת סודר דאין מתכסה בו ראשו ורובו עכ"ל . ומדברי רבינו הגדול מהרי"א והרב כ"ום נראה דמפ' מעפורת סודר הראש אפי' מתכסם בה ראשו ורובו נמי פטור וכ"כ בפי' בס' א"ח עכ"ל : ואחרי המ"ר לא הבנתי דבריו דאדרבה כל בחר תיבה דמדברי הספרי מבואר להדיא דסודר הראש

כשאינו מכסה בה ראשו ורובו פטו' דהוי"ל כיסוי כובע ואשר תכסה בה בעי' וכמש"ל : אבל הרב כ"ום ס"ל להפך דכשיש בה שיעור לכסות ראשו ורובו של קטן ואינה בסיבוב כעטרה אלא פשוטה על ראשו ועל כתפיו חייבת בציצית אפי' דאינה מכסה ראשו ורובו דלדידיה אין חילוק בין סודר הראש לשאר בגדים , וגם מ"ש שכ"כ בהדיא בא"ח אדרבה שם כתב בפי' דהא דפטור הסודר של ראש מציצית אינו אלא כ"א כשאינה ראויה לכסות ראשו ורובו וכמ"ש בפי' וז"ל כתב בה"ג כו' מנפת אינה ראויה דאין ראוי לציצית אלא כסו' החופה רוב גופו כו' ובספרי מפ' כסות הראש מכסותך דהא לאו כסות אפי' דיש בו שיעור כסות קטן פטו' מציצית עכ"ל

הנך רואה כי נגיך לדבריו ברור מללו דה"ט דפטור כסות הראש בין למ"ש הבה"ג בין למ"ש בספרי אינו אלא כ"א כשאין בה שי' להתכסות ראשו ורובו הא יש בה שיעור לכסות ראשו ורובו חייבת ואם כן מ"ש הה"ג ז"ל דכסות הראש ממעט מכסותך כו' היינו כשאין בו אלא כשיעור כסו' הראש לבד אבל בשיש בו שיעור לכסות גם גופו חייבת , ואדרבה מדברי הרב כ"ופ מבואר דבשיעור קטן כל שהוא שיש יתרון מכיסוי הראש לכסות גם קצת גופו חייבת ול"ב רוב גופו ואילו להבה"ג והספרי והא"ח בעינן דיכסה רוב גופו והוא מחמיר יותר הרב כ"ופ מהספרי ובה"ג והא"ת

וכן ראיתי להמרדכי בהל"קט בה'ציצית סימן תתקמ"ב שכתב בשם ר"ש וז"ל ומ"ש בערוך דסודר חייב בציצית היינו סודר דמכסה בו ראשו ותלוי למטה הרבה שהיה יכו' להתעטף בו עכ"ל , הרי דלדעת הערוך"ש סודר הראש חייב כשיש בה שיעו' להתכסות ראשו ורובו דהרי כתב שמכסה ראשו ותלוי למטה הרבה שהיה יכו' להתעטף בו והיינו כש'הספרי והרבה"ג , ואחרי המ"ר הוא תימא על מרן ודעימיה דלא זכרו לדברי המרדכי אלו ,

ועי"ק ע"ל מרן בב"י במ"ש למדברי רבינו הגדול מוהרי"א נרא' דמפ' גם כן דברי הספרי דפטר כסות הראש הוא אפי' מתכסה בה ראשו ורובו שהרי אם כן הבין מרן בדברי מהרי"א במ"ש בשמו שם לעי'מזה וז"ל ואו הד' כנפות אינה כוללות לכסות הראש כגון הביק"א שמביאין בזמן הזה שמבואר אמרו בספרי כסותך ולא כיסוי הראש עכ"ל , ואחרי המ"ר כונת דברי מהרי"א הוא דמאי דקי"ל דד'כנפות חייבות בציצית ואם כן יהיה נכלל בזה גם כיסוי הראש לזה כתב וז"ל אינה כוללת לכסות הראש כגון הביק"א שמביאים בזה הזמן שמבואר אמרו בספרי כסותך ולא כסות הראש הרי דאמעיט כיסוי הראש מכסותך אפי' דיש לה ד'כנפות וכיון דמוהרי"א הביא דרשת הספרי הרי מבואר להדיא בספרי דטעם הפיטור הוא דאינה מכסה ראשו ורובו והיינו דדייק וקאמ' כיסוי הראש הא אם הוא כיסוי הגוף חייבת ואזלינן בתר רובא דבעי' רובו של גוף וכדכתיבנא . ואחרי המ"ר תמהני ע"ל מרן למאחר דדברי הרב ב"הע אלו שכתב פרט למעפורת שלא יכסה בה ראשו ורובו הן הם דברי הספרי איך לא חמה ע"ד מהרי"א והרב כ"ופ שכתבנו להפך ממה שמבואר בספרי והידמפרשי בדברי הספרי מה שמבואר להדיא להפך מדבריו ועיין להרב ט"ז בכי"יו"ד כקט"ו שהביא דברי מהרי"א והגי"ה בהם דט"ס נפל ונסתייע מדברי הלבוש יע"ש . ודבריו תמוהים למלבד דדברי מוהרי"א מוגנים הם

בלא ע״פ ותיכור לשון . זאת ועוד דאין ראיה כלל מדברי הלבוש וכא נגע ולא פגע בזה כ״א דפסק הלבוש כפסק מרן דלא כהרב כ״ופ מנא מה שהבין מרן ז״ל בב״י לדין זה של הרב כ״ופ להתחייב כיסוי הראש בציצית הוא כשנופלת על כתפיו לא שמיע ליה מנא דהבה״ג והא״ח ומוהרי״א ז״ל שהביאו דברי הספרי כסותך ולא כיסוי הראש הוא דס״ל לגזירת הכתוב למיעט רמ״נא לבוש הראש מציצית ואפי׳ יש בו כדי לכסות כל הגוף

ותו ק״ל ע״ד מרן במ״ש עוד שם סמוך ונראה וז״ל סודר שנותנים על הצואר נראה דאם יש בו שיעור טלית חייב בציצית דאע״פ דאינו מכסה אלא הצואר אשר מכסה בה קיימין ביה והביא מדברי הרב כו״פ שאז לקיא מחייב במנכסת ארכות המערב בציצי׳ וכ״כ עוד שם פעמים שלש לדעת הר׳ כו״פ כל שהוא מכסה גם גופו מחייב בציצית יע״ש • והרי הוא עצמו הבין בכונת דברי הרב כו״פ שם לעי׳ מזה דאינו מחוייב בציצית אפי׳ מכסה בו ראשו ורובו

ושוי״ר להרב ל״מ בהלק״ט בה׳ציצית או׳ ס״ב שעמד ע״ד מרן בזה יע״ש וראיתי להרב איהו ז״ע ז׳ בסי׳ יו״ד סק״ח דרצה לתרץ לקו׳ הר׳ ל״מ ע״ד מרן וז״ל ולק״מ דולאי הב״י אינו סותר עצמו תב״ד אז מ״ש לכן מנ׳ מכו״פ דפט״ו היינו דאפשר לכסות בו ראשו ורובו אז דאין דרך לכסות בו את ראשו אבל כשדרך לכסות בו ראשו ורובו חייב לכו״פ אז דלא קי״ל כותיה כמ״ש הב״י כיון דמעיקר׳ עשויה לכיסוי הראש עכ״ל ודבריו אינם מחוורים כלל דהא כונת דברי מרן שכתב דמדברי ר׳ הגדו׳ מהרי״א והרב כו״פ דמפ׳ מצנפת סודר הראש ואפי׳ מכסה בה ראשו ורובו נמי פטור היינו כשאין דרך לכסות בו ראשו ורובו לעולם בסיבוב כעטרה וכמו שביאר שם בס׳ כו״פ מלבד דלשונו שכתב ואפי׳ מתכסה בה ראשו ורובו מנ׳ מתכסה ממש גם מ״ש דכשדרך לכסות ראשו ופושטה ג״כ על כתפיו אפי׳ אינו מכסה בה רובו חייב להכו״פ אז דלדעת הספרי בעי׳ דוקא דיהיה מתכסה בה ראשו ורובו ועו״ק דאם איתא כדבריו דמ״ש הב״י דמדברי ר׳ הגדו׳ כו׳ אפי׳ מכסה בו ראשו ורובו פטור היינו כשאין דרך לכסות הרי עיקר דברי מרן דיליף כן מדברי מהרי״א הוא ממ״ש גבי כסות הראש הנק׳ ביק״א דפטו׳ משום מ״ש בספרי כסותך ולא של ראש והרי מרן כאן נהך דינא דסודר רצה לחלק דל״ל להא דמהרי״א גבי ביק״א דשאני ביק״א דפטור מדתני בספרי כסותך ולא ש״ר דההיא במיוחדת לראש כו׳ ומבואר שם מלשון של מרן דאפי׳ דיהיה בה כדי לכסות כל גופו מכף רגלו ועד קדקדו כל דנק׳ כסוי הראש ,פטור מטעם שמיעט בספרי כסותך ולא ש״ר כמו שיע״ש והרי בלא״ה הול״ל דשאני ביק״א משום דאין דרך לכסות בה או שעשויה אותה בסיבוב כעטרה ולא יהא מתנה התוכה ווית וכנף אז ש״מ דכונת דברי מרן כמ״ש •

וזה תמהני ע״ד הרב ספרי דבי רב בס׳ תצא דרס״ח ע״ג שכתב בכונת דברי מרן בב״י או כמ״ש הרב א״ז דמ״ש דמדברי מהרי״א וכו״פ היינו דטעם הפיטור דבעו הספרי סודר הראש ואפי׳ הוא גדול יותר מדי מכדי ראשו ורובו כיון דאין דרך הנחתו כ״א על הראש כגון בסיבוב אבל אם דרך הנחתו להפשילו שני צדדיו מראשו ועד כתפיו אפי׳ אין בו שיעור לכסות ראשו ורובו חייב וקיים וכתב וז״ל

וקושטא הוא הכי ומוכרח הוא דהא שיעור בגד להתחייב בציצית אפי׳ אינו מכסה ראשו ורובו של אדם וגידל דגם כונת הרב ב״הע על כד הדוחק אז דפשט דבריו כמ״ש מרן ושכן משמעות הספרי וה״ד יע״ש

ואחרי המ״ר קשה דמלבד מה שיש להשיב בעיקר הכנתו בדברי מרן דהרי מבואר מדברי מרן שם לעיני כל רואה דס״ל דכסותך ולא ש״ר דממעט הספרי הוא אפי׳ במופשל לאחוריו על כתפיו לאורכה ולרחבה ועל הכל דהרי מרן ז״ל עצמו בש״ע בסי׳ יו״ד ס״י פסק להדיא וז״ל מנכפת אפי׳ של ארכות המערב שמני ראשיה מושלכים על כתפיהם וגופן אפי׳ דמכסה בה ראשו ורובו פטור כיון דעיקר׳ היא לכסות הראש דכסותך אמר רחמנא ולא ש״ר עכ״ל והרי לדבריו דמדברי מהרי״א וכו״פ נראה דכל דהוא פשוטה ומופשלת לאחוריו אפי׳ דהיא סודר הראש נ״כ כדי שיכסה ראשו ורובו אז כדי שיעו׳ קטן א״כ איך פסק בש״ע דאפי׳ מושלכת על כתפיו ומתכסה בה ראשו ורובו דפטו׳ דמהיכן מש׳ ליה הך דינא דאם מדברי הרב ב״הע הרי הרב ב״הע פי׳ דטעם הפיטור הוא משו׳ דאינו מכסה ראשו ורובו דס״מ דכל דאיכא בשיעור הזה חייבת בציצית וא״כ ליכא מאן דפטר לגמרי בכל אופן משום כסותך ולא ש״ר אפי׳ מתכסה בה ממש כ״א ממ״ש מרן בב״י מדברי מהרי״א והכ״ופ ושכ״כ בא״ח , וכ״כ להדיא בדין זה של מרן בש״ע בבאר הגולה דמרן הוציא דין זה ממהרי״א וכ״ופ והא״ח כמ״ש יע״ש שכן ראה בדברי מרן בב״י שכ״כ להדיא והיינו במאי דמפ׳ בספרי הכי . וכמ״ש לעיל בס״ד וזה תימא על הרב ס״ג בסי׳ יו״ד סקט״ו סלמה לדברי הרב בבאר הגולה ולא לק , אף דכבר כתבנו דמדברי הא״ח אדרבה נראה להדיא להפך והוא מהתימא להר׳ ספרי דבי רב דלא זכר שום מדברי הא״ח

ועוד תמהני אח״י המ״ר ע״ד מרן ז״ל דנקט עיקר דרשת הספרי מדכתיב כסותך ולא ש״ר ועלה בנה דייק לדיוקי מינה דכסות הראש פטור בכל אופן והרי מבואר בספרי דלא דרשינן פרט למעפורת דהוא סודר הראש כ״א מדכתיב בה ולא ככר וכבר לעי׳ כתבתי ע״ד הרב בה״ג והא״ח דאפשר דל״ד מתי׳ כסותך אז מכסותך כו׳ והיינו מדכתיב לכסות בה ואפי׳ שכתבו דאין כיסוי הראש מקרי כסותך היינו דהוי כיסוי על הכובע של ראש , אבל נהא דקא דייק מרן מדברי הבה״ג והא״ח ומוהרי״א והרב כ״ופ שדרשו מכסותך ולא ש״ר ומדברי הרב ב״הע דקא דריש מתי׳ בה ועשאו מחלוקת דמדברי הרב ב״הע דקא דריש מתי׳ בה ומפ׳ דאינה מכסה ראשו ורובו הא לדברי הבה״ג ודיעמיה דקא מפ׳ מכסותך ולא קאמר עלה בספרי דאינה מכסה ראשו ורובו וקשה דמבואר בדברי הבה״ג וא״ח גופייהו דגם לדידהו אית להו הך גירסא בספרי דאינה מכסה ראשו ורובו , ומן התימא על הרב ספרי דבי רב שלא עמד בכל זה •

ועוד אחרי המ״ר תמהני בעיקר פסק מרן ז״ל בש״ע דפסק דמנכפת אפי׳ מתכסה ראשו ורובו דפטו׳ דליתא דבבה״ג חייבת לכ״ע דממ״נ אם מפרשי׳ דברי הספרי דאין מכסה בה ראשו ורובו הנא דליכא שיעור כדי לכסות ראשו ורובו מינ׳ נפק׳ דאיכא שיעור עכ״פ כדי לכסות ראשו ורובו ואינה עשויה סביב כעטרה חייבת , וכ״ש וק״ו אם מפרשי׳ דאין מתכסה בה ראשו ורובו היינו דאיכא כשיעור אלא דעשויה

לעשויה כעטרה ומשו"ה פטורה דולאי באינה עשויה כעטרה ואיכא שיעור ראשו ורובו חייבת, וזה תימא ע"ל מוה"ש בד"מ שם והרב הלבוש דפסקו כדברי מרן בסי' יו"ד ס"י לפטור כסות הראש ואפי' מתכסה ראשו ורובו יעו"ש, דאחרי המ"ר ליתא דכל כה"ג חייבת לכ"ע ואין בזה מחלוקת כלל ואין ספק דאילו היה רואה לדברי הא"ח במקומם שכ"כ להדיא לא היה כותב כן

גם ראיתי להרב הלבוש שם שכתב דאין לתמוה לפ"ז על הטליתות שלנו שעושין אותה לצאת בהם לעיקר מצות ציצית ומניחין אותם במקום המונח על הראש וקורין לה עטרה כשו עיקר הטלית לא נעשה אלא להניחו על הראש דאין הדבר כן דהרי הוא מושלך על כתיפו כו' יעו"ש, ונראה דאפי' למטונייהו דקא נפקי למעוטי כסות הראש מכסותך ולא כסות ראש עכ"ז הטלית הוא לקיים מצות ציצית ועיקרו למצוה לעשות ציצית על כנפי בגדיהם אם כן שפיר קרינן ביה כסותך וכיוצא בזה תי' הרב תמד משה שם בסי' יו"ד סק"ט לקו' הרב ד"מ וגם הלבוש כתב כיוצא בזה יעו"ש, זאת ועוד דלדידי נר' דמעיקרא קושיא ליתא דעיקר מיעוט סודר הראש אינו מכסותך כ"א מתי' בה כמ"ש להדיא בספרי בה פרט למעפורת והיינו דזה הסודר הוא נעשה לכסות הכובע ולא לכסות בה גופו ולכך פטור דהוי מילתא בטעמ' דאי אמרת דעיקר מיעוט מעפורת הוא מכסו' ולא כסות ראש לנו לדעת מה נשתנה כסוי ולבוש הראש משאר אברים ולבושים של אדם דאדרבה גופא בתר רישא אזיל ומה טעם פטר רחמנא כסות הראש מציצית אם יש בה שיעור וד' כנפות מאיזה טעם יהיה פטור מציצית, וגם היכי משמע מכסותך ולא כסות ראש דהיכן שמעינן דכסותך שהוא כסות דידן דממעט כסות הראש וכי הראש אינו מגוף האדם וכסות הראש לאו כסותו הוא א"כ אין סברא כלל להעמיד גי' הספרי דקא ממעט כסותך כסות הראש דליתא להא כלל ולא ניתן להאמר, אבל מה דגרסינן אשר תכסה בה פרט למעפורת שאין מכסה ראשו ורובו אתי שפיר דמתני' בה הוא דקא ממעט ושפיר דייקינן בה פרט למעפורת דהוא כיסוי הראש למכסה בשעיף זה ינא הכובע דהוי כיסוי זה כיסוי לבוש ולא כיסוי ולבוש לגוף וביאה הוא דפטר רחמנא דבעינן דיהיה הלבוש דחייבה התורה בציצית שיתכסה ויתלבש בו גופו ולא יהיה לבוש לכסות הכובע ואינו מתכסה לגופו ולכן בעי' דיהיה כ"כ גדולה לכסות ראשו ורובו דאז הוי כסוי הזה לבוש לגופו ואינו מקרי כסוי כובע לבד דאזלינן בתר רובא

וזאת ק"ל ע"ל הרב ספרי דבי רב בס' שלח לך דק"ג ע"ג גבי מ"ש שם רב"ה בפי' הספרי דרדיל פטור מן הציצית שהוא צעיף דהאשה מתכסה בה וע"ז הקשה דא"ם כן מאי איריא של אשה אפי' של איש נמי לכסותך אמר רחמנא ולא כסות הראש עכ"ל

דקשה דאעיקרא לא איתמר כי האי לישנא בספרי בגירסתינו דלא דריש כי אם אשר תכסה בה ועוד דאפי' לגי' הראשונים דגרסי כסותך ולא כסות הראש היינו פי' זה נמי דמכסה הכובע של הראש ובמיוחד לכך דגם לנשים יש להם מי לכסוי על הכובע מושלך לאחוריה דאם אינו לצניעו' או להגן והיו חייבות היה חייב בציצית אבל זה הסעי' דאינו לכסוי כובע כי אם לצניעות ודאי דהוא חייב

וע"ק למה שנסתייע מפסק מרן בש"ע יש להשיב ג"כ וע"ק דהרי הר"ב הערוך בערך טלית הביא דליל הוא הטלית דהוא למעלה מכל הבגדים יע"ש ונראה מדבריו דעל טלית זה הוא חייב בציצית שהרי זהו סתם טלית האמור בש"ס וא"כ דינא הוא דאם ליכא כובע על ראשו של אדם ונתן בגד מארבע כנפות שיעור לציצית על הראש לכסות ראשו חייב בציצית דשפיר קרינן כסותך דהוי כסות שלך דמכסה ראשו וגם אשר תכסה בה קרינן ביה דהוי שפי' מתכסה בה, וא"כ מה מקום להק' על טליתות שלנו דיהיה פטורים דהוו כסוי הראש דכיון דלא נעשו לכסוי הכובע ואין זה נקרא מעפורת והספרי לא מיעט כ"א מעפורת דהוא נק' כסוי הכובע וכמ"ש רד"ק ז"ל וכמש"ל בראש אמ"ר, ועיין להרמב"ם ורע"פ בפי"המ פי"ו דשבת מ"ד בפי' רדיד יע"ש ומ"מ נראה ליישב בדעת מרן בהא דכתב לדע"כ"ופ דהבין דכוונת הכ"ופ דמ"ש בתחי' משם הספרי כסותך ולא כסו' ראש הוא דיש לפטור המצנפת בכל אופן דכסותך אמר רחמנא ולא כסו' הראש ועלה בא לחלק מסברתיה דכשהיא מופשלת לכתפיו חייבת וזהו שלא כמשמעות הספרי והרב בה"ג ולכן כשכתב מרן בתחילה דמדברי הכ"ופ נראה דמפי' בדברי הספרי למעפורת דהוא סודר הראש כטו' אפי' מתכסה ראשו ורובו ומ"ש הא"ח גבי סודר הצואר דס"ל דכשהיא מופשלת על כתפיו היינו סברא דיליה ולא לפרושי דברי הספרי • אלא דגם ע"ז קשה דאם לפי דברי הספרי משמע להפך איך קאמר אעיקרא הרב כ"ופ הפך דברי הספרי וכמו שהקשינו לעי'

ועלה על דעתי הקל לחלק בין מקום למקום כשדרך המקום להפשילו אז חייב אבל כשאין דרך אותו המקום אלא להניחו בסיבוב לעטרה אפי' מפשילו פטור ולכוין בזה דברי הרבנים הנז"ל אלא דמלבד דלא משמע לחלק בהכי גם בדבריהם ובדברי הספרי לא אתייא, וכבר ראיתי להרב מטה יוסף חא"ח סי' ב' שעמד גם הוא ע"ל מרן וכתב להדיא לחלק בהכי דבעשויה מעיקרא כדי לכבב ראשו אפי' מכסה ראשו ורובו פטו' יע"ש, ויש להשיב ע"ל מכל מ"ש גם ראיתי להרב מאמר מרדכי בסי' יו"ד סק"י שעמד ע"ל מרן ולא זכר לדברי הר' מט"י אלו וא"ז שעמדו בזה ותי' יע"ש וצ"ע

באופן דאפי' אם הוי כסוי כובע ונעש' לוקא לכסות כובע ראשו כל שהוא גדולה דמתכסה בה ראשו ורובו חייבת בציצית וכל שכן שאר כסויים אשר עושה האדם לכסות ראשו וגופו ואיכא שיעור טלית קטן לכסות ראשו ורובו של קטן חייבת, וזה תמהני ע"ל הרב ידיו של משה בנימו' לא"ח בסי' יו"ד דס"א ע"ל שעמ' ע"ל מרן נב"י שכ' משם הר"ב הע ז"ל ומעפורת הוא סודר הראש דאין בו שיעור טלית להתכסות ראשו ורובו של קטן ואין חילוק בין כסות הראש לשאר בגדים אמנם לרבינו הגדו' והכ"ופ יש בו שיעור לכסות ראשו ורובו של קטן ופטור כיון דליכא ראשו ורובו של גדול עכ"ל, והאל הרואה יראה שדבריו תמוהים דלכ"הע בעינן דיתכסה ראשו ורובו של גדול להתחייב ולמוהרי"א והרב כ"ופ אפי' לגדו' פטור כמבואר כל זה בדברי מרן עצמו וצ"י

ובכן נבא למאי דקמן בהני סודרים שמשליכים על הראש בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ומפני הקור ג"כ דאינם נעשים לכסוי כובע ולא לשאר כיסויים כ"א להגן עליו ועל גופו

לודאי

דודאי חייבים בציצית, וכבר מרן בב"י עמד על מבוכה זאת ועל מה תלויה הוטבעו ושלמי' וכן רבים בארץ מצרים דלא נהגו להטי' בהם ציצית ונראה מהמדקדקים מבני א"י דהיו מטילים בהם ציצית, וגם הרב פרי' דבי רב כתב דיותר תמוה אצלו שהוא רואה היום שהכודרי' אלו שקו' בערבי ש"יל ובתוגרמה ש"אל שהם משולשות על כתפיהם והם גדולים מאד דיש בהם לכסות כמעט הראש וכל גופו אמנם כבר מרן לימד זכות על המנהג יע"ש עכ"ל. ולעד"ן דהעיקר דא"כ דיהיו כ"כ גדולים כדי לכסות כל הגוף לבשיעור דהייבו ר"ל כדי לכסות ראשו ורובו של קטן בגי וכיון שכן מן הדין נראה דחייבים בציצית ואפי' דמרן לימד זכות על הדבר הזה, אחרי המ"ד נראה לק"ד דיש להשיב ע"ד, דהנה עיקר טעם הראשון דס"ל דכל דעיקרו עשוי לכסוי הראש אפילו שקצותיו יורדים על גופו פטו' דהו"ל כסות הראש ולא ס"ל כס' הרב כ"ופ כו', הנה מלבד מה שכבר דחה מרן ז"ל שם דאינו עשוי לכסות בהם המצנפת דגם הישמעאלים מביאים אותם ואפי' דא"צ לכסות מצנפתם כמו שייע"ש, זאת ועוד דכבר ביארנו לדעת הבה"ג והא"ח ולשון הכפרי מוכיח להדיא דאין הכונה לפטו' כסות הראש כ"א כשמיוחדת לראש לכסוי הכובע כמו המצנפת על הכובע ולא הכודר על המצנפת דהיא נעשה לכסו' בחמה ובגשמים ומפני הקור וזהו על הרוב והתדיר ולכך נעשי' ומתחי' ואפי' אי יהיבנא ליה כל דיליה למרן ז"ל לא שייך ה"ט אלא במקום ארץ מצרים וזה הטעם לא שייך בינייהו דלא נהגינן לכסות הראש ע"י הכודר זה כ"א מפני החמה והגשמים והקור ולא עוד הלא"ה אין אנו מקפידים לכסות הכובע ואם לפעמים מכסים ע"י הכודר זה הכובע בשבתות כאיש אינה פחד בעיר והכובע של שבת היא לבנה ומתיירא זהו לפעמים ולא הוי כ"א באקראי ודבר דלא שכיח על הרוב ואפי' זה אינו כ"א באיזה יחידים ואם כן עכ"פ אזלינן בתר רובא ברוב הימים וברובא דעלמא וברוב הזמן בשכיח ודגיל ובתחילתו לא נעשי' זה הכסוי מיוחד כ"א להגן בחמה ובגשמים ובקור ואם כן הו"ל לבוש גמור וחייב לכ"ע

גם לטעם הב' שכתב שם מרן ז"ל וז"ל ואפשר דה"ט דפטרי להו משום דלא מקרי כסות אלא דבר שהוא דרך לבישה או עיטוף אבל הני כודרים דאינם אלא דרך העלאה לא שהרי כתב המרדכי וז"ל וכ"ל דאין חייבים בציצית כלל אלו אותם שהם דרך לבישה ואשר תכסה בה משמע מאי דהוא דרך לבוש ואפי' דרך העלאה דחייב בכלאים הדעת נוטה לפטור דלא איתקש אלא ללבישה כו' ולא הודה לי רבי עכ"ל ואע"ג דלא הודה לו רבי נקטינן כמאן דפטר משום דמסתבר טעמיה עכ"ל

ולעד"ן דיש לדחות דמלבד דכיון דהמרדכי עצמו כיים וכתב ולא הודה לי רבי ש"מ דביטל דעתו נגד דעת רבו דאל"כ למה כתב דרבו לא הודה לו, גם התוס' בפרק התכלת דמ"א ע"א ד"ה תכלת כתבו דאין לחלק בין הצעה ללבישה יע"ש, והיינו כדעת רבו של המרדכי ועמ"ש הרב מג"א בסי' ח' ס"ה והרב פ"מ בחלק א"ח שם יע"ש

ועוד דהכא ענין לבישת אלו הסודרים הם להגן עליו ולאו להעלאה מקרו דעיק' לבישתם הוא בדרך זה ולכך הם עשויות להטילם על ראשו וגופו של אדם בחמה ומפני הגשמים והקור וזה הוא לבישה גמורה להנאתו ולטובתו ולא אמרו גבי כלאים דרך העלאה הי ב היינו בבגדים דהעלם על עצמו אפי' שלא כדרך לבישה עכ"ז אסו' משום כלאים אם מתכוין להעלותם עליו דרך חימו' הלא"ה מותר משום כלאים דעליה לבד בלתי הנאה ליכ' איסו' משו' כלאים כיון דאינו דרך לביש' וכ"מ מדברי הטו' בה' כלאים בר"כי ש"א ועמ"ש שם מרן בב"י ושאר הפוסקים יע"ש

ועי"ק דלפי טעם זה א"כ הטליתות שלנו שאנו משליכים על ראשינו ועל גופינו למעלה מכל הבגדים הרי הוא דרך העלאה והכי פטו' מן הציצית לדעת מרן דקי"ל כמאן דפטר ואם כן איך אנו מברכים עליהם דהוי ברכה לבטלה, וזה תמהני למור"ם בד"מ בסי' יו"ד ס"ב עמ"ש מרן בב"י לקמן על הגלימות שלנו שהטעם שלא נהגו להטיל ציצית משו' דלא מקרי כסות דאין לובשי' אותם להגן כ"א מפני הכבוד ולכן לא נהגו להטי' בהם ציצית משו' דלא מקרי כסות אא הבא להגן לאדם כו' ותמה ע"ד מור"ם דא"כ טליתות שלנו דאנו לובשי' בשעת התפיל' דאינו להגן כלל א"כ לא מקרי כסות ואין אנו מקיימי' מצות ציצית והוי ברכה לבטלה כו' יע"ש, וזה ג"כ הו"ל להק' בטעם זה דמרן דפטר הכודר דהוי דרך העלאה דגם בטלית שלנו שייך לו' כן ויהיו פטו', ושם בד"מ הביא לכל הני טעמי שכתב בב"י גבי כודר ולא הרגיש עליו בזה כלום ובעיקר קו' הרב ד"מ הלזו עמ"ש הרב מג"א שם בסימן יו"ד סקי"ג והרב חמד משה ושאר רבני האחרוני' הלא בס' ואכמ"ל בזה

ע"כ שם מרן ז"ל וז"ל עוד דעיקר הבאת הכודרים ההם הוא להתעטף בהם כשיב הראש מפני הקור ולעשות צל על הראש בזמן החום ומש"ה הו"ל כסות הראש ופטו' עכ"ל, וכבר ביארנו דגם טעם זה יש לדחות דמלבד דאין טעם לפטו' משו' כסות ראש כל דאינו עשוי לכסוי כובע אלא להגן עליו לראשו דודאי חייב, זאת ועוד דאפי' לדעת הבה"ג והא"ח ודעימייהו דכתבו בפי' כמותך ולא כסות ראש ויהיו דבריהם כפשוטן עכ"ז כל שיש לכסות ראשו ורובו חייב כמבואר בדבריהם ומדברי מרן ז"ל בטעם זה רוצה לפטור גם היכא דאיכא כדי לכסות ראשו ורובו ואחרי המ"ד הא ליתא,

ע"כ שם מרן וז"ל ועוד י"ל דעיקר הבאת הכודרים אלו היא להשתמש בהם לכמה דברים לצרור בהם מעות להביא בהם פירות כו' ואפי' דנהנים בהם מפני החמ' והגשמי' כיון דעיקר הבאתם אינם לכך לא חשיבה ולא קרינן ביה אשר תכסה בה ודמי למוכרי כסות כו' אמנם כיון דאין עיקר הנאת בגדים אלו משום הנאת כסות אפי' דנהנה לא קרינן ביה לא תלבש וכ"ן ל"ק ביה אשר תכסה בה עכ"ל,

ואחרי המ"ד גם בטעם זה יש להשיב דהנה אפי' דמשתמשים בהם בכל מיני שימוש מ"מ עיקרן נעשו לכסות הראש מפני החמה והגשמי' אלא דאגב שהם מכסי' צוררים מעות ומשתמשי' בשאר מיני שימוש והראיה לזה דבזמן דליכ' גשמים ולא במקום החמה אין לובשים אותם וא"כ ש"מ דלשם הנאת כסות הם לובשים, ומה שהביא ראיה מדין כלאים ל"ד כלל דהתם אין להדיא ובלבד שלא יכוין בחמה מפני החמ' ובגשמי' מפני הגשמים והרי הכא בהני כודרים הכברא נותנת דמכוונים בכונה מכוונת להגן

להגן

להגן עליהם מפני החמה ומפני הגשמים וזה דבר דאין הדעת מכחיש ואם כן הדר דינא דהוי כסות ולבוש גמור ושפיר קרינן ביה אשר תכסה בה וחייבת בציצית שלא כדברי מרן ז"ל, ומה גם דבמקומינו לא שייכי הני טעמי דמרן דאין מי שיעשה בגדו הסודרים שימוש כ"א אחד מעיר וגם השימוש הוא פעם אחת בימים דלא הוי עכ"פ עיקרן לשימוש כלל כ"א להגן עליהם בחמה ובקור ובגשמי ובלא"ה אין לובשים אותו זמני'כהלובשי' מפני הגשמים תכף כי אלל המטר הם מכניסים אותם מגליהם וא"כ הוי כסוי ולבוש גמור ומחויינת בציצית וא"כ לנו לעשות אמאי הקלו בהם גדולי ישראל וכחקירת מרן הקדוש בב"י, ובפרט ראיתי להרב שולחן גבוה בסי' יו"ד שקי"ו דגם הוא עמד בזה ובמקצת טעם זה דמרן למה דא"ה לכמה א"א למגליהם על כתפיהם סודר ומצה גדול כדי לקנח הזיעה או הידים או לאופריאטו או הגוף שלא ליגע בידים לפי דעוסקים בהן ומחפים בהם הגוף אע"פ דמכסי' את הגוף פטו' כמ"ש הב"י יע"ש

ולעד"ן

דאין זו צריכה לפנים דודאי מטפחות וסודרי' דקורין בלע"ז פאזוליטו ובלשונינו ריו"א ומצות להם עשוים לקנח בהם הגוף או האף ושאר מקומות כיוצא בהם אפילו דיש בהם ארבע כנפות ושיעור בגד לציצית עכ"ז פטו' דאין זה לבוש כלל לכסות הגוף אלא להגן ולא להתכבד ולא לצורך דבר כי אם דוקא להשתמש בהם ובודאי דאין בזה סברא כלל לחייבם בציצית, ומה גם דאזניקתא לא ידעתי היכי ס"ד לחייב הני סודרים בציצית מאחר דמבואר בדבריו דהם לחגמים מגונה לקנח בהם הגוף והאף ולא רק בראשו דאם יעשה הדברים הללו בידיו צריך נטילה כמ"ש הש"ע בסי' ד' יע"ש וא"כ איך יתחייבו בציצית דאיכא בזוי מצוה ואמינא אבל בהני סודרים אין מקום לפוטרם ומ"ש שם הרב שו"ג דהנכון לכופלה על ראשו ולא ירא ממנה ווית יע"ש אין זה נהוג במקומינו כלל

כי

ע"כ לא מצאתי להם זכות על מה לסמוך במקו' כי אם בזאת אני בוטח דהסודרים הללו דאנו משליכים על ראשינו אנו מכפלים אותה דהיינו דלוקחים אותם מפני קנותיהם ומכפלים אותה ונעשה התוי ממה שהיה בתחילה דהם ארוכים ביותר וכופלים אותה ומניחים אותה מכופלת על הראש ועל הגוף לא זורכה ולרוחבה אפי' כשהיא מכופלת וא"כ י"ל דמה"ט לא נהגו להטיל בהם ציצית דקי"ל טלי' כפולה פטו' מציצית וכדאמרי' במנחות דמ"א ת"ר טלי' כפולה חייבת בציצית ור"ש פוטר ושוין דאם כפלה ותפרה דחייבת כו' ופרש"י ז"ל דהיתה ארוכה כשתים וכפלה ור"ש פוטר דאם תתפשט נמצא הציצית באמצעיתא והיינו כמ"ש, ושם בש"ס מייתי עובדא דרבה בר הונא דאיקלע לבי רבא בר ר"נ חזייה דהוה מיכסי בטלית כפולה ורמי ליה חוטי עילוי כפלה איפשיטא ואתא חוטא וקא להדי רישיה א"ל לאו היינו כנף דכתב רחמנא בזוייתא יע"ש הרי דכל עיקר הטעם דטלית כפולה פטו' מציצית היינו משום דכשתתפשט נמצאו הציציות באמצע ואינו כנף האמור בתורה וראיתי להרי' נ"י ז"ל בהלק"ט על הרי"ף בה' ציצית שכתב טעם אחר וז"ל ור"ש פוטר דהו"ל כבגד דאין ראוי ללבישה יע"ש

ואחרי

המ"ר בניו"ק לא ידעתי אמאי נייד מפרש"י דפי' משום דאם תתפשט יבואו הציציות באמצע ואינו כיף האמור בתורה וכמ"ש כן להדיא בש"ס וכן ראיתי לר' ישעיה הראשון בהל'

ציצית בלי"ד ע"ב להביא ברייתא הלזו ופי' בדברי ר"ש כפירש"י דה"ט דפטו' דאם תתפשט כו' יע"ש ועו"ק דאמאי לא הוי דרך לבישה כשהיא מכופלת והרי שפיר מקרי דרך מלבוש וכמ"ש להדיא המרדכי בה' ציצית כי'תתקמ"ו וז"ל איירי שכפולה כולה ולהכי היי' שכן דר' מלבוש ור"ש פוטר לפי שלא תפרה יע"ש • (ועיין מ"ש רבני האחרו' בפי' דברי הרב ובמש"ל בס"ד)

ולענין

פסק הלכה אי קי"ל כת"ק או כר"ש כתב שם הנ"י דה'כר"ש דס"ל דטלית כפולה פטור מן הציצית וכ"נ דהכי הלכתא מהך עובדא דרבה בר הונא וכ"כ רבי ישעיה הראשון שם וז"ל מהא שמעינן דהלכה כר"ש דפטר יע"ש וכ"כ הרא"ש בכפר יראים עמו' הירא"ה סי' טו"ב וכן איתא בפסיקתא בסוף פ' שלח לך וז"ל טלית כפולה אם תפרה חייבת הכל אם לא תפרה פטור מציצית דאם תתפשט יצא הציצית על ראשו ואין זה כנף האמור בתורה עכ"ל, וכ"פ הרוקח בסי' שס"א יע"ש וכ"פ הרמב"ם ז"ל להדיא בפ"א דציצית הי"ז יע"ש

הנה

מבואר דלדעת הפסיקתא והרמב"ם ור"י והרא"ש והרוקח והר"ני כולהו ס"ל דהלכ' כר"ש דטלית כפולה פטור מציצית והילייהו מעיקר הסוג' כמ"ש ר' ישעיה והרא"ס וכ"כ מדברי הבג"מי שם יע"ש

והנה

הרי"ף והרא"ש ז"ל בהל' ציצית הביאו הברייתא כולה דת"ר טלית כפולה חייבת ור"ש פוטר ושוין דאם כפלה ותפרה חייבת והביאו ג"כ עובדא דרבה בר הונא יע"ש, ומדהביאו הברייתא כולה עם דברי ר"ש לפוטר וגם מ"ש בברייתא ושוים ש"מ דס"ל דה' כר"ש וכ"נ דהוא דעת הבק"ג בדמ"ו ע"ד והמרדכי שהם הביאו ג"כ הברייתא כולה נראה דכ"ל דה' כר"ש דאל"כ הו"ל להביא רישא דברייתא לבד טלית כפולה חייבת ומכתא הוה מש' אפי' לא תפרה וכלדעת ת"ק ומדהביאו כל הברייתא עם דר"ש ודאי דלמיפסק כוותיה הוא דאתא (ועיין מ"ש בענינותי לעיל בסי' ס"ב) וכ"ש מדהביאו סיום הברייתא ושוים דלא אתמר כ"א לדעת ר"ש וכ"ש וק"ו להרי"ף והרא"ש דהביאו ג"כ עו' דרבה בר הונא דמזה הויא הוכחה גמורה דה' כר"ש וכמו שכן הוכיחו בפי' ר' ישעיה והרא"ס מהסוג' לפסוק דהל' כר"ש יע"ש

וא"כ

קי"ל ע"ד ר' ירוחם נכ' אדם נתי' י"ט ח"ג שכתב וז"ל טלית כפולה (רצ"ל) חייבת בציצית ואפי' תפרה עכ"ל והדבר קשה דמלבד דכל הראשונים נראה דעתם להדיא דס"ל דפטורה דה' כר"ש זאת ועוד דהכי נראה מעיק' הסוג' וכאמור

הן

אמת דראיתי להטור בסי' יו"ד שכתב וז"ל היתה מרובעת וכפלה כתב הרמב"ם ז"ל אין מטילין ציצית על כנפיה כמו שהיא כפולה אא"כ תפרה כולה אפי' מרוח אחת ומל' א"א הרא"ש נראה דחייבת אפי' דלא תפרה כלל עכ"ל ואם מלשון זה דכתב הרא"ש בהלק"ט שלו כתב הטור דנר' מל' דפסק כת"ק אנא בריה קלה לא ידעתי מהיכן מנ' ליה להטור דהרא"ש ס"ל דטלית כפולה חייבת אפילו לא תפרה מאחר דהביא כל הברייתא ושוין כו' וגם מעשה רב עובדא דרבה בר הונא דכל זה מורה להדיא להפך ופוסק כר"ש וכבר ראיתי למרן בב"י ז"ל שם דכרב דמדהרי"ף והרא"ש ז"ל הביאו הברייתא בכתם ולא כתבו הלכה כדברי מי נורא דמן הסתם הלכה כת"ק וזהו

וזהו שכתב ומל׳ הרא״ש נראה דחייבת אפי׳ לא תפרה וגם ר״יו כתב דטלית כפולה חייבת אפי׳ לא תפרה כו׳ יע״ש

וכבר ביארנו דאי מהא דלא כתבו ה׳ כדברי מי לא איריא אחר דהביאו כל הברייתא כולה וגם עובדא דרבה בר הונא דמינה הוכיחו הראשונים דה׳ כר״ש וכמש״ל וגם ראיתי שם למרן בב״י דלא החליט אמרו וכתב דגם הרי״ף והרא״ש ז״ל ס״ל דהל׳ כר״ש ומהא דהביאו הברייתא ודברי הש״ס בעו׳ דרבה ב״ה והסכים להלכה דנקטינן הכי כיון דהרמב״ם בפי׳ כתב דהל׳ כר״ש והרי״ף והרא״ש אפשר לפרש דבריהם דהכי נמי ס״ל הכי נקטינן דכל דאפ׳ למעט במחלוקת עדיף טפי עכ״ל אלא דק״ל ע״ד בזה דא״כ דלדעת הרי״ף הכי י״ל דמדהביא הברייתא ועובדא דרבה ב״ה דס״ל דה׳ כר״ש וכמו שכ״כ בפי׳ הרנ״י שם ע״ד הרי״ף דבודאי הגמור מ״ש הרנ״י שם סמוך ונראה ע״ד הרי״ף והילכתא כר״ש ודאי דעל דעת הרי״ף אמרה דמ״בד דכן דרך הרנ״י וכל המחברים ע״ד הרי״ף והרמב״ם כשכותבים הלכה בסתם כוונתם היא ע״ד הרב המחבר שעומדים עליו זאת ועוד דא״א דמדברי הרי״ף מש׳דס״ל דהלכה כת״ק לא הי״ל להרנ״י לכתוב הלכה כר״ש בסתם מאחר דהרי״ף הרב המחבר שלו קאי דלא כוותיה ולפחות כל כי האי הי״ל לפרש וא״כ יש לו׳ דכ״ל להרנ״י בעד הרי״ף דס״ל דהל׳ כר״ש והוא מן התימה למרן בב״י שהביא להרנ״י פסק כר״ש ונידל בדעת הרי״ף אי פסק כת״ק או כר״ש ולא נסתייע כלל מדברי הרנ״י לע״ד דהוי סייעתא גדולה ואפ״ל דגם מ״ש הטור דמל׳ א״א הרא״ש יראה דטלית כפולה חייבת לאו על לשון הרא״ש דבהלק״ט הלזה בחב״כן ושמא יהיה על לשון הרא״ש במקום אחר דמש׳ מגג דפסק כת״ל דטלית כפולה חייבת ולא נתכוון על דברי הרא״ש אלו שבהלק״ט

וראיתי למור״ס שם בד״מ שכתב שדחה דברי מרן בב״י דאין דבריו נראין דכיון דהטור כתב דמל׳ הרא״ש נראה דחייבת נר׳ דגם דעת הטור כן ואף דבדי הרי״ף והרא״ש משמעותם כן הוא״ל דסתמו דבריהם ולכן נקטינן דחייבת עכ״ל. ולעד״ן דהגם דהאמת הכי הוא דהטור קאי בכ׳הרא״ש דטלית כפולה חייבת ברם משמעות של דברי הרי״ף והרא״ש אין נראה כן וכדכתי׳

אי״ברא דיש מקום לו׳ דאין ראיה מעובדא דרבה ב״ה דיש לפרש למ״ש הרב הדרישה כמו שיע״ש והנה כי כן דבר זה מידי פלוגת׳ לא נפיק דטלית כפולה לדעת הספיקת׳ והרמב״ם ז״ל ודעימייהו פטו׳ מציצית ולדעת הטו׳ ודעימיה חייבת וכבר מרן בב״י בספ׳ יו״ד ובש״ע שם בס״ו הסכים להל׳ דפטורה כר״ש

וא״כ בנ״ל יש ללמד זכות על אלו הסודרים הלובשים בעידנו להגן עליהם מפני החמה והגשמים. והקור כיון דכולם הם מכופלות לשנים מפני שהם ארוכות א״כ הם פטו׳ מהציצית דקי״ל כר״ש דטלית כפולה פטו׳ מציצית כדעת רוב הפוס׳ וכפסק מרן ואפי׳ למרן ז״ל לא לימד זכות זה על מה שהיו בא״ץ מצרים אפשר דלא היו סודרים שלהם כפולים לשנים כ״א מצד אחד וכנראה שם בלשונו שהביא דהיו מצויים ארוכות בגד כו׳ יע״ש אבל אה״ן דכל שהוא כפול לשנים קי״ל דפטור

ואולם אחר ההתבוננות עדין לא יגהה מזור לנ״ל דהרי כתב שם מרן בכ״מ ובב״י וקבעו להלכה מור״ס בהגה בש״ע הס׳ דע״כ ל״פ ת״ק

עד ר״ש כ״א להטיל ציצית בכנפות הכפולים אבל בד׳ כנפות הפשוטים צריך להטיל לכ״ע ודקדקו כן מל׳ הרמב״ם וכן הוא דעת המרדכי בהלק״ט גב׳ ציצית כי׳ אתקמ״ו בשי׳ בתרא וכן פסק הב״ח והלח״מ גב׳ ציצית אות ח׳ יע״ש וא״כ גם הכא בנ״ד יש להטיל ציצית עפ״פ בד׳ כנפות הפשוטים אלא דאנכי הרואה דאי׳ זה שכ״כ מרן יש להשיב עליו דמלבד דליש׳ דברייתא דקתני ור״ש פוטר משמע דפוטר לגמרי וכמו שהשיב עליו בזה מור״ס שם בד״מ יע״ש וא״כ למאי דקי״ל הלכה כר״ש דפוטר היינו בטלית כפולה דפטו׳ לגמרי קאמר

ועו״ק מה שהק׳ הט״ז בסק״ד דלפי׳ הרנ״י דפי׳ דהא דפטר ר״ש טלית כפול׳ היינו משום דאין ראוי ללבישה א״כ גם בכנפות הפשוטים פטו׳ מציצית וע״ש שתמה על מרן בזה וכ״ן מדברי הר׳מג״א שם ס״ק ו״ו יע״ש וכן ראיתי להרב בני חיי בספ׳ יו״ד הגב״י אות א׳ דתמה ג״כ ע״ד מרן אלו מלשון הרנ״י יע״ש אלא דמה שתמה עוד ע״ד מרן ממ״ש הוא עצמו בס״פי זה בטעם דלא נהגו להטיל ציצית בקאפ״ה משום דהיא ארוכה עד והם נדרכים ברגל כו׳ יע״ש מה שתי׳ הרואה יראה דל״ק דשאני הקאפה דלובשה כמו שהיא ושייך שפיר דריכת הרגל משא״כ בטלית כפולה והוא ברור ואף די״ל דדין זה שחילק מרן דבכנפות הפשוטים מטילים לא אמרו לדעת הרנ״י וכמ״ש מהר״ם מטיוולי ז״ל והסכים לדבריו הרב יד אהרן בספ׳ יו״ד בהגב״י כמו שיע״ש מ״מ נקוט מיהא דדבר זה במחלוקת הוא שנוי דלדעת הרנ״י ז״ל ודעימיה דטלית כפולה פטור לגמרי אפי׳ בכנפות הפשוטים

ועוד ק״ל ע״ד דכל כי האי הו״ל לברייתא גופא או להש״ס לאשמועינן זה והא דקא משמע לן ושוים דאם תפרה ליפלוג וליתני בדידיה בכפולה גופא דאפי׳ אם נאמר דפשיט׳ליה זה לאנא דברייתא ולהש״ס עכ״פ להספיקתא והרוקח ושאר הפוס׳ דפסקו כר״ש דכפולה פטו׳ מציצית הו״ל ללמדנו דין זה ולא ליסתמיה לשום אחד מהם לו׳ דבכנפות הפשוטים דחייבת ועוד דהעיקרא ליסנא דברייתא במחלוקת ת״ק דקא׳ חייבת ור״ש פוטר לא משמע כן דא״א כדברי מרן לא הו״ל לפלוגי כ״א במקום חיוב הציציות היכן יהיו מטי׳ בכפולות ובפשוטות ולא לומר חייבת ופטור

גם מה שהוכיח מרן שם בב״י מל׳ הרמב״ם ז״ל שכתב אין כופלין הטלית לשנים ומטילים ציצית על ד׳ כנפיה כשהיא כפולה א״כ תפרה כו׳ דמשמע דדוקא כשהיא כפולה אין מטילין על גבי כנפות הכפולי׳ הא בפשוטי׳ מטילין כו׳ והאמת דמלשון אני מגיד שראיתי להרדב״ז בת״ה הנדפס מחדש בספ׳ ב׳ אלפים רס״ט שהביא לדברי הרנ״י דפסק כר״ש ותמה עליו מדברי הרי״ף דמסתם נראה דס״ל דהלכה כת״ק ועוד הכריע מהכוג׳ מעובדא דרבה ב״ה דדוקא משום דרמי ליה חוטא בכפליה אבל אי הוה רמי ליה בכנפי הכסות לא קפה ליה ות״א דהל׳ כר״ש בכל גווני היתה פטורה וכן הכריע מל׳ הרמב״ם דמשמע דבדי קנותיו שלא במקום כפולה מטילין והיינו כת״ק דברייי׳ ואפשר דהוא ט״ס בדברי הרנ״י ז״ל עכ״ל ועיין להרב חמד משה בספ׳ יו״ד ס״ק ג׳ שדחה חילוק מרן ופי׳כוג׳ הש״ס ומחלוק׳ ת״ק ור״ש כהרדב״ז יע״ש הרי דהרדב״ז דקדק מלשון הרמב״ם דכ״ל דבכנפות הפשוטי׳מטלים והוי כוותיה דמרן ולאו מטעמיה דהרדב״ז פי׳ זה בדברי הרמב״ם להלכה דפסק כת״ק דהכי כ״ל דלדעת ר״ש דקאמר פוטר הוא לגמרי אפי׳ בפשוטי׳ וכהרא הד״מ וכתש״ל אלא

אלא דעדיין יש להשיב דאין הכרח כלל מדברי הרמב"ם וכבר השיב ע"ד מרן בזה הרב מהר"ם מטיוולי וה"ר הרב י"א שם דמל' הרמב"ם ז"ל ל"מ ואף שהי"א כתב שם דנראה דתלמוד הרמב"ם מברעת דאי למעוטי תפירה הא כשכתב אין כופלים הטלית לשנים ומטילין ציצית משמע דבתפירה מטילין וא"כ כשהיא כפולה מיוחדת א"ו דכ"ל להרמב"ם ז"ל דבכנפות הפשוטים צריך להטיל עכ"ל והאדי המ"ר אין זה הכרח כלל דאם לא היה כותב הרמב"ם ז"ל בשהיא כפולה אלא אתם אין כופלים הטלית לשנים ומטילין ציצית על ד' כנפיה כו' היה במשמע דהיה אכו' להטיל ציצית גם בד' כנפות בכל טלית כשהוא מכופל וצריך שיהיה פשוט בשעת הטלת הציצית להכי כתב כשהיא כפולה דר"ל דדוקא כשהיא כפולה בהטלת הציצית ע"ג וזה ברור

ושו"ר להרב מהר"ם בענט בני אורו למרדכי הנדפס מחדש בכו' כפרי הרי"ף בדפוס וי"ן בסיף ה"ז ד"ג ע"ד דרצה להוכיח דמ"ש הטור דלהרמב"ם פטור ולהרא"ש חייבת היינו דהנין בלשו' הרמב"ם דבטלית כפולה אבי' בכנפות הפשוטים פטו' ולהרא"ש חייבת אבל בכפולים לכ"ע פטור ליתדי הרי דכתב הרב דלדעת הטור כבר וקבל פי' דברי הרמב"ם כמ"ש ובזה יש להשיב ע"ד הרב חלקו של ידיד בכי' יו"ד במ"ש ע"ד הרב דמהר"ם הנז' ועו"כ שם ובכ' בן ידיד נחי' להרמב"ם בפ"א דציצית ה' י"ז ליישב קו' הרט"ז ע"ד מרן מהרב הרנ"י דרש"י והנ"י תרוייהו לדינא א'נתכוונו ויש להשיב ע"ד ותכמ"ל

ועל הכל דמה שהק'שם ע"ד הרט"ז מל' רש"י שפי'להנ"י שכת'במנחו'דת"א בד"ה טלית כפולה ארוכה כשתים כו' וכן מה שפרש"י שם ד"ה איפשיע שהיתה רחבה כפלים בקומתו יע"ש כבר קדמו הרב א"ר בכי' יו"ד בקי"ו ובא"ז שם בסק"ד יע"ש ומה שתי' הרב תאמר מרדכי שם בק"ה דלק"מ ואדרבה תמה ע"ד הא"ר דלא דק שפיר בדברי רש"י דמ"ש רש"י ארוכה ב' כונתו בזה לתת טעם לת"ק דמחייב בטלית כפולה להטיל ציצית בד'כנפות הככל משום הכי אלא ארוכה כשתים כלו' דיש בה שיעו'טלית אפי' שנכפלה וע"ש שהאריך, ודבריו תמוהים שהרי רש"י שם כתיך ונראה בד"ה איפשיע כתב וז"ל אפשיע הטלית היו הציצית באמצעיתו שהיתה רחבה כפלים בקומתו והיתה כפולה והכפל מוטל על ראשו כו' יע"ש הרי דמ"ש ארוכה כשתים לא קאי על שיעו'הטלית כ"א על שיעו'קומתו של אדם וזה ברור וצ"ע

ואולם בעיקר תשו' הרדב"ז הלזו ק"ל דמאי מק' ע"ד הנ"י שכתב דה' כר"ש על שנלחק לומר דהוי ט"כ כאלו הוא דבר חידוש ולא נמצא בשום פוסק דפסק כר"ש והרי שלימים וכן רבים מגדולי הראשונים דפסקו להדיא כר"ש ומהכרח הסוג' והאשון לציון הפסיקתא בפ' שלח לך והרוקח והרא"ש בס' יראים והג"מי וא"כ מה יענה לאלו הראשוני'שכתב להדיא דה' כר"ש וסו"ר להרב ברכ"י בכי' יו"ד אותו ב' דהביא לתשו' הרדב"ז הלזו כדכתי' ותמה ע"ל מהרוקח והג"מי יע"ש אך דראיתי לו שם דתמה ע"ד הרדב"ז דמהרמב"ם מוכח דפסק כר"ש וכן מוכח מהש"ס מתו' דרבה ב"ה וכמ"ש הג"מי ומרן בא"ורעכ"ל ולע"ד נראה דל"ק שהרי הרמב"ם לא כתב להדיא דה' כר"ש אלא כתב שאתם אין כופלין כו' ומטילין ציצית כשהיא כפולה וכבר הרדב"ז פי' דבריו בתשו' הלזו כשחייב להטיל בפשוטי' דר"ש דפוטר הוא לגמרי וזהו כדקדו' מרן בדברי הרמב"ם וא"כ אין הכרח גם מהש"ס דכבר קירגמא שם הרדב"ז דאיירי כשמטיל הציצי'על הככל אבל בפשוטים חייב וזהו לת"ק יע"ש, ובדוחק י"ל דכונת הרדב"ז במ"ש דט"ס נפל בדברי הנ"י הוא משום הכרחו מדברי הרי"ף והש"כ דאין הכרח שיהיה הלכ' כר"ש דעובדא דש"ס אתיא אליבא דת"ק ולכן הוצרך לדחוק בדברי הנ"י דקאי ע"ד הרי"ף דע"ס הוא כנ"ל ליישב דעת הרדב"ז בדוחק ועדיין צ"ע

וראיתי להרב האגור בה' ציצית כי' י"א וז"ל בעל ד' כנפות שנכפל כתב הרמב"ם ז"ל שצריך לתפור כולו מכל הרוחות עכ"ל והאדי המ"ר דבריו תמוהים דבהדיא כתב הרמב"ם בה"ז א"צ"כ תפרה כולה ואפי' מרוה אחד וצ"ע

ומ"מ נקטינן דלדעת השו"כ כר"ש דטלית כפו' פטו'מציצי'וגם להרדב"ז ומור"ם והמ"ל משה דס"ל דכונת ר"ש דפוטר משמע דפוטר לגמרי אפי' בכנפות הפשוטים י"ל דה"ע דהעולם נהגו התל דכתבו ע"ז ואף דמור"ם ז"ל בכי' יו"ד בהגה כ"ו כתב וטוב לעשו' לו ציצית אבל לא לברך כבר תמהו ע"ל הרב מג"א בסק"ז והרב עולת התמיד בק"ה דמה כשרה היא ואת דאם לא יברך מה תיקן דאם אינו יוצא בציצית או הבגד בלא ציצית ואסו' ללובשו מבו' בסק יע"ש וכבר עלה ע"ד ליישב דברי מור"ם דס"ל דהת דמחייב ר"ש בכנפות הפשוטים זהו כשלא הטי' כלל בכפולים ונשארו הד' כנפות הפשוטים כמו שהם אבל אם הטיל בכפולים ולא נשארו כנפות פשוטים דכבר נכפלו שניהם ונתחלקו בציצי' אז'ליכא חיוב בפשוטים כלל ברם אחר שובי נהמתי דראיתי למור"ם בד"מ שם שכתב ע"ד מרן שכתבו דצריך להטיל בפשוטים וז"ל וצ"ע דאם מטיל ציצית בד' כנפות הפשוטים למה יטיל עוד על הכפולים דהא ל"צ כ"א ד' ציציות ואפי' לדעת כנפי הכפולים אינו מועיל אם הטיל שם ציצית אלא דצריך להטיל על הפשוטים עכ"ל הרי דס"ל למור"ם דאם הטיל בכפולים ל"מ לדעת ר"ש וצריך להטיל בפשוטים וזה תמהני ע"ד הרב א"ר בסק"ז ובא"ז ס"ק א'דרצה לתרץ דברי מור"ם או קרוב למ"ש דס"ל למור"ם דאם לבשו כשהוא מכופל א"צ להטי' ציצית בפשוטים כיון דאין בפשוטים אלא אם לבשו כשהם פשוטים צריך להטי' בפשוטים עכ"ל

ואחרי המ"ר דבריו קשים לשמו' דהרי מור"ם בד"מ ביאר דעתו דס"ל בדעת רש"י דאם לבשו כשהוא מכופל והטי' ציצית עכ"ו ל"מ וצריך להטי' בפשוטים וצ"י והרב פרי מגדים בה' א"ח שם בסק"ז דיעשה שש ציציות ב' בכפולות וד' בפשוטות וליכא בל תוסיף כל דעושה משום ספק יע"ש ונעלם ממנו שכבר קדמו בזה הרב חמד משה בכי' יו"ד בק"ל יע"ש

אלא דלע"ד גם דבריהם או תמוהים שהרי המה באו ליישב דברי מור"ם בהגה והוא בעצמו בד"מ כתב להדיא דלא בעינן רק ד' ציציות אם לא שנאמ' דמור"ם בד"מ איירי בעיקרא דדינא בדעת ר"ש אבל הה"ן דמודה דמשום ספק יעשה שש ועדיין צ"י ועיין להרב בן ידיד נחי' להרמב"ם בפ"א דציצית הי"ז מה שרצה לתרץ בכיוצא בזה יע"ש והרואה יראה דיש להשיב ע"ל

גם ראיתי ע"ל להרב הנז' בס' חלקו של ידיד שם בכי' יו"ד דתי' עוד דמור"ם לביטחיה אזיל שכתב דנקטינן כת"ק דטלית כפולה חייבת ולכן

כתב

צ״ל לטוב להטי׳ בכפולים כמ׳ ת״ק ולא בפשוטים כו׳ יע״ש, ואין זה נכון דליש׳ דכתב וטוב לעשות לו ציצית לא א״ש, וכה״ג יש להשיב ע״ד הרב מאמר מרדכי בסי׳ יו״ד ס״ק וי״ו וע״ד הרב ערך השולחן נר״ו בר״סי יו״ד שכתב דכונת דברי מור״ם במ״ש וטוב לעשות לו קאי לברכה דאין לברך עליו כו׳ יע״ש, וגם זה אינו מחוור דמאחר דכבר כתב מור״ם וי״א דחייבת אפי׳ בלא תפרה וזה הוא כת״ק וא״פ הול״ל ויעשה לו ציצית ולא יברך ומהו לישנא דוטוב לעשות לו ציצית וזהו מה דהכריחו להרב מג״א והרב ע״ת ודעימייהו להק׳ע״ד מור״ם דהי״ל לומר היאך נעביד לצאת י״ח שניהם, ומה גם דמור״ם ז״ל בהגה לעיל מזה כתב דיש להטיל ציצית בפשוטים א״כ הי״ל לומר היאך נעביד אי יש להטי׳ בפשוטים או בכפולים

עוד תי׳ שם הרב חש״י וז״ל ועוד נרא׳ לומר כי לבעבור דאינו מברך כתב דטוב לעשו׳ כן אפי׳ דאינו מברך דאילו היה מטיל בפשוטי׳ היה מברך לכ״ע יע״ש, ומלבד דלישנא דכתב וטוב לעשות לא משמע כן וכמ״ש, זאת ועוד דכיון דלת״ק צריך להטיל בכפולים ולא הטי׳ כ״א בפשוטים הרי אינו יוצא י״ח דציצית והוי טלית בלא ציצית ואין ראוי לברך עליו ואיך כתב דאם הטיל בפשוטים חייב לברך לכ״ע דליתא וכ״נ מדברי הפוסקים וכ״כ הרב בתי כנסיות בסימן יו״ד וז״ל ונלע״ד דטוב לעשו׳ ציצית איך שיהיה כמר או כמר לכל אין לברך עליו אחר דאיכא פלוגתא עכ״ל, הרי דגם בהטיל בפשוטי׳ איכא ספקא דדינא ובודאי דכונת דברים אלו לאו לדעת מור״ם ז״ל נתכוון לדברי מור״ם אינם כ״א על הטלת ציצית בכפולים דוקא כמבוא׳ בדבריו

וזה ראיתי להרב מ״וק בא״ח סי׳ יו״ד די״ב ע״ד דאחר להכריע דהב״י פליג לדינו של מרן דאין להטי׳ בפשוטי׳ כיון דאין ראוי לנביאה הסכים לדינו של מרן כיון דהרי״ף והרא״ש מסכימים לזה כמ״ש מרן בב״י כו׳ לכתב וז״ל והרב בהגה מודה לדבריו רק דחשש לס׳ הב״י וכת׳ וטוב לעשות לו ציצית ולא יברך ויפה כתב כו׳ יע״ש, ודבריו תמוהים לעיני כל רואה דאעיקרא מור״ם לא נגע ולא פגע בהך דינא דכתב מרן דיש להטי׳ בפשוטי׳ דהרב״י חולק ע״ז וכמבואר בד״מ דלא חש בזה לסברת הב״י לא חשש ללשון הברייתא דר״ש פוטר כו׳ כמו שיע״ש

זאת ועוד למור״ם בהגה א׳ כתב דין זה דיש להטי׳ בפשוטים בלתי שום חולק ופקפוק כלל ולא כתב וטוב לעשותו כו׳ כ״א בהג״ה הב׳ גבי עיקר דין טלית כפולה דפסק מרן ז״ל בש״ע דפטו׳ כר״ש ע״ז בא מור״ם והגיה וטוב לעשות כו׳ ולא יברך עליו והיינו דחשש לסברת הטור בדעת הרא״ש ומשמעות דברי הרי״ף והרא״ש וכמ״ש כל זה בהדיא בד״מ דנראה מדבריהם דטלית כפו׳ חייבת וסיים ע״ז ולכן נקטינן דחייבת וכנ״ל יע״ש, הרי דעיקר הג״ה זו לאו לדברי הב״י נתכוון ולא נגע ולא פגע מור״ם בזה, ומעתה יגדל התימא על מה שכיים שם הרב מ״וק שגם הד״מ סובר כן בסברת מרן אלא רק דחשש לסברת הב״י יע״ש דלית׳ להא כלל וצ״ע

איך שיהיה הדרן למאי דאתן עלה דמצינו דאיכא מרבותינו דסברי בדעת ר״ש דשאני דקאמ׳ היינו דפוטר לגמרי להטי׳ ציצית בטלית כפולה ואפי׳ בכנפות הפשוטי׳, וכבר כתבנו דאיכא מ״ד דזהו ג״כ דעת הרמב״ם ז״ל לדעת הטור, גם הלבוש להשמיט הגה״ה זאת כל״ה וכמ״ש הרב א״ר ווועא ושכןהוא דעת הרב״י כמ״ש הר׳מהר״ש מיטוולי והרב יד אהרן יע״ש א״כ י״ל דכל הני אתרוותא דילן דנהגו ללבוש הני בודרי הנק׳ ש׳ימלים וש״אלים דיש בהם ד׳ כנפות בלי ציצית הם סמכו להפטר מהציצית כיון דהם כפולות לשנים וקי״ל כהפוסקי׳ פר״ש דפוטר והוא פיטור לגמרי, ועם שלדין יש תשובה דמילי ספקא דדינא לא נפיק דיש סוברים דחייב וכתו׳ שנתבאר הם נהגו כמ״ד דפטור לגמרי וכה״ג מצאתי להרב כ״ח בר״סי זה דלימד זכות על מנהג שנהגו כהרא״ס ור״ש דפטרי בטלת חמש אפי׳ דרבו כמו רבו מהפוסקי׳ המחייבי׳ דאפשר דנהגו כס׳המקילי׳ יע״ש ה״נ י״ל ג״כ כנ״ל, והידא את דבר ה׳ יזהר דיהיה הסודר הזה שמטי׳על ראשו כפולה דלא תהיה מצמר כ״א מצמר גמלי׳ או מצמר גפן דאז חיוב הציצית הוא מדרבנן וכיון דאיכא ספק בדבר בנידון דרבנן אזלינן לקולא וזה פשוט

סימן עז

שאלה בבגד שלובשים אותו לכסו׳ הפנים שהוא משוה ויש לו שיעור טלית כדי לכסות ראשו ורובו של קטן ויש בו ארבע כנפות אי חייב להטיל בו ציצית או לא

תשובה הנה צריך לדעת בענין לבישת המשוה הלזה לאיזה צורך הוא לובשו דאם הוא כדי שלא יסתכלו בפניו משום צניעות או מפני הכבוד כדי להתכבד בו או להגן עליו מפני החמה או הקור א״כ ודאי דמקרי זה לבוש ועל ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה קרינן ביה, אמת דאי׳ בספרי בסדר תצא עפ״ז אשר תכסה בה פרט למעפורת ופי׳ הרב הערוך בערך מ״ס בד״ה מעפורת בשם בעלי מקרא דתפי׳ אפר ממיני מכיות מה שמכסים הראש עם הפנים והכל מכוסה זולתי העינים לבדיהן עכ״ל

הרי נראה להדיא דמשוה פטור מציצית אלא דצריך טעם למה פטו׳ואיך נתמעט מאשר תכסה בה דאדרבה הוא מתכסה בה, ויותר יצדק לסו׳ כסוי בזה דעשאו ממש לכסות בו ונראה לע״ד דיש מקום לחלק בזה והוא דפשיטא ודאי דמשוה וכל מינבגד וכסוי שיהיה אם עשאו ללבו׳להנאתו להתכבד בו או להגן עליו באיזה צד ואופן שיהיה חייב להטיל בו ציצית כל דאיכא שיעור והיה בת ד׳ כנפות, ומה תאמר דבברייתא דספרי דקא ממעט להדיא מאשר תכסה בה פרט למעפורת דהיינו משוה כדפי׳הערוך י״ל דכונת הספרי הוא למיעט מין משוה דבתאו כפי׳ דאינו עושה לכסות בו גופו כדי להגן ולהתכבד כ״א דוקא לכסות גופו לגבי אחרים שלא יראו אותו וא״כ היינו דקא דייק בב׳ מאשר תכסה בה פרט למעפורת דאינו מכסה בה ראשו ורובו דאינו עשוי לכבוד׳ לא לכסו׳ לאחרים שלא יראו אותו וע״ד המשוה שמשימים בפני הכלה והוא מכסה לגבי אחרים הרואים והיא רואה שהוא צעיף דק מאד (ועיין בכתובות ד״ס ע״א) וזהו דאמר אשר תכסה בה דייקא בה משא״כ במשוה הלזה דאינו מכסה בה אלא אדרבה הוא נעשה לכסות לגבי אחרים כאמור, ונראה לומר דגבי המשוה אשר שם מרע״ה בפניו כדכתיב ויתן על פניו משוה

אפי׳

אפי' אם היה בו שיעור טלית וגם בא ד' כנפות היה פטור מהציצית דהרי מבואר בכתו' ובדרו"ל ופירש"י ושאר המפרשי' ז"ל שם דמסוה זה נתנו משה על פניו כדי שלא יזונו עיניהם של ישראל מזיו קרני הוד וא"כ לא עשאו לכבוד ולהתנאות בלבישתו כ"א לכבוד הקרני הוד ולכסות כדי שלא יזונו ישראל עיניה' והוי זה הכסוי לגבי אחרי' ולא לגבי עצמו ולא קרינן ביה אשר תכסה בה וזה ברור .

גם מ"ש שם בערוך פי' אחר במעפו' שהוא מין בגד דמתעטפי' בא"י פלשתים יע"ש וא"כ הא דתניא בס' אשר תכסה בה פרט למעפו' היינו דפטור במין הבגד הזה וכ"כ מהר"א גלאנטי ז"ל שם בפי' ילקוט בסדר תצא ע"ד הספרי הלז יע"ש . ואנן בדידן לא ידעינן מהו מין הבגד הזה כדי שנדע טעם פיטורו אכן נראה ודאי דישיה מין הבגד הזה בה שן ד אינו נעשה להתלבש כדי לכסות גופו להנאתו ולכבודו אלא הוא נעשה לכסות לשאר הבגדי' ממלבו' והוי כניף לאותו בגד או יהיה לכסות כתפיו על בגדיו ולכן דרשינן אשר תכסה בה וזה לא בא לכסות בה כי אם היא בא לכסות אותו הבגד וע"ד שפירשנו לעיל בסימן הקודם בב' הפי' אחרים דפי' במעפורת

וראיתי בגליון המד"ר בכ"י בזיקנ"ר בפ"ב במ"ש שם אמר"ב משל לזקן שהיתה לו מעפורת כו' שפי' מעפורת כאמר"ה בלע"ז יע"ש ולית"א להך פי' שהרי מה שנקרא כאמר"ה הוא עור המופשט מכבשים ועזים ושאר חיות והצור הזה הוא במרו לבוק בו והוא נעשה מלבו' ולא מבעיא אם אינו עושה הלבו' הזה מד' כנפות כמו דאנו נוהגים עכשיו דודאי פטו' מציצית אלא אפי' אם עושהו בד' כנפות הרי הוא פטור בלא"ה דקי"ל דבשל עור ליכא חיוב דציצית ואפי' אם יתחייב מכני הבגד התפור בו זה הסמאר"ה יחד כמו שנוהגים דנותנים בגד עליון על הסמאר"ה ומחברים תחתיו הסמאר"ה שהיא של עור ע"י דתופרים אותם ב' כאחד ויהיה אותו הבגד העליון בת ד' כנפות ויהיה חייב בציצית לדעת הרב מג"א שם בסי' יו"ד סק"ה שכתב דאם הטלית של עור ותחתיו תפור בגד לפטו' וה"ה איפכא דחייבת דהא שתחתיו טפל לעיקר הבגד יע"ש , מ"מ אינו גורם הסמאר"ה כלום להתחייב ולהפטר וא"כ לא א"ש בפי' דברי הספרי דמעפורת פטו' מאשר תכסה בה כי ע"כ אין לנו בפי' דברי הספרי כ"א מה שפי' בו רבי' נתן בעל הערוך ז"ל , ונקטינן דמסוה שעל הפנים כל דנעשה כדי להתכסות בו מאחרי' ולא לכבודו ולהנאתו פטור מן הציצית

סי' ע"ח

שאלה במאי דקי"ל טלית שהיא בעלת חמש כנפות להיא חייבת בציצית אם יש להטיל ציצית בכל הכנפות או דוקא בד' כנפות , ואי יברך עליה אי לא

תשובה עיקרא להך מילתא אית' במנחות דמ"ג ע"ב דאמר דאפיק הש"ס דלר"ש אשר תכסה בה לרבות כסות סומא פרי' ולרבנן הא אשר תכסה בה מאי עבדי ליה מבע"ל לכדתניא על ד' כנפות כסותך ד' ולא ג' אתה אומר ד' ולא ג' או אינו אלא ד' ולא ה' כשהוא אומר אשר תכסה בה הרי בעלה ה' אמור ומה אני מקיים על ד' ד' ולא ג כו' ור"ש מאשר נפקא עכ"ל הסוג' יע"ש , הנה מבואר מסוגי' הלזו דבין לרבנן ובין לר"ש בעלת ה' חייבת . וכתבו התוס' שם בד"ה ורש"י וז"ל ר"ח ל"ג ליה דא"כ כלהו מרבו בעלת ה' ובפ"ב דזבחים דמ"י תניא ד' ולא ג' ד' ולא ה' ומוקי לה כר"ש ומיהו ע"כ צ"ל דתלת תנאי הוא ואליבא דר"ש פליגי התם דהא קי"ל כר"ש בכסות לילה כמו שהוכחתי למעלה וקי"ל דבעלת ה' חייבת לעיל דלא גבי הא דגזריה לגלימי דשויא בעלת ה' והכן כמאן אלא ע"כ גי' נכונה היא עכ"ד יע"ש נראה מדבריהם דנקטו להלכה כר"ש בכסות סומא דחייב מאשר תכסה וקי"ל כותיה דס"ל דבעלת ה' חייבת מריבויא דאשר תכסה וגם רבנן מודו בזה כסוגי' דמנחות שם ועוד יש ראיה אחרת דהביאו שם התוס' ממ"ש בסו' הקומץ הל"ז א"ר ביסא בריה דר"א האי מאן דגזריה לגלימיה לא עבד ולא כלום שהיא טלית בעלת ה' ופרש"י האי מאן דגזריה לגלימי שחתך אחד מהקרנות תחלה כגון פגימה דנראית כב' קרנים לא עבד כלום לפוטרה מן הציצית שהיא טלית בעלת ה' וחייבת ע"כ

הרי מוכח דנקטו הש"ס בפשיטות דבעלת חמש חייבת והעפ"ל להתוס' הביאו ממ"ש האי מאן דחייבי לגלימי ע"ש הוא וה"ל דגזריה כו' וזה ברור וכ"כ בס' האגודה בסו' פ' התכלת סי' כ"ה וז"ל בעלת ה' חייבת בציצית וכן הלכה כדמשמע לעיל סו' הקומץ האי מאן דגזריה לגלימיה יע"ש וכ"פ המרדכי בה' ציצית סי' תתקמ"ג דמהא דגזריה לגלימיה לא עשה ולא כלום דהרי עשאה בעלת ה' וחייבת בציצית יע"ש וכ"כ לדעת התוס' שאנן שהביא המרדכי שם אבן פסקו הרי"ף והרא"ש בהלק"ט וכ"פ בספיקתא סו' ס' שלח לך והז"ח בה' ציצית או' ג' והכלבו בסי' כ"ב והחינוך בס' שלח לך סי' שפ"ו יע"ש ומהר"ר מרוטנבו' בתשב"ץ ק"ק בסי' רס"ט וכ"כ במו בס' מנ"י כו"פ שלח לך והב"י שם שכ"ה דעת רבינו פרץ יע"ש גם הסמ"ג בעשין כ"ו פסק דבעלת ה' חייבת ואע"פ שבברייתא דפ"ב דזבחים תני דפטו' הברייתא דמחייבת עיקר והביא ראיה מהא דגזריה לגלימיה יע"ש וכ"כ ר"א הראשון בס' שם מיס די"ג ע"ג ודט"ו ע"ד ורא"ז ה"ד הרב שה"ג בשביבות הרי"ף בריש ה' ציצית וכ"פ הרמב"ם בפ"ג דציצית ה"ג והביא ראיה שם בהג"מי דקי"ל הכי מבח סוג' דמנחות ולא קי"ל כאותה ברייתא דזבחים יע"ש וכ"פ הרב בה"ג דמ"ח ע"א וכ"ן שהוא דעת רש"י ממה שפי' בהא דגזריה לגלימיה שהיא בעלת ה' וחייב' וכ"ן עוד ממ"ש שם לעיל בד"ה בעלת ה' דפי' דבין לרבנן בין לר"ש בעלת ה' חייבת ולפ"פ כ"א אם מטיל בכל הד' יע"ש וכ"כ ר"ין בס' אדם נתיב י"ט ח"ג יע"ש וכ"נ לדקדק מל' רב אחאי גאון בשאלתו' ס' שלח לך סי' קכ"ז שכתב וז"ל והיכא דלית לה אלא ג' קרנות פטור מן הציצית דכתי' על ד' כנפו' ד' ולא ג' והיכא דהטיל כו' יע"ש ומדכתב ד' ולא ג' ולא קא"ל ד' ולא ה' ש"מ דבג' הוא דפטור הא בחמש חייבת וכ"פ הטור בא"ח בר"סי יו"ד ומרן בש"ע שם בריש הסי' וכל הפוס' הבאים אחריהם וכ"ן שהוא דעת האגור בהלכות סי' י"א שאחר שהביא דברי הרוקח סיים וכתב ושאר הפוס' מחייבים בעלת ה' יע"ש וכ"פ בסמ"ק סי' ל"א יע"ש ,

איברא דמצינו מחלו' בזה דהרא"ם ז"ל בס' יראים עמוד היראה סי' תו"ב פסק דטלי' בעלת ה' פטו' מהציצי' מתניא אידך דזבחים דתני ד' ולא ג' ד' ולא ה' והביא ראיה מהך סוג' גופא דגזריה לגלימיה

לגלימיה לא עבד ולא כלום מ״מ דהוא בעלת ה׳ אמת בעלת ה׳ פטורה עכ״ל

והרי למקום להכריחו כל הני רבוות׳ דזכרנו לעיל דבעלת ה׳ חייב׳ משם הגיה הרא״ש ראיה לפיטור וכ״כ בשמו בהג״מי שם גבי ציצית והביא משם ר׳ שמחה שכתב וז״ל בעלת ג׳ ד״ה פטור בעלת ה׳ בפ״ב דזבחים מייתי תרי ברייתו׳ חדא דפוטר וחדא דמחייב ואמר ר״אדא כ״א עלי׳בעלת ה׳ היכא בינייהו פי׳ לרבנן פטו׳ ולר׳ ישמעאל חייבת ומסיק לה הלכתא כר״י יע״ש, ולכאורה נר׳ דרבינו שמחה מביא ראיה דקי״ל דעלי׳ בעלת ה׳ חייבת מהך סוג׳ דמנחו׳ דל״ז דק אמר ר״א ב״א על מחלוק׳ רבנן ור״י בד׳ ציציו אי מעכבו׳ דלרבנן דמעכבו׳ שהן מצוה א׳ א״כ בעלת ה׳ פטו׳ ולר״י דד׳ ד׳ מצות בעלת ה׳ חייבת והוא ע״ד שפי׳ רש״י לפי דרכו יע״ש וע״ז כייס ומסיק לה הל׳ כר״י א״כ לדעת רבי׳ שמחה דחייב אלא דק״ע״ז דמלבד דהש״ס אסיק דלית הלכתא כוותיה כמבואר שם בסוג׳ זאת ועוד דהו״ל להגיה מהא דבגדיה לגלימיה לפרש״י וכו׳ מהך סוג׳ הו״ל להביא מפרש״י דס״ל דבין לרבנן ובין לר״י תרוייהו ס״ל דבעלת ה׳ חייב׳ בד׳ כנפו׳ ולא פליגי כ״א אי חייב להטיל גם בכנף הה׳ דלרבנן פטור ולר״י חייב׳ ועוד דכל הפוס׳ הביאו משם רבי׳ שמחה דבעל׳ ה׳ פטור לגמרי כי כן נראה דט״ס נפל וצ״ל לרבנן פטור ולר״י חייבת ומסיק לה הלכתא כר״י ובמקום לה צ״ל ליה וזה ברור והוי לדעת רבי׳ שמחה כס׳ הרא״ש דס״ל דבעלת ה׳ פטור

ועיין להרב סיורי ברכה בסי׳ יו״ד או׳ ב׳שכתב וז״ל ובס״ות בשמים ראש סי׳ ספ״ט הביא תשו׳ ר׳ קולונימוס שהק׳ לר״ש מסוג׳ דסוף הקומץ ובסי׳ ס״ע הביא תשו׳ ר׳ שמחה על קו׳ יע״ש, והנה ס׳ תשו׳ בשמים ראש לא זכינו לאורו ולא נר׳במקומינו כלל אמנם נראה ודאי דקו׳ ר׳ קלונימוס הוי מהך סוגיא דבגדיה לגלימיה דלא עבד כלום דסויא בעלת ה׳ והייב׳כפרש״י ולעימיה וע״ז הסי׳ תשו׳ ר״ש דלק״מ דהו״ל בעלת ה׳ ופטור וכפי׳ הרא״ש בס׳ יראים א״כ אפשר דקו׳ר׳קלונימוס הוי מהא דר״א ב״א על מחלו׳ רבנן ור״י טלית בעלת ה׳ איכא בינייהו לפרש״י ז״ל מבואר עפ״פ דלכ״ע בעלת ה׳ חייבת וע״ז השיב ר״ש תשו׳ דלק״מ דמפ׳ דבר״ז כפשטן דלרבנן בעלת ה׳ פטורה ולר״י חייבת וקי״ל כרבנן וכמ״ש הג״מי בשמו כן נראה לדון בדעתי בלתי ראות הדברים בשורשם ואם יזכני ה׳ לראותם נר׳ דבר מי יקום

ומ״מ אחרי המ״ד דברי הרא״ש ור״ש תמוהים דעי׳בדברי הש״ס בהא דבגדיה לגלימיה דלא עבד כלום שויא בעלת ה׳ דאם לפי האמת טלית זה היה בת ד׳ כנפות ובגדיה לגלימיה לעשות בת ה׳ ועבד שנוי לפוטרה שייך שפיר לא עבד ולא כלום ונפטר מחיובו בעשותה בת ה׳ דאלתי היא חייבת, אבל לפי׳ הרא״ש אמאי לא עבד כלום הרי עבד שנוי ותעלת הרבה דעד עתה חייבת ועכשיו היא פטו׳ולכי פי׳ הוא דוחק גדול

ולענין הלכה בודאי דקי״ל כדעת כל הני רובא דרובא דרבוותא דס״ל דבעלת ה׳ חייבת לכן מוכח מסוג׳ דמנחות דק אמר דגבר״ש מודה לרבנן דבעלת ה׳ חייבת ואע״ג דהש״ס בזבחים מוקי לברייתא דפטור בבעלת ה׳ כר״ש קי״ל כרבנן דרבי׳ הם וגם קי״ל סוג׳ בדוכתא עדיף דבמנחות בפי׳ התכלת מוקי נמי לדעת ר״ש דכ״ל דבעלת ה׳ חייבת ומקרב ג״ל הדעו׳ דל״פ רבנן ור״ש ודרים אשר לריבוי׳ כהך סוג׳ קי״ל דהרי היכא דמקרב הדעות קי״ל הכי נגד סוג׳ בדוכתא וכמ״ש הרב י״מ או׳קנ״ו יע״ש וכ״ש דסוג׳ בדוכתא ומקרב הדעות דודאי דהכי קי״ל ובברייתא דתני דבעל׳ ה׳ פטור לא קי״ל כוותה נגד פי׳ רבנן ור״ש וסוג׳ בדוכתא ועוד בה ראית הראשונים מהא דבגדיה לגלימיה דשויית בעלת ה׳ וחייב׳ וקי״ל לש״ס הכי ודאי דהכי קי״ל

ומעתה הא דתניא בספרי סו׳ פ׳ שלח לך נפ׳על כנפי בגדיהם שומע אני אף בעלי ג׳ ובעלי ה׳ וב״ו וב״ז וב״ח מן המקמ׳ ת״ל על ד׳ כנפו׳ יצאו בעלי ג׳ ובעלי ה׳ כו׳ יע״ש • הרי דגם בעלת ה׳ ממעט מהציצית י״ל דהאיך הך ברייתא כאידך ברייתא דזבחים דתני הכי על ד׳ כנפות ולא בעלת ג׳ ולא בעלת ה׳ ואפשר דזוהי גופא דברייתא דזבחי׳ואע״פ דקי״ל כתם בספרי ר״ש מצינו כמה פעמי׳ כמה ברייתות דלא אתו כר״ש וכמ״ש התוס׳ בנידה דכ״ח ע״ב ד״ה הא מוכר דאע״ג דסתם ספרא ר״י יש כמה ברייתו׳דלא כותיה יע״ש וא״כ ה״ן י״ל נכתם ספרי ר״ש

הן אמת שראיתי להרא״ש ז״ל בהלק״ט בריש ה׳ ציצית דהגיה הך ברייתא דספרי דתני ולא בעלת ה׳ כו׳ ותמה מהא דקי״ל דבעלת ה׳ חייבת וא״י דכונת הספרי הוא ולא בעל׳ג׳ שהיא פטור ולא בעל׳ ה׳ שאינו מטיל בכנף החמשי בד׳ כנפות לבד זה״ד יע״ש וראיתי להר׳ ברכת הזבח שם נקי׳ לזבחי׳לדה״י שהביא פי׳ הרא״ש הלזה וכייס והשיגו כל הפוס׳ על רבי׳ שמחה והרא״ש שבמרדכי על בעלת ה׳ דפטו׳עכ״ל וט״ס הוא שבמרדכי לא הביא מחלוק׳ כלל כ״א בהג״מי כמ״ש

וראיתי עוד שם להרב הנז׳ שתמה ע״ד הרא״ש דמנ״ל להש״ס שם בזבחים לאוקמיה הב׳ברייתות כתנאי ופליגי הו״ל לפ׳דברייתא׳ דתני ולא בעלת ה׳ היינו בכנף הה׳ אבל בד׳ חייבת כפי׳ הרא״ש להך דספרי ובזה לא יפליגו הברייתות אלא ש״מ דכ״ל להש״ס דמאן דממעט ולא בעלת ה׳ הוא לגמרי ע׳ את״ד וכ״כ בס׳ הפארת שמואל בחי׳ לא״ח כי׳ יו״ד יע״ש, ועיין להרב מרכבת המשנה אלכסנדרי בפ״ו דציצית ה״ג בדמ״א נתמה ע״ד הרא״ש בו כקו׳ הרב בה״ז וכייס ואפי׳ את״ל דהך ברייתא דספרי לאו ההיא ברייתא דמייתי בש״ס והרא״ש רצה להעמיד ברייתא דספרי כתנא דידן כו׳ איני יודע מי הכריחו לזה עכ״ל וכן ראיתי להר׳ ככ״א איהו בא״ח בר״סי יו״ד שהק׳ כן יע״ש ומלבד שדבריו תמוהים דלא זכר שר דכבר קדמוהו רבנן הרב בה״ז והר׳ מ״הם זאת ועו׳ דמה שהק׳ מי הכריחו להרא״ש לזה יש להשי׳ דכיון דהרא״ש הכריע הסוג׳ בדוכתא במנחות עדיפא דקא מוקי דעת ר״ש דכ״ל דבעל׳ ה׳ חייבת א״כ רצה להעמיד ברייתא דספרי דכתם כפרי ר״ש דאתיא כסוגיא זאת דמנחות ואף דל״ק אם לא אתי ברייתא דכתם ספרי ר״ש זהו כשהיא נפי׳ משא״כ כאן דאפ׳לפר׳ ברייתא זאת לדעת ר״ש ושפיר מצינן לפ׳ ושוב מצאתי בכיונא בזה להרב באר יעקב בא״ח סימן יו״ד ולהרב חיים שאל ח״א סימן פ״ו ונברכ״י שם יע״ש

וראיתי להרב בן ידיד בחי׳ להרמב״ם שם דרצה ליישב כן והרחיב בחי׳דדוקא בברייתא דספרי שייך פי׳הרא״ש לומ׳ דלא בעלת ה׳ וכו׳ להטיל בהן אבל בד׳ מנוי אבל בברייתא דתני ולא בעלת ה׳ לבד לא שייך לו׳לבד׳ מטילין יע״ש, ולא ידעתי מה חילוק יש בזה נין ברייתא דספרי

דמוכיח

למוסיף לשש וז' לברייתא דבעלת ה' ועיין להרב בתי כנסיות ז"ל בסימן יו"ד שתמה גם הוא בזה ולא זכר לדברי הרב ב"הו ות"ת כמו"ל, גם מה שתי' לחלק בין ברייתא דספרי לברייתא דזבחים יש לדחות כמו שיר' הרואה, ועלה בדעתי ליישב סוגיא דזבחי' דהכי אולא כפי' הרא"ש והיינו דמאי דמוקי הש"ס בעלת ה' חייבת כמאן דליתיה דמי הוי חיוב הכנף המיוחד מקרא דריבה לאשר תכסה ומ"ד כמאן דאיתיה כ"ל דהוי בעלת ה' פטו' דכנף הה' וליכא ריבויא ועיין להרב צ"ק והוא דוחק, ועיין מ"ש בספר ה"ן יע"ש.

והנכון הנלע"ד ליישב דל"ק להרא"ש מהא דזבחים כלל דהנה הש"ס שם מביא הברייתא' דבעלת ה' חייבת וברייתא דתני דבעלת ה' פטו' לאוקמי מחלוקת האמוראים כתנאי ושוב דחאו לתרוייהו כ"ל כמאן דליתיה ופליגי אי בעלת ה' חייבת דמרבינן מאשר תכסה בה להיוב' או לא מרבינן ופטו' כאידך בריית' וכיון דהש"ס בזבחים לא איירי בענין ציצית כ"א לענין בגדי כהונה וגם דעכ"פ גם כי מוקמינן דפליגי בפי' דפי' הרא"ש דברייתא דתני דבעלת ה' חייבת הוא בכנף הה' ג"כ דחייבת ובריית' דקא פטר היא דוקא בכנף הה' ועכ"פ בארבע כנפות חייבת סוף סו' מידי פלוגתא לא נפיק וכיון דבלא"ה פליגי לא רצה הש"ס לחלק בהכי כיון דבלא"ה פליגי ולאו בדיני ציצית איירי, ואפש' נמי לתרץ ולומר דהוה מצי הש"ס לומ' דברייתא דקתני דבעלת ה' חייבת ולא בעלת ג' הוא דחייבת בד' כנפות ולא בכנף הה' וברייתא ג"כ דקתני ולא בעלת ה' הוי דליכא חיובא כ"א בכנף הה' ולא רצה הש"ס להאריך בזה כיון דלא איירי הש"ס בזה וכבר בלוכתא דהיינו סוגיא דמנחות הכריע לדעת ר"ש דבעלת ה' חייבת וא"כ בריית' דקתני ולא בעלת ה' מצינן לתרוצי דבד' כנפות חייבת כפי' הרא"ש על הספרי זה נראה לי ליישב כעת לדע' הרא"ש ז"ל. ושו"ר להרב פ"מ בח' א"א בר"כי יו"ד שכתב כיוצא בזה יע"ש

ואיך שיהיה לא תעזוב נפשי לשאול על מה שראיתי שם להרב ב"הז שדעתו להכריע לפסק הלכה כר"ש והרא"ס דכיון דמהש"ס דזבחים משמ' דלא ס"ל כפי' הרא"ש א"כ ההיא דספרי מתפרש' ג"כ ולא בעלת ה' דפטו' לגמרי וכמי חדא מקמי תרתי כמ"ש הרא"ס ור"ש הנ"ל עכ"ל, נראה דנטה דעתו כדעת הרא"ס והר"ש וכ"כ הרב מג"א בר"כי זה יע"ש

ואחרי המ"ר דבריו תמוהים דמלבד דפסק הרא"ש הלזה שלמים וכן רבים רובא דרבוותא קיימי כוותיה כמש"ל, ולדעת מהרי"קו סו' קמ"ט הוי ר"ש יחיד בדבר ולקמן בס"ד נעמוד בזה, זאת ועוד דאעיקרא מה שהכריע דהוו תרי ברייתות וסמי הדא מקמי תרתי מאן לימא לן דהוו תרתי דאימא הך ברייתא דקתני ד' ולא ג' וה' היא גופא הברייתא דספרי, ועוד מה יושיענו זה אי הוו תרתי אחד דמצינן למימר לתרוייהו אליבא דר"ש כאמרו והוי ר"ש יחיד לגבי רבנן וקי"ל כרבנן דרבים הם, ומ"ג דסוגיא בלוכת' קאת' בדעת ר"ש דס"ל דבעלת ה' חייבת, וגם פשט הסוגיא דהקומץ הכי משמ' כדבריהם וכמו שהוכיחו הראשונים ז"ל.

וזה ראיתי למרן בב"י בר"כי יו"ד שהביא סי' רבינו שמחה וכת' וז"ל דהא בספרי איכא ברייתא לפטור בעלת ה' כההיא דזבחים וכמי הקיא

דתכלת מקמי תרתי והנראה דלגריס אלו הם דברי מרן וא"כ הוא קשה דאין מכל זה ראיה לפסק הדין אחר דהני תרתי מתוקמו כר"ש ורבנן פליגי ועוד יש לדחות וכדכתיבנא ועיין להר' בספרי דבי רב בסו' שלח לך דק"ג ע"ג שהביא לפי' הרא"ש על הספרי ושוב הביא פי' מהר"ן ז"ל שלא הבין כך והק' ע"פי הרא"ש דביכי דממעט בעלת ג' ה"נ ממעט בעלת ה' יע"ש

ותמהני עליו איך לא זכר להרב ב"הז שתמה ע"ד הרא"ש ז"ל מסוגיא דזבחים וגם דהי"ל להר' עצמו להרגיש בזה והנר' דגם מהרא"ן שלהה לפי' הרא"ש לא נכחייע מזה דא"כ הו"ל להר' לרמוז קצת מזה

וראיתי בתשב"ץ ק"ק לתלמיד מהר"ם בסי' רכ"ט שכת' וז"ל וטלית בת ד' כנפות או שש וז' מחייב מוהר"ם בציצית דאינו ממעט מאשר תכסה בה כ"א בת ג' לפי שבכלל הו' ד' ולא בכלל הג' ת' מיהו אין מטילים ציצית כ"א בד' כנפות ולא בה' כדתניא אידך ד' ולא ה' והשתא קשיין דתניא בפרק התכלת אשר תכסה בה לרבות בעלת ה' אלא ש"מ דהא דאמרינן לרבות בעלת ה' היינו להטיל תכלת בד' דוקא עכ"ל

ואחרי המ"ר לא זכיתי להבין דבריו דהרי הש"ס בזבחים מוקי לפלוגי להני תרי ברייתות דפליגי דהלא מחייב והלא פוטר ולא מתרץ הש"ס כ"א דבריית' דמחייב דריש אשר תכסה ותניא אידך לא דריש אשר וליכא ריבויא לבעלת ה' ואם כן היכי מקשה הני תרי ברייתות ומביא הברייתא דפרק התכלת דקא מרבה בעל' ה' מאשר תכסה ורמי לתניא אידך דקא פטר והלא הש"ס גופיה שם בזבחים קא רמי הני תרי ברייתו' אהדדי ולא מתרץ הכי ומוקי דפליגי, ועי"ל הרא"ש עם דפי' חילוק זה על ברייתא דספרי אנו מצטערים דא"א להך חילוק הו"ל להש"ס לתרץ כן בזבחים ולא הי"ל להש"ס לאוקמי בפלוגתא כ"ש וק"ו דיגדל התימה ע"ד התשב"ץ אלו דקאי על ברייתא דתניא אידך, והנראה דהוי הך בריית' גופא דמייתי הש"ס בזבחים וקא מותי' לה וקא מפרק לה הרי הפך דברי הש"ס

וכזאת ובזאת אבוא העי"ר ע"ד הר' מנחת יהודה בס' לע"ז בסוף סדר שלח לך עמ"ש רש"י בשם ר' משה הדרשן על ד' כנפו' ולא בעלת ג' ולא בעלת ה' כו' כת' וז"ל הא דקאמרי' ולא בעלת ג' דאין עושים בו ציצית כלל ולא בעלת ה' דאי נותנים בה ציצי' אלא בד' וראיה מדתניא ד' כנפותן ולא ת' ותניא אידך אשר תכסה בה לרבו' בעלת ה' ואם כן קשיא הברייתו' אהדדי אלא לאו ש"מ הא דתניא לרבו' בעלת ה' היינו דנותנים ציצית בד' כנפותיה והא דתניא ולא בעלת ה' דאין נותנים בכנף הה' כך פי' ר"פ עכ"ל

ואחרי המ"ר דבריו תמוהי' דהש"ס בזבחים רמי ומקשי התרתי ברייתו' אלו ולא מתרץ מידי, ואם נאמר דכוונתם ליישב לקו' הש"ס בהני תרי ברייתו' עכ"פ הו"ל להזכיר סוג' הש"ס דזבחי' וכעת דבריהם צ"ע

עו"ב שם הר' מנ"י והר"ס מרוטנבורק נותן טעם שבכלל ה' ד' ואין בכלל ג' כו' כך מצאתי בס' תשב"ץ עכ"ל, והדבר קשה דטעם זה לא כת' מוהר"ם לתרץ קו' הלזו כ"א טעם לעיקר הדין וגם אעיקרא אינו ממוהר"ם כ"א מגופא דברייתא דה"ט דקא מחייב בבעל' ה' מטעם דרבי. רחמנא אמר תכסה

בה

צ"ה וע"ז מקשה הברייתא מה ראיה לרבו' בעלת ה' ולהוציא בעלת ג' וקאמר מרבה אני בעלת ה' כו' • הרי דהך טעמא הוא מברייתא גופא ולא מתוס"ס וכ"ע

ואולם מ"ש הר' מנ"י בדעת ר"מ הדרשן במ"ש ולא בעלת ה' היינו פירושו דאין להטיל בכנף הה' וכפי' הרא"ש בספרי אב דהוא אמת כי היכי דיהיה כברת ר"מ הדרשן כפ' רוב הפוס' דמחייבי בעלת ה' ועיין מ"ש הרא"ש ז"ל ע"ד רש"י ז"ל ד"ה על ד' כנפות דאע"פ דברייתא דמחייבת בעלת ה' היא עיקר כמ"ש בסוף הקומץ האי מאן דבגריה לגלימיה ר"ת סובר כההיא ברייתא דזבחים כו' יע"ש

והנה אם הר"ס הדרשן ס"ל דבעלת ה' פטו' לגמרי דברי' כפשטן צ"ק מההיא דכו' הקומץ דהביא הר"ס דיש לפ' כפי' הרא"ש בפ' ירא"ים וכדברי' שמחה אבל אפש"לפי' דכ"ל לר"מ הדרשן כפי' הרא"ש ולא בעלת ה' דאינו מטיל בכנף הה' אבל בד' כנפות חייבת כברייתא דבפרי ועיין להר' נחלת יעקב שם שפי' כן יע"ש , אלא דמ"ש דכאו דברי ר"מ הדרשן הם אלא כ"א דברי רש"י , לית' דהרי מבואר דברי רש"י שהם מדברי ר"מ הדרשן ואיכא הוכחו' רבו' לזה וכמ"ש ג"כ בתשו' הר' תומת ישרים בסוף סימן קע"ד יע"ש ועיין ג"כ להר' אורים גדולים בדרשו' דע"ל ע"ב שכת' ע"ד הרא"ש אין אנו צריכים לזה דכ' הברייתות כולם עולו' בקנה אחד כמו שכתב הרא"ש יע"ש , אלא דקשה ע"ד דאם על ב' ברייתו' דמייתי הש"ס בזבחים פי' הרא"ש כן ק' כמ"ש והי"ל להר' להרגיש בזה ועיין להר' או"ר למהרא"ג ז"ל שכת' ע"ד הרב נא"י דלית' דרש"י כת' ולא בעלת ה' דק"ל לבנד' כו' יע"ש ולאו קו' היא דשפיר מצינן לפ' ולא בעל' ה' ע"ד שפי' התוס' ז"ן ושאר הראשוני' בהך בריי' דגופא דולא בעלת ה'

ואולם לדעת הרא"ס והר' תומת ישרים ז"ל מבואר יוצא דגם ר"מ הדרשן ז"ל ס"ל דבעלת ה' פטו' לגמרי וכן כת' הכנה"ג בר"כ יו"ד יע"ש , גם הרוקח בסימן שס"א כת' וז"ל קבלתי מרבי' רא"ס לא קי"ל כברייתא דפרק התכלת דמחייב בעלת ה' אלא כברייתא דפ"ב דזבחים דלא בעלת ג' ולא בעלת ה' כו' ופסק כהרא"ס ז"ל דבעלת ה' פטו' לגמרי יע"ש

וראיתי להר' תומת ישרים שם שכתב וז"ל ובעל העיטו' כתב וז"ל והצרפתים כתבו דבעלת ה' פטו' והביא ראיה לדברי' יע"ש , והנה אם כיוון לדעת רש"י דס"ל דבעלת ה' פטור והיינו לגמרי הדבר ק' ממ"ש רש"י בסוף פרק הקומץ בשתי לשונו' דמוכח מדבריו דהלכתא כמ"ד דבעלת ה' חייבת ולהיות כי אין אתנו דברי העיטו' לראות הדברים במקומן אני אומר דכונת דברי העיטור במ"ש והצרפתי כת' דבעלת ה' פטו' היינו דפטו' כנף הה' כיון ע"ד רש"י דהכי דרכו שלהר' ב"הע להזכירו לרש"י בשם הרב הצרפתי כמ"ש הר' תיקון סופרים דק"ב ע"ב יע"ש והיינו כלמשמ' בדברי רש"י שם בהקומץ דפי' מחלוקת רבנן ור"י בזה דלרבנן פטו' להטיל בכנף הה' ולר"י חייב ומסיק הש"ס דהל' כרבנן ולא כר"י • ומ"מ ק"ל ע"ד הר' תומת ישרים דנראה מדבריו דכונת דברי הר' ב"הע הוא דס"ל כדעת רש"י דפטו' לגמרי ואיך לא הרגיש דמדברי רש"י גופיה שם בש"ס נראה להפך מזה שפי' במחלוקת רבנן ור"י וגם מהא דפי' גפי' גזריה לגלימיה דאעיקרא כל ראית הרא"ס בפי'

ירא"ים לפסוק לפטו' הוא נמאי דסבר בפי' דברי הש"ס שו דלא עבד ולא כלום הוא לפיטו' וא"כ רש"י שפי' להדיא לחיובא א"כ אין סברא לפסוק הכך כוגיית הש"ס הלזו ואיך לא נרגש מכל זה

למרנו מכל זה דעכ"פ פ' הרא"ס גם ירא"ים דס"ל דבעל' ה' פטור לגמרי לאו פ' יחיד הוא דהרי מצינו הגרים מקשנים לר' שמחה והרוקח דקיימי כוותיה ולדעת הרא"ס והתו' ישרים גם ר"ת הדרשן סל"ה ולבע"הע גם רש"י סל"ה ומעתה תמהני על מה שראיתי למהרי"קו בסו' סו' קמ"ע שכ' וז"ל ואין למחירים על מה שיסמוכו כ"א ע"ד הפוטר בעלת ה' מכל וכל ופשיטא דדברי יחיד הם ואין לסמוך עליהם כלל וכתב דדברי רבי' שמחה שו דבעלת ה' פטור ס'יחיד הוא יע"ש והדבר תמוה דכ' ר"ש הלזו לאו דברי יחיד הוא דהרי הרא"ס והרוקח קיימי כותיה והיותר קשה על מרן בב"י דאמר דהביא הרא"ס ור"ש הם בדעת אחד דברי מהרי"קו שו שכתב דס' זו עשי' דדברי יחיד הוא ואין לסמוך עליו יע"ש דאיך אפ' לו' דהם דברי יחיד אחר שהוא כתב דהרא"ס קאי כר"ש ומ"ג דסבר מצינו להרוקח דקאי כוותייהו ואין לומר דכונת דברי מהרי"קו דהם ס' יחיד הוא לגבי רובא דרבוותא מהפוסקים הראשונים והאחרוני' דחלקו בזה הו"ל הרב ר"ש והרא"ס כ' יחיד לגבייהו דרבים הם הא ליתא שהרי הוכיח מהרי"קו שם דאם היה מחלוק' זה בדבר שבממון לא היה המוחזק יכול לומר קי"ל בספק זה דכל הפוס' אשר אנו סומכים מימיהם בעלי התוס' והר"ף והר"מ והגאים אחריהם כולם פסקו דבעל' ה' חייב' בד' מהם פשיטא דבכה"ג אפי' בענין ממון לא הוה מצי לו' קי"ל כדברי יחיד ודלא ככל חכמי ישראל ואפי' תפס מפקינן מיניה עכ"ל הנה מבואר דעת מהרי"קו בפי' דס' זאת דרבי' שמחה הוי יחידאה והוא באחד ואין שני לו ולכן אין לומר קי"ל כפסק הגאון היכא דכל חכמי ישראל חלוקים עליו והרי מאחר דהרא"ס והרוקח ס"ל כר"ש א"כ אם היה בענין ממון שפיר הוה מצי אמר קי"ל אפי' נקנים גדולים משו אפי' נגד כל הפוס' (ודלא כמ"ש הרב ראם יוסף בכי' ס"ב ס"ק וי"ו וכמ"ש הרב מטה שמעון ח"א בכי' כ"ה בהגב"י אות י"ג ע"ש) וכ"ש דהוו ג' המה מטיבי' כי ע"כ דברי מהריק"ו ומרן ז"ל צ"ע בזה

וכיון דדבר זה במחלוקת הוא שנוי דלדעת הרא"ס והרוקח ור"ש כ"ל דבעלת ה' פטור לגמרי ולכן ירא שמים לא יעשה טלית בעלת ה' לצאת י"ח לעת ר"ש ודעימיה וכ"כ הרנ"ח בר"כי יו"ד והרב מג"א והרע"ז והרב אליהו רבה וזוטא והרב הל' ברורה יע"ש וזה ראיתי להרב כסא אליהו שהביא לדברי הרב"ח שו וכתב ע"ד וז"ל ולא ידעתי מי הכריחו לזה דכיון דהרי"ף והרמב"ם והרא"ש דהם ג' עמודי ההוראה ס"ל דאף בעלת ה' חייבת אפי' להרא"ס ורבינו שמחה חולקים מה בכך והלכה כמו שפסק מרן עכ"ל ואנכי לא ידעתי מאי מקשה ע"ד הרנ"ח וכי הרנ"ח קאמר דהלכה כהרא"ס ודעימיה דבעלת ה' פטור לא כתב כ"א לא ילבש לכתחילה בעל' ה' שלא להכניס עצמו בספק פלוגתא כיון דלדעת ר"ש פטור ואיך ילבש טלית ויברך דלדעת הרבנים הללו פטור ומי יאמר לו להכנס בספק פלוגתא בדבר דאינו מוכרח ובהיות טוב אל תקרי רע שלא יעשה כלל טלית בעלת ה' וכאמור ומדובר

והנה לדעת הפוס' דס"ל דבעלת ה' חייבת בד' כנפות לי"ד בעלת ה' וה"ה בעלת ו' וז' ובעלת ח' ואע"פ להתרדכי בה' ציצית סימן תתקת"ג

תתקמ״ג הביא משם תוס׳ שאנץ שאלתי לרבי׳ אם לוקח נקט בעלת ה׳ דמחייבה אבל בעלת שש לא אשכחן בג״ם ומה תהא עליה אי בגדי׳ מב׳ קרנות ושויא בת ו׳ השיב לי דנראה לו דאין חייבת ולא משמיע בשום מקום דמחייבא ולקמן משמע קצת דלא שנא דתני בברייתא מ״מ אי בעלת ה׳ דיש בכללא ד׳ משמע דמ״מ אפילו טובא עכ״ל התוס׳ שאנץ, הרי דאפי׳ דלדעת רבו דהתוס׳ שאנץ ס״ל דדוקא בעלת ה׳ ותו לא עכ״פ הבריתו התוס׳ דלא כוותיה דלי״ל בעלת ה׳ דה״ה אפי׳ טובא וכ״נ דהוא דעת המרדכי כיון דהביא הסכמת התוס׳ דאפילו טובא חייבת וכ״כ מהר״ש רבו של המרדכי לדידיה הביא דבריו התשב״ץ ק״ק בסי׳ רס״ע דעלית בת ה׳ או ו׳ וז׳ מחייב מהר״ש בציצית דאינו ממעט אלא חכמה בה כ״א בת ג׳ לפי דבכלל הו׳ ד׳ ולא בכלל ג׳ וכ״כ הרמב״ם בפ״ד דציצי׳ והסמ״ג עשין כ״ו דלי״ל בעלת ה׳ דהוא הדין יותר וכן כתב הכלבו סימן כ״ב והא״ח בהלכות ציצית אות ג׳ וכן נראה מדברי הרא״ש שפירש ברייתא דספרי דקתני להביא יכאו בעלת ה׳ ובעלת ו׳ וז׳ ומ׳דהיינו לא להטיל בהם כ״א בד׳ כנפות לבד.

וראיתי למרן בב״י דהק׳ על דעת המרדכי שג״ז״ל ודבריו תמוהים הם בעיני דאפילו לא תני דיש בכלל ה׳ ד׳ היכי ס״ד לחלק בין בעלת ה׳ לבעלת שש עכ״ל, ולענות דעתי נר׳ אחרי המחילה רבה דל״ק שהרי כל עיקר הדבר דמרבינן מאשר תכסה לבעלה מד׳ ולא אמעיט ד׳ כנפות כ״א לפחות ה״ע דבכלל ה׳ ד׳ ולא בכלל ג׳ ד׳ ואם כן זהו הטעם גופיה לבעלת שש וז׳ וכן כתב להדיא התשב״ץ שם דהיינו טעמא דבעלת שש וז׳ דחייבת משום דבכלל ז׳ ד׳ וזהו הטעם העיקרי בדין זה ואם כן מאי מקשה מרן דבלא טעם זה דבכלל ה׳ ד׳ היכי ס״ד לחלק בהכי בין בעלת ה׳ לבעלת שש דהכי בלי טעם. וזה אי לא תני ליה בברייתא לא׳ היה החיוב מוטל אפילו בבעלת חמש וכיון דבברייתא קתני טעם זה לחייב בעלת חמש מינה נפקא אפי׳ טובא

וממ״ש מבואר יוצא דלדעת הרמב״ם והסמ״ג ומהר״ש והמרדכי והרא״ש והטור והכלבו והא״ח וכן הסכים מרן בב״י ופסקו בשולחן ערוך והרב הלבוש דבעלת חמש חייבת

וראיתי להרב״ח בסימן יו״ד שנסתפק אם חתך ארבע קרנות כו׳ והביא דברי המרדכי דהיה ס״ד לומר דפטור וגנה דעתו לפטור ואפילו דמסיק המרדכי דלא שנא וגם הב״י הפליג על סברא זו דפשיטא דאין לחלק בין בעלת חמש לבעלת ז׳ מכל מקום לפע״ד נראה לחלק כדפרישית ודקדק כן מלשון הטור יעיין שם ואחרי המחילה רבה דבריו תמוהים למלבל דכל הפוסקים הנז״ל ס״ל דלי״ל בעלת חמש ואת ועיל דהרא״ש כתב להדיא דבעלת שמונה חייבת להטיל בד׳ קרנות ואיך כתב הרב ב״ח להפך מדבריו וגם לבא לדקדק מלשון הטור דלא כאביו הרא״ש ואיך העלים הרב״ח עיני ו מכל זה וכתב בפשיטו׳ דלא ככל הני רבוותא ושהטור פליג על אביו הרא״ש בדבר דיוק לדחות דאעיקרא יש לומר דאין לדקדק כן מלשון הטור לומר דפליג וממקום שבא מדברי המרדכי הרי מסיק המרדכי דלא כוותיה ומה מקום להעמיד בזה לפסוק נגד רוב הפוסקים וכן ראיתי להרב ע״הת בריש סימן יו״ד שתמה על דעת הרב״ח בזה יעויין שם

ולענין הלכה קיימא לן כפסק מרן שהיא ג׳ רוב הפוסקים דבעלת חמש ויותר חייבת בציצית בד׳ כנפות ולא יותר ומכל מקום לכתחילה לא יעשה טלית יותר מארבע כנפות נח״ש לסברת הפוסקים וכא יברך עליו דספק ברכות להקל ודוק

סימן עט

שאלה בענין שיעור אורך החוטין בציצית כמה הוי ואם נתקצרו אח״ך ע״י כביס׳ וכיוצא אי כשרים

תשובה תניא בפ׳ התכלת דמ״א וגמה תהא משולשת בש״ז ד׳ ובה״א ג׳ כו׳ ואר״פ הלכתא ד׳ בתוך ג׳ ומשולשת ד׳ ופרש״י ומשול׳ תלויה הענף מן הגדיל יע״ש א״כ לפי דעת רש״י שיעור חוטי הציצית צריך שיהיו ט׳ גודלים דהיינו ד׳ מן הענף וב׳ מן הגדיל דקי״ל ב׳ שלישי ענף ושליש אחד גדיל כמ״ש שם במנחות דט״ל ע״א נוי תכלת שליש גדיל וב׳ שלישים ענף ופרש״י שם נוי עיקר מצות ציצי׳ שליש גדיל וב׳ שלישי ענף יע״ש אם כן הוו וי״ו גודלים בין ענף וגדיל וג׳ שנכנסים בתוך הכנף הרי כאן תשעה גודלים וכ״כ התוס׳ שם בד״ה ב״ש פי׳ בקונטרים כו׳ ובבכורות דט״ל ע״ב בד״ה כמה בס״הד יע״ש.

אבל התוס׳ שם במנחו׳ פי׳ בשם ר״ת לשיעור משולש ד׳ קאי לגדיל וב׳ שלישי הוי הענף הו״ל י״ב גודלים וכל״א שכת׳ רש״י בבכורות וכן יאל ר״ש הספרדי יע״ש בתוס׳ ובבכורות ד״ה כמה יע״ש, וכ״פ בפסקי תוס׳ במנחו׳ סימן קמ״ט ובבכורות סימן צ״ב וכ״פ רש״י עצמו בס׳ הפרדס בה׳ ציצית ד״ה ע״ל ול״ו ע״א יע״ש וכ״פ האגודה בפ׳ התכלת סימן כ״ח והסמ״ג בי״ש עשין כ״ו והסמ״ק סימן ל״א והג״מיי׳ בפ״א דציצית ה״ו להביא פי׳ התוס׳ וראיתם מהספרי סדר תצא וז״ל וכן משמ׳ בספרי דמייתי לה מקרא דגדילים ולא בפרשת ציצית כו׳ יע״ש:

והדבר קשה דאם כל הראיה הוי מדמייתי הספרי מקרא דגדילים דכתי׳ בסדר תצא ולא בפ׳ ציצית דהיינו פ׳ שלח לך הדבר תמוה דגם הספרי בפ׳ ציצית ע״פ ועשו להם ציצית מייתי הך דרשא גופא דמייתי בספרי בסדר תצא על פסוק דגדילים תעשה. והאמת דראית התוס׳ ור״ת לא הוי כ״א לע״פ דגדילים תעשה לקא דריש דקאמר אין פחות מד׳ גדילים על ד׳ אצבעו׳ דזה מור׳ דשיעור ד׳ אצבעו׳ אלו קאי לגדיל וזה ברור, אם לא שנאמר דט״ס נפל בדבריו וצ״ל ולא בפסוק ציצית אנו דכוונתו במ״ש ולא בפרשת ציצית הכונה ולא בפסוקי פרשת הציצית דלא נפק״ל דרשה זו כ״א מקרא דגדילי׳ ודוק וכ״כ הא״ח בה׳ ציצית בשמו בסימן י״ו ומ״ש שם באות י״ב וז״ל וכופל החוטין על שיהיו ח׳ הז׳ מהם אורכן י״ב אצבעות והח׳ כדי שיוכל לכרוך בו וישאר כאורך אחרים יע״ש וכ״כ הכלבו סימן כ״ב והרואה ירא׳ דט״ס הוא וצ״ל י״ב במקום י״ג וכ״נ ממ״ש שם בא״ח בסימן י״ט וז״ל ומה שאנו קורין גרדומין זהו דאינ׳ ארוכים י״ב אצבעות הגל׳ אם נגרדם בו כדי עניבה כשר עכ״ל ולשו׳ זה הוא גם כן בסמ״ק וטעות סופר נפל וצ״ל פסול במקום כשר וכן כתב בכלבו בסימן כ״ב יע״ש.

ושו״ר

ושו"ר למרן בב"י שכת' דמ"ש י"ג הוא בדוקא כדי שלא תתקצר ע"י הקשרים יע"ש:
ולקמן בס"ד אבאר עוד בזה וכן כתב הרב"י והרא"ש שם שהלכתא כתב וז"ל והכי נהגינן כר"ת יע"ש. וכ"ה דעת ר"י ה"ל המרדכי בה' ציצית סימן תתקמ"ח ובסי' תתקנ"ג כ"כ בשם ר"ת. אלא דראיתי שכתב שם וז"ל ואם כן קשה לפי' הקונ' דפי' דפלוגתייהו אענף דב"ש סברי ד' לא הוי אורך הענף רק ד' אצבעות ואם כן הגדיל אורכו ג' והו"ל בין הכל ו' אצבעות עבדינן אורכו י"ב אצבעות כנגד שבטי יה ואומר ר"ת ז"ל דמשולש ר"ל גדיל כו' ואם כן הו"ל אורך י"ב אצבעות כמנהגינו כו' עכ"ל. והלשון אינו מובן דמאי קושיא היא וגם לא א"ש מ"ש מפירש"י דהוי בין הכל מששה אצבעות ואנו כן עבדינן אורכו י"ב אצבעו' כנגד שבטי יה דהוי איפכא דרש"י קאמ' אורך וי"ו ואנן עבדינן אורך י"ב ואם כן קאמ' דאורך י"ב הוי הו' אצבעו' בכפולים הא ליתא מתרי טעמי חדא דאחר כך גם בל' ר"ת ז"ל דקאמר י"ב אצבעות שלא כפרש"י כתב אורך י"ב ועוד דלשון זה די"ב כנגד שבטי י"ה אמרו הסמ"ק וכן כתב הכלבו והא"ח וגם דלא ידעינן מאי קו' איכא כי כן נראה ודאי דט"ס נפל במרדכי וצ"ל והוי בין הכל וי"ו אצבעות ואיך עבדינן י"ב והיינו דקא מק' למנהגינו מפרש"י וע"ז הביא פי' ר"ת דהוי כמנהגינו ובמקום תי' והם כן עבדינן צ"ל ואיך עבדינן:

ושו"ר בדפוס אחר בספר מרדכי לגבל דגרים וק' לפי' הקונ' כו' והוי בין הכל ו' אצבעות ואנן עבדינן י"ב כו' והכונה להק' ואנן עבדינן י"ב בתמיה והוא ברור וכן פסק הטור בסימן י"א ומרן בש"ע שם כ"ל להביא לס' זאת בשם י"א יע"ש וכ"כ הרז"ש בס' יהאיש בעמוד סיאה סי"ע"ב.

וראיתי בס' מזבח כפרה בבכורות לדט"ל ע"ב שכתב בשם תוס' חיצוניות וז"ל ל"ה גרים רש"י ז"ל משולשת וכן גרים ר"ת ומצא ראיה לפירושו ושם יש להאריך עכ"ל וכונתו במ"ש וכן גרים ר"ת ומצא ראיה לפי' היינו מ"ש התוס' בפרק התכלת דר"ת הביא ראיה מהספרי. וכמו שכתבו התוספות ז"ל בבכורות ד"ה כמה כגירסת הרב נתן קדשים יעויין שם

ואולם עדיין יש להבין דבתחילת דברי התוס' חיצוניות שם כתו' בד"ה בגירסא' הש"ס כמה תהא משולשת ואם כן צריך לדעת מה הפרש יש ביניהם ומהו ההפרש דאיכא בין גיר' לגירס' ובזה ליישב דברי התוס' חיצוניות בש"ס היתה כמה תהא משולשת דהיינו משולשל שכן נק' כל דבר התלוי בל' שלשול כמו היה משלשל את התנית כדתנן בר"פ אלו הן הגולין ד"ז ע"א וכיוצא בזה איכא בתלמוד וע"ז הביא בל"ז דגיר' רש"י ור"ת הוי משולשת והיינו לשון שילוש דבעי' בציצי' דיהא משולש ב' שלישי גדיל ושליש ענף אם כן היינו דקאמר כמה תהא הציצית משולשת דהיינו השליש ד' אצבעו' וקאי לגדיל דהוא השליש האחד בפ"ע והב' אחרים הוי ענף ולא שייך לומ' ד' לענף לשליש אחד כיון דהוו ב' שלישים והם ח' אם כן צ"ל דקאי לגדיל שהוא שליש א' מופרש ומובדל בפ"ע והוי ד' והענף ח'. וכן ראיתי להרמ"ה ז"ל שם בס' מזבח כפרה שכת' לעיל מזה וז"ל ולהכי קאמר כמה תהא משולשת דגדיל הוי שליש מן הענף והוי הענף ח' אצבעות וכולם ג' טפחים להם ורת ומהכא ילפינן משך הציצית ורת דבמנחו' לא ילפינן כמה אורכו ואנן בציצית עבדינן כב"ש ד' אוטין וארבע אצבעו' עכ"ל

הרי לך בהדיא דרמ"ה גרים משו' לשון שליש וקאי לגדיל וכפי' רש"י ור"ת ורוב הפוסקים כנז"ל. אלא דק"ל ע"ד הרמ"ה ז"ל במ"ש דבמנחות לא ילפינן כמה הו' כו'. ואחרי המ"ל בניו"ק לא זכיתי להבין דבריו דמאי ילפותא איכא מהך סוגיא דבכורות מסוגיא דמנחו' דהרי הכא בבכורו' הביא הברייתא דת"ר וכמו כן הביאו' במנחות דמ"ת ואי משום דבבכורות הביא הש"ס תנא אצבע שאמרו אחד מד' בטפח של כל אדם ופריך הש"ס למאי הלכתא אמ"ר לענין תכלת דתניא כמה חוטין הוא נותן דילפינן דהוי אצבע לענין ציצית גודל שהוא אחד מד' מטפח. הרי יות' נתבאר זה ג"כ במנחות ושם הני סוגיא בדוכתא ומייתי שם הש"ס דברי ר"פ טפח דאורייתא כו' ושאר אמוראי ומסיק ר"פ הלכתא ד' בתו' ג' ומשולשת ד'. ואם נאמ' דהכא בבכורות מייתי ברייתא דתנא אצבע שאמרו כו' ושם במנחות לא איירי כ"א בדברי האמוראים מלבד דלא שייך לו' על דבר זה דבמנחות לא ילפינן. זאת ועוד דגם בברייתא גופא מסיים דבה"א אחד מד' מטפח של כל אדם וכמו שכ"כ מרן בב"י בסימן י"א דמאת' ששנינו ג' שבה"א א' מד' מטפח של כל אדם שמעינן דאצבע האמו' במשנה זו של בגודל הם יע"ש כי כן דברי רמ"ה ז"ל צ"ע

איברא דזה שכתבו התוס' חיצוניות דגרים משולשת והכי נראה להדיא בלשו' של רש"י בפי' הש"ס שם במנחות ובבכורו' ק"ל ע"ז ממ"ש רש"י ז"ל גופיה בס' הפרדס בה' ציצית ד"ה ע"ד דהביא לשון הברייתא כמה תהא נוטפת משולשת על הקרן בש"ה כו' ואין שלשול האמו' כאן אלא גדיל וכן הוא אומ' שרשרות גבלות מעשה עבות שרשרות כמו שלשלאות וקא מר עבות ומתרג' גדילים כו' יע"ש.

הרי נראה דל"ג משו' מלשון שילוש אלא ג' משולשל והוי שלשלת כמו שרשרות. וכפירוש רש"י בסדר תצוה ד"ה שרשרות בלשון עברי ושלשלת בלשון משנה יעויין שם אלא דקשה דהו"ל להסתייע מתרגום ירושלמי וינ"ע בס' דתי' שילשלן יעויין שם

ומ"מ לכל הפי' גם אי גרי' רש"י משולשל עם כל זה הרי פירש דלשילשול זה שהוא הגדיל יהיה ארבע אצבעות ושני שלישים ענף ואין חילוק בין משולשת למשולשלת דלב' הגיר' הוי י"ב אצבעות ואפשר דרש"י בש"ס גם דהיה גורס בש"ס משולשלת לא רצה לפרש לשון שילוש כפי' רמ"ה אלא לשון שלשול אפילו דהיתה הגירסא משולשת כמבואר בדברי רש"י שם או אפשר לומר דגרסי משולשלת וכן כתבו התוס' בס"כ ד"ג ד"ה דאמר יע"ש אלא דקשה להגיה בדברי הש"ס ורש"י והתוס' בכמה דוכתי במנחות ובבכורות ובתוספות היצו' שכתוב משולשת כי כן נראה דהאמת דגריס משולשת ומפי' רש"י לשון שילשול ודוק וכ"כ בהגה הרמ"ע כ"י כמ"ש הרב מעש"ר בפ"א דציצית ה"ן יעויין שם

וזה ראיתי לר' ישעיה הא' ז"ל בס' כ"ח בהל' ציצית די"ד ע"ד עמ"ש בש"ס דמנחות לדף מ"א שהביא מ"ש המורה שהוא אדונינו רש"י בספר הפרדס והשיב על דבריו וז"ל ואין נ"ל דברי המורה כלל דבכל מקום משמע שילשול הוא דבר התלוי למטה

כמו

כמו כו׳ אף כאן ושיעור הזה לא נאמר אלא על כל הציציות שתהא תלויה מן הכנף שלש אצבעות וכן פירש ר״ג וכן כתב רב עמרם גאון משולשת ארבע שיהא אורכו של ציצית כשהם כפולות ארבע אצבעות וכך ראיתי דנוהגים באדן ישמעאל והוא העיקר על כאן ואחרי המחילה רבה לא ידעתי מאי ק״ל ע״ד רש״י ז״ל דפי׳ משולשל דקאי לגדיל נהא דמש׳ בש״ס למשום הכי דבר דהתלוי דהרי רש״י ז״ל טעמו ונמוקו עמו דהבין דהיה משרשרות דהוא לשון הכתוב דהוא לשון שלשלת בלשון המשנה וכן מעשה עבות עובד גדילו ולדבריהם אמת שלדבריו מיינו כדתרגמו הירושלמי ויב״ע דשרשרות גופיה בלשון שילשול ואם כן הוי פירוש כמה תהא משולשת או משולשלת לשון שלשלת דהוא מעשה עבות עובד גדילו וקאי אגדילים דלא נעלם מעיני רש״י דיש בש״ס לשון שילשול דפי׳ לשון הורדה ותלוי וכמוהם רבים אלא דבכאן פי׳ שלשול דקאי לגדיל יען דהכי משמע בספרי וכמו דהכריע ר״ת והיינו שדקדק וכתב ואין שלשול האמור כאן אלא גדיל כו׳ ומינו דגם בדבר דהוא מעשה עבות מקרי שלשלת ושפיר מפ׳ דקאי אגדיל והוי י״ב אצבעות דבעינן שליש גדיל וב׳ שלישי ענף

ועי״ק ע״ד רבינו ישעיה דהו״ל להקשות ע״ד רש״י מגופיה דשם במנחות פירש הוא עצמו וז״ל משולשת תלוי הענף מן הגדיל יע״ש הרי דקא מפרש עכ״פ לשון שלשול דבריתא דהוא לשון דתלוי ויורד למטה ויותר מבואר בדברי רש״י דבכורות בלשון הראשון דהוא כוותיה ומטעמיה דר׳ ישעיה דהרי כתב שם בד״ה משולשת וז״ל משולשת תלויה למטה מכנף הבגד דהרי אין נותנים אותה בשפת הבגד אלא מגביהים אותו ג׳ אצבעו׳ בתוך הבגד עכ״ל הרי לך בהדיא דרש״י כפי׳ רבינו ישעיה עצמו למשולשת היינו דבר תלוי למטה מן הבגד והוא ארבע אצבעות ולמה רבינו ישעיה לא הביא מדברי רש״י הלו

הן אמת דראיתי להתוס׳ שם בבכורו׳ בד״ה כמה דהביאו פרש״י הלזה וז״ל פירש הקונטריס תלויה למטה מכנף הבגד שהרי אין נותנים אותה בשפת הבגד ממש אלא מגביהים אותה שלש אצבעות לב״ה ולבית שמאי ארבע וקשה לפי׳ דלענין מן הקרן הוא דמפסקינן כמלא קשר גודל ולא הוזכר לשם שלש אצבעות אלא לאפוקי למעלה משלש עכ״ל הנה מבואר מדברי התוספות דהבינו בכונת דברי רש״י דמחלוקת בית שמאי ובית הלל קאי על שיעור הקרן מן הכנף ולא על שיעור תליית הציצית מחוץ לכנף ולעד״ן דלא כיון רש״י לכך אלא דכוונת דברי רש״י דמחלוקת ב״ש וב״ה הוי על שיעור תליית הציצית מחוץ לכנף ואילך כמה הוי לתוך הכנף הוי ג׳ אצבעות ואם כן צריך שלש אצבעות חוץ לכנף לב״ה וד׳ לב״ש וכמבואר בדברי רש״י שלפנינו אלא דהא עקא דהתוס׳ העתיקו בדברי רש״י אלא מגביהים אותו שלש אצבעות לב״ה וד׳ לב״ש נראה דקאי על ענין שיעור הכנף ובודאי דאינהו הוו בקיאים יותר בדברי רש״י אם לא שנאמר דגם בדברי התוספות נפל ט״ה וחסר תיבת שלש וצ״ל אלא מגביהים אותה שלש ולב״ש ארבע והיינו דעל דין דבעינן שיגביה שלש אצבעות עכ״ז צריך שיהיה משולשל חוץ לכנף שלש לב״ה וד׳ לב״ש וע״ז שייך שפיר קו׳ התוס׳ אפילו הכי דלענין שיעור הכנף מן הקרן הוא דפסקינן במנחות דמ״ב ע״ב דמקשר גודל על תוך ג׳ יכול להטיל אבל לא למעלה מג׳ כ״א למטה מג׳ אצבעות ואיך כתב רש״י דמגביהים אותו ג׳ אצבעות

כט: נותנים אותו לבתחי׳ למעלה מג׳ אצבעות הא ליתא וכן ראיתי בס׳ מובח כפרה דהביאו שם קו׳ ואת על רש״י בשם תוס׳ חיכו׳ וז״ל ול״נ למהר״א דמשמע דר״ל דבתחי׳ יכול אותו (וט״ס הוא וצ״ל לנותנה) בתחי׳ י״ג אצבעות וזה אינו אלא נותנים אותו כו׳ כדמוכח בהתכלת יע״ש ומה שיש לעמוד עוד אכתוב לקמן כי׳ פ״ז בס״ד ואז כנים אנו בזה בכונת דברי התוס׳ שיתורץ מה שהקשה הרב את נתן שם בהי׳ לבכורות ע״ד התוס׳ דאמאי לא הק׳ נמי מ״ש בסוגיין דמנחות ד׳ בתוך ארבע ומשולש ד׳ כו׳ משמע דמשולשת לאו דוקא בתוך ג׳ עכ״ל ולפי מ״ש דאין זה קו׳ התוס׳ ל״ק מידי ודוק

גם מה שהקשה ממאי דתנן בסוכה די״ו ע״א המשלשל בדפנות האמת דרש״י גופיה שם פי׳ כל מלמעלה למטה קרי שלשול כו׳ ועכ״ז לק״מ די״ל דכל שלשול משמע ב׳ פירושים יורד ותלוי וגם לשון אריגה ועוד דהתפי׳ במתני׳ הלזו י״ל משלשל בדפנו׳ דהתחיל לארוג והוי לשון אריגה וכמ״ש רע״ב בפירוש שם וכ״כ רש״י בשבת דל״ז ע״א בד״ה המשלשל ועיין לרבינו ישעיה ז״ל גופיה שם בס׳ פ״ת בחידושיו לסוכה יע״ש גם הרא״ש בה׳ ציצית הביא ראיה לפירו״ת ד״ל משולשת הוי לשון אריגה וקאי לגדיל מהך מתני׳ דתני המשלשל בדפנות דהוא גדיל והיבור יע״ש וכ״כ התוס׳ חיכו׳ בס׳ מובח כפרה שם בברכות דר״ת מפרש משולשת לשון שלשלת מלשון המשלש׳ בדפנות יע״ש

ועוק״ל ע״ד רבינו ישעיה במ״ש דכך פי׳ ר״ג בדבריו דהמשולש׳ של ציצית בין הכל יהיה תלויה מן הכנף ד׳ אצבעות הוא השליש גדיל וקא מפרש משולש׳ לשון שלוש וקאי לגדיל וב׳ שלישי ענף הפך דברי רבינו ישעיה ובודאי דר׳ ישעיה שכתב דכך פירש ר״ג הוא רגמ״ה דכתב ר״ג הוא רגמ״ה והרי מצינו לרגמ״ה להפך אם לא שנאמר בדוחק דאחרי ר״ג הוו וזה שהביא ר״י אינו מרגמ״ה כ״א מר״ג כתב ובודאי דלא כיון על ר״ג אביו של רלב״ג יען היה אחנו של הרמב״ן ורבינו ישעיה היה קרוב לזמן התוס׳ כידוע ועמ״ש אני עני בזה בכללי הפוסקים בס״ד

ואולם מ״ש בשם ר״ע גאון הכי איתא בתשו׳ הגאונים בסוף ס׳ נהרות דמשק בסימן קנ״ן על שם שר שלום ז״ל ומשולשת ד׳ שיהא אורכו של ציצית כשהם קפולים ד׳ אצבעות עכ״ל והוי ממש כל׳ ר״ע גאון שהביא ר״י וכ״כ הרב ש״ג בבינו הרי״ף בה׳ ציצית יע״ש וס״ל לפי׳ זאת הוי אורך החוטין היוצאים חוץ לכנף ד׳ לבד ממה שהוא מובלע בתוך הכנף וכ״כ הרא״ש בה׳ ציצית דמשמע מסוגיית הש״ס דכל הציצית גדיל וענף אינו אלא ארבע אצבעות יע״ש ונראה לפי׳ זאת הוא דעת הרמב״ם בפ״א דציצית ה״ שכתב ואורך החוטין הא׳ לא יהיו פחות מד׳ אצבעותו עכ״ל והיינו בין בגדיל בין בענף הכל יהיה ד׳ אצבעות חוץ ממה שנבלע בתוך הכנף שהוא נתון בתוך ג׳ דאם כפירש דברי הרמב״ם אורך החוטין דר״ל שיעור אורכן מעיקרא והם ד׳ אצבעות לא יתכן דהא איפכיקא ה׳ בש״ס דאמר״פ ד׳ בתוך ג׳ ומשולשת ד׳ א״ו ע״כ צ״ל דאורך החוטין ד׳ אצבעות דכתב הרמב״ם הוי שיעור אורכן התלויים חוץ מכנף הבגד וזה ברור וכ״נ מדברי מרן בב״י בפי׳ י״א לאחר דהביא דברי הרמב״ם או ואורך החוטין כו׳ כייס וז״ל והיינו כמ״ש הרא״ש דמשמע מפשטא דלי׳ דש״ס דכל הציצית גדיל וענף אינו אלא ד׳ אצבעות יע״ש

נמצא

נמצא לג' ס' בדבר דלדעת הרמב"ם ור"ע גאון ורב שר שלום גאון ז"ל ד' ישעיה ודעימיה הוי אורך הציצית ד' אצבעות ולדעת רש"י במנחות ודעימיה הוי ו' אצבעות ולדעת רש"י בבכורות ור"ת ורבים אשר עמהם ס"ל דבעינן י"ב גודלים

והנה לס' זאת דס"ל דבעינן י"ג גודלים צריך לדעת אי בעינן שיהיה בכלל זה שהוא נתון ומובלע בתוך החור בכנף הבגד או בעינן הי"ב גודלים חוץ מזה והנה מרן בב"י עמד בזה ע"ד הטור שכתב בס' ר"ת דבעינן י"ב אצבעות כתב וז"ל וי"ל דהיה לו להטור להוסיף על אורך החוטין ב' או ג' אצבעות דהרי מקום תלית החוטין בכנף קודם שיתחיל לעשות הגדיל הוי כמלא קשר גודל עד ג' אצבעות ואפשר דאותו החלק מהחור כיון דהוא כמוך לבגד חשיב כגדיל ויותר נראה לו דג' טפחים דקאמר היינו לבד מהחלק ההוא עכ"ל . ולעד"ן דמה שתירץ בתחילה דאותו חלק הנתון בחור חשיב כגדיל נראה דאדרבה איפכא איכא למימר דהשיב כענף מתרי טעמי חדא דהכי הוי ענף ואינו גדיל ועוד דכי יהבי' חלק זה הנתון בתוך החור משותף עם הענף א"כ הוי החשבון מכוון הטב כדבעינן שליש גדיל דהיינו ד' אצבעות וב' שלישי ענף והיינו הח' גודלים אחרים דהרי עשויים גדילים אבל כשאנו אומרים דהחלק הנתון בחור דהוא קרוב לג' אצבעות הוי חלק מהגדיל א"כ במקום שיהיה ב' שלישי ענף ושליש גדיל הוי איפכא דיותר הוי שיעור הגדיל מהענף

גם . מה שתי' בתי' הב' דאורך י"ב גודלים הוי חוץ ממה שנתון בתוך חור הבגד הכי נר' להכריח דהרי לס' הגאונים והרמב"ם דס"ל דאורך החוטי' הוי ד' גודלים הוא חוץ ממה שנתון בבגד וכמו כן לס' רש"י ודעימיה דהוי ו' גודלים הוי הכי חוץ ממה שנתון בבגד א"כ ע"כ צ"ל דגם לס' ר"ת ודעימיה הי"ב גודלים הוי חוץ ממה שנתון בבגד דל"פ בחרתי דלכ' הסברות מפרשים תשולשת ד' גודלים היינו חוץ ממה שתלוי חוץ לבגד ומה גם לפרש"י דמנחות דהוי השליש גדיל וב' שלישי ענף חוץ ממה שנתון בתוך החור ולא במה שבתוך החור ולס' ר"ת ודעימיה הוי תשולשת ד' עם מה שבתוך החור נשלם החשבון מב' שלישי ענף וכ"ן מדברי הב"י שם בה' ציצית שכתב וז"ל ומשולש חוץ לבגד י"ב אצבעות בין גדיל וענף ואביק לקמן דטי תכלת שליש גדיל וב' שלישי ענף כו' יע"ש הרי לך שכתב בפי' דתשולשת חוץ לבגד י"ב אצבעות וזה מורה כתי' ב' של מרן דבעינן י"ב אצבעות חוץ ממה שנתון בתוך החור וזה ק' על מרן דלא זכר שר לדברי הב"י אלו ועיין להרב בתי כנסיות בבי' ד' מ"ש ע"ד מרן ומה שעמד בפרש"י ובפי' הרמב"ם ויש להשיב ע"ד כמו שביארנו ועמש"ל בס"ד

אמנם נראה מדברי הפסקי תוס' בפ' התכלת סי' קמ"ט שכתבו וז"ל אנו נוהגים ד' חוטין שהן ח' בתו' ג' אצבעות והגדיל ד' אצבעות דבעי ב' שלישי ענף והענף ח' אצבעות ובין הכל י"ב עכ"ל ומדכתבו בין הכל י"ב נראה דקאי למה שבתוך החור ואפ' לאחית דבין הכל קאי לגדיל וענף לבד ואין ראיה מפסקי תוס' וכמו כן אין ראיה מדברי הסמ"ג בריש עשין כ"ו שכתב וכורכן ועד ד' אצבעות נמצא אורך הציצית י"ב אצבעות שהרי כו' יע"ש אין ראיה מדכתב אורך כל הציצית דהרי כתב דכורך על ד' אצבעות וא"כ שוב כשמניח עוד ב' שלישי ענף הוי כל הציצית היוצא מן הענף י"ב אצבעות גם מדברי רגמ"ה שכתב דמשך הציצית הוי אורכו זרת אין ראיה דאימא חוץ ממה שנתון בתוך הבגד

ואולם אנכי הרואה הדבר בפי' דלס' רש"י ור"ת ודעימיה דס"ל דאורך הציצית הוי י"ב גודלים היינו גם למה שהוא מובלע בתוך החור בין הכל הוי י"ב אצבעות וכמו שכ"כ רש"י בפי' בס' הפרדס בה' ציצי' ד"ה ע"ד גז"ל במנחות אתה אומר שיעו' ציצית מעיקרו אמה לכשיכפלנו יעמוד על זרת דהיינו ג' טפחים לזרת טפח לגדיל דהיינו ד' אצבעו' וב' טפחים כו' הרי שכתב להדיא דשיעו' ציצית מעיקרו אמה ולכשיכפלנו יעמוד על זרת והרי הוא מתמעט הי"ב גודלים עם מה שנתון בתוך החור וכ"כ עוד בד"ן ע"א וכ"ל כך בדורו של ציצית פוסק מן הפקע שנטוהה לשם ציצית ד' חוטין ושיעור דכל חוט נאותם ד' כשתכפול לב' יהיה שיעורו של חוט מן הח' בין גדיל וענף שיעור זרת והזרת פסת יד כשתכשון מאצבע זרת הוא האצבע הקטן עד הגודל ויש שמודדים אמה לכל חוט לכשתכפול הוי זרת ואח"ך תולין בכנף כשהם כל אחד בפ"ע כו' והחוט הד' שבו כורך הציצית צריך להניחו ארוך כשיעור שיכול לכרוך כו' יע"ש הרי בפי' דכל שיעור הו' הציצית מעיקרן שפוס' מן הפקע של הכויה הוי שיעור אמה שהוא ו' טפחים שהם גודלים ושנכפל ותעבירו בתוך החור הוי האי ג' טפחים שהם י"ב גודלים דש"מ דהוי שיעור הי"ב גודלים הללו בין הכל ענף וגדיל ומה שהוא נתון ומובלע בתוך החור בכנף הבגד , וכן מצאתי הדבר יותר בפי' בדברי הרוקח ר"סי שס"א וז"ל ולוקחים ד' חוטי' כל א' מד' אורך באמת שהם כ"ד אצבעות גודל ומוש הד' ארוך כו' ומשולשת ד' לוקח ד' חוטין אורכן כ"ד גודלים ופוסק החוטין יע"ש

ושו"ר שכ"כ הרא"ש בה' ציצית וז"ל ומודד ד' חוטין באורך ו' טפחים מרווח מד' אצבעות בגודל ואחד מהו' יהיה ארוך כדי לכרוך בו הגדיל ועושה נקב הטלית בתוך ג' שעל הקרן תרוח' מן הכנף כמו קשר גודל כו' יע"ש הרי מבואר דעיקר חוטי הציצית הוו אורכן ו' טפחים קודם שיתחב' בכנף וא"כ הוי שיעור אורכן בכפולן ג' טפחים שהם י"ב גודלים עם מה שבתוך הקרן ומה שכתבו הם ז"ל ד' גודלים גדיל וב' שלישי ענף הכי הוי דענף מקרי כל מה שאינו גדיל בין מה שהוא תחוב בכנף בין מה שנשאר מהגדיל הוי הכל ח' גודלים וד' מהגדיל הוי בין הכל י"ב גודלים ועוד ראיה אחרת מדהצריכו הם ז"ל דיהיה אחד מהחוטין ארוך כדי שישאר בו כשיעור אחר כריכת החוליות וזה לא הצריכו בשאר החוטין שיהיו יותר מהשיעור כדי לקשור בו ש"מ דלא היינו לדברי המנהיג שהביא מרן בשם רבי' הגדול מהרי"א דראוי להוסיף על מנין זה כדי שלא ימעטו ע"י הקשרים כו' יע"ש שהרי כתבו בפי' דאורך החוטין מעיקרן הוי אמה דהוא כ"ד אצבעות וכשתוהכם בכנף בכופלן הוו י"ב ש"מ דאין להוסיף ע"ז כלל

ומאחר שלו'כל זה שיט'י המדבר'ה למבואר דעת הרא"ש להדיא דס"ל די"ב אצבעות הוי מעיקרן גם מה נתחוב בתוך הבגד ולא ס"ל דצריך להוסיף לא בשביל הקשרים ולא בשביל מה שתחוב בתוך הבגד א"כ הדבר מוכרח והוא מבורר דמ"ש הטור ויהיו אורכן (בכופלן) ג' טפחים כו' היינו בין הכל ממקום תהיתחם וכן מבואר יותר בדברי הטור שכתב עוד שם וז"ל ויהכנם בכנף ויכפלם ואז יהיה אורכן י"ב אצבעות דהוא שיעור הורך

אורך הציצית עכ"ל הרי דכתב נפי' דבתחיבתם בכנף זכוס.ין או יהיו אורכן י"ב אצבעות שהוא אור' הציצית

וכבר ראיתי להרב יד אהרן בסי' י"א בהגב"י דהביא גם הרב מהר"ס מעוולי דהשי' ע"ד מרן דאי אפ"ל כפי' הב' שכתב מרן ויותר נראה די"ב אצבעות כו' מל' הטור הלזה וכתב ע"ד הרב י"א ולי נראה כו' דלדעת מרן יהיבא דלישנא דהרב"י הכי אזיל ויתחבם בכנף ויכפלם ואז אחר התחיבה בכנף יהיו י"ב אצבעות עכ"ל, האמת הוא דאם נאנו להניץ בעד מרן הכי כ"ל וכמו שמרן גופיה שם בב"י בזה הלשון שכתב הטור ואז יהיה אורכן י"ב אצבעות כתב וז"ל כבר נתבאר זה בתחי' הסי' עכ"ל ובודאי דכונתו לפרש בל' הטור ע"ד שפי' לעיל בתחי' הסי' • והוא תימא על הרבנים דלא זכרו לדברי מרן אלו ועו"ק ע"ד הרבנים דהו"ל להק' למרן דהות פי' בדברי הטור ז"ל מלברי הרא"ש אביו דבודאי הגמור אחד דנתגלה לנו דברי הרא"ש בפי' דס"ל די"ב גודלים הוי עם מה שתחוב בכנף אין ס' לומר בדעת הטור דס"ל להפך ובפ"ש בדבר הזה דגם דברי הטור מוריה יותר דס"ל הכי מתה שנפי' דבריו על צד הדוחק להפך, וזה ג"כ אחרי המ"ר התהני ע"ד מור"ס ז"ל בד"מ ונב' המ' בש"ע ס"ד דפסק כדברי מרן נתי' ב' דליתא לפי דעת הרא"ש והרוקח דמבואר בדבריהם נפי' להפך וכמו כן ק"ל ע"ד הרב הפרישה והרב הלבוש שם בסי' י"א ס"ל דהסכימו גם הם לפסק די"ב גודלים הוא חוץ ממה שתחוב בכנף והקשרים דליתא כלל לא לפי דברי הרא"ש והרוקח ואיך לא זכרו לדבריהם וכ"נ ק' להרב שו"ג בס"ק יו"ד דלא זכר כלל מדברי הראשונים אלו וכן יש להרגיש על הרב מג"א כ"ק ח' שע"ד מור"ס בהגה הביא מ"ש הב"י ולא נרגש מכל זה

ויותר תמהני ע"ד הלכה ברורה בסי' זה כק"ב דהביא לדברי מג"א שכתב וז"ל כתב הב"י משו' הקשירה בעי אצבע יתירה דהיינו ג' מלבד מה שמונח על הבגד ותמה עליו דכל נייז ושכיב אמר' דהרי הב"י הביא מ"ש מוהרי"א ז"ל דבעי' אצבע יתי' משום הקשירה וע"ז תמה הב"י דאם כן מה שנתון בתוך הבגד הוא חסר ותי' בתי' א' שגם הוא נחשב לא' ה' גודלים (נר' דט"ס הוא וצ"ל לא' הגדילים) כמש"ל ולתי' הב' אינו בכלל ואין להכריע בין ב' התירו' רק שכת' הב"י מלעתו ל' יותר נר' וגם רבינו מוהרי"א ג"כ לא כתב רק בל' ראוי וא"כ לכך כיוון הב"י ולא כתב בש"ע שצריך ה' גודלים דלמאי דאנו מחמירין בחשבון האצבעות בלבד המונח על הבגד טוב יות' מזה א"כ כו' והר' מג"א כתב ונתן מכשול כו' זת"ד •

ואחרי המ"ר שרי ליה מאריה מ"ש ע"ד הרב מג"א ז"ל אחר שלבריו טובים ונכוחים וברורי' לעיני כל רואה דעל מ"ש רמ"א בהג"ה, ושיעור הנזכר דהיינו י"ב גודלים יהיו לאחר שנקשר מלבד מה שמונח על קרן הבגד היינו דמור"ס פסק כתי' ב' דמרן בב"י שכת' ויות' נר' וע"ז בא הר' מג"א להודיענו טעם ההוספה הלזו כמה הוי דהיינו אצבע יתי' כדי שיהיה השיעו' לאחר שנקשר דהוא י"ב גודלים ומלבד מה דצריך להוסיף מה שמונח תוך הבגד והרב מג"א לא כת' מדנפשיה כלום ומה. לו כי יצעק עליו דלא כתב כ"ז טעם הדין הזה שכת' מור"ס ז"ל בהג"ה שכ"כ בב"י ואי משום דמרן בב"י לא כוון את זה בהלכה מדלא כתבו בש"ע אין זה הכרח כלל

דכמה דינים כותב מרן בב"י ומשמיט בש"ע ומור"ס מניא' בהג"ה ומה גם בדינא דהב"י בעצמו כת' ויותר נראה דמשמע דהכי ק"ל, ולק"מ ממה שלא הביאו בש"ע יען מרן בש"ע אזיל בשי' הרמב"ם ברוב הדינים שהוא אחד לבני המערב כידוע ולכן בתחי' דין זה כתב אורך הח כי' אין פחות מד' וי"א י"ב גודלים ומלשבי"ז לשון הרמב"ם בשם וכי' ר"ת ולעיקר די"ב גודלים בשם י"א דס"ל הכי כשתה ולכן בד' גודלים יוצא י"ח ציצית אם כן לא צריך וכיון שכת' הי"ב גודלים בשם י"א תו לא צריך להוסיף עוד יען מציקר הדין סגי בד' גודלי' והכל הוא יתרון, גם לא הבנתי דבריו במ"ש וז"ל וא"כ לתי' א' נחשב זה שעל הכנף ג"כ לא' ה' גודלים כו' לא ידעתי מה חשבון ה' גודלי' איכא והיה נראה להגיה דצ"ל לא' הגדילים במקום הה' אבל קשה מ"ש אחר כך ולא כתו' בש"ע ענין חדש דצריך ה' גודלים דהיינו ה' כ"ז אחד לקשירה וב' או ג' תחת מעט בשביל מה שמונח בבגד גם לא הבנתי אח"ז דלמאי דאנו מחמירין בחשבון האצבעות בלבד המונח בבגד טוב יותר מזה א"כ למאי אמר לבר זה דצריך יותר מזה הרי גם מור"ס והמג"א ז"ל לא כתבו דצריך יותר מזה כ"א דיהיה י"ב גודלים אחר הקשירה והתחיבה בבגד ועל זה כתב המג"א משם הב"י דאצבע יתירה הוא לקשירה ומלבד מה שהוא נתון בתוך הבגד ולא ידעתי מה הבין בדברי הר' מג"א שכת' זה. ומה גם דבתחילת דבריו מבואר יוצא דכל קו' ע"ד הר' מג"א הוא דא"צ להוסיף כלום מדלא כתבו בש"ע אם כן מאי קאמר' כיון דאנו מחמירים כו' ואי משום דכיון דמחמירין להוסיף על מה שהוא בתוך הבגד תו לא צריך להוסיף על הקשירה לא ידעתי מה מקום לחלק כיון דעל מ"ש מוהרי"א להוסיף בקשירה תמה מרן על זה וכת' דיש להוסיף על מה שמונח וכן נר' דיש להוסיף מלבד הקשירה ומלבד מה שהוא מונח בתוך הבגד

גם מה שכיים וכן באתי להודיע ספת הדברי' דאין רשאי לחדש מה שלא נכתב בש"ע אם לא שהיה הדבר ברור מאד כו' יעו"ש • וזה לא שייך לומר כאן שהוא ברור לכל כאמו', ושו"ר להר' מאמר מרדכי בסימן זה בק"ז שגם הוא תמה ע"ד הר"ה"ב אלו יעו"ש"ב

ואולם זה קשה על הר"ה"ב והר' מאמ' מרדכי דהו"ל להרגי' אעיקרא דדינא מל' הרא"ש והרוקח דנר' דאין להוסיף יותר מי"ב גודלים בשביל הקשירה ולא בשביל התחיבה בתוך הבגד ומה גם בהגלות לנו מ"ש רש"י ז"ל בספר הפרדס דגם הוא קאי בכי' זאת דכן ראוי לעשות אלא דקי"ל דאם הוסיף על י"ב גודלים לא הפסיד כמ"ש הפוסקי' והם ז"ל

וראיתי להר' הלבו' בסימן י"א ס"ד וז"ל ויהיו אז אורכן בכופלן לשהות י"ב אצבעו' בגודל שהוא שיעור אורך הציצית דהיינו ג' טפחים שנתנו חכמים ז"ל משום נוי ציצית שיהיו אורכן ג"ט לנוי אחר שכפלן והם וי"ו טפחי' כו' יעו"ש, וכתת דבריו שזה שנתנו חכמים שיעור. לאורך הציצית י"ב גודלים אינו אלו לנוי דכיון דהם מפרשי' הברייתא דתני וכמה תהא משולשת בש"ה ד' אצבעות ומפ' לפי' רש"י ור"ת ולעיקר' דהוי פי' משולשת דקאי לגדיל ואם כן כיון דקי"ל דהוי הכלא ב' שלישי גדיל ואחד ענף הוי ענף. ח' אצבעות וד' אצבעות גדיל הוי הכל י"ב אצבעות אם כן מד"ח כל שהיא משולשת ד' שהיא מגדיל סגי ואף דבעי' גם כן שיהיה ג"כ ענף יונא

מן

מן הגדיל זהו למצוה או דיהיה יוצא קצת וכלתני אין ציצית אלא יוצא והיינו אלא כל שהוא וכן ראיתי להרב עולת תמיד בק"ד שכת' ע"ד הרב הלבוש וז"ל נראה מדבריו לחיוב המצוה אינו אלא ד' גודלים עכ"ל והיינו דהתוספה ב' שליש ענף לפי הראשונים דס"ל י"ב גודלים וזהו לנוי כמבואר בדבריהם ז"ל •

וראיתי להרי א"ר בסק"ו וכא"ז סק"ה שתמה ע"ד הרב ע"ת אלו וז"ל ול"נ דאם כן או"ל להלבוש להביא דעת הפוסקי' דסגי בד' כדהביא הש"ע גם הל' שנתנו חכמים לא אתי שפיר לפי"ז אלא נראה דס"ל דשיעו' המצוה הוי י"ב אלא דס"ל דבתורה לא מצינו שיעור כלל לאורך החוטין ולהכי כשר לקמן סימן י"ב אם נשאר כדי עניבה אלא דחכמי' נתנו שיעור זה משום נוי ציצית ולפי מה דס"ל דסגי בד' נתני נתנו חכמי' ז"ל משו' נוי ציצית אלא דהלבו' פוסק כפוסקים דדוקא י"ב הוא חיוב המצוה וזה ברור עכ"ל •

ולע"ד נראה אחרי המחילה רבה דלית להא שהרי מ"ד דמשולשת ד' קאי על כל אורך הציצית כדעת הגאונים ודברי הרמב"ם והש"ע אם כן הם עושים בענין הכריכות ג"כ שליש גדיל וב' שלישי ענף כהני שיעור ד' אצבעות וכמו שפסק הר"מ במו"ל שם בספ"א יע"ש , ואם כן בהני שיעור ד' אצבעות הוי חיוב מדינא ופחות מזה הוי פסול אבל לפוסקים י"ב גודלים דד' גודלים הוא הנו' בברייתא דש"ס וספרי ואם עשה הכל גדיל אז לא עשה אלא חוליא אחת כשירה וכמ"ש רש"י שם בס' הפרדס והט"ז בסי' זה סק"א א"כ כל שיש ד' גודלים מגדילים ושיעור ענף כדי עניבה לכל היה כשר ולא בעינן י"ב כי אם משום נוי תכלת ואינו לעיכובא •

וזה תמהני ע"ד הרב מאמר מרדכי בסק"ח שדקדק דלס' זו דבעי' י"ב גודלים הוי לעיכובא דומיא דד' לס' קמייתא' ולכן יש לתמוה על הר' ע"ת דרצה לדקדק מדברי הלבו' דהא דבעי י"ב למצוה ולא לעיכובא ואין דבריו נראים' מנהתי להרב א"ר דהשיגו עכ"ל , ודבריו תמוהים דלע"ד דעת האומרים י"ב לדעת האומרים ד' כמו שביארנו דמ"ד ד' דוקא זהו מעיקר חיוב מד"ת מש"כ י"ב דהוי משום נוי והידור מצוה וגם מ"ש הר' א"ר לא הכריע הדבר דהוי לעיכובא אלא דהוי חיוב דמצוה לכתחילה וזה פשיטא' דודאי לכתחילה יש לעשות י"ב גודלים וכ"כ הלבו' עצמו בר"סי י"ב יע"ש , ועמ"ש המרדכי בה' ציצית ומ"ש שם הר' מוהר"ש בגנעט בסוף ס' הרי"ף דפוס ווין בא"ח בביאורו להמרדכי בד"ב ויש להשי"ע"ל וגם הר' פרי מגדים בא' א"א בסי' י"א סק"ח דעתו הוא דבדיעבד מעכב יע"ש , וליתא כמו שביארנו ועמ"ש שם הר' בס"ק י"ד , וכה הראני עט"ר אדוני אבי נר"ו מ"ש בזוהר הקדו' בר"מ ס' פנחס דרכ"ח ע"ב שאמרו וז"ל דתקינו אורך כל הציצית י"ב אצבען בגודלא מצות תכלת שלי' גדיל וב' שלישי ענף עכ"ל ואם כן ש"מ תרתי ש"מ דהעיקר כפירש"י בספר הפרדס ור"ת ודעי' דפי' משולשת ד' על הגדיל וגם מלישנא דקאמר אורך כל הציצית חיבת כל מורה על המובלע בכנף ודוק

באופן דעלה בידינו דלכתחילה למצוה מן המובחר יהיה אורך הציצית י"ב גודלים חוץ ממה שהוא תחוב בתוך כנף הבגד וממה שהוא נבלע בקשירה ושיהיה שלי' גדיל וב' שלישי ענף וזהו למצוה , אבל אם הוא פחות מזה השיעור וכ"ש כשהיה בתחילה כשיעור ואחר כך נתמעט כבר וגלת בנפסק החוט בב' ראשים ולא נשאר כדי עניבה דאז יש לפסול וכ"ש בנפסקו כולם ואם הוא בשעת הדחק דאינו מצוי ציצית אחר לתקנו יש תקנה להאחי' מהכרי' קצת כדי שישאר בענף כדי עניבה ויהיה אז גדיל וענף אלא דצריך להתיר כולם ולחזור ולעשות הכריכות מחדש משום תעשה ולא מן העשוי וכן כת' הרב פרי מגדים בהלק' מ"ז סק"ג יע"ש • ועיין להרב ג"ור חלק א"ח כלל ב' סי' א' ובהל"קט ה"ב סימן קי"ח ודוק

סימן פ

שאלה מעשה שהיה שהטיל הציצית בכנף הטלית בתוך החור כשיעור בתוך ג' אצבעות למטה מקשר גודל ושוב ע"י שכיבסו הטלית נתמעט ונתקצר זה הציצית ונכפל הכנף שכנגד החור בתוך החוטים ובציר ליה שיעור מקשר גודל אם נפסל ציצית זה או לא וכמו כן אם ע"י הכביסה נתקצר כנף הבגד ונתמעט מקשר גודל אי כשר אי לא

תשובה גרסינן בפרק התכלת דמ"ב ע"א רבינא ור"ם הוו יתבי קמיה דרב אשי חזייה ר"ם לקרניה דגלימיה דרבינא דכתר ובצר ממלא קשר גודל א"ל לא סבר לה מר להא דר' יעקב אמ"ל בשעת עשיית אתמר ופרש"י דכתר ובצר ממלא קשר גודל דנכתר ונרחב הנקב וירד הגדיל למטה עד שעמד ובציר ממלא קשר גודל א"נ דנכתר הבגד מלמטה שקורין איפ'ילייאכ עד שנפחת מן השפה עד הנקב ממלא ק'ג עכ"ל • הרי לך בהדיא דכל דבתחילה נעשה השיעור בכשרות אפי' דאח"כ נתקצר שיעור הכנף לא מיפסל וכ"כ דהה"נ אם נתקצר ע"י הכבים שנתקמט ואם כן מינה נמי לנ"ד לציצית גופיה דהיה בו כשיעור ונתקצר דהוא כשר ואין להלק' בין כנף לציצית שהרי בפירש"י הנ' הכי פי' רבינו ישעיה הא' בס' כ"ת שם בפי' הסוגיא בדט"ו ע"א וז"ל כי' ניתקו החוטין משפת הקרן ולא היה שם ג' אצבעות ואמר רבינא בשעת תליית הציצית בעינן שיהיה ג' אצבעות ואחר כך אם ניתקו חוטי הקרן ונתמעטו אין בכך כלום והביא ראיה ע"ז כדאמרינן בגרדומי ציצית עכ"ל

הרי מבואר מדברי הר' דמייתי ראיה לדין כנף דכל דבתחילת עשייתו היה בו כשיעור ואחר כך נתמעט אין בכך כלום מדין חוטי הציצית והיינו דמייתי הר' ראיה מדאמרי' בגרדומי ציצית , והוא מה דתני בספרי פ' שלח לך ע"פ ועשו להם ציצית ובפ' תצא ע"פ גדילים תעשה לך כו' והכי תניא בש"ס שם בפרק התכלת דט"ל אתיביה רבא לר"כ בד"א בתחילתו אבל בסופו שיריו וגרדומיו כל שהוא ופירש"י בד"ה דבעינן שיעו' לציצית כדאמרינן לקמן כמה תהא משולשת והוא דש"ס לקמן בדמ"א הובאה ברייתא שם א"ר כמה חוטיהון כו' וכמה תהא משולשת בש"א ד' ובה"א ג' ואמר"פ הלכתא ד' בתוך ג' ומשול' יע"ש אם כן בתחילת עשיתו הוא דבעינן שיהיה משול' ד' אבל אחר כך אם נפסקו החוטין שיריו וגרדומיו כל שהוא ומביק שם הש"ס על ברייתא הלזו דתד' קתני שיריו וגרדומיו כל שהוא כו'

הנה מבואר דכל דנעשה מעיקרו כשיעור ואח"כ נתמעט כשר לא שנא דנתמעטו החוטין ולא שנא דנתמעטו הכנפות, וכ"פ רב אחאי גאון בשאלתות ס' שלח סימן קכ"ז דתרוויהו כשרים יע"ש וכן פסק הרמב"ם בפ"א דציצית הי"ח יע"ש, גם הרי"ף ז"ל בה' ציצית פסק להא דשמעת עשיה אתמר והנמק"י שם פירש כפי' רש"י ז"ל הב' יע"ש וכן פסק הרא"ש שם סימן י"ד והסמ"ג עשין כ"ו והא"ח בה' ציצית סימן ך' וכן כתב הכלבו סימן כ"ך זוית הבגד שבין חוטי האורג ובין חוטי הציצית דנתמעטו ולא נשאר בו אלא כל שהוא כשר עכ"ל וכן כת' ר"יו ח' אדם נתי' י"ח ח"ג וכ"פ הטור בא"ח סימן י"א וז"ל אם נתקו משחי' הערב עד שלא נשאר כשיעו' מהקרן כשר יע"ש, ואם כן בנ"ד שנתקמט ונתקצר משפת הבגד ע"י הכביסה כשר כל דמתחילתו היה בו כשיעור הראוי ואדרבה בנ"ד נראה דכ"ש וק"ו הוא דהשתא היכא דנגרע ונתקצר השיעור לגמרי בניתקו החוטין כשר כיון דבתחילת עשייתו היה בכשרות כל שכן בשנקצר ונתקמט ונכפל הבגד בתוך החוטין בלי שום חיסו' דעכ"פ השיעו' הוא שלם בבתחילה וגר' השיעו' כפול דהוי טפי עדיף מנגרע ונחסר לגמרי

אלא דראיתי להטור שם דכייס על זה וז"ל ומ"מ טוב לעשות אימרא בשפת הבגד שלא ינתקו יע"ש ומרן שם בב"י הביא ע"ד הטור אלו מ"ש המרדכי בה' ציצית והגהו' סמ"ק סימן ל"א לעשות אימרא בשפת הבגד דבלא אימרא פעמי' לחוטי הערב מתפורדים מן הטלית למטה גם לפעמים דחוטי השתי בולטים בלא הערב ואז יש להסתפק מאיזה מקו' יתחיל למנות הג' אצבעות וכ"כ רבי' הגדול מהרי"א דלזה נתכוון רבינו ול"נ לי דהתם משמע דאיירי באורג בגד להטיל בו ציצית וקאמר דטוב לו לעשות אימרא בשפתו שלא יתפרדו כו' ויהיה מסופק מאיזה מקום יתחיל למדוד וע"ז מכריח בדברי הטור דהאי תקנתא דטוב לעשות אימרא היינו כדי שלא ינתקו החוטין אח"ך ולא על הטלת הציצית כמשמעו' דברי המרדכי והגהות סמ"ק כו' ושוב צידד כן גם בדברי המרדכי והגהות סמ"ק ז"ל יע"ש.

ולעד"ן דמה שצידד בדברי המרדכי והגהות סמ"ק וכן הניחו הכלבו בסי' כ"ך והא"ח בה' ציצית סי' י"ב בשם הר"פ דהוא היה בעל הגהות סמ"ק כידוע וכנז' שם בהקדמת סמ"ק יע"ש הנה מבוא' פשט הדברים דאיירי בחשש ניתוק החוטין בתחי' עשייתו מ"מ דברי הטור הן בחשש שמא ינתקו אח"ך ואפשר ללמד כן רבי' הטור מדבריהם וכמ"ש מרן וכ"כ הרב"ח וז"ל דלכתחילה טוב יזהר שלא ינתקו ואע"ג דמרדכי וסמ"ק ע"ש מהר"ס לא הזהיר לעשות אימרא אלא דלפעמים נפרדים החוטין מן האריגה של בגד ויש לספק מאיזה מקום מתחיל הג' ומשמע דאם אינם נפרדים חוטי האריגה ואין לספק במדידת ג' א"כ לעשות אימרא מ"מ כתב רבינו ז"ל דלעולם יעשה אימרא כדי שלא ינתקו לאחר עשיית הציצית עכ"ל • וכונת לדברי הרב"ח במ"ש ע"ד המרדכי והסמ"ק משמע דאם אינם נפרדים החוטין מן האריגה ואין ספק במדידת ג' אצבעות א"צ לעשות אימרא כו' היינו דכל חשש המרדכי והסמ"ק לעשות אימר' בבגד קוד' הטלת ציצית כדי שלא יבא הבגד לידי פיסול שיתפרדו החוטין ויסתפק מאיזה מקום יתחיל אבל כל שהטיל הציצית ולא ניתקו חוטי הציצית וליכא חששא בתחילה שוב לא איכפת להו לעשות תיקון לאחר עשיית כדי שלא ינתקו

וראיתי להר' מוהר"ס בנעט בביאו' למרדכי בסוף ס' הרי"ף דפוס ווין בד"ל ע"ב שפי' לדברי המרדכי אלו וז"ל הא דטוב לעשות אימרא אם נתקו חוטין מן האריגה דאז יש לספק בהטלתו ע"כ יעשה אימרא אבל בלא ניתקו אין צריך אימרא כו' כ"ן דלא כהב"י ז"ל עכ"ל •

ולע"ד אין זה כונת הרב"ח דגם הרב"ח ז"ל מודה דאפי' לא ניתקו יש לעשות התיקון לעשות אימרא אלא דהתיקון הנזה הוי כדי שלא יתקלקל הבגד ויסתפק מאיזה מקום יתחיל וכדי שלא יבא לידי ספק מתחילת האריגה יעשה האימרא והיינו מ"ש הרב"ח ע"ד המרדכי והסמ"ק דמשמ' דאם אינם נפרדים ר"ל אם לא היה הטעם משו' דנפרדים במקום האריגה ויפול הספק בתחילת הטלת הציצית לא הוו עבדי הך תקנתא על מה שינתקו אחר כך כיון דכשר בפ"ו וכן דייקי דברי המרדכי והסמ"ק דהמה באו ללמד עצה טובה דבתחילה כשיעש' הבגד יעשה אימרא ולא אחר שנפרדו החוטין שהרי כת' וז"ל וטוב לעשות אימרא בטלית כי בלא אימרא פעמים דחוטי הערב מתפזרים כו' דמ"מ דעד השתא לא נפרדו ולא נתפזרו וזה ברור וכ"נ מדברי הפרישה שם ועמ"ש הרב יד אהרן בבי' י"א בהגב"י משם מוהרמ"ת ומ"ש ע"ד יע"ש

וראיתי להר' בתי כנסיות בסי' י"א דאחר דהביא דברי מרן אלו ופי' דבריו כמ"ש הרב"ח דכשם דחשש המרדכי לשלא לבא לידי ספק לעשו' אימרא חשש רבינו ג"כ מפני הרואים וא"כ לדברי רבינו איכ' ספק ולפי פי' ב' מדברי מרן שכי' כדברי רבי' גם המרדכי לא נסתפק, וק' על הרמג"א שהביא הספק ושוב מצאתי בל"ח אות מ"ז כתב כדברי רבינו כפי' ב' דרש"י עכ"ל, וק"ל דמלבד דלא זכר מר לדברי הרב"ח זאת ועוד דלאחרי המ"ר דבריו אינם מובנים לק"ל דהנה דברי מרן ברורים דכת' דפשט דברי הטור איירי דהאימרא נעשית לתיקון לאח"ז שלא ינתק והמרדכי והסמ"ק דכתבו תקנה זאת על תחילת עשיית הטלית שלא ינתקו קודם הטל' הציצית דיש לספק מהיכן יתחיל למנות ולמדוד הג' אצבעות ואם כן ספק זה לא נתפשט לס' הטור דעדיין אם יהיה האופן לקוד' העשיית והטלת הציצית נתקו חוטי הער' וחוטי השתי בולטים וצריך לכתחילה לתקנו קוד' הטלת הציצית לחתוך חוטין ועמ"ש בפסקי תוס' בפ' התכלת סימן ק"ן וכמו כן י"ל בדעת המרדכי והסמ"ק לפי' ב' של מרן שכתב דהם סברי גם כן כדברי הטור • ואפילו אם נאמר דלפירו' זה אין כאן ספק כלל ולעולם מתחילת האריגה הוא מונה ומודד כ"כ א"כ קשה דמאי מקשה על הרמג"א דבר' דכוונתו להק' ע"ד רמ"א בהגה (שהרי הרמג"א לא דבר בזה) ובד"ת שהביא דינוה לעשות אימרא בשפת הבגד ובנקב לפי' רש"י שפי' דכמו שיש לחוש שינתק בשפת הבגד ה"ן ינתקו החוטין שבסביב הנקב ויורד הגדיל למטה ולכן כתב רמ"א בהגה שם בש"ע כ"י ונוהגים לעשות אימרא סביב הנקב שלא ינתק שם ויהיה פחות מהשיעור וכן עושה אימרא בשפת הבגד למטה מה"ט עכ"ל,

הרי דמור"ס לא הביא אעיקרא הספק להיכ' העשיה מהיכן יתחיל ואדרבה כתב כדברי הטור לעשות אימרא סביבות הנקב ובשפת הבגד ואדרבה היה לו לתמוה לאידך גיסא דלא הביא לכ' זה לענין דינא מהיכן מתחיל למדוד את דלעד"ן דלא הוצרך

הוצרך לנמלנו לדככל הלין שכתב לעשות אימרא בכלל לין זה לכשהעושה האימרא בשפת הבגד ניכול ג"כ מהך ספיקא דמהיכן יתחיל למנות הג' אצבעות ונראה דבטליתות שלנו שעושין היום שהוטי השתי בולטים ליכא לספוקי כלל מהיכן יתחיל דודאי מהאריגה הוא מתחיל למנות חלא דאותה החוטין הם נפרדים כיון דקטווין אותם ונעלן לגבי הבגד ועו' דע"י האימרא שעושין בשפת הבגד הם נבדלים לחוץ ולאו מכלל הבגד הם ואין לחלק ולו' דבנ"ד יהיה פסול מה שנתקצר ע"י הכביסה דהו"ל לאפוקי דעתיה דעתיד לאתקצר דודאי אין לחלק דזיל בתר טעמא דכל דבשעת עשיה היה כשיעור כשר

ועוד נ"ל להביא ראיה ממ"ש הרט"ז בסי' י"א ס"ק י"ב עמ"ש מרן בש"ע הגדיל שקורין אורילייו אם הוא רחב לא יטיל בו הציצית אבל עולה הוא לשיעור קשר גודל ותמה ע"ז הרט"ז דאם נחשב לכנף אמאי אינו מטיל ואם לאו אמאי עולה ותי' דכיון דכתבו רש"י והרשב"א בסו' ב"ק דהחוטין אלו נוטלין הכובס א"כ לק"מ דכיון דלא הסיר חשיב מכנף הבגד לענין שיעור קשר גודל וכ"ת א"כ לייבד ציצי' בגוויה זה אינו דיש לחוש להכובס יטילו לגדיל ואז ישאר מקושר שם הציצית ולא יהיה ציצית בבגד כלל אבל לענין קשר גודל עולה דאפי' שיתקלקל אח"ך כשיטול הכובס מ"מ כשר הוא כיון דבשעת עשיה היה כשיעור וכמ"ש בס"י עכ"ל הרי לך בפי' דאפי' דזה השיעור שמדד בקשר גודל הוא עם הגדיל הלזה והוא עתיד לנוטלו ע"י הכביסה עכ"ז כשר ואינו נפסל כיון דבשעת עשייתו היה בו כשיעור ה"נ בנ"ד ה"ה והוא הטעם עצמו דכיון דבשעת עשייתו היה בו כשיעור ואח"ך ע"י הכביסה נתקצרו ונתמעטו בין מהציצית בין מהכנף הוא כשר

ועוד נראה להבי ראיה מדברי הרמג"א בסימן י"א ס"ק י"ד עמ"ש מרן בש"ע דיעשה נקב באורך הטלית לא למעלה מג' אצבעות כו' וז"ל נראה לי דאם עשה הנקב למעלה מג' אצבעות אפילו כשקצר הציצית עשה החוטין שעל הבגד קצרי' ונתכפל הכנפות והוא למטה מג' פסול וה"ה איפכא בקשר גודל כשר עכ"ל וה"ד ג"כ הרב י"א בר"כי י"א יע"ש ולכאורה היה נר' לפ' דברי הרמג"א במ"ש וה"ה איפכא דקאי לחוטין דהרחיבן הרבה בקשר גודל ועכ"ז כשר אבל שבתי ורואה אני דהא ליתא בדברי הרמג"א ואין לשו' וה"ה איפכא משמ' כן אלא הכונה במ"ש וה"ה איפכא בק"ג כשר היינו וה"ה איפכא שהוא בקשר גו' כשיעור ועם כ"ז קצר החוטין ונתוך הכנף ונתמעט כשר ולא הוי עי"ז פחות מקשר גודל במה שנתמעט ע"י קצרות החוטין וכ"כ הרב פ"מ בח' א"ח בסי' י"א ס"ק י"ד בכונת דברי הרמג"א וז"ל דאין מועיל מה שנכפל אם הוא למעלה מג"א ולא מגרע אם הוא מכופל ואין קשר הגודל כיון דיש בכנף קשר גודל ש"ד עכ"ל וא"כ ה"נ בנ"ד לשאלה הא' דכבר היה בכנף שיעור קשר גודל והוא נכפל ע"י דנתקצרו החוטין הרי עכ"פ איכא בכנף שיעור ואפי' אם הוא ומכופל לא נפסל בכך והוו אפי' בתחילת העשיה, הראת לדעת דכ"ש בנ"ד דנעשה אח"ך והיה שיעור כראוי בשעת העשיה ושוב אח"ך ע"י הכביסה נתקצר דודאי דהוא כשר לכ"ע כפי כל הפוס' בין נתקצר הבגד בין נתקצרו החוטין בכל אופן כשר כנלע"ד כעת

סימן פא

שאלה במאי דקי"ל בשיעור נקב הטלית דיהיה למעלה מקשר גודל כמה הוי קשר גודל ואם קשר גודל הוי מפרק ראשון או מפרק ב' ומה הפרש יש בין קשר גודל עד ג' אצבעות ׃

תשובה הנה מצינו בפ' התכלת דמ"א ע"ב דאמר"פ הלכתא ד' בתוך ג' ועוד איתא התם בדמ"ב א"ר יעקב א"ר יוחנן וצריך שירחיק מלא קשר גודל ואצטריך דר"פ ואצטריך דר"י דאי מדר"פ הו"א תוך ג' דלא לירחיק טפי וכמה דמקרב טפי מעלי אצטריך דר"י ואי מדר"י הו"א מלא קשר גודל דלא ליקרב טפי וכמה דרחיק מעלי צריכה ופרש"י ואצטריך דר"פ דאמר לעיל ד' בתוך ג' דמשמע דלא יגביה יותר מג' אצבעות וכמה דקריב לשפה טפי מעלי ואפילו במודה של שפה ליתכשר כו' יע"ש ש"מ דשיעו' תוך ג' אצבעות הוי יותר מקשר גודל אלא דשיעו תוך ג' הוא למעוטי למעלה מזה השיעור קשר גודל לאפוקי למטה מזה השיעור קשר גודל ופרש"י שם בד"ה שירחיק וז"ל קשר גודל שיעור המפורן עם הבשר עד פרק ראשון יע"ש

וכ"כ החינוך ס' שלך לך כי'שפ"ו וז"ל אלא כמוך בשיעו' גודל מראשו עד הפרק הראשון יע"ש, וכ"כ הרנ"י בה' ציצית יע"ש וכ"כ ריא"ז שם בש"הג כתיב הרי"ף וד"ין נתי' י"ט ח"ג ע"ש וכ"פ הרמב"ם בפ"א דציצית ה"ו וז"ל כיצד עושין הציצית מתחיל מזוית הטלית שהיא כו' הארוג ומרחיק ממנה לא יותר על ג' אצבעות למעלה ולא פחות מקשר גודל עכ"ל, וכ"כ הא"ח בה' ציצה בי' י"א וכ"כ דהוא לעת רב שר שלום גאון בתשו' הגאונים בסוף ב' נהרות דמסק כי'קט"ן וז"ל וגבול הציצית מק"ג כו' יע"ש, וכ"כ הסמ"ג עשין כ"ו לא יניחנו למעלה מג"א משום דאינו נק' כנף ולא יניחנו למטה ממלא ק"ג משום שנא' על כנפי ואם היה נקרן ממש אם כן היה תחת הכנף כו' עכ"ל

וישׁ לדקדק שהרי למטה מק"ג אינו על הקרן ממש דהיינו בשפת הבגד דקרי ליה הסמ"ג בל'קרן אם כן מאי האי דכתב ואם היה בקרן ממש א"כ היה תחת הכנף דמלשונו זה דדוקא בקרן ממש אינו נקרא כנף הא למעלה מזה מקרי כנף, ואפ"ל דכונתו הוא דכל שהוא נתון למטה קצת מק"ג מקרי קרן דהיינו שפת הבגד ועיין מ"ש מרן ז"ל בב"י בסימן י"א

גם ראיתי להמרדכי בה' ציצית שכי' תתקמ"ג שכתב וז"ל וכיצד יעשה נוטל ד' חוטי פשוטים ותוחב בתכיפת הטלית תוך ג"א מן הכנף דלמעלה מג' לא מק'כנף ולא למטה ממלא גודל כמוך לשפת הבגד דכתי' על כנפי ולא תחת הכנף כו' יע"ש וכ"פ הטור בסי' י"א. וז"ל ויעשה נקב באורך הטלית בתוך ג"א ומרוחק מהקרן כשיעור כדי מק"ג ע"כו הכפורן עכ"ל, וכ"כ הרוקח בסי' ש"א וז"ל לוקח ד' חוטין אורכן ד"ך גודלים ופוכק החוטין ונותן בכנף ב' אצבעות גודל וחצי אצבע כו' ולא ירחיק מן הכנף ג"א ולמטה במלא ק"ג עכ"ל •

הנה מבואר מדבריו דעד ב' גודלים וחצי הוי שיעור למעלה מק"ג תוך ג"א דאם תנח דבריו לומ' ולפי מ"ש ר"ש בתוך ג' דהיינו ב' גודלים

גודלים ואמאי הו"ל שיהא יותר מג' גודלים והאי כמוך לג' אצבעות מטו קאת . ואפ"ל דס"ל להרב הרוקח דק"ג הוי ב' אצבעות גודל כמ"ש רש"י בס' הפרדס בה' ציצית ד"ו וז"ל וצריך שירחיק אותו נקב מעט התחתונ' של בגד מלא קשר דהיינו א' רוחב אגודל מן הציפורן על הפרק ושיעורו כב' אצבעות עכ"ל . וכ"כ הרא"ן ז"ל בתשו' ס"סי רמ"ז וז"ל כשיעור קישור החיצון באצבע גדולה דהוא ב' אצבעות יע"ש וכמ"ש בשמו הרב ש"ך בי"ד סי' מ"ו סק"ג יע"ש אם כן כיון דשיעו' ק"ג הוי ב' אצבעות אם כן תוך ג' הוי ב' גודלים ואמאי ליותר מזה יבא לאחיב למעלה מג' אצבעות וא"כ כי הרוקח הוי ע"ד ר"פ דאמר ד' בתוך ג' כמבואר שם •

וראיתי למרן בב"י שהביא משם הר' מוהרי"א וז"ל דהטעם דצריך דיהיה בתוך ג' ושירחיק כמלא ק"ג הוא משום דאין נק' בגד פחות מג"א ולא בעינן דצריך שיהיה בתוך ג"א ומה שצריך שיהיה כמלא ק"ג משום דאינו נק' כנף אלא בשיעור זה ותמה שם מרן דא"כ שאינו נק' בגד פחות מג"א מ"מ כנף בגד מקרי וק"ל כתיב על כנפי בגדיהם ול"ק על בגדיהם ،

ועוד דלפי טעמו כל דהרחיק פחות מג"א היה לנו לפסול והיאך הכשירו כו' יע"ש ואהדרי המ"ר לא ידעתי מאי ק"ל דהיא גופא מה דמק' הב"י ע"ד מהרי"א כותיה ומטעמיה קאמ' לה מהרי"א דלמאי דבעינן תוך ג' דהיינו פחות מג' לפי שאינו נק' בגד אלא כנף ומה"ט אם הטיל יותר מג' פסול דק"ל כתי' על כנפי ולא על הבגד ואם לפ"ד דאיך יתכן דמהרי"א יסתור דבריו בתכ"ד דאיהו קאמר דאינו נק' בגד פחות מג' וצריך שיטיל למטה מג' דהיינו גודל והדר אינו נק' בגד ואם כן ודאי דס"ל למוהרי"א דמה"ט גופיה דלא מקרי בגד אלא כנף הוא דנפסל למעלה מג"א וזה ברור לעיני כל רואה

וישו"ר לכבוד עמלו ע"ד מרן אלו הרב"ח ז"ל והפרישה ועטרת זקנים והרט"ז סק"ט ומה דרכה להליץ הרב בני חיי בר"סי י"א בהגב"י וכ"כ הרב חז"י שם ובס' בן ידיד נחי' להרמב"ם בפ"ג דציצית ה"ו הרואה יראה דלא איפרק מחולשא ועכ"פ דברי מהרי"א נכוני' ולק"מ וכמ"ש הר' אחד משה בס"ק ד' יע"ש

וכן ראיתי להר' תפארת שמואל בחי' להטור בסי' זה ד"ס שכת' ע"ד מרן אלו וז"ל ואינו נק' בגד פחות מג' אלא כנף מקרי כו' ואיני יודע למה הבין רבי' בדעה רחוקה הלא דבריו הם ממש כסמ"ג ורש"י וכן אני מפ' דברי הכלבו עכ"ל •

והנה מ"ש ליישב דברי מהרי"א האמת איתו וכמ"ש הרבנים הנז' וכדלכתיבנא' ברם מה דסיים וכת' וכן אני מפ' דברי הכלבו לא ידעתי פירו' שדברי הכלבו כך וז"ל ואוחו מג' אצבעות על ג"א דאינו נק' כנף פחות מכאן ונוקב שם ונותנם בתוך הנקב עכ"ל ، וע"ז תמה מרן בב"י דנראה מדבריו דס"ל דמה שאמר הכתו' ונתנו על ציצית הכנף כו' פי' שיתנו הציצית למעלה מהכנף ולפ"ד דאין נק' כנף פחות מג"א צריך ליתנו בסוף ג' אצבעות וק' דכל שנתנו למטה מג"א יצא לפום"ז כיון דאינו נתון למעלה מהכנף ונר' דהוא סובר כן ממה שלא כתב דבהרחיק במלא קשר גודל סגי , וק' דבהדיא אמרינן בגמ' דכיון דהרחיק כמלא ק"ג כשר , ועו"ק דלפי פי' זה הו"ל להכשיר אפי' אם הציצית מרוחק יותר מג"א שהרי על הכנף הוא נתון כו' עכ"ל ואם כן מה תי' הרב ע"ד הכלבו לפרש דפחות מג' מקרי כנף אדרבה דהכלבו כתב ואותו מג"א על ג"א דאינו נק' כנף פחות מג"א דנראה דפחו' מזה השיעור אינו נק' כנף והדרי תוך ג' עד קשר גודל נק"א כנף והוא פחות מג' וגם דלא הזכיר קשר גודל כלל

וזה תמהני ע"ד הפרישה שם בבבי' י"א שכתב ליישב דעת הכלבו וז"ל ול"נ דפשוט הוא דלא זו הדרך ולא זו העיר בדברי הכלבו אלא ר"ל הרוצה לעשות ציצית היאך יעשה שלא יתנם למעלה או למטה מהשיעור הראוי יאחוז ג"א על ג"א מהעכנית דהוא שיעור כנף וניקב שם ר"ל כאותו שיעור שיש לו בידו נוקבו כל היכא דירצה למעלה מקשר גודל דכל מקום שם נק' כנף כלשוקי למעלה מג' דהוי בגד ולא כנף כו יע"ש

ואחר הרואה יראה כמה דחוקים דבריו דמלבד דהכלבו כתב דפחות מזה לא מקרי כנף כנראה דאינו יכול לנקוב למעלה מק"ג כ"א כשיעור ג' אצבעות דנקט הוא בדוקא ועוד דכל כי האי הו"ל לפ' דאוחז ג"א ונוקב במקום שירצה ואדרבה ממ"ש דאינו נק"א כנף נראה דפתח הפתח והינו יכול לעשו' כי אם סמוך לג' אצבעו' במקום

ויותר נראה כמ"ש הרב"ח ליישב דברי הכלבו והיינו במ"ש להגיה בדברי הכלבו ובמקום שאינו נק' כנף פחות מכן הגיה שאינו נק' כנף יותר מכן יע"ש ועדיין לא איפרק מחולשא דהו"ל להכלבו להזכיר להא דקשר גודל , והנלע"ד ליישב לדעת הכלבו הוא דס"ל כפי' ר' ישעיה הראשון ה"ד ריא"ז שם בש"הג סביב הרי"ף בה' ציצית וז"ל כת' מוז"ה וצריך שירחיק נקב הכנף שנותן בו החוטין משפ' הבגד מלמטה בין הכל כמלא ק"ג השני של גודל ששיעורו ג' אצבעות בגודל ולא יוסיף מזה השיעו' ולא יפחות מכן עכ"ל

הרי מבואר דס"ל לשיעור מלא קשר גודל הוי שיעור ג' אצבעות , ואם כן אין הפ"ש בין מ"ש ר"פ בתוך ג' למ"ש ר"י ק"ג ואפי' דמבואר בש"ס דאצטריך דר"פ ואצטריך דר"י כנראה דיש הפ"ש ביניהם י"ל לדעתו להידך גיסא דמהאי טעמא גופיה קאמ' הש"ס דאצטריך דר"פ בתוך ג' דלא ירחיק טפי לעשות יותר מג' ואצטריך דר"י דלא ליקרב טפי לעשות למטה לכן קאמר קש"ג דעד ג"א הוי שיעורו ואידי ואידי חד שיעורא וסו"ר לר' ישעיה גופיה בס' כס חיים בה' ציצית דט"ו ע"ד שפי' כן הכוגייא הלזו דפי' קש"ג הוא קשר גודל הב' דהוא שיעור ג"א והניח מ"ש בש"ס דאצטריכו תרווייהו ש"מ דהגין כן נפירו' הפוג' וא"כ צריך לעשות הנקב בתחילת הג' אצבעות דפחות מכן ל"מ כנף והשתא אתו דברי הכלבו כמין חומר דכתב דאוחז מן הבגד ג"א דהיינו שיעור ק"ג דפחות מכן ל"מ כנף והוא בדקדוק גמור דתוך ג' היינו בתחילת ג' דהוא ק"ג דהיינו ג"א דפחות מכן ל"מ כנף והוא תימא על הרב"ח והרבני' הבאי' אחריהם דלא זכרו מדברי ריא"ז אלו שכ"כ משם רבי' ישעיה הא' שהוא מו"ה כידוע ולמרן ל"ק דס' שה"ג לא הגיע לידו בזמן חיבור הב"י דרב"י א"ח נדפס בש' ש"י והש"הג נדפס בש' ד"י כמ"ש הרב שם הגדולים ח"א באו' ש"ן יע"ש

וזה ראיתי להרב ברכ"י בק"א בשיורי ברכה בסי' י"א אות ג' דהביא לנו דברי ר' ישעיה אלו בפסקי' כ"י וסיים וז"ל ולפי זה יש להחמיר שלא יהא רחוק

רחוק למעלה מג״א פשוטים ולא גודלים עכ״ל וכ״כ בס׳ מחב״ר בסי׳ זה אות וי״ו והביא סמך מדברי רבינו ישעיה הלז לדברי ר׳ האר״י ז״ל שכתב כמו בס׳ מנחת בכורים ד״ע דהלו הג׳ אצבעות הם אמה קטנה ורחב במוכח שהם ג״א פגומים עכ״ל, ואחרי המ״ר ק׳ דהא דק״ז מייתי מתפבק ר״י בכ״י הו״ל להזכיר לדברי רי״ז שכתב תשמו של נגז״ה ועוד דהא דקא מפסע פביעא ליה לה״ב ז״ל דג״ז שכתב ר׳ ישעיה הם ג׳ אצבעות פשוטי׳ ולא גודלי׳ אין הכרח מדברי ר׳ישעיה דאדרב׳ מדסתם לא פי׳ על ג״ז דהם פשוטי׳ עכ׳ כמך מ״ש בש״ס דאצבע היינו גודל קאי גם הרב ז״ל ומ״ג דמצינו בס׳ הכלבו דאחר ל׳ זה שכתב דאותו מן הבגד ג״א כו׳ כתב וז״ל וכתב הר״פ אצבע היינו גודל דס״מ דעל ג׳ אצבעות אלו כתב שהם בגודל ולא אצבע ממש הפשו׳ וחוץ מזאת שהרי רי״ז העל העיד בנו משם מז״ה שהוא ר׳ ישעיה הא׳ דכ״ל דקש״ג הוי ג״א בגודל כמו שיע״ש ואיך כתב הרב לדעת ר׳ ישעיה להפךמ״ש רי״ז נכלו דהיה נקי עפי ועל הכל דהו״ל להרב להוכירו וצ״ע

איברא לדברי הר״פ אלו הם מ״ש הר״פ גופיה בהגהת סמ״ק כי׳ ל״א עמ״ש שם הסמ״ק נותן התוטין וכוכלן בתחינת הטלית תוך ג׳ אצבעות הגיה וכתב ג״א פי׳ גודל עכ״ל הרי מבואר דעל תוך ג״א הוא דכתב הר״פ דהוא במידת גודל ולא על שיעור קש״ג ונר׳ דאין זה בהירה דאה״ן דתוך ג׳ וקשר גודל הכל הוי בשיעור אחד והוא גודל ולכן הכלבו קפסיק ותני דג״א הוי השיעור ולא פחות היינו דכ״ל דק״ג וג״א הכל הוי שיעור אחד ואפ׳ דאפילו דברי הסמ״ק שכתב תוך ג״א כדברי הש״ס היינו דכ״ל דתוך ג׳ הוי כשיעור קשר גודל כיון דלא הוכיר ק״ג בדבריו ואפי׳ דברי הכלבו שכתב ג״א היינו תוך ג׳ כדברי הש״ס אלא דאותו מהבגד ג״ז ונוקב שם בתחילת הג׳ ומעילא הוי תוך ג׳ למטה מתחילת הג׳ וכמ״ש הרב״ח

והשתא דאתינן להכי נראה דמכוונים דברי רש״י בבכורות דט״ל ע״ב ד״ה מסולי׳ וז״ל אין נותנים אותה בשפת הבגד ממש אלא מגביהים אותו ג׳ אצבעות בתוך הבגד עכ״ל, כנראה דדבריו הם כדברי הכלבו שכתב דמגביהים ג״א ונותני׳ שם הציצית והיינו דס״ל כפי׳ ר׳ ישעיה הא׳ דמלא ק״ג הוי נמי כשיעור ג׳ אצבעות ובהכי נר׳ דל״ק קו׳ התוס׳ דהק׳ שם בד״ה כנה על פרש״י דלענין מוהקרן הוא דמצטריכינן כמלא ק״ג ולא הווכר לשם בתוך ג״א אלא לאפוקי למעלה מג׳ יע״ש די״ל דרש״י סובר דמלא ק״ג וג׳ אצבעות הכל אחד שלא יהיה למעלה מג׳ והיינו מ״ש רש״י במנחות דמ״ב ד״ה ואצטריך דלא יגביהנה יותר מג׳אצבעות ועיין למרן בב״י שם

וכן ראיתי להתוס׳ היכו׳ ה״ד בס׳ מונח כפרה שם דהק׳ ע״ד רש״י כקו׳ התוס׳ וז״ל ול״כ להרד״א דמשמע דבתחילה יכול אותו לוט״ם הוא וצ״ל ליתנו) בתחילת ג׳ אצבעות וזה אינו אלא נותני׳ אותו למטה מק״ג כדמוכח בפ׳ התכלת ולעולם יש ליתנו בתוך ג״א למטה מן הבגד אבל לכתחילה אין ליתנו למעלה מק״ג עכ״ל ולכאורה אין דבריהם מובני׳ שהרי קו׳ על רש״י הוא דמדכתב רש״י דמגביהים אותו ג״א הוא דר״ל שנותנים בתחילת ג״א ועל זה הק׳ דזה אינו אלא נותנים אותו למטה מק״ג כו׳ הוא דבר תימא דלמטה מק״ג הוא פסול גם מ״ש אין להניחו למעלה מק״ג אינו מובן והיא נראה להגיה

בדבריהם דאולי ט״ס נפל בב׳ מקומות וצ״ל לא נותנים אותו למעלה מק״ג ובכו׳ר״ל אין נהגיהו למטה מק״ג כו׳ וגם בעיקר קו׳ ע״ד רש״י י״ל דס״ל לרש״י דמלא ק״ג הוי ג׳ אצבעות ולכתחילה יכול ליתנו בתחילת ג׳ אצבעות ואפ׳ לומר כישב דברי התוס׳ תיכו׳ ואין צריך להגיה בדבריהם והיינו הך גופא דהם הבינו גם כן כפי׳ ר״י דק״ג הוא ג׳ אצבעות אבל מדברי רש״י שכתב דמגביהים ג׳ אצבעות להטיל הציצית נראה דבעינן דוקא בתחילת ג׳ אצבעות ממש לעיכובא ועל זה תמהו ע״ד דזה אינו אלא נותנים אותו למטה מק״ג כדמוכח בפ׳ התכלת דמוכח שם דאיכא מ״ד תוך ג׳ ותוך ג׳ לא הוי ממש בתחילת ג׳ והיינו למטה מק״ג דהוי ג׳ שלימות ולעולם יש ליתנו בתוך ג״א למטה מן הבגד אבל לכתחילה אין להניחו למעלה מק״ג דהיינו למעלה מג׳ אצבעות ומדברי רש״י שכתב מגביהים ג׳ אצבעות ליתנו בתחי׳ ג׳ אצבעות והוי במקום שהוא קשר למעלה מק״ג וזה אינו דבעי׳ שיעור ק״ג שהוא ג׳ אצבעות שיהיה עכ״פ בתוך ג׳ כמוך לתוך ג׳ דהוי למטה מק״ג קצת זה נ״ל ליישב דברי התוס׳ תיכו׳ ז״ל

ומ״מ נכונת דברי התוס׳ י״ל דעיקר הוא כיון דרש״י פי׳ מחלוקת זה דנין ב״ש וב״ה דאיכא מ״ד ג׳ ואיכא מ״ד ד׳ והתם לכ״ע הוא ק״ג ולא הזכיר תוך ג׳ אלא לאפוקי למעלה דפסול ואיך יתכן דבה״א ג׳ ובש״א ד׳ ועמ״ש לעיל בכי׳ כ״ע מה שניד דתי עוד בדברי התוס׳ אלו יע״ש •

ברם אם כנים אנו בזה בדעת רש״י הדבר קי׳ שהרי מבואר דעת רש״י במנחות להדיא וכן במ״ש בס׳ הפרדס נראה דכ״ל דק״ג לא הוי שיעור ג׳ אצבעות כ״א ב׳ אצבעות וכ״כ ג״כ רי״ז בשם בשם התורה דפליג לר׳ ישעיה כי כן נ״ל בדעת רש״י במ״ש דמגביהים אותו ג׳ אצבעות היינו דנוקב שם בתוך ג״א ועל אותו שיעור למרבה הוא דנק׳ כנף ולא יותר ולרבותא נקט רש״י עד ג״א ועדיין צ״י

והנה ראיתי למרן בב״י ז״ל שם דהביא בשם מהרי״ן ז׳ תביב ז״ל בשיעור קש״ג וז״ל שמעתי דיש באורך ק״ג יותר מב׳ אצבעות ואינה עולה לג׳ אצבעות עכ״ל והנראה לפי״ז דזהו מ״ש הרוקח שיקח שיעור ב׳ אצבעות בגודל וחצי אצבע ואי לזו ק׳ דמנכל דהי״ל להזכיר דברי הרוקח ועוד דמצינו לרמב״ן דחולק וכ״ל דהוי שיעור ב׳ אצבעות וגם הנגלה לנו שכן הוא דעת רש״י ומה גם למה שנדדנו לעיל דשיעור ב״א ומני שכתב הרוקח דקאי לשיעור ק״ג כ״א לתוך ג׳ כמש״ל וא״כ לפי דברי רמב״ן ורש״י לא הוי הקש״ג כ״א כשיעור ב׳ אצבעות וחו לא

וגם נראה לומר דהני ב׳ אצבעות דכהנו רש״י ורמב״ן דהוי שיעור קש״ג אינו אלא כ״א ב״א פשוטים ולא גודלים דהרי המנחן הוא דב׳גודלים ברוחב גודל הוי יותר משיעור ק״ג באורך לפי מאי דקי״ל דמשערינןברוחב הגודל כמ״ש המרדכי ומהר״ס בב״י בתשו׳ דפוח פראג בי׳רל״ט והוא בתשו׳ סיי׳בס׳ קנין סי׳ר״ל וכמ״ש הרב כנה״ג ח״מ ח״א סימן קנ״ד הג״הט אות פ״ב יע״ש והרי ק״ג שהוא מראש הגודל עד פרק ראשון למ״ש רש״י ורמב״ן והיכון ור׳ ירוחם והרנ״י הוי יותר מב׳ גודלים , כי כן האמת לומר דברים כפשטן דמ״ש רש״י ורמב״ן דק״ג הוי שיעור ב׳ אצבעות היינו אצבעות פשוטים כמשמען והוא ברור

צמור ואם כן קשה ע"ד מהריב"ח דאין יתכן לו' דהוי יותר מג' אצבעות ואינו עולה לג' דאהדר כמ"ד ליתא להא כלל

ושו"ר להר' מאמר מרדכי בסי' י"א סק"י שעמד ע"ד מהריב"ח אלו והמה ע"ד דהרי אנו רואים דאין מק"ג ע"כו הצפורן אפילו ב' אצבעות ושמותם לא יוכלם וזין לדחוק ולומ' דהוא קשר ב' דהרי רש"י כו' , ועו"ק דמדברי הש"ס והפוס' משמ' דיש איזה שיעו' מה מק"ג עד ג' אצבעות ואילו לדברי הר' אינו אפי' חצי אצבע כו' יע"ש ,

ואחרי המ"ד אי ימחה לי"ק דמדברי הש"ס אין הכרח דאיכא הפר' ושיעור מה בין ג' אצבעות לק"ג שהרי מבואר דעת ר' ישעיה דפי' הסוגיא דק"ג הוי קשר ב' והוי ג' אצבעות בגודל ואידי ואידי חד שיעור והוא הימ' דאיך נעלם ממנו זה כיון דכבר הזכירו ריא"ז בש"הג , ושוב ראיתי להר' בתי כהונה בסי' י"א שעמד ע"ד מוהריב"ח אלו דהביא מרן פי' הסוגיא אליביה דמה"ט הוצרך הש"ס לו' אצטריך כו' משום דתרוייהו חד שיעור' יע"ש אלא דק"ק דגם הוא לא זכר לדברי ריא"ז אלו גם מה שהק' ה"מ"מ ממשמעות הפוס' בלא"ה ל"ק דהעיק' מ"ש הפר' זה הוא דס"ל דק"ג הוא מראש הגודל עד פרק ראשון , גם מ"שהק עוד שם דשיעור קשר ב' של גודל דשיעורו קרוב לג' אצבעות שהוא יותר מב' אצבעות וחצי ואם כן היכי משכחת לה מ"ש מרן בב"י שם בדין אמרא שקורין אורילייו שידקדקו וכתבו מור"ס לקמן בהגה משמ' מדבריו דמיירי באמרא רחבה יותר מק"ג ולפי דברי מוהריב"ח אין מקום לתיקון זה כו' יע"ש

והנה אמת דמרן בב"י ומור"ס אזלי כשיטת רש"י והראשונים דס"ל דק"ג הוי קשר ראשון ולא קשר ב' ואם כן לא דיברו לשיט' הסוברים דהוי קשר ב' כלל אלא דאפי' לפי דבריו ל"ק דיש מקום לתיקון זה כשיהיה האמרא קצרה ביות' דימדוד קשר ב' של גודל דהיינו ב' אצבעות והני ועוד קצת קרוב לרביע אצבע מהאמרא ונשאר עדיין שהוא תוך ג' אצבעות , אבל האמת הוא דזה לא יתכן מכל אחד שהרי מבואר מדברי ריא"ז דלס' ר"י דהוי ק"ג קשר ב' הוי שיעור ג' אצבעות בגודל דזהו שקש' להרב מאמר מרדכי שכתב דקשר ב' הוי שיעור ב' גודלים וחצי ולא רצה לומ' דהוי ג' גודלים והרי להדיא כתב ריא"ז דהוא שיעור ג' גודלים ,

ואיברא דכשאני לעצמי לא יכולתי להלום דברי ריא"ז שכת' בשם מז"ה דאיך יתכן להיות שיעור ק"ג דפרק ב' כשיעו' ג' אצבעות בגודל דלית' דהמותם לא יכחיש דלא הוי כי אם ב' גודלי' ברוחב גודל במקום הרחב ועוד קצת משהו ולא הוי כשיעור ג' אצבעות פשוטי' הכמוכים וה לוה כשיעו' אמה זקמינה וזרת כמ"ש הרב ברכ"י בש"ב ובמחב"ר וכמש"ל

עוד ראיתי להרב מאמר מרדכי שכת' שם והיה נראה לומר בדעת מהריב"ח דאצבעו' שכתב אינם גודלים אבל דוחק הוא לומ' שיחלוק הרב על כל הני רבוותא שכתב מרן בשמם דמשערין בגודל ולא הביא חולק עליהם הלא המה הרמב"ם והמרדכי והרוקח והכלבו והר"פ והגהת סמ"ק , ועוד שדבר מוכרח מן הש"ס וכמ"ש הרב לחם חמודות אות ל' עכ"ל .

ולא ידעתי מאי ק"ל בזה ע"ד מוהריב"ח דאם לפי האמת דברי מהריב"ח הוא שבא לתת שיעו' למ"ש בש"ס ק"ג שהוא ב' אצבעות וחצי מה ענין מ"ש הפוסקים דאצבע הוי גודל דזהו לענין הנז' בש"ס ד' בתוך ג' דתוך ג' אצבעות הוי ג' גודלים שלא אצבעות ממש ועוד דאמרו שם בש"ס דמנחות לת"ם ובבכורות דט"ל ע"ב דאצבע האמור גבי ציצית הוי בגודל אבל ענין מ"ש מוהריב"ח הוא דשיעור ק"ג האמו' הוי שיעורו כשני אצבעות וחצי ואינו עולה לג' אצבעות ואם האמת הוא דזה השיעו' לא הוי כי אם באצבעות פשוטים מה מקום להק' ממ"ש הש"ס והפוס' דאצבע היינו גודל וכי על שיעו' ק"ג אמרו זה ואם כן לא נגע ולא פגע מ"ש הש"ס והפוסקים בענין זה אלא דמה שקשה הוא דקא יהיב שיעו' לדין זה שלא יהיה למעלה מג' ולהא ודאי קי"ל דהוו שיעו' אצבעות בגודל ועדיין צ"ע

ועו"ק במ"ש שכ"כ הכלבו והר"פ והגה' סמ"ק דאגב שיטפיה לא דק בליבניה דהר"פ גופיה הוא בעל הגה' סמ"ק כמבואר בהקדמת הסמ"ק שם , ועוד מרן בב"י שם בסי' י"א לק"מ בלא כרב כ"א וז"ל כתב הכלבו בשם הר"פ על הני אצבעות כי אצבע היינו גודל וכן כתב בהגה' סמ"ק יע"ש והיינו דמ"ש הכלבו בשם הר"פ הלא כתו' בהגה' סמ"ק והיא גופא מהר"פ וזה ברור , והולם מ"ש הרב ל"ח בה' ציצית אות ל' שהק' ע"ד מרן בב"י כל הפוסקים שכתבו דהני אצבעות היינו גודל דלא היה צורך להביא דהרי הכי מוכח בש"ס כדפי' ר"פ בד' דב"ה ונהלא מחתא מחתניהו כו' יע"ש , לע"ד ל"ק דודאי כל הני פוסקים דפי' אצבעות אלו שהם בגודל היינו מה"ט גופיה דמוכח בש"ס דאצבעות האמורות בציצית הוא בגודל וכדמינו לר"פ דמחתניהו בחדא מחתא , **גם** מה שהוכרחו הר"פ ושאר הפוסקים ומרן בב"י ומור"ס בד"מ ובהגה' הש"ע לפ' היינו דכיון דכתבו הפוסקים ונקטו הכלבו והסמ"ק והרא"ש והטור ודעימייהו לא למעלה מג' אצבעות ולא למטה מק"ג שמא יטעה הקורא בהם שהוא אצבעות ממש ומה גם לבדין אורך החוטין כתבו הרא"ש והטור להדיא שהם גודלים וכאן גבי לא למעל' מג"א ולא למט' מק"ג לא פי' להדיא שהם גודלים לכן באו לפ' שהם גודלי' והוא מוכרח בש"ס וכ"נ בדברי הר"פ שהביא הכלבו וכן מ"ש הר"פ בהגה' סמ"ק ע"ד הסמ"ק הוא דלא פי' דאצבעות הם גודלים כלל לכן הוכרח הר"פ להגיה דאצבעו אלו הם גודלים וא"כ מאי מקשה שלא היה צורך לזה שכן מוכרע בש"ס דודאי על מה שהוא מוכרח דבר זה מהש"ס והם לא ביארו הדבר היטב כדרך הפוסקים דהיה להם לבאר ע"כ בא מרן והביא לכל הני פוסקים דפי' דאצבעות אלו הם בגודל ולא נעלם מעיני מרן דדבר זה הוא מוכרע מהש"ס וכמו שראיתי למרן גופיה שם בס' ב"ה בסי' י"א שציין שם על מ"ש בב"י בשם כל הפוסקים דפי' אצבעות אלו בגודל סיים וכת' וז"ל והוא מבואר בגמ' שכתבתי בסמוך יע"ש , וכן כתב עוד שם מרן לעיל מזה בד"ה ויהיה אורכן כו' וז"ל שמעינן דאצבעות האמורים בשמועה זאת בגודל יע"ש , ומנה שמרן בש"ע נקט שם בדין אורך החוטין ס"ל בגודלים וכאן ס"ע נקט לא למעלה מג' אצבעות לפי שבדין אורך החוטין דלעיל ביארו רוב הפוסקים להדיא גודלים משא"כ הכא בדין זה דלא נקטו כ"א לישנא דלא למעל' מג"א לכן כתם הדברים וכבר בא מור"ס והגיה דהי' בגודל ועיין להר' ש"ג בסי' י"א בקי"ט מ"ש ע"ד מרן בזה ולעד"ן דלק"מ כמ"ש

ואיך

איך שיהיה הנה מבואר דלדעת רש"י ורמב"ן הוי הגודל שיעור ב"א והם אצבעות ממש ולדעת מהריב"ח הוי ב"א ותני ואף שהרב מאמר מרדכי רצה ליישב דאתו דברי מהריב"ח עם ס' רמב"ן ליתא להא כמבואר ושו"ר דע"ד מהריב"ח אלו עמד עליהם הרב המגי"ע בח"א ס"סי קמ"ג דס"ע ע"ג וז"ל ובב"י הביא משם מהריב"ח שמשמע על טעם שיעור כמלא ק"ג דיש באורך ק"ג יותר מב"א ואינו עולה לג"א וזה שמוע הרב הוא מובן מלדברי הרב ר' יונה שכתב באגרת התשובה דצריך דירחיק החוטין משפת הטלית מזה ומזה ק"ג ויזהר שיהיה בתו' ג"א כו' דאורך ק"ג הוא יותר מב"א ואינו לג' כמובן ועל כן צריך ליזהר והמציאו' אינו מסכים לזה דאין אורך ק"ג עולה לג' גודלים וכ"ש אם נמדדים במקום רוחב גודל עכ"ל .

הנה מבואר דהרב ז"ל קא קשיא ליה כקושיין לדברי מהריב"ח אלא דק"ל דזה דהביא הרב משם הרב ר' יונה שכתב דירחיק החוטין משפת הטלית ק"ג ויזהר דיהיה בתוך ג' אין מזה הכרח דכל' הזה הוא לשון שאר הפוס' כמש"ל גרחם אמיר ומה שדקדק ר' יונה בל' ויזהר שיהיו בתוך ג' היינו שירחיק ק"ג ומשם ואילך הוא השיעור למעלה לכן צריך אזהרה שיהיו תוך ג"א ותו לא ועוד דלפי דבריו דס"ל לרבי' יונה כס' מהריב"ח עכ"פ הרי איכא הפ' בין ק"ג לג"א קמי גודל ומה צריך לזה אזהרה שיהיה בתוך ג' אצבעות דפשיטא ודאי לשיעור ק"ג הוי תוך שגא אפי' אי משערינן לשיעור ק"ג יותר מב' אצבעות ותני עכ"פ לכל הפי' אינו עולה יותר כדי שיצטרך לאזהרה זאת

ובשאני לעצמי נלק"ד דאין זה כוונת דברי ר' יונה ז"ל ורוח אחרת איתו וכ"ל כפי' ר' ישעיה דשיעור ק"ג הוי שיעור ג"א ולכן נאו דבריו על נכון שכתב דצריך דירחיק החוטין משפת הטלית כמלא ק"ג ויזהר שיהיה בתוך ג"א ולא למעלה ע"כ צריך ליזהר שיהיה עכ"פ תוך ג' ויניחנו בתחילת ג"א ולא למעלה מג' ובהכי אין ראיה מדברי ר' יונה לדברי הריב"ח כמ"ש המגי"ע וראיתי למר בריה הרב מהרימ"ט בח"ב הזו"ד סי' י"ט שהביא דברי מ"א המגי"ע ז"ל וז"ל והרב אבא מארי נתשו' סי' קמ"ה (וע"ס הוא והוא בסי' קמ"ג) ועוד הביא מ"ש הב"י בא"ח סי' י"א בשם מהריב"ח כו' וע"ז כתב וז"ל ואיברא שהמציאות מכחיש הדבר אם לא שיאמר הק"ג על קשר עליון מהגודל דאפשר דיהיה רוחב ב"א מהאמצעיו' עכ"ל ולא זכיתי להבין דבריו דמאחר דעיקר קו' הרב המגי"ע ומהרימ"ט ז"ל ע"ד מהריב"ח הוא דלא זיתכן דשיעור ק"ג הוי ב"א ותני דהוי פחות א"כ מאי האי דקא מתרץ אם לא שיאמר דעל קשר עליון מהגודל דאם כונתו על קשר הב' מהגודל דהוא קשר עליון הסמוך ליד שהוא יותר ארוך ויהיה שיעור ב"א ותני כמ"ש מהריב"ח א"כ מאי האי דקאמר דאפ' דיהיה ב"א מהאמצעיו' שהחוש מכחיש דהרי הוא יותר מב"א והוא שיעור ג"א אמצעיות כמ"ש ר' ישעיה ודעימיה וגם כי הרב מהרימ"ט בא לתרץ לקו' דאיך יתכן באורך הק"ג דיהיה יותר מב"א א"כ לא תירץ מידי באומרו דכונתו הוא על קשר עליון שהוא ב"א אם לא שנאמר דט"ס נפל בדברי מהרימ"ט ובמקום ב"א אמצעיות צ"ל ג"א והיינו כפי' ר' ישעיה אלא דעדין ק' דמאחר דכל הראשונים המפורסמים נקטו שיעור ק"ג מראש הצפורן עד פרק ראשון ואעיקרא כי' ר' ישעיה לא נזכר בפוס' כ"א נכלו ריא"ו דמזכירו לגד וכיון דלא נזכר בפוסקים ולא בדברי מהריב"ח ותרן בב"י וגל' כי האי דפי' מהריב"ח הוי על ס' ר' ישעיה מה בלא שיעורו כן שאר הפוס' המפורסמים הו"ל לבאר בדבר חי' שבא לחדש נגד שאר רוב הפוסקים כי ע"כ אין לו' כן כדברי מהריב"ח

גם מ"ש הרב מהרימ"ט עוד שם וז"ל וכ"ל דודאי אותו שמשמע הרב מהריב"ח מדברי ר' יונה למדו מנוסח הל' כמ"ש הרב א"מ ז"ל אבל ה'מקובלת היא דכתם אצבעות האמורות בשיעורין בגודל מיירי כו' וכיון דהג' אצבעות הם שיעור בגד דחזי לעניים ג' על ג' בגודל הוא שיעורו ואם אורך גודל הוא יותר על ב"א כמלא שהוא יותר מב' שליבי בגד ולמה יקרא כנף לפסול את תלאו שם ועוד דהחוש מכחיש את הדבר אלא מ"ש ר' יונה ליזהר לא שהשיעור קרוב לא מלא ק"ג הוא גודל ותני שהוא שיעור חני בגד דיותר על כן מקרי שפיר על הכנף דאי הסבר שיקרא כנף מתחיו ולמעלה ויזהר שיהיו בתו' ג' דו"ל"כ הנ"ל בגד ולא כנף כלל ולפי שזה מעכב יותר כתב לשון אזהרה כו' עכ"ל ואחרי המ"ר בניו"ק לא זכיתי להבין דבריו כלל דהא טעם הריב"ח לו' דבג' אצבעות מקרי בגד ולא כנף כמבואר בדבריו שם ומה שיש לגמגם בלשון הריב"ח יש ט"ס כמבואר וכבר הגיהו הל' רבני האחרו' וכמ"ש הרב מאמר מרדכי יע"ש א"כ מאי מק' דאם הק"ג הוי יותר מב"א והני במלא דהוא יותר מב' שליבי בגד ולמה יקרא כנף וכונתו דאינו כשר לתת שם הציצית כיון דהוי יותר מרוב הבגד א"כ יש לפסול אם תלה הציצית שם ואיך מכשיר לתת בשיעור ק"ג דהוי כשיעור ב"א ותני שהרי זהו שכתב הריב"ח דפחות מג' לא מקרי בגד אלא כנף טעם זה הוא דברי הראשוני' הסמ"ג והמרדכי ומהרי"א כמ"ש שם הב"י וה"ט דבעי' דיהיה תו' ג' גודלים דביותר מג' אין לו תורת כנף אלא תורת בגד ולא כנף אבל עכ"פ בגד שנותנים בו ציצית אינו כשיעור ג' גודלים כדי שתקשה לן דבק"ג הוי יותר מרוב הבגד דא"כ גם דנימא דק"ג הוא אגבע ותני עכ"פ יש התר גמור ליתנו ע"ס ג"א והרי מרוב הבגד לפי חשבון הג' גודלים אלא ודאי דהא לא איכפת לן וכיון דבלא"ה אין לחייב בציצי' כ"א בבגד שראוי ללבישה ואיכא שיעור להתכסות בו ראשו ורובו של קטן וקרא כתי' אשר תכסה בה וכי משום דנק' בגד בשיש שיעור ג' גודלים מפני זה יתחייב בציצית בשיעור קטן כזה והלא אינו ראוי להתכסות בו ומ"ש דבג' גודלים נק' בגד ולא כנף זהו כשהיה הבגד ראוי ללבוש ולציצית אז יהבינן ביה הציצית בכנפות שהוא פחות מג' מן הבגד דלמעלה מזה שהוא ג' אצבעות למעלה מקרי בגד ולא כנף ולהבדיל בין מה שהוא כנף לעיקר הבגד הוא דמשערינן בג' גודלים ולא לחייב בציצית בג' גודלים משום דנק' בגד דאיך חיוב הציצית כ"א בבגד דראוי להתכסות ראשו ורובו של קטן ומ"ש במנחות ד"ע ע"ב הכילים הראשונים כיון דארגו בה ג' היו מטילין לה תכלת לפי הב"ד דש"ס התם כו' דבתחילת האריגה שעדין היא ג' על ג' יכול להטיל את הציצית אפי' דליכא שיעור טלית להתכסות בו ראשו ורובו של קטן וכמ"ש שם רש"י אין משם ראיה דהתם עכ"פ דעתו הוא לארוג כשיעו' הבגד הראוי לטלית ללבישה אלא דנתן הציצית בהיו' בעבודת הבגד וזה נק' כנף שנתן בתוך ג' כיון דהוא עתיד להשלימו אבל בלא"ה דכל הבגד הוא שיעור ג"א כי שם פה לומר דהוא חייב בציצית

ועו"ק ע"ד הר' מהרימ"ט דהסב בדעתו דשיעור גודל הוי אגבע ותני והרי לדברי רמב"ן

הוי ג"א וכ"ה לדעת רש"י וכמש"ל אם לא שנאמר דג"א שכתבו רש"י והר"ן הם ג"א באמצע ממש או דבמקום שמציינין בתחלת רוחב הגודל ולא במקום הרחב וכמ"ש ה"ב משמע מרדכי יע"ש אלא דק"ל עוד ע"ד הרב מ"מ דנעלם ממנו תשו' המבי"ט ומהרימ"ט דכנגד עמדו ע"ד מהריב"ח ושו"ר בס' שלמי צבור להרב המגיה כמהר"א אזולאי ז"ל בה' ציצית דהרחיב בזה ותמה ע"ד הרב ב"י בש"ב כמו שהק' לעיל ושו"ר דכנגד השיבו בספר חיים שאל ח"ב סי' יו"ד גם ראיתי עוד להרב ש"ב ז"ל שתמה ע"ד ר' ישעיה מש' זש"כ כו' ולק"מ דר' ישעיה על הש"ס גופיה קאי וכמ"ש להדיא בס' ס"ת • גם ראי' זו שעמד ע"ד החינו ולעד"ן דל"ק דרצה להשמיענו דלא יפחות מקש"ג דמשם ואילך הוי מצותו למצוה מן המובחר והדרך החינוך הוא לקצר בדיני המצוה בכל מה דאפשר גם ק' על הרבנים הנז' דגם מהם נעלם תשו' המבי"ט ומהרימ"ט הנז' וגם לשון ר' ישעיה גם מ"ש עוד הרב מהרימ"ט בכונת דברי ר' יונה הרואה יראה כמה דחוקים דבריו דס"ל כפי' ר' ישעיה דק"ג היינו קשר ב' והוי במנין ג' אצבעות והוא תימא על הרב מהרימ"ט דלא נכר שר לדברי ריא"ז וצ"ע

ולכן הנכון הוא להחמיר בזה לשער בג"א זרת קטנה אמה כלעת ר' האר"י ז"ל וכמ"ש הרב מח"בר ולפסול לכתחילה כשהוא למעלה מזה, וגם מלמטה שיעורו הוי מתחילת ק"ג דהיינו מתחילת הני ג"א דהוי תוך ג' ולמעלה מק"ג ובזה י"ח ציצית לכ"ע וגם מהריב"ח מודה בזה ודוק

סימן פב

שאלה במנין חוטי הציצית כמה הם ואם מניינם הוי מד"ת או מד"ס, וגם אם הוסיף על החוטין אם נפסל, ואם יש לחלק בין הוסיף במינו לשלא במינו, וגם אם הוסיף חוטין הרבה ועשה הגדיל ואחר כך קצצן אי מהני או לא,

תשובה גרסינן במנחות דמ"א ע"ב ת"ר כמה חוטין הוא נותן בש"א ארבע ובה"א ג' וכמה כו' ואח"פ הלכתא ד' בתוך ג' ומשולשת ד' והיינו כב"ש וכן תניא להדיא בברייתא בספרי סדר תצא ע"פ גדילים תעשה לך דאחר דהניא מחלוקת ב"ש וב"ה דבש"א ד' וב"ה סברי ג' סיים הברייתא והל' כב"ש, ומה שמצינו בספרי ס' שלח לך על פסוק ועשו להם ציצית וז"ל מכמה גדילים אתה עושה אין פחות מג' דברי ב"ש וב"ה אומרים ג' של צמר וד' של תכלת וה' כב"ש יע"ש, ונרא' דט"ס הוא וצ"ל ב"ש במקום ב"ה וב"ה במקום ב"ש וכן הוא בילקוט להדיא בס' שלח לך יע"ש, וכ"כ התוס' שם בפרק התכלת שם בד"ה בש"א ד' טעמא דב"ש כו' וכן כתב הרא"ש והמרדכי בהלכות ציצית יעויין שם,

ושו"ר להרב ספרי דבי רב בס' שלח לך דק"ג ע"א דהגיה כן דהיא גי' הפוכ' ונסתייע מדברי התוס' יע"ש, וק"ק דהו"ל להכריח מגירסת הילקוט והספרי גופיה סדר כי תצא,

וכן פסקו הפוסקי' דה' כב"ש דד' חוטין שהן כפולי' לח' צריך להטיל בציצי' הלא המה הרב בה"ג דמ"ו ע"ב ור"פ רב עמרם גאון ס"ד התוס' בסוכה ל"ג ע"א ד"ה לאמר יע"ש, וכ"ן דעת התוס' שם ובפסקי תוס' שם סי' ג' ובפסקי תוס' למנחות סי' קכ"ל וסי' קנ"ג יע"ש וכ"פ רגמ"ה בפ' מוגה כפרה בסי' בכורות לט"ל ע"ב יע"ש וכ"פ הרי"ף בהלכו' ציצית והרמב"ם בפ"א דציצית ה"ו והרא"ש והמרדכי שם בה' ציצית ורש"י בס' הפרדס ד"ה ע"ד ואגודה בפ' התכלת סי' ך' והרא"ש בעמוד הימני סי' ע"ו והחינוך שם במצוה ל' סי' שפ"ו ור' ירוחם ס' אדם נתיב י"ט ח"ג והרוקח סי' שס"א והסמ"ג עשין כ"ו והסמ"ק סי' ל"א וכן כתב ר' ישעיה הראשון בספר שם חיים לש"ו ע"א והמאירי ליבמות דף ל"ה ע"ב והר"ן ז"ל בחידו' לסנהדרין לדפ"ח יע"ש

וצריך לדעת אם הוסיף על מנין החוטין או מד' שהם ח' אי איכא איסורא ומשום בל תוסיף והנה ראיתי להסמ"ק סי' ג"ה שכתב וז"ל שלא להוסיף על המצות דכתיב לא תוסף עליו כגון המשים חוטין בציצית שהם עשרה כפולים עכ"ל וק' ע"ז ממ"ש במנחות דמ"ב ע"א דרבי אחא בר רמי ד' כו' ור' ירמיה מדפתי רמי ח' דהיינו י"ו ולא חייק להו כו' יע"ש

הרי דר"י עביד מעשה רב להטיל בציצי' טפי מד' ובודאי דלא נעלם מיניה דר"י דהל' כב"ש דאמר ד' וכל שכן אי הוה ס"ל כב"ה דהוא כמעט טפי יע"כ צ"ל דס"ל כר"י דד' חוטין דקאמ' ב"ש היינו שלוקח הד' וכופלן והם ח' ומעבירין בכנף הטלי' ונעשו י"ו עיין תוס' ז"ל בר"פ התכלת ד"ה התכלת בכ"הל ולרבינו ישעיה הראשון בס' כ"ח שם כפי' הסוגיא או כפי' רש"י שם דס"ל דגדילים מרבינן ג' גדילים והוו ח'

והיה נראה ליישב דאה"נ דר"י דעביד ח' שהם י"ו לדידיה לא היה עובר על ב"ת דאיהו כבר וקי"ל דד' דקאמ' ב"ש הם כפולים ונעשו י"ו כדאמרן וזהו עיקר המצוה, אבל אנן דקי"ל כדעת ב"ש דד' חוטין הם דוקא אלא דכשמעבירן בנקב הכנף נעשים ח' והכי עביד ר"א בר יעקב והכי קי"ל כמו שסיים הש"ס אה"נ מר בריה דרבינא עביד כדידן ופי' רש"י מכניס ד' חוטין ואחר כך כופלן לח' והכי קי"ל כמ"ש ר' ישעיה שם, נמצא דעיקר מצות ציצית הוי דוקא בכה"ג והכ כן כשמוסיף הרי עובר על ב"ת ואה"נ דגם לדעת ר"י מדפתי אם הוסיף על י"ו איכא ב"ת דהרי מוסיף על עיקר המצוה, ותבלין מצאתי לזה ממ"ש הר"ן בחי' לסנהדרין לדפ"ח שכתב דאיכא דדריש ד' ואיכא דדרי' ח' מיהו לכ"ע מי שמוסיף יותר מדרשת הכתוב איכא ב"ת לדידן דקי"ל דקשר עליון מד"ת ולדידן דקי"ל נמי דהוטין ד' וכשהם תלוים בכנף הם ח' אם מוסיף עליהן ואיכא משום ב"ת וכן כתב הרשב"א ז"ל בתשו' עכ"ל והיא בתו' נה"א סי' תס"ה וסי' תשכ"ח והביא ראיה מהך סוגי' דסנהדרין יע"ש

איברא דראיתי להתוס' בר"פ התכלת דל"ת ע"א ד"ה התכלת דנראה רצו לו' בפשיטות דהמוסיף על מנין החוטין בציצית ליכא איסו' ב"ת ושכ"כ הקונ' ושוב הק' מהא דסנהדרין דפ"ח דהא איכא ציצית דעיקרו מד"ת ופי' מד"ס ואם הוסיף גורע ועוד זה כרגשו מהא דאמרו כאן בטלית בת ד' כאן בטלית בת ה' והיינו שהוא מוסיף מד' עד ה' ליכא ב"ת ובסנהדרין מייתי דמוסיף יותר מה' יע"ש,

הנה מבואר דכ"ל כמ"ד ד' חוטין הוא דכ"ל דמד' חוטין הוא למתחיל החיוב ונכתו' זה ומד' ואילך עד ח' הוא שיעורו ולא יותר ואם הוסיף

הוסיף יותר מח׳ איכא ב״ת וכן כתב הרא״ש בריש הל׳ ציצית והטור בסי׳ י״א בשם ר״י דעד י״ו חוטין יכול להוסיף עכ״ל והגה״ה דהיא ס׳ התוס׳ אלו דברי ר״י הוא בגליון התוס׳ וכן כתב מרן שם בב״י יע״ש ועיין להר״ן בפ״ק דר״ה ובחי׳ לנידה לדף ו׳ ולר״ת בספר הישר ס״ק ליבמות סי׳ ב׳ ולמרן בש״ע סי׳ י״א ס״ג ודוק

ונראה ודאי דגם ר״י ס״ל דהמנהג לעשות ח׳ חוטין שהם ד׳ כפולים וכמ״ש בפסקי התוס׳ בפ׳ התכלת סי׳ קמ״ט יע״ש אלא דאם הוסיף עד י״ו ליכא ב״ת וכן נר׳ דהוא דעת ר׳ ירוחם בס״א דס נתיב י״ג ח״ג שכתב דעובר על ב״ת במוסיף על חוטי ציצית שהמנין מקובל עכ״ל, והרי שם בנתיב י״ט כתב וז״ל ובלבד דלא יפחות מד׳ חוטין ואם הוסיף עליהם אינו עובר בב״ת עד ה׳ חוטין אבל אם הטיל יותר מח׳ חו׳ עובר כל זה מפירש״י וכן מוכח והגי׳ דסנהדרין גבי זקן ממרא דפ״יך והא איכא ציצית פי׳ בתוס׳ דמיירי במוסיף עד ה׳ עכ״ל ,

הרי דס״ל לר׳ ירוחם דאפי׳ דעד ד׳ חוטין היא המצוה מ״מ במוסיפת כפולי׳ שהם י״ו ליכא ב״ת לא דקי״ל ע״ד ר׳ ירוחם אלו שכתב דס׳ זאת היא מפירש״י והרי ס׳ רש״י כפי מ״ש התוס׳ בר״פ התכלת והרא״ש בריש ה׳ ציצית והר״ן בחי׳ לסנהדרין לדע״ו הוא דס״ל לרש״י דאפי׳ הוסיף יותר מח׳ ליכא ב״ת כאמ סיף במנין החוטין אם לא שנאמ׳ דע״כ הוא וס״ל כל זה הוא מפי׳ ר״י במקום מפירש״י, וא״ש שזו היא ס׳ ר״י שהביא ג״כ הטור דעד ח׳ כפולים דהם י״ו ליכא ב״ת וכ״נ להוכיח שהוא דעת הרי״ף שהביא בה׳ ציצית שלו כל הסוגיא כולה, ועוד דר״י מדפתי דעביד תמניא דאיכון י״ו כו׳ יע״ש והו״ל להשמיט זה כיון דהביא פסק ר״פ דהלכתא כב״ש ועוד דר״א בר יעקב כו׳ אלא ודאי דבא ללמדנו דאם הוסיף עד ח׳ שהם י״ו יש לו על מה לסמוך ואינו עובר בב״ת ,

ומן האמו׳ קי״ל ע״ד מרן בכ״מ בפ״א דציצית דהביא מ״ש בש״ס דר״א בר יעקב רמי ד׳ ור״י ח׳ ומה שמוסיף על מנין שקבעו חכמים למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה כו׳ עכ״ל, דהנה אמת דכ״כ להדיא הר״ן ז״ל אבל יותר הו״ל לו׳ כס׳ התוס׳ והרא״ש ולעימייהו דלכל שהוא נותן מד׳ עד ח׳ אינו עובר וכמ״ש ר׳ ירו׳ להדיא וכמ״ש איהו גופיה בב״י בסי׳ י״א לדעתם כמו שיע״ש , ומ״מ דעת התוס׳ נר׳ דבמוסיף יותר על ח׳ חוטין עובר בב״ת וכן כתבו התוס׳ בר״ה דכ״ח ע״ב ד״ה ומנא תימרא שכתבו בס״הד וז״ל ומיהו תימא לפי זה אם היה נותן כמה חוטין בציצית וכמה פרשיות בתפילין בבית אחד אינו עובר משום ב״ת כו׳ יע״ש וקי״ל ע״ז ממ״ש בפסקי התוס׳ בר״פ התכלת סי׳ קכ״ל וז״ל אנו נוהגים ד׳ חוטי לבן ואי טפי לית לן בה יע״ש ודין זה הוציאו ממ״ש התוס׳ שם בד״ה התכלת והרי מבואר בבנים בדברי התוס׳ דיות׳ מח׳ חוטין איכא ב״ת , וכן ראיתי להרב אגודה בר״פ התכלת סי׳ י״ד שכתב בשם ר״י וז״ל ויקח ד׳ חוטין ויכפול לח׳ ואין כאן ב״ת דלוקח יות׳ מב׳ חוטין לבן כדאשכחן בעריבה כו׳ יע״ש , הרי דלוקא עד ח׳ חוטין אי מוסיף ליכא ב״ת ואם כאמר דמ״ש בפסקי תוס׳ ואי טפי לית לן בה דר״ל אי טפי מד׳ ועד ח׳ הדבר קשה דכל כי האי הו״ל לבאר דבהוסיף על ח׳ איכא ב״ת מד״ת ולא לסתום , ועוד דאפי׳ לפ״ד האגודה מבואר מדברי התוס׳ דרך ראיה

דמייתי דמוסיף בערבות כו׳ והרי ראיה זו הביאו האג׳ שם בריש דבריהם להוכיח דליכא ב״ת אם מוסיף על מנין החוטין ואם כן אין חילוק בין מוסיף על ג׳ ועל ח׳ או יותר והרי עכ״פ מבואר דעת ר״י בהביא הטור להדיא דס״ל דמוסיף עפי מח׳ חוטין עובר בב״ת וכמסקנת התוס׳ ז״ל שם וכעת הדבר צ״ת ,

וראיתי להמרדכי בריש ה׳ ציצית שכת׳ בשם תוס׳ שאנץ וז״ל ועוד י״ל דה״נ לית ביה משו׳ ב״ת אם יטיל בה הרבה חוטין יות׳ מדיניהם כי דגדילים כתי׳ דמשמ׳ הרבה וכן ציצית דמש׳ הרבה עכ״ל

ואחרי המ״ר הם דברי תימא דהרי המרדכי בעצמו בפ״ק דר״ה סי׳ תש״ה הק׳ לקו׳ התוס׳ שם בר״ה דל״ע למה אין מותר ליתן כמה חוטין בציצית כו׳ דש״מ דס״ל דאיכא איסו׳ אי מוסיף על מנין חוטי הציצית, וכבר נרגש בזה שם בהי׳ אנשי שם בה׳ ציצית ותי׳ דכוונת דברי המרדכי בר״ה בקו׳ זו דלמה אין מותר ליתן כמה חוטין היינו בלתי לימנע גדילים וציצית יע״ש

ואחר הרואה יראה דאין זה פשט דברי המרדכי והרב עצמו בהי׳ אנשי שם בפ״ק דר״ה הביא לקו׳ זאת שהק׳ מהר״י ותי׳ כן והרב הי׳ אנשי שם דחה תי׳ זה והוא ז״ל תי׳ דלמה אין מותר ליתן כמה חוטין פי׳ לכתחילה והתם בהלק״ט איירי בדיעבד כו׳ זת״ד , ודבריו תמוהים דאם לפי האמת במוסיף במנין החוטין איכא ב״ת ולמאי דקי״ל קשר עליון מד״ת נעשה הציצית פסול וכמ״ש הר״ן וכמש״ל ואם כן מה חילוק יש בזה בין לכתחילה לבדיעבד אחר דעובר על ב״ת ונפסל הציצית (ועמ״ש הרב מגדל עוז בפ״א דציצית הלכה ט״ו)

וכל עיקר טעמייהו דהתוס׳ שאנץ דס״ל דבמוסיף במנין החוטין ליכא ב״ת הוא משום דס״ל דמאמר הכתוב דציוה ה׳ נתו׳ גדילים תעשה משמ׳ הרבה וכן ועשו להם ציצית משמע הרבה וא״כ איך יתכן לו׳ דזהו לבדיעבד אמר דהכתוב מיירי למצוה לכתחילה ונק״ע וצ״ע

וראיתי בביאור המרדכי הנדפס מחדש בסוף ס׳ הרי״ף בדפוס ווין בסו׳ ה״א להרב מהר״פ בנעט ז״ל שתי׳ לקו׳ זאת וז״ל ולק״מ דהתם מדברי התוס׳ דפסקו כאן דלוקא עד ח׳ חוטין רשאי להוסיף ולא יותר כדהוכיחו מהנך דסנהדרין אבל דעת הספר כאן אינו כן עכ״ל , ולעד״נ דיותר נראה לומר דדעת המרדכי בר״ה כדעת התוס׳ שם דהמוסיף על ח׳ חוטין עובר משום ב״ת והכא בהלק״ט לא כ״כ כ״א בשם תוס׳ שאנץ ואיכא הוכחה לזה שהרי מ״ש המרדכי בר״ה כתבו בכתב ולא הזכירו בשם תוס׳ ז״ל כלל ב״ת דהכי ס״ל להמרדכי ג״כ ומשא״כ כאן בהלק״פ שכ״כ בשם תוס׳ שאנץ ולא כתב הדברים בכתמא וא״כ תמהני על דברי מהר״מ״ב הנז״ל שכתב להפך וצ״י , ומ״ש המרדכי שם בה׳ ציצית לקמן סי׳ תתקמ״ב דליכא ב״ת בחוטין משם ר״י והביא קו׳ הר״א ותי׳ ר״ש אפ״ל דלית לא ס״ל אלא כמו שכתב הדברים בר״ה ודלא כמ״ש הרמ״ב שם

אבל מצינו חולקים ע״ז מערכה מול מערכה הלא המה הרב בע״הע שהביא הטור כ״ה ג״א ותוס׳ שאנץ שהביא המרדכי וכ״ן שהוא דעת רבינו ישעיה הא׳ בפי׳ ס״ת בה׳ ציצית די״ד ע״ב שכתב וליכא ב״ת בח׳ חוטין דכיון דכריכן אהדדי חד גדיל חשיב ולא הוי ב״ת אלא אם יטיל ג׳ גדילים בכנף עכ״ל

עכ"ל ומדכתב וליכא ב"ת כ"א כשמטיל ב' גדילי' בכנף ש"מ דכמוסיף בחוטין ליכא ב"ת ומ"ש בתחי' דבריו וליכא ב"ת גם ח' חוטין הוא דבהכי איירי הש"ס כאן בטלית בת ח' חוטין ואה"ן דאם היה יותר מח' ג"כ ליכא ב"ת כיון דקא פסיק ותני דליכא ב"ת כ"א בב' גדילים ויותר מבואר דעתו של רש"י שם במנחו' דמ"א ע"ב על מה דמתרץ הש"ס כאן בטלית בת ח' חוטין כו' כתב וז"ל ל"א ועיקר כו' טלית בת ח' חוטין ד' של תכלת ומין אחר וביקש להטיל בה עוד ד' אחרים כו' יע"ש דס"ל דמותר להטיל עוד יותר מח' חוטין וע"ז כתבו התוס' בשמו בר"פ התכלת דמ"ל ד"ה התכלת והרא"ש בה' ציצית דלרש"י ליכא ב"ת בחוטין כשהם בכרך אחד וכ"כ לדקדק שהוא דעת הרמב"ם בפ"א דציצית ואין לחוטי מנין הענף מן התורה דאע"ג דמצינו בש"ס בפ"ק דיבמות ד"ה ובמנחות דל"ט דאמרו גדיל ב' גדילים ד' וכ"כ שם הרמב"ם באותו פרק ה"ו כיצד עושין הציצי' כו' ומכניס שם ד' חוטין כו' וכמו שעמד על כל זה מרן שם בכ"מ יע"ש וזהו דפסק כב"ש דקי"ל כוותיה דאין פחות מד' אבל אין לו שיעור כל מה שירצה

ושו"ר להרב מעש"ר בתי' להרמב"ם שפי' כן דברי הרמב"ם ומה שכתב הרב בן ידיד ע"ד דא"כ מ"ש הרמב"ם בתחי' דבריו אין לחוטי הענף מנין מן התו' שהוא ג"כ למטה ועכ"פ מצינו דדעתו של הרמב"ם דנתן שיעור למטה מד' חוטין שאינו רשאי לעשות וא"כ מעתה והילך ר"ל מד' חוטין ולמעלה אין שיעור למנין החוטין מן התורה כדעת התוס' שאנך דס"ל דציצית וגדילים משמע הרבה ותמהני ע"ד הרב מנצ"ר שכתב דדעת הרמב"ם כס' הרב בע"הע ונסתייע מדברי הר"ן בתי' לפי' הנתנקים דאחר שכתב בברתו ושכן היא ס' הרשב"א בתשו' דאין להוסיף על החוטין כתב וז"ל ומכאן הויא תיובתא לרש"י ולהרמב"ם דפסקו התם במנחות דבריבוי החוטין לא מפסיד הציצית כו' יע"ש דמ"מ להבין שדעת הרמב"ם כס' הרב בע"הע והיותר תימא להרב בן ידיד דרצה לדחות דבריו וצ"ע ומ"מ תי' שם הר"ן לקו' זאת דס"ל לרש"י ולהרמב"ם בהנתנקים דאם הוסיף בחוטין פסול זהו כשהחוטין הם ממין אחר יע"ש

גם ראיתי להמרדכי שהביא דעת רש"ין בהלכות ציצית סי' תתקמ"ב דס"ל דבריבוי החוטין ליכא ב"ת והביא משם מהר"א דהק' מסוג' דהנתנקים וכתב ויש לדחות דמין אחר שאני וה"ן בציצית מין אחר היה פוסל עכ"ל ר' שמשון עכ"ל המרדכי, הרי דר"ש והר"ן תי' לקו' זאת דל"ק לרש"י והרמב"ם ז"ל והרב בע"הע ודעימייהו מהך דהנתנקים, וזה ראיתי להרב הזו"ן ז"ל בפ"ח דזבחים דכ"א ע"ב בקונ' הרב מהר"א קארו ז"ל שהביא דברי הרב בע"הע אלו ודברי הרב עטרת זקנים בא"ח סי' יו"ד שכ"כ והק' ע"ד מהך דהנתנקים והניחה בצ"ע ולק"מ וכמו שתי' הר"ן ור"ש שהביא המרדכי דיש לחלק דסוג' דהנתנקים היינו במוסיף שלא במינו וכאמור

עוד ראיתי להרב הנז' שהביא מאי דתנן בספרי ס' ראה ע"פ ולא תוסיף עליו וז"ל מנין שאין מוסיפים על הלולב ועל הציצית כו' דל"ק לס' הרב העיטור דהתם איירי במוסיף ארבע ציציות כמ"ש רש"י בס' ואתחנן וכתב וז"ל ומוכרת לחמשה ציציות דקאמר היינו דמטיל בד' כנפות דהכי התוס' והרא"ש כתבו בשם רש"י שפי' עלה דאין כאן ב"ת כיון דציצית אחד בכנף אחד ולא ג' והשלו לדעתו דההיא דהנתנקים איירי במוסיף על

ח' חוטין הרי דעד ח' כשולים כ"ל לרש"י דליכא ב"ת כו' עכ"ל והנה אמת נכון הדבר במ"ש בכונת דברי הספרי דב"ת דקאמר בציצית הוא בה' כנפות כשוטה לפניה וכמ"ש רש"י בהו' וכפי' התוס' ע"הת בכ' ד"ז יע"ש אבל במה שהבין דהתוס' והרא"ש הי' טינא דרש"י דגם רש"י ס"ל דעד ח' חוטין ליכא ב"ת גרס אם הוסיף יותר איכא ב"ת זה לא ניתן להאמר דהלגד דלא זכרו הראשונים וגם האחרונים לרש"י בס' זאת כ"א לר"י שהוא כתם בבעלי התוס' זאת ועוד דהר"ן והמרדכי נקטו להדיא בדעת רש"י דס"ל דבמוסיף על החוטין ליכא ב"ת סתם אפי' דיהיה יותר מח' ומ"ש התוס' שם בדברי' דאין כאן ב"ת כיון דכל החוטין הם בכרך א' כו' יע"ש אין הכונה דדוקא ח' דז"ל בתר טעמא דכל שהוא בכרך אחד ליכא ב"ת, עוד כתב דבהטיל למועלת לבד שייך ב"ת משום דציצית אחד על כנף א' אמר רחמנא דש"מ דכל שהוא ציצית אחד בכנף אחד לא איכפת לן בחוטין כמה הם וזה ברור

ועו"ק במה דרצה להוכיח דה' ציצית שכתב רש"י דהוי בד' כנפות משום דא"כ הרי עד ח' יכול להוסיף ובייס וכן ראיתי להרב מג"א בה' ציצית סי' יו"ד סק"ב יע"ש, והדבר קשה כ"ל לפי' ה' ציציות דכתב רש"י שהם ח' חוטין דבר אחר לא יעלה על לב איש וכמ"ש להדיא התוס' ע"הת פס דלא הוצרך רש"י לפ' כן כ"א לאידך גיסא דרש"י ז"ל ס"ל דבחוטי' יכול להוסיף הרבה לכן פי' דקאי לציציות

ואפי' דהרא"ם בתוס' על הסמ"ג בעשי' מ"ב בה' ר"ה ד"ה ע"ב כתב וז"ל אבל הציצית שהוא בכרך אחד אם יתן יותר מח' חוטין עובר בב"ת כדתניא בספרי מניין דאין מוסיפין על הציציות כו' יע"ש וכתב הרב הנז"ל משמע דס"ל דכונת הספרי לאסור המרבה בחוטין הפך דעת הבע"הע עכ"ל אנכי לא ידעתי מאי ק"ל ע"ד הרא"ם מאחר דהרא"ם קאי ע"ד הסמ"ג שהביא לדברי ר"י בר מנואל שהוא כתם ר"י בעל התוס' דפליג להבע"הע וס"ל דעד ח' חוטין יכול להוסיף ואפי' איכא ב"ת א"כ שפיר מנינן לפי' הספרי דקאמר דאין מוסיפים על הציציות דקאי ג"כ על החוטין דאיכא ב"ת והכי צריכים אנו לפרש לס' הפוסקים דקיימי בשי' ר"י ולכן שפיר פי' הרא"ם דברי הספרי הפך ס' הבע"הע כיון דהסמ"ג ור"י ודעימייהו סל"ה אבל לדעת הבע"הע ודעימיה דלא שייך ב"ת בהוסיף בחוטין אפי' הם מאה נ"ל ונפרש כונת דברי הספרי דאיירי בדוקא במוסיף על ד' ציציות ולא מוסיף בחוטין כיון דלדידהו ליכא ב"ת במו' על החוטין

עוד ראיתי להרב הנז' שהיה רוצה לגדל להרץ הסוג' דהנתנקים דאיכא איסור ופיסול בציצית היינו בהוסיף עוד ציצית בכנף הה' ודחאו יע"ש, ובהדי במרומים דערס רוחי לדברי הרב עלה בדעתי ליישב דעת בע"הע ודעימיה למ"ש הרב ז"ל, והדרי בי דהרי הש"ס קאמ' דעיקרו מד"ת ופי' מד"ס ואי קאי לענין החוטין שייך שפיר לו' כי' מד"ס כמו שכת' רש"י גדיל ב' גדילים ד' אבל במנין הכנפות אין פי' מדברי סופרים דמקרא מלא דבר הכתוב על ד' כנפות ותני בספרי ולא ג' ולא ה' יע"ש וכן תניא בזבחים דה"י והע"פ דתני התם ובמנחו' דמ"ג דבעלת ה' חייבת וזהו להטיל בד' כנפות לבד וכפי' הרא"ש ז"ל להביא דספרי ברי' ה' ציצית ועמש"ל בכי' ע"ט בס"ד יעש"ב, אבל להטיל בכנף הה' הוי הפך פשט הכתוב ואין זה מקרי פי' מד"ס

ואין

ואם כניס אנו בזה יתו' קו' הרא"ש בס' יראים בעמו' הירא' כי' ל"ב דהק' מדברי הספ' אלו דאין מוסיפין על הציציות מהא דהנחנקי' דמשמ' דליכא ב"ת במוסיף גבי ציצית וכיים ולאלא פי' רש"י בסנהדרין אין לנו אלא תפילין דעובר על ב"ת כו' יעויין שם דנראה דאה"ן דליכא ב"ת במוסיף בחוטין דאיידי הש"ס דוקא במוסיף על החוטין כיון דבזה הוא דמצינו לפי' מדברי כו' ועל זה מסיק הש"ס דלאו ליכא אבל פיסול איכא למר במינו ולמר שלא במינו ומאי דתני בספרי דאיכא לאו דב"ת בציצית התם היינו במוסיף ה' כנפות וכפרש"י גופיה והש"ס לא מצי לאוקמיה הכי דש"מ כיון דבעינן עיקרו מד"ת ופי' מדברי סופרים בהוספה זאת בה' כנפות דהוי הכל מדברי תורה וזה ברור ודוק ועיין להרב ג"ור ח"ז"ח כלל ב' סי' כ' מ"ש בענין חוטי הציצית יעויין שם והנראה דנטה לדברי הרחב"ד ויש להשיב ע"ד ודוק ומכל מקום מבואר מדבריו דכל עיקר הפיסול הוי משום דהחוט הבא לכרוך עליו הוי מןהמנין ונפסול

וראיתי להר' עטרת זקנים בסי' יו"ד שכתב וז"ל אבל אי רמי הרבה חוטין לית בה משום ב"ת וכשר כדאשכחן בערבי נחל ודרשי' ערבי ב' ונהגו לשום הרב' בלולב כמ"ש הרשב"א והריקאנאטי והטעם משום דהוא בכרך אחד איכא איסו' ב"ת עכ"ל

ודבריו תמוהים דזה שכתב דלהטיל הרבה חוטין ליכא ב"ת ונהגו לשום הרבה ערבות כו' זהו תהילת דברי התוס' בר"פ התכלת וסוב הדרו בהו משום כו' דהנחנקים והלכה זו העלו דעד ח' חוטין שהם י"ו יכול להוסיף ותו לא ואם כן איך לא חשש לס' ר"י בעל התוס' והרא"ש והסמ"ג והרשב"א ורבים מהראשונים דס"ל דאם הוסיף בחוטין דאינו פסול הציצית והתיר בפשיטו' נגד כמה מהראשונים דפסלי והו"ל לחו' לדבריהם במקום איסו' ועוד דמ"ש כן בשם הרשב"א ז"ל אחרי המ"ר ליתא בשתי תשובות כתב להדיא להפך וצריך עיון , ומ"ש משם מוהר"ם ריקאנטי ז"ל עיין בפסקיו בסימן קע"א ,

וראיתי להר' האגור בס' ציצית סימן י"ג דהביא מחלוקת זה דהר' ב"הע עם ר"י וסיים וז"ל ולי נראה דס'ב"הע לגבי ר"י ב"ש אינה משנה עכ"ל • ואחרי המ"ר הדבר קשה דס' הר' ב"הע אינה יחידא' דהרי רש"י והתוס' שאנץ ולעי' קיימי כותים , וזה ק"ל על מרן בב"י בסי' י"א שכתב דהב"הע יחיד הוא דמלבד דמרן עצמו כבר הביא שם ס' התוס' שאנץ זאת ועוד במ"ש להרמב"ם והנ"י פליגי עליה והרי כבר ביארנו דמדברי הרמב"ם ליכא הוכחה גם מנה שכת' הרנ"י ז"ל הרוא' יראה דיש לדחות דלא כת' כ"א דהיות' נכון ע"ד הקבלה דיהיה לב' חוטין וכמו שיע"ש

ואת זה ראיתי להר' המני"ט בס' קרית ספר בפ"א דציצית שכת' ע"ד הרמב"ם שכתב דאין לחוטי הענף מנין מן התו' וז"ל דאע"ג דגדילים ד' כדלקמן היינו בגדיל אבל בענף דהיינו ציצית אין לחוטין מנין מן התורה כו' זת"ד , והנראה מדבריו דבא לתרץ לקו' שיש בדברי הרמב"ם דאיך כת' דאין מנין לחוטין מן התו' והרי אמרו ביבמו' ד"ה ובמנחות דט"ל לגדיל ב' גדילים ד' וכן כתב הרמב"ם לקמן בה"ו דמנין חוטי ציצית הן ד' לזה תי' דהיינו בגדיל אבל בענף דהיינו ציצית אין לחוטין מנין מן

התו' , ואחרי המ"ר לא ידעתי כונתו דהרי דרשת הש"ס ביבמות ובמנחות על מנין החוטין נאמר דגדיל ב' ר"ל ב' חוטין כפולים וגדילים ד' הן הם ד' חוטין כפולים ולא על ענין הגדילים דאם כן דקאי לגדילים ואם כן מאי דכתי' גדילים תעשה לך שהם ד' כדרשת הש"ס וכי יעשו על ד' כנפות דהיינו ארבע כריכות של ציצית על כל אחד מד' כנפות ליתא שהרי אפילו ב' גדילים בכרך אחד פסול אלא ודאי להטיל אחד מהם על אחד מן הכנפות וקוראהו גדילים ועיין למרן ב"י ולהרב"ח בסוף סי' י"א ועוד דתניא בספרי ס' שלא לך וס' תנא ועשו להם ציצית שומע אני יעשה חוט אחד בפני עצמו ת"ל גדילים מכמה גדילים אתה עושה אין פחות מג' דב"ה ובש"א ג' של צמר ואחד תכלת כו' יע"ש

הרי דגדילים נאמר על ענין מנין החוטין ולא על מנין הגדילים עצמן ואם נאמר דאה"נ דלחוטי הגדילים יהיו ד' ואח' דנעשו הגדילים אין שיעור לחוטי הענף היוצאים מהגדילים הא נמי ליתא דהרי אמרו שם בספרי שומע אני יעשה כולם גדילים ת"ל ציצית הא כיצד שתהא הגדילה יוצאה מן הכנף וציצית מהגדילים וכן כתבו הפוסקים ועיין להר' ברכי יוסף בסי' י"ג אות א' שהביא לדברי המני"ט וכתב דתריץ יתיב ויש להשיב ע"ד כמ"ש , ועמ"ש הרב ברכי יוסף שם ע"ד מרן בכ"מ ומ"ש הר' לב פלס ומ"ש ע"ד בס' מה"בר שם בסי' י"ג ועיין להרב ספרי דב"ר סדר שלח לך דק"ג ע"ד נח שתמה ע"ד מרן דכתב על סוגיא דפרק הנחנקים דאינו מד"ת כו' יע"ש

ואחרי המ"ר ליתא למרן לא כיוון בכ"מ לכך , גם מ"ש דהוי אסמכתא וכ"כ בספר בן ידיד שם בתי' להרמב"ם יש להשיב ע"ד כמו שיראה הרואה , ומ"ש הרב ספרי דב"ר שם בשם התוס' דר"ה דט"ו יע"ש ליתא להא בתוס' שם כ"א בתוס' בדכ"ח ע"ב בד"ה ומנא הימרא ואדרבה משם איפכא מסתברא

וראיתי להר' יצחק ירנן בה' ציצית שתמה ע"ד מרן דכיון דאיהו אמר דהוי מד"ס ובתו' לא נתפרש אלא מד"ס כו' יע"ש • ולק"מ דמרן ס"ל דהך דרשה הוי מפורש בתורה דגדילים ד' כמו שדרשו בש"ס ולא הוי זה פי' מדברי סופרים , ועיין בספר יעיר אוזן בע"ז מערכת מ'ם אות כ"ב יע"ש

אלא דכשאני לעצמי אחר דמצינו במרדכי בשם תוס' שאנץ דס"ל דגדילים משמע הרבה ש"מ דזה לא הוי מפורש בתורה ודרשת רז"ל גדילים ד' הוא ע"ד הפשט מועט ואם כן לא מקרי מפורש בתורה והוי מד"ס וכמ"ש רש"י בפרק הנחנקים יע"ש ודוק

וראיתי להרב"ח בסי' י"א דאהר דהביא דברי מרן בב"י דנילד בס' ר"י בעל התוס' דאין להוסיף במנין חוטין דציצית כ"א עד ח' שהם י"ו דהיינו בזמן דהיה תכלת היה מטיל הח' אבל עכשיו דליכא תכלת אסו' להוסיף כו' כתב וז"ל ואין נראה כן במרדכי אלא דמתיר בכל ענין כשאינו עושה רק כרך אחד ומטיל הרבה ביחד דהכל ציצית אחד וכשר אפילו בזמן הזה כו' יע"ש , ואחרי המ"ר דבריו תמוהים מאד דדברי המרדכי אלו הם מ"ש בהל"קט בה' ציצית בי' התקמ"ב וז"ל לפי מה שפי' לנו רבינו במשנת לגדילים משמע אפי' הרבה כמו ערבי נחל וליכא ב"ת ל"ק מכאן די"ל כשעושה הכל ביחד ומטיל

ומטיל בו חוטין הרבה ודאי לא איכפת לן דהכל ציצית וחד חבל כו' וכפירו' הקונטרים כו' עכ"ד :

הרי דלדברים אלו שכתב המרדכי הם מדברי התוס' שאנץ שהביא שם בתחילת הל' ציצית דגדילים וציצית משמע הרבה ויכול להוסיף הרבה חוטין בציצית ופליג אר"י בעל התוס' ואם כן מה מקום להק' ע"ד מרן בב"י דקאי ע"ד ר"י בעל התוס' מדברי המרדכי אלו והוא פלא , וע"ד נפלא זו ע"ד ב"ח עוד שם וז"ל ומיהו קשה דהסמ"ג בה' שופר כת' בשם ר"י ב"ש שהוא פשט ר"י בעל התו' דאסור להוסיף על ח' וצ"ע דמה בא להוסיף ולהקשות משם ר"י דהביא הסמ"ג מאחר דהתוס' עצמן מבואר דעתו למד' ועד ח' ליכא ב"ת וכן כתבו כל הפוסקים בשם ר"י שהוא ר"י ב"ש דהוא פשט ר"י בעל התוס' ואביק"א לא כת' המרדכי ז"ל דבר זה משם ר"י כ"א דגדילים משמע הרבה ונהגו להשים הרבה עד כו' כלולב כו' והיינו בתחילת הגעת דברי התוס' בריש התכלת ושוב למו התוס' זה מהא דהנחנקים והעלו דאיכא איסור' לזוסיף טפי מח' למרבה ואם כן מאי מקשה מו מדברי ר"י על המרדכי , ומצאתי גם הפוסקים לרבני האחרוני' ולא מצאתי מי שנרגש מזה ע"ד הב"ח על שמצאתי בכו' ספר גט מקושר למוהר"ש בנון בקונט' בענין ב"ת שעמדו ע"ד הב"ח אלו הרבנים כמוהר"ש שורנאגה ומיהר"ן ז"ל והנ"ע דבריו יע"ש

וראיתי להר' בתי כנסיות בבי"ח שהביא ל' הטור בשם ר"י דעד ח' שהם י"ו יכול להוסיף וכתב וז"ל והק' הב"ח דהסמ"ג בהלכות שופר כתב בשם ר"י ב"ש שהוא פשט ר"י שהוזכר בתו' דאסור להוסיף על ח' חוטין וצ"ע , ודברי ר"י בסמ"ג הכי הם אבל הציצית שהוא בכרך אחד אם יתן יותר מח' חוטין יעבור על ב"ת ע"כ ונראה דיותר מח' חוטין פשוטים שהם י"ו כפולים קאמ' והיינו כדכתב ר' עכ"ל

והנראה שחשב דקו' הב"ח ע"ד הטור הוא שכתב בשם ר"י י"ו חוטין ובסמ"ג קאמר ח' ועל זה רצה לתרץ דהכל דבר אחד די"ו חוטין הם ח' כפולים , ואחרי המחילה רבה דבריו תמוהים דמלבד דאיך יתכן לומר דזאת היתה כוונת הב"ח דאפילו תינוק של בית רבו לא יטעה בזה דח' חוטין שכת' הסמ"ג היינו דעל ידי הכפל נעשים י"ו והוא כל' ר"י שהביא הטור דמעולם לא עלה ע"ד הב"ח להק' כדבר הזה ולא נגע ולא פגע בזה כלל כ"א כל עיקר קו' לא הוי כ"א דמדברי הטור והתוס' והרא"ש נר' דעד ח' חוטין שהם י"ו כפולים יכו' להוסיף טפי לא ובמרדכי אין נראה כן דמות אפילו הרבה כל שהוא בכרך אחד , ושוב הק' מיהו בסמ"ג כתב בשם ר"י בר"ש דהוא פשט בעה"ת ז"ל דאסו' להוסיף עד ח' חוטין וכוונת הקו' דמבואר שם בסמ"ג דהל"ה דהא דאסו' להוסיף עד ח' חוטין הוא אפילו דהם בכרך אחד והנ"ע

ואולם אחר ההתבוננות נלק"ד לתרץ דברי הב"ח דל"ק והוא דעיקר לשון זה של המרדכי דהביא הב"ח הוא מ"ש בה' ציצית סימן תתקמ"ב בל' ר"ש וז"ל לפי מה שפי' לנו רבינו במשנה דגדילים משמע הרבה ערבי נחל כו' עכ"ל ר"ש וכוונת דבריו הוא דבמשנה דריש פרק התכלת שם פי' רבו של ר"ש לה דגדילים דמשמע הרבה כמו ערבי נחל והיינו מ"ש המרדכי שם בתחילת הלכו' ציצית בשם תוס' שאנץ

והנה ידוע דהמחבר תוס' שאנץ הוא ר"ש בר אברהם המפ' פי' על סדרים טהרות והוא היה תלמיד ר"י הזקן שהוא ר"י בר"ש שהם ר"י בעל התוס' והנה כי כן דר"ש מעיד שאפילו רבו ז"ל דהוא ר"י בעל התוס' דגדילים משמע הרבה וכל שהוא בכרך אחד ליכא ב"ת וזהו הפך מ"ש התוס' והרא"ש בשם ר"י דאם הוסיף יותר על ה' איכא ב"ת והשתא זהו כוונת הב"ח דאחר דהביא פי' ר"י שכ"כ התוס' והרא"ש בשמו ומה שכתב מרן והכריע כדעת ר"י לאסור אפילו להוסיף יותר מד' בזמן הזה דליכא תכלת ע"ז אמר יקשה הב"ח וז"ל ואין נראה כן במרדכי אלא דמתיר בכל ענין כשאינו עושה רק כרך אחד אפילו בזמן הזה כו' וכוונת דדייק לו' דאין נר' כן במרדכי שהוא ס' ר"י דאוסר להוסי' על החוטין אלא דמתיר בכל ענין כשאינו עושה רק כרך א' אפילו בזה"ז כו' והיינו מ"ש המרדכי בשם ר"ש שכת' בשם רבו דהוא ר"י בעל התוס' כידוע עלי"ו מק' מיהו ק' דהסמ"ג בה' שופר כתב בשם ר"י בר"ש דהוא ר"י בעל התוס' דאסו' להוסיף על ח' חוטין וצ"ע דר"י סותר דבריו ממקום למקום וזה נ"ל להליץ בעד הב"ח אף דבאו דבריו סתומים והתומים בקיצו' הרבה ומ"ש הב"ח שם וז"ל ואפש' דאסור להוסיף לכתחילה קאמ' בסמ"ג אבל רבינו קאמ' דיכול להוסיף עד ח' טפי לא היה דעתו אלא דבדיעבד כשר עד ח' טפי פסול אפי' בדיעבד עכ"ל

ולע"ד נראה אחרי המחילה רבה דהא ליתא לחלק כיון דכל עיקר טעם דאסור להוסיף בחוטי הציצית דס"ל דאיכא ב"ת ועובר על לאו ופסול גם מ"ש הסמ"ג דאסו' להוסיף על הח' חוטין הוא אפי' בדיעבד כמבואר שם בל' הסמ"ג אבל הציצי' שהוא בכרך א' אם יתן יות' משמונה חוטין יעבור על בל תוסיף וזה ברור וכמו שכתבתי לעיל

ואולם כשאני לעצמי נראה דאפילו הכי ל"ק מר"י אדר"י דמ"ש ר"ש בשם רבו אפילו אם יהיה ר"י בעל התוס' היינו מה שעלה על דעת ר"י בתחילת לימודו ובהגעת שכתבו התוס' בריש פרק התכלת ברם שם כבר הדר ר"י מהא מכח סוג' דנחנקים ורבינו שמשון הביא משנה ראשונה שמשמע מרבו ר"י בעל התוס' ולא שמיע ליה מאי דהדר ביה , והראיה לזה דר"י גופיה הוקשה לו מהא דהנחנקים והדר ביה מכח הך סוגיא ואילו רבי' שמשון הביא הך קו' משם הדר"א והוא תי' לחלק בין מינו לשאינו מינו אלא ודאי לא הוה שמיע ליה תי' ר"י לאסור ההוספה כ"א דוקא בשאינו מינו ומה שהביא פי' ר"י היינו מה שפי' במשנה לפי הס"ד וכאמור ועיין בתשו' שדה הארץ ח"ג סי' א' יע"ש

ולענין פסק הלכה נלק"ד דנקטינן לחומ' דמנין החוטין מן התור' מד' עד ה' ושלא להוסיף על מנין החוטין טפי מח' דאסיר ונפסל הציצית כדעת הראשונים המחמירים ועתה בזמן הזה דליכא תכלת יש לחוש שלא להוסיף טפי מח' חוטין כמ"ש מרן בב"י וכמ"ש בש"ע סי' י"א סי"ב וכדברי הסמ"ק וכמו שכ"כ הר"ן ז"ל נהי' דלדידן דקי"ל דקשר עליון מד"ת איכא ב"ת ופסול ולכאורה פסול אפילו הוסיף החוטין במינו וכל שכן שלא במינו דפסול לכ"ע כמש"ל

ולענין אם הוסיף בחוטין הרבה ועשה הגדיל ושוב קצצן נראה ודאי דפסול חדא כמ"ש הראב"ד ז"ל דהחוט הכורך על הגדיל נעשה מיותר ופסול וכמ"ש הרב ג"ור שם בתשו' , ועוד דכל

עיקר

עיקר איסור התוספת שייך טפי בגדיל יותר מן הענף וכמ"ש המג"א בס' ק'ס , וחוץ מזאת הרי עיקר הטלת החוטין בכנף ונעשה הקשר עליון הרי אית ביה תוספת והרי כתבנו בשם הר"ן דקי"ל דקשר עליון מד"ת ולכן כתב דלדידן דקי"ל נמי כמ"ד ד' חוטין ותו לא עובר משום ב"ת ופסול כמש"ל, ועיין להר' פרי מגדים בס' מ"ז בסימן י"א סקי"ג שנסתפק בזה ומ"ש בזה יע"ש ולא ידעתי איך לא זכר לדברי הר"ן ז"ל אלו וצ"ע

סי' פ"ג

שאלה אם נתן חוטי הציצית על הכנף למעלה מג' אצבעות או למטה מקשר גודל אם יכול לתקן בעודן על הכנף והיינו דאם נתנו למעלה מג' אצבעות להרחיב הנקב ולהורידו למטה תוך ג' וכן להפך אם נתנו למטה מקשר גודל להרחיב הנקב למעלה ולהגביה חוטי הציצית ולתפור מקצת הנקב מלמטה שלא ירדו חוטי הציצית אם יש בזה תעשה ולא מן העשוי ופסול או לא גם אם הנקב הוא רחב מלמעלה יותר מג' אצבעות או למטה מקשר גודל אי כשר אי לא

תשובה הנה ראיתי לר' ירו' בח' אדם נתי' י"ט ח"ג וז"ל מצות ציצית ד' חוטין ותוחבן תוך הבגד ג' אצבעות לכנף ולא מרוחק יותר וצריך שלא יהא על הכנף ממש אלא מרוחק משפת הבגד מלא קשר גודל פי' מראש הגודל עד הפרק הראשון באורך ואם היה רחוק ג' אצבעות ונקרע כנף הבגד עד שנמצא תו' קשר גודל כשר עכ"ל, ודבריו אינם מובנים דאם בתחילה היה פסול שנתנו למעלה מג' אצבעו' ושוב נקרע וירד עד תוך קשר גודל דהיינו למטה מקשר גודל הרי הוא פסול אם לא שנאמר דטעות סופר נפל בדבריו וצ"ל עד שנמצא למעלה מקשר גודל כשר ואם כן מבואר מדברי ר' ירו' דאם נתן חוטי הציצית למעלה מג' אצבעות ושוב קרע והרחיב הנקב והוריד חוטי הציצית למטה בשיעור קשר גודל כשר ומינה נפקא נמי לאידך גיסא דאם הטיל חוטי הציצית למטה מקשר גודל ושוב קרע הנקב לצד מעלה והרחיב הנקב ועלה הציצית על שיעור קשר גודל כשר אלא דלענ"ד יש לעמוד בהוראה זאת דהרי כיון דהטיל הציצית למעלה מג' אצבעות או למטה מקשר גודל ונעשה הציצית בתחילה בפיסול או מה מקום להכשירו אחר כך דהוי תעשה ולא מן העשוי

ושו"ר ס' זאת להרב מג"א בסי' י"א סקט"ו עמ"ש מרן בש"ע דאין להטיל הציצית למעלה מג' אצבעות כתב וז"ל אם לאחר שעשה הציצית למטה פסול משום תולמ"ה עכ"ל וכן כתב הרב הלכה ברורה שם סק"ט והרב אליהו רבה בס"ק י"ג והרב פרי מגדים באש"א ס"ק ט"ו וכתב שם דהה"נ איפכא בשתולין תוך קשר גודל וחתך למעלה כנגד והעלה הציצית למעלה מקשר גודל ותפר למטה או תלה מטלית על הכנף הוי תעשה ולא מן העשוי יע"ש הרי מבואר להדיא דכל דנעשה בתחי' בפיסול והטיל הציצית במקום שאינו ראוי לא מהני התיקון אחר כך והוי פסול משום תעשה ולא מן העשוי

איברא דאני תמיה על הרבנים הנז' דכתבו בפשיטות כן ולא זכרו מדברי רבי' ירו' אלו דעומד לנגדם ועלה על דעתי ליישב ולו' דמ"ש ר' ירו' ואם היה רחוק ג"א ונקרע הבגד עד שנמצא תוך קשר גודל כשר דהכונה דאם היה רחוק הנקב קודם הטלת הציצית או אחר שהטיל קודם שקשר ונקרע כנף הבגד עד שנמצא תוך קשר גודל כשר אלא דהרואה יראה דמלבד דאין זה כונת דברי ר' ירו' והלשון מורה דקאי על הציצית שהוטל מקודם זאת ועוד דאי הוה קודם הטלת הציצית מה מקום לפסול וגם דלא היה לו' כשר כ"א יכול להטיל וגם דיכול לתקן הנקב קודם הטלת החוטין ולא היה צריך לאומרו וחוץ מזאת דאם לפי הנראה מדבריו הוא דאף שיהיה הנקב למעלה מג' אצבעות וירד הנקב למטה על קשר גודל כשר והיא גופא צריכה רבה דלפי מ"ש הרוקח בסי' שס"א והביא דבריו מרן בב"י בסי' י"א וז"ל כתב הרוקח נראה דרוחב הנקב שבו החוטין שאין רחוקים מלא קשר גודל לית לן בה עד כאן לשונו

ולכאורה דבריו סתומים וקצרים אבל נרא' לומר דכונת דבריו הוא נראה ברוחב הנקב שבו החוטין שאין חוטין רחוקים מלא ק"ג שהם תלוים למט' מק"ג הן מצטרפי' לשי' ק"ג עם רוחב הנקב ודלא כמו שהבינו מור"ם בד"מ שכת' ע"ד הרוקח אלו וזה לשונו ונראה שהוא כדעת הטור לקמן דאפי' להרחיק מן הרוחב כו' יעויין שם ומלבד דאין זה כונת דברי הרוקח זאת ועוד דזה כבר כתב הרוקח שם לעיל מזה וכ"כ הרב מאמר מרדכי בסי' י"א סקי"א אם כן כמו שמצינו לשיעור רוחב הנקב מצטר' להכשיר קשר גודל תה"נ איפכא דאם שיעור אורך הנקב הוא למעלה מג' אצבעות דיהיה פסול אם לא שנא' דס"ל לר' ירו' כס' הרוקח דיש לחלק בין רוחב הנקב לאורכו לצד מעלה ומכל מקום ק"ל ע"ד הרוקח ממ"ש במנחות דמ"ב ע"א דרבינא ור"ש הוו יתבי קמיה דרב אשי חזיא רב פפא לקרניה דגלימיה דרבינא דכתר ובצר מלא קשר גודל אמר ליה לא סבר לה מר להא דר"י דצריך להרחיק מלא קשר גודל ומשני בשעת עשיה אתמר יעויין שם ולפי דברי הרוקח מאי קו' הרי אף על גב דהחוטין רחוקים ואין בהם קשר גודל כשר כל שיש ברוחב הנקב שיעו' ק"ג כשר והרי הכא איכא שיעו' ק"ג במקו' הנקב אפי' דנתרחב יהיה כשר

ונראה ליישב דלא ק"ק להרוקח דשיעו' רוחב הנקב מצטרף היינו כשהנקב הוא כשיעו' רוחב כניסת החוטין אבל כל שהוא הנקב גדול משיעו' רוחב כניסת החוטין פסול והשתא דאתית להכי נראה דאם נתרחב הנקב למעלה מג' אצבעות שהוא פסול כיון דהוי יותר רחב משיעו' רוחב כניסת החוטין ואף שהרב מ"ת כתב שם ע"ד הרוקח אלו דמנא לן הא מילתא נ"ל דסברא פשוטה היא ושוב ראיתי להרב מר וקציעה בסי' י"א דהביא לדברי הרוקח והבינם כמ"ש והחזיק בסברא זאת דהיינו דוקא כשהוא רוחב בכדי כניסת החוטין ולא יותר והבי' סיוע לדבריו ותמה ע"ד מור"ם ע"ש יע"ש דעל כל פנים קשה דאם זאת היתה כונת דברי הרוקח דבריו באו בקיצור נמרץ

לכן שבתי וראה נכונה דברי הרוקח ולפ' דבריו באופן אחר דמ"ש נראה ברוחב הנקב שבו החוטין רחוקים מלא קשר גודל לית לן בה דהכונה דאם נראה ברוחב הנקב שבו החוטין רחו' מלא ק"ג לית לן בה דהיינו דבר' ברוח' הנקב שהחוטין נתקצרו בתוך החור דנכפל הכנף תוך החוטין ונראה דהם רחוקי' מלא קשר גודל לית לן בה דהיינו טעמא כיון דיש שיעו' מלא קשר גודל בכנף הבגד מן החור עד סוף הכנף אפי' דהחוטים רחוקים מלא קשר גודל ע"י דנתקצרו בתוך הכנף כשר והרי הוא כדין שכתב הרב מ"א שם בסי'

בסי' י"א ס"ק י"ד דאם תלה החוטים למעלה מקשר גודל ונתקשרו החוטין שאין בחוטין בתוך החו' כדי שיעור קשר גודל כשר ועמש"ל בסי' פ' בס"ד

המורם מכל האמו' דאם נתן למעלה מג' אצבעות או למטה מק"ג ושוב תיקנס נראה דיש לפסול משום תעשה ולא מן העשוי וגם הותב הנקב מצטרף אם הוא כשיעור כניסת החוטין ק"ג אבל טפי לא

סי' פ"ד

יש לחקור אי הא דקי"ל דבעינן למעלה מק"ג ולמטה מג' אצבעות אי ה"ד לכתחילה אבל בדיעבד כשר או"ד נראה הנה לפי מה שכתבתי בסי' הקוד' נראה ודאי דעכו' אפי' בדיעבד ופ"נ מדברי ר' ירו' שכתבנו לעיל בסי' הקודם דאם נתן הציצית למעלה מג' אצבעות ושוב נקרע הכנף ונמצא למעלה מקשר גודל כשר כנראה דדוקא אם נקרע כשר הא לאו הכי פסול בדיעבד, אלא דבלאו הכי נראה עיקר לומר בדעת ר' ירו' דהאמת הוא דיש להגיה בל' דהיינו מ"ש ואם היה רחוק ג' אצבעות כו' צ"ל ואם היה תוך ג' אצבעות כו' ומ"ש בס"ל על שנמצא תוך קשר גודל כשר ובזה עלו דברי ר' ירו' כהוגן דפסק עובדא דגמ' דאם היה בשעת עשיית הציצית נתון כדינו למטה מג' אצבעות ושוב נסתר הבגד ובציר ממלא קשר גודל כשר כעו' דש"ס וכמו שפסקו הפוס' דכשר

אלא דלפי זה מבואר מדברי הש"ס דמדרב ספרא מקשה לרבינא על שהיה קרנות הציצית בציר מקשר גודל והוצרך לתרץ בשעת עשיה אתמר ש"מ דאפי' בדיעבד פסול דאל"כ אימא היכא שכבר נעשה בדיעבד כשר וכן נראה מדברי מרן בב"י שם בסי' י"א שכתב ואם מדד למטה מקשר גודל פסו' וכמו כן יש להוכיח עוד מדבריו שם יעויין שם וכן כתב הב"ח והלבוש שם וכן נראה מדברי מהרימ"ט ז"ל בחיו"ד סי' י"ט יעויין שם וכן כתב ריא"ז בש"הג סביב הרי"ף בה' ציצית וזה לשונו אם לא הרחיק משפת הכנף כשיעור זה פסולה עכ"ל וזה תמהני למה שראיתי למרן החבי"ב בכנ"הג בסי' י"א שכתב וז"ל אמר המאסף מתוך דברי ריב"ה נראה דלעיכובא קאמר אבל מהר"י פ'אהב' בתשו' כ"י צידד לומ' דבדיעבד כשר כו' יעויין שם והרי הוא הכך מכל מ"ש ואיכא הוכחה מהסוג' ושוב ראיתי להרב אליהו רבה שם בס"ק י"ג שעמד על זה ע"ד מהרי"ף שהביא הרב כנ"הג ותמה עליו דלא זכר מדברי הרב"ח והלבוש והוכחת הש"ס יעויין שם אלא דגם הוא לא זכר מדברי ריא"ז ומרן בב"י

איברא דראיתי להרוקח ז"ל בסי' שס"א שכתב וז"ל כשתולה הציצית מרחיק כמלא ק"ג לכתחילה אבל שיירי מצוה כל שהוא עכ"ל הרי להדיא תנא דמסייע להרב מהרי"ף חד מוקמאיה הרוקח ז"ל והוא תימא לכל הרבנים הנז' דלא זכרו דבריו

אלא דק"ל גם ע"ד הרוקח אלו דמש יענה לסוג' הש"ס בעו' דר"ש ורבינא, ונראה דלק"מ דאה"ן דבדיעבד מותר אם נתנו למטה מק"ג כשר אבל כונת ר"ש להזא לקרניה דגלימיה דסתר כבר דלכתחילה עשהו כן מתחילה דס"ל דאינו צריך דיהיה מרוחק כדי ק"ג אפי' בשעת העשיה אלא אדרבה כל כמה דהוא קרוב לשפ' הבגד ש"ד ועל זה השיבו לל"פ

על מ"ד דצריך להרחיק מלא ק"ג דגם הוא ס"ל דלכתחילה צריך להיות כמלא ק"ג אבל בשעת עשית אתמר אבל אם אחר כך נסתר לב' ק"ג ונדון דידיה היה דאחר כך הוא דנסתר ולא מתחילת העשיה זה נלק"ד להליך בעד הרוקח ומהרי"ף ז"ל וגם על הרב כנ"הג שלא העיר עליו בזה

ומ"מ לענין הלכה נקטינן לפסול הציצית אפי' בדיעבד אם הוא למעלה מג' אצבעות או למטה מק"ג כדעת רוב הפוס' וכמו שכן נראה' דעת רב אחד שהובא שם בתשו' מהרי"ף דכל"ה וכמ"ש הרב כנ"הג יע"ש וגם בדברי הרוקח אפשר לצדד דמ"ש לכתחילה ר"ל לבתחילה דדוקא בתחילת העשיה צריך להרחיק כמלא ק"ג ולא אם אחר כך נתרחק דניתקו חוטי הבגד וירדו למטה וכמו שכיים אבל שיירי מצוה כל שהוא כמו שיע"ש ודוק

סי' פ"ה

שאלה אם חוטי הציצית אינם שוורים אלו שצוירו אותם שלא לשמן בדיעבד אם פסולין אי לא

תשובה עיקרא דהאי מילתא תניא בספרי בפ' שלח לך וז"ל ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת טווי ושזור אין לי אלא תכלת טווי ושזור לבן מנין אתה דן הואיל ואמרה תורה תן תכלת ותן לבן מה תכלת טווי ושזור אף לבן טווי ושזו' עכ"ל ופי' הרב ספרי דבי רב ז"ל שם דק"ג ע"ל בגמרא הנז' דפתיל משמע טווי ושזור וכ"כ רב"ה יע"ש וכ"כ הרב מוהר"א גדליא בפי' הילקוט שם סוף שלח לך בפי' א' יע"ש

אלא שראיתי שם להרב ספרי דב"ר דק"ב דתמה ע"ד הספרי במאי דקאמ' אמרה תו' תן תכלת ותן לבן דהיכן אמרה תו' תן לבן הא לא כתי' נתינה אלא בתכלת דכתי' ונתנו כו' פתיל תכלת ותי' דלישנא יתירה דכתי' על ציצית דמכדי בציצית משתעי קרא ואזיל כו' וא"כ לא הו"ל אלא ונתנו עליו פתיל תכלת א"נ משום הכי הדר והזכי' ציצית הכנף למימר דנתינת נמי קאי על הציצית כו' יע"ש,

ואחרי המחילה רבה בניו"ק נראה דנעלם מיניה דמר סוגיא ארוכה במנחות בדל"ח על מתני' דקתני התכלת אינו מעכב הלבן פריך הש"ס נימא מתני' דלא כר' דתניא וראיתם אותו מלמד דמעכבים זה את זה דברי רבי וחכמים אומרים אין מעכבים מ"ט דרבי דכתיב הכנף מין כנף וכתיב פתיל תכלת ואמרחמנא וראיתם על דאיכא תרוייהו כחד ורבנן וראיתם אותו כל חד לחודיה משמע ע"כ

הרי לך בהדיא דכתי' נתינה גבי לבן כמו בתכלת ואפילו לתי' הרב דחשב שהוא מיותר דהציצית ליתא דאינו אלא מדכתיב הכנף וצ"ע

ועוד ק"ל ע"ד הרב ספרי דב"ר ועל פי' א' של הרב מוהרא"ג ז"ל דפי' דמדכתיב פתיל הוציא הספרי הך דרשא שיהיה טווי ושזו' שהרי הראב"ד ז"ל בהשגות בפ"א דציצית ה"י כתב דבספרי יליף תכלת ממשכן מה להלן שזורין אף כאן שזורין וכ"כ הכמי לוניל בשאלת ששאלו להרמב"ם וגם הר"מ במז"ל הודה מיהא דילפותא דספרי הלזו הוא מג"ש דתכלת תכלת ממשכן כמבואר בתשו' הרמב"ם נכפ' כתב הדור

אזור כיל"א וכבר הזכירה שם הרב מג"א ומרן בכ"מ שם יע"ש וכ"כ בתשו' ד' ישעיה ה"ד הרב האגו' בהל' ציצית סי' ג' והרב ברכ"י בסי' י"א אות ב' וע"ש וכ"ן שהוא דעת התוס' במנחות דמ"ג ע"א ד"ה קשר שכתבו בשו"הל וז"ל וי"ל דבעלמא יליף ליה מתכלת דבגדי כהונה וכיון דתכלת שזור ה"ה לבן עכ"ל . ובלאו דכוונת דבריהם אלו שכתבו דבעלמא יליף ליה מתכלת דבגדי כהונה ע"ד הספרי הלזה נתכוונו דהא דיליף בספרי דבעי' תכלת טווי ושזור הוא מתכלת דבגדי כהונה ומה שסיימו התוס' וכיון דתכלת שזו' הה"נ היינו לדברי הספרי שאמרו מה תכלת טווי ושזו' אף לבן טווי ושזו' וכבר ראיתי להתוס' בנדה דס"א ע"ב ד"ה שוע להביאו לשון הספרי כמו שכתוב לפנינו וכ"כ ביבמות ד"ד ע"ב ד"ה ואמר כו' ש"מ דע"ד הס' המה באו לפ' דהא דיליף דבעי' טווי ושזו' הוא מתכלת דבגדי כהונה ולא כמו שהיה להם להראשוני' הגי' בספרי דתכלת ממשכן וכמו שכן פי' הרב [illegible] גדליא בפי' ב' דמתכלת בגדי כהונה הוא יליף יע"ש ועיין עוד להר"ן בכפ"ק דנדה [illegible] לשון הספרי בשם ר"ת כגירסתינו וכ"כ להדיא [illegible] בפ"ק דיבמות סי' ג' ד"ה ע"ב יע"ש מה שפי' כל הרב ס' לכ"ד דפי' בדברי הכפו"ל והתוס' וחכמי הני אגלי רברבי הרמב"ן והרא"ג ק' דהו"ל להכריע לוניל ור"ת וגם על מדברי הראשונים ואם נאמר פי' זה דיש לו [illegible] אונים הללו גיר' אחרת בדברי הספרי דהיה להם [illegible] הללו פי' ע"ד הספרי כגי' שלפנינו כבר והרבני' [illegible] נתבאר מדברי התוס' . דעל גירסתנו ונוכחתינו הם מפ' דעיק' הילפותא הוי מתכלת ומן התימא על הרב מגילת ספר בעשין כ"ו ד"ז ע"א שכתב בפשיטות להרא"ב"ד והרמב"ם דילפי מתכלת דמשכן היה . להם גירסא אחרת ושגיר' התוס' הוי כן שלא כגיר' הסמ"ג יע"ש ולפי מה שכת' אין הכרח לזה כלל וצ"י

ובזאת אבוא העיר ע"ד הפרישה בא"ח סי' י"א דעמ"ש הטור שם וצריך שיהיו שזורין כתב וז"ל וצריך שיהיו שזורין דומיא דפתיל דהוא שזו' וכמ"ש בספרי עכ"ל נר' דקא מפ' דילפותא דספרי הוי מתיבת פתיל גופא ולא מתי' תכלת ולפי האמור קשה מדברי הראשונים הנז"ל וצ"י • וראיתי להרב ן' יליד בחי' להרמב"ם שם שתמה ע"ל הרמב"ם מלשון הספרי הלזה שהביא הילקוט דמה יענה לדברי הספרי הלזה והצ"ע ואנכי לא ידעתי מה היתה כוונתו בקו' זאת דחכמי לוניל והראב"ד כשהק' על הרמב"ם מדברי הספרי הוא מלשון הספרי כמובא בילקוט וע"ל הספרי הלזה הוא דפי' דקא יל' ממשכן וע"ז השיב הרמב"ם דכתם כ' ר"ש ואם נאמר דבל' הספרי הלזה אינו סובל פי' זה כבר הרב מהרא"ג פי' כן שם בפי' ב' וצ"י וכ"נ מדברי הרב ק"מ שם שכתב דלא שנאמר להליא בספרי ג"ש זאת אלא למשמעות תכלת הוי שזו' כמו דמשכן

איברא דראיתי להג"מי שם שהביא הספרי הלזה וז"ל תניא כתיב תכלת טווי ושזו' כעין פתילה שזורה כו' יע"ש וכ"כ הסמ"ג עשין כ"ו וה"ד בהגהות מרדכי בהלק"ט סי' התקמ"א יע"ש ש"מ דס"ל בפי' הספרי דלאו מתכלת יליף אלא ממשמעות פתיל תכלת טווי שזו' כעין פתילה שזו' וכ"כ הנ"י ז"ל בפי' הלק"ט בה' ציצית וז"ל תניא בס' פתיל תכלת טווי שזור כעין פתילה יע"ש ונהו כפי' הרב ספרי דבי רב ורג"ה ומהרא"ג

בפי' הא' וכ"ל דקיה אליבא מדבריהם והתרגום יב"ע והתרגום ירוש' בכו' פ' שלח לך שפי' פתיל שזיר תכלא יע"ש דנראה דמתיבת פתיל הוא דמורה להיות שזו' וממילא נפיק ג"כ טווי דשזו' הוא אחר דבכר נטוה וכמ"ש הרב ספרי דב"ר שם

ושוב ראיתי לרש"י ז"ל בס' הפרדס בה' ציצית ד"ה ע"ג וז"ל כיצד הוא עושה מבי' צמר לבן וטווהו לשם ציצית וכופל אותו לב' שוזרו לשם ציצית לפי שהחוט של ציצית צריך לשוזרו דכתי' פתיל ולהלן הוא אומר צמיד פתיל מה להלן חיבור אף כאן חיבור למחבר ב' החוטין כאחד ושוזרו יחד ותרגם ירו' פתיל תכלת שזיר תכלא ועוד תניא פתיל תכלת אין לי אלא תכלת שזור וטווי לבן מנין כו' והיכן מצינו מעשה הדיני דן כו' עד ונתנו על ציצית הכנף מין כנף כו' עכ"ד יע"ש

הרי מצינו למאור הגולה הוא הרא"ש רש"י ז"ל דקא מפ' מתי' פתיל דמורי' על טווי שזור ועלה קאי וכן משמע עוד מסיום דבריו שכתב ועוד תניא בס' אין לי אלא תכלת כו' . גם מצינו בג"ס , [illegible] והחולקים עליו שהם הרא"ב"ד [illegible] וזה תמהני ע"ד הרב מגילת ספר בס"ד . שם דרצה להביא ממך לפי' הסמ"ג ממ"ש ביומא דע"ב פתיל פתילים הרי כאן ד' ושוב דחאו מדברי רש"י שם והתוס' דר"פ התכלת יע"ש והו"ל להכתיש מתרגום יונתן בן עוזיאל והירושלמי כאמור •

וראיתי להר' מרכבת המשנה אשכנזי ז"ל בח"ב שם בה' ציצית דרצה לפ' כדעת הרמב"ם דלא ס"ל דפי' דברי הספרי הוא דילי' מתכלת לא ממשמעות פתיל קא דריש ואין לנו לימוד שיהיו שזורין לעיכובא דל' פתיל מצריך רב אחא ב"י לאניקא עכ"ל

ודבריו תמוהים דלהדיא מבואר בדברי הרמב"ם עצמו בתשו' לחכמי לוניל שכת' וז"ל וזה לגמר שזורין ממשכן הוא ר"ש דכתם ספרי ר"ש ומשום דלא מצאתי שום אדם שכתב כן לא כתבתי כמותו דאם כן יהיו שזורין ו' כמשכן עכ"ל . וא"א כדברי הרב לא הו"ל לומ' דר"ש גמר ממשכן ואין הלכה כמותו דאדרבה ר"ש גמ' מפתיל ולא לעי' והרי מצינו להדיא בדברי הרמב"ם כל נגד איפכ' ממ"ש הוא ז"ל בכונת דברי הרמב"ם ועיין להרב א"ה בהל' ציצית אות ו' ועמ"ש הרב מחב"ד בא"ח ריש סימן י"א ע"ל הרב מרכבת המשנה אלו שהוא דוחק . ולעד"ן שהוא הפך דבריו וכה"ג הק' מרן בכ"מ ובב"י סימן י"א על הרב מג"ע ועיין מ"ש הרב י"א שם בסי' י"א משם מוהר"ס מטיוולי ומ"ש בס' מרכבת המשנה שם , ומ"ש הרב יצחק ירנן ובס' כ"מ איכא איסו' לשון וצ"ל בלבונו כמ"ש בספ' מרכבת המשנה אלא דאיכא ט"ס במ"ש דליכא שזורין כו' וצ"ל דהביא ברייתא דס' דילי' שזורין ממשכן ל"ב שזורין כמו במשכן יע"ש , ועיין להרב בתי כנסיות בא"ח סימן י"א שכתב על דברי מרן בב"י אלו וז"ל ויות' קש' ע"ד דבעיא שזור ולא הבנתי דבריו וצ"י

וזה תמהני ע"ד הרב המבי"ט בספ' קרית ספר שם להביא הספרי ובסיום וז"ל וכ"ל להרב ז"ל דלאו לעיכובא הוי כו' יע"ש שהרי להדיא כתב הרמב"ם

הרמב"ם בתשו' דאף לדברי הכספרי נאמרו לעיכוב' והוא ז"ל לא פסק כמותו מטעם שכת' להדיא וכן יש לתמוה ע"ד הלבוש בא"ח בסי' י"א וז"ל וי"א שהשזירה אינה מעכבת דלאו ג"ש גמורה היא דאינה מופנה עכ"ל , ובודאי דכוונתו בדבריו אלו הוא לדעת הרמב"ם והרי הרמב"ם גופיה ס"ל דאילתייא הא' דספרי דהוי ג"ש וגם שהוק' לו דא"כ כן יהיו שזורין כמשכן ששה ואפשר ליישב לו לדעת הלבוש כיון דמנינו בנדה דכ"ב ע"ב דאמרינן אמ' שמואל משום ר"י כל ג"ש דאינה מופנה כל עיקר אין למדין ממנה ואם כן הכא נמי דאינה מופנה כל עיקר דאיבעא תכלת איצטריך לגופיה אם כן אין למדין וזהו שכתב הרמב"ם בתשו' וזה לגמר שזורין ממשכן ר"ש היא דסתם ס' ר"ש ולפי דלא מצאתי שום אדם דאמ' דבר זה כמותו לדרוש ג"ש כזאת אע"פ דאינה מופנה לא כתבתי כמותו . וא"ת דהרי בנדה דכ"ג ע"א איבעיא ליבעיא אתיא דרב אחא בריה דרבא מתני ליה משום ר"א לקולא כל ג"ש דאינה מופנה למדים ומשיבים לזה בא הרמב"ם ז"ל לתבינ [...] לפרש כונת דברי הרמב"ם דאם כן יהיו שזורין ו' והרי מסוגיא דעירובין נראה דל"ב ו' כו' שהרי מאי פריך הש"ס בעירובין שזורין נמי נימא אדעתא דשיפתא דגלימא עייפניהו דאמאי לא משני דמנינן לה לחוטין אי הוו שש בודאי שהם לשם ציצית כו' דבכה"ג ליכא למימ' דטרח איניש ועביד חוט כפול שש לגלימיה עכ"ל . ולע"ד אין זה הכרח כלל דאה"נ דלא טרח איניש לעשות אבל כיון דאפש' להיות דעביד לגלימיה שש כפולים לכן לא רצה הש"ס לתרץ כ"ז בדב' דהוי מוסכ' ומלתא דשייכא ולכן משני עדיפא מינה ויות' שפיר ופשוט דאיירי במפסקים אבי' דיהיו שזורין כמו שעושין לציפתא דגלימא . וזה תמהני ע"ד הרב אלקו של ידיד בסי' י"א שכתב בפשיטות דבשזורין ה' ליכא למימ' דלציפתא דגלימא עייפניהו דאף דמסתמא הוי הכי וכמ"ש הרב"ח בסי' זה בד"ה ואם עשאה מן הקונן כו' כמו שיע"ש . מכל מקום כיון דאפש' דליכא בעולם מי שעושה חוט כפול שש לציפתא דגלימא וגם כי יתיתי ועושה לכן משני במופסקים והוא ברור ודוק ועיין להרב קרית חנה בסי' ז"ך ובמ"ש לקמן בסי' שאח"ז בס"ד

וראיתי בתשו' לרבינו ישעיה הא' בכ"י בסי' ק"פ ס"ד הרב ברכי יוסף בסימן זה אות ב' דרצה לתרץ לקו' הרמב"ם הלזו דאם כן יהיו שזורין ו' כמשכן וז"ל וק"ל דאם כן מה להלן ו' אף כאן ו' הא אמרינן בריש יבמות ד"ה ע"ב האי גדילים לשיעורא הוא דאתא גדיל ב' גדילים ד' אמ"ה תו' עשה גדיל ופותלהו מתוכו פי' הני ד' חוטין כשמכני' במקום נקב הכנף כמקופלים מכאן ומכאן יהיו ח' וכיון דמקרא ילפינן ח' היכי מצי למילף ג"ש דיהיו שש עכ"ל

ואחרי המחילה רבה בכבו"ק דבריו נפלאו ממני דמה מקום לאות דברי הר"ס במ"ש שכתב דאם כן יהיו שזורין ו' כמו במשכן מתה דמנינו בגדילים ד' ומכניסם בכנף והוי ח' דזהו לענין מנין החוטין כל אחד בפני עצמו שיהיו ד' חוטין וכשמכניסם תוך הכנף יהיו ח' אבל להיות כל חוט וחוט שזור ה' כמו משכן היכן מנינו גילוי בזה בקרא ואם כוונתו תוך כיון דמנינו דבמנין החוטין הם ח' לא יתכן בחוט אחד כפול שש הא מנ"ל ואם כונת' דכוונתו הוא דכיון דמנינו דגדילים הוו ד' וקאמ' קרא פתיל לעשות גדיל ופותלהו מתוכו שמע מינה דמשמעות פתיל הוי כפול לשנים ולא ו' שהרי עשה גדיל שהם ב' חוטין ופותלהו מתוכו שמכניסן בנקב והוו ח' ואם כן איך אמ' דליהוי פתיל תכלת ו' גם זה אינו דמלבד דלא היה להרב לסיים וכיון דמקרא ילפינן ח' היכי מצי למילף ג"ש דיהיו ו' דשמע מינה דכל עיקר קו' הוי דבריש כפשוטן דהוו ח' ואיך אמ' ו' ואפילו יוס' נדחוק בזה ולו' דכונת דבריו הוא וכיון דמקרא ילפי' ח' והיינו במשמעות פתיל דפותלהו מתוכו הוי כפול לב' אם כן היכי מצי למילף ג"ש דיהיו ו' ועדיין יש לדחות ולו' דאה"נ דמשמעות פותלהו מתוכו הוא בעיק' החוטין כמו שהן אבל מאי דדרשינן בחוט גופיה שיהיה טווי ושזור מתכלת דמשכן יהיו ו' וגם לו' דר"ל דמ[...] דהו"ל ח' חוטין בכנף הכא נמי צריך שיהיו שזורין [...] דמלבד דאין דבריו מורין כן . זאת ועוד דמהיכן [...] ליה הכרח זה דאימא החוטין יהיו ח' והשזירה יהיו [...] משכן ועמ"ש בסי' שאח' זה בס"ד .

למרנו [...] ה"י יש לדעת חכמי לוניל והראב"ד ובפסקי תוס' שם סי' א' ובגי' התוס' בפ"ק דיבמות שם סי"ק'ך והריטב"א בחי' לעירובין ובפסקי תוס' והרשב"ץ שם והר"י והרב העיטור ה"ד ובפ"ק דיבמות בס' אלם נתי' י"ט ח"ג והרוקח בסי' שס"ח הב"י ור"יו בחי' לנידה והרא"ש בה' ציצית בסדר העשיה והרשב"ץ בא"ח בסי' י"א ומרן בש"ע שם ס"ב פסקו כולהו דבעי' שזורין לעיכובא

ברם לדעת הרמב"ם הוא דאם רוצה לעשות שזורין עושה ולא הוי לעיכובא וכמ"ש המ"מ והרב ק"ם והלבוש וכ"ה דעת הכלבו בסי' כ"ב והרב א"ח בה' ציצית אות וי"ו שהביא משם הרמב"ם דענין שזורין הוא משום נוי יע"ש ובודאי דלדעתו אם לא עשה שזורין אינו נפסל אבל לכל הני רבוותא דס"ל דדרשת הכספרי דבעי' טווי ושזור הוי דרשא גמורה ולעיכובא א"כ אין ספק דאם לא יהיו שזורין פסולין אפי' בדיעבד ואין לסמוך בזה על הרמב"ם כיון דרובא דרבוותא ס"ל להחמי' והוו רוב מנין ורוב בנין וקיי"ל הלכה כרבים ונר' דמלבד דהדבר מוכרח מעצמו שהרי אם לפי דברי הרמב"ם שדחה להאי דספרי אפי' הכי ס"ל דבעינן שזורין למצוה מינה דלרוב הפוס' דנקטו כהאי דספרי דהוי לעיכובא וכ"נ מדברי הר"ן בפ"ק דבינה שהביא משם ר"ת דחוטי ציצית צריכים שיהיו שזורין כדאמרי' בש"ס ובספרי ושלא כדברי האומרים דאין לשזור חוטי הציצית משום דמפרקי והו"ל י"ו חוטי' דאל"כ צרי' שיהיו שזורין ומיהו אם מפרקי לית לן בה דהו"ל כגרדומי ציצית דכשרים וכ"כ עוד הרמב"ן בשמו בחי' לנידה לדס"א יע"ש והן הם דברי ר"ת בס' הישר בר"פ ק' דיבמות שכתב ואין לחוש אם מפרקי כיון דלתחילתו בכשרות הו לא מפסל דהו"ל כגרדומי ציצית דכשרים יע"ל הרי נראה דכל דנעשה מתחילתו שזור אפי' דאח"כ נפ' לי"ל נה ה"ל"ה למתחי' לא נעשה בכשרו' להיות שזור יש לחוש ולפסול ואפי' שזה יש לדחות דלא כתב ר"ת שמתחילתו בכשרות לא נפסל הוא על ענין דנעשה י"ו חוטין ולא על ענין השזור גופיה כמובן בלשונו מ"מ מל' הר"ן שכיים שם בהל' וז"ל ומיהו משמע דבעי' שישתייר בשזור כדי עניבה עכ"ל ומדכתב דבעינן שישייר כדי עניבה ש"מ דאי לאו שזורין פסולין דאין לו' דמשום דכל עוד דשייך

כדי

כדי עניבה לא חשיב י"ו חוטין דהרי כל עיקר טעם דהתי' ר"ת הוא משום דמתחילתו נעשה בכשרו' מש"ה אינו נפסל תו אח"ך וא"כ מאי בעינן כדי עניבה אם לא משום כדי לתקן ענין הגזירה גופא

ואף שיש מקום לדמות נראה להכריח כנגד זה יותר דאי משום שנתפרקו מצוירתן והו"ל י"ו אין לחוש כיון דמתחילתן נעשו בכשרות דהכי אמרי' בגרדומי ציצית דמשם ראיה דאין לחוש אם מתקלקל אח"כ, אבל להיות בו כדי עניבה אין לנו לומר מטעם זה דהרי בשלמא התם בעינן כדי עניבה כדי שעכ"פ יהיה שיעור ציצית והרי מצינו בנתינת הציצית בחור בסוף הכנף דאם נתקלקל הבגד ונגרר מתלא ק"ג כשר כמ"ש במנחות דמ"ח ע"א והוא דין פשוט ונפסקו כל הפוס' ז"ל ויש מן הראשונים שם שדימו לגרדומי ציצית ואף שאין צריך כאן שום תיקון וג"ה כלל ואפ"ה דלזה כיון הרמב"ן ז"ל בחי' לנדה ע"א דאחר דהביא לדברי ר"ת כתב וז"ל ונ"ל דגרדומי דק אמרי רבי דהתם בעי שיעו' כדי עניבה ה"נ בעינן דנשתייר בשזור שבהם כדי עניבה עכ"ל עכ"ד דהכונה דהב"ע ונסתפק בזה הוא דבעינן בשזור לגרדומי או דנסתפק משום דכמו בשיעו' החוטי' כדי עניבה משו' שלא יפסוירה ואם כנים אנו בזה יש לפי' דגם דעת ... בעינן כדי עניבה בש"ע שכתב דין זה דאם נתפרקו לא מפסלי ... כדי עניבה היינו משום דאם לא היו שזורין מפסלי ואפי' אם נאמר דס"ל דאין הטעם משום הגזירה כ"א משום פיסול דמפרקי ונעשו י"ו חוטין ... כדי עניבה עכ"ז י"ל דזהו דוקא אחר דנעשה הציצית כמצותו ושזורין אבל אם מתחילה היו בזורין אה"ן דס"ל דמפסלי מאחר דאמר קרא פתיל תכלת דבעינן טווי ושזור ותרוייהו קא' בספרי טווי ושזור וגם דס"ל דהוי דרשא גמו' ומן התורה מה מקום לו' דלא מפסל אפי' בדיעבד וכ"כ להדיא הרנ"י בהלק"ט דאם לא היו שזורין פסולי' יע"ש

ונשי"ר להרב עולת התמיד בא"ח סי' י"א ס"ק ג' ולהרב פרי צדיק בנימוקיו שם דהביאו מלשון מרן בש"ע מדהצריך שישתייר בשזור כדי עניבה אחר דנתפרקו כ"ש אם אינן שזורין דפסול בדיעבד יע"ש ואף שלעד"ן דאין כ"כ הכרח מלי' מרן וזה קשה על דבריהם דלא נרגשו מזה כלל

ויותר הו"ל להוכי' דברי הרנ"י שכתב להדיא דפסול בדיעבד אם עשאן שזורין ושם הקשה הרב פרי צדיק ע"ד הרע"ז בסי' י"א שכתב דלא בעי שזור לשמה דלפ"ז דהוי השזירה לעיכוב בעי ג"כ דיהיה לשמה יע"ש וכן הוא דעת מג"א בסי' י"א ס"ק ג' עמ"ש שם מרן בש"ע ושיהיו שזורין לשמה כתב אפילו בדיעבד פסול אם לא היו שזורין לשמה עכ"ל וזה מן התימא להרב פרי צדיק שלא נסתייע מדברי המג"א והרב עולת תמיד וזה ראיתי להרב נחלת צבי בא"ח בסי' זה סק"ב דהכריע דאם לא היו שזורין לא מפסל בדיעבד וצידד בדברי מרן בש"ע דמדלא כתב בהדיא לפסולים דש"מ דס"ל דבדיעבד כשר יע"ש וכ"כ שם בעט"ז בסק"ב יע"ש והסכים עמו הרב א"ר שם בסק"ב ובא"ח סק"א ואילך ושכ"ן לדעת הב"ח יע"ש וכ"כ הרב מ"וק שם יע"ש ועיין להרב מעשה רוקח בחי' להרמב"ם שם שכתב וז"ל ומ"מ הסכמת כל הפוסקים דבעי' שזו' אפי' לעיכובא ולשמה יע"ש ונר' דנעלם ממנו דברי הרבנים אלו וצ"י אלא דלעד"ן דאין להקל בזה כיון דלדעת הראשונים רוב מנין דאיקיא תימן מצות' יוצא שדרשת הספרי הלזו דבעי' טווי ושזו' הוי דרשא גמו' מד"ת מה מקום להקל בדיעבד אם לא היו שזו' ומה גם דבחדא מחתא מתקינהו טווי ושזו' בהדי אהדדי ומה גם למ"ש הנמק"י ז"ל להדיא דאם לא היו שזו' פסולי' ומ"ש הב"ח לדקדק מלשונו וגם הרב נ"צ שם ע"ד מרן בש"ע דלא כתבו אם לא היו שזו' דפסול כמ"ש לעיל מזה גבי טווי י"ל דסמך אדלעיל וכמ"ש הרב נ"ץ וכ"כ הרב פרי צדיק שם ומוה דמצינו להרמב"ם דס"ל דלא הוי לעיכובא אין זה הכרח לדידן דקי"ל אחרי רבים ומה גם במידי דאיכא ספק מד"ת

ולכן נלע"ד לה' ולמעשה דאם לא היו שזו' דלא ילבש טלית כזה כיון דהוא פסול לדעת הרנ"י והפ"ץ ודעימייהו והסכמת האחרונים הרב ע"ת והמג"א וא"כ הרי הוא עובר על מ"ע מד"ת משא"כ אם אינו לובשו דאינו עובר כלל דקי"ל דציצי' הוא חו' גברא דהיינו אם לובש בת ד' כנפות צריך שיהיה מצויינת כהלכתו ודלא כמ"ש הרב מח"בר בסי' זו' י"ז דיש לדקדק על המקלים בטעת הדהם שזו' לשמן כס' המג"א וכאמור

סי' פ"ו

שאלה במאי דקי"ל לחוטי ציצית דיהיו שזו' צריך לדעת בכמה חוטין יהיו שזו' אי סגי בחוט אחד כפול לשנים או יותר ויש נזהרים לכתחילה לעשותן שזו' מח' חוטין אם יש להם על מה שיסמוכו

תשובה ואומר דהנה מדברי הספרי בס' שלח לך דקאמר פתיל תכלת טווי ושזו' כו' ומ"ש בערוכין דב"ו בשזורי' כו' יע"ש פשט מתמצות שזו' הוי חוט טווי כל א' ואחד בפ"ע ואחר שהן טווים ב' כא' נק' שזו' וכמ"ש הרב הערוך בע' ש"ע יע"ש וכ"נ לדקדק מדברי ר"ת בס' הישר ברפ"ק דיבמות והר"ן בה' בפ"ק דיו"ט והרמב"ן בחי' לנדה לדכ"ח שהביאו ס' האוסרים דלא לעשות שזורין דילמא מפרקי והוי להו י"ו חוטין יע"ש וכ"פ מרן בש"ע סי' י"א ס"ג יע"ש וכ"ן מדברי הרנ"י שם והרב העיטור ז"ל שהביא הב"י שם ש"מ דכתם שזירה על חוט אחד כפול לב' כאמר וכ"ן מדברי הרב אבודרהם די"ט ע"ב שכתב וז"ל ועוד יש בד' הכנפים לב' חוטין שזו' שהם ס"ד כנגד ס"ד פנים שיש בכסא כו' יע"ש דש"מ דהשזורין הוי חוט אחד כפול לב' וכ"כ להדיא רש"י בס' הפרדס ד"ה ע"ג וז"ל וטוותו לשם ציצית וכופל אותו לב' ושזור ג"כ לשם ציצית כו' יע"ש וכ"ן מדברי מרן בב"י בסי' י"א ובכ"מ פ"א דציצית ה"י וכ"ן מדברי הרוקח בסי' שס"א וז"ל כופלין חוט שזו' וקוטרים למטה שלא יתחלק ויהא כב' עכ"ל והע"פ שהרמב"ם בתשו' שהביאה הב"י בכ"מ ובס' מגדל עוז והיא לחונה בס' פאר הדור בסי' כ"א דחק על חכמי לוניל דא"כ הוא דילפי ממשכן צריכין דיהיו שזו' ששה כמשכן וכבר נתבאר לעיל דרש"י שם בס' הפרדס ושאר הראשונים עיקר הילפותא הוא מג"ש דתכלת כ"א מדכתיב פתיל ות"א יב"ע והירוש' שזיר תכלא ויש שפי' בעין פתילה וכמ"ש לעיל בסי' הקודם ואם כן הדבר קשה לחכמי לוניל ולהראב"ד שם בהשגות ור' ישעיה בתשו' כת"י ס"ק ס' שהביא האגור בה' ציצית סי' י"ג והרב ברכ"י בכונ' י"א

ז"א או' ב' דכולם שוים לפי' הכפרי הוי מג"ש דתכלת ולא מתיבת פתיל דלמה לא פי' כלמתרגם יב"ע והירוש' להוא מתי'פתיל וגם על הרמב"ם קשה שהשיב לחכמי לוניל דזה לגמר הכפרי ממפכן ר"ש היא דשתס כברי ר"ש ולפי שלא מצא שום אדם שיאמר כמותו לא כתב כן דא"כ יהיו שזורין ו' כמשכן את"ל דאעיקרא אין הג"ש מתכלת כ"א הילפותא הוי מתי' פתיל ובזה ל"ק מ"ש דלא מצא מי שיאמר כמותו דהרי מצינו בתרגום יב"ע והירוש' דכל"ה ואפי' אם נדחוק נו' דהיה להם להרמב"ם והראשונים גי' מפורש'בכפרי דיליף מג"ש דתכלת של משכן עכ"ז לא הו"ל למדחי דין זה מהלכה מפני דלא מצא שום אדם שיאמר כמותו דהרי נמצא בתרגום יב"ע והירוש' דס"ל הכי וגם על חכמי לוניל והראב"ד קשה דלמה לא נסתייעו מהם וצ"ע

מ"מ כבר דחה ר' ישעיה ז"ל דברי הרמב"ם דלא גמרי' שיהיו שזו' ששה כמשכן ואף שלבריו תמוהים כמש"ל בפי' הקודם עכ"פ מבואר [illegible] דאתינן ממשכן ל"ב דיהיו שזו' ששה מג"ש בש"ע בפי' י"א ס"ג כדברי הר"ן וכמש"ל, וזה ראיתי להרב קרית חנה בתשו'בי' ז"ך ששאלו לו על מה דנהגו העולם לעשות חוטי ציצית שזורין לשמונה חוטין והשיב ע"ז דלא היה לו להשיב דבר שלא שמע בלתי היום וכתב וז"ל הנה איתא בכפרי פתיל תכלת מה תכלת טווי ושזור אף לבן טווי ושזור ופי' המפרש שגלמוד מבגדי כהונה שיהיו החוטין כפו' ששה ה"ה בציצית שיהיו שזורין הנה מזה יש ללמוד דיהיו חוטי הציצית כפו' ששה כמו בבגדי כהונה וכמ"ש הב"י בא"ח בי' י"א בשם הרבה מהפוסקים ומשמע שם מדברי בעל מג"ע דלפי'זה דזהו מעכב מ"מ לכתחילה צרי'שיהיו שזורין ששה רק שהב"י השיג ע"ד המג"ע בטוב טעם עכ"ל

ודבריו תמוהים דהיכן ראה בב"י שהביא בו הרבה מהפוס'ז"ל דס"ל דצרי'שיהיו השזורין ו' כמשכן דאדרבה כל בתר איפכא דהרי הוא ה דחה דברי הרמב"ם במה שהק' הרמב"ם דא"כ דר"ש דיליף תכלת ממשכן דהם כן יהיו שזורין ו' ועל זה השיב שם הב"י ובכ"מ דל"ק דא"כ גם אי מוקמינן כמי כר"ש נימא הכי כו' יע"ש דמדברים הללו מורים להדייא דלא יש מפרשים שום אחד מהפוסקי'שיאמר דיהיה שזורין כמשכן ואדרבה מה שהיה ב"ד משום קו' הרמב"ם נדחה לגמרי, ואפי' דהק' עוד הכ"מ והב"י שם וז"ל וע"ק ע"ד דמי הגיד לו דהך ברייתא דמ' דילפא שזורין ממשכן ל"ב שזורין כמשכן עד שהוקש' לו דא"כ יהיו שזורין כמשכן ע"כ, דנר' דלפי שהוק' לו דא"כ יהיו שזורין ו' כמשכן והוי הג"ש לגמרי, הא נמי ל"מ שהרי זהו שהק' מרן לפי דבריו ולעת הרמב"ם דבא לדחות הג"ש דא"כ יהיו שזורין ו' כמשכן דאימא ה"נ בעינן ו' כמשכן אבל לפי האמת לדעת הראב"ד וחכמי לוניל ודעימייהו דס"ל דהילפות' הוא דבעינן שזורין ממשכן לא מוקמי הג"ש כ"א לשיות שזו' לבד ולא על אופן השזירה דיהיו ששה כמשכן כמבואר שם בדבריו וכמו שכן גילה דעתו חד מוקמיא דבי'ישעיה ז"ל בתשו'בדרקו' ולגלוי האמת ועכ"פ תמיה מילתא טובא דאיך כתב שהב"י הביא הרבה מהפוס' שיהיו שזו' ששה דאין גם א' ואדרבה מבואר להפך כמו שהבאת שם דבריו הר"ן והנמק"י ז"ל

והרב העיטור וכמ"ש, הרב לקמן בהך תשו' ,[illegible] גם מ"ש שהרב מג"ע כתב דאף דאינו לעכב מ"מ לכתחילה צריך שיהיו שזו' ו' כו' הא נמי ליתא בדברי המג"ע דצריך דיהיו שזו' ו' כ"א שיהיו שזורין לבד ואפילו נימא דלדעת הרמב"ם ז"ל הוי דינא הכי מ"מ לדעת הראב"ד וחכמי לוניל ור' ישעיה ודעימייהו החולקים על הרמב"ם נר' דל"ב שזו' ו' דאי כל"ה לא הוה מק' להו הרמב"ם קו' זאת דא"כ יהיו שזו' ו' גם מ"ש דהב"י השיג על הרב מג"ע בטוב טעם כו' יע"ש אין דבריו נר' דהרי כבר יצאו עליו עוררין ע"ד מרן בזה דלק"מ מה שהק' להמג"ע וכמ"ש הרב מרכבת המשנה אלפאנדארי ז"ל ושאר רבני האחרונים ועמש"ל בפי' הקודם כמו שיע"ש

גם מה שהביא ראיה לכ' האומרים דבעי' שיהיו ח' חוטין שזו' לא' ממ"ש ביומא דע"ב ע"ב א"ר [illegible] ומניניו מה להלן ה' אף כאן. ח' הרי דמה [illegible] למילף תכלת דציצית מתכלת דבגדי כהונה ולא יהוו [illegible] אינה ראיה שהרי כיון דמכרי' הש"ס על [illegible] המעיל דהוי כליל תכלת דיליף מתכלת [illegible] דכפול ו' ול"מ למילף משוליו נאמר שש [illegible] יתירי' אפי' לבגדים דלא מצינו דגלי קרא לאחר זמה שהם מתכלת לבד הרי והם של תכלת דיהיו כפולים דלא נאמר בהם שש מבגדי כהונה מ"ובה הבגדים דא"כ שפיר ילפינן כמעיל ופרוכת משוליו ורמוניו דאינהו שש ותכלת ח' הם נלמדים מפרוכת גופיה דהוי [illegible] אינייהו דהוו למלכתי' משזר והשזירה כד' שדינן לג' מינים [illegible] הו' ולכך צריך להיות ח' וכמ"ש התוס' שם דע"א ע"ב ד"ה ויליף בו' יע"ש, וא"כ בעלמא בציצי' דכתיב תכלת ובעינן למילף מתכלת דבגדי כהונה שפיר שייך למילף מחוטין ו"ו ולא מח' כפי מה שנתבאר וזו אינה צריכה לפנים

עוד ראיתי שם להרב שהביא לדברי הרב באר עשק בפי' נ"א שכתב צורת ציצית דהיינו שהם שזורין ב' והא"ך מגודלים מעשה עבות ד' שזו' יחד שהם ח' חוטין יחד ותמה ע"ד וז"ל וכל דבריו אינו אלא תימא ובפרט מ"ש דפתיל פי' שזו' וכ"כ פעמים וג' והוא נגד הש"ם דיומא והתוס' דפרק התכלת דפתיל פי' חוט אחד יע"ש באורך • וראיתי להלקט הקמח ביו"ד בהלכו יי"ן שבעל הבאר עשק לא דסמכא הוא עכ"ל

ואני הומ' דאחרי המחילה רבה אדרבה דבריו הם דברי תימא שהרי מ"ש דפתיל היינו שזור הכי איתא להדיא בתרגום יב"ע והירושלמי שזיר תכלא כפי'הראשונים רש"י והכמ"ג והג"מיי והמרדכי ודעי' בפי' דברי הכפרי דקאמ' פתיל תכלת טווי ושזור דנפק"ל מתיבת פתיל ואע"פ דהתוס' ז"ל בר"פ התכלת כתבו דלא משמע מתיבת פתיל כי אם מקצת פתילים מכל מקום לכי גידם הש"ם שלנו דגרים פתיל ב' פתילים ד' דפתיל הוי שזור ב' חו' לב' אלא דלא משמע ליה כ"א מדכתיב וקצץ פתילים, וע"ש רש"י והתוס' והרב מגילת כפר והרב שיח יצחק שם יע"ש

ברם ל"ק הש"כ בפי' דפתיל הוי חד ולא ב' הו דנר' לומ' דהשתא דגלי לן קרא פתילים ד' מוקצן פתילים דפתיל כתם הוי שזור לב' ועכ"פ מצינו להדיא בתרגום יונתן ב"ע והירו' וגדולי הראשונים דפי'פתיל על ענין השזירה ומאי מק' על הרב באר עשק וחקשי ליה על הראשונים הללו אלא [illegible]
ודאי

דאי ש"ט כמו שכתבתי . וגם מ"ש בשם הלקט הקמח דבעל באר עשק לאו דסמכא כו' יע"ש ורצה לתלות עצמו באילן גדול להפיל ארצה כל פסקיו דהרב באר עשק ח"ו ובכלל לשדות נרגא גם בפסק זה אנכי הרואה דלא היו דברים מעולם ושרי ליה מאריה לכתוב כדברים האלה על הרב לקט הקמח שכתב על הבאר עשק דברים אשר לא כן והילך לשון הרב לקט הקמח בר"ש הלכות יי"ן וז"ל כתבתי' בתשו' שלי ס"י שסברתי בלעות אחד מהמשכילים להשיג לפני ס' באר עשק וכה אמר אלי שהיה מחכמי א"י ובקיא כללי שהוא כתב להקל עליו שלכן הוצרכתי לו' לו דלא היה מחכמי' ומני' ולא שמעתי שמו מעולם בהוראה מפי רבותי אכן שמספרו הייתי מכיר שדבריו בזה היו מבלי טעם וריח והפלתי לו הפסק ארצה כו' ישויין שם :

הנה מבוא' דשפתיו ברור מללו לדוקא באותו פסק הוא דלא נראו לו דבריו אבל לא החליט מאמרו בדרך כלל על כל פסקיו כאשר תידוק בדבריו שכתב אכן שמספרו הייתי מכיר שדבריו בזה היו מבלי טעם כו' דשמע מינה בזה ולא באחר ואין צורך להביא ראיה ממקום אח' דממקומו מוכרח שהרי הרב לקט הקמח עצמו מביאו בכלל הפוסקים שהביא בהקדמת ספרו הנז' וגם בכמה הלכות מביא כמה דינים מס' באר עשק ובכלל שם בד"ה ע"ד ציין לתשו' הרב באר עשק הנזו דסימן כ"ז יעויין שם

גם בעיק' הכרחו שהכריע הרב ק"ח שם בהך תשו' דסגי בשזירה ב' וכן הכריע מק"ו דאם כן יהיו שזורין ב' היינו למנהג העולם לעשו' שזורין ב' ולא ו' יע"ש , ואנכי לא ידעתי דאין הכי נמי דבעינן שזירה הוי ב' וכמ"ש מכל מקום אם עשה מו' חוטין אין איסו' בדב' ולמה הפריז על המד' בדבר דלא מצינו איסורו מבוא' ואי משום דאי מפרקי הוו להו יות' מי"ו דעד י"ו איכא מ"ד דכשר וכמו שהכריע שם הרב בארוך כמו שיע"ש , לעד"ן דל"מ כלל שהרי לדעת מ"ד דאיכא בתכלת יות' מח' עוב' משום ב"ת מ"ל מח' עד י"ו מה לי מי"ו ולמעלה , ועל הכל דכבר הכריחו ר"ת ודעימיה דליכא קפידה בזה כלל , ומה גם לאח' תקנת הרוקח ומרן לעשות קשר בראשי החוטין כדי שלא יתפרקו , ומה שחשב הרב דאיכא איסו' בדב' ושלא לעשות מח' חוטין הרי כתב להדיא הרמב"ם שם בפ"א ה"י ואפילו היה החוט כפול מח' חוטין ושזור עד שנעשה פתיל אחד אינו נחשב אלא לחוט אחד עכ"ל

הרי דאין קפידא אם עושה מח' חוטין ואדרבה מה שנראה מדברי הרמב"ם דליכא מצוה לעשות מח' חוטין אלא דאם נעשה בדיעבד דכשר ונחשב לחוט אחד ומצאתי בחידושים שמביא בריש ס' מעשה רוקח בה' ציצית פ"י ה"י שכתב וז"ל היה החוט כפול מח' חוטין נראה דשמעתי מפי רבי עודד התמני שדקדק רבינו בל' לו' כפול מח' חוטין שכן מצוה מן המובחר כדי שיהיו כל חוטי ד' כנפות רנ"ו רמז לכנפי החיות (עיין בר' בחיי סוף פ' שלח לך) וכשר הדב' לעשות כן הואיל ויצא הדב' מפיו ז"ל עכ"ל

הרי דמצינו דמצוה מן המובחר דיהיה כל חוט כפול מח' חוטין וכמו שכן הוא דעת הרמ"ע שיהיה כופל ד' חוטין שהם טווים וכופלן לב' ושוזרן כאחד וכמו שהסכים לדבריו הרב בא' יצחק יע"ש ובבר הרב קשל"ה דל"ו ע"א הביא שכ"כ הר' קנה חכמה וכ"פ הרב שמש צדקה בא"ח סי' ב"ך יע"ש והוא תימא להרב קרית חנה דנעלם ממנו כל זה :

ועוד דלא ידעתי מה דרצה לדחות שם בתשו' ק"ח וז"ל אכן מ"ש שהוא ע"פ הקבלה אם קבלה נקבל והרבה פעמים כתבו הפוסקים דאין אנו נוהגים ע"פ הקבלה היכא דהש"ס ופוסקים סתרי דבריהם כו' יע"ש שהרי היכן מצינו דהש"ס והפוסקים פסקו להפך דאה"נ דשזירה מקרי מכפול לב' ואילך עד מאה וראיה לזה שהרי הרמב"ם כתב בפ"י דאם כפל חוט לח' ושזרו דכשר ואדרבה איכא למימר דהדרינן לכללין דהיכא דהש"ס והפוסקים ז"ל אינן חולקים על הקבלה עבדינן כהקבלה להיות שמונה שזורין בכל חוט ושוב ראיתי להרב כנסת יחזקאל בא"ח ס"י ל' שכ"כ יע"ש

ומה שעמד שם הרב באר עשק שם בהך תשו' בענין פתיל וגדיל לעד"ן דהאמת הוא דפתיל הוי חוט אחד טווי ושזור וגדיל נק' מה שהם חוטין כפולים ביחד בלתי טווי ושזור והיינו דאמרינן גדיל ב' גדילים ד' אבל זה הגדיל ב' אם יהיה חוט אחד טווי או שזור מכמה חוטין והוא באחד טווי ושזור זה לא נלמד מגדיל והוא ברור ודוק כי קצרתי

המורם מכל האמו' דנכון הדב' ומצוה מן המובח' לעשות כל חוט הציצי' טווי בתחילה חוט אחד ואח"ך לשזור ב' חוטין כאחד ואח"ך לשזור הב' לד' וד' לח' או לפחות יקח ד' חוטין טווים ושזורן לב' שהם ח' ואין בזה פקפוק כלל ועיקר ומ"מ אם לא מצא כ"א שזורין לשנים או לד' יוצא י"ח וזה ברור

סימן פז

שאלה מי שנפסק לו חוט אחד מן הח' חוטין שבציצית עד סמוך לקשר מהגדיל דהיינו שנפסק כל החוט מן הצד הא' מן הענף ולא נשתייר בו אפי' משהו אבל מצד הב' נשאר החוט שלם או כדי עניבה לפחות אי כשר ואת"ל דכשר אי מותר ליטלו מטלית זה וליתנו כמו שהוא בטלית אחר לכתחי' אי לא

תשובה בתחילה לנו לדעת שורש דין זה והוא מאי דאיתא בפ' התכלת דט"ל ע"א א"ר ב"ר אדא א"ר אדא א"ר נפסק החוט מעיקרו פסול יתיב ר"ן וקאמר להא שמעתא איתביה רבה לר"נ בד"א בתחילתו אבל בסופו שיריו וגרדומיו כל שהוא מהו שיריו ומאי גרדומיו מאי לאו שיריו דאפסי' מינייהו ואשתייר מינייהו גרדומיו דאתגרדו אתגרדומי לא הדא קתני שיריו וגרדומיו כל שהוא ולימא גרדומיו שירין למ"ל הא קמ"ל דבעי' שירין לגרדומיו כדי לענבן הנה מבוא' דדוקא כשנפסק מעי' דאז אינו מחובר לכנף והו"ל כמאן דליתיה הוא דפסול אבל כשנפסק החו' מהו' כל שנשתיי' בחו' עצמו כדי עניבה כשר וא"כ בין יהיה מצד א' בין מצד הב' כשר

וכן יש לדקדק מדברי הבה"ג בה' ציצית דמ"ז ע"א וז"ל א"ר נפסק החוט מעיקרו פסול ואי איגרדום ובצרי להו מארבע ואית בהו כדי לענבן ס"ד דאמרי בני ר"ח גרדומי תכלת כשרים עכ"ל הרי דקפיד הרב בה"ג למינקט דבד' חוטי' אפי' נפסקו מהם כל עוד דאית בהו כדי עניבה כשר ובזה אין חילוק באיזה מקום שיהיה שהרי לא נקט ח' חוטין אלא העיקר הוא דבד' חוטי' יהיה בהם כדי עניבה ואפי' שהוא מצד אחד ומצד אחר נפסק לגמרי כשר ומ"ש בה"ג ובצרי להו מד' דבצרי מד' והוו פחו' מד' אלא הכונה

הכונה ובצרי להו מהחוטין שהן ד׳ והיינו שנפסקו ונפחתו קצת מעצמן אבל עכ״פ נשאר בהם כדי עניבה

וכן ראיתי לרב אחאי גאון בס׳ שאלתות סימן קכ״ז שכתב וז״ל ואי גרדמו ובצרי להו מד׳ ואית בהו כדי עניבה שפיר דמי דאמרי בני ר״ח גרדומי תכלת כשרים ברם צריך למימר היכא דנפסק החוט מעיקרו מי מיכשר אי לא מי אמרי׳ כיון דגרדו׳ כשרים שיריו נמי כשרים א״ד לא ת״ש דא״ר נפסק החוט מעיקרו פסול יתיב ר״ן כו׳ מאי שיריו דאשתיור מינייהו וגרדומיו דאיגרדומי איגרדומי כו׳ עכ״ל, הרי דנקט ר״א גאון ז״ל בלשונו ובצרי להו מד׳ חוטין ואית בהו כדי עניבה כדברי הבה״ג והיינו דבד׳ חוטי׳ יהיה בהם כדי עניבה ולא במ׳ וסגי בבד א׳

ואולם קי״ל בדברי ר״א גאון אלו במ״ש מי אמרי׳ כיון דגרדומיו כשרים שיריו נמי כשרים כו׳ דשיריו שייכו ע׳ מי שנפסק החוט מעיקרו והאי בשיריו מודה דאשתייר מינייהו ולא נפסק החוט מעיקרו ממשמעות גרדומיו והכי איתא להדיא בגמ׳ שהביא הגאון מאי שיריו דאשתייר מינייהו וגרדומיו דאיגרדומי איגרדומי ואיך כתב שיריו נמי כשרים, ואין לו׳ דט״ס נפל בל׳ וצריך להיות הלשון בהפך מי אמרינן כיון דשיריו כשרים גרדומיו נמי כשרים דהא עיקר׳ היכא אמרי׳ שיריו כשרים ועוד שהרי אדרבה סיים קודם לזה דגרדומיו כשרים כדי עניבה לכן נר׳ ליישב דברי הגאון דמאי דנקט שיריו כשרים לאשגרת לישן נקט הכי דגם כשנפסק החוט מעיקרו מקרי שיריו ואינו לשון שיור אלא כי סיריו והסרה וכינוי בל׳ המשנה בפ״ק דפיאה מ״ג איזהו סרח הנושר בשעת נזירה שהוא לשון נפילה והסרה וכן בפסחים דנ״ו ע״א ואוכלים מתחת הנסרים בשבת ויע״ש בפי׳ רש״י והרמב״ם ודע״מ דהיינו לשון נפילה וגם ר״נ בעל הערוך מביא בערך סר יע״ש • וכן אמרו בסוכה ד״י ע״א או תחתיה משני הנסר ועיש בפרש״י והרמב״ם ודע״מ

הרי מצינו דל׳ שיור משמעותו ל׳ נפילה והסרה וא״כ ה״נ מ״ש הגאון שיריו נמי כשרים הכונה שיריו נמי שנפסקו החוטין מעיקרו ונפלו להו מתוך הכנף שיוצאים לחוץ ואינן מחוברים לכנף, ואפי׳ דהג״ם נקט כי האי לישנא שיריו נמי כשרים והיינו דאשתיור מינייהו וא״כ איך הגאון ז״ל נקט הך לישנא גופא לכונה אחרת אין זה קו׳, די״ל דאפי׳ דהג״ם נקט ל׳ שיריו בל׳ שיור הגאון תפס ל׳ זה עצמו של שיור לכונה אחרת וכיוצא בזה מצאתי להריטב״א ז״ל בחי׳ לנדרים לדכ״ן בס׳ איסי ה׳ דכתב כן בדברי הרי״ף ז״ל וז״ל ויש לי לדון לזכות לרבי׳ אלפסי ז״ל דאיהו נמי הק׳ והוא לישנא דנקט ל״ד כדמשמע בעלמא אלא דרך נחות שכן מצינו לו במקומו׳ אחרים שתופס ל׳ הגמ׳ שלא לאותו ענין שנאמר בו וקאמר רבי׳ ז״ל כו׳ והאי עליפא לן לתרוצי בלישניה ודלא למיתלי ביה טעותא כל דהוא בנברא כו׳ וכ״ש דלא למיתלי ביה בוקי סריקי עכ״ל וכה״ג כתב הרב מהר״י קורקוס בה׳ מע״ז רב פ״א בסו׳ ה״א בדעת הרמב״ם דכן דרכו בקצת מקומות, יע״ש וגם אני עני נסתמשתי בכלל זה בדברי רש״י וכמ״ש בעניותי בקונ׳ כללי הפוס׳ יע״ש

גם ראיתי לרש״י ז״ל בס׳ הפרדס בה׳ ציצית ד״ה ע״א דאחר שהביא דברי רב נפסק החוט מעיקרו פסול כת׳ וז״ל ואי אגרדומי להו מד׳ ואית בהון כדי לענבן ש״ד עכ״ל הרי מבואר ג״כ דעת רש״י דבעי׳ דאיכא שיור בד׳ חוטין כדי עניבה שפיר דמי וא״כ בכל מקום דהוי שיור כשר ואף דלדעת רש״י נראה דבעינן עכ״פ שישתייר ד׳ חוטין מן הענף ולא מהגדיל כמ״ש בסי׳ הקו׳ מ״מ אם ישתייר בענף בכל אחד מד׳ חוטין כדי עניבה כשר ול״צ שיהיה מב׳ צדדים והוא ברור

ומ״מ נקטינן לדעת הני אשלי רברבי ר״א גאון והבה״ג ורש״י ז״ל דס״ל דאפי׳ אם נפסקו כל ד׳ חוטין ואין בהם שיעור אלא כדי עניבה לבד כשרים וכ״נ שהוא דעת הרא״ש ז״ל בהלק״ט בה׳ ציצית סי׳ ז׳ דכתב וז״ל ופי׳ זה עיקר דגרדומי תכלת דבני ר״ח משמ׳ דאיגרדום כל ד׳ כו׳ אלמא דגרדו׳ הכל ד׳ חוטין קאי הילכך אפי׳ איגרדו׳ כל ה׳חוטין ונשתייר בהם כ״ע כשר עכ״ל הרי דגם הרא״ש מכשיר בנפסקו כל ד׳ חוטין ויש בהם כדי עניבה ומשמע נמי דבנפסק החוט כולו מצד אחד ונשתייר בצד הב׳ כ״ע לבד כשר ומ״ש בסוף דבריו אפי׳ אי איגרדום כל הח׳ חוטין היינו לרבותי מילתיה דאפי׳ שנכפלו ונפסקו מכל הח׳ חוטין ולא נשאר כדי עניבה כ״א בצד אחד מהם דע״כ צ״ל כן דאל״כ הוו דברי הרא״ש בלא״ה סותרים אהדדי דאלו בדבור דכתב פעם וב׳ דנשתייר כדי עניבה בד׳ חוטין ואיך כתב אח״ו דבעינן בח׳ חוטין א״ו צ״ל בכל אחד מח׳ חוטי׳ בד׳ מהם וכן צריך לפ׳ בדברי הרא״ש שם בסו׳ ה׳ ציצית בסדר עשיית ציצית דכתב ואם נפסקו החוטין אח״כ ונשתייר בכל אחד מהם כדי עניבה כשר כו׳ יע״ש היינו על ד׳ חוטי׳ הוא דקאמר וזה ברור

וכן מבואר להדיא בדברי הטור בסי׳ י״ב שכתב דאם נפסקו כל חוטין ונשתייר בהם כ״ע כשר הילכך כיון דכל א׳ כפול לב׳ אם נפסקו ב׳ ראשים פסול שמא נפסק חוט אחד אבל אם לא נפסק ראש א׳ כשר כו׳ ואח״ז הרא״ש הסכים לס״א יע״ש, הרי דהבין הטור בדעת הרא״ש לדוקא אם נפסק החוט מעיקרו או דנפסק החו׳ כלו ולא נשתיי׳ כ״ע דהוי כמו נפס׳ החוט מעי׳ הלא״ה או אפי׳ דנפסק הראש א׳ לגמרי כל דנשאר בראש הב׳ אפי׳ בכ״ע כשר והנר׳ דאפי׳ נפסקו ב׳ ראשים בצד א׳ אם דקדק בהן בשעת עשיה שיהיו כל הד׳ בצד אחד כשר דהרי יש בצד הב׳ כ״ע וכמ״ש שם מרן בב״י ובש״ע בסי׳ זה וכ״כ הלבוש בסי׳ זה וז״ל אם נפסקו ב׳ ראשים אפי׳ כולם מצד א׳ כשר דהא נשתייר בראש הב׳ יותר מכ״ע יע״ש ול״ד יותר דה״ה בכ״ע כמבואר בב״י שם וכמ״ש הרב ע״ת והרב א״ז שם מבואר דכל דאיכא כ״ע בצד הב׳ לא מדקדקינן בצד שנפסק אם נשאר או נפסק לגמרי וכ״ן מדברי הרט״ז שם בס״ק א׳ וז״ל אם נפסקו ב׳ ראשים לגמרי אם ברור לנו דכל ראש הוא בחוט אחד אין כאן פיסול דהא נשאר בכל חוט הב׳ שלו כו׳ יע״ש הרי לך בהדיא דאפי׳ נפסק ראש אחד או ב׳ עד קשר ראשון כמוך לענף מן הגדיל לס׳ רש״י כשר וכ״ש והו׳ לס׳ ר״י דמקל טפי דאכי׳ אם נחתך מן הגדיל למטה נקשר העליון כמוך לכנף דאכי׳ נחתכו ב׳ ראשים ונשאר בצד הב׳ בגדיל עצמו כשר ומלבד דהרט״ז ז״ל. ושאר הפוס׳ הסכימו ג״כ להכשיר בכה״ג אם נחתך בד הא׳ לגמרי ובכתא כתבו דין זה בין לרש״י בין לר״י זאת ועוד דהוי יותר רבותא אם נאמר דין זה לס׳ ר״י וכ״ש וק״ו לס׳ רש״י כמבואר

וכ״ב להכריע מדברי הרמב״ם בכפ״א דציצית הי״ח שכתב וז״ל וכן אם נתמעטו חוטי׳ הציצית אפי׳ לא נשאר בהם אלא כדי עניבה כשר ואם

ואם נפסק החוט מעיקרו אפי' חוט א' פסול עכ"ל הרי דגם הרמב"ם מכשיר אם נתמעטו כל החוטי' כדעת הרבנים הנז"ל ועמ"ש הרמב"ם שם בה"ד ומ"ש שם מרן ע"ד בכסף משנה ובב"י בסי' י"ב יע"ש ועמ"ש הרדב"ז בח"ב בלשונו' הרמב"ם בסי' ל' וגם מגילת ספר עשין ד"ז ע"ג , וכ"ן דעת החינוך בסדר שלח לך סי' שפ"ו שכתב וז"ל וכן בדיעבד אם נתמעטו חוטי הציצית אפילו לא נשאר בהם אלא כדי עניבה כשר אבל אם נפסק אפי' חוט אחד מהם מעיקרו פסול עכ"ל ודייק וקאמר וכן בדיעבד כו' להודיענו דדוקא בדיעבד שנתמעטו כשר אבל אם נטלן מטלית זה אין ליתנם לכתחילה בטלית אחר כמות שהן דלאו הוי לכתחילה וכ"כ הב"י להדיא בריש סי' ט"ו והרב ט"ז בסי' י"ב סק"ג יע"ש ויש להם על מה שיסמוכו מדברי הרב החינוך אלו וכן נראה מדברי הרוקח בסימן שס"א וז"ל נפסק החוט מעיקרו פסול ואם יש בגרדומי' כדי לענבן כשר יע"ש

וכן נראה שהוא דעת הא"ח בה' ציצית סי' ח"י וז"ל ואם נפסקו ד' מהחוטין כשר רובו פסול עכ"ל , ולכאורה קשה שדבריו אלו אינם מובנים אצלי. דמאי ד' חוטין ומאי רובו ונראה לפרש דאם נפסקו ד' חוטין היינו אחר שכבר כפולים לח' ונפסקו ד' שהם מצד אחד כשר כיון דכבר נשארו ד' בצד הב' אבל רובו שהוא יותר אז נפסק חוט אחד שלם פסול אלא דהי"ל לבאר ולא לסתום וכן כתב המרדכי בהלכות ציצית בשם ר"י יע"ש

והנה מבואר מדברי הראשונים אלו דכל דנשאר בחוט אחד מן הד' חוטין כדי עניבה כשר וכיון שכן יש ללמוד מדבריהם דל"ד אם נפסק החוט מצד אחד ונשאר החו' מצד הב' שלם אלא אפי' אם נפסקו כל ד' ראשים מצד אחד ונשארו בצד הב' כשר ואפי' לא נשארו בהם אלא כ"ע וכן כתב הרב פרי צדיק בבי' לסי' זה דפ"ז ע"ב והרב ברכ"י בר"סי זה יע"ש

עוד יש ללמוד מדבריהם דל"ד שנשאר בצד אחד כ"ע אלא אפילו שנשאר בב' הצדדים פחות מכדי עניבה כל שאם יצטרף הב' צדדים ויש בהם כ"ע כשר לפי דבריהם שהרי הם הכריחו דבעי' בכל ד' חוטין שישאר בכ"ע ובפחות מזה הוי כאלו נפסק מעיקרו ופסול ואם כן כל שיש בחוט עצמו כ"ע דהיינו פסוק מעיקרו מ"ל מצד אחד מ"ל שיהיה בין הב' צדדים ומרן הב"י בסי' זה עלה ונסתפק בזה כמו שיע"ש והרמב"א שם בסק"ג יע"ש , ולעד"ן דיש להכשיר כמ"ש אלא דהאיתי להרב הלבוש שם בסי' זה שכתב דאזלינן לחומרא ומפלינן ליה ואע"פ שהרב עולת התמיד בסק"ג רצה להתיר מכח ס"ס כבר הרב בני חיי כת' לדחו' זה ודחה נ"כ ראית הר' בית יעקב בסי' ק"ו שרצה להתיר יע"ש דיש לחלק בין שהיטה כו' יע"ש והוא תימה להרב בית יעקב שם כתב דאין לחלק בין שחיטה לזה והביא ראיה מדברי התוס' כמו שיע"ש ועמ"ש הרב א"ר בסימן זה סק"ב לדחות דברי הרב"י אלו ובא"ז בסק"ב יע"ש

ומיהו מצינו מחלוקת בזה והיא ס' ר"ת ז"ל שהביאו התוס' במנחות דל"ח ע"ב ד"ה אלא וז"ל ואו' ר"ת לעכשיו שנותנים ד' חוטין ב' משום לבן וב' משום תכלת וכופלן לח' צריך ליזהר דאם נפסקו ג' מהחוטין אפי' הם מב' חוטין ונמצא דלא נשאר ב' חוטין שלמים כו' וכ"כ הרא"ש בה' ציצית סי' ז' דלדע' ר"ת צריך שיהיו ב' חוטין שלמים ויהיה אורכן בכופלן לד' חוטין י"ב גודלים אז מהני בחוטין שנפסק אם יש בהם בכדי עניבה כמו שיע"ש וכ"כ ר' ירוחם כ"אדב נתיב י"ט ח"ג בי' לא דבעינן ב' חוטין שלמי' ובשנים שנפסקו שיהיה בהם כ"ע אבל אם אין בהם כדי עניבה פסול יע"ש , ומ"ש הא"ח בה' ציצית אות י"ט כשר ע"ש הוא כמבואר וכמש"ל בסי' פ"ב יע"ש

גם הסמ"ג עשין כ"ו הביא סברת ר"ת הלזו בשם ר"י ונראה דע"ם הוא וצ"ל וע' שמעתי משם ר"ת או ועוד שמעתי בשם ר"י משם ר"ת שהרי כתב המרדכי בריש הלכות ציצית שר"י חולק לר"ת וכן כתב האגור בהלכות ציצית בסי' ט"ז שר"י חולק על ר"ת יע"ש , אשר מכח זה נראה שביוש דברי המרדכי שם בסו' דבריו ובספר המצות תפס לו שיטת ר"ת וכן כתב ר' ירוחם שם שהיו מגיהים בדברי הסמ"ג במקום ר"י ר"ת ור' ברוך וגם הרב הנמק"י והלק"ט ז"ל הביא ס' ר"ת הלזו בשם י"מ יע"ש והטור והש"ע בסימן זה הביאו לס' ר"ת הלזו ואם כן לפי זה י"ל דדוקא היכא דנפסק חוט אחד או ב' מצד אחד יש להכשיר אם נשאר בכל הב' כ"ע הלא"ה לא וכ"כ הרא"ש בס' יראים בעמוד היראה סי' ע"ו יע"ש ,

אלא דנראה עכ"פ דעת הרא"ש שם בהלקט דלא ס"ל כר"ת וכמ"ש ג"כ הטור במו ואם כן אחרי המחילה רבה יש לתמוה עמ"ש הרא"ש בתשו' בכלל ב' סי' י"ב בסתם כדברי ר"ת ועוד שם בסי' י"ט כתב ג"כ כדברי ר"ת וכמו שכבר עמד על זה מרן בב"י בסי' זה יע"ש , ואולם לעד"ן ליישב דאי מהא שכתב בסי' ט' ס' ר"ת ל"ק די"ל דהרא"ש כל כונתו הוא לדחות הוראת רבותיו שאם היו חוששים שלא לצאת בשבת בטלית לר"הר משום שמא נפסקו החוטין הא כת' ר"ת דכדי שיהיה הציצית פסול בעי' שיפסקו ג' חוטין הלא"ה לא והרי זה אינו נעשה בנקל וזהו אם יהיו סוברים כחומרת ר"ת וכ"ש וק"ו לדעת רש"י והבה"ג ודעימייהו דמכשרים אפילו נפסקו כולם כל דיש בהם כ"ע כשר דזה ודאי אינו נעשה בשבת פתאום כיציאתו לר"הר , אך מ"ש בסימן י"ב בסתם לפסוק כר"ת קשה וכמ"ש , ונראה ליישב גם לזה דאה"נ דהרא"ש ס"ל כדעתיה וכסברתיה אבל לפסוק דין ולהורות לאחרים ששאלו לו הוכרח לפסוק כר"ת יען דשמא מנהג המקום היה כר"ת דמשו' מנהג נגעו בה שנהג לפסוק כדין זה כר"ת כמ"ש האגור בה' ציצית סי' ט"ו בשם מרדכי קטן שכת' וז"ל ובסי' מ"ק כתב כר"ת וכן עמא דבר יע"ש , וידוע שהמרדכי היה בזמן הרא"ש ותלמידו היה ומאח' דנהגו העולם כר"ת לכן גם הרא"ש הפי' לשואלו דבר כר"ת זה נראה ליישב דעת הרא"ש שלא יהיו סותרים דבריו מת"ש בפסקיו לתשו' ואע"פ דכתב הרדב"ז בח"א סי' ך' ה"ד הרב כנה"ג ז"ל בסי' זה בהג"הט דהעולם נהגו כהרא"ש יע"ש , אפשר דיש מקומות נהגו כר"ת וכמ"ש המרדכי אבל במקומו של הרא"ש ז"ל היו נוהגים כסברתו

ברם אי ק' הא ק' מה שהק' שם מרן בב"י על עיקר דברי הרא"ש דכי' ע' דאין דבריו מתיישבי' שכתב וז"ל היה אומר ר"ת דהאידנא שנותני' ד' חוטין ב' משל לבן וב' משו' תכלת וכופלין ואם לח' אם נפסקו ג' חוטין מהם במא כל הג' הב מן הד' הנכפלים ולא נשתייר כי אם חוט א' שלם ופסול אבל אם נפסק ח"ע אחד או ב' ואפי' אם נפסקו כול' ונשאר בו' מהם כ"ע והב' נפסקו לגמרי כשר עכ"ל , שהרי נתבאר בכל הפוסקים שהביאו ס' ר"ת כתבו בשמו כיון דנפסקו ג' חוטין אפי' נשתייר בהם כ"ע פסולי' וכן כתב גם הוא בפסקיו בשר"ת ואיך הוא מכשיר בתשו' הלזו

פלוג לדעת ר"ת בנפסקו ו' אם נשתייר בהם כ"ע וע"ק שהכשיר בנפסקו ב' לגמרי ובש"ם אמרי' נפסק החוט מעיקרו פסול כו' עכ"ל יע"ש . ובשאני לעצמי הנני מוסיף להפליא ע"ד אלו מינם וגם שהם דבריו סותרי' אלו לאלו דבתחילה כתב אם נפסקו ג' חוטין מהח' שמא כל הג' חוטין הם מהד' הנכפלים לא נשאר כ"א חוט אחד שלם ופסול דדברי' אלו מורים להדיא דאפי' נשארו בצד הב' יותר מכ"ע ולא נפסקו לגמרי כי אם מצד אחד שהרי כתב שנפסקו ג' חוטין מהח' שהרי נשאר חוט אחד שלם עם הג' מן הצד הב' שלא נפסקו לגמרי דודאי יש בהם כדי עניבה ועכ"ז פסק דפסול מטו' דלא מכשיר ר"ת בכדי עניבה אלא כשנפסקו ב' ונשארו ב' שלמים לא בנפסקו ג' ולא נשאר כי אם חוט א' וא"כ איך תוך כדי דיבור חזר וכתב ואף אם נפסקו כולם ונשתייר בשיעור מהם והב' נפסקו לגמרי כשר דהשתא ומה בנפסק ג' דאיכא לצד הב' בחוטין יותר מכדי עניבה וגם החוט אחד שלם שהם ב' חוטין מהח' פסול משום דבעינן ב' חוטין שלמים שהם ד' כפולים כ"ש וק"ו כשנפסקו שבה ולא נשאר אפי' חוט א' שלם דודאי דהוא פסול , והמ"ר הוא תימא למרן הקדוש דהא דקאמר' מדברי הרא"ש שנפסקיו הו"ל להקשו' מדברי הרא"ש גופייהו שם באותו פ' באותו מקו' דקשיין דבריו מרישא לסיפא וכאמור , וכבר הרב הפרישה רצה ליישב דברי הרא"ש אלו ולעד"ן שדחוקי' דבריו ביותר וצ"ע

והנראה לי ביישוב דברי הרא"ש בתשו' הלזו במ"ש בשם ר"ת הוא דט"ס נפל בדבריו וכצ"ל היה אומר ר"ת דהאידנא כו' עד ולא נשתייר כי אם חוט אחד שלם ופסול וכל שכן אם נפסקו כולם ונשתייר בו' מהם כ"ע והב' נפסקו לגמרי אבל אם נפסק חוט אחד או ב' כשר והיינו כשיש בהם כ"ע , אלא דעדיין ק' שהרי הי"ל להו' בנפסק חוט אחד מעיקרו דפסול לכ"ע וכמו שהק' מרן ז"ל שם בב"י בכיוצא בזה אם לא די"ל דדוקא בפסיקת ראשי החוטין יש מקום לחו' בהווה ואז כתב הרא"ש דלעניין שיפסקו ג' לס' ר"ת לא חיישינן שיפסל בנקל אבל ליפסק החוט מעיקרו לא שכיח והווה ליפסק מאז שהוא מונח בתוך כנף הבגד ואינו כאחז בכנף באופן דבר כדי שיבא לידי פיסול בנקל ועמ"ש הרב מנ"א בסי' ח' סקי"א ועיין בהג"י בה' ציצית וה"ד הרב ט"ז שם בסק"ח יע"ש זה נראה להליץ בעד דברי הרא"ש ט ועדיין צ"י

ומ"מ למדנו דלפי דעת הרא"ש ז"ל בפסקיו והסמ"ק והמרדכי ודעימיה ס"ל בדעת ר"ת דאם נפסק חוט אחד ולא נשאר בו כ"ע פסול אפי' אם יש יותר מב' חוטין שלמים ואפי' ג' , וכן ראיתי להרדב"ז בח"בל' הרמב"ם כי' ג' שכתב וז"ל ואו דזה החילוק לא אמרו ר"ת ז"ל אלא להחמיר דלא מכשרינן גרדומי אלא כשנשאר אחד מהמינים שלם ואכן ניקום ונימא להקל אפי' שלא נשאר בהם כ"ע כו' וכ"כ עוד שם וז"ל ואם אינו מגין הוי כאילו נפסק מעיקרו' והדר קו' לדוכתא ואי משום דמין הב' קיים לא אמרו ר"ת אלא להחמיר לא להקל כדאקשינן לעיל א"ד יע"ש

הרי דמפשט פשיטא ליה להרדב"ז בס' ר"ת דלא אמרו ר"ת להקל ולהכשיר אם נפסק חוט אחד ולא נשתייר כ"ע מטעם דבעינן מין אחד שלם לזהו דוקא להחמיר ולא להקל כדעת הראשוני' הנז"ל דס"ל דסגי בכ"ע אף בנפסקו כל החוטין לזה קאמר ר"ת דלא סגי דבעי' ב' חוטין שלמים אבל לא להקל להכשיר בנפסק חו' אחד על שאין בו כ"ע (ועיין להתוס' בפרק התכלת דל"ט ע"ב ד"ה אלא) וכבר ביארנו דזה דפשיט"ל להרדב"ז הכי מצאנו ראינו גם כן להראשונים הנז"ל שהבינו כן בדעת ר"ת ז"ל .

ואולם לא תצוו' נפשי לש"אול ע"מ שראיתי למרן הבי"ב בכנ"הג בכי' זה בהג"הט שהביא משם תשו' הרדב"ז ח"א כי' ך' וז"ל לר"ת איכא למבעי נפסק רוב אחד ולא נשאר בו כדי עניבה מאי ומסתברא לי דלא מטיינן פלוגתא בין הפוסקי' ועדיין צל"ע עכ"ל

ואחרי המחילה רבה הדבר תמוה דמלבד דבתשו' החלטות הנז' פשיט"ל דר"ת לא אמרו להקל אלא להחמיר וזאת ועוד שהרי מדברי הראשונים הרא"ש והמרדכי והסמ"ג והסמ"ק ודעימי' כולהו כתבו בשר"ת להדיא דבעי' עכ"פ שישאר בהם כ"ע וכאמור וצ"ע

ומ"מ שמעינן מיהא דגם לדעת ר"ת ודעי' ס"ל דאם נפסקו ב' חוטין מצד אחד לגמרי כל דנשאר בצד הב' בכ"ע כשרים לדעת רש"י מן הענף ולדעת ר"י מן הגדיל וכמ"ש בסימן שאח"ז בס"ד וכ"נ מדברי הרב מוהר"ש נענט ז"ל בביאו' להמרדכי ד"ב בש"הג יע"ש , אך שראיתי לר' ירוחם בס' אדם נתיב י"ט ה"ג שכתב וז"ל נפסקו ב' חוטין אפי' נשאר בהם כדי עניבה פסול ואם נפסק חוט אחד ונשאר בו כ"ע כשר א"ד , הרי מבואר מדברי ר' ירוחם דקא פסל בנפסקו ב' חוטין ואפילו נשאר בהם כדי עניבה וזה שלא כדברי הראשו' רש"י והרא"ש ודעימייהו דקא מכשרי אפילו בנפסקו ד' וגם הוא שלא כס' ר"ת נמי דעכ"פ אינו מהמיר כי אם דוקא בנפסקו ג' אבל בב' מכשיר בכדי עניבה וכבר עמד ע"ד רבינו ירוחם אלו מרן ז"ל בב"י שם

ומ"מ אנן בדידן יש לנו למנקט להחמי' ושלא להכשי' כי אם דוקא בנפסק חוט אחד לבד מצד אחד ונשאר בצד הב' כדי עניבה הא לאו הכי אין לחו' לס' רי"ו אבל לכ"ע אפילו נפסק חוט אחד מצד אחד מעיקרו על הגדיל כשר , וכן נראה להוכיח מדברי מוהרי"א ה"ד מרן בב"י שם וז"ל ומ"ש ר' אם נפסק כולו הוא כדי שלא נטעה לומ' שהם ח' חוטין וכשיאמר חוט אחד הוא אומ' על ראש אחד מאלו הח' לכן אמר שכונתו על חוט כולו ולכלול בו הב' חלקים עכ"ל דס"ת דכל דבעינן כדי עניבה על חוט כולו מד' חוטין הוא נאמ' וזה ברור , וכן מתבאר עוד מדברי מרן בב"י שם יעויין שם ,

ומאחר עלות כל זה עיט"י המדבר"ה הנה מקום לפשוט ספקו של מורנו הרב כמוהר"א ן' עזרא ז"ל בס' בתי כנביות בכי' זה שעלה ונסתפק בהא לנ"ל וז"ל נסתפקתי לע"ד דשיעור דבעינן מן הענף אם נפסק חוט אחד מן הגדיל ונשאר הראש הב' מצד האחר מי אמרינן הרי נשא' כדי עניבה מהראש הב' א"ד כיון דנפסק מן הגדיל אפילו נשאר כ"ע פסול עכ"ל

ואחרי המחילה רבה לא ידעתי מאי מספקא ליה דכבר נתבאר דעת כל הראשונים כולם פה אחד הסכימו דהא דמכשרינן כ"ע הוא שיהיה בין החוט אחד מד' כ"ע ומאיזה צד שיהיה השיור כ"ע כשר

ועו"ק דלמה נסתפק בס' זה טפי לדעת רש"י דבעינן כדי עניבה מדעת ר"י דאדרבה כיון דלדע' ר"י ודעימיה דהכשירו כ"ע מן הגדיל כבר פשיטא דמכשרינן ביה אפי' נשאר כ"ע מצד אחד ונפסק החוט מצד אחד ע"שו הקשר הסמוך לכ.ף כ"ש לדעת רש"י דעל"ב הוי הגדיל כולו שלם מב' צדדים ולא נפסק כ"א בענף מצד אחד דאפי' שיהיה לגמרי כיון דהצד הב' קיים ודאי דמכשרינן, ואת זה ראיתי להאגור בה' ציצית סי' י"ו שכתב וז"ל ואני המחבר אומר דמנהג אשכנז לפסול הציצית כשנפסק אפי' חוט אחד סמוך לגדיל עכ"ל • ולכאורה נר' שדבריו דס"ל דאפי' נפסק החוט אחד מן הח' דהיינו מצד א' כל שהוא סמוך לגדיל שלא נשאר בו כ"ע פסול אפי' נשאר בו כ"ע מצד הב' והיינו כס' שנסתפקנו בו והרב ב"כ • אלא דלע"ד קשה דאם כיון האגור לזה הדבר תמוה שהרי כבר נתבאר מדברי כל הפוס' הנז"ל דכולם הסכימו דכל שיש בחוט מן הד' כ"ע מאיזה צד שיהיה כשר ואם נאמר דכונת דברי האגור הוי כשנפסק אפי' חוט אחד סמוך לגדיל שלא נשאר כ"ע היינו הוט א' שלם שהוא מב' צדדים עדין קשה דמה בא ללמדנו דין זה ממנהג בני אשכנז והרי דין זה הוא פשוט מכל הפוסקים דבחוט אחד מן הד' שלם שהוא מב' צדדים פסול

וכבר ראיתי למור"ם בד"מ שעמד ע"ד האגור הלז ותמה ע"ד דאם ר"ל שנפסקו ב' ראשי החוט מאי למימרא ואי איירי בראש אחד מ"ט ותי' ואפשר דקמ"ל דהמנהג כרש"י שפי' דצריך שישאר מן הענף מלא מהגדיל וכ"כ בב"י וז"ל והמנהג כרש"י עכ"ל : והנראה פשוט דמ"ש מור"ם ז"ל בתי' דקמ"ל שהמנהג כרש"י דפי' שישאר מן הענף כדי עניבה היינו במה שנפרש דברי האגור שכתב דנפסק החוט סמוך לגדיל היינו חוט אחד שלם מב' צדדים ול"ק כקו' דמאי למימרא דהא קמ"ל דאפי' דנפסק סמוך לגדיל ולדעת ר"י היה כשר שהרי יש בו כ"ע מהגדיל קמ"ל דאפ"ה פסול כיון דנהגו כרש"י דס"ל דבעינן כ"ע מן הענף • דאם נפרש לתי' מור"ם קאי על מה שהבין מור"ם שמה שכתב האגור חוט אחד הוא מן הצד האחד והצד הב' קיים ויש בו כ"ע עדיין קשה דמ"ט פסול כיון דאפי' לפרש"י אפי' דבעינן כ"ע מן הענף אפ"ה סגי בחוט אחד מן הד' וכמש"ל וא"כ גם אם ישאר כ"ע מצד אחד ומן הצד הב' נפסק לגמרי כשר דהרי עדיין יש בחוט אחד כ"ע ולא נפסק לגמרי וכמו שביארנו ומלבד דהאמת יורה דרכו דמור"ם ז"ל בד"מ לכך נתכוון זאת ועוד דאי אמרינן דלענין אם נפסקו ב' חוטים מב' צדדים קאי א"ש תי' דקמ"ל דהמנהג לפסול אפי' מן הענף כרש"י ואפי' שהגדיל קיים אבל לפי' אחר שאיירי בצד א' מאיזה מקום הכריח כן מור"ם לרש"י דבעינן מן הענף נפסל אפי' מצד אחד דבר שלא מצינו רמז בשום מקום ואדרבה הסברא נותנת להפך כי כן האמת בכונת דברי מור"ם בדעת האגור הוא כמ"ש ומינה לא תזוע

ברם זה עומד לנגדי מה שראיתי להסמ"ק סי' ל"א והכלבו סי' כ"ב שכתבו אבל אי איגרדם שאין בו כדי עניבה פסול אפי' פתיל אחד ודברים אלו שכתבו אפי' פתיל אחד מורה אפי' שהוא חוט אחד מן הח' והוא הפך מכל מה שנתבאר אם לא שנאמר שמ"ש פתיל אחד הוא על ב' חוטים מהח' ועדיין צ"ע ועמ"ש הרמב"ם והראב"ד ז"ל בפ"א דציצית ה"ו בפי' הכתוב פתיל תכלת אי משמע פתיל א' או ב' ומ"ש הרבני אחרונים בזה וא"כ תימה על הרב ב"כ דאיך לא זכר עכ"פ לדברי הכלבו והסמ"ק ומור"ם בסי' זה וצ"ע

כלל היוצא לענין דינא דבנפסק חו' א' מהח' חוטים סמוך לגדיל אפי' שלא נשאר בו כ"ע כיון דבצד הב' קיים כולו או לפחות כ"ע כשר לכ"ע אבל בנפסקו ב' חוטים אפי' יש בהם כ"ע יש לחוש לס' ר"יו וכמו כן בנפסק ב' ראשים יש לחוש לס' ר"ת • והיכא דנפסקו מן הענף ונשאר הגדיל קיים יש לחוש לס' רש"י ז"ל ולכל הספיקות הללו אין ליטלם מטלית זה וליתנם בטלית אחר דהוי לכתחילה ואם אין לו טלית אחר וגם א"א לו לתקנו יש לסמוך על המכשירים ולא יברך עליו כהוראת הרמג"א בס"ס זה וכ"כ הרב א"ר אלא די"ל דלא הזכיר להרמג"א ואף שחלקו עליו הרב פרי צדיק והרב י"א מ"ת מידי ס' לא נפיק וס' ברכות להקל ועיין להברכ"י ז"ל

סימן פ"ח

שאלה במאי דקי"ל בנחתכו החוטי' דאם יש בהם כדי עניבה כשר אם נחתך החוט במקום התלוי בנקב הכנף ואיכא כ"ע בצד אחד אי כשר וגם צריך לדעת שיעור עניבה כמה הוי •

תשובה על הדבר הזה שאלו להרב שאלת יעבץ בח"ב סי' ג"ל בנפסק חוט סמוך לכנף במה שהוא תחוב והלוי בתוך הבגד אי פסול או לא • והשיב וז"ל דין זה לא נתבאר בדברי המחברים שידעתי כו' ובתחילה עלה בדעתו לצדד ולהתיר אפי' נפסקו ג' חוטים ולבסוף העלה לפסול ממ"ש במנחות דמ"א אמר ר"פ הלכתא ד' בתוך ג' א"ת לא סגי ליה דלא תלו להו בבגד תוך ג' וכדאמרי' תו התם ראב"י רמי ד' ומעייל להו בגלימא כו' הא בהדיא דצריכים להיות תלויים בבגד דוקא וכמשמעות הכתוב על כנפי בגדיהם כו' יע"ש • ולעד"ן דאי מהא לא איריא דהא"ן למצוה מן המובחר בעי' דיהיו תלוים בבגד והכי נהגינן לתוחבן תוך נקב הכנף וכדעבד ראב"י וכן משמעות הכתוב דעל כנפי בגדיהם • אבל לפוסלו אה"כ אם נפסק מנ"ל דפסול דמהך סוג' שהביא הרב ז"ל אין ראיה כלל

אבל כד דייקינן שפיר אחרי המחי"ר לדברי הרב תמוהים ביותר שדין זה הוא פשוט בסוג' הש"ס ובכל הפוס' דהכי אמר להדיא שם במנחות דט"ל ע"א וז"ל אמר רבה בר רב אדא אמר רב אדא אמר רב נפסק החוט מעיקרו פסולה ופרש"י ז"ל וז"ל מעיקרו היינו ראש המחובר לטלית יע"ש וכ"פ בס' הפרדס בה' ציצית לה"א דרב ופי' שם הרב"י כמ"ש רש"י וז"ל מעיקרו מעיקרו של כנף ממש למעלה במקום תחילת הגדיל סמוך לנקב יע"ש גם ריא"ז ז"ל הביא דבריו הרב שה"ג שם סביב הרי"ף פסק להדיא דאם נפסק החוט מעיקרו פסול כו' יע"ש וכ"כ האגודה בפ' התכלת סי' י"ד ורב אחאי גאון ז"ל בשאלתות ס' שלח לך סי' קכ"ז יע"ש ובה"ג בה' ציצית דמ"ו ע"א יע"ש וכ"נ דעת רבי' ישעיה הראשון בס' שם היים דר"ד ע"ד שכתב וז"ל נפסק החוט מעיקרו פסולה פי' אע"פ שהוא כרוך עם אחרים כיון שנפסק ממקום חיבורו לכנף פסולה יע"ש וה"ט דהוי כאילו ליתנהו בכנף גופיה וכ"כ הרא"ש ז"ל להדיא בפסקיו שהלק"ט בה' ציצית סי' ז' וז"ל נפסק החוט מעיקרו פסול דכיון שנפסק ממקום חיבורו בכנף לא נשאר כ"א ג' חוטין כו' וכ"כ עוד שם בסוף ה' ציצית בדיני ס' עשית ציצית וז"ל

ז"ל ואם יש בו כ"ע באחד מהם היינו שנפסק החוט מעיקרו פסול יע"ש וכ"פ הכלבו סי' כ"ב והא"ח בהל' ציצית אות ח' יע"ש והרוקח סי' שס"א והסמ"ג עשין כ"ו והרמב"ם בה' ציצית פ"א דין ח"י והמבי"ט בס' ק"ם ורבי' בחיי סו' פ' שלח לך יע"ש • הרי מבואר מדברי הש"ס וכל הפוס' הראשונים הניתנים למעלה דכלהו ס"ל דאם נפסק החוט מעיקרו פסול וכ"כ להדיא מרן בב"י בסי' י"ג יע"ש וכ"כ הרב עמק ברכה סי' י"ג דל"ב ע"א והביא דבריו מר בריה הרב של"ה במס' חולין דנ"ד ע"א יע"ש ובקצל"ה שם במס' חולין דל"ה ע"ד כתב דמכאן זה צריך ליזהר לבדוק הציצית בחוטין התחובים בכנף דשם אם נפסק החוט מעיקרו פסול כמ"ש בגמ' נפסק החוט מעיקרו וכפרש"י כמ"ש הב"י בסי' י"ג יעי"ש

וכדברים האלה כתב הרב"י שם בה' ציצית וז"ל והוותיקי' כל זמן שמתעטפים מעיינים בחוטין ומפרידים אותם יפה ורואים אם נעקר בהם חוט מעיקרו ומנהג יפה ליראי מצות

וכן יש לדקדק מדברי הרא"ש דבס' עשיי' ציצית אחר שסיים דאם נפסק חוט מעיקרו פסול כתב וז"ל והחרד את דבר ה' יבדוק בציצית קודם עטיפה כו' יע"ש דש"מ דגם על אזהרה של בדיקה זו הוי על חשש פסיקת החוט מעיקרו לפסול ויש להרגיש ע"ד הרט"ז דבסי' י"ג סק"ג כתב אזהרה זאת וז"ל ע"כ ראוי לכל אדם כו' ולא הזכיר לפחות לדברי הרב"י שכן כתב להדיא סו"ר להרט"ז עצמו בסי' ח' סק"ח עמ"ש שם מרן ויעיין בציצית קודם ברכה הביא דברי הרב"י אלו יע"ש ודלא כהרב מג"א שאינו חושש לזה כמ"ש שם ס"ק י"א יע"ש וכן ראיתי להרב א"ר שדחה דברי הרב מג"א והסכים לדברי הרט"ז וכ"כ בא"ז שם סק"ז יע"ש אלא דיש להרגיש שם בדברי הרב א"ר ז"ל שכתב דהט"ז מביא כן משל"ה וליתא כי הרט"ז לא הזכיר כ"א להרב"י לבד ואפש"ל דט"ס הוא וצ"ל כ"כ הרט"ז והרב של"ה

אלא דלנו לדעת אמאי הטור והש"ע ז"ל בסי' י"ב השמיטו דין זה ולא פסקוהו כלל כיון שהוא מוסכם מכל הפוס' הן אמת דלהטור לק"מ דכבר פסק דין זה בסי' ח' וז"ל ויעיין בציצית קודם לכן שיהיו שלמים שאם נתקלקל אחד מהם היא ברכה לבטלה עכ"ל ופי' שם מרן בב"י בפי' הב' וז"ל א"נ החוט קאי וה"ק דאם נתקלקל חוט אחד כלו' שנפסק מעיקרו נפסל כל הטלית בכך וכמו שיתבאר • בסי' י"ב עכ"ל וכ"כ הרב הפרישה והב"ח שם יע"ש • הרי דכבר רמז לנו הטור דין זה במ"ש דאם נתקלקל אחד מהם דהוא לחוט שנפסק מעיקרו ואיכא קצת סיוע לפי' זה ע"ד הטור שהרי הכי נר' נמי מל' הרא"ש שבס' עשיית ציצית שכתב אחר שאם נפסק חוט מעיקרו פסול דצרי' לבדוק כו' וכמש"ל ועמ"ש הרב דוד ערזמה בספ"א מה' ציצית ע"ד הטור שבסי' י"ב ויש להשיב ע"ד אבל למרן בש"ע ק' אמאי השמיטו וכמו כוק' למור"ם ז"ל והלבוש שלא הביאו דין זה

ונראה ליישב ג"כ לעת"מרן דכיון דפסק בסי' י"ב דאם נפסקו ב' ראשים יש לחוש שמא נפסק חוט שלם ופסול והוא אפי' שישאר במקום התחוב בכנף שלם שלא נפסק עכ"ז פסול כיון שנפסק מב' הראשים כ"ש וק"ו היכא שנפסק במקום התחוב בכנף דנפסקו ב' ראשים בלתי חיבור בכנף כלל דודאי דפסו' גם במ"ש דאם נפסק החוט כולו אם נשאר כ"ע כשר ואפי' לא פסול הרי כבר ביאר הרא"ש ז"ל בהלק"ע דכל שנפסק החוט מעיקרו ול"ד מעיקרו אלא כל שלא נשאר בו כ"ע כו' ומביאו בב"י שם וכתב שם דבנפסק החוט מעיקרו אפי' דכל ראשי החוטים קיימים הוי כאלו ליתנהו לגמרי כיון דאינם נאחזים בטלית כלל וזהו שכתב כיון דנפסק מחיבורו בכנף לא נשארו כ"א שלשה חוטים כו' יע"ש דדינא דנפסק החוט מעיקרו הוא נלמד מדין נפסקו ב' ראשי מכ"ש וק"ו וכיון שדין זה דנפסק החוט מעיקרו הוא פשוט ונלמד מק"ו מדינים שבסי' י"ב לכן השמיטו מרן בש"ע והוי כעין מה שתי' שם מרן בב"י לדעת הרי"ף והרמב"ם דהשמיטו דין בעיא דר"א אלמי ולא ענבי כו' כתב וז"ל ויותר נר' לומר שהשמיטו משום דאתי במכ"ש כו' ואע"ג דמעיקרא הוו מבעי לר"א בתר דשמע דאתיה במכ"ש קיבלה וכיון דלפי קושטא לכ"ע אתיה במכ"ש לא חששו לכתבו כדי לאפוקי דלא קס"ד כדהוה ס"ד דר"א מעיקרא כו' יע"ש • והדברים ק"ו דהשתא ומה בדין האמור בש"ס דהוה ס"ד לר"א ומבעיא ליה עכ"ז כיון דאתי הפשיטות במכ"ש לא כתבוהו הפוס' והשמיטוהו כ"ש בדין זה דהוי יותר פשוט בש"ס וליכא ס"ד מעיקרא ואע"ג דמרן גופיה פסק דין זה בש"ע סי' י"ב ס"ב ולא השמיטו היינו דחשש להביאו כדעת הרא"ש שאינו נלמד מפי' דבריו כ"ע וכ"ש כשפן עבין • אבל בדין זה שכתב להדיא דבנפסק החוט כולו פסול וכן נפסקו ב' ראשים והרי כשנפסק החוט מעיקרו הוי החוט כולו ואיכא נמי פסיקת ב' ראשים בהכרח וכמ"ש הרד"ע בחי' להרמב"ם ואיכא עוד טעמא רבה דאינו מחובר כלל לכנף כלל וכמאן דליתנהו דמו דודאי דהוא פשוט לכל דפסול

וש"ר להרב פרי צדיק בני' לא"ח סי' י"ב דפ"א ע"ג שעמד מתמיה על מרן ז"ל שהשמיט דין זה ונילד לתרץ ולבסוף הדר ביה וכתב וז"ל ומ"מ יותר טוב לו' משום דמשמעות ולא נתקייר כ"ע הוא שנחתך מכל אחד מהב' ראשים עד שלא נשאר כ"ע כו' ויש מקום לטעות שמא זה דנפסק מלמעלה יחשב הצד שנשאר מעט גדול הוי שיעור והצד האחד הוא והאמת הוא דבכל גוונא פסול הוא כו' עכ"ד • ולעד"נ דאי מיהא ל"ק דהרי כל עיקר הפיסול דפסלי' כשנחתך מעיקרו אין הטעם לבד שאין בו כ"ע אלא דאיכא ריעותא אחריתי דאינו מחובר לכנף דודאי דאפי' לס' ר"י דבעי שיעור עניבה מן הגדיל היינו למעלה מקשר עליון מהסמוך לכנף • וא"כ כשנחתך סמוך לכנף במקום התלוי בנקב הרי אין בו כ"ע מחובר מן הבגד לגדיל ואפי' אם יפסק סמוך להתחלת הקשר ויהיה בצד גדול וכדי עניבה מה בכך והרי נפרד מן הבגד ואינו במנין החוטין שיתחשב בו כדי עניבה דהרי אפי' נחתך באמצע החוטין ממש במקום הנקב גופיה והוו ב' חצאים זה לצד זה הרי איכא בב' צדדים כדי עניבה אם חלאם למטה מג' אצבעות עד ק"ג ועיין מש"ל בסי' פ"א בס"ד ולפי' בק"ג גופיה הוי שיעור כדי עניבה כשהחוטים הם בנוניים כמ"ש מור"ם והכי נהגינן לשער הכדי עניבה גופיה בק"ג

וש"ר להרב מח"בר בסי' י"ב אות א' שהביא קו' הרב שאלת יעבץ הנזו שכתב שדין זה לא נתבאר בדברי המחברים שילע והשיב ע"ד דכבר מפורש בהרט"ז סי' ח' סק"ח ובסי' זה סק"ג וכן משמע מדברי מרן בב"י בסי' ח' וסי' זה וממ"ש הרמב"א ז"ל סי' ח' ס"ק י"א וכ"כ מהר"ם פאפירש בס' אור צדיקים יע"ש • ואחרי המ"ר לא ידעתי אמאי לא הזכיר שדין זה מפורש בסוגי' הש"ס והפוסקים הראשונים המפורסמים קנז"ל ונא להביא מהרט"ז בסימן ק'

ופי'

וסימן זה שאעיקרא לא בא ללמד הדין וזה שהרי דין זה הוא מהרנ"י שכתב והוותיקים בודקים כו' וזה כתבו הרב נ"י אחר שביאר בתחילה דין רב שהביא שם הרי"ף ז"ל דאמ"ר נפסק החוט מעיקרו פסול וגם מה שהביא ממשמעות הרמב"ז שהוא דבר הנלמד מכלל דבריו ע"פי הנ"ל להביא מדברי הש"ס והפוסקים ז"ל שכתבוהו בפי' גם מ"ש שכן משמע מדברי מרן בב"י בסי' ח' וסי' י"ב כוונתו שכתב וכן משמע הוא דלא איירי שם מרן בעיקר דין זה דנפסק החוט מעיקרו אלא שהביאו אגב גררא דין זה דאמ"ר נפסק החוט מעיקרו וכיון דעכ"פ מביאו שם מרן אגב גררא קשה דהו"ל להגדיל המדורה ע"ד הרב שאת יענן שדין זה מפורש בש"ס להדיא ובפוסקים המפו' ולא להק' עליו ממשמעות דברי האחרונים דלאו בפי' אתמר אלא מכללא וצ"ע

העולה

מזה דקי"ל אם נפסק החוט מעיקרו במקום התלוי בכנף פסו' לכ"ע ולכן יש לעיין בהם קודם העטיפה שמא נפסק החוט מעיקרו אבל בחוטין התלויים למטה בענף אינו נפסל כי אם בשנפסקו ב' ראשים ולא יש בא' מהם כ"ע וכמו שנת' בסימן הקודם ושיעור עניבה הוא כמלא ק"ג כמו שנהגו ודוק

סימן פ"ט

שאלה

אם מותר לצאת בשבת לר"ה בטלית פסול דאינו מצוייץ כהלכתו ואתמ"ל דאסור היכא דהטלית מצוייץ כהלכתו אם יש לחוש לצאת בו לר"ה או לא

תשובה

הנה אמרי' בשבת דקל"ט ובמנחות דל"ז דאמר"פ אמ"ר היוצא בטלית שאינה מצויי' כהלכתו בשבת חייב חטאת דס"מ דוקא כשהטלית אינה מצויינת הוא דחייב חטאת הא אי' שרי לצאת לר"ה בטלית של מצוה בין טלית גדול בין טלית קטן וכ"פ האגודה בפי' בפ' תולין סי' קע"ג יוצא אדם כו' ובטלית מצויינת כהלכתו כו' יע"ש וכ"כ הטור בא"ח סי' י"ג וש"א ור"יו נתיב י"ב ח"ה ורוב הפוס' ז"ל (זולת ס' הרז"ה עיין לקמן בס"ד) וכ"ש להדיא הרמב"ם ז"ל בפי"ט מה' שבת ה"ך וז"ל אבל טלית מצויינת כהלכתו מותר לצאת בו בין ביום ובין בלילה שאין הציצי' הגמור משוי אלא הרי הוא מנוי הבגד כו' ואילו היה חוטי הציצי' שהוא מצויינת כהלכתו משוי היה חייב היוצא בו אפי' ביום השבת דאין מצוה דאינה כרת דוחה את השבת עכ"ל וכוונתו פשוטה דהרמב"ם הכריח דמדאמר ר"ה היוצא בטלית שאינה מצויינת כהלכת' חייב חטאת דקי"ל כותיה מוכח דהציצית לא בטלי לגבי הבגד והציצית הם פסולים וא"כ נעשה הטלית בציצית פסול מטעם כיון דלאו גלשם מלבוש לובש טלית זה הו"ל כמשוי וחייב חטאת ומינה דכשהוא הציצית עשוי כהלכתו דמותר מן הדין לצאת בו בשבת לר"ה והוי הטעם דאינו משוי אלא הוי מנוי הבגד דאילו הוי משוי ומפני המצוה מותר לא מצינו דמפני מצוה מותר לדחו' איסו' שבת שהוא בכרת אלא ע"כ צ"ל דמפני המצוה שהוא מצוייץ כהלכתו גורם לבגד שלא יהיה עליו למשוי אלא הוי לבוש גמור עם הציצית שהוא נוי

והוצרכתי

לבאר כונת הרמב"ם לפי שראיתי להרב יד המלך בה' שבת סימן ט"ו סטו"ב (ט"ס וצ"ל סעי' ט"ל) וז"ל היוצא בטלית מצויינת עמ"ש הרמב"ם ולכאורה יש לתמוה דהא הכא אפשר לקיים שתיהם שלא ילך וילבש ציצית עכ"ל ואין דבריו מובנים כלל דהרי מדברי ר"ה דאמר דהיוצא בטלית שאינה מצויינת בשבת לר"ה חייב מטאת מינה נפקא דבמצויי' מות' לצאת א"כ צ"ל דלא הוי משוי כמו שהכריע הרמב"ם וא"כ מאי מקשה דיכול לקיים שתיהם שלא ילך לר"ה וילבש ציצית אחר דמדברי ר"ה נראה דמותר גמור ללבוש ציצית מצוייץ כהלכתו ולצאת בו לר"ה והכי נרא' להדיא מסוג' דמנחות דלר' ישמעאל מותר לצאת לר"ה בטלית שמצוייץ א' או ב' כנפות דלדידיה הוי המצוה בכל שהוא דד' ד' מצות כמבואר שם כי כן דבריו צ"ע

וראיתי

להרב בה"ג בהציצי' דמ"ז ע"א שכת' וז"ל אמר"ה היוצא בטלית שאינה מצויינת כהלכתו בשבת חייב חטאת אלמא ד' מצוה א' עכ"ל ואחרי המח"ר בניו"ק לא זכיתי להבין הכרח זה דמדאמ' ר"ה היוצא בטלית שאינה מצויינת כהלכתו כו' היכי משתמע דד' ד' מצות וא"כ יהיה חייב כשיוצא בטלית דאינו מצוייץ כהלכתו אפי' בא' מהם ומעולם לא היתה כונת הש"ס בסו' הקומץ כשפריך אי בנייהו במחלוקת ר"י ורבנן ומשני לבסוף דר"ה איכא בינייהו דר"י לית ליה דר"ה ורבנן אית לה לדר"ה כאידך תרי נפקותות דקאמר שם הש"ס סמוך ונר' לעיל מזה סדין בציצית איכא בינייהו טלית בת ה' איכא בינייהו דהכונה דמר סל"ה ומר סל"ה וכדפרש"י אלא הכונה הכא דכ"ע בין ר"י בין רבנן ס"ל הך דר"ה דהיוצא בטלית דאינה מצויינת כהלכתו חייב חטאת אלא דלר"י כל עוד שיוצא במצויינת כנף א' לא הוי פסול ומצוייץ כהלכתו קרינן ביה ולרבנן כל עוד דאינו בד' כנפות אינו מצוייץ כהלכתו וכ"כ רש"י ז"ל שם להדיא בד"ה דר"ה איכא בינייהו וז"ל וכ"ע אית להו דר"ה מיהו הטיל לג' ולא לד' לת"ק הויא מצויינת שלא כהלכתו וחייב חטאת דהוי להו ציצית משוי ולר"י הוי מצויינ' כהלכתו דג' מצות איכא ואינו פסול ודר"ה בעשויה בפסול עכ"ל וכונתו במ"ש בעשויה בפסול אחר הוא ע"ד שביארנו אלא דכשיש ג' ציציות כשרים והאחד פסול בהא לר"י אינו חייב חטאת דה"ט דחייב חטאת דהוי הציצית משוי דחשיבי ולא בטלי וכל דאיכא ג' דמצו' ליכא למיחש לזה הרי שהדבר מוכרח מצד עצמו ו' דכ"ע אית להו דר"ה משום דאין הכרח לו' דר"י לית ליה לדר"ה או דאית ליה וכמו שביארנו וא"כ מהיכן הכריע הרב בה"ג מדר"ה דאלמא ד' מצוה אחת דאין הכרח מעיקר הסוגיא וכמו שכתב רש"י

אלא

דהיא גופא ק"ל בדברי רש"י ז"ל ממ"ש איהו גופיה בס' הפרדס בה' ציצית ד"ה ע"ד דהביא הך מימרא דר"ה דהיוצא בטלי' שאינה מצויינת דחייב חטאת וסיים כדברי הבה"ג וז"ל אמא ד' מצות אחת היא עכ"ל • והדבר תמוה דמלבד דאין הכרח מדר"ה להא דד' מצוה אחת היא כמ"ש • זאת ועוד דרש"י גופיה בש"ס פרוש' קא מפ' להדיא דכ"ע אית להו דר"ה כי כן דברי הבה"ג ורש"י ז"ל צה"ת

והנה

אמרי' שם בשבת דה"ט דהיוצא בשבת בטלי' שאינה מצויינת כהלכתו דחייב חטאת משום דציציות חשיבי ולא בטלי לגבי טלית • ופרש"י ד"ה חשיבי משו' דשל תכלת הן ולא בטלי והוו בה משוי עכ"ל • א"כ בז"הז דליכא תכלת בטלי לגבי טלית ואם יוצא בטלית דאינו מצוייץ כהלכתו פטור זה יש ללמוד מדברי רש"י וכן דקדקו רבני הראשונים ואחרונים מדברי רש"י אלו • אבל התוס' שם בה' ציצית כתבו בשם ר"ח דה"ט דציצית חשי' ולא בטיל

בטיל לפי שחשובים הם בעיניו שדעתו ליתן בטלית ציצית רביעי' וכ"כ להדיא הרמב"ם בפי"ט דשב'בת"ך וז"ל לפיכך היוצא בטלי' שאינה מצויצת כהלכתו חייב מפני שאותם החוטין חשובים הם אצלו ודעתו עליהם עד שישלים חסרונם עכ"ל . נמצא שר"ת והרמב"ם חלוקים הם על פרש"י וס"ל דאפי' בזמן הזה דליכא תכלת יש להם חשיבו' משום שדעתו עליהם להשלים חסרונם . וכן ראיתי להר"ן בה' שם והרב המאירי שם בחי' שהביאו ס' רש"י בתחילה ושוב הביאו ס' הרמב"ם ז"ל דחולק עליו יע"ש . ויש להרגיש שלא הזכירו לר"ת שהביאו התוס' שם וכן כתב הסמ"ג שכיב הרי"ף בפ' תולין דר"ת והרמב"ם חולקים לפרש"י והלבו בה' שבת סי' ל"א והתשב"ץ ק"ק סימן מ"ד והא"ח ה' שבת או' רפ"ד הביא מחלוקת רש"י ור"ת ולא זכרו לדברי הרמב"ם יע"ש , גם תמהני להר' מאיר עיני חכמים והרב שבת של מי שם דפי' בדברי התוס' בהא דפי' ר"ת דחולק לרש"י ולא זכרו לדברי הר"ן והמאירי ז"ל והסמ"ג , וכן ראיתי להרי"ף בתשו' סי' רנ"ט שפי' גם הוא כפי' ר"ת יע"ש , וכן הוא דעת ריא"ז ה"ד הרב ש"הג שם יע"ש והאגודה סי' קע"ג והמרדכי בהל"קט סי' תתקמ"ו ובסו' פרק חבית סימן תמ"ב יע"ש , גם ראיתי להרא"ש בתשו' כלל ב' סימן ט' שהביא משם ר"י כפי' ר"ת והרמב"ם ז"ל יע"ש

והנה כי כן מאחר דמצינו דשלמים וכן רבים דפליגי לס' רש"י הלזו וס"ל דאפילו בז"הז דליכא תכלת אם הטלית אינה מצויי' כהלכתו אסור לצאת לר"ה ואם יצא חייב חטאת אבל כל עוד דמצויצת כהלכתו אפי' דבז"הז ליכא תכלת מותר לצאת בו לר"ה וכמ"ש הטור להדיא בסי' י"ג וש"א • וכן הוא הסכמת רוב הפוס' ולאפוקי ס' הרז"ה בספר המאור בפ"ב דשבת שכתב דכל טליתות שלנו בז"הז מצוייצים דלא כהלכתו ואסור לצאת לר"ה דאין לנו תכלת בז"הז דקי"ל התכלת מעכב את הלבן כמ"ש הרמב"ן שם בס' המ' • וכבר הרמב"ן ז"ל שם דחה דבריו וגם הרב המאירי בחי' לשבת בדכ"ג ודף קל"ט דחה ס' הלזו וכבר אני שני לעיל בסי' ע"ג כתבתי בזה בס"ד יע"ש והנה בעתה ראיתי לכתוב ע"ד הרמב"ן שם דאחר שדחה ס' הרז"ה ז"ל דקי"ל דתכלת אינו מעכב הלבן הכריע שכן הוא דעת ר"ת וז"ל ואף ר"ת ז"ל נראה' שדעתו כן שכתב כאן בפי' בל'הזה וסדין בציצית ב"ש פוטרין וב"ה מחייבים וה' כב"ה כו' יע"ש

ולער"ן דיש להכריע דעת ר"ת להדיא דתכלת אינו מעכב הלבן ופליג על ס' הרז"ה הלזו דהרי קא מפרש סוגי' דהיוצא בטלית שאינה מצויצת דחייב חטאת דציצית חשיב ולא בטיל שדעתו לתת ציצית רביעית וא"כ היינו בטלית בז"הז דליכא תכלת דש"מ דכל שהוא מצויץ כהלכתו בד' ציציות מותר לצאת לר"ה אפי' דליכא תכלת והוא ברור

וראיתי להרב הפרישה בא"ח בסי' י"ג שכתב בתחילה פי' דברי הטור שפסק ד' ציציות מעכבים זה את זה בת"ק • כתב וז"ל והטעם דחייב חטאת דכיון דאינה מצויצת כהלכתו ודעתו לתקן בו עוד ציצית ד' וא"כ הוא חשיב ולא בטיל וכ"ש דאין מברכים עליהם כיון דאינה מצויצ' כהלכת' אבל טלית שלנו דאין לנו תכלת אפי' שיש בהם ד' ציציות הוי מצויצת דלא כהלכתו ולא חשיבי ובטלי לגבי הבגד ואפי' שאין שם אלא חוט אחד יוצא ב"י

עכ"ל ואחרי המח"ר דבריו נפלאו ממני דהרי בתחילת נתן טעם דחייב חטאת הוא משום דדעתו לתקן והיינו כמ"ש ר"ת והרמב"ם וזהו אפי' בז"הז דליכא תכלת ושוב כתב דטליתות שלנו דאין לנו תכלת אפי' דיש להם ד' ציציות הוי מצויצת שלא כהלכתו וזהו כדברי הרז"ה דס"ל דכל טליתות שלנו אפי' דיש בהם ארבע ציציות חשיבי מצוייץ דלא כהלכתו וה"ט דקי"ל להרז"ה דהתכלת מעכב ללבן והרי אנן קי"ל כמ"ד דאינו מעכב ללבן • גם מה שסיים וכתב ואפי' אין שם אלא חוט אחת יוצא בו אתי כס' רש"י דכ"ל דבז"הז דליכא תכלת לא חשיבי ובטלי לגבי הטלית • ועל הכל קשה במ"ש שכן הוא בב"י ומבואר שם בטור ז"ל ובב"י דס"ל כר"ת והרמב"ם דאה הוא ומצוייץ כהלכתו יוצא אפי' דאין לנו תכלת דלא כס' הרז"ה • כי כן דברי הרב הפרישה צ"ע אכ לא שנאמר דט"ס נפל בדבריו ועמ"ש הרב מאמר מרדכי בסי' י"ג סק"ב ודוק ומ"ש הרב הפרישה וכ"ש שאין מברכים נראה דנתכוון ליישב מה שיש להק' ע"ד הש"ס שם במנחות דל"ו דפריך ומאי בינייהו כו' דאימא איכא בינייהו לענין ברכה וכמו שעמדו בזה הרב ר"י נס' סה חיים שם בה' ציצית די"ג ע"ג והרב ב"ח בסי' זה • וכבר אני עני כתבתי בחי' לשם בזה בס"ד

העולה מזה הוא דטלית שהוא מצויצת כהלכתו מותר לצאת בו לר"ה והיכא דהוא פסול אסיר לצאת כס' ר"ת והרמב"ם ז"ל ורבים דעמייהו וכמו שפסק מרן בסי' י"ג וש"א והוא ברור

סימן צ

שאלה בטלית בת ד' כנפות שמתעטפים שנים כאחד והם משותפים בה אי חייבת בציצית וכן נמי בטלית שמתעטפים החתן והכלה בעת הנשואי' אי צריך שיהיה מצויצת כהלכתו ואם צריכים לברך על עיטוף זה שמתעטפים שניהם בטלית אחד או לא

תשובה הנה עיקר שורש דין זה הוא תלוי בידיעת אי בטלי' שמתכסים שנים יחד בעי' דיהיה מצויצת כהלכתו הא לא"ה עוברים בעשה דאם חייבים בציצית אף בעיטו' שניהם ממילא יוצא הדין דחייבים לברך • וגרסינן בחולין דקל"ו ע"א ציצית אע"ג דכת' כסותך דידך אין דשות' לא כתב רחמנא על כנפי בגדיהם לדורותם יע"ש •

הנה מבואר דטלית בשותפו' חייבת בציצית וכ"פ הרמב"ם בפ"ג דציצית ה"ד וז"ל כסות של שותפים חייבת שנא' על כנפי בגדיהם יע"ש וכ"פ הטור בא"ח סי' י"ד יע"ש וכ"כ המרדכי בהל"קט סי' תתקנ"ב יע"ש וכ"כ בס' אורחות חיים בהל' ציצית אות ל' וז"ל טלית של ב' שותפים חייבת דכתיב על כנפי בגדיהם עכ"ל • וראיתי לר' ירוחם בס' אדם נתי' י"ט ח"ג דהביא בתחילה כתוב בא"ח שהר"א כו' ושוב כת' וז"ל וכ"מ טלית של ב' שותפים חייבת אפשר דהטעם משום דכתי' ועשו להם ל' רבים ולא כתי' שם לך כו' יע"ש : ותמה עליו מרן בב"י שם דאשתמיט מיניה סוגיא הלזו דאמרינן להדיא כת' רחמנא על כנפי בגדיהם כו' יע"ש

והרב י"א בסי' ח' בהגב"י הביא משם מהר"ם מטיוולי ז"ל שכתב ע"ד מרן ב"י ז"ל אלו וז"ל א"מ מהיכן למד דטלית של שותפים חייבת בציצית אלא עכ"ל דהכי גרים התם ונ"ג בדברי הרב

ר"י

לבני ירותם תיבת אפשר עכ"ל , וכונת דבריו מבואדים דרצה לומר דאם איתא לאשמעינן לר"ין סוגיא הלזו א"כ אעיקרא מהיכן למד דין זה דטלית של שותפים חייבת בציצית אא עכ"ל דמהך סוג' למד דין זה ומ"ת דכתב מדכתיב ועשו להם והש"ס קאמר על כנפי בגדיהם ר"ין הוה גריס הכי בש"ס ומ"ש אפ' דהטעם כו' כנראה דזה אמרו ר"ין מדעתו וסברתו ל"ג בדברי ר"ין אפשר וזהו כונת דברי מהר"ם מטיוולי עצ"ד השיב כהלכה הרב י"א והרואה דבריו שם יראה דלא כן בגמ' עכ"ל • וכוונתו פשו' דבא לדחו' דברי מהר"ם מיטוולי דא"א לו' כן דר"ין למד הדין מהגמ' וכך היתה הגירס'להרוא'דבריו דר"ין שם יראה שלא ראה כן בש"ס וזה פשוט דהרי ר"ין התחיל פסק דין זה וז"ל וכתב טלית כו'והנראה דבסוף מביא דין זה משם הא"ח או מהרב בעל העיטור שהוזכירס לעיל מזה ולא הביא זה מהש"ס כמבואר שם בדבריו לעיני כל רואה והוצרכתי לבאר זה לפי שראיתי להרב חלקו של ידיד שם בא"ח סי' י"ד דרצה לפרש בכונת דברי מהר"ם מטיוולי דכונתו הוא דאיך אפשר דטלית דשותפים חייבתןמדכתיב בגדיהם הא בגדיהם נפק"ל כו' א"ו שהוא מדכתיב ועשו להם וכדברי ר"ין ות"ד יע"ש • ואחד הרואה יראה כמה מאד תמוהים דבריו מלבד דהוא בעצמו דחה לקו' זה לתרווייהו נפק"ל וכמ"ש הלבוש זאת ועוד דעל כיוצא בזה אמרו אני אומר דברים של טעם כו' דהרי מרן מביא ש"ס ערוך דאתמר להדיא כן ור"ין בא לומר שלא כלדברי הש"ס מכח קו' זאת ועוד דאעיקר' דברי מהר"ת מטיוולי אינם סובלים פי' שהרי כתב מהיכן למד דטלית השותפים חייבת אא עכ"ל דהכי גריס בש"ס ולדבריו הול"ל הכרח לר"ין שגריס הכי בש"ס הוא דקי"ל בגדיהם אצטריך כו' ולא לומר מהיכן למד ר"ין דהרי מהך סוג' למד אא דקי"ל ע"ד הש"ס • ויותר יש לתמוה על דבריו הפלא ופלא במ"ש לדחות דברי הרב י"א וז"ל ומה שהקשה המחבר גר"ין לאו קושיא מספקת הוא דלשון ר"יו במקומו כמו שהעתיק מרן ואיך נראה מדבריו דלא ראה כן בש"ס כו' והדבר תמוה למלמדינו דר"יו הביא דין זה משם הפוס' שכתבו הכי ולשונו מוכיח שם להדיא שכ' וז"ל וכתב טלית של שותפים כו' ש"מ דלא משמיה דגמ' קאמר והנר'דלא ראה כנבש"ס וע"ז בא לתת טעם לדין זה וזה ברור באופןשדברי הרב חב"י נ"ע

ואולם לקד"ן להליץ קצת בעד ר"יו דמ"ש אפשר דהטעם משום דכתיב ועשו להם לשון רבים ולא שם לך הוא דבא לתת טעם ע"ד הש"ס דהוציאו דין לטלית השותפים חייבת מדכתיב בגדיהם למה בכך דבגדיהם משמע לשון רבים על"פ לא כתי' בתיבה זאת שום חיוב עשיית המצוה אלא עיקר החיוב הוא מרישא דקרא דכתיב ועשו להם ציצית דצוה ה' לעשות ציצית בל' רבים ולא כתיב לך לשון יחיד וא"כ מאי דכתי' אח"ך על כנפי בגדיהם דחיוב עשית ציצית לרבים הוא על כנפי בגדיהם שהם של שותפים משמע שפיר דטלית השותפים חייבת וזהו מה שנ"ל ליישב לדברי ר"יו ודוק

והנה זהו בטלית שותפים לשניהם בר חיובא במצות ציצית אבל אם יהיה זה הטלית בשותפות עם הגוי א"כ יהיה פטור גם הישראל בהאי כסותו דליכא חיוב מצות ציצית כ"א בד' כנפות וכן מסיק להדיא הרב דמשק אליעזר בתי'לחוליןדקכ"ד ע"ד וה"ד הרב י"א בסי' י"ד בהג"הט יע"ש

ועמ"ש עט"ר הגאון מז"ה ז"ל בחק"ל חיו"ד ח"ב סי' טו"ב ומ"ש שם בדל"ב ע"א ע"ד מהרש"ל בפ' ראשית הגז סי' ב' וע"ש בס' דמשק אליעזר ודוק וא"כ גם באשה המשותפת עם איש בטלית אחד פטורה כיון דהאשה אינה חייבת בציצית ואם באנו לו' דהאשה היא נותנת רשות להטיל ציצית באותו בגד א"כ גם בגוי בכה"ג חייבת וכמ"ש שם הרב דמש"א ע"ש אבל בשתא גם בטלית השותפי'מאיש ואשה יהיה פטור מה"ט כיון דליכא ד'כנפות לכל א'בפרטות:ומ"מ אם יהיה האופן דהגוי והאש' נתנו רשות להטיל ציצית והטיל ולבש אותו בודאי דחייב לברךברכת ציצית וא"כ אם נתעטף אחר עמו בכסותו מה בכך וכי בשביל זה גרע מצות כסו' ועיטוף

וכן ראיתי למרןהחבי"ב בשכנ"הג ז"ל בה' ציצית סי' ח' הגב"י אות ה' שכתב וז"ל נשאלתי אם מברכין ברכת ציצית כשמשליכים הטלית על החתנים והכלות ביום חופתם שהחכם החסיד כמוהר"ש אברהם הכהן ז"ל היה רגיל לומר לחתנים שיברכו ברכת ציצית והשיב דהדין עמו והביא ראיה מדברי הא"ח דהביא מרן בב"י סי' כ"ב אם ב' מתעטפים בטלית כאחד כולם מברכים או אחד מברך כו' אלמא דאין עיטוף לרבים בטלית אחד מעכב שלא לברךעכ"ל • וראיתי להרב כסא אליהו בסי' ח' אות ג' השיב ע"ד הרב כנ"הג אלו דאין ראיה מהא"ח כלל דהתם מיירי דכל אחד מתעטף בטליתו ואינו בטלית אחד וכמ"ש בד"מ והט"ז וזה מבואר בדברי הא"ח עכ"ל • והנה אמת שהרב בד"מ שם בסי' ח' סק"ב פי' בדברי הא"ח אם ג' או ד' מתעטפים בטלית בפ"א במקום כאחד כו' יע"ש וכ"פי הרב ט"ז שם בס"ק ה' יע"ש • אלא דאין מכל זה קו' להרב כנ"הג דכבר ידוע דס' ד"מ למור"ם לא ראהו הרב כנ"הג וכמ"ש הרב מאמ'מרדכי בא"ח סי' פר"ח ס"ד יע"ש וכ"ש דאין קו' מדברי הט"ז דהיה אחר מרןהחבי"ב ואי קשיא הא קשיא להר'כנ"הג מדברי מור"ם בהגה שם בסי' ח' בפסק הש"ע בס"ח דין זה של הא"ח אם ב' או ג' מתעטפים בטלים כא' פי' בפ"א כו' • הרי שלא כדברי הרב כנ"הג דהבין דהוא בטלית אחד • וכ"ן מדברי הרב הלבוש שם ס"ה אחר דהביא דין זה ציין ועי' סי' קל"ב ס"פ ושם נראה דהבין בדברי הא"ח דר"ל בפ"א ולא בטלית אחד וא"כ הוא תימא להרב כס"א דהא דקמקשה מדברי הד"מ והרב ט"ז דיש להשיב הו"ל להק' מדברי מור"ס בהגה והלבוש וכבר עמדו וקדמוהו בקו' זאת להרב כנ"הג הרב אור יקרות דס"א ע"ג והרב בני חיי בסי' כ"ב בהגב"י או' א' יע"ש

ושו"ר להרב כנ"הג בתשו' חא"ח סי' ג"ן שהקי' על פניו קו' זו דאין ראיה מהא"ח ז"ל דאינו ר"ל בטלית א' כ"א בפ"א ונתמי' דבריו הודה לדבריהם והביא סמך מדברי הרב הלבוש והרב באר הגולה והיינו דחשב דפי' הג"ה זאת אינה מהגהת מור"ס כ"א מהרב באר הגולה ומה שחשב הרב בני חיי שם דהיא הגהה מהרע"ז ליתא ושוב השיב ע"ד מהכרת דברי הא"ח עצמן דכונתו הוא בפעם אחת ונסתייע ממ"ש מרן הב"י ברמזים בסי' כ"ב וז"ל אם ב' או ג' מתעטפים בטלית אחד כו' יע"ש הרי דהרב כנ"הג ז"ל בעצמו כבר נרגש מכל זה ועכ"ז עמד על דבריו והחזיק' מדברי הרמזים של הב"י ואפי' דראיתי בתשו' הרב ג"ור חא"ח כלל א' סי' כ"ה שכתב ע"ד הרמזים אלו דט"ס נפל יע"ש • אחרי המ"ד ליתא ודבר ה' בפיהו אמת דהרואה יראה דברי הא"ח לו דהביא הרב בס' אורחות חיים גופיה בה' ציצית אות כ"ה יראם דצדקו דברי מרן החבי"ב שכתב וז"ל ונשאלה שאלה לאחד מהחכמים אם ב' או ג' מתעטפים בטלית אחד

באחת אם יברכו כולם או לא והשיב דכולם מברכים או אחד מברך וכולם עונים אמן כו' יע"ש הרי לך בהדיא דכל עיקר השאלה היתה במתעטפים רבים בטלית א' באחת וא"כ שפיר כתב מרן בהמוים בטלית אחד ואין כאן ט"ס כלל

והנה הראיה דהביא עוד הרב כנ"הג ממ"ש בסנהדרין ד"ך בדורו של ר' יהודה בר אילעאי דהיו ששה ת"ח מתכסים בטלית אחד ועוסקי' בתורה כבר דחאה הרב בעצמו בהך תשובה דהך טלית לאו טלית דמצוה כו' • וכיוצא בזה השיב הרב ג"ור שם בהך תשו' דלאו בת ד' כנפות או אם מפני עניותן לא היה אפשר להם להתכסות כו' יע"ש וכן צ"ל לאותה דשנינו בסוטה דמ"ט ע"א אלמלא תפילה של חבקוק היו ב' ת"ח מתכסים בטלית א' ועוסקים בתורה כו' דהכונה דהיו מתכסים בטלית א' והיו פטורים מלברך או דלא היו עושים בת ד' כנפות אלא דבלא"ה הדין דין אמת דכיון דהתורה חייבה טלית השותפי' מדכתיב ע"כ בגדיהם א"כ זה הטלית אם היתה בת ד' כנפות הרי היא חייבת ומאחר דהיא חייבת אפי' בשותפות היכי מצינן למימר שלא יברך בלבישת בשותפות כיון דגם בכה"ג חייבתו התורה ושפיר קא מברך אשר קב"ו כו' ומ"ג דכל טלית האמור בש"ס מסתמא היא בת ד' כנפות וא"כ בודאי דחייב לברך וכן הכריע שם הרב ג"ור יע"ש

גם מצד אחר אין ראיה מהא דריב"א דהיו מתכסים ששה ת"ח בטלית אחד כו' דכבר פי' שם מהרש"א בח"א דהכונה שלא היו מתגאים כלל בטליתות גדולים כטלית של ת"ח אך היו עושים ששה טליתות קטנים מטלית אחד של ת"ח עכ"ל וא"כ לפי זה היה לכל אחד ואחד טלית בפ"ע ולא היו מתכסים בטלית אחד אך להא דסוטה דקאמר דהיו ב' ת"ח מתכסים בטלית אחד הוי סתמו במשמע ב' בטלית אחד ממש דכן יליף מקרא בקרב שנים בקרוב שנים

ומ"מ מ"ש שם הרב ג"ור דטלית דמשליכים לחתן וכלה ביום חתונתם אינו לא להגן ולא לדרך כבוד וא"כ אין חיוב לברך ול"ד לסנדיקים יע"ש וכבר הרב י"א בסי' א' בהגב"י השיב ע"ד דגם בחתן וכלה שייך ה"ע לכבד ולרומם דיהיו החתן והכלה מוכתרים בטלית של מצוה ושכן הסכים הרב הלק"ט ח"א סי' כ"ב והנה אין ספק דיש ט"ס בדברי הרב י"א שכתב בשם תשו' הרב ג"ור הלזו דס"ל דהטלי' דמשליכי' על החתנים אינו אלא להגן ולא לכבד ולרומם כו' דהרי מבואר שם בדברי הרב ג"ור דאינו בלא להגן ולא לכבד דאלו"ה דהיה להגן או לכבד היה חייב לברך וא"כ יש ט"ס וצ"ל במקום אינו אלא להגן צ"ל לא להגן וזה ברור

עוד ראיתי להרב י"א ז"ל שכתב וז"ל וממ"ש בפסקי התוס' ז"ל דמנחות וכן חתנים ביום חתונתם אין כ"כ ראיה עכ"ל וכונתו דהנה בפסקי התוס' בסוף פ' התכלת סי' ק"ס וקס"א כתבו וז"ל השואל טלית יכול לברך מיד כמו הנשים המברכות כו' וכן כהנים המתעטפים כשעולין לדוכן בטלית שאינן שלהם וכן חתנים ביום חתונתם עכ"ל והנר' דמ"ש וכן חתנים ביום חתונתם שבאים לבית הכנסת לעלות לס"ת או כיוצא אפי' דכבר התפללו דהוא דומה לכהנים העולים לדוכן דנר' דבאים אחר שהתפללו או מצינן למימר דמ"ש וכן חתנים ביום חתונתם היינו בעת החופה דמשליכים עליהם הטלית כמנהג דאפי' שאול מברכין עליו ולכן כתב הרב י"א דאין כ"כ ראיה מדברי התו' דיש לפרש דבריהם כפשוטן דאיירי בחתנים לב"הכ כמו כהנים לדוכן וכן משמעות דנקטו חתנים ולא כלות עמהם ומוהאחימא להרב בני חיי בסי' כ"ב בהגב"י שכת' וז"ל דממ"ש התוס' בפסקי שכת' לעיל בסי' י"ד על דין טלית שאולה משמע בפי' דמברך עליו עכ"ל • והיינו דהבין וכן חתנים ביום חתונתם דמיירי בעת החופה והא ליתא אם לא שנאמר דכונת הרב בני חיי להוכיח מדברי התוס' דמברך לאו מהא דכתבו וכן חתנים ביום החתונה דאימא דאיירי בעלות לס"ת או להתפלל ממש אלא כונת ראייתו מפסקי תוס' אלו הוא דכיון דכתבו דכהנים כשעולים לדוכן לקיים המצוה מברך אפי' שאינו לקרות בתורה ולהתפלל כמו כן הוא ג"כ מה שמתעטף החתן עם הכלה לקיים מנהג הנשואים אף דאינו לא לתפילה ולא לקס"ת

והרב י"א ז"ל שכתב דממ"ש וכן חתנים ביום חתונת' אינה כ"כ ראיה היינו דמדברי' אלו אין כ"כ ראיה כמו שביארנו אבל יש ראיה מדברי הפסקי התוס' בעיקר דבריהם או דיש לדחות דשאני קיום מ"ע של ברכת כהנים בב"הכ ובצבור ובאמצע התפילה דכולם מעוטפים בציצית משא"כ בעיטוף החתן והכלה בעת החופה ואפי' דמצינו דבפסקי התו' דמו חתנים לכהנים אינה כ"כ ראיה לנשואים וזה נ"ל בכונת דברי הרב י"א • ברם תמהני עליו איך לא זכר שר מקו' הרב מז"ה בני חיי דקא מייתי ראיה לדין זה מדברי התוס' דנר' מדבריהם ראיה בפי' דמברך ואיך כתב בפשיטות דאינה כ"כ ראיה

וזה תמהני ע"ד הרב כסא אליהו בסי' א' דהביא ראיה מפסקי תוס' אלו מדכתבו גבי כהנים הוא הדין בחתנים בעת החופה והשיב ע"ד הרב י"א דמה הבין במ"ש התוס' וכן חתנים כו' שכתב דאינה כ"כ ראיה כו' דודאי דאין ראיה כלל עכ"ל • ומלבד מה דקשה דלא זכר שר דראיה זאת היא גופא זכת וקדם גה הרב בני חיי גם מה שהק' ע"ד הרב י"א ל"ק דיש לצדד בדעתו כמ"ש • ושו"ר להרב ברכ"י בסי' א' אות ה' דעמד בזה והביא לדברי הרב בני חיי וכתב ולי ההדיוט פשיטא דכונת התוס' ז"ל דחתנים מתעטפים בחתונתם בטלית שאינו שלהם בתפילתם דשואלי טלית נאה מאחרים כו' והשיב ע"ד הרב י"א יע"ש • ולעד"ן דכונת הרב נ"ח היתה ג"כ הכי וזוהי גופא דהיא הרב י"א ועיין להרב פרי האדמה בפ"ב דברכות ה"ט דכ"ג ע"ג מ"ש גם הוא בזה ע"ד הרב י"א ויש קצת גמגום בדבריו יע"ש ועיין בספרי ס' שלא לרוהניאוהו התוס' בפ' התכלת דמ"א ע"א סו' ד"ה תכלת ועמ"ש הרב המד מעה בא"ח סי' ח"י

ומ"מ נקטינן דלדעת הרב מרן החבי"ב והרב החסיד כמהרפ"א הכהן ז"ל והר' הלק"ט והרב פר"הא והרב כסא אליהו וכ"ן דעת הרב ברכ"י שם והעד העידו דכן הוא מנהג עיר הקו' ירוש' ת"ו דיש לברך יע"ש • וכ"פ הרב עולת התמיד בסי' ח' ס"ק כ"ב יע"ש ואפי' דהרב ג"ור חלק ע"ז הוא יחיד בדבר וגם דבריו אינ' מוכרחי' דמלבד מה שדחה הרב י"א עוד יש לדחות דכיין דמצינו להרב בספר המנהיג סי' ק"ת דיש סמך להשלכת הטלית על החתן והכלה בעת החופה מדרז"ל מדכתיב גדילים תעשה לך וסמיך ליה כי יקח איש אשה כו' יע"ש , וכ"כ ברוקח סי' שנ"ג יע"ש א"כ הוי מנהג זה בעיקר חיוב מצות ציצית ואם כן ודאי דמברך גב מת"ש שם בספר המנהיג סי' ק"ש דנק' חופה על שם דחופה אות' בבגדו וכמ"ש כיון דפיר' טליתו עליה כו' וזה נפק"ל מדכתיב

שנגלו בה . וכן מה שהביא עוד שם מקרא ופרשת כנפיך על אמתך והרי טעם חיוב מצות ציצית הוא מדכתיב על כנפי בגדיהם והרי תרוייהו נרמזו במנהג זה כנף ובגלל זה ולא לחייב לברך . וכבר אני הדל כתבתי עוד בזה בס"ד בתשו' בקו' חיים ושלום לא"הע לסי' ס"א וגם הרב כנה"ג שם בא"הע סי' ס"א הגב"י אות א' כתב דה"ט משום דיהיו מעוטפים בטלית דמצוה ויש מניחים תפילין מטעם כחתן יכהן פאר כו' יע"ש . וא"כ הוא תימא על הרב ג"ור דבא לסתור דינו של הרב כנה"ג ולא זכר מדברי הרכנה"ג עצמו מ"ש בטעם הדבר וגם על הרב י"א קשה שלא נסתייע מדברי הכנה"ג גופיה וצ"ע . והרב שבות יעקב בח"ג סי' כ"ג כתב דלצאת ידי ספק יטול טלית שאולה וה"ד הרב י"א שם ומה שנרגש בזה הרב פ"הא שם מדעת מרן דס"ל דאפ"ה חייב לברך כבר עמד בזה הרב שבות יעקב שם בההיא תשו' כמו שיע"ש .

והנכון כמ"ש הרב כנה"ג בההיא תשו' משם החכם השו' להעיל הטלית בראש החתן תחילה ויברך ואח"ך יפרוש אותו גם על הכלה וכן בקדש חזיתי להרב בתי כנסיות בסי' ח' דהגיה משם הרב מ"ו הרב כמהר"ש ן'עזרא הראשון ז"ל דהיה בזמן מרן החבי"ב שכתב לעשות כדבר הזה דלצאת מידי ספק צריך שיעטוף החתן קודם ויברך ואחר כך ישליכו כנף הטלית על הכלה והביא סמך לדבר מדכתי' ופרשת כנפיך על אמתך וטוב הביא דברי המנהיג ודברי הרוקח דמשמע מדברי' דכנף הטלית של החתן שמתעטף בו תחיל' הוא פורש על הכלה והסכי' דצריך לברך יע"ש

עלה בידינו דטלית השותפים חייבת ואפילו ב' מתעטפים בטלית אחד חייבים לברך אלא דאם האחד בירך והשני כיוון לצאת בברכתו יוצא י"ח וכמ"ש הרב א"ח להדיא ובהשלכת הטלית לחתן ולכלה הנכון להתעטף החתן תחילה ויברך ואחר כך פורש הטלית על הכלה ואם הוא הטלית שאול א"צ לברך כלל לא החתן ולא הסנדקוס כמ"ש הרב ש"י ודוק

סימן צא

שאלה במה שנהגו באיזה מקומות כשמתפללים תפילת מנחה בבית של אדם אחד ויש לבעל הבית טלית אחד של מצוה ומכבד לאדם גדול או רבו ונותן לו טליתו ונשאר הוא עצמו ערום בלתי אותה מצוה אי שפיר דמי למיעבד הכי . וכמו כן לנו לדעת בשאר מצות של תורה אי מצי איהו לבטל המצוה כדי לזכות ליחיד וכ"ש לרבים . וכ"ן במצות מילה ופדיון הבן והבאת ביכורים וכדומה אי יכול לקיימם ע"י שליח וא"ת דמהני קיומם במצות אלו ע"י שליח איכא לספוקי במצות עשה דהשב' גזילה ושילוח הקן וכיוצא דבאים לתקן הלאו אי מהני קיומם דמצות אלו ע"י שליח או לא . על הכל יורינו משפט הדין לאשורו ושכמ"ה

תשובה הנני בא להשיב על ראשון ראשון בענין אי מצי לכבד בטליתו לאדם גדול או לרבו . הנה על דבר זה אח"י נעשה שאול החבר הגדול הגאון עט"ר מו"ה ז"ל בס' הנחמד חק"ל חא"ה סי' ד' וכתב דאין להביא ראיה לדבר ממ"ש במגילה דל"ב עשרה שקראו בתו' הגדול שבהם גולל ונוטל שכר כנגד כולם וכתבו התוס' . וכיון שהוא גדול כדאי הוא ליטול שכר כנגד כולם דנראה דיש קדימה לגדול דיש לדחות דמתני' התם דכל העשרה יש להם זכות באותה מצוה ולכן צריך לחלוק כבוד לגדול וכ"מ דאם יש בב"הכנ טלית אחד הגדול קודם לא כן בטלית של יחיד שהוא שלו מנ"ל ות"ד יע"ש .

ולעד"ן לו' דמלבד מה שדחה עט"ר הגאון מו"ה עוד יש לדחות דאפיקר' ליכא ראיה משם לפי מ"ש הרמב"ם וכמו שנבאר לקמן בס"ד דהנה אמת דלדעת התוס' ה"ט דהגדול גולל משום דחולקים לו כבוד ליטול שכר כנגד כולם וכ"כ הר"ן בה' והרשב"א בחי' לשם והסמ"ג עשין י"ט וכ"כ מה' האגודה בס"פ בני העיר סי' כ"ד . וכ"נ מדברי הטור ומרן בש"ע א"ח סימן קמ"ז דה"ט משום דחולקים כבוד לגדול כמו שיע"ש

אלא דיש מחלוקת בדבר כמ"ש הטור שכ' בשם הר"ב העיטור דאיכא מ"ד עשרה לא"ד אלא גדול שבב"הכנ ואיכא מ"ד עשרה שקראו בתורה דוקא ז' שקראו בתורה ומתרגם ומפטיר וש"ץ יע"ש וכ"כ הר"ן שם בשם יש מי שכתב יע"ש וכמ"ש מרן בב"י וכ"כ המרדכי בחי' לשם יע"ש אבל רש"י והר"ן ס"ל כאיכא מ"ד קמא שהביא הרב בע"הע וכ"כ דעת התו' וכ"כ הרשב"א והסמ"ג שם יע"ש וכ"פ מרן בש"ע יע"ש ומ"מ מדברי כולם הא מיהא שמעינן דאיכא קדימה לגדול שבהם יהיה מן הקורין דוקא או אפילו דלא קרא

אלא דמדברי הרמב"ם בפי"ב דתפלה הח"י נר' דהא דקי"ל דהגדול שבהם גולל לא לענין קדימת כבוד לגדול היא אלא משום חידושא דאפילו דהגולל הוא אחרון שבכולם ונר' כחסרון כבוד עכ"ז הגדול גולל כיון דאיכא מצות גלילה דנוטל שכר כנגד כולם שהרי כתב וז"ל כל מי שהוא גדו' מחבירו בחכמ' קודם לקרות והאחרון שבכולם שגולל ס"ת נוטל שכר כנגד הכל לפיכך עולה ומשלים אפי' גדול שבצבור עכ"ל

נראה מלשון זה שכתב אפי' גדול שבצבור דריבותא קמ"ל דאפי' שכתב בתחילת דבריו דהגדול קודם לקרות ראשון ראשון עכ"ז אין חסרון כבוד אם עולה הגדול למשלי' כיון דהוא אחרון שבכולם כיון דהוא הגולל ואיכא מעלה מצד אחר דהגולל נוטל שכר כנגד כולם ואם כן לפי דברי הר"ם במו"ל אלו נראה דלעיקרא לאו משום טעמ' דחולקים כבוד לגדול נגעו בה כאמור . וכ"ן שהוא דעת הרב א"ח בה' קס"ת דנ"ד ע"ד אות נ"א יע"ש .

ונמצא לפי"ן דהיא סבר' ג' דס"ל דגדול שבקוראים ל"ד אלא הוא אחרון דוקא ומרן בש"ע נטה לדעת הסוברי' גדול שבקוראים א"ק דבב"י לא זכר לדברי הרמב"ם ז"ל כלל .

וראיתי להרב מעשה רוקח ז"ל שכתב ע"ד הרמב"ם אלו דהאחרון גולל הביא דברי מרן שהעתיק גדול שבאותם שקראו בתו' משמע דלא בעי' שיהיה אחרון ומדברי רבי' משמע דהאחרון שקורא בתו' הוא הגולל כו' ולדעת הסמ"ג שם דאין חשש במשלים שיהא גדול כלל וא"כ נר' דהוא מפרש להא דריב"ל כשיטת הרב"י עכ"ל . והרוא' יראה שדבריו תמוהים דאפי' לפי שיטתו מקום יש בראש לכאורה לו' דאע"פ דכתב הסמ"ג דהמשלי' א"צ להיות גדול מ"מ מסיבת הגלילה אם קראו לגדול לא הוי ירידה

זרילה וכמ"ש הרמב"ם ואם כן לא פליג הסמ"ג ז"ל להרמב"ם ז"ל וא"כ לומר דהסמ"ג מפרש להא דריב"ל כשיטת הרב"י גדול שבקוראים ולא האחרון כס' הר"ס במו"ל וכמו כן ראיתי להרב בן ידיד שם שכתב עד"ז ולומר דלא פליג הסמ"ג ז"ל להרמב"ם ז"ל יע"ש •

ובר מן דין ק"ע שהרי הסמ"ג שם אחר שכתב דין זה בעשין י"ט שאין תופש במסיים כל שהוא גדול סמוך ונראה ממש סיים וז"ל ובפרק אחרון דמגילה אמר דמי שגולל ס"ת נוטל שכר כנגד כולם לפיכך ראוי שיהא גדול שבקהל גולל עכ"ל • הרי דהסמ"ג פליג להדיא להרמב"ם דל"מ דלא ס"ל כשיטת מרן שהיא ס' יש מי שכתב שהביא הר"ן ז"ל ואיכא מ"ל בתרא דהביא הרב בע"הע כמש"ל • אף אדרבא ס"ל כס' רש"י והתוס' והר"ן ודעי' דס"ל דגדול שבקהל ואם כן ספר קדמיה לומר דלא בעינן שיהיה המשלים גדול מה"ע דהגדול גולל כס' הרמב"ם והוא תמיה גדולה איך כתב הרב מעש"ר דנר' דהוא מפרש לחא דריב"ל כס' הרב"י אחר שדבריו מבוארים להדיא דלא מפ' לא כשי' הרמב"ם ולא כשי' הרב"י ז"ל •

והיותר תימא על הרב בן ידיד דבא להשיג ע"ד הרב מעש"ר דהסמ"ג ס"ל כס' הרמב"ם דאפלהאחרון הוא הקטן מ"מ כיון דהאחרון הוא הגולל נכון להיות היותר גדול כו' יע"ש דליתא להא דהסמ"ג מפ' גדול שבקהל גולל כמ"ש כן בפי' כי כן דבריהם נ"פ וע"ק ע"ד הרב בן ידיד בעיקר פי' בדברי הרמב"ם והסמ"ג דפסקו להא דריב"ל דהגדול גולל דנכון שיהיה המשלים גדול כו' דהרי אעיקרא לא כתב בדבריו שיהיה המשלי' גדול משום ה"ט גופיה אלא כתב לפיכך עולה המשלים אפי' גדול שבצבור והיינו דתפ' להא דאמרינן דהגדול גולל דר"ל לחידו' שלא יהיה גרעון בזה דאפי' הגדול גולל ועול' אחרון כפי' דברי הרמב"ם וכמש"ל • ואולם הטור שם ומרן בש"ע אחר דפסקו דינא דגמ' דהגדול גולל כת' וז"ל ורגילין לקנותו בדמים יקרים לחבב המצוה והק' הרמג"א בסק"ג וז"ל וצ"ע כיון שהגדול גולל מה ענין לקנותו דמ"מ דמי שמעלה אותו בדמים יותר הוא קודם לגדול כדי לחבב המצוה עכ"ל •

הנה מבואר להדיא ראיה לדברי הגאון עט"ר מז"א במכ"ש שהרי היכא שזוכה אדם במצוה מכד עצמו אפי' שיש גדול ממנו והיא לו דין קדימה הוא נדחה בעבור זה שנתן הממון כ"ש וק"ו בנ"ד דכבר הטלית הוא שלו ולא היה לו לגדול שום קדי' ממנו דודאי דאין לחלוק לגדול בכה"ג • אף דאיצטרי' לדינא דברי הרב מג"א אחרי המ"ר תמוהים ביותר דמאי ק"ל ע"ל הטור ומרן דאם יש קדימה לגדול מה ענין לקנותו כו' שהרי דין ראשון שכתב הטור ומרן דהגדול גולל הוא מדין התלמו' דלא היו נוהגים למכור המצות בב"הכנ וכולם שוים לטובה לכן אמרו דהגדול גולל ומ"ש אח"ך ורגילים כו' הוא עכשיו בזמנינו זה דכבר נהגו למכור כל מצות הס"ת בדמים לכן כתבו דרגילים לקנותו בדמים יקרים כדי לחבב המצוה יען יש בזה שכר כנגד כולם וכ"פ הלבוש וז"ל והגדול מאותם שקראו לתו' היה לו דין הגליל' לכבודו אלא דנהגו עכשיו כל הרוצה לקנות הגלילה כל מי שירצה בדמים כדי לחבב המצוה עכ"ל • הרי שמ"ש ורגילין כו' לא קאי לזמן הש"ס דודאי באותו זמן לא היה המנהג למכו' המצות שבס"ת אא"ג דאפי' אם היה נותן דמים הרבה לא היה יכול לקנות כיון דהיה הקדימה לגדול • ואם כן איך כתב הרמג"א וז"ל דמ"מ מי שמעלה בדמים יותר הוא קודם לגדול כדי לחבב המצוה כיון דבז"הז ליכא קדימה לגדול • וכן ראיתי להרב א"ר שם בסימן קמ"ז סק"ב שכת' לפ' דברי מרן בש"ע שכתב ורגילין כו' פי' עכשיו רגילין דבזמן הש"ס היה לגדול בחינם אפי' דאחר נותן דמים ומג"א הבין דקאי בזמן הש"ס כו' ולא דק יע"ש • הרי דהבין דהטור ומרן כתבו ב' דינים אחד מעיקר הש"ס והב' מנהג דבזמנינו זה אלא דק"ק דלא נסתייע לפי' מדברי הלבוש ואין לומר דכונת הרב מג"א הוא דמיאמר דקי"ל דגדול קודם איך נהגו למכור על זה השיב דה"ט דנ"ק מדין הש"ס למנהג משום דנתינת המעו' קודם לגדול משום חיבוב מצוה דאם זאת היתה כונתו עדיין קשה שהרי מלבד דכל כי האי הו"ל להראשונים לפ' ולא לסתום זאת ועו' דמלכתבו הגדול קודם משום דחולקים כבוד לגדול וכדאי הוא ליטול שכר כנגד כולם איך יתכנלו' שיקדים מי שנותן מעות ועו' דהתוס' כתבו בטעם דאמרו דגדול שבהם גולל לפי שהוא כבודו וגם לפי שהוא גדול שבכולם כדאי הוא ליטול שכר כנגד כולם כדאמר ריב"ל עכ"ל •

והנה דברי התוס' צריכים ביאור ומאי איכא בין טעם א' לפי שהוא כבודו לטעם ב' שהוא כדאי כו' • ונראה דאיכא בינייהו דלטעם הא' משום דהוא כבודו א"כ תלוי הדבר ברצון הצבור שמכבדים אותו באותה מצוה לתת לו הגדולה לעשות הגלילה והוא כדברי הרשב"א והר"ן אבל לטעם הב' שהוא משום דכדאי הוא ליטול שכר כנגד כולם אין צריך שיכבדוהו אלא הוא מעצמו נוטל הגדולה בלי שהם יכבדוהו ואפשר דנ"מ דלטעם הא' שהוא מפני שהוא כבודו בכל מצוה דמשותפים בהם הצבור הגדול קודם • אבל לטעם הב' שהוא כדאי ליטול שכר כנגד כולם י"ל דדוקא במצוה כזאת דאיכא שכר כנגד כולם הא בשאר מצות לא

אלא קים לנדד בזה דל"ד בהא דכדאי הגדול ליטול שכר כו' אלא דה"נ בכל מידי דמצות ומה דנקטו התוס' כדאי הוא כו' משום דהכי הוי לישנא דש"ס דהגולל נוטל שכר כנגד כולם ועו' נראה דנ"מ דלטעם הא' דחולקים כבוד לגדול אם הצבור לא רצו לכבדו ונתנו הגלילה לקטון ממנו מה שעשו עשו אבל לטעם הב' שהגדול כדאי הוא יש לו זכות לעכב על ידו שלא יטלנה ממנו • ושו"ר להרב מאמר מרדכי בסי' קמ"ז סק"ו דפי' דברי מרן דמילי מילי קתני דבתחי' כת' דינא דש"ס דהגדול גולל והדר קאמר מנהגא כו' והביא דברי הרב מ"א ז"ל ורצה לפרש ע"ד שפי' דהרמג"א הבין דמ"ש ורגילין כו' ר"ל דהאידנא נהגו כן אלא דהוק' להרב דמנין להם זה כיון דמן הדין הגליל' ראויה לגדול שבקוראי' ותי' דיש בזה חיבוב מצוה כו'. יע"ש • ולא ידעתי מאי ק"ל בזה דהרי בזמן הש"ס דלא היה מנהג למכור המצות שזכו כל בני אותו ב"הכנ שבנו בשותפות או מאבות' הראשונים שלא היו צריכים למעו' להוצאת הב"הכנ או לצדקה וכיוצא כמנהג עיר ועיר שבזמנינו משא"כ עתה בזמנינו דיש הוצאות רבות לב"הכנ הן בבניינו הן בשאר הוצאות ב"הכנ דלכך תיקנו למכור המצות כדי שיוכל להבנות הב"הכנ ויהיה לו קיום והעמדה לצורך ההוצאות מה מקום לחלוק כבו' לגדול בכה"ג ולא כתבו הטור ומרן הא דרגילין לקנו' בדמים יקרים לאשמועינן דמותר למכור וליכא קדימה לגדול

כ"א

כ"א דכיון דהוי מצוה. זאת גדולה ליטול שכר כנגד כולם לכן נמצאו בה קונים הרבה ועולה בדמים יקרים ואפי' בכהן דקי"ל דקורא ראשון דאיכא מצות דוקדשתו עכ"ז אם נהגו למכור במעות צריך שיצא הכהן מבית הכנסת כמ"ש הרב מג"א ז"ל גופיה בסימן קל"ה סק"ז יע"ש

עוד ראיתי להר' מ"מר שם שהביא דברי הרב א"ר שכת' דבזמן הש"ס היתה לגדו' בחינם אף דאחר נותן דמים והק' עליו וז"ל ולא ידעתי מה תיקון בזה דאדרב' יקשה דהא בש"ס נתנו כבוד הגלילה לגדול אף אם אחר נותן דמים ואיך כתב מרן ז"ל ב' דברים בש"ס סותרים ז"לו כו' יע"ש ולע"ד ל"ק דכונת דברי הרב א"ר הוא לומר דבזמן הש"ס היתה לגדול בחינם אפי' דאחר נותן דמים משום דלא היו רגילין למכור ולקנות שהיה הכל בלי דמים משא"כ עכשיו דנהגו למכור דאז רגילין לקנותו בדמים יקרים • וכך הם דברי הרב א"ר בפי' שכתב ע"ד מרן ורגילין כו' וז"ל ורגילין כו' פי' עכשיו רגילין דבזמן הש"ס היה לגדול בחינם כו' והיינו דס"ל דמרן כתב בתחילה דין הש"ס ושוב כתב ורגילין כו' הוא מה שנהגו עכשיו ולא ידעתי מאי מק' יע"ד הא"ר מאחר דדברי הרב א"ר הנה היו דבריו ודברי הרב הלבוש ולא היה לו להרב מת"ר להרגיש ע"ד הא"ר כ"א דלא זכר להלבוש בזה וכמש"ל והוא ברור

בקצי' מכל זה דבמצות דשייכי בצבור בכוללו' הצבור שיש להם זכות כקטון כגדול אז אקדימה היא לגדול שבהם כמ"ש הראשוני' וזאת במקו' שנהגו למכור ולקנות • ולכן נראה דהיכא דהקונה המצוה ובעל החתונות אינם בב"הכ דאז חוזרה המצוה לכוללות הקהל א"כ יש להגזברים לכבד לגדול בחילוק המצות ולא לתת לאשר ישר בעיניהם וכ"כ הרב מחצית השקל בסי' קמ"ז סק"ג וז"ל שלא כדין עושים הגבאים דלפעמים לא נמצא בב"הכ מי שקנה הגלילה והגבאי' מכבדים להישר בעיניהם דראוי לגבאים לכבד לגדול שבהם עכ"ל דדבר פשוט דכל דאין הקונה בב"הכ חוזר הדין לדין הש"ס דהגדול קודם • אלא דנראה ללמד זכות על הגזברים דאם יכבד לאיש שהוא נדיב ואיכא תועלת לב"הכ דכשיעלה לקס"ת יתנדב יותר א"כ הו"ל כמו קונה כדי שימשך תועלת לב"הכ וקודם לגדול אבל אם מכבדים לאשר ישר בעיניהם מסיבת קורבה וכיוצא דלא הוי תועלת לב"הכנ ודאי שהוא שלא מן הדין וכמ"ש הרב ז"ל

ומ"מ מבואר יוצא לנ"ד דכל שקנה האדם המצוה בממונו אין לתת לגדול ממנו המצוה כדי לכבדו בכה"ג דהרי כולם פה אחד הבינו דמ"ש הטור ומרן אחר דינא דש"ס דהגדול גולל ורגילין כו' דלא קאי לענין הראשון ולפרש דבריהם דכונתם הוא דכיון דהגדול קודם רגילין לקנו' בדמים יקרים לחבב המצוה והקונה גופיה נותן הגליל' לגדול משום דהגדול קודם אפי' דאחר נותן הדמים הוא נותנה לגדול • ובזה היה מקום להביא ראיה לנ"ד דאפי' דזה הטלית הוא שלו וקנאו בממונו עכ"ז מצוה לכבד לגדול די"ל דתלבד דלא נמצא מי שהבין ופי' דברי הטור ומרן בפי' הזה זאת ועוד דאפי' אם מודינן בזה שמי שקונה הגלילה נותנה לגדול מפני הכבוד אם רוצה לכבדו בלא"ה דבר זה כבר נהוג אפי' עתה בזמנינו שאחד קונה מצות פתיחת שערים וכיוצא ונותנה לגדול כדי לכבדו וכ"כ הרב עטרת זקני בסי' קמ"ז סק"ב וז"ל בדמים יקרים לכן אין המנהג דגדול גולל אלא הקונה מכבד למי שירצה יע"ש •

ועפ"ז אין ראיה לנ"ד דבהא דאין המצות חובת הגוף בעשית המצות בכה"ג מהני שליחות או לכבד למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה כדבעינן למימר לקמן בס"ד אבל בקיום מצות לבישת ציצית ל"מ וכמ"ש הגאון מז"ה שם דנר' כפורק עול מצות מעליו

עוד הוכיח הגאון עט"ר מז"ה מתשו' הרא"נ"ת ח"ב סי' ע' דהלכה זו תעלה דאין קדימה לת"ח בדבר מצוה במה שהוא זכאי מצד עצמו אלא בדבר של כבוד לבד כיע"ש והנה מבואר בתשו' הרא"נ"ת דהילכה הוא ממ"ש בהחובל דנ"א גבי דין חוטפנצום דחייב לתת עשרה זהובים דקאמר הש"ס התם דהיכן דטוען זה אתה אמרת לי להורגו כו' הוכיח מזה הרב וז"ל אבל אי לא הו"ל לקוצצו וקצץ לא מיפטר דאמר ליה הוא בעינא למיעבד מצוה וכיון שכן אין נראה דמפני שהוא ת"ח יהיה חוטף מצות מן השוק ויזכה במצוה שהיא זכות אחרים כו' יע"ש הרי, מבואר בפי' דס"ל למהרא"נ"ת דאין קדימה וזכות לת"ח בדבר מצוה דזכו אחרים אבל אם ירצה בעלי המצוה ליתנה לו המצוה יהיה מותר ומצוה איכא • והכי נראה לכאורה לישנא דש"ס והפוס' דהיכא דטוען אתה אמרת לי לעשות המצוה דפטור ונאמן דמסתמא כיון דלהכי קאי לא קפיד כמ"ש רש"י והמפרשים ז"ל דב"מ דמוהל גמור דאם היכא איסור בדבר הרי איכא קפידא דעליה דידיה רמיא לעשות המצוה ומ"ג דאיכא דררא דממונא לענין י' זהובים ועיין להרב נחפה בכסף ז"ל בחה"מ סי' א' יע"ש • די"ל דאה"נ דלא יפה הוא עושה בנתינתו המצוה לאחר • אלא דלגבי טוען בדבר שבממון לא מהימן בדבור זה דאומר אתה אמרת לי כיון דאין אדם מאבד ממונו בכדי כו' ומסתמא נאמן שלא אמר לו כלום • ולגבי מצוה דעכ"פ אין הקפידא כמו לגבי ממון דאפשר דלא היה יכול לעשו' המצוה ע"י או איזה סיבה וציוה לאחר לעשות המצוה כל כי האי מילתא אמרינן דהוא נאמן •

עוד הביא ראיה הגאון עט"ר מז"ה ז"ל ממ"ש הרב ש"ך בח"מ סי' שפ"ב דאב היודע למול ומכבד לאחר למול לבנו ביטל מ"ע ע"ש וכדברין כתב הרב ד"מ ביו"ד סי' רס"ד בשם א"ז דאם האב מוהל אסור ליתן למוהל אחר ואף למור"ם ז"ל דהנ"ע דמ"ש ממצות אחרת דקי"ל שלוחו של אדם כמותו מ"מ הא קי"ל מצוה בו יותר מבשלוחו יע"ש •

והנה ראיתי להרב יד אליהו בסי' כ"א שהביא ראיה להיפך מדברי הש"ך אלו דאפי' דהאב מוהל יכול ליתן לאחר ממ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ד דכלי המקדש ה"ז דמותר לכהן ליתן קרבנו לכהן אחר אפי' דהאם מצוה בו דוקא כדמוכח שם דמ"מ הרשות בידו להקריב אף שלא במשמרתו בכל יום שירצה שבא בכל אות נפשו ואעפ"כ הרשות בידו ליתן לכל מי שירצה וצ"ל הטעם כמ"ש בכמה דוכתי שלוחו של אדם כמותו אח"ד יע"ש

ולע"ד אחרי המ"ד ראיה זו איני מכיר דהתם שאני דאין המצוה מוטלת על הכהן להקריב את קרבנו חובה או נדבה דעיקר המצוה היא נעשית ע"י הכהן המקריב יהיה מה שיהיה והבעלים מתכפרים בכה"ג • ולכן כשיהיה לאיזה כהן קרבן חובה או נדבה להקריב ואינו כהן שבאותו משמר דהיה ס"ד דלא יהא רשאי להקריב במשמר דאינה שלו וגם המשמרה מעכבים ע"י לכן בא הכתוב להתיר לו ובא

בכל

בכל אות נפשו שלא יעכבו ע"י בני המשמרה ולא בא הכתוב לומר דמצוה לכהן להקריב קרבנו ע"י · והכי דייק לישנא דברייתא בב"ק דק"ט ובמנחות דע"ד דקתני מנין לכהן שבא ומקריב כל קרבנותיו בכל עת שירצה ת"ל ובא בכל אות נפשו כו' הרי דמלשון מנין לכהן שבא כו' הוא מורה דהס"ד היה כיון דאינו מאותו משמר אינו יכול להקריב ובני המשמר מעכבים ע"י · וכ"כ הגאון הרא"ש בהדיא גם שופטים ד"ה נימד על הכהן כו' שמקריב כו' ואפי' במשמר דאינה שלו ואין בעלי המשמר יכולים לעכב עליו כו' יע"ש · הרי דליכא שום חיוב מ"ע על הכהן גופיה להקריב קרבן שלו אלא היתר הוא דהתי' לו תתוס' דיכול להקריב וא"כ בכה"ג יכול ליתן גם לכהן אחר כיון דליכא שום חיוב מ"ע עליו · וא"כ מאי ראיה מייתי מהא לדין מילה דאיכא חיוב מ"ע על האב למול לבנו · וכן מוכח מהסוג' עצמה במנחו' דפריך מהכא נפקא מהתם נפקא מנין לכהן כו' ומי' אי מהתם הו"א הנ"מ דבר שאין בא על חטא אבל דבר שבא על חטא ופריך עוד והא נמי מהכא נפקא וכפר הכהן על הנפש השוגגת בחטאה בשגגה מלמד שהכהן מתכפר ע"י עצמו ומשני אי מהתם הו"א הנ"מ בשוגג אבל במזיד לא קמ"ל כו' יע"ש · הרי דאע"פ דנ"מ מקרא דובא בכל אות נפשו שיש רשות לכהן להקריב קרבנו ע"י אבל הוה ס"ד עדיין לומר דנקרבן דבא על חטא לא היה יכול להקריבו ע"י וכ"כ קרבן הבא על המזיד כו' וא"כ ש"מ דקרא לאו למצוה על הכהן מיירי כ"א להתיר לו דהרשות בידו ולא יעכבוהו וכיון שכן ל"ד כלל למצות מילה שהאב מצווה למול לבנו

ואולם ק"ל בדברי רש"י שם בב"ק בד"ה שבא ומקריב אם נדר קרבן או דהיה מוטל עליו חטאת ואשם חובה מקריב אף במשמר שאינ' שלו עכ"ל הנה מבואר מדבריו דס"ל דקרא דובא בכל אות נפשו ושרת איירי גם בקרבן חובה וכ"כ בפי' החו' בס' שופטים יע"ש והדבר קש' שהרי מבואר מסוגיא דמנחות דהך קרא לא בא ללמד כ"א להקריב קרבנו' נדבה ולא חובה ואדרבה לקרבנות חובה איצטריך קרא אחרינא אם לא דנאמר לדעת רש"י ז"ל דאה"ן דלמסקנא דהתם נפק"ל קרבנות חובה מקרא אחרינא מ"מ רש"י פי' הברייתא לפי הס"ד דהתם · א"נ י"ל אפי' לפי המסקנא דנפק"ל מקרא דגם בקרבנו' חובה מקריב לכן פרש"י בהאי דברייתא דובא הכהן ומקריב דאין לחלק לפום דינא בין חובה לנדבה דהכי קי"ל ולא הוצרך קרא אחרינא כ"א שלא לחלק ·

עוד השיב הרב יד איתן שם ע"ד הרב ש"ך אלו למה שהכריע מדברי הרא"ש דפ' כסוי הדם סי' ח' ע"ד ר"ת שכתב לפטור למי שנתן בנו לאחר למולו ובא חבירו וחטפו מידו דפטרו ר"ת מי' זהובים וכתב ע"ז הרא"ש וז"ל ובלאו הנך טעמי דר"ת נ"ל לפטור המוהל דאע"פ דאמר האב למוהל אחר שימול לבנו לא זכה באותה מצוה לחייב אם קדם אחר ועשאה ול"ד לכיסוי דאמר תו' מי ששפך יכסה וכן האב דחייב למול לבנו ורצה למולו וקדם אחר חייב אבל אם אין האב רוצה למולו כל ישראל חייבים למולו ובדיבור שאמר למוהל לא זכה יע"ש · ומזה הלשון למד הרב ש"ך למי שהוא מוהל אינו יכול ליתן לבנו לאחר למולו וחייב הוא בעצמו למולו דומיא דכיסוי דמי ששפך יכסה יע"ש וע"ז השיב הרב י"א דאדרבה נר' איפכא מל' הרא"ש דתלה ברצון האב אפי' כשהוא מוהל בעצמו יע"ש · ונלק"ד

דל"ק ושפיר קא מוכיח הש"ך ז"ל והוא לעיקר דברי הרא"ש לא בא כ"א על דינו דר"ת דרצה לפטור למי שנתן בנו למוהל ובא אחר ולקחו מידו דפטור · גם הרא"ש רצה לפוטרו מטעם דאינו נקרא בעל המצוה דומיא דמי ששפך יכסה כ"א כשהאב רוצה למולו הא לא"ה אינו נק' בעל המצוה באיזה אופן שיהיה בין יודע ואינו רוצה בין כשאינו יודע ונתנו לאחר בכל הני גווני דליכא מי שנקרא בעל המצוה פטור דהכי קי"ל נמי בשוחט דאם שחט ואינו רוצה לכסות ובא אחר וכסהו דודאי פטור וכיון דמאינו דכל לגבי האב שחייב למול לבנו איכא מצוה יותר מאחר העם לכן מוכיח מזה הש"ך ז"ל דאינו רשאי לנותנו לאחר שהרי בנותנו לאחר אין חיוב לתת לאחר עשרה זהובים אם חטפו דש"מ דאין המצוה נקראת על שם האב אף דמינה שליח במקומו · ועיין להרב מה"א בה' זכיה סי' ז' ולהרב שמחת יו"ט ז"ל סי' ע"ז יע"ש ועם שהרא"ש כתב ורצה האב כו' היינו לענין דינא בחיוב עשרה זהובים דבעי' שיהיה רוצה האב למולו כדי שיתחייב החוטף המצוה מידו עשרה זהובים הלא"ה דאינו רוצה פטור זה שחטף המצוה מידו ואה"ן דאיסור קעביד כמ"ש הש"ך אלא דהרא"ש לא איירי בדין זה כ"א בעיקר חיוב ופיטור חוטף מצות מילה דפטור בכל ענין זולת היכא דהאב רוצה למולו וכמ"ש וזה ברו' ועמ"ש הרב עצמו' יוסף בחי' להידושין לדכ"ע ד"ה והיכא דלא מהניא אבוה כו' יע"ש ויש להשיב ע"ד כמו שיראה הרואה ודוק · ועיין להרב ידיו של משה בחי' לחולין שכ דר"ב ע"ב שעמד ע"ד הש"ך אלו ולא זכר שר מחשו' הרב יד אליהו ושאר רבני האחרונים שעמדו בזה ונ"י ·

עוד הביא הרב י"א ראיה ממ"ש הר"ן בפ"ק דפסחים וז"ל וכך אנו נוהגים לברך בקצת מצות בעל במילה ושחיטה ולולב וקצתם בלמד כתפילין וציצית וצריך טעם למה והכי הוא קי' דמיל' שיש לנו ב' מיני מצות מצוה שע"כ יש לו לקיימה בעצמו וא"א להפטר ממנה ע"י אחר כתפילין וציצית וישיבת סוכה כו' ויש מצות אחרות שאע"פ דמוטלת עליו אפשר להפטר ממנה ע"י אחר כביעור חמץ ומילה ופדיון הבן ודומיהן כו' יע"ש · ·

הנה מבואר להדיא מדבריו דמיל' ע"י שליח מהני הפך דברי הרב ש"ך והביא ע"ד הרש"ך דבי"ד סי' ש"ה סקי"א ה"ד הר"ן לגבי פדיון ולא זכר להא דמילה יע"ש · ונראה לעצמי ל"ק מדברי הר"ן לדברי הש"ך כלל דאה"נ דלא יפה עושה האב דהמצוה מוטל' עליו לתתה לאחר אבל הא מיהא אותו אחר דמל לבן חבירו שפיר מקיים המצוה ומברך עליה על המילה כדין וכהלכה ולכן היינו דכת' הר"ן לטעם למה שמברך בעל ובזה נפטר הבעל המצוה מחיובא דרמיא עליה אלא דבעל המצוה איבד אותו עסק ושכר המצוה משא"כ בציצית ותפילין וסוכה דאם רוצה לצאת ע"י שליח לא מקיים עיקר המצוה המוטלת עליו ועדיין צריך לקיים המצוה דרמיא עליה ולית ליה פטרי כלל אפי' דעושהו על ידי שליח ·

עוד הביא הרב י"א שם ראיה לסתור דינו דהרב ש"ך ממ"ש בשבת דקל"ג באומר לקוץ בהרתו הוא מתכוין אינו גדול קטן מאי איכא למימר באומר אבי הבן לקוץ בהרת לבנו הוא קא מכוין ופריך ואי איכא אחר ליעביד אחר דאמר רשב"ל

כל

כל מקום שאתה מוצא עשה ול"ת אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה ל"ת ומשני דליכא אחר

הרי להדיא דאבי' דהאב מוהל יכול ליתן לאחר לימול ואינו עובר כלל דאל"כ איך פריך דיכול נקיים שניהם א"ו ע"כ דליתא לדברי הרב ש"ך עכ"ל • ולענ"ד דאין מכאן סתירה לדברי הש"ך דלא כתב הש"ך דהאב מבטל מצות עשה דרמיא עליה דידיה כ"א ביכול הכתוב מדבר דליכא שום עיכוב כלל לא מצד עצמו כגון דאינו יודע או שיודע והוא זקן או חולה וכדומה וכ"ש שיש לו עיכוב מצום שהוא בא לבטל מצות ל"ת דלא יקוץ הבהרת דודאי דלכל כה"ג מקרי אינו יכול לקיים המצוה ויכול לעשות ע"י שליח והכי דייקי דברי הש"ך וז"ל וכתבתי זה לפי שראיתי כמה אנשים מכבדים לאחרים למול את בניהם אף שהם בעצמם יכולים למול כו' דדייק לומר שהם בעצמם יכולים למול דליכא שום עיכוב כלל לא מצד עצמן ולא מצד איסו' הו' כאמור • ופשיטא ודאי דמ"ש הש"ך בסוף דבריו ולדעתי הם מבטלים מ"ע כו' דלאו חיוב מ"ע מד"א קאמר אלא דאיכא איסו' מדרבנן דמבטלים מ"ע דרמיא עלייהו אבל אה"נ דמקיים מ"ע מד"א מה"ט גופיה דקי"ל שלוחו שא"כ • וכמו שיש להוכיח עוד ממאי דקי"ל בפ"ק דבכורים מ"ה ופסקו הרמב"ם בפ"ד דבכורים ה"ב דהבאת בכורים ע"י שליח מהני אלא דאינו קורא דאינו יכול לומר אשר נתת לי כו' ואפ"ה כתב רשב"ם בפ' הספינה דפ"ה ע"ב בד"ה ולקחת כו' דאם בירכן ע"י שליח הבעלים קורין מטום דשלוחו של א"כ ואף דהתוס' והראשונים חלקו עליו וכמ"ש לקמן בסוף הסי' בס"ד ה"ט מטום הקריאה • וכן מ"ש הרמב"ם שם בפ"ג הל"ז וז"ל המפריש בכוריו כו' לא ישלחם כו' ה"ט מטום הקריאה וכמבוא' בירוש' ובדברי הראשו' שם אבל מ"מ מטום קיום מ"ע שפיר יכול לקיים ע"י שליח

עוד ראיתי להרב י"א שם שהביא מ"ש מור"ם בי"ד סי' ש"ה סעיף י' דאין האב יכול לפדות ע"י שליח והוא מתשו' הריב"ש סי' קל"א ותמה שם הרב ש"ך גופיה בסק"א דהא קי"ל בכל התורה שלוחו של"א כמותו כו' ואיך לא זכר מת"ש הוא עצמו בא"ח סי' שפ"ב דאין למול ע"י שליח את"ד:

ולע"ד נראה לתרץ דלא כתב הש"ך דאין למול ע"י שליח היכא דהאב יודע כ"א דוקא במצות מילה מטום דעיקר המצוה גופה תלוי במצוה הזה למול וכל שעשאה ע"י אחר הרי הוא מבטל מ"ע שהיה בידו לעשו' ואין לו עוד תקנה אחרת לבא על ידו משא"כ פדיון הבן דעיקר המצות הוא נתינת המעות לכהן ושהאב הוא הנותן המעות וממנו נהנה הכהן ופדה לבנו מ"ל אם הוא נותן מידו לידו של כהן מ"ל שנותנם ע"י שליח וכן ללמדו תורה ואומנות ולהשיאו בנהר דלכל הני אין המצוה על אותה שעה שמלמדו כ"א למה שנמשך ממנו אחריו ולבא לתכליתה ואם כן כל שהוא משתדל ע"י אחרי' ללמדו מהני דעיקר המצוה אינה על הלימוד כ"א למה שנמשך אח"ך וכ"נ להשיאו אשה יכול למנות שליח בעדו לקחת לו אשה לבנו כיון דעיקר המצוה היא נמשכת אח"ך במה שינשאו זה עם זה ויקיימו מצות פ"ור • ועוד דעיקר חיוב זה תלוי בהוצאת ממון כמ"ש רא"ן בדקמ"ט ע"ד דחיוב להשיאו אשה הוא ע"י שיוציא ממונו יע"ש • ולדברי רא"ן אלנ נעלמו מעיני דרב הגיב"א הרב מהר"י נאג'רו נר"ו בס' לב מבין בה' א"ת ד"ו ע"א דנסתפק בזה אם הוא משל אב או משל בן והביא ראיה ממ"ש מהרימ"ע ושאר רבני האחרונים יע"ש

ואחר המח"ר קשה שברי' הדבר מפו' להדיא לחד מן קמייתא רא"ן ז"ל וכבר הרחבתי הדיבור בס' הקטן ראה קייב בס' קיי ברה בס"ד יע"ש וכיון דבכל המצות אלו אינם מתקיימות בו בפרק המצוה גופה כ"א צריך לבא עד תכליתה גם הרב ש"ך מודה דיכול לעשותם ע"י שליח ולכן דוקא במילה דהמצו' כולה היא נגמרת ונעשית בעשייה אחת ובנ"א קפיד הש"ך שיהיה דוקא על ידי עצמו ולא על ידי שליח

ואם כנים אנו בזה התילוק יש לתרץ ע"פי זה קו' הרב מגילת ספר בעשין מ"ח דט"ל ע"ב שתמה גם הוא ע"ד הרב ש"ך אלו מת"ש בקי' דמ"א ע"ב דבתלוקה דהאיש מקדש בו ובשלוחו בליש' קתא קאמר דאיסו' איכא דאסור לאדם כו' • ולפי דברי הש"ך אמאי ל"ק ג"כ בל"ק דאיכא נמי איסור דמבטל ממנו מ"ע המוטלת עליו לעשות והוא ממנה שליח יע"ש

ולדידי ל"ק כיון דעיקר הקידושין הם המצוה והם של האיש המקדש ועי"ז דמטי ליה הנאה מהאיש לאשה והו עיק' הקידו' א"כ אין נפקותא בזה אם הוא ע"י השליח הנהינ' דס"ם עיקר קיום המצוה היא באה ע"י האיש דהוא הנותן והיא המקבלת והוא ברור • אלא דאי קשיא הא קשיא לי ע"ד מור"ם דבי"ד בסי' רס"ד בד"מ ה"ד הא"ז שכת' וז"ל ואם האב מוהל אסור ליתן למוהל אחר (וכ"ע בפסקי מהרמ"ה סי' תקנ"ב) ועי"ז תמה מור"ס וכ"ע דמ"ש ממצוה אחרת דיכול לעשות שליח במקומו יע"ש • והרי אם במילה דהסברא נותנת יותר דל"ת שליח הכ"ע דלמה ל"מ שליח א"כ איקשב בסי' ש"ה פסק בהגה"ה לתשו' הריב"ש דאין פודין על ידי שליח דאי במילה מהני שליחות כ"ש בפדיון • וראיתי להרב ברכ"י בא"ח סי' ל"ו אות ב' שה"ד מור"מ אלו וכתב דל"ק מ"ש מור"ם דבכל התורה שלוחו של א"כ גרם הוא מבטל מצוה דרמיא כו' יע"ש •

ואנכי לא ידעתי איך מיושב בזה אתיהא מור"ם דס"ם אי קי"ל דשא"כ בכל התורה ומהני שליחות א"כ אמאי כתב הא"ז ז"ל דאסור דליכא איסור כלל ומכ"ש לדברי הש"ך שכתב דמבטלים מצות עשה מאחר דאיכא היתר מד"ת ומדברי רז"ל דמהני שליחות מהיכן משמע לן איסור בזה ואע"פ דהרב ברכ"י ישב לזה לתרץ גם לקו' דהרב מגילת ספר וז"ל דלישנא דאסו' דנקטו הא"ז והש"ך הוא אסגרת לישן דאין איסו' כאן כעוב' על לאו מד"ת או על גזירת דרבנן אלא כונתם היא דמבטל מ"ע דרמיא עליו ולזה כתבו אסו' ודואי הוא דבר דאינו הגון ועניין רע דמבטל ממנו מצוה המוטלת עליו כה"ג יעש"ב

ולעד"ן דעדיין לא יגהה מזור דמאחר דליכא שום גילוי בתו' ובדברי רז"ל והפוסקים דסל"ה ואדרבה מינו דהתירו רז"ל לקיים המצוה ע"י שליח מהיכא תיתי לאסור ליתן למוהל אחר וכן ראיתי עוד להרב ברכ"י בי"ד סי' רס"ד אות א' שפי' דברי הא"ז שכתב דאסור ליתן למוהל דאיסו' זה מטום מצוה בו יותר מבשלוחו דלא קיים המצוה המוטלת בעצמו יע"ש • והוא דוחק לומר כן דכונת

הא"ז שכתב אסור ליתן למוהל אחר שהוא נשו' מצוה דכל כי האי הו"ל דמצוה בו וגם דמ"ש מצות מילה מכל המצות והכי קי"ל נמי בכל המצות דמצוה בו יותר מבשלוחו ולמה הא"ז השמיענו הא גבי מילה • ואפשר לומר בדוחק דל"ד במצות מילה ומ"ש ל' איסור הוא איסור משום מצוה בו כמ"ש הרב ברכ"י וכיוצא בזה מתבאר מדברי התוס' בתמנית די"א ע"א ד"ה אסו' דס"ל דל' איסו' היינו ממידת חסידות וכמ"ש שם הר"ן והנמקי יע"ש • וגם לדברי הרב ש"ך שכתב לשון מבטל מ"ע היינו משום מצוה בו ומתיד' חסידות ולא משום איסו' תד"ת זמדרבנן כמ"ש הריטב"א ז"ל בחי' למגילה לדכ"ח בכיוצא בזה גבי מ"ש המשהדר עבלו עובר בעשה יע"ש ועמ"ש בס' עין זוכר מע' אלף אות ק"ג ובשבות יעקב ח"ג סי' ה' יע"ש • ולפ"ז אין מקום למה שהק' הרב אבק דרכים נר"ו ד"ג ע"א ע"ד הרב ברכ"י אלו דלשון איסו' לא שייך כו' יע"ש דהרי מצינו לשון איסו' אפי' ממידת חסידות גם מה שהק' הם ע"ד מור"ם והרב ש"ך של כת הקודמי' היא כמו שנתבאר

וזה ראיתי להרב שמלה חדשה בי"ד סי' כ"ח שם בתשובות סור או' י"ד שה"ל הרש"ך אלו ורצה לתמוה מהא דבב"ק דק"ע מנין לכהן כו' ומשוגיא דשבת דקל"ג ואי איכא אחר כו' כמו שהק' הרב י"א וכבר כתבנו מה שנרא' לק"ד לתרץ ול"ק מהני סוגיי לדברי הש"ך • גם ראיתי לו עוד שם בת"ש שהביא ראיה ממ"ש בנדרים דל"ו דמי שיש לו להפריש תרומה מצוה דיליה הוא וניח"ל למעבדה ומ"מ לא אשכחן דאין לו להרשות לאחר • ואדרבה מהתם ילפינן שליחות לכל התורה כמ"ש בקידושין דמ"א יע"ש

ולקר"ן דמלבד דאין סתירה משם להרב ש"ך כלל דהרי היא גופא תברא דמינה ילפינן שליחות לכל התורה כולה והיכא דגלי קרא בהדיא גלי • זאת ועוד דבתרומה גם הש"ך מודה דהא מיהא המצוה והנתינה לכהן תלוי בדעת הבעלים וממונו הוא נותן וכל דעשה שליח להפריש ולתת על ידי שליח ובא ליד הכהן הרי קיימו הבעלי' המצוה לתת את תרומת ה' לכהן ממונם והו"ל כפדיון הבן וכמש"ל

עוד הביא ראיה שם הרב ח"בש מלקיימא לן בגדול לינס וילפינן מקרא ביבמות דף כ"ד ואמרי' התם דאם רצה הגדול לינס לכול' הרשות בידו אלמא דלא בעי' רק דאחד מאחיו יכנס קמ"ל מדקאמר הרשות בידו ול"ק מצוה שייבם • וכן מוכח נמי ממ"ש שם דל"ו לא רצה מהלכים אצל כל אחים יע"ש בס"ש אח"ד

ואחרי המ"ר דבריו חמוהים דאעיקרא מה מקום לומר בהא דיש כבוד ושליחות בדבר שתחשב המצוה כאלו עשאה במצות יבום דלא שייך לא משום כבוד ולא משו' שליחות ואה"נ דהמצוה מוטלת על הגדול כדקי"ל בשחיטה מי ששחט יכסה ואי בא הקטן וקדם ולקחה יהיה חייב לתת י' זהובים כדין חטף מצוה כדקי"ל בח"מ סי' שפ"ב וכמו שכבר עמדתי בזה אני הדל בתשו' דשייכי לא"ה בה' יבום ובס' הקטן רזה חיים ס' הולדות יעש"ב בס"ד אבל אה"נ דכל דלא רצה הגדול ובא אחיו הקטן ממנו ויבם או חלץ בודאי דביטל מ"ע המוטלת עליו לגמרי ולא קיים מ"ע ובכה"ג לא אמרי' דעי' הכבוד דמכבד לאחיו דקיים המצוה דאין בכה"ג נוהג סוג כבוד ולא שליחות כלל ומ"ש הרשות בידו הייגו דאם אינו רוצה לקיים המצוה הרשות בידו ולא כייפינן ליה כשאר המצות דכופין אותו ליבמות והוא ברור •

גם מה שהביא ראיה שם הרב חב"ש ממ"ש במנחות דג"ל ע"א ר"ג בני ביתא ואמ"ל לר"נ קבע כי מזוזת' אע"ג דהיא מצות המוטל' עליו דאו' הדר היא יע"ש אינמוה ראיה דיכול לכבד לאחר במצוה המו' עליו ככסוי ומילה כו' דשאני התם דעיק' חיוב המזוז' היא להיות בפתח ושלא לדור בלתי מזוזה וכיון דקבע המזוזה בממונו והמזוזה היא שלו לא קפדינן נקביעו' כמו כיסוי ומילה כמ"ש

עוד ראיתי להרב חב"ש שכתב שם וא"ל תשיבני ממ"ש ביבמות ד"מ גבי מצות אוכל במקום קדוש דקמ"ל דלא תימא רצה הכהן העובד אוכלה רצה כהן אחר אוכלה דשאני התם דכבר כתי' ואכלו אותם מהתם משמ' דכהן מחוייב לאכו' ומשמע המצוה מוטלת לכהן העובד שהרי עבודת שלו וכמ"ש בב"ק דק"ע ולהכי תני ביה קרא לעכב • וכ"ש למ"ש התוס' שם ד"ה רצה בתי' קמא דמ"מ יכולים בני אותו משמר או בית אב לאכול כו יע"ש

ולער"ן דבלא"ה ל"ק דאפי' אי אמרינן דשייך שליחות וכבוד במצות לא נאמר כ"א במידי דלא הוי אכילה דהוי הנאת הגוף והוא נהנה בהם דודאי דבכה"ג ל"מ אי מכבד הכהן לגדול שיאכל בעדו למאי דקי"ל דהוי מ"ע לכהן העובד לאכול עכ"פ כזית תמנה כמ"ש התוס' בחי' הנ' וכ"כ הרא"ש והמאירי בחי' לשם יע"ש (ועמ"ש אני עני לעיל בסי' כ"ט ד"ל ע"א בזה יעש"ב בס"ד) והו"ל כדין אכיל' מצה בליל פסח דל"מ כבוד ושליחות בזה והרי זה דומה למ"ש בקידושין דמ"ג דמודה שמאי באומר בעול את הערוה ואכול את החלב דשולחו פטור דלא מצינו בכל התורה דזה נהנה וזה מתחייב יע"ש כמו כן נמי לעניןהשכר דמצו' לא מצינו דזה נהנה וזה נוטל שכר האכילה שציוה לו האו' כו' ועל הכל ק' דמהיכן פשיטא"ל להרב ח"בש דיוהר' מהני כבוד דמכבדו בד"ת משליחו' דאדרבה איפכא מסתבר דקי"ל בכל התורה דשא"כ אלא דמצוה בו כו' • גם מה שהביא ראיה ממ"ש בסוטה די"ג הניחו לו כבודו בגדולים כו' אין ראיה דהתם המצוה היתה מוטלת על הכל שהרי המרובניו הניחו לו כבודו במרובים כו' ובעוד דבחנו בניו המצוה המוטל' עליהם מפני הכבוד דמרובים וזכו כל ישראל במצוה אז אמרו ישראל כבודו בגדולי' שהוא משום דקי"ל דבמצו' דרבים הגדול קודם וכמ"ש הגדול גולל • והעיקרא ל"ק איך בניו הניחוהו דבשביל כבודו של יוסף שיהרב' במרובי' עשאוהו ובכה"ג דהוי לכבוד המצוה לזכותה שיעשה במרובים עדיף טפי וזה ברור

ושו"ר להרב כרתי ופליתי שם בי"ד בסי' כ"ח סק"ג שה"ל הרב ש"ך דס"ל דכיסוי ומילה דמוטלת המצוה עליו ל"מ שליחו' והביא להא דבב"ק דק"ט דבקרבן יכול למנות שליח וכמו כן בתרומה ונרגש מהא דיבמות דבאכילת קדשים ל"מ שליחו' ויישב דודאי קי"ל שלא"כ גם בדבר מצוה אך דבאכי' ל"מ שלו' ש"א כו' כמבואר בכ"ם והוא הנכון לדינא לחלק בין דרך כבוד לעשות שליח עכ"ל • הרי לך בהדיא תנא' דמסייע לן דלא כהרב חב"ש •

אלא דבעיקר הראיות שהביא מב"ק נבי כהן וכ"ן מתרומ'ים להשיב כמ"ש • ומ"מ נרא' כדבריו דבשליחות שעשו' אדם בדבר מצוה מכבד ודאי

והאיתו מכרעת דבדבר עבירה אילולי דאתרי' דברי הרב כו' הו"א יש שליח לדבר עבירה וכ"ש בדבר מצוה יע"ש • ומצאתי תנא דמסייע ליה להרב מעדני מלך נל"ח בפ"ז דבכורות אות טו"ב דהכריח דבדבר מצוה מהני שליחות מה"ע דקי"ל בעבירה אין שליח לד"ע ועוד הביא ראיה מאיזה מקומו' בש"ס דאמיעטו שליח כפ' איכה וכיוצא • ולכן תמ'ה יקרא על תשו' הריב"ש סי' תל"א דעל מה ששאל השואל למה מברכין על פדיון הבן בעל דע"י שליח וכ"ד לית לן • השיב כיון דנע"י המנו' בסיוע הכהן מברכין בעל ומדנדקק לו' בנעשית ע"י הכהן לכך מברכין בעל ול"ק דנעשית ע"י שליח כמ"ש רבו הר"ן להדיא בספ"ק דפסחי' דה"ט דמברכי' בעל משום דנעשית ע"י שליח ש"מ דהכי ס"ל כו' והעלה להלכה ולמעשה דיכול לפדות ע"י שליח ולאו הריב"ש אתים עלה כו' יע"ש

ועי"פי הדברים האלה הנני בא להשי' ע"ד הרט"ז בי"ד סי ש"ה סקי"א דרצה לנדד ולומר דהריב"ש לא הודה לשואל בזה ובסו' דבריו כתב דהריב"ש לא חש להשיב כו' יע"ש • וליתא דמלבד דלעד"ן דכל דהשואל קאמר איזה דין מהולם והדין נוטה להפך והמשיב לא השיב בזה כנגדו אין ספק דבזה אמרינן מדשתק שתיק' כהודאה דאל"כ הוה ליה להשיבו בזה • ועוד דהרואה יראה במוכרח דהריב"ש הוד' לדברי השואל תדלא מצא שום טעם לו' דמברכין בעל כ"א ע"י סיוע הכהן והול"ל מה"ט דע"י מהני ע"י שליח וכמ"ש הר"ן להדיא • ומ"ג דהשואל היה דברו נחוץ לאמר דלמה מברכין בעל כיון דל"מ ע"י שליח וכמו שהכריע להדיא הרב מעדני מלך • ועיין להרב דב"מ ח"א הי"ד סי' ס"ד דדבריו נוטים כדברי הט"ז יע"ש ויש להשיב ע"ד • ועיין בס'כס"א אליהו שם בסי' זה ועיין מ"ש מו"הר הרב הגדול ז"ל בס' בורשי הים ח"ז דל"ו ע"ב נכונת דברי הריב"ש ומלבד דיש להשיב ע"ד דמדכתב הריב"ש דאיכ'סיוע הכהן הוא דנפק"ל שהודה לשואל וכמ"ש הרב מעד"מ ואיקלא זכר דבריו וצ"י

ולפי האמור יש להשיב נמי ע"ד הרב צידה לדרך בס' בא ה"ד הרב ש"ך שם סק"א שכתב דאף הריב"ש ז"ל ל"ק אלא דלא מצינו שום חיוב מד"ת על אדם אחר שיעש' עצמו שליח במקום האב לפדות אם אין האב רוצה לפדותו כו' אבל ודאי דיכול האב לעשות שליח לפדות כו' יע"ש • והאדי המת"ר ליה' לאו דאם איתא דהריב"ש היה דעתו לו' דע"י שליח מהני פדיון הול"ל דמה"ט מברכין בעל וכמ"ש רבו הר"ן וכמש"ל • וכן יש להשי' ע"ד הרב ד"מ שם בתשו' ח"ז בי"ד ר"סי ס"ל דלא מצא דבר והבה הריב"ש ומה גם דשם שמוך ונר'ה"ד המעד"מ וצ"י

ועיין להרב מחנ"א בה' זכיה סי' ז' דעלה ונסתפק בפודה לבן חבירו שלא מדעתו אי מהני אי לא • וה"ד הר"ן דפסחים יעש"ב ויש להרגיש עליו דלא הזכיר לתשו' הריב"ש ודברי מור"ס והלבוש דאעיקרא ס"ל דל"מ שליחות בפדיון ואפש"ל דכיון דס'הלזו דהריב"ש נדחה קראו לה כמו שעמדו ע"ז הרבנים הנז"ל הרב מעד"מ והרב צ"ל ורש"ל והרב ש"ך והרט"ז והרב מהר"י מברונא סי' ר"ט ה"ד הרב כנ"הג שם הגהת הטור אות י"ב א"כ גם הרב מחנ"א סל"ס ולכן לא חש להזכירה ומ"ג דהזכיר דברי הר"ן דכתב להדיא דמהני פדיון ע"י שליח והיינו תיובתיה דהריב"ש מדברי הר"ן

ובענין זה אי מהני לפדות לבן חבירו שלא"מ ונסתפק הרב מח"א עיין להרב צידה לדרך ס' נא ובתשו' הרב יד אליהו הנז"ל ולהרב ט"ז בסי' ש"ה סקי"א ובהרב הלבוש בסי' שכ"ה ולהרב מהריט"א בס' הכי"ע דט"ז ע"ג ובס' הי'הגרשוני בתי' לי"ד סי'ש"ה ודכמ"ל

באופן דרבים ועצומים ס"ל דיכול לפדות ע"י שליח וכ"פ הרב דבר שמואל סי' רס"ז יע"ש אלא דיש להרגיש עליו דהזכיר שם דהרב ב"ח גם כן כתב כן דיכול לפדות על ידי שליח ואין שום רמז בס' ב"ח אם לא דבמקום אחר באיזה תשו' כ"כ ואנחנו לא נדע גם הרב ב"ד בי"ד סי' קכ"ב כתב ששמע מהרב הגדול מהר"א (והנר' שהוא הרב פרס מש"א) שבעל צידה וגדולי' הרבה שבזמנו פסקו לפדו' ע"י השליח דלא כמור"ס בס' המ' יע"ש • נראה דגם הרב"ד השכים עמו אלא דק' עליו דתלה דבר זה מפי השמוע' וכבר הרט"ז והש"ך שם באותו פ' באותו מקום הביאו כל זה ע"ד מור"ס וצ"י וכ"ן דעת הר'פני אריה בסי' ל"ס וכ"כ בפשי'הר' אמרו' טהורות סי'ל"ה דד"ן ע"ב אלא דק' דלפחות הו"ל להזכיר דדבר זה לפדות על ידי שליח במחלוק' הוא שנוי בין גדולי רבני האחרונים וצ"י

אלא דראיתי להרב יד אליהו שם בסי'נ"א דרצה להביא ראיה דפדיון ע"י שליח ל"מ ממ"ש בפ"ק דקידושין דכ"ע ת"ר לפדות את בנו ולעלות לרגל פודה בנו ואחר כך עולה לרגל רי"א עול' לרגל ואחר כך פודה לבנו דזו מצוה עוברת וזו מצות שאינה עוברת כו' מדמ'דלתרוייהו ל"מ לפדות ע"י שליח ע"כ כשירצה לפדות וימתין מלעלו'לרגל עד שיפדה יעבור זמן מלעלות לרגל ופליגי איזה מהם עדיף אבל אי יכו'לפדות ע"י שליח פשי'דיקיים שניהם ויעלה לרגל ויפדה לבנו ע"י אחר כו' זת"ד יע"ש

ואחרי המחיל' רבה איני רואה מזה שום ראיה כלל דלפי סברתו דרצה לפי' דאין שהות לעלות לרגל אם יעכב לפדות לבנו ובהא פליגי כו' לא ידעתי מה שהות צריך לפדו'ע"י עצמו יותר מע"י שליח ועיקר פלוגתייהו אינו אלא באין יכול לקיים את ב' ובהא פליגי דלרבנן אפי' ניכול לקיים ב'פודה לבנו תחילה ואחר כךעולה לרגל משום גזרת הכתוב דכתיב וכל בכור בניך תפדה ואחר כך ולא יראו פני כו' ור"י ס"ל כיון דמצות עליית הרגל היא מצות עוברת אם כן טפי עדיף לקיים מצות זו תחילה אף דבעוד דעסיק בפדיון בנו יעבור מצות עליית הרגל מ"מ יש להקדים'כיון דהיא מצוה עוברת וכ"ש כשיהיה הענין שיעבור המצוה לגמרי דלר"י ודאי יש'לו לקיים מצות עלית הרגל ולרבנן אפי'דהיא עוברת מקיים מצות פדיון תחיל'וא"כ אין ראיה כלל ופי' זה כדברי הברייתא נר'דהכי מפ'לא בקי'לא נודע למי יע"ש

וחוץ מזה דעיקר פי'הברייתא היא לענין דרבא דממונא דלא יש בידו כ"א חמש סלעים ויש לפניו ב' מצות אלו לעלותו לרגל דצריך הוצאת ממון ולפדות לבנו ובהא פליגי דלר"י עולה לרגל דהיא מצוה עוברת ואח"ך כשתשיג ידו יפדה את בנו ורבנן ס"ל דכיון דקרא כתיב תחי'וכל בכור בניך כו' הוא לו' דתחי' יפדה לבנו והדר יעלה כדכתיב בתריה ולא יראו פני ריקם אם השיגה ידו ופי'זה הכי פי'הרמב"ם בהדיא בפי"א דבכורים ה"ל וז"ל היה בנו לפדות והגיע עת לעלות לרגל ואין לו כדי לזה ולזה פודה לבנו ואחר כך עולה לרגל שנאמר כל בכור בניך תפדה והדר ולא יראו פני ריקם עכ"ל

הרי מבואר דמפ' הרמב"ם דמחלוקותם הוא כשאין לו מעות לקיים את ב' ואם כן מ"ה קא מוכיח דיעלה ע"י שליח מאחר דאין לו מעות לדידיה ואם רצה לו' דהשליח יתן ממונו לפדותו אפשר דאינו רוצ' לקבל מתנ' מאחרים או דאין לו לשליח ליתן כו' כי כן הוא כלא על הרב יד איהו איך נעלם ממנו דברי הרמב"ם אלו • ובזה נמי אזדא ליה מ"ש שם הרב י"א דאמאי לא פליגי במילה כו' כיע"ש

ושו"ר להרב פרי האדמה בה' בכורים דיוא' דק"ס דעמד ע"ד הרב י"א אלו ותמה עליו ע"ד שכתבנו וגם עמד ע"ד הרש"ך והט"ז בי"ד סי' ש"ה ע"ש • אך דראיתי שם דרצה לתרץ לקו' הי"א ע"ד הש"ך בח"מ סי' שפ"ב מדברי הרא"ש דכונת דברי הש"ך הוא להוכיח מדברי הרא"ש דמצות מילה מוטלת על כל ישראל כו' וע"פ חילוק זה רצה לתרץ דברי הש"ך דל"ק מת"ש בי"ד סי' ש"ה דיש לחלק בין מילה לפדיון יע"ש

ולעד"ן דיש להשיב דע"ן שהרי עיקר דברי הש"ך בסי' שפ"ב לא היו כ"א להוכית מדברי הרא"ש שכתב דחיוב המיל' מוטלת על האב כמצות כיסוי דמי ששפך יכסה והביא גם כן ראיה מדברי הרמב"ם ולשו' הש"ס וע"ז כתב דלא יפה עושה מי שמכבד לאחר ואם כדברי הרב הו"ל לתלות עיקר הטעם כמ"ש הרא"ש דמצוה מוטלת ע"כ ישראל ולא לתלות החיוב באב • ואפשר ליישב לדברי הר' פ"הא דאה בהא תליא דמפני דהחיוב מוטלת עליו ככסוי הדם דמי ששפך יכסה ואם לא כיסהו חייב אח' לככוי' דהמצוה מוטלת ג"כ לכל ישראל כן הוא במצות מילה דאפי' דהאב חייב עכ"ז אם לא מל האב מוטל החיוב ע"כ ישראל דהיינו על הב"ד • ונלק"ד כטעמיה של הרב פרי האדמ' ולא כותיה דודאי מי שמכבד לאחר במצות מילה וכיסוי וכיוצא אז כיון דבלאו הכי בשאינו מקיים המצוה בעל המצוה כאב והשוחט דאז החיוב מוטל על הכל אז זה שמכבדו לקיים המצוה והוא מקיימה והוא מכוין לעצמו ולאו בשליחותיה דבעל המצוה הוא עושה • אבל אה"נ אם כשמכבדו אומר בפי' עשה זו איפה בשליחותי אז ליכא בזה שום פקפוק כלל כהוראת הרב כרתי ופלתי דלא כהרב ש"ח בח"ש כמש"ל

ולזה מסכים הולך החייר הגדול הגאון מז"ה ז"ל שם כהרב כ"ופ דבשליחות מהני ולא בדרךכבוד יע"ש ואע"פ דהרב ברכ"י ביו"ד ר"סי רס"ד כתב דבר' דברי הרב שמ"ח כבר חזר בו בס' ראש דוד ס' פנחס דקכ"ח ע"ד וכתב שם דהעיקר כהרב כ"ופ דבשליחות מהני ובזה פי' דברי הרב ש"ך בח"מ סימן שפ"ב ודברי הא"ז שהביא מור"ם ז"ל בי"ד ר"סי רס"ד דהאב היודע אין ליתן לאחר דאיירי במכבד בלי שליחות ודחה ראית הרב שמ"ח דפ"ק דסוטה שאמרו הניחו לו כו' ע"ד שכתבנו לעיל וכ"כ עוד בשיורי ברכה שם בסי' רס"ד אות א' ובמחב"ר שם סי' כ"ח אות ח' וט' ועמ"ש עוד בס' דברים אחדים דל"א ע"ג יע"ש •

ואולם חזות קשה הוגד לי בדברי הרב ראש דוד שם דכתב וז"ל ובלא"ה לק"מ ממ"ש הש"ך גבי פדיון דאפשר לאוקמה כשהאב בעיר אחרת ולכן פודה בשליח ובסי' שפ"ב איירי אבר היו בעיר האב והמוהל כו' יע"ש • ואחרי המ"ר זה אינו דהרי מבואר בדברי הרב ש"ך ז"ל שכ בסי' ש"ה דרמי ומק' ע"ד מור"ס בש"ע דאין לפדות ע"י שליח

ועל זה תמה דהא קי"ל בכל התורה שש"א כמותו כו' ומלבד דהא דקי"ל שש"א כמותו אין חילוק אם הוא בעיר אם לא ואת ועוד דאימא דתשו' הריב"ש מיירי בהכי שאינו בעיר ואף אם נאמר דבתשו' הריב"ש לא אפ' לפרשה בהכי מ"מ לדעת מור"ס היה אפשה כו' דלא פסק דאין לפדות ע"י שליח כ"א כשאינו בעיר ומאי ק"כ ובהכי הוה ניחא לן דל"ק מדברי מור"ס ז"ל בח"מ בסי' רס"ד דהוא ז"ל אדרבה תמה ע"ד הא"ז דקי"ל שש"א כמותו וכאן שחב כתשו' הריב"ש אך ודאי דבכה"ג מיירי והוא ברור לעיני כל רואה בדברי הרב ש"ך שם דאפי' אם הוא בעיר מהני השליחות • וחוץ מזאת דהרב ש"ך הביא דברי הרב ז"ל ושם בס' ז"ל ס' בא ה"ד מהרש"ל שכתב להדיא דמהני פדיון אפי' ע"י אחם וכ"ש ע"י שליח אלא דכשהאב בעיר צריך שיהיה ידיעה כו' יע"ש • דש"מ דאפי' כשהאב אינו בעיר נאמר דין זה וצ"י ועמ"ש הרב זרע אמת חי"ד סי' קכ"ו יע"ש

וראיתי להרב שער המלך בח"א בפ"ו דאיסו' ה"ב דנ"ח ע"ג שהק' ע"ד הריב"ש הנז"ל דאין פודין ע"י שליח ממ"ש בקידושין ד"ו ע"ב הילכתא ע"מ שתחזירהו לי באשה אינה מקודש' בפדיון הבן אין בנו פדוי ומסיק דכולהו קאי משום דמתנה ע"מ להחזי' שמה מתנה ואם איתא ת"ל דהתנאי בטל משום דבעינן תנאי דאפ' לקיימו ע"י שליח ורבא נמי היכי הוה בעי למימר דאין בנו פדוי וצ"ע עכ"ל • ולעד"ן לתרץ דהני אמרי' דתנאי בטל והמעשה קיים בשא"א לקיים ע"י שליח היינו כענין מי שאומר אחלץ לזו ע"מ שאתן לך מאתים זוז ואחלץ דהיה ס"ל לומר דתהיה הלינה זו פסולה בהיותה ע"ת קמ"ל דלא כיון דהמעשה אינו בגוף התנאי אלא הוי דבר שמבחוץ כדאיתא בפ' המדיר דע"ד ע"א אבל בנותן ה' סלעים לכהן בשביל פדיון בנו ע"מ להחזיר דהוי כעיקר המצוה שהיא הנתינה תלאה בתנאי זה דהוי התנאי תלוי בגוף המעשה בכה"ג אין לו' דהתנאי בטל מאחר דלא באו המעות ליד כהן בנתינה ואת שהיא המעשה כ"א ע"י תנאי זה • וברמן דין דהתם התנאי הוא דהבטיחוהו ליחוולא קיימו התנאי לתת לו בכה"ג אמרי' התנאי בטל בשוא"ת ואם לא נהולא עיכב

ברם הכא גבי פדיון דכבר נתן המעות ובאו ליד כהן ע"פ התנאי' הללו וא"כ אם התנאי בטל מעות חוזרו' דכל תנאי שבממון תנאו קיים ולא נתנס לו כ"א ע"פ התנאי ולמפרע הוי גזל ביד כהן ולכן הוכרחו לו' דאם מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה מהני הפדיון ואם לא לא דלא מצינו בנותן מתנה לחברו בתנאי דהוא בטל מצד הדין שתהיה המתנה קיימת דאומדנא דמוכח הוא דאדעתא דהכי נתנו לו ואפי' דהפדיון בלא"ה היא מצוה דרמיא רחמנא עליה מ"מ טובת הנאה איכא לבעלים והלוי ברצון הבעלים והוא ברור • ועיין למורינו הרב זה הי"ס גדול בספר שורשי הים בח"א ה' ברכות דל"ו ע"ג שהביא קו' הרב ש"המ הנז' והוא מפרק לה באופן אחר ותוא קרוב למ"ש יע"ש

ותבט עוני להרב יצחק ירנן ז"ל ברפ"א דמיל' דל"נ שה"ד הרב שמ"ח טו ודחה קצת ראיותיו ע"ד שכתבנו ברם הראי' שהביא ממ"ש בסבת דקל"ג עמד עליה והחזיקה יע"ש ולע"ד גם זו אינה ראיה כלל וכמש"ל

עוד ראיתי לו שם שהביא חילוק הרב כ"ופ דבדרךכבוד אין לכבד במצוה לאדם אחר אבל בדרך שליחות מותר הפך דברי הרב שמ"ח ותמ...

חר

מר לה כמר ולא כמר אלא דוקא בדרך עצלות הוא דאסור שלא לעשות ע"י שליח אבל שלא בדרך עצלות ובזיון אלא משום איזה טעם דמונעו יהיה מה שיהיה ועושה שליח או משום לכבד את חבירו שרי דשא"כ יע"ש · ואנכי לא ידעתי מה מקום לומר דבדרך כבוד שמכבד לאדם במצוה ולא עשאו שליח דיתחשב כשלו' אחר דהנותן המצוה לא מכוין שיהיה שלוחו וגם המקבל עליו לעשו' המצוה לאו שליחותי' עביד ומסתמ' כל אחד כי עביד המצוה אדעתא דנפשיה קא עביד ומ"ג דמצינו דאיכא פקפוק בדבר המצוה בנותנה לאחר לדעת הפוס' שזכרנו לעיל דודאי בעי' עכ"פ שליחות גמו'הא לא"ה לא מהני כהוראת הרב כ"ופ

גם הראיה שהביא דמהני ליתן המצוה לאחר ולעשות ע"י שליח ממ"ש בפ' החובל דל"א דבשוען אתה אמרת לי להורגו אתה אמ"ל לקוצצו פטור ומוקי לה בשור העומ' להריגה ובאילן העומד לקצינה ופריך מאי קא טעין ליה דאמ"ל אנן בעינן למיעבד הא מצוה דתניא ושפך כו' וא"כ משום הכי נפט' דכיון דהא מיהא לקצינה וליהרג קאי נאמן במ"ש אתה אמרת לי כו' וא"א כיון דבמצוה דרמיא עליה אסור לעשות ע"י אחר למה נאמן באומרו אתה אמרת לי כו' כיון דלפי טענתו זאת חבירו עבר' איסור א"ו דליכא איסור עכ"ל · ולעד"ן דאין ראיה דאה"ן דעביד איסור כשנותן לאחר המצוה אבל כיון דליכא בטענה זאת הפסד ממון מהימנינן ליה דהרי בלא"ה איכא דררא דממונא בענין חיוב עשרה זהובים דקא מפסיד בטענה זו שאתה אמרת לי ועכ"ז הוא נאמן משום דלא חשבינן טענת ממון כיון דליכא ביה חסרון כיס ונזק ביצין וכמש"ל

עוד ראיתי לו שם שהביא קו' הרב י"א ע"ד הש"ך בראיה שהביא מדברי הרא"ש דפרק כיסוי הדם שכתב וכן האב שחייב למול לבנו ורצה למולו וקדם אחר חייב אבל אם אין האב רוצה למולו כל ישראל חייבים למולו ובדיבור שאמר האב למול לא זכה כו' כתב ע"ז להשיב וז"ל והן אני לא ראיתי כזה בדברי הרא"ש כי מה שסיים הרא"ש בדיבו' שאמר כו' לא קאי למה שסיים וכן האב אלא לנדון ר"ת ז"ל דאמר למוהל אתה כו' וע"ז כתב הרא"ש כו' ובההיא דר"ת מי זה אמר שהיה אבי הבן יודע למול כו' יע"ש באורך · ואחרי המ"ר דבריו נפלאו ממני דעיקר קו' הרב י"א ע"ד הש"ך מל' הרא"ש לאו במה שסיים ובדבור שאמר האב למולו כו' דאה"ן דאי מהא לא איריא דאימא איירי הרא"ש כעין נדון ר"ת והיינו פשאין האב יודע למול אבל מה שהוכיח הרב י"א מל' הרא"ש הוא מתחילת דבריו שכתב וכן האב שחייב למול ורצה למולו וקדם אחר חייב אבל אם אין האב רוצה כו' הרי דתלה ברצון האב ואפי' דהאב יודע למולו ורוצה למולו ולא כתב בל' חיוב שחייב למולו וכן לאידך גיסא כתב אבל אם לא רצה ומדכתב בחיוב מילה על האב דחייב למולו בל' ורצה ולא רצה ע"ז ק"ל להרב י"א דא"א דאיכא איסור האב היודע למול למה תלה ברצון האב ובך הם דברי הרב י"א שם בתשו' הנז' · הרי לענינו אדרבה דתלה ברצון האב אפי' כשהוא מוהל בעצמו והיינו כדברי הרא"ש שכתב וכן האב שחייב למול לבנו ורצה למולו כו' · וא"כ מאי הוכח יוכיח מסיום דברי הרא"ש שכתב ובדיבור כו' בודאי בתא ודאי לק"מ ולא כיוון הרב י"א להק' מגם כלל וזה ברור

עוד ראיתי להרב הנז' שם שה"ק הרב פרי האדמה נק' בכודים שתי' לקו' הרב י"א

מהא דשבת דפריך ואי איכא אחר כו' שמי' דכל דאיכא סיבה ל"ק הש"ך וע"ד שכתבנו גם אנן יד עניי לעיין וע"ז ויהי כמשיב שדבריו קשי'כגידי תלא דגם בנדון הש"ס הוי כפורק מתנו המצוה דמידו היתה זאת מכה דמכוין לקוץ בהרת ולא יכוין וימול כו' יע"ש · הא לק"מ דכל דאיכא סיבה בדבר לא כתב הש"ך דהוי מבטל מ"ע ועוד דמ"ש הרש"ך דמבטל מ"ע לאו מ"ע גמור' מד"ת ככל שאר מצות כדי שבעבורה יבטל ל"ת גמור משום מאי דקי"ל דאתי עשה ודחי ל"ת דבכה"ג אין כח בעשה דמילה לבטל ל"ת דנרעת כ"ת בעיקר מצות מילה גופא ואם כן אודא ליה נמי מ"ש להשיב עוד ע"ז וז"ל ועוד דהש"ך כתב שהיא מ"ע לאבי הבן שימול וכיון דהיא מ"ע איך קאמר בש"ס לעביד ע"י אחר דאמר רשב"ל אם אתה יכול כו' יע"ש · שהרי ביארנו דאין כח בעשה כזה במה שמוטל על האב להיו'בו כח לדחות לא תעשה והוא ברור

ועיין להרב אנק דרכים נר"ו ד"ג ע"ד שהביא קו' הרב י"א הלזו ע"ד הש"ך מסוגיא דשבת ותריץ יתיב לה כתי' הרב פ"הא יע"ש והוא תימא אחר המח"ר דמלבד דלא זכר שר לדברי הרב פ"הא שתי' כן עו'בה שכבר עמד על תי' זה הר' יצחק ירכן ודחאו · והגאון מו"ה ז"ל נקוב'כונן למקר הזכיר לדברי הרב יצחק ירכן ובכלל דבריו היה גם זה שעמד על תי' זה של הרב פ"הא ותו"ל להזכיר כל זה וצ"ע

עוד תמהני על הרב יצחק ירכן במה שהשיב עוד שם ע"ד הרב פ"הא במה שתי' לקו' הרב י"א שהק' דברי הש"ך אהדדי ממ"ש בי"ד סימן רס"ד דפדיון מהני ע"י שליח למ"ש בח"מ סי' שפ"ב דמילה ל"מ ע"י שליח ולחלק יצא הרב פ"הא דשאני מילה כיון דמחוייבים כל ישראל אם כן המקיים ע"י אחר הו"ל כאילו זה האחר עושהו מצד חיובו ולא מדין שליחות משא"כ בפדיון דאין החיוב לכל ישראל בודאי דשליחותיה עביד · וע"ז בא להשיב ולא ידעתי דגם בפדיון כתב הש"ך ז"ל דיכולים הב"ד לפדותו אם לא פדאו האב וכיון דיכולים ודאי דמחוייבי ולא כתב דיכולים אלא לאפוקי מי שאמר דאין יכולים ב"ד לפדותו אמנם חייבים ב"ד כו' יע"ש

ודבריו תמוהים ביותר דהיכן מצינו דב"ד חייבים בפדיון היכא דלא פדאו האב דבר זה לא נשמע מעולם ואדרבה מכח מה שמצינו דאין ב"ד חייבים מינה נפק"ל לרבנן בודאי לו' נמי דאם פדאוהו ב"ד דל"מ וע"ז בא הש"ך ז"ל ודעימיה לומר דאע"ג דליכא חיובא מדינא מ"מ אם פדאוהו ב"ד פדוי הוא אבל לו' שב"ד חייבים מדינא כמ"ש שם פעם ושתים זה לא שמענו · ובר מן דין הרי הרב ש"ך גופיה שם בי"ד סי' ש"ה כתב משם ס' צ"ל דאף הריב"ש ל"ק אלא דלא מצינו שום חיוב מד"ת כו' ואפי' ב"ד אינן מחוייבים מד"ת לעשו' עצמן שלוחין במקום האב לפדותו יע"ש · הרי לך בפי' דהש"ך עצמו שם באותו פרק באותו מקום שכת' דפדיון מהני ע"י שליח שם פי' להדיא דב"ד יכולין לפדותו ולא יהיו מחוייבים ואם כן איך כתב הוא להפך וצ"ע ·

ומ"מ הנה נתבאר דבנ"ד דרוצ' לכבד לאדם גדול בטלית מצוה שלו לא נכון לעשות כן שהרי העיקר כהוראת הרב כ"ופ' דדוקא בשליחות יכול לעשות ולא בדרך כבוד והרי טלית של מצוה שהיא מחובת הגוף ליתיה בשליחות כמ"ש הר"ן ז"ל להדיא בפ"ק דפסחים יע"ש וכמו שהכריח התייר' הגדול

הגדול הגאון מז"ה ז"ל שם כיע"ש וכ"כ בתשו' הריב"ש בסי' תל"ה והלבו' בי"ל סי' ש"ה דמה שפסקו דבפדיון ל"מ שליחות כציצית ותפילין יע"ש וכ"כ בתוס' רי"ל פל"ה ע"א דקידושין וז"ל אבל אם יצא בה חבירו לא קיים הוא כלום וכן לולב וציצית וכל המצות יע"ש

וראיתי להרב יצחק ירנן דהשיב ע"ד של הגאון מז"ה ז"ל הנ"ל דבריו נר בריה מורי הרב ז"ל בשו' ס' בית יצחק בהשמטות לס' יצחק ירנן לדל"ד בד"ג ע"ד וז"ל מתוך כל הכתוב בין תבין דאין מקום למ"ש מהרי"ח בס' חק"ל סימן ד' דאם נתנו לו כו' לאו ש"ד לכבד לאחר באותו טלית להוראת הש"ך היא תמוה ואף גם זאת נדון הטלית שאני הרבה דהויא חובת מנא דאם אינו לובש בת ד' כנפות אין לו חיוב כו' את"ד • ומלבד דכבר השיבו כהלי' הגאון מז"ה בריש קונט' כונן לחקר דש"ע ע"ג כיעש"ב

זאת ועוד אני תמיה דאפי' לפי דבריו שם הנה מבואר דיכול לעשות שליח וגם לכבד לאדם במצוה וקיים דה"ט משו' דשא"כ והרי בציצית לא יתכן לומר דשלוחו שא"כ כמ"ש בשם הר"ן והריב"ש והלבו' והוי תברא מיניה וביה • ועוד דמ"ש דטלית חובת מנא מה בכך עכ"פ בו מקיים מ"ע ומבר' להדיא אקב"ו כו' (עיין בש"ע ר"סי י"ט) והרי כשנותנו לאחר מאבד ממנו קיום מצוה זאת להתפלל בטלית מצוה ומאבד נ"כ הברכה וכבר צווח ככרוכיא הרב קשל"ה בה' ציצית על המלמדים שמתפללים בלא טלית בעת התפילה וגם מאבדים הברכה יע"ש • ומה גם למ"ש הגאון מז"ה ז"ל בשם רבי' האר"י ז"ל דאין חיוב להתעטף בטלית גדול כ"א בעת התפילה והרי כשמתפלל בלי טלית גדול הרי אינו מקיים המצוה ואפי' אם יהיה מצוה מדרבנן הרי כתב הגאון מז"ה ז"ל דגם במצוה דרבנן לינא כשל תו' לענין זה דאין לחלק כלל כיע"ש

וע"ק דלפי טעמו דשאני ציצית דהיא חו' מנא א"כ אפי' אם מתבטל מן המצוה לגמרי דאין לו אלא ציצית אחד או טלית קטן ועכ"ז מותר ליתנו לאחר לכבדו כיון דהוא חובת מנא ולא חו' גברא דהיינו דמחוייב לקיים המצוה : והרי אמרו ז"ל ופסקו מרן בש"ע בסי' כ"ל ס"ו וז"ל גדול עונש המבטל מצות ציצית ועליו נאמר לאחוז בכנפות הארץ כו' ונודאי דאינו לבטל מצות זו כדי לכבד לאחר והוא ברור

וכזאת וכזאת אבוא היצ"ר ע"ד הר' הגדול מעוז ומגדול בס' יוסף אומץ בסי' ס"ה אות ד' שה"ד הגאון יעט"ר מז"ה ז"ל דהעלה דאינו יכול לכבד במצות לגדו' וע"ז השיב וז"ל ואני בעוניי במטו מיניה דמר דאין הנדון דומה לראיה ופשוט דיוכל לכבד וכן עמא דבר וכן ראיתי שנהגו בפני רבנים מאורי אור בעה"ק ירו' ת"ו כמה פעמים ואין פוצה פה עכ"ל • ולע"ד אחרי המ"ר לא ידעתי מ"ש דאין הנדון דומה לראיה אחר דכבר הבי"א מ"ש הר"ן דבמצות שהם חובת הגוף ליתנהו בשליחות ואם כן אם נאמר דיכו' לכבד לגדול משום דאפ"ה אמרינן שא"כ ליתא ואי משום מ"ש הרב חב"ש דיכול לכבד הרי הר' גופיה דחה דבריו והסכים לדברי הרב כריתי ופ' דלוקא מלין שליחות מותר ולא בדרך כבוד כמ"ש הוא עצמו בס' ר"ל ובמחב"ר ושיו' ברכה וכמ"ל ואי משום דשאני ציצית דהוי חו' מנא וכמ"ש הרב יצחק ירנן כבר ביארנו דאין זה מעלה ומוריד וכמו

שכבר דאה לדבריו הגאון מז"ה ז"ל בקונ' כל"ח וכאמו' ומ"ש וכן ע"א דבר וכן ראיתי שנהגו בפני רבנים כו' לזה אני אומר דעל כיוצא בזה אמרו אין למדין הלכה מפי מעשה כדתניא בפרק יש נוחלין דקל"ל ע"ב וה"ע כמ"ש הרשב"ם שם בד"ה ולא מפי מעשה אם ראית' רבו עושה מעשה אל יקבע הלכה בכך דשמא טעה בטעם של פסק דין של אותו מעשה כו' וגם כמה פעמים לאו אדעתייהו דרבנן קדישי למידק וכן איתא בברכות •

וגדולה מזו כתב מרן החבי"ב בשכנ"הג בא"ח סי' סת"ר בהגב"י אות א' וז"ל ומעיד אני עלי שראיתי לא"א ז"ל דהעלה בדמים לולב אחד מהקהל להרב החסיד כמהרד"ך ז"ל ואמרו לא"א שלא היה ראוי להעלות בדמים אותו לולב שקנאו הגביר לכבוד הרב החסיד מפני כבודו והשיב א"א ז"ל דהרב החסיד גדול כבודו אמנם במה שציונו ה' מצוה מדה"ת אין חולקים כבוד לרב דיותר קרוב אדם אצל עצמו לעשות המצוה שציוהו ה' משום אדם ושבחוהו רבנן על התשו' הואת עכ"ל • הנה מבואר דבדבר מצוה אין לחלוק כבוד לגדול ממנו • והרי הדברים ק"ו ומה בנדון מ"א של הרב כנ"הג ז"ל דעדיין לא היה לו זכות במצוה שלא קנאו עדיין עם כ"ז לא חלק כבוד לרב והעלהו בדמים כ"ש במי שכבר זכה במצוה והיא שלו דודאי דיותר טוב לעשו' המצוה בעצמו מלחלוק כבוד לרב בדבר מצוה• ואף פי"ל לאידך גיסא דהתם שאני שהוא בא לקנות בדמים המצוה לקיים ולקחתם לכב מש"ה אין לחלוק כבוד לרב בד"מ באופן כזה אבל בשכבר זכה במצוה כנ"ד בטלית שהוא שלו וחולק כבוד יהיה מותר לעשות כדבר הוא' דמלבד דאינטעם לחלק בהכי מאחר דהסברא נותנת דאדם קרוב אצל עצמו בענין המצות כמ"ש הכנ"הג הוא בכ"ג בין במצוה דכבר זכה בה בין במצוה דעתיד לקנות

זאת ועוד דמבואר בדברי הרב פני דוד ס' בשלח אות יו"ד שהביא לדברי הרב שכנ"הג אלו ליישב הקירת המפרשי' ז"ל גבי מש"ר ע"ה דאמרו בפרק קמא דסוטה הניחו לו כבודו בגדולים דאיך מרע"ה דהיה עניו נטל הגדול' לעצמו ולא חלק כבוד לאהרן והוא מפרק לה ע"פי דברי הרב שכנ"הג אלו דבדבר מצוה אין לחלוק כבוד לרב ועם שהיה עניו אין לבטל המצוה בשביל הענוה יע"ש • הרי לך דהרב גופיה סבר וקביל דאין לחלוק כבוד לגדול ממנו בדבר מצוה

והרי אם מה שזכה הגדול במצוה דרבים דמשותפי' בה משום דמצוה בגדו' אפ"ה אין לו לחלוק כבוד לאחר משום דאדם קרו' אצל עצמו וכמ"ש הרב שכנ"הג כ"ש במצוה שהיא שלו וזכותו • וכמו כ"ן דיש להוכיח מפרש"י בפרק קמא דאבות על מתני' דאם אין אני לי מי לי שפי' אם אין אני מקיים המצוה מי יקיים אותם בעדי דברא' דשליחות מהני ואפשר לקיים המצוה ע"י שליח וכמ"ש אני עני בס' הקטן דרכי חיים בפרק קמא דאבות משנה י"ד יע"ש

וכן ראיתי להרב דברי יוסף בסי' כ"ו דנשאל במי שנדר לתיאת סנדק ובוב רוצ' לישאל על נדרו לתת המצוה לגדול ממנו והשיב דאם נשאל עליה הוא כדי שיקיימוה אחרים נר' כמבזה המצוה והגם שהוא עוש' כן כדי לחלוק כבוד. לת"ח אין זה מספיק דבענין קיום המצות אין חולקים כבוד לרב דיותר אדם קרוב אצל עצמו וכמ"ש הר' המוסף בשכנ"הג סי' סת"ר יע"ש

הרי דגם לדעת הרב דברי יוסף נר' דאין לחלוק כבוד בד"ת לגדול ממנו ואף דאחר כך מצא שם הרב תקנה לכ"ד וז"ל דעכ"ז כיון דמצוה זו דסנדק אמור רבנן לחפש אחר יהודי כשר לעשותו סנדק כמ"ש מהרי"ל והרב של"ה בטעמו נראה דבכ"ד שפיר הוה מצי לישאל על נדרו לכתחילה דבכגון דא חולקים כבוד לרב כדי שתעשה המצוה בעילוי יותר ואע"ג דאמרינן בעלמא מצוה בו כו' וכדאית' בר"פ ב דקידושין היינו כשאין עדיפות יותר ממה שיש בו אבן כגון זו דכ"ל דשלוחו הסנדק הוא ת"ח עדיף הוא שתעשה המצוה ע"י ולא מחזי דאוכן כמבזה המצוה שנשאל עכ"ל

הנה מבואר דלא התיר הרב לכבד לת"ת במצוה כ"א דוקא בכה"ג שכתבו ז"ל דבמצות סנדיקות איכא עילוי יותר לחפש אח' היותר גדול וכשר ואיכא עילוי יותר למצוה בכה"ג הוא דהתיר לכבד לגדול בדבר מצוה לא כן בקיום שאר המצות שלא יש עדיפות למצוה מקטן לגדול או אין לכבד לגדול בד"ת ומטעם דאדם קרוב אצל עצמו בד"ת וכמ"ש מרן החבי"ב ואפ' דאת לא התיר הר' דבר"י כ"א דוקא בדרך שליחות שמכבד לאדם גדול להיות שלוחו וכלדייק וכתב דשלוחו הסנדק הוא ת"ח אלא דיש לדקדק ע"ד הרב דבר"י במ"ש דכיון דאיכא עילוי במצוה דמכבד לגדול אין קפידה משום מ"ש מצוה בו והרי מבואר מדברי רש"י דה"ע דמצוה בו משום דכי עסיק במצוה בגופו עדיף טפי דיש לו שכר יותר וא"כ אין טעם לחלק וכמו שהשיב הגאון מז"ה ע"ד הרב חב"ש שם בקונ' כ"לח אם לא די"ל דדוקא בכה"ג דאיכא עילוי במצוה כשנעשית ע"י אדם גדול כאמור במה הכל למרויח דבר זה שיש עילוי למצוה שמכבד לגדול והוא שלוחו נמי הוא שוה לשכר שהיה לו אם היה עסוק בגופו במצוה וכ"פ הרב מחב"ר בי"ד סי' כ"ת אות ט' ובשיורי ברכה בסי' רס"ד אות ו' שכתב דאם מכבד לאדם גדול ואומר שיהיה שלוחו גם כן דיש כד לומר דאין כאן פקפוק דכנגד מ"ש מצוה בו יות' מבשלוחו איכא כבוד הבריות וכבוד ועילוי למצוה דנעשית בגדולים עכ"ל • הרי מצינו דכי מכבד לגדול ואומר לו שיהיה שלוחו אין קפידה דכנגד אותו שכר דמפסד דכי עסיק גופו במצוה בא בשכרו במה שמכבד לאדם גדול משום כבוד הבריות ועילוי למצוה בגדולים והוא ברור

ומ"מ בכ"ד בטלית דמצוה דל"מ ביה שליחות אם כן כשמכבד לגדול אף דמקיים מצות כבוד הבריות מ"מ מאבד ממנו עיקר קיום המצוה בגופו דליכא למי' כנ"ד שא"ב ולכן אין נכון לתת המצוה ולכבד לאחר כלל כהסכמת הגאון מז"ה ז"ל

ואחר אחרון אני בא למה שראיתי להר' אבק דרכים נר"ו שהביא להך דינא של הגאון מז"ה ז"ל דאין לכבד לאדם אחר בטלית שלו וע"ז כתב וז"ל דאשתמיט מיניה לדברי הרב ש"ך בי"ד סי' ש"ה ודברי הר"ן שכתבו דבפדיון יכול לפדו' ע"י שליח עכ"ל

ואחר הדואה ירא' דאחר המ"ר מלבד מאי דק"ל ע"ד גופיה כמש"ל בס"ד עוד זאת לדבריו קשים לשמוע דמה ענין שמיט' ה אצל ה' סיני ואיך תלה בוקי סריקי באילן גדול אבי התעודה רב יוסף סיני ועוקר הרים דאשתמיט מיניה דמכן דברי הש"ך והר"ן • ואנכי הרואה דהגאון מז"ה ז"ל כבר ראה והגיע נכל זה כמו שנבאר בס"ד •

ואדרבה ק"ל ע"ד נר"ו קבא דקושייתא במנין עשרה אחד לאחד למצות תשכון וזה אחלי בשם ה' צורי וגואלי

ראשון לכל דבר הוא להגאון מז"ה זלה"ה הביא ראיה לדינו מדברי הש"ך ז"ל גופיה ממ"ש בח"מ סי' ספ"ב דהאב היודע למול אין לכבד לאחר דמבטל מ"ע כיע"ש • ומזה למד גבי טלית דאין לכבד לאחר דמבטל המצוה המוטלת עליו וא"כ מה מקום להק' דאשתמיט מיניה דברי הש"ך שכתב בפדיון דיכול לעשות ע"י שליח דבלאו הכי תקשי לדברי הש"ך מיניה וביה דדבריו סתרי אהדדי מח"מ לי"ד וכמו שהק' הרב י"א והנ"ע • וא"ת כיון דדברי הש"ך בלא"ה סתרי אין ללמוד מהם לא איסור ולא היתר מלבד דלזה כיון הרב יצחק ידנן להקשות ע"ד הגאון מז"ה דסבר' הש"ך בזה היא תמוה דהרואה יראה שם בס' יצחק ידנן דהוא מכח קו' הרב י"א ע"ד הש"ך דסותרי' זל"ז ולא נחה דעתו בתי' הרב פרי האדמ' כמבואר בדבריו שם •

זאת ועוד דכבר קם ועמד הגאון מז"ה ז"ל בקו' כ"לח והשיב ע"ז דמה יעש' לשני גדולי הדור ה"ה הא"ז ומהרמ"ה דקיימי בש' הש"ך ז"ל ותפסו לאיסור • ומה גם דאף למור"ם דהב"ע לדברי הא"ז מדקי"ל מצוה בו כו' נרא' דגם מור"ם מודה • ואפי' לו יהי כדבריו דנדחו דברי הש"ך מהלכה דין זה פשוט בש"ס ואין פוצה פה עליו את"ד הגאון מז"ה ז"ל יע"ש • ומאחר דעינו ראה מ"ש הגאון מז"ה בקו' כ"לח מה מקום לומר דאשתמיט מיניה דברי הש"ך אחר דאע"פ שדברי הש"ך הם תמוהי' הרי בנ"ד דטלית הוא מוסכם

וא"ת דסמך הרב נר"ו על דינחו בחי' שחילק דל"ק להש"ך ממ"ש בפדיון למיל' דדוקא במילה דתלה הכתוב באב אינו יכול לעשות שליח אבל גבי פדיון וכיוצא מותר לעשות שליח יע"ש • דבריו תמוהים אחר המחילה לעיני כל רואה דנוח מקום לחלק במילה דתלה הכתוב באב מפדיון דהרי הש"ס בקידושין דכ"ט דמפיק חיוב מילה באב מדכתי' וימל אברהם פריך לפדותו מנ"ל דכתיב וכל בכור בניך תפד' הרי דכמו דתלה הכתוב המילה באב תלה הכתוב נמי הפדיון באב כדכתיב וכל בכור בניך תפדה ואדרבה הרוא' יראה דיותר תלה הכתוב חיוב הפדיון באב בל' ציווי כדכתיב וכל בכור בניך תפדה דנראה דעיקר החיוב תלוי באב ממה שמשמע במיל' מדכתיב וימל אברהם דאינו משמע כל כך ציווי דתלה הכתוב החיוב באב דמה"ט כתב השואל להריב"ש בסי' קל"א והלבוש בי"ד סי' ש"ה ס"י דמצות פדיון עיקר רמיא רחמנא על האב כמו תפילין וציצית דצריך לעשותם בגופו ולא ע"י שליח ואפי' דרבים קמו ועמדו דהר"ן דפדיון יכול לעשות ע"י שליח מ"מ הם כתבו דלכ"ע אין חיוב זה כ"א על האב לבד ולא לב"ד ועל ישראל וכמ"ש הרב ז"ל הביא דבריו הש"ך גופיה שם יע"ש

הרי מבואר דיותר רמיא רחמנא חיוב הפדין על האב מהמילה ואיך כתב לשנות את הידוע כל בתר איפכא והוא פלא וכ"ע • ועוד דלדבריו דקפיד קרא במילה על האב דוקא הול"ל להרב א"ז ז"ל ומהרמ"ה והרב ש"ך לומר דחייב האב למול למול דהכי קא מזהר רחמנא ולמה תלה האיסור כשהאב יודע כיון דקרא קפיד על האב ואם נאמר דמצינו קרא דוימל אברהם כשהיה יודע מאן פלג לן מאחר מצות כשהאב יודע ונידון לקיים ממצות מילה וכ"ע • והן

והן שני דאשתמיט למר נר"ו דברי הרב ראש דוד בס' פנחס דקב"ח שהביא קו' הרב י"א ע"ד הש"ך דק' מיניה וביה ומפרק לה דהש"ך נא"מ לא כתב דאינו יכול לעשות שליח כ"א מיירי במכבד לאחר ואינו ממנה אותו שליח לא בפי' ולא ברמז וגבי פדיון איירי כשעשאו שליח יע"ש וכ"כ בשי"בר ביו"ד סי' רס"ד יע"ש וא"כ לפי מ"ז בגמצות ציצית דלא שייך בזה שליחות א"כ גם הש"ך ודעימיה דס"ל דפדיון מהני ע"י שליח כ"ע מודו דבציצית לא מהני שליחות וא"כ מה מקום לפק' ע"ד הגאון מז"ה דאשתמיט מיניה דברי הש"ך אחה דלדברי הש"ך אלו איירי בענין שליחות כד"מ ואינו ענין למה שהגאון מז"ה איירי בו במצות ציצית דלא שייך בה שליחות כ"א בדרך כבוד לכבד לאדם גדול במצוה ולכן שפיר קא מייתי מדברי הרש"ך דכת"מ גבי מצות מילה דאיירי במכבד לאחר במצוה כנדון מו"מ דהגאון מז"ה ז"ל ולא הביא דברי הש"ך שביו"ד סי' ש"ה מ"ש כיון דלא נגע ולא פגע לנדון דידיה וכמבואר •

ועוד בה שלישיה דאין כאוקו' למז"ה דאשתמיט מיניה דברי הש"ך דסי' ש"ה גבי פדיון ע"פ חילוק אחר שתי' הרב ר"ד שם ליישב דברי הרב ש"ך דלא שתי' דלא התיר בפדיון ע"י שליח כ"א כשהאב בעיר אחרת אבל גבי מילה מיירי כשהאב בעיר יע"ש (ועמש"ל ע"ד בזה) מ"מ הנה דלדעת הרב ליכא קו' למז"ה מדברי הש"ך דכל שהוא בעיר ל"מ שליחות וכאן בנדון הגאון מז"ה דהבע"ה הנותן הטלית לגדול איתו עמו במחיצתו ל"מ ליתן לאחר אפי' אם היה שייך בדבר הזה דין שליחות

ואת רבע איך מלאו לבו לו' דאשתמיט מיניה דמז"ה לדברי הש"ך אחר שכבר ראה והביא הגאון מז"ה ז"ל דברי הרב יצחק ירנן בלל"ד ובאותו פרק באותו מקום הביא הרב יצחק ירנן דברי הש"ך וקו' הרב י"א ע"ל ומה שתי' הרב פרי האדמה ע"ז ועוד כתב בהשמטות שבס' בית יצחק מתוך כל הכתוב דקי"ל הוראת מז"ה וע"ז בא הגאון מז"ה ז"ל בקונ' כ"לח ואיון ותיקן כל מה שהשיג הרי שראה וידע לדברי הש"ך בי"ד לעיקר השגתו לו' דס' הש"ך תמוה מכח דגם הוא בי"ד כתב להפך כמו שהשיגוהו ועליה קאי להק' ע"ד מז"ה וא"כ אחר שהגאון מז"ה ז"ל ראה כל זה וישב בטוב טעם ודעת כמבואר בדבריו שם בקונ' כ"לח דכל עיקר הוראתו וראיותיו אינם אלא לומר דלכ"ע מצוה בו יותר מבשלוחו ושמצות ציצית ליתיה בשליחות כיע"ש או מה ראה לומר אחר כל או הדברים שראה בעיניו דאשתמיט מיניה דברי הש"ך שראה בעיניו הגאון מז"ה ז"ל ואין כאן שמיטה כלל

וחמישתו יוסף עליו דלא יתכן להקשות ע"ד הגאון מז"ה ז"ל דאשתמיט דברי הרב ש"ך אחר דכבר הביא שם בקו' כ"לח דברי הרב ראש דוד דהביא ב' לשונות מהרב ש"ך ועליה קאי ואדין יתיב הדבר מובן מעצמו דאיןמקום לדברי הש"ך דיו"ד לנ"ד וכמש"ל והוא ברור •

ואת הש"ג דהדבר קשה דאיך יוכל לומר על הגאון מז"ה ז"ל דאשתמיט מיניה דברי הש"ך דסי' ש"ה מאחר דעיקר ראית הש"ך דמהני פדיון ע"י שליח הוא מדברי הר"ן דפ"ק דפסחים דהי' בין מצות דע"כ יש לו לקיים בעצמו וא"א לו להפטר ע"י אחרים כתפילין וציצית כו' ובין מצות אחרות דמוטלת עליו יוכל להפטר ע"י אחר כביעור חמץ ומילה ופדיון הבן כו' יע"ש ומדברי הר"ן ז"ל או הוא דהוכיח הרב ש"ך דפדיון ע"י שליח מהני והרי דברי הר"ן אלו כבר הזכירם הגאון מז"ה ז"ל שם באו"ח סי' ד' ובקו' כ"לח לראיה דבמצות ציצית ל"מ על ידי שליח דיש חילוק בין מצות ציצית דהיא חובת הגוף לפדיון וא"כ אחר דהר"ן גופיה שמביאו הרש"ך גבי פדיון דמהני ע"י שליח כתב להדיא דל"ד לציצית דקי"ל דל"מ ע"י שליח איך יתכן להק' להגאון מז"ה ז"ל דאשתמיט מיניה דברי הש"ך הן הם דברי הר"ן שמוכיח מיניה וביה מז"ה ז"ל ראיה לדינו •

ושביע המגיע במ"ש דאשתמיט מיניה דברי הש"ך בי"ל סי' ש"ה ודברי הר"ן כו' יע"ש דבריו אלו קשים כגידים מאחר שדברי הר"ן ז"ל אלו הביאו הרב ש"ך והרע"ז שם בס ק י"א והרב י"א בתשו' הנ"ל והם דברי הר"ן דפ"ק דפסחים דמינייהו קא מייתי ראיה הגאון מז"ה • ואיך לא דקדק בזה דהוא פלא דמק' למז"ה דאשתמיט מיניה דברי הר"ן ומז"ה ה"ל או פעמים שלש • ועד אחרין קשה מכולם דגלי' הר"ן הלזה גופיה שהוא ראיה לדברי מז"ה לענין ציצית מינה הוי חברתיה דל"ד לפדיון וכמ"ש להדיא לחלק בין ציצית לפדיון וכמו שמחלק הגאון מז"ה ז"ל ומינה דאין הנדון דומה לראיה מדברי הרש"ך ז"ל דאיירי בפדיון ומז"ה איירי בציצית וכמדובר • וגם הש"ך שה"ד הנ"ל שם והרב מע"מ דכתבו דמהני פדיון ע"י שליח סמוכות שלהם הוא מדברי הר"ן או כמו שיע"ש

והשמיני במ"ש שם עוד וז"ל ומלבד מ"ש במקום אחר דלכבד אדם גדול או רבו הא נמי מצוה ולכ"ע יכול ליתנה לאחר דה"ב מצוה היא ואיכא נמי בזיון דיהא הדיוט מעוטף וה"ח בלי עיטוף יעכ"ל ואנכי לא ידעתי היכן מנה מצות זאת לכבד אדם גדול אחר דביאר מהרא"ח ז"ל בח"ב סי' ע' והזכירו ג"כ שם הרב נר"ו לעיל מזה דבד"מ אינו שום קדימה לח"ח דלא חלק לו התו' כבוד כ"א כבוד דקימה והידור וכיוצא אבל שיהיה מצות כבוד לכבד לגדול במצות והוא לא יקיים המצוה דבר זה לא שמענו ולא ראינו ואדרבה יותר יש לו לתת כבוד לה' לכבדו בעשותו המצוה לכבודו יה' מכבוד נ"ו וכמ"ש הגאון מז"ה ז"ל להשיב ע"ד הר' הב"ש ועט"ר אדוני אבי נר"ו עמד מתמיה ע"ד אלו דהרי תנן אבידתו ואבידת רבו שלו קודמת והלא דברים ק"ו ומה התם דאיכא חיובא להחזיק ידי לומדי תורה וכמה איפליגו רז"ל במצוה זאת דחשיב כאלו קיים כל התורה כולה עכ"ז כל לגבי דידיה שלו קודם אפי' דאינו כ"א דבר שבממון דהוא גופני כ"ש וק"ו בדבר מצוה דעושה ציווי של הקב"ה ומתקן ע"י קיום המצוה כו' מי הוא זה דיוכל לומר דידחה הוא מפני כבוד גדול ואפי' רבו וא"כ כל מ"ש בזה לא ניתן ליאמר זה"ד נר"ו ואף שלע"ד נראה דשאני בהא דקי"ל דשלו קודמת משום דגלי לן קרא אפס כי לא יהיה בך אביון כמ"ש בגמ' שם בב"מ דף ל"ג ע"א מ"מ גילוי מילתא מיהא הוי דאין לחלוק כבגד לרבו בדבר מצוה • ועמ"ש בתשו' מכתם לדוד למהרד"ף ז"ל חא"ח סי' ז' די"ג ע"ד ובמ"ש לקמן בס"ד ובכן נמי אודא ליה מ"ש דאיכא בזיון לח"ח שיהא הדיוט מעו' כו' דכיון דהוא מכוין לקיים ועושה מצות הש"ית בממונו וגם הח"ח יודע הוא שכדין הוא עושה מה בזיון שייך

וסו"ד

ושו"ר מ"ש הרב נר"ו במקום אחר והוא שם נלע"ב ע"ב שה"ד הגאון מז"ה ז"ל אלו וחלק עליו וכתב וז"ל ולע"ד אחר המחילה נר' דס"ד דהא דמכבד לרבו או לגדול ממנו היא מ"ע מאת ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח ומנאה הרמב"ם ז"ל במנין המצות מ"ו ומשום מצוה ודאי דשפיר עביד לחלוק כבוד לרבו דזו הוי מצוה דעדיפא דכבוד חכמי' היא מעולה כידוע וא"כ אף למי שגדול ממנו בחכמה חייב לכבד כו' יע"ש וכל חכם לב עיניו יחזו דאין בדברים אלה כדי להשיב ע"ד הגאון מז"ה דמי לא ידע בכל אלה דאיכא מ"ע לכבד החכמי' ואת ה"א תירא לרבות ת"ח ברם ה"ד בכל מיני כבוד ומורא שבעולם וכמ"ש בקי' איזהו מורא ואיזהו כבוד ובירוש' דפ"ק דפיאה ורש"י בחו' ס' קדושים ושאר המפ' ז"ל שם יע"ש • אבל לתת לו המצוה המוטלת עליו במצות קונו שהיא חובת גופו מנ"ל דעכ"פ כבודו ית' הוא יותר גדול ומאת נתרבה הת"ח ברם משמעות ופשט הכתוב דאת ה"א תירא על עיקר כבודו ית' • וא"כ איך יתכן להניח כבודו יתברך המוטלת עליו כדי לכבד לרבו או לגדול ממנו דאמינא ולא מסתפינא דלא נמצא ולא ימצא מי שיאמר כדבר הזה דאינלו שאי דאיכא חיוב מצוה בדבר הזה לתת המצוה למי שגדול ממנו ואי משום מ"ש בברכו' די"ט גדול כבוד הבריו' שדוחה ל"ת שבתו' כאיסו' דרבנן הרוא' יר' דאין זו ראיה וכמ"ש לקמן בס"ד

והתשיעי קשה שהביא במ"ש דלכ"ע יכול לכבד אדם גדול דהא נמי מצוה דנעלם ממנו דברי הרב שיורי ברכה ני"ל סימן רס"ד שכתב להדיא וז"ל ואם מכבד לאדם גדו' ואומר לו דיהיה שלוחו ג"כ נראה' דיש צד לומר דאין כאן ספקוק דכנגד מ"ש מצות בו איכא כבוד הבריות וכבוד המצות שתעשה בגדולים עכ"ל • וכ"כ במחב"ר שם בסי' כ"ח אות יו"ד וכמש"ל יע"ש • הנה מבואר דדוקא היכא דמכבד לגדול ואומר לו דיהיה שלוחו הוא דיש צד לומר דיכול לעשות כן משום כבוד לבד הלא"ה לא חות' ואם כן בציצית דלא יתכן שליחות דחשר המצי' זות א"כ לא סגי בטעם כבוד לבד דמכבד לאדם גדול במצוה דכנגד מצות כבו' רבו וכבו' הבריות איכא כבוד שמים ואם כן איך כתב דלכ"ע יכו' ליתנה לאחר דאי משום כבוד לאדם גדול ליכא היתרא כלל ואפי' הרב חיד"א ז"ל עצמו דחלק ע"ד של הגאון מז"ה בס' יוסף אומץ וכמש"ל נראה דהיה טעמו דל"ד מצות ציצית לשאר מצות כמבואר בדבריו •

והעשירי קשה מכולם דלא זכר מ"ש מרן החבי"ב בשכנה"ג לבדבר מצוה אין לכבד לרבו' דאדם קרוב אצל עצמו • וכ"כ הרב דברי יוסף בתשו' הנז"ל ואם כן מה מקום לחלוק ע"ד מז"ה ולומר דלכ"ע יכול לתת המצוה לגדול ממנו דליתא להא • ולדברי הרב שכנה"ג והר' דברי יוסף בכל אופן נאמרו דאין לנו מקום לחלק ביניהם כיון דכבר ביארנו דהסכמת רבני האחרונים דלא כהרב חב"ש וס"ל דלכבד אדם גדול לאו ש"ד כ"א בדרך שליחות כמ"ש הרב כ"ופ והרי במצות ציצית דליתיה בשליחות כ"ע מודו דאין לכבד לאדם גדול במצוה זו והעיקר כהוראת הגאון מז"ה ז"ל ומוצל אותו צדיק רב הו"ל יוסף מכל מה שהשיגו עליו ובפרט מה שהשיג ע"ד הרב אבן דרכים נר"ו דלע"ד אדרבה דבריו צ"ע דאשתמיט מיניה כל זה וכאמור • ואולם בשאני לעצמי נלק"ד לתת קצת טעם למנהג הלזה דנהגו לכבד לאדם גדול או לש"ץ בטלית של מצוה במנחה כשמתפללים בבית בע"הב יען דבלא"ה הב"הב שהוא בעל הטלית גופיה אינו נוהג להתעטף בציצית גדול בתפילת מנחה • וא"כ אם עתה בא להתעטף בו בפני רבים הו"ל עכשיו כיוהרא שנוהג חסידו' בפני רבים מה שאינו נוהג כשהוא ביחי' ולכן מכבד לגדול או לש"ץ דאיכא משום כבוד הצבור אבל כשמתפלל במנחה בב"הכ ובפרט בשבת דיחד כולם מתעטפים בציצית אז א"כ דלא נכון לעשות כן לתת טליתו לאחר כס' הגאון מז"ה ז"ל כיון דמצוה בו כו' ומה גם דאיכא משום מרבה ברכות בשבת • וכן נמי בתפילת שחרית לאו ש"ד דאפי' דיש לו טלית קטן תחת בגדיו ויוצא בה י"ח מ"ע דציצית עכ"ז כיון דאיכא מצוה וחיוב להתעטף בטלית בעת התפילה בין בגגלה ובין ע"ל הסו' אינלו לתת טליתו לאחר מפני הכבוד ואפי' לרבו דאין חולקים כבוד לרב בד"ת כמו שנתבאר •

ואע"פי שראיתי להר' מר וקציעה בא"ח סי' א' ד"ט ע"ד שתי' על תמיהת הרב הלבוש שם דמה יועיל טלית קטן כו' כתב וז"ל דע"פ דברינו אין מקום לתמיהתם כלל דודאי מועיל יותר כיון שכבר יצא בזה י"ח ממצות ציצית וא"כ יותר ואינו מוכרח לחזור ולהתעטף עכ"ל • וכ"כ עוד שם בסי' ט' די"ב ע"א גבי טלית של פשתן דבא"י לקיים בתוספת אחר חייב לעשות מש"כ כשיש לו טלית קטן אע"פ דאין לו טלית להתעטף בב"הכ אין בכך כלום יע"ש דנראה מדברי הרב אלו דכל דיש לו טלית קטן תו לא צריך לטלית גדול וא"כ נילף מיניה לנ"ד דכגון דא דיש לו טלית קטן דיוכל לכבד ולתת הטלי' לגדול ממנו דהא ודאי לא ניתן ליאמר דהרב מ"וק לא אמרו כ"א כשאין לו טלית גדול דאז מועיל טלי' קטן וא"כ אין דנים אפשר מי שא"א דבאפשר להתעטף בטלית גדול בב"הכנ בעת התפילה דאין לכבד לשום אדם וכאמור • ועמ"ש מהרש"ל ביש של שלמה בחולין פרק כל הבשר סי' ג"ן ובתשו' הרב שער אפרים הא"ח סי' י"ע ובעת אין תפנתי מסכים לעמוד ע"ד דרבנן ז"ל

ועוד נ"מ דה"ד בטלית שלו ונוהג ללובשו גם בתפילת מנחה וכ"ש בשחרית הוא דאינו נכון לכבד לרבו או לגדול ממנו כמ"ש וכמ"ש הגאון מז"ה ז"ל • מ"מ כשמתפלל בבית הכנסת ואין לו טלית משלו ונותנין לו טלית ואיכא אח' גדול ממנו או רבו אז יש לו לכבד לגדו' או לרבו בד"מ כיון דבלא"ה איכא קדימה מצד הדין לגדול דקימא לן הגדול נוטל וכמ"ש התוס' ושאר הראשונים דבמצוה דרבים הגדול קודם ואם השמש או הגובר עשו שלא כדין ונתנו לו הטלית בדאיכא גדול ממנו יש לו לחלוק כבוד לרבו או לגדול כיון דהמצוה אינה שלו וכמש"ל וכ"ש לטעם ב' שכת' התוס' דכדאי הוא הגדול כו' שפי' דבריהם לעיל דמן הדין יש כח לגדול ללוקחו ביד חזקה • ואפש"ל ג"כ דאפי' כשמתפללים בבית והבע"הב נתן לו טלית ואיכא גדול ממנו בלי טלית דמצוה לתת הטלי' שנתן לו לגדו' כיון דמעיק' אין המצוה שלו והבע"ה הוא דרצה לחלוק לו כבוד אם כן גם הוא חיובא רמיא עליה לכבד לגדול ממנו ולרבו ולא כתבו ז"ל דבד"מ אין חולקים כבוד לרב כ"א בדבר מצוה שהיא שלו לגמרי משא"כ כשנתנו לו אחרים דמן הראוי הי"ל לב"הב זה מעיקרא לתת המצוה לגדול ואפילו את"ל דכגון דא דהב"ה נתן לו טלית הו"ל כטלית מצוה שלו והדין נותן דלא נכון לכבד

לכבד

בכבד לשום אדם קטן וגדול ומ"מ ה"ד בבית ברם בב"הכנ דהגזבר או השמש מכבד לאחד ואיכא גדול ממנו שם או רבו כיון דהיא מצוה דמשותפים כל בני הכנסת או החיוב מוטל עליו לכבד לרבו או לגדול אשר הוא שם שכיון דמדינא הוא קודם לזכות במצוה כאמור

והנה כי כן יש להשיב ע"ד הרב יצחק ירנן בה שמטותבם'בית יצחק שם שכתב בין חבין דאין מקום למ"ש מהרי"ח בס' חק"ל סי' ד' דאם נתנו לו לאדם טלית להתעטף בו להתפלל לאו ש"ד לכבד לאדם באותו טלית כו' יע"ש · שדבריו לא שהביא על שם הגאון מז"ה הם מורים דאיירי בכל אופן שיהיה ואפי' אם הוא בב"הכנ ונתנו לו טלית מכוללות הכנסת דאפ"ה לא יתנהו לגדו'ולית'דדברי הגאון מז"ה ז"ל הם דוקא בבית והנ"הב מכבד בטלית שלו כו' כמבואר בדבריו ומלבד דהגאון מז"ה ז"ל לא איירי כשהוא בב"הכנ ובטלית של רבים·אפש"ל דאפי' בבית אם הב"ה נתן לו הטלית ורוצה זה לכבד לגדול ממנו יהיה מותר ע"ד שכדדנו לעיל ולא כתב מז"ה ז"ל דאין לכבד בטלית שלו כ"א לבע"ה עצמו דהטלית שלו הוא דלא יכבד לגדו' או לרבו דאין חולקין כבוד לגדול ולרב בד"מ כאמור והיה לו לפרש ולא לסתום אם לא שנאמר דסמך על הרואה דברי הגאון מז"ה במקומם ויראה דדוקא בבית נאמר ולא בבית הכנסת

והיה נראה להביא ראיה לנ"ד דיכול אדם לכבד לחבירו בטלית שלו ממ"ש המג"א בא"ח ר"סי תרע"א גבי הדלקת נ"ח דקי"ל דמוסיף והולך כו' וז"ל אם יש לו שמן מצומצם ולחבירו אין לו מוטב שידליק בכל לילה אחת ויתן לחבירו דהא מדינא אין צריך אלא אחת עכ"ל הרי דמפסיד הוא מצות הוספה בכל לילה כדי לזכות לחבירו · ה"נ נימא דיפסיד הוא מלהתעטף כדי לזכות לחבירו · אלא דנראה דהא ל"ד להתם דהא מיהא הוא מקיים עיקר המצוה בנ"ח אחת ואינו מפסיד כ"א הידור מצוה דהוספה וחבירו יקיים ע"י הת' ברם הכא דנ"ד הרי יש לו לרבו או לגדול טלית קטן ובא להוסיף להתעטף גם בטלית גדול להידור מצוה ויש חיוב בשעת התפילה אפילו במנחה להתעטף וכו' שוים אם כן מאי חזית דיפרוק הוא המצוה מעליו ויתנה לאחר דאפילו אם משום הידור מצוה בענין מן המהדרין עכ"פ לא התיר הרב מג"א לדחות מצות הידור שלו ויתן לחבירו כ"א לקיים המצוה עיקרית הנא"ח לא והוא ברור

ואה"ן דהדין יוצא לפי"ז דאם יש לו טלית קטן וגדול ולחבירו אין לו כלל דאז מוטב ליתן אחד שיקיים המצוה והוא בלא"ה יוצא י"ח בטלית א' משניהם ודומה לזה ראיתי להרב מג"א בס"סי תרנ"ח ס"ק י"ב שכתב וז"ל אדם שיש לו אתרוג מיוחד ובעיר אחרת אין להם כלל דמוטב שישלחנו לשם והוא יברך על של הקהל (מ"מ הגה מהרא"ק מ"ץ עכ"ל) הרי דכדי לזכות לאחרים דאין להם אתרוג טוב לו יותר שישלחנו להם והוא יברך על של קהל כמו כן הה"ן בטלית שלו מצוה ליתן לחבירו שאין לו והוא יברך על אחד שלו אם יש לו אחד אפ"ה יתנהו והוא יברך על הקהל או על של יחיד כדינו שנותנו לו במתנה כדין וכהלכה בין בטלית בין באתרוג כדי שיזכה לחבירו וכ"ש היכא דבלא"ה יש לו טלית אחר לצאת בו י"ח שיזכה גם לחבירו כמ"ש הרמג"א

אמנם דראיתי להרב בית יעקב סי' קי"ד דנשאל על ראובן שדר בכפר ואין לו טלית דמצוה ובלוי הדר בעיר הסמוכה לכפר יש לו וביקש ראובן מלוי דישאל לו טלית שלא יבטל ממצות ציצית ובלוי יש בעיר קרובו שמעון דיש לו ב' טליתות דיכול לשאול ממנו אם מחוייב לוי להשאיל טלית שלו לר' או לא דשמא ניח"ל לברך על טלית שלו משל אחרים והשיב דג"כ ספק זה איתיה במי שיש לו אתרוג וגם יש בעירו הרבה ובעיר אחרת אין להם כלל וביקשו ממנו שישלח להם אתרוגו והוא יברך על של קהל או על של יחיד בעירו · וכתב דא"צ לוי לזכות באתרוג שלו לבני עיר אחרת והביא ראיה מדברי מור"ם בד"מ בא"ח סי' י"ד שהשיב על קו' הב"י בש' הספינה יצמ"ש דבד"מ ל"א שואל שלא"מ גזלן הוי ממ"ש בפ"ב דמציאה מצא תפילין שם דמיהם ומניחם ואם לא שם וקנאם לא היו מתירים אותו להניח כשאר גוף דאביד'דאסור להשתמש בה · דתי' דהא דשם דמיהם ומניחם לאו למי' דבלא"ה אסור להניחם אלא לאשמועי' דאם אינו רוצה להניח תפילין דאחריב ורוצה לעשות המצוה בממונו מותר לשום מיד יע"ש·הרי מבואר דהיכא טפי מצוה להניח תפילין אחרים והתירו משום אבידה דאסור להשתמש לשום דמיהם ולהניחם אפי' דבשאר אבידה איכא איסור א"כ כ"ש דאין נכון לזכות לאחר אם עי"ז לא יעשה המצוה בשלו כיון דאפי' עבירה התירו משום זה כ"ש דאינו מחוייב לעשות כן כדי לזכות לאחרים את"ד יע"ש

ולע"ד אחרי המ"ר לא הבנתי ראיתו כלל שהרי בלא"ה אם לא היה זה רוצה לשום דמיהם היה מותר מן הדין להניחם משום דהוי דבר מצוה וניח"ל לאיניש לקיומיה מצוה בממוניה ולא נאמר בזה שואל שלא"מ כו' אלא דמור"ם בא ליישב לקו' הרב"י שרצה להוכיח דמןהדיןבדוקא הוא דשם דמיהם הלא"ה אסור דש"מ דאפי' בד"מ לא אמרי' ניח"ל כו' ואיכא איסור כשאר אבידה להשתמש שלא"מ בעלים · לזה השיב דלא נאמר שם דמיהם לענין איסור אלא אם אינו רוצה הוא להניח דבר שאינו שלו מותר לשום דמיהם ולהניחם אבל בלא"ה איכא התר להניחם ולהשתמש אם היה רוצה להניח משל אחרים וכיון שכן אינו נק' דהתירו איסור לשום דמיהם כיון דבלא"ה הי"ל התר להניחם וכנגד מה שהוא מותר לו להשתמש בהם לא מקרי שהתירו איסור כדי שיברך בשלו דיותר ניח"ל לבעלים שישום דמיהם משיניחם בחינם דעכ"פ איכא הפסד ממון וה"כ כשהוא רוצה לשלוח למקום אחר הטלית או האתרוג שלו והוא אינו מאבד המצוה שהרי הוא מברך על של אחרים כדינו דמזכיב לו במתנה גמורה כמ"ש הרב ז"ל שם אח"ך יע"ש א"כ יכול לזכות לאחרים

ברם ראיתי להרב שם שכתב וז"ל אך ראיתי בקונץ ישן שכתב שנת ק"ע שכתב להפך מזה וז"ל אדם שיש לו אתרוג ושלחו לעיר אחרת כדי שיצאו רבים והוא בירך על של הקהל כו' והילק דלזכו' לרבים מותר אבל ליחיד לא יע"ש · והנה מ"ש בשם קונץ ישנהם לדברי הרב מ"נ שהביא הרמג"א והוא תימא איך לא הזכירם וצ"ע ועיין להרב י"א בא"ח בס"סי תרנ"ח בהג"הט

ומ"מ מבואר יוצא מדברי הרב בית יעקב דבין בטלית ובין באתרוג אין לו לבטל המצוה המוטלת עליו כדי לזכות לאחרים ואפי' אם יהיו רבים דוקא אם יש לו תקנה לברך על של הקהל או על של יחיד שיתנהו לו במתנה ביום א'ובשאר הימים

נשאלה כל חד כדינו וה"ט כמו שביארנו דבד"מ אין לו לתת לאחרים אפי' לגדול ממנו דאדם קרוב אצל עצמו בדבר מצוה יהיה מי שיהיה בין במצות מדברי תורה בין במצות מדרבנן וכמ"ש הגאון מו"ה ז"ל •

וזה ראיתי להרב א"ר בא"ח סי' תרע"א סק"ג שהביא דברי הרמג"א ט' דאם אין לחבירו במן דיבטל מצות הידור מן המהדרין להיות מוסיפכו' כדי לזכות לחבירו • כתב וז"ל אך צ"ע בחשו' בי"ע סי' קי"ד דפסק דאין לאדם להשאיל טלית לחבירו בכעבר הו לזכות באתרוג שלו אפי' שיכול לצאת בשל חבירו דניח"ל טפי לברך על שלו וה"נ רוצה שיהיה מן המהדרים ודוחק לחלק עכ"ל • ולע"ד נראה דאינו דוחק לח.ק דשאני ציצית ואתרוג דהוי עיקר קיום המצוה גופא ואדם רוצה לקיים המצוה בממונו ובשלו ובכה"ג אין לזכו' לחבירו והוא יזכה בשל אחרים אבל כשעיקר המצוה הוא מקיים בשלו כנדון הרב מג"א דמקיים. הדלקת נ"ח בשלו אלא דאינו מקיים ההידור מצוה כדי שיזכה גם חבירו בעיק' קיום המצוה וכל כי האי מילתא כנגד מה שמפסיד הוא מצות הידור מקיים חבירו עיקר המצוה בהא כ"ע יודו דאיכא יותר מצוה בחבירו והוא אינו מפסיד עיקר המצוה דמצוה לזכות לחבירו והוא נכון וברור וקיים ולא ידעתי מה ראה הרב א"ר ז"ל לו' דדוחק להלק דאין דוחק כלל וצ"ע ובעיקר דברי הרמג"א ז"ל אלו ראיתי להרב המד משה בסי' תרע"א סק"ב דחלק עליו וס"ל דגם ההוספה הוי מעיקר המצוה ולכן אין לתת לחבירו כיון דאינו מקיים המצוה כתקנה יע"ש

ואולם ראיתי עוד להרב א"ר ז"ל בסי' תרנ"א סקי"ב דהביא דברי הרב בי"ע בתשו' אלזו דפסק דלצבו' מותר לזכות ולא ליחיד והוא דחה והסכים דאפי' ליחיד יכול לזכו' והוא יברך על של אחרים יע"ש

ומ"מ נראה לעת הרב מג"א והא"ר והרב"יע והר' חמד משה כולם מסכימים דאם אין לו תקנה לקיים המצוה אין לו לתת מצותו לזכו' לאחר ואפי' לרבים

ואת זה ראיתי להרב מכתם לדוד למהרד"ף ז"ל בא"ח סי' ו"ו דנשאל בעיר אחת דלא היה להם אתרוג ושלחו לבני עיר אחרת דישלחו להם ובאותה העיר לא היה להם כ"א אתרוג א' ונפל מחלוקת אם ישלחו להם ביום אחד שיברכו בימי החג והשי' דחייבים לשלוח יום אחד אפי' דעי"ן יתבטלו ממצות דרבנן • והביא ראיה ממאי דקי"ל דהיכ' דלא פשע אמרינן חטוא בשביל שיזכה חבירך וניה"ל לחבר דליעביד איסור' זוטא ולא ליעביד ע"ה איסור' רבה יעש"ב

ולע"ד אחרי המח"ר אין משם ראיה כלל דהרי עכ"פ האיסור הוי בדבר אחד ועי"ז מזכה לחבירו בדבר אחר אבל כאן בנדון דידיה דחייבים הם במצוה לעשותה ואתדא מינייהו כדי שיזכו אחרים מאי חזית דמא דידהו סומק טפי מתני ואף שכתב הרב דלגבי הני דלא קיימו המצוה כלל הוי המצוה יותר גדולה אין זה מספיק כלל כיון דעיקר חיובא דהני מדרבנן הוי כמו להני וכולם שוים בחיוב ואין חילוק ביניהם בימים האלה ומאי דסוף הוא שלא קיימו המצוה בשאר הימים • גם מ"ש משם כתבי רבי' האר"י ז"ל דע"י דמקיימים ביום הז' המצוה הוי כאילו קיימו כל הימים והוי כעין תשלומין כו' יע"ש

ואני אומר דאין לנו עסק בנסתרות זאת ועוד דהרב רבי' האר"י ז"ל לא יחלוק על דין הש"ס הנגלו' לנו דכל הימים מלבד היום א' תורה אמת להם וכול' אינן אלא מדרבנן וכולם שוים לטובה ואין להם יתרון בחיוב נטילת לולב ואתרוג ביום הז' טפי משאר הימים ואין להאריך בזה דזו אינה צריכה לפנים

עוד ראיתי להר' ז"ל שם שכת' טעם אחר ממ"ש בברכות די"ט דגדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה כו' אית לן למימר דניתנה לדחו' תקנה זו משום כבוד הבריות ואין לך כבוד הבריות גדו' מזו דאיו נמנאים קהל א' נעדרים לגמרי ממצוה רבה כזו כלל כו' יע"ש

ואחרי המח"ר אין הנדון דומה לראיה דהנה מה שהתירו שם משום כבוד הבריות היינו כדאיתא שם בכהן שמטמא טומאה מדרבנן כדי לכבד הבריות ולכבוד מלכים וע"י שמטמא ועובר אדרבנן מקיים כבוד הבריות דהולך עם האבל בדרך אחד כו' וכן כבוד המלך והם אמרו דאיכא טו' מדרבנן והם אמרו דמפני כבוד הבריות מותר וכן כיוצא בזה בשאר דברים אבל במי שיש לו מצוה מוט' עליו לקיים אפי' מדרבנן ולרבו ולאביו או לרבים כנדון הרב לא יש להם בד בקיום המצוה הזאת היכן מצינו דכדי לכבד לבריות בכה"ג יבטל הוא המצוה ויתננה לאחריך דלא מצינו בשום מקום דאיכא חיוב משום כבוד הבריות בכה"ג • ובר מן דין דלא שייך לו' בכה"ג טעם כבוד הבריות דלא נאמר גדול כבוד הבריות כ"א בכה"ג דכשאינו מטמא ליכא כבוד הבריו' וכבו' מלכים ועושה העדר כבוד משא"כ בנ"ד דהיה להם אתרוג ולא שלחוהו דמה שלא שלחוהו לא היה במרד ובמעל כ"א משום דלא רצו הם לבטל מהמצוה כ"א לקיימה אם כן מה מקום לו' דאיכא העדר כבוד במה דלא רצו לשלוח להם אתרוג ואם הם מקפידים על כבודם בכה"ג דלא רצו לעשות רצונם לית לן בה כיון דהם לא כיוונו לזלזל בכבודם כ"א לעשות רצון קונם ועוד דכיון דבגופהדבר אשר עליה אנו דנים דאיכא משום כבוד הבריות הוא דיתנו להם האתרוג וישארו הם בלתי המצוה והרי באותו דבר עצמו שבאים לכבד לבני עיר אחרת איכא העדר כבודם דהמצוה אזדא מינייהו ולא מצינו דידחה אדם בשביל כבוד חבירו בדבר השוה זה כמו לזה • ועם שכת' הרב דהעדר הכבוד הוא במה שהם נעדרי' כל ימי החג בלתי מצוה זו בלא"ה אין להם תקנה כ"א ביום אחד לבד והכבוד הנעש' להם ביום הזה הוא העדר כבוד לאחרי' ואדרבא יותר יש לחוש על כבוד בני העיר שהיה בידם האתרוג כל ימי החג וברכו עליו וביום ה' יתבטלו מהמצוה בידים לשולחו לאחרים

ועוד אני אומר דדבר פשוט דהא דאמרינן דגדול כבוד הבריות כו' היינו במה שמצינו בש"ס להדיא דהוי כבוד הבריות כדאית' שם בש"ס וכן בכבוד מלכים כדאמרו בש"ס להדיא דכיון דהוי מדרבנן בכה"ג לא גזרו ועיין להריב"ש סימן רכ"ו אבל בכה"ג דנ"ד נראה דלא אמרינן הא דגדול כבוד הבריות כו' דהרי אפי' בכבוד מלך גופיה נראה דכל כה"ג לא הותר דאם היה הענין דיש ביד האדם איזה מצוה ושאלה ממנו המלך ועי"ז מתבטל האדם מן המצוה כנ"ל נר' דאין להשגיח בכבוד המלך כלל ואין זה מיקרי מורד במלכות כמ"ש הרמב"ם בפ"ג דמלכים ה"ט וז"ל המבטל גזירת מלך בשביל שנתעסק במצות אפי' היא מצוה קלה הרי זה פטור. דברי הרב

ודברי העבד לדברי הרב קודמים ואין צ"ל אם גזר המלך לבטל מצוה דאין שומעין לו אע"ג דמלך ולא מבעיא במצות מד"ת דאין שומעין לו אלא אפי' במצות דרבנן נראה דאין שומעין לו דגם המלך מחוייב במצות דרבנן ומה גם לטעם שכתב הרמב"ם ז"ל משום דברי הרב ודברי העבד דברי הרב קודמים שייך ה"ט ג"כ באיסורים דרבנן כאשר מתבאר מתשו' הר' מהרימ"ט ז"ל בח"א סי' קי"ו גבי מאי דקי"ל אין שליח לדבר עבירה משום טעמא דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין שנסתפק אי אמרינן הכי באיסורין דרבנן כיון דדבר עבירה מיקרייא ושפיר שייך ביה דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין יע"ש ועיין מ"ש הרב ארעא דרבנן מער' א' אות ו' וגם עפר' לארעא שם יע"ש

ומה דמצינו להותר איסו' מדרבנן משו' כבוד מלך הוא דבמקום דהוי לכבד המלך איכא איסורא דרבנן נדחה דלא גזרו בכה"ג אבל כשהמלך בא לבטל ולבטל לאדם אפי' במצות דרבנן במקום עשה לא שייך בזה משום כבוד המלך וכ"נ מתשו' התשב"ץ ח"א סי' קנ"א דאין דינא דמלכותא דינא אפי' באיסו' דרבנן ואפי' דבר מדברי הסופרים בע"ג ד"ת ע"ג ד"ת עוקרין דאפי' איסו מד"ת נדחה משו' כבוד המלך כמו שהק' הרב שארי' יעקב ס' נהר יע"ש כבר אני עני כתבתי בזה לק"ד ויגעתי באי' לבם בס"ד ואזכמ"ל

וא"כ גם כבוד הבריות לא מקרי כבוד בכה"ג במה דשואלים מאחרים המצוה ואין זה מקרי כבוד הבריות לדחות איסו' דרבנן ועדיפא מינה אני אומר דאפי' אם נאמר בכבוד מלך דהותר משום דמצינו כמה איסו' דרבנן דאותרו משום כבוד מלך דזהו משום דגיותא התו' בפי' שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך ומש"ה אם שואל דבר מאיסורין דרבנן איכא משום מיקל בכבוד המלך ועיין בתשו' שבות יעקב ח"ג סי' ה' אבל רבים לגבי רבים מה מקום לאמצות בכבודם בדבר דאין להם בזיון כלל כ"א דאין רוצים לבטל מצותם כלל זה נראה ברור •

ועיין להרב מג"א בסי' תרנ"ו סק"א שכתב דהכי משמע בגיטין דנ"ו דמותר לעבור לא"ת משום אימת מלך יע"ש וי"ל דהתם שאני דאיכא סכנה בדבר ובמלכי אוה"ע שלא ידעי דיני התור' וכ"כ הרב אשל אברהם להרב פ"מ שם בסי' תרנ"ו יע"ש

ואי משום מ"ש הרב ז"ל שם דכיון דשלחו רץ מיוחד ובשובו ריקם מוסיפים יגון ואנחה כו' יע"ש • אני אומר דאין זה מעלה ומוריד ואדרבה איכא למימר דכיון דאמרז"ל חשב אדם לעשות מצוה ונאנס מע"הכ כאלו עשאה ובפרט כשהוא מצטער בדבר הרבה (ועיין בס' הקטן דרכי חיים בפ"ה משנה כ"ו) א"כ הו"ל כאלו קיימו המצוה זאת משא"כ אותם שיש בידם המצוה ומתבטלים ממנה אפי' ביום א' א"כ לא עלה בידם שום שכר מצוה ואפילו שכר מזכה לאחרים לדעתי ליכא שום שכר כמי שנאנס כו' כיון דאין שום חיוב להם מדינא שיבטלו מהמצוה לגמרי כמו שכתבנו א"כ עבירה היא בידם להיות מזכי' לאחרים במצוה שבידם והחיוב מוטל עליהם לקיימ' ובבל יעבור ול"ל למ"ש הרב חב"ש דבמצוה יכול לכבד לאחר וגם הרב מח"כ שם בסי' כ"ח נראה דס"ל דאפי' דאינו מקיים המצות הא מיהא יש לו שכר מזכה ומכבד לאחר דל"ל דהתם איירי במצות כיסוי דעיקר המצוה היא בעשיה אחת דוקא אלא דעליה דידיה רמיא להיות קודם ברם כל ישראל נמי חייבים בדבר ההוא ולכן הפושט דהוא בעל המצוה אם מזכה לאחר ועושה אותה המצוה הרי היא מעשה אחד בפועל ובין הכי ובין הכי נעשה הכיסוי משא"כ במצות נטי' לולב וכן ציצית ותפילין ודומיהן דלכל א' הוי החיוב מצוה פרטי וכולם חייבים בעשייתן א"כ כשזה נותן המצות כאלו לאחר והוא אינו מקיימה א"כ כל לגבי דידיה ביטל המצוה דגם עליו בפרטו' החיוב מוטל לעשותה כל כה"ג לא אמרינן דיבטל המצוה הוא במקום עשה כדי שיקיים אחר משא"כ בכיסוי ע"י אחר דנגמרה המצוה לגמרי ולא נשאר שום חיוב עוד לא לו ולא לאחר

ואפי' דלק"ד זו אינה צריכה ראיה אפי' הכי נהחה להביא ראיה ממ"ש בירוש' בפ"ק דפיאה ה"ט תני רשב"י אומר גדול הוא כבוד או"א דהעדיפו הקב"ה יותר מכבודו נאמר כבד את אביך כו' ונאמר כבד את ה' מהונך ממה את מכבדו ממה שחננך מפריש לקט שכחה ופיאה ת"ומ כו' ועושה סוכה ולולב ושופר ותפילין וציצית ומאכיל לעניים ולרעבי' ומשקה את הצמאים • אם יש לך אתה חייב בכל אלו ואם אין לך אין אתה חייב באחד מכל אלו עכ"ל • הנה מבואר דבאין לו אינו חייב לקנות • וכ"ש וק"ו כשאינו בנמצא דליכא חיוב לבני אותה העיר דאין להם אתרוג דביטול הכתוב מדבר ואדרבה לבני העיר אשר נמצא איתם אתרוג החיוב מוטל עליהם שלא להניחו ולשולחו לעיר אחרת דהכי אמרי' אם יש לך אתה חייב והרי יש להם אתרוג בידם והם חייבי' לקיים המצוה ומה מקום להפטר מהמצוה דהם חייבי' ולשלוח למקום דאין להם חיוב מדינא כלל.

ובהכי אזלא ליה מ"ש עוד הרב מהרד"ף ז"ל שם וז"ל וכבר מודין כיון דנטי' לולב בשאר הימים אינה אלא מדרבנן וג"ח מצוה חמורה מד"ת וכדאמרי' בפ' הגוזל והודעת להם כו' בה זו ג"ח כו' ופשיטא דאין לך ג"ח גדול מזה לזכות כהיום הזה שלא יהיו נמנעים בטלים ממצוה רבה הזאת כו' יע"ש והדבר קשה דמה ענין ג"ח בכאן אחר דגם לבני העיר המחוייבים בג"ח הלזה אין להם כ"א אתרוג א' לבד והרי אמרי' בירוש' אם יש לך אתה חייב הלא"ה פטור וכאן כיון דאין להם כ"א א' לעצמן לבד מקרי שפיר דאין להם כח בידם לקיים מצות ג"ח לתת גם לאחרים דהנגע עצמך דיש לאדם כסות אחד או שאר מיני מלבוש לכסות גופו וכמו כן במאכל דאינו לו כ"א כדי סיפוקו היש בזה חיוב שיתנהו לאחרים כדי לעשות ג"ח וישאר הוא בערום ובחוסר כל זו לא מצינו בשום מקום ג"ח בכה"ג כ"א ביש לו יותר מכדי צורכו והוא ברור ועמ"ש רז"ל ע"פ וחי אחיך חייך קודמים ואכמ"ל

ואפילו דקי"ל בטור וש"ע יו"ד ר"סי רמ"ח שכל אדם חייב ליתן צדקה ואפי' עני המתפרנס מן הצדקה כו' כבר ביאר הרב ש"ך ז"ל שם דה"ד כשיש לו כדי פרנסתו הלא"ה אינו חייב ליתן צדקה כו' יע"ש הרי דאינו חייב לתת כ"א כשיש לו כדי פרנסתו וכאן בנדון הרב דאין להם כ"א אתרוג אחד מי זה אמר דאיכא משום ג"ח דלו יהי כמצו' הצדקה הרי ליכא צד חיוב כ"א אם יותר מכדי פרנסתו וה"נ אין להם כדי פרנסתם מיקרי כיון דאין להם כ"א אתרוג א' לבד וזה ברור

ועוד אהדר המ"ר תמהני ע"ד במאי דפשיט"ל דמצות ג"ח הוי מצוה חמורה מד"ת והביא

ותביא ראיה ממ"ש בהגוזל והודעת להם כו' את הדרך זו ג"ח כו' דהוא הפך ממ"ש הרמב"ם בריפ"ד דאבל ורבי' הטור בי"ד סי' שמ"ה דס"ל דכל אלו המצות הוו מדרבנן וכמ"ש שם הרב הפרישה • וכ"נ מדברי הרא"ש בפי' לנדרים לדט"ל ע"כ יע"ש הן אמת דכפי דברי הריטב"א שם ותו"י בפ"ג דברכו' נר' דהוו מד"ת יע"ש ועמ"ש הרמב"ם בס' המ שורש ב' ובמהר"י די ליאון שם מ"מ לא הו"ל לכתוב כן בפשיטות כאלו הוי דבר מוסכם לכ"ע וצ"י וכבר אני עני כתבתי בזה בתשו' בס' הקטן חיים בי"ד לסי' שמ"ה ועמדתי שם ע"ד רבני האחרונים וכמ"ל

עוד הביא הרב שם ראיה ממאי דקי"ל דבשאר הימים יכול ליטול לולב בלי אתרוג כו' יע"ש והא נמי לא מכרעא דאין דנים אפשר בתי שאי אפשר דכל עוד דהיא המצוה בשלימות אין מניחים ליתנם לאחרים ואם יעשו בחסרון הניכר ובלא ברכה ומה שהביא ראיה דלא מקרי חסרון במצוה משום הברכה ממה דמצינו בסוכה דיש אמוראי דסברי דאין לברך על הלולב רק ביום א' יע"ש אינה ראיה דעכ"פ גם המה מודו דאיכא קיום מצו' מדרבנן בנטי' לולב עם מיניו ואם חסר אחד מהם לא הוי המצוה כתקנה

עוד הביא שם הר' ראיה ממ"ש בקידושין ד"ל ת"ר הוא ללמוד ובנו ללמוד הוא קודם לבנו ואם היה בנו מוכלא בנו קו' כו' ה"נ ניח"ל לאחבר ליעביד איסור זוטא כו' וה"נ כה"ג כיון דלא מתבטלי הנך מהמצות לגמרי אע"ג דבטלי מקצת מ"מ הנהו דאיכא לגבייהו עדיפותא כדאמרן דלדידהו הו"ל כעין של תורה וצריכי לברך ולו' ומן איכהו עדיפי נקדמי כו' יע"ש • ואחרי המ"ר לא ידעתי מה ראיה מייתי מהא דהוא ללמוד ובנו ללמוד דמינה הוי אוכחיה דס"מ דמה דמצינו דמי שיש לו עדיפות קודם ה"ד בכה"ג בהוא ללמוד ובנו ללמוד דבלא"ה האב מחוייב ג"כ במ"ע ללמוד לבנו ולכנוכשיש עדיפו' בבן הוא נדחה מפני בנו כיון דבלא"ה גם בלימוד תו' דבנו הוא מחוייב משא"כ במצות המוטלת עליו דוקא מה מקום לומר דמפני דגם חבירו מחוייב באותה מצוה דילחה הוא מלקיים המצוה כדי שיקיים חבירו בעילוי המצוה עפי דלא מצינו בשום מקום מי שאמר דבר זה • ומ"ש מהא דניחא ליה ליעביד איסור' זוטא כו' בלא"ה ל"מ כמש"ל • ומ"ש דהוי כעין של תו' לדידהו דמברכין ומנכו' אין זה מספיק כדי ליטול המצוה מחבירו ולבטלו ממצוה דגופיה דעדיפא • ומ"ש דאינן מבטלין מהמצות לגמרי מלבד מ"ש דלק"ד הוי המצוה בחסרון הניכר ולא המצוה כתקנה ובשלימות • זאת ועוד דבמה שהם באים לשאול ליקח מהם המצוה בשלימות בהא כבר הם מחוייבים ואיתיה בידייהו וכל כה"ג אין להחליף מצוה כתיקנא במצוה דאינה כתיקנה כדי שיזכו גם הם במצוה דלק"ד מכל מה שנתבאר נר' דלא יחליפנו ולא ימיר ודוק

גם מה שהביא ראיה מהא דיומא דל"ג דאין מעבירין על המצות ואם כן כיון דהך צינור נפקי י"ח קיום מצות נטי' לולב תו לא שייכי בה עד למחר ומצוה וו דב"ח באה ליד' לקיים האידנא כו' יע"ש • מלבד דכבר הרב דחאה שם כו' כמו שיע"ש • עוד בה נראה דל"ד כלל דהרי התם במצות ב"ח נופא דבאים בני עיר אחרת לקיים המצות הוי גם למחר ואף דהרב ז"ל כתב דכי מסרו לשליח נתקיים המצות כדין הגולה צדקה ע"י שליח יע"ש •

לע"ד"ן דל"ד כלל דשאני הכא דבמסירה זו ליד שליח אמה מתבטלים מן המצוה דעגר יומו גלתי חועלת לאחרים משא"כ בנתינת צדקה דליכא ביטול מצוה לגבי דידיה ואףלגבי אחרים איכ' עכ"פ תועל' במסירה זו שיגיע לידם וכבר קיים מצות נתינ' מתוכה שעה והוא ברור

וגם מ"ש עוד הרב דאיכא תוספת חיוב' בפרעות לבני הקהל זה דאינהו הוו גרמא בנויקין של אלו דעלייהו הוו סמכי בכל שנה ושנה ובאנו לחי' התוס' דהיכא דהוא גורם לו לעבור אז שייך לומר דניח"ל לחבריה כו' יע"ש • ולפקד"ן דאין לדמות זה כלל למה שכת' התוס' דהתם הוי הגרמא תלויה בידו משא"כ הכא בנ"ד דלא היו הם הגרמא כלל דלא בא לידם כ"א אחד וכמ"ש הרב שם ואע"פ דסיים הרב וכתב דמ"מ נסיבתם הם נעדרים מהמצות יש להם בפרעות תוס' חיובא למשדריה ניהלייהו כו' יע"ש • גם זה אינו מספיק דהרי כיון דהם לא גרמו להם מידי מהיכ' יש להם חיוב לתת להם המצות אשר בידם דכל ישראל ערבים זה לזה יע"ש • הרואה יראה דלא נאמר בזה דין ערבות כלל ואין להאריך

עוד ראיתי להרב שם שהביא משם רבני איטליא ז"ל רבים ועצומים שעמדו על השאל' הלזו ופסקו דאין חייבים מן הדין בני העיר אשר היה להם אתרוג לשלחו לבני עיר אחרת ואייתו מתני' בידייהו תשו' הרב בית יעקב נסי' קי"ד שזכרנו לעיל דפסק דלזכות לרבים היכא דיכול לברך על של הקהל יכו' לשלוח להם האתרוג אבל לא ליחיד כו' יע"ש • וכ"ש דאם אפי' אין לו היתר לשלוח אפי' לרבים אם לא היכא דיכול לקיים המצוה בשלו כ"ש כאן לרבים דאין להם אחד מי הוא זה אשר ימלא לבו להתיר בקום עשה שישלחו לאחרי' את שלהם ויתבטלו הם מהמצו' זו לא עלה על דעת מעולם וע"ז תשיב וז"ל ולי אינה ראיה כלל חדא דלא יהי כדבריהם דהדמי'ן יתעבד דינו של הרב לנ"ד מ"מ אין דברי הרב אמורים אלא משום י"ט ראשון דאורייתא ומש"ה בודאי הכריע יפה הרב דודאי מצות דגופיה עדיפא כו' יע"ש •

וכשאני לעצמי נראה דאין זה דחיה כלל חדא דמאן פלג לן בין מצות מד"ת למצות דרבנן בענין זה ואפי' דהרב איירי במצות לולב בי"ט א' דהוי מד"ת ועכ"ז ס"ל דאפי' לרבים אין לזכות כ"א כשיש לו תקנה לברך על של הקהל מינה דהה"נ ביום שני היכא דבא לזכות לאחרים בי"ט ב' דהוו תרוייהו דרבנן דאם לא יש לו תקנה כלל לקיים המצוה דאין לו לבטל מצוה שלו • ועוד דכיון דטעמ' הרבי"ע בהך תשו' וראייתו הוי לכיון דהתירו איסור לשום דמיהם ולהניחם אפי' דאיכא איסו' מינה נפקא דעדיף לאדם לעשות המצוה בשלו וכ"ש דעדיף טפי מלזכות לאחרים כיע"ש אם כן תפשט כשיט"ל להרב בית יעקב דיותר עדיף מצוה דגופיה לעשות המצוה בשלו ובממונו יותר מלזכות לאחרים דגרע טפי אם כן ראיה זו איתיה נמי בנדון דידהו בשאר ימים דיותר עדיפא לעשות המצוה אינהו גופייהו בקיום מצוה מדרבנן מלהיות זוכה לאחרים בדרבנן •

וחוץ מזאת דהראיה שהביא הרבי"ע ממצות תפילין וכן נמי מה שנשאל שם בכה"ג במצות ציצית והרי היה יכול לקיים המצוה בשל אחרי' דניח"ל לאחרים שיעשו מצוה בממונם וכמו שהכריע שם הרב דאע"ש

ואע״פ דבציצית ותפילין ל״ב לכם משלכם ויוצא בשאול ועכ״ז הכריע שם הרב דאין לזכות אפי׳ לרבים כ״א דוקא בשיבול הוא לקיים המצוה בכל מה דאפשר לא ואם כן אין מקום לחלק בלולב בין יום א׳ לשאר הימים ככל הכתוב אי לענין זה איזה מהם עדיף לזכות לאחרים או מצות דידיה עדיפא נראה דאין חילוק בדברי הרבי״ע בהך תשו׳ במצות מד״ת לדרבנן כלל דבכל גוונא מצוה דנפשיה עדיפא והוא ברור

ולפי״ז תמהני טובא ע״ד הרב מהרד״ף שם שכת׳ דאדרבא מתשו׳ הרבי״ע הנזכר מייתי ראיה לדבריו דיכול לשלוח את שלו לאחרים כדי לזכות לרבים אפי׳ דהוא אינו מקיים המצוה מן המובחר מברך על שלו כל שכן הכא בשאר הימים דאינן אלא בעלמא ות״ד יע״ש

ואחרי המחבר מה דמות יערוך מה דמפסיד מצוה מן המובחר לברך על שלו למי ששולח אתרוג שלו לעיר אחרת דהא מי שלא קיים המצוה מן המובחר עכ״פ הוא מקיים המצוה כדת וכהלכה ויוצא י״ח במה שמברך על של הקהל או על של יחיד כשנותנו לו במתנה כדין דמקרי שפיר משלכם ואם כן לא הפסיד כלום בקיום המצוה משא״כ בנדון הרב דשולח האתרוג לעיר אחרת דנשארים בלי קיום המצוה כלל ועי׳ מה מקום לו דישלח האתרוג לעיר אחרת והם ישארו בלי אתרוג ויבטלו המצוה בידים והוא פלא על הרב על רוב חכמתו איך מצוה להו לאהדדי דרב המרחק ביניהם • ומה גם למה שראיתי להרב מחזיק השקל שכת׳ בס״סי תרנ״ח ע״ל הרב מג״א אלו שכתב דמוטב דישלחנו והוא יברך על של הקהל וז״ל ובזמן הזה דברוב פעמים אחר היות ימים מהחג ע״י רוב משמוש בני הקהל האתרוג של הקהל מתקלקל אפשר דאינו צריך לשלוח לאחרי אתרוג שלו עכ״ל

הרי דאפי׳ דהחשש הוי אם יתקלקל וכבר עבר יום א׳ דהוא מד״ת עכ״ז משום שמא יתקלקל אין לשולחו אפי׳ דלא הוי הקלקול כ״א לגבי שאר הימים ובספק וחבירו מפסי׳ המצוה מד״ת של יום א׳ ואפי׳ יחיד לגבי רבים • מ״מ בערך מה שהוא הדבר בספק ומדרבנן לגבי מ״ע מד״ת הדמי׳ יתעבד דאין לשולחו ככל מה שביארנו והוא ברור

ועוקי״ל ע״ד הרב מהרד״ף במ״ש דגם בנדון הרב מתבטל מלנענע גם כן בשעת הלל דגם היא מצוה מדרבנן ומבטל מלהקיף כו׳ ולא משגחינן בכל אלו כדי לזכות לרבים ה״נ נימ׳ בנ״ד דאע״ג דמתבטלים מלקיחה תמה מדרבנן הא עדיפא לזכות לרבים דיברכו יום אחד ויברכו זמן ות״ד • והא נמי ל״ד כלל דהתם כשמזכה לרבים בקיום מ״ע מד״ת או מד״ס בשאר הימים בנטילת לולב וברכתו מזכה להו בנענועים והקפות גם כן שמקיפים שם שם ומזכה להו בכל וא״כ אם הוא אינו מנענע ואינו מקיף הרי הש״ץ הוא מנענע ומקיף ומוציאו י״ח דש״ץ מוציא לרבים י״ח משא״כ בנ״ד דכששולחים האתרוג הם נשארים ריקנים ומבטלים מן המצוה לגמרי ואין להם תיקון כללא דמילתא דפשיטא דאין להם חיוב לשולחו לעיר אחרת כהוראת רבני איטאליא ז״ל

עו״ב הרב וז״ל ואע״ג דהכא מרבים לרבים כה״ג דהם אינם מתבטלים לגמרי דמצוה לסמוך על ס׳ הפוסקים הנ״ל כו׳ יע״ש • ולא ידעתי איך הוי נדון דידיה דאינם מתבטלים מהמצוה לגמרי אחר דהעיקר חסר שהוא האתרוג ואם כתבו הפוסקים דאפי׳ הכי יכול ליטול שאר המינים היינו באין לו אבל ביש לו ד׳ מינים מי זה אמר דישלח האתרוג לאחרים והוא יעשה המצוה בחסרון ואף גם זאת דעל כל פנים כ״ע מודו דאינו מקיים המצוה כתיקנה מדרבנן כלל

עו״ב הרב ז״ל ראיה מדברי הרב מג״א בסימן תרנ״ה דמותר לעבור על שבות כדי לשלוח לחבירו לולב כיון דלא פשע חבירו ואפי׳ לצורך יו״ט ב׳ דאינו כ״א מד״ס התיר יע״ש ולענ״ד דה״נ ל״מ דאם התירו שבות דרבנן אפי׳ בדרבנן ה״ט משום דבמקום מצוה לא גזרו או מטעם דהם אמרו והם אמרו וכדי לקיים מצוה דרבים דאינן איסור דרבנן עיין להט״ז שם אבל בנדון הרב דאיכא ביטול מצוה מדרבנן לגבי בני העיר דלהם האתרוג כדי שיקיימו אותה המצוה גופא בני עיר אחרת לא מצינו בכה״ג דאמור רבנן דידהו אלו מפני אלו כל דשניהם במצוה אחת ומה גם בהיות משלהם •

עוד הביא הרב שם ראיה לדבריו ממ״ש הרב מגן אברהם בסי׳ תרע״א דאם לאחד שמן ולחבירו אין לו כלל מוטב שידליק א׳ לבד ויתן לחבירו הרי דמצי לבטל הידור מצוה כדי לזכות לחבירו ומאחר דזה נוהג כמהדרין מן המהדרין הא קבלה עליו ואפי׳ הכי שרינן ומורינן ליה דהשתא מיהא לא ליעביד אלא לזכות לחבריה כו׳ ע״ש ואני הוא׳ דמלבד דאין ראיה לנ״ד משם אדרבה איפכא משמע׳ מדבריו דדוקא היכא דאינו מתבטל מהמצוה אלא מן ההידור לבד אז הוא דמחוייב לזכות לחברו אבל אם מתבטל מן המצוה לגמרי כנ״ד אינו יכול לזכות לחבירו • והראיה לדעת הרב חמד משה שם דחלק ע״ד הרב מג״א וס״ל דגם הנרות הנוספות הם מעיקר המצוה ואינו משום הידור וכתב דאינו יכול לזכות לחבירו ואפי׳ דיש לו שמן כדי להוסיף בכל לילה וכמש״ל כל זה ומ״ש דמאחר דזה קבל להיות נוהג מן המהדרין הא קבלה עליה מלבד דיש להשיב על זה דלא חשיב קבלה וע״ד שכתב הרב פר״ח בא״ח סי׳ תכ״ו במנהגי איסור בס״ס א׳ דהנוהגים לאכול מצה שמורה משעת קצירה כל ימי הפסח מסתברא דלא מקרי סייג ואינו אלא מילתא יתירתא כו׳ יע״ש ה״נ הוי מילתא יתירתא דמוסיף והולך ואף דיש לחלק ולומר דהכא בנר חנוכ׳ הוי הידור מצוה יותר ומ״ג דיש חולקים ע״ד הרפ״ח בזה וכמ״ש אני עני בתשו׳ לקמן בה׳ פסח לסי׳ תנ״ג יעש״ב בס״ד מכל מקום הא מיהא יכול לזכות לחברו על ידי דיעשה התרה ויתירו לו על קבלתו וכמו שהורה הלכה למעשה הרב דברי יוסף בס״ס כ״ו כיון דגם חבירו מקיים עיק׳ המצו׳ כתיקנ׳ לא כן בנ״ד דבני העיר שיש להם אתרוג א׳ לבד ואם מזכים לאחרים נשארים הם בלתי מצוה כלל אינו ענין כלל לדברי הרב מג״א ואדרבה מינה תיובתא לדבריו כאשר עיני כל חכם לב יחזו מישרים והוא ברור

עו״ב הר׳ דרבני איטאליא הביאו ראיה לדברי׳ דאין לשלוח האתרוג לבני עיר אחרת מתשו׳ הרדב״ז הישנות סי׳ י״ג במי שהיה אנוס בבית האסו׳ ונתן לו השר לצאת יום אחד בשנה איזהו יום יבחר ומסיק הרב דאין מעבירים על המצות ההוא יומא קמא דאתא לידיה צריך לצאת דאין משגיחין אם המצוה הראשונה דפוגע בה קלה או חמורה יע״ש • וכ״ש בנ״ד דהמצוה עצמה דעתידין בני הקהל השני לאחר

גבי כשיגיע להם האתרוג מתבטלת מקהל' זאת לבתר וא"כ פשיטא דאינן רשאים ליפטר. ממנה דהיא מצוה ראשונה שבאה לידם את"ד · ועל זה השיב הרב ז"ל דלפי מש"ל אדרבה מסברא לדעתינו ואדרב' המצוה ראשונה הבאה לידם כל אלו היא המביאה לשלוחם דיש בה ג"ה כו' יע"ש

ולעד"ן דאין זו סתירה דמלבד דהעיקר חסר להיסוד שהניח דיש מצות ג"ה כבר ביארנו דאין זה מקרי ג"ח כלל. דאין להם כי אם אתרוג אחד וכמש"ל · זאת ועוד דלגבי המצוה דיש בידם שהיא הנטי' לולב ומה ששולחים לבני עיר אחרת הוא לקיום מצוה זאת בודאי דאין להניח המצוה דהיא בידם לזכות לאחרים וגם דאינ' לאלתר כ"א אח' עבור יום או יומים . וכמ"ש הרדב"ז דאין להחמיץ המצוה הבאה לידו

גם מ"ש שם הר' ז"ל וכל שכן לפי מ"ש מדברי התוס' דבכה"ג אין מעבירין על המצות יע"ש · דהרי לדברי התוס' הם כ"א היכא דאינו רוצה לקיים אלא אחד מהב' מצות לא שייך אין מעבירין וניחא למחר ואם כן מדבריה' הוי ראיה לנדון הרבנים של איטאלייא ז"ל דכיון דאינם רוצים כי אם לקיים מצות אחת דהיינו לקיים הם המצוה דנטי' לולב בעצמם ולא לזכות ולשלוח לאחרים א"כ מצוה דידהו עדיפא

והגם הלום ראיתי אחרי רואי בתשו' למהרד"ף ז"ל שם בסי' ז' דהביא תשו' הר' כמהר"ח שגרי ז"ל מסכים הולך לסברתו · ובתחילה כתב וז"ל דיש לחלק בין מצוה מד"ת דעבר יומו בטל' מצותו לדרבנן דבה אנן קיימין · והרואה יראה שדברי השכנ"הג גבי הבית שראיתי לא"א דהעלה הלולב כו' ואמר דהרב גדול כבודו כו' אבל במצוה כו' דבריו הם בלולב ביום א' והיה נר' נמי דאיירי הרב בית יעקב בסי' קי"ד ובכ"ל יודו גם הם שנדחית הקהלה דככר יצאו י"ח בנטי' לולב ומיניו בין מד"ת ובין מדרבנן בקצת הימים מפני הקהלה אחרת כו' יע"ש · ולעד"ן אחר המחי"ר אין נראה לחלק כלל בין מצוה מד"ת לדרבנן דמה טעם לחלק ביניהם ועוד דלא מצינו שום אחד דחילק בזה ·. זאת ועוד דהטעם דבמצות מד"ת דעבר יומו בטל מצותו גם במצוה דרבנן ה"נ דכל יום שעובר ולא קיים המצוה מדרבנן אזד' ליה ונתבטלה מצותו · ואם הרב שכנ"הג ז"ל והרב בית יעקב הם המדברים ביום ראשון דהוא מד"ת היינו דהכי הוה עובדא ומעשה שהיה כך היה וכתבו דאין לכבד במצוה דאדם קרוב אצל עצמו א"כ מה מקום לומר דבמצות דרבנן יכו' לכבד ולתת המצוה לאחר · וכ"ן מתשו' הרב דברי יוסף בסי' כ"ו דהוכיח מדברי השכנ"הג אלו למצות סנדיקוס דאינה כ"א מדרבנן כו' כמו שיע"ש

ועוד דעכ"פ הרב שכנ"הג והרבי"ע לא כתבו דבדרבנן יכו' לכבד ולתת המצוה לאחר אלא שכתבו דבמצוה מד"ת אין לכבד ולתת לאחר כענין נדון דידהו וכל כה"ג אמרינן דאין לא ראינו ראיה ואת"נ דאם הוה אתי בידייהו מעשה כה"ג דכ"ל במצוה דרבנן הוו מורים ג"כ דאדם קרוב אצל עצמו כיון דאין טעם וסברא לחלק בזה בין מדברי תורה לדרבנן ואפי' דראיתי להרב שם דתוסיף והולך ראיות רבות ע"ז לעד"ן דאין גם אחד ·

אתיא ראשיה במ"ש וז"ל אנ"א סברא דכ"ו דורות קדמ' ד"א לתור' והם לטוב ואין למוטב החלטת הענינים ולא בהדין כך לא דהטעה צריכה לכך דמילי נינהו דשויניהו רבנן דלא כהלכתי לקיים לפנים משה"ד דאית להו סמוכים מד"ת כו' יע"ש

והנה אמת נכון הדבר דהכי איתא בריש פ' תנא דבי אליהו רבה ע"פ לשמור את דרך עץ החיים את דרך זו ד"א עץ החיים מלמד שד"א קדמה לעץ החיים ואינו עץ החיים אלא תו' שנאמר עץ חיים היא למחזיקים בה יע"ש · וכן הובא בילקוט ס' בראשית ס"סי ל"ד יע"ש אבל אינו ענין לנדון שלנו דהרי מצינו לתנא בפ"ב דאבות דקתני להדיא יפה ת"ת עם ד"א וכנגד זה תני בברייתא שם בפ"ו במיעוט ד"א וע"כ צריכים אנו לומר דבדרך ארץ איכא פירושי' רבים הכל לפי הענין וכמו דהמפ' ז"ל שם פי' פנים בפנים שונים מהא דפ"ב לפ"ו וגם אני עני בספ' הקטן דרכי חיים שם ובדרשותי פירשתי בהם כל אחד לפי ענינו דיש ד"א דראוי לאדם לעשותו ויש ד"א דראוי למעט בו ועכ"פ לכל הפי' דפי' המפר' ז"ל · וגם מאי דאמרו בש"ס בכמה דוכתי לימדה תורה ד"א וכן מאי דאתמר בש"ס ובדברי רז"ל מילת ד"א אין גם א' שיפרש במלת ד"א דהמצוה שיש לאדם בידו וישאלנה ממנו אחר יחיד או רבים שיתננ' לאחרים בעבור ד"א דזה לא אמרו אדם מעולם

והנר' לק"ד עתה לו' בפי' התנא דב"א במאי דקאמר ד"א קדמה לתורה ע"פ מה שראיתי להרב מהרש"א במד"ש שם למס' אבות בפ"ב וז"ל א"כ העולם הזה הזהיר ללומד תורה שילמוד תו' בד"א לא לאהבת הניצוח ולא לקנטר למלאות שחוק פיו כשיכשלו חבריו כו' יע"ש א"כ לזה בא התנא דב"א לו' דד"א קדמה לתורה כיון דעיקר לימוד התו' דמהני' הוא בד"א דהיא תו' לשמה שלא לקנטר ולהתייהר דאז נוח לו שלא נברא כמ"ש בברכות די"ז ובתוס' שם ובכמה דוכתי כיע"ש , וא"כ נמצא דד"א כה"ג שלא להתייהר ולקנטר קדמה לתורה אבל דרך ארץ לכבד לאדם במצוה שבידו והוא צריך לאותו דבר ואם יתננה לאחר הרי הוא נשאר ערום ממנה לא מצינו בזה שיהיה חיוב ד"א ולא נמצא ולא ימצא מי שיאמר כדבר הזה ומהיכן מנא הרב ז"ל דאיכא חיוב דרך ארץ בכה"ג דליתא להא כלל ועיקר ואדרבה הנני מצאתי להפך מזה בדברי הרב מהרש"א שם במדר"ש בפ"ו דאבות דרמ"ב ע"ב גבי הא דתני במיעוט דרך ארץ וז"ל ואם נאמר דד"א האמור כאן הוא ד"א כפשוטו אפשר לפי שאם יבא לפניו אדם חשוב בעודו עוסק בתורה יתבטל מלמודו כדי להשיב אותו האיש ואם יאמר לו שילך מאתו ולא יבטלנו מלמודו אין זה ד"א שהוא נוגע בכבודו לכן אמר במיעוט דרך ארץ דטוב לו דיהיה בו מיעוט ד"א ולא יתבטל מלמודו עכ"ל הרי דלכבוד התורה אין לעשות ד"א לכבד הבריות שהוא הד"א כפשוטו · אם כן הה"נ במצוה המוטלת עליו לעשות שלא יכבד לאדם אחר במצוה ואף דהרב נקט בעודו עוסק בתורה שהוא מתבטל בלתי זיכוי לאחר מ"מ נקוט מיהא דכנגד מה שהוא עושה לו בזיון בפי' באמור לו לך מאתי הוי יותר בזיון ממה שהוא מקיים המצוה ואינה נותנה לאחר ונמצא דאף ד"א כפשוטו לא מצינו דנאמר בביטול תורה ומצוה ומהיכן יליף לה הרב ז"ל לומר דהוא החלטת הענינים בכל מידי דבר אמר לו ביערן הכמי' בו כו' ועי' לעני"ד מוה"ח הגדול ז"ל בספרו הבהיר מעגלי צדק ח"ב דרוש ע"ה דקפ"ו ע"ג שפי' מ"ש ד"א קדמה לתורה פי' ד"א הוי קיום המצות יע"ש

ולפי"ז

ולפ"ז נלק"ל דכוונו רז"ל במס' ד"א זוטא בע"ק וז"ל העבר רצונך ורצון חברך מפני רצון שמים שכן מצינו ביעקב דלא נשק ליוסף עכ"ל ופי' הוא כמ"ש רז"ל וה"ד רש"י בחו' ס ויגש ע"פ ויבך על צואריו עוד וז"ל ויעקב לא נפל על צוארי יוסף ולא נשקו ואמרו רבותי' דהיה קורא את שמע עכ"ל הרי דלא אותר לעשו' ד"א במקום שיש כבוד שמים ובכוונת מכוונת קבעו זה במס' ד"א לאודיענו דלא נאמר בכגון דא שורת ד"א במקו' דאיכ' כבוד שמים וזע"פ דהראי' שהביאו מיעקב שלא נשק ליוסף בשעת ק"ש מ"מ בשוג כבוד מלך וכנו ושהיה כ"ב שנים בלא ראהו וגם אינו העדר מצוה ממנו כ"כ ועכ"ז עבר על כבוד הבריות משום כבוד שמים כ"ש כשפורק מעליו המצוה • ואוך מוזא דליסנא דקאמר העבר רצונך ורצון חבירך מפני כבוד שמים כולל גם את זאת דעובר על רצונו ורצון חברו להיות רוצה לעשות רצונו ולזכותו במצוה ולא עשה כן מפני כבוד שמים דרצה הוא לעשות כבוד שמים לקיים המצוה בעצמו

גם מ"ש לקיים מצות לפנים משו"הד אית לא שזוכים מד"ת כו' אינו ענין לנדון שלפנינו דלפנים משו"הד הוא דוקא במי שאינו מחוייב בזותו דבר מן הדין ועושה אותו משום לפנים משו"הד וחונן ונותן וכמשמיצות לשון לפנים משו"הד וכדאיתא בב"מ דכ"ד ול"ל ודפ"ג ובשאר דוכתי • אבל בנ"ד דזה האיש אשר המצוה בידו והוא מחוייב בה מהיכן נשמע דבר זה דיהיה מחוייב לעשות לפנים משו"הד לתת המצוה שבידו לאחרים

עו"ב הרב ז"ל שם וז"ל והנעת השאלה מכרזת ואומרת דשלחו להתחנן אליהם דישלחו להם האתרוג ויזכו גם הם קצת במצוה וא"כ הטעה היתה צריכה לכך דישראל רחמנים הם כו' ואני אומר דאדרבה היותר הטעה צריכה להם שיש בידם האתרוג והם צריכים לכך מלשלחו לעיר אחרת ולא מצינו דאמרו הטעה צריכה לכך כ"א להוראות שעה כידוע ואין זה ענין לנ"ד

ומ"ש דישראל רחמנים כו' לא ידעתי מה רחמנות שייך בדבר שהוא צריך להם דלא יש להם כי אם אתרוג אחד לבד ואפי' דתלה הטענה דבני הקהלה אשר לא היה להם אתרוג התחננו להם מה מהני התחינה בדבר שאין בידם לתקן כמ"ש וגם מ"ש ומילת קונם יש בהם דכתיב חנון ורחום ה' כו' אין זה מספיק דניכול הכתוב מדבר ויותר אדם קרוב אצל עצמו

והראיה שהביא דהלא ראינו בבני אבינו יעקב דלא הצדיקו עליהם את הדין על מכירת יוסף אלא על שלא רצו לשמוע אל התחינה באומרם אבל אשמים אנחנו כו' בהתחננו אלינו ולא שמענו כו' יע"ש • והרואה יראה כמה תמוהים דבריו דאיך מדמה תחינת יוסף לאחיו בעת צרתו שלא שמעו לו ועברו אדאורייתא למוכרו מתכרת עבד לתחינת הקהל בעבור האתרוג דישלחו להם ולא שלחוהו מפני סיבה דלא היה להם כ"א זה והיו צריכים הם לאותו דבר והוא דבר פלא •

גם מה שהביא מתפילת שלמה הע"ה כמ"ש ושמעת את תחנוני עבדך ועמך ישראל כו' גם זה הוא פלא פלא"ה לדמות ענין תחנוני עם בני ישראל לאבינו שבשמים לתחנוני הקהל הקדוש הזה על ענין האתרוג דאם לפי האמת ישאל האדם מהקב"ה דבר שאינו מן הראוי ליתן דאם ישמע לו ה' לתת את שאלתו ולעשות את בקשתו בודאי דהשמים לא יקבל דבר זה וכיון שכן אם הקהל אשר התחננו להם דישלחו האתרוג לא שמעו להם מסיבת דהיה צריך להם ולא רצו להתבטל הם מהמצוה אם גם בכה"ג בד"ש אם יהיה ענין כזה או קרוב לזה שהסבר' נותנת דלא ישמע לו ה' בודאי דאינו שומע • וזה מדוקדק בדברי שלמה הע"ה שכ' בתפילתו דקאמר ואתה תשמע השמים מכון שבתך וסלחת ועשית ונתת לאיש ככל דרכיו אשר תדע את לבבו כו' דהיינו אם ראוי לכך או לא והיינו דלפעמים ישאל מהש"ית דבר דאינו ראוי לו ואז לא ישמעו לו וכן מצאתי הדבר מפורש שם ברש"י ע"פ וגם אל הנכרי כו' אתה תשמע כו' שאם דגישראל אם לא ישמע ה' תפילתו תולה הדבר בעצמו בחטאו ואינו קורא תגר מכא"כ בגוים וכ"כ רש"י ז"ל בחו' ס' תולדות ע"פ ויתן לך האלהים וז"ל ד"א מהו האלהים אם ראוי לך יתן לך ואם לאו לא יתן אבל לעשו אומר כו' בין צדיק בין רשע יתן לך וממנו למד שלמה בסדר תפילתו ישראל דהוא בעל אמונות ומצדיק את הדין לא יקרא עליך תגר לפיכך ונתת לאיש כדרכיו אשר תדע לבבו אבל נכרי מחו' אמנה לפיכך אמר ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי בין ראוי בין שאינו ראוי תן לו כדי שלא יקרא עליך תגר עכ"ל הרי לך בפי' דמנוקוס שבא הרב להביא ראיה מתפילת שלמה הע"ה מינה הברא דנוכח להדיא דגם הקב"ה אינו שומע תחנוני עמו ישראל ולעשות בקשתם כ"א בדבר הראוי להם ליתן אבל בשאין ראוי אינו שומע ליתן להם וא"כ דכוותא נמי בהא דלא שמעו' תחינת הקהל כיון שהיה דבר הצריך להם הו"ל כדין דאינו מן הראוי ליתן להם דכבר זכו הם במצוה ואין ראוי לתת לאחרים

ומ"ש עוד הרב שם וז"ל ואנן סהדי דניחא"ל ית' שיהא הקהל הזה יושב ובטל מנטילת לולב יום האחרון ואפי' ב' או ג' ימים מתש"מ דשב וא"ת עדיף להו כל עוד דכוונתם רצויה לבטל רצונם מפני רצון אחרים כו' • ולזה אני אומר דמלבד דמי עלה שמים וירד לומר כדבר הזה זאת ועוד דלפי מה שנתברר עד הנה אדרבא איפכא מסתברא דאנן סהדי דניחא"ל לקב"ה דבמקום דנמצאת המצוה שמה יהיה והיכא דקאי היקום ואדרבה במקום דנמצא להם האתרוג אם ישלחוהו למקום אחר הוי ביטול המצוה במקום עשה משא"כ אותם שלא היה להם אתרוג מעיקרו הוי הביטול בשב וא"ת : ומ"ש דכל עוד דכוונתם רצוי' לבטל רצונם מפני רצון אחרים כבר ביארנו דלא שייך זה בנ"ד דהרי יש להם לבטל רצונם ורצון אחרים כדי לקיים רצון שמים לקיים המצוה אינהו בדידהו • ומאי דתני במס' אבות פ"ב מ"ד בטל רצונך מפני רצון אחרים אין זה ענין לנ"ד כמו שיראה הרואה ועמ"ש אני בעוניי בס' הקטן דרכי חיים שם ובפ"ד מה"י יע"ש

עו"ב הרב וז"ל ומה גם שיש לקהלה ההיא ברכה יתירה על הלולב דיברכו עליו שהחיינו דעילוייהו נפישין כו' יע"ש וכ"כ הרב מהר"א בדליא ז"ל שם בתשו' סי' ח' יע"ש וכבר ביארנו לעיל דהאי מהא לא איריא דמשום ברכה זמן ידחו הם ממצוה רמוטלא עלייהו

ומה שסיים הרב שם וז"ל ויהיו אלה ואלה שמחים בחלקם כיששכר וזבולון ובמעון אחי עזריה עכ"ל ואני אומר דאין נ"ד דומה להא דיששכר וזבולון כו' דהתם כבר קיימו המצוה דא"ת בק"ש ערבית ושחרית אלא דמפני דמ"ע דא"ת אין לה קצבה והכסף ולכן ע"י דמחזיק במי שלומד בתורה

חסיב

חשיב כאלו הוא לומד משום דגדול המעשה מש״כ במי שיש לו מצוה המוטלת עליו ונותנה לאחר דכיון דמן הדין הוא קודם והוא חייב בה אין מקום לזכות לאחר כלל זאת ועוד דענין מחזיק כיששכר וזבולון ושמעון אחי עזריה אינו אלא כשאי אפשר לו לעסוק בתורה אי משום עילדת הזמן או שאינו יודע ללמוד כמ״ש הטור בי״ד ר״סי רמ״ו או כשאי אפשר לשניהם ללמוד לכן מתנים ביניהם כמ״ש ז״ל וא״כ בנ״ד דליכא חדא מהני דהרי בידם לקיים המצוה נר׳ לק״ד דאין מי שיאמר דע״י דיזכו לאחרים והם ישארו בלי מצות כלל דאית להו שכר דליתא להא לפי האמור •

עוד הביא ראיה הרב הנז׳ וז״ל אב״א מאנה מ״ש בגיטין דכ״ט אלו דברים אמרו מפו׳ ד״ש כהן קורא ראשון וקיימא לן דאפי׳ כהן עם הארץ קודם לתלמיד חכם ישראל וזהו אפי׳ בשני וה׳ אם כי יכול להיות המאורע דבו ביום יהיה א׳ מהישראלים מחוייב לעלות ולקרות בספר תורה ונמצא דהתלמיד חכם כהניחו לכהן שנקרא ראשון מפני ד״ש ביטל עצמו מלברך ברכת התורה תחילה וסוף ועם כל זה מפני ד״ש יכול לבטל וצריך למחול על כבודו כו׳ יע״ש

ואנכי לא ידעתי היכן מצא דאיכא חיוב מצות מד״ת או מדרבנן בקריאת העולה בס״ת בצבור ומה המצוה הזאת ומה טעם יש בה שכתב דאם יהיה המאורע דבו ביום יהיה א׳ מהישראלי׳ מחו׳ לעלות לקרות בתורה ונמצא דהת״ח בהניחו לכהן כו׳ ביטל עצמו מלברך בתו׳ בתחי׳ ובסו׳ כו׳ דאיך יכול לבא מאורע זה דיהיה לישראל חיוב מד״ת או מד״ס וגם לא יכולתי להלום מ״ש דנמצא הת״ח בהניחו לכהן לקרוא ביטל מלברך בתחי׳ ובסו׳ והרי בלא״ה בכל יום דאינו עולה הת״ח לקרות בקס״ת בצבור וכן בימים דאין קס״ת וכי אינו מברך בכל יום בבקר ברכת התורה בתחילה ואדרבה זה שמברכין בצבור בתחי׳ ובסו׳ הוי מתקנ׳ חז״ל ומה שאין מברכין בכל יום ברכת התו׳ בסיף בבר עמדו ע״ז הפוס׳ עיין להב״י בא״ח סי׳ מ״ז והבאים אחריו והרפ״מ בח״ז סי׳ א׳ ומ״ש אני בעניי לקמן בקו׳ זה בתשו׳ לסי׳ קמ״ג והרי ביום גם ביום הזה דאירע המאורע דהת״ח היה מחוייב לעלות הרי בזה דאינו עולה אינו מבטל מלברך דיכול לברך בלאו הכי בלתיי קס״ת בצבור ועוד דבלאו הכי אינו מבטל כלום כיון דהוא שומע הברכה ועונה אמן וקי״ל גדול העונה אמן יותר מהמברך ועוד דבלא״ה הכל חייבים בקריאה ושומע כקורא דתקנת רז״ל לקרות בצבור והרי השומע מקיים התקנה ועוד דהרי אפי׳ למאי דקי״ל דכהן קורא ראשון אם קדמו ישראל אינו חייב לשלם עשרה זהובים דהכל חייבים בקריאה וכמ״ש התוס׳ בב״ק דצ״א ובחולין דפ״ז בשם ריב״א וכ״כ הרא״ש והמרדכי שם והר״ח הביא דבריו הטו׳ בי״ד ס״סי כ״ח וכן הסכי׳ הרב שכנה״ג בא״ח סי׳ קל״ח עש״ב

זאת ועוד אחרת דלו יהיה כדבריו דאיכא חיוב מצוה לפעמי׳ באיזה יום שיארע לו לת״ח לעלות ולקרוא בס״ת ועכ״ז מפני דרכי שלום מבטל המצוה היינו דכי תקינו חז״ל בסתמא לכל אדם דהכהן קודם קורא בקריאת היינו כשאין ביטול מצוה לת״ח וא״ן דאף יהיה חיוב לת״ח מן הדין והוא מתבטל מהמצוה כפי דבריו דיש איזה זמן דיארע חיוב מצוה לת״ח בזה ואנחנו לא נדע חיוב מצוה זאת • אפש״ל דאז יהיה הת״ח קודם משום שלא יבטל המצוה אן לאידך גיסא דאפי׳ אם יתבטל הת״ח מהמצוה הכהן קודם דכיון דתקינו רז״ל דכהן קורא ראשון אפי׳ אם ירצה הכהן למחול כמ״ש שם בגיטין דקודם לכל אדם לא פלוג היכא דימצא איזה זמן דהת״ח יהיה לו חיוב מצוה כיון דהתקנה היא בכולל בכל מקום ובכל זמן ובכ״ג משום ד״ש • ולכן אין ראיה בנ״ד שהשלום הלזה היא בפרטות בדבר הזה לבטל המצוה שבידם ולתת ביד אחרי׳ בקום עשה בשאט בנפש

ועו״ק ע״ד ממ״ש מהרא״נח ז״ל בח״ב סי׳ ע׳ דהכריע דבדבר מצוה אין קדימה לת״ת ליקח המצוה מיד אחרים דבבר זכו כ״א בדבר כבוד לבד ונרגש הרב מ״ש הפוס׳ (ועיין בטור א״ח סי׳ קל״ה ובב״י) גבי קריאת התו׳ דהכהן קורא ראשון דאע״פ כן אם יש שם ת״ח קורא הת״ח אע״פ ששוב לא יקרא הכהן אע״פ שיש בקריאה מצוה ג״כ מלבד הכבוד אין ללמוד כלום דהתם אין הכהן מפסיד כלום אלא הכבוד לבד אבל מצוה אינו מפסיד דיכול לענות אמן אחר ברכת הת״ח וגדול העונ׳ אמן יותר מהמברך ואם לא ענה איהו דאפסיד אנפשיה ומשום שכר הקריאה לא חשיב הפסד דשכר המצות והברכות אחת היא והביא ראיה מדברי התוס׳ בפ׳ החובל משם ר״ת על אחד דקראו הש״ץ לקרו׳ בס״ת וקדם אחר וקרא דאין חייב לו כלום מטעם זה דהיה יכול לענות וכ״כ הרא״ש כו׳ יע״ש הרי לך בפי׳ מדברי מהרא״נח ז״ל דאפי׳ דמן הדין היה קדימה לת״ח בקס״ת מן הכהן לדעת הפוס׳ הנ״ל עכ״ז אם לא קראוהו ליכא הפסד מצוה וברכה כלל כדבר האמור וא״כ איך כתב לאידך גיסא למה דקי״ל עכשיו דהכהן קודם משום ד״ש דאיכא הפסד מצוה לת״ח דנמא הפסד שייך בזה אחר דהוא שומע הקריאה ועונה אמן והוא שלא איך כתב כדברים הללו דאין להם שורש כלל ונ״ע

ועו״ק דמה דמות יערוך ענין דכהן קורא ראשון משום ד״ש כו׳ וכל הני דתני שם במתני׳ דאיכא משום חשש דיבואו לידי מחלוקת דאין לאחד זכיה מן הדין יותר מחבירו ובאים לידי מחלוק׳ לכן תקינו רז״ל הני תקנות דתני במתני׳ כדי להרחיק המחלוקת משא״כ כאן בנ״ד דיש להם זכיה במצוה מן הדין ורוצים אחרים ליטלא מהם יהיה יחיד עם יחיד או רבים עם רבים ומשום דאינו רוצה ליתן המצוה שבידו דזיכהו ה׳ יבא הדבר לידי מחלוקת וקטטה בהא לא תקינו רז״ל ולא ימצא מי שיאמר כזה והוא ברור

עו״ב הרב וז״ל והי אמרי׳ בעלמא גדול׳ עבירה לשמה אפי׳ בקום עשה כ״ש בלאו דלא חסור ובשב וא״ת כו׳ עכ״ל • והנה מה שהביא ראיה ממ״ש גדול׳ עביר׳ לשמה הכי אי׳ בנזיר דכ״ג ובהוריות ד״י אמר״נ בר יצחק גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה ופריך והאמר״י אמ׳רב לעולם יעסו׳ אדם בתו׳ ובמצות שלא לשמה דמתוך שלא לשמה בא לשמ׳ אימא כמצוה שלא לשמה יע״ש • הרי לך בפי׳ דהא דהוי גדולה עבירה לשמה הוא דוקא כמצוה שלא לשמה • אבל כאן בנ״ד דהיו הצבור מקיימים מצותם לשמה דודאי לא חשידי אפי׳ יחיד לקיים מצות נעילה לולב שלא לשמה וכ״ש צבור ואפי׳ אם יהיה שלא לשמ׳ עכ״פ הוא שוה לעבירה לשמה ובודאי דשפיר יש לבחור שלא לשמה מעבירה לשמה דאיכא רבות יתירה דמתו׳ שלא לשמה נ״ל ולהפך ועבירה גוררת עבירה כמ״ש ז״ל • וא״כ אין מקום לדברי הר׳ בזה דאיכא משום גדול׳ עבירה לשמה כו׳ דלא נגע ולא פגע ענין זה לנדון שלנו

עו״ב וז״ל דמפני השלום צריכים אנו למות ולמעבד עובדא ואפי׳ יש בה נדנוד עבירה ולא תהוכו עלה דהא מילתא גברא רבה אמרה מהרש״א ז״ל בח״א בפ״ה דגיטין דס״א ע״א עלה דאמרינן ומואלים בשלומם מפני ד״ש דפירש״י כל הימים אכי׳ דמטיל ש״ש על הגוי כתב וז״ל ולכאורה היה מני לפ׳ בהני ד״ש דלעי׳ כמשמעו שלא יעורר עליו שנאה אלא דמשמע ליה דכל הני דנקט במתני׳ דאי לא מפני ד״ש איסו׳ נמי איכא עכ״ל • הרי לפנינו דאפי׳ שלא במקום מצוה אמרו לעשות מילתא דאית ביה מפני ד״ש כו׳ וכ״ש בנ״ד דאינו אלא בשב ואת״ת במקום מצוה א״ד • ולא ידעתי מה ראיה מייתי מדברי מהרש״א דמשו׳ ד״ש הותר ואפי׳ דיש נדנוד עבירה דמלבד דאין מזה ראיה כל כך דאימא דכונת דברי מהרש״א הוא דאי לא דאיכא מפני ד״ש בזה דשואלים בשלומם של גוים לא היה מותר להזכיר ש״ש עליהם דהוי כמזכיר ש״ש לבטלה אבל השתא דאיכא משום ד״ש הרי איכא צורך בדבר ולא הוי כמזכיר ש״ש ללא צורך • וע״ק דעדיף מינה הו״ל להביא ממ״ש רז״ל לגדול השלום דאפי׳ השם שנכתב בקדושה נמחה על המים הרי דהותר לעבור איסור לאו מד״ת משום ד״ש אלא דאין מכל זה ראיה דהתם שאני דמלבד דכך אמרה תורה בפי׳ זאת ועוד דהתם לא מצוי בלבר תשא״כ בנ״ד דמה מהלו׳ שייכות כיון דאם הדינוקה שהם קודמי׳ בדבר מצוה שביד׳ אין להם להקפיד ולא לבא לידי מחלו׳ ואפגם זאת דאינם במקום אחד דיבואו לאינצויי ולריב דהם רחוקים זה מזה מהלך מו׳ שעות וליכא למיחש שיבואו לריב עליהם ומה גם דהוא בתוך המועד ואחר המועד מאי דעבר עבר ואימי רואה בזה טענה כלל מהא להכריע לבני העיר דישלחו להם האתרוג משום ד״ש דלנ״ד כלל למה דתנו רבנן בדוכתי טובא בכמה דברים משום ד״ש והאריכות בזה הוא ללא צורך •

ומ״ש דהוי בשב ואת״ת מלבד דלעד״ן דהוי קום עשה במה שנותני׳ בידים האתרוג מתבטלים מהמצוה בנתינ׳ זו אין לך קום עשה גדול מזה • עוד בה דאפי׳ דיהיה בשב ואל תעשה א״ד כלל לכל הני דהתירו רז״ל משום דרכי שלום והוא ברור

עוד כתב הרב ז״ל וא״כ גמרא ממ״ש בשבת דכ״ג נר חנוכה ונר ביתו נר ביתו עדיף משום שלום ביתו דר״ל שבני ביתו מצטערים לישב במחשכים ומניח מלברך דהיא הויא לילה א׳ בשבת מתבטל מלברך ג׳ ברכות להניח לאשתו שתברך ברכת נר של שבת מפני השלום ויש ק״ו דלית ליה פירכא שלות דקהל אחד למען לא יצטערו למען לא יקיימו במצותה כו׳ יע״ש

וגם מזה אין ראיה דהה״ג דבאדם אחד דיש לו ב׳ מצות לקיים כענין נ״ש ונ״ח דהיה ס״ל דנ״ח קודם משום פרסומי ניסא לז״א דנר שבת קודם דאיכא ביה עדיפות יתירא משום שלום הבית אבל בענין נ״ד דהמצוה אחת היא והיא בידם אין סברא דמשום שלום שלא יצטערו בני עיר האחרת יתנו להם המצוה שבידם דמה להם בצערם כדי לבטל המצוה דבידם משא״כ בנר שבת דגם הוא מצטער להיות בחושך • ועוד דבלא״ה ה״ט דמחלוק׳ גופיה איתיה נמי גבי דידהו דהיה האתרוג בידם ומניחים את שלהם ואדרבא איכא חשש מחלוק׳ והקטט׳ ביניהם בענין דלא ישוו כולם בהסכמ׳ אחת יחד כולם וישלחו האתרוג לעיר אחרת עפ״י מחמת המחלוקת דבני עיר אחרת דהיא חשא רחוקה

גם מ״ש וז״ל שלא יצטערו שלא קיימו כו׳ המורה על יציאת׳ בדימום בי״הך ואית ביה פרסומי ניסא וכדאמו׳ רבנן גיוס ר״ה כו׳ ויודיעי׳ דהקב״ה עושה להם נס כו׳ יע״ש • לדידי כל זה לא מעלה ולא מוריד אם מצטערים על מה שלא היה להם אתרוג דאין זה מחייבן לקהל דאית להו האתרוג לתת להם מצותם ואדרבא נ״ל דמהניא להו צער זה כאלו קיימו המצוה כתקנה ויצאו בדימום כיון דאנוסים היו אונס דמנכר דממקום דהיו שולחים להם כל השנים לא בא להם כ״א אתרוג אחד לבד ומה להם לעשות ולא עשו והרי זה דומה למ״ש מהרי״ל בה׳ שופר וז״ל אמר מהרי״ל הא דאמרי׳ כל שנה דאין תוקעין בתחילתו מריעים לה בסו׳ כתב מהרי״ל דבאונס לא יהונה להם כל און יע״ש כ״ש בנטי׳ לולב ובפרט בשאר הימים שהוא לסי׳ בעלמא מאן נבא דינא כמ״ש רז״ל • דלזכר זה יכול להיות בלולב לבד וקמי שמיא גליא דהוו אנוסים בדבר וא״כ אין להם לדאוג על אחרית׳ דרחמנא לבא בעי ואפי׳ לדברי הרב בעה״ג גבי שופר דמריעים לה בסו׳ דאפי׳ אם אתיליד אונסא וכמ״ש הטור סי׳ תקפ״ה יע״ש • ה״ט משום דהשופר הוא לערבב השטן וזה לא שייך גבי נטילת לולב ומה גם למ״ש הרט״ז שם בסי׳ תקפ״ה סק״ו ליישב דברי מהרי״ל דלא יהיו הפך דברי הר׳ בה״ג דהכונה דמריעים לו היינו דעל ידי העצבות מתכפר לו וכדאמרינן גבי חלום רע עצינותיה מסתייה יע״ש • •

וגם ראיתי להרב שבות יעקב בח״ב סי׳ יו״ל שנשאל דפעם אחת אירע דלא נראה הלבנה בחודש אחד ולא קידשו את החוד׳ אם יתחייבו תענית והשיב דאינם חייבים כלום דקי״ל חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מע״הכ כאלו עשאה והבי׳ ראיה מדברי מהרי״ל אלו ויישב שם דברי מהרי״ל עם דברי הרב בעל ה״ג וחילק בין אונס דשכיח ללא שכיח יע״ש וכאן בנ״ד אי מיקרי אונס דלא שכיח דלא היה להם לאסוקי אדעתייהו דלא ישלחו להם אתרוג אחר דהיה להם חזקה מכמה שנים א״כ אין להם שום פסי׳ בדבר וכמ״ש הרבנים הנז״ל שם בתשו׳ מהרד״ף ומהרא״ם ומהרא״נ ז״ל דחשבו נדון זה לאנוסים כיע״ש ואפי׳ אם מקרי אונס דשכיח והו״ל לאסוקי אדעתייהו נראה דבמצוה זו דנטי׳ לולב דכבר עבר יום א׳ דהוא מד״ת ושאר הימים דהוו מדרבנן מהניא להו זה ההשתדלות דשלחו רמיוחד להביא האתרוג לברזולא עלה בידם וחשיב להו מחשבה זו כמעשה עכ״פ ואת״ל דאין להם תקנת כלל להיות נחשב כמעשה דמקרי אונס דשכיח והו״ל לאסוקי אדעתייהו לבקש ממקום אחר ובכה״ג ל״א דהוי כאלו עשאה כיון דלא מיקרי זה ונאנס כמ״ש הרב ש״י • עכ״ז אין מן ההכרח דמפני זה יתחייב מן הדין דהמצוה דהיא ביד אחרים שיתנו לו כדי שינצל מן האיסור ככל אשר ביארנו • •

עו״ב וז״ל ומיהיל לצבור אתעביד ק״ו בינו שלמה לדחות י״הך מד״ת ולשמוח בו באכילה ושתיה במ״ק ד״ט ע״א יע״ש • והרוא׳ יראה דאינו ענין לנ״ד דמי לא ידע בכל אלה דעבדינן ק״ו מיחיד לצבור אבל לנ״ד כלל להא דהכא דידהו קהל זה דהמצוה בידם מפני קהל אחר ויבטלו מצותם ועוד י״ל ואכמ״ל

עו״ב

עו"כ וז"ל דאפי' אם יהיה ס' שמא יגיע האתרוג לעיר אחרת להיות ב' וג' ימים בדרך כו' דליכא ספקא קמי שמיא דמחשב' טובה הקב"ה מצרפה למעשה דמיום אשר נתת לבך כו' יע"ש • וגם זה צ"ל לנדון דידן דהתם הוא בא לקיים המצוה במקום דליכא ביטול מצוה מצד אחר משא"כ בהא דנדון דידן דבנתינת האתרוג לעיר אחר' איכא ביטול מצוה בודאי לבני אלו וזה ברור • ואדרבה טענה זאת דמחשבה טובה ומיום אשר נתת לבך כו' הו"ל להרב לומ' לאידך גיסא לבני עיר אחרת דלית להו אתרוג ואנוסים היו כמ"ש ז"ל שם דהרי אית להו שכר דמחשבה טובה כו'

גם מ"ש שם לבטל זה וז"ל במקום שהם אמרו לעשותם זכר למקדש והם אמרו ליבטל מהמצוה מפני השלום כו' • ולא ידעתי היכן אמרו דצריך לבטל ממצוה מפני השלום דאם סמך עמ"ש דמנינו דכהן קורא ראשון ושאר דברים דקתני מתני' אין גם אחד מהם ראיה לנ"ל והעיקר חסר בכאן ומפני השלום מכמה טעמים האמורים לעיל • עו"כ הרב ראיה לזה וז"ל דאפי' אם ספק יציל אשתו נידה מהמיתה דטובעת בנהר חייב להטפל בה דקדא בווה וקי"ל אתי חסיד הרבה ועדיפא מינה אמירו לק' בני אדם לחלל שבת משום פיקוח נפש זת"ד

ואנכי לא יכולתי להלום דבריו בזה דמי לא ידע בכל אלה דהותר משום ס' סכנת נפשות לדחות השבת החמורה וי"הך גם כן וכך ציותה לנו התורה כדאיתא ביומא דפ"ה כרם לא נגע ולא פגע לנ"ל דהמצוה דאיתא בידם הוי קיומ' בודאי בימים האלה דמשתהים בדרך ב' וג' ימים ולבני אחרים ספק וקי"ל בכל מקום דיש ס' וודאי בדבר א' אמרי' אין ספק מוציא מידי ודאי כדאית' בש"ס ובפוס' בדוכתי טובא

עו"כ ומלדברי הרב בית יעקב יוצא החוש לשלוח לקהל החוא את האתרוג אם רבים הוו ונראה היות כונתו נכרת מתוך הכתב דס"ל דכבוד רבים עדיף כו' יע"ש • וכבר ביארנו לעיל דאדרבא מלדברי הרב בית יעקב היא ראיה אלימתא' דאין לשלוח להם האתרוג הדא דהוו רבים עם רבים ולא התיר הר'ב"יע כ"א ביחיד לרבי' ובדברי הגה' מהרי"ל שהביא ולא זו בלבד דאפי' ביחיד לרבי' אינו אלא כ"ז ביש לו תקנה לברך הוא על של הקהל אלא"ה אין לבטל הוא מהמצוה לזכות אפילו יחיד לרבים וכ"ש כאן בנ"ל דרבים נינהו והחילוק שחילק לעי' להרב ב"יע לא אמר' כ"א ביום א' דהיובא מד"ת הא נמי ל"מ וכמש"ל

עו"כ וז"ל ונהדיא איתא בש"ס גדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה כו' הא נמי ל"מ וכמש"ל דלא נאמר גדול הבריות כ"א במה שיש העדר כבוד או בזיון ולא כמי ששואל דבר מחבירו ולא נתנו לו בעבור איזה סיבה ועוד הארכנו בזה לעיל כו'

עו"כ וז"ל כדי לזכות לאחרים ולגדול המעשה יותר מן העושה אמרי דאפילו בצדקה דעדיפא אמרינן הכי • ולדידי אין זו ראיה כלל לנ"ל דמה דאמרי' גדול המעש' היינו כשאין המעשה מתבטל מהמצוה הנע עצמך דיש לאדם ציצית ותפי' ובדומה ממ"ע דלא קיים אותם הא אם יש לו' דיזכה לאחרים והוא ישאר בלתי קיום המצוה בודאי דהוא דבר דלא ניתן ליאמר ואין הדעת סובלו •

עו"כ הרב ז"ל וז"ל דאין לו' דביושב ובטל ממצוה אין כבוד הבריות דוחה דקרא בווה וקאמר אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה דמלבד דההיא דלעיל דכהן קורא ראשון כו' יע"ש • וכבר ביארנו לעיל דמההיא דכהן קורא ראשון אין ביטול מצוה לגבי אחריני כלל והדברים תמוהים ביותר וכמש"ל

עו"כ וז"ל חשובתך בידך ג"כ מעיק' מימרא דאתמ' בלאו דלא תוכל להתעלם ובזקן ואינו לפי כבודו דיכול להתעלם בשב וא"ת מפני הכבוד וגם דאגיד ביה נמי עשה דהקם תקים עמו עכ"ל • וכבר ביארנו דהעיקר חסר בנדון קלפנינו דזה דאין להם אתרוג אין זה חשוב לא בזיון ולא כבוד הבריות כדי שישלחו להם האתרוג דבעיר אחרת ויתבטלו המה מהמצוה שבידם כמו שנת' לעיל מכמה טעמי תריצי ואין צורך לכפול הדברים והאריכו' בזה הוא יגיעת בשר דלקד"ן דאין לבטל האדם ממצוה שבידו כדי לזכות לאחרים • ובהכי אזדא ליה מ"ש עוד שם וז"ל ובהדיא תנן יהי כבוד חבירך חביב עליך כשלך וכל שכן כבוד רבים וכתי' ואהבת לרעך כמוך וזה ספר תולדות האדם ושניהם כלל גדול בתו' ורמב"ן בסי' ל"ו פירשם עכ"ל • דהנה כבר ביארנו דאין בזה גירעון כבוד באשר לא נתנו להם האתרוג ואפי' במידי דאית ביה חסרון כבוד הרי תנן יהי כבוד חבירך חביב עליך כשלך וכן ואהבת לרעך כמוך דהיינו שיאהב אדם לחבירו כגופו ולא יותר והרי הכא דאית להם אתרוג אחד אין ס' דהוא קודם דהאדם אוהב את חבירו כגופו ואפי' לס' ן' עזאי דמפיק ליה מקרא דזה ס' תולדות האדם והוא דיאהב לחבירו כבנו והוי יותר מגופו וכמ"ש רמב"ן שם והו בסוג אהבה לבד אבל בענין קדימה בחיוב המצות דאדם חייב לעשות לבנו כמו כן חייב לעשות לחבירו וכמ"ש הוא ללמוד ובנו ללמד וכדומה בודאי דאין בסוג זה נכנס חבירו באהבתו אותו ולא זו בלבד דאפי' דהאדם אוהב את בנו יותר מגופו זהו באהבה לבד לא כן בענין קיום המצות דיש לאדם מצוה אחת לקיים אינו מן הדין דהוא לא יקיים ויתננה לבנו באהבתו אותו יותר מגופו דאינו ענין זה לזה כאשר כל חכם לב עיניו יחזו משרים וזה ברור •

עו"כ וז"ל ואין נ"ד בכלל מאי דאמרינן אין אומרי' לאדם חטוא בשביל שיזכה לא גם זה יצא מן הכלל ואין בכלל אלא מה שבפרט אומרים לאדם זכה כדי שיזכה חברך דהכי תנן כל המזכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו והכא מזכה להם לרבים דיעשו ברכת שהקיינו דהיו הם מברכין כו' עכ"ל • ולעד"ן נדון זה הוי חטוא בשביל שיזכה חבירך שהרי הם מתבטלי' מהמצוה ואין זה ענין למ"ש כל המזכה את הרבים דזהו כשאינו מבטל מהמצוה גופא (ועיין מ"ש אני עני בקונ' דרכי חיים בפ"ה דאבות מ"ך בדרך דרש • ועתה אני אפרש דלכך נקט משה זכה וזיכה את הרבים להורות דמי שזוכה לאחרים יהיה כמש"ר ע"ש דזיכה לעצמו בתחיל' ולא הפסיד המצות כדכתיב' צדקת ה' עשה כדי לזכות לאחרים) ומ"ש דאיכא ברכה יתירה משום שהקיינו אין זה מעלה ומוריד להתבטל מהמצוה שבידם דהעיקר' קי"ל דברכות אינם מעכבות וברכת זמן איכא מאן דאמר שהיא רשות ולא חובה ועמ"ש הפוסקים בא"ח סי' תנ"ב ומ"ש הרב ברכי יוסף ז"ל בשיורי ברכה שם בסי' רכ"ה יע"ש :

עו"כ הרב דכי היכי דאמרינן איידי דאתעביד מצוה חדא לעביד ביה מצוה אחריתי נימא הכא איידי דאתעביד עליו ברכה חדא לעביד ביה אחריתי עכ"ל • ואני אומר דדברים אלו טובים ונכונים לאומרם בזמן שהשנים כתיקנן בלתי ביטול. ודיחוי מצות לאחרים גרם שהכריע. אמנם שיש בידו מצוה דיבטל מהמצוה כדי שיעשה בה מצוה אחריתי אין בדברים אלו כדי שביעה לדחות אותם מהמצוה אשר בידם וגם זה ברור • עו"כ הרב ז"ל דיש לקהל' לשלוח להם האתרוג ותנא מכלל מונע בר כו' יע"ש • והרואה יראה דאין זה משום מונע בר אחר דהם צריכים לאתרוג זה ואעיק"ר פסוק זה נאמר על לימוד תו' כמ"ש בפרק חלק דא"ר אמר"ה בר ביזנא אמר"ש חסידא כל המונע הלכ' מפי תלמיד אפי' עוברין שבמעי אמו מקללין אותו שנא' מונע בר יקבוהו לאום כו' יע"ש • הרי דדוקא בכה"ג שמונע מלבד מצוה ואין לו חסרון בדבר הוא דראוי לעונש זה ואין זה ענין לנדון שלפנינו • עוד הביא ראיה הר' ז"ל ממ"ש בב"מ דל"ג גבי מ"ש שם אבידו' אביו ואבידת רבו ושלו שלו קודמת משו' שנא' אפס כי לא יהיה בך אביון ולענין פדיון דאביו ורבו רבו קודם משום דרבו זוכה ומוכה כו' יעויין שם • ואינו ענין לנדון שלפנינו כמו שיראה הרואה ועמ"ש בזה לעיל •

גם מה שהביא שם דאין דיחוי אלא מצוה בכגון דא דביצ"ת אינן נדחים כ"ש אין האדם כו' יע"ש • ולא היה צריך לכל זה דמי יאמר בדבר הזה הואיל ואידחי יומ' קמא דידחו גם לאחר הימי' דודאי הא ליתא דבאיזה יום דיבא להם לקיים המצוה חובה רמיא לקיימה אלא דבנדון דידן שאני דביכול הכתוב מדבר

עו"כ וז"ל ואין טענת המתחיל במצוה אומ' לו גמור טענה לזכו' לקהל דיש להם האתרוג אחר היות שדבר כן דבכל יום ויום מצוה בפ"ע היא כו' ואני אומר דגם אין זה טענה דכל יום מצוה בפ"ע א"כ תיפוק ליה דרוצי' לקיים דכל יום ויום הם נצמתן ועוד דכל עיקר הטענה הוא דהם מתבטלי' מהמצוה כדי לזכות לאחרי' ולא הותר לעשות כן •

עו"כ וז"ל ואב"א ק"א בקש שלום ורודפהו ואיתא בויקרא רבה גדול השלום דכל המצות כתו' בהם כי תפגע כי יקרא כי תראה אם באת המצוה לידך אתה זקוק לעשו' ואם לאו כו' ברם הכא בקש שלו' ורודפהו בקשהו ממקומך ורודפהו ממקום אחר יע"ש • והרי לפנינו האי דקמן דרדיפת שלו' במקו' אחר ומצוה כזאת תבאה ליד' ולא היה להם לבטל' ולדבר השלו' מוטל על החכמי' כדאיתא בספרי גדול השלו' שניתן ללומדי תורה כו' עכ"ל • האמת דהכי איתא במ"ר ס"ט פ"ט ובס' חקה פי"ט אבל אין מכל זה ראיה כלל דמלבד דכבר ביארנו דאינו זה סוג משו' ד"ש דמה מחלוקת יש בדבר הזה כיון למן הדין הוא דמצות דיש בידם אין לתת לאחרי' וכל התו' כולה היא דרכיה דרכי נועם וכל נתי' שלו' וכמ"ש שם בגטין וכיון שמן הדין הוא דיזכו בני העיר דבידם האתרוג לקיים מצות' מה להם לבא לידי ריב אחר שכך גזרה התו' • ואדרבה היינו מ"ש רז"ל דגדו' השלו' דניתן ללומדי תורה כדי שיורו להם דרכי התורה ובזה לא יבואו לספקות ולידי ריב • ועוד דממקום שבא מדברי המאמר נראה דלא כותיה ממ"ש דבכל המצות כתיב כי תפגע כו' אם באה המצוה לידך אתה זקוק כו' דס"מ דאם לא באה המצוה לידו בנ"ד קלא בא לידם אתרוג אינן זקו' ואף דזה אינו דהרי מצינו כמה מצות דצריך לחזור אחריה' אם אינם מזומנות אצלו כתפילין וציצית ושופר וסוכה ודומיהם וכמו שהרגש מזה הרב מהרש"י שם בס' נו ואי' דשאני מצות דהם חובת הגוף יע"ש וא"כ הרי הכא באתרוג הוי מצות חובת הגוף ויש לחזור עליו הא מבואר בשאלה דאחרו ושלחו רץ מיוחד לבני עיר אחרת דישלחו להם אתרוג ולא עלה בידם יען דלא נמצא אתם כ"א אחד להם לבדם וכל כה"ג הו לא חייבה להם התורה וכמ"ש בירוש' בפרק קמא דפאה אם יש לך אתה חייב וכמש"ל • ואין מן הדין חיוב לבני העיר ליתן המצוה שבידם משו' בקש שלו' דאם באי' לחלוק עליה' שלא שלחו האתרוג ישיבו להם תשו' נכונה דחפצם ורצונם היה לעשות שאלתם גמה שלא עשו הוא יען לא היה להם כי אם אחד לבד והדין נותה דאין לכבד ולתת המצוה שבידו לאחר

עו"כ וז"ל ואם לא ישלחו את האתרוג לעיר האחרת המתחננו' עליו הם מחבלי' דרכי התורה דכתי' בה דרכיה דרכי נועם כו' יע"ש וכבר ביארנו דאין כאן מחבל התורה ואדרבא זהו כבוד ודרכי שלו' דלא עשו משום פני' בדבר לפרוק מעליה' המצוה וליתנה לאחרי' וכל מ"ש בזה משו' ד"ש אדרבא זה י"ל לאידך גיסא לבני עיר האחרת דלא יבואו לריב אינם כיון דהדין עמהם דהמצוה שבידם אין ליתנה לאחר ועוד דמעשה שהיה הוא דהחזיקו בידם המצות ולא רצו לשלוח האתרוג ע"פ רבני עיר' וחכמיה דהורו להם דהם קודמי' א"כ השתא דהם באי' להורות להם להפך ממה שהורו הרי קי"ל ב"ד בתר ב"ד לא דייקי ואף דיש בזה כמה חילוקי' כמ"ש התייר הגדול הגאון מו"ה ז"ל בס' הבהיר חק"ל ח"מ ח"א סי' פ"ו ולמורינו הר' זה הי"ש גדול בשפת הים סי' ז' יע"ש •

ואני עני עמלתי ע"ד בקונט' ש"ות לא"הע בתשו' לסי' קס"ה באורך ונרותב בס"ד יע"ש • מ"מ לפי פס"ד דהרב מהרד"ף והרב מהר"א ברב ז"ל דבנו עליה דייק משו' ד"ש אדרבא היה להם לחוש לקטטה ושנאה דמעורר להם בראות דיש מהרבנים דפסקו הלין דהיו חייבים לשלוח האתרוג ועל ידי זה איכא למיחש למחלוקת אבל כל עוד דהיו מורים להם דלא היו חייבים לשלוח נטלה השנאה והקטטה מביניה' והוא דבר ברור לעיני כל רואה כי כן דבריהם נ"ע

וגם ראיתי להרב מהר"א גדליה ז"ל שם סי' ח' שהחזיק בס' הרב מהרד"ף דיש להם לשלוח האתרוג יע"ש • ולא כן אנכי עמדי דאין הדין נותן לשלוח האתרוג ולבט' ממצותם ואין צורך להאריך להשיב ע"ד הראיות שהביא הם הראיות למהרד"ף וכבר כתבנו על דברי מהרד"ף ז"ל ודבריהם נ"ע •

ובעת לא זכינו לראו' פס"ד דרבני איטאליא ז"ל באופן שלהם דפסקו בס' ינ' הריצא שלא לשלוח להם האתרוג כ"א ממה שהביא דברין הר' מהרד"ף בתו' התשו' • אך ראיתי להרב עיקרי הד"ט בא"ח סי' ג"ל אות ז"ך דאחר דהביא תשו' הרב מהרד"ף הלזו כת' וז"ל וראיתי להר' פחד יצחק במ"ב בע' אתרוג קהל כו' (שעדיין לא נדפס) שהביא הר' המחבר פסק ארוך מלא וגדוש מהר' הגדו' כמהר"מ ולטירה ז"ל דס"ל דאין מקום לכפר דישלחו האתרוג כלל ועקר ועי"ז החזיקו אנשי חיל רבני ויניציאה ורבני קושט' והר' מהר"ש מלויקיו

מלויקין ז"ל והרב יצחק נרכיה קדנטון דאין לעור' אחר המחוקי' באתליו ומשבנים לשולחו לק"ק אחר עכ"ל הרי לך גהליה כמה רבנים דחלקו לאו' כמהרד"ף ודעימיה וס"ל דאין לזכות לאחרי' במקו' דאיכא הפסד מצוה לגבי דידיה • ומינה דכולם מסכימי' לפסק דין של הגאון עט"ר מו"ה ז"ל בדין הטלית דאין לחלוק כבוד לאחר במקו' דמתבטל הוא מהמצוה ההיא ואפי' שכתב הר' מהרד"ף ז"ל בסי' ו"ו די"ב ע"ב בשם ר' אליעזר אייא דחלקו ע"ז דאין ליתן האתרוג להקהל לזכותם כיון דאין להם כ"א אחד כת' וז"ל ועוד דהיכן מצינו דחייב אדם לפשוט טליתו וליתן לאחרי' כו' יע"ש . דש"ה מלבריה' דדוקא בכה"ג דהטלית כבר הוא מלובש בו הוא דאין ליתנו לאחרי' הא לא"ה דעדיין אינו מלובש בו מוסר והוא תפך פסק הגאון מו"ה ז"ל • ולזה אני אומר דיותר חידוש הוא שכבר נתלבש בו וקיים המצוה ממי שלא לבש עדיין כלל ועוד דהם נקטו הדבר בדמיון דלגבי נדון דידהו באתרוג דכבר חל עליהם החיוב הנטילי' בכל יום ועי"י דשולחים אותו לעיר אחרת הוי הדחיה דמצוה בידים דמי לדין טלית שכבר הוא מלובש בו ופושטו דהלא"ה דעדיין אינו מלובש בטלית הרי ליכא חיובא כמו אתרו' ועוד דכיון דטעם הדבר הוא משום דכל דבר מצוה דיש בידו של אדם אין ליתנה לאחר א"כ אין חילוק בין לבש לעתיד ללבוש דכיון דעי"ו דמזכה לאחרי' הוא מבט' המצוה ממנו ולא מצינו חיוב מצוה לזכות לאחרי' כ"א כשאדם זכה במצוה וליכא ביטו' מצוה לגבי דידיה או מזכה לאחרי' הא לא"ה לא ועוד נראה דנגד מה איכא למימר במצות ציצית דאינו יכו' לזכות כל שהוא בט' מהמצוה כיון דעכ"פ האחר דאין לו ציצית בטליתו (מסיבי' דאין לו טלית בת ד' כנפות) א"כ אין לו חיוב מ"ע עליו כלל ול"ד לתפילין וסוכה ולולב וכיוצא וכיון שכן באדם שיש לו בת ד' כנפות ואינו לובש הרי הוא מפסיד המצוה שבידו בידים בקום עשה ולגבי מי שאין לו טלית בד' כנפות אין לו חיוב כלל • ומזה ק"ל ע"ד הרב בית יעקב הנז"ל שהשוה דין ציצית לאתרו' בזה כמו שיע"ש ולע"ד נראה דיש חילוק ביניה' כאמור

המורם מכל האמור לענין פסק הלכה הוא דבכל דבר מצוה דאיתנהו בשליחות ככסוי הדם וביעור חמץ ומילה ופדיון הבן וכיוצא בהם אין לכבד לשום אדם במצוה אבל יכו' לעשותו שליח כפי' דקי"ל שלוחו של אדם כמותו וזהו בדוחק דמצוה בו יותר משלוחו

ואף במצות מילה כשהאב יודע למול מהני שליחות אלא דהיכא דמצי האב למול בלי דוחק מצוה יותר משלוחו • ולענין מצות פדיון הבן לפי דעת רוב רבני האחרונים הניתנים למעלה הוא דמהני פדיון על ידי שליח אלא דכיון דמצינו פלוגתא בזה דלדעת הריב"ש ומור"ם והלבוש ומהריק"ש והרב שולחן גבוה נר' דל"מ ע"י שליח ואפי' אם נאמר דוקא לכתחי' ולמצוה מן המובחר אבל בדיעבד אם פדאו ע"י שליח מהני כמ"ש ר' האחרונים מה נענה ביום שידובר בנו דבדברי הלבוש בסי' ש"ה ס"י וז"ל האב עצמו צריך לפדות שהרי הוא מצוה דרמיא רחמנא עליה כמו תפילין וציצית דצריך לעשות בגופו ולא ע"י שליח יע"ש מדהשוה פדיון לציצית ותפילין דצריך לעשות בגופו נר' דאפי' בדיעבד ל"מ על ידי שליח וכ"כ הרב ד"מ במ"א שם בחיו"ד סי' ס"ד יע"ש ומה שיש להרגיש ע"ד הלבו' מתשו' הריב"ש דסי' קל"א שכתב דל"ד פדיון לתפילין וציצית כו' יע"ש • י"ל דאה"ן

דל"ד פדיון לציצית ותפילין בענין דל"ב סיוע מאחר בציצית ותפילין לפדיון אבל יתכן דל"מ שליחו' בציצית ותפילין ודוק

וכיון שכן אם בא לפדות ע"י שליח כדעת רבים מהרבני' המתירים בודאי דהשליח מברך כמ"ש הרב בכ"הג בא"ח סי' תקפ"ה בהג"הבי דמי שקבע מזוזה לחבירו או מל לבן חבירו או שעשה מעקה לחבירו דבקביעות המזוזה ועשיית המעקה ומילה הוא עושה המצוה ולא בעל הדבר מחוייב הוא לברך בעשיתו המצו' וכתב שכן שמע מפי רבו מהרימ"ט ושכן שמע קבוב לזה מפי אדם גדול יע"ש

וא"כ בפדיון ע"י שליח דנתינת המעות ליד הכהן היא עיקר וגמר המצוה ודאי דהשליח מברך ולא האב וכמ"ש הר"ן בפ"ק דפסחים דאותו אחר מברך יע"ש אלא דראיתי בתשו' מהר"י ברונא בסי' ע"ר דאחר שכתב דיכול לפדות ע"י שליח סיים וכתב אבל מצוה בו יותר משלוחו בשביל הברכות ושאר הטעמים א"ד יע"ש נראה מדבריו לכאורה דהעושה מצוה ע"י שליח כפדיון וכיוצא אין השליח מברך מדכתב דמצוה בו בשביל הברכות אבל אחר ההתבוננו' נר' דמ"ש מצוה בו בשביל הברכות כו' הוא מה"ט גופיה דכיון דקי"ל דהעושה המצוה שהוא השליח הוא המברך ולא בעל דבר א"כ בעושה המצוה ע"י שליח מפסיד ממנו הברכו' בידים דעליו מוטל לברך ולכן משום ב' הטעמים דמצוה בו והברכות יותר טוב שיעשה המצוה על ידו ולא ע"י שלוחו

וראיתי להרב המגיה שם במפתחות דקכ"ו ע"ב על תשו' הלזו שכתב דמצוה בו כו' וז"ל מ"מ לע"ד ק"ק במ"ש הגאון המחבר דמצוה בו בשביל הברכות ממ"ש בסי' קכ"ד בשם הר"ש גבי בצרן ושיגרן ביד שליח דהבעלים קורים עכ"ל ולעד"ן דל"ק דהנה מ"ש בשם הר"ש בסו' פ' השולח הוא ט"ס וצ"ל בסו' פ' הספינה דפ"א והן הנה דברי רשב"ם ז"ל בחך סוג' ד"ה ולקחת כו' וז"ל אבל היכא דבצרן משליח והביא לירוש' או קורין הבעלים דשלוחו של אדם כמותו ויכול לומר הנה הבאתי ואיהו שליח לא בר קריאה כדתנן בפ"ק דבכורים דאין יכול לומר אשר נתת לי ה' כו' יע"ש וא"כ ל"ד כלל ענין קריאת בכורים לענין ברכת המצות דכיון דקריאה עצמה היא לשון הודאה על חלקו שאומר הנה הבאתי כו' אשר נתת לי כו' דתלוי דוקא בבעלים ולא באחר דהראיה דאע"ג דע"י השליח מקיים עיקר המצוה דהבאת בכורי' משום ה"ט גופיה דמצוה בו מ"מ הקריאה ליתא בשליח כדמפרש טעמא במתני' דאין לומר אשר נתת לי אבל ברכת המצות דמברך על עשיית המצוה כגון על המילה ועל פדיון הבן דהברכה היא דה' צונו על מצוה זו לכל ישראל א"כ אפי' דמקיים המצוה ע"י השליח שפיר מצי השליח לברך כיון דע"י נתקיים המצוה אשר צונו ומטעם דשלוחו של אדם כמותו . ואפי' בזה שכתב רשב"ם דאיכא דבצרן השליח והביאם לירוש' דהבעלים קורים חלקו ע"ד התוס' שם דפ"ב ע"ב ד"ה עד ולכתוב דמתירוש' נראה דאפי"ה אין הבעלים קורים וכ"נ דעת הרמב"ן שם בחי' והרמ"ה והריטב"א בחי' כ"י שם דה"ט דבעי' לקיחה והבאה הכל ע"י הבעלים כדי שיקרא הלא"ה לא וכ"כ בש"מ שם בשם הריטב"א ומ"ש שם אבל הרשב"ן כתב דהיכא דבצרן כו' ט"ס הוא וצ"ל רשב"ם ואה"נ אינו ענין כלל לנ"ד לענין הברכות כמ"ש וזהו ברור נמצא דגם מצות הבאת בכורים מהני ע"י שליח אפי' דאינו קורא אם לא היכא דגררתו מתחילה לקריאה כמ"ש הרמב"ם ושאר הראשונים ואולם

ואולם עכ״פ מאחר דאיכא מחלוקת בדבר ולס׳ הלבוש אפי׳ בדיעבד לא מהני א״כ יש לחוש בענין הברכות דלדידהו הוי ברכה לבטלה וכן ראיתי להרב בית הרואה דכ״א ע״ד וז״ל נסתפקתי אם לכתחילה מוטב לעשות כן משו׳ הברכה דלס׳ הפוסקים דאין יכול לעשות שליח הוי ברכה לבטלה ואולי דבנו אינו פדוי קאמרי וברכות אינם מעכבות ואחרי כותבי זה זמן רב בא לידי ספר דבר שמואל סי׳ רס״ו עכ״ל והנה מצאנו דברי הרב דבר שמואל דקא מכריע להדיא דמהני פדיון ע״י שליח נר׳ דשפיר מצי לברך וכ״ן ומסתמיות כל הפוס׳ הנז״ל דכתבו דמהני פדיון ע״י שליח דמברך ג״כ

איברא דקי״ל ס׳ ברכות להקל וא״כ יקיים המצוה ע״י שליח ולא יברך וכמ״ש הרב בית הרואה דברכות אינם מעכבות • אך דנראה דלא שייך לומר בזה ספק ברכות להקל כיון דמצינו דרוב הפוסקים דס״ל דמהני פדיון ע״י שליח ומיעוט הם החולקים וכיון דקי״ל אחרי רבים להטות מצי לברך אשר קב״ו להכי ציוה לנו בתו׳ אחרי רבים להטות וכ״כ הרב״ל בא״ח סי׳ של״ח יע״ש ואע״ג שבסי׳ ש״ד גבי מחלוקת אי פודין בח״ה אי לא כתב דלא שייך משום ס״ב כו׳ דלכ״ע לא הוי כ״א משום איסור אבל אם פדאו מהני יע״ש היינו משום דמצא טעם יותר מרווח כאמור

ועוד היה מקום לחלק בזה כמ״ש הרדב״ז ז״ל בהלשו׳ סי׳ תרכ״ו דע״כ לא אמרי׳ ספק ברכות להקל כי אם כשהמחלוקת הוי בעיקר הברכה אבל כשהמחלוקת בעיקר המצוה א״כ כשנקטינן כהסוברים דמקיים המצו׳ שפיר מצי לברך על עשייתה ואינה ברכה לבטלה יע״ש וכ״כ הרב כפתור ופרח יע״ש

אלא דאנכי הרואה דהני טעמי שנוים במחלו׳ דהרב דבר משה ח״א חא״ח סי׳ ל״ח גבי דין הנחת תפילין בט״ב כתב דיניחם בלי ברכה הפך פסק הרב״ד וגם בה״ג די״ד ע״ב סל״ה והביא שכ״נ דעת הרבנ״הג יע״ש • והרי הכא גבי תפילין דהוי המחלוקת בעיקר המצוה ורוב הפוס׳ס״ל דאיכא חיוב מצוה ועכ״ו חשש הרב לספק ברכות וכתב דלא יברך דלא כהרדב״ז ועמ״ש הרב זכור לאברהם בא״ח די״ט ע״א יע״ש

ולענין מצות ל״ת הניתק לעשה אי מהני קיו׳ העשה בזה ע״י שליח נלק״ד פשוט דמהני וכגון דגזל ומשיב הגזילה ע״י שליח השבה מעליא הוי ושפיר קרינן ביה והשיב את הגזילה וכ״נ ג״כ במצות שילוח הקן אם לקח האם מעל הבנים ואחר כך שלחה לאח ע״י שליח שפיר קיים מצות שילוח הקן וכ״ן לדקדק ממ״ש הרמב״ם בפי״ג דשחיטה ה״ג וז״ל בא א׳ וחטף האם מידו ושלחה או שברחה מתחת ידו שלא מדעתו לוקה שנאמר שלח תשלח עד שישלח מעצמו והרי לא קיים עשה שבה עכ״ל ומדכתב בא אחר וחטף כו׳ ושלחה נר׳ דדוקא בכה״ג דחטפ׳ מידו שלא מדעתו הוא דל״מ השילוח הלא״ה וכגון דעשאו שליח בפי׳ ונתנה לו כשליחותו שישלחנה בעדו אה״ן דשפיר קיים שלח כו׳ ומה דסיים הרמב״ם ז״ל וכתב עד שישלחנה מעצמו אין הכונה דקפיד דישלחנה בעצמו ר״ל מדעתו ורצונו לאפוקי כשבא אחר וחטפה או שברחה דהוי שלא״מ והכי דייק נ״כ במ״ש יצד שישלחנה מעצמו ולא כתב עד שישלחנה בעצמו דאין הקפיד׳ב״א דיהיה השילוח מדעתו ורצונו וכ״ש כשהוא בשליחותו כגי׳ דודאי מהני דהכי קי״ל בכל מקום שלוחו ש״א כמותו • ומ״ש הרב לאם יאולה בס׳ בני יאודה די״ט ע״ב ע״ד הרמב״ם אלו וז״ל ולא ידעתי היכן נזכר זה בגמ׳ ואדרבה מדין כסוי הדם דבא אחר וכיסה דנתקיימה המצוה אלא דצריך לתת עשרה זהובים בשביל דחטף המצוה ממנו משמע דגם קיום המצוה ע״י אחר מקרי קיום וכ״ע א״ד יע״ש • ולקד״ן דלק״מ דכאן בשילוח הקן דהמצוה היא נתה לתקן הלאו שעבר א״כ קיום המצוה הזאת היא תלויה במי שעבר על הלאו ומה מהני מה שבא אחר וקיימ׳ משא״כ במצוה דכסוי הדם דהיא מוטל׳ על הכל אף דהשוחט הוא הקודם ולכן כשבא אחר וקיים מקרי שפיר מקיים המצוה

וישו״ר להרב היכל מלך דכ״ה ע״ד שעמד ע״ד הרב לח״י אלו יע״ש ומכאן תשו׳ מונאת למה שלקלק זה בני כאמן אברהם אוהבי נר״ו דלמה לא כתב הרמב״ם חיוב עשרה זהובים בהא דשילוח הקן בבא אחר וחטף כיון דהכף המצוה ממנו: די״ל דאין חיוב עשרה זהובים כ״א נחוטף ונתקיימה המצוה ע״י דגם הוא מחוייב בה כהא דכסוי משא״כ בהא דשילוח הקן דע״י דחטפה מידו לא נתקיים העשה • ועוד דכיון דכתב דלוקה על שעבר על הלאו ממילא ליכא חיוב דעשרה זהובים דלא מצינו חוטא נשכר וזה נ״ל כעת • וכבר כתבתי בעניותי בארוכה בענין זה בס״ד בקונט׳ זה לקמן בתשו׳ לסי׳ קל״ה ובקונ׳ היים ביד לי״ד בתשו׳ לסי׳ כ״ח ובח״מ לסי׳ שפ״ב ואכמ״ל

ולענין מצות ציצית ותפילין וכדומה להם דליתנהו בשליחות נרא׳ ודאי דנקטינן כהוראת הגאון עט״ר מז״ה ז״ל דאין לכבד לרבו או למי שגדול ממנו במצוה שבידו ומוטלת עליו לקיימה בין שהיתה לו מעיקרא בין דנתנו אחרים אין לכבד לאחר ולפרוק מעליו המצוה באופן דהוא מעצמו יפסיד המצוה ואין בזה משום מזכה את הרבים וכ״ש ליחיד ואדם; קרוב אצל עצמו זולת במצות דמשותפים בהם רבי׳כשליחות של ב״הכנ וכדומה לזה בשאר מצות דאז קי״ל דהגדול קודם וגם כשמתפללים בבית ודרכו של ב״ה הוא שלא להתעטף בטלית במנחה דאז נראה דמצי לכבד לגדול ממנו ולרבו כיון דבלא״ה הוא אינו מקיים המצוה כן נ״ל ברור לע״ד •

סימן צ״ב

שאלה אי מותר להתיר ציצית מטלית גדול וליתנו בטלית קטן או להכך • וכמו כן לנו לדעת אי מותר לעשות מטלית גדול טלית קטן אי לא

תשובה עיקרא דהך מילתא איתא בשבת בדף כ״ב ובמנחות דמ״א מחלוקת רב ושמואל דרב אמר אין מתירים ציצית מבגד לבגד ושמואל אמר מתירים ציצית מבגד לבגד וקי״ל כשמואל דמתירים כמבואר שם בש״ס ובפסקים דק״ז דאמר אביי כל מילי דמר עביד כרב לבר מהני תלת ואחד מהם היא זאת דאין מתירין ציצית כו׳ וכ״פ רב אחאי גאון בס׳ שלה לך סי׳קכ״ו יע״ש והרי״ף ז״ל שם בשבת ובהלק״ט בה׳ ציצית והרא״ש שם והרמב״ם בה׳ ציצית בפ״א הי״ג והרא״ס בס׳יראים סי׳ עו״ב והרוקח סימן בס״א יע״ש וקצו׳ ומרן בש״ע א״ח ר״סי ט״ו יע״ש

והנה רש"י ז"ל שם בשבת כתב וז"ל מתירין להטיל ציצית מטלית ישן לחדש ובמנחו' מפרש טעמא מאן דאסר ,עכ"ל וכ"כ הר"ן שם כה' יע"ש : ולכאורה דבריהם תמוהים דהרי מבואר שם בסוגיא דמנחות דפריך ה"ש על ברייתא דקתני ושוין שמביא תכלת ממקום אחר ותולה בה ופרש"י וז"ל ושוין שמביא תכלת מתיר ציצית אחר ותולה בה דהכא ליכא ולא מן העשוי דהא צריךלחזור ולכורכה ולתקנה כאן כבתחילה ועלה פריך הש"ס ש"מ מתירין ציצית כו' ומשני דילמא האי בלאי ופרש"י דילמא דאיבלאי הא דקתני שמביא תכלת ממ"א ותולה בה ולא חיישינן לבזיון דמצוה לטלית ראשוןדבנתבלה דאינראוי לציצי' ק זמר מתיר הציצית עכ"ל הרי לך בפי' דמקשה הש"ס מברייתא לס' רב דס"ל דא"מ דש"מ מהך ברייתא דמתירין ומשני דאיבלאי ובכה"ג דנתבלה הבגד וליכא בזיון לטלית בהסיר הציצית ממנו גם רב מודה דמתירין ציצית מבגד לבגד א"כ איך מפרש רש"י והר"ן בעיקר דברי שמואל דס"ל דמתירין דאיירי בישןלטלית חדש דבהא אפי' רב מודה וליכא מחלוקת בזה כלל ושו"ר להרב מוהרח"א ז"ל בס'בני חיי בר"סי ט"ו שעמד יע"ן בפרש"י ויעב דישן דקאמר רש"י הכא להו איבלאי לגמרי יע"ש , והכי נר' להכריח מכמה טעמי חדא דיש חפרש כמשפט הלשון בין ישן לבלאי דישן מורה דראוי לאותה מלאכה אלא דאינו חדש אלא ישן ולשו' בלה מורה דאינו ראוי עוד למלאכה שהיה נוהג בה ע"ד שאמרו תפילין שבלו וס"ת שבלה וכיוצא בזה

ואולם יש לתמוה בדברי האגודה בפ' התכלת סי' י"ט וז"ל טלית בלויה ויש לה תכלת יתיר התכלת ויביא ויעלה בטלית כו' יע"ש , ודבריו תמוהים דזהו אלינא דרב דקאמר הש"ס דאיבלאי אבל למאי דקי"ל כשמואל דמתירין הוא אפי' באינה בלויה והרי כל הפוסקי'פסקו כש' וכ"פ האגודה גופיה בפ' ב"מ סי' ד"ל יע"ש ואפשר ליישב דגם האגודה ס"ל כפרש"י דאפי' לשמואל דוקא מטלית חדש לישן ולרב בנתבלה לגמרי אלא דנקט האגודה לשו' בלויה כונתו בלויה קצת שהיא ישנה ואעפ"י דבל'הש"ס מורה דאיבלאי והוא לגמרי שהאגודה תפס לשון זה לכונה אחרת והוא דאינו בלוי לגמרי וכן מצינו דכתב הריטב"א בדברי הרי"ף ומהר"י קורקוס ע"ד הרמב"ם דתפס תופסים לשו' הש"ס לכונה אחרת וגם אני עני כתבתי כלל זה ע"ד רב אחאי גאון בשאל' עיין לעי' בסי' פ"ו דקי"ג ע"ג ובקונטרי' כללי הפוסקים יע"ש ואכמ"ל :

ועוד נר' להכריע שהרי רש"י והר"ן כאן בשבת כתבו סתם מישן לחדש ולא כי' טעמא דהאי ישן משום מה שרי ליטול ממנו הציצית ואילו במנחות קא מפ' להדיא איבלאי דנתבלה לגמרי ואינה ראויה לציצית וליכא ביזיון ש"מ דיש לחלק בין ישן שכתבו כאן למ"ש בש"ס דאיבלאי • וחוץ מזאת נר' להכריע עו' במה שיש להק' ע"ד רש"י והר"ן אלו במ"ש ובמנחות מפ' טעמא דמאן דאסר דמלבד דמאי אתו לאשמועינן אי מפרש טעמא אי לא זאת ועוד דלא חזינן שם כי האי סימנא דקא מפרש טעמא דמאןדאסר דאי משום ביזיון המצוה יותר מפורש שם באותו פרק באותו מקום בסוגייא דשבת גופא דקא שקיל וטרי בדינבזוי מצוה לגבי נ"ח כמו שיע"ש ואילו התם במנחו' לא פורש שום פי'בס'מ"ד דאין מתירין כלל כ"א הש"ס פריך בסתם ש"מ מתירין מב' הברייתות ומשני חדא גדאיבלאי וחדא בדיעבד אבל טעם למאן דאסר נ"ק כלל כי כונ"ל להגיה וכנ"ל ובמנחות אפרש טעמא מאן דאסר והוא דרש"י גופיה אשמיענו דבמנחות יפרש טעם מאן דאסר וכן עשה דבמנחות פי' טעם מ"ד דאין מתירין והוא מה שפרש"י בדברי שמואל דקאמר מתירין מישן לחדש והיינו דעדיין הוא ראוי ללבישה אלא דרוצה להניחם ביותר חדש החפץ ללובשו ואפי"ה ר' אוסר וכדי שלא נטעה לו' בכל מין ישן אוסר רב אפי' באין ראוי ללבישה לזה סיים וכת' ובמנחות אפרש טעם מאן דאסר שהוא משום בזיון מצוה דעושה לבגד ובבלה לגמרי ליכא בזיון כמו שפרש"י במנחות וגם דברי הר"ן יש לפרש כן בדרך זה ועיין להרב פרי מגדים בהלק א"א בא"ח סי' ט"ו בק"ב והרואה יראה שיש לחשיב ע"ד במ"ש דבכונת דברי רש"י כמו שיע"ש :

וזה תמהני ע"ד הרב"ח בא"ח ר"סי ט"ו שהביא דברי רש"י ט"ו וכת'וז"ל ואפשר דר"ל דטלי' ישן קרוע דאין לובשין אותו ומש"ה מותר להתיר הצי' אבל מטלית חדש לטלת חדש אין מתירין ומיהו נראה דרש"י אורחא דמילתא נקט דאין דרך להתיר ציצית מטלית דעומד ללבישה אבל מדינא שרי יע"ש :

ואחרי המח"ר דבריו תמוהים דאיך יתכן לומר כן דרש"י שפי' בדברי שמואל מתירין ציצית היינו בטלית ישן דאינו ראוי ללבישה דהרי בכה"ג דאינו ראוי ללביש'גם רב מודה כמבואר בסו'דמנחות ופירש"י שם ואיך לא זכר שר מסוגיא הלזו כלל

גם מ"ש דרש"י אורחא מילתא נקט לא זכיתי להבין דבריו דהרי כיון דעיקר מחלוקת דרב ושמואל בהא דמתיריןציצית הוא בטלית הראוי ללבישה הלא"ה דאינו ראוי ליכא מחלוק'כלל דלכ"ע מתירין אם כן איך רש"י מפ' בדברי שמואל דקאמר מתי' דאיירי בישן דאינו ראוי ללבישה דבדבר זה לא נחלקו כלל ודרך רש"י לפ' ולא לסתום ולפ' מה שהוא אורחא דמילתא הפך משמעות דברי הש"ס דדבר זה לא ניתןליאמר ומה גם דרש"י דסיים וכת' דבמנחות אפרש טעמא דמאן דאסר דהרי בישןדאינו ראוי ללבישה ליכא טעמא למאן דאסר •

והיותר קשה ע"ד הרב"ח במה דסיים להביא ראיה לדבריו דמה שפרש"י מטלית ישןלחדש דל"ד ממ"ש השאלתו'בס'שלח לךדאיןלהתיר ציצית מטלית כדי למוכרו לישראל משום דקא מבטל לה למצוה אבל מטלית לטלית שרי יע"ש דלמה הוצרך הרב"ח להביא ראיה מדין מוכר לישראל דאסו'ליטול הציצית ולדקדק מזה הא מטלית לטלית שרי דהרי שם בהדיא פסק השאלתות ה' כשמואל דס"ל דמתי' ציצית מבל"ב• ואם נאמר דכונת הרב"ח להוכיח מדין מוכר טלית דנר' דהוא ראוי ללבישה מדקא מוכרו לאחר ואילו בפי' דברי שמואל דקאמר מתירין ציצית היה לנו לומ'דקא מפ' מטלית ישן לחדש וכפרש"י ויהיא אפי' בדוקא • עדיין קשה דאימא דלעולם ס"ל להשאלתו' כפרש"י דמתירין דוקא מישן לחדש ואצטריך לאשמועינן במוכר טלית לחבירו דלא יטול הציציות משום דהיה ס"ד דדוקא באדם דיש לו טלית ללבוש מחוייב להטיל ציצית אבל כשבא למוכרו לאח' יהיה מותר להתיר הציצית כיון דלאו עליה דידיה רמיא המצוה לז"א דאפ"ה אסור דקא מבטל למצוה שהיתה מוטלת על הבגד וכדין מזוזה דאפי' דקי"ל דהיא חובת הדר אפי"ה אסו' ליטלה מן הבית ליטול המזוזה

המזוזה וכמ"ש שם הט"ז שם סמוך ונראה ואם כן אין הכרח מדברי השאלתות כלל וצריך עיון •

וראיתי להרב י"א שם בסי' ט"ו בהג"הט דרכה לת' לקו' הרב מהרח"א ז"ל בס' בני חיי ע"ד רש"י דכיון דמצינו דהש"ס במנחות פריך תו מברייתא דקתני טלית שכולה תכלת דב"ש מתירין כו' ומשני דילמא בדיעבד ופירש"י ז"ל דיעבד אם עבר והתירן אז נפקא מורכא דסברי משחרי קלא אילן בציצית עכ"ל א"כ לפי תי' זה תו לא צריך לתי' קמא דאיבלאי דמצי למי' דמאי דתני בברייתא ושוין שמביא כו' היינו דיעבד אבל לכתחי' אסי' אפי' מבגד ישן לחדש עכ"ל

ואחרי המ"ר דבריו לא נתחוורו לי דמלבד דאין סברא לומ' דאפי' דאיבלאי דהיינו דנתבלה לגמרי ואינו ראוי ללבוש כלל דיהיה אסו' לרב להתיר הציצית כיון דליכא טעם דבזיון מצוה כלל וכדברי רש"י זאת ועוד דהרי בברייתא ב' אי הוה מצי לאוקמיה באיבלאי הוה מוקי לה ש"מ דלא שייך תי' זה דהרי המעשה היא דנוטל חוטים של ציציות ומניח כדי שיעור הראוי לציצית והרי עדיין חזי למצות הלבישה ולכן מוכרח לאוקמיה בדיעבד •

גם מה שרצה הרב י"א ליישב דברי רש"י אשר סביבות הרי"ף בהל"קט שם בה' ציצית שכתב וז"ל א"מ ציצית מבגד לבגד והיא ברייתא דלעיל ושוין מוקי לה בדיעבד והק' ע"ז הרב מעד"מ בהל' ציצית או' י"א דושוין שמביא לכתחילה משמע יע"ש והק' עליהם הר' מהרח"א בס' בני חיי דבש"ס מוקי לה באיבלאי כו' וכן הק' הר' חמד משה ר"סי ט"ו יע"ש וע"ז בא לת' הרב י"א דכיון דמצינן לתרוצי דאיירי בדיעבד כמו שתי' בברייתא אחרת תו לא צריכא לתי' דאיבלאי ובזה שפיר מק' הרב מעד"מ דנ"מ לת' דאיירי בדיעבד דושוין לכתחילה משמע יע"ש

ולקד"ן דמלבד דעיקר תי' זה איכא למשדי ביה נרגא כמ"ש זאת ועוד דל' רש"י שם שכתב והיא ברייתא דשוין מוקי לה בדיעבד לישנא דמוקי לה בדיעבד לא אתי שפיר דהש"ס לא אוקמא בהכי אלא דאנן בדידן אחרי ראותינו תירוץ הש"ס בברייתא אחרת דמוקי לה בדיעבד אנן דייקינן לה גם לברייתא דושוין דאיירי בדיעבד וכל כי האי לא הו"ל מוקי לה בדיעבד ועיין להרב ברכ"י בר"סי ט"ו שעמד ע"ד הרב י"א וע"ד הרב"ח אלו • ומ"ש ליישב דברי הרב"ח דמ"ש בבגד קרוע דאין לובשי' היינו דהוא טלית ישן דבעליו אינן רוצים ללובשו אבל עדיין ראוי ללבישה כו' יע"ש • יש להשיב דמלבד דכל כי האי הו"ל להרב"ח לפ' דראוי ללבישה : זאת ועוד דמאחר דסוגיא דמנחות ופרש"י מבואר דבישן מותר לרב וממ"ש בשבת נר' להפך והו"ל להרב"ח ז"ל להרגיש בזה וצ"ע

גם ראיתי עוד להרב שם דעמד מחמית יצ"ד האגודה דפ' התכלת סי' כ"ו יע"ש •

ולקד"ן דיש ליישב כמש"ל גם מה שתביא ראיה מדברי ר"י הראשון בפסקיו ב"י שכת' בטלית אחרת נאה ממנה יע"ש נראה דכונתו שהוא נאה בנוי או בכח שהוא חדשה ואין הכרח כלל • גם בעיקר תי' הרב מעד"מ שתי' שם וז"ל לכן נ"ל דברייתא מד"ת קאמר דאין בה תעשה ולא מן העשוי והך דרב מדרבנן בעלמא הוא משום בזוי מצוה אח"ד • ודבריו אחרי המ"ד תמוהים דאם לפי האמת מדרבנן איכא איסור להתיר ציצית משום בזוי מצוה היכי תני הברייתא להדיא ושוין דמביא כו' לכתחילה בדבר דהא מיהא אסור מדרבנן ועוד דברישא דברייתא קתני איסור דרבנן וכמו שהקשה הרב מאמר מרדכי ריש סי' ט"ו יע"ש

אלא דראיתי להרב מא"מ שם שהק' דאמאי לא הקש' הש"ס מברייתא דושוין שמביא כו' דש"מ דמתירין ציצית כו' כמ"ש רש"י ואקשו ברייתא זו לרב יע"ש • והרואה יראה דכבר הק' בש"ס ש"מ מתירין ציצית כו' ותי' דאיבלאי • והנר' לדון בזכות הרב מא"מ דלא היה מצוי בידו מס' מנחות ולא ראה הברייתא במקומה בש"ס כ"א במה שמביאה מרן ז"ל בב"י • אבל עכ"פ קשה דאם לא היה בידו גמ' מאי מקשה דאמאי לא הק' הש"ס מברייתא זו לרב והו"ל לדון בדעתו שהש"ס כבר עמד ע"ז • ועוד תמהני דהרב בנ"א והרב חמד משה עמדו ע"ד הרב ל"א והק' ע"ד במאי דאשתמיט סוגיא זאת דמק' מברייתא זו לרב ומשני דאיבלאי ואשתמיט מיניה כל זה וצ"ע •

עוד ראיתי להרב מא"מ שם שתי' דל"ק מברייתא זו לרב דיש לפ' דמאי דתני דמביא תכלת ממ"א ר"ל מן השוק ולא מטלית אחר כמו שפרש"י ורש"י פי' מה שפי' למאי דקי"ל כשמואל יע"ש וזה אינו נכון דמי הכריחו לרש"י לפ' הברייתא אליבא דשמואל כדי שיקשה מינה לרב מאחר דמצי לפ' אליבא דכ"ע אבל האמת במה שהוא אמת דרש"י כיון יפה לפרש דמתיר ציצית מטלית אחר כמבואר להדיא בש"ס דקאמר על הך ברייתא ש"מ מתירים ציצית מבגד לבגד

ועוד יש להשי' במ"ש דאתא לאשמועינן דאין בציציות הנשארים בטלית זה דנקר' משום תעשה ולא מן העשוי יע"ש : ודבריו תמוהי' דמלבד דעיקר החידוש דבא התנא להשמיענו דכשרים שאף הציציות חסר מהספר זאת ועוד דלפחו' הו"ל לתנא דברייתא לומר ושוין שמביא תכלת ממ"א ותולה בה וכשירה והוה שמעינן מינה דכשירה קאי לציצית שהיה בה והאמת הוא מ"ש בש"ס כאשר נתבאר ואילו היה רואה מ"ש בש"ס לא היה כותב כל זה וצ"ע •

ומ"מ הנה מבואר דלדעת רש"י אפי' לשמואל דמתיר להתיר ציצית מבגד לבגד ה"ד מטלית ישן לחדש אבל בשוין דליכא שום עילוי לצי' לא שרי לפי ס' מהרח"א בכונת דברי רש"י וכמש"ל • ואם כן בנ"ד דזה בא להתיר הציצית מטלית גדול לקטן נהוי אנן אם הטלית גדול וקטן הם שניהם שוים חדשים או ישנים דאז מותר להטיל ציצית מבגד לבגד ואם כן בנ"ד אם מתיר הציצית מטלית קטן ונותנו בגדול ודאי דשרי • אם נבא אי בכה"ג דמסיר הציצית מטלית גדול ליתנו בקטן אי איכא בזה הורדה לציצית ממצותו דהיה בט"ג ומניחו בקטן דכמו דמצינו דקפיד רש"י וכתב דדוקא מטלית ישן לחדש מותר הא בשוין לא אם כן ה"נ מט"ג לקטן לא הוי בשוין ולא יהיה מותר להתיר הציצית מט"ג לקטן

אלא דאי מהא דכת' רש"י מלבד דלכי דברי הרב מהרח"א אין הכרח מדברי רש"י כלל דגם בשוים מודה רש"י דמתירין ציצית מבגד לבגד וגם שאר גדולי הפוס' הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל ודעי' פסקו כולם הדין בסתם דמתירין ציצית מבגד

ולא חילקו בזה כלל מיגן לחדש : וכן ראיתי להרב מהר"נב"ח בתשו' כ"י סי' י"ד הביא דבריו הברכ"י בס"ז או' כ' שכתב דכל הפוסקים דלא הזכירו חי' זה חולקים על רש"י ואף רש"י שכתב כן לאו בדוקא וש"כ הרב בני חיי יע"ש

ומה שרצה לפ' בדברי רש"י שכתב מיגן לחדש דס"ל דכלי קופסא חייבים בציצית יע"ש הנה מדברי המרדכי שם נחי' לעבת לדב"ב שפי' בפי' רש"י מבואר שהבדבריו דהא נמי ליתא ואם כן כמו כן בנ"ד אין לחלק בין ט"ג לקטן כיון דסתמו ופסקו שאם מתירין ציצית מבגד לבגד וכיון שכן הה"נ דמותר לעשות מט"ג טלית קטן וליכא הורדה כלל כיון דבלאו הכי אם רוצה לעשות מטלית דמצוה מסיר הציציות ועושה דבר חול דמותר לעשות כן אף אנם דלא יהיה לתשמיש מגונה כמ"ש לק' הש"ע בסי' כ"א ס"ב ובפוס' שם יע"ש

ושו"ר להרב בית יהודה בח"א חי"ד סי' כ"ט דנשאל על ט"ג דיש בו ציציות פסולות ורוצה לעשותו טלית קטן אי הוי הורדה והשיב דמותר דלא מצינו הפרש בין ט"ג לקטן דהא איתא בש"ע סי' ח' ס"ג טליתות קטנים שלנו כו' אלמא דשוים הם כו' מ"מ אין בזה הורדה ועוד דכיון דנפסקו הציציות הרי אין בהם קדוש' ואפי' לחול להוריד אותו טלי' ואע"ג דאמרי' טליתות שכלו אדם בודל מהם דמשמע דוקא בלו היינו שם עדיין הציצית בהם וכן מוכח מדין מתי' ציצית מבגד לבגד עכ"ל הרי מבואר דפשיט"ל להרב דאין לחלק בין ט"ג לט"ק לענין קדושה וליכא הורדה ויכול לעשו' מט"ג וליתנו בט"ק וכ"ן דיכול להתי' ציצית מט"ג וליתנו בט"ק דהא בדין מתירין ציצית מבגד לבגד לא מצינו שום חילוק בין מתיר מט"ג לט"ק והיינו דסיים הרב"י להביא ראיה לדינו דיכול לעשות מט"ג טלית קטן וליכא בזה משום הורדה והוכיח מהא דמתירין ציצית מבגד לבגד ושם לא מצינו חילוק בין ט"ג לט"ק זה נ"ל בכונת דברי הרב"י ז"ל

הנה כי כן לענין פסק הלכה נראה דמותר להתיר ציצית מט"ג לט"ק וכ"ש להפך וכמו כן יכול לעשות מט"ק ט"ג אם יכול להיות המגילות שיהיה בט"ק לעושה שיהיה בו שיעור ט"ג • ואולם זהו לפי הפשט אבל על דרך הסוד מצינו לרבני המקובלים ז"ל דמעלה ורבות יתירה אשתכחת בט"ג יותר ויותר מט"ק וא"כ יש לחוש להורדה דקי"ל מעלין בקדש ולא מורידין ויש לנו לחוש לדבריהם ז"ל

סימן צ"ד

שאלה במאי דקי"ל דמתירין ציצית מבגד לבגד אם מותר להתיר ציצית מטלי' אחד ולהטיליכה כדי להחליפם חדשים ביפים אפילו שכולם כשרים ואינו מניחם בטלית אחר וכן נמי אי נפסל אחד מהציציות אי יכול להסיר גם הציציו' אחרות אפי' דהם כשירות כדי לחדש ארבעתן שיהיו שוים ודומים זל"ז וכן אם נתבלה הציצית לגמרי אי מותר להסיר הציציות אפי' שלא להניחם בבגד אחר או לא

תשובה על שאלה שניה נשאל הרב מהרי"מ ז"ל בתשו' כ"י הביא דבריו הרב ברכ"י בסי' ט"ו אות ב' בטלית אחד דנפסל אחד מהציציות אי יכול להסיר גם הג' הכשירות כדי לחדש ארבעתם • והשיב דכפי דברי רש"י ז"ל במנחות דמ"א ע"ב ד"ה דילמא שכתב דמאן דאסר להתיר מבגד לבגד היינו משום ביזוי מצוה דמבזה לטלית א' דאין ראוי לצי' יע"ש יש ללמו' דאינו' ביזוי ליכא דהטלי' כשר בד' ציציות ליכא דכבר נפסק א' מהציצי' ונפסל הטלי' משום דטעם האיסור דנר' כטלית גריעותא דאינו ראוי למצוה ומאחר דהטלית כשר למצוה אפי' דעתה אין לו כ"א ג' ציציות אסור לחתוך אותם משום בזיון דטלית כו' ות"ד יע"ש

ולעד"ן לדחות דאין ראיה מדברי רש"י כלל דגם רש"י לא אמר דיש בזיון לטלית בהסיר הציציו' כ"א כשהיא ראויה למצוה אבל כשבלא"ה הטלית פסול ואין ראוי עוד לעשות בו המצוה כיון דחסר א' מהם אה"ן דיהיה מותר להסיר גם את השאר גם מה שהכריע הרב שם מתוך דמוקי הש"ס שם במנחו' סבריי' דמקש' מינה לרב ושוין דמביא תכלת ממקו' אחר ותולה בה דש"מ מתירין ציצית מבגד לבגד ולא משני דנפסל א' מהציציות דש"מ דאין להתיר גם כי נפסל אחד מהם וא"כ הה"ן לשואל דאין מתירין שלא להניחן בבגד אחר יע"ש

ולעד"ן דיש להשיב ע"ז דמלבד דהש"ס משני עדיפא מינה באיבלאי הטלית אפי' דהציציות כשירות וראויין למצוה ואה"ן דכ"ש הוא כשנפסל הטלית שהוא באחד מהם מ"מ טלית פסול מקרי דאין ראוי למצוה והלובשו עובר בעשה זאת ועוד אני אומר דאפי' אם נאמר דמדלא משני הכי בנפסל הציצית ש"מ דאין להתיר הציצית זהו לדעת רב דס"ל דטעם האיסור שלא להתיר הציצית הוא משום בזיון הטלית דקא מבזה ליה ומבטלו מהמצוה ויהיה אסור בין כשכולם כשירות או קצתם אבל לשמואל דהאיסור הוא שלא להניחם בבגד אחר משום דמבטל הטלית מן המצוה ללא צורך א"כ כשיהיה לו צורך להתירם לא איכפת ליה בשביל הציציות אלא דלזה יש לנדד ולומר דאדרבה לדעת שמואל דס"ל דמתירין ציצית מבגל"ב ולא איכפת ליה לבזיון הטלית ראשון וכנגד מה שהציציות נתונים התה בבגד אחר ובמכוחן הם עומדים א"כ כ"ש דיש לחוש לבזיון הציצית יותר מן הבגד אלא דיגלין אין זה מוכרח כמש"ל ולקמן בס"ד נעמוד עוד בזה

עוד ראיתי להרב הנז' שהביא ראיה לאסור ממ"ש השאלתות בס' שלח סי' קכ"ו והביא הטור ז"ל בסי' כ"א וז"ל אסור לבני ישראל למיעבד צורכיהון במידי דעביד למיפק י"ח מצוה כו' א"כ הוטענא לארומי בה ואתרוג דמצוה למכליה כו' ומכאן יש כעין ראיה דהרי אתרוג דאסור לאוכלו וכתב הטעם משום בזוי מצוה והאתרוג לבד כו' יע"ש ולקו"ד אין נראה מדברי השאלתות ראיה כלל ועיקר דהרי אה"נ דבאתרוג דהוקצה למצוה ורוצה להשתמש בו לדברי תו"ל לארוחי או אסור משום בזוי מצוה ודכוות' נמי בציצית כתב שם השאלתות כגון הוטי הציצי' למיצר בו מלעם כו' הרי דכל עיקר בזוי מצוה הוי כשמשתמש בו לדבר הרשות אבל כשרוצה להתירם אלו הציציות ולגנזם כדי שלא ינהוג בהם מנהג בזיון כמבואר שם בטור סי' כ"א ושאר הפוסקים א"כ מה בזוי שייך בזה כשמסירם וגונזן כדי להניח אחרים תחתיהם

והנה יש לעמוד בהא דאסר רב דאין מתיר' ציצית מבגל"ב ושמואל דס"ל דאין להתיר כשאינו מניחן בטלית אחר אם הטעם הוא משום בזיון ציצית או הטלית והנה לפי דברי רש"י במנחות דמ"א שכתב ולא חיישינן לבזיון הטלית דמבזה ליה לטלית ראשון כו' דהבזיון שייך דוקא לטלית ולא לציצו' וכן מוכח ממ"ש ר' ישעיה הראשון בפסקיו כ"י הביא דברי הברכ"י

והרב"י שר"י שכתב שאחה מנוה הטלית ראשון דכבר הוקנה למצוה כו׳ יע"ש וכ"נ מדברי התוס׳ שם במנחו׳ ד"ה רב דס"ל דה"ע דאין לבטל הטלית ממצותו יע"ש ואפי׳ דהם דברו בשמתיר ציצי׳ מבגד זה לבגד אחר דליכא השם בזוי לציצית מ"מ נקוט מיהא דלא מצינו טעם פלוגתייהו בפלוגתא דרב ושמואל כ"א באיסור מבטל מצוה מהטלית ולא מהציצית ומה שיש הפרש בין רש"י להתוס׳ הוא לרש"י ודעימיה פי׳ משום בזיון והתוס׳ ודעימייהו פי׳ משום ביטול מצוה עיין להרב פרי מגדים בח׳ מ"ז בא"ח סי׳ ט"ו סק"ב יע"ש וא"כ י"ל דאפי׳ לשמואל דס"ל דאין להתיר כשאינו מניחם בבגד אחר היינו נמי משום בזיון וביטול מצוה דמבטל הטלית ראשון מהמצוה בלי צורך • וכן דייקי דברי המרדכי בפ"ב דשבת סי׳ ער"ב שכתב ואפי"ה מתירין משום לצורך בגד אחר עושה אבל שלא להניח בבגד אחר אין להסיר כו׳ יע"ש, הרי דדוקא לצורך בגד אחר הוא דהותר להבטל מהמצוה הטלית זו הלא"ה לא דס"מ דכל עיקר האיסור הוא משום בזוי ובטול מצוה מטלית הראשון שלא לצורך ולא משום בזוי וביטול מצוה מהציצית דמסירם מהטלית ומניחם בלי מצוה או שמפסידם שזהו לא נמצא כתוב בפוס׳ הראשונים דיהא אסור להסיר הציצית משום דמפסידם ממצותם דלא חששו כ"א לבזוי וביטול מצות הטלית לבד שבו היה מתעטף ומקיים המצוה ולא התיר שמואל כ"א דוקא כשמניחם בטלית אחר דנוטל מזה ונותן לזה דאז כנגד מה שמפסיד בטלית זה מהמצוה הוא מרויח במה שנכנס בטלית אחר לעשות בו המצוה והוי נטילה לצורך מצוה אבל באינן מניחם בטלית אחר אסור ביטול הציצית ולבזות ולבטל הטלית מהמצוה בלי צורך והכרח כלל ומצאתי שמקורותיה לדברי אלה מדברי רבינו׳ המאירי ז"ל בחי׳ לפ"ב דשבת בדכ"ב לשם שכת׳ וז"ל ומ"מ כל שאינו מניח בבגד אחר אסור מכיון דהישן ראוי להתעטף הראשון אסו׳ להפקיע ממנו שלא לצורך מצוה כו׳ יע"ש הנה מבואר מדבריו דמה דאסיר להתיר הוא בשאינו מניחם בטלית אחר והיינו משו׳ כבוד טלית הראשון דהיה ראוי להתעטף ועי"כ אסיר להפקיע ממנו ולביטול הציצית שלא לצורך מצוה ולא כתב הרב המאירי דאיכא איסו׳ משו׳ הציציות דמניחם בטלים מהמצוה דס"מ דכל עיקר אינו כ"א משו׳ הטלית דבו מקיים המצוה

וכ״ן מדברי הרט"ז בסי׳ ט"ו סק"ב שכת׳ ע"ד מרן דפסק בש"ע דשלא להניחם בבגד אחר אסור כתב וז"ל שלא להניחם כו׳ דיש איסור דמבטל לטלית דמצוה בחינם כו׳ יע"ש הרי להדייא דהרב חשש לבזיון הטלית ולא לבזיון הציציות אלא דיש לדקדק על מ"ש עו"ש הרט"ז וז"ל ונ"ל דאין בכלל זה מי שמתיר ציציותיו כדי לעשות אחרים נאים דלא חיישינן בזה לבזיון הראשונים יע"ש דיש לדקדק בדבריו אלו דדוקא לעשות נאים הוא דלא שייך בזיון הא בשוים אסור והרי לא מצינו איסור לגבי ציציות כלל ועו"ק שדבריו הן הם דברי הלבוש וכמש"ל בס"ד, ואפש"ל דנאים דקאמר ל"ד דהכי הוא הדין דכל דאינם נאים אינו מתיר׳ וע"ד שכתב הרב מוהר"ד שרירו בתשו׳ כתונ׳ יוסף סי״א ע"ד הלבו׳ ועמש"ל עו׳ בזה בס"ד

והנה ראיתי בשאלתו׳ דרב אחאי גאון שם בסי׳ קכ"ו שכת׳ וז"ל ברם נ"ל ה"מ כי אמיר במשקל היכא דלא קבע למזוזה בשעתיה הכלתא נמי דלא רמי לגלימא אחרינא בשעתיה אבל היכא דקא בעי לאשקל מהאי פתחא ולמקבעי בפתחא אחרינא ומן דדין גלימא לגלימא אחרינא בשעתיה מי שרי אי לא

מי אמרי׳ כיון דקא שקיל להו אדעתא׳ למיעבדיה ונוה"מ ליכא בזיון וש"ד א"ד כיון דאיתעביד בהו מצוה קא מבטלין ממצותייהו אית בזיון ואסיר ח"ש דרב אמר אין מתירין כו׳ וש׳ אמר מתירין וה׳ כשמואל דפרי׳ עכ"ל ופי׳ הרב תועפות רא"ם בפי׳ לשם וז"ל מי אמרי׳ כיון דהבזיון היא לציצית או למזוזה א"כ כיון דקא מכוין לקבוע אותם המצות במ"א אין כאן בזיון א"ד כיון דהיו קבועים הציצית בבגד והמזוזה בבית כיון דהוא מסיר אותם ממקו׳ קביעותם מיד אית בזיון למצוה ואסיר יע"ש

ולעד״ן דיש להשיב ע"ד דאם כפי׳ דצ"ל הראשון דנסתפק השאלתות מפני בזיון הציצית והמזוזה גופא מה מקום לו׳ דיש בזיון לציצי׳ ולמזוזה אחר דקובע אותם במקום אחר ועו׳ דלא הו"ל למימר כיון דקא שקל להו אדעתא למעבדיה מצוה הוא כו׳ אלא הו"ל כיון דקא שקיל להו למעבדיה מצוה הוא כו׳ ובאומרו אדעתא למעבד מצוה הוא נר׳ דכוונתו שבא לשלול דלא נימא דאיכא בזיון לטלית ראשון דמתבטל המצו׳ שהיתה בו ולז"א דקא שקיל להו אדעתא׳ למעבדיה הוא והוא לצורך מצוה כל שהוא לצורך מצוה לא איכפת לן משו׳ בזוי הטלית ראשון ולא הוי כדין הראשון שכת׳ שם בשאלתו׳ דאסור להתיר הציצית כדי למכור הטלית דאז אינו אדעתא למעבד מצוה הוא ושזהו גופיה דעת דשמו׳ דמתיר להתיר ציצית מבג׳ כו׳ דס"ל דכל שהוא לצורך טלית אחר ליכא בזוי לטלית ראשון א"ד כיון דאתעביד בהון קא מבטלן ממצותייהו אית בזיון ואסיר דהכונה כיון דעכ"פ במקום דאתעביד בהון המצוה והיינו באותו טלית ובאותו בית קא מבטלן ממצותייהו אית בהו בזיון שזהו ס׳ רב גופיה דקא אסר וס"ל דא"מ ציצית מבג"ב משו׳ בזיון ובטול מצוה דטלית ראשון והשתא א"ש דרב וש׳ פליגי בטעם בזוי הטלית ראשון אי איכא בזיון אי לא ולא בענין בזוי הציצית והמזוזה דמסיר אותם דכל כה"ג דמניחם תכף למקום אחר למצותם ליכא בזיון :

אלא דזה עומד לנגדי מ"ש הרב הלבוש בר"סי׳ ט"ו וז"ל מותר להתיר ציצית מטלית זה וליתנו באחר ואין בזה משו׳ בזוי מצוה לציצית ולבגד כיון דמטיל מיד לבגד אחר כו׳ אבל להתיר מבגד זה ושלא ליתנם בבגד אחר אסו׳ דיש בזה משו׳ בזוי מצוה כו׳ וני"ל דוקא כשמתירם שלא ע"מ להניחם בבגד אחר, וגם אינו רוצה לעשות ציצית אחר בבגד זה דהו"ל בזוי מצוה לציצית או לבגד כו׳ יע"ש הרי מבואר להדיא דס"ל להלבוש דאיכא משו׳ בזוי מצוה כשמתיר הציצית ואינו מניחם בבגד אחר וכ"ש כשמתי׳ומשליכם דמפסיד אותם ממצותם דאיכא בזה משו׳ בזוי מצוה • ולכאורה אני תמיה ע"ד הרב הלבוש מנ"ל הא דאיכא בזיון לציצי׳ נוסף דלא מצינו זה בשום א׳ מדברי הפוסקי׳ הראשונים

וראיתי להרב פרי מגדים בחמ"ז בסי׳ ט"ו סק"ב שהביא טעם רש"י ז"ל במנחות דמ"א שכת׳ משו׳ בזיון הטלית וטעם התוס׳ שם משום ביטול מצוה דא"כ בבית דמסיר המזוזה ממנה ליכא בזיון לבית יע"ש ולעד"ן דיש להשיב ע"ד דגם לבית איכא בזיון כשמסיר המזוזה ומניחה בלתי מזוזה

עוד כתב דנ"מ לב׳ הטעמים אם רוצה לאחיר כדי להניח יותר נאים להתוס׳ שרי דלא נפיק הטלית ממצוה ולרש"י י"ל דבזוי ציצית יש ואפ"ה שרי הו"ל ומתכוון לעשות אחרים יותר נאים וכ"כ הלבוש יע"ש

ועי"ש וגם ע"ז יש להשי' דלדידיה לפי' התוס' שרי להסיר הציצית להניח אחרים אפי' דאינם נאים ביותר כ"א בשוים כיון דלית להו משו' בזיון כ"א משו' בטול מצוה וכשמטיל בהם ציציות אחרים ליכא ביטול ואף לרש"י יש לומר דלא חש לבזיון כ"א לגבי הטלית דמצות דבו מתעטף ומקיים המצוה לא לגבי הציציות • ומ"מ לדברי הרב הלבוש והרט"ז הנז"ל נר' דאפי' להתיר הציציות ולתת אחרים תחתיהם איכא משו' בזיון לציציו' ואסיר אם לא כשיש עדיפות בחדשים יותר משום הידור מצוה ונר' דטעם דמסתבר הוא דכיון דהציציות נתונים המה במצותן ובא ליטלם ממקומם אינו נכון ליטלן ולבטלם ממצותן כ"א לצורך והכרח דרוצ' בחדשים יותר מהישנים משום נוי וההידור מצוה דהם יותר נאים מצד עצמן וכ"פ הרב עולת תמיד בסי' ע"ו סק"ב דאם מצא יותר יפים ונאים מותר להחליפם וש"כ מרן החבי"ב בשכנה"ג דאם נותן יותר יפים וארוכים מהראשונים שהיו מקטועי' אפי' דכשרים לפי הדין מותר משום זה אלי ואנוהו יע"ש וכ"כ הרב א"ר שם וכ"ן מדברי הרמג"א שם בסק"ב יע"ש וכמו כן נמי יש להתיר אפילו בשוים כשרוצה להתיר הישנים וליתן חדשים כמבוא' מתשו' התשו' מהרב מוהר"י מולכו שהביא הרב ברכ"י שם וכ"כ שם בשם תשו' מוהרמב"ח יע"ש ונר' דאפי' שיהיו שוים בערכן אם אין שוים במראה ובקומת הדין נוטה להחליפם דזה הוי בכלל ההידור מצוה דיהיו שוים ודומים ז"לז בכל ועיין להרב פרי צדיק בחי' לא"ח לסי' זה דפ"ג ע"ב דגם הוא ס"ל דמותר להסיר הציציות כדי להחליפן ביותר נאות שם יע"ש שהביא ראיות על זה דיש להשיב על דבריו ובפרט כי לא זכר שם לדברי הלבוש והרב מג"א ודעיניהו וצ"ע

ומ"ש הרב מג"א שם סק"ב דלכן מוכח מתשו' הרא"ש כלל ב' יע"ש כונתו על מ"ש הרא"ש שם כלל ב'סי' י"ט וז"ל והעולם רגילים לתקנם אף קודם שיגיעו לידי פיסול וכ"כ הרב מחצית השקל שם סי' ט"ו סק"ב יע"ש • וזה המהני להרב מור וקציעה בא"ח סי' ט"ו שכתב ע"ד מג"א אלו שכתב דלכן מוכח מדברי הרא"ש דלא ידעתי היכא יע"ש שהרי הכי מתבאר מתשו' הרא"ש ז"ל כו'

ושו"ר להרב כתונת יוסף בא"ח סי' א' דעלה ונסתפק אי מותר להסיר ולחתוך ציציות הטלית כדי ליתן אחרים יפים וטובים והפי' דכל האיסור הוי משום בזוי הטלית ולא משום בזוי הציציות והביא סמך וראיה לדבריו מדברי השכנ"הג ואולם מה שהביא ראיה מל' הרמב"ם דפ"א דציצית הט"ו וז"ל הטיל ציצית על ציצית אם נתכון לבטל את הראשון מתיר הראשון או חותכו וכשר וק' דאם איתא דאין מתירים כ"א להניחן בבגד אחר א"כ מה דקאמר מתיר את הראשון שפיר אבל מה דקאמר חותכה היכי מצי לו' הכי הרי אין מתירים כ"א להניחן בבגד אחר אבל כשחותכם שוב אינם ראוים למצוה ואיך קאמר חותכם כו' וכ"כ הטור בסי' י"ד לחותך הראשו' כו' וה"א הרא"ש כתב דאין יכול להתיר ולהפליכם ולגונזן איך קאמר דחותכים ואין לו' דאחד מינייהו הוי פסול לזה קאמר חותכם שהרי יש תיקון אחר שלא יפסיד ציצית קדושתו דהיינו שיתיר כו' יע"ש

ולעד"ן דאין מל' הרמב"ם ראיה כלל דא"כ דאפי' להתיר ציצית וכ"ש לחתוך שלא לצורך אבל בבא להטיל ציצית על ציצית דנתכון לבטל הראשו' א"כ הו"ל ציצית זה כמאן דליתיה במצותו כיון דבכונה מכוונת בטלו ממצותו, וא"כ מה

קדושה שייך ביה כדי לחוש שלא להתיר ולחותכו משום קדושתו דקדושת מצותו חלף הלך לו ונהו אם כיון לבטל כ"ש כשלא כיוון דהא נפסלו בלא"ה שניהם משו' ב"ת כדברי הרמב"ם שם וא"כ מאי ראיה מייתי מדין זה דנתבטל הציצית ממצותו לדין ציצית שהוא במצותו ולכן כתב הרמב"ם דמתיר וחותך שניהם כאחד וגם לא הקפיד במתיר נמי שיהיה ע"מ ליתנם בבגד אחר דלא איכפת לן מידי בזה כיון דלית בהו קדושה כלל מת"ש הו דביטל הראשו' ואם ביטל הרי הם פסולים משום איסור ב"ת והו"ל מעין מ"ש התוס' בשבת דכ"ך ד"ה דמותר להסיר ציצית מטלית המתים כיון דהטלית לאו בר היונא וכ"ש כאן דהציצית גופיה לאו בר מצוה כלל וכמ"ש במנחות ד"מ ע"ב דזה נקרא טלית פטורה ומ"ש דאין לו' משו' דאחד יפסול נקט מותכן דהרי יש תיקון לציצית דלא יפסיד הציצית קדושתו כו' דקבה דמה צורך יצטרך למצוא תיקון לציצית דלא יפסיד קדושתו אחר דכבר ביטל והפסיד קדושתו בכונה מכונת והוא מן התימא על מר רבו הרב מהר"ד שרירו שם שהסכים על ידו גם בראיה זו כיע"ש • ולמ"ש אין ראיה כלל מדברי הרמב"ם

עוד ראיתי להרב מהרד"ש שם שהשיב ע"ד הרב כתו' יוסף במה דהכריע דכל עיקר האיסור דאין מתירין הוא משום בזוי הטלית ולא משום הציצית דאשמעינן מיניה מ"ש רש"י בפ' התכלת ד"ה דאיבלאי דל"א לבזוי טלית הראשון הרי דפי' דכל האיסור אינו כ"א משום בזוי הטלי' הראשון ומפקיעו מחיובא דהוא ביה כו' וכן הכריח ממ"ש התו' שם יע"ש וכשאני לעצמי אין כ"כ הכרח מדברי רש"י והתוס' ז"ל דהתם איירי כשהציצית נותנו בטלית אחר ולא שייך הבזוי כ"א לטלית לבד וכמו שנידדנו לעיל

עוד ראיתי להרב מהרד"ש שהביא ראיה ממ"ש התוס' דמותר להתי' ציצית מטלי' המתים משום דהטלית לאו בר היובא מכל זה משמע דהאיסו' אינו כ"א משום הטלית עצמו דהוא ב"ח והשתא בא להפקיע חיובא דיליה כו' יע"ש והרואה יראה דאין מזה ראיה כלל דהתם שאני דכיון דבלא"ה הטלית גופיה נפקע מחיובו א"כ גם הציצית לית בהו קדושה אבל בהיות הטלית מחוייב בציצית גם הציציות מקודשים הם ויהיה אסור להסירם ועמ"ש הרב פרי צדיק בחי' לא"ח לסי' זה דפ"ג ע"ב והרואה יראה שיש להשיב ע"ד

עו"ב שם הרב מהרד"ש וז"ל וכך מתפרש ל' הרב בפתור'דיליה מותר להסיר ציציו' מטלית זה וליתנם בטלית אחר אבל שלא להניחם בבגד אחר לא כו' דהיינו דמותר להסיר ציציות מטלית אף שסוב אינו מטיל בו ציצית מ"מ מותר כיון דמניחם בבגד אחר אך אם מתירם מהבגד ולא מניחם בשום בגד אסיר משום ביזוי הראשון דמפקיעו מהיובו כו' יע"ש

ולעד"ן דאין מל' זה ראיה דאדרבה יש לדקדק דכל דמסיר הציציות כדי שלא להניחם בבגד אחר אסור ואפי' דמניח ציציות אחרים תחתיהם עכ"פ מקרי דמסירם כדי שלא להניחם בבגד אחר ועל כיוצא בזה יש להשיב ע"ד מהרמב"ח בתשו' כ"י שהביא הרב ברכ"י שם להכריח מל' התוס' ומרדכי כה"ג דדוקא בזו למינע שלא להניח' בבגד אחר אבל אם מניח אחרים תחתיהם מותר יע"ש ואין דבריו מוכרחים וכמ"ש הרב ברכ"י שם ע"ד דהראיות שהביא אינן מוכרחות יע"ש • ועד אתרן קשה מכולם בת"ש

במ״ש דמ״ש הרב כנה״ג משם הלבוש דיכול להכיר הציציות לעשות אחרים יפים מהראשונות והק׳ ע״ז דהרי לפי מאי דאמרן דכל דאינו מניח לטלית ראשון בלי מצות ציצית מותר א״כ מה צורך לטעם אחרו׳יפות ויעשב לזה יע״ש והדבר תמוה דלהדיא כתב שם הרב הלבוש דאיכא משום בזוי מצוה לציצית או לבגד וכבר ראיתי להרב ברכ״י שם שעמד על תשו׳ מהרד״ע הלזו ותמה עליו בזה

ואולם מה שהק׳שם ע״ד מדברי השאלתות שכתב דאסור למעבד מדיגש בציצית ואסי׳ למעבד צורכיהון בחוטי ציצית ולא כתב דאסו׳ למעבד מילי בטלית דיש בו ציצית משמע דדוקא בחוטי הציצית אסו׳ ושכ״כ הרב יצ״ת יע״ש • ולעד״ן דלק״מ דאה״ן דכל עוד דהציציות נתונים המה בטלית אין לעשות בהם שום שימוש דמאחר דעל ידיהן הוא דנעשה הטלית בר מצוה הרי פתיך בהדיה כגוף מצות הטלית גופיה • והכי דייקי דברי השאלתות שהביא הטו׳ בא״ח סי׳ כ״א דאסו׳ לבני׳ למיעבד צורכיהון במידי דעביד למיעבד ביה י״ח מצוה כגון חוטין הקבועים בטלית למיסר ביה מלעם כו׳ דש״מ דכל עיקר האיסור להשתמש בציצית ה״ל בעוד דהם קבועים בטלית דוקא שזהו עיקר מצותן בקומתן ובבנינן ובהא ודאי דהם קבועים בטלית ורוצה בהם מי שם פה לאדם לומר דעדיף הטלית מהציצית דפשיטא דהציצית עדיף שהוא עיקר המצוה דמתיר לטלית גופיה אבל אה״ן דאם רוצה להסיר אותם ממקומם ולבטלם ממצותם הרשות בידו מטעם דלא שייך בהו בזיון וכמש״ל

גם מ״ש להשיב על הראיה שהביא הר׳מהרד״ש מל׳ מרן בסי׳ כ״א דנתן עדיפות לטלית מהציצית וכתב ע״ז דל״ל כו׳יע״ש ועמו הס״ד דמדברי מרן מוכח הכי דיש עדיפו׳לטלית מהציצי׳וכ״כ להדיא הרט״ז שם סק״ג יע״ש ומיהו היכא דנתבלה הטלית דאינו ראוי עוד ללבישה נר׳ דמותר לכ״ע להתיר הציציות אפי׳ אין מניחה בטלית אחר

ומאחר עלות כל זה עט״י המלבר״ה והנני בא להשיב ע״ד מו׳הרב כמהר״א בן עזרא ז״ל בס׳בתי כנסיות בסי׳ט״ו שנסתפק בזה לדעת שמואל דקי״ל כותיה דמתירין ציצי׳מב״לב ואפ״ה אוסר שלא להניחו בבג׳אחר אי בלה הבגד אי נמ׳ שמו׳ דמות׳ להסירו אפי׳שלא להניחו בבגד אחר דומיא דר׳דמשני הש״ס דאיבלאי ופשיט״ל לאסור מלשון מרן בש״ע דלא חילק בין חדש לישן יע״ש ולמ״ש נראה לומר דכל דנתבל׳הטלית ואינו ראוי עוד למצוה כדברי רש״י בפ׳ התכלת מותר להסיר הציצית אפי׳ אינו מניחן בבגד אחר דל״מ לדברי רבי׳המאירי והט״ז ז״ל שכתבו דטעם איסור להסי׳ הציצית כדי שלא ליתנם בבגד אחר הוא משום דמבזה לטלית ראשון דמפקיעו ממצותו בלי שום צורך דבהא דנתבלה הטלית ודאי דמותר דלא שייך ביה משום בזיון לטלית ראשון •

אלא אפי׳ לס׳הרב הלבוש ודעימיה ז״ל דס״ל דאיכא נמי משום בזוי הציצית כשמסירם שלא לצורך נראה דבהא כ״ע מודו דכיון דהציציות בלא״ה בהיותם באותו טלית בלוי לא קיימי׳במצותייהו א״כ אין לחוש לבזיון הציצית דמסירו דלא כתבו דאיכא בזיי לציצית כ״א כשהציציות עומדים במצותם והוא ברור וע״ש עוד במה דרצה ליישב הרב בזה דברי רש״י דפ״ב דשבת שכתב מתירין מטלית ישן לחדש יע״ש ומרותה יראה דיש להשיב ע״ד ועמ״ש בזה עוד בסימן הקודם

העולה לענין דינא הוא דמותר להתיר הציציו׳ מטלית של מצוה אפי׳דכולם כשרים כדי להחליפם באחרות הנאים מהם הלא״ה דהם שוים לראשונות לא • וכמו כן אם נפסק אחד מהציציות ורוצה לחדש ארבעתם שיהיו שוים ודומים ז״לז מותר להסיר הג׳אחרות כדי להטיל כל ארבעתם יחד כולם כאחד שוים וכן נמי אם נתבלה הטלית ואינו ראוי עוד למצוה מותר להסיר הציצית שבו אפי׳דאינו מניחם בטלית אחר

סי׳ צ״ד

שאלה במאי דקי״ל דמותר להסיר ציצית מטלית דמצוה אפי׳ דאינו מניחם בטלית אחר כדי לתת אחרים יפים מהם אי מותר לחותכן ולהשליכן או בעינן דוקא להתירן כדי שיהיו ראוים למצוה אם יצטרך לטלית אחר ולא להפסידן ממצותן לגמרי

תשובה לכאורה נר׳ דמותר לחתכן ולהשליכן דמאחר דלית איסור להסירן לא משום בזוי הציציו׳ולא משו׳בזוי הטלי׳מה בכך אי חותך אותם ולא יהיו ראוים עוד למצוה מאחר דלפי הדין מותר להסירם ומניח אחרים תחתיהם ויש להביא ראיה לזה ממ״ש הרמב״ם בפ״א דציצית הט״ו וז״ל הטיל ציצית על ציצית אם נתכון לבטל הראשונות מתיר הראשון או חותכה וכשירה עכ״ל, ומדכתב מתיר או חותכה ש״מ דהרשות בידו לברר למי שירצה להתיר או לחתוך וא״א דכל דראוי הציצית למצוה אין להפסידו בהינם לא הו״ל להרמב״ם לו׳ או חותכה דהא מפסידו בידים ואף דהרמב״ם איירי בציצית דכבר פסלו ובטלו בידים וכמש״ל בסי׳ הקודם ע״ד הרב כתו׳ יוסף יע״ש מ״מ הא מיהא אי איכא איסור להפסיד הציצי׳כשהוא ראוי למצוה נהי דאין בו קדושה עכ״פ איכא בזוי מצוה ולא היה לו להפסידו בידים אם לא שנאמר דעדין יש לדחות דאה״ן דכשהציצית בעודו בטלית במצותו ויוצא בו י״ח ומפני צורך רוצה להתירם או חובה עלינו לאהדורי שלא לבטלו ממצותו כל מה דמצינן ולא לחותכו ולהפסידן בידים ברם בציצית. וזה שכתב הרמב״ם דכבר ביטלו ממצותו דין חולין יש לו ולא איכפת לן אי מפסידו בידים כיון דאינו בר מצוה בו בפרק והוא ברור

וכן ראיתי להרב ע״ת בסי׳ ט״ו ס״ו סק״ב שכתב וז״ל אמנם יתיר הקשרים והכריכות כדי שלא יראה דהיו הציציות ראוים לבגד אחר עכ״ל • וכ״כ בשמו הרב א״ר בר״סי זה ובא״ז בסק״ב אלא שדקדק דמדברי הלבוש שכתב ולהשליכן כו׳ לא משמע הכי • וכן כתב הרב פרי מגדים בהמ״ז בסי׳ ט״ו סק״ב דממ״ש הלבוש ולהשליכן נראה דיכול להפסידם ודלא כהע״ח • וכ״כ הרב שכנה״ג שם • גם דקדק הרב פ״מג שם מלשון הרט״ז שכתב מי שמסיר ציציותיו דהא להפסידם אסיר יע״ש וכ״נ לדקדק קצת מלשון הרמג״ז שם שכת׳ רשאי להתירן יע״ש :

וזה מן התימא להרב כתו׳ יוסף שם בתשו׳ הא״ח סי׳ א׳ דכתב בפשיטות דמותר לחותכן דמה לי מתיר מ״ל חותך והסכים רבו ע״י שם יע״ש והדבר קשה דלפ״ד הרב ע״ת והרט״ז והרמג״א נר׳ דאסור לחותכן ולהפסידם בידים וכ״נ ק״ל ע״ד הרב מהר״י מולכו ומוהרמב״ח ז״ל בתשו׳ כ״י הביאם הרב ברכ״י בסי׳ זה דבר׳ מדבריהם דיכול לחותכן ולהשליכן

ולהשליכן וכן הסכים הרב ברכ"י שם יע"ש וזה תימא דלפ"ד הרב ע"ת ודעימיה אסו' לחותכן אפי' דאיכא חולקים בזה ומתירים היה להם לחוש לס' האוסרים ולפחות להזכירם וצ"ע

באופן דאם רוצה להתיר הציציות הכשרים לשום אחרים תחתיהם אין לחותכן ולהפסידן אא מתירן כס' הרע"ת אא דנלק"ד דהשתא דעבדינן בכריכות הציצית כמספר שם הוי"ה ב"ה או ע"ל שהם רמוזים לשם קדושה אפי' למן הדין הותר וליכא איסו' משו' מוחק את ה' כמ"ש הרב בית יהודה א"ח בח"א סי' כ"ה כיון דהם גימטרייאות יע"ש מ"מ כיון דבהתירן הוא מפריד אותם טוב יותר לחותכן ולגונזן מלהתירן כיון דבלא"ה אין מניחן מיד בבגד אחר ויש מקום להקל בזה

סי' צ"ה

שאלה בהא דקי"ל דמתי' ציצית מבגד לבגד אם ה"ד כשאינו מוצא ציצית לבגד זה אבל אם מוצא ליקח ציצית לבגד זה אם גם בזה מותר להתיר וליתנו בבגד אחר או לא

תשובה לפי האמור בש"ס ובפוסקים להא דשמואל דמתיר ציצית מבגב"ב נראה דבכל אופן אמר ואפי' אם מוצא ליקח ציצית מן השוק עכ"ז מותר להתיר מבגד לבגד ולא זו בלבד דנראה דאפי' אם מצויין אצלו עוד ציציות אחרים ועכ"ז רוצה להתיר אלו דאיתנהו בטלית זה דמותר להתירן ולהניחם בבגד זה האחר וליכא בזה בזוי למצוה כל דהוא מתיר להניח בבגד אחר נוטל מזה ונותן לזה כיון דאינו עושה בזוי ממש כ"א שרוצה ליתנם באחר וכמ"ש רבי' המאירי ז"ל בחי' לשבת לדכ"ך וז"ל ויש דברים דאין חוששים כ"כ לבזוי מצוה אחר שאין מבזים בגופה והוא שאמרו דמותר להתיר ציצית כו' הואיל ולצורך בגד הוא עושה יע"ש הרי מבואר דכל דהוא מתירן לצורך בגד אחר לית ביה איסור ואם כן אפי' אם יהיו לו ציציות אחרות מותר להתיר כיון דלצורך מתירן

וראיתי להרב פרי מגדים בא"ח בחמ"ז בסי' ט"ו סק"ב שכת' וז"ל יראה לי דמתי' לס' מבגד לבגד וכוותיה קי"ל ה"ד כשאין ציציות מצויין בעיר אא יש ציצית מצויין אין להתיר מאחר דאפשר בזול בקל ציצית אחרות ומהא אמינא לה דהא שמואל ס"ל כלי קופסא חייבי' בציצית וע"כ התוס' במנחות דמ"א ד"ה רב אמר דבאין לו כ"א טלית אחד טוב לו ליתן באותו שמכסה בו אם כן אין לנו ללמוד התר במצויין ציציות בעיר וליטול בחינם לטלית מצוה מאחר די"ז חובת טלית ואפי' דלא קי"ל כן אין לבטל טלית מצוה אם לא דאין מצוין וכדכתיבנא עכ"ל ע"ש ואחרי המ"ר לדידי חזי דהתר זה דמתיר ציצית כו' הוא אפי' במוצא לקנות איירי דין זה דכל כה"ג הו"ל לש"ס ולפוסקים לפי' וסתמו כפי' דלשון הש"ס והפוסקים דמתירין ציצית מבל"ב בכל צד ואופן אתמר ולא הוו שתקי מלהודיענו זאת

ועוד דראייתו מדברי התוס' ל"מ כלל דהתוס' באו ליישב לס' שמואל דס"ל דמתיר וס"ל נמי דהוי חו' מנא א"כ היכי נוטל הציצית מהטלית שלזה אחר דככר מחוייב בו משום חו' מנא ואיך מפקיעו מחיובו לזה תירצו דאפ"ה מותר כל דרוצה להתכסות בה קודם חיובו זה דרוצה ללבשו לחו' מנא שהיה בו כיון דאין לו כ"א כדי טלית אחד טוב לו ליתן באותו דהוא חפץ להתעטף בה וכ"כ התוס' עוד בפסחים דק"א ד"ה מתירי יע"ש מינה נפיק לדידן דקי"ל דטלית חו"ג ולא חו"מ דלא איכפת לן אי מתיר הציצית מהטלית כדי למשכוני נפשין לאחי' התוס' דאין לו רק כדי ליתן ציצית לטלית אחד גם לא ידעתי מ"ש די"א דטלית הו' מנא והרי לא קי"ל הכי וכמ"ש הרב גופיה וא"כ אחר דקי"ל הלכה כס' דס"ל דמתירין ולא קי"ל דציצית הו' מנא אדרבה הדין נוטה מדברי התוס' להפך מדבריו דמותר להתיר ציצית מבגד לבגד אף שיש בהם כדי ליתן בהם ציצית וא"כ אין מקום למ"ש ואף דלא קי"ל כן אין לבטל טלית ממצוה אב לא דאין מצויין דאחרי המ"ר ליתא להא ומה גם דדבר כזה אם איתא להא לא הוו שתקי הפוסקים קמאי ובתראי וכיון דכתמו כפי' משמע דלא כדבריו

והיותר תמהני להרב פרי צדיק בני' לא"ת לר"סי ט"ו דהביא דברי התוס' אלו ולקדק בהם דלס' דקי"ל כוותיה דמתירין אינו אא כ"א כשאין לו אלא כדי ציצית לטלית אחד ונרגש ע"ז דזהו לדעתו דס"ל חו' מנא ויש וז"ל מ"מ כיון דרב גופיה דס"ל דלאו חובת מנא וכל כלי קופסא פטורים הוא מחמיר טפי בדין זה וס"ל דאין מתי' כו' אם כן תו ליכא למטעי דמתאי דקי"ל חו' גברא ולא"מ יהיה מות' להתי' הציצית כו' יע"ש • ולא זכיתי להבין דבריו דמאח' דכל עיקר חי' התוס' לס' דס"ל דאין להתי' כי אם כשאין לו אלא ציצית אחד מכח דינא דס"ל דטלית חו' מנא ואנן קי"ל חובת גברא אם כן הרי קי"ל כס' בהא דמתירין ולא בהא דחו' מנא ובשאנו בנפש אנו עוברים להא דס' דכלי קופסא פטורי' דהכי הלכתא אם כן מאי דקי"ל כותיה בהא דמתירין היינו דקי"ל בהא כס' דאינו בזוי לטלית כל דהוא לצורך בגד אחר אם כן מאי נ"מ אם יש לו כדי ציצית או יותר כל דאין חיוב מנא מאי שנא להתיר את הציצית וכמה פעמים מצינו דאמר הלכתא כותיה בהא ופליג עליה בהא וכ"נ מהתוס' ור' המאירי ז"ל שם בחי' לשבת ושאר הראשונים שכתבו בפשיטות דלמ"ד חו' גברא א"ש הך דינ' דמתירים ולא הוק' להם כ"א למ"ד חובת מנא וע"ז באו לתרץ וזה ברור

ומ"מ הואיל דנפק מפומייהו דרבנן ואשלי' רברבי אמרוה למילת' יש לחוש לדבריו ולא להתיר ציצית מבגד וליתנם בבגד אחר כל דיכול למצוא אחרות בנקל ולקנות בזול וכ"ש כשמצויין אצלו כבר דאין לבטל המצוה

סימן צו

שאלה בהא דקי"ל דמתי' ציצית מב"לב אם רוצה להחליף' בכנפות דבגד הא' דהיינו לפתוח הנקב אשר נתונים שם הציציות ולהסיר' כל אחד בשלימות כמו שהם כרוכים וקשורים וליתנם בבגד אחר ע"י שתולה אותם בחוט בנקב ע"י משיחה וכיוצא בזה או שמכניסם תוך הנקב ומכנים בתוכו הענף והגדי' ועושהו ע"י עניב' ומניחם תלוים אי שפיר דמי אי לא

תשובה גרסינן במנחות דמ"א ע"ב ושוין שמטיל תכלת ממקום אחר ותולה בה ופרש"י ושוין שמטיל תכלת מתיר ציצית מטלית אחרת ותולה בה והכא ליכא ולא מן העשוי דהא צריך הוא לחזור לכורכה ולתקנה כאן כבתחילה עכ"ל • הנה מבואר דאם מגיע הציצית כמו שהוא בטלית הא' ונותנו

ונותנו לו בטלית השני איכא משום תעשה ולא מן העשוי: וכן כתב הרא"ש ז"ל בהלק"ט בה' ציצית סי' ז"ך ור"יו בחלק אדם נתי' י"ט ח"ג והרב המאירי בחי' לשבת לדף כ"ב יע"ש וכ"כ בפרישה ובהגהה ס' הלבוש בר"סי ט"ו יע"ש

וראיתי להרע"ז בסי' ט"ו סק"א שהביא דברי רש"י שכת' ואין בזה משום תעשה ולא מן העשוי דהא צריך כו' כת' וז"ל דהא יש כאן מן העשוי בפיסול לגבי בגד זה דהא בעינן על כנפי בגדיהם כמ"ש המחבר בסמוך קמ"ל דלא עכ"ל:

ודבריו ברורים דבא לפרש דברי רש"י דכל עיקר הפיסול דהיה ס"ד לו' הוא משום דכבר היו עשוים הציציות אלו בטלית אחר אחר שניטלו משנו ואנן בעינן ועשו להם ציצית דיעשו מחדש ולא ממה שכבר עשוי לזה בא רש"י וכתב ואין כאן מן העשוי בפיסול לגבי בגד זה שמטילם עתה וציצית זה אינו על כנף זה הוטל קמ"ל דליכא פיסול משום זה דהא צריך לחזור ולכורכם ולתקנה כבתחילה והו"ל פנים חדשות

ותבט עיני להרב מאמר מרדכי בר"סי' ט"ו שכתב להשי' ע"ד הרע"ז אלו וז"ל ולק"ד פי' זה ברור בפירש"י דלא כיוון לזה ואין זה ענין לכנפי בגדיהם כלל אלא אתא לאשמועינן דאע"ג דהיה ציצית זה בבגד אחר ונעש' שם בפיסול אפ"ה ליכא משו' ולא מן העשוי דהא צריך לחזור ולתקנה ונתבטל מעש' קמא עכ"ל

ואחר הרואה יראה דדבריו תמוהים דאם הטעם הוא כמ"ש הוא ז"ל דנעשה בפיסול מעיקרא בטלית הראשון לא הי"ל לרש"י לו' ואין כאן משום ולא העשוי אלא כך הול"ל ואין כאן משום דנעשה בפיסו' דכבר נתבטל מעשה קמא ועוד דהעיקר חסר בפירש"י דהו"ל להשמיענו בפי' הברייתא' דתני ושוין שמביא תכלת ממ"א שפרש"י מטלית אחר דהיה הטלית זה פסול מעיקרא ואפי' הכי ליכא איסור ולא מן העשוי שהרי מבטל מעשה קמא

ויותר קשה דאם איתא דכל עיקר היתר הברייתא דתני שמביא תכלת ממ"א הוא מטלית דהיה פסול מאי פריך הש"ס מינה ש"מ דמתירין ציצית מבגד לבגד וקשיא לרב דאימא דהתם שאני דהציצית נעשה בפיסול ועמ"ש בברכ"י בסי' ט"ו אות ב' וכמ"ש לעיל בעניותי בסי' צ"ג בס"ד: אלא דה"ט כמ"ש הרע"ז בפי' דברי רש"י דליכא ולא מן העשוי במה שהיה נתון הציצית בכנף הטלית ראשון דלא הוי זה כנתון מעיקרא על כנף הלזה כיון דצריך לחזור ולכורכה כבתחילה והו"ל כנף בגדיהם מחדש וזה ברור

ומ"ש הרע"ז דהא כנפי בגדיהם בעינן וכמ"ש המחבר לאו לומר דס"ט משום דבעי' ע"כ בגדיהם וליכא שהרי רש"י ז"ל כתב הטעם בפירוש משום ולא מן העשוי אלא כונתו לומר דטעם איסור זה ולא מן העשוי השייך בזה הוא כיון דציציות אלו כבר נעשו בכנף הטלית ראשון והוה ס"ד לפוסלן ליתנם בטלית אחר קמ"ל דכשרי' ועיין להר' פרי מגדים בחלק מ"ז שכת' לפרש דברי הרע"ז אלו דמשום תעש' ולא מן העשוי ליכא אבל משום על כנפי בגדיהם הוה שייך קמ"ל דלא וכשר יעויין שם • ודבריו תמוהים דהרי הרע"ז קאי ע"ד רש"י ורש"י לא כת' כ"א משום ולא מן העשוי וז"ב:

ואולם זאת מצאנו לרבינו ישעיה הראשון בה' ציצית בס' שם חיים די"ד ע"א שכתב וז"ל ושוין שמביא תכלת ממ"א ותולה כו' פי' וגם ר"ת דאסר לתפור בעלי' שנקרע בתוך ג' עד שיתיר הציצית ויתלנה שיעשה תעש' בציצית מודה לרבנן שמביא ציצית מטלית אחר כאשר היא קשורה וכרוכה ועשויה כדין ותולה אותה בטלית זאת ולא מדרבנן (וצ"ל מצריכנן) לא שיתיר הקשרים ויכרוך ויקשו' פעם אחרת דתליה לבד חשיב מעש' אפי' דאינו צורך וקושר עליהן עכ"ל

הנה מבואר דעתו דס"ל דלא כרש"י ולעיל דאפי' דאינו מתיר הציצית ותולה אותם כמו שהיו בטלית הראשון כרוכים וקשורי' מהני דהתליה לבד היא העשיה ולא הכריכה והקשירה וא"צ לחזור ולכורכם ולתקנה פעם אחרת • וכ"ע רבינו ישעיה בס וז"ל וא"ת ואיך יכול לתלותה קשורה כמו שהיא אם לא יתיר' יכול שיכניס ראשה בנקב הכנף ויכניס ראש הכנף בתוכו הכפל וימשוך ותעמוד יפה עכ"ל

ולעי"ד אחרי המ"ר קשה לשמוע דבר זה שהרי כשמכניס הענף בתוכו הרי הוא נכפל ראש הכנף הנתון בתוך הנקב והרי הוא בציר משיעור קשר גודל אם לא שנאמר שהיה ארוך במקום התחוב בתוך נקב הבגד הראשון והיה רחוק הקשרים והכריכות יותר מכנף הבגד עד שע"י הכריכה והעניבה יעמוד למלא ק"ג: והאמת דלא ניחא לעשות תיקון אחר דהיינו דיכניס ראש בנקב ויעבו' בתוכו חוט ומשיחה מעבר לעבר באמצע הנקב וע"י זה יעמוד יפה וכמ"ש בשאלה דבזה הוא נעשה כמין ציר כדע' הרב העיטור עיין בב"י בא"ח ס"סי י"א והרי הוא ז"ל לא ס"ל"ה וגם אפשר דגם בכה"ג ל"מ אפי' לדעת הרב בע"הע כיון דעכשיו ע"י התפירה באמצע הנקב הוא נעש' הציצית לא מקרי זה ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם שהרי לא נעש' בתחילה על הכנף כי אם ע"י התפיר' שתפר אח"ך כדי שיעמוד והו"ל תעש' ולא מן העשוי משא"כ כשתוחב עיקר הציצית בעניבה והולך דע"י התליה הוא מעמידו בתוכו כמ"ש ר' ישעיה ז"ל:

אלא דעדיין קש' בתיקון זה שצ"ל שהיו רחוקים הקשרים והכריכות משפת הכנף בטלית ראשון והרי אנן בעינן שיהיה סמוך לכנף ממש ואם יהיה נכפל עכשיו בציר משיעו' ואם נאמר דבכל זה לא קפיד ר"י ז"ל הא מיהא הנה מבואר דרש"י ז"ל ושאר כל הראשונים חלוקים בזה לר"י • וזה תמהני על הרב ברכ"י בשיו"ב בסי' ט"ו שהביא לדברי ר"י אלו בסתם יע"ש ולא זכר שר דדבריו אלו הם נגד כל הפוסקים וצ"ע

ולמאי דאתאן עלה נרא' לענין הלכה עיקר כדעת רש"י והראשונים אשר איתם דס"ל דאין לתלות הציציות בטלית הב' כמו שהיו כרוכים וקשורים בטלית הא' דהוי תעש' ולא מן העשוי ולא קי"ל כר' ישעיה כיון דהוא יחיד בדב' וכ"נ הסכמת רבני האחרונים וכמו שביארנו

סימן צז

שאלה במי שהטיל חוטי הציצית בין שני הכנפות ביחד וקולם שקשרם וכרכם חתך באמצע ונפרדו • וכן נמי אם חוטי הציצית נתן בכנף אחד כמו שהם כפולי' ואח"ך הראשים תהי' וא"ר קשר וכרך ועשהו הגדיל אי כשר אי לא

תשובה עיקרא דהאי מילתא איתא בסוכה ד"ט דנחלקו רב ושמואל דרב ס"ל דאפי' תלאן ואח"כ פסק ראשי החוטין שלהם כשר דפסיקתן זו היא עשייתן וש' ס"ל דלא אמרי' פסיקתן זהו עשייתן והיכא דתלאן ואח"כ פסק ראשי החוטין פסו' משום תעשה ולא מן העשוי • ופסק' שם בש"ס וסבר שמואל דפסיקתן לאו עשייתן והא תני שמואל משום ר"ח הטיל לב' קרנות בבת אחת ואח"כ פסק ראשי החוטין כשר מאי לאו דקושר ואח"כ פוסק לא שפוסק ואח"כ קושר והק' ע"ז א"ה מאי למימרא מהו דתימא בעינן כנף בשעת פתיל וליכא קמ"ל • הנה מבואר דעיקר הקפידא אינו כ"א בקושר ועושה הגדיל קודם פסיקתן אז פסול משום תעשה ולא מן העשוי הא לא"ה דתלה החוטין דהיינו שהעבירן בנקב הכנף בלי קשירה וכריכה מהני הפסיקה ולא אמרינן דתליה לבד הוי כעשיה וכדאמרינן שם מאי לאו קושר ואח"כ פוסק ומשני לא פוסק ואחר כך קושר ופריך ע"ז מאי למימרא ומשני משום דס"ד כנף אחד כו' יע"ש דש"מ מכל זה דעיקר הפיסול אינו כי אם בקשר וכרך ואח"כ פסק וכן מבואר להדיא מל' רש"י ד"ה תלאן כו' ורב עמרם שכה ולא פסקן עד שעשה כל הגדילים והקשרים ונמצא עשויין בפיסול כו' וכ"כ עו' שם בד"ה מאי לאו קושר עשה הגדיל בזו ובזו ואח"כ פסק כו' יע"ש דבר' מדבריו דדוקא היכא דפסק אחר הקשירה הוא דפסול ומזה הוכרח רש"י ז"ל לפרש הברייתא דה"ק לרב תלאן ולא פסק ראשי החוטין שלהם פסולים מאי לאו פסו' לעולם ופרש"י לעולם ואפי' מפסקן לשנים לאחר הקישור וקשיא לרב והיינו דלא יתכן לפ' הברייתא הלזו דקתני תלאן ולא פסק ראשי החוטין וכן הברייתא אחרת דמייתי שם הש"ס תלאן ואח"ך פסק ראשי החוטין פסול דמינה מסיק הש"ס נקו' לרב הכי הוי פירושא דתלאן היינו בקשירה וכריכה דאי לא תימא הכי תיקשי ליה נמי לשמואל דס"ל היכא דהטיל לב' קרנות ואחר כך פסק קודם הקשיר' לכשרים ובהני תרי ברייתות דקתני תלאן ואח"ך פסק פסול לדעת שמואל הוי פירושא הכי ואם לשון תלאן הוי תליה לבד בלי קשירה הוי קו' לשמואל אלא ודאי צ"ל דתלאן היינו כדינן בקשירה וכריכה דאי לאו הכי הו"ל לשון הטלה כלשון תנא דבי שמואל דתני הטיל או תחבן ומדנקט לשון תלאן היינו באופן שהיו תלויים ועומדים שם בקשירה וכריכה וזה ברור בדברי הש"ס וכן ראיתי להריטב"א בחי' לסוכה שם דפי' כן להדיא יע"ש ואע"פ דהרי"ף ז"ל בהלק"ט בה' ציצית כתב וז"ל גרסי' בסוכה פ"ק תלאן ואח"ך פסק ראשי חוטין שלהם פסולין ולא פי' דאיירי בשקשרן ואח"ך פסקן

גם ראיתי שבפי' המכונה לרש"י שכתב וז"ל תלאן תלה הציצית בכנף ואח"ך פסק ראשי שלהם פסולין כו' ולא פי' דאיירי בשקשר אחר' לק"מ דב' תשו' בדבר חדא דלישנא דברייתא הכי הוי תלאן ואם נקטו לשון הברייתא ומה שצריך הברייתא לפרש הברייתא מבמסקנ' הש"ס דאיירי בשקשר וכרך הכי נמי מפרשי' בדברי הרי"ף ורש"י ז"ל דלשם : וכ"כ נ"ל בלשון הרב בה"ג בה' ציצית דמ"ז ע"א דהביא לשון הברייתא תלאן כו' וידוע דהרב בה"ג אין דרכו לפרש כ"א לסתום וכ"נ נ"ל בדעת הרא"ם בס' יראים סימן ת"ב שהביא לשון הברייתא בסתם ואף דכתב כי מעייל להו היינו משום עצת טובה שמא ישכח גם הרוקח סי' שס"א הביא הך דתלאן ובתחילת הסי' פסק דפוסק החוטין ונותנם בכנף וכ"נ כמ"ש •

ובזה גם דברי"ף גופיה פי' מיגמגם להדיא שם בסוכה וכתב תלאן וקשרן ואח"ך פסק כו' כמו שיע"ש והיינו כפרש"י ושבלבד מוכרח מהסוגי' והכי צריך לפרש דברי רש"י בס' הפרדס בה' ציצית ד"ה ע"א דתלאן ואח"כ פסק ראשי החוטין פסו' יע"ש וכ"כ להדיא שם בהוהו שגוד ז"ל דהכי אמרינן דתלאן ואח"כ פסק ראשי החוטין שלהם פסו' מ"מ בד' חוטין דלא פסיק להו והו"ל חד חוט ואיכא ציצית כלל כי קשר וכרך קודם פסיקה כו' יע"ש דש"מ דלא מפסיל כ"א כשקשר וכרך הלא"ה בתליה לבד לא מפסל ואין להק' ע"ז ממ"ש רש"י שם לעיל מזה וז"ל ואח"ך תלאן בכנף כשהם לכל אחד בפני עצמו דהכי אמרי' תלאן ואח"ך פסק ראשי החוטין שלהם פסול דצריך לפסוק החוטין תחילה כו' ומ"מ קודם תליתו שפסקו ואח"ך יכרוך כו' יע"ש דבר' דקודם התליה בכנף צריך לפסוק הלא"ה פסול דלבד די"ל דהה"ן דלכתחילה לא יתלם ויתחבם בכנף קודם פסיקה שמא ישכח ויקשור ויכרוך אבל הה"ן דאם תלאן בלא פסיקה מהני לפסוק קודם הקשירה

וזאת ועוד דפשטן של דברים ל' תליה שכתב רש"י ז"ל היינו לישנא דברייתא דתני תלאן והרי בירדנו דל' תלאן היינו ע"י קשירה וכריכה : וה"נ יש לדקדק לשון רש"י שכתב ומ"מ קודם תליתו פוסקן ואח"ך יכרוך הרי דלא הקפיד כ"א דהפסיקה יהיה קודם הכריכה והתליה קרי להו להקשירה והכריכ' כדבר האמור וכ"כ שם הר"ן בה' בפ"ק דסוכה דדוקא קשר הלא"ה דתלאן בלתי קשירה יש תקנה לפסוק החוטין קודם קשירה וסיים והכי מוכח בש"ס יע"ש והיינו ע"ד שכתבנו וכ"כ הדג"י בה' ציצית וז"ל תלאן דכשתלאן תחילה פסק החוטין והתחי' לעשות הקשרי' ואח"כ כשפסק ראשי החוטי' היא מן העשוי כו' יע"ש והרואה יראה דיש להגיה בדבריו וכצ"ל דכשתלאן הוי' החוטין והתחיל לעשות הקשרים ואח"כ כשפסק כו' הוי מן העשוי דהכל תלוי בקשי' וכ"פ הרא"ש בפ"ק דסו' כ"ף ב"ך ובפס' הרא"ש שם ואע"פ דבהלק"ט שלו בסו' ה' ציצית כתב בסדר עשית הציצית וז"ל ופוסק החוטין לד' ואח"כ תוחבן בנקב וכופלן לב' כו' יע"ש דבר' דצריך לפסוק קודם תחיבתם בנקב היינו משום שמא ישכח וכמש"ל • וכ"פ האגודה בפ"ק דסוכה סי' י"ד יע"ש

וכ"פ הרמב"ם בפ"א דצי' הי"ד וז"ל תלה החוטין בין ג' כנפים מזו לזו וקשר כנף זה כהלכתא וכנף זו כהלכתא ואח"ך חתכן באמצע ונהפרדו זה מזה פסול דהרי בעת שקשר היו פסולין כו' יע"ש הרי מבואר דה"ט דפסולין משום דקשר קודם שפסק וכ"פ הטור בא"ח ס"סי י"א וסי' ט"ו יע"ש והסמ"ג עשין כ"ו והסמ"ק סי' ל' שכתב וז"ל וצריך לפוסקן קודם שיתחבם בכנף ואם לא פסקן קודם פסיקה פסולה יע"ש : הרי שאם תלה החוטין בלי פסיקה ואח"ך פסק קודם קשירה כשר אלא דמ"ש דצריך לפוסקן קודם שיתחבם בכנף הוא משום עצה טובה שמא ישכח וכמ"ש הסמ"ג שם וטוב שיחתכם קודם שיתלם כלל וכ"פ הרב"י שם וכן הוא דעת המרדכי בה' ציצית סי' תתקנ"ג יע"ש וכ"פ מרן בש"ע בא"ח סי' י"א ס"ב יע"ש

איברא דראיתי להכלבו בה' ציצית סי' כ"ב ולהרב א"ח בה' ציצית סי' יו"ד שכתב וז"ל וצריך למדוד החוטין תחילה ואח"כ פוסקן ביחד קודם שיתנם בכנף דאם לא פסקן קודם שיתנם בכנף פסול דכתיב ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם כו' יע"ש ודברים אלו מורים דס"ל דבעינן דיהיו פסוקים

קודם

קודם שיתנס בכנף שהיא התחיבה דהכי משמע לשונם שכתבו ועשו להם ציצית ע״כ, בגדיהם שיהיו עשוים ציצית קודם שיתנט בכנף דמשמע דקודם הנתינה בכנף שהיא התחיבה בתוך הנקב צריך שיהיו פסוקים ואין לדחוק ולו׳ דקודם שיתנם בכנף ר״ל הנתינה ע״י הקשי׳ והכריכה דסתם נתינה משמע תחיבה לבד וא״כ נמצא דפליגי על כל הני רבוותא דס״ל להיפך והדבר תמוה ג״כ דהוי הפך תסוג׳ והש״ס דפ״ק דסוכה וכמו שביארנו

ואין ליישב ולומר דזהו שכתבו לאו לחיובא כתבוהו כ״א למנוע מן המובחר דצריך לאותכן קודם התחיבה משום שמא ישכח וע״ד שכתבו הראשונים וכמש״ל וא״ן דאם לא פסק כ״א אחר שנכנס בכנף כל עוד דעדיין לא קשר וכרך איתיה בתקנתא והיינו דמייתו שם א״ה דברי הר״י מקורביל שכתב שאם נתנם ולא פסק דלא מפסל שהרי כתבו בפי׳ דאם לא פסקן קודם שיתנם בכנף פסול כי כונ״ל ע״כ דל׳ נתינה שכתבו הוא ע״י קשירה וכריכה ומה גם דאם הדברים כפשוטן דסבירא ליה דאם תתכן ולא פסקן פסול הוי הפך סוג׳ דסוכה וע״כ צ״ל כמ״ש וסו״ר שכן פי׳ מרן הב״י דבריהם וכמש״ל בס״ד

ואולם מדברי רי״ו בא׳ אדם נתיב י״ט ח״ג שכתב וז״ל ועוד פשוט בסוכה דברי׳ לאחוז ראשי החוטין בענין דיהא כל אחד לבדו קודם שיתחבם בכנף ואם תחבם (צ״ל תתכן) אחר שתלאן בכנף כו׳ עכ״ל׳ ופשט דבריו נר׳ דצריך לפוסקן קודם תחיבה ואם תתכן אחר שתלאן בכנף פסול היינו תלאן בתליה לבד בלי פסיקה • אבל נר׳ דר׳ ירו׳ נקט ליישנא דש״ס דקתני בב׳ הברייתות תלאן כו׳ ופי׳ תלאן ע״כ צ״ל דהיינו ע״י קשרה וכריכה וכמ״ש הריטב״א והדבר מוכרח מהסוגי׳ וכמש״ל : גם מדברי הפסקי התוס׳ שם בסוכה בסי׳ ד״ך שכתבו תלאן לחוטין וא״כ פסקן פסולות כו׳ היינו כדפי׳ דל׳ תלאן היינו כדינן בקשירה וכריכה וכאמור

ומעתה אשימה עיני ע״ד מרן בב״י א״ח סי׳ י״א שהביא דברי הרב הגדול מהר״י אבוהב שכתב ע״ד הטור דפסק דאם פסקן קודם שקשר אפי׳ דתלאן קודם פסיקה מהני וז״ל והע״פ שכתב הרב זה הדבר בלי מחלוקת באדם וחוה פוסל ובספר המצות ג״כ אמר טוב הוא שלא יתחבם בבגד עד שיתכם וכן ראוי לעשות וראוי להחמיר בזה שהעולם טועים בזה דנמשכו אחר דברי הרב עכ״ל • ומרן שם השיב ע״ז וכתב שכדברי הטור פסקו הרי״ף והרא״ש והר״ן ז״ל ושכן מוכרח ומבואר בסוגיית הש״ס ושכן יש לפ׳ דברי ר׳ ירו׳ דתלאן היינו הקשירה והכריכה וגם דברי הכלבו והא״ח פירשם ע״ד שכת׳ ודלא אתו לפסול אם פסק אחר תחיבה לבד כ״א לאחר קשירה : ועמ״ש שם מדברי הסמ״ג אין ראיה דלא כ״כ לעיכובא אלא בדרך עצה טובה כו׳ יע״ש • וכבר ביארנו דגם ס׳ זו דצריך לאותכן קודם תחיבה בכנף קיימי שלמים וכן רבים ולאו הסמ״ג לחוד קאי בס׳ זו דגם הרב״י והסמ״ק ושאר גדולי הראשונים סל״ה וכמש״ל • וגם הטור בעצמו בסי׳ י״א בס׳ א׳ כתב וז״ל ויאחוז ראשי החוטין קודם שיתחבם בכנף כו׳ יע״ש

הרי דגם הטור ס״ל דצריך לאחוז ראשי החוטין קודם תחיבה בכנף אלא דלאו לעיכובא הוא דאם לא תתכן לא מפסיל אלא עצה טובה קמ״ל שמא ישכח ויקשרם ויכרוך ואין פסול מדינא וכמ״ש הרב״ח יע״ש : ואחרי המ״ר הוא תימא להרב מהרי״א דהביא

מדברי הסמ״ג שכתב וטוב כו׳ לאשי׳ ע״ד הטור דהרי הטור בסי׳ י״א סל״ה להדיא • ועוי״ק ע״ד מוהרי״א שהביא דברי ר׳ ירו׳ שכת׳ דאם תלאן ואח״כ פסקן פסול דאתי׳ המ״ר איזוו הכרח דר׳ ירו׳ נקט ליישנא דברייתא • וכמו שכן צ״ל לדעת הרב בה״ג והרא״ש והפסקי תוס׳ ודעי׳ דנקטו כי אתי ליישנא ואין מדבריהם הכרח כלל וכמש״ל ומה גם דהוא מוכרח מסוגיא דסוכה דאם תחב ואח״כ קשר כשר וכמ״ש מרן ז״ל

ובסוף דבריו סיים מרן וכת׳ אבל קודם דעשה הכריכות ליה דין וליה דיין דס״ל דליה ביה משום תעשה ולא מן העשוי יע״ש : והאמת אתו דלפי דעת כל הני אשלי רברבי ראשונים ואחרונים ליכא פיסול כלל אם תחבה לבד ואח״כ פסק

ברם ראיתי לר׳ ישעיה הראשון בס׳ שם חיים בה׳ ציצית די״ד על ברייתא דהביא הש״ס במנחות דמ״א דתני ושוין דמניא תכלת ממ״א ותולא בה ובלבד שלא תהא מופסקת כתב וז״ל ושוין שמניא תכלת כמו שהיא כרוכה וקשורה ותולה בה ולא מצריכנן דיתיר הקשרים דתליה לבד חשיב מעשה ואפי׳ שאינו קושר וכורך כו׳ ובלבד שתהא מופסק׳ פי׳ אע״ג דאמרי׳ דעיקר עשייתה הוא התליה ואין לנו חוששי׳ לכריכת׳ וקשירתה מ״מ צריך שתהא מופסקת ואם לא היו ראשי החוטין מופסקין אע״פ שתלאן עכשיו הותה התלית בפיסול היא וכי הדר מפסיק לחוטין הו״ל תעשה ולא מן העשוי והכי אמרי׳ בסוכה די״א תלאן ואח״כ פסק ראשי החוטין פסו׳ משום ת״ולמה ולא אמרי׳ פסיקתן זוהי עשייתן כו׳ יע״ש : הנה מבואר לדעת ר״י לפסיל היכא דתלה החוטין בכנף קודם קשירה וכריכה ואח״כ פסק דפסו׳ משום ת״ולמה וקא מפ׳ ליישנא דברייתא תלאן ואח״כ פסק ראשי החוטין היינו תלאן כמשמעו תליה לבד בלי קשירה וכריכה •

ואחרי המ״ר הדבר קשה לשמוע דהוא הפךסוגיית הש״ס דהתם דנר׳ דקי״ל כשמואל דגם אם תחב בכנף ואח״כ פסק קודם קשירה וכריכה דמהני וכמ״ש שם מאי לאו קושר ואח״כ פוסק לא פוסק ואח״כ קושר יע״ש, ומבור הייתי ליישב דברי ר׳ ישעיה לפי הומר הנושא דכונתו לו׳ דדוקא היכא דנטל הציצית ממ״א כמו שהיה קשור וכרוך ונא ליתנו בטלית זו דהתלית היא עיקר העשיה א״כ בכגון דא דעיקר העשיה היא התליה בהא הוא דקאמר דאם תלאן ואח״כ פסק פסו׳ משו׳ תולמ״ה והיינו דדייק וקאמר הף דתלאן עכשיו כו׳ • הבל אה״נ דאם תלה החוטין בכנף בלי קשירה וכריכה דיכול לפסוק קודם קשירה וכריכה • ומה שהביא הברייתא דתלאן ואח״כ פסק ראשי החוטין היינו אפי׳ קשירה וכריכה לא דכיון דנדון שלו איירי בתלה לבד שהוא עיקר העשיה לא רצה לפרש ולהאריך

אבל רואה אני דזה לא ניתן ליאמר דמלבד דפשט דברי ר״י נר׳ דאיירי בכ״ג ואת ועוד דאיך יתכן דבטלית הראשון הטיל זה החוטין וקשר וכרך והיו שם בלי פסי׳ והיו פסו׳ עד שהוצרך ללמדנו שתביא תכל׳ ממ״א ותו בה ובלב׳ שתהא מופסק׳ דאיירי באתי׳ נתינתו בטלית הראשון דהיו פסו׳ ולא היו מופסקות • וגם הש״ס דפריך התם במנחות ש״מ דמתירין ציצית מבגד לבגד מאי פריך דהתם שאני דהיו עשויות ושו הציציות בפיסול בטלית ראשון ולא הוו מידי כיון דקשר וכרך ואח״כ פסק הילכך דין הוא להתירן

להתירן לכתחילה כדי לתקנן ובכה"ג גם רב מודה דמותר ליתנם במקום אחר הנלא"ה לא • אלא ודאי פשט דברי הברייתא ותש"ס איירי בכה"ג • וכמש"ל בסי' צ"ג וצ"ו בס"ד יע"ש • וכיון שכן דברי רבי' ישעיה נראין ודאי דר"ל דהתלייה היא עיקר העשייה ואפי' בתחילת תחיבתם בכנפי קו' קשירה וכריכה ולא מחך ראשי החוטין דפסו' והוא הפך סוגיית הש"ס דסוכה • וממקום שהביא ר"י ראיה לדבריו אמר המ"ד הויא תיובתא • וכמ"ש הר"ן ומרן וכמו שביארנו : כי ע"כ דברי רבי' ישעיה כעת נא"ת • ומן התימא להרב ברכ"י בשיורי ברכה סי' ט"ו שהביא דברי רבי' ישעיה אלו ולא הרגיש בכל זה וצ"ע

ומ"מ למדנו מדברי ר"י דגירס' שלו בנוסח הברייתא דמנחות היתה ובלבד שתהא מופסקת ולא כגיר' רש"י ותוס' והרי"ף ודעי' דגרסי ובלבד שלא תהא מופסקת : ומה שהק' התוספות שם עיין למרן בב"י בר"סי ט"ו ולהרב בא"ו והבא"ק שם • וכבר אני עני כתבתי בזה בחי' לשם ע"ד רבני האחרו' בס"ד • והמתבאר מדבריהם לענין הדין הוא דאפי' דהיה בטלית הא' שיעור כדי עניבה והיה כשר מ"מ אין ליתנו בטלית אחר • וכבר כתבתי בזה לעי' בסי' פ"ו בס"ד • ועמ"ש הברכ"י שם בסי' ט"ו אות ג' יע"ש וגם לפי גיר' ר"י דגרים ובלבד שתהא מופסקת ישבתי אני עני למה שהק' מרן בב"י ז"ל שם ובסי' ט"ו ע"ד הרמב"ם דלא פסק הך דינא דברייתא ובלבד שלא תהא מופסקת דגיר' היא כגיר' ר"י וכבר פסק דין זה בפ"א ה"ד ע"ש והו"ל דעת הרמב"ם ז"ל כגיר' ר"י כוותיה ולא מטעמיה וכבר הרחבתי הדיבור בזה בס"ד בחי' על הרמב"ם ז"ל ואכמ"ל •

העולה מזה לענין דינא הוא דלכתחילה יש לחתוך החוטין קודם תחיבה ואם תחבן לבד ואח"ך פסקן כשרי' כל עוד דלא קשר וכרך כדעת רובא דרבוותא הראשונים וגם האחרונים ור"י דפוסל יחיד הוא בדבר הזה ומ"מ מהיות טוב לצאת י"ח מדע' רבי' ישעיה ז"ל נראה דאם תחבן בלי פסיקת החוטין ועדיין לא קשר וכרך דיסירם ויחתכם ואח"ך יתחבם בכנף כיון דיכול לתקנו בנקל יש לחוש לדעת ר"י בזה וזה ברור

סי' צ"ח

שאלה במה שפסק הטור בסי' י"ו בשיעור הטלי' להתחייב בציצי' דצריך שיתכסה בו ראשו ורובו של קטן והגדול אינו מתבייש לצאת בו באקראי לשוק אי הני תרי תנאי' הם בדוקא או אי סגי באחד משניהם

תשובה הנה בברייתא דהתכלת ד"מ תניא טלית שהקטן מתכסה בו ראשו ורובו והגדול יוצא בו דרך עראי חייבת בציצית אין הקטן מתכסה בו ראשו ורובו אע"פ שהגדול יוצא בה עראי פטורה ופרש"י והגדול יוצא בה שאינו בוש לצאת בה לשוק והנה הרי"ף והרא"ש ור' ישעיה בס' ס"ח די"ל ע"ב הביאו כל הברייתא כולה לפסק הלכה יע"ש בדבריהם ויש מקום לצדד בדעתם ולומר דתפ' לשון הברייתא ושהגדול יוצא בה דרך עראי לתרתי בעינן שיהיה בשיעור הטלית כדי לכסות ראשו ורובו של קטן וגם שהגדול יוצא בה כו' הלא"ה דהגדול אינו יוצא בה אפי' דיהיה בו שיעור כדי לכסות כו' פטורה מהציצית וא"נ י"ל דס"ל דכולה חדא מילתא היא דכל שיש בטלית כשיעור זה לכסות ראשו ורובו ש"ק אז הגדול יוצא כו' ואינו בוש לצאת ומקרי כסותו להתחייב בציצית וכפי' זה הכי משמע דתפ' לה הרמב"ם בה' ציצית רפ"ג וז"ל כסות דחייב אדם לעשות בה ציצית כו' ותהיה מידתה כדי שיתכסה בו ראשו ורובו של קטן ומתהלך לבדו בשוק וא"צ אחר לשומרו ולילך עמו כו' וכתב הראב"ד שם בהשגו' יפה אמר שלא בכל קטן משערין אלא בזה שיכול לילך לבדו בשוק דהרי אמרו והגדול יוצא בה אלמא לאו בכל קטן משערים עכ"ל

הנה מבואר לדעת הרמב"ם והראב"ד ז"ל דמה דקתני הברייתא והגדול יוצא בה כו' אינו תנאי אלא פי' למ"ש שהקטן מתכסה ראשו ורובו • וכ"כ מדברי המבי"ט בס' ק"ס וכ"כ מרן שם בכ"מ ובב"י ז"ל בא"ח סי' ט"ז וכ"כ שם משם מהר"י אבוהב ומהרינ"ת ושכ"נ מס' רע"ש ז"ל יע"ש ואף שהטור שכ כתב וגדול אינו מתבייש לצאת בו כו' כבר פי' דבריו דאינן ע"ד תנאי אלא לפרושי שיעור זה שהקטן מתכסה ראשו ורובו דאז הגדול יוצא בו דרך עראי וכ"כ הרב הפרישה שם יע"ש וכ"נ דהוא דעת הסמ"ג עשין כ"ו שהביא פירוש הרמב"ם ז"ל יע"ש וכ"כ ר"יו נתי' י"ט ח"ג אלא דמ"ש ופרש"י דאיירי בקטן כו' ט"ס הוא וצ"ל ופי' הרמב"ם ודוק וגם הכלבו בסי' כ"ב והא"ח בה' ציצית או' כ"א לא פסקו כ"א דין שיעור טלית דהקטן מתכסה ראשו ורובו ולא פסקו הא דגדול יוצא דס"ל דהכל תלוי דוקא בקטן ול"ב תנאי אחר שהגדול יוצא כו' •

איברא דראיתי להרנ"ח ז"ל בא"ח בסי' י"ו דר"ל דבעי תרי ב' תנאים דהקטן מתכסה כו' והגדול יוצא כו' והלא"ה דאין הגדול יוצא אפי' דהקטן מתכסה כו' פטור וכמו כן בסיפא דברייתא דאי אין שיעור כדי לכסות ראשו כו' אבל הגדול יוצא בדרך קבע חייבת מדנקט הברייתא אע"פ שהגדול יוצא דרך עראי ולא קתני סתמא אע"פ שהגדול יוצא כו' ותמה ע"ד מהרי"א ומהרינ"ת ומרן שהאריכו בפירוש הברייתא דה"ק כל שהקטן מתכסה כו' אז ודאי הגדול יוצא כו' דליתא להאי פירושא עכ"ד :

ולכאורה קשה ע"ד הרנ"ח דמה לו כי ינעק ע"ד הרבנים הנז' מאחר דהוכרחו לפ' הברייתא לדעת הרמב"ם דהשמיטו הא דגדול יוצא כו' אבל האמת נראה דכונת הרנ"ח להק' ע"ד הרבנים הוא דמאחר דיש לפר' הברייתא דתרתי התנאים בעינן א"כ הרי דברי הטור הם ברורים יותר דנקט לתרתי והרמב"ם והראב"ד ז"ל דהשמיטו הא דגדול י"ל משום דס"ל דמסתמא דשיעור זה שהקטן מתכסה כו' אין הגדול מתבייש לצאת לשוק וכ"ן דיש לפ' דברי הראב"ד וכ"כ המג"א בסי' י"ו סק"ו דה"ד הרנ"ח לו מסבי' הולך לדברי' וכתב דאף הרמב"ם לא הזכי' מגדו' כלום משו' הט"ט גופיה וכה הראני תלמידי הותיק החכם המרו' חיים עד העולם בן למורינו הרב המובהק כמה"ר דוד אמאדו נר"ו שבס' לחם שלמה אשר בסו' ס' ב"ד של שלמה די"ב ע"א עמד ע"ד הרנ"ח אלו דמה מק' ע"ד הרבנים דהם באו ליישב דברי הרמב"ם והניחו בצ"ע יע"ש ולפי מ"ש ל"ק ואדרבה נעלם ממנו דברי המג"א וצ"ע

א"ק בדברי הרנ"ח דרצה להכריע בפי' דסיפא דברייתא דאם הגדול יוצא כו' אפי' דהוי משיעור דהקטן מתכס' כו' חייבת מדתני אע"פ שהגדול יוצא דלמה ל"ק סתם והגדול יוצא ולעד"ן דאין זה הכרח

הכרח אלא דאיידי דרישא תני סיפא ועוד דלא יתכן לומר דבפחות משיעור זה אדם יוצא בקבע כ"א בעראי לכן לא תני סתמא . ועו"ק מ"ש הפרישה דא"א דבעי' תרווייהו אמאי לא תני סיפא אין הגדו' יוצא בה עראי אפי' דמכסה ראשו ורובו של קטן פטור וגם דהטור נקט בתחי' לשו' שיעור טלית כו' והא דהגדול אינו מתכוין כו' אינו תלוי בשיעור כיע"ש

ואפשר די"ל לזה לדעת הרב ב"ח דאדרבא מדיוקא דאע"פ שהגדול יוצא כו' צ"ל הוא דבדרך קבע חייב אפי' שהוא פחות מהשיעו' דהרט"ז ז"ל ישב באופן אחר כיע"ש • ומה דהכריע הרב פרי' מג' שוזהטור אין הכרח דודאי עיקר השיעור בטלית בכמותו ושיעורו הוא במה שמתכסה הקטן ר"ור אלא דבעי' ג"כ תנאי אחר והוא ברור ואולם ראיתי להמג"א שם שכתב ע"ד הרב"ח והרב"י ו"ל דהו"ל והגדול לובשו למה הזכיר יציאתו לשוק עכ"ל ולא ידעתי מה הכרח הוא זה שהרי זה שהגדול לובשו מבואר בברייתא שהוא כשיש בו שיעור שהקטן מתכסה כו' הרי הגדול יוצא כו' ואינו מתביים לצאת לשוק דבביתו אפי' בפחות משיעור זה אדם לובש

והנה מור"ם שם בסי' י"ו בהגה כתב וז"ל ואז חייב בציצית ודוק' כשהגדול לובשו פעמי' עראי ויוצא בו לשוק עכ"ל ולכאורה נר' מדבריו שדעתו כהרב"ח דתרתי בעינן שיעור דהקטן מתכסה כו' ושהגדול לובשו זכתו שכן הבין בדעתו הרב מג"א שם יע"ש וכ"כ הרב שכנה"ג והרב עו' תמיד והרב לח"ח בה' ציצית אות עו"ב יע"ש

ואם זאת היתה כונת מור"ם מלבד מה שקשה מיניה וביה דהוא ז"ל בד"מ הביא מ"ש מרן בב"י משם מהרי"א ומהריב"ח דשיעור טלית הוא כשהקטן כו' אף שאין הגדול יוצא בו והא דאמר הגדול יוצא בו היינו לומר דאין חיוב בציצית אלא כשהגדול יוצא בו כו' יע"ש • וא"כ איך בהגה כתב להפך מזה וכמו שהק' הרב מג"א שם ועוד שהרי בהגה' מור"ם ציין שם ע"ד ט"ז ב"י בשם מהרי"א ומהריב"ח ז"ל והרי בב"י ז"ל כתב להפך בשמם ואף דהמציין ציונים אלו בדברי מור"ם אינו מור"ם בעצמו כ"א אחריו לו קם ובנה אלו ציון וכמה פעמים לא צדק המציין כמ"ש הגאון מו"ה ז"ל בחבו' כ"י שהשיגני בענין שומרת יבם שמתה (והיא שייכא לקונט' אה"ע כמו שיע"ש) וכ"כ הרב חיד"א בס' עין זוכר מע' ן' אות ע"ו ובסי"ב בא"הע ר"סי י"א יע"ש : מ"מ הדבר קשה מהיכן למד דין זה מור"ם בהגה זו דאין לנו לו' שהוא ס' עצמו דהרי ידוע דמור"ם אינו כותב דינים מחודשים כ"א מ"ש מרן בב"י או הוא בעצמו בס' ד"מ , ואם סמך לפ' דברי הטור כפי' הרב"ח עכ"פ בד"מ הוה שקיל וטרי ע"ד מרן והרבנים הנז' דפי' דברי הטור להפך

כי ע"כ הנכון הנר' לו' בכוונת דברי מור"ם הוא שדבריו' בהגה אלו הם ממש כמ"ש בד"מ בשם ב"י ומוהרי"א ומהריב"ח והיינו דבא ללמד שיעור זה שכתב בש"ע אז חייב בציצית ולאו תיובתא לקטן כ"א לגדו' ומ"ש הרמג"א להשיג ע"ז דמה בא ללמדינו י"ל דבא ללמד את זה שלא נטעה בפי' הברייתא גופא ובדברי הפוסקים שכתבו הא דגדו' ולישב דברי מרן בש"ע דלא הזכיר הא דגדול כלל • וכן הבינו הרבני' הרט"ז והרב נחלת צבי בכונת דברי מור"ם והוא האמת : וכן הכריע הרב מאמר מרדכי שם בסי' י"ו והשי' ע"ד הרמג"א יע"ש

ברם מדברי הרב הלבוש שכתב וז"ל שיעור טלית החייב בציצי' שיערו חז"ל שאם הוא גדול כ"כ שהקטן מתכסה כו' וגדול הלובשו אינו מתביים כו' מדבריו אלו נר' דבעי' לתרתי דאל"כ הו"ל לבאר ולו' ואז הגדול לובשו כו' וכדרכו לפ' ולא לסתום : וגם בסוף דבריו הכי מוכח דסיים וכת' וז"ל ואם הוא קטן כ"כ דאין דרך סתם בני אדם להתכסות בו זה שיוצא בו באקראי לשוק ואינו מתביי' דעתו בטל אצל כל אדם עכ"ל • והנה בודאי דכונתו הוא דאפי' שזה הטלית שהוא קטן כ"כ לא פחית משיעורא ט"ז דאיכא שיעור כדי לכסות ראשו ורו' של קטן אלא דהתנאי האחר דבעי' דיהיה הגדול יוצא כו' אינו בכל גדול כ"א באחד אז אמרינן בטלה דעתו אצל כל אדם • דס"מ דס"ל כהרב"ח דאפי' דיש שיעור בטלי' כדי לכסות ראשו ורו' של קטן אם אין הגדול יוצא בו דרך עראי ל"מ להתחייב דתרווייהו בעי' דאל"כ דכונת הרב הלבוש כמ"ש ואם הוא קטן כ"כ היינו פחות משיעור הרי אין אנו צריכים לזה שיוצא באקראי משום דבטל דעתו כו' דת"ל דבלא"ה אין שום קטן יוצא בו דרך עראי והיינו דינא דתני בברייתא בסיפא ופסקה הרב הלבוש שם דאם אין מתכסה ראשו ורו' של קטן אפי' דגדול יוצא בו דרך עראי פטור והיינו בכל גדול

כי כן האמת כמ"ש בדברי הרב הלבוש דקאי כש' הרב"ח דתרתי בעי' מתכסה ראשו ורו' והגדו' יוצא ג"כ ואז אם יהיה האופן שזה הגדול יוצא בו דרך עראי ושאר בני אדם אינן יוצאין ל"מ להתחייב • וע"ז הוא שכתב הרב שכנה"ג ע"ד הרב"ח דכן מוכח מדברי הלבוש שהוא כדברי הרב"ח לענין זה דבעי' תרתי לכסות ראשו ורו' של קטן וגם הגדול לובשו • וכ"כ להדיא הרב לח"ח שם בעל הלבוש כיע"ש , וזה תמהני ע"ד הרב עולת תמיד שכתב בסי' י"ז אות א' וז"ל ובכנה"ג כתב איפכא בשם הלבוש ולא דק עכ"ל •

ואחרי המ"ר אדרבה הוא עצמו כתב בדברי הרב כנה"ג דלא כת' הכנה"ג דכןמוכח בלבוש כדברי הרב"ח כ"א למה שצריך ב' תנאים אבל לענין מ"ש הרב"ח דאם הגדול יוצא בקבע אפי' דאין הקטן מתכסה חייבת שהשיב עליו הרב עולת תמיד דבטלה דעתו אכ"א בזה גם הלבוש מודה וכמ"ש דבטל דעתו אצל כ"א ביוצא בו באקראי דאין דרך סתם בני אדם לצאת דזהו ענין אחר אם הא דאמרינן יוצא עראי או בקבע אינו תלוי באותו אדם גופיה כ"א בסתם בני אדם • ואפש"ל דגם הרב"ח לא כתב כ"א כשיהיה האופן דזהו ג"כ סתם דרך בני אדם לצאת בכה"ג וזה ברור : וראיתי להרב אליהו רבה שהביא לקו' הע"ת ע"ד הרב כנה"ג והי' דלא כתב הרב הלבוש דבטלה דעתו כו' כ"א ביוצא עראי ולא בדרך קבע כו' יע"ש , ולפי מ"ש אין אנו צריכים לזה דבלא"ה דברי הרב כנה"ג הם ברורים : ואולם בס' א"ז דקדק יותר מדברי הלבוש דמדכתב יוצא באקראי הא בדרך קבע חייב יע"ש ואין זה דקדוק דנקט לשון הברייתא ואין זה הכרח וכמש"ל • ועיין להרב חלקו של ידיד בסי' י"ו מ"ש להשיב ע"ד הרב"ח דבטלה דעתו ולא זכר מדברי הרב ע"ת והא"ר וזוטא

וראיתי להרב פרי הארץ ח"א בסי' א' שנשא על ענין זה בשיעור הטלית לחייבו בציצית והביא לדברי הרב"ח או וכים וז"ל ולפי' זה סמך ב' ידיו עליו הרב שכנה"ג יע"ש , וכתב שכ"ן לדקדק מתוך דברי הרב בעל המפה ובעל הלבוש עכ"ל , ואנכי הרואה לא מצאתי שום סמך לזה דהרב שכנה"ג

שכנה"ג הסכים לפי' הרב"ח הלזה בדברי הטור פ"א דהרב כנה"ג הביא דברי הרב"ח כדמותו כצלמו ע"ד מרן הב"י כמנהגו הטוב ואין מזה הוכחה דמסכי' לפי' ב"ח במ"ש וכן מוכח מדברי מור"ם והלבוש ועב"ז אין צ"ל הכרח דהסכימה דעתו • גם מ"ש להפי' ע"ד הרב כנה"ג אלו במ"ש וכ"ן מדברי מור"ם והלבוש ז"ל וז"ל ואני הצעיר הרבתי לדקדק מדבריהם ולא מצאתי כן דאין מתוך דבריהם הוכחה לפי' זה כלל עכ"ל • ולע"ד ק"ל ע"ד תרתי דאעיקרא דדינא דברי מור"ם כפשוטן שכתב ודוקא כשהגדול הוא מורה הוכחה גמו' בדברי הרב"ח וכמ"ש בפי' הרב מג"א והרב לח"מ ואף למ"ש הנן יד עניי דאין זה כונת דברי מור"ם והיינו מכח ההכרח ממ"ש בד"מ וא"כ איך לא הזכיר כלל זה נדד בזה דאיכא צדדים בדברי מור"ם לכאן ולכאן והיותר תימא למ"ש דמדברי הלבוש אין הוכחה כלל הרואה דברי הלבוש יראה דברורים הם דס"ל דבעינן תרתי כפ' הרב"ח כמו שהוכחנו וכמו שהוכיחו הרמג"א והרב לח"מ ודעימייהו ואיך נעלם ממנו כ"ז • וכ"נ ק"ל ע"ד הרב חלקו של ידיד שם שעמד ע"ד הר' כנה"ג זנ"י ושו"ר להרב נחפה בכסף חא"ח סי' א' ד"ג ע"ד מ"ש בזה יע"ש

עוד ראיתי להרב פרי הארץ שם שהביא ראיה דהדבר תלוי בקטן דוקא ולא בגדול ממ"ש במנחות ד"מ עמ"ש רבא הטיל לבעל' ג' גו' פסול משום תעשה ולא מן העשוי ופריך מתי' הסידים הראשונים כיון דארגו בה שלשה היה מטילין לה תכלת ופרש"י דהיאך היו מטילין ואמאי לא אמרי' תולמ"ה ואע"ג דלא הוה מחייב בציצית עד שתהא כדי לכסות בו קטן כו' כדלקמן ומשני כיון דפגעו בה ג' ופרש"י שפגעו בה ג' כיון דהגיעו לג' אצבעות האחרונים כו' יע"ש הרי מכאן ראיה דעיקר מילתא תלוי בקטן ולא בגדול דא"א דלא מחייב אלא כשגדול יוצא כו' א"כ הכתי קשה גבי חסידים הראשונים דאפי' דפגעו בה ג' מ"מ הכתי לא מחייב אלא בגדול יוצא והיאך היו מטילין לה ציצית א"ו כדאמרן דעיקר חובא בשיעור דקטן תלוי ות"ד יע"ש

ואחרי המח"ד איני רואה מכאן ראיה כלל דבשלמא לס"ל מעיקרא דקתני כיון דארגו בה ג' א"כ היה הדבר קשה דליכא שיעו' דציצית כלל כיון דעכ"פ בעי' שיעור שיתכסה ר"ור של קטן וליכא וכ"ש דאינו נכנס בסוג דגדול יוצא בו עראי אבל השתא דמשני כיון דפגעו בה ג' היינו דהיו עושים טליתם בשיעור מרווח באורך וברוחב והכי הוא ס"ל לו' דחסידים הראשוני' היו עושים הטלית של מצוה במקום גדול כדי שלא יהיה ראוי לצאת בו גדול עראי ודאי זה לא ניתן ליאמר דודאי היו עושים כדינו הראוי ובזה לא נכנס הש"ס בספק כלל דאם לפי הדין צריך שיהיה ראוי לצאת בו הגדול עראי בודאי דהיו עושים אותו בכל תקוניו ובכל משפטיו ולא מצא הש"ס לתפוס כ"א במה ס"ל לומר כיון דארגו בה ג' והוא ברור ולפי מה שביארנו אין מקום להביא ראיה מפרש"י שהזכיר הא דקטן מתכסה ולא הזכיר הגדול יוצא כו' וכמ"ש תלמידו הרב נחפה בכסף שם יע"ש :

ובזה אזלא ליה תי' הרב מר אחיו שהביא שם על קו' שהקשה ע"ד הרי"ד אלחנן שהביא המרדכי בה' ציצית סי' תתקמ"ב בהך דהסידים הא' שכתב וז"ל חסידים הראשונים כיון דארגו בה ג' היו מטילין בה תכלת תק' הרר"א הא בעי' כדי שיתכסה ר"ור ש"ק וי"ל כיון דעתיד לגומרה מחייב מיד עכ"ל דהדבר תמוה דהא אסיק הש"ס אימא כיון דפגעו בה ג' דהשתא לפום הך שינויא הוא איכא שיעור כדי שיתכסה בו קטן • ותי' מכח מר אחיו דכונת הרר"א להק' אפי' להך שינויא דמשני אימא כיון דפגעו בה כו' דהא ניחא לענין דליכא תולמ"ה מ"מ הכתי הואיל ולא נגמר שיעור כדי לכסות בו קטן היאך היו מטילין כו' וח"ל ומלבד מה שדחה שם הרב עוד איכא למדחי דמי הגיד לו דחסידים הראשונים היו עושים טליתם כ"כ במקום כדי שיקשה להא כיון דפגעו בה ג' ליכא שיעורא כדי שיתכסה דאימא הוי שיעור טליתם יותר ויותר משיעור זה ואית בה כדי לכסות ר"ור אפי' של גדול וגם שיוצא בו הגדול בדרך קבע וענין חסידותם וזריזותם במצוה היה דאפי' שלא נגמר הבגד לגמרי היו מתחילים במצוה להטיל בה ציצית • וזה ראיתי להרב ידיו של משה בחי' למנחות דקנ"ה ע"ד שתמה גם הוא ע"ד הרר"א אלו ורצה ליישב דכונתו להק' לפום ס"ד דהכא דהיינו כיון דארגו כו' נמי דבעי' למפשט דליכא משום תולמ"ה מ"מ מה חסידות יש כאן כיון דליכא שיעור טלית וליכא מצוה ותי' כו' יע"ש וגם זה הוא דוחק דמאחר דקו' הש"ס היא משום תולמ"ה הוי משום דליכא שיעור א"כ בכלל הקו' הוי זה וכבר ראיתי למוהר"ש בנע"ט בביאורו למרדכי בסו"ה א' שתי' גם הוא כתי' הרב שם דצ"ל דקו' היא על המקשן וכתב שהוא דוחק יע"ש

וראיתי להרב יד אהרן בהי' י"ו שתי' מעין כיוצא בזה דקו' על המקשן דאמאי המתין להק' על מימרא דר"א ולא ק"ל על הברייתא דשיעורא דאמרו בטלית שקטן מתכסה בו שם הו"ל להק' והא חסידים הראשונים כיון שארגו ג' משמע דלא בעי' האי שיעורא לזה תי' כו' יע"ש ולא הבנתי תי' כלל דמלבד דברייתא אברייתא קא רמית ואת וע"ק דאם ליכא איסור משום תולמ"ה מאי קו' פריך בזה משום דטלית בעי' שיעורא כדי לכסות ר"ור ש"ק וכי הוה ס"ל דהסידים הראשונים בג' אצבעות דארג לבד הוה מספיק להו זה הטלית והרי מג' שארגו בה משמע דזריזותם היה להטיל בתחי' אריגתו אקדמיה הסר הרבה להשלימו ועיין להרב ן'ידיד שתי' כתי' הרב י"א יע"ש ויש להשיב ע"ד ועמ"ש עוד שם על תמו' פרי הארץ ונמ"ש לעיל ודוק

וראיתי להרב נחפה בכסף בא"ח סי' א' ד"ג ע"ג דרצה לת' לקו' הרב פרי הארץ ע"ד הרר"א אלו עמ"ש רש"י שם ואכן תוך ג' בעינן כו' יעש"ב והרואה יראה דעדיין לא איפרק מחולשא כיון דכל עיקר הטעם הוי משום דבעי' שיעור טלית כדי שיתכסה ר"ור של קטן הרי נכלל בזה קו' הרר"א

כי כן הנכון הנר' לע"ד לתרץ בדעת הרר"א הוא דלא מפרש בדברי הברייתא כפי' רש"י כיון דארג בה ג' היינו ג' אצבעות כו' ואיכא משום תולמ"ה אלא הוא מפ' דקו' הש"ס לר"א מהברייתא דהסידים הראשונים כיון דארגו בה ג' היו מטילין הכונה כיון דארגו בה ג' כנפות היו מטילין ואע"ג דלא היה בה עדין כנף ד' באופן דארגו באלכסון ועיין בספרי ס' כי תצא דיש מיני בגדים שאינן מרובעים ואפשר שגם באריגה היו עושין כסדר הזה ואם דסתם אריגה הוא מרובע' שתי וערב והיא קו' לר"א דקאמר הטיל לבעלת ג' והשלימה לד' פסו' משום תעשה ולא מן העשוי וע"ז משני הש"ס אימא כיון דפגעו בה ג' היו מטילין לה התכלת והכונה דלא באורג הבגד איירי אלא כשהיו חותכי' להם טלית לא היו ממתני' עד שיוחתכום כל הד'

הד' כנפות מן הדבר שעושים ממנו ד' כנפות אלא כיון דפגעו בה ג' מתוקנים ומתקנים הג' כנפות אף דעדיין הכנף הד' לא היה חתוך ומתוקן ממקום שפסק ולא נתקן הכל הד' לכנף היו מטילין הציצית • וע"ז הק' הרר"א דהרי בעי' כדי שיתכסה ר"ור ש"ק וכל עו' שעדין לא נתקן ליכא שיעור שיתכסה ואנן בעינן שיתכסה הקטן באורך וברוחב כמ"ש מרן בשם הא"ח וכל דליכא ד' כנפות לא חזי לכסות באורך וברוחב לזה תי' הס"ס כיון דעתיד לגומרה מחייב מיד דהיינו כיון דעתיד לתקנה הו"ל כאיכא שיעורא אלא דק' ע"ז שהרי ל' המרדכי שהביא קו' הרר"א ז"ל הוא על הברייתא דקתני כיון דארגו כו' ואפש"ל דהמרדכי נקט תהי' לשון הברייתא כס"ד דש"ס כו' וסמך על לשון הש"ס דמשני אימא כיון דפגעו בה ג' ואפשיש לדחות דמי תגיד לו דבג' כנפות המחותכות ומתוקנות ליכא שיעור להתכסות בו הקטן ר"ור דיש לו' דס"ל להרר"א דכיון דתלוי הדבר לתקנו ולפגעו בכנף הד' שדינן כולה או מקצתה כאו אינה ומה גם דבעי' הכסוי באורך וברוחב הו"ל בציר משיעורא כן נ"ל כעת ליישב דברי הרר"א לפי חומר הנושא וק"ל ועיין להרב יצחק ירנן בה' ציצית ס"ג ה"א יע"ש

עו"ב הרב פרי הארץ ז"ל מ"מ שמעינן מדברי הרר"א כיון דעתיד לגומרה מחייב דמשם ראיה למאי דכתי' דכולה מילתא תלוי בשיעור דקטן מתכסה כו' ולא בגדול יוצא יע"ש • ואחר המ"ר אין ראיה לדברי הרר"א דמלבד מה דכתי' בפי' דבריו זאת ועוד למאי דכתב דעתיד לגומרה לאו השיעורא דקטן מיירי דבודאי הסידים הראשונים היו עושים יותר משיעור זה ובלא"ה כל הבגדים דמתכסים כל גופן היו בהם ד' כנפות והיה בהם שיעור גדול מהגדול יוצא בקבע וכ"ש משיעור ערא' • וראיתי להרב נחפה בכסף דגם הוא דחה לראית רבו הלזו מכל אחר • והרואה יר' שדבריו תמוהים ביותר שכתב וז"ל דאתי' הרר"א ליכא הוכחה דלעולם מצינן למימר דבעי' שיעו' דגדול יוצא אכן כיון דעתיד לגומרה מחייב אפי' אין בה שיעור כו' זא"ד

ואחרי המ"ר אין דבריו מובנים דהרי ראית רבו היא על מה דהק' הרר"א דבעי' שיעור דקטן ותי' שכיון דעתי' לגומרה ש"מ דדוקא לשיעור דקטן קפיד ולא יותר וא"כ מה היתה כוונתו לדחות לראית רבו באמור לו דבעינן שיעורא דגדול אכן כיון דעתיד לגומרה מחייב מיד דמהיכא תיתי לדברי הרר"א דיצטריך שיעורא דגדול מאחר דתי' הוי על קו' דבעי' שיעור דקטן והיותר תימה שדחה דברי רבו ובנה עליה הראיה היא גופ' מדיליה דמדלא כתב הרר"א כ"א שיעור דקטן ולא גדול יוצא בודאי דלא איכפת ליה כ"א בשיעור דקטן לבד ולא בגדול יוצא דלע"ד הן הם דברי רבו וראיתו אלא דלע"ד שאני לעצמי איני רואה ראיה כלל וכמ"ש •

עוד ראיתי להרב נחפה בכסף שם שתמה ע"ד רבו הרב פרי הארץ במ"ש וז"ל והיותר נר' בעיני הוא כדעת הטור דכולה מילתא תליא בדאיכא שיעור לקטן ואז אם הגדול יוצא בו עראי מחייב הגדו' כפי' מוהרי"א והא דתלה הדבר בגדול עד שאין הגדול יוצא עראי כו' כמ"ש הרב הלבוש ותמה ע"ד דסתרי אהדדי מדישא לסיפא דבתחי' כתב דכולא מילתא תליא בקטן ותוך כדי דבור חזר ואמר ואז אם הגדול יוצא דמשמע דלאו בשיעורא דקטן תליא כו'

הח"ד

ולע"ד לק"מ דעכ"פ כשאנו אומרים דעיקר השיעור תלוי בקטן ק' דהברייתא ג"כ נקט והגדול יוצא בו עראי וכריכים אנו לפ' דמאי דנקט והגדול היינו דאז הגדול כשיוצא בו חייב לענין שיעור דגדול והן הם דברי מוהרי"א כמ"ש מרן בב"י בשמו וא"כ מה מק' דסתרי דבריו דבתחי' כתב דכולה מילתא תליא בקטן וחזר ואמר ואז הגדול יוצא כו' שדבריו ברורי' ומבוררי' כאמור: והיותר ק' מ"ש להק' ע"ד רבו וז"ל ועי"ק דייתא ס"ז למוהרי"א ומהרי"א כת' בפי' להפדלא בעי' שיעורא אלא דנקט ליה אגב סיפא כו' יע"ש : ולא ידעתי היכן מצא כן בדברי מוהרי"א שכתב משום סיפא דלא כתב מוהרי"א כ"א מהא דקתני שהגדול יוצא בה עראי פי' קא מפ' דזה הכסות חייב משום שהגדול יוצא בו עראי לא מפני דהקטן מחוייב כו' יע"ש בב"י והרי זה בעצמו הוא מ"ש הרב פרי הארץ משם מוהרי"א כמבואר בדבריו ומ"ש הרב פרי הארץ והא דתלה בגדול והביא ס' הרב הלבוש אף דבזה אינו מודה מוהרי"א מ"מ הוא בא ליישב דברי הטור דהכל תלוי בשיעור דקטן אלא דמ"ש הגדו' יוצא הוא דבעי' עכ"פ בשיעור דקטן שיהיה כ"כ גדול דראוי לגדו' לצאת בו עראי הלא"ה דזה הקטן הוא גנס והטניח הוא כ"כ גדול ל"מ אבל בסתם הדבר תלוי בקטן • ועיין להרב מוהר"ם בנעט ז"ל בב"י להמרדכי ד"ג ע"ב • ובזה נ"ל דפליג הרב הלבוש להרב"ח דכפי דברי הרב"ח נר' דאף בכל קטן דיש בו שיעור לכסות בו רו"ר צריך תנאי אחר דהגדול יוצא בו ולדע' הרב הלבוש בסתם קטן דהשיעור הוי גדול אז מסתמא הגדול יוצא בו עראי אמנם אם יהיה האופן שהוא כ"כ קטן לא

ומ"מ למאי דאתן עלה הנה מבו' שדעת הרמב"ם והראב"ד ומוהרי"א ומוהריב"ח ומרן בב"י וכן פסק בש"ג וכ"ן דעת הכלבו והא"ח דהכל תלוי בשיעור דקטן מתכסה בו ר"ור ואז הגדול מחייב דמסתמא הגדול יוצא בו עראי ולדעתם גם הטור ס"ל • אכן לדעת הרב"ח והלבוש והשכנ"הג והרב לה"ח והרט"ז והרמג"א כולהו ס"ל לתרתי בעינן שיעור דקטן והגדול יוצא בו ולדעת קצת מהם גם דעת הטור ומור"ם הכי קי"ל

וכיון שכן לענין דינא צריכ' רבה דלעד"ן דשיעור דקטן מתכסה כו' בזמן הזה (שהוא אמה על אמה או אמה וחצי כדבעי' למימר לקמן בסי' שאחר זה בס"ד) בזה השיעור בזמנינו זה אין הגדול יוצא בו עראי לשוק דמחביים לצאת וכ"פי רש"י והטור דה"ט דבעי' שיעור זה דאינו מתביים הגדול לצאת ולפי פי' הרנ"י ז"ל שפי' וז"ל טליח של קטן כו' והמתביי' בו לצאת לחוץ בלא כסות מתכס' ראשו חיינת דכסותו קרינן ביה כו' יע"ש

הנה נר' לכאורה דהביוש הוא דיוצא לחוץ בלא כסות ובהא ודאי בשיעור בגד כזה הגדול מתביים וגם אינו מתכסה בזה השיעור ראשו ורו' כי כ"ן דבונת דברי הרנ"י הוא לפ' בטלית של קטן גופיה דמתכסה בו ר"ור ש"ק היינו נקטו גופיה דע"י הכסות הזה אינו מתביים לצאת לחוץ בלא כסות דמתכסה בו ר"ור וכן ראיתי במס' ספי' כן דברי הרנ"י ובכה"ג הגדול לובשו הייבא דכסותו קרינן ביה לגבי גדול ג"כ וא"כ דגם הרנ"י מודה דבגדול היוצא בה עראי לאו כשהוא ערום מבלי לבוש הוא כשהוא בכסותו איירי אלא דרוצה להתכסות בזה ראשו מפני החמה או הגשמים או על כתפיו מפני הקור וכיוצא בזה ועוד שכתב מרן בב"י בסי' י' וז"ל וכן יש לתמוה

על

על בני ספרד שהיו נוהגים להביא חתיכת בגד כאמה או אמתים ואורכו מוטלת על כתפיהם למה לא היו מטילין בה ציצית כו' יע"ש : הרי דבשיעור אמ"ז המנהג ללבוש הגדולים וזה השיעור אין הגדול יוצא בה עראי מתביישים דבפחות מזה דהוי שיעור קטן הגדול אינו יוצא בה עראי ומתביישים ואפי' שיהיה האופן דזה הגדול אינו יוצא בו עראי ולגבי דידיה לא"מ כס"תו ולפי דעת הרב"ח כפי מה שהבינו בדעתו הרב ע"ת והרב א"ר וזוטא אינו מחוייב להטיל בה ציצית ולא אמרי' בטלה דעתו אצל כל אדם, כי כן לענין מעשה ראוי להחמיר כדבריהם

והנראה לע"ד לפסק הלכה הוא דבשיעור שהקטן מתכסה בה ר"ור לבד החיוב מוטל להטיל בה ציצית כיון דלדעת כל הראשונים חייבת בציצית • וכזה השיעור מסתמא אית ביה שיעור דגדול יוצא כו' • אלא דלענין ברכה נראה דאם בזה השיעור אין הגדול יוצא בו עראי ואפי' אם סתם בני אדם יוצאין בו באקראי מ"מ לגבי דידיה אינו יוצא ראוי להתיר דאם לובש בשיעור זה שיטיל ציצית. אבל לא יברך משום ס' ברכות והנכון לעשות יותר גדול משיעור הנו' בשיעור טליתות הבנוניות שעושין בני הכנ ושל בעלי בתים הרגילים להתעטף בהם בימי החול דבזה השיעור גם הגדול יוצא בו עראי ואפש"ל אפי' בדרך קבע וזה ברור ועמש"ל בס"ד בסי' שאח"ו

סימן צ"ט

שאלה בשיעור זה של טלית להחייב בציצי' דבעי' כדי שיתכסה בו ר"ור ש"ק לנו לדעת שיעור קטן בן כמה שנים הוא, וגם שיעור הטלית כמה הוא שיעורו באמת איש •

תשובה הנה תניא במנחות דמ"ב ע"ב טלית שהקטן מתכסה בו ר"ור והגדול יוצא בו דרך עראי חייבת בציצית אין הקטן מתכסה בו כו' אע"פ דהגדול יוצא עראי פטור' עכ"ל הברייתא ופסקוה הרי"ף והרא"ש בהלק"ט סי"ח' ור' ישעיה בס' שס חיים דף ל' ע"ב והתשב"ץ תלמיד מוהר"ם בק"ק סי' רס"ל יע"ש וראיתי לרש"י אשר סביבות הרי"ף בהלק"ט שכת' שהקטן הזה הוא שהגיע לחינוך יע"ש, וכ"פ הס"מג סי' כ"ז וז"ל וטלית שהקטן מתכסה בו ר"ור וגדול יוצא בו עראי חייבת בציצית ושמעתי שקטון ר"ל שהגיע לחינוך כדאמרינן קטן היודע להתעטף חייב בציצית יע"ש : וכ"כ הכלבו סימן כ"ב והא"ח בה' ציצית סי' כ"ז יע"ש וצריך לדעת לדברי הרבנים אלו אם שיעור זה בקטן שהגיע לחינוך בכמה הוא, וראיתי להרב"ח בסי' י"ו שכתב דהיינו קטן כבר שית כבר ז' וכ"כ הרב ע"ת שם סק"ב יע"ש

ולפי סברא זו אפש"ל דגם מ"ש הרמב"ם ברפ"ג בשיעור הטלית וז"ל ותהיה מידתה כדי שיתכסה בר"ור ש"ק המתהלך לבדו בשוק וא"צ אחר לשומרו ולילך עמו יע"ש • וכתב שם הרא"בד דיעה כתב כו' יע"ש דנר' דהודה לדברי הרמב"ם ולזאת מסכים הסמ"ג בעשין כ"ו והמרדכי בהלק"ט סי' תתקמ"ג ור' ירו' בת"א נתי' י"ט ח"ג אלא דמ"ש שם ופרש"י הוא ט"ס וצ"ל הרמב"ם וכמש"ל בסי' הקודם יע"ש, א"כ שיעור קטן זה ההולך לבדו בשוק היינו כשהוא בן שש ובן שבע כאשר ליבר בקדשו הרב החינוך בס' שלח לך סי' שפ"ו וז"ל ויהיה שיעור גדול כדי שיוכל לכסות בו ר"ור גופו ש"ק המתהלך בשוק לבדו מבלי שומר ולפי אדומה דומנזה הוא כבר שית כבר ז' עכ"ל הרי לך בפי' דגם לדברי הרמב"ם ודעי' שנתנו שיעור לקטן זה שהוא המתהלך לבדו בשוק היינו כב"ש וכבר שבע והוא כדברי הרבנים שכתבו שיעור זה דמיירי בקטן שהגיע לחינוך ודא ודא אחת היא •

אלא דהטור בסימן ט"ז כתב דשיעור קטנות הוא בן ט' שנים ואחרי המ"ד הוא תימא דמהיכן משמע ליה הא • הן אמת דמרן בכ"מ ובב"י והרב"ח והפרישה פי' דברי ריב"ה שמדברי הרמב"ם שכתב קטן המתהלך לבדו נפק"ל להטור זה שהוא בן ט' שנים יע"ש • וא"כ ע"כ צ"ל דגם מה שפסק בש"ע ברס"י ט"ז כל' הרמב"ם שיעור טלית דחייב בציצית כו' ר"ור של קטן המתהלך לבדו בשוק כו' היינו כפי' דברי הטור שהוא בן ט' שנים • וכ"כ להדיא הרב ע"ת ע"ד מרן וכן צ"ל לדברי הרב הלבוש וכמ"ש הרב א"ז ס"ק א' יע"ש, וכ"כ הרב לח"ת בה' ציצית סי' ט"ז יע"ש

ואחרי המח"ר הוא תימא למרן והרב"ח ועל שאר הרבנים דנמשכו אחריהם לפ' דברי הרמב"ם כדברי הטור ולא זכרו כלל מדברי החינוך דמפ' לדברי הרמב"ם להדיא כבר שית וכב"ש • והרם יותר הו"ל לעשות עיקר מדברי הרב החינוך שבא לפ' דברי הרמב"ם מדברי הטור דלאו ע"ד הרמב"ם ז"ל קאי ואפש"ל דחולק עליו והיה נר' לו' דגם מרן ז"ל בש"ע דפסק שיעור שהקטן מתהלך בשוק היינו כפי החינוך כבר שית כב"ש ויהיה הלכתא כן. כיון דהפוס' שכתבו שהגיע לחינוך קיימי בס' זאת והוו רבים לגבי הטור שכתב שהוא בן ט' שנים דהוי יחיד בדבר אלא דסבתי וראיתי דהא ליתא לפי דעת מרן כיון דבכ"מ ובב"י לא הביא שום פי' לדברי הרמב"ם ז"ל כ"א הא דכתב הטור שהוא בן ט' שנים א"כ כשפסק בש"ע בסתם לשון הרמב"ם ז"ל סתמו כפי' דאיירי על פי' הטור שהוא בן ט' דכל כי האי דאיכא נפקותא טובא ממ"ש בכ"מ ובב"י בפי' דברי הרמב"ם הו"ל לבאר ולא לסתום וא"כ דעתו ז"ל כדעת הטור דקטן זה הוא בן ט' שנים ועיין להרב יד מלאכי בכללי הש"ע סי' י"א וגם להרב מהר"ד ערמה בתי' להרמב"ם רפ"ג דציצית שכתב ע"ד הרמב"ם אלו י"מ קטן בן ט' שנים יע"ש והוא תימא דלא זכר סר לדברי החינוך ועיין בס' א"ר בסי' י"ו יע"ש ולהרב נחפה בכסף חא"ח סי' א' יע"ש •

אמת דראיתי להרמג"א שם בר"סי י"ו שהשיב ע"ד הרב"ח שכתב דהסמ"ק שכתב בקטן שהגיע לחינוך שהוא בן שש בן שבע וחולק להטור ז"ל שכתב בן ט' שנים דלא פליג הטור להסמ"ק ז"ל דס"ל דשיעור חינוך הוי בן ט' כמ"ש התוס' בריש ערכין יע"ש והנה דברי התוס' בפ"ק דערכין ד"ב בד"ה שהגיע המה באו ע"ד רש"י שם בד"ה שהגיע שכת' וז"ל פלוגתא היא בפ' בתרא דיומא חד אמר כבר שית כבר שבע (כבר"ה כבר ט') וחד אמר כבר ט' כבר עשר : והתוס' ז"ל הביאו ל' רש"י הלזה וכתבו וז"ל ולא נהיר' דהתם בחינוך קטן להענית איירי אבל בשאר מצות כל אחד ואחד לפי דרכו כדאמרינן גבי לולב וסוכה ותפילין עכ"ל • והנה ט"ס יש בדברי רש"י ובתוס' ז"ל שם שה"ל וכצ"ל חד אמר כבר תמני כבר ט' וחד"א כבר ט' כבר עשר והכי איתא התם ביומא דפ"ב אמר"ה בן ח' ובן ט' מחנכים אותו לשעות כו' ור"נ אמר בן ט' ובן עשר מחנכים כו' יע"ש ותמהני להרב הק נחן בסי' לשם

דנקית

אנחית להגיה בדברי רש"י ובתוס' ז"ל וכת' וז"ל חד"א
תבר תמני כבר ט' וחד אמר כבר עשר כבר י"א יע"ש
פליגתא כמו שנתבאר אבל חד"א כבר תמני כבר ט' שהוא
ר"ה וחד אמר כבר ט' כבר עשר כר"נ

ונראה ליישב דברי הרב ח"ן דהנה איתא התם ביומא ש' ר' יוחנן דאמר בר עשר ובר
י"א ועכ"ל צ"ל דרש"י הביא את דר"ן בר ט' ובר עשר
וש' ר"י בר עשר ובר י"א שהרי כתב רש"י פתח דבריו
פלוגתא היא ביומא כו' והרי בדברי ר"ה דאמר בר
תמני ובר ט' ור"ן דאמר בר ט' ובר עשר ליכא פלוגת'
ביניהם כמבואר שם בש"ס ובפרש"י כי כן צ"ל בר ט' ובר
עשר דהיינו כר"ה וכר"ן כיון דלא פליגי אהדדי וחד"א
בר עשר ובר י"א היינו כר"י וא"כ שפיר הגיה הרב ח"ן
נשו"ר להחייר הגדול הגאון מו"ה ז"ל בחק"ל א"ח סי'
ק"ט דר"ל ע"ל שעמד הוא ג"כ בזה והגיה ע"ד
שכתבנו יע"ש . ועיין בס' יקר הערך שי' למס' ערכין
העולם כעת על מזבח הדפוס להרב ח"ק כמה"ר יצחק
אדדיע ז"ל מ"ש בדברי רש"י והתוס' בזה ודוק :

ומ"ש לדברי הרמג"א נר' דס"ל להסמ"ק ז"ל ודעימי' שכתבו דשיעור קטן שהגיע לחינוך
היינו בן ט' שנים כדברי הטור וס"ל דקטן דהגיע
לחינוך הוי בן ט' שנים וקשה דהרי הרמג"א ז"ל מביא
זה משם התוס' והרי התוס' בבר דהו ס' ו, דלא נסירא
להתם בחינוך להתעטפות איירי אבל בשאר מצות כל
אחד לפי דרכו כדאשכחן בלולב וסוכה ותפילין עכ"ל
הרי דקטן שהגיע לחינוך אינו תלוי במספר השנים
אבן ט' שנים כמ"ש הרמג"א דזהו לדעת רש"י ובודאי
דגם הסמ"ק ודעי' שכתבו דאיירי בקטן שהגיע לחינוך
לא ס"ל הא דכתב רש"י שהוא בן ט"ש שהרי שם ז"ל
אביאו ראיה מהא דתניא התם קטן היודע להתעטף
חייב בציצית והרי זה הוא הכרח התוס' להכריחו מינה
דכל אחד ואחד לפי דרכו כדאשכחן גבי לולב כו' ומה
שלא הזכירו ג"כ ציצית נ"ל דהה"ן ציצית שהרי כפי
הכרחם דכל אחד לפי דרכו הרי גבי ציצית נקטו לפי
דרכו שהוא יודע להתעטף וגם דקי"ל נמי גבי ת"ת
דנקטו קטן היודע לדבר ולא הזכירוהו ההוס' ז"ל, ס"ת
דאין זה הכרח ומ"ג דבברייתא התם בערכין ובסוכה
דל"ב ע"א בתלת מתח' מתחינהו כיע"ש וכמו שכן, ראיתי
להתוס' שם בסוכה דכ"ח ע"ב בד"ה כאן בס"הד שכתבו
בז"ל וגבי ציצית ביודע להתעטף וגבי ת"ה ביודע לדבר
יע"ש וכ"כ לאליה הר"ן בה' בפ"ב דסוכה יע"ש וכ"נ
מדברי הריטב"א בחי' לסוכה שם שכתב דחינוך לקטן
כל אחד ואחד לפי דרכו יע"ש • הרי דבקטן היודע
להתעטף לאו בן ט"ש איירי דאפשר דיהיה יודע
להתעטף פחות מבן ט"ש ואם נאמר דכונת הרמג"א ז"ל
להביא ראיה מדברי רש"י ז"ל מלבד דלא הי"ל להביא
מהתוס' דחברא בגידה כמו שדחו הם ז"ל ע"ד רש"י •
זאת ועוד דהא לקז מייתי מדברי רש"י שם בערכין
דשם כתב רש"י דאיכא פלוגתא ואיכא חילוף גירסאות
וכמ"ש יותר הו"ל להביא דברי רש"י דברכות דט"ו ע"ב
ד"ה בחה ובמגילה די"ט ע"ב במ"ש להדיא דקטן
שהגיע לחינוך הוא בן ט' ובן עשר יע"ש • ועיין
להרב פרי מגדים בח' א"ח בר"סי י"ו שכתב בתוס' ז"ל
בשם י"א כו' יע"ש והוא תימה שזהו דעת רש"י ז"ל
והי"ל להזכירו בפי' זאת ועוד איך לא הרגיש דזה
לא יתכן לפי' בדעת הסמ"ק ודעי' וגם להרב מחצית
השקל ק' דסיים בפי' לדברי הרמג"א אלא דהתוס' דהו
ס' זאת דת"ל דס' וו לא יתכן לאומרה לדעת הסמ"ק
וכמ"ש

ועו"ק להטור גופיה הכי ס"ל כדעת התוס' שהרי גבי ציצית בסי' ט"ו"ב כתב כלשון
הברייתא קטן היודע להתעטף כו' וכן בה' תפילין סי'
ל"ו פסק קטן היודע לשמור תפיו כו' וכן בה' לולב
סי' תרנ"ח כתב קטן היודע לנענע כו' וכן ביו"ד בהל'
ת"ת סי' רמ"ה כתב ומאימתי מתחי' ללמד לבנו כו'
יע"ש הרי דלא הספיק להטור לומר בכל אני דחייב
בחינוך לקטן דהוא בן ט"ש כ"א כתב חיוב לכל אחד
לפי דרכו וכמ"ש התוס' ואם נאמר דאה"ן דס"ל להטור
דקטן שהגיע לחינוך בכל מצוה הוא לפי דרכו • מ"מ
כיון דמצינו בהי' תענית דיוה"כ שהוא בן ט"ש למ"ד
התם שהדי חינוך קטן למצות ציצית תלאוהו הסמ"ק
ודעי' ביודע לתעטף ובר מן דין כיון דעיקר שיעור
חינוך לקטן לא מצינו שהוא בן ט"ש כ"א לגבי תענית
למ"ד וה"ט דתלוי בבריאות הגוף הא בשאר הדברים
לא בעי' כ"א כשיודע הקטן לקיים אותה מצוה וכ"כ
הרב מג"א גופיה בסי' שמ"ג סק"ג יע"ש וא"כ כשנתנו
שיעור בטלית כדי להתכסות בו ר"ור של קטן שהגיע
לחינוך דעל חינוך אותה מצוה דאיירי בה מיירי וכמ"ש
להדיא הסמ"ק ודעי' והוא מן התימה להרב ב"ח והרב
מחצית השקל שלא הרגישו בכל זה על הרמג"א וצ"ע

וראיתי להרדב"ז ז"ל בתשו' ח"ה סי' ב' אלפים ק"ו שכתב וז"ל בשיעור קטן האמור
בזה איכא פלוגתא דהטור כתב בן ט"ש והרמב"ם כתב
קטן המתהלך בשוק לבד ואינו צריך אחר לשומרו ולילך
עמו וקטן בן ה' שנים הולך לבדו בשוק עכ"ל

ואחרי המח"ר דבריו תמוהים דמלבד דמנ"ל דקטן בן ה' שנים הוא הולך לבדו
בשוק מבלי שומר זאת ועוד דנעלם מיניה דמר מ"ש
החינוך ס' שלא לך שכתב להדיא ולפי הדומה שזמנזה
של קטן המהלך לבדו בשוק הוא כבר שית כבר שבע
יע"ש ועי"ק עמ"ש וז"ל ומה שאמרו ר"ור ש"ק אין פי'
ראשו ורוב גופו אלא ראשו ומקצת גופו עד שיהא
מתכסה רובו עם ראשו ע"ש והוא תימא להרב החינוך
שם כתב להדיא וז"ל ויהיה שיעורו גדול כדי שיוכל
להתכסות בו ר"ור גופו של המהלך בשוק לבדו בלי
שומר יע"ש וכ"כ ר"ין בס' אדם נתי' י"ט ח"ג וז"ל
שיעור הטלית כדי שיוכל הקטן להתכסות בה ראשו
ורוב גופו כו' יע"ש הא קמן דברי ב' המאורות הגדו'
שכתבו להדיא דפי' ר"ורו שכתב הרמב"ם הוי ראשו ורו'
גופו והוא הפך דברי הרדב"ז • והיותר תימא להרב
מהריק"ש בס' אהלי יעקב סי' פ"ו שנר' דבא להשיב
ע"ד הרדב"ז אלו במ"ש דהרמב"ם פליג להטור ז"ל
דלהרמב"ם הוא קטן בן ה' שנים ולהטור הוי בן ט"ש
כו' כתב וז"ל ועוד דאין מי שס"ל דבעל הטורי' פליג
להרמב"ם בשיעור שיטת,הקטן דלהרמב"ם סגי,בשיעור
בן ה' ולהטור בעי בן ט' מה שלא כתב טו' פוסק ואיך
לא יהוש הטור לס' הרמב"ם דמחייב בציצית אפי' בבציר
מהכי כו' וע"כ צ"ל דלכלהו חד שיעו' הוא שהקטן כל
שאינו בן ט"ש צריך אחר לשומרו עכ"ל : ואחרי המח"ר
דבריו תמוהים להכרח זה שכתב שלא כתב שום פוסק
כו' תרי מצינו להרב החינוך ז"ל שכתב להדיא בפי' דברי
הרמב"ם דקטן זה הוי בן שש בן ז' הפך דבריו ודברי
הרדב"ז כאמור ואיך כתב דלכלהו יהוי חד שיעורא
וצ"ע ועיין להרב ברכ"י בסי' י"ו שהביא לחשו' הריק"ש
והרדב"ז, הלזו בכ"י והוא תימא איך לא העיר ע"ד בכל
זה וצ"ע

וראיתי להרב"ד חא"ח סי' ח' שעמד ותמיה ע"ד מרן בב"י ז"ל ובכ"מ שכתב דמ"ש הטור בין ט"ש ל"פ אהרמב"ם אלא מפי' הטור דס"ק הרמב"ם קטן המהלך לבדו בשוק עם טליתו ואינו צריך אחר לשומרו שלא יאבד טליתו כו' שהוא דוחק שהטור לא הזכיר צריך לשומרו כלל וגם שלזר יחשב שעמד הטור ומדד בדעתו שקטן בן ט"ש הוא דאינו צריך אחר לשומרו יע"ש • ולע"ד נראה דל"ק דכיון דהטור ראה דברי הרמב"ם והבין דקטן זה ההולך לבדו בשוק הוי גדול כשיעור בן ט"ש לכן לא חש להביא דברי הרמב"ם ז"ל ולומר שהוא מהלך לבדו ואין צריך אחר לשומרו וקיצר דבריו ונתן שיעור בשנים באופן שלא יטעו בפי' דבריו כלל וכל עיקר דברי מרן אינן כ"א ליישב דברי הטור דאם לפי המובן לכאורה נראה דהרמב"ם ז"ל פליג להטור וכמו שלפי האמת מצינו בפי' דברי הרמב"ם דאיכא מאן דמפרש בן ה' ואיכא מאן דמפרש בבר שית כב"ש והרי הטור כתב בן ט"ש והרי הוא חולק להרמב"ם והוא דוחק גדול דהטור ז"ל לא יחוש לס' הרמב"ם וכתב בסתם להפך ולפחות הי"ל לה"ל ולחלוק עליו אשר מכח זה הכריע מרן דהטור ס"ל כפי' דברי הרמב"ם דקטן ההולך לבדו כו' הוא בן ט"ש וכמ"ש מהריק"ש בתשו' הנז' ועמ"ש הרב חלקו של ידיד

והיותר תמהני ע"ד הרב"ד במ"ש דהטור ס"ל כמ"ש הכלבו סי' כ"ב בשם הר"י שקטן זה ר"ל דהגיע לחינוך כדאמרי' קטן היודע להתעטף חייב בציצית וקטן שהגיע לחינוך הוא בן ט"ש כמ"ש רש"י במגילה די"ט לכן פי' הטור את הדבר ואמר בן ט"ש וכמבואר בטור בסי' תרי"ו יע"ש

ואחרי המחילה רבה דבריו תמוהים דמלבד דהתוס' והראשונים חלקו לרש"י ז"ל בזה והכריחו מהברייתא דתני בציצית היודע להתעטף ובתפילין היודע לשמור כו' ובלולב היודע לנענע ובסוכ' מי שאינו צריך לאמו ובת"ת היודע לדבר הרי דלא תלי שיעור בשנים כ"א בשיעור ידיעת הקטן כל אחד לפי דרכו וכבר ביארנו לעיל דהטור פסק כל אחד לפי דרכו במקומו וממקומו הוא מוכרח דהטור בעיקר דינו דחיוב חינוך לקטן כתב להדיא בסי' טו"ב כל' הברייתא קטן היודע להתעטף וכן פסק לכל הני דתני בברייתא כל חדא וחדא במקומם וכמש"ל אלמא דאינו תלוי במנין השנים ועוד דמאי מייתי מסי' תרי"ו גבי תענית יו"הך שאני וכמ"ש התוס' והראשונים והוא תימא איך עשה עיקר מפרש"י ולא זכר שר מדברי התוס' ז"ל והראשונים שדחו ס' רש"י ז"ל והסכימו דחיוב חינוך לקטן אינו תלוי במנין השנים והכרחם דהכריחו הכי מחבואר מדברי הטור וכמו שנתבאר וגם דלא זכר ממ"ש הרב"ח להדיא דהסמ"ק שהם דברי ר"י שהביא הכלבו פליגא להטור שהוא הפך מדבריו להדיא וגם לא זכר מדברי הרמג"א דהוא קנא דמסייע ליה אלא דכבר כתבנו להשיב גם ע"ד הרמג"א וכאמור •

וזה ראיתי לאגור בה' ציצית סי' א' שכתב וז"ל הגאונים כתבו דהטלית יהיה גדול שיוכל להתעטף בה דוגמת עטיפת הישמעאלים ובעל השיעור כתב דא"צ רק כדי קונת הראש עכ"ל • ולכאורה קשה דנר' דמצריך שתהיה הטלית גדול' דיוכל להתעטף בה כעטיפת ישמעאלים וזה הוי יותר משיעור כדי לכסות ר"וז של קטן והוא תימא אמאי לא פסקו כפי האמור בש"ס דשיעור טלית הוא כדי שיתכסה ר"ור של קטן ואם נאמר דהוי הכל שיעור א' מלבד דהלשון שכתב צריך שתהיה גדולה לא משמע הכי ועוד כיון דשיעור טלית האמור בש"ס הוא כדי לכסות ר"ור ש"ק למה איצטריך לו' שיעורא אחרינא ואם ר"ל דצריך להתעטף בטלית זה כעטיפת הישמעאלים הו"ל לומר דבר זה לבד ולא לו' בשיעור הטלית שתהיה גדולה

הן אמת דראיתי להרנ"י בהלק"ט ד"ה ועכש"ו שכתב וז"ל יש מהראשונים שאמרו דאין מצות הטלית מתקיימת אלא בעטיפת הראש לכסות בו ראשו וגופו או רובו כלכתי' אשר תכסה בה ולדבריהם אין מצות באלו טליתות הקטנים ואין נר' כן כו' אבל מסורת הדין כל כסות של ד' כנפות חייבת בציצית ויוצא ממצות ציצית אע"ג דלא יש בו לא כיסוי ולא עיטוף והדי אמר טלית שהקטן מתכסה בו ר"ור כו' יע"ש הרי דהרנ"י חלק ע"ד הראשונים וס"ל דעיקר שיעורו אינו כ"א בכדי שהקטן מתכסה ר"ור ועמ"ש מרן בב"י ר"סי ח' ולישרון סמיכין עלוהי ואין שפנאי מסכים כדי להאריך בזה ועמ"ש הרב א"ח בה' ציצית אות ח' ומ"ש אני עני ע"ד לעיל בר"סי ע"ו דל"ה ע"ב יע"ש בס"ד

והנה ראיתי להרוקח בסי' שס"א שכתב וז"ל שיעור טלית שיתכסה ראשו ורו' עכ"ל ולכאורה דבריו תמוהים דנר' דבכל אדם צריך שיהיה בטליתו שיעור שיתכסה ר"ור של הלובש ואחרי המ"ר ליתא דהא קי"ל דוקא כדי שיתכסה ר"ור ש"ק ואפשר ליישב דט"ס נפל ויש חיסור לשון וצ"ל שיעור טלית שיתכסה בו ר"ור ש"ק ודוק

המורם מכל האמור שבדין זה האי קטן בכמה הוי איכא ג' סברות בדבר הס' הא' היא לפי' הרדב"ז בדברי הרמב"ם דקטן זה לא הוי כ"א בן ח' שנים אלא דלא קי"ל כותיה כמו שביארנו וכוראיתי להדיא להרב ע"ת והרב עט"ז בסי' זה דקראו תגר לעושה טלית שיעור שיתכסה קטן בן ה' שנים יע"ש

הס' הב' היא להרב החינוך לדעת הרמב"ם והוי שיעורו ש"ק זה כבר שית כב"ש ובס' זה איתנהו הסמ"ק ורש"י שבסביבות הרי"ף ז"ל ודעי' שכתבו שקטן זה הוא בשהגיע לחינוך וכולם שוים לטונה הסוברים כדברי הרמב"ם עם דברי רש"י וסמ"ק ודעי'

הס' הג' היא ס' הטור שכתב להדיא שהוא קטן בן ט"ש ולדעת הרמג"א והרב"ד גם רש"י והסמ"ק בס' הטו' קיימי • ואף שיש להשיב ע"ד וכמ"ש מ"מ אנן בדידן יש לחוש לס' לצאת ידי ספק שיעשה הטלית בשיעור גדול כדי לכסות בו ר"ור ש"ק בן ט"ש שהרי אם עושהו פחות מזה לדעת הטור ודעי' לא קיים המצוה והוי ברכה לבטלה וכן כתב מהרמד"ל בס' ב' ידות בדרך חיים לכ"ח ע"ב ה"ד הרב כנ"הג בסי' כ"א יע"ש גם נתבאר שדעת מרן ז"ל בש"ע מסכים הולך לס' הטור וכן הסכימו הרב"ח והר' עטרת זבי סק"ב והרב ע"ת ומהריק"ש בתשו' הנז' כי כן הכי נקטינן וכ"כ הרב נהפה בכסף בחא"ח סי' א' יע"ש •

ברם נשאר לנו לבאר שיעור למות הטלית בכמה הוי האי שיעור דמתכסה בו קטן בן ט"ש הנה הרב פרי הארץ בס"סי א' הביא ושם הרב דרך חכמה שכתב דשיעור הטלית קטן הוי ג' רבעי אמה באורך וחצי אמה ברוחב ושיעור טלית גדול הוא שיכסה ר"ורו בעטיפ' ויגיע עד הסוף והק'

וחק' ע"ד דמנ"ל לחלק בין ט"ג לט"ק ועוד דמנ"ל דשיעור ט"ק הוי ג' רבעי כו' והוא ז"ל הסכים דהוי אמה על אמה בין ט"ק בין ט"ג יע"ש גם הרב מחצית השקל ס"סי י"ו הרגיש עליו והניח לה"א דמנחות דמ"א ושוין שלא יניח אפי' אמה על אמה כו' יע"ש ובכל זה כבר עמד הרב פרי הארץ כיע"ש אך דמשום דלא היה הספר גידו כ"כ ולע"ד קשה דגם בשיעור טלית גדול שכתב דבעי' כדי שיתכסה בו ר"ור בעטיפה ויגיע עד החזה הא נמי ליתא מדינ' דש"ס דלא בעי' כ"א שיתכס' ר"ור ש"ק למרבה מבן ט"ש כס' הטור . וס' זו ראיתיה בס' ברכ"י בסי' י"ו שהביאה משם מהר"י מהר"י נמת ז"ל שכת' בהגהו' וז"ל הר"ו ז"ל כתב דשיעור הטלית צריך שיקיף הראש וכל גוף האדם עד החזה פנים ואחור יע"ש . וכ"כ הרב משנת חסידים כ"מ ציצית יע"ש : וגם הרב כגיד ומצוה ח"א כתב פעם וב' דטלית גדול צריך שיתכסה בו ראשו ורובו יע"ש ונר' דזו ממי' חסידות ולא מדינא דש"ס ועי' להרב נחפה בכסף שם בסי' א' מה שכתב ונחן בדברי מר רבו הרב פ"ה וליתב תמיהתו ע"ד הרב דרך חכמה יע"ש : ובעת אין הפנאי מסכים לעמוד ע"ד .

ואילם בשיעור זה דאמה על אמה הסכים הרב בני חיי סי' ע"ו וכמ"ש הרב נחפה בכסף שם וכ"ל הרב ב"ד שם יע"ש וכ"פ הרב פ"הא ח"א דכ"ג ע"א בה' ציצית יע"ש וגם ראיתי להרב צאן קדשים כתי' למנחות לדמ"א עמ"ש שם ושוין שלא יניח אמה על אמה ופירש"י שכת' דלרש"י הוי שיעור הטלית כדי לכסות בו ר"ור ועמ"ש ע"ד הרב מחצית השקל בסי' י"ו ומ"ש הרב נחפה בכסף בזה ודוק

וכשאני לעצמי הבאתי לפני קטן בן ט"ש ומדדתי שיעור לכסות בו ר"ור דהיינו כל הראש עד המנח מקום שמתחיל השער כדרך שמתעטפים בטלית עד שיתכסה רוב גופו והוי שיעור אמה וחצי ועם שלפי חשבון של הרב דרך חכמה הוי פחות מחצי אפשר דהוא מפרש קטן המהלך כו' כבן שש שנים ואינו מפ' ראשו ורוב גופו וס' דרך חכמה אינו מצוי אצלינו לראות הדברים באופן שלהם ואף שראיתי להרב נחפה בכסף שם בד"ו ע"ב דגם הוא עשה נסיון הלזה ומדד כשיעור אמה יע"ש , לדידי הוי לי דהא ליתא והמבחן לפנינו דהוי יותר מאמה על חציו חסר גודל אחד או ב' למרבה או בכיוון לפי שיעור קומה של קטן בקטן שאינו לא ארוך אלא בינוני והוא דבר תמוה שיהיה הפרש בינינו לדברי הרב נחפה בכסף שלדש שיעור יותר זה לא שנאמר דהרב ז"ל לא מדד כ"א ראשו ורובו עם ראשו ולא רוב גופו כדברי הרדב"ז . ואי משום לא איריא דבבר בארנו שהרב החינוך ור' ירוחם כתבו להדיא ורו' גופו ואם מדד כשיעור כיסוי הראש לכל אחוריו לכל ולא עד מקום המנח עם שזה אינו במבואר שם בדברי הרב באותו פרק שכתב וז"ל וכי היכי דבראשו לא צריך לומר שיכסה פניו כ"א דוקא הראש והעורף כו' יע"ש , דש"מ דמודה הרב דכיסוי כל הראש בעי' וכיון שכן נר' דלס' הטור שכתב דשיעור טלית הוא כדי לכסות בו ר"ור ש"ק בן ט"ש נר' דשיעור זה אמה וחצי ואמה היא בת ו' טפחים דהטפח הוא ארבעה גודלים והוי הכל כ"ד גודלים ואי בעי' כן בין באורך ובין ברוחב הנה הרב א"ח כת' דשיעור הוי באור' וברוחב וה"ד מרן בב"י שם ועמ"ש בדברי הא"ח או הרב נחפה בכסף והרדב"ז ומהריק"ש כתבו' הנז' ואם שני בהכנעטפות שיהם מן הרוחב לאורך או להפך ע"ש למהריק"ש ולהרב ב"ד ז"ל בזה יע"ש .

והנכון הנ"ל לצאת י"ח לכ"ע לשער בטלית קטן שיעו' שיתכסה בו ר"ור גופו ש"ק בן ט"ש ופחות מזה לא מקרי בגד וכמ"ש מור"ש בד"מ בסי' ח' ושיעור זה הוא אמה וחצי בין באורך בין ברוחב כפשט דברי הא"ח . ומה גם לסברי' רבינו האר"י ז"ל דצריך לכסו' גופו פנים ואחור כמ"ש

והגם שבעיני יפלא להוציא דבר חדש מה שלא שיערו הרבנים הקודמים שכולם נהגו לעשות כשיעור אמה על אמה וכן אני הייתי נוהג ואיך נוכין ונדון בדבר חדש להוסיף על המידה מ"מ תורה היא וללמוד אני צריך דלפי מה שבינותי בספרים דרבים מסכימים לס' הטור דמשערינן בקטן בן ט"ש ואנכי הרואה דשיעור זה צריך שיהיה הבגד בכדי אמה וחצי והוא בדוק ומנוסה והמבחן הוא ביד כל אדם כמ"ש , ובטלי' גדול יעשה כדברי רבי' האר"י שיתכסה ויקיף כל הראש וכל הגוף עד החזה פנים ואחור ר"ור וכמ"ש בס' כגיד ומצוה וזה השיעור תלוי לפי מה שהוא האדם כל אחד לפי מידתו ובאמת אמרו כל אדם אינו חייב אלא כשיעורו וזה ברור

סימן ק

יש לחקור במאי דקי"ל בטו' וש"ע בסי' ט"ו דסומא חייב בציצית אי הוי מד"ת או מדרבנן ואם הוא מוסכם לכ"ע או איכא פלוגתא בין הפוסקים ונ"מ לענין הברכה אי לובש ציצית לדעת המחייבים אותו אי מצי לברך אי לא

הנה איתא במנחות דמ"ג דלר"ש מרבי' כסות סומא מאשר תכסה בה ומוציא כסות לילה מדכתיב וראיתם אותו וה"ט דמרבה כסות סומא דישנו בראיה אצל אחרים ומוציא לכסות לילה דאינו בראיה אצל אחרים ורבנן דפליגי עליה דר"ש ס"ל דכ"ש דכסות סומא חייב דאי כסות לילה חייב דאינו בראיה אצל אחרים כ"ש כסות סומא וכ"כ להדיא רש"י שם בד"ה האי אשר כו' דלרבות כסות סומא לא אצטריך דהשתא כסות לילה מחייב כ"ש כסות סומא דישנו בראיה אצל אחרים יע"ש , והכי נראה מעיקר הסוגיא דפריך התם ורבנן האי וראיתם אותו מאי עבדי ליה מבעי להו לכדתניא וראיתם אותו כו' יע"ש : וא"א דרבנן ס"ל דכסות סומא פטור מאי פריך האי וראיתם אותו כו' דאצטריך להו למעט כסות סומא אלא ודאי ס"ל לרבנן כר"ש דכסו' סומא פטור וכן איתא בשבת דכ"ך ע"ב ובזבחים דף מ"י יע"ש

וראיתי בתשו' הגאונים בס' שערי תשו' בס' נהרות דמשק סי' קכ"ו שכתב וז"ל סומא פטור מן התפילין ומן הציצית דכתיב וראיתם אותו פרט לסומא עכ"ל , והדבר קשה שהרי לא מצינו מי שיאמר דוראיתם אותו הוא פרט לסומא דלא"מ לר"ש דקא מרבה ליה מאשר תכסה אלא אפי' לרבנן דס"ל דכסו' לילה חייב ואשר תכסה לנעלה הי' עכ"ו ס"ל דוראיתם לא ממעטינן סומא דאי כסות לילה מחייב כ"ש סומא

הן אמת דס׳ הגאונים הלזו הביאה הרא״ש ז״ל בה׳ תפילין סי׳ י״ו בשם ס׳ העיתים להרב הברצלוני ז״ל ראיתי כתו׳ בפיסקא לגאון הלכ׳ וסומא פטור מהתפילין והציצית דכתיב וראיתם אותו פרט לסומא ע״כ ותמי׳ ע״ד הרא״ש וז״ל דהא ליתא דוראיתם אותו בציצית הוא דכתי׳ עכ״ל · והביא דבריו אלו מרן בב״י בסי׳ ל״ח והרב מעדני מלך תי׳ דגם בתפילין כתיב וראו כל עמי הארץ לענין תפילין כו׳ יע״ש · ואין דבריו נראין כלל שהרי בציצית שייך לו׳ וראיתם אותו פרט לסומא דבמצווין בציצית הכתו׳ מדבר מה שאין כן קרא דוראו כל עמי הארץ דאינו למצוה וגם הראיה הוא באחרים וכמו שדחו דבריו הרב חלקו של יליד בסי׳ טו״ב והרב מאמר מרדכי בר״סי ל״ח יע״ש

והרב מר וקציעה בסימן ל״ח רצה לתרץ דס״ל להגאון דעיקר מצות הנחת תפילין הוא לקיים מצות ק״ש ומשמע ליה כמעיד עדות שקר כיון דמפטר מינה יע״ש · ואין זה נכון שהרי קרא דוראיתם אותו על ציצית אתמר ולתפילין הו״ל משום דכתיב וקשרתם והיו לטוטפות ואינקפיד׳ כלל דאינו תלוי בראיה כלל · והרב יד אהרן בסי׳ טו״ב בהג״הט תי׳ דמ״ש הגאון וראיתם לא קאי לתפילין אלא לציצית ובתפילין טעם אחר אית ליה עכ״ל

ולא ידעתי כונתו דכל עיקר קו׳ הרא״ש אינה אלא דוראיתם אותו לא קאי כ״א לציצית ולא לתפילין ומהיכן משמע ליה פיטור לסומא מהתפילין כיון דליכא לימוד מוראיתם אותו ואם הי״ל ראיה אחרת הים מביאה כמ״ש ראיה לציצית

ואולם לעד״ן לתרץ לדעת הגאון דלגבי תפילין לא אצטריך להביא ראיה למ״ד דסומא פטור מכל המצות ויען גבי ציצית אית לן לחייבו אפי׳ דפטור מהמצות למ״ד משום שהוא לובש לכתחילה בגד בת ד׳כנפות והו״ל כעובר הנעשה בידים והו״ל כמל״ת דעובר בקום עשה דחייב לכן בא קרא דוראיתם למעוטי אבל בתפילין לא אצטריך כיון דאינו מעביר על ת״ע בקום עשה כ״ש בשב וא״ת זה נ״ל לדעת הגאון · ואף לדידן דקי״ל דסומא חייב בציצית אפי׳ דהיה ס״ד למעוטי משום דכתיב וראיתם אותו ובא קרא דאשר תכסה בה לרבו׳ כסות סומא ה״ט דמרבינן ליה מאשר תכסה להודיענו דמשום שהוא מתכסה בבגד של ד׳ כנפות ובקום עשה הוא עובר על מ״ע לכן חייבו רחמנא אפי׳ דסומא פטור · ועמ״ש הרב אמר יליד בחי׳ לשבת לדו״ף יע״ש ודוק

ובזה יש ליישב אמאי זיכהו התורה לסומא בחיוב מצות ציצית מאשר תכס׳ בה דהיא גופא קמ״ל דכיון דקי״ל דציצית חובת גברא ודוקא כשיש לו ד׳כנפות הוא דחייב בציצית והרי כיון דבקום עשה הוא לובש בת ד׳ כנפות הו״ל עובר בידים במ״ע

ובזה מיושב מה שהק׳ הרב פני מבין בר״ו בחי׳ לסנהדרין לד״ד ד״ח ע״ג דאמאי התו׳ זיכהו לסומא בענין ציצית כו׳ יע״ש דטעמא רבה איכא וכאמור וראיתי לרש״ל בתשו׳ סי׳ ע״ז שהביא ראיה דסומא חייב בנ״ח ממה שמצי׳ בציצית כו׳ יע״ש ואחרי המ״ר ליתא דהתם שאני דאיכ׳ ריבוי דאשר תכסה · גם מ״ש דאין לומר דהוי דרבנן וקרא אסמכתא כו׳ יע״ש לדידי בלא״ה לא ניתן להאמר זה שהרי מכח דרשא ממעטינן נשים דהוי מ״ע שהז״ג וגם רבנן דפליגי עליו ס״ל דנשים חייבות וזה לא יתכן לו׳ דהוי בדרך אסמכ׳ גם מ״ש עוד שם כדאיתא בפ״ק דקדושין ושם שואל מה ראיה כו׳ יע״ש אנכי הרואה ליתא שם רמז לזה כלל כ״א במנחות דמ״ג ונ״ל ושם שואל מה ראיה בסוג׳ ואף בירו׳ שם בקידושין לא מייתי כ״א מחלוקת ר״ש ורבנן לגבי כסות לילה ע״ש ונ״י ועי׳ להר׳ שבות יעקב ח״ב סי׳ ל״ח דגם הוא עשה עיקר טעם זה דס״ל דישנו בראיה אצל אחרים חייב והביא טעם זה לחייב לסומא בברכת שהחיינו אף דתלוי בראיה יע״ש ויש לדחו׳ ע״ד שכתבנו

ולמאי דאתאן עלה הנה מצינו דס׳ הגאון הלזו דסומא פטור מציצי׳ כדכתיב וראיתם אותו אלא היא נרבת בדברי הרא״ש ז״ל שהוא כתוב בס׳ העיתים משם הגאון ואחרי המ״ר הוא תימא שהרי מבואר בש״ס דלכ״ע גם לרבנן סומא חייב במכ״ש דכסות לילה וקרא דוראיתם אותו דרשו בו דרש׳ אחרת ראה מצוה זו כו׳ וגם ע״ד הרא״ש ק״ל דבר׳ דהודה לו בציצי׳ וכבר עמד בזה הרב מעדני מלך שם ובה׳ ציצית בד״ה תרבא אני יע״ש וכ״כ הרב שבג״הג בסי׳ טו״ב יע״ש

וראיתי להרב יד אהרן שם בהג״הט דרצה ליישב וז״ל ואני אומר דכונת הרא״ש להק׳ להגאון דאפי׳ לפי דעתו איך כתב בתפילין דפטור מקרא דוראיתם הא קרא בציצית כתיב ולא בתפילין · ולעולם דלדעתו גם בציצית חייב דקי״ל כר״ש יע״ש · ולע״ד אין תי׳ עולה יפה דכיון דלפי האמת ליכא מ״ד דסומא פטור מדכתיב וראיתם אותו ואה״ן דאם היה הדבר במחלוקת הגאונים והרא״ש הוה קי״ל כר״ש דסומא חייב דהלכה כר״ש וכמו דס״ל לרוב הפוסקי׳ בכסות לילה ורבנן פליגי עלייהו לא הוה ק״ל מידי דהגאון ס״ל כדעת החולק אף דאין ה׳ כמותו ולפי דעתו ס״ל לפסוק ה׳ להפך ברם בהך דהכא דליכא מאן דס״ל דסומא פטור ואדרבה מהני ג׳ סוגיי מוכח דכולם שוים לטובה וליכא מיעוט משום דכתי׳ וראיתם וא״כ איך כתב דגם בציצית חייב דקי״ל כר״ש כאלו יש מחלוקת בזה וליתא

גם ראיתי להרב מאמר מרדכי בסי׳ ל״ח שתי׳ דכונת הגאון הוא לומר דאי לאו ריבוי דאשר תכסה היינו ממעטי׳ סומא מוראית׳ וא״כ בתפילין דאין לנו שום ריבוי לסומא ממעטי׳ להו ולכן לא הביא הרא״ש דברי ס׳ העתים דחייב סומא בציצית כו׳ זת״ד וכ״כ הרב חלקו של יליד בסי׳ טו״ב יע״ש והרואה יראה כמה תמוהים דבריהם דהגאון כתב להדיא סומא פטור מהתפילין ומהציצית ומביא קרא דוראיתם פרט לסומא ומאחר דכתב בפי׳ דפטור גם מן הציצית ומביא קרא דוראיתם דכתיב בפ׳ ציצית וקא דריש פרט לסומא הרי דכל עיקר ראית הגאון לפיטור הציצית דקאי ביה ואיך הפה יכולה לדבר דלאו הציצית קאי דלציצית חייב הסומא דבר שהגאון עצמו קאמר בפי׳ דפטו׳ וזה לא ניתן להאמר אפי׳ בדוחק ואתי מרחיק ונ״ע · ועיין בס׳ דרך אניה בחי׳ למנחות בפי׳ דסוג׳ דכ״א מהס׳ יע״ש ומה שהביא הרב מא״מר ראיה מדברי הרנ״י שכתב בהלק״ט דמוראיתם אותו ממעטי׳ כסות לילה או כסות סומא דק׳ לכאורה דהרי קי״ל דלכ״ע סומא לא נתמעט מוראיתם ואי׳ דכונת הרנ״י הוא לומר דאי לאו ריבויא הוה ממעטי׳ כו׳ יע״ש · לע״ד כלל לדברי הגאון דהרי הרנ״י לא כתב דאין למעט מוראיתם כ״א כסות לילה או כסות סומא דהכי הוא ס״ד דבריתא למעוטי אם לא דמרבה כסות סומא

ואפי׳

ואפי' זה הוא לוחק לפי' בדברי הרנ"י כיון דדרכו הוא לפסוק הדין ולא לפי' כ"ש דאין לו' זה בדברי הגאון אחר שכתב לפסק הלכה להדיא דסומא פטור מןהציצית מה מקום לומר ולפי' לדבריהם הפך זה •

ומה שהכריע מדברי הרא"ש שלא הביא דברי הגאון בה' ציצית אין ראיה דמה שהביאו בה' תפילין יען שם נמצא כתוב בס' העתים עם שאר דינים מדיני תפילין לכן הביאו שם דרך אגב כיון דעיקר דבריו ודיניו של הגאון על ענין תפילין הם נאמרים והוא ברור

וגם מה שהכריע מדברי רי"ו דבה' ציצית בנתי' י"ע ח"ג ובנתי' י"ג פסק דסומא חייב בציצית ובתפילין ושם בנתי' י"ט ח"ה ה"ל הגאון דסומא פטו' יע"ש אין הוכחה כלל דבציצית כיון דקי"ל ה' כר"ש וגם רבנן דפליגי עלייהו הכי ס"ל לכן פסק דסומא חייב בציצית ולא חש לס' הגאון נמה שפסק להפך מאי דקי"ל להלכה כפי שיטת הש"ס דחייב בציצית ברם בתפילין דלא מצינו בש"ס דאיכא מ"ד דסומא חייב בתפילין דאדרבה הס' נותנת דסומא פטור מן המצות וכמו שס"ל לרי"ו גופיה לכך פסק כותי' דהגאון בה' תפילין דסומא פטור וזה ברור •

והנה ס' הגאון אלו דס"ל דסומא פטור מציצית מקרא דוראיתם פרט לסומא כן כתב רש"י בסוכה די"א ד"ה לפרוזמא דאינמי ציתיה וז"ל לטלית אשתו דקסבר לילה זמן ציצית הוא וראיתם אנתו פרט לכסות סומא יע"ש וכבר ראיתי להרב אור יקרות בחי' לשם שתמה ע"ד רש"י שהוא הפך סוגיית דמנחות ודברי רש"י שם וכן הק' הרב דרך אגיה במנחו' שהק' קו' זו על רש"י ז"ל וסיים וצ"ע טובא ליישב דברי רש"י יע"ש וכן ראיתי להתייר הגדול הגאון מו"ה ז"ל בחק"ל חא"ח סי' ג' דהק' כן לרש"י ותמה ג"כ ע"ד התוס' בשבת דקנ"ת בד"ה ושוין שכתב וז"ל וכן נמי ציצית לרבנן דפליגי לר"ש בהתכלת דלא דרשי וראיתם אותו פרט לכסו' לילה אלא פרט לכסו' סומא ע"ש וצ"ע וכדברי התוס' שם כתבו הרשב"א והריטב"א בחי' לשם ועיין להרב פני מבין נר"ו שם בחי' לפ"ק דסנהדרין ע"ד יע"ש גם ראיתי להרב א"ח בה' ציצית סי' ל"ג שכתב וז"ל הכל חייבים בציצית כו' וקי"ל כר"ש דסומא חייב בציצית אפי' דאין אחרים רואים עכ"ל ומדכתב בל' הזה וקי"ל כר"ש דסומא חייב ויהיב טעמא משום דישנו בראיה כנר' דאיכא מאן דפליג לר"ש בס' זאת והרי לא מצינו לשום תנא דס"ל דכסות סומא פטור ואדרבה מצינו חו' לר"ש דהיינו רבנן דהיובי בכסות לילה ומינה ילפי' בכ"ש לכסות סומא וכן אחמר להדיא בספרי ובפסיקתא ס' שלא לך את דאיכא שינוי בגירס' דהתם מפיק לרבו' כסות סומא מקרא דוהיה לכם יע"ש ובספרי דב"ר יע"ש ועוד שם בפסיקתא פסק להדיא הלכתא דסומא חייב בציצית יע"ש •

וראיתי להרב יצחק ירנן ברפ"ג דציצית די"ו ע"ד שכתב דאין להק' דברי רש"י אהדדי דאלו במנחות כתב דלכסות סומא מחייב מכ"ש דכסות לילה ואלו בסוכה די"א כתב וראיתם אותו פרט לכסות סומא דאי כתב רש"י כאן דכסות סומא מחייב מכ"ש דכסות לילה נפקא היינו היכא דבעינן למימר דאשר תכסה אתי לאתויא לזה כתב דלא צריך קרא לחייבו ברם היכא דאמרינן דאתא לפטוריה ס"ל דאדרבה להכי הוא דאתא קרא כי היכי דלא נימא איפכא' במכ"ש עכ"ל וכל חכם לב עיניו יחזו דדברים אלו לא ניתנו להאמר כלל דהרי מאי דאמרי' דאתא קרא דאשר תכסה לרבויי הוא מוכרח דאי לא היה בזה שום דרשא

ופי' להפך בהוה משתמע לקרא לדורשו לפטור כלל ואדרבה הוכרח הש"ס למדרש ביה דאתא לרבו' בעלת ה' וא"כ מאי האי דקאמר היכא דאתא קרא לפטוריה ס"ד דמי אמר כן דאשר תכסה בא לפטוריה דאדרבה בא לרבות בעלת ה' : ואפי' אם נאמר דאתא לפטורי' כדרשת הספרי בס' תצא דקא ממעט מאשר תכסה כמה דברים מה בכך הרי לא מיעט כסות סומא דהרי כבר נתרבה במכ"ש דכסות לילה והרי הוא מתכסה בה ואם כונתו לומר דהיכא דאתי קרא לפטור כונתו על קרא דוראיתם אותו הא נמי לא ידעתי מי אמר דבר זה דקרא דוראיתם אתא לפרט לכסות סומא ולפטורה אחר שהוא יוצא במכ"ש לכסו' סומא וכל קו' הרבני' הנז' ע"ד רש"י ז"ל הוא זה דלא מצינו בש"ס ובשום מקום דאיכא תנא דאתא קרא לפטור כסות סומא ולהוציא הראיה דכסות סומא פטור מכ"ש דכסות לילה : ומה גם דהש"ס קא מק' לרבנן האי וראיתם מאי עבדי ליה ולא משני דאיצטריך לכסות סומא הרי דאיכא מי שאמר כן וא"כ מאי משני כי כן אין דבריו מובנים כלל • וגם עיקר קו' מהש"ס כבר קדמו הרב אור יקרות בחי' דמקשי דברי רש"י אהדדי וגם מדברי הש"ס והנ"ע • ומאי דרצה לומר דל"ק ע"ד רש"י כ"א מהש"ס לבד אדרבא יותר יגדל התימא מדידי' אדידיה למה דק' מעיקר הסוגיא וכמו שכל רבני האחרונים המה ראו כן תמהו ע"ד בזה והנ"ע :

ועיין להרב שער המלך בפ"ג דציצית ה"ז די"ג ע"ג דגם הוא עמד מתמיה ע"ד רש"י אלו ורצה לת' דרבנן דר"ש ס"ל כר"י דסומא פטור מהמצות ולהכי לא שייך למדרש וראיתם פרט לסומא כו' יע"ש . ועדיין לא איפרק מחולשא דהרי רש"י כתב דכיון דכסות לילה חייב כ"ש כסות סומא ואשר תכסה לא איצטריך לרבויי ואי משו' דכיון דס"ל דסומא פטור אם כן אשר תכסה בא לרבו' דחייב וע"ד שכתבנו לעיל הרי בלא"ה מדין כסו' לילה נפקא ואם נאמר דכיון דקי"ל דסומא פטור לא מהני הכ"ש מכסות לילה א"כ מאי האי דכת' רש"י לרבות כסות סומא לא אצטריך כו' : גם מ"ש לפום מאי דקי"ל אנן בדילן דסומא חייב בכל המצות וראיתם איצטריך למעט סומ' שהרי לא מצינו דרשא זו בשו' תנא וכמש"ל גם תי' הב' שתי' שם הרב ש"הם הרואה יראה שדבריו דחוקים ביותר ומה גם מה שר"ל דסבירא להו לרבנן דק"ש דאורייתא יע"ש דאין זה מוכרח דאסמכתא הוא וכמו שכתבו התוס' ז"ל שם בד"ה ואינו יע"ש

גם מה שתי' הרב ברכות המים בד"א ע"א דסברי מרנן הגאון ורש"י דקי"ל כרבנן ואינהו מפ' דמאי דמשני הש"ס לרבנן דוראיתם אותו ראה מצוה זו הרי תלוי בראיה וסומא פטור יע"ש • ודבריו אחרי המ"ר תמוהים דמלבד דדעת רש"י ז"ל מבואר להדיא בס' הפרדס בה' ציצית ד"ו ע"א דפסק להדיא דסומא חייב בציצית ודוקא ביום ולא בלילה כר"ש• זאת ועוד דמאח'דהסברא נו' לחיובא מכל שכן דכסות לילה אין לפוטרו משום ראה מצוה זו כיון דבלא"ה הוא חייב במכ"ש : זאת ועוד דהכריחו מסוג' דערכין ד"ב דפריך הש"ס על הברייתא דתני הכל חייבים בציצית לאתויי מאי ומשני לאתויי קטן דאמאי לא משני לאתויי סומא יע"ש שאין זה הכרח כלל לדידן דקי"ל דסומא חייב במצות לא אצטריך לומר לאתויי סומא ועוד דבפלוג' לא קא מיירי דאיכא מ"ד סומא פטור וצ"ע

וכבר ראיתי להרב יד דוד בחי' לדי"א דסוכה שעמד ע"ד רש"י אלו והביא ג"כ דברי הגאון והתוס' והרא"ש וכתב דמה שתי' בזה הרב ש"המ והרב ברכות המים המעיין יראה כמה דבריהם דחוקים יע"ש אלא דגם מה שתי' הרב י"ד שם דהגאון ורש"י והתוס' והרא"ש היה להם כן הנוסחא בש"ס כו' יע"ש הא נמי ליתא שהתוס' בסוכה די"א בד"ה דרב עמרם הביאו נוסחא שבש"ס דילן דמשני לרבנן דוראיתם אתא לראה מצוה כו' וגם בהרי"ף הביא דברי הלק"ט קצת מנוסחת הש"ס שלפנינו וגם שהוא דוחק לו' דהיה להם נוס' אחרת אחר שלא ראינו לשום מן הראשונים שרמזוה ועיין להרב שבת של מי נר"ו בחי' לדק"ל"א יע"ש

והרב ערך השלחן נר"ו בא"ח ר"סי טו"ב בשם י"מ כתב דס"ל דהך תנא דמרבה סומא מאשר תכסה לא מרבה בעלת ה' כנ' ר"ת וכיון דאנן קי"ל כר"ש בכסות לילה וקי"ל כאידך תנא דבעלת ה' חייבת עכ"ל דתרתי ממעטינן מוראיתם אותו כסות לילה וכסות סומא דאשר תכסה בה בא לרבות בעלת ה' הוא דאתא ות"ד וגם תי' זה אינו מחוור דהרי ת"ד דכסות לילה פטור כ"ש כסות סומא ולמ"ד דכסות לילה פטור וכסות סומא חייב דאי משום אשר תכסה בה מבע"ל לרבות בעלת ה' הרי איכא בספרי רבויא אחרינא לכסות סומא מוהיה לכם לציצית וכעת לא ראינו שום מ"ד דסומא פטור וקרא דוראיתם למעוטי סומא ועיין להרב הלבוש בר"סי טו"ב יע"ש •

וראיתי בגליון בס' אור יקרות בכ"י וכמדומה לי שהוא מטהרת יד הקודש צרור המר דודי לי הרב המופלא אב"ד ור"מ בע"הק ירוש' ת"ו כמהר"ר מרדכי הלוי המלי"ץ ז"ל שכתב וז"ל עיין בהרא"ש בה' תפילין כו' וכבר תמהו ע"ד הרב מעד"מ ונראה לע"ד ליישב דרוה אחרת היתה בפי' הסוג' דהא איכא לאקשויי כפי הך פי' דפרש"י שם דמעיקר' הו"ל לש"ס להק' לרבנן מוראיתם אותו ובתר הכי מאשר תכסה בה כמבואר ותו מאי רבנן דקאמר בתר הכי הא לרבנן הוא דקיימי ולכן נראה דהש"ס כל מייתי בריי' כדי ליישב ס'ר"ש נולד לנו ספק בסברת חכמים דהא איכא גדדים לו' דלדידהו סומא פטור כדמשמ' מ־יהשתא דליסנא דברייתא דתני אהא או'פרט לכסות לילה או אינו אלא פרט לכסו' סומא דאלמא דעפי משמע מיעוט דסומא מכסות לילה כמבואר וא"כ רבנן דמחייבי כסו' לילה לדידהו סומא פטור מוראיתם

ועדיין יש לגדד דכיון דאינהו מחייבי כסות לילה כ"ש כסו' סומא כדמשמע הך ס' מהבריי' והש"ס מעיקרא ה"ק לרבנן במונח דלדידהו סומא פטור מציצית א"כ וראיתם להכי הוא דאתא אמנם ק' עלייהו אשר תכסה מאי עבדי ליה כיון דלא ס"ל דסומא חייב בציצית ומוכרח למדרש שום דרשא ומוראיתם אותו לא תקשי דאשר תכס' מאי עבדי ליה משום דהו"א דוראיתם אותו אתא למעט כסות לילה וכסות סומא אמנו להכי אתי אשר תכסה בה כי היכי דלא נימא הכי ובתר הכי אקשי לרבנן במונח דלדידהו סומא חייב בציצית הקשי עלייהו וראיתם מאי עבדי ליה וכיון דהש"ס אפיך להני קו' ומק' מעיקרא מקרא דאשר תכסה ולא הק' מוראיתם דכתו' בתורה תחילה וכן שינויא בברייתא אלמא דהכי קי"ל לש"ס עיקר לרבנן דסומא פטור עכ"לי ולונא דברי הרב מ"ד הוא שלא ליישב דעת הגאון ודעימיה דס"ל דסומא פטור מוראיתם שדורשים למעט כסות סומא ולא כפי' רש"י

אלא דהרואה יראה דאין זה הכרח ממה שהק' הש"ס בתחי' לרבנן מאשר תכסה ואח"ך מוראיתם כדי להכריע בזה דעת רבנן דס"ל דסומא פטור כיון דלא מצינו לשום תנא דדריש הכי והש"ס דהק' תחי' מאשר תכסה ולא מוראיתם משום דבקר' דוראיתם אותו איכא כמה דרשו' דדר'בו חכמי' כגון שהביאם הש"ס בתר הכי תניא אידך כו' ולכן לא הק' הש"ס להאי וראיתם לרבנן מאי עבדי ליה דודאי אית להו חדא מהני דרשות נרס בקרא דאשר תכסה לא מצינו בש"ס דמייתי דרשו' רבו' כי אם הא דבא לרבו' כסו' סומא כדתני בברייתא לזה תכף ומיד הק' האי אשר תכסה מאי עבדי ליה ומשני דמבעי להו לרבו' בעל' ה' והדר דמק' וראיתם מאי עבדי ליה הוא כדי לברר הי מינייהו מהני דרשו' שדרשו בזה ס"ל לרבנן ומשני שפיר דס"ל ראה מצו' זו וזכור מצוה אחר' ואינו זו ק"ש יע"ש

אתאן לסיפא דקי"ל דסומא חייב בציצית ומ"מ כיון דמצינו דאיכא פלוגתא בדבר דאיכא מ"ד דסומא פטור א"כ מידי ספק לא נפיק ויקיים מצות ציצי' בלא ברכה דס' ברכות להקל ועמש"ל בס"סי נ"א בס"ד ומ"ג בנ"ד דהס' הוא בגברא גופיה ועמ"ש הרב כנ"הג בסי' ס"ז ולהרב פר"ח ביו"ד סי' כ"א ס"ק י"ז ובסי' ק"ך ס"ק כ"ה דהיכא דהספק נפל בגברא גופיה אי חייב אי לא אליבא דכ"ע אמרינן דאינו מברך יע"ש ועוד יש לעמוד בזה ואכמ"ל ועיין בס' זכור לאברהם ח"ב מער' ס' דכ"ו ע"א יע"ש

סימן ק"א

שאלה במאי דקי"ל בטור ובש"ע סי' טו"ב דקטן היודע להתעטף אביו צריך ליקח לו ציצית בן בנה שנים מקרי על הרוב וזה הקטן יודע להתעטף ואי בפחות מזה אם רצה אביו לחנכו אי הוי מצות אי לא

תשובה הנה הרב ב"ח בסי' ס"ז כתב בפי' דברי הסמ"ק בסי' ל"א דקטן היודע להתעטף הוא דהגיע לחינוך דהוי כבר שית כבר שבע יע"ש וכשאני לעצמי לא ידעתי מנ"ל הא דאם באנו לס' רש"י בברכו' דט"ו ע"ב בד"ה במה ובמגיל' די"ט ד"ה בנה ובערכין ד"ב ד"ה הרי כתב שם דקטן שהגיע לחינוך דהוי בן ט' שנים כיע"ש

ואם באנו לס' התוס' שם בערכין בד"ה שהגיע ובסוכה דכ"ח ד"ה כאן הרי הם ז"ל לא נתנו שיעור בקטן שהגיע לחינוך במספר השנים כ"א כשיעור ידיעת הקטן לעשות המצות כל א' וא' לפי דרכו והביאו ראיה מציצית דנתנו השיעור ביודע להתעטף ובתפילין ביודע לשמור כו' יע"ש וכמו שכן הסכימו הר"ן והריטב"א שם הואתא דבהא דקטן היודע להתעטף דכתבו דהוי בנן שש בן ז' מנאתי סמך לדברי' וגברא רבה אמרה למילתא הוא החינוך בס' שלח לך במ"ם כלין שיעור הטלית דבעינן לכסות ראשו ורו"ק דקטן זה הוא המהלך בשוק לבדו דהוי בן שש בן ז' יע"ש והרי הוי בשיעור שכתב הסמ"ק ודעימיה בקטן היודע להתעטף הרי דהרב החינוך קאי כוותייהו ולא מטעמייהו מ"מ ק' דמלבד דלא הביא לדברי החינוך ולא נהיה לזה כלל וכתב בפשיטו' דקטן שהגיע לחינוך הוי כבר שית כבר ז' דמנ"ל ואף לס' הטור דס"ל דקטן דהגיע

להגיע לחינוך הוי בן ט'ש כמ"ש הרמב"ן שם בסי' ט"ז סק"א והרב"ד בא"ח סי' א' הא נמי ליתא וכמו שכבר בי' זרנו כל זה באורך בס"ד לעיל בסי' נ"ט וממש באדם

וראיתי להרב מר וקציעה בא"ח סי' י"ז דא"י ע"ב שכתב וז"ל מיהא מצות חינוך איכא בקטן בכל מ"ע שיוכל לקיימם חובה על אביו להרגילו בה כו' ובזה אין חילוק בין יודע להתעטף לאינו יודע וכן בשאר המצות לענין הדינים התלוים בהם דמ"מ אביו חייב ללמדו אלא עיקרו עינת הפעוטות כבר ה' כבר ו' כל אחד לפום חורפים כדאשכחן להדיא גבי חינוך דסוכה עכ"ל והרואה יראה כמה מאד תמוהים דבריו שהוא הפך פ' רש"י שכתב דקטן שהגיע לחינוך הוא בן ט' והוא כתב בן ה' בן ו' וגם הפך מדברי התוס' וש"ר הראשונים שכתבו להדיא דלא תלי במספר השנים כ"א בידיעת הקטן אופן קיום המצוה כמו שהאריכו התוס' להדיא בערכין ובסוכה דכל א' לפי דרכו של קטן ואיך כתב להפך דאינו תלוי בידיעת הדינים ונתן קצבה לשנים דהוי בן ה' בן ו' וחוץ מזאת דהרי עכ"ש הוא הפך דברי הרב"ח שכתב בבר שית כבר ז' והוא בא ופיאת שנה אחת ואמר כבר ה' וכבר שש ומה שהביא ראיה מסוכה אין ראיה כלל דהרי התם תלינן הטעם בקטן דאינו צריך לאמו והוא כבן ה' וכבן שש כמו שפסק הש"ע בסי' תר"מ ס"ב יע"ש אבל בשאר הענינים דתנאן הברייתא בידיעת החינוך לא שוו בשיעו' כת"ח דתלוי ביודע לדבר והוא פחות מבן חמש זו יהיה ביותר כקטן היודע להתעטף ולשמור התפילין וכיונא

ומ"ש לענין הלכה נר' דקטן שהוא כבר שית כב"ש מקרי הגיע לחינוך לענין שאביו מחנכו בציצית כמ"ש הרב"ח לדעת הסמ"ק ומצינו חנא דמסייע ליה הרב החינוך כותיה ולא מטעמיה אם כן הכי נקטינן לפי פשטן של דברים ואולם עד"ה כתב בקבל"ה דנער קטן היודע לדבר תכף ילבישו טלית קטן כי מכח זה יזכה בקטנותו לנשמה רמה ונשגבת ושורה עליו רוחא דקדושה ויזכה להבין בד"ת יע"ש ה' יערה עלינו רוח ממרום רוח אלהים חיים • ויהי לבי תמים בחקיך להבין ולהשכיל בתו' ה'תורת חיים

תם ונשלם ח"א מס' לב חיים · שבח לאל בורא עולם הוא אלהים חיים

מסמכי לב .

הגהות והשמטות לספר לב חיים

אתן במלב"ר אר"ש אנכי אקנא' ומגיןדמשבחא אותיות פורא:א אנב ריהטא • וזה דבר השמיע"א איכו השתא וואי ביאה הני מילי מחיי"ב פה תזה קאי למיקם ולהיות הנה היא לוטה • בעור משדי לעילא מכל ברכתא

סימן ב' ד"ה ע"א סי' כ"ה וכמו כן נמי ק"ל על הרב בית אהרן בסדר צו בפסוק וביער עליה הכהן ציין הירוש' דפרק קמא דברכות וליתא דאינו פסוק זה כ"א מד' בסדר בשלח וילקטו אותו בבקר בבקר וצ"י

שם ד"ו ע"ג סי' נ"ה ועיין להרדב"ז ז"ל הא' דפוס ונציי' סי' תרי"ד ועיין להרב ערוך השולחן נר"ו בא"ח סי' רפ"א ועמ"ש אני עני בקונט' רוח חיים על הש"ע בא"ח שם סי' רכ"א ובדבריר בני אחרוני' ובמ"ש הגאון עט"ר מו"ה ז"ל בחק"ל ח"י"ד בשיירי א"ח סימן י"ג

סימן ה' די"א ע"ג סי' ה"י ואולם מצאתי דיש גי' אחרת באיזה ספרי הש"ס באבות דר"נ וכן איתא בספר כסא רחמים שם דפ"א ע"א יע"ש •

סימן ו' די"ב ע"א סי' ט' ועמ"ש הגאון מו"ה ז"ל בס' מערכי לב ח"ב דרוש ע"ט דקפ"ז ע"ד יע"ש

שם ע"ב סי' מ' ועיין להר' יוסף אומץ סי' מ"ב ודוק

סימן י"ב די"ז ע"ג סי' כ"ג ומצאתי חנא דמסייע לי הוא הרב הגדול בס' יק"ז דשכבי דרוש ק"ט דקנ"ה ע"א שכת' אבל בלילה בכל מקום שעוסק נחשב לעבוד' לפי דלימוד הלילה חשוב יותר דמנטיצר לנדד שינה מעיניו יע"ש : אלא דיש להרגיש עליו דלא זכר מר מדברי רז"ל אלו דיש ראיה לדבריו

ס"סי י"ל דא"י ע"ד ועמ"ש רש"י בס' הסרד' דו"ן ע"ג

סימן ט"ו ד"ך סע"א ועיין עוד שם בס' שמ"ח אות ו"ו ומ"ש הגאון עט"ר מו"ה הגדו' ז"ל בחק"ל א"ח סי' א' ד"א ע"ב בפי' דברי הטור במ"ש פ' מנחה שהיא נשכים ודוק

סימן טו"ב ד"ך ע"ד ועיין להר' חוזן עובדיה דפ"ט ע"ב ולהרב אביר יעקב נר"ו בחי' לכריתות לדכ"ה דקי"ז מהס' ועיין עוד למורי הר' בס' בית יצחק בפ"ב מה' סגנות ופ"א ה"א דפ"ה ע"ב ודוק ועיין בספר אדני פז בהי' לש"ע א"ח סימן א' סעיף ז'

סימן י"ט דכ"ך ע"ד ועמ"ש הרב אביר יעקב נר"ו דל"ו ע"ב ודנ"ט ע"א ושם בקונט' שומר שבת ד"ך ע"א יע"ש ודוק ;

סימן כ"ג דכ"ה ע"ב סי' ד' ועיין בא"הע א"ח סי' תקנ"ט סק"ט

סימן כ"ד דו"ך ע"ז סי' כ"ח אבל אין לתרץ דקרבנו' בכור שהקריבו שבטו של לוי משלח' ומסרום לבכור וזהו מקרי דהקריבו ישראל ושלחו' קרבנותיהם • דמלבד דל' שלחו קרבנותיהם לא משמ' הכי עוד בה דהדבר הוא מבואר מדברי הריטב"א ושאר הראשונים הנז"ל דבולבו נקטו בפשיטות דקרבנו' יחיד הקריבו ואדרבה מ"ש דישראל היו נזופים ולא הקריבו זהו על קרבנות צבור : וראיתי להרב מזל שעה נר"ו בחי' על הרמב"ם בפ"ב דבית' מקדש שהביא קו'

קו׳ הלזו ולחלק יאמ דמ״ש שלחו קרבנותיהם על מה שהקריבו שבט לוי ק״ן משלהם ומסרום לצבור קאי כו׳ יע״ש

ותדבר ק׳ דמלבד דהוא דוחק עו׳ נס דלא וכר מכל זה וצ״ע

שם סי׳ כ״ע ועיין מ״ש בברכות דל״ב אשכח עולות אילים שהקרבת לפני במדבר ומ״ש הרשב״א בחי׳ בשם וה״ד הרב עין יעקב שם פ״ה דברכות סימן פ״ב יע״ש וצ״ע

ומה שהק׳ הרמ״ל וכתבנו בפנים ע״ד הן עתה ראתה עיני בס׳ מים חיים דרו׳ מהר׳מהר״ח שכ׳ל בסוף סדר ויקרא דל״א ע״ב דעמד גם הוא בזה וכבר ביארנו דלק״מ ועל יתר דבריו שכת׳שם הרב גם אני עני כתבתי בחי׳ לרש״י בחו׳ בסדר כי תשא ד״ה ומשה יקח את האהל יעויין שם בס״ד

סימן כ״ה דז״ך ע״ג שי׳ ל״ה ועמ״ש הרב שמ״ת בס׳ תב״ש דק״ח ע״ב אות וי״ו

סימן כ״ט ד״ל סע״א ועיין ביבמות ד״מ ע״א ובתוס׳ ד״ה רבו כו׳ובמ״ש לקמן בס״ד בסי׳ צ״א דק״ךע״ד יע״ש

סימן ל׳ דל״ב ע״א סי׳מ״ד ועיין מ״ש הר׳בא״הע בא״ח סי׳ של״ד סקכ״ד

סימן ל״ב דל״ה ע״א סי׳ ל״א ועמ״ש הרב שאלת הכהנים בחי׳למנחות לדמ״ה ע״א בסו׳ ספר וכב הכהן יע״ש

שם סי׳ל״ח ועמ״ש הרמב״ן ע״הת סוף סדר נשא יע״ש ודוק

שם סי׳מ״ו ועמ״ש הר׳באר יצחק בפי׳להפטרות והר׳ מהר״י ה״ד הר׳ תו׳ אנך ביחזקאל ס״סי מ״ה יע״ש

שם ע״ב סי׳ כ״ה ועמ״ש הר׳צמח דוד ח״ב דס״ג ע״א

שם ס״ו ע״ב ומכל מה שנתבאר הנה מקום איתי להשיב ע״ד הרב אהלי יצחק הנ״מ בחידושיו לסנהדרין ר״פ חלק דנ״ד ע״ד שהק׳להתוס׳ממ״ש ר״י ונתתם ממנו תרומה כו׳וחילק בין תחיה לתחיה יע״ש דדבריו תמוהים דמלבד דאין חידושו מחוור כמו שנתבאר ועוד דעיקר קו׳של כת הקודמין היא וצ״י

שם דט״ל ע״ד סי׳ד׳ועמ״ש אני עני בדרשו׳בספרי הקטן ראה חיים בס׳עקב בס״ד

ד״מ ע״א סי׳כ״ז ועיין בתי׳תיקון כ״א דז״ן ע״ב וז״ל פורים אתקריאת על שם יו״הך דעתידין לאתענגא ביה ולשנויי ליה מעינוי לעונג כו׳ ועמ״ש הרב המקובל מוהר״א הכהן ז״ל בס׳עור ברקת סימן תרי״ג דרנ״ט ע״ב והרב חמדת ימים בפ״א דער׳יו״הך יע״ש

שם ע״ב סי׳ה׳ועיין לר׳בחיי בס׳ אמור ע״פ אלה מועדי ה׳ שכתב וז״ל והזכיר בהא אלה דל׳שא מורה קיום ובא דאין המועדים בטלים לעולם אבל הם נוהגים בכל זמן בזמ״הז גופני כוהג כנהוג של עכשיו יע״ש

שם סי׳ח״י ועמ״ש בעניותי עוד בזה בס״ד בס׳ הקטונםם חיים בחו׳ חי״ת ד״ה חזיר יעש״ב

דמ״א ע״א סי׳מ״ב וכ״ר להרב צמח דוד ח״ב בסדר מטות ד״מ ע״ז וז״ל דכיון שתא עבר וביטל טעמא דבירא דשתית ממנו אע״ג דהדר אתי בעולם לע״ל שנים חדשות באו לכאן ועולם חדש עכ״ל והרי הוא תנא דמסייע לן ודוק

שם פס״י ל״ב וכ״כ מרן החדוש בב״י בא״הע רמ״י ב׳ וז״ל ופשיטא לן דאין בין העו״הז לימו׳המשיח לענין מצות כלום יע״ש

סי׳ ג״ל דמ״א רע״ג וכ״כ הרמב״ם עו׳ בפע״ז דפסולי המוקדשין הי״ד יע״ש

שם ע״ב סי׳ז״ן ועיין תוס׳ זבחים דב״א ע״ב ד״ה חן דעולה דורון היא ומכפר יע״ש ועיין בס׳ מובח כפרי׳ בר״פ כל התדיר לדפ״ע ע״א דכתב דעול׳ מרצה על עשה לבד יע״ש ויש להרגיש דהול״ל דמכפר נמי גם על מל״ת הניתק לעשה . וע״ק דהו״ל לחלק בפשיטות דאעיקרא לאו לכפרה ממש היא כמו החטאת׳ ואשם וכאשר נתבאר . וזה נמי ק״ל ע״ד הרב חי׳ קידושי׳לא נודע למי לדי״ג שכתב ואעפ״י דעולה מכפרת על חייבי עשה כיון דאינה באה ע״ח מיוחד דורון מיקרי עכ״ל ואנחי ל״ק כמ״ש בש״ס דאי בעשה תשו׳כו׳יע״ש

שם דמ״ב ע״א סי׳ מ׳ ואעפ״י דבש״ס תפסו לשון מקופיא מכפרת מקיבעא לא מכפרת גבי חטאת דנ״מ דבעולה הוי להפך היינו לגבי כפרת חטאת בעשה הויא העולה יותר כפרה מקיבעא זו ומ״מ כיון דמצינו גם בעולה דלא הוי כפרה ממש אלא דורון מוכרח רבא דה״ד כו׳א״כ לא הוי העולה כפרה ממש העשה מקיבעא לגבי עולה אלא מקופיא כפרה קצת וכן מ״ש שם בזבחים ד״ו ע״א גבי יורש דעולה מכפרת מקופיא ולא מקיבעא כנראה דלגבי בעלים הוי כפרה מקיבע׳ והיינו דלגבי בעלים איכא יותר כפרה וריצוי גמור לדידהו יותר מהיורשים מיקרי לגבי יורשים כפרה קופיא מכפרת בעלים דהוי יותר ואז מיקרי מקיבעא אבל כשאנו דנים בכפרת העולה היא עצמה במהות כפרתה לא הוי כפרה גמורה כ״א כפרת קופיא

והנראה דהרמב״ן שכתב להדיא ואמרינן בפ״ק דזבחים כו׳ על הקסוגיא נתכוון וכן הבין הרב צמח דוד בכוונת דברי התוס׳ ג״כ כמבואר שם די״ל דאותה הדרגא דיש בין בעלים ליורשים איתיה עוד דרגא אחרת בכיונא בזה בין כפרה גמורה לכפרת העולה וכאמור ואל תתמה על החפץ דנקטו ליהש״ם שנאמר בו לכוונה אחת והם ז״ל תפסו אותו בכינה אחרת הפך מן האמור נש״ס דבכה״ג מצינו להריטב״א בחי׳לנדרים לדב״ושכתב כה״ג ליישב דברי הרי״ף וגם הרב מהר״י קורקוס בפ״א דמעשר ב׳ בסו׳ה״א כ״כ בדעת הרמב״ם יע״ש

וגם אני עני נגררתי אחריה׳בקונט׳הכללים ליש׳ דברי רש״י • ועוד כתבתי בזה לפנים בסי׳ פ״ז דקי״ג ע״ב ובסי׳צ״ב דקל״א ע״א יע״ש והשתא דאתית להכי מתיישב ג״כ דל״ת התוס׳ דב״כ עם התוס׳ דזבחים דהא והא איתא דנקראת העולה כפרה מקיבעא לגבי חטאת ונקראת כפרת מקופיא בעיקר כפרתה גופא דלא הוי כפרה גמורה כיון דהוי דורון : ומ״מ לא איפרק מהולפתא דהו״ל לרש״ל והרב צמח דוד להרגיש קצת בזה וליישב ע״ד שכתבנו ולא למסתם סתומי כאילו אין הרגש כלל

שם סי׳ן׳ונ״ע נ״ב ואפשר ליישב דגם הרב צמ״ד שם ונס׳יקרא דשכבי ראה והבין דל״ק ממ״ש בזבחים וכמו שכ״כ מדבריו שם ובס׳ צמ״ד וכן הבין דברי רש״ל דבא ליישב דברי התוס׳אמאי עולה נקראת דורון ומכפרת ומתילא מת־לא הא דאקשי׳ע״ד התוס׳ דלק״מ ע״ד שכתבנו ודוק כי קצרתי

שם ע״ד סי׳ל׳ועיין להרב היכל מלך בחי׳ להרמב״ם ד״ה ע״א דגם הוא נרגש בזה ע״ד י״עש • והנה

נעתח

בעתה בא לידי ס׳פענח רזא וראיתי לו שם בס׳ויקרא ק״ז ע״א שכתב כדברי הרב מנ״י והרב אמרי נועם טו וגם עליו תיפול תמיהא כאמור ועיין להר׳ לימודי ה׳ נר״ו לימוד קפ״ז

דמ״ג ע״א סי׳כ״ב וכן הקשה הרב פאת נגב בש״ות סו׳הא״ח די״ו

דמ״ד ע״ב סי׳ה ועמ״ש הרב חסדי דוד בפי׳התוספתא בפ״ק דשבועות דע״ט ע״ב יע ש ודוק

שם סי׳י״ד הן עתה בא לידי ס׳אהלי יצחק הנד׳ מחדש וראיתי לו נחי׳ לכריתות לדכ״ו דעמד גם הוא בזה יע״ש

סימן ל״ה דמ״ו ע״ב סי׳ל״א וכן ס״ל להתרגום יב״ע ריש ס׳צו ובפסיקתא שם בס׳ צו ד״ט אבל בסדר ויקרא הביא כדרשת הת״כ דעולה מכפרת על עשה ועל ל״ת הניתק לעשה יע״ש

שם ע״ג סי׳ י״ג וכן נמי ק׳להרב ה״ר בא״ח סי׳ א סקי״ג שהביא לדברי השל״ה אלו יע״ש

שם סי׳ כ״ה וא״כ יש לפרש דברי הת״כ במ״ש לו ולזבחו ר״ל בינו לזבחו אין דבר חוצץ דחשובת שמחשבה שני בחדעה גלב לבל וכמ״ש הרב יערת דבש ח״א דמ״ג ע״א יע״ש

סי׳ מ׳דג״ן ע״ד סי׳ל״ב ועמ״ש הרב שאלת הכהנים בחי׳ לזבחים לדפ״ט

שם דד״ן ע״ב סי׳כ״ו ועיין מ״ש לקמן בס״ד בסי׳ מ״ה דס״ג ע״א ובהשמטות לשם ודוק

סי׳ מ״א דח״ן ע״ד סי׳מ״ח ושו״ר דג׳ רי״בא נינהו ר״י בעל התוס׳הנק׳בשם ר׳ יצחק בר אברהם והתוס׳ לפעמים מביאים אותו בשם ריצב״א ולפעמים בשם ריב״א • ור׳יצחק ן׳אבא מארי בע״הט ור׳יצחק בר אשר כמ״ש הרב ש״הג ח״ב מע׳יוד אות ט״ו ואף דר׳ יצחק בר אשר הוו תרתי והם ד׳מטבי כמ״ש שם בא׳ יו״ד יע״ש

סימן מ״ה דס״ג ע״ב סי׳ ו׳וכ״כ הרב עירת כסף סדר תוריע דקכ״ב יע״ש

שם סי׳ ל״ד ועמ״ש מהרש״א בח״א דפ״ק דחגיגה ד״ה זיבורא ועקרבא דכתב דאיכא בע״ז עשה דאנכי ה״א יע״ש ועמ״ש בסנהדרין ד״ז ע״א דאמרו ואי ס״ד בע״ז עשה בע״ז היכי משכחת לה כו׳יע״ש

שם ע״ג סי׳ט׳שהרי שם בספרי ס׳ שלח לך איתא וז״ל ר״א אומר לעשות זדון הצבור כשגגה כו׳ לפ״מ דעדיפטפי מעלת הצבור מהיחיד ואדלא קי״ל הכי אפי״ה נראה דאיכא עדיפות בצבור מהיחיד והרי בשגגת יחיד בע״ז סיים הכתוב וקאמר ונסלח לו ודרשו שם בספרי סליחה גמורה ופי׳שם הרב בעצמו בספרי דבי רב דצ״א ע״ג ואע״ג דע״ז המודה דכל המודה בה כופר בכל התורה כולה כו׳ ומזה ס״ד דאע״ג דמייתי קרבן על שגגתם דאינו מתכפר לו לגמרי עם הקרבן אלא עד שיבא יוה״כ כו׳ יע״ש ושם הביא נ״ב פי׳הרב מוהרז״ו שכתב דלא תימא דוקא תשו׳רבי׳דנפיש זכוהייהו אבל בתשו׳יחיד אימא דלא מכפר כפרה גמורה ת״ל ונסלח א״ד והשיב ע״ד ואין נראה דהא בכל קרבנות דיחיד נמי הא כתיב בס׳ ויקרא וכפר הכהן ונסלח לו עכ״ל : ולדידי ל״ק דודאי כונת דברי הרב מוהרח״ו הוא בהך דהכא דמיירי בחטא ע״ז דהוא חטא חמור וזה לא הוצרך הרב לומר דבעון ע״ז קאי וזה ברור מ״מ עכ״פ מינו דאפילו מהני הקרבן לכפר עליו בחטא ע״ז כפרה גמור׳ הוי ומכ״ש לציבור ונ״ע

סימן מ״ח דס״ו ע״ב סי׳ כ״ה והנה בעתה בא לידי ס׳ אהלי יצחק וראיתי נחי׳ לכריתות לדכ״ו שעמד בזה יע״ש

שם ע״ג סי׳כ״ו ועיין בס׳הנו׳שם בכריתות יע״ש

סימן ז״ן דע״ב ע״ג סי׳ט״ו ועיין בתוס׳דדמאי פ״ה דתני מחלוקת ת״ק ורשב״א בזה ועיין להרב חסדי דוד שם בדי״ד סו׳ ע״א וע״ב יע״ש ועיין לרש״ל ביש״ש בפ״ק דיבמות סימן נ״א ולהרב שמחת י״ט סי׳ מ״ו יע״ש

סי׳ נ״ט דע״ה סי׳י״ז וכ״נ נר׳ ללמוד מדברי הרב מגילת ספר עשין ז״ךדי״ז ע״ד יע״ש

שם דע״ו סס״י נ״ט ועמ״ש הטו׳לקמן סי׳ש״א ולנכת יחף שרי ומ״ש הרב הפרישה שם יע״ש ודוק

סימן ס״א דע״א ע״ב סי׳ ב׳ וכן ראיתי בס׳ מגיד מש״י׳ ס׳מטות ומסעי דאמ״ל המגיד למרן ז״ל שיאמר התכבדו כו׳והבאתי דבריו אלו בקונט׳ר״ות שם ברס״י ג׳ ושם פירשתי אני עני דנראה מדברי המגיד במ״ש למרן דאיכא עכ״פ משום חשש יוהרא ועיין בו״חק ח״א דקס״ה ע״ב ודוק

סימן ס״ב דע״ט ע״ג סי׳ ט״ו נ״ב כך הם דברי הירושלמי שם וז״ל מעשה בחסיד א׳ שהיה מלגלג בגילוי יין פעם אחת לקה בדליקה וראו אותו יושב ודורש כו׳ופי׳הרב מהר״א ליב וז״ל מלגלג דהיה נזהר הרבה בגילוי פעם אחת נפלה דליקה כו׳ ואפ״ה היה כוס של מים בידו לשומרו מהגילוי יע״ש :

ומה שפי׳ הר׳ מהרש״י בס׳יפ״ת והרב אגלת אליהו שם סי׳ ג׳ והר׳ מהרמד״ל בספר שתיו ילדות במעריך דמ״ו ע״ב מלגלג בגילוי דהכונה דהיה מזלזל בגילוי ולא היה נזהר כו׳ יע״ש

ואחרי המ״ר ק״ל ע״ד דמלבד דהדבר תמוה איך חסיד שכמותו היה עובר ע״ד רז״ל ובפרט במקום סכנה כו׳ ואם נאמר דהיה בוטח בחסידותו וכמ״ש הם ז״ל ו׳ק׳ מן הראשונה דאין זה מדרכי החסידות : ועוד קשה דפשט דברי הירושלמי מוכיח סופו על תחילתו דהיה בגלוחי׳ של מים בידו וזה מורה דהיה זריז ונזהר הרבה משום גילוי וכמ״ש מהר״א ודוק

שם דע״ג סי׳ט״ו וכיוצא בזה ראיתי להר׳ נאמן שמואל ז״ל בסי׳ פ׳ דנ״ו ע״ב שכת׳דפוסק שמביא ב׳ סברות אחת בלשון רבים ואחת בלשון יחיד מוכרח דהוו יחיד נגד רבים יע״ש

סימן ס״ג דפ״א ע״א סי׳ג״ס ונס׳ האגור סימן ר״ל הביא משם המרדכי ההולךעם המתים כו׳ יע״ש

סימן ס״ט דפ״ז ע״ד סי׳ י״א ומתוך כל מ״ש דאסור לשתות קודם תפלת שחרית למי שיש נגילי׳ משום איסור לא תאכלו על הדם ואין חי׳ בין אכילה לשתיה נרא׳ דפשיטא ודאי דאסיר שתיית השאלי״ם והקאיינא״ר והג׳יקולאט׳י הן וכדומה להם כו׳ שנוהים בימי החורף קודם התפיל׳ והוא איסור גמור דמרבה דם ונותן חילא לדם ועיין בהו גאות ומכ״ש הוא יוצא ממ״ש הרדב״ז ז״ל שתיית מים עם חסוקא׳ר לבד ויש למחות בידם וזהו ברור :

סימן ע׳ לפ״ט ע״א סי׳ ד״ן וכן אמרו רז״ל בילקוט ס׳בשלח רמז רמ״ד בפסוק זה אי ואנוהו דהוא מ״ר דאין אלי אלא מ״ר שנאמר אי לי למס

אמה עובחני אל נא רפא נא לה אל ה'ויאמר לנו יע"ש ועמ"ש הר' צמח דוד ס' נשלח במאמר הזה ועיין בז"ח דמ"ה ע"א וע' להרי' אורחות חיים בה' שני וה' דף כ"א ע"ד אות ג' שהביא משם הר"י מקורביל ז"ל דסי' הי"ג מידו' דאל מ"ד וכמ"ש רג"י בשם הבסיקתא יע"ש

שם סי' נ"ו וכן עד"ז יש לפרש דברי רש"י בסדר ויצא ד"ה יש לאל ידי כו' שכת'וז"ל וכל ש שמות קודש על שם עזוז ורוב אונים הוא יע"ש דהיינו שיש לו כח ויכולת ועוז לרחמים דע"כ צ"ל כן כי היכי דלא תקשי גם מדברי רש"י אלו ודוק

סימן ע"ג דנ"ג ע"א ועיין ברבינו ירוחם בס' אדם נתי'י"ב ק"ח דנראה דתשו' זאת היא מהרמ"ה כיע"ש

סימן ע"ד דנ"ג ע"ד סי' י"ט ועיין להרב יצחק ירנן בהל' ציצית פ"ג הלכה ה' די"ח ע"א יע"ש

סימן ע"ו דנ"ס ע"א סי' מ"ח ועיין בתוספתא דמגילה פ"ג הרי שהיה עטוף במעפורת כו' ופירש הרב הס"ד שם שמוא כמו סודר בעלמא יע"ש

סימן ע"ח דק"א סע"ג ועמ"ש הר'לימודי ה' נר"ו לימוד קע"ו יע"ש

סימן פ' דק"ח ע"א סי' נ"ז וע'זכור לאברהם ח"א בה' ציצית דקכ"ו ע"א

סימן פ"ו דקי"ג ע"ב סי' י"ט וע'להר' כתונ'יוסף בתשו' בא"ח סי'א'

סימן פ"ז דקי"ד ע"א סי' י"ד וכן הסכים הרב ברכת הזבח בסי'למנחות לדף מ"א יעויין שם

שם סי'כ"ג ועיינתי שכתב הרב הפרים'ודרישה בא"ח בסימן זה ובר"סי ע"ו דנרא'להדיא דלדעת הרי"ה והרמב"ם בכה"ג יש לפסול כמו שיע"ש

סימן פ"ט דקט"ז ע"ב סי' י"א ועי' בתשו' מהרי"ל סי' קל"ו דמהרי"ל הסיר הטלית כשחל יום א' של ר"ה בשבת לעשות התשליך יע"ש וזהו ראיה קימת' למנהגנו שאנו עושים התשליך גם כשחל יום א' דר"ה בשבת וכמ"ש החייר הגדול הגאון מז"ה בס' חק"ל חי"ד ח"ב בציורי א"ח סי' א"י די"ג ע"ב

וגם אני עני בימי הרפי מקדמוני עמדתי על זה והבאתי ראיות לחזק המנהג ושאין הכרח מדברי ר' האר"י ז"ל וכמו שהארכתי בזה במקומו לקמן בה' ר"ה בס"ד ואכמ"ל

סימן צ"א דקכ"ח ע"ג סי' נ"ו ועו' דהפי'בשוה"ת לא דחי כבוד הבריות כ"א דוקא בגנאי גדו' כמה מצות אבל בדליכ' גנאי לא כמו שכתבו התוס' בפירוש בשבועות ד"ל ע"ב ד"ה אבל איסורא ועמ"ש הרב לימודי ה' נר"ו לימוד ל"ב דכ"ח ע"ג

שם דק"ל ע"א סי' נ"ו ועיין להר'בית יהודה ח"ב סימן כ"ו ומ"ש ע"ד הגאון מז"ה בחק"ל א"ח ס"סי ז' והרב עיקרי הד"ט בא"ח סימן י"ט אות י"ג

וכבר עמדתי ע"ד של רבנן נלרשו'בס"ד ואכמ"ל ועיין להרב בית יהודה ח"ב סי' קל"ד ומה שהביא שם מדרז"ל ע"פ אורח חיים פן תפלס כו' ומ"ש אני בתשו' בספ' הקטן חיים ביד ל"ד לסי'ע"ר יע"ש

שם ע"ג סי'ט"ל ועמ"ש הר'יד אהרן סי"ן בהג"ה וכמ"ש לקמן בס"סי ק' ודוק

סימן צ"ב דקל"ב ע"א סי'ל"ד ועמ"ש בעיקרי הד"ט א"ח סי' ב' אות ס"ת יע"ש

סימן צ"ט בסוף הסימן דלק"ט סי'כ"ד והנה בעה"ח כרגע נר'לי ספר סידור תפלה מהגאון כמה"ר שניאור זלמן תשכוני וראיתי לו שם בתחי'שער הציצית ד"ב ע"ג וז"ל ורוחב הטלית קטן צריך להיות אמה של תורה שהיא רוחב כד' גודלים מרווחים מאדם בינוני והאורך שלאחריו מבית הצואר ולמטה צריך להיות ג"כ אמה של תורה מרווחת בכדי שיהיה שם אמה על אמה שלם עד תחילת נקב בית הצואר שמלאחריו : דאורך מלפניו מסוף נקב בית הצואר עד למטה צרי'להיות ג"כ אמה של תורה ורוחב אמה ונמצא כל האורך שתי אמות לבד מבית הצואר שהוא נקב שיש בו חסרון ואינו עולה למידת שיעור טלית ובזה מקיים המצוה לדברי הכל ובקטנים שהגיעו לחינוך מבן שש עד בן י"ג אפשר להקל ולסמוך על דרך שאומרים דשיעור בגד להתחייב בציצית הוא אמה על אמה בלבד :

וכל השיעור הזה דרוחב ואורך הט"ק צריך להיות כולו מופשט ומלביש את האדם בכל השיעור הזה כולו כמ"ש אשר תכסה בה דייקא ולא יתקפל ולא יתקמט כלום משיעור זה ומקום הנכפל והנקמט אינו עולה מן המד'וצריך להשגיח ע"ז תמיד כל הנזהרים לקיים מצות ציצית כל היום :

וגם צריך להזהר להיות שיעור זה בריוח עם עודף מעט ברוחב הט"ק ולא בצמצום כי זהו דבר הקשה להזהר שיהיה מופשט כל כך כל השיעור כולו ברוחב •

וגם נכון להזהר להיות ב' צידי הצואר למעלה אצל הצואר תפופים ז"לז ע"י קשירה בנשיחות או ע"י קרסי' בכדי שהחזה יהיה מכוסה כמ"ש בכתבי האר"י ז"ל עכ"ל

הנה מבואר מדברי הגאון דהפריז יותר על המידה להיות בטלית קטן שיעור שתי אמות מלבד מקום הפתוח לבית הצואר שהוא במקום הנקב וחסר מן הבגד ולדידן דאנו פותחים בית הצואר באמצע מבית הצואר עד מעט למט'מהחזה והוא פתוח כמידת שליש הבגד א"כ צריך שיהיה שיעור אמה ממקום שנשלם פתיחת הנקב הזה וזה צריך'שיהי' הט"ק יותר מב'אמותי לכוהנ"ל לפי דברי הגאון אלו לפתוח באמצע הבגד קצת שיעור שיכניס הראש בתוכו להתלבש ולא יפתח ויחסר מן הבגד כ"א כדי בית הצואר לבד והשאר יהיה פתוח בשום לפניו כנגדו בלתי חסרון כלל ואז יכול להשוות הב'צדדים שיהיו אדוקים ולקשרם ע"י חוט או קרסים כדי שיהיה החזה מכוסה •

ואולם לעד"ן דמן הדין די ויותר בשיעור אמה וחצי כפי דעת כל הפוסקים שלפנינו וגם זה היה תמוה בעיני להחמיר יותר מאשר גבלו הראשונים דכתבו השיעור אמה על אמה וכמ"ש בפנים , גם החששא זו דחסר מקום הנקב מהבגד לא איכפת לן לפי מ"ש הר'מ"ת בשם מהרי"ל והרמג"א

ר"סי

ריש פ"ו דכל השכתפים ראשים לית לן בה וכ"ש בס' מוהר"ץ והרב בנו כמ"ש הרב ערוך השולחן נר"ו שם יע"ש

ומ"ש לחוש לדברי הגאון אלו נראה דעכ"פ צריך שיעור פתיחת בית הצואר מעט מזער וגם שאר הפתיחה למטה מבית הצואר לפניו על החזה שיהיה בשוה בלי חסרון מהבגד כלל ע"ד שכתב הגאון ט"ז דנ"ל דאין להחמיר עוד ושני בשיעור אמה וחצי ט"ז דאם רוצה לצאת י"ח ולהחמיר כדעת הגאון יעשה שיעור ג' אמות מלבד בית הצואר ועליו תבא ברכת טוב טובה וברכה **חיים**

ת"ו ש"ל ב"ע

תקון הבית

השמטות מס' בית אבות

ד"ו ע"ב סי' ל"ח אי מש"ד ויהושע היה להם דין מלך עמ"ש הגאון מו"ח הב דו' בס' הבהיר מעשי לב דרו' כ"ח דה"ן ע"ב

ד"ח ע"ב סי' ל"ג אי עזרא היה כ"ג ומ"ש שם בסו' הס' דקפ"ב ע"ב יע"ש ועיין עוד להרב חומת אנך ז"ל בריש מלאכי מ"ש משם הרב בן פורת יוסף הדש על ההפטרות דעזרא היה כ"ג ותמה ע"ד יע"ש

די"ב סו' ע"ב ונמצא דר' הקדוש שביעי להלל וגדולי המחברים כתבו בפתיחת ס' המשנה שהוא ששי להלל והדברים תמוהים וכתבתי אני עני אחר דברי רבי' המחבר ט"ו וז"ל ת"ח וכ"כ מהרי"א בהקדמתו לס' נחלת אבות יע"ש ואפש"ל דששי להלל ר"ל מלבד הלל כו' יע"ש

והנה בע"ה באתי להשיב על מה ששאלת אלי במכתב רחימא דנפשאי דיתיב בחווני דלינאי • המזרת בחורים • מסדרים מן המסדרים • חכם ומבין מדעתו • מהדש בטובו אשר פריו יתן בעתו : המכס המרומם • אור יומם : שמואל בקוראי שמו ג מיראי ה' וחושבי שמו • ויחי עוד לנצח הבוא בשנים • דשנים ורעננים : על כל מכיות שהתלם • על התורה ועל העבודה • אכי"ר והילך לשונו

אחר מן הרמתים • משנתו קב ונקי מזוקק שבעתים • שנות חיים • נחל נובע מקור חכמה • כמה וכמה • מקור חיים • דרכי'ו ראיתי עמד טעמו : ונמוקו עמו • דרכי חיים • הדר הוא מעלת הרב ועבוס כמה"ר נר"ו יאיר באור החיים • כיר"א

ריש מילין יעבור שלום רב בעוהת"ר נהר שלום כנהר שוטף מקור חיים • ולפניו אברך כריעה על הברכים ועל השוקי' כהלמי' לפני רבו וזי' לא גם שיא יהי אלהיו עמו ויעל ע"ג מרומי ההצלחו' בשובע שמחות : במוטב תלחא כחדא עושר וכבוד וחיים בס"א ואבוא היום בדברות שחים כאן בד"ת לקבל נברשת' דדשכא הוא זיוא הוא הדרא מהשיעורים שנים בארצות החיים: ואף כי יודע אני בעצמי דאיני כדאי לעשות כדבר הזה • בס' השב יד בספר' דתאריט' דשפיר חזי בספר חיים • וכ"ש דידעתי ביני דאיומילה לשוני לא כתב ולא לבון אשר ידבר אר"ש חיים : מ"ת אענותעתיה קא במיכנ' מכירו הייתי לעבר וקים

ני בגוויה ללמד דעת לנער ע"פ דרכו החפץ חיים • וזה החלי בס"ד

חזי הוית מ"ש כת"ר נר"ו ע"ד הרב המאירי בפתי' למס' אבות די"ב סו' ע"ב דר"י הנשיא שהוא ר' הקדוש הוא ז' להלל וגדולי המחברים שהוא הרמב"ם כת' שהוא ששי להלל והדברי' תמוהים וז"ל א"ה וכ"כ מהרי"א בהקדמתו לס' נחלת אבות יע"ש ואפש"ל דששי להלל ר"ל מלבד הלל ואין הכי נמי דעם הלל הוו ז' עכ"ל ובעת אין סבר נחלת אבות מצוי אצלי אבל מ"ש גם בעד הרמב"ם דעם הלל הוו ז' • לכאורה י"ל עליו ממ"ש איהו גופיה שם בדי"ב פ"א דר' היה ששי להלל כדעת גדולי המחברים או ז' להלל כדעת ר' המחבר לקמן עכ"ל דמוכח דס"ל לאה' בדעת הרמב"ם דר' היה ששי להלל והיינו עם הלל בכלל מדכתב או ז' להלל כדעת רבינו המחבר ואוא דרבי' המחבר סובר דעם הלל והלל בכלל הוא ז' מ"מ הא קשיא וצריכה רבה דאחרי המחה"ר איש תמיע תיגיה דבר מ"ש הרמב"ם שם בהקדמתו לס' זרעים פ"ג וז"ל כאשר נתפרסם מיהם הכמי המשנה כו' ור"י הנשיא ן' ר"ג ן' רשב"ג הזקן ן' ר"ש ן' הלל חנשיא יע"ש הרי לאדיא דר"י הנשיא עד הלל והלל בכלל הוו ששה כדעת רבי' המאירי שכ"כ בדעת הרמב"ם כו' וכן מ"ש שם הרמב"ם בפ"ו ור' הוא רבינו הקדוש והוא ר"י הנשיא הששי להלל הזקן כו' היינו עם הלל בכלל כדמוכח ממ"ש בפ"ג וא"ת דמ"ש כת"ר נר"ו ואפש"ל דששי להלל ר"ל מלבד הלל כו' הוא דוקא בדעת הרב נחלת אבות לבד זה דוחק דמלבד דריהט' דלישנא אתרוויהו קאי וזאת ועוד דכל כי האי הו"ל לפ' ולא למיסתם סתומי

וראיתי לכ"תר נר"ו שם בפקי' להרב המאירי דט"ו ע"ב שכת' וז"ל גם ראיתי להר"ס בהקדמתו שכתב דר"ש ן' הסגן לא נזכר כ"א בשקלים די"ב ואני מצאתי עוד ג"כ בכתובות פ"ב דכ"ג ובסו' פי"א דתנחית כמ"ש בס' יוחסין עכ"ל ולכאורה לא נכר שר המספיס דכבר נרגש מזה הרב ס' הדורות דקנ"ג ע"ד ושמ"ש והרמב"ם כתב דלא נזכר כ"א פ"ב דכתו' ט"ס הוא כ"א בשקלים פ"ח וק"ל

וזאת שנית מ"ש עוד הרב המאירי די"ו ע"ב הדנים לפני חכמים נתבאר בסנהדרין די"ו שהם ה' שמעון ן' עזאי ושמעון בן זומא ור"ש בן ננס וחנן וחנניא איש אונו וכתב עליו כ"תר נר"ו וז"ל א"ה כלדברי רבי' המחבר ט"ו כתב הרמב"ם ג"ב שם בהק' לס' זרעים פ"ו והיינו דבש"ס הוזכרו בתחילה ד' שהן ן' עזאי ובן זומא וחנן המצרי והנניא ן' חכינאי ורבנ"י מתני ה' שמעון שמעון שמעון וחנן וחנניא והיינו דב' נקרי' בשם שמעון דהיינו שמעון ן' עזאי וש' ן' זומא וש' ן' ננס וחנן וחנניא שהם ה' ושוב הביא דברי מהרש"א בס' יבין שמועה ד"ה שהביא דברי הרמב"ם אלו ותמה עליו ולא ידעתי מנ"ל דבפ"ק דסנהדרין לא הוזכרו כ"א ב' דהיינו ב' בשם שמעון וחנן ע"ד כת"ר נר"ו דהרי רבנ"י מתני ה' דהיינו ג' שמעון וחנניא והניחה בתימא וראיתי להרב אהלי יצחק הנד' מח' בשי' לסנהדרין שם מה שפי' בכונת דברי הרב יבין שמועה וע"ש (אמנ' המחבר הי"ו שם בקונט' הלזה תמה ע"ד כיע"ש בד"ק ולא כתבתי כאן כ"א מה שנוגע אלי) •

וחזי הוית לכ"תר נר"ו שם שכת' וז"ל ומיהו עדיין יש להרגיש בזה דמצינו שינוי בין דברי הש"ס דהוזכר חנניא ן' חכינאי וכ"כ הכריתות ט"ב או' ט"ו וש"ג או' פ"ו לדברי הרמב"ם ור' המחבר דהזכי'

בשם חנניא איש אונו כו' הרי לך בהדיא דעיקר הגירס' היא כמ"ש הרמב"ם ור' המחבר בחנניא איש אונו וס'ן' נכנס כו' עכ"ל והנה אדין דין אמת דהרמב"ם ורבינו המחבר גרסי חנניא איש אונו במקום חנניא ן' חכינאי אבל מ"ש כ"תר דחנניא בן חכינאי היה קודם להם וכמו שמנה אותו הרמב"ם ואינו חנניא איש אונו הנזכר בחבורה ב כו' אחרי המחי' אישתמיט מיניה דמר דדברי הרמב"ם אלו הם אמתיים וכמ"ש הרב ס' יוחסין ד"ל מדפוס קושטא וכ"כ בס' הדורות באות ח' דק"ב ע"ב וכ"כ עוד הרב ס' יוחסין דכ"ה ג"ו"ן וכן מוכח מ מנ"ר פס"א בי"ב אלף תלמידי ר"עק יע"ש •

עוד ראיתי לכ"תר נר"ו שם אחרי סמוך שכתב וז"ל אלא דשנתי וראיתי מ"ש הרמב"ם פ"ק דעדיות הדנים לפני חכמים הם ש'ן'עזאי וש' ן' זומא והנן המצרי וחנניא יע"ש : הרי לך בפי' דקא חשיב ד'ולא ה'וצ"י עכ"ל • והנה אמת נכון הדבר דבדפוס אמשטרדם ובווין ובפרנקפורט דמיין כתוב ד'וגרס בדפוס פרנקפורט דאדרא ווילנא מצאתי כתוב ה'ואו' כמ"ש בהקדמתו לסדר זרעים הנז' וע"כ צ"ל דכן הוא העיקר כי היכי דלא תיקשי להרמב"ם מדידי' אדידיה (אמר המחב' ושם בקונ' עמד ע"ד התום' חדשים בעדויות יע"ש)

עוד ראיתי לכת"ר נר"ו שהק' לה' נחלת שמעוני וז"ל ולכל הדברות ק"ל ע"ד הרב נחלת שמעוני ח"א בריש הס' שכתב דהדנים לפני חכמים הם ה' ובמקום חנן המצרי כתב חנן ן' אבישלום יע"ש • וזה אינו כפי מה שנתבאר וצ"י עכ"ל : ולדידי אחרי המח"ר נראה דל"ק ואין ספק דט"ס נפל שם בריש הספר דהרי מצאנו ראינו להרב נחלת שמעוני שם פעמים ב' שכתב דהדנים לפני חכמים ד' והנה הנם באות ר"ח ן' חכינאי ור"ש ן' זומא ור"ש ן' עזאי ובמקום חנן בן אבישלום וחנניא איש אונו כתב חנן המצרי וחנניא ן' חכינאי כיע"ש

ואא"ב גם מ"ש בריש הספר דהם ה' ומנה לחנן בן אבישלום וחנניא איש אונו צ"ל ד' ובמקום אבישלום ואיש אונו צ"ל המצרי ון' חכינאי כדמוכח מהב' מקומות הנז' דא"כ הוו דברי הרב"ם סתרן אהדדי • וא"כ עפי הנ"ל לכת"ר להק' כן ע"ד אלא העיקר כדאמרן דט"ס נפל בריש הספר וצ"ל ד'

ועד הנ' לו: כא עמ"ש הרב המאירי שם די"ן ע"ב אות נ"ו לר"י ן' בבא בכלל התנאים הנז' במשניות ושם בדח"י ע"א אות נ"א מנה לר"י ן' אבא ג"כ כתב כת"ר וז"ל ואולם ראיתי להר"ס' יוחסין באות יו"ד שכת' וז"ל ר"י ן' אבא הוא הבירו של ר"י הכהן ונסתפק לי אם זה ר"י בבא כי הכל שם אחד וזמן אחד עכ"ל • ואחרי המח"ר תמהני עליו שהרי הרמב"ם בהקדמתו לסדר זרעים פ"ז משמות התנאים הנז' במשנה דמנה לר"י ן' בבא ור"י בן אבא שמע מינה דתרתי נינהו וכ"נ שהוא דעת רבינו המחבר ע"כ לשונו

ואחרי המח"ר לא ידעתי מה מציאה מצא ואישתמיט מיניה דמר דמציאה זאת כבר קדם וזכה בה הרב ס' יוחסין עצמו למעלה ד"ה ר"י ן' אבא הוא בפ"ח דעדויות מ"ב עם ר"י הכהן זה לא ידעתי מי הוא אך דמנאו הרמב"ם בחבור' הראשונה ואם לא שמנה הרב ר"י ן' אבא במנין הנ"א וכור"ין' בבא בב' אנשים הייתי אומר דהוא אחד ובבא ואבא הוא דבר אחד עכ"ל • וכ"כ בס' הדורות מע' יו"ד דק"א

משם הרב ס' יוחסין וא"כ מ"ש הרב ס' יוחסין וכבר נסתפק לי כו' אין הכוונה דעתה נולד לו הספק ולא איפשיטא ליה אלא כוונתו לומר דכבר נסתפק לי והיינו למעלה במקום הנז' אכוזה ר"י ן' בבא והרואה יראה דשם נתפשט לו הספ' והביא דברי הרמב"ם ז"ל אלו דרפ"א דזרעים דאייתי כת"ר נר"ו וק"ל :

ואת רגע ראיתי להרב המאירי שם בד"ך רע"ב שכתב דבתוס' דהלא איתא ר' יוחנן ונ"ל שהוא ן' בג בג שהיה שמו ר' יוחנן וכתב כת"ר נר"ו דלא מצינו בגירסתינו דנזכר ר"י שהם אלא ר"י בן נורי אכן מצאתי בתוס' דפ"ה דכתובות שהוזכר שם יוחנן ן' בג בג ואיתא ג"כ בספרי ס' קרח יע"ש עכ"ל ואיתיה ג"כ בפ"ק דקידושין ד"י ע"ב וכ"כ הרמב"ם שם בהקדמתו בפ"ד ובפ"ו יע"ש וק"ק מהאי דאיתא בעירו' ד"ך והחניא בן בג בג כו' אמר ר"י מאן דמתרגם לי בנקר אליבא דבן בג בג תובילנא מאני לבי מסותא ומוכח משם דר' יוחנן לחוד ובן בג בג לחוד וי"ל וק"ל

עוד ראיתי לרבי' המחבר המאירי ז"ל בדח"י ע"א בשמות התנאים אות ע"ג הזכיר לר"א ן' ארדיון ואילו בדכ"א ע"ב בשמות התנאים אות הנז' במשנה הזכירו עוד פ"ב באות ס"ו דנ"ל בנו של רחב"א ותמהני עליו שלא שלח בו יד להקנו : עוד ראיתי שם דכ"א אות ע"ד שהביא ר"ש ן' יהודה איש כפר עכואס שבשמות התנאים די"ו או' ב' אזכירו והגר' דאיש כפר עכואס לחוד אבל בס' יוחסין נר' דהוא אחד וא"ד (אמר המחבר הי"ו ועוד האריך בזה בקונטריסו בפילפולא חריפתא ולהיותי טרוד לא כתבתיו פה וכאן לא הבאתי כ"א מה שכתב להשיב על דברי להציל לעצמי ולכונן דרב"י) קינני למילין אח זה כתבתי לרווחא דמילתא ואדוני חפם כחכמת מלאך האלהים ירא' בעיניו : ואת אשר יבחר בו יקריב אליו : והנעתר תפילתי על הכי יהיה אלהיו עמו ויעל במעלותיו : גם ברכות יעטה מעין ברכותיו : חיים עד העולם מושבע בכל מידי דמיטב תורה וגדולה עוד כל ימי הארץ ככל אות נפשו הרמה אלהים חשבה ובנפש נא"ת דושו"ט כל הימים ויהא רעוא ה' יאיר עינינו בתורתו ולא להוי לן בכיסופי אפין

כה דברי איש צעיר שמואל בכ"ר אברהם קריספין ס"ט

וזאת תשובתי אליו

חיים מדבר אחלי יכונו דרכ"י והנני בא להשיב על ראשון ראשון פתח דבריך יאיר במ"ש עמ"ש אני אחר דברי רבינו המחבר המאירי ז"ל דר' חקדוב הוא ז' לה"לל והרמב"ם שכתב דהוא ששי הם דברים תמוהים וע"ז כתבתי אני בהגהותי וכ"כ מהרי"א בס' נחלת אבות יע"ש ואפש"ל דששי להלל ר"ל מלבד כו' • וע"ז תמה עלי בתחילת ההשקפה דנראה דדברי סותרים אנו לאלו ממ"ש שם בע"א דה' היה ששי להלל כדעת הרמב"ם או ז' כדעת ר' המחבר ואיך כאן כתבתי כדעת הרמב"ם דששי הוא מלבד הלל והוי ז' ונדקת בזה ליישב דוא כתבתי לדע' מהרי"א כו' זא"ד

ואני תמיה איך עלה בדעתך שאני כותב מעבר לדף הפך ממ"ש לקמן ומ"ג דשם כתוב או ז' להלל כדעת ר' המחבר לקמן ולקמן הוא מ"ש במקום

במקום הזה דאין ספק בדברי דבודאי ר' המחבר פליג להרמב"ם בזה ואני לא באתי כ"א לייסב דאי מלשון הרמב"ם בהקדמתו בפ"ו שכתב דר' הקדוש הוא ששי להלל וכנראה דר' המחבר קאי על לשון זה לזה באתי אל הר"ש בארש"ות החיים ליסב כל אפשר דאי מה לא איריא דהיה מקום לו' דששי הוא מלבד הלל אבל בודאי הגמור דמב' הרמב"ם שם בפ"ג דמנה אות' אחד לאחד למנות החשבון מבואר להדיא דלא סל"ה להר"ם במז"ל והולק לר' המחבר • וא"כ לא ידעתי איךאלת אותי דתוך בדי דיבור הייתי מהפך הדברים *

ומה גם שלעת ר' המחבר בדברי הרמב"ם דלא כוותיה והיינו מ"ש לקמן וזה לא ניתן ליכתב נמחו דתימא דאיני זוכר דברי שכתבתי שם סמוך ונראה אפי' דכבר זכרתי אותה והוא פלא

גם דאיתי עוד למעלתך שדרכת קשתך חד"ל והימ"א על דבר הטעות דאשתמיט ממני מ"ש הרמב"ם ז"ל בהקדמתו שם בפ"ג להדיא דרבי היה שם להלל עם הלל נכלל וכ"ד

ואני אומר דקו' זאת נרס לך על אשר לא ראית ס' נחלת אבות למהרי"א דאילו היה בידך והיית רואה דברי הרב מהרי"א לא היית רמי ומק' עלי דאשתמיט ממני לדברי הרמב"ם : שהרי אני כתבתי אחר דברי ר' המחבר שתמה ע"ד הרמב"ם דר' היה ששי להלל דהיינו אות ו' וכתבתי שם וכן כתב מהרי"א כו' והרי שם מהרי"א ה"ד הרמב"ם ז"ל אלו בהקדמתו לס"ז בפ"ג שכתב וז"ל ור"י הנשיא בן ר"ג בן רשב"ג הזקן בן ר"ש בן הלל כו' יע"ש ותמה עליו דהרי השמיט רשב"ג השני אביו של רבינו הקדוש וכתב שהיה אביו ר"ג השני ושינה ושילש אותו דעת באותן הפרקין והנה בלי ספק שנישתא עלתה בידו כשגגה היוצאת מלפני השליט את"ל • ובודאי דכונת קו' של מהרי"א הוא דכיון דהשמיט לרשב"ג הב' אביו ש"ר הקדוש וכתב בן ר"ג הרי חסר חד מן המנין והוא ששי עם הלל וזהו שכתב הרמב"ם בפ"ו דר' הוא ששי להלל על כונה זאת כתב כוהיינו מ"ש מהרי"א ושינה ושילש אותו דעת באותן הפרקין כונתו ע"ז שכתב בפ"ו ג"כ דר' הוא ששי להלל זאת היתה כונתי מזו ומקדם לכתוב אחר תמיהת ר' המחבר דכת' שדברי הרמב"ם תמוהים שכ"כ נ"כ מהרי"א לחק' גם הוא ע"ד הרמב"ם בזה ואיתו ס"ל כס' רבינו המחבר דר' הקדוש הוא ז' להלל וכמו שעיקר הסברא הלזו לא נבלאת ולא רחוק' היא והיא ברורה לעיני כל רואה דס' הדורו' כך הס הלל א' ר"ש ן' הלל ב' • ר"ג ן' ר"ש הזקן ג' רשב"ג הזקן ד' • ר"ג הב' בן רשב"ג הזקן ה' : רשב"ג הב' אביו של רבינו הקדוש ור' הקדוש הוי שביעי בקדש וכמ"ש כן להדיא הרמב"ם גופיה בריש הקדמתו לס' היד דהיא גופא הוי תמיהת מהרי"א דאיכ' סתיר' רבה מיניה וביה כיע"ש •

ואחר כל אלה הדברים הברורים דה' מהרי"א ה"ד הרמב"ם אלו דפ"ג לס"ז דמשם היא תמיהתו ע"ד הרמב"ם וכבר הבאתי דברי מהרי"א הללו חו מה מקום לו' כזה דאשתמיט ממני דברי הר"ס במז"ל דבפ"ג • הם כי לא להזכי' כזה ענין השמטה כלל : ואם אתה לא ראית דברי מהרי"א במקומן מה בידי לעשות דבודאי לא הוצרכתי להאריך בזה להביא דברי הרמב"ם דפ"ג אחר דמהרי"א ע"ד הרמב"ם אלו דוקא קאי ובדברים אלו הוא דק"ל ע"ד הרמב"ם ז"ל ואני לא כתבתי כ"א ישוב לל' הרמב"ם דפ"ו דמ"ש ששי להלל יש מקום ליישבו וכתבתיו בהיתור דמלבד דכן דרכי בכל מקום לקצר בדברים וכ"ש כתי' זה כמ"ש שם

בסיף הקדמתי יע"ש • ואף שהיה לי לגדל דמדברי הר"מ דבפ"ג לא יתכן תי' זה בלא"ה לא הבאתי לשונו ולא כתבתי כ"א לשון ששי להלל לבד

ותמהני עליך דאפי' דלא היה בידך ספר מהרי"א היה לך להביט בדברי שכתבתי אחר דברי רבינו המחבר דא"א כמו שהשגת דכונתי הוא לומר דגם מהרי"א קאי כס' הרמב"ם וע"ז בקשה למצוא זכות לעצמי דמ"ש ששי להלל הוא מלבד הלל שכונתי בזה לדעת מהרי"א ולא לדברי הרמב"ם ואיך אותו דריהטא דלישנא קאי לתרוויהו כו' כמתוב בד"ק • וכל הדברים הללו אינן אלא דברי תימ' דמלבד דריהטא דלשוני הוא להפך דמלבד דלא קאי לתרוויהו כ"א ע"ד הרמב"ם לבד כמו שכן הוא האמת

זאת ועוד דאדרבה הוי כל נחר איפכא דמהרי"א חולק להרמב"ם כאשר נתבאר ואם איתא כדבריך היה לי לכתוב הגהה זאת דוכ"כ מהרי"א סמוך ונרא' ע"ד רבינו המחבר כשכתב וגדולי המחברים כת' נפתיק' פי' המשנה שהוא היה ששי להלל שם היה שייך לכתוב וכ"כ מהרי"א אם היה כדבריך דמהרי"א קאי כס' הרמב"ם • אמנם מאחר דאני כתבתי וכ"כ מהרי"א ע"ד רבינו המחבר שכתב ע"ד הרמב"ם והדברים תמוהים הרי נתתי אנגע בין שייך דמהרי"א קאי כס' המחבר וחו' להרמב"ם ובודאי שאם היית מבין ומדקדק בלשוני לא היית בא לידי טעות כזה ולכתוב עלי דאשתמיט ממני לשון הרמב"ם דכיון דמ"ש וכ"כ מהרי"א הוא לתמה ע"ד הרמב"ם כמו שתמה רבינו המחבר היה לך לעלות על דעתך דשמא הוא ע"ד הרמב"ם דפ"ג היתה תמיהתו והיית דן אותי לכף זכות שלא נעלם ממני דברי הרמב"ם שבפ"ג אף בלא ראות דברי מהרי"א ואף אי קשיא לך למטונך בישוב זה שכתבתי דמ"ש הרמב"ם ששי להלל הוא מלבד הלל דמדברי הרמב"ם דפ"ג לא יתכן לו' זה לא היה לך להקשות כי אם זאת בלבד וכל זה הוא לפי דעתך וסברתך

ואולם כשאני לעצמי במקומי אני עומד ליישב דברי הרמב"ם דמ"ש בפ"ו דר' הקדוש היה ששי להלל הוא מלבד הלל ועם הלל הוי שביעי ואף דכתחילה כתבתי תי' זה בלשון אפשר וכמסופק בדבר

הנה לעתה הנני בא להחזיק תי' זה ובזה עלו דברי הרמב"ם ז"ל כהוגן ולא שחרן אהדדי ממ"ש הוא בעצמו בהקדמתו לספר היד וכ"כ הרב ס' יוחסין בל"ה שמואל הקטן דשם מנה דר"ג הוו שנים ר"ג הזקן נכדו של הלל ור"ג דיבנה נכדו של ר"ג הזקן נכדו של ר"ש ן' הלל והב' אביו של ר' הקדוש כו' יע"ש וא"כ ג' ר"ש וב' ר"ג הוו ה' והלל ור' הקדוש הוו ז' וכ"כ פעמים שלש בל"ה והבורה הד' יע"ש

ומה שק' ע"ז ממ"ש הרמב"ם בפ"ג הנז' וז"ל ור"י הנשיא בן ר"ג , בן רשב"ג הזקן בן ר"ש : בן הלל דנר' דמנה הרמב"ם להדיא ששה ר"י הנשיא א' ר"ג ב' • רשב"ג ג' ר"ג הזקן ד' : ר"ש בן הלל ה' • והלל ו' מלמטה למעלה • ובודאי דכל כי האי אין ספק דט"ס נפל בדברי הרמב"ם דמלבד דהוא גלוי לכל דרשב"ג הוא אבין של רבינו הקדוש וכדאי' להדיא בב"מ דפ"ד ובב"מ בש"ס זאת ועוד דאיהו גופיה דאי ק' לס' היד זכר לרשב"ג שהוא אביו ש"ר הקדוש וזוהי הקו' שהק' מהרי"א דסותר דבריו ממקום למקום • ומה

ומה שהק' הרב ס' יוחסין שם דאחר דהביא היחס מהלל עד ר' דהוו ז' כתב אבל הרמב"ם דילג לר"ג דיבנה ורשב"ג אביו יע"ש דדבריו תמוהים דמלבד דבהקדמתו לס' היד הזכירם יחוסם וקבלתם יחד כולם מהלל עד רבינו הקדוש והזכיר בכלל לרשב"ג אביו ולר"ג הב' דהוא ר"ג דיבנה · זאת ועוד דאפי' בהק' לס' זרעים לא השמיט כ"א לרשב"ג אביו של רבינו הקדוש לבד ולא לר"ג דיבנה שהרי כיון שכתב דר' היה בן ר"ג והוא הב' והוא ר"ג דיבנה ושוב כתב בן רשב"ג הזקן הרי תרתי ר"ג שהם דהוא ר"ג דיבנה ור"ג הזקן שהו ב' וכן הזכירם עוד שם בפ"א בשמות התנאים הנז' במשנה בדיני הלכות שהן ר"ג ור"ג הזקן : גם שם בפ"ד הזכיר בכלל התנאי' שהיו קוד' שהחרבן ר"ג הזקן ושוב בכלל התנאים דאחר החרבן ר"ג ור"ש בנו הרי דמנה הרמב"ם ב' ר"ג דהיינו ר"ג הזקן ור"ג הב' וכיון דמנינו דאחר החרבן היה ר"ג ור"ש בנו הרי ברור בדברי הרמב"ם דרשב"ג זה בנו של ר"ג הב' דהיה בזמן החרבן הוא אביו של רבינו הקדו' והרי לך מבואר בדברי הרמב"ם דהם ז' דהרי מונה לר"ג הזקן דהיה קודם החרבן אם כן ס' היחוס כך הוא הלל · ר"ש בן הלל ור"ג הוו ג' והרי קודם ר"ג הב' דהיה אחר החרבן היה עוד רשב"ג הזקן וכמו שהזכירו הרמב"ם בפ"ג דהוא אביו דר"ג הב' והכי איתא בשבת דט"ו והתניא הלל וש' גמליאל וש' נהגו נשיאותם בפני הבית מאה שנה יע"ש :

וא"כ מאי מק' על הרמב"ם דלא זכר לר"ג דיבנה דכבר הזכירו שקבלתם היה אלו מאלו ולא מריב"ז שלא כדברי הרב ס' יוחסין ודבריו צ"ע

ולא נשאר קו' ע"ד הרמב"ם כ"א דשם בפ"ג דכתב ס' היחס והשמיט לרשב"ג אביו ש"ר הקדו' : וגם זה נ"ק דאין ספק דהוא ט"ס שחסר זה וכן כ"ל ר"י הנשיא בנרשב"ג בנרשב"ג הזקן ולא חסר כ"א תיבה אחת שמעון או ש"ב דאפש' דהיה בר"ת ש"ב לבד ולדקותה השמיטוה בדפוס וכתבו ר"ג לבד ואפי' למהרי"א גופיה כבר עלה בדעתו ליישב דט"ס הוא אלא דהיה דוחק לו מפני מ"ש הרמב"ם ב' וג' פעמים שם כדעת זה והוא מ"ש בפ"ו דרבינו הקדו' היה שפי להלל והשב הדברים כפשטן כדברי רבינו המחב' דהוא שפי עם הלל בכלל · גם שם בפ"ו שכתב ורבו ר"מ ור"נ לביים לר"ג אביו ש"ר הקדו' על דבר יאריך להזכיר עניינו והרחיקם ר"ג מישיבתו כמ"ש בהוריות די"ג יע"ש : דנראה דס"ל להרמב"ם דאביו ש"ר הקדו' הוא ר"ג ואם כן הוו ששה לפי דעתו ואני אומר דגם בזה איכא ט"ס שהרי מבואר שם בהוריות דכל הענין הזה היה עם רשב"ג שהוא אביו ש"ר הקדו' ונראה ודאי דהמעתיק דברי הרמב"ם ראה בתחלה מ"ש בפ"ג דאביו ש"ר הוא ר"ג ולכן גם כאן תיקן ג"כ או דט"ס נפל והיה כתוב רשב"ג וטעות נפל בדפוס : כמו שכן תמצא הטעות מפורסם בדברי הש"ס דבש"ס כתו' רשב"ג ולא ר"ג וכן תמצא בתשו' הרשב"א ח"א ס"סי רמ"ג שהביא לההיא סוגיא דהוריות וכת' כמה פעמים ר"ג : ובתשו' הרשב"א גופיה בח"ה בסימן י"ד אשר זיכני ה' להעלותן על מזבח הדפוס כתו' שם הך התשו' על מתכונתה וכתוב רשב"ג במקום ר"ג כמו שכן הוא האמת שהרי ר"מ ור"נ היו בדור א' עם רשב"ג אביו כאשר הוא ברור ומבואר כל זה : וכן כתב רבינו המחבר שם בדי"ב ודי"ד ע"ג יע"ש ·

ומאחר דבדברי הרמב"ם אין להם הכרח ממש דהיה שפי להלל דיש מקום לפ' דמלבד הלל קאמ' ואח"כ דעם הלל הוו ז' תו לא ק' ממה דבפ"ג השמיט לרשב"ג ובפ"ו שכתב דר"ג אביו של ר' זה ודאי הוא טעות דנפל בדפוס כיון דהוא הפך מדברי הרמב"ם ומכוליה הש"ס · ואין הכרח בדברי הרמב"ם דפ"ו דלכך נתכוון ונכונה מכוונתי בודאי דלכל כי האי שפיר י"ל דט"ס נפל וצ"ל בשני מקומות רשב"ג אביו ש"ר וזה ברור : ומה גם דידוע הוא דפי"המ של הרמב"ם ז"ל נעתקו מכמה העתקות אלו מאלו דזה גורם ט"ס הרבה ·

ואחרי המ"ר תמהני לרבינו המחבר במה שתמ' ע"ד הרמב"ם שכת' שהיה שפי' להלל ולא הרגיש עליו מדידיה אדידיה כמו שהקש' הרב מהרי"א דהוא הפך ממ"ש בהקדמ' לספר היד

והיותר תימא על עצמך איך לא נחת לבך לומ' שדברי הרמב"ם דבפ"ג יש בהם ט"ס מפורסם דאיך יתכן לו' דהרמב"ם ישנה הידוע ולו' דאביו ש"ר הקדוש הוא ר"ג דבר דאפי' בר בי רב דחד יומא אינו טועה והיה לך לתת לבך דט"ס הוא וזה הט"ס הוא יותר ברור ממה שרצית להגיה ולומר דט"ס יש בדברי הרב נחלת שמעוני בדב' דאינו עולה כהוגן כמ"ש לקמן בס"ד

וזה תימא ע"ד הרב מהר"י שכסאי בהקדמתו בפי"המ למס' יבמות דקמ"ג ע"ג שכת' וז"ל הלל וש' גמליאל וש' נהגו נשיאותם בפני הבית מאה שנה ובנו של ר"ג הב' נק' ר"י הנשיא והוא רבי' הקדוש והוא ן' ח' להלל שכתב וז"ל ובנו של הלל נק' רשב"ג ונשיא היה ולפי מה שמצינו להגאון ר"ש ן' הספני זהו רשב"ג דנהרג בעת גרם כו' וי"א דלא היה זה אלא האחר ובנו של רשב"ג זה נקרא ר"ג הזקן ועליו כו' ובנו של ר"ג הזקן נקרא רשב"ג הב' נקרא בשם זקנו בנו של הלל הבבלי בימיו היה ר"ן ור"מ כו' ובנו של ר"ג הב' נק' ר"י הנשיא דהוא ן' ה' להלל הבבלי יע"ש וחוץ ממה דהק' עט"ר א"א נר"ו במ"ש דר' הקדוש הוא בן ה' להלל זאת ועוד ק' במ"ש בתחי' דבריו ובנו של הלל נק' רשב"ג דזה אינו דלא נק' כ"א ר"ש ן' הלל וגם מ"ש ובנו של רשב"ג זה נק' ר"ג הזקן דליתא והוא ר"ג הב' ובודאי דט"ס נפל וצ"ל ובנו של הלל נק' ר"ש ן' הלל ובנו של ר"ש ן' הלל נק' ר"ג הזקן אלא דעדיין קשה מ"ש בשם הגאון הר"ש ן' הספני דזהו רשב"ג שנהרג והרי רשב"ג הנהרג הוא רשב"ג הראשון בן בנו של ר"ש בן הלל וע"ק במ"ש ובנו של ר"ג הזקן נק' רשב"ג הב' נקרא בשם זקנו בנו של הלל הבבלי בימיו היה ר"ן ור"מ כו' דהא ליתא דרשב"ג הב' דהיה בימי ר"ן ור"מ הוא אביו של ר' הקדוש נכדו של רשב"ג הראשון הנהרג שהיה נכדו של ר"ש ן' הלל גם מ"ש ובנו של ר"ג הב' נקר' ר"י הנשיא כו' הא נמי ליתא דר' הקדוש היה בנו לרשב"ג הב' ולא בן לר"ג ואם ראה בדברי הרמב"ם שכתב בהקדמתו לס' זרעים בפ"ג כן הרי הדבר מבואר דט"ס הוא ומה גם דאין לעשות עיקר מדברי הרמב"ם אלו אחר דבהקדמתו לס' היד כתב להדיא שר' הקדוש היה בן רשב"ג שהוא ז' להלל וכמבואר בש"ס

ומ"מ מ"ש דר' הקדוש היה בן ה' להלל כונתו ברורה דעם הלל הוו ששה שהרי מנה הלל וש' גמליאל וש' ור"ג הב' שהוא אביו של רבינו הקדוש לפי דעתו הוו ה' ועם ר' הוו ששה והכי דייקי דבריו:

דבריו שכתב בן ח' להלל דהיינו ח' בני בניו שיצאו מהלל ועם הלל הוא ששה ולפ"ז יש לתקן לשוני שכתבתי בנדפס ע"ד מהר"י עכשאי אלו וז"ל ולכל הדברות זה אינו כמו שיע"ש דאין להק' עליו לכל הדברות כ"א לדעת ר' המ זירי ומהרי"א ולפי האמת כמה שהוא אמת אבל לא לפי דעת הרמב"ם ז"ל לפי מה שחשבנו בדעתו ר' המחבר ומהרי"א

והנה נעת"ה שנתייחבתי בדבר נראה לק"ד דהדבר ק' לכל הדברות ולכל האמירות שגם הרמב"ם לא כתב בדבר הזה ומ"ג דכבר בחיבורו בס' היד כתב לאדיא דהוא ז' להלל ורשב"ג הוא אביו דר' הקדוש ור' הקדוש קיבל ממנו ומלבד דיש לנו לעשו' עיקר יותר מדבריו שכת' בס' היד למ"ש בפי"המ וכמש"ל כ"ש וק"ו בהך דהכא דיש לעשות עיקר מ"ש בס' היד דהוא כהלכה ולא למ"ש בפי"המ דהיינו אלא כ"א טעו' הדפוס ולא לתלות טעות גדול כזה בהרמב"ם ז"ל בדבר שאין לנו הכרח בדבריו כלל •

וראיתי למהר"ם חאגיז ז"ל בס' משנת חכמי' סי' תר"א שכתב דר' הקדוש היה בעצמו מן המקבלים שהוא קיבל משמעון אביו ושמעון מגמליאל אביו והוא מש' והוא מהלל עכ"ל • והראיה ירצה להשמיט ב' מהם רשב"ג ור"ג הזקן בן ר"ש בן הלל וסו"ר להרב ס' הדורות באו' יו"ד דק"ו ע"ג שכתב דיש השמטות וע"ש בפתי' הרמב"ם ליבמות בפי"המ וצריך תיקון וכן בס' משנת חכמים סי' תר"א צריך תיקון יע"ש וע"ש בס' הדורות דפ"ו ע"ג •

והנה אמת דלשון הרב משנת חכמים הוא לשון הרמב"ם בהקדמתו לס' זרעים דנ"ג ע"א ובפי האמור ומבואר מדברי הרמב"ם שבפ"ג דמחבר שם דלא השמיט כ"א לאביו דר' הקדוש דהוא רשב"ג הב' ברם לר"ג הב' ולרשב"ג הזקן ולר"ש ן' הלל ועם הלל הוו ששה וכאן בד"ג חשב לאביו דר' הקדוש והשמיט ב' כי כן הדבר ברור כשמש דיש ט"ס וצריך תיקון וכמ"ש הרב ס' הדורות לשון הזה שכתב הרב משנת חכמים כו' ומה שהיה ק' לן דלא הזכיר בפ"ג ובפ"ו לרשב"ג אביו דר' הקדוש וחזב לר"ג לאביו של ר"הק וכתבנו דהוא ט"ס מאחר דהדבר ידוע דאביו היה רשב"ג וכמ"ש הוא עצמו בהקדמת ס' היד הכי נמצא אתו שם באותו פרק באותו מקו' בהקדמת ס' היד שכת' דהוא קיבל מש' אביו ומה דהשמיט לרשב"ג ור"ג ומנה ג' שמעון וגמליאל ושמעון זה כבר כתב הרב ס' הדורות דט"ס הוא ואכי נ"ל דחסר ב' מהם כאשר כתב הרמב"ם שם בפ"ג והוא תימה להר' מהרי"א ז"ל איך לא זכר לדברי הרמב"ם אלו שם בהקדמתו דכבר הזכיר לרשב"ג אביו וכל תמיהתו לא היתה כ"א זה וזאת ועוד אחרת דהוא הק' דמנה ששה והוו ז' וכאן הול"ל דמנה חמשה והשמיט ב' וע"כ האמת הוא דיש ט"ס והכל מתוקן וטוב ויפה כדכתיבנא ואין להאריך עוד בזה דהוא יתקן כל תימוה דמ"ש הרמב"ם דר' הוא שבי להלל הוא מלבד הלל וכמ"ש בנדפס והחולק ע"ז אינו אלא מן המתמיהים ודוק

ועוד יש הוכחה אחר' מדברי הרמב"ם שם בסיף הקדמתו לס' זרעים בסוף פ"ט וז"ל ואחריהם במחלוקת ר"ג ורשב"ג או רבי עם כל א'מהם כו' יע"ש הרי דהזכיר לר"ג ורשב"ג ור' וזה דוה מורה דרשב"ג אביו ורבו של ר' הוא וגם זה מן התוכחה"א למ"ש דהרמב"ם לא יכחיש באמת במה שהוא אמת דרשב"ג אביו והוא רבו של רבי ע"כ •

ומה שהרא' בהקדמת ס' היד שם דאחר דכלל בתחי' ס' הקבלה ומכללם סדר קבלת רבינו הקדוש עד הלל שהיה ז' ובשחור ופרטם שם כת' וז"ל נמצא מרב אשי עד מש"ר ע"ה מ' דורות ואלו הם כו' ור' הקדוש מר"ש אביו ור"ש מר"ג הזקן אביו ור"ג הזקן אביו מר"ש אביו ור"ש מהלל כו' יע"ש הרי דאף כאן השמיט לחד מינייהו די"ל דגם כאן איכא ט"ס וחיסור לשון דמלבד דשם באותו פרק באותו מקום סמוך וגרי' מונה לו' זאת ועוד דמונה מ' דורות מר"א עד מש"ר ע"ה ובפרטם אינם כ"א ל"ח כי ע"כ צ"ל דרשב"ג ור"ג דחסר לאו במניינם הם משלימים למ' וגם מל' זה מבואר יוצא סדר הקבלה דר' קיבל מרשב"ג אביו לכל הדברות ולכל האמירות ואין להאריך עוד בזה ודי למבין ודוק

וא"ת דמה שמנה הרמב"ם מ' דורות הוא עם דורו של מש"ר ע"ה ודורו של ר"א ועד בכלל עכ"ו אינם אלא כ"א ל"ח דורות וע"כ צ"ל כמ"ש

עוד ראיתי בד"ק שתמהת עמ"ש בדע"ו ע"ב ע"ד הרמב"ם שכתב דר"ש ן' הסגן לא נזכר כ"א בשקלים שאני מצאתי דנזכר ג"כ בכתובות ובסו' פי"א דמנחות דכבר נדגש מזה הרב ס' הדורות , ואני לא הוצרכתי לזה דכבר כתבתי דכן כת' הר' ס' יוחסין וממילא מובן דע"ד הרמב"ם קשי דלא נזכר כ"א בשקלים ולא שמה מתיא להק' ע"ד הרמב"ם דכבר קדמני בס' יוחסין לכן לא הזכרתי להר' ס' הדורות כיון דבלא"ה משניות הללו הזכירם בס"י

עוד ראיתי בד"ק שתמהת ע"ד במ"ש שם בפתיחת ר' המחבר ז"ל די"ז ע"א סמך לדברי הרמב"ם ור' המאירי ז"ל שכתבו בכלל הדנין לפני חכמים במקום חנניה ן' חכינאי חנניא איש אונו דכותייהו מסתברא דהרי חנניא ן' חכינאי מנם אותו הרמב"ם שם בהקדמתו לס' זרעים בפ"ד מנאו בכלל כת התנאים שראו החרבן ואילו לחנניא איש אונו מנה אותו בחבורת ב' עם ר"עק וחבריו וע"ז ת'מה יקרא תפיס' מחייס לאשמיט ממני דאעיקרא דברי הרמב"ם אלו הם תמוהים כמ"ש ע"ד הרב ס' יוחסין בד"ה ר"ח בן חכינאי דהביא לדברי הרמב"ם אלו דמנאו הרמב"ם ז"ל קודם דורו דר"עק בדור הא'והק' ע"ד דזה אינו דהרי בחגיגה די"ד ע"ב נר' דהרצה דברים לפני רע"ק דכל תלמיד הרצ'דבריו לפני רבו והיה חבר לרשב"י תלמיד ר"עק יע"ש • וכן הק' הרב ס' הדורות בדק"ב ע"א יע"ש

ולבאורה הדבר תמוה שהרי מבואר להדיא דר"ח ן' חכינאי היה תלמיד דרע"ק ואיך הרמב"ם מנאו קודם דורו דר"עק הרבה מאד : וזה נ"ל תיקשי לן ע"ד ר' המחבר ז"ל דשם בדי"ד ע"א דמנה לחנניא ן' חכינאי בדורו דראו החרבן ולר"עק לדור הא' אחר החרבן •

אלא דלע"ד נראה דלק"מ ע"ד הרמב"ם ור' המחבר דמנאו לחנניא ן' חכינאי בדור א' שראו החרבן ולר"עק רבו בדור א' דאחר החרבן דהרי עינינו הרואו' דרא"בי מנה אותו הרמב"ם ור' המחבר עם חנניא ן' חכינאי שהם מהכת דראו החרבן והרי גם ראב"י היה תלמיד ר"ע כנר' ביבמות דצ"ג ובב"ר ס' חיי שרה ובמד' תזיע ע"ש שמכוני באשישות מנה לראב"י עם שאר תלמידי ר"ע וכן הכריח הרב ס' יוחסין שם בד"ה ראב"י והרב ס' הדורות מע' אלף ד' ע"ד יע"ש

יע"ש • ועפ"כ נ"ל כמ"ש פס הרב ס'יוחסין והרב סדר הדורות דהאריך ימים מזמן הבית עד דורות האחרוני' ונעשה תלמיד לר"עק והא והא איתא דהיה בדור א' ורחה החרבן והאריך ימים עד דור ג'בזמן ר"ע ולמד ממנו והיה תלמידו וכ"כ להדיא הרב עין זוכר מע'א' אות נ"ז יע"ש

ואי"ב אם כך לאמרי'ברזב"י שהיה בזמן הבית והאריךימים עד זמןר"עק והיה תלמידו כ"ש די"ל זה על ר"א ן'הכינאי דהרי הוכיחו הרב ס' יוחסין והרב ס'הדורות שם דראב"י היה ג"כ תלמיד ר"א ן'הכינאי כמ"ש בב"ר דכלאים מ"א ראב"י אומר משום חנניא ן'חכינאי יע"ש • והרי כיוןדמצינו דראב"י הלמידו יתכן להיות בדור החרבן ואחר החרבן בדור ר"עק ושיהיה תלמידו כ"ש בר"א ן'חכינאי דקשיש יותר מראב"י שהיה רבו דראב"י דאפ' להיות דהאריך ימים מזמן הבית עד זמן ר"עק •
ומה שהקשה הרב פתח עינים בהי'לסוטה לדמ"א ע"ד הרב ס'הדורות דמותיב לרמ"א ולא מותיב לס' יוחסין ואו דעל הרמב"ם תו"ל להק'עכ"ל • נר'דל"ק דהרי הרב ס'יוחסין לא כתב כ"א דהאריך ימים והיה מזמן החרבן ושם כתוב לאמר דהיה תלמיד ר"א ן'חכינאי תלמיד ר"עק והיינו מה שמוכיח שם הרב ס'יוחסין בד"ה ר"ע דתלמידי ר"עק אחד מהם הוא ראב"י כמ"ש בב"ר •

וגם להרמב"ם לא תקשה הרב ס'הדורות מידי דכיון שכתב דהיה בזמן הבית כמבואר בס"ם א"כ שפיר כתב הרמב"ם דהיה ראב"י מכת התנאים שראו החרבן ושהיה ג"כ תלמיד ר"עק ויתכן דלא שימש כל צרכו עד שבא רע"ק ולימד אותו • אבל למ"ש רמ"א שה"ד הרב ס' יוחסין ק"ל להרב ס' הדורות שכתב דראב"י חבירו של ריב"ז ובודאי דהבירו נאמר על דהיה מושלם בחכמה כמו ריב"ז דהפליא הש"ס בחכמתו כידוע וע"ז השיב דלא יתכןדהי'תלמיד רע"ק וזה מורה דהיה בן קטין ורך בשנים בזמן ריב"ז

גם ע"ד הרב ב"ש שפיר קא מותיב דכתב בפשיטות דראב"י לא היה חבירו דר"עק דהיה קודם ר"עק ולזה הק'עליו בכח דהיה תלמידו והוא ברור • ועיין בס'למנחת לדוד דכ"ו ע"ב ובס' אחורי תרעא בסו'ס'דברים אחדים דקע"ג ע"ב :

ואי"ב למאי דאתאן עלה מבואר ישוב לדברי הרמב"ם ור'המחבר דס"ל דכמו דראב"י היה 'בזמן החרבן והאריך ימיו עד זמן ר"עק והיה תלמידו כמו כן אירע לר"א ן'חכינאי • וזה ק"ל ע"ד הרב ס'יוחסין והרב ס'הדורות דכיון שהם ראו דברי הרמב"ם דמנה לראב"י עם ר"א ן'חכינאי ושניהם כאחד הוו תלמידי ר"עק א"כ כמו שאינלנו קו'מראב"י שי"ל דהאריך ימים ה"ן נימא בר"א ן' חכינאי •
ואפש"ל דראב"י כיון דמבואר בפ"ק דיומא די"ו ומס' מידות דקתני אמר ראב"י פ"א מצאו את אחי אימא ישן ושרפו את כסותו ומצינו נמי דהיה תלמי'ר"עק ורחב"ח א"כ ע"כ נ"ל שהאריך ימים משא"כ ברחב"ח והו נ"ל להליץ בעדם

ומ"ש להרמב"ם ור'המחבר יש ליישב לדעתם דס"ל דזה ג"כ אירע לרחב"ח דראה החרבן והיה תלמיד ר"עק דהאריך ימים ולא ידעתי קושיתך עלי בזה דאם רבים קמו ע"ד הרמב"ם והק'ע"ד לא מפני זה נדחו דבריו דכולא ה"יל לן הרב י"מ נכללי' הרמב"ם ז"ל אות כ"ן משם גדולי רבני האחרונים יע"ש • וכ"ש דלדידי חזי דלק"מ ע"ד כמו שביארנו

ומ"ש להבי'עוד ראיה דרחב"ח היה תלמיד ר"עק דאמרו י"ב אלף תלמידי' היו לו לר"ע וכולם מתו בפ' אחד ונשו' העמיד ז'ר"מ ור"י וראב"י כו'ואית דאמרי ר"י ור'נחמיה כו' ורחב"ח כו' יע"ש וכתבת ע"ז וז"ל ובודאי דגם מ"ד קמ' סוב' דרחב"ח היה בכלל הי"ב תלמידים כדמוכח מהראיות שהביאו הר' ס' יוחסין והר' ס"הד אלא דמ"ש דכולם מתו בפ"א ומש' דגם הוא היה מכללם כו' וא"ד • והכרח זה איני מכיר דאם הכראיות מבהוץ לומר דרחב"ח היה תלמיד ר"עק • מ"מ מב"ר זה ליכא הוכחה כלל דליכא דאמר קמא דל"ב רחב"ח אין ראיה דהיה הוא תלמיד ר"עק ומ"ש שהיה מכלל הי"ב תלמידים לא יתכן שהרי התלמידים שמתו לא הרביצו תורה ולא נזכרו שמותם בדבר הלכה בש"ס • ורחב"ח מוזכר וכמו כן נמי ראב"י לא"ד קמא דס"ל לא"ד בתרא לא ס"ל דראב"י היה תלמיד רע"ק ואין הכרח מוה הב"ר לחד מ"ד כלל • וכמ"ש כן להדיא הרב חיד"א בס' עין זוכר ונפתח עינים שם במקום הנז' להק'ע"ד הר'ס'יוחסין והסדר הדורות דמייתי ראיה דראב"י היה תלמיד ר"עק ממ"ש בב"ר ואינו אלא כ"א לא'ד אבל לת"ק אין ראב"י מכלל תלמידי ר"עק יע"ש ולא הספיק לתר'לומ'דגם לת"ק ס'ל דהיה מהתלמידי' שמתו דליתא להא וכל עמלו של הרב הוא לדחו'דאין מכאן ראיה דראב"י היה תלמי'ר"עק מסך דהכ'וא"ה"נ דיש הכרח וראיה ממקום אחר : והוא תימא שלא ראיה דברי הר'אלו : ומ"ג דכבר אני בהגהותי שם לד"ל ע"א עמ"ש ר'המחבר דר"עק היה דור ג' שהיה ראש ישיבה אחר הדור הב'כתבתי וז"ל א"ה עיין בעין זוכר באות צ"ח ודוק: וכונתי פשוט'ליישב עמ"ש דר"יב שהוא רבו דראב"י היה בדור ג'ולראב"י תלמידו בדור הא' ולכן ציינתי דברי הרב אלו להעלות מן הישוב ואירלא וכרח והעלמת עיןמס'עין זוכר ואם'דבזה לא היית מק' עלי דאשמיט ממני כו' שדברי הרמב"ם קשים לשמוע דרחב"ח היה תלמי'ר"עק דיתכן דהרוייהו היו בדור אחד עם ראב"י ותלמידי ר"עק וכאמור •

ואולם זה ק"ל ע"ד הר' חיד"א בס' עי"ז ופת"ע כמ"ש שם דבב"ר אמרו דראב"י היה תלמיד ר"עק לא"ד ולא לת"ק ונהפוךהוא דאדרבא ת"ק קא' דראב"י היה מתלמידי ר"עק והא"ד הוא דאשמיט לראב"י יע"ש

אלא דעל הרמב"ם ור' המ'היה קשה מב"ר זה נמ"נ אי לת"ק הרי מנה לראב"י ואי לא"ד נהדיא הרי מנה לרחב"ח • ברם הזינא במד'קהלת ע"פ בבקר זרע כו' מנה ז'תלמידי דר"ע ולא מנה לא לראב"י ולא לרחב"ח יע"ש : ומ"מ כבר נהבאר דתרוייהו איתנהו וראו החרבן והיו תלמידי ר"עק והכל שפה אחת : עוד ראיתי שהבאת לדברי הרב אהלי יצחק הנד' מחדש שעמד בזה בחי' לסנהדרין די"ג יע"ש•

האמת אגיד וגם אתה ידעת דבעת שהדפסתי קונט'זה עדיין לא נרא'בעולם ספר זה במקומינו וגם עתה כרגע נרא' לי בהור' שאלה ואחר קיימתי מצות חסבה ע"כ לא יכולתי להשיב בזה דאין הס'מצוי אצלי : ואמת דמבואר שם בדברי הרמב"ם ורבינו המחב' שם בדי"ו ע"ב דאחר המצרי היה בזמן שמעיא ואבטליון וע"ז מנו אותו בכלל הדביר לפני הכמים א"כ אין מזה הכרח כלל

עוד

עוד ראיתי מ"ש להשיב על מאי דק"ל ע"ד הר' נחלת שמעוני דכתב בריש הספר דהדנים לפני חכמים הוו ה' ובמקום חנן המצרי כתב חנן בן אבישלום וזה אינו לפי מה שנתבאר · כתבת ע"ז ולדידי ל"ק דאין ספק דט"ס נפל בדברי הס' דהרי מצאנו ראינו להרב נ"ש גופיה פעמים שלש שכתב דהדנין לפני חכמים הם ד'. ואך הנה באות רמג"ח ואות ר"ש ן' זומא ואות ר"ש ן' עזאי ובמקום חנן ן' אבישלום וחנניא איש אונו כתב חנן המצרי וחנניא בן חכינאי ואם כן מ"ש בריש הס' ומנה ה' ומנה לחנן ן' אבישלום וחנניא איש אונו צ"ל ד' ובמקום ן' אבישלום ואיש אונו צ"ל המצרי ון' חכינאי כו' זח"ד :

ואני אומ' דלהשיב כזאת ולתקן בט"ס כזה במקום שכתוב לשון נוסף וחילוף שמות כזה הוא דוחק גדול גם מה' לעשות ד' ולגרוע ר"ש ן' ננס הוא דבר שאין לו שחר דהרי ל"ק לן ע"ד הר' נ"ש למנה ה' דש"ס ערוך הוא דר"ן מתני ה' ושמו שכתב גם כן הרמב"ם ורבינו המחב' ז"ל ואף דבפנים השמיט ר"ש ן' ננס י"ל דנקט מילתא דפסיקתא · גם במקום חנניא ן' חכינאי דהיא גי' הש"ס וכדגרים הרב נ"ש גופיה בפנים הא נמי ל"ק דבריש הס' נקט חנניא איש אונו דאימא העתיקו לגי' הרמב"ם והא איכא מ"ד אבל לחנן ן' אבישלום לא מצינו מי שהזכירו וזה לבד ק"ל ע"ד הר' נ"ש ולכן לא הוצרכתי להק' מדי' אדידיה דהוא ז"ל כתב פעמים שלש חנן המצרי דודאי כגי' הש"ס הכי נקיט לה בלי שינוי דלא מצינו בזה שום גי' ונוסחא אחרת ואתה באת לגרוע מה' לד' ולחלופי שמות אנשים וזה דוחק גדול

עוד ראיתי מ"ש להשיב על מ"ש שם בדח"י ע"א באות צ"א דמנה ר' המחב' לר"י ן' אבא ותמיה לי ע"ד הר' ס' יוחסין שכת' באות יו"ד וז"ל ר"י ן' אבא וכבר נסתפק לי אם זה ר"י ן' בבא דהכל שם אחד וזמן אחד שהרי מצינו להרמב"ם בהק' לס' זרעים פי"א משמות התנאים הנז' במשנ' דמנ' לר"י ן' בבא ולר"י ן' אבא ש"מ דתרתי נינהו והשגת ע"ד דאשתמיט ממני מ"ש הר' ס' יוחסין לעיל וז"ל אלא דהרמב"ם מנאו בחבור' הא' ואם לא דמני הר' לר"י בן אבא במנין הנ"א וכן ר"י ן' בבא לב' אנשים הייתי אומ' דהוא א' ובבא ואבא הוא דבר א' וכ"כ בס' הדורו' בדק"ו סע"א יע"ש · וא"כ מ"ש הכא וכבר נסתפק כו' היינו אך דלמעל' אם שיה זה ר"י ן' בבא והרואה ירא' דשם נתפשט לו הספק והביא דברי הרמב"ם עכ"ל זח"ד

והאמת אגיד דכוונתו פרק דהק' ע"ד הר' ס' יוחסין אלו במ"ש וכבר נסתפק לי לא חששתי לראות איזהו מקומן של דברים אלו להיותי טרוד והעת נחוץ כהולך על הגחלים כמ"ש שם בהגהו' בדכ"ב ע"ב יע"ש

ברם עדיין לא איפרק דאם הר' ס' יוחסין היה כוונתו עמ"ש למעל' הו"ל לו' וכבר נסתפק לי למעל' או הרמב"ם כת' דהם ב' ואני מסתפק ועוד דמ"ש לעיל כת' דהוא היה אומ' שהוא אחד אלא דהרמב"ם מנאם לב' הרי נרא' דביטל דעתו נגד דעת הרמב"ם ואו מאי מספק"ל עדיין · ואם כונתו דבזתי' לא היה אומ' בודאי דהם ב' ועתה דהרמב"ם מנאם לב' נשאר הדבר אצלו בס' אפי' אחר שרא' מ"ש הרמב"ם עכ"ז הו"ל להזכי' דברי הרמב"ם : ואם שיל הדוחה לדחות כל הדקדוקים אלו ולו' דכונתו עמ"ש

מ"מ שניף בעלמא הוי ל"ל שלא זכרתי לדברי הרב ס' יוחסין אלו דלמעל'

עוד ראיתיך רמי ומק' עמ"ש רבינו המחב' ד"ך רע"ב דבתוס' דחלה איתא ר' יוחנן וצ"ל דהוא ן' בג בג דהיה שמו ר' יוחנן וכתבתי שם דלא מצאתי בגירסתינו דבזכ' ר"י סתם אלא ר"י ן' נורי אכן מצאתי בתוס' דכתובות בפ"ה דנזכר שם להדיא יוחנן ן' בג בג ואיתא גם כן בספרי ס' ק"ח ובקידושין ד"י ע"ב וכ"כ הרמב"ם · וע"ז כתבת וז"ל וק"ק מהך דאיתא בעירובין דז"ך והתניא בן בג בג אומ' כו' אמר רבי יוחנן מאן דמתרגם לי בנקר אליבא דבן בג בג כו' ומוכח משם דר' יוחנן לחוד ון' בג בג לחוד וי"ל וק"ל אד"י יצ"ו

ודבריך אינן אלא דברי תימא וכי משום דרבי יוחנן שהוא מן האמוראים אינו יכול לומ' על מימרת תנא אחר דשמו ר"י כשמו כי הך דהכא דבן בג בג גופי' שהוא תנא הוא נקרא ר"י בשם ר"י האמורא ומאי הוכח הוכיח מדברי ר"י האמורא המורגל בכל הש"ס כידוע לכל מי שמתחיל בעיון הש"ס ממ"ש מאן דמתרגם אליבא דבן בג בג דר"י לחוד ון' בג בג לחו' כאלו לא יש בכל התלמוד כי אם ר' יוחנן אחד ולא שניף · ואם כונתך במ"ש וי"ל הוא דלכך נתכוונת לזה אני אומ' מעיקרא מאי סברת ואיך עלה על דעתך במהו דאימא להק' כזאת דלא ניתן להכתב כלל דהוא דבר דאין לו שחר כאשר ירא' הרואה מבינעם תלמיד ועיין להר' ס' הדורות מער' בי"ת דפ"א ע"א דהביא כל הני דוכתי ויותר מהמה דבן בג בג הוא ר"י בן בג בג והביא הסוגיית דעירובין דא"ר יוחנן מאן דמתרגם כו' אליבא דבן בג בג ולא אלי ולא מרגיש מהך דאין ריח קו' כלל ועיקר והוא ברור

עוד ראיתי שתמהת דבפתיחת רבינו המחבר בדכ"א ע"ב בשמות התנאים הנז' בתוס' באות ס"ז ר"ח ן' תרדיון וכבר הזכירו בשמות התנאים הנז' במשנה בדי"ח אות ע"ג והשבת דבתוס' כתו' בנו של ר"ח ן' תרדיון ותמהת עלי שלא שלחתי בו יד כו' זח"ד · ואני אומ' דהתשו' פשוטה לזה הוא דנפל ט"ס והיסו' לשון בדפוס וצ"ל בן רחב"ת והס' אי' כן מהדפוס

עוד ראיתי מ"ש דשם בדכ"א אות ע"ד הזכיר רבינו המחב' לר"ש ן' יהודה איש עכוס וכבר הזכי' ר"ש ן' יהודה סתם בשמות התנאים די"ו אות מ"ב דנראה דס"ל דתרתי נינהו אבל בספ' יוחסין נראה דהוא אחד יע"ש · גם הר' ספ' הדורות באות שי"ן דקנ"ו סל"ת דאחד הוא : וראיתי שכתב הר' ס' הדורות שם וז"ל כת' הרמב"ם לא נז' במשנת כי אם בפ"ק דשבועות הרי הראתיך דנז' עוד בפ"ג דמ"ש ופ"ג דמכות ופ"י דנגעים יע"ש · והיינו כמ"ש בעניותי לעיל דפ"ו ריש ע"ב וכמ"ש ג"כ הר' ס' יוחסין כיע"ש

די"ט ע"א אות קי"ט ברשב"ג הזקן אם נזכר במשנה עמ"ש בזה הר' ס' הדורות אות שי"ן דקכ"ג ע"ג ועיין לקמן ד"ל ע"ב ובהמטו' שם שי' כ"ו מ"ש בכ"ד

דכ"א ע"א אות מ"ב אלעזר ן' מהבאי · נ"ב בס' הדורות בדפ"ז סו' ע"ד גרי' מהבאי במקום ה' א' וכ"ם הוא כמבואר גם כן בש"ס בשבת דק"ו ע"ב ויבמות דק"ך ע"א · :

דל"ב סו' ע"ב ר"א ן' מלינאי נ"ב הנעתה ראיתי להרב ס' הדורות אות ח"ת דק"ב ע"ב שהגיה גם בדברי התוס' כמ"ש אח דק"ק דלא זכר לדברי הר"ם שם בפי"המ שכ"כ יע"ש ד"ל ע"ב סי' כ"ו ועיין למהרי"א בפי' לאבות פ"ב במש' ר"ג בנו של"י ומ"ש בס' הדורו' באות ג' דפ"ג ע"ג ועמ"ש בפנים בדי"ט ע"א אות קי"ע

דנ"א ע"ב סי' ח' לפנים הר"ם יסדתי יסוד מוסד דריב"ל הוא א' ולא ב' והוי אמורא ולא תנא • והנה נעתה עיני ראו להר' קרבן נתנאל בפ' מי שהוציאוהו סי' ח' שכתב וז"ל ריב"ל תנא הוא ומכריע מדעתו יע"ש • ודבריו תמוהים דהוא הפך מכל מה שהוכחנו בראיות ברורו' ומפרש מסוג' דכתובות דז"ן שהביא לנו עט"ר אדוני אבי נר"ו כמ"ש בראש קונט' זה בהשמטה דקרי להדיא הש"ס לריב"ל בשם אמורא ואשתמי' מיניה דמר הש"ס ודברי הרבנים ראשונים ואחרונים דכתבו להיפךוכזאת הבא הטי"ר ע"ד הר' אלי יצחק הנ"מ דנזדמן לי כרגע שכתב בחי' לכתובות לדע"ב ע"ב בדנ"ט מהס' וז"ל ולפי זה נראה לי פשוט דקרי ריב"ל הוו חד תנא וחד אמורא כו' יע"ש • ומלבד דכבר קדמו בזה הרב חוון נחום כמ"ש בפנים זאת ועוד דהא נמי ליתא וכמו שביארנו ועיין לרש"י ביומא ד"י ד"ה אמריב"ל אמ"ר יע"ש ועיין בהשמטות הספר שם בדקפ"ב ע"ב מ"ש ע"ד רש"י בנזיר דנ"ט ע"ב ד"ה וליתי כו' עתה ראיתי להרב ס' הדורות' ד"ו פ"ג דגם הוא הגיה בדברי רש"י אלו כמ"ש אנא זערי יע"ש

דנ"א ע"א סי' י"ג נ"ב ואין לתרץ ולו' דמ"ש לו גלילי שוטה הוא דנאשתו הוא דהותר לצורך אבל באשת חבירו יש לעשו' חומרא יתירה שלא להרבות אפי' לצורך דהרי ממתני' דקא מק' ואבל חרבה שיהא לא משמע ליה הא דהרי קי"ו הוא ודייו לבא מן הדין להיות כנדון ולא מינינו. שום צ"ד לעשות חומרא יתירה בזה באשת חבירו מבאשתו כי ע"כ עדיין צ"ע

(לעיל בקונט' זה תקון סבית דקמ"ד סוף ע"ד ועוד דאיתו גופיה בהקדמתו לס' היד כנ"ל)

כונן דרכי

השמטות מס' דרכי חיים

פ"א מ"א דמ"ד ע"ב סי' ך' ר' יוחנן דלא אתי משבט לוי כו' שמעתי מקשים דמנא לי הא דר"י לא אתי משבט לוי ויששכר והשבתי להם דהוא ש"ס ערוך בברכות ד"ך ע"א דר"י גופיה קאמר אנא מזרעא דיוסף אתינא דלא שלטא ביה עינא בישא יע"ש וכן כתב הר' ס' יוחסין דר"י היה מזרעו של יוסף הצדיק וכתוכות שלו מסוג' הללו יע"ש ועיין גם כן להרב ס' הדורות באות יו"ד דקי"ד ע"ב ודחה שם לס' האומר דר"י כהן היה ואתי משבט לוי דליתא כמ"ש בס' יוחסין דכ"ז יע"ש : הרי להדיא דהאמת כמ"ש ויען דאין דרכי להאריך זוהי סיבה דכתבתי הדבר בפשו' וסמכתי על המעיין דודאי קדמה לו הידיעה בזה וכיוצא בזה

שם מ"ה ד"ן ע"ב סי' כ"ח ביתך מתש שאתה יושב וכן ראיתי לרש"י נתו' בס' תנא ע"ש ויבנה בביתך וז"ל בבית שאתה נותמש בה נכנס ונתקל יוצא ונתקל בה יע"ש הרי רש"י תנא דמסייע לן דבי' ביתך הוא בכינוי ביתך שאתה משתמש בה כניסה ויציאה תדיר ודוק •

פ"ב מ"א דס"ו ע"א סי' ב' להקדיש גוי כו' ע"ש הוא וצ"ל לתקדיש לישראל

שם דס"ן סו' ע"א אי כותבים בשמים בשבת וי"ע ועמ"ש בסו' הספר דקפ"ב ע"א

והנה בעתה ראיתי בס' פני אריה דרפן שנזדמן לי כשעה דכת' שם בפשיטות דאע"ג דאמרו ז"ל והבים בתבונות דהיה נבנה ע"י מעשה שמים נברך גם עכ"ז לא נבנה בשבת וי"ע מאחר דהקב"ה מקיים המצות יע"ש אם כן הה"ן כתיבה אפי' דיהיה נכתבת מאליו ואפשר דיש לחלק בין בנין לכתיבה •

פ"ד סו' מ"ד דקט"ו ע"ב סי' ו' נ"ב וכן מצאתי במדר' ש"ע סי' א' בשכבך תשמור עליך נקבר מן הרימה יע"ש

שם מט"ו דקכ"ב ע"א סי' טו"ב נ"ב עיין להרמ"ה בחי' לסנהדרין לדע"ו ע"ב

גבי מ"ש שם האוהב את אשתו כגופו כתב וז"ל דהם עליה כמו שהוא חס על גופו אבל יותר מגופו לא שייך למימר שהרי אהבה דבמסור ללב היא ואין אדם יכול לאהב לאחר יותר מגופו אבל לענין כבוד דבר שאם' הוא במלבושי שיראי שיותר מגופו א"ד : ולע"ד אפשר לומר דדוקא באשתו אמרו דהכבוד הוי במלבוש שייך לו' יותר מגופו אבל לא לחבירו ואי נמי דלענין כבוד אף אם יכול להיות לכבד לחבירו יותר מגופו מ"מ לתלמידו לא יכבדנו יותר מגופו דאיכא בזה זלזול כבוד התורה לגבי דידיה ודוק •

שם מכ"ה דק"ל ע"ב סי' י"ע ד"ה ע"ב נ"ל דיו"ד ע"א דאמרו שם :

להדיא דבנפול אויבך אל תשמח הוא דוקא בישראל ולא באו"הע וכזה תמהתי ע"ד מהרי"ל שכתב דהוא דוקא באומות העולם דהוא הפך סוגיא זאת והנהתי דבריו בצ"ע ככתוב בפנים • ושמעתי מקשים דהיא לי להק' ע"ד דאיך יתכן לומר דבנפול אויבך הוא דוקא באומות העולם דס"מ הא בישראל מותר וזה לא יתכן מצד הסברא זת"ד ולא ידעתי מה להם כי ינעקו אלי לאמר דלא הק' ע"ד הרב מצד הסברא דאם לפי דעתם דאין דברי הרב מובנים בלאו הכי מה בכך ואני לא רציתי להק' מצד הס' במקום דיש להק' הפך ש"ס ערוך כי דרכי ברוב המקומות שלא להקשות מצד הס' במקום דיש סתירה מדברי הש"ס וכ"ש בקונט' זה דרכי חיים שלא רציתי לשום בתוכו פלפול כלל כ"א בדרך ההכרח ובמקומו' מועטים ובקיצור נמרץ כו' וזהו לכי יהיבנא להו כל דילייהו אבל לפי האמת הוא דאין להק' ע"ד מהרי"ל מצד הס' כלל ודבריו הם ברורים דהא דכתב דבנפול אויבך אל תשמח הוא דוקא באו' העולם הוא מכח מה שהכריע שם בדבריו דאויב אינו נק' ישראל כ"א דוקא שונא ואחר דהכריח דשמואל הקטן איירי באו"הע מכח הכרח זה ביאר דבריו וכתב דההוא דוקא באו"הע דבישראל עובר אדאורייתא על לא תקום כו' ולא ידעתי מי פתי יבין ויאמין דאזהרת שמואל הקטן הוא דוקא באו"הע ולישראל יהיה שמח ואם הרב ז"ל שם כתב לאידך פי' דהיכא דמכוין לטובתו שימהלו עונותיו מותר לשמוח ולכן נאמר אל תשמח באומות העולם דוקא יע"ש הרי טעמו בצידו ואם כן אין שום קושיא ע"ד הרב כ"א דמ"ש הוא הפך סוג' הש"ס ועדיין צ"ע

פ"ה מכ"ג דקס"ב ע"א סי' י"ב ועי' הגושה ניצול נ"ב דר"ל דנתכבד

לו

עו עונותיו ע"ד דתנינו בשאול המלך דע"י הבושה שהיתה בו דנתכפר משמואל להיות יורש ג"ע כמ"ש בברכות די"ב וכמו כן אתא במלך אחז דנתכפר מישעיה וכ"כ רז"ל שם בפ' חלק לקמוגני מפני מה לא מנו את יהויקים משום דנתכפר לו יע"ש כמו כן י"ל גבי אחז דנתכפר לו ע"י הבושה א"נ י"ל דאהני ליה ע"י הבושה דלא היה מכת המלכים היורדים לגהינם ואין להם חלק לעה"ב ואחז יתכן שנלקה בגהינם ושוב היה לו חלק לעולם הבא ע"י הבושה שנתכפר לו במה הנז' וכמ"ש נפנים

שם פ"ו ברייתא' ה' דקצ"ת ס"ו ע"א הוי ג' שלושים דהיינו שלושים

במ"ק הוי גי' ך' ומלכות במ"ק עם הכולל הוי גי' ך' כמנין שלושים במ"ק ודוק

שם ברייתא ו' דקצ"ו ע"ג סי' ל"א לראשך המה למחשבה • נ"ב

וכה"ג ראיתי להרב מהרש"י בנ"ר פכ"ב סי' י"ג ד"א וע"ד דרש כו' שכתב וכנגד המחשבה אתר מתקן בשפרו שהוא בראש יע"ש

פתחי הלב

מפתחות מפותחות לס' לב חיים בס"ד

ה' הנהגת אדם בבקר

ה' סדר קריאת הקרבנות

ה' הנהגת האדם

ה' נט"י בשחרית

הלכות ציצית

חקירות וענינים

כללי הש"ס

כללי הפוסקים

דברי תפילה

טוב טעם

מקרא

מכילתא

תורת כהנים

ספרי

תנא רבי אליהו

פסיקתא

בהאשית

בראשית רבה

ויקרא רבה

במדבר רבה

מוהר"ש יפה בפ"ת

מדרש תנחומא

מדרש חזית

מדרש רות

מדרש ש"ט

מדרש משלי

פרקי ר"א

מאמר רז"ל

ילקוט

רש"י על התורה

רש"י על הנביאים

רש"י כתובים

הראב"ע

סדר כי תנא והיה לפנות ערב שם שם
בפי' קהלת ע"פ אל הבל סי' ז' די"ג ע"ב

דעת זקנים

תוס' ס' כי תשא בפי' אל רחום סי' ע' דפ"ט
ס' ויקרא ד"ה לכפר עליו סי' ל"ז דמ"ח ע"ב
וסי' ל"ח ד"ן ע"ג
ס' שלח לך ד"ה לאשר סי' ע' דפ"ט
ס' בלק ד"ה הנה ברך לקחתי שם שם

מנח"י סדר נח ד"ה והיה כי תבא בשם הירושלמי•
סימן כ"ד דכ"ו ע"ב
סדר כי תשא אל רחום סי' ע' דפ"ט
ס' ויקרא ד"ה ונרצה סי' ל"ג דמ"ב ע"ד
ס' תזריע ד"ה אחד לעולה סי' מ' דב"ן ג
סדר בהעלותך ד"ה ופר סי' מ"ד דס"ב ע"ג
ס' שלח לך ד"ה ווכרתם בשם ר"א הדרשן סימן ע"א
ד"ק ע"ד

רשב"ם ע"ה

סדר וירא ע"פ כחום היום סי' ג' ד"ו ע"ב
סדר שופטים ע"פ לנגד ממכריו סי' ו"ן דע"א ד

אמרי נועם

סדר תזריע ד"ה אחד לעולה סי' מ' דג"ן ע"א

חזקוני

סדר בשלח ע"פ לפנות בוקר סי' ג' ד"ו ע"ב
סדר כי תשא בפי' אל רחום סי' ע' דפ"ט א
סדר בהעלותך ד"ה ופר שני סי' מ' דנ"ד ע"ב וסי' מ"ד
דס"ב ע"ד

הרמבן על התורה

סדר ויקרא ד"ה ונרצה סי' ל"ג דמ"ב ע"ד
שם ע"ד הרמב"ם בס' המורה בטעם הקרבנות: סימן נ"א
דס"א ע"ד
סדר נצבים ע"פ הנסתרות לה"א סי' ל"ח דמ"ט ע"א

ריב"ה ע"ה

סדר ויקרא החלב המכסה את הקרב סי' ט"ל; דנ"א ע"ד

רבינו בחיי

סדר בשלח ע"פ וילקטו אותו סי' ג' ד"ו ע"ב
ס' ויקרא ע"ד הרמב"ם בס' המורה פמ"ו סי' נ"א דס"ט
ע"ג

מהר"י אבראבנאל ע"ה

סדר ויקרא ע"ד הרמב"ם בס' המורה ס' נ"ח ד"ע ע"ב
בשמואל כ' סי' ט"ו ע"פ והוא הולך יחף סימן ע"ט
דע"ה ע"ד

חי' רא"ם ע"ה

ס' לך לך ד"ה אשם ודבור שאו"ז סי' מ"א דס"ה ע"ד
ס' כי תשא ד"ה ונתת אותו סי' כ"ד דכ"ו ע"ב
ס' תזריע ד"ה אחד לעולה סי' מ' דנ"ן ע"ד
שם ד"ה ואיזהו סי' מ"ב ד"ס ע"ב
סדר שלח לך ד"ה על ד' סי' ע"ת דק"א ע"א

נחלת יעקב

ס' נח ע"פ והנותר סי' ב' ד"ב ע"ד
ס' תזריע ע"ד הרא"ם ד"ה ואיזהו סי' מ"ב ד"ס ע"ג

תועפות רא"ם למהרא"ג

ס' נח ע"פ והנותר ממנו סי' ב' ד"ג ע"א
ס' תזריע ע"ד הרא"ם ד"ה ואיזהו סי' מ"ב ד"ס ע"ג
ס' שלח לך ד"ה על ד' סי' ע"ו דק"א ע"א

שבות יאורה על המכילתא

ס' נח ד"ה ע"א סי' ב' ד"ג ע"א
שם סי' ב' ד"ו ע"ב דכיון דגלי קרא דבקר כו' שם ע"א
שם ד"ו ע"ב ל"ע דבס' הכונס שם ע"ג

ספרי דבי רב

סדר נשא דמ"ה ע"ג בדברי הרמב"ם בפי' המ' פ"ו
דנזיר סי' מ"א דכ"ה ע"ב
דנ"ח ע"ג, בקונט' מסמ"כי לב והן השמטות לס' ל"ח
דקמ"ב ע"ג
סדר שלח לך דק"ג ע"ד הספרי אין חכלת ואין לבן סי'
פ"ה דק"י ע"ד
שם דק"ג בפי' רל"ד סי' ע"ו דנ"ו ג
שם ע"ד הרא"ש סי' ע"ה ד"ק ע"ד
ס' כי תבא דרס"ח ע"ג סודר הרא"ש סימן ע"ו דנ"ו א'

משנה

כלאים פ"ט מ"ד תכריכי המת סי' ל"ג דל"ג ע"א

תרומות פ"ח מ"ד סי' ס"ב דע"ט ע"ב

אבות

פ"ק מט"ו שמאי אומר בפתיחת הלב ד"ב ע"א
פ"ה מ"ו ולא הזיק נחש סי' ס"ב דפ"א ע"ב
שם מ"ך מסה זכה סי' ל"א דקכ"ט ע"ג
מסכת פרה רפי"א בלוחית כו' סי' ס"ב דע"ט ע"א
פ"ט מ"ג שתה מהם בהמה שם ד"ף ע"ג

אבית דר"נ

פ"ו מעשה בר"א ן' הורקנוס: סי' ח' די"א ע"ג

הרמב"ם בפי' המ'

בהקדמתו לס' זרעים פ"ג• בקונטריס תקון הבית ושם
השמטות להקדמת המאירי בס' ב"א, דקל"ס
שם כ"ו דקמ"ה
שם פ"ט שם שם
נזיר

נזיר פ"ו ענין מגלח ע ליהס סי' מ"ח דנ"ה ע"ב
מנחות ריש פ' החכלח סי' ע"ג דנ"א ע"ד
שם פ"ט שקטאתו ואשמו סי' מ"ח דס"ד ע"ד
פרה פ"ט מ"ג סי' ס"ב ד"ף ע"ג

הר"ש בפי"הם

כלאים פ"ט מ"ד סי' ל"ב דל"ג ע"א

מהר"י עכסאי

בהקדמתו לפי"הם לה רמב"ם במס' יבמות דקמ"ג ע"ג
בהשמטו' להקדמת המאירי הנק' ת"הב דקמ"ח ע"ג

רבי עובדיא

יומא פ"ב מ"ו סי' ז"ן לע"א ע"א
מנחות פ"ט מ"ו סי' מ"ח דס"ד ע"ל
ערכין פ"ח מ"ו סי' ל"ג דמ"ז ע"ג
שם פ"ח מ"ו סי' ז"ן דע"ב ע"א
תמורה פ"ו מ"ג שם שם

נחלת אבות למהר"א

בהקדמה ע"ד הרמב"ם בהקדמתו לס' זרעים פ"ג
בהשמטות להקדמת ר' המאירי דקמ"ד ע"ג

תוס' יו"ט

יומא פ"ב מ"ו סי' ז"ן דע"א ע"א
נזיר פ"ו מ"ז סי' מ"ח דנ"ה ע"א
זבחים פ"י מ"ב סי' מ' דב"ן ע"ד
מנחות פ"ט מ"ו סי' מ"ח דס"ד ע"ד
פרה פ"ט מ"ג סי' ס"ב דפ"א ע"ב

לחם משנה פי"הם

זבחים רפ"ק סי' מ"ה דס"ד ע"ג
שם פ"י מ"ב סי' מ' דג"ן ע"ג

קול הרמז

יומא פ"ב מ"ו סי' ז"ן דע"א ע"א
מנחות פ"ט מ"ו סי' מ"ח דס"ח ע"א

עץ החיים פי"הם

זבחים פ"י מ"ב סי' מ' דג"ן ע"ג

הון עשיר

זבחים רפ"ק סי' מ"ח דס"ד

חזון נחום

רפ"ק לזבחים סי' מ"ח דס"ד ע"ג
שם פ"ח דכ"א ע"ב בקונט' מהר"א קארו ז"ל סי' פ"ב דק"ח ע"ג
שם פי"ד מ"ג סי' מ"ח דנ"ס ע"ב
ערכין פ"ח מ"ז בשם דגמ"ה סי' ז"ן דע"א ע"ג
פרה רפי"א סי' פ"ב דע"ט ע"א

זרע יצחק פי"הם

יומא פ"ב מ"ו סי' ז"ן לע"ג ע"ב

בית דוד פי"הם

יומא פ"ב מ"ו סי' ז"ן דע"א ע"א
מנחות פ"ט מ"ו סי' מ"ח דס"ה ע"א

שושנים לדוד

יומא פ"ב מ"ו סי' ז"ן דע"א ע"א
נזיר פ"ו מ"ז סי' מ"ח דנ"ה ע"ג
זבחים פ"י מ"ב סי' מ' דג"ן ע"ג
פרה פ"ט מ"ג סי' ס"ב דפ"ט ע"ד

תוספתא ופי' חסדי דוד

ברכות רפ"ק וכו' הרב הס"ד משם רבי' האר"י ז"ל סי' ו"ין דר"ב ע"ב
פ"ו דהר' מות מיס שנתגלו וחס"ד סי' ס"ב דע"ח ע"ב
יומא סופ"ק בד"א נק"ב והרב חס"ד סי' ז"ן דע"ג ע"א
הוריות פ"ב והס"ד דק"ד סי' מ"ח דס"ג ע"ב
זבחים פ"י אימתי בזמן שבאו סי' מ"ח דנ"ו ע"ג
מנחות פ"י ומתודה על חטאת סי' נ"ג דמ"ח ע"ב
ערכין פ"ג הביא חטאתו סי' מ"ב דנ"ט ע"ב

ירושלמי ומפרשיו

ברכות רפ"ק תני ר"י בנוקר בנוקר ליתן התנס סי' ב' ד"ד ע"ג
פ' תפלת השחר ע"פ והם השתא שם שם ע"ל
פ"ד ע"פ והיא כי הרנתה סי' ז' די"ג ע"ל

פיאה פ"ק ה"ע גדול הוא כבוד א"וא סי' צ"א דקכ"ד ע"ד

תרומות פ"ח מעשה בחסיד אחד ופי' מהרש"י וא"א, סי' ס"ב דע"ט ע"ג ועיי' בהשמטות
שם ולא יתן הנסילא ופי' מהרש"י סי' ס"ן דפ"ל ע"ד

כלאים פ"ט ע"פ במתים חפשי כו' סי' ל"ב דל"ג

שבת פ"ק ע"פ וכפר עליו הכהן ודברי הרב קרבן העדה סי' מ"ח דס"ו ע"א

פסחים ר"פ תמיד נשחט ע"פ את הכבש האחד סי' ב' ד"ה ע"א

יומא סו' פ"ב ע"פ וערכו בני אהרן סי' ז"ן דע"א ע"ג

סוכה סו' פ"ד על מחני' שהמים והיין המגולין ופי' קרבן העדה סי' ס"ב דפ"א ע"ב

שקלים פ"ג ע"פ וכפר עליו ופי' הרב קרבן העדה סי' מ"ח דס"ו ע"א

מגילה פ"ק הנביאים והכתובים עתידים להבטל ופי' מהרש"י סי' נ"ב ד"מ ע"ב

כתובות פ' הנושא ע"פ במתים חפשי סי' ל"ב דל"ג ע"א

נדרים פ"ק חסידים הראשונים שם שם

נזיר פ"ק ה"ו חסידים הראשונים שם שם
שם פ"ן

שם פ"ו ה"ע שוחט את השלמים ופי' פ"מ וקרבן העדה סי' מ"א דנ"ח ע"ד

סוטה פ' היה נוטל שמח בלבו סי' ל"ו דמ"ז ע"ג

הוריות פ"ג ה"ד וסר של ע"ז קודם : סימן ת"ז דס"ד ע"א

תלמוד בבלי ורש"י ותוס' ז"ל

ברכות רפ"ק וכל הנאכלים ליום אחד ופרש"י סי' כ' ד"ו ע"ב

שם הקטר חלבים ופרש"י שם שם

ד"ג ר"ה י"ג משמרות הוי הלילה סי' ו"ן די"ב ע"א

ד"ע רש"י ד"ה שעה אישון סי' ב' ד"ב ע"ד

ד"י ע"ב ע"פ לא תאכלו על הדם : סי' ס"ט דפ"ו ע"ב

די"ב בעלוס מפני תערומת המינים ופרש"י סי' ה' די"ג ע"ד

סס"ק ימי חייך הימים סי' ל"ב דט"ל ע"ב

די"ט גדול כבוד הבריות • סי' צ"א דקכ"ה ע"ב

ריש פ' תפילת השחר תוס' ד"ה תפילת המנחה סי' כ"ה דז"ך ע"ב

דל"ב כל המאריך בתפילתו סי' ז' די"ג ע"א

דמ"ג ע"א ולא ילך בקומה זקופה סי' א"ן דע"ד ב

שם ע"ב ולא היא ותוס' שם סי' ה' די"א ע"ג

דנ"א ע"א ב' דברים סח לי סי' ס"ה דפ"ג ע"ד

ד"ס הנכנס לבה"כ אומר התכבדו סי' ס' דע"ו ע"א

שם ע"ב כי מתער אומר סי' פ"ד דפ"ב ע"ג

שם אלים חללים סי' ע"א דפ"ט ע"ג

דס"א ע"א לעולם יהיו דבריו של אדם מועטים סי' י"ז די"ג ע"א

שבת

ד"י ע"א רבא חזייה לר"ה סי' ז' די"ג ע"א

די"ב ע"ב וכתב על פנקסו סי' כ"ט דכ"ע ע"ב

דכ"ב ע"א מתירין ציצית ורש"י ד"ה מתירין סי' נ"ב דק"ל ע"ד

דכ"ג נ"ה ונר שבת סי' צ"א דקכ"ח ע"ג

דק"ח יד לעין ופרש"י סי' ס"ח דפ"ג ע"ג

דקי"ע ב' מלאכי השרת מלוין סי' ס"א דע"ז ע"א

דקכ"ע ע"א ימכור אדם קורות ביתו סימן ט"ן דע"ה ע"א

דקל"ג ע"א בחותרו לקוץ בהרתו סי' צ"א דקי"ט ע"ד

דקל"ט היוצא בטלית שאינה מצויצת סימן פ"ט דקי"ו ע"א

דקנ"א ע"ב אין בין העוה"ז סי' ל"ב דל"ד ע"ג

שם רש"י ד"ה לא זכות שם שם

דקנ"ב ע"א דלא סיים משאי סי' כ"ט דע"ה ע"ב

ערובין

דנ"ך ע"ב אמר"י מאן דמתרגם לי בהשמטות להקדמת ר' המאירי דקמ"ו ע"ד

פסחים

ד"ב רש"י ד"ה בכי טוב סי' ב' ד"ב ע"ל

שם רש"י ותוס' ד"ה וכאור בוקר סי' ג' ד"ו ע"א

שם ע"ב מאימתי י"ד אסור ותוס' סי' ד' ד"ט ע"א

ד"ד ע"ב רש"י ד"ה ויפכס אנרקס סי' כ' ד"ב ד'

דע"ז יוקדס דבר שם ד"ו ע"ב

דנ"ה ע"א ר"י אומר סי' ד' ד"ט ע"ב

דת"ן רש"י ד"ה ר' ישמעאל סי' ג' ד"ו ע"ב

דנ"ע ע"א זה בנין אב ותוס' סי' מ"א דד"ן ע"ל

שם והעלה הכהן ורש"י סי' מ"ד דס"א ע"ד

דקי"ב אל ימנע מנעלים מרגליו ופרשב"ס סי' ע"ג דע"ה ע"ב

שם אוכלים ומשקים תחת המיטה סי' ס"ו דפ"ד ע"ד

דקי"ג ע"ב אל ימנע מנעלים סי' ע"ן דע"ה ע"א

דק"ך ע"פ לא מנאו איש ורש"י ורשב"ס סימן ב' ד"ג ע"ב

שם יבנו מקדשם סי' פ"ע דפ"ו ע"ד

חגיגה

ד"ה ע"ב ומה אני מקיים ופרש"י סי' כ"ד דכ"ה ע"ב

מ"ק

דע"ו ע"ב מגולה תהא שיבלת קרבנותיו סי' כ"ל דכ"ב ע"ג

ר"ה

ד"ח ע"ב רש"י ד"ה הרגל ה' סי' ל"ג דמ"א ע"ג וסימן ט"ל דנ"א ע"א

תוס' שם ד"ה קדושים שם שם

ד"ה ע"א תוס' ד"ה יקריב אותו שם שם

די"ו ע"ב ד"ה י"ג מידות בהג"ה סי' ע' דפ"ט ע"א

דכ"ח תוס' ד"ה ומנא תימרא סי' פ"ב דק"ח ע"א

תענית

ד"י רש"י ד"ה הבוקר אור סי' ב' ד"ג ע"ב

די"ב עד אימתי אוכל ושותה סי' ס"ט דפ"ו ע"ג

דכ"ג לא סיים משאי סי' ט"ן דע"א ע"א

דנ"ך ומוחל אני סי' ל"ג דמ"ד ע"ג

יומא

ד"ב ע"ב ואימא כפרת דקרבנות ופרש"י סי' ז"ן דע"ג

די"ט ע"ב תוס' ד"ה מי איכא שם דע"א ע"ד

דכ"ב ע"ב ד' פייסות שם שם ע"א

דכ"ו בד"א נק"ב ופרש"י שם שם

דז"ך נטלה סטעון שמא שם שם ע"ב

דכ"ח ע"א תוס' ד"ה אף אנן סי' ב' ד"ה א

דל"ב שכן כפרחן ופירש"י סי' ל"ג דמ"ד ע"א

דל"ו ע"א ומתודה על הטאת סי' ל"ג דמ"א ב

דס"ו ע"ב שמח בלבו בהדרוקן ופירש"י : סימן ל"ו דמ"ז ע"ב

דע"ג ע"ב אוי להם לשונאיהם של ת"ח בפתיחת הלב דף א'

דע"ו ע"א ע"פ והוא הולך יחף סי' נ"ע דע"ה ע"ג

שם ע"ב מדיתה אגא ס"סי ס"ה ור"ס סי' ס"ו דפ"ד ע"ג

ד"פ ע"א האוכל חלב ופירש"י סי' כ"ט ד"ל ע"ג וסי' ל"א דל"ב ע"ב

סוכה

מגילה

שקלים

יבמות

כתובות

קידושין

נדרים

נזיר

סוטה

ב"ק

ב"מ

בתרא

סנהדרין

שבועות

ע"ז

הוריות

זבחים

מנחות

פסקי תוס' שם

בכורות

חולין

תמורה

ערכין

דכ"ח ע"א חייבי עולות ממשכנים ופירש"י סימן ל"ג דמ"א ע"ג ומי' ט"ל דנ"א ע"א
שם בתוס' ד"ה תאי סי' ט"ל דנ"א ע"ג
דכ"ח ואם נדבה ופירש"י סי' ן דע"א ג

כריתות

ד"ט גר בו"שו סי'כ"ט ד"ל ע"ג וסי'לי דל"ב ע"א
ע"ב רש"י ד"ה ר"ש סי'מ"ח דס"ה ע"א
דכ"ה ע"ב מתנדב אדם סי' טו"ב ד"ך ע"ג וסי' כ"ב דכ"ה ע"ב
דכ"ו ע"א ולרשב"י דאתר יולדת חוטאת שם שם

מעילה

די"א ע"ב ופירש"י דמי עולה סי'ל"ב דמ"א ע"ג
דכ"ח רש"י שם דמ"ב ע"ג

תמיד

ס"ה אמ"ל המזונה ועשרת הדברות, סי'א' די"ג ע"ד

נידה

די"ו דהאוהל טוס קלוף כו' סי' ס"ו דפ"ד ע"ד
דכ"ב ע"ב כל ג"ש סי' פ"ס דקי"א ע"ג
דכ"ג כל ג"ש שם שם
דל"א ע"ב שאלו תלמידיו לרשב"י: סימן מ"ח דס"ד ע"ג
דס"א ח"ר בגד שאבד בו כלאים סי' ל"ב דל"ג ע"א
שם תוס' ד"ה אבל שם שם
שם תוס' ד"ה זאת אומרת שם דל"ה ע"ג

מס' ד"א זוטא

פ"ק העבר רצונך ורצון חבירך סי'צ"א דקכ"ו ע"ג
סו' פ' בתרא הנכנס לבי"הכ אומר התכבדו סי' ס' דע"ו ע"ב

שיטות הראשונים
ספר הישר לר"ת ז"ל

רפ"ק ליבמות ואין לחוש אי מפרקי סי' פ"ס דקי"א ד

הרמב"ן בחי'

בקידושין לדי"ג ומשם שם בשם הראב"ד ז"ל סי' מ"א דנ"ד ע"ב וסי' מ"ב דנ"ט ע"א
בבתרא למ"ח ע"ב יקריב אותו סי' ל"ג דמ"ב ע"א
בשבועות פ"ק ד"ה ואפי' למ"ד חוטא הוא דסי' ת"ח דס"ח ע"ב
בנידה לדס"ו סי'פ"ס דקי"א ע"ד

הרשב"א

בברכות לדח"י הי' רש"י כו' סי' ל"ב דל"ג ע"ב
בהי'עין יעקב ספ"ק דברכות גבי מצות בטלות לע"ל שם דל"ה ע"א
שם לדל"ג ע"א והגיהו שם בע"י : סי' ע' דפ"ט ע"א

בקידושין לדי"ג גבי האשה שהביאה כו'סי'מ"א דנ"ד ע"ד וסי'מ"ב דנ"ט ע"א

הרמ"ה

בסנהדרין לד"א ע"ב בית דוד דינו לבקר : סימן ג' ד"ז ע"ג

ש"מ בתרא

לדפ"ב ע"ב אבל הרשב"א כתב כו' סי' צ"א דק"ל ע"ב

ר' המאירי

בשבת לדכ"ח סי'ע"ג דנ"ג ע"ב
שם לדק"ל"ט סי' פ"ט דקי"ו ע"ג
ביבמות לדס"ג ע"א וא"ע"ג דמותר לשנות : סימן ס' ד"י ע"א
בנזיר דמ"ח ושוחט את השלמים סי'מ"א דנ"ה ע"ב

הריטב"א

ביומא לד"ך דשתא בוקר מע"ה סי' ב' ד"ג ע"ב
שם לדכ"ח שם ד"ה ע"א
שם לדכ"ט סי'מ"א דנ"ו ע"ד
שם לדל"ג סי'ל"ג דמ"ד ג
בקידושין לדי"ג האשה שהביאה • סי' מ"א דנ"ה ע"א וסי'מ"ב דנ"ט ע"א
בבתרא כ"י לדמ"ח ע"ב גבי עולה סי' ל"ה דמ"ו ע"ב

חי' קידושין לא נודע למי

לדי"ג סי' מ"ב דנ"ט ע"א
שם עולה מכפרת : בהשמטות ל"ח דקמ"ג ע"ב

ר"י בס' סם חיים

ס' ליצית די"ג ע"ד וקי"ל יחיד ורבים סי' ע"ג דנ"א א די"ד ע"ד ואין נ"ל סי' ע"ט דק"ב ע"ב
שם ושוין שמניא תכלת סי'צ"ו דקל"ד וסי' צ"ו דקל"ח דע"ו ע"ב בפי' ק"ג סי' פ"א דק"ה ע"ל

הר"ן בחי'

נידה לדפ"א סי' ל"ב דל"א ע"א

מובח כפרה

זבחים ד"ה בשם הרא"ט סי' מ"א דנ"ד ע"ד
שם ד"ז ע"ב עולה דורון סי' ל"ג דמ"א ע"ד
לדפ"ט ע"א דעולה מרצה, בהשמטות ל"ח דקמ"ב ב'
בכורות דט"ל ע"ג בשם תוס' חיצוניות סי' ע"ט דק"ב ע"א וסי' פ"א דק"ו ע"א
עוד שם בשם רגמ"ה שם שם

תוס' הרא"ש

בס' לשון הכמים סופ"ג דקנין סי' מ"א דנ"ד ע"ד
בס' מגדנות נתן בשבועות לד"ח בד"ה סבר לה סי' מ"ה דס"ו ע"ב

ברכת הזבח

בזבחים דח"ו ע"ד ע"ד הרא"ש סי' ע"ט ד"ק ע"ב

דמשק אליעזר

דמשק אליעזר

דפ"ט ע"ג בענין גילוי סי' ס"ב דע"א ע"ב
שם דסכ"ו סי' ס"ג דפ"א ע"ג

מוהרש"א בחי' אגדות

ברכות לדל"ג גדולה דעה סי' ע' דפ"ט ע"א
בגיטין דס"א ע"א ושואלין בשלומן סי' צ"א דקכ"ח ג
בכתרה פה"ח דו"ן ע"ד רשב"ס כשהולך יחף, סי' כ"ט
דע"ה ע"ג
בסו' מנחות דק"י אמר"י כל העוסק בתורת חטאת סי'
טו"ב דכ"א ע"ג

רש"ל ביש"ש

יבמות פ' הבא על יבמתו מותר לשנות • סי' ה' די"א א
חולין פ' כל הבשר סי' כ"ה סי' ס"ח דפ"ו ע"א

עטרת ראש שי' לברכות

לו"ך בכונת דברי הירוש' והש"ס תמס, סי' כ' ד"ל ע"ל

הרי"ף על ע"י

בברכות לדל"ג גדולה דעת סי' ע' דפ"ט ע"א
בב"ק פ' הכונס לד"ם ע"ב לעולם יכנס אדם סי' א' ד"א

ברך משה למהר"ם ן' אדרת

ביבמות לדס"ג אי מותר לשנות סי' ה' ד"י ע"ב
בנדרים ל"ד ע"ד הר"ן סי' מ"ה דס"ו א

עיון יעקב

סו' מנחות כל העוסק בתורת עולה סי' י"א דע"ו ע"ד

בכור שור

פ"ק דברכות ד"ב ג' משמרות הוי סי' ו"ו די"ב ע"ג
שם דק"ח בענין עטרת הדברות סי' ה' די"ד ע"ג

מהרמב"ח בס' שתות בארץ

יומא לדע"ו שהק' לס' ר"ת סי' ס"ו דפ"ח ע"א
שם לדפ"ה ע"ב סי' ך' דכ"ג ע"ד

חק נתן

מנחות לד"ל ע"ב ע"ד רש"י סי' מ"ב ד"ס ע"ב
לדנ"א סי' מ"ה דס"ח ע"א
בכורות לדע"ל ע"ל ע"ד התוס' ד"ה כמה סימן ע"ט
דק"ב ע"ד
תמורה ד"ה ע"ד רש"י ותוס' סי' מ"ד דס"ב עב
ערכין ד"ב ע"ב בד"ה שהגיע סי' נ"ט דקל"ת ע"ב
כריתות דכ"ה ע"ב גבי ס' יולדת סי' מ"ח דס"ו ע"א

בית לוי שי'

ברכות לד"ג ע"א אבל אמס סי' ך' דכ"ל ע"ב

פסחים דכ"ט סי' מ"ח דס"ז ע"ה
זבחים ד"ב סי' מ' דג"ן ע"ג וסי' מ"ח דס"ז ע"א

קול יאודה שיטה

בפ"ק דשבת לדי"ב על ריב"א דכתב על פנקסו ולברי
מהרש"א סי' כ"ט דכ"ט ע"ב

אור יקרות

בסנהדרין לד"ע מנין לת"הת סי' נ"ב דל"ו ע"א

הלכה ברורה שיטה

בחולין דל"א ע"א עולה דורון סי' נ"ג דמ"ג ע"ג

באר מים חיים שיטה

בקידושין לדי"ב סי' מ"ח דנ"ב ע"ד

עצמות יוסף

בקידושין לדי"ג בתוס' סי' מ"ח דנ"ד ע"ד
שם לדכ"ט ד"ה והיכא דלא מהליא סי' נ"ח דקי"ע ד

צאן קדשים

בזבחים ד"ב סי' מ' דג"ן ע"ג

באר שבע

בכריתות דכ"ח גבי ס' יולדת סי' מ"ח דס"ו ע"א

אורח מישור

בחי' להרמב"ם דת"א ע"ב סי' מ"א דכ"ס ע"ב

מחנה ראובן

ביומא ד"ס ע"ד הרמ"גא בסי' א' סק"ה: סי' מ' דנ"ד ע"ג

שער יוסף

בהוריות לד"ד ע"א בפס המאירי כ"ו• סי' כ"ה דו"ך ג

פתח עינים

בברכות לדל"ב ומ"ש בבני עלי סי' נ' די"ג ע"ג
שם לדל"ג גדולה דעה סי' ע' דפ"ט ע"ב
שם לד"ס ע"ב בגיר' חללים חללים סי' ע"א ד"ן ע"א
שבת לדק"ח סי' ס"ה דפ"ג ע"ד
יומא לדכ"א סי' ס"ב דפ"א ע"ב
שם לדפ"ל ע"ד החינוך ס' תצוה סי' ק' : סימן כ"ט
דכ"ט ע"ל
בסוטה לדמ"ח גרא"ן בהשמטות לתקדמת ר' המאירי
דקמ"ו ע"א
נידה לדס"א גבי תכות בטילות לפ"ל סי' ל"ב
דל"ה ע"ב

מראית העין

בסנהדרין לד"י ע"א חסידים הראשונים : סי' כ"ט דכ"ט ע"ג

כסא רחמים

בפי"אבו' דר"נ פל"ו דק"י ע"ג   סי"ה' די"א ע"ג

יד דוד

בחי' לר"ה ד"ה ע"א :   סי"ל"ג דמ"ב ע"ב
יומא ד"ב ע"ד תוי"ה חק"ל •   סי"ז"ן דע"א ע"ד
סוכה די"א ע"א ע"ד רש"י   סי"ק'דקמ"א ע"א
חגיגה לד"ה גבי מ"ש היו נזופין : סי"כ"ד דכ"ו ע"ב
מ"ק דע"ו ע"ד הרב ק"י   שם דכ"ו ע"ד

שבט של מי

די"ב על ריב"א דכתב על פנקסו   סי"כ"ט ד"ל ע"ג

אמר ידיד

שבת לדכ"ג ע"א כיון שאדם מת • סי"ל"ב דל"ו ע"א

אלפי יהודה למהר"י נאג'ר נר"ו

בהשמטות ד"מ ע"ד מהרח"ו : סימן ל"ג דף מ"ג ע"ג

שמחת יהודה להרב הנז"ל נר"ו

בחי' לכריתות לדכ"ג   סי"י"ט דכ"ב ע"ד

יד יאורה

בשבועות לד"ח ע"ד רש"י : סי"מ"ח דס"ו ע"א וע"ג

פני מבין

בסנהדרין לד"ד אמאי התורה זיכהו לסומא • סי"ק' דק"כ ע"א

אהלי יצחק

בכתובות לדע"ז ע"ב בריב"ל אם הוא חנא בהשמטות
להקדמת ר' המאירי ונקרא מ"הב   דקמ"ז א'
בע"ז לד"ל גבי גילוי   סי"ס"ב דע"ב ע"ב
בסנהדרין בר"ס חלק •   בהשמטות ל"ח דקמ"ב ע"א

אדרת אליהו

בחי' לברכות פ' הרואה לד"ס : סי"ס"ד דפ"ד ע"ג

הרי"ף ומפרשיו

פסחים פ' כל שעה בגד שאבד בו כלאים והר"ן סי"ל"ב דל"ד ע"א
ע"ז פ' אין מעמידין אחרים אומרים מקום שיש שירעא סי' ס"ב דע"ט ע"ד

בס' ציצית ומודה שמוחל בזקן וכ"י בשם הריטב"א סי' ל"ב דצ"ד ע"א

הרז"ה בס' המאור

בפ"ב דשבת התכלת אינו מעכב את הלבן   סי' ע"ג דנ"ד ע"ב

הרמב"ן בס' המלחמות

רפ"ק דברכות משעלה ע"ה יום הוא   סי' ב' ד"ה ע"ג
בפ"ב דשבת ע"ד המאור בהא דתכלת אינו מעכב את הלבן   סי' ע"ג דנ"ד ע"ב וסי' פ"ט דקי"ו ע"ג

תלמידי ר' יונה לברכות

פ' הרואה ור"ש לתב   סי' ס"ד דפ"ב ע"ד

הר"ן בה'

שבת פ"ב גבי מתירין ציצית   סי' צ"ב דקל"א ע"א
שם פ' תולין גבי היוצא בטלית   סי' פ"ט דקי"ו ע"ג
פ"ק דפסחים נקנת מצות בעל במילה כו' סימן צ"א דקי"ט ע"ד
סופ"ק דביצה בשם ר"ת בחוטי ציצית שזורין סי' פ"א דקי"א ע"ד
פ"ק דקידושין גבי מ"ש לא ילך בקומה זקופה סי' ח"ן דע"ד ע"ג

הרב"י בס' ציצית טלית כפולה   סי"ע"ו דנ"ז ע"ג

שם והיותר נכון ע"ד הקבלה   סי' פ"ב דק"ט ע"א
שם ד"ה תלאן ואח"כ פסק   סי' צ"ז דקנ"ה ע"ב
שם דמורא"יתם אותו וממעטי' כסות סומא סי' ק' דק"ס ע"ב

הרמב"ם

ח"א בהקדמתו במנין המקבלים מהלל עד רבי' הקדוש בהקדמת ר' המאירי   דקמ"ד ע"ד
ה' דעות פ"ת ה"ח   סי' ח"ן דע"ד ע"ג
ה' תפילה פ"ו ה"ד וכ"מ   סי' ס"ט דפ"ו ע"ג
שם פ"ו ה"ג   סי' ס"ד דפ"ג ע"א
שם כי"ב ה"הי   סי' צ"א דקי"ח ע"ב
ה' ציצית פ"א ה"א וזה הענף   סי' ע"ה דנ"ד ע"ג
שם ואין לחוטין מנין מה"ת   סי' פ"ב דק"ח ע"ג
שם ה"ג   סי' ע"ג דנ"א ע"ד
שם ה"ו   סי' פ"ב דק"ח ע"ג
שם הט"ו   סי' צ"ג דקל"ג ע"א וסי' צ"ד דקל"ד ע"ד
פ"ב ה"ח   סי' ע"ה דנ"ד ע"ג
פ"ג ה"א ותהיה מידחת כדי שיתכסה סימן צ"ט דקנ"ח ע"א
ה' ברכות פ"ו ה"ז וכנאס נתגלה גילוי האוסר סי"ס"ב דע"ה ע"ב
ה' שבת פי"ט ה"ך   סי' פ"ט דקי"ו ע"א
ה' מגילה פ"ב הי"ת וה"ה   סי' ל"ב ד"מ ע"ב

ח"ב ה' שחיטה פי"ג ה"ג סי' צ"א דקל"ל ע"א

ח"נ ה' נזירות פ"ח ה"ב וכ"מ ולח"מ ומ"ל סי' מ"ח דכ"ה ע"א
ה' כלאים פ"י הכ"ה ומהרי"ק וכ"מ סי' ל"ב דל"ד ע"א
ה' כלי המקדש פ"ד ה"ח וה"ו סי' ז"ן דע"ב
שם ה"ה סי' נ"א דקי"ט ע"ב
ה' מע"הק פ"ב הי"ד ולח"מ סי' ל"ב • דל"ח ע"א
שם פ"ג ה"ט סי' ז"ך דכ"ח ע"א
שם פ"ו הי"ט סי' ז"ן דע"ב ע"ד
ה' ח"ות פ"ט ה"ל וכ"מ סי' מ"ט דס"ז ג'
שם ה"ד ח"ו סי' מ"א דז"ן ע"א
ה' פרה פ"ט הי"ג סי' ס"ב דע"ט ע"ג

ח"ד ה' גזילה ואבידה פי"ד הי"ג היה עוסק בה' נידה סי' כ' די"א ע"א
ה' רוצח פי"א הט"ו סי' ס"ב דע"ט ע"ג
פי"ב ה"א שם דפ"א ע"א
שם ה"ח סי' ס"ו דפ"ד ע"ד
ה' מלכים פ"ג ה"ע סי' נ"א דקכ"ה ע"ב
פי"ב ה"ב סי' ל"ב דל"ד ע"ג

השגת הראב"ד

ה' ציצית פ"א ה"י סי' פ"ה דק"י ע"ד וסי' פ"ו דקי"ב
ה' מגילה פ"ב הח"י סי' ל"ב ד"ק ע"ב
ה' רוצח פי"ב ה"ה סי' ס"ו דפ"ד ע"ד

מגדל עז

ה' ציצית פ"א ה"י ותשו' הרמב"ם • סי' פ"ה וצ"ו דקי"ב

הגהות מי'

ה' ציצית ה"ו • וסי' ע"ט דק"א ע"ד
שם ה"י סי' פ"ה דקי"א ע"א
פ"ג ה"ג סי' ע"ח ד"ק ע"א

מרן כ"מ

רפ"א מה' ציצית סי' פ"ב דק"ח ע"א
ה"ו סי' ע"ו דכ"ח ע"א
פ"ב ה"ה ע"ד מהריב"ח סי' ע"ה דנ"ד ע"ג
ה' תמידין ומוספין פ"ט ה"ו בשם מהרי"ק • סי' מ' דנ"ן ע"א
ה' טומאת צרעת רפי"א סי' ת"ח דס"ה ע"ג

קרית ספר

ה' ציצית פ"א ה"א סי' פ"ב דק"ט ע"א
שם ה"י • סי' פ"ה דקי"א ע"ב
ה' ק"ש פ"א הע"ג דמשעלה ע"ה סי' ד' ד"ח ע"ג
ה' מילה פ"א אין מלין ביום שם שם
ה' מע"הק פ"ד וז"ל כל הלילה סי' ב' ד"ן ע"ב וסימן ד' ד"ח ע"ג
ה' פרה פי"א וסי' ד' ד"ח ע"ג

לחם משנה

ה' גזילה ואבידה פי"ד הי"ג היה עוסק במסכת נידה סי' ה' די"א ע"ג

משנה למלך

ה' נזירות פ"ו הי"א סי' ך' דכ"ג ב
ה' ת"ומ פ"א ת"א סי' כ"ד דכ"ו ע"ב
שם פ"ד ה"ט סי' ז"נ דע"א ב
ה' שגגות פ"ג ה"ז סי' כ"ח דכ"ח ע"ב
ה' ערכין פ"ו הי"ב ע"ד הערוך סי' ז"ן דע"ב ב

מהר"ד עראמה

סו"פ"א מה' ציצית ע"ד הטור סי' י"ב סימן פ"א דקט"ז ע"ב
שם דפ"ג וי"מ קטן בן ט' סי' צ"ט דקל"א ע"ב

בני דוד למהר"ד פאלקון

ה' ת"ות פ"ט ה"ו דס"ג ע"ב בשם הרב מש"ל סי' מ"ד דס"ב ע"ד

מרכבת המשנה להר' אישכנזי

ה' ציצית פ"א ה"י סי' פ"ה דקי"א ע"ב
ה' נזירות פ"א ה"ב סי' מ"א דכ"ה ע"ב

מרכבת המשנה אלפאנדרי

ה' ציצית פ"ג ה"ג דמ"א ע"ד הרמ"ס : סי' ע"ח ד"ק ב

שער המלך

ה' ציצית פ"ג ה"ו סי' ק' דק"ס ע"ד
ה' אישות פ"ו ה"ב דל"א ע"ד ע"א הריב"ש סי' קל"א סי' צ"א דקכ"א ע"ד

יצחק ירנן

ה' ציצית פ"א ה"א סי' פ"ב דק"ט ב
שם רפ"ג די"ו ע"ד סי' ק' דק"ס ע"ב
רפ"א דמילה דל"ג ע"ד הרש"ך ח"מ סי' פ"ג : סי' צ"א דקכ"א ע"ד
ה' כלאים פ"י הכ"א דנ"א סי' ל"ב דל"ג ב
ה' שבועות פ"א ה"ו דפ"ז סי' מ"א דס"ו ג

בית ישחק

ה' חמוצה ד"א ע"ב סי' ל"ג דמ"ב א
בסוף הספר בהשמטות לס' יצחק ירנן דל"ד • סי' צ"א דקכ"ב ע"ג

מלך שלם

בליקוטין דקנ"א ע"ג במ"ש מנות בטלות לע"ל • סימן ל"ב דל"ו ע"ד

פרי האדמה

ח"א ה' ברכות פ"ב ד"ט דכ"ג סי' צ' דקי"ז ע"ד
ה' בכורים דק"ס סי' צ"א דקכ"א ע"ג

לחם יאורה נס' בני יהודה

ח"ב פי"ג מה' שחיטה ה"ג די"ט ע"ב סי' צ"א דקכ"ג ד קהלת יעקב

קהלת יעקב למהר"י אלגעזי

גדרוּשים די"ל ע"ג ע"ד הרמ"ל ריש ס'ת"ומ סי' כ"ד דכ"ו ע"ג

מטה אפרים בחי' מוהר"א ז"ל

בחי'הרמב"ם דכ"ג ע"ד סי'ח"י דכ"א ע"א
בה'ת"ומ פ"ע ה"ו דכ"ד ע"ג סי'ת'דג"ן ע"ד

בן ידיד

ה'דעות פ"ו ה"ח סי'ח"ן דע"ל ע"ד
ה'ציצית פ"א ה"א סי'פ"ב דק"ח ע"ג וסי' צ"ח דקנ"ו ע"ב
פ"ג ה"ג ע"ד הרא"ש סי'ע"ח ד"ק ע"ב
שם ה"ו סי'פ"א דק"ה ע"ג
ס'תפלה הח"י סי'צ"א דקי"ח ע"ג

מעשה רוקח

ה'ציצית רפ"א סי' פ"ב דק"ח ע"ג
שם ה"י סי'פ"ה דקי"א ע"א ודקי"ב ע"א
ה'תפילה פ"ו ה"ג וה"ד סי'פ"ד דפ"ג ע"א
שם פי"ב הס"י סי'צ"א דקי"ת ע"ב

שורשי הי"ם

ק"א דל"ז ע"ב ע"ת הריב"ש סי' קנ"א סי' צ"א דקכ"ה ע"א
ח"ב דקס"א מה שהק'ע"ד רש"י במעיל'וזבחים סי'ל"ג דמ"ב ע"ב
שם דקס"ב מה שתמה ע"ד מז"ה חק"ל : סימן מ"א דנ"ה ע"ד
שם דקס"ג ע"ד מז"ה חק"ל • סי'מ"ב דנ"ט ע"א וסי' מ"ג דס"א ע"ב
שם דקס"ד ע"ד שהוילוי הוא מ"ע סי'ו"ד דט"ו ע"ג
שם וע"ו סומכים אח"ח : סי'י"א דפ"ו ע"ב

לב מבין ה'ת"ת ד"ו ע"א : סי'צ"א דק"ך ע"ב

מזל שעה

בחי'הרמב"ם דו"ך ע"ד • סי'ז"ן דע"ב ע"ג
ה' ביאת מקדש פ"ב הי"א בהשמטו ל"ח דקמ"א סע"ד
בדרושים דקל"ז עמ"ש סוף מנחות : סי'י"א דט"ו ע"ד
שם ע"ב ע"ד הרמב"ן עה"ת סי'ל"ד דמ"ס ע"ב

הרמב"ם בס' המצות

סי' י"ב סי' ע"ג דנ"א ע"ד
סי' קי"א סי' מ"ח דס"ה עג
בשורש י"א סימן ע"ג דנ"א עד

חינוך

ס' מצוה סי' ק' על שם הרמב"ן וסי' פ"ט דכ"ט ע"ד
ס' נו סי' קנ"ה שם שם
ס' שלח לך סי'שפ"ו בשיעור ק"ג סי'פ"א דק"ו ע"ג
שם בטלית מהקטן מתכסה סי'צ"ט דקל"ח ע"א

סמ"ג

עשין כ"ו ציצית הצבוע סי'ע"ח דצ"ל ע"ב
שם ולא יניחנו למעלה מג"א סי'פ"א דק"ח ע"ב
שם ועוד שמעתי סי' פ"ו דקי"ד ע"ב
עשין רי"ו והקריב את אשר לחטאת ראשונה • סי'מ"ל דס"ב ע"א
עשין רכ"א והעלה הכהן שם שם

הרא"ש בתוס' על הסמ"ג

עשין מ"ב בה'ר"ה ד"ה ע"ב סי'פ"ב דק"ח ע"ד

מגילת ספר

עשין כ"ו ד"ו סי'פ"ה דקי"א ע"א
עשין מ"ח דט"ל ע"ב סי'צ"א דק"ך ע"ב

סמ"ק

סי'צ"א סי' ע"ט דקי"א ע"ד
שם בהגהות סי' פ"א דק"ו ע"א
שם אי איגרדוס סי' פ"ו דקט"ו ע"א
סי'קע"ה סי' פ"ב דק"ז ע"ד

ס' יראים עמוד היראה סי'עו"ב טליא בעלא נ' פטור'סי'ע"ח דצ"ט ע"ד

שם סי'ל"ב ע"ד הספרי וסוגית הנחנקים בענין כ"ת סי'פ"ב דק"ט א

בה"ג סי' ברכות די"א ע"ב הנכנס לב"הכ סי' ס' דע"ו ע"ב

ה' כלאים די"ד סי'ל"ב דל"ד ע"א
ה' ציצית דמ"ז ע"א סי' פ"ו דקי"ג ב
שם אלמא ד' מצות הן סי' פ"ט דקי"ו ע"ב

שאלתות דר"א גאון

ס' אחרי ס"סי צ"ד סי' ל"ב דל"ד ד
ס' שלח לך סי' קכ"ו בדין מתירין ציצית , סימן צ"ב דקל"א ע"ב
שם אסור לבני ישראל למעבד צורכיהון • סי' צ"ג דקל"ב ע"ב
שם סי' קכ"ז ואי איגרמו סי'ב"ז דקי"ג ג

הערוך

ערך מ"ס ד"ה מעפורת סי' ע"ז דצ"ט ע"ב
ערך על סי'ג"ו דע"ב ע"א

ס' הפרדס לרש"י

ה' ציצית ד"ה ע"א חלאן ואח"ך פסק • סימן צ"ז דקל"ח ע"ב
שם ע"ד משולשת על הקרן סי' פ"ט דק"ב ע"ב
שם אלמא ד' מצות סי' פ"ט דקי"ו ע"ב

ראב"ן

דקמ"ו בענין מצות בטלות לע"ל סי'ל"ב דל"ד ע"א
בתקו'ס"סי רמ"ו בענין פי'קשר גודל סימן פ"א דק"ח ע"ב

האגורה

שבת פ׳ ב״מ סי׳ ל״ד סי׳ נ״ב דקל״ח א
מגילה סי׳ כ״ד מכאן כל דבר סי׳ ד׳ ד״ה ע״ד
נדה סי׳ ל״ו סי׳ נ״ב דל״ד ע״א
מנחות פרק התכלת סי׳ י״ד : סי׳ ע״ח דנ״ד ע״א וסי׳ פ״ב דק״ה ע״א
שם סי׳ י״ט טלית בלויה סי׳ ג״ב דקל״א א

תורת האדם להרמב״ן

בענין מצות בטלות לע״ל סי׳ ל״ב דל״ג ג

רוקח

סי׳ שס״א בענין מצות בטלות לעתיד לבא: סימן ל״ב דל״ג ע״ד
שם בענין רוחב הנקב של ציצית סי׳ פ״ג דק״י ב
שם אבל שיירי מצוה סי׳ פ״ד שם ע״ג
שם שיעור טלית סי׳ נ״ט דקל״ט ב

הרא״ש

ברכות לד״א ע״ב לעולם ילא סי׳ ד׳ ד״ט ב
מ״ק פ׳ אלו מגלחין סי׳ ע״ט סי׳ ע״ג דנ״א ג
שם סי׳ קכ״ו סי׳ ל״ב דל״ג ע״ג
פ׳ כסוי הדם סי׳ א׳ סי׳ צ״א דקי״ט ג
ע״ז פ׳ אין מעמידין אחרים אומרים סי׳ ס״ב דע״ט ד
נדה פרק האשה סי׳ ט״ו סי׳ ל״ב דל״ד א
ה׳ ציצית שפסק כרי״ן דאין הלכה כר׳ נגד רבו : סי׳ ע״ג דנ״א ג
שם ברייתא דספרי בעלת ה׳ סי׳ ע״ח ד״ק ע״ב
ה׳ תפילין בשם ס׳ העתים ודברי המעד״מ סי׳ ק׳ דק״ס א

מעדני מלך ולחם חמודות •

פ׳ תרומה מעד״מ סי׳ פ״ל סי׳ י״א דט״ו ד
ה׳ ציצית שם אות י״א סי׳ צ״ב דקל״א ע״ג
שם ד״ה מרבה אני סי׳ ק׳ דק״ס ע״ב
שם בלח״מ אות נ׳ סי׳ פ״א דק״ו ד
שם אות ס״ב סי׳ ע״ו דנ״ו ע״א

קרבן נתנאל

בערובין פ׳ מי שהוציאוהו סי׳ ה״י בריב״ל בהשמטות להקדמת ר׳ המאירי דקמ״ז ע״א

מרדכי

ברכות פ׳ אלו דברים סי׳ ס״ג דפ״א ג
פ״ב דמגילה רמז תת״א נראה לראבי״ה סי׳ ד׳ ד״ח ב
פ״ק דר״ה סי׳ תש״ה ודברי הרב אי׳ אנשי שם סי׳ פ״ב דק״ח ע״ב
סוף יומא כך פיר״ח סי׳ ס״ז דפ״ד ע״ב
ריש ה׳ ציצית בשם תוס׳ שאנך סי׳ פ״ב דק״ח ע״ב
שם רמז תתקמ״ב שם שם
שם הק׳ הר״ר אלחנן סי׳ צ״ח דקל״ז ע״א
שם רמז תתקמ״ג סי׳ ע״ט דק״ב א
שם רמז תתקמ״ט סי׳ ע״ה דנ״ג ע״ד

שה״ג

סביב המרדכי בה׳ ציצית בשם ריא״ז משם תו״א בענין ק״ג סי׳ פ״א דק״ח ב

מהר״ם בנעט בביאורו למרדכי

ריש ה׳ ציצית סי׳ פ״ב דק״ח ע״ב
שם ד״ד ע״ב טוב לעשות אימרא סי׳ פ׳ דק״ד ע״ב

ארחות חיים

ד״ה ע״ג ויקרא פ׳ הקרבנות סי׳ ל״ג דמ״ד ע״ג
ה׳ נט״י סי׳ א׳ אות יו״ד סי׳ ס״ג דפ״ב ע״ב
שם אות א׳ שם שם
ה׳ ציצית אות ה׳ סי׳ ע״ו דנ״ה ע״ב
שם אות יו״ד סי׳ נ״ז דקל״ה ב
שם אות י״ו סי׳ ע״ט דק״א ע״ד
שם אות א״י סי׳ פ״ז דקי״ד ע״א
שם אות כ״ה סי׳ צ׳ דקי״ז ע״ב
שם סי׳ ל״א סי׳ ק׳ דק״ס ע״ב
ה׳ קס״ת דו״ך בטעם דאין קורין בשבת בס״ב סימן ל״ג דמ״ד ע״ג
ה׳ שבת דס״ד ע״ד במצות בטלות לע״ל סי׳ ל״ב דל״ו א

כלבו

סי׳ כ״ב י״ג אצבעות סי׳ ע״ט דק״א ע״ג
שם אבל איגרדם סי׳ פ״ז דקט״ו ע״א
שם ואח״ך פוסקן סי׳ צ״ו דקל״ה ע״ב
סי׳ כ״ג סי׳ ס״ג דפ״א ג

ספר תניא

סי׳ כ״ב מים מגולין סי׳ ס״ב דע״א ע״ב

אבודרהם

די״ל ע״ג בהי׳ לב״ש סי׳ ס״א דע״ו ע״ג
די״ו ע״ב הליה הלים סי׳ ע״א דפ״ט ע״ד
דק״ה ע״ב בסי׳ ע״ח שא״ת עליהם עולה סימן ל״ח דמ״ו ע״ב

רבינו ירוחם

ס׳ אדם נתיב י״ב ח״ג סי׳ פ״ב דק״ח ע״א
שם נתיב י״ג ח״ג סומא חייב סי׳ ק׳ דק״ס ג
שם נתיב י״ט ח״ב סי׳ ל״ב דל״ד ע״א
שם ח״ג טלית כפולה סי׳ צ״ז דנ״ו ע״ד
שם סי׳ פ״ב דק״ח א
שם ונקרע הכנף • סי׳ פ״ג דק״י ע״א וסי׳ פ״ד דק״י ע״ג
שם סי׳ ץ׳ דקנ״ו ע״ד
שם לחתוך ראשי החוטין סי׳ צ״ו דקל״ה ע״ב
שם סי׳ ק׳ דק״ס ע״ג
שם ה׳ דסומא פטור שם שם
שם נתיב כ״ח ה״א סי׳ ל״ב דל״ד ע״א
ס׳ תוה נתיב כ״ה ח״ג משם הה״מ סי׳ ע״ג דנ״ז ע״ב
פ׳ המנהיג

ספר ה[illegible]"ג

ד"ן ע"ב אלולים [illegible] ס"י ע"א דפ"ט ע"ג

ס' הא[illegible]

א' ציצית סי' א' הגאונים כתבו . סי' נ"ט דקל"ט ע"א
שם סי' י"א סי' ע"ו דנ"ח ע"ד
שם סי' י"ג . סי' פ"ב דק"ט ע"א וסי' פ"ה דקי"א ע"ג
וסי' פ"ו דקי"ג ע"ב
סי' י"ו סי' פ"ז דקט"ו ע"א
ה' תפילה סי' כ' בשם מהר"י מולן סי' ט"ו די"ט ע"א

תשב"ץ ק"ק לתלמיד מוהר"ם

סי' רס"ט סי' ע"ח ד"ק ד
סי' רע"ו סי' ס"ג דפ"א ע"ג
סי' תמ"ל דהאמר אינגו מעכב סי' ע"ג דנ"ג ע"א

סדר היום

ד"ג ע"א אחר שלבש חלוקו סי' ס"ה דפ"ד ע"א
שם בדברים המריפים נט"י סי' ס"ג דפ"ב א
ד"ד דהישן ביום שורה רו"ר סי' ס"ט דפ"ח ע"ג

טור א"ח

סי' א' יתגבר כארי סי' א' ד"א ע"ב
שם טוב לאומרם ביום סי' י"ב דט"ז ע"ב
אחר פ' העולה כו' יאמר י"ר סי' כ"א דכ"ד ע"ג
סי' ב' ויקום וילך בכפיפת קומה סי' מ"ן דע"ד א
סי' ג' התכבדו המכובדי' סי' ס"ד דע"ו ע"א
סי' ה' בשם אל תקיף סי' ע' דפ"ט ע"א
ר"סי ו"ו בנוסח ברכת אשר יצר סי' ע"א דפ"ט ג
סי' פ' בשם ר"י סי' ע"ה דנ"ד א
סי' יו"ד ומ"ל א"א הרא"ש סי' ע"ו דנ"ז ד
סי' י"א ומ"מ טוב לעשות אימרא סי' פ' דק"ד ג
שם בשם בעל העיטור סי' פ"ב דק"ה ע"ב
סי' י"ג מותר לצאת בשבת סי' ע"ג דנ"ב ג
ר"סי י"ו שהקטן מתכסה . סימן נ"ח דקל"ו ע"א וסי' נ"ט דקל"ח ע"ב
סי' כ"א בשם השאלתות סי' נ"ג דקל"ב ב
סי' מ"ח סי' ל"ג דמ"ר ע"ג
סי' רפ"ג שם שם
סי' פ"א בשם מהר"ם מרוטנבורק סי' ע"ג דנ"ב ג

טור י"ד

סי' ק"ס בדין גילוי סי' ס"ב דע"ה ע"ג
סי' ש"א הכריכי במח סי' ל"ב דל"ד ע"א
סי' פנ"א ס"ד משם הרמב"ן לענין תכריכי המת סי' ל"ב דל"ג ע"ג

בית יוסף א"ח

סי' א' כיון דבלא ן' בוטא עביד עובדא • סימן טו"ב ד"ך ע"ג
שם בשם מהרי"א והריב"א על אשה אי בא בנדבה • סי' ך' דכ"ג א

שם וראשון נראה יותרי סי' י"ז דל"א ע"א וסימן כ"א דכ"ד ע"ג
סי' ד' משם הרד"א בשם התשב"ץ דו' דברים גריכים נט"י סי' ס"ג דפ"ז ב
שם במי שחזר וישן והישן ביום אי שורה רו"ר סי' ס"ט דפ"ח ע"ג
סי' ח' ע"ד רי"ו סי' נ' דקט"ו ע"ד
סי' ט' ע"ד מהריב"א בטלית אדומה • סימן ע"ח דנ"ד ע"ג
ר"סי יו"ד בשם רבינו שמחה סי' ע"ח ד"ק ע"ג
שם בשם חשו' והרי"קו שורש קמ"ט שם דק"א ע"ג
שם ע"ד המרדכי שם ע"ב
שם מ"ש ע"ד הרי"ף והרא"ש אי פסקו כר"ש בטלית כשול' סי' ע"ן דנ"ז ע"ד
שם מ"ש להטיל בכנפות המסופים שם דנ"ח ע"א
שם בטעם פיטור הסודרים דמל' הרא"ש ז"ל כו' שם דנ"ו יצ"א
סו' סי' יו"ד משם בעל העיטור ומהרי"א ז"ל : שם דנ"ד ע"ג
סי' י"א וי"ל דהו"ל לאוסיף סי' ע"ט דק"ג ע"א
שם דברי המנהיג שהביא מהרי"א שם ע"ב
שם אם פסקן קודם שקשר ולדברי מהרי"א סימן נ"ז דקל"ה ע"ג
שם לעשות אימרא סי' ף' דק"ד ע"ג
שם בשם מהרי"א דאין נקרא בגד פחות מג' • סימן פ"א דק"ה ע"ג
שם בשם מהריב"א בק"ג סי' פ"א דק"ו ע"ב
שם בע"הע יחיד הוא סי' פ"ב דק"ט ע"א
שם דברי הרוקח סי' פ"ג דק"י ע"ב
שם ע"ד הרב מגדל עז סי' פ"ו דקי"ב ע"ד
סי' י"ג שתמה על הרמב"ם שפסק כר' נגד ריב"ן סי' ע"ג דנ"א ע"ג
שם על תשו' הרא"ש סי' פ"ז דקי"ד ע"ב
סי' י"ו והגדול יוצא בו עראי פי' מהרי"א ומהריב"א סי' נ"ח דקל"ו ע"ב
שם פי' יוצא לשוק סי' נ"ט דקל"ח ע"ב
סי' כ"ג בשם א"ח אם שניס מתעטפים וברמזים סי' ז' דקי"ו ע"ב
סי' מ"ו שהכניס מברכות ברכת התורה סי' ט"ו די"ט ע"א
סי' קמ"ו בדין הגדול גולל סי' נ"א דקי"א ע"ג
סי' קנ"ט בשם א"ח על שם הרמב"ם סי' ס"ח דפ"ה ע"ד
סי' ק"ס ע"ד העור אוידנא ל"ח לגילוי סי' ס"ב דמ"ח ע"ג
חי"ך סי' וי"ו בשם הרב בע"הע משם הירושלמי סי' ס"ו דפ"א ע"ג

מור"ם בדרכי משה

א"ח סי' א' אע"ג דמסתפק כו' סי' ע"ו"ב דכ"א א
סי' ב' כתב בא"ו איתא במדרש רבה סי' נ"ט דע"ח ע"א
סי' יו"ד ס"ב סי' ע"ן דנ"ז
שם סעי' יו"ד שם דנ"ו ע"ג
שם בדין טלית כפולה שם דנ"ח ע"א
סי' י"א באורך החוטין סי' ע"ט דק"ג ע"ג
שם ע"ד הרוקח סי' פ"ג דק"י ע"ב
סי' י"ב ע"ד האגור סי' פ"ו דקט"ו ע"א

חיו"ד סי' רס"ד בשם א"ז אם דאב מוהל : סימן נ"א דק"ט ע"ג

פרישה ודרישה א"ח

סי' א' כלו' אפי' אליבא דרבנן כו' סי' ט"ו ב' ד"ך ע"ד
סי' י"א ס"ד באורך החוטין סי' ע"ט דק"ג ע"ג
שם ע"ד הכלבו סי' פ"א דק"ה ע"ד
שם דומיא דפתיל סי' פ"ח דקי"א ע"ג
סי' י"ב ע"ד הרא"ש בתשו' סי' פ"ז דקי"ד ע"ג
סי' י"ג סי' פ"ט דקי"ו ע"ג

חיו"ד סי' קי"ו ע"ד הבה"ג בסי"ב מה' רוצח ה"ה • סי' ס"ו דפ"ה ע"א
ר"סי רס"ב דבוקר מבעלת ע"ה סי' ב' ד"ה ע"ג
סי' שנ"א ס"ד סי' ל"ב דל"ג ע"ג

בית חדש א"ח וי"ד

סי' א' גבי קריאת עשרת הדברות • סי' א' די"ד א
עת"ש הטור שם עוב לאומרם ביום סי' י"ב די"ז א
שם ע"ד מהרש"ל סי' א"י דכ"א ע"ג
סי' ב' בדין קומה וקופה סי' ח"ן דע"ד ע"א
סי' ט' ס"א סי' ע"ה דנ"ג ע"ד
סי' י"ו ד' אם תחך ד' קרנות ודברי המרדכי ז"ל • סי' צ"ח דק"א ע"ג
סי' י"א ע"ד המרדכי וסמ"ק סי' ף' דק"ד ע"ג
שם ע"ד ר"י בענין ב"ת סי' פ"ב דק"ט ע"ב
ר"סי ע"ו סי' צ"ב דקל"א ע"ב
סימן י"ו בפי' והגדול יונא בו ערחי סימן נ"ת דקל"ו ע"ב
שם פי' יונא לסוף סי' צ"ט דקל"ח ע"ב
שם בפי' דברי הסמ"ק סי' ל"א קטן היודע להתעטף סי' ק"א דקמ"א ע"ב
יו"ד ר"סי רס"ב זדיוס; נקרא בל' ב"א • סי' ד' ד"ט ב

שולחן ערוך א"ח

ר"סי א' יתגבר כארי לעמוד בבוקר סי' א' ד"א ע"ב
ס"ה ועשרת הדברות סי' א' די"ב ע"ד
ס"סי ב' בהגהת מור"ם ולא ילך יחף • סי' ט"ן דע"א ע"א
סי' ד' שה"י אלו דברים צריכים נט"י , סי' ס"ג דפ"א ע"ג
שם סכ"ג סי' ס"ד דפ"ב ע"ג
סי' ז' אם לא שפשף שם שם
שסנס"ב סי' ע"ב ד"ך ע"ב
סי' יו"ד סעי' יו"ד סי' ע"ו דנ"ו ע"ב
שם בהגה טלית כפולה דיש להטיל בכנפות השבועים סי' ע"ו דכ"ח ע"א
שם ס"ו אבל לא לברך שם דנ"ת ע"ד
סי' י"א ס"ג , סי' ס"ד דקי"ב ע"א וסי' פ"א דקי"ב ע"ב
שם בהגה ס"ד סי' ע"ט דק"ג ע"ג
שם ס"ד סי' פ"א דק"ו ע"ד
שם ס"ט ובהגה שם שם
ר"סי י"ו • סי' צ"ט דקל"ח ע"ב
שם ובהגה ואז חייב בציצית סי' צ"ח דקל"ו ע"ג
סי' ק"ס כ"ד סי' ס"ב ד"ס ע"ב
סי' קפ"ר לאחר שמסך פ"א סי' ס"ג דפ"ג ע"א

ש"ע יו"ד

סי' א' ס"א סי' טו"ב דכ"א ע"א
סי' קי"ו בדין גלוי סי' ס"ב ד"ס ע"ב
סי' ש"א חברכי המת סי' ל"ב דל"ד ע"א
סי' ש"ה סעי' יו"ד בהגה דאין לפדות ע"י שליח סימן נ"א דק"ך ע"ב

לבוש א"ח

סי' א' ד' אפי' אחר ודאי סי' ך' דכ"ג ע"ב
ס"ו ע"ד רמ"י סי' ד"ן דס"א ע"ב
סי' ב' ובכיקוס וילך סי' ח"ן דע"ד ע"ב
סי' ד' סי' ס"ג דפ"ב ע"א
סי' ז' שם שם
סי' ט' ס"א סי' ע"א דנ"ד ע"ד
סי' יו"ד סעי' יו"ד סי' ע"ו דנ"ו ע"ג
סי' י"א ס"ד סי' ע"ט דק"ג ע"ב
שם שתשזירה סי' פ"ה דקי"א ע"ג
ר"סי ע"ו סי' צ"ג דקל"ב ע"ד
סי' מ"ו שהבגי' חייבות לקרות פ' התמיד סי' ט"ו די"ט א
סי' מ"א סי' ל"ג דמ"ד ע"ג
ר"סי פ"ט אבל מתנות ואילך סי' ב' ד"ז ע"א
שם דבוקר דכתיב גבי אברהם סי' ב' ד"ה ע"ד
סי' ק"ס ס"א סי' ס"ב דע"א ע"ג ודע"ט ע"ב
סי' קס"א סי' ס"ב דע"ב ע"א
סי' רג"ל סי' ב' ד"ה ע"א
סי' רפ"ג סי' ל"ג דמ"ד ע"ב
רס"י חקפ"ח סי' ד' ד"ט ע"ד
סי' הרנ"ב ע"פ וישכם אברהם: סי' ב' ד"ה וסי' ד' ד"ט ד
ר"סי תרפ"ח שם סימן ד'

יו"ד סי' ש"א סי' ל"ב דל"ד ע"א
סי' ש"א סי' נ"א דק"ל ע"א

כנה"ג א"ח

ר"סי א' בהג"הט בשם תשובת הריב"ש סי' ע"ג דנ"ב א
סי' י"א בשם תשו' מהר"י מהרג"י כ"י: סי' פ"ד דקי"ג
סי' י"ג בהג"הט בשם הרדב"ז ח"א סי' ך' : סי' פ"ו דקי"ד ע"ד
בכללי תש"ם סי' ט' בשם תשובת מהריב"ל כ"י; סי' ע"ג דנ"א ע"ג

שיירי כנה"ג א"ח

סי' א' הגב"י אות א' בעלית המתכסים התן וכלה סי' ז' דקי"ו ע"ב
סי' תר"ס הגב"י אות א' בשם מר אביו שהוסיף על לולב כו' סי' נ"א דקכ"ב ע"ד

יד אהרן א"ח

סי' א' הגב"י ע"ד הרא"ש והטור דפסקו כר"א סי' טו"ב ד"כ ע"ד
שם הגב"י ע"ד הט"ז סי' ח"י דכ"א ע"ד
סי' ב' ע"ד הרב"ח סי' ח"ן דע"ד ע"א
סו' סי' ד' בשם של"ה סי' ס"ג דפ"ב ע"א
סי' ח' בהגב"י משם מהרמ"ת • סי' ז' דקי"ו ע"ד
סי' י"ד בהגב"י משם מהרמ"ת סי' ע"ו דנ"ח ע"ג סימן ע"ו

סי' ע"ו בהג"הט ע"ל מהרמ"א	סי' נ"ב דק"לח ע"ג
שם ע"ל הרמ"ע	סי' ק' דק"ס ע"א
סי' י"ו מה שהי' לקו' הרד"א	סי' נ"ח דקל"ו ע"ב
סי' רפ"ג	סי' ל"ג דמ"ג ע"ד

עטרת צבי ונחלת צבי א"ח

סי' א' סק"ט	סי' ך' דכ"ג ע"א

סי' מ"ו שהנסים חייבות בקרי' הקרבנות : סי' ע"ו די"ט

מג"א

סי' א' סק"ח · סי' ט' די"ד ע"א וסי' ל"ג דמ"א ע"ד
סי' ל"ה דמ"ו ע"ג וסי' ת'
דכ"ן ע"א סי' נ"ן דס"ז ע"ד
שם סקי"א סי' ו"ד דה"י ע"ג וסי' טו"ב ד"ך ע"ד וסי'
י"ט דכ"ג ע"ב וסי' ך' דכ"ג ע"ב

סי' ג' סק"ז	סי' נ"ט די"א ע"א
ב"סי ד'	סי' ס"ה דפ"ד ע"א
שם סק"ח	סי' ס"ז דפ"ו ע"א
שם סק"ך משם מהרי"ל	סי' ס"ג דפ"א ע"ג
ד"סי ו'	שם דפ"ב ע"א
סי' י"א סק"ח	סי' ע"ט דק"ג ג'
שם סקי"ד	סי' פ' דק"א ע"א
ס"ק ט"ו	סי' פ"ג דק"י ע"א
סי' ע"ו סק"ב	סי' נ"ג דקל"ג ע"א
ר"סי י"ק · סי' נ"ט דקל"ח ע"ב וסי' ק"א דקמ"ז ע"ג	
סי' כ"ג סק"ג	סימן ל"ב דל"ג ע"ג
סי' מ"ז סק"ג	סי' ס"ט דפ"ז ע"ד
ס"ק י"ד	סי' ע"ו די"ט ע"א
סי' קמ"ו סק"ג :	סי' נ"א דקי"ח ע"ג
סי' קט"ן ס"ק כ"ב	סי' ס"ח דפ"ו ע"ב
סי' תרכ"ו סק"ח	סי' נ"א דקכ"ה ע"ג
סי' תרנ"ח סקי"ב	שם דקכ"ד ע"ג

ט"ז א"ח

סי' ב' ס"ק ד'	סי' ח"ן דע"ד ע"ב
סי' ע"ן סק"א	סי' נ"ו דקל"ד ע"ג
שם סק"ב	סי' נ"ג דקל"ב ע"ג
ר"סי מ"ו	סי' ס"ד דפ"ג ע"ב
סי' מ"ו סק"ז	סי' ח"י דכ"א ע"ד
שם ס"ק יו"ד	סי' ט"ו די"ט ע"א
סי' מ"ט סק"א	סי' ס"ט דפ"ז ע"ד
ר"סי תקפ"ח	סי' ד' ד"ח ע"ב

חיו"ך ר"סי רמ"ב	סי' ד' ד"ח ע"ב
סי' ס"א סקי"א	סי' נ"א דקכ"א א'

עטרת זקנים

א"ח סי' א' אות ד' ר"י לוריא	סי' ח' די"ד ע"ג
סי' ז'	סי' ס"ג דפ"א ע"ג
סי' יו"ד נענין נ"ח	סי' פ"ב דק"ט ע"א

ראש יוסף חו"מ

סי' פ"ב סק"ו	סי' ע"ח דק"א ע"ב

א"ר וא"ז

סי' א' בשם דרך חכמה	סי' ו"ו די"ב ע"ד

שם א"ט יש לו עסק	סי' ז' די"ב ע"ד
ס"ק ט'	סי' ך' דכ"ב ע"א
סקי"ב	שם ע"ב
סקי"ג וא"ו סקי"ד	סי' ח"י דכ"א ע"ד
א"ו סי' ד' סק"ט	סי' ס"ג דפ"א ע"א
ס"ק י"ב	שם דפ"ב ע"א
סי' יו"ד סק"ו וא"ו סק"ח	סי' ע"ו דנ"ח ע"ד
שם א"ו סק"ח	סי' ע"ו דנ"ו ע"א
סי' י"א סק"ו וא"ו סק"ח	סי' ע"ט דק"ד א'
שם סקי"ג	סי' פ"ג דק"י ע"א וסי' פ"ד דק"י ע"ג
סי' י"ג סק"ז	סי' פ"ח דקט"ו ע"ג
סי' י"ו ע"ד הרב ע"ח	סי' נ"ח דקל"ו ע"ד
סי' ק"ו סק"י וסקי"א	סי' ס"ב דפ"ט ע"ג
סי' קט"ן סקי"ט	סי' ס"ח דפ"ו א'
סי' ק"ס סקי"א	סי' ס"ב ד"ס ע"ג
סי' קמ"ו סק"ב	סי' נ"א דקי"ח ע"ד
סי' זכ"ר סק"ו	סי' ע"ב דפ"ו ע"א
סי' רפ"ג	סי' ל"ב דמ"ג ע"ד
סי' תרנ"ח סקי"ב	סי' נ"א דקכ"א א'
סי' תרע"א סק"ג	שם שם

עולת תמיד

סי' א' סק"ז	סי' טו"ב דכ"א ע"ב
שם בדין אשם תלוי	סי' ך' דכ"ג ע"ב
סי' י"א סק"ג	סי' ס"ה דקי"ב ע"ג
שם סק"ד	סי' ע"ט דק"ד ע"א
סי' י"ו סק"א	סי' נ"ח דקל"ו ד'
סי' ק"ס סק"ז	סי' ס"ב ד"ס ע"א
סי' רפ"ג	סי' ל"ג דמ"ג ע"ג

ש"ך

יו"ד סי' ס"ה סקי"א	סי' נ"א דקי"ט ע"ד
ח"מ סי' ס"ב	שם ע"ד

הלכה ברורה

סי' א' שהמס ע"ד הרב"ח	וסי' טו"ב דכ"א ע"ד
סק"ב ע"ד הרמג"א	סי' מ' דג"ן ע"ד
סק"ח	סי' י"ו דכ"ב ע"ד
סי' י"א סק"ב ע"ד הרמג"א	סי' ע"ט דק"ג ע"ב
סק"ט	סי' פ"ג [illegible] ע"א

בני חיי

סי' א' בהגה"י אות ב'	סי' ח"י דכ"א ע"ד
סי' ח' בטלית חתן וכלה	סי' ז' דקי"ו ע"ב
סי' יו"ד הגה"י אות א'	סי' ע"ו דנ"ח ע"ב
רס"י י"א הגה"י	סי' פ"א דק"ח ע"ג
סי' י"ב על תשו"ב"י סי' ק"ז	סי' פ"ו דקי"ד ע"א
רס"י ט"ו ע"ד רמ"י	סי' נ"ב דקל"א ע"א
סי' כ"ב הגה"י	סי' ז' דקי"ו ע"ד

חמר משה

סי' א' ע"ד הרע"ו בקו' לרמ"ב	סי' ח"י דכ"ב ע"א
סק"ג	סי' מ"ט דס"ו ע"ב
סק"ד	סי' י"ט דכ"ב ע"ב
סי' י"ו סק"ד	סי' ע"ו דנ"ח ע"ב

נזר הרים

גור אריה הלוי

סי' ל"ס"ח   סי' ס"ג דפ"ב ע"א

פרי חדש א"ח וי"ד

סי' פ"ע ס"א   סי' ב' ד"ה ע"ג
יו"ד סי' ה' סק"ט   סי' טו"ב ד"ך ע"ד
סי' קי"ו סק"א הגילוייט נוהגים כו'   סימן ס"ג דפ"א ע"ב
סק"ו   סי' ס"ו דפ"ל ע"ד
בס' תיס' חיים בחי' לרפ"ק דפסחים ובוקר מע"ה   סי' ב' ד"ג ע"ב וד"ל א
שם בחי' על הרמב"ם ה' מע"הק פ"ב ה"ג   סימן מ"ח דס"ו ע"ב
שם רפי"א מה' טומאת צרעת   שם דס"ה ע"ג
בסו"ת ע"ל התוס' בחגיגה ד"א ל"ה הא ירחוני סימן ל"ג דמ"ג ע"ב

פרי תואר

סי' קי"ו סק"ב   סי' ס"ב דע"ע ע"א

בית הלל

יו"ד רס"י שנ"א   סי' ל"ב דל"ג ד
שם ס"ס' שנ"א   שם דל"ו ע"ב

נהר שלום

סי' א' ע"ל רט"ל, סי' מ"י דכ"ב ע"א וסי' י"ט דכ"ב ד
שם ע"ל הרמג"א   שם דנ"ך ע"ל

בית הרואה

ל"א ע"ג בשם סולת בלולה   סי' ס"ג דפ"א ע"א
דכ"א וע"ד בפדיון הבן ע"י שליח   סי' נ"א דק"ל ע"ג

אמרות טהורות

סי' ל"ה דד"ן   סי' נ"א דקכ"א ב

לחם הפנים

י"ד סי' שפ"א בטלית המתיט   סי' ל"ב דל"ו ב

רגול מרבבה

ע"ד הרמג"א בא"ח סי' א', סקי"א סי' י"ט דכ"כ ע"ל

כרתי ופלתי

י"ד סי' כ"ו סק"ג   סי' נ"א דק"ך ע"ד

מזבח אדמה

א"ח ה"ש סי' א' תוכחת דבקרא יוס, סי' ד' ד"ט ע"ב
שם דכ"ט ע"ב בזמן ותיקון חצות סי' ז"ן די"ב ע"א

מטה יאורה

סי' א' סק"ל   סי' ז' די"ג ע"ב
שם   סי' ח' די"ד ע"א
שם מ"ש הטור טוב ל"ל   סי' י"ב דט"ו ד
שם סק"ו   סי' י"ג די"ן ע"ד
שם סק"א   סי' מ"י דכ"ב ע"א וסי' י"ט דכ"ב ע"ד וסי' ך' דכ"ג ב
סקי"ט   סי' ט"ו די"ט ע"ב
סי' י"ג שהק' ע"ד אבודרהם   סי' ס"א דע"ו ב
ר"כי פ"ט ע"ד הלבוש   סי' ב' ד"ה ג
סי' רפ"ג   סי' ל"ג דמ"ד ע"א
סי' תקפ"א ע"ד הרע"ז   סי' ד' ד"ח ע"ב
סי' תר"ד   סי' כ"ד דז"ך ע"א

שמלה חדשה ותבואות שור

י"ד סי' ה' סק"ט ודק"א סק"ז   סי' ך' דכ"ג ע"א
סימן ו"ו ובת"ש סק"ל סי' ס"ו דפ"ה ע"א וסימן ס"ז דפ"ה ע"ב
שם סימן כ"א ובתב"ש אות י"ל ע"ד הרש"ך סי' נ"א דק"ך ע"ג
דק"א ע"ב ובתב"ש אות ו"ז סי' מ' דנ"ג ע"ב וסי' ך' דס"ו ע"א וסי' נ"א
שם אות ט'   סי' י"ט דכ"ב ע"ב
אות י"ב   סי' י"ג דח"י ע"א
אות י"ג   סי' י"ד דח"י ע"ב
שם בענין קריאת הקרבנות בלילה ובתב"ש סי' י"ב די"ן ע"א

מר וקציעה

סי' א' דהוי תוספת ע"ת לזכות   סי' ך' דכ"ג ב
שם גבי אבס   שם וסי' כ"א דכ"ד ע"ד
שם ד"ג ע"ב בהא דריב"א סי' ל"א דל"ב ע"ד וסימן ל"ב דל"ה ע"א
שם לענין קריאת הקרבנות בשבת סי' י"ד דח"י ע"ג
סי' ד'   סי' ס"ה דפ"ג ע"ד
סי' יו"ד די"ב ע"ד   סי' ע"ו דנ"ט ה
סי' ט"ו ע"ד הרמג"א סק"ב   סי' נ"ג דקל"ג א
סי' טו"ב דה"י ע"ב   סי' ק"א דקמ"א
סי' ל"א ע"ד הרא"ש   סי' ק' דק"ס א
סי' נ"ן   סי' ס"ה דפ"ג ע"ב
שם   סי' ס"ה דפ"ד א
פ"סי מ"ו ע"ל מהר"י מולן   סי' ט"ו די"ט ע"ב
סי' מ"א בקריאת הקרבנות מיושב סי' י"ג די"ן ע"ד

באר היטב א"ח וי"ד

סי' ו' סקי"ג משם סולת בלולה   סי' י"ד דח"י ע"ב
סי' ב' סק"ד   סי' ח"ן דע"ד ע"א
סי' ז' סקי"ט   סי' ס"ג דפ"ב ע"ב
סי' פ"ט סקט"ו   סי' ס"ט דפ"ו ב
סי' קט"ן סקט"ו   סי' ס"ה דפ"ו ע"א
י"ד סי' קי"ו סק"ז   סי' ס"ב דע"ח ב
סי' שנ"א סק"א   סי' ל"ב דל"ו ע"ב
סי' שס"ו סק"ג   שם דל"ה ע"ד

מפתחי הלב

בתי כנסיות

שלחן גבוה א"ח וי"ד

ברכ"י א"ח וי"ד וא"הע

מחזיק ברכה

הלב

שיורי ברכה

עקרי הד"ט א"ח

מחצית השקל א"ח

חלקו של ידיד

פרי מגדים

חי' משבצות זהב | א'של אברהם

נוה שלום

נוה שלום

סי' א' אות ז' — סי' ת' דנ"ד ע"א
שם אות ח' ע"ד הגרכ"י — סי' י"ב די"ז ע"א
שם אות י"ד — סי' י"ט דכ"ב ע"ב
שם אות י"א — סי' ח"י דכ"ב ע"א
שם גבי הגס — סי' כ"א דכ"ח ע"א
סי' ג' ע"ד הגרכ"י — סי' ס"א דע"ו ע"ג
סי' ד' אות ד' — סימן ס"ו דס"ד ע"ד
שם אות י"ב — סימן ס"ב דפ"ב ע"ג
סימן פ"ט אות ד' — סימן ס"ט דפ"ו ע"א

מאמר מרדכי

סי' א' סק"ד, סי' ח"י דכ"ב ע"א וסי' י"ט דכ"ב ע"ב
סימן ד' סק"ח — סי' ס"ו דפ"ד ע"ד
שם סק"ט — סי' ס"ג דפ"א ע"ד
סי' וי"ו סק"א — סי' ע"א ד"ב ע"א
סימן יו"ד סק"ה — סי' ע"ו דכ"ח ע"ג
שם סק"ו — שם ע"ד
סק"י — שם דנ"ר ע"ד
סי' י"א סק"ח — סי' ע"ט דק"ד ע"א
שם סק"ז — שם דק"ג ע"ד
שם סק"י — סי' פ"א דק"ו ע"ג
ר"סי ע"ו סי' נ"ב דקנ"א ע"ד וסי' נ"ו דקנ"ד ע"ג
ר"סי נ"ח — סי' ק' דק"ס ע"ב
סי' קמ"ו ס"ק ו' — סי' נ"א דקי"ח ע"ד
סי' רס"ג — סי' ל"ג דמ"ד ע"א
סי' ש"א ס"ק כ"ח — סי' ע"ג דנ"ב ע"ג

דברי מרדכי

סי' א' אות ג' — סי' י"ג די"ז ע"ד

כסא אליהו א"ח

סי' א' אות ד' — סי' ך' דכ"ד ע"א
סי' ד' אות ד' — סי' ס"ה דפ"ד ע"ד
סי' ח' אות ג' ע"ד הרב כנה"ג — פר' דקי"ז ע"ב
ר"סי יו"ד ע"ד הרח"ג — סי' ע"ח ד"ק ע"ב
עוד שם ע"ד הרב"ח — שם דק"א ע"ב
סי' מ"ח אות כ' — סי' י"ג די"ז ע"ד

ערוך השלחן א"ח

ד"ט יו"ל — סי' ע"ו דנ"ט ע"א
סי' ט"ב אות א' — סי' ק' דקנ"א ע"א

בעלי תשו' הגאונים נס' נהרות דמשק

סי' קכ"ו סומא פטור כו' — סי' ק' דקנ"ט ע"ד

פאר הדור

סי' כ"א — סי' פ"ה וסי' פ"ו

הרשב"א ח"א

סי' נ"ג — סי' נ"ג דנ"ה ע"א וד"מ ע"א
סי' קפ"ד — סי' ס' די"נ ע"ד
סי' תתע"ו — סי' ע"ג דנ"ב ע"ד

ח"ג סי' ר"ס

סי' פט"ר — סי' ע"ה דנ"ד ע"ד
ח"ד סי' רנ"ע

סי' ח' די"ג ע"ד
סי' ע"ג דנ"ב ע"ד

תשובות הקטנות להרשב"א

סי' כ"ן — סי' נ"ב דנ"ה ע"א וד"מ א
סי' שמ"א — סי' ע"ג דנ"ב ע"ב

תשובות המיוחסות

סי' ר"ע ומהר"ת כו' — סימן ע"ג דנ"ב ע"ג

תשובות הרא"ש

כלל ב' סי' ט' — סי' פ"ו דקי"ד ע"ב
שם סי' י"ב — שם שם
שם סי' י"ג — סי' ע"ג דנ"ב ע"ג ודנ"ג ע"ב

הריב"ש

סי' קנ"א — סי' צ"א דק"ך ע"ב
סי' קנ"ו בה"ע של ציצית — סי' ע"ג דנ"ב ע"א
סי' קע"א ל' כהילר — סי' כ"ט דכ"ח ע"ד

מהר"י קולון

שורש קמ"ט — סי' ע"ח דק"א ע"ב

מהר"י מברונא

סי' ע"ג — סי' ע"ה דנ"ד ע"ד
סי' קכ"ד בבכורים ע"י שליח — סי' נ"א דק"ל ע"ב
סי' ר"ט בפדיון ע"י שליח ומ"ש המגיה במפתחות שם בקכ"ג

תשב"ץ ח"ג סי' ח"ן — סי' ל' דל"א ד

תומת ישרים סי' קד"ע סי' ע"ח דק"א ע"א

מבי"ט

ח"א סי' קמ"ג ע"ד מהרינ"ח — סי' פ"ו דק"ו ע"א

מהרימ"ט

ח"ב חי"ד סי' י"ט — סי' פ"א דק"ו ע"א

מהראנ"ח

ח"ב סי' ע' — סי' צ"א דקי"ט ע"ב

הרדב"ז החדשות

ח"א סי' תרס"ו — סי' נ"ב ד"מ ע"ד
שם סי' תשס"ו — סי' ע"ג דנ"ב ע"א
שם סי' תתכ"ח כל התועדות בעלין — סי' נ"ב ד"מ א
בל' הרמב"ם סי' ז' — סי' פ"ו דקי"ד ג
ח"ה סי' ב' אלפים ק"ו — סי' נ"ט דקל"ח ד
שם סי' נ' אלפים רס"ט — סי' ע"ו דנ"ח ב

אהלי יעקב למהריק״ש

סי׳ ת״ג סי׳ נ״ט דנ״ח ע״ד

גינת ורדים

חא״ה כלל א׳ סי׳ כ״ח סי׳ ך׳ דקי״ו ע״ב
כלל ו׳ סי׳ ך׳ סי׳ פ״ב דק״ט ע״א
חא״ה כלל ד׳ סי׳ ל׳ סי׳ ס״ב ד״פ ע״ב

אמונת שמואל

סי׳ ג״ן סי׳ ך׳ דכ״ג ע״ג

תשו׳ רש״ל

סי׳ ס״ל סי׳ ח׳ די״ג ע״ל
עוד שם סי׳ ח״י דכ״א ע״ג
סי׳ ע״ב סי׳ ח״ן דע״ד ע״ב
סי׳ ע״ו סי׳ ק׳ דק״ס ע״א

בית יעקב

סי׳ קכ״א סי׳ ח׳ די״ד ע״א

פנים מאירות ח״ג

סי׳ ע״ג סי׳ ג״ל דמ״ד ע״ל

שב יעקב

חא״ח סי׳ ג, סי׳ מ״י דכ״א ע״ד וסי׳ כ״ב דכ״ד ע״ב, וסי׳ מ׳ דכ״ן ע״ג
שם סי׳ ח׳ סי׳ ס״ט דפ״ו ע״ד

שבות יעקב ח״ב

סי׳ ח״ל סי׳ ק׳ דק״ס ע״ב
שם ס״סי׳ מ״ל בענין מרבה בתפילה סי׳ ז׳ די״ג ע״ג
שם סי׳ ק״ה סי׳ ס״ו דפ״ה ע״ג

שאלת יעבץ ח״ב סי׳ ג״ל, סי׳ פ״א דקט״ו ע״ב

יד אליהו

סי׳ כ״ט באוכל חלב בזה״ז אי צריך לכתוב סימן ל׳ דל״א ע״ג
סי׳ נ״א בדין מילה ע״י שליח ושאר מצות: סימן נ״א דקי״ט ע״ב
סי׳ ס״ב אי מותר לשנות מפני ד״ש סי׳ ה׳ די״א ע״ב

ארגני פז

בתשו׳ סי׳ ל״ב סי׳ ס״ט דס״ח ע״א
בחי׳ לא״ח סי׳ א׳ ע״ד הרב מג״א, סי׳ מ׳ דכ״ד ע״ב
שם בסי׳ ו״ן ד״ג ע״א דתמה ע״ד הראבונים סי׳ ע״א ד״ב ע״א

דבר שמואל סי׳ רס״ו סי׳ נ״א דקכ״א ב׳

אגרות הרמ״ז

ס״ז ע״ב משם מהרח״ו לסי׳ ו״ן די״ב ע״ג וע״ד
שם ד״ם ע״ב שם שם
צ״ט ע״ב ועל דבר תקון חצות שם ע״ד

דברי יוסף סי׳ כ״ו סי׳ נ״א דקנ״ב ע״ב

באר עשק סי׳ נ״ח סי׳ פ״ו דקי״ב ע״ב

מחנה אפרים

ה׳ זכיה סי׳ ג׳ סי׳ נ״א דקכ״א ע״א

מוצל מאש נסר ס׳ אש דת

סי׳ ח״י בחיוה זמן מקרי יוס סי׳ ד׳ ד״ח ע״ב
סי׳ מ״ח אי מותר לעשות תכריכין למת מתקרובה ע״ז סי׳ ל״ב דל״ה ע״ל

פאת נגב

בדרושים לע״ו ע״ב עמ״ש בסו׳ מנחות א״ב לא עולא סי׳ כ״ט ד״ל ע״ד

מוהר״י קצבי

בדרושים ד״ב ע״ב וד״ג לעולא מקוסיא • סימן ל״ג דמ״ג ע״ב וסי׳ ל״ו דמ״ו ד׳

תשובות הכנה״ג

חא״ח סי׳ ג״ן סי׳ נ׳ דקי״ו ע״ב

אדמת קדש

ח״ב בתשו׳ שניות חא״ח סי׳ ג׳ דקי״ט : סי׳ ע״ב ז״ן ע״ב

בתי כהונה

ח״ב בית אבות לע״ו ע״ב משם אחד חכם סי׳ ל״ג דנ״ך ע״ל

פרי צדיק

בנימוקיו לא״ח סי׳ א׳ דע״ב ע״ד הטור שכתב פ׳ האשם סי׳ כ״א דכ״ה ע״א
שם סי׳ י״א בחוטי ציצית שזורין סי׳ פ״ה דקי״ב ע״א
סי׳ י״ב סי׳ פ״ה דקט״ו ע״ד
רס״י ט״ו סי׳ נ״ח דקל״ד ע״ב
שם דפ״ג ע״ב סי׳ נ״ג דקל״ג ע״ב

נשמת חיים

בדרושים דנ״ט ע״ג ע״ד הרב זה״ע סימן נ״א דכ״פ ע״ב
ד״ס ע״א ע״ד הרמ״ל סי׳ ך׳ דכ״ג ע״ב
דס״א א״כ יאסר כיו מלקרות בשבת סי׳ י״ד דמ״י ג

זבח השלמים סי׳ א׳ סי׳ ך׳ דכ״ד א׳ וסי׳ א״ך שם ע״ד

פרי הארץ

ח״א חא״ח סי׳ א׳ סי׳ נ״א דקנ״ו ע״ד
שם חא״הע סי׳ ג׳ סי׳ ך׳ דל״ד ע״ד

נחפה בכסף

ח״ם סימן א׳ סימן נ״א דק״ו ע״ב סמן ס״ר

שמן המור

בית דוד

דבר משה

כתונת יוסף

סם חיי

ברכות המים

מטה יוסף

אורים גדולים

מו"ה חקרי לב

חינוך

יוסף אומץ

חיים שאל

טוב עין

מכתם לדוד

ידיו של משה

שלמי צבור

מנחת אהרן

תפלה לדוד

חיים מדבר

חא"ח סי' א' ע"ד הרב פ"ב סי' ס"ב דע"ה ע"ב

ככר לארן

דקט"ו ע"ב ע"ד הרב נוה שלום סי' פ"א דע"ו ג
דק"ס ע"ב ע"ד המ"ר ס' אחרי סי' נ"ה ד"ע ע"ג

תפארת שמואל

בא"ח סי' יו"ד סי' ע"ח ד"ק ע"ב
שם סי' י"א וכן אני מפ' סי' פ"א דק"ה ע"ג

יד המלך

פה' שבת סי' פ"א סטו"ב סי' פ"ע דקי"ו ע"א

מקראי קדש

דס"ח ע"א וכ"ל דל"ר ל סי' כ"ט דכ"ט ע"ב

כפתור ופרח

פ"ס וכן המגנפת סי' ע"ו דצ"ה ג

לחם שלמה בסו' ס' ב"ל של שלמה

די"ב ע"א ע"ד הרב"ח א"ת סי' י"ו סי' צ"ח דקנ"ו ג

בעלי הכללים

רד"ק בס' השרש שורש בוקר סי' א' ד"ב ע"ב

ספר יוחסין

ד"ס והחבורה הד' • בהשמטות להקדמת ד' המאירי דקמ"ד סע"ד

יד מלאכי

בכללי הש"ע אות ט"ו סי' ס"ב ד"ס ע"ג

עין זוכר

מער' א' אות צ"א • בהשמטות להקדמת רבינו המאירי דקמ"ו ע"ב

עושה שלום

מער' יו"ד דמ"ו ע"א ע"ד הרב מ"מ, סי' ד' ד"ט ע"ב

ברכת אברהם ס' נט"י

א"ד סי' קנ"א סי' ס"ד דפ"ב ג
סי' עק"ב סי' ע"ב ד"ן ג

הלכות י"ט

די"ז ע"א ע"ד התוס' בערכין דכ"א ד"ה מאיזם סי' ט"ל דנ"א ע"ג

חכמי המוסר ספר החסידים

סי' קנ"ה סי' ס"ה דפ"ג ע"ד
סי' תכ"ו שמוחר לשנות מפני ד"ש סי' ה' ד"י ע"ג
סי' אלף קכ"ט ורבינו הקדו' ופי' הרב בריח עולם שם
סי' ל"ג דל"ו ע"א

לב דוד

פ"ד מ"ג ע"ב ממוהרח"ו ז"ל דעולה נא על הרהור הלב סי' ל"ג דמ"ג ע"ב וסי' ל"ו דמ"ו ד

ברית עולם

סי' קנ"ה סי' ס"ה דס"ג ע"ס

רבינו יונה בס' שערי תשובה •

בשיעור הרחקת חוטי הצינית סי' פ"א דק"ו ע"א
בסו' הספר עולה מכפרת סי' ל"ד דמ"ו א

ראשית חכמה

שער האהבה רפי"א ובלי ש' כי וישכם אברהם, סי' א' ד"ח ע"ג
שה"ק פ"ו בענין קימת חצות סי' ו' ד"ב ג

הנהגת היושר למהר"י סרוק •

סי' י"ב סי' ח' ד"ח ע"ג
סי' ע"ל במותר לשנות שם שם

יש נוחלין

די"ב ע"ג יקרא פ' מנחתם ונסכיהם סי' ע"ו ד"ך א
שם ע"ד דעולה באה כו' סי' ל"ה דמ"ו ע"ג
די"ג ע"ב וכן פ' אשם תלוי סי' ך' דכ"ג ע"א
שם ע"ג קריאת הקרבנות קודם פ' התמיד סימן כ"ח דכ"ו ע"ג
דל"ז ע"ב דלא ירחץ במים מגולין סי' ס"ב דע"ח ד'

של"ה

מס' תענית דקס"ס קריאת הקרבנות ונסכים סימן ט"ז ד"ך ע"ב
שם בקריאת פ' האשם סי' ך' דכ"ג ע"ד
בקריאת הקרבנות קודם פ' התמיד סי' כ"ח דז"ך ג
בעולה הבאה כו' סי' ל"ה דמ"ו ע"ג
מס' חולין בשם עמק ברכה דק"ח ע"ד סימן נ"ט דע"ה ע"ג
שם בשם ספר סדר היום דק"ד סימן ס"ג דפ"ב ע"א
שער האותיות אות טהרה שם שם

חמדת ימים

בא' מ"מ"רת ער"ה בנוסח ענינו וכחלב תאות כו' סי' א"י דל"ל ג
שבת פ"ג בנט"י אחר נטילת הצפרנים סימן ס"ג דפ"ב ע"ב
יו"הכ פ"ג בפ' נוסח [illegible] שא"ו עליהם עולה סימן ל' דמ"ו ד
מהר"ם די לונזנו

מוהר"מ רי לונזאנו בס' ב' ידות

דרך חיים דנ"ח ע"א מהו"הק להישן ביום כו' סי' ס"ט דפ"ח
שם דק"ג ע"א ע"ד תרן בש"ע א"ח סי' ד' • סימן ס"ל דפ"ג ע"ב
במע"יך מער'מ"ס ד"ה מחילין • סי' ע"א דפ"ט ע"ד
שם דמ"ו בפי'הירו' לתרומו' בהשמטות ל"ח דקמ"ב ע"ד

ארחות צדיקים

דע"ו ע"א כל הקרבנות בטלין סי' ל"ב דע"ל א

הרמב"ם בס' המורה

ח"ג פ"ט כי המצוה בהקרבת הקרבן סי' נ"ה דס"ט ע"ד
שם פל"ב בטעם הקרבנות, סי' ד"ן דס"ח ע"ג וסי' נ"ח
שם פמ"ו למה צוה ה' להקריב ג' מינים שם שם

שם טוב פי' על ספר המורה

שו' פל"ב בשם מהר"ת נארבוני סי' נ"ח ד"ע ע"א

בעל העקירה

ס' ויקרא שער נ"ו ע"ד מהר"ש נארבוני סי' נ"ה ד"ע א

ס' העיקרים

מאמר ג' פי"ו עמ"ש רז"ל ע"פ ה' מתיר אסורים סי' ל"ב דל"ח ע"ד

ראש אמנה למהר"י אבראבנאל

במ"ש רז"ל ע"פ ה' מתיר אסורים סי' ל"ב דל"ח ע"ד

הרמ"ע בס' עשרה מאמרות

מא[illegible]ר ח"ד פי"ג גבי חזיר שעתיד לחזור סי' ל"ג דל"ח ע"ד

פענח רזא

ס' ויקרא ד"ן, בהשמטות לב חיים דקמ"ב רע"ג

תולדות יצחק למהרי"ק

ס' ויקרא דסובר כרמב"ם דאין כונת הקרבנות סימן נ"ח דס"ט ע"ג

עולת שבת

ס' ויקרא דפ"ח [illegible]"ב ע"ג הרמב"ם בס' המורה סימן נ"ה דס"ט ע"ג

מהרא"ח ברדשותיו

ס' ויקרא ע"ד הרמב"ם בס' המורה סי' צ"א דס"ט ע"ג
ס' שמיני [illegible] ע"פ קח לך [illegible] ל"ו דמ"ו [illegible]
ס' חוקת וכו' [illegible] על ר' [illegible] סי' ל"ב דל"ו ד

מהרימ"ט בדרשותיו

ס' ויקרא דק"ה ע"ג משם הריטב"א בס' הזכרון, סימן נ"ח דס"ע ע"ג

ברך יצחק

ס' ויחי בענין מצות בטילות לע"ל סי' ל"ב דל"ח ע"ג

נחלת בנימין

מצות ס' סי' ע"ו במצות בטילות לע"ל סי' ל"ב דל"ו [illegible]

כלי יקר

יהושע סי' ג' ע"פ ויסכם יהושע סי' א' ד"א ע"ד
שופטים סי' י"ט ע"פ כל הלילה כו' שם שם
שמואל ב' סי' ע"ו והוא הולך יחף סי' נ"ט דע"ו ע"ד

תולדות יעקב

ס' צו ע"פ וביער עליו הכהן סי' ב' ד"ח ע"א

בית אהרן

ס' צו ע"פ וביער עליה הכהן בהשמטות ל"ח דקמ"א ע"ג

מז"ה עין יוסף

ס' תולדות דב"ן בהא דמותר לשנות מד"ש סימן א' די"ח ע"א

משנת חכמים

סי' תקל"ח כל הקרבנות בטילין עד סי' תקמ"ה: סימן ל"ב דה"ל ע"ב
סי' תר"א בס' הקבלה מהלל עד רבי' הקדש, בהשמטו' להקדמת המחירי דקמ"ה ע"ג

חן טוב

סי' ל"ח דר"ד ע"ב בהא דריב"א שכתב על פנקסו • סי' כ"ע דכ"ט ע"ג
ס' שמיני ע"פ קח לך סי' ל"א דמ"ו ע"ג

לשון ערומים

ד"ס ע"א ע"ד רש"י ביומא משם מהרי"א סימן ו"ן דע"ג ע"ד

טירת כסף

ס' פקודי עמ"ש במנחות דצ"ה עתיד אליהו לדורשה סי' ל"ב דל"ח ע"ג
ס' תזריע דקע"ב ע"א ע"ד הרא"ס ס' לך לך סימן מ"א דס"ה ע"ד
ס' חוקת דרמ"ו ע"ג ע"ד בנידה דס"א ד"ה אבל, סימן ל"ב דל"ג ע"ב

משכנות יעקב

בקונ' נניף מלוכה דרכ"א ע"ג בענין מחשבת ע"ז סימן ל"ו דמ"ז ע"ב

עלית קיר קטנה

בס' ויקרא דקי"ד ע"ד במה שהביא ראיה לדברי הר"מ ז"ל סי' נ"ה ד"ע ע"ג

מנחת הלוי

דר"ח ע"ד הראב"ד סי' ל"ב ד"מ ע"ג
שם דר"ע ע"ב על תשו' הרשב"א יבאר דכל המועדות עולין • שם ע"ב

שארית יעקב

ס' ויקרא ד"ג ע"ד הרמב"ם בס' המורה סי' נ"א ד"ע ע"ג

יערת דבש

ניסן וולאדאוי ח"ב דנ"א ע"ד מכהב על שם חוס' בהא דמצות בטילות • סי' ל"ב דמ"א ע"א
שם ע"ג בענין אי מצות בטילות שם דט"ל ע"ב

מהר"ם ן' חדרה ז"ל בס' התורה כ"י

ס' צו לעולם מכפרת על הרהור הלב של ע"ז סימן ל"ו דמ"ו ע"ד

צמח דוד

ח"א ס' ויקרא דרי"ג העוסק בתורה א"צ • סימן כ"ט ד"ל ע"ג
ס' צו ע"ד הרמב"ם והרמב"ן סי' נ"ה דס"ט ע"ג
ס' תזריע דרכ"א ע"א ע"ד הלבוש סי' ד' ד"ט ע"ד
שם דר"ח גבי מ"ש התוס' ומהרש"ל בב"ג דמ"ח סי' ל"ג דמ"ב ע"א
ח"ב בקונ' משמעות דורשים ערך בוקר ؛ סי' ג' ד"ז ע"ב

יקרא דשכבי

דרוש ל"ח דפ"ח ע"א סי' ל"ב דל"ו ע"ג
דצ"ח ע"ב וחוס' בב"ב דמ"ח סי' ל"ג דמ"ב ע"א
דרוש ק"ט דקצ"ה ע"א אבל בלילה, בהשמטות ל"ח נדקמ"ה רע"ג

אבק סופרים

דרוש י"ט דקפ"ג ע"ב ע"ד הרא"ש ס' כי תשא סי' כ"ד דכ"ו ע"ב

ראש דוד

ס' צו חקירת המפ' הקורא בתורה הוי כמקריב סי' כ"ט דל"א ע"ב

מ' פנחס דקל"א ע"ל הש"ך נ"ז"מ סי' שה"ב סי' נ"א דקל"א ע"ג

חסדי אבות

מ"ה דאבות ולא הויק נחש כו', סי' ס"ב דפ"א ע"ב

פני דוד

ס' בשלח אות יו"ד ע"פ ויקח משה סי' נ"א דקל"ב ע"ד
ס' ויקרא אות ב' סי' כ"ט דכ"ט ע"א
שם אות ג' סי' נ"ו ד"ע ע"ד
ס' אחרי אות ה' סי' נ"ה ד"ע ע"ג
בקונטרים שבר פנים דקמ"ג ע"ג: סי' כ"ט ד"ל ע"ד וסי' ל' דל"א ע"ג וסי' ל"א דל"ב ע"ג

אהבת דוד

דרוש ט"ו דע"א ע"ג במצות בטילות לע"ל, סי' ל"ב דט"ל ע"ג

נחל קדומים

ס' צו אות וי"ו סי' כ"ט ד"ל ע"ד

חומת אנך

ס' תזריע אות ד' ע"ד רש"י אתך לעולה, סימן מ"א דס"ג ע"א

מים חיים

ס' ויקרא דל"ז ע"ב: בהשמטות ל"ח דקמ"ב ע"א

אבק דרכים

ד"ג ע"ב ע"ד הרב ברכ"י: סי' ל"א דק"ך ע"ג ודקכ"ב ודקכ"ג
שם ע"ד מו"ה הק"ל ז"ל שם דקכ"ג ע"א
דצ"פ ע"ב ע"ד מו"ה הק"ל ז"ל שם דקכ"ד ע"א

בעלי קבלה וזוה"ק

ח"א ס' בראשית ד"י וכן כל מעשה כו' דנאים ב"ב סי' ס"ט דכ"ח ע"ב
שם רואה חדא אית בכל ני"הל סי' ס"ג דפ"ב ע"א וסי' ס"ד דפ"ג ע"ב וסי' פ"ו וסי' ע"ב
שם בגליון פי' הזוה"ק נראה מכאן כו', שם סי' ס"ג דג"ן ע"ב וכל מאן דיקרב בידוי סי' ס"א דפ"ד ע"ג דקפ"ט ע"פ ויפכם אברהם בבוקר סימן ב' ד"ב ע"ג
דקע"ז ע"א ע"פ ואל וועס סי' ע' דפ"ט ע"ב
דר"ן ע"א ע"פ לא תאכלו על הדם ופי' מ"ן בס' נפשי סי' ס"ט דפ"ו ודפ"א
ח"ב דע"א ע"א ע"פ נרויחל ככה בקר: סי' א' ד"ב ע"ב וסי' ב' ד"ג ע"ב
דקמ"ז ע"א ע"פ ואל וועס סי' ע' דפ"ט ע"ב
דרט"ו ע"ב נותן חילא לדמא, סמן ס"ט דפ"ו ע"ג
דרנ"ו ע"א ע"פ ואל וועס סי' ע' דפ"ט ע"ג

חי"ג ד"ח סימן ל"ו דמ"ו ע"א
די"ב ע"א ע"פ וזה זבח שלמי סי' ט"ל דנ"ח ע"א
די"ד ע"א ע"פ זאת תורת העולה סימן ל"ו דמ"ו ע"ד
דל"ח ע"א ע"פ ואל זועם סימן יב' דכ"ט ע"ב
דל"ו ע"א ע"פ כרן יחד סימן כ' ד"ג ע"ג
דל"ח ע"ב סי' ל"ו דמ"ו ע"א
דמ"ו ע"א שם שם
דל"ט ע"ב סי' ע' דפ"ט ע"ב
דל"ו ע"א ע"פ ואל זועם שם שם
דר"מ ע"א שלמים קרבן בלי חונה סי' ט"ל דנ"א ע"א
ד"ח ס' תרומה דל"ח ונח"ג בתוס' דש"ו ע"א סי' ע' די"ד ע"ד

תיקונים

בפתיחת אליהו תוחא חכמה כו', בפתיחת הל"ב ד"א ושם

זהרי חמה

ד"ו ע"א בפי' כל שעה שיצן גיוס סימן פ"ע לפ"ח ע"ב

אספקלריא המאירה

ד"ד ע"א לא עשה צורכיו א"צ ליטול סימן ע"ב ד"ץ ע"ג
יודי לס"ג ע"ב דתילת אל יש בו כללות דין סי"ע' דפ"ט ע"ב
בו דפ"ט ע"ב אין בו תלת ע"ו סימן ל"ו דמ"ו ע"א

תורת אמת ודוד הקטן

ד ע"א אפילו לא עשה צרכיו סימן ע"ב ד"ץ ע"ד

ספר הכונות

בדין תיקון חצות סי' ו' די"ב ע"ב
בדין קריאת עשרת הדברות וקרבנות סימן ח' די"ד ע"ב
אם יש לאומרם קודם תפלה סימן ע' די"ד ע"ד

היכל הקודש

סי' ב' סי' ס"ג דפ"ב ע"ד

מגיד מישרים

ד"א ע"א [illegible] סימן ע"ד דל"ג ע"ב

שערי ציון

תמספר בענין זמן תיקון חצות סימן ו"ו ד"ב

יושר לבב

ג"ן ע"א ס"א במנור הקיבוצה בע"ג סי' [illegible] דל"ד

לוח הטעיות והשמטות

ד"א ע"א שיטה ל"ג — כי מתפשא צ"ל הכי מתפשא
שם ע"ב שיטה מ"א — בי' שחם שהוא צ"ל בי' [illegible] בוקר שהוא
ד"ב ע"ד שיטה ל"ד — הבזים לנגנו כו' צ"ל הכחים לנגנו
ד"ג ע"א שיטה ב' — כפי' עוד צ"ל כדפירשו הכי
שם שם שיטה ו"ו — תקו' הרב כ"י צ"ל הרב נ"י
ד"ד ע"א שיטה ו"ו — נראה דעתמו צ"ל נר' דטעמי
שם שיטה ל"ד — רש"י אמ"ר צ"ל רייו אמ"ר
ד"ה ע"ד שיטה מ"ב — מה לחלק צ"ל מה מקום לחלק
ד"ו ע"א שיטה ל"ח — והם אחרי המח"ר דברי צ"ל ואחרי המח"ר הם דברי כו'
ד"י ע"ד שיטה ז"ן — בב"א דכ"א צ"ל דכ"ג ע"ג
די"א ע"ב שיטה ס"ג — ולא עוד צ"ל ולא בוא
די"ד ע"ב שיטה ל"ד — בסי' ד"ן דלא ראיתי צ"ל אלא דלא ראיתי
שם שיטה ל"ו — והוא נהיר יש להקשות וכו' צ"ל והוא נהיר אבל לא שנאמר דכונתו על מה שהקשו כנ"ל
די"ג ע"ג שיטה י"ד — תחכמו בר"א צ"ל ונזכר בתפלה
דע"ו ע"א שיטה ד' — במ"א צ"ל לקמן בסי' ב' בס"ד
דע"ו ע"ד שיטה י"ג — ואף הין צ"ל [illegible]
שם שם שיטה כ"ב — ולע"ד צ"ל ולצד"ן
דח"י סו' ע"ד — והוא בן בקרני עולה והיה וקי"ל צ"ל בקרבן עולה יק"ג
די"ט ע"ד שיט' מ"ב — וכה"ג כתבו במנחות צ"ל וכה"ג כתבו התוס'
ד"ך ע"א שיטה ג' — אח"כ כל אחד כו' צ"ל אחר כל אחד
דו"ך ע"א שיטה ד' — סי' חקנ"ד צ"ל סי' תרנ"ד
שם שם שיטה כ"ד — בסי' הקנ"ד צ"ל בסי' תרנ"ד
דכ"ח ע"א סו' סי' כ"ה — מלקרות למחר צ"ל מלקרות בלילה ויקרא למחר
דל"ב סו' ע"ג — מדיבור המתחיל הרי מבואר עד ריש ע"ד שיט' ב' הוי כפול
דל"ח ע"א שיט' נ"א — בס' עיון יעקב צ"ל עין יעקב
שם ע"ד שיטה יו"ד — ס' בו צ"ל פ' צ"ו
דל"ו ע"א שיטה ג' — ועי' בס' דרכי חיים למוהר"ר ז"ל דר"ה ע"א בעניינו ונדברי הרב ברך יצחק יע"ש
דל"ח ע"ד שי' נ"א — ועמש"ל בס"ד בסי' נ"ה יע"ש
שם שיטה נ"ן — להרב מוהרי"א ז"ל צ"ל בס' ראש אמנה
דמ"א ע"ג סי' נ"ט — ועמש"ל בסימן ט"ל דכ"א ע"א בס"ד
[illegible] — [illegible] בכ"ל
דמ"ג ע"ב סי' כ"ד — ועיין בס' יקרא דשכבי דרוש מ"ב דנ"ו ע"ג
דמ"ח שיטה מ"ד — [illegible]
דמ"ח ע"ד שיט' נ' — ונ"מ דיש לו להתודות על הספק אולי חטא ולא ידע בו מעולם
דנ"א ע"ג שיטה ל' — בהרב ח' י"ט בדי"ן ע"א כצ"ל
דנ"ן ע"ב סי' ל"ח — ונתב"ל בסי' מ"ט כצ"ל
דה"ן ע"ג שיטה י"ו — וקי"ל צ"ל ויש לומר
דס"א ע"ד סי' כ"ד — או במקום נפר צ"ל נחר

לוח הטעיות

דס"ו ע"ב סי' י"ח — בהר"יצחק ירגן כהי' לה' מנו' פ"ח דפ"ו ע"ג כצ"ל
[illegible] ע"ד סי' מ"ג — דאי אינה הועאת יביא נסכים כצ"ל
שם ש"עס כ"ב — גבי נויר א"ו האמת הוא כמ"ש כצ"ל
דס"ח ע"ג סי' כ"ט — ה"ג פנ"ד "ל פנ"ב
שם ע"ד סי' ז' — ואין זה , צ"ל וזה נכון
ד"ע ע"ג סי' מ"ד — בס' אחרי מות אות ה' כצ"ל
שם ע"ד סי' מ"ב — ועיין בז"אק ס' אחרי ד"ע ע"א על פסוק ולא יזבחו עוד לשעירים כו' יע"ש , והרואה יראה דאין האיה כלל ועיקר ודוק
דע"ב ע"ד סי' י"א — בפ"ו מה' מע"הק הי"ט כצ"ל
דפ"א ע"ב סי' ו' — ואיותר נראה נכון ליישב כי עיקר פלוגתייהו דרבנן עם ר"ג הוא דרבנן סברי דנחש אינו מקיא המים ששתה כדי שבזה יהיו נפסלין המ"א כשאר המקיאים . ור"ג ס"ל דהנחש מקיא ומפסיל המ"א ומחלוקתם אינו אלא לענין פיסול מ"ה . לבד ברס במה שהנחש מטיל את הארס ואיכא משום סכנה כ"ע מודו , ומה שקשה על זה דעכ"פ איפוק ליה משום סכנה יש ליישב ע"ד שכתבנו לעיל ועדיין צ"ע
דפ"ג ע"ב סי' כ"ט ע"ד מקן צ"ל ע"ד הרב
דע"ו ע"ג סי' כ"א בחלק א"א סי' א' אות ו"ו כצ"ל

דפ"ח ע"א סי' ח"י — [illegible]
דנ"ו ע"א סי' כ"ה — ביגיהן צ"ל ביניהו
דנ"ט ע"ד סי' ג' — בד"ו ורש"י צ"ל והא"ש
דק"ג ע"א סי' מ"ח — נחי כנסיות סי' ד' צ"ל סי' ח' למעה מקצה גודל צ"ל למעלה מק"ג
דק"ד ע"ב

דק"ו ע"א סי' כ"ו — שנ"א צ"ל ג' אנגלות
שם ע"ב סי' ס"א — ועמש"ל סי' צ"ט [illegible]
דק"ח ע"ב סי' נ"ט — סי' נ"א צ"ל ה"י"א
דק"י ע"ד סי' ה' — וגם קשה על הרב כו' כצ"ל
דקט"ו ע"ד סי' ן' — ועמ"ש הרב בית דוד בתלא סי' ד' מ"ש בפי' כדי עניבה יע"ש

דקי"ו ע"ד סי' ב' — ולא כלום צ"ל ולא כלוח
דק"ך ע"ב סי' ל' — וכ"כ בפסקי מהרמ"ה ז"ל צ"ל מהרמ"ר

דקכ"ג ע"א סי' ח' — סי' תל"א צ"ל סי' קל"א
שם ע"ג סי' ין"ד — כה' בכורים הפי"א כצ"ל
דקכ"ט ע"ד סי' ל"ב — מוהר"א שר"ב צ"ל מוהר"א סגרי
דקל"ב ע"א סי' ן' — וכן אם כתבלה הגירי צ"ל חטלית

בין ל"ד ולאע"י

ע"י המסדר במל"הק ה"ה הח' הת' כמ"ר ברוך סותי הי"ו

וע"י המסדר במל"הק ה"ה הח' הת' כה"ר אברהם ב' אחי [illegible]

וע"י הפועל במל"הן הג' ומ' כה"ר שבתי אלאלוף הי"ו

יש מפור ונוסף או' ה"ה הבחור וחזיק כה"ר חי [illegible] ג' אחון ס"י

הנני ה' כי אליך אקרא כל היום : התהלה והתפארת לחי העולמים
הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו :

3 1761 07289021 3